

විනයපිටකේ පාවිත්‍යාදියොජනා

ධම්මවිචය

පටුන

5. පාවිත්තියකණ්ඩං	1
1. මුසාවාදසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා	1
2. ඔමසවාද සික්ඛාපදං	3
3. පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදං	4
4. පදසොධම්මසික්ඛාපදං	5
5. සහසෙය්‍යසික්ඛාපදං	6
6. දුතියසහසෙය්‍යසික්ඛාපදං	9
7. ධම්මදෙසනාසික්ඛාපදං	9
8. භූතාරොචනසික්ඛාපදං	10
9. දුට්ඨුල්ලාරොචනසික්ඛාපදං	10
10. පථවිඛණ්ණසික්ඛාපදං	11
2. භූතගාමවග්ගො	13
1. භූතගාමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා	13
2. අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදං	19
3. උප්ඤ්ඤාපනකසික්ඛාපදං	19
4. පඨමසෙනාසනසික්ඛාපදං	20
5. දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදං	24
6. අනුපබ්ඡිතසික්ඛාපදං	25
7. නික්කඨ්ඨනසික්ඛාපදං	26
8. වෙහාසකුට්ඨසික්ඛාපදං	27
9. මහල්ලකවිහාරසික්ඛාපදං	28
10. සප්පාණකසික්ඛාපදං	29
3. ඔවාදවග්ගො	30
1. ඔවාදසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා	30
2. අත්ථඨගතසික්ඛාපදං	39
3. භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදං	41
4. ආමිසසික්ඛාපදං	41
5. වීවරදානසික්ඛාපදං	41

6. විවරසිඛිබ්බනසික්ඛාපදං.....	41
7. සංවිධානසික්ඛාපදං	42
8. නාවාහිරුහනසික්ඛාපදං	44
9. පරිපාවිතසික්ඛාපදං	44
10. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදං	45
4. භොජනවග්ගො.....	45
1. ආවසථපිණ්ඩසික්ඛාපදං-අත්ථයොජනා	45
2. ගණභොජනසික්ඛාපදං	46
3. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදං	50
4. කාණුමාතාසික්ඛාපදං	52
5. පඨමපචාරණසික්ඛාපදං	53
6. දුතියපචාරණසික්ඛාපදං	59
7. විකාලභොජනසික්ඛාපදං	59
8. සන්තිධිකාරකසික්ඛාපදං.....	62
9. පණීතභොජනසික්ඛාපදං	64
10. දන්තපොනසික්ඛාපදං	65
5. අවෙලකවග්ගො	73
1. අවෙලකසික්ඛාපදං-අත්ථයොජනා	73
2. උය්‍යාජනසික්ඛාපදං.....	74
3. සභොජනසික්ඛාපදං	74
6. වාරිත්තසික්ඛාපදං	75
7. මහානාමසික්ඛාපදං	75
8. උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදං.....	76
9. සෙනාවාසසික්ඛාපදං	76
10. උය්‍යාධිකසික්ඛාපදං.....	77
6. සුරාපානවග්ගො.....	77
1. සුරාපානසික්ඛාපදං-අත්ථයොජනා.....	77
2. අඛිගුලිපතොදකසික්ඛාපදං	78
3. භසධම්මසික්ඛාපදං.....	78
4. අනාදරියසික්ඛාපදං	79

6. ජොතිසික්ඛාපදං	79
7. නභානසික්ඛාපදං	80
8. දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදං	80
9. විකප්පනසික්ඛාපදං	80
10. වීචරාපනිධානසික්ඛාපදං	81
7. සප්පාණකවග්ගො	81
1. සඤ්චිච්චපාණසික්ඛාපදං-අත්ථයොජනා	81
2. සප්පාණකසික්ඛාපදං	82
3. උක්කොටනසික්ඛාපදං	82
4. දුට්ඨුල්ලසික්ඛාපදං	82
5. උනවිසතිවස්සසික්ඛාපදං	83
6. ථෙය්‍යසත්ථසික්ඛාපදං	84
7. සංවිධානසික්ඛාපදං	85
8. අරිට්ඨසික්ඛාපදං	85
9. උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදං	86
10. කණ්ටකසික්ඛාපදං	87
8. සහධම්මිකවග්ගො	87
1. සහධම්මිකසික්ඛාපදං-අත්ථයොජනා	87
2. විලොඛනසික්ඛාපදං	87
3. මොහනසික්ඛාපදං	90
4. පහාරසික්ඛාපදං	91
5. තලසත්තිකසික්ඛාපදං	91
6. අමුලකසික්ඛාපදං	92
7. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදං	92
8. උපස්සුතිසික්ඛාපදං	92
9. කම්මපටිබාහනසික්ඛාපදං	93
10. ඡන්දං අදන්වාගමනසික්ඛාපදං	93
11. දුබ්බලසික්ඛාපදං	93
12. පරිණාමනසික්ඛාපදං	93
9. රතනවග්ගො	93

1. අන්තෙපුරසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා	93
2. රතනසික්ඛාපදං	94
3. විකාලගාමජ්ජවිසනසික්ඛාපදං	95
4. සුවිසරසික්ඛාපදං	96
5. මඤ්චසික්ඛාපදං	96
6. තුලොනද්ධසික්ඛාපදං	96
7. නිසිදනසික්ඛාපදං	96
8. කණ්ඩුපටිච්ඡාදිසික්ඛාපදං	96
9. වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදං	97
10. නන්දන්ථෙරසික්ඛාපදං	97
6. පාටිදෙසනීයකණ්ඩං	98
1. පඨමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා	98
2. දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදං	98
3. තතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදං	99
4. චතුත්ථපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදං	99
7. සෙබ්බකණ්ඩං	101
1. පරිමණ්ඩලවග්ග-අත්ථයොජනා	101
2. උජ්ජග්ගිකවග්ග-අත්ථයොජනා	103
3. බම්භකතවග්ග-අත්ථයොජනා	103
4. සක්කච්චවග්ග-අත්ථයොජනා	104
5. කබ්ඳවග්ග-අත්ථයොජනා	104
6. සුරුසුරුවග්ග-අත්ථයොජනා	105
7. පාදුකවග්ග-අත්ථයොජනා	106
8. සත්තාධිකරණසමථ-අත්ථයොජනා	108
භික්ඛුනිවිභඩ්ගො	109
1. පාරාජිකකණ්ඩඅත්ථයොජනා	109
1. පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදං	109
2. දුතියපාරාජිකසික්ඛාපදං	111
3. තතියපාරාජිකසික්ඛාපදං	111
4. චතුත්ථපාරාජිකසික්ඛාපදං	111

2. සඨසාදිසෙසකණ්ඩං	113
1. පට්ඨසඨසාදිසෙසසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා	113
2. දුතියසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදං	115
3. තතියසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදං	116
4. චතුත්ථසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදං	117
5. පඤ්චමසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදං	117
6. ඡට්ඨසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදං	118
7. සත්තමසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදං	118
8. අට්ඨමසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදං	118
9. නවමසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදං	118
10. දසමසඨසාදිසෙසසික්ඛාපදං	119
3. නිස්සග්ගියකණ්ඩං	120
1. පට්ඨනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා	120
2. දුතියනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං	120
3. තතියනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං	120
4. චතුත්ථනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං	120
5. පඤ්චමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං	121
6. ඡට්ඨනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං	121
7. සත්තමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං	121
8. අට්ඨමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං	121
9. නවමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං	122
10. දසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං	122
11. එකාදසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං	122
12. ද්වාදසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං	122
4. පාවිත්තියකණ්ඩං	123
1. ලෙසුණුවග්ගො	123
1. පට්ඨසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා	123
2. දුතියසික්ඛාපදං	124
3. තතියසික්ඛාපදං	124
4. චතුත්ථසික්ඛාපදං	124

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං	124
6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං	125
7. සත්තමසික්ඛාපදං.....	125
8. අට්ඨමසික්ඛාපදං.....	126
9. නවමසික්ඛාපදං.....	126
10. දසමසික්ඛාපදං.....	126
2. අන්ධකාරවග්ගො	127
1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා.....	127
2. දුතියසික්ඛාපදං.....	127
3. තතියසික්ඛාපදං.....	127
4. චතුත්ථසික්ඛාපදං	127
5. පඤ්චමසික්ඛාපදං	128
6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං	128
7. සත්තමසික්ඛාපදං.....	128
8. අට්ඨමසික්ඛාපදං.....	128
9. නවමසික්ඛාපදං.....	128
10. දසමසික්ඛාපදං.....	128
3. නග්ගවග්ගො.....	128
1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා.....	128
2. දුතියසික්ඛාපදං.....	129
3. තතියසික්ඛාපදං.....	129
4. චතුත්ථසික්ඛාපදං	129
5. පඤ්චමසික්ඛාපදං	129
6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං	129
7. සත්තමසික්ඛාපදං.....	129
8. අට්ඨමසික්ඛාපදං.....	130
9. නවමසික්ඛාපදං.....	130
10. දසමසික්ඛාපදං	130
4. කුච්චවග්ගො	130
1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා.....	130

2. දුතියසික්ඛාපදං.....	131
3. තතියසික්ඛාපදං.....	131
4. චතුත්ථසික්ඛාපදං.....	131
5. පඤ්චමසික්ඛාපදං.....	131
6-9. ඡට්ඨාදිසික්ඛාපදං.....	131
10. දසමසික්ඛාපදං.....	131
5. චිත්තාගාරවග්ගො.....	132
1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා.....	132
2. දුතියසික්ඛාපදං.....	132
3. තතියසික්ඛාපදං.....	132
4. චතුත්ථසික්ඛාපදං.....	132
5. පඤ්චමසික්ඛාපදං.....	133
6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං.....	133
7. සත්තමසික්ඛාපදං.....	133
8. අට්ඨමසික්ඛාපදං.....	133
9. නවමසික්ඛාපදං.....	133
10. දසමසික්ඛාපදං.....	134
6. ආරාමවග්ගො.....	134
1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා.....	134
2. දුතියසික්ඛාපදං.....	134
3-4. තතිය-චතුත්ථසික්ඛාපදං.....	134
5. පඤ්චමසික්ඛාපදං.....	134
6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං.....	134
7-9. සත්තම-අට්ඨම-නවමසික්ඛාපදං.....	135
10. දසමසික්ඛාපදං.....	135
7. ගඛ්භිනිවග්ගො.....	135
1. පඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා.....	135
2. දුතියසික්ඛාපදං.....	135
3. තතියසික්ඛාපදං.....	135
4. චතුත්ථසික්ඛාපදං.....	136

5-9. පඤ්චමාදිසික්ඛාපදං.....	136
10. දසමසික්ඛාපදං.....	136
8. කුමාරිභූතවග්ගො.....	136
1-2-3. පට්ඨම-දුතිය-තතියසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා.....	136
4. චතුත්ථසික්ඛාපදං.....	136
5. පඤ්චමසික්ඛාපදං.....	136
6-7-8. ඡට්ඨ-සත්තම-අට්ඨමසික්ඛාපදං.....	136
9. නවමසික්ඛාපදං.....	137
10. දසමසික්ඛාපදං.....	137
11. එකාදසමසික්ඛාපදං.....	137
12. ද්වාදසමසික්ඛාපදං.....	137
13. තෙරසමසික්ඛාපදං.....	137
9. ඡත්තුපාහනවග්ගො.....	138
1. පට්ඨමසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා.....	138
2. දුතියසික්ඛාපදං.....	138
3. තතියසික්ඛාපදං.....	138
4. චතුත්ථසික්ඛාපදං.....	138
5. පඤ්චමසික්ඛාපදං.....	138
6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං.....	138
7. සත්තමසික්ඛාපදං.....	138
8-10. අට්ඨමාදිසික්ඛාපදං.....	138
11. එකාදසමසික්ඛාපදං.....	138
12. ද්වාදසමසික්ඛාපදං.....	139
13. තෙරසමසික්ඛාපදං.....	139
5. පාට්ඨෙසනීයසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා.....	139
මහාවග්ගයොජනා.....	141
1. මහාබන්ධකං.....	141
1. බොධිකථා.....	141
2. අජපාලකථා.....	147
3. මුචලින්දකථා.....	149

4. රාජායතනකථා	150
5. බ්‍රහ්මයාවනකථා.....	152
6. පඤ්චවග්ගියකථා.....	155
7. පබ්බජ්ජාකථා	157
10. දුතියමාරකථා.....	162
11. හද්දවග්ගියකථා.....	162
12. උරුවෙලපාරිභාරියකථා	162
13. බිම්බිසාරසමාගමකථා	163
14. සාරිපුත්තමොග්ගල්ලාන පබ්බජ්ජාකථා	165
15. උපජ්ඣායවත්තකථා	167
16. සද්ධිවිහාරිකවත්තකථා	173
නසම්මාවත්තනාදිකථා	173
රාධබ්‍රාහ්මණවත්ථුකථා.....	174
18. ආවරියවත්තකථා.....	175
20. පණාමනාබමාපනාකථා.....	176
22. නිස්සයපටිප්පස්සද්ධිකථා.....	176
23. උපසම්පාදෙනබ්බපඤ්චකකථා	178
24. උපසම්පාදෙනබ්බජක්කකථා	179
25. අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බවත්ථුකථා.....	180
26. පඤ්චාබාධවත්ථුකථා	183
27. රාජහට්ඨවත්ථුකථා.....	185
28. වොරවත්ථුකථා	185
33. ඉණායිකවත්ථුකථා	187
34. දාසවත්ථුකථා	187
35. කම්මාරහණ්ඩුවත්ථුආදිකථා	189
40. නිස්සයමුච්චනකකථා.....	190
41. රාහුලවත්ථුකථා.....	190
42. සික්ඛාපදදණ්ඩකම්මවත්ථුකථා.....	196
43. අනාපුච්ඡාවරණවත්ථුආදිකථා	197
47. පණ්ඩකවත්ථුකථා	198

48. ටෙය්‍යාසංවාසකවත්ථුකථා	199
48. තිත්ථියපක්කන්තකකථා	202
50. මාතුසාතකාදිවත්ථුකථා	203
54. උභතොඛ්‍යඤ්ජනකවත්ථුකථා	205
55. අනුපජ්ඣායකාදිවත්ථුකථා.....	206
56. අපත්තකාදිවත්ථුකථා.....	206
57. හත්ථවිජින්නාදිවත්ථුකථා.....	207
58. අලජ්ජීනිස්සයවත්ථුකථා.....	211
59. ගමිකාදිනිස්සයවත්ථුකථා	211
63. උපසම්පදාවිධිකථා	213
64. වත්තාරොනිස්සයාදිකථා	213
2. උපොසථක්ඛන්ධකං	215
68. සන්තිපාතානුජානනාදිකථා	215
71. සීමානුජානනකථා	216
72. උපොසථාගාරාදිකථා	226
74. අවිජ්ජවාසසීමානුජානනකථා	226
76. ගාමසීමාදිකථා	228
77. උපොසථභෙදාදිකථා.....	232
78. පාතිමොක්ඛුද්දෙසකථා	233
82. අධම්මකම්මපටික්කොසනාදිකථා	234
83. පාතිමොක්ඛුද්දෙසකඅජ්ඣෙසනාදිකථා	235
84. පක්ඛගණනාදිඋග්ගභණ්ඩානුජානනකථා.....	235
86. දිසංගමිකාදිවත්ථුකථා	236
87. පාරිසුද්ධිදානකථා	236
88. ඡන්දදානකථා	237
91. සඬ්ඝුපොසථාදිකථා	238
92. ආපත්තිපටිකම්මවිධිකථා	239
95. අනාපත්තිපත්තරසකාදිකථා	240
100. සීමොක්කන්තිකපෙය්‍යාලකථා	240
101. ලිඬිගාදිදස්සනකථා	241

103. නගන්තබ්බගන්තබ්බවාරකථා	241
105. වජ්ජනියපුග්ගලසන්දස්සනකථා	242
3. වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකං	242
107. වස්සුපනායිකානුජානනකථා	242
108. වස්සානෙවාරිකාපටික්ඛෙපාදිකථා	243
109. සත්තාහකරණියානුජානනකථා	244
110. පඤ්චන්තං අප්පහිතෙපි අනුජානනකථා	245
112. පහිතෙයෙව අනුජානනකථා	245
113. අන්තරායෙ අනාපත්තිවස්සවිෂේදකථා	246
114. සඬ්ඝහෙදෙ අනාපත්තිවස්සවිෂේදකථා	246
115. වජාදිසු වස්සුපගමනකථා	246
116. වස්සං අනුපගන්තබ්බට්ඨානකථා	247
117. අධම්මිකකතිකාකථා	248
118. පටිස්සවදුක්කථාපත්තිකථා	248
4. පචාරණාක්ඛන්ධකං	248
120. අථාසුකච්ඡාරකථා	248
121. පචාරණාහෙදකථා	250
140. ද්වෙවාචිකාදිපචාරණාකථා	252
141. පචාරණාට්ඨපනකථා	252
143. වත්ථුට්ඨපනාදිකථා	253
144. භණ්ඩනකාරකවත්ථුකථා	253
145. පචාරණාසඬ්ගහකථා	254
5. වම්මක්ඛන්ධකං	255
147. සොණකොළිවිසවත්ථුකථා	255
සොණස්ස පබ්බජ්ජාකථා	256
148. දිගුණාදිඋපාහනපටික්ඛෙපකථා	258
149. සබ්බන්තිලිකාදිපටික්ඛෙපකථා	258
151. අජ්ඣාරාමෙ උපාහනපටික්ඛෙපකථා	260
153. යානාදිපටික්ඛෙපකථා	260
154. උච්චාසයනමහාසයනපටික්ඛෙපකථා	261

155. සබ්බවම්මපටික්ඛෙපාදිකා	262
157. සොණකුටිකණ්ණවත්ථුකා	262
6. හෙසජ්ජක්ඛන්ධකං	264
160. පඤ්චහෙසජ්ජාදිකා	264
161. මූලාදිහෙසජ්ජකා	265
163. ගුලාදිඅනුජානනකා	267
167. සත්ථකම්මපටික්ඛෙපකා	268
169. හත්ථිමංසාදිපටික්ඛෙපකා	268
170. යාගුමධුගොළකාදිකා	269
173. පාටලිගාමවත්ථුකා	269
178. සීහසෙනාපතිවත්ථුකා	271
179. කජ්ජියභූමිඅනුජානනකා	272
180. මෙණ්ඩකගහපතිවත්ථුකා	274
182. කෙණියජට්ඨවත්ථුකා	274
183. රොජමල්ලාදිවත්ථුකා	275
185. චතුමහාපදෙසකා	276
7. කථිනක්ඛන්ධකං	277
187. කථිනානුජානනකා	277
188. ආදායසත්තකකා	282
8. වීචරක්ඛන්ධකං	283
202. ජීවකවත්ථුකා	283
203. සෙට්ඨිහරියාදිවත්ථුකා	285
205. රාජගහසෙට්ඨිවත්ථුකා	285
207. පජ්ජොතරාජවත්ථුකා	285
208. සිවෙය්‍යකදුස්සයුගකා	286
209. සමත්තිංසවීරෙවනකා	286
210. වරයාවනකා	287
211. කම්බලානුජානනාදිකා	287
213. වීචරපටිග්ගාහකසම්මුතිකා	288
214. හණ්ඩාගාරසම්මුතිආදිකා	289

215. විවරරජනකථා	291
216. ඡිත්තකච්චරානුජානනකථා	292
217. තිච්චරානුජානනකථා	292
218. අතිරෙකච්චරාදිකථා	293
221. පච්ඡිමචිකප්පනුපගච්චරාදිකථා	293
222. සඬ්ඝිකච්චරුප්පාදකථා	294
223. උපනන්දසක්‍යපුත්තචත්ථුකථා	295
224. ගිලානචත්ථුකථා	296
225. මතසන්තකකථා	296
227. කුසච්චරාදිපටික්ඛෙපකථා	298
230. සඬ්ඝෙ භින්නෙ ච්චරුප්පාදකථා	298
232. අට්ඨච්චරමාතිකාකථා	299
9. වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකං	303
234. කස්සපගොත්තභික්ඛුචත්ථුකථා	303
236. ඤාත්තිවිපන්නකම්මාදිකථා	304
237. චතුර්වග්ගකරණාදිකථා	304
239. ද්වෙතිස්සාරණාදිකථා	305
241. උපාලිපුච්ඡාකථා	306
242. තප්පනියකම්මකථා	306
10. කොසම්බකක්ඛන්ධකං	306
271. කොසම්බකච්චාදකථා	306
275. පාලිලෙය්‍යකගමනකථා	310
276. අට්ඨාරසචත්ථුකථා	310
චූළචග්ගයොජනා	314
1. කම්මක්ඛන්ධකං	314
1. තප්පනියකම්මකථා	314
අධම්මකම්මද්වාදසකකථා	314
නප්පටිප්පස්සම්භෙතබ්බඅට්ඨාරසකාදිකථා	316
2. නියස්සකම්මකථා	316
3. පබ්බාජනියකම්මකථා	316

4. පටිසාරණියකම්මකථා.....	317
අධම්මකම්මාදිද්වාදසකකථා.....	317
5. ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛෙපතීයකම්මකථා.....	317
2. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකං.....	318
1. පාරිවාසිකවත්තකථා.....	318
2. මූලායපටිකස්සනාරහවත්තකථා.....	325
4. මානත්තාවාරිකවත්තකථා.....	325
3. සමුච්චයක්ඛන්ධකං.....	325
1. සුක්කච්ඡිසට්ඨිකථා.....	325
2. පරිවාසකථා.....	327
පටිච්ඡන්තපරිවාසකථා.....	334
සමොධානපරිවාසකථා.....	334
අග්ගසමොධානපරිවාසකථා.....	335
සුද්ධන්තපරිවාසාදිකථා.....	335
8. ද්වෙහික්ඛුචාරඵකාදසකාදිකථා.....	335
4. සමථක්ඛන්ධකං.....	336
1. සම්මුඛාවිනයකථා.....	336
2. සතිවිනයකථා.....	336
3. අමුල්භවිනයකථා.....	337
4. පටිඤ්ඤාතකරණකථා.....	337
5. යෙහුයාසිකාකථා.....	337
6. තස්සපාපියසිකාකථා.....	338
7. තිණවත්ථාරකාදිකථා.....	338
8. අධිකරණකථා.....	339
9. අධිකරණවූපසමනසමථකථා.....	343
තිවිධසලාකග්ගාහකථා.....	344
තස්සපාපියසිකාවිනයකථා.....	344
5. බුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකං.....	345
බුද්දකවත්ථුකථා.....	345
6. සෙනාසනක්ඛන්ධකං.....	358

විහාරානුජානනකථා	358
ආසනජපට්ඨාහනාදිකථා	365
සෙනාසනග්ගාහකථා	365
උපනන්දවත්ථුකථා	374
අවිස්සජ්ජියවත්ථුකථා	375
නවකම්මදානකථා.....	382
අඤ්ඤත්‍රපරිභොගපටික්ඛෙපාදිකථා	383
සඬ්ඝහත්තාදිඅනුජානනකථා.....	385
උද්දෙසහත්තකථා.....	385
නිමන්තනහත්තකථා	390
සලාකහත්තකථා	391
පක්ඛිකහත්තාදිකථා.....	393
7. සඬ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකං	396
ජසකාපඛිබ්ජ්ජාකථා.....	396
පකාසනීයකම්මාදිකථා.....	398
සඬ්ඝභෙදකථා	399
උපාලිපඤ්භාකථා	400
8. වත්තක්ඛන්ධකං	403
1. ආගන්තුකවත්තකථා.....	403
2. ආවාසිකවත්තකථා.....	403
3. ගමිකවත්තකථා	404
4. අනුමොදනවත්තකථා.....	404
5. හත්තග්ගවත්තකථා.....	405
6. පිණ්ඩවාටිකවත්තකථා	405
7. ආරඤ්ඤිකවත්තකථා.....	406
8. සෙනාසනවත්තකථා	406
9. ජන්තාසරවත්තාදිකථා.....	406
9. පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකං	407
1. පාතිමොක්ඛුද්දෙසයාවනකථා.....	407
4. පාතිමොක්ඛසවනාරහකථා.....	408

5. ධම්මිකාධම්මිකපාතිමොක්ඛට්ඨපනකථා.....	409
6. ධම්මිකපාතිමොක්ඛට්ඨපනකථා	409
7. අත්තාදානඅඬගකථා.....	409
8. වොදකෙන පච්චචෙක්ඛිතබ්බධම්මකථා	410
9. වොදකෙන උපට්ඨාපෙතබ්බකථා	410
10. වොදකචූදිතකපට්ඨසංයුත්තකථා.....	411
10. භික්ඛුනික්ඛන්ධකං.....	412
මහාපජාපතිගොතමීවත්ථුකථා	412
භික්ඛුනීඋපසම්පදානුජානනකථා.....	412
11. පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකං.....	416
1. බුද්දානුබුද්දකසික්ඛාපදකථා	416
12. සත්තසතිකක්ඛන්ධකං	417
දසවත්ථුකථා.....	417
පරිවාරවග්ගයොජනා.....	420
සොළසමභාවාරො	420
පඤ්ඤත්තිවාරයොජනා.....	420
කතාපත්තිවාරාදිවණ්ණනා	423
සමුට්ඨානසිසවණ්ණනා.....	424
සමුට්ඨානසිසො	425
පට්ඨපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා.....	425
දුතියපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා	425
සඤ්චරිත්තසමුට්ඨානවණ්ණනා	425
සමනුභාසනාසමුට්ඨානවණ්ණනා.....	426
කථිතසමුට්ඨානවණ්ණනා	426
ඵලකලොමසමුට්ඨානවණ්ණනා	426
පදසොධම්මසමුට්ඨානවණ්ණනා.....	426
අද්ධානසමුට්ඨානවණ්ණනා	426
ටෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානවණ්ණනා.....	427
ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානවණ්ණනා.....	427
අත්තරපෙය්‍යාල කතිපුච්ඡාවාරවණ්ණනා.....	427

බන්ධකපුච්ඡාවාරො	432
පුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා	432
එකුත්තරිකන යො.....	433
එකුත්තරිකන යො එකකවාරවණ්ණනා	433
එකුත්තරිකන යො දුකවාරවණ්ණනා	435
එකුත්තරිකන යො තිකවාරවණ්ණනා	437
එකුත්තරිකන යො චතුක්කවාරවණ්ණනා.....	440
එකුත්තරිකන යො පඤ්චකවාරවණ්ණනා	442
එකුත්තරිකන යො ඡක්කවාරවණ්ණනා	446
එකුත්තරිකන යො සත්තකවාරවණ්ණනා.....	446
එකුත්තරිකන යො අට්ඨකවාරවණ්ණනා.....	447
එකුත්තරිකන යො නවකවාරවණ්ණනා	447
එකුත්තරිකන යො දසකවාරවණ්ණනා.....	448
එකුත්තරිකන යො එකාදසකවාරවණ්ණනා	449
උපොසථාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනා	450
අත්ථවසපකරණවණ්ණනා	451
පට්ඨමගාථාසඬගණිකං	452
සත්තනගරෙසු පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා	452
චතුපිපත්තිවණ්ණනා	452
ඡෙදනකාදිවණ්ණනා.....	453
අසාධාරණාදිවණ්ණනා.....	453
පාරාජිකාදිආපත්තිවණ්ණනා	454
අධිකරණහෙදං.....	457
උක්කොටනහෙදාදිවණ්ණනා	457
අධිකරණනිදානාදිවණ්ණනා	459
සත්තසමට්ඨිදානවණ්ණනා	460
සත්තසමට්ඨානාත්ථාදිවණ්ණනා.....	461
දුතියගාථාසඬගණිකං.....	461
වොදනාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා	461
වොදනාකණ්ඩං	463

අනුච්ඡිද්‍යකකිව්වච්ඡේණනා.....	463
වොදකපුච්ඡාච්ඡේණනා	463
වුළුසඬගාමං.....	465
අනුච්ඡිද්‍යකස්ස පටිපත්තිවච්ඡේණනා	465
මහාසඬගාමං.....	469
වොහරන්තෙන ජාතිතබ්බාදිවච්ඡේණනා.....	469
අගතිඅගන්තබ්බවච්ඡේණනා.....	469
කථිනහෙදං.....	470
කථිනඅත්ථකාදිවච්ඡේණනා.....	470
පුබ්බකරණනිදානාදිවිභාගවච්ඡේණනා	471
කථිනාදිජාතිතබ්බවිභාගවච්ඡේණනා.....	471
උපාලිපඤ්චකං	472
අනිස්සිතවග්ගවච්ඡේණනා	472
නස්පටිපස්සමිහනවග්ගවච්ඡේණනා.....	472
වොහාරවග්ගවච්ඡේණනා	474
දිට්ඨාචිකම්මවග්ගවච්ඡේණනා.....	475
මුසාවාදවග්ගවච්ඡේණනා	476
හික්ඛුනොවාදවග්ගවච්ඡේණනා	477
උබ්බාහිකවග්ගවච්ඡේණනා.....	477
අධිකරණවූපසමවග්ගවච්ඡේණනා	478
සඬසහෙදවග්ගද්වයවච්ඡේණනා.....	479
ආවාසිකවග්ගවච්ඡේණනා	479
කථිනත්ථාරවග්ගවච්ඡේණනා.....	479
ආපත්තිසමුට්ඨානවච්ඡේණනා	480
අපරදුතියගාථාසඬගණිකං.....	480
(1) කායිකාදිආපත්තිවච්ඡේණනා.....	480
(2) දෙසනාගාමිනියාදිවච්ඡේණනා	481
(3) පාවිත්තියවච්ඡේණනා.....	482
(4) අවන්දනීයපුග්ගලාදිවච්ඡේණනා.....	483
සෙදමොච්ඡිකගාථා.....	485

(1) අවිජ්ජවාසපඤ්භාවණ්ණනා	485
(2) පාරාජිකාදිපඤ්භාවණ්ණනා	486
(3) පාවිත්තිශාදිපඤ්භාවණ්ණනා	486
පඤ්චවග්ගො	488
කම්මවග්ගවණ්ණනා.....	488
අපලොකනකම්මකථා.....	492
අත්ථවසවග්ගාදිවණ්ණනා	497
නිගමනකථාවණ්ණනා	498
නිගමනකථා	503

“ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පට්ඨිද්ධා.”

(මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - හික්බු ධම්මවිහාරි

(ජව්ව සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

විනයපිටකෙ

පාවිත්‍යාදියොජනා

පාවිත්තියොජනා

මහාකාරුණිකංනාථං, අභිනත්වා සමාසතො;
පාවිත්‍යාදිවණ්ණනාය, කර්ස්සාමත්ථයොජනං.

5. පාවිත්තියකණ්ඩං

1. මුසාවාදසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

බුද්දකානන්තිසුබ්බමාපත්තිපකාසකත්තා අප්පකානං, ගණනතො වා පචුරත්තා බහුකානං. යෙසං සික්ඛාපදානන්ති සම්බන්ධො. “යෙස”න්ති පදං “සඬගහො”ති පදෙසාමාන්ථජට්ඨි. සඬගහීයතෙසඬගහො. “නවහි වග්ගෙහි”තිපදං “සඬගහො, සුප්පතිට්ඨිතො”ති පදද්වයෙ කරණං. දානීති කාලවාචකො සත්තමාන්තනිපාතො ඉදානි-පරියායො, ඉමස්මිංකාලෙති අත්ථො. තෙසන්ති බුද්දකානං, අයං වණ්ණනාතිසම්බන්ධො. භවතීති එත්ථ ති-සද්දො එකංසත්ථෙ අනාගතකාලිකොහොති “නිරයං නුන ගච්ඡාමි, එත්ථ මෙ නත්ථි සංසයො”තිආදීසු (ජා. 2.22.331) විය.කිඤ්ඤවාපෙත්ථ හි යථා එකංසවාචකො නුනසද්දො අත්ථි, න එවං “භවතී”ති පදෙ, අත්ථතොපන අයං වණ්ණනා නුන භවිස්සතීති අත්ථො ගහෙතබ්බො. අථ වා අවස්සම්භාවියත්ථෙඅනාගතකාලවාචකො හොති “ධූවං බුද්ධො භවාමහ”න්තිආදීසු (බු. වං. 2.109-114) විය.කාමඤ්ඤෙත්ථ යථා අවස්සම්භාවියත්ථවාචකො ධූවසද්දො අත්ථි, න එවං “භවතී”ති පදෙ, අත්ථතො පන ධූවං භවිස්සති අයං වණ්ණනාති අත්ථො ගහෙතබ්බොති දට්ඨබ්බං.

1. “තත්ථා”තිපදං “මුසාවාදවග්ගස්සා”තිපදෙ නිද්ධාරණසමුදායො, තෙසු නවසු වග්ගෙසුති අත්ථො. පට්ඨසික්ඛාපදෙති වා, තෙසුබුද්දකෙසු සික්ඛාපදෙසුති අත්ථො. සකායානං පුත්තොතිහගිනීහි සංවාසකරණතො ලොකමරියාදං ඡන්දිතුං, ජාතිසම්භෙදතො වා රක්ඛිතුංසක්කුණන්තීතිසකායා. සාකච්ඡාසණ්ඩෙ නගරං මාපෙන්නීති වාසකායා, පුබ්බරාජානො. තෙසං වංසෙ භූතත්තා එතරහිපි රාජානො සකායා නාම, තෙසංපුත්තොති අත්ථො. “බුද්ධකාලෙ”ති පදං “පබ්බජිංසු”ති පදෙ ආධාරො. සකායකුලතොතික්ඛමිත්වාති සම්බන්ධො. “වාදක්ඛිත්තො”ත්තාදිනාවාදෙන ඛිත්තො, වාදමිහි වාති අත්ථං දස්සෙති. යත්‍රයත්‍රාති යස්සං යස්සං දිට්ඨියං පවත්තතීති සම්බන්ධො. අවජානිත්වාති පටිස්සවෙන වියොගං කත්වා. අවසද්දො හිවියොගත්ථවාචකො. “අපජානිත්වා”තිපි පාඨො, පටිඤ්ඤානං

අපනීතං කත්වාති අත්ථො.දොසන්ති අයුත්තිදොසං, සල්ලක්ඛෙන්තො
 හුත්වාතිසම්බන්ධො.කථෙත්තො කථෙත්තොති
 අන්තසද්දොමානසද්දකාරියො. කථියමානො කථියමානොති හි
 අත්ථො.පටිජානිත්වාති පටිඤ්ඤාතං කත්වා.ආනිසංසන්ති නිද්දොසං ගුණං.
 පටිපුබ්බො වරසද්දොපටිච්ඡාදනත්ථොති ආහ “පටිවරති පටිච්ඡාදෙති”ති.
 “කිං පන රූපං නිව්චං වාඅනිව්චං වා”ති වුත්තෙ “අනිව්ච”න්ති වදති.
 කස්මාති වුත්තෙ “ජානිතබ්බතො”ති වදති. යදි එවං නිබ්බානම්පි
 ජානිතබ්බත්තා අනිව්චං නාම සියාතිවුත්තෙ අන්තනො හෙතුම්හි දොසං
 දිස්වා අහං “ජානිතබ්බතො”ති හෙතුං න වදාමි, “ජානිධම්මතො”ති පන
 වදාමි. තයා පන දුස්සුතත්තා එවං වුත්තන්ති වත්වාඅඤ්ඤානඤ්ඤං
 පටිවරති. “කුරුන්දිය”න්ති පදං “වුත්ත”න්ති පදෙ ආධාරො.එතස්සාති
 “රූපං අනිව්චං ජානිතබ්බතො”ති වචනස්ස.තත්‍රාති
 කුරුන්දියං.තස්සාතිපටිජානනාවජානනස්ස. “පටිච්ඡාදනත්ථ”න්ති පදං
 “භාසති”තිපදෙ සම්පදානං. “මහාඅට්ඨකථාය”න්තිපදං “වුත්ත”න්ති පදෙ
 ආධාරො. “දිවාට්ඨානාදීසු”ති පදංඋපනෙතබ්බං. ඉදං “අසුකස්මිං
 නාමපදෙසෙ”ති පදෙ නිද්ධාරණසමුදායො.

3. සම්මාවදති අනෙනාතිසංවාදනං,උජුජාතිකචිත්තං,
 නසංවාදනංවිසංවාදනං,වඤ්චනාධිජපායවසජ්ජවත්තංචිත්තන්ති
 දස්සෙත්තො ආහ “විසංවාදනචිත්ත”න්ති. “වාචා”ත්‍යාදිනා
 වචනිඵතායාතිවාචාති අත්ථං දස්සෙති. භීති දළ්භිකරණජොතකං, තදම්නා
 සච්චන්ති අත්ථො. “වාචායෙවා”තිපදං “බ්‍යජ්ජෙවා”ති පදෙ තුල්‍යත්ථං,
 “වුච්චති”ති පදෙ කම්මං. පථසද්දපරත්තාවාචාසද්දස්ස බ්‍යාදෙසො කතො.
 සුද්ධවෙතනා කථිතාති සම්බන්ධො.තංසමුට්ඨිතසද්දසහිතාති තාය වෙතනාය
 සමුට්ඨිතෙන සද්දෙන සහපවත්තා වෙතනා කථිතාති යොජනා.

“එව”න්ති පදං “දස්සෙත්වා”ති පදෙ නිදස්සනං, කරණං වා.
 “දස්සෙත්වා”ති පදං “දස්සෙත්තො ආහා”ති පද්ද්වයෙ
 පුබ්බකාලකිරියා.අන්තෙති “වාචා”තිආදීනං පඤ්චන්තං පදානං
 අවසානෙ.“ආහා”ති එත්ථ වත්තමාන-තිවචනස්ස
 අකාරොපච්චුජ්ජන්තකාලවාචකෙන “ඉදානී”ති පදෙන යොජිතත්තා.
 “තත්ථා”ති පදං “අත්ථොවෙදිතබ්බො”ති පදෙ ආධාරො.එත්ථාති “අදිට්ඨං
 දිට්ඨංමෙ”තිආදීසු. “පාළිය”න්ති පදං “දෙසනා කතා”ති පදෙ ආධාරො.
 නිස්සිතවිඤ්ඤාණවසෙනඅවත්වා නිස්සයපසාදවසෙන “චක්ඛුනා
 දිට්ඨ”න්ති වුත්තන්ති ආහ “ඔළාරිකෙනෙවා”ති.

4. තස්සාති “තිහාකාරෙහි”තිආදිවචනස්ස. “අත්ථො”ති පදං
 “වෙදිතබ්බො”ති පදෙ කම්මං.භීති විසෙසජොතකං, විසෙසංකථයිස්සාමීති
 අත්ථො.තත්ථාති වතුත්ථපාරාජිකෙ.ඉධාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

9. ආදිනම්මිති පිසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො.

11. මන්දසද්දොජළත්ථවාචකොති ආහ “මන්දත්තා ජළත්තා”ති. යො පන අඤ්ඤං භණ්ඨිති සම්බන්ධො. “සාමණෙරොනා”ති පදං “චුත්තො”ති පදෙ කත්තා. අපිසද්දො පුච්ඡාවාචකො, “පස්සිත්ථා”ති පදෙන යොජෙනබ්බො, අපි පස්සිත්ථාති අත්ථො. “අදිට්ඨං දිට්ඨංමෙ”තිආදිවචනතො අඤ්ඤා පුරණකථාපි තාව අත්ථිති දස්සෙන්නො ආහ “අඤ්ඤා පුරණකථා නාමභොති”ති. අප්පතාය ඌනස්ස අත්ථස්ස පුරණවසෙන පවත්තා කථාපුරණකථා. එසා පුරණකථානාම කාති ආහ “එකො”තිආදි. එසා හි ගාමෙ අප්පකම්පි තෙලං වා පුච්ඡණ්ඩං වා පස්සිත්ථා වාලහිත්ථා වා බහුකං කත්ථා පුරණවසෙන කථිතත්තා පුරණකථා නාම. බහුකාති තෙලාති වා පුච්චො පස්සන්තොපි ලහන්තොපි අප්පකං කත්ථා ඌනවසෙන කථිතත්තාඌනකථාපි අත්ථිති සක්කා වත්තුං. අට්ඨකථාසු පන අචුත්තත්තාවිමංසිත්ථා ගහෙනබ්බං. බහුකාය පුරණස්ස අත්ථස්ස ඌනවසෙන පවත්තා කථාඌනකථාති විග්ගභො කාතබ්බොති. පයමං.

2. ඔමසවාද සික්ඛාපදං

12. දුතියෙමසධාතු විජ්ඣනත්ථෙ පවත්තති “ඔමට්ඨං උම්මට්ඨ”න්තිආදීසු (සං. නි. අට්ඨ. 1.1.21) වියාති දස්සෙන්නො ආහ “ඔමසන්තිති ඔවිජ්ඣන්ති”ති.

13. “ඉදංවත්ථු”න්ති පදං “ආහරී”ති පදෙ කම්මං. නන්දිතබ්බොතිනන්දොවණ්ණබලාදි, සො එතස්සත්ථිති නන්දී. විසාලාති මහත්තාතිවිසාණාති එතස්සත්ථිතිවිසාලො,නන්දී ව සො විසාලො චෙතිනන්දිවිසාලොති වචනත්ථං. දස්සෙති “නන්දිවිසාලොනාමා”තිආදිනා.සොති නන්දිවිසාලො, “ආහා”ති පදෙ කත්තා.තත්ථෙවාති යුඤ්ජිතට්ඨානෙයෙව.අහෙනුකපට්ඨසන්ධිකාලෙපිති පි-සද්දො අනුග්ගහත්ථවාචකො, පගෙවද්විහෙනුක තිහෙනුක පට්ඨසන්ධිකාලෙති අත්ථො. “තෙන වා”ති චකාරස්සඅචුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථත්තා “අත්තනො කම්මෙන වා”ති අත්ථං සම්පිණ්ඩෙතීති ආහ “අත්තනො කම්මෙන වා”ති.අත්තනොති නන්දිවිසාලස්ස.

15. එත්ථාති එතිස්සං පදභාජනියං, “ආහා”ති පදෙ ආධාරො. “යස්මා”තිපදං විහජිතුකාමො”ති පදෙ හෙනු. අට්ඨුප්පත්තියංයෙව “හීනෙනාපි”ති වත්ථාපදභාජනියං අචුත්තත්තා ඉදං චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.වෙණුකාරජාතීති විලීචකාරජාති.නෙසාදජාතීතිඑත්ථ කෙවට්ටජාතිපි සඬගහිතා.

පු චුච්චති කර්සං, තං කුසති අපනෙතීතිපුක්කුසො. පුප්ථං චුච්චති කර්සං, කුසුමං වා, තං ඡඩ්ඛෙතීතිපුප්ථඡඩ්ඛකො.

කුට්තිජිත්දතීතිකොට්ඨො,සොයෙවකොට්ඨකො. යකාරහකාරෙ
එකතොයොජෙත්වා “යහා”ති යො අක්කොසො අත්ථි, එසො හීනො නාම
අක්කොසොති යොජනා.

16. සබ්බපදෙසුති නාමාදීසු සබ්බපදෙසු.එත්ථාති ඉමස්මි.
සික්ඛාපදෙ.අලිකන්තිඅසච්චං, මිච්ඡාචාචන්ති සම්බන්ධො. යොපි වදන්ති
යොජනා.

26. පරිහරිත්ථාතිපරිමුඛං කථනං අපනෙත්වා. දචංපරිභාසං
කාමෙතීතිදවකාමො,තස්ස භාවොදවකමයං,තංයෙවදවකමයතා.
අනුපසම්පන්නන්ති එත්ථ අකාරස්ස සදිසත්ථමග්ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථොව
ගහෙතබ්බොතිආහ “යපෙත්වා හික්ඛු”න්තිආදි. යදි හි සදිසත්ථො භවෙය්‍ය,
සාමණෙරොවඅනුපසම්පන්නො නාම සියා සණ්ඨානෙන ව පුරිසභාවෙන ව
සදිසත්තා, තස්මා අඤ්ඤත්ථොවගහෙතබ්බොති දට්ඨබ්බං.සබ්බසත්තාති
එත්ථසබ්බසද්දො අනවසෙසත්ථො මනුස්සෙ
උපාදායවචනත්ථජානනාජානනපකතිකානං සබ්බසත්තානම්පි ගහිතත්තා.

35. අත්ථපුරෙක්ඛාරො නාමාති වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො.
සික්ඛාපදමපෙක්ඛියනපුංසකලිඨගවසෙන “කිරිය”න්තිආදි චුත්තං.
ආපත්තිමපෙක්ඛිය ඉත්ථිලිඨගවසෙන “කිරියා”තිආදි චුත්තං.
වජ්ජකම්මසද්දො සික්ඛාපදමපෙක්ඛන්තාපි ආපත්ති, මපෙක්ඛන්තාපි
නියතනපුංසකලිඨගත්තා නපුංසකායෙව, තස්මා තෙ ද්වෙ
ආපත්තිට්ඨානෙන චුත්තාති දට්ඨබ්බන්ති. දුතියං.

3. පෙසුඤ්ඤසික්ඛාපදං

36. තතියෙ “ජාතහණ්ඩනාන”න්ති වත්තබ්බෙ අග්‍යාහිතොතිආදීසු විය
විසෙසනපරතිපාතවසෙන “හණ්ඩනජාතාන”න්ති චුත්තන්ති ආහ
“සඤ්ජාතහණ්ඩනාන”න්ති. “පුබ්බභාගො”තිවත්වා තස්ස සරූපං දස්සෙති
“ඉමිනා ව ඉමිනා වා”තිආදිනා. විරුද්ධං වදති
එතෙනාතිවිවාදො,විග්ගාහිකකථා, තං ආපන්නාතිවිවාදාපන්නා,තෙසං. පිසති
සඤ්චුණ්ණෙතිතිපිසුණො,පුග්ගලො, තස්ස ඉදන්තිපෙසුඤ්ඤං,වචනන්ති
අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “පෙසුඤ්ඤන්තිපිසුණුවාච”න්ති.

37. හික්ඛුපෙසුඤ්ඤෙති හික්ඛුනං සන්තිකං උපසංහටෙ
පෙසුඤ්ඤවචනෙතිජට්ඨිසමාසො.

38. “දිස්වා”ති පදං “හණන්තස්සා”ති පදෙ පුබ්බකාලකිරියා, දස්සනං
හුත්ථාතිඅත්ථො. තතියං.

4. පදසොධම්මසික්ඛාපදං

44. චතුත්ථෙපටිමුඛං ආදරෙන සුණන්තිනිපතිස්සා,න පතිස්සාඅප්පතිස්සාති දස්සෙන්නො ආහ “අප්පතිස්සවා”ති.

45. “පදසො”තිඵත්ථ සො-පච්චයො විච්ඡත්ථවාචකොති ආහ “පදං පද”න්ති.තත්ථාති තෙසු චතුඛ්ඛිධෙසු. පදං නාම ඉධ අත්ථජොතකං වාචිහත්‍යන්තං වා න හොති, අථ ඛො ලොකියෙහි ලක්ඛිතො ගාථාය චතුත්ථංසො පාදොවඅධිජ්ජෙතොති ආහ “පදන්ති ඵකො ගාථාපාදො”ති. අනු පච්ඡා චුත්තපදත්තා දුතියපාදොඅනුපදංනාම. අනු සදිසං ඛ්‍යඤ්ජනංඅනුඛ්‍යඤ්ජනන්ති අත්ථං දස්සෙති “අනුඛ්‍යඤ්ජන”න්තිආදිනා.ඛ්‍යඤ්ජනසද්දො පද-පරියායො. යංකිඤ්චි පදං අනුඛ්‍යඤ්ජනං නාම න හොති, පුරිමපදෙන පනසදිසං පච්ඡිමපදමෙව අනුඛ්‍යඤ්ජනං නාම.

වාචෙන්නො හුත්වා නිට්ඨාපෙතීති යොජනා. “ඵකමෙකං පද”න්ති පදං “නිට්ඨාපෙතී”ති පදෙ කාරිතකම්මං. “ථෙරෙන”ති පදං “චුත්තෙ”ති පදෙ කත්තා, “ඵකතො”ති පදෙ සහත්ථො. සාමණෙරො අපාපුණිත්වා හණතිති සම්බන්ධො.මත්තමෙවාති ඵත්ථ ඵවසද්දො මත්තසද්දස්ස අවධාරණත්ථං දස්සෙති, තෙන පකාරං පටික්ඛිපති. “අනිච්ච”න්ති ච “අනිච්චා”ති ච ද්විත්තං පදානංසතිපි ලිඛිතවිසෙසත්තෙ අනුඛ්‍යඤ්ජනත්තා ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථීති ආහ “අනුඛ්‍යඤ්ජනගණනාය පාවිත්තියා”ති.

බ්‍රහ්මජාලාදීනිඵත්ථ ආදිසද්දෙන සාමඤ්ඤඵලසුත්තාදීනි දීඝසුත්තානි (දී. නි. 1.150 ආදයො) සඬගහිතානි. වසද්දෙන ඔසතරණසුත්තාදීනි සංයුත්තසුත්තානි (සං. නි. 1.1) ච විත්තපරියාදානසුත්තාදීනි අඬගුත්තරසුත්තානි (අ. නි. 1.2 ආදයො) වසඬගහිතානි.සොති දෙවතාභාසිතො වෙදිතඛිබොති යොජනා.

කිඤ්චාපි වදන්ති සම්බන්ධො. ඵත්ථ ච කිඤ්චාපිසද්දොගරහත්ථවාචකො, පනසද්දො අනුග්ගහත්ථවාචකො.මෙණ්ඩකම්ලින්දපඤ්ඤෙහෙහෙ මෙණ්ඩකපඤ්ඤෙ ව මිලින්දපඤ්ඤෙ ව.යන්ති සුත්තං චුත්තන්ති සම්බන්ධො. ආරම්මණකථාබුද්ධිකකථා දණ්ඩකකථා ඤාණචත්ථුකථාති යොජෙතඛිබං පෙය්‍යාලවසෙන චුත්තත්තා. ඉමායොපකරණානි නාමාති වදන්ති. මහාපච්චරියාදීසු වත්වා පරිග්ගහිතොති යොජනා.යන්ති සුත්තං.

48. තත්‍රාති “ඵකතො උද්දිසාපෙන්නො”ති වචනෙ.උද්දිසාපෙන්නීති ආචරියං දෙසාපෙන්නි බහුකත්තාරමපෙක්ඛියබ්‍රුවචනවසෙන චුත්තං.තෙහීති උපසම්පන්නානුපසම්පන්නෙහි.ද්වෙපීති උපසම්පන්නො ච අනුපසම්පන්නො ව.

උපචාරන්තිද්වාදසහත්ථුපචාරං. යෙසන්ති භික්ඛූනං. පලායනකගන්ථන්ති පරිවජ්ජෙත්වා ගච්ඡන්තං පකරණං. සාමණෙරොගණ්භාතීති යොජනා.

ඔපාතෙතීති අවපාතෙති, ගළිතාපෙතීති අත්ථො. සුත්තෙපිති වෙය්‍යාකරණසුත්තෙපි. තන්ති යෙභුය්‍යන පගුණගන්ථං. පරිසඬිකමානන්ති සාරජ්ජමානං. යං පන වචනං චුත්තන්තිසම්බන්ධො. කිරියසමුට්ඨානත්තාති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්සකිරියසමුට්ඨානත්තාති. චතුත්ථං.

5. සහසෙය්‍යසික්ඛාපදං

49. පඤ්චමෙමුට්ඨා සති එතෙසන්තිමුට්ඨස්සතී. නත්ථි සම්පජානංඑතෙසන්තිඅසම්පජානා. භවඬිගොතිණ්ණකාලෙතිතිද්දොක්කමනකාලෙ.

50. “පකතියා”තිපදං “දෙන්තී”ති පදෙ විසෙසනං. තෙ භික්ඛූ දෙන්තීති සම්බන්ධො. “ගාරවෙනා”තිපදඤ්ච “සික්ඛාකාමතායා”ති පදඤ්ච “දෙන්තී”ති පදෙ හෙතු. සිසස්ස උපධානංඋස්සිසං, තස්ස කරියතෙඋස්සිසකරණං, තංයෙව අත්ථො පයොජනංඋස්සිසකරණත්ථො, තදත්ථාය. තත්‍රාති පුරිමවචනාපෙක්ඛං, “සික්ඛාකාමතායා”තිවචනෙති අත්ථො. නිදස්සනන්ති සෙසො. අථ වාසික්ඛාකාමතායාතිපච්චත්තෙ භූමිමවචනං. “ඉදම්පිස්ස භොති සීලස්මි”න්තිආදීසු (දී. නි. 1.195 ආදයො) විය. ඉදම්පි සික්ඛාකාමතාය අයං සික්ඛාකාමතා සික්ඛාකාමභාවො භොතීති යොජනා. එස නයො “තත්‍රිදං සමන්තපාසාදිකාය සමන්තපාසාදිකත්තස්මි”න්තිආදීසුපි. භික්ඛූඛිපන්තීති යොජනා. තන්ති ආයස්මන්තං රාහුලං. අථාති ඛිපනතො පච්ඡා. ඉදන්ති වත්ථු. සම්මුඤ්චනිකවචරජඩ්ඛනකාති සන්ධාය චුත්තං. තෙනායස්මතා රාහුලෙන පාතිතං නු බොති යොජනා. සො පනායස්මා ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. අපරිභොගාඅඤ්ඤෙසන්ති අඤ්ඤෙහි න පරිභුඤ්ජිතබ්බා.

51. භීති සච්චං, යස්මා වා. සයනංසෙය්‍යා, කායපසාරණකිරියා, සයන්ති එත්ථාතිසෙය්‍යා, මඤ්චපීඨාදි. තදුභයම්පි එකසෙසෙන වා සාමඤ්ඤනිද්දෙසෙන වා එකතො කත්වා “සහසෙය්‍ය”න්තිචුත්තන්ති දස්සෙන්නො ආහ “සෙය්‍යා”තිආදි. තත්ථාතිද්විසු සෙය්‍යාසු. තස්මාති යස්මා ද්වෙ සෙය්‍යාදස්සිතා, තස්මා. “සබ්බච්ඡන්තා”තිආදිනා ලක්ඛණං චුත්තන්ති යොජනා. පාකට්ඨොභාරන්ති ලොකෙ විදිතං වචනං. දුස්සකුටියන්ති දුස්සෙන ඡාදිතකුටියං. අට්ඨකථාසු යථාචුත්තෙපඤ්චවිධච්ඡදනෙයෙව ගය්‍හමානෙ කො දොසොති ආහ “පඤ්චවිධච්ඡදනෙයෙවා”තිආදි. යං පනසෙනාසනං පරික්ඛිත්තන්ති සම්බන්ධො. පාකාරෙනවාති ඉට්ඨකසීලාදාරුනා වා. අඤ්ඤෙන වාතිකීලඤ්ජාදිනා වා. වත්ථොනපීති පිසද්දො පගෙව ඉට්ඨකාදිනාතිදස්සෙති. යස්සාති සෙනාසනසඬිබාතාය සෙය්‍යාය. උපරීති වාසමන්තතොති වා යොජනා. එකෙන ද්වාරෙන පවිසිත්වා සබ්බපාසාදස්ස

වළඤ්ඡිතබ්බතංසන්ධාය චුත්තං “එකුපවාරො”ති. සතගබ්භං වා චතුස්සාලං එකුපවාරං හොතීතිසම්බන්ධො.තත්ති සෙනාසනසඬ්ඛාතං සෙය්‍යං.

තත්ථාති සෙනාසනසඬ්ඛාතායං සෙය්‍යායං.සම්බහුලා සාමණේරා සවෙ හොන්ති, එකො භික්ඛු සවෙ හොතීති යොජනා. “සාමණේරා”තිඉදං පච්චාසන්තවසෙන චුත්තං, උපලක්ඛණවසෙන වා අඤ්ඤාභිපිසහසෙය්‍යානං ආපත්තිසම්භවතො. තෙති සාමණේරා.සබ්බෙසන්තිභික්ඛුනං.තස්සාති සාමණේරස්ස.එසෙවනායොති එසො එව නයො, න අඤ්ඤො නයොති අත්ථො. අථ වාඑසෙවනායොති එසො ඉව නයො, එසො එතාදිසො නයො ඉව අයං නයො දට්ඨබ්බොති අත්ථො.

අපි වාති එකංසෙන.එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.චතුක්කන්ති එකාවාසඑකානුපසම්පන්නං, එකාවාසනානුපසම්පන්නං, නානාවාසඑකානුපසම්පන්නං, නානාවාසනානුපසම්පන්නන්ති චතුසමුහං, චතුපරිමාණං වා.යොති භික්ඛු.භිසද්දොවිත්ථාරජොතකො, තං වචනං විත්ථාරයිස්සාමිති අත්ථො, විත්ථාරො මයා චුච්චතෙති වා.දෙවසිකන්ති දිවසෙ දිවසෙ.ඤ්ඤාපච්චයො හි විච්ඡත්ථවාතකො. යොපි සහසෙය්‍යං කප්පෙති, තස්සාපි ආපත්තීති යොජෙතබ්බො.තත්‍රාති “තිරච්ඡානගතෙනාපි”ති වචනෙ.

“අපදානං අභිමච්ඡා, ද්විපදානඤ්ච කුක්කුටී;

චතුප්පදානං මජ්ජාරී, වත්ථු පාරාජිකස්සිමා”ති. (පාරා.අට්ඨ. 1.55);

ඉමං ගාථං සන්ධාය චුත්තං “චුත්තනායෙනෙවා”ති.තස්මාති යස්මා වෙදිතබ්බො, තස්මා.ගොධාති කුණ්ඬො.බ්ලාලොති ආබ්‍රහුජො.මඬ්ඟුසොති නකුලො.

අසම්බද්ධභිත්තිකස්ස කතපාසාදස්සාති යොජනා.තුලාති එත්ථ තුලා නාම ථම්මාන, මුපරි දක්ඛිණුත්තරවිත්ථාරවසෙනයපිතො දාරුචිසෙසො ථලති ථම්මෙසු පතිට්ඨාතීති කත්වා. තා පන හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදතොතිස්සො, උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන පන පඤ්චසත්තනවාදයො. නානුපවාරෙ පාසාදෙතිසම්බන්ධො.

වාළසඬ්ඝාටාදීසුතිවාළරූපං දස්සෙත්වා කතෙසු සඬ්ඝාටාදීසු. ආදිසද්දෙන තුලංසඬ්ඝණ්හාති. එත්ථ වසඬ්ඝාටොනාම තුලාන, මුපරිපුබ්බපච්ඡිමායාමවසෙන යපිතො කට්ඨචිසෙසො සම්මා සට්ඨන්ති එත්ථ ගොපානසාදයොතිකත්වා. තෙ පන තයො හොන්ති.නිබ්බකොසබ්භන්තරෙති ඡදනකොට්ඨභන්තරෙ. පරිමණ්ඩලං වාවතුරස්සං වා සෙනාසනං හොතීති සම්බන්ධො.තත්‍රාති තස්මිංසෙනාසනෙ. අපරිච්ඡින්නො ගබ්භස්ස උපවාරො

එතෙසන්තිඅපරිච්ඡින්නගබ්භූපචාරාසබ්බගබ්භා, තෙ පවිසන්තීති අත්ථො.නිපන්නානං භික්ඛූනන්ති යොජනා.තත්‍රාති තස්මිං පමුඛෙ.පමුඛස්ස සබ්බච්ඡන්තත්තා, සබ්බපරිච්ඡන්තත්තා ච ආපත්තිං කරොතීති යොජනා. නනුපමුඛෙ ඡන්තමෙව අත්ථි, නො පරිච්ඡන්තන්ති ආහ “ගබ්භපරික්ඛෙපො”තිආදි.භීති සච්චං.

යං පන අන්ධකට්ඨකථායං චූත්තන්ති සම්බන්ධො.ජගතීති පථවියා ච මන්දිරාලින්දවත්ථුස්ස ච නාමමෙතං. ඉධ පනමන්දිරාලින්දවත්ථුසඛ්ඛාතා භූභදා ගහිතා.තත්ථාතිඅන්ධකට්ඨකථායං. කස්මා පාළියා න සමෙතීති ආහ “දසහත්ථුඛිබ්බොපි”තිආදි.භීති යස්මා.තත්ථාති අන්ධකට්ඨකථායං.යෙපි මහාපාසාදා හොන්තීති යොජනා.තෙසුපිතිමහාපාසාදෙසුපි.

සුධාජදනමණ්ඩපස්සාති එත්ථ“සුධා”තිඉදං උපලක්ඛණවසෙන චූත්තං යෙන කෙනචි ඡදනමණ්ඩපස්සාපි අධිජපෙතත්තා. මණ්ඩංචුවචති සූරියරස්මි, තං පාති රක්ඛති, තතො වා ජනන්තිමණ්ඩපං. නනු එකූපචාරං හොති පාකාරස්ස ඡිද්දත්තාති ආහ “නභී”තිආදි.භීති සච්චං, යස්මා වා. වළඤ්ජනත්ථාය එවාතිඑවකාරො යොජෙතබ්බො. තෙනාහ “න වළඤ්ජනූපච්ඡෙදනත්ථායා”ති. අථ වා “සද්දන්තරත්ථාපොහනෙන සද්දො අත්ථං වදතී”ති (උදා. අට්ඨ. 1; දී. නි. ටී. 1.1; ම. නි. ටී. 1.මූලපරියායසුත්තවණ්ණනා; සං. නි. ටී. 1.1.ඔසතරණසුත්තවණ්ණනා; අ. නි.ටී. 1.1.රූපාදිවග්ගවණ්ණනා) චූත්තත්තා “න වළඤ්ජනූපච්ඡෙදනත්ථායා”ති චූත්තං.කවාටන්ති එත්ථ ද්වාරමෙව අධිජපෙතං පරියායෙනචූත්තත්තා, අසති ච ද්වාරෙ කවාටස්සාභාවතො. සංවරණචිවරණකාලෙ කචති සද්දං කරොතීතිකවාටං.

තත්‍රාති “එකූපචාරත්තා”ති වචනො.යස්සාති පරවාදිනො. අනුයොගො සියාති යොජනා.ඉධාති ඉමස්මිං සහසෙය්‍යාසික්ඛාපදෙ, චූත්තන්ති සම්බන්ධො.තත්ථාති පිහිතද්වාරෙ ගබ්භො.සොතිපරවාදී. සබ්බච්ඡන්තත්තා ආපත්ති ඉති චූත්තෙති යොජනා. එසෙව නයො“සබ්බපරිච්ඡන්තතා න හොතී”ති එත්ථාපි.පච්චාගමිස්සතීති පති ආගමිස්සති, පුන ආගමිස්සතීති අත්ථො.

බ්‍යඤ්ජනමත්තෙනෙතොති

“සබ්බච්ඡන්තා”තිආදිඅක්ඛරපදමත්තෙනෙව, න අත්ථවසෙන. “එවඤ්ච සතී”තිඉමිනා අබ්‍යාපිතදොසං දස්සෙති.තතොතිඅනාපත්තිතො, පරිහායෙය්‍යාති සම්බන්ධො.තස්මාති යස්මාඅනියතෙසු චූත්තං, තස්මා.තත්ථාති අනියතෙසු.ඉධාපිති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙපි.යං යන්තිසෙනාසනං.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු සෙනාසනෙසු, සහසෙය්‍යාපත්තිහොතීති සම්බන්ධො.

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා භාවිත්තියකණ්ඩං
 වචිතත්තිවිපල්ලාසෙ “තස්සා”ති ඉත්ථිලිඬිගභාවෙන පවත්තා.
 “මාතුගාමස්සා”තිනියතපුල්ලිඬිගාපෙක්ඛනස්ස අසම්භවතො අත්ථවසෙන
 “ඵකිස්සා”ති ඉත්ථිලිඬිගභාවෙනවුත්තං. ඉමිනා හෙදලිඬිගනිස්සිතො
 විසෙසනවිසෙසොයාපි අත්ථිති දස්සෙති.තුම්භාකන්ති නිද්ධාරණසමුදායො.
 “සුඤ්ඤාං”ති අවත්වා ආහොගොපිවට්ඨිති ආහ “පයම”න්තිආදි.පයමන්ති
 ව පයමමෙව. තෙනවුත්තං “න පච්ඡා”ති. පුට්ඨො හුත්වා භික්ඛු කට්ඨිති
 යොජනාති. සත්තමං.

8. භූතාරොචනසික්ඛාපදං

67. අට්ඨමෙතත්ථාති චතුත්ථපාරාජිකසික්ඛාපදෙ.ඉධාති
 භූතාරොචනසික්ඛාපදෙ.භීති සච්චං, යස්මා වා.පසුත්තවාචාති පච්චයෙහි
 යුත්තා වාචා.තථාති තතො ගුණාරොචනකාරණා, අරියා සාදිසිංසුති යොජනා.

යතසද්දානං නිව්චසම්ඛන්ධත්තා වුත්තං “යෙ”තිආදි.සබ්බෙපීති
 පුපුඡ්ජනාරියාපි.භූතන්තිවිජ්ජමානං. කස්මා සබ්බෙපි පටිජානිංසු, නනු
 අරියෙහි අත්තතො ගුණානං අනාරොචිතත්තාන පටිජානිතබ්බන්ති ආහ
 “අරියානම්පි”තිආදි.භීති සච්චං, යස්මා වා. අරියානම්පි අබ්භන්තරෙ
 උත්තරිමනුස්සධම්මො යස්මා භූතො හොති, තස්මාසබ්බෙපි “භූතං
 භගවා”ති පටිජානිංසුති යොජනා. යස්මා භාසිතො විය හොති,
 තස්මාතියොජනා. අරියා පටිජානිංසුති
 සම්ඛන්ධො.අනාදීනවදස්සිනොතිදොසස්ස අදස්සනධම්මා.තෙහීති අරියෙහි,
 භාසිතොතිසම්ඛන්ධො. යං පිණ්ඩපාතං උප්පාදෙසුන්ති
 යොජනා.අඤ්ඤෙතිපුපුඡ්ජනා.සබ්බසඬ්ඨාහිකෙනෙවාති
 සබ්බෙසංපුපුඡ්ජනාරියානං සඬ්ඨගහණෙ පවත්තෙනෙව.සික්ඛාපදවිභවිගෙපීති
 සික්ඛාපදස්ස පදභාජනියෙපි.තත්ථාති චතුත්ථපාරාජිකෙ.ඉධාති
 ඉමස්මිංසික්ඛාපදෙ.

77. උත්තරිමනුස්සධම්මමෙව සන්ධාය වුත්තං, න සුතාදිගුණන්ති
 අත්ථො.අත්තරා වාති පරිනිබ්බානකාලතො අඤ්ඤස්මිං කාලෙ
 වා.අතිකඩ්ඪියමානෙනාති අතිනිජ්ජිලියමානෙන.උම්මත්තකස්සාතිඉදංපනාති
 එත්ථ ඉති-සද්දො ආදායත්ථො. තෙන
 “බිත්තවිත්තස්සා”තිආදිංසඬ්ඨගණ්හාති.දිට්ඨිසම්පන්නානන්ති
 මග්ගපඤ්ඤාය, ඵලපඤ්ඤාය ව සම්පන්නානං.අනාපත්තීති
 පාවිත්තියාපත්තියාඅනාපත්ති න වත්තබ්බා, ආපත්තියෙව හොති, තස්මා
 “උම්මත්තකස්ස අනාපත්ති”ති නවත්තබ්බන්ති අධිප්පායොති. අට්ඨමං.

9. දුට්ඨුල්ලාරොචනසික්ඛාපදං

78. නවමෙතත්තාති තස්සං “දුට්ඨුල්ලා නාමා”තිආදිපාළියං, තාසු
 වාපාළිඅට්ඨකථාසු.විචාරණාති විමංසනා.උපසම්පන්නසද්දෙති
 උපසම්පන්නසද්දත්ථභාවෙ. එත්ථ හි සද්දෙ වුව්චමානෙ අවිනාභාවතො

සද්දෙන අත්ථොපිචුත්තො, විනාපි භාවපච්චයෙන භාවත්ථස්ස ඤාතබ්බත්තා භාවොපි ගහෙනබ්බො, තස්මාචුත්තං “උපසම්පන්නසද්දත්ථභාවෙ”ති. එසෙව නයො “දුට්ඨුල්ලසද්දෙ”තිඵත්ථාපි. එතං පරිමාණං යස්සාතිඑතං, “තෙරසසඬ්ඝාදියෙසා”ති වචනං. එතං එව වත්තබ්බං, න “චත්තාරි ව පාරාජිකානි”ති ඉදන්තිඅත්ථො.තත්ථාති පාළියං. කස්සපි විමති භවෙය්‍යා, කිංභවෙය්‍යාති යොජනා. ආපත්තිං ආරොචෙන්තෙන අක්කොසන්නස්ස සමානත්තා චුත්තං “එවංසති”තිආදි.පාවිත්තියමෙව වාති වසද්දො ඛ්‍යාතිරෙකත්ථො, නදුක්කටං ආපජ්ජතීති අත්ථො.භීති සච්චං.එතන්ති පාවිත්තියාපජ්ජනතං, “අසුද්ධො හොති...පෙ....ඔමසවාදස්සා”ති වචනං වා, චුත්තන්ති සම්බන්ධො.එත්ථාතිපාළියං.අට්ඨකථාවරියාවෙති එත්ථ එවකාරො අට්ඨානයොගො, පමාණන්ති එත්ථ යොජෙනබ්බො, කාරණමෙවාති අත්ථො. තෙන චුත්තං “න අඤ්ඤාච්චාරණා”ති. අථ වාඅඤ්ඤාති සාම්‍යත්ථෙ පච්චත්තවචනමෙනං, න අඤ්ඤෙසං විචාරණා පමාණන්ති අත්ථො. එවඤ්ඤි සති එවකාරො ධානයොගොව.පුබ්බෙපි වාති ගන්ථාරම්භකාලෙපි ව.

එතන්ති අට්ඨකථාවරියානං පමාණතං.සංවරත්ථාය එව, අනාපජ්ජනත්ථාය එව ව අනුඤ්ඤාතන්ති යොජනා. තෙනාහ “නතස්ස”ත්‍යාදි.තස්මාති යස්මා භික්ඛුභාවො නාම න අත්ථි, තස්මා සුචුත්තමෙවාති සම්බන්ධො.

80. සාති භික්ඛුසම්මුති, සඬ්ඝෙන කාතබ්බාති යොජනා.කත්ථචීති කිස්මිඤ්ච ධානෙ.ඉධාතිඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. “චුත්තත්තා”ති පදං “කාතබ්බා”ති පදෙ හෙතු.එසාති එසො භික්ඛු.භිතෙසිත්‍යායාති භිතස්සඑසිත්‍යාය, අත්ථස්ස ඉච්ඡත්‍යායාති අත්ථො.

82. සෙසානීතිආදිමිහි පඤ්චසික්ඛාපදතො සෙසානිඋපරි පඤ්ච සික්ඛාපදානි.අස්සාති අනුපසම්පන්නස්ස.සටෙන්වාති සම්බන්ධං කත්ථාති. නවමං.

10. පථවිකණනසික්ඛාපදං

86. දසමෙහගවා දස්සෙතීති යොජනා.එත්ථාති පථවියං.තත්ථාති තෙසු පාසාණාදිසු.මුට්ඨිප්පමාණතොති බටකපමාණතො.සාතිඅද්ධිසපථවි.හත්ථිකුච්ඡියන්ති එවංනාමකෙ ධානෙ.එකපච්ඡිපුරං පථවින්ති සම්බන්ධො.තෙසංයෙවාතිඅප්පපංසුඅප්පමත්තිකාපදානං එව.භීති සච්චං, යස්මා වා.එතන්ති යෙභුයොනපාසාණාදිපඤ්චකං.තන්ති කුසීතං.ආණාපෙත්වාති එත්ථ “ආණපෙසනෙ”ති ධාතුපාඨෙසු චුත්තත්තා ආණධාතුයෙව පෙසනසඬ්ඝාතං හෙත්ථත්ථං වදති, නණාපෙපච්චයො, සො පන ධාත්ථත්ථෙයෙව වත්තති. න හි තස්ස විසුං චුත්තො අභිධෙයොයාඅත්ථි

පොක්ඛරං පදුමං නෙතීතිපොක්ඛරණී. “සොධෙත්තෙහි”ති පදං “උස්සිඤ්චිතුං අපනෙතු”න්ති පදෙසු භාවකත්තා.යොති “තනුකද්දමො”ති පදෙන යොජෙතඛිබ්බො. යො තනුකද්දමොති හිඅත්ථො.කුටෙහීති සටෙහි.උස්සිඤ්චිතුන්ති උක්ඛිපිත්වා, උද්ධරිත්වා වා සිඤ්චිතුං.තනුති සුක්ඛකද්දමෙ, “යො”ති පදෙ අවයවිආධාරො.යොති සුක්ඛකද්දමො.

තටන්ති කුලං.උදකසාමන්තාති උදකස්ස සමීපෙ.ඔමකවතුමාසන්ති වතුමාසතො ඌනකං.ඔවට්ඨන්ති දෙවෙන ඔවස්සිතං හොති සවෙති යොජනා.පතතීති තටං පතති.උදකෙයෙවාති පකතිඋදකෙයෙව.උදකස්සාති වස්සොදකස්ස.තත්ථාතිපාසාණපිට්ඨියං.පයමමෙවාති සොණ්ඩිඛණනතො පයමං එව.උදකෙ පරියාදිණ්ණෙති උදකෙ සුක්ඛෙ.පච්ඡාති උදකපුරතො පච්ඡා.තත්ථාතිසොණ්ඩියං.උදකෙයෙවාති මූලඋදකෙයෙව.උදකන්ති ආගන්තුකඋදකං.අල්ලියතීතිපිට්ඨිපාසාණෙ ලග්ගති.තම්පිති සුබ්බමරජම්පි.අකතපඛිභාරෙති වළඤ්ජෙන අකතෙ පඛිභාරෙ. උපවිකාහි වමීයති, සරගොළිකාදයො වා සත්තෙ වමතීතිවමීමිකො.

ගාවිනංඛුරො කණ්ටකසදිසත්තාගොකණ්ටකොනාම, තෙන ඡින්නො කද්දමො “ගොකණ්ටකො”ති වුවචති.අච්ඡදනං වා විනට්ඨච්ඡදනං වා පුරාණසෙනාසනං හොතීති යොජනා.තතොතිපුරාණසෙනාසනතො, ගණ්හිතුං වට්ටතීතිසම්බන්ධො.අවසෙසන්ති විනට්ඨච්ඡදනතො. අවසෙසං ඉට්ඨකංගණ්හාමි ඉති සඤ්ඤායාති යොජෙතඛිබ්බො.තෙනාති ඉට්ඨකාදිනා.යා යාති මත්තිකා.අතින්තාතිඅනල්ලා, අකිලින්නාති අත්ථො.

තස්මිත්ති මත්තිකාපුඤ්ජෙ.සබ්බොති සකලො මත්තිකාපුඤ්ජො.අස්සාතිමත්තිකාපුඤ්ජස්ස. “කප්පියකාරකෙහි”ති පදං “අපනාමෙත්වා”ති පදෙ කාරිතකම්මං.කස්මා වට්ටතීති ආහ “උදකෙනා”තිආදි.හීති සචචං, යස්මාවා.

තත්ථාති මත්තිකාපාකාරෙ.අඤ්ඤම්පිති මණ්ඩපථම්භතො අඤ්ඤම්පි.තෙනඅපදෙසෙනාති තෙන පාසාණාදිපවට්ටනලෙසෙන.

පස්සාවධාරායාති මුත්තසොතාය.කත්තරයට්ඨියාති කත්තරදණ්ඩෙන. එත්ථ හි කත්තරයතිඅඛිගපච්චඛිගානං සිථිලභාවෙන සිථිලො හුත්වා භවතීති කත්වාකත්තරොවුවචති ජිණ්ණමනුස්සො, තෙන එකන්තතො ගහෙතඛිබ්බත්තාකත්තරෙන ගහිතා යට්ඨි, කත්තරස්ස යට්ඨිති වා කත්වා කත්තරයට්ඨි වුවචතිකත්තරදණ්ඩො. දන්තජපයමක්ඛරෙන සජ්ඣායිතඛිබ්බො.වීරියසම්පග්ගණත්ථන්ති වීරියස්ස සුට්ඨු

පග්ගණ්හනත්ථං, වීරියස්ස උක්ඛිපනත්ථන්ති අත්ථො. කෙවි භික්ඛුති යොජනා.

87. තත්‍රාපිති ඉට්ඨකකපාලාදීසුපි.භීතිසච්චං.තෙසං අනුපාදානත්තාති තෙසං ඉට්ඨකාදීනං අග්ගිස්සඅනින්ධනත්තා.භීති සච්චං, යස්මාවා.තානීති ඉට්ඨකාදීනි.අවිසයත්තාතිආපත්තියා අනොකාසත්තා.තිණුක්කන්ති තිණුමයං උක්කං.තත්ථෙවාවාති මහාපච්චරියං ඵව. අරියති අග්ගිනිජ්ඣාදනත්ථං සංසීයතිඵත්ථාතිඅරණී,හෙට්ඨා නිමන්ථනීයදාරු. සහ ධනුනා ඵතිපචත්තතිසහිතො,උපරි නිමන්ථනදාරු. අරණී ච සහිතො චඅරණීසහිතො, තෙන අග්ගිං නිබ්බත්තෙන්වාති යොජනා. යථා කරියමානෙන ඩස්හති, තථාකරොහීති සම්බන්ධො.

88. ආවාටංජානාති ආවාටංකාතුං, බණ්ණතුං වා ජානාහීති අත්ථො. “ඵවං මහාමත්තිකං ජාන, ථුසමත්තිකං ජානා”තිඵත්ථාපි යථාලාභං සම්පදානවාචකපදං අජ්ඣාහරිත්වා යොජනා කාතබ්බො.සාති පථවී.තෙනාති පච්චිට්ඨාදිනාති.දසමං.

මුසාවාදවග්ගො පයමො.

2. භුතගාමවග්ගො

1. භුතගාමසික්ඛාපදට්ඨයොජනාඅත්-

89. දුතියවග්ගස්සපයමෙතස්සාති දෙවතාය.උක්ඛිත්තං ඵරසුන්ති උද්ධං බිත්තං කුඨාරිං.නිග්ගහෙතුන්ති සණ්ඨාතුං, නිවත්තෙතුං වා.චක්ඛුච්චසයාතීතෙති පසාදචක්ඛුස්ස ගොචරාතික්කන්තෙ.මහාරාජසන්තිකාති වෙස්සවණමහාරාජස්ස සන්තිකා.ථනමුලෙයෙවාති ථනසමීපෙයෙව.හිමවත්තෙතිහිම උග්ගිරණෙ වනෙ, හිමයුත්තෙ වා.තත්ථාති හිමවත්තෙ, දෙවතාසන්තිපාතෙ වා.රුක්ඛධම්මොති රුක්ඛසභාවො.රුක්ඛධම්මො ච නාම ඡෙදනහෙදනාදීසු රුක්ඛානං අවෙනනත්තා කොපස්ස අකරණං, තස්මිංරුක්ඛධම්මෙ ධීතා දෙවතා රුක්ඛධම්මෙ ධීතා නාම, ඡෙදනහෙදනාදීසු රුක්ඛස්ස වියරුක්ඛට්ඨකදෙවතාය අකොපනං රුක්ඛධම්මෙ ධීතා නාමාති අධිජ්ජායො.තත්ථාති තාසු සන්තිපාතදෙවතාසු.ඉතීතිඉමස්ස අලහනස්ස, ඉමස්මිං අලහනෙ වා, ආදීනවන්ති සම්බන්ධො.හගවතොවාති ච-සද්දො “පුබ්බවරිත”න්ති ඵත්ථ යොජෙතබ්බො. ඉමඤ්ච ආදීනවං අද්දස, හගවතො පුබ්බවරිතඤ්ච අනුස්සරීති වාක්‍යසම්පිණ්ඩනවසෙන යොජනා කාතබ්බො.තෙනාති දස්සනානුස්සරණකාරණෙන.අස්සාතිදෙවතාය. සංවිජ්ජති පිතා අස්සාතිසපිතිකො,පුත්තො. (තාවාති අතිවිය, පටිසඤ්චික්ඛන්තියාති සම්බන්ධො) “මරියාදංබන්ධිස්සතී”ති වත්වා තස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “සික්ඛාපදංපඤ්ඤපෙස්සතී”ති. ඉති පටිසඤ්චික්ඛන්තියා අස්සා දෙවතාය ඵතදහොසීති යොජනා.

එකන්තෙන.උප්පතිතන්තිඋප්පජ්ජනවසෙන අත්තනො උපරි
පතිතං.හත්තන්ති හමන්තංධාවන්තං, වාරයෙති නිවාරයා
නිග්ගණ්ඨෙයායාති අත්ථො.තන්ති ජනං. අයං පනෙත්ථ යොජනා – සාරථී
හත්තං රථං වාරයෙඉව, තථා යො වෙ උප්පතිතං කොධං වාරයෙ, තං අහං
සාරථී. ඉති බුමි. ඉතරො කොධනිවාරකතොඅඤ්ඤො රාජඋපරාජාදීනං
සාරථීභූතො ජනො රස්මිග්ගාහො රජ්ජුග්ගාහො නාමාති.

දුතියගාථාය වෙජ්ජොවිසටංචිත්ථතංසප්පවිසංසප්පස්ස ආසිවිසස්ස විසං
ගරළංඔසධෙහිභෙසජ්ජෙන, මන්තෙන ච විනෙති ඉව, තථා යො
හික්ඛවෙඋප්පතිතං කොධං මෙත්තාය විනෙති, සො
හික්ඛුඋරගොභුජගොපුරාණංපුරෙ හවංජිණ්ණංපුරාණත්තාජිණ්ණං තවං
ජහාති ඉව, තථාඔරපාරංඅපාරසඬ්ඛාතංපඤ්චොරම්භාගියසංයොජනං
ජහාතිති යොජනා කාතඛ්ඛා.

තත්‍රාතිද්විසුගාථාසු. චත්ථු පන විනයෙ ආරුළුහත්ති යොජනා.අථාති
පච්ඡා.යස්ස දෙවපුත්තස්සාති යෙන දෙවපුත්තෙන.පරිග්ගහොති
පරිච්ඡින්නදිත්වා ගහිතො.සොති දෙවපුත්තො.තතොති උපගමනතො.
යදාහොති, තදාති යොජනා.මහෙසක්ඛදෙවතාසුති මහාපරිවාරාසුදෙවතාසු,
මහාතෙජාසු වා.පටික්කමන්තීති අපෙන්නි. දෙවතායම්පි පඤ්ඤං පුච්ඡන්තීති
යොජනා.තත්ථෙවාවති අත්තනොවසනට්ඨානෙයෙව.උපට්ඨානන්ති
උපට්ඨානත්ථාය, සම්පදානත්ථෙ වෙතං උපයොගවචනං. අථ වා
උපගන්ත්වා තිට්ඨති එත්ථාතිඋපට්ඨානං,හගවතො සම්පට්ඨානං, තං
ආගන්ත්වාති අත්ථො. නන්තිතං, අයමෙව වා පායො.

90. “හවන්ති”ති ඉමිනා විරුළුහෙ මූලෙ නීලභාවං ආපජ්ජිත්වා
වඩ්ඪමානකෙතරුණරුක්ඛගච්ඡාදිකෙ දස්සෙති. “අභුවත්ථු”න්ති ඉමිනා
පන වඩ්ඪිත්වා යිතෙමහන්තරුක්ඛගච්ඡාදිකෙ දස්සෙති. “අභුවත්ථු”න්ති ච
හියාත්තනිසඬ්ඛාතායත්ථුං-විහන්තියා හු-ධාතුස්ස උභකාරස්ස උවාදෙසො
හොති. පොත්ථකෙසු පන “අභුවති”තිපායො දිස්සති, සො අපායොති
දට්ඨබ්බො. “ජායන්ති”ති ඉමිනා භූ-ධාතුස්සසත්තත්ථභාවං දස්සෙති,
“වඩ්ඪන්ති”ති ඉමිනාවඩ්ඪනත්ථභාවං.එතන්ති “භූතගාමො”ති නාමං.
පියතෙ යථාකාමංපරිභුඤ්ජීයතෙ, පාතඛ්ඛං පරිභුඤ්ජිතඛ්ඛන්ති
වාපාතඛ්ඛං,පාසද්දො යථාකාමපරිභුඤ්ජනත්ථො. තෙනාහ –
“ජෙදනභෙදනාදීහි යථාරුචිපරිභුඤ්ජිතඛ්ඛතාති අත්ථො”ති.

91. “ඉදානී”තිපදං “ආහා”ති පදෙ කාලසත්තම්.යස්මිත්ති බීජෙ.තන්ති
බීජං.පඤ්ච බීජජාතානීති එත්ථජාතසද්දස්ස තඛ්භාවත්ථතං සන්ධාය
අට්ඨකථාසු එවං චුත්තං. තඛ්භාවත්ථස්ස “මූලෙ ජායන්ති”ති ඉමාය පාළියා
අසංසන්දනතං සන්ධාය චුත්තං සඬ්ගහකාරෙන “තසමෙත්ති”ති.

ඉත්ථිලිඬිගජොතකොථි. තත්ථෙචාති උදකෙයෙව. තානීතිවල්ලිතිණාති. භීති සච්චං, යස්මා වා. අනන්තකොති සාසපමත්තිකො සෙවාලො. යො හි නත්ථි අත්තතො අත්තොලාමකො සෙවාලො එතස්සාති කත්වා “අනන්තකො”ති වුවචති. අත්තනායෙව හි සුඛුමො, තතොසුඛුමො සෙවාලො නත්ථිති අධිප්පායො. තත්ථාතිදුක්කටචත්ථුහාවෙ. තම්පිති “සම්පුණ්ණභූතගාමං නහොති”ති වචනම්පි. පිසද්දො මහාපච්චරිආදිඅට්ඨකථාවරියානං වචනාපෙක්ඛො. භීති සච්චං, යස්මා වා. න ආගතො, තස්මා න සමෙතීති යොජනා. අථාති තස්මිං අනාගතෙ. එතන්තිඅනන්තකසෙවාලාදිං. ගච්ඡිස්සතීති වදෙය්‍යාති සම්බන්ධො. තම්පිති “ගච්ඡිස්සතී”ති වචනම්පි. පිසද්දොපුරිමට්ඨකථාවරියානං වචනාපෙක්ඛො.

අභූතගාමමූලකත්තාතාදිසස්ස ඛිජගාමස්සාති එත්ථ ඛිජගාමොතිවිධො හොති - යො සයං භූතගාමතො හුත්වා අඤ්ඤම්පි භූතගාමං ජනෙති, අම්බට්ඨිආදිකො. යො පන සයං භූතගාමතො හුත්වා අඤ්ඤං පනභූතගාමං න ජනෙති, තාලනාලිකෙරාදිබාණු. යො පන සයම්පි භූතගාමතො අහුත්වා අඤ්ඤම්පිභූතගාමං න ජනෙති. පාතියසට්ඨිනං බහි සෙවාලොති. භූතගාමො පන චතුබ්බිධො හොති - යො සයං ඛිජගාමතො හුත්වා අඤ්ඤම්පි ඛිජගාමං ජනෙති, එතරහි අම්බරුක්ඛාදිකො. යො පන සයං ඛිජගාමතො අහුත්වා අඤ්ඤං ඛිජගාමං ජනෙති, ආදිකප්පකාලෙ අම්බරුක්ඛාදිකො. යො පන සයං ඛිජගාමතො හුත්වා අඤ්ඤං පන ඛිජගාමං න ජනෙති, නිලවණ්ණො ඵලිතකදලීරුක්ඛාදිකො. යො පන සයම්පි ඛිජගාමතො අහුත්වා අඤ්ඤම්පි ඛිජගාමං න ජනෙති, ඉධ චුත්තොඅනන්තකසෙවාලාදිකොති. තත්ථ චතුත්ථං භූතගාමං සන්ධාය චුත්තං “අභූතගාමමූලකත්තාතාදිසස්ස ඛිජස්සා”ති. අයං පන තතියඛිජගාමස්ස ච චතුත්ථභූතගාමස්ස ච විසෙසො - තතියඛිජගාමෙ මූලපණ්ණාති න පඤ්ඤායන්ති, චතුත්ථභූතගාමෙ තාති පඤ්ඤායන්තීති. මූලපණ්ණානං අපඤ්ඤායනත්තා ඛිජගාමොති චුත්තො, තෙසං පඤ්ඤායනත්තා භූතගාමොතිචුත්තො. ඉතරථා හි විරොධො භවෙය්‍යාති. අත්තතො වාදෙ පාවිත්තියභාවතො ගරුකං, මහාපච්චරිආදීනං වාදෙ දුක්කටමත්තභාවතො ලහුකං. එතන්තිධානං.

එවං උදකට්ඨං දස්සෙත්වා ථලට්ඨං දස්සෙත්තො ආභ “ථලට්ඨෙ”තිආදි. ථලට්ඨෙ විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. තත්ථාති හරිතබාණුසු. උද්ධං වඩ්ඪතීතිනවසාබාතිග්ගමනෙන ඡින්නතො උපරි වඩ්ඪති. සොති බාණු. ඵලිතායකදලියා බාණු ඛිජගාමෙන සඬිගහිතොති යොජනා. ඵලං සඤ්ජානං එතිස්සාතිඵලිතා. තථාති “භූතගාමෙනෙව සඬිගහිතා”ති පදාති ආකඩ්ඪති. යදාති යස්මිං කාලෙ. රතනප්පමාණාපීතිහත්ථප්පමාණාපි. අථාති අපාදානත්ථො, තතො රාසිකරණතොඅඤ්ඤන්ති අත්ථො. භූමියං නිබණ්ණන්ති සම්බන්ධො. “මූලෙසු වෙච පණ්ණෙසු වා”තිඑත්ථ වසද්දො සමුච්චයත්ථොව, න විකප්පත්ථොති ආභ “මූලමත්තෙසු පනා”තිආදි.

බීජානීති මූලාදිබීජානි. යපිතානිහොන්තීති සම්බන්ධො. “උපරි”ති පදෙන හෙට්ඨා මූලානි වාති අත්ථං නයෙන ඤාපෙති. නඅඬිකුරෙ නිග්ගතමත්තෙයෙව, අථ ඛො හරිතෙ නීලපණ්ණවණ්ණෙජාතෙයෙව භූතගාමසඬිගහො කාතබ්බොති ආහ “හරිතෙ”තිආදි. තාලට්ඨිනං මූලන්තිසම්බන්ධො.දන්තසුචි වියාති හත්ථිදන්තසුචි විය. යථාඅසම්පුණ්ණභූතගාමො තතියො කොට්ඨාසො න ආගතො, න එවං අමූලකභූතගාමො. සො පන ආගතොයෙවාතිආහ “අමූලකභූතගාමෙ”ති. අමූලිකලතා විය අමූලකභූතගාමෙ සඬිගහං ගච්ඡතීති අත්ථො.

වන්දාකාතිරුක්ඛාදනී. සා හි සයං රුක්ඛං නිස්සාය ජායන්තීපි අත්තනොනිස්සයානං රුක්ඛානං අදනත්තා හක්ඛනත්තා වදීයති ථුතියතීති “වන්දාකා”තිවුච්චති.අඤ්ඤා වාති වන්දාකාය අඤ්ඤා වා.තන්ති වන්දාකාදිං.තතොති රුක්ඛතො.වනන්ති බුද්දකො ගච්ඡෙ.පගුම්බොති මහාගච්ඡෙ.දණ්ඩකොති රුක්ඛොදණ්ඩයොගතො.තස්සාපිති අමූලිකලතායපි.අයමෙව විනිච්ඡයොති වන්දාකාදිකස්ස විනිච්ඡයො විය අයං.විනිච්ඡයො දට්ඨබ්බොති යොජනා. “ද්වෙ තිණි පත්තානී”ති වුත්තත්තා එකපත්තොසඤ්ජායන්තොපි අග්ගබ්ඡසඬිගහං ගච්ඡතීති අත්ථො. “අනුපසම්පන්නො”ති පදං “ලිත්තස්සා”ති පදෙ කත්තා.නිදාසසමයෙති ගිම්හකාලෙ.අබ්බොහාරිකොති ආපත්තියා අඬිගන්ති න වොහරිතබ්බො.වොහරිතුං න අරහතීති අත්ථො.එතන්ති අබ්බොහාරිකතං, “සවෙ...පෙ.... පමජ්ජිතබ්බා”ති වචනං වා.

අහිං සප්පං ඡාදෙතීතිඅහිච්ඡත්තං,තංයෙවඅහිච්ඡත්තකං. යථාකථඤ්චි හි බ්‍යුප්පත්ති, රුළුහියා අත්ථවිනිච්ඡයො.තස්මාති තතො විකොපනතො.තත්ථාති අහිච්ඡත්තකෙ. හෙට්ඨා “උදකපප්පටකො”ති වත්ථා ඉධ “රුක්ඛපප්පටිකායපි”ති වුත්තත්තා පප්පටකසද්දො ද්විලිඬිගොති දට්ඨබ්බො.තන්ති පප්පටිකං. ධීතං නියාසාසන්ති සම්බන්ධො. එවං “ලග්ග”න්ති එත්ථාපි.හත්ථකුක්කුච්චෙනාතිහත්ථලොලෙන. “ඡින්දන්තස්සාපි”ති පදෙ හෙතු.

වාසත්ථිකෙනාති වාසං ඉච්ඡන්තෙන. “ඔවිනාපෙතබ්බා”ති පදෙ කත්තා.උප්පාටෙන්තෙහීතිඋද්ධරන්තෙහි.තෙසන්ති සාමණෙරානං. සාබං ගහිතන්තිසම්බන්ධො. යපිතස්ස සිඬිගීවෙරස්සාති යොජනා.

ඡිජ්ජනකන්තිඡිජ්ජනසුත්තං, ඡිජ්ජනාරහන්ති අත්ථො. “වඬිකමිතට්ඨානංදස්සෙස්සාමි”ති ඉමිනා වත්තසීසෙන වඬිකමනං වට්ටතීති දස්සෙති. “හිජ්ජනී”තිඉමිනා අහිජ්ජමානෙ ගණ්ඨිපි කාතබ්බොති දස්සෙති.දාරුමක්කටකන්ති මක්කටස්ස හත්ථොමක්කටොඋපවාරෙන, මක්කටො වියාතිමක්කටකො,සදිසත්ථෙ කො. දාරුසඬිබාතො මක්කටකොදාරුමක්කටකො. තං ආකොටෙන්තීති

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා භාවිත්තියකණ්ඩං
සම්බන්ධො.අනියාමිතත්තාති ඉමන්ති අනියාමිතත්තා වචනස්ස. ඉදං
මහාසාමඤ්ඤං, විසෙසසාමඤ්ඤම්පි වට්ටනීති ආහ “නාමං
ගහෙත්වාපි”තිආදි.සබ්බන්ති සබ්බං වචනං.

“ඉමං ජානාතිආදීසු”ති පදං “එවමත්ථො දට්ඨබ්බො”ති පදෙ
ආධාරො.ඉමං මූලභෙසජ්ජං ජානාති ඉමං මූලභෙසජ්ජං යොජිතුං
ජානාතියොජනා.එත්තාවතාති “ඉමං
ජානා”තිආදිවචනමත්තෙන.කජ්ජියන්ති සමණවොහාරෙන, වොහාරස්ස වා
යුත්තං අනුරූපං.එත්ථාති “කජ්ජියංකාතබ්බ”න්ති
වචනෙ.නිබ්බට්ටබ්බිජමෙවාති එලකො නිබ්බට්ටෙන්වා විසුං කතං
බ්බිජංඑව.තත්ථාති සුත්තෙ. කරොන්තෙන හික්ඛුනා
කාතබ්බන්තියොජනා.“කජ්ජියන්ති වත්ථාවා”ති ඉමිනා පයමං
කත්ථාඅග්ගිසත්ථනබාති උද්ධරිත්වා පච්ඡා වත්තුං න වට්ටනීති
දස්සෙති.ලොභමයසත්ථස්සාති අයතම්බාදිලොභමයස්ස සත්ථස්ස.තෙහීති
මනුස්සාදීනං නබෙහි.තෙහීතිඅස්සාදීනං ඛුරෙහි.තෙහීති හත්ථිනබෙහි.යෙහීති
නබෙහි.තත්ථජාතකෙහිපීති තස්මිංසත්ථෙ ජාතකෙහිපි, නබෙහීති
සම්බන්ධො.

තත්ථාති පුරිමවචනාපෙක්ඛං.
“කජ්ජියංකරොන්තෙනා”තිආදිවචනමපෙක්ඛති. “උච්ඡුං කජ්ජියං
කරිස්සාමි”ති උච්ඡුමෙවවිජ්ඣති, පගෙව. “දාරුං කජ්ජියං කරිස්සාමි”ති
උච්ඡුං විජ්ඣති, “දාරුංකජ්ජියං කරිස්සාමි”ති දාරුමෙව වා විජ්ඣති, වට්ටනි
එකාබද්ධත්තාති වදන්ති.තන්ති රජ්ජුං වා වල්ලිං වා. සබ්බං
බණ්ඩන්තිසම්බන්ධො.තත්ථාති මරිවපක්කෙසු.කටාහන්ති එකාය
භාජනවිකතියා නාමමෙතං. ඉධ පන බීජානං භාජනභාවෙනතංසදිසත්තා
එලපෙග්ගුපි “කටාහ”න්ති වුව්වති. එකාබද්ධන්ති කටාහෙන
එකතොආබද්ධං.

තානීති තිණානි.තෙනාති රුක්ඛපවට්ටනාදිනා.තත්තාතිතස්මිං
යපනපාතනට්ඨානෙන. “මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකවණ්ණනාය”න්ති පදං
“චුත්ත”න්ති පදෙසාමඤ්ඤාධාරො. හික්ඛු අජ්ඣොත්ථට්ටොහොතිති
සම්බන්ධො.ඔපාතෙති ආවාටෙ. සො හි අවපතනට්ඨානත්තා “ඔපාතො”ති
වුව්වති.රුක්ඛන්ති අජ්ඣොත්ථට්ටරුක්ඛං.භූමීන්ති ඔපාතටීරභූමිං.ජීවිතහෙතුති
නිමිත්තත්ථෙ පච්චත්තවචනං, ජීවිතකාරණාති අත්ථො. “හික්ඛුනා”ති පදං
“නික්ඛාමෙතු”න්ති පදෙ භාවකත්තා, කාරිතකත්තා වා.
“අජ්ඣොත්ථට්ටහික්ඛු”න්ති වා “ඔපාතහික්ඛු”න්ති වා
කාරිතකම්මංඅජ්ඣොහරිතබ්බං.තත්ථාති අනාපත්තිභාවෙ,
අනාපත්තිභාවස්සවා.එතස්සාති සුත්තස්ස. පරො පන කාරුඤ්ඤෙන
කරොතිතිසම්බන්ධො.එතම්පීති කාරුඤ්ඤම්පි.හීති සච්චං, යස්මා වාති.
පයමං.

2. අඤ්ඤවාදකසික්ඛාපදං

94. දුතියෙඅනාවාරන්ති අවරිතබ්බං කායවච්ඡද්වාරවිතික්කමං. සබ්බනාමස්සඅනියමත්ථත්තා ඉධ වචනන්ති ආහ “අඤ්ඤෙන වචනෙන අඤ්ඤං වචන”න්ති. සොති භික්ඛු, වදනීති සම්බන්ධො. කොති කොපුග්ගලො. කිත්ති කිං ආපත්තිං. කිස්මීන්ති කිස්මිං. වත්ථුස්මිං. කිත්ති කිං කම්මං. කන්ති කං පුග්ගලං. කිත්ති කිං වචනං.

එත්ථාති “කොආපත්තො” තිආදිපාළියං. “භික්ඛුහි” ති පදං “චුත්තො” ති පදෙ කත්තා. අසාරුප්පන්ති භික්ඛුනං අසාරුප්පං. එසොති එසො අත්ථො, විභවොති අත්ථො. එතන්ති වත්ථු. භණන්තො වා හුත්වා අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිවරතීති සම්බන්ධො. එත්ථාති පටිච්ඡන්තාසනෙ. සොතන්ති සොතද්වාරං. චක්ඛුන්ති චක්ඛුද්වාරං.

98. අඤ්ඤන්ති පුච්ඡිතත්ථතො අඤ්ඤං අපුච්ඡිතමත්ථං. භාවජ්ජධානොයං කත්තුනිද්දෙසොති ආහ “අඤ්ඤෙනඤ්ඤං පටිවරණස්සෙතං නාම”න්ති. තුණ්හි භාවස්සාති අභාසනස්ස. ආත්‍යුපසග්ගො ලුත්තනිද්දිට්ඨොති ආහ “ආරොපෙතු” ති. එවං “අරොපිතෙ” ති එත්ථපි. තෙනාහ “අනාරොපිතෙ” ති.

101. තන්ති අඤ්ඤවාදකවිභෙසකරොපනකම්මං. අස්සාති භවෙය්‍යා, හොති වා.

102. කිත්තිකිං වචනං. යෙනාති යෙන බ්‍යාධිනා කථෙතුං න සක්කොති, තාදිසො බ්‍යාධි මුඛෙහොතීති යොජනා. තප්පච්චයාති තතො කථිතකාරණාති. දුතියං.

3. උජ්ඣාපනකසික්ඛාපදං

103. තතියෙ භික්ඛු උජ්ඣාපෙන්නීති එත්ථ “භික්ඛු” තිකාරිතකම්මත්තා කරණත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ “තෙහි භික්ඛුහි” ති. ඔකාරවිපරිතො උකාරොති ව කෙසද්දො ඤාණත්ථොති ව දස්සෙන්නො ආහ “අවජානාපෙන්නී” ති. “තංආයස්මත්ත”න්ති පදං “අවජානාපෙන්නී” ති පදෙ ධාතුකම්මං. අනෙකත්ථත්තා ධාතුනං කෙසද්දො ඔලොකනත්ථො ව වින්තනත්ථො ව හොති, තෙනාහ “ඔලොකාපෙන්නී” තිආදි. එත්ථාති “භික්ඛු උජ්ඣාපෙන්නී” ති පදෙ. ඡන්දායාති ඡන්දත්ථං. යෙසං සෙනාසනාති ව පඤ්ඤපෙති, භත්තාති වඋද්දිසති, තෙසං අත්තනි පෙමත්ථන්ති අත්ථො. අට්ඨකථායං පන “ඡන්දායාති ඡන්දෙනා” ති චුත්තං. ඉමිනා ලිඛිගවිපල්ලාසනයො චුත්තො. පරෙසං අත්තනො පෙමෙනාති අත්ථො. පක්ඛපාතෙනාති අත්තනො පක්ඛෙ පාතාපනෙන.

105. උජ්ඣාපෙත්ති අනෙතාතිඋජ්ඣාපනකං. බියාන්ති අනෙතාතිබියානකන්ති දස්සෙන්නො ආහ “යෙන චචනෙනා”තිආදි.

106. උපසම්පන්නං සඬ්ඝෙන සම්මතං මඬ්ඝකත්තුකාමොති සම්බන්ධං දස්සෙන්නො ආහ “උපසම්පන්නං සඬ්ඝෙනසම්මත”න්තිආදි. සම්බජ්ඣනංසම්බන්ධො,කාතබ්බොති යොජනා. උපසම්පන්නස්ස සඬ්ඝෙනසම්මතස්ස අවණ්ණං කත්තුකාමො අයසං කත්තුකාමොති විහත්තිවිපරිණාමෙන සම්බන්ධංදස්සෙන්නො ආහ “විහත්තිවිපරිණාමො කාතබ්බො”ති. “චසෙනා”ති පදංවිහත්තිවිපරිණාමො කාතබ්බො”ති පදෙ විසෙසනං. යස්මා විසෙසො නත්ථි, තස්මා කතන්තියොජනා.තන්ති “බියානක”න්ති පදං.සො චභික්ඛුති උජ්ඣාපනකො ච බියානකො ච සො ච භික්ඛු.අපාති තස්මා උජ්ඣාපනකබියානකකරත්තා.අස්සාති භික්ඛුනො.අස්සාතිභවෙය්‍ය.

“උපසම්පන්න”න්තිපදං “උජ්ඣාපෙති”තිපදෙ ධාතුකම්මං “අනුපසම්පන්න”න්ති පදං කාරිතකම්මං, “අනුපසම්පන්න”න්තිපදං “උජ්ඣාපෙති”ති කාරිතකිරියං අපෙක්ඛිත්වා කම්මං හොති. “බියාති”තිසුද්ධකිරියාය අපෙක්ඛාය විහත්තිවිපල්ලාසො හොතීති ආහ “තස්ස වා”තිආදි.තස්සාති අනුපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙති සම්බන්ධො.තන්ති සඬ්ඝෙන සම්මතං උපසම්පන්නං. “සඬ්ඝෙන අසම්මත”න්තිඵත්ථ න අපලොකනකම්මෙන අසම්මතං, කම්මවාචාය පන අසම්මතන්ති ආහ “කම්මවාචායා”තිආදි. ද්වෙ තයො හුත්වා කම්මවාචාය සම්මතිතුමසක්කුණෙය්‍යත්තාඅසම්මතන්ති ච දස්සෙන්නො ආහ “යත්‍රා”තිආදි.යත්‍රාතියස්මිං විහාරෙ. “අනුපසම්පන්නං සඬ්ඝෙන සම්මත”න්ති ඵත්ථ අනුපසම්පන්නස්සසම්මුතියො දාතුමසක්කුණෙය්‍යත්තා පුබ්බවොහාරවසෙන සම්මතන්ති චුත්තන්තිදස්සෙන්නො ආහ “කිඤ්චාපි”තිආදි.තන්තිඅනුපසම්පන්නභාවෙ ධීතං.බ්‍යත්තස්සාති වියත්තස්ස.සඬ්ඝෙන වා කතොති යොජනාති. තතියං.

4. පඨමසෙනාසනසික්ඛාපදං

108. චතුත්ථෙහිමමෙව හිමන්තො, හිමන්තෙ නියුත්තොහෙමන්තිකො,කාලොති ආහ “හෙමන්තකාලෙ”ති. ඔතාපෙත්තා පක්කම්සුති සම්බන්ධො. කාලසද්දස්සසම්බන්ධිසද්දත්තා සම්බන්ධාපෙක්ඛොති ආහ “යස්ස කස්සචි”ති.හිමවස්සෙනාති හිමෙන ච වස්සෙන ච.

110. “චස්සිකො”ති න සඬ්ඝකෙතාතිඅචස්සිකසඬ්ඝකො. “අට්ඨමාසෙ”ති සාමඤ්ඤතො චුත්තෙපි “අචස්සිකසඬ්ඝකෙන”ති විසෙසිතත්තාහෙමන්තිකගිම්හිකමාසායෙව ගහෙනබ්බොති ආහ “චත්තාරො හෙමන්තිකෙ”තිආදි.යත්ථාති යස්මිං රුක්ඛෙ. න උභදන්තීති සම්බන්ධො.

“කාකාචා”ති එත්ථ වාසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො. තෙනාහ “අඤ්ඤෙ වා සකුන්තා”ති. තස්මාති යස්මා අනුජානාති, තස්මා. යත්ථාති යස්මිං රුක්ඛෙ, විස්සමිත්වා ගච්ඡන්තිති යොජනා. යස්මිත්ති රුක්ඛෙ, කත්ථා වසන්තිති යොජනා. අට්ඨ මාසෙඵවාති සම්භවතො ආහ “යෙසු ජනපදෙසු”ති ආදි. තෙසුපිති ජනපදෙසුපි. අවස්සිකසඬකෙනෙ ඵවාති සම්භවතො ආහ “යත්ථා”ති ආදි. යත්ථාති යෙසු ජනපදෙසු. “විගතවලාහකං විසුද්ධං නහං හොති”ති ඉමිනා සවෙඅවිගතවලාහකං අවිසුද්ධං නහං හොති, නික්ඛිපිතුං න වට්ටතිති දීපෙති. “ඵවරුපෙකාලෙ”ති පදං “නික්ඛිපිතුං වට්ටති”ති පදෙ ආධාරො.

අබ්භොකාසිකෙනාපිති අබ්භොකාසධුතඬගයුත්තෙනාපි. පිසද්දො රුක්ඛමූලිකස්ස අපෙක්ඛකො. වත්තං විත්ථාරෙන්නො ආහ “තස්ස හි”ති ආදි. තස්සාති අබ්භොකාසිකස්ස. හිසද්දො විත්ථාරජොතකො. තත්ථොචාති පුග්ගලිකමඤ්චකෙයෙව. සඬ්ඝිකං මඤ්චන්ති සම්බන්ධො. වීතමඤ්චකොති වායිතමඤ්චකො. තස්මිත්ති වීතමඤ්චකො. පුරාණමඤ්චකො නස්සන්තොපි අනග්ගොති ආහ “පුරාණමඤ්චකො ගහෙතඬබ්බො”ති. වම්මෙන අවනහිතඬබ්බොති ඔනද්ධො, සො ඵව ඔනද්ධකො. ගහෙත්ථා ව පන පඤ්ඤපෙත්ථා නිපජ්ජිතුං න වට්ටතිති යොජනා. අසම්මයෙති වස්සිකසඬබාතෙ අකාලෙ. චතුග්ගුණෙනාපිති චතුපට්ඨෙනපි. වට්ටන්ති වලාහකා ආවට්ටන්ති අස්මිං සමයෙති වට්ටුලො, සො ඵව වට්ටලිකො, සත්තාහං වට්ටලිකො, සත්තාහො වා වට්ටලිකො සත්තාහ වට්ටලිකො, සො ආදි යෙසං තානිති සත්තාහ වට්ටලිකාදිති. ආදිසද්දෙන සත්තාහතො උභ්‍යාධිකානි ගහෙතඬබානි. කායානුගතිකත්තාති කායං අනුගමකත්තා කායසදිසත්තාති අත්ථො.

පණ්ණකුට්ඨුති පණ්ණෙන ඡාදිතකුට්ඨු. සභාගහික්ඛුනන්ති අත්තනා සභාගහික්ඛුනං, සන්තිකන්ති සම්බන්ධො. අනොවස්සකෙ යානෙති යොජනා. ලග්ගෙත්ථාති ලම්බෙත්ථා, අයමෙව වා පායො. “සම්මජ්ජනි”න්ති පදං “ගහෙත්ථා”ති පදෙ අවුත්තකම්මං, “යපෙතඬබ්බො”ති පදෙ වුත්තකම්මං. ධොවිත්ථාති සම්මජ්ජනි. සුද්ධං කත්ථා. උපොසථාගාරාදීසුති ආදිසද්දෙන පරිවෙණාදිති ගහෙතඬබානි.

යො පන හික්ඛු ගන්තුකාමො හොති, තෙනාති යොජනා. තත්ථාති සාලායං. යත්ථ කත්ථවීති යස්මිං කිස්මිඤ්චි යානෙ. පාකතිකට්ඨානෙති පකතියා ගහිතට්ඨානෙ. තත්ත තත්තෙවාති තෙසු තෙසු චෙතියඬගණාදීසුයෙව. අසනසාලන්ති අසන්ති හක්ඛන්ති අස්සං සාලායන්ති අසනා, අසනා ව සා සාලා චෙති අසනසාලා, භොජනසාලාති අත්ථො. තත්තාති තස්ස සම්මජ්ජන්තස්ස, තස්මිං “වත්තං ඡානිතඬබ්බො”න්ති පායෙ වා. මජ්ඣකොති පටිත්තතො, සුද්ධට්ඨානතොති අත්ථො. පාදට්ඨානාහිමුබාති සම්මජ්ජන්තස්ස පාදට්ඨානං අහිමුබා. වාලිකා හරිතඬබාති පංසු ව වාලිකා ව

111. මසාරකොතිඵත්ථ ඉතිසද්දො නාමපරියායො, මසාරකො නාමාති අත්ථො. එවං බුන්දිකාබද්ධොතිතිආදීසුපි. පාදෙ මසිත්වා විජ්ඣිත්වාතත්ථ අට්ඨායො පච්චෙසෙනබ්බා ඵත්ථාතිමසාරකො. බුන්දො ඵවබුන්දිකො,පාදො, තස්මිං ආබද්ධා බන්ධිතා අට්ඨී යස්සාතිබුන්දිකාබද්ධො. කුලීරස්ස පාදො විය පාදො යස්සාතිකුලීරපාදකො,යථා කුලීරො වඩ්ඤ්ඤාපාදො හොති, එවං වඩ්ඤ්ඤාපාදොති වුත්තංහොති. ආභවිව අඩ්ඨගෙ විජ්ඣිත්වා තත්ථ පච්චෙසිතො පාදො යස්සාතිආභවිවපාදකො. ආණිත්ති අග්ගබ්ලං. මඤ්චති පුග්ගලං ධාරෙතිතිමඤ්චො. පියති විසමදුක්ඛං හිංසතිතිපියං.පණුවොති එකො තුරියවිසෙසො, තස්ස සණ්ඨානං කත්වාති අත්ථො. තඤ්චි එතරහිබුද්ධපටිමස්ස පල්ලඤ්ඤාසණ්ඨානං හොති.තන්ති කොච්ඡං.කරොන්ති කිරාති සම්බන්ධො.ඵත්ථාති සෙනාසනපරිහොගෙ.හීති සච්චං.තන්ති කොච්ඡං මහග්ගංහොති, මහග්ගත්තා හද්දපියන්තිපි වුච්චති.යෙනාති යෙනහික්ඛුනා. “ථාමමජ්ඣමස්සා”ති පදෙන පමාණමජ්ඣමං නිවත්තෙති.

ඵත්ථාති “අනාපුච්ඡං වාගච්ඡෙය්‍යා”ති පදෙ. ථෙරො ආණාපෙතීති යොජනා.ආණාපෙතීති වආණ-ධාතුයා එව පෙසනසඬ්ඛාතස්ස හෙත්ථත්ථස්ස වාවකත්තා ණාපෙසද්දො ස්වත්ථොව.සොති දහරො.තථාති යථා ථෙරෙනවුත්තො, තථා කත්වාති අත්ථො.තත්ථාති දිවාට්ඨානෙ, මඤ්චපීඨෙ වා.තතොති ය්‍යනකාලතො. පරිබුන්ධෙති හිංසෙතිතිපලිබොධො,පරිසද්දො උපසග්ගො, සො විකාරවසෙන අඤ්ඤා ජාතො.සො පලිබොධො අඤ්ඤත්ථ ආවාසාදිකො, ඉධ පනසන්ථරාපිතමඤ්චාදිකො.සායන්ති සායන්තෙ, භූමිමත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. ථෙරොහණතීති සම්බන්ධො.තත්ථාති මඤ්චපීඨෙ. “බාලො හොති”තිවත්වා තස්ස අත්ථං දස්සෙන්නො ආභ “අනුග්ගහිතවත්තො”ති. අනුග්ගහිතං

වත්තංයෙනාතිඅනුග්ගහිතවත්තො,ථෙරො.තජ්ජෙතීති

උබ්බෙපෙති.තස්මිත්ති දහරෙ.අස්සාති ථෙරස්ස.

ආණත්තික්ඛණ්ණෙයෙවාති ථෙරස්සපෙසනක්ඛණ්ණෙයෙව. දහරො වදන්ති යොජනා. “ථෙරො”ති පදං “වත්වා ගච්ඡති”ති පද්ද්වයෙකත්තා, “කාරෙතබ්බො”ති පදෙ කම්මං. නන්ති මඤ්චපීඨං, “පඤ්ඤාපෙත්වා”තිපදමපෙක්ඛිය එවං වුත්තං. නන්ති දහරං වා. “වත්වා”තිපදමපෙක්ඛිය එවං වුත්තං.තත්ථෙවොති මඤ්චපීඨෙයෙව.අස්සාති ථෙරස්ස.තත්ථාති දිවාට්ඨානෙ.හොජනසාලතො අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තොති හොජනසාලතො නික්ඛමිත්වාමඤ්චපීඨපඤ්ඤාපනට්ඨානතො අඤ්ඤං යානං ගච්ඡන්තො, ථෙරොති යොජනා.තත්ථෙවොති දිවාට්ඨානෙයෙව.යත්තිච්ඡතීති යං යානං ගන්තුමිච්ඡතීති

අත්ථො.අත්තරසන්නිපාතෙති සකලං අභොරත්තං අසන්නිපාතෙත්වා අත්තරෙසන්නිපාතෙ සතීති යොජනා.

තත්ථාති තස්මිං යානෙ. ආගන්තුකාගණ්හන්තීති සම්බන්ධො.තතොති ගණ්හනතො.තෙසන්නි ආගන්තුකානං. යෙහීති ආවාසිකො වා හොතු, ආගන්තුකො වා, යෙහි භික්ඛුහි.තෙති නිසින්නකභික්ඛු. උද්ධං පාළිපායං සාරෙති පවත්තෙතීතිඋස්සාරකො. ධම්මකථායං සාධුතිධම්මකථිකො.තස්මින්නි උස්සාරකෙ වා ධම්මකථිකෙ වා.අභොරත්තන්නි අභො ව රත්ති ව අභොරත්තං, අවිචන්තසංයොගපදං.ඉතරස්මින්නි පයමං නිසින්නභික්ඛුතො අඤ්ඤස්මිංභික්ඛුමහීති යොජනා.අත්තොඋපචාරටියෙයෙවාවතීලෙඬ්චුපාතසඬ්ඛාතස්ස උපචාරස්ස අත්තො ධීතෙයෙව, අනාදරෙ වෙනං භූමිමං.සබ්බත්ථාති ආපත්තිචාරඅනාපත්තිචාරෙසු.

112. විමිලිකංවාතිආදිසු විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා.තත්තිවිමිලිකත්ථරණං. උත්තරි අත්ථරිතබ්බත්තිඋත්තරත්ථරණන්නි දස්සෙන්නොආහ “උත්තරත්ථරණං නාමා”තිආදි.භූමියන්නි සුධාදිපරිකම්මෙනඅකතායං පකතිභූමියං.වම්මබ්බෙයොති එත්ථ වම්මංයෙව අත්තෙබ්බෙයොතිනා ඡින්නත්තා වම්මබ්බෙයොති වුවවති. නනු සිහවම්මාදීති න කප්පන්නීතිආහ “අට්ඨකථාසු හී”තිආදි.හීති සච්චං.තස්මාති යස්මා න දිස්සති, තස්මා.පරිහරණෙයෙවාවති අත්තනො සන්නකන්නි පරිච්ඡින්නදිත්වා, පුග්ගලිකන්නි වා පරිග්ගහෙත්වා තං තං යානං හරණෙයෙව. පාදො පුඤ්ඡියති සොධියතිඑතායාතිපාදපුඤ්ඡනීති කත්වා රජ්ජුපිලොතිකායොපාදපුඤ්ඡනීති වුවවතිති ආහ “පාදපුඤ්ඡනී නාමා”තිආදි. මයසද්දලොපං කත්වාඑලකපීයන්නි වුත්තන්නි ආහ “එලකපීයං නාම එලකමයං පීය”න්නි. එලකඤ්ච පීයඤ්චඑලකපීයන්නි වා දස්සෙතුං වුත්තං “අථ වා”ති.එතෙනාති “එලකපීය”න්නි පදෙන. “සඬ්ගහිත”න්නි පදෙ කරණං, කත්තා වා.බීජනිපත්තකන්නි චතුරස්සබීජනීයෙවසකුණපත්තසදිසත්තා බීජනිපත්තකං, සදිසත්ථෙ කො. “අජ්ඣොකාසෙ”ති පදං “පවිත්වා”ති පදෙ ආධාරො.අග්ගිසාලායන්නි අග්ගිනාපවනසාලායං.පබ්භාරෙති ලෙණසදිසෙ පබ්භාරෙ.යත්ථාති යස්මිං යානෙ.

යස්මින්නි පුග්ගලෙ. “අත්තනොපුග්ගලිකම්ච හොතී”ති ඉමිනා අනාපත්තීති දස්සෙති.

113. යො භික්ඛුවා ලජ්ජී හොති, තථාරූපං භික්ඛුං වා ති යොජනා. “ලජ්ජී හොතී”ති වත්වා තස්සඅත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “අත්තනො

පලිබොධං විය මඤ්ඤතී”ති.යොති ආපුච්ඡකො භික්ඛු. “කෙනවි උපද්දුතං හොති”ති සඬබ්බෙපෙනවුත්තමත්ථං විත්ථාරොන්තො ආහ “සවෙපි හී”තිආදි. භිසද්දො විත්ථාරජොතකො.වුඬ්ඨතරො භික්ඛු ගණ්හාතීති සම්බන්ධො.තං පදෙසන්තියෙනාසනට්ඨපිතට්ඨානං.ආපදාසුති විපත්තියුති.චතුත්ථං.

5. දුතියසෙනාසනසික්ඛාපදං

116. පඤ්චමෙමඤ්චකභිසීති මඤ්චෙ අත්ථරිතබ්බොමඤ්චකො, සොයෙව භිසීති මඤ්චකභිසී. එවං පීඨකභිසීපි. පාචාරො කොජචොති ද්වෙයෙවපච්චත්ථරණන්ති වුත්තාති ආහ “පාචාරො”තිආදි.වුත්තන්ති අට්ඨකථාසුචුත්තං.දුතියාතික්කමෙති දුතියපාදාතික්කමෙ.සෙනාසනතොති සවෙ එකං සෙනාසනං හොති, තතො. අථ බහුති සෙනාසනාතිහොන්ති, සබ්බපච්ඡිමසෙනාසනතො. එකො ලෙඬ්ඬිපාතො සෙනාසනස්ස උපචාරො හොති, එකොපරික්ඛෙපාරහොති ආහ “ද්වෙ ලෙඬ්ඬිපාතා”ති.

සවෙ භික්ඛු, සාමණෙරො, ආරාමිකො වාති තයො හොන්ති, භික්ඛුංඅනාපුච්ඡිත්ථා සාමණෙරො වා ආරාමිකො වා න ආපුච්ඡිතබ්බො. අථ සාමණෙරො, ආරාමිකො වාතිද්වෙ හොන්ති, සාමණෙරං අනාපුච්ඡිත්ථා ආරාමිකොව න ආපුච්ඡිතබ්බොති දස්සෙන්නොආහ “භික්ඛුම්භි සතී”තිආදි. තීසුපි අසන්තෙසු ආපුච්ඡිතබ්බවිධිං දස්සෙතුංවුත්තං “තස්මිම්පි අසතී”තිආදි.යෙනාති උපාසකෙන, “කාරිතො”ති පදෙ කත්තා.තස්සාති විහාරසාමිකස්ස.තස්මිම්පි අසති ගන්තබ්බන්ති යොජනා.පාසාණෙසුතිපාසාණඵලකෙසු.සවෙ උස්සහතීති සවෙ සක්කොති. උස්සහන්තෙනභික්ඛුනා යපෙතබ්බන්ති යොජනා.තෙපීති උපාසකාපි, නසම්පට්ච්ඡන්තීති සම්බන්ධො.තත්ථාතිදාරුහණ්ඩාදීසු.

පරිච්ඡෙදාකාරෙන වෙණියති දිස්සතීතිපරිච්ඡෙණං. “අථ බො”ති පදං “වෙදිතබ්බ”න්ති පදෙ අරුච්ඡිලක්ඛණං. “ආසන්නෙ”ති ඉමිනා උපචාරසද්දස්ස උපට්ඨානත්ථඅඤ්ඤරොපනත්ථෙ නිවත්තෙති. යස්මාවම්මිකරාසියෙව හොති, තස්මාති යොජනා. උපවිනන්තීතිඋපවිකා,තාහි නිමිත්තභූතාහි පලුප්පති නස්සතීති අත්ථො.සෙනාසනන්ති විහාරං.බායිතුන්ති බාදිතුං, අයමෙව වා පායො.තන්ති මඤ්චපීඨං. මඤ්චපීඨං විහාරෙඅපඤ්ඤපෙත්ථා විහාරුපචාරෙ පඤ්ඤාපනස්ස විසෙසඵලං දස්සෙතුං ආහ “විහාරුපචාරෙපනා”තිආදි. විහාරුපචාරෙ පඤ්ඤපිතන්ති සම්බන්ධො.

118. “ගච්ඡන්තෙනා”ති පදං “ගන්තබ්බ”න්ති පදෙ කත්තා.තථෙව්වාති යථා පුරිමභික්ඛු කරොති, තථෙව. වසන්තෙන භික්ඛුනාපට්ඨාමෙතබ්බන්ති යොජනා.රත්තිට්ඨානන්ති රත්තිංවසනට්ඨානං.

යා දීඝසාලා වා යා පණ්ණසාලා වා උපවිකානං උට්ඨානට්ඨානං හොති,
තතොති යොජනා.තස්මිත්තිදීඝසාලාදිකෙ.හීති සච්චං, යස්මා වා,
සන්තිට්ඨන්තීති සම්බන්ධො.සිලුවවයොති පබ්බතො, තස්මිං
ලෙණං.සිලුවවයලෙණං,පබ්බතගුහාති අත්ථො.උපවිකාසඬකාති උපවිකානං
උට්ඨානට්ඨානන්ති ආසඬකා.තතොති පාසාණපිට්ඨියං වා පාසාණථම්හෙසු
වා කතසෙනාසනාදිතො.ආගන්තුකො යො භික්ඛු අනුවත්තන්තො වසතීති
සම්බන්ධො.සොති ආගන්තුකො භික්ඛු. පුනසොතිආගන්තුකො
භික්ඛුයෙව.තතොති ගහෙත්වා ඉස්සරියෙන වසනතො.උභොපීති
ආවාසිකොපි ආගන්තුකොපි ද්වෙ භික්ඛු.තෙසුති ද්විසු
තිසු.පච්ඡිමස්සාතිසබ්බපච්ඡිමස්ස.ආභොගෙනාති ආභොගමත්තෙන මුත්ති
නත්ථි, ආපුච්ඡිතබ්බමෙවාති අධිප්පායො.අඤ්ඤතොති
අඤ්ඤාවාසතො.අඤ්ඤත්‍රාති අඤ්ඤස්මිං ආවාසෙ.තත්ථෙවාති
ආනීතාවාසෙයෙව.තෙනාතිවුඩ්ඪතරොන, “සම්පට්ච්ඡිතෙ”ති පදෙ
කත්තා.සම්පට්ච්ඡිතෙති වුඩ්ඪතරොන සම්පට්ච්ඡිතෙපි ඉතරස්ස ගන්තුංවට්ටති
ආපුච්ඡිතත්තාති වදන්ති.නට්ඨං වාති නට්ඨෙ වාසෙනාසනෙ සති ගීවා න
හොතීති යොජනා.අඤ්ඤස්සාතිඅවස්සාසිකපුග්ගලස්ස.නට්ඨානීති නට්ඨෙසු
මඤ්චපීඨෙසුසන්තෙසු.

වුඩ්ඪතරො භික්ඛු ව ඉස්සරියො ව යක්ඛො ව සීහො ව වාළුම්ගො
වකණ්භසජ්ජො වවුඩ්ඪ...පෙ.... කණ්භසජ්ජා,තෙ ආදයො යෙසං
තෙතිවුඩ්ඪ...පෙ.... කණ්භසජ්ජාදයො,තෙසු. ආදිසද්දෙන
පෙනාදයොසඬගණ්භාති.යක්ථාති යස්මිං යානෙ.අස්සාති භික්ඛුතො.
“පලිබුද්ධො”ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙතුංවුත්තං “උපද්දුතො”ති. පඤ්චමං.

6. අනුපබ්ජ්ජසික්ඛාපදං

119. ජට්ඨෙරුම්භිත්වාති නිවාරොත්වා, ආවරණං කත්වාති
අත්ථො.වස්සග්ගෙනාති වස්සගණනාය.අනුපබ්ජ්ජාතිඵත්ථ ඛද හිංසායන්ති
ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 15 දකාරන්තධාතු)වුත්තත්තා ඛදසද්දො
හිංසත්ථො හොති. අනුසමීපං උපගන්ත්වා ඛදනං හිං සනං නාමඅනුසමීපං
පවිසනමෙවාති දස්සෙන්නො ආහ “අනුපවිසිත්වා”ති.

120. “ජාන”න්තිඵත්ථ ජානනාකාරං දස්සෙතුං වුත්තං
“අනුට්ඨාපනීයො අය”න්ති.තෙනෙවාති ජානනහෙතුනා ඵව.අස්සාති
“ජාන”න්තිපදස්ස.හීතිවිත්ථාරජොතකො. සඬසො පන දෙතීති
සම්බන්ධො.යස්සාතිවුඩ්ඪාදීසු අඤ්ඤතරස්ස.ඵත්ථාති
වුඩ්ඪගිලානාදීසු.ගිලානස්සපි දෙතීති යොජනා. “ගිලානො”ති පදං “න
පිලෙතබ්බො, අනුකම්පිතබ්බො”තිපදද්වයෙ වුත්තකම්මං. “කාමඤ්චා”ති
පදස්සඅනුග්ගහත්ථජොතකත්තා පනසද්දො ගරහත්ථජොතකො.

121. මඤ්චපීයානං උපවායො නාමාති සම්බන්ධො. යතොති යතො කුතොචි යානතො. යාව මඤ්චපීයං අත්ථි, තාව උපවායො නාමාතියොජනා. තස්මිං උපවායෙ ධිතස්ස භික්ඛුනො උපවායෙති සම්බන්ධො.

“අභිනිසීදති වා අභිනිපජ්ජති වා”ති එත්ථ වාසද්දස්සඅනියමවිකස්පත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං “අභිනිසීදනමත්තෙනා”තිආදි.

122. ඉතොති වාරතො. ඉධාති ඉමස්මිං පාවිත්තියවායෙ. යථා වුත්තො, එවන්ති සම්බන්ධො. සබ්බත්ථොවාති සබ්බෙසු එව විහාරපරිච්ඡෙදො. අස්සාති විසභාගපුග්ගලස්ස. ඉධාපීති ඉමස්මිම්පි සික්ඛාපදෙ. තත්ථාති විස්සාසිකපුග්ගලෙ.

123. පාළියං “ආපදාසු”තිපදං “පවිසති”ති අජ්ඣාභාරපදෙන සම්බන්ධිතබ්බන්ති ආහ “ආපදාසුතිආදි”ති. ඡට්ඨං.

7. නික්කඨ්ඨනසික්ඛාපදං

126. සත්තමෙ යෙපාසාදා වා යාති වා චතුස්සාලානීති යොජනා. චතස්සො භූමියො එතෙසන්ති චතුභූමකා. එවං පඤ්චභූමකා. කොට්ඨකානීති ද්වාරකොට්ඨකානි. “පාසාදා”තිපදමපෙක්ඛිය වුත්තං “යෙ”තිපදං, “චතුස්සාලානී”තිපදෙ අපෙක්ඛිතෙ “යාති”ති ලිඬගවිපල්ලාසො හොති. සෙනාසනෙසුඵකෙන පයොගෙන බහුකෙ ද්වාරෙ භික්ඛුං අතික්කාමෙතීති සම්බන්ධො. නානාපයොගෙන නානාද්වාරෙ භික්ඛුං අතික්කාමෙන්තස්සාති යොජනා. “ද්වාරගණනායා”ති ඉමිනාපයොගගණනායාතිපි අත්ථං ඤාපෙති අත්ථතො පාකටත්තා. අනාමසිත්වාති අපුපිත්වා.

එත්තකානීති එතපමාණාති. තස්සාති නික්කඨ්ඨියමානස්ස භික්ඛුස්ස. ගාළුහන්ති දළ්භං.

127. ඉධාපීති ඉමස්මිම්පි සික්ඛාපදෙ. පිසද්දො පුරිමසික්ඛාපදාපෙක්ඛො. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු සික්ඛාපදෙසු. යත්‍රාති යස්මිං සික්ඛාපදෙ.

128. සොති භණ්ඩනකාරකකලහකාරකො භික්ඛු. භීතිසච්චං, යස්මා වා. පක්ඛන්ති අත්තනොපක්ඛං. නික්කඨ්ඨියමානපුග්ගලපක්ඛෙ උම්මත්තකස්ස නික්කඨ්ඨති වා නික්කඨ්ඨාපෙති වාති සම්බන්ධිතබ්බං. නික්කඨ්ඨකපුග්ගලපක්ඛෙ උම්මත්තකස්ස අනාපත්තීති සම්බන්ධිතබ්බන්ති. සත්තමං.

8. වෙහාසකුට්ඨිකිකපදං

129. අට්ඨමෙඅව්ඡන්තතලත්තා උපරි වෙහාසො එතිස්සාතිඋපරිවෙහාසා, සා වසා කුටි වෙතිඋපරිවෙහාසකුට්ඨි දස්සෙන්නො ආහ “උපරිඅව්ඡන්තතලායා”ති. තස්සා කුටියා සරූපං දස්සෙතං වුත්තං “ද්විභූමිකකුටියා වා”තිආදි. “මඤ්ච”න්ති පදං “අහි”තිඋපසග්ගෙනසම්බන්ධිතබ්බන්ති ආහ “අහිහවිත්වා”ති. “නිසීදති”ති කිරියාපදෙන වායොජෙනබ්බොති ආහ “භූමිමත්ථෙ වා”තිආදි. එතන්ති “මඤ්ච”න්තිපදෙ එතං වචනං උපයොගවචනං. අථ වාඑතන්ති “මඤ්ච”න්තිපදං උපයොගවචනවත්තං. එත්ථ ව පච්ඡිමසම්බන්ධෙ අහිත්තූපසග්ගොපදාලඤ්ඤාකාරමත්තො පදවිභූසනමත්තොති ආහ “අහිති ඉදං පනා”තිආදි. පදසොහණත්ථන්ති පදස්ස අලඤ්ඤාකාරත්ථං විභූසනත්ථං පදස්සචුල්ලිතත්ථන්ති අධිප්පායො. නිපතිත්වාති එත්ථනිත්තූපසග්ගො ධාත්වත්ථානුවත්තකොති ආහ “පතිත්වා”ති. අථ වානික්ඛන්තත්ථවාචකොති ආහ “නික්ඛමිත්වා වා”ති. ඉමිනා නිත්තූපසග්ගස්සධාත්වත්ථවිසෙසකතං දිපෙති, නික්ඛන්තො හුත්වා පතිත්වාති අත්ථො. භීති යස්මා. ආණ්ණි අග්ගබ්ලා.

131. යා කුට්ඨිසං න සට්ඨෙති, සාඅසීසසට්ඨානාමාති යොජනා. “පමාණමජ්ඣිමස්සා”තිඉමිනා ථාමමජ්ඣිමං නිවත්තෙති. සබ්බහෙට්ඨිමාභීතිසබ්බෙසං දබ්බසම්භාරානංහෙට්ඨා යිතාහි. තුලාභීති ගෙහථමහානමුපරි විත්ථාරවසෙනයිතෙහි කට්ඨවිසෙසෙහි. ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන ව තුලාය සරූපං පාකටං. කෙච් පන තුලායසරූපං අඤ්ඤථා වදන්ති. එතෙනාති “මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්සඅසීසසට්ඨා”තිවචනෙන දස්සිතා හොතිති සම්බන්ධො. භීතිසච්චං. යා කාචි කුටි වුව්චතිති යොජනා. උපරිතිද්විභූමිකකුටියං භූමිතො උපරි භූමියං. අව්ඡන්තතලාතිඅනුල්ලොචතලා, අවිතානතලාති අත්ථො. ඉධ පනාති ඉමස්මිං පනසික්ඛාපදෙ.

133. භීති සච්චං, යස්මා වා. යායන්ති යා අයංකුටි. තත්ථාති තස්සං සීසසට්ඨකුටියං. අනොණතෙන හික්ඛුනාතියොජනා. යස්සාති කුටියා. අපරිභොගන්ති න පරිභුඤ්ජිතබ්බං, න පරිභුඤ්ජනාරහන්ති අත්ථො. පතාණ්ණි පතනස්ස නිවාරණා ආණ්ණ අග්ගබ්ලා. සා හි ආබන්ධං නයතිපවත්තෙතිතිආණ්ණි වුව්චති. යත්ථාති යස්මිං මඤ්චපියෙ. න නිප්පතන්තිති නික්ඛන්තො හුත්වා න පතන්ති. ආහව්චපාදකෙති අභිගෙ ආහනිත්වා විජ්ඣිත්වා තත්ථ පචෙසිතපාදකෙ. නාගදන්තකාදිසුති නාගස්ස දන්තො වියාති නාගදන්තකො, සදිසත්ථෙ කො, සො ආදි යෙසං තෙති නාගදන්තකාදයො, තෙසු. ආදිසද්දෙන හිත්තිබ්ලාදයොසඨගණ්හාතීති. අට්ඨමං.

9. මහල්ලකවිහාරසික්ඛාපදං

135. නවමෙපිට්ඨසඬ්ඝාටස්සාති ද්වාරබාහාය. සා හි පිටියෙ ද්විත්තංකවාටානං සං එකතො ඝාටො සටනං සමාගමො එතස්සත්ථිති පිට්ඨසඬ්ඝාටොති වුව්වති.කුරුන්දියං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. මහාඅට්ඨකථායං වුත්තන්ති යොජනා.තන්ති මහාඅට්ඨකථාය වුත්තව්වනං. එවං “තදෙවා”ති එත්ථාපි.හීති සච්චං, යස්මා වා.හගවතාපිති නමහාඅට්ඨකථාවරියෙහි එව වුත්තං, අථ බො හගවතාපි කතොති යොජනා. ද්වාරබන්ධෙනඅග්ගළස්ස අවිනාභාවතො “අග්ගළට්ඨපනායා”ති වුත්තෙපි අග්ගළෙන සහද්වාරබන්ධට්ඨපනායාති අත්ථොව ගහෙනබ්බොති ආහ “සකවාටකද්වාරබන්ධට්ඨපනායා”ති.අග්ගළොති කවාටඵලකො.ඉමමෙවත්ථන්තිමයා වුත්තං ඉමං එව අත්ථං සන්ධායාති සම්බන්ධො.එත්ථාති “අග්ගළට්ඨපනායා”තිව්වනෙ.අධිප්පායොති හගවතො අභිසන්ධි.හි-සද්දොවිත්ථාරජොතකො.කම්පතීති භුසං කම්පති.වලතීති ඊසං වලති.තෙනාති තෙනසිථිලපතනහෙතුනා. මාතිකායං, පදභාජනියඤ්ච “අග්ගළට්ඨපනායා”තිපදස්සසම්බන්ධාභාවතො තස්ස සම්බන්ධං දස්සෙතුං වුත්තං “තත්ථා”තිආදි. තත්ථතත්ථාති “අග්ගළට්ඨපනායා”තිව්වනෙ න වුත්තන්ති සම්බන්ධො.අත්ථස්ස කාරණස්ස උප්පත්ති අත්ථුප්පත්ති, සායෙවඅට්ඨුප්පත්තීති වුව්වති ත්ථකාරස්ස ට්ඨකාරං කත්වා.අධිකාරතො දට්ඨබ්බොති යොජනා.

යං පන ව්වනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.යස්සාති මහාවිහාරස්ස.උපරීති ද්වාරතොඋපරි.තීසු දිසාසුති උභොසු පස්සෙසු, උපරීති තීසු දිසාසු.තත්ථාපිති බුද්දකෙ විහාරෙපි.සාතිහිත්ති.අපරිපුරුඋපවාරාපිති සමන්තා කවාටපමාණෙනඅපරිපුරුඋපවාරාපි.උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙනාති උක්කංසපමාණෙන.හත්ථපාසතො අතිරෙකං න ලිම්පිතබ්බොති අධිප්පායො. තීසු දිසාසු එව ලිම්පිතබ්බො නහොති, ලෙපොකාසෙ සති අධොභාගෙපි ලිම්පිතබ්බොති ආහ “සචෙ පනස්සා”තිආදි.අස්සාති විහාරස්ස. ආලොකං සන්ධෙත්ති පිදහන්තිති“ආලොකසන්ධි”ති වුත්තෙ වාතපානකවාටකායෙවාති දස්සෙන්නො ආහ “වාතපානකවාටකා වුව්වන්ති”ති. වාතං පිවතීතිවාතපානං,ද්වාරං, තස්මිං ධීතා කවාටකාවාතපානකවාටකා. තෙතිවාතපානකවාටකා පහරන්තීති සම්බන්ධො.එත්ථාතිආලොකසන්ධිමිහි.සබ්බදිසාසුති උභොසු පස්සෙසු, හෙට්ඨා, උපරීතිවතුසු දිසාසු. “තස්මා”තිපදං “ලිම්පිතබ්බො වාලෙපාපෙතබ්බො වා”තිපදද්වයෙ හෙතු.එත්ථාති “ආලොකසන්ධිපරිකම්මායා”තිපදෙ.

ඉමිනාති සෙනවණ්ණාදිනා.සබ්බමෙතන්ති එතං සබ්බං සෙනවණ්ණාදිකං.

යන්ති කිච්චං. කත්තබ්බං කිච්චන්තිසම්බන්ධො. සද්දන්තරත්නාවහිතොපි ද්වන්තිසද්දො පරියායසද්දෙන සමාසො හොතිති ආහ “ඡදනස්ස ද්වන්තිපරියාය”න්ති. ද්වෙ වා තයො වා පරියායා සමාහටාතිද්වන්තිපරියායං, සමාහාරෙ දිගු, තිසද්දෙපරෙ ද්විස්ස අකාරො හොති.පරික්ඛෙපොති අනුක්කමෙනපරික්ඛෙපො. අපත්‍යුපසග්ගස්ස පටිසෙධවාචකත්තා “අහරිතෙ”ති වුත්තං.එත්ථාති “අපහරිතෙ”ති පදෙ. “හරිත”න්ති ඉමිනා අධිජ්ජෙතන්තිසම්බන්ධො. ආදිකජ්ජකාලෙ අපරණ්ණතො පුබ්බෙ පවත්තං අන්තංපුබ්බණ්ණං,අපරස්මිං පුබ්බණ්ණතො පච්ඡා පවත්තං අන්තංඅපරණ්ණං,නකාරද්වයස්ස ණකාරද්වයං කත්වා.තෙනෙවාති අධිජ්ජෙතත්තා එව.

වුත්තන්ති වපිතං, යථා “සුමෙධභූතොහගවා”තිඑත්ථ බොධිං අසම්පන්නොපි බොධිසත්තො සුමෙධභූතො “හගවා”ති වුවචතිඅවස්සම්භාවියත්තා, එවං හරිතං අසම්පන්නම්පි ඛෙත්තං “හරිත”න්ති වුවචතිඅවස්සම්භාවියත්තාති අත්ථං දස්සෙති “යස්මිම්පි ඛෙත්තෙ”තිආදිනා.

අහරිතෙයෙවාති හරිතවිරහෙ එව ඛෙත්තෙතියොජනා.තත්‍රාපීති අහරිතඛෙත්තෙපි. “පිට්ඨිවංසස්සා”තිපදං “පස්සෙ”තිපදෙ සාමාන්ථජට්ඨි, ඉමිනා පකතිගෙහංදස්සෙති. “කුටාගාරකණ්ණිකායා”තිපදං “උපරි, ථූපිකායා”තිපදෙ සාමාන්ථජට්ඨි, ඉමිනා එකකුටයුත්තෙ මාළාදිකෙ දස්සෙති. ඨිතං භික්ඛුන්ති සම්බන්ධො. නිසින්නකංයංකඤ්චි ජනන්ති යොජනා.තස්සාති ඨිතට්ඨානස්ස.අන්තොති අබ්භන්තරෙ, භියස්මාඅයංඔකාසො පතනොකාසොති යොජනා.

136. ඡාදිතං නාමාති එත්ථ ඡාදිතසද්දො භාවත්ථො හොති, තෙනාහ “ඡාදන”න්ති.උජුකමෙවාති ඡදනුට්ඨාපනතො උද්ධං උජුකං එව.තන්ති ඡාදනං.අපනෙත්වාපිතිනාසෙත්වාපි.තස්මාති යස්මා ලබ්භති, තස්මා, පක්කම්තබ්බන්ති සම්බන්ධො.පරික්ඛෙපෙනාති පරිවාරෙනඡාදෙන්තස්සාති යොජනා.ඉධාපීති පරියායඡාදනෙපිඅධිට්ඨහිත්වාති සම්බන්ධො.තුණ්හීභූතෙනාති තුණ්හීභූතොහුත්වා.ඡදනුපරීති ඡදනස්ස උපරි.භීති සච්චං. “තතො වෙ උත්තරි”න්ති එත්ථ තතොද්වන්තිපරියායතො උපරීති දස්සෙන්නො ආහ “තිණ්ණං මග්ගානං වා”තිආදි.

137. කරෙනහත්ථෙත ලුනිතබ්බො, ඡින්නබ්බො, ලාතබ්බොගහෙතබ්බොති වාකරලොති කතෙ අත්ථපකරණාදිතො තිණුට්ඨි එවාතිආහ “තිණුට්ඨිය”න්ති. නවමං.

10. සජ්ජාණකසික්ඛාපදං

140. දසමෙ“ජාන”න්ති ගච්ඡන්තාදිගණොති ආහ “ජානන්තො”ති. සං විජ්ජතිපාණො එත්ථාතිසපාණකං. එතන්ති උදකං. සයං ජානන්තොපි පරෙනජානාපෙන්නොපි ජානාතියෙව නාමාති ආහ “යථා තථා

වා''ති.සපාණකං උදකන්ති කරණත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං, තෙනාහ
 “තෙන උදකෙනා”ති.පුබ්බෙති පථවිබණ්ණනසික්ඛාපදාදිකෙ.

තත්ථාති “සිඤ්චෙය්‍ය වා සිඤ්චාපෙය්‍යවා”තිපදෙ.ධාරන්ති
 සොතං.මාතිකං පමුඛන්ති මාතිකං අභිමුඛං.තත්ථ තත්ථාති තස්මිංතස්මිං
 යානෙ. අඤ්ඤතො යානතො අඤ්ඤං යානං නෙතීති යොජනා. “සපාණකං
 උදක”න්තිසාමඤ්ඤවචනස්සපි විසෙසෙ අවට්ඨානතො, විසෙසත්ථිනා ච
 විසෙසස්ස අනුපයොජිතබ්බතො ඉධවිසෙසඋදකන්ති සන්ධායභාසිතත්ථං
 දස්සෙන්නො ආහ “ඉදං පනා”තිආදි. ඉදං පන නචුත්තන්ති
 සම්බන්ධො.යන්ති උදකං “ගච්ඡති”තිපදෙකත්තා.යත්ථාති යස්මිං උදකෙති.
 දසමං.

භූතගාමවග්ගො දුතියො.

3. ඔවාදවග්ගො

1. ඔවාදසික්ඛාපදපයොජනාඅත්-

144. භික්ඛුනිවග්ගස්ස පඨමෙනෙසන්ති ථෙරානං.
 මහාකුලෙහිතික්ඛමිත්වා පබ්බජිතාති යොජනා. කුලධීතරො විජ්ජමානගුණං
 කථයන්තිසම්බන්ධො. “ඤාතිමනුස්සාන”න්තිපදං
 “කථයන්ති”තිපදෙසම්පදානං.කුතොති කස්ස ථෙරස්ස සන්තිකාති
 අත්ථො.තෙසන්ති ථෙරානං ගුණන්ති සම්බන්ධො.
 “කථෙතු”න්තිපදමපෙක්ඛිත්වා “විජ්ජමානගුණං”ති වත්තබ්බෙ අවත්වා
 “වට්ටන්ති”තිපදමපෙක්ඛිය “විජ්ජමානගුණං”ති චුත්තං.භීති සච්චං, යස්මා
 වා.තතොතිකථනකාරණා අභිහරිංසුති සම්බන්ධො.තෙනාති
 අභිහරණහෙතුනා.

තෙසන්ති ඡබ්බග්ගියානං.තාසුති භික්ඛුනීසු. “භික්ඛුනියො”තිපදං
 “උපසඬකමිත්වා”තිපදෙ කම්මං. ඡබ්බග්ගියානං භික්ඛුනීසු උපසඬකමනං
 ලාභතණ්භායහොති, භික්ඛුනීනං ඡබ්බග්ගීසු උපසඬකමනං වලචිත්තතාය
 හොතීතිඅඤ්ඤමඤ්ඤපසඬකමන්තානං විසෙසො. තිරච්ඡානභූතා
 කථාතිරච්ඡානකථාතිරත්ථකකථාති දස්සෙන්නො ආහ
 “තිරච්ඡානකථන්ති”ති.සග්ගමග්ගමනෙපීති පිසද්දොමොක්ඛගමනෙ පන
 කා නාම කථාති දස්සෙති. රාජානො ආරබ්භ පවත්තා කථාරාජකථා.
 ආදිසද්දෙන චොරකථාදයො සඬගණ්භාති.

147. තෙ භික්ඛුනි ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු භවෙය්‍යුන්ති සම්බන්ධො.අදිට්ඨං
 සච්චං යෙහිතිඅදිට්ඨසච්චා,තෙසං භාවොඅදිට්ඨසච්චත්තං,තස්මා
 අදිට්ඨසච්චත්තා බන්ධිත්වාතියොජනා.තෙසන්ති
 ඡබ්බග්ගියානං.අඤ්ඤෙනෙවඋපායෙනාති අලද්ධසම්මුතිතො අඤ්ඤෙනෙව
 ලද්ධසම්මුතිසඬබාතෙන කාරණෙනකත්තුකාමොති සම්බන්ධො.පරතොති

පරස්මිං පච්ඡා, උපරිතිඅත්ථො.කරොන්තො වාති පරිබාහිරෙ කරොන්තො එව හුත්වා ආහාතියොජනා.හීති සච්චං, යස්මා වා. යස්මා න භූතපුබ්බාති, ඉතිතස්මා පරිබාහිරං කරොන්තො වාති අත්ථො.

තත්ථාති “අනුජානාමි”තිආදිවචනෙ.සීලවාති එත්ථ වන්තුසද්දො පසංසත්ථෙ ව අතිසයත්ථෙ වනිච්චයොගත්ථෙ ව හොති.තස්සාති ලද්ධසම්මුතිකස්ස.තත්ති සීලං. පාතිමොක්ඛසංවරසද්දානං කම්මධාරයභාවං, තෙහි වසංවුතසද්දස්ස තප්පුරිසභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “පාතිමොක්ඛොවා”තිආදි. තත්ථචවසද්දෙන කම්මධාරයභාවං, එනසද්දෙන ච තප්පුරිසභාවං දස්සෙතිති දට්ඨබ්බං.

වත්තතීතිඅත්තභාවංපවත්තෙති. කාරිතපච්චයො හි අදස්සනං ගතො. ඉමිනා ඉරියාපථවිහාර දිබ්බවිහාරබ්‍රහ්මවිහාර අරියවිහාරෙසු චතුසු විහාරෙසු අත්තභාවවත්තනං ඉරියාපථවිහාරංදස්සෙති.හීති සච්චං.එතත්ති “පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරතී”තිවචනං.විහඬිගෙතිකුමාරවිහඬිගෙ.

“සීල”ත්තිආදිති අට්ඨ පදානි තුල්‍යාධිකරණානි. අයං පනෙත්ථසම්බන්ධො – සීලං කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා පතිට්ඨා ආදි වරණං සංයමො සංවරොමොක්ඛං පමොක්ඛන්ති.සමාපත්තියාතිසමාපත්තත්ථාය. “උපෙනො”තිආදිති සත්ත පදානිඅඤ්ඤමඤ්ඤවෙවචනානි. තත්ථඋපපන්නොති යුත්තො අනුයුත්තො.සමන්තාගතොති සමන්තො අනු පුනප්පුනං ආගතොති සමන්තාගතො, සමඬිගීභූතොති අත්ථො. එත්ථ හි සංසද්දො සමන්තත්ථවාචකො, අනුසද්දොනඋපවිජින්නත්ථවාචකො.තෙනාති තෙන කාරණෙන.පාලෙතීති අත්තභාවං බාධනතො රක්ඛති.යපෙතීති අත්තභාවො පවත්තති.යාපෙතීතිඅත්තභාවං පවත්තාපෙති. යප යාපනෙ. යාපනං පවත්තනන්ති හි ධාතුපාඨෙසු වුත්තං (සද්දනීතිධාතුමාලායං 18 පකාරන්තධාතු).විහරතීති එත්ථ එකොආකාරත්ථවාචකො ඉතිසද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, ඉති වුච්චති, ඉති වුත්තන්ති වායොජනා.

ආචාරගොචරසද්දානං ද්වන්ද්‍වභාවං, තෙහි ව සම්පන්නසද්දස්සතප්පුරිසභාවං දස්සෙන්නො ආහ“ආචාරගොචරසම්පන්නො”තිආදි.තත්ථ වසද්දෙන ද්වන්ද්‍වභාවං, එනසද්දෙන ච තප්පුරිසභාවං දස්සෙති.අණුසද්දො අප්පත්ථො, මත්තසද්දොපමාණත්ථොති ආහ “අප්පමත්තකෙසු”ති. “දස්සනසීලො”තිඉමිනා“දස්සාවි”තිඑත්ථ ආවිසද්දස්ස තස්සීලත්ථභාවං දස්සෙති. “සමාදායා”ති එත්ථ සංපුබ්බආපුබ්බස්ස දාසද්දස්ස කම්මාපෙක්ඛත්තා තස්සකම්මං දස්සෙතුං වුත්තං “තං තං සික්ඛාපද”න්ති. ඉමිනා “සික්ඛාපදෙසු”තිඋපයොගත්ථෙ භූමිමච්චනන්ති දස්සෙති. අථ වාසික්ඛාපදෙසුතිනිද්ධාරණත්ථෙ භූමිමච්චනමෙතං. “තං තං

සික්ඛාපද්’න්ති කම්මං පනඅප්ඤ්ඤාභරිතබ්බන්ති දස්සෙති. “සමාදායා”ති එත්ථසංසද්දස්ස ව ආපුබ්බස්ස දාසද්දස්ස ව යකාරස්ස ව අත්ථං දස්සෙතුං “සාධුකං ගහෙත්වා”ති වුත්තං. එත්ථාතිඉමිස්සං අට්ඨකථායං. විත්ථාරො පන ගහෙතබ්බොති යොජනා. යොතිකුලපුත්තො.

අස්සාති ලද්ධසම්මුතිකස්ස. යං තං බහුසුතං නාම අත්ථී, තං න සුතමත්තමෙවාති යොජනා. මඤ්ජුසායන්ති පෙළායං. සා හි සාමිකස්ස සධනත්තං මඤ්ඤතෙ ඉමායාති “මඤ්ජුසා”ති වුවිච්චි. මඤ්ජුසායං රතනං සන්තිචිතං විය සුතං සන්තිචිතං අස්මිංපුග්ගලෙති යොජනා, එතෙනාති “සන්තිචිත”න්තිපදෙන, දස්සෙතිති සම්බන්ධො. සොති ලද්ධසම්මුතිකො හික්ඛු. සන්තිචිතරතනස්සෙවාති සන්තිචිතරතනස්ස ඉව. තන්ති “යෙ තෙ ධම්මා”තිආදිවචනං. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. අස්සාතිලද්ධසම්මුතිකස්ස හික්ඛුනො. තත්ථාති “වචසාපරිචිතා”තිආදිවචනෙ. එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. පගුණාතිඋජුකා. උජුකො හි අජිම්භත්තා පකට්ඨො උත්තමො ගුණොති අත්ථොන “පගුණො”තිවුවිච්චි. අනුපෙක්ඛිතාති පුනස්සුතං උපගන්ත්වා ඉක්ඛිතා, පස්සිතා දස්සිතාති අත්ථො. අත්ථොනොති අභිධෙයාත්ථොනො, අට්ඨකථානොති අත්ථො. කාරණානොති ධම්මනො, පාළිනොති අත්ථො. දිට්ඨිසද්දස්ස පඤ්ඤාසද්දවෙච්චනත්තා “පඤ්ඤායා”තිවුත්තං. සුපච්චක්ඛකතාති සුට්ඨ අක්ඛානං ඉන්ද්‍රියානං පටිමුඛං කතා.

“බහුස්සුතො”තිඑත්ථ බහුස්සුතස්සතිවිධහාවං දස්සෙත්තො ආහ “අයං පනා”තිආදි. නිස්සයනො මුවිච්චිතිනිස්සයමුවිච්චනකො. පරිසං උපට්ඨාපෙතිතිපරිසුපට්ඨාකො. හික්ඛුනියො ඔවදතිතිහික්ඛුනොවාදකො. තත්ථාති තිව්ධෙසු බහුස්සුතෙසු. නිස්සයමුවිච්චනකෙන එත්තකං උග්ගහෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. උපසම්පදායාති උපසම්පාදෙත්වා. පඤ්ච වස්සාති එතස්සාතිපඤ්චවස්සො. තෙන උග්ගහෙතබ්බන්ති යොජනා. සබ්බන්තිමෙනාති සබ්බෙසං පරිච්ඡෙදානං අත්තෙ ලාමකෙ පචත්තෙන. පගුණාති අජිම්භා උජුකා. වාචුග්ගතාති තස්සෙව වෙච්චනං. යස්ස හි පාළිපාඨා සප්ඤ්ඤායනකාලෙපගුණා හොන්ති, තස්ස වාචුග්ගතා. යස්ස වා පන වාචුග්ගතා හොන්ති, තස්ස පගුණා. තස්මා තාති පදාති අඤ්ඤමඤ්ඤකාරණාවෙච්චනාති. පක්ඛදිවසෙසුතිපුණ්හපක්ඛකාලපක්ඛපරි යාපන්තෙසුදිවසෙසු. ධම්මසාවනත්ථායාති සම්පත්තානං පරිසානං ධම්මස්ස සාවනත්ථායසුණාපනත්ථායාති අධිප්පායො. සාවනත්ථායාති එත්ථයුපච්චයපරත්තා කාරිතපච්චයො ලොපො හොතිති දට්ඨබ්බං. තස්මා සාවියතෙ සුණාපියතෙසාවනන්ති වචනත්ථො කාතබ්බො. භාණුවාරා උග්ගහෙතබ්බොතිසම්බන්ධො. සම්පත්තානන්ති අත්තනො සන්තිකංසම්පත්තානං. පරිකථනත්ථායාති පරිස්සඬිගෙන ආලිඬිගනෙනකථනත්ථං, අප්පසද්දසඬිබාතාය වාචාය කථනත්ථන්ති අත්ථො. “කථාමග්ගො”තිවුත්තත්තා වත්ථුකථායෙව අධිප්පෙනා, න

විනයපිටකෙ

පාවිත්‍යාදියොජනා

පාවිත්තියකණ්ඩං

සුත්තසංඛ්‍යාතො පාළිපායො. අනු පච්ඡා, පුනස්සුතං වා දායකා මොදන්ති එතායාතිඅනුමොදනා. ක්‍යානං වාමග්ගො වා එලං වාසමණධම්මොනාම. තස්ස කරණත්ථංඋග්ගහෙතබ්බන්ති යොජනා.භීති සච්චං, යස්මා වා. චතුසුදිසාසු අපටිහතොතිවාතුද්දිසො,අපටිහතත්ථෙ ණපච්චයො.

පරිසුපට්ඨාපකෙන කාතබ්බාති යොජනා.අභිවිනයෙති අඤ්ඤමඤ්ඤපරිච්ඡින්නෙ විනයපිටකෙ.ද්වෙ විහඬිගාති භික්ඛුවිහඬිගො ච භික්ඛුතිවිහඬිගො ච.අසක්කොන්තෙන පරිසුපට්ඨාපකෙන භික්ඛුනාති සම්බන්ධො. එවං අත්තනො අත්ථායඋග්ගහෙතබ්බං දස්සෙත්වා ඉදාති පරිසාය අත්ථාය උග්ගහෙතබ්බං දස්සෙත්තො ආහ “පරිසාය පනා”තිආදි.අභිධම්මෙති අඤ්ඤමඤ්ඤපරිච්ඡින්නෙසුත්තන්තපිටකෙ එව, න අභිධම්මපිටකෙ.තයො වග්ගාතිසගාථාවග්ගො නිදානවග්ගො බන්ධවග්ගොති තයො වග්ගා.වාසද්දො අනියමවිකප්පත්ථො.එකන්ති එකංනිපාතං.තතො තතොති නිකායතො.සමුවිවයංකත්වාති රාසිං කත්වා.න චුත්තන්ති අට්ඨකථාසු නකථිතං. යස්ස පන නත්ථි, සො න ලහතීති යොජනා.සුත්තන්තෙවාති සුත්තන්තපිටකෙ පන.උග්ගභිතොති සරුපකථනෙනගභිතො, උච්චාරිතොති අත්ථො.දිසාපාමොක්ඛොති දිසාසු යිතානංභික්ඛුආදීනං පාමොක්ඛො.යෙන කාමං ගමොති යථාකාමං ගමො.

චතුසු නිකායෙසුති බුද්දකනිකායතොඅඤ්ඤසු දීඝනිකායාදීසු.එකස්සාති අඤ්ඤතරස්ස එකස්ස. එකනිකායෙනාති එකස්මිංනිකායෙ උද්ධනයෙන.භීති සච්චං, යස්මාවා.තත්ථාති චතුස්පකරණස්ස අට්ඨකථායං.නානත්ථන්ති නානාපයොජනං.තන්තිවිනයපිටකං.එත්තාවතාති එත්තකපමාණෙනපගුණෙන.භොතීති ඉතිසද්දො පරිසමාපනත්ථො. ඉති පරිසමාපනං වෙදිතබ්බන්තියොජනා.

උභයානි බො පනස්සාති ආදි පන චුත්තන්ති සම්බන්ධො.අඤ්ඤස්මිත්ති විනයපිටකතො ඉතරස්මිං.තත්ථාති “උභයානි බො පනස්සා”තිආදිවචනෙ. යථා යෙනාකාරෙන ආගතාති, තං ආකාරං දස්සෙතුන්ති යොජනා.පදපච්චාහට්ඨසඬ්ඤ්ඤාසවිරහිතානීති පදානං පච්චාහට්ඨසඬ්ඤ්ඤාතෙහිදොසෙහි විරහිතාති. එත්ථ වපදපච්චාහට්ඨන්ති පදානංපටිනිවත්තිත්වා ආහස්සනං ගලනං, චුත්තන්ති අත්ථො.පදසඬ්ඤ්ඤාති පදානං විපත්ති, විනාසොති අත්ථො.“සුත්තසො”ති සාමඤ්ඤතො චුත්තෙපි බන්ධකපරිවාරසුත්තං එවගහෙතබ්බන්ති ආහ “බන්ධකපරිවාරතො”ති.අනුබ්‍යඤ්ජනසොතිඑත්ථ බ්‍යඤ්ජනසද්දො අක්ඛරස්ස ච පදස්ස ච වාචකොති ආහ “අක්ඛරපදපාරිපුරියාවා”ති.භීති සච්චං, යස්මා වා.

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
 “සිලිලධනිකාදීන”න්තිපදං “වචනෙනා”තිපදෙ කම්මං,
 “වචනෙනා”තිපදං “සම්පන්නාගතො”තිපදෙ හෙතු, “විස්සට්ඨාය
 අනෙලගළාය අත්ථස්සවිඤ්ඤාපනියා”තිපදානි “වාචායා”තිපදෙ
 විසෙසනානි. සිලිලධනිකාදීනන්ති
 ආදිසද්දෙනනිග්ගහිතවිමුත්තසම්බන්ධවචන්ථිතදීස රස්ස ගරු ලභු සඬබ්බාතා
 අට්ඨකාසද්දෙනවුද්ධියො
 සඬගණ්හානි. යථාච්චිකාවචනෙනාති අක්ඛරවිත්තකානං යථා
 සංවිදහනවචනෙන. වාචායෙව කරියති කථියති
 උච්චාරියතිවාක්කරණං වකාරස්ස කකාරං කත්වා. භීතිතදෙව යුත්තං.
 මාතුගාමො යස්මා සරසම්පත්තිරතො, තස්මා භීලෙතීති යොජනා.
 “සරසම්පත්තිරහිත”න්තිපදං “වචන”න්තිපදෙ විසෙසනහාවෙන විසෙසං
 කත්වා “භීලෙතී”තිපදෙ හෙතුහාවෙන සම්පජ්ජනතො
 හෙතුඅත්තොගධවිසෙසනන්ති දට්ඨබ්බං. සඬබ්බාසන්ති භික්ඛුනීනං.
 “සිලාචාරසම්පත්තියා”තිඉමිනා ජාතිගොත්ත රූප භොගාදිනාති අත්ථං
 නිවත්තෙති. කාරණඤ්චාති අට්ඨකථඤ්ච. තජ්ජෙත්චාති
 උච්චෙත්චා. තාසන්ති භික්ඛුනීනං. ගිහිකාලෙති භික්ඛුනොවාදකස්ස
 ගිහිකාලෙ අනජ්ඣාපන්නපුබ්බොහොතිති සම්බන්ධො. භීතදෙව යුත්තං.
 “මාතුගාමො”තිපදං “නකරොති”තිපදෙ සුද්ධකත්තා, “උජ්ජාදෙතී”තිපදෙ
 හෙතුකත්තා. ධීතස්ස භික්ඛුනොධම්මදෙසනායාපිති යොජනා. අපිසද්දො
 ගරහත්ථො. විසභාගෙහීති විරුද්ධෙහි වත්ථාරම්මණෙහි. අයුත්තට්ඨානෙන
 පබ්බජිතානං අනනුරූපට්ඨානෙන. ජන්දරාගන්ති බලවතණ්හං. තෙනාති
 තෙනහෙතුනා.

“ඵත්ථවා”ති ආදිමිහි අයං පන සඬගහො —

“සිලවා බහුස්සුතො ච, ස්වාගතො ච සුචාවකො;
 පියො පට්ඨලො වාපි, නජ්ඣාපන්නො ච වීසතී”ති.

148. වත්ථුස්මිත්ති අට්ඨුජ්ජත්තියං. කකාරලොපං කත්වා
 ගරුධම්මාතිවුච්චන්තීති ආහ “ගරුකෙහි ධම්මෙහි”ති. තෙති ගරුධම්මා. භීති
 යස්මා. “ඵකතො”ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තවචනස්ස විසෙසෙනගහෙතබ්බතං
 දස්සෙතුං වුත්තං “භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ”ති. යථාවත්ථුකමෙවාති
 පාවිත්තියමෙව. තඤ්චි වත්ථුස්සආපත්තිකාරණස්ස අනුරූපං පවත්තත්තා
 “යථාවත්ථුක”න්ති වුච්චති.

149. පාතොති පගෙව, පයමන්ති අත්ථො. අසම්මට්ඨං
 සම්මජ්ජිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. අසම්මජ්ජනෙ දොසං පාකටං කරොත්තො
 ආහ “අසම්මට්ඨං භී”ති ආදි. භීති තජ්ජාකටිකරණජොතකො. තන්ති
 පරිවෙණං. දිස්වා භවෙය්‍යුත්ති සම්බන්ධො. තෙනාති අසොතුකාමානං
 වියභවනහෙතුනා. පරිවෙණසම්මජ්ජනස්ස ආනිසංසං දස්සෙත්චා

පානීයපරිභොජනීයඋපට්ඨානස්සතමෙව දස්සෙන්නො ආහ “අන්නො ගාමතො පනා”ති ආදි.තස්මිත්ති පානීයපරිභොජනීයෙ.

සාබාහඬගම්පිති හඤ්ජිතබ්බසාබම්පි.දුතියොති විඤ්ඤ පුරිසො දුතියො. නිසිදිතබ්බට්ඨානංදස්සෙන්නො ආහ “නිසිදිතබ්බ”ත්තිආදි. “විහාරමජ්ඣෙ”ති සාමඤ්ඤතො වත්වාවිසෙසතො දස්සෙතුං වුත්තං “ද්වාරෙ”ති. ඔසරන්ති අවසරන්ති එත්ථාතිඔසරණං,තඤ්ච තං යානඤ්චෙතිඔසරණට්ඨානං,තස්මිං.සමග්ගත්ථාති එත්ථ සංපුබ්බො ව ආපුබ්බො වගමුසද්දොහොති, තතො භියාත්තනීසඬබාතං ත්ථවචනං වා හොති, පඤ්චමීසඬබාතස්ස ථවචනස්ස ත්ථත්තං වා හොති, සංයොගපරත්තා ආ උපසග්ගො රස්සො වහොති, ඉති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “සම්මා ආගතත්ථා”ති. තත්ථ “සම්මා”තිපදෙනසංසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති, “ආ”ඉතිපදෙන ආත්‍යුපසග්ගං, “ගත”ඉතිපදෙන ගමුධාතුං, “ත්ථ”ඉතිපදෙන භියාත්තනීසඬබාතං ත්ථවචනං වා, පඤ්චමීසඬබාතස්ස ථවචනස්සත්ථත්තං වා දස්සෙති. අයං පනෙත්ථත්ථො – සමං තුම්හෙ ආගතත්ථාති.පඤ්චමීසඬබාතස්ස ථවචනස්ස ත්ථත්තකාලෙ සමං තුම්හෙ ආගා අත්ථ හවථාති. “ආගච්ඡන්ති”තිපදෙන“වත්තන්ති”ති එත්ථ වතුධාතුයාඅත්ථං දස්සෙති, “පගුණා වාචුග්ගතා”තිපදෙහි අධිප්පායං දස්සෙති.පාළිති ගරුධම්මපාළි.

තත්ථාතිතස්සංපාළියං, තෙසු වා අභිවාදනාදීසු වතුසු.මග්ගසම්පදානන්තිමග්ගං පරිහරිත්වා භික්ඛුස්ස ඔකාසදානං.බීජනන්තිබීජනියා විධුපනං.පානීයාපුච්ඡනන්ති පානීයස්ස ආපුච්ඡනං.ආදිසද්දෙන පරිභොජනීයාපුච්ඡනාදිකං සඬගණ්හාති.එත්ථවාති එතෙසු වතුසු අභිවාදනාදීසු. “අන්නො ගාමෙ වා”තිආදීති ඡ පදාති “කාතබ්බමෙවා”තිපදෙ ආධාරො.රාජුස්සාරණායාති රඤ්ඤොආනුභාවෙන ඡනානං උස්සාරණාය. මහාභික්ඛුසඬසො සන්නිපතති එත්ථාතිමහාසන්නිපාතං,තස්මිං මහාසන්නිපාතෙ යානෙ නිසින්තෙ සතීතියොජනා.පච්චුට්ඨානන්ති පටිකච්චෙව උට්ඨානං.තං තන්ති සාමිචිකම්මං.

සක්කත්ථාති චිත්තිං කත්ථා, සං ආදරංකත්ථාති අත්ථො. තෙනාහ “යථා කතො”තිආදි.තිණ්ණංකිච්චානන්ති “සක්කත්ථා ගරුංකත්ථා මානෙත්ථා”තිසඬබාතානං තිණ්ණංකිච්චානං. අනියසද්දො කම්මත්ථොති ආහ “න අතික්කම්මිතබ්බො”ති.

නත්ථි භික්ඛු එත්ථාතිඅභික්ඛුකොආවාසො, සො කිත්තකෙ යානෙ අභික්ඛුකො, යො ආවාසො අභික්ඛුකො නාම හොතීති ආහ “සචෙ”තිආදි. “උපස්සයතො”තිපදං “අබ්භන්තරෙ”තිපදෙ අපාදානං.එත්ථාති අභික්ඛුකෙ ආවාසෙ.භීති සච්චං.තතොති අඬ්ඬියොජනබ්භන්තරෙධීතආවාසතො.පරන්ති

අඤ්ඤස්මිං ආවාසෙ, භූමිමත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. පච්ඡාභත්තන්ති භත්තතො පච්ඡා. තත්ථාති අභික්ඛුකෙ ආවාසෙ. “භික්ඛුනියො” තිපදං “චදන්ති” තිපදෙ කම්මං. වුත්තප්පමාණෙති අඛිඨයොජනබ්භන්තරසඛිඨාතෙ වුත්තප්පමාණෙ. සාමාමණ්ඩපෙජිති සාමාය ඡාදිතමණ්ඩපෙජි. පිසද්දෙන ආවාසෙ පන කා නාම කථාති දස්සෙති. වුත්තාති වසිතා. එත්තාවතාති එකරත්තං. වසිතමත්තෙන. එත්ථාති සභික්ඛුකෙ ආවාසෙ. උපගච්ඡන්ති භික්ඛුනීහි යාවිතබ්බාති යොජනා. පක්ඛස්සාති ආසල්භිමාසස්ස පුණ්භපක්ඛස්ස. “තෙරසිය” න්තිපදෙන අවයවි අවයවභාවෙන යොජෙතබ්බං. මයන්ති අම්භෙ. යතොති යෙන උජුනාමග්ගෙනාති සම්බන්ධො. තෙනාහ “තෙන මග්ගෙනා” ති. අඤ්ඤෙන මග්ගෙනාති උජුමග්ගතො අඤ්ඤෙන ජිම්භමග්ගෙන. අයන්ති අයං ආවාසො. තතොති භික්ඛුනං ආවාසතො, භික්ඛුනි උපස්සයතො වා, ඉදමෙව යුත්තතරං. වක්ඛති හි “අම්භාකං උපස්සයතොගාචුතමත්තෙ” ති. බෙමට්ඨානෙති අභයට්ඨානෙ. තඤ්ඤි බියන්තිභයා එත්ථාති බෙමං, බෙමඤ්ච තං යානඤ්චෙති බෙමට්ඨානන්ති කත්වා “බෙමට්ඨාන” න්ති වුච්චති. තාහි භික්ඛුනීහිති අඛිඨයොජනමත්තෙ යානෙ වසන්තිහි. තා භික්ඛුනියොති ගාචුතමත්තෙ යානෙ වසන්තියො. අන්තරාති තුම්භාකං, අම්භාකඤ්ච නිවාසනට්ඨානස්ස, නිවාසනට්ඨානතො වා අන්තරෙ චෙමජ්ඣෙ. භූමිමත්ථෙ චෙතං නිස්සක්කවචනං. ධීතෙ මග්ගෙති සම්බන්ධො “සන්තිකා” තිපදං “ආගත” ඉතිපදෙ අපාදානං. තත්ථාති අඤ්ඤාසංභික්ඛුනීනං උපස්සයෙ. ඉති යාවිතබ්බාති යොජනා. තතොති භික්ඛුනං යාවිතබ්බතො, පරන්ති සම්බන්ධො.

වාතුද්දසෙති ආසල්භිමාසස්ස පුණ්භපක්ඛස්ස වතුද්දසන්තං දිවසානං පුරණෙ දිවසෙ. ඉධාති ඉමස්මිං විහාරෙ. “ඔවාද” න්තිපදං “අනු” ඉතිපදෙ කම්මං. අනුජීවන්තියොති අනුගන්ත්වා ජීවනං වුත්තිං කරොන්තියො. වුත්තාභික්ඛුති සම්බන්ධො. දුතියදිවසෙති ආසල්භිපුණ්ණමියං. අථාති පක්කමනානන්තරං. එත්ථාති භික්ඛුනං පක්කන්තන්තා අපස්සනෙ. “ආහොගං කත්වා” ති ඉමිනා ආහොගං අකත්වා වසිතුං වට්ටතීති දිපෙති. සභික්ඛුකාවාසං ගන්තබ්බමෙවාති අධිප්පායො. සාති වස්සච්ඡෙදාපත්ති. හීති සච්චං, යස්මා වා. කෙනචි කාරණෙනාති භික්ඛාවාරස්ස අසම්පදාදිනා කෙනචි නිමිත්තෙන. හීති සච්චං. භික්ඛුනං පක්කන්තාදිකාරණා අභික්ඛුකාවාසෙ වසන්තියා කිං අභික්ඛුකාවාසෙව පවාරෙතබ්බන්ති ආහ “පවාරෙන්තියා පනා” ති ආදි.

අන්වද්ධමාසන්ති එත්ථ අනුසද්දොච්චිෂත්ථවාචකො කම්මජ්ජවචනීයො, තෙන පයොගන්තා භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ “අද්ධමාසෙ අද්ධමාසෙ” ති. පච්චාසිසිතබ්බාති එත්ථ පතිපුබ්බො ව ආපුබ්බො ව සිධාතු ඉච්ඡත්ථෙති ආහ “ඉච්ඡිතබ්බා” ති. සිධාතු යාද්ථෙභාවො හොති. ආපුබ්බො සිසි ඉච්ඡායන්ති පි ධාතුපාඨෙසු වුත්තං. තත්ථාති

විනයපිටකෙ පාවිත්‍යාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
 “උපොසථපුච්ඡක”න්තිවචනෙ.පක්ඛස්සාති යස්ස කස්සවි පක්ඛස්ස.
 මහාපච්චරියං පනවුත්තන්ති සම්බන්ධො. ඔවාදස්ස
 යාවනංඔවාදොඋත්තරපදලොපෙන, සොයෙව අත්ථො
 පයොජනංඔවාදත්ථො,තදත්ථාය.පාටිපදදිවසතොති දුතියදිවසතො. සො හි
 වන්දො වුද්ධිඤ්චහානිඤ්ච පටිමුඛං පජ්ජති එත්ථ, එතෙනාති
 වාපාටිපදොතිවුච්චති.ඉතීති එවං වුත්තනෙයෙන. භගවා පඤ්ඤපෙතීති
 යොජනා.අඤ්ඤස්සාති ධම්මස්සවනකම්මතො අඤ්ඤස්ස.නිරන්තරන්ති
 අහික්ඛණං, “පඤ්ඤපෙතී”තිපදෙ භාවනපුංසකං.හීති විත්ථාරො.එවඤ්ච
 සතීති එවංඛුපකාරෙ සති ව.යන්ති යං ධම්මං.සාත්ථිකන්ති
 සපයොජනං.යථානුසිට්ඨන්තිඅනුසිට්ඨියා අනුරූපං. සබ්බායෙව
 භික්ඛුනියොපිති යොජනා.හීති සච්චං.

ඔවාදං ගච්ඡතීති ඔවාදං යාවිතුංභික්ඛුසඤ්ඤා ආරාමං ගච්ඡති.න ඔවාදො
 ගන්තබ්බොතිඔවාදං යාවිතුං භික්ඛුසඤ්ඤා ආරාමො න
 ගන්තබ්බො.ඔවාදොති ව උපයොගත්ථෙ පච්චත්තවචනන්ති දට්ඨබ්බං.
 ඉතරථා හිසද්දපයොගො විරුජ්ඣෙය්‍ය.ඔවාදං ගන්තුන්ති
 ඔවාදංයාවනත්ථාය භික්ඛුසඤ්ඤා ආරාමං ගන්තුං.

“ද්වෙනිස්සොභික්ඛුනියො”තිපදං “යාවිත්ථා”තිපදෙ දුතියාකම්මං.
 “පෙසෙතබ්බා”තිපදෙපයමාකම්මං.ඔවාදුපසඤ්ඤාමනන්ති ඔවාදස්ස
 ගහණත්ථායඋපසඤ්ඤාමනං.ආරාමන්ති භික්ඛුසඤ්ඤා ආරාමං.තතොති
 ගමනතො පරන්ති සම්බන්ධො.තෙනභික්ඛුනාති ඔවාදපටිග්ගාහකෙන
 භික්ඛුනා.තන්තිසම්මතං භික්ඛුං.

උස්සහතීති සක්කොති.පාසාදිකෙනාති පසාදං ආවහෙන පසාදජනකෙන
 කායවච්ඡිමනොකම්මෙනාති අත්ථො.සම්පාදෙතුති තිවිධං සික්ඛං
 සම්පාදෙතු.එත්තාවතාති එත්තකෙන “පාසාදිකෙන සම්පාදෙතු”ති
 වචනමත්තෙන.හීති ඵලජොතකො.එතන්ති “තාහි”තිවචනං.

එත්ථ ව භික්ඛුනං සඤ්ඤාගණපුග්ගලවසෙන වචනවාරො තිවිධො හොති,
 තංතිවිධං වචනවාරං භික්ඛුනීනං සඤ්ඤාගණපුග්ගලවසෙන තීහි වචනවාරෙහි
 ගුණිතං කත්වා නවවචනවාරො හොන්ති, තං ආකාරං දස්සෙන්නො ආහ
 “තත්‍රායං වචනක්කමො”ති.තත්‍රාති පුරිමවචනාපෙක්ඛං. වචනාකාරො
 පාකටොව.

එකා භික්ඛුනී වා ඛුහි භික්ඛුනීඋපස්සයෙහි ඔවාදත්ථාය
 පෙසිතෙවචනාකාරං දස්සෙන්නො ආහ “භික්ඛුනිසඤ්ඤා ව අය්‍යා”තිආදි.

තෙනාපිති ඔවාදපටිග්ගාහකෙනාපි “ඔවාද”න්තිපදං
 “පටිග්ගාහකෙනා”ති පදෙ කම්මං. පුන “ඔවාද”න්තිපදං
 “අපටිග්ගහෙන”න්තිපදෙ කම්මං. බලති අස්සාසපස්සාසමත්තෙන ජීවති,

නපඤ්ඤාජීවිතෙනාතිබාලො. ගිලායති රුජතීතිගිලානො. ගමිස්සති ගන්තුං
භබ්බොතිගමිකො. අයං පනෙත්ථ යොජනා - ගන්තුං භබ්බො යො භික්ඛු
ගමිස්සතිගමනං කරිස්සති, ඉති තස්මා සො භික්ඛු ගමිකො නාම. අථ වා යො
භික්ඛු ගන්තුංභබ්බත්තා ගමිස්සති ගමනං කරිස්සති, ඉති තස්මා සො භික්ඛු
ගමිකො නාමාති. “භබ්බො”ති ච හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනං.

තත්ථාතිබාලාදීසු තීසු පුග්ගලෙසු.දුතියපක්ඛදිවසෙති පාටිපදතො
දුතියපක්ඛදිවසෙ.උපොසථග්ගෙති උපොසථගෙහෙ. තඤ්ඤි උපොසථං
ගණ්හන්ති, උපොසථො වාගය්හති අස්මිත්ති“උපොසථග්”න්ති වුවිචති.
තස්මිංඋපොසථග්ගෙ. “අනාරොචෙතු”න්ති වචනස්ස ඤාපකං දස්සෙත්වා
“අපච්චාහරිතු”න්තිවචනස්ස තමෙව දස්සෙන්නො ආහ “අපරමපි
චුත්ත”න්තිආදි.

තත්ථාති ඔවාදපටිග්ගාහකෙසු භික්ඛුසු.නො වස්සාති නො වෙ අස්ස.සහං
වාතිසමජ්ජං වා. සා හි සහ භාසන්ති එත්ථ, සන්තෙහි වා භාති
දිබ්බතීති“සහා”ති වුවිචති, තං සහං වා උපසඤ්ඤාමිස්සාමිති යොජනා.තත්‍රාති
තස්මිං සහාදිකෙ. එවං “තත්ථා”තිපදෙපි.

චතුද්දසන්නං පුරණොවාතුද්දසො,තස්මිංපචාරෙත්වාති
සම්බන්ධො.භික්ඛුසඤ්ඤාති භික්ඛුසඤ්ඤාස්සසන්නිකෙ, සමීපත්ථෙ වෙතං
භුමිමච්චනං.අජ්ජතනාති එත්ථඅස්මිං අහනි අජ්ජ, ඉමසද්දතො අහනීති
අත්ථෙ ජ්ජපච්චයො, ඉමසද්දස්ස ච අකාරො, අජ්ජ එව අජ්ජතනා, ස්වත්ථො
හි තනපච්චයො. අපරස්මිං අහනිඅපරජ්ජ,අපරසද්දතො අහනීති අත්ථෙ
ජ්ජපච්චයොසත්තමාන්තොයෙව.එත්ථාති පචාරණං,
“අනුජානාමි”තිආදිවචනෙ වා.හීති සච්චං.

කොලාහලන්ති කොතුහලං.පයමං භික්ඛුනී යාවිතබ්බාති සඤ්ඤන
පයමං භික්ඛුනීයාවිතබ්බා.

තාය භික්ඛුනියා වචනීයො අස්සාති යොජනා.පස්සන්තො පටිකරිස්සතීති
චජ්ජාචජ්ජං පස්සන්තො හුත්වාපටිකරිස්සති.

උභින්නන්ති භික්ඛුභික්ඛුනීනං.යථායානෙයෙවාති යං යං යානං
යථායානං, තස්මිං යථායානෙයෙව.කෙනචි පරියායෙනාති කෙනචි
කාරණෙන. අවපුබ්බො වරසද්දො පිහිතත්ථොතිආහ
“පිහිතො”ති.වචනංයෙවාති ඔවාදවචනංයෙව.පථොති ජෙට්ඨකට්ඨානෙ
යානස්ස කාරණත්තා පථො.දොසං පනාති අභික්කමනාදීසුආදිනවං
පන.අඤ්ඤෙත්තීති මක්ඛෙත්ති. භික්ඛුහි පන ඔවදිතුං අනුසාසිතුංවට්ටතීති
යොජනා.

අඤ්ඤන්ති ඔවාදතො අඤ්ඤං.එසොති ගරුධම්මො.

150. “අධම්මකම්මෙ”ති එත්ථ කතමං කම්මං නාමාති ආහ
 “අධම්මකම්මෙතිආදීසු”තිආදි.තත්ථාති අධම්මකම්මධම්මකම්මෙසු.

152. උද්දෙසංදෙන්තො භණ්ති, අනාපත්තීති යොජනා.ඔසාරෙතීති
 කපෙති.චතුපරිසතීති චතුපරිසස්මිං.තත්ත්වාපිතිතෙන භික්ඛුනීනං
 සුභනකාරණෙනාති. පයමං.

2. අත්ථධිගතසික්ඛාපදං

153. දුතියෙපරියායසද්දො වාරත්ථොති ආහ “වාරොනා”ති.වාරොති ව
 අනුක්කමොයෙවාති ආහ “පටිපාටියාති අත්ථො”ති. අධිකං චිත්තං
 ඉමස්සාතිඅධිවෙතොති දස්සෙන්නො ආහ
 “අධිචිත්තවතො”තිආදි.අධිචිත්තං නාම ඉධ අරහත්තඵලචිත්තමෙව, න
 විපස්සනාපාදකභූතංඅට්ඨසමාපත්තිචිත්තන්ති ආහ
 “අරහත්තඵලචිත්තෙනා”ති. “අධිචිත්තසික්ඛා”තිආදීසු (පාරා. 45; දී. නි.
 3.305; ම. නි. 1.497; අ. නි. 6.105; මහානි. 10) හි විපස්සනාපාදකභූතං
 අට්ඨසමාපත්තිචිත්තං “අධිචිත්ත”න්තිවුවචති.න පමජ්ජතොති න
 පමජ්ජන්තස්ස.සාතච්චකිරියායාති සත්තකරණෙන. උභො ලොකෙ මුනති
 ජානාතීතිමුනීති ව, මොනං වුවචති ඤාණං මුනනට්ඨෙන ජානනත්ථෙව,
 තමස්සත්ථිතිමුනීති ව දස්සෙන්නො ආහ “මුනිනොති”තිආදි.තත්ථ “යො
 මුනති...පෙ.... මුනනෙන වා”තිඉමිනා පයමත්ථං දස්සෙති, “මොනං
 වුවචති...පෙ....වුවචති”තිඉමිනා දුතියත්ථං දස්සෙති. මුන ගතියන්ති
 ධාතුපාඨෙසු (සද්දතීතිධාතුමාලායං 15 පකාරන්තධාතු) වුත්තත්තා “යො
 මුනති”ති එත්ථභූවාදිගණිකො මුනධාතුයෙව, න කීයාදිගණිකො මුධාතුති
 දට්ඨබ්බං. අථ වා මුන ඤාණෙතිධාතුපාඨෙසු (සද්දතීතිධාතුමාලායං 17
 කීයාදිගණික) වුත්තත්තා “මුනාති”තිකීයාදිගණිකොව.
 ධාත්වන්තනකාරලොපොති දට්ඨබ්බං. “මොනං වුවචති ඤාණ”න්ති
 චෙත්ථඤාණං නාමඅරහත්තඤාණමෙව. මොනස්ස පථොමොනපථොති
 වුත්තෙ සත්තතිංස ඛොධිපක්ඛියධම්මාව අධිජ්ජෙතාති ආහ
 “සත්තතිංසඛොධිපක්ඛියධම්මෙසු”ති. අථ වා අධිසීලසික්ඛාදයො
 අධිජ්ජෙතාති ආහ “තීසු වා
 සික්ඛාසු”ති.පුබ්බභාගපටිපදන්තිඅරහත්තඤාණස්ස පුබ්බභාගෙ පචත්තං
 සීලසමථවිපස්සනාසඬ්ඛාතං පටිපදං.පුබ්බභාගෙති අරහත්තඤාණස්ස
 පුබ්බභාගෙ.එත්ථාති “අධිචෙතසො...පෙ.... සික්ඛතො”ති වචනෙ.
 “තාදිනො”තිපදං “මුනිනො”තිපදෙන යොජෙතබ්බන්ති ආහ “තාදිසස්ස
 ඛීණාසවමුනිනො”ති.එත්ථාති “සොකා න භවන්ති තාදිනො”ති වචනෙ.
 රාගාදයො උපසමෙතීතිඋපසන්නොති දස්සෙතුං වුත්තං “රාගාදීන”න්ති.
 සතිඅස්සත්ථිතිසතිමාති කත්ථා මන්තුසද්දො නිච්චයොගත්ථොතිආහ
 “සතියා අවිරහිතස්සා”ති.

න කසියති න විලෙඛියතීති අකාසො, සොයෙව ආකාසො. අන්තරෙන ඡිද්දෙන ඉක්ඛිතබ්බොති අන්තලික්ඛො. ආකාසො හි චතුබ්බිධො අජටාකාසො, කසිණුග්ගාටිමාකාසො, පරිච්ඡින්නාකාසො, රූපපරිච්ඡේදාකාසොති. තත්ථ අජටාකාසොච ඉධාධිජ්ජෙතො “අන්තලික්ඛෙ”ති විසෙසිතත්තා. තෙනාහ “න කසිණුග්ගාටිමෙ, න පනරූපපරිච්ඡේදෙ”ති. පරිච්ඡින්නාකාසොපි රූපපරිච්ඡේදාකාසෙන සඬගහිතො. “ම”න්තිපදං “අවමඤ්ඤන්ති”ති පදෙ කම්මං. එත්තකමෙවාති එතජ්ජමාණං “අධිචෙනසො”ති ආදිසඬබ්බානං. වචනමෙව, න අඤ්ඤං බුද්ධවචනන්ති අත්ථො. අයන්ති චූළපන්ථකො ථෙරො. හන්දාති වස්සග්ගත්ථෙ නිපාතො. මම ආනුභාවං දස්සෙමි, තුම්හෙපස්සථ ගණ්හථාති අධිජ්ජායො. වුට්ඨායාති තතොචතුත්ථජ්ඣානතො වුට්ඨහිත්වා. අන්තරාපි ධායතීති එත්ථපිසද්දස්ස අට්ඨානත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “අන්තරධායතිපි”ති. එසෙව නයො “සෙය්‍යම්පි කජ්ජෙති”ති එත්ථපි. ථෙරොති චූළපන්ථකො ථෙරො. ඉදං පදං අන්තරන්තරා යුත්තට්ඨානෙසු සම්බන්ධිත්වා “තඤ්චෙවහණති”ති ඉම්නා සම්බන්ධිතබ්බං. භාතුථෙරස්සාති ජෙට්ඨකභාතුභූතස්ස මහාපන්ථකථෙරස්ස.

පද්මන්තිගාථායං තයො පාදා ඉන්ද්‍රවජිරා, චතුත්ථපාදො උපෙන්ද්‍රවජිරො. තස්මා පද්මන්ති එත්ථ මකාරෙ පරෙදුකාරුකාරස්ස ලොපං කත්වා පරක්ඛරං නෙත්වා “පද්ම”න්ති ද්විභාවෙන ලිඛිතබ්බං. අවිතගන්ධන්ති එත්ථචීති දීඝුවිචාරණමෙව යුත්තං. පඬකෙ දවති ගච්ඡතීති පදුමං. කොකං දුග්ගන්ධස්ස ආදානං නුදති අපනෙතීති කොකනුදං. සුන්දරොගන්ධො ඉමස්සාති සුගන්ධං. අයං පනෙත්ථ යොජනා – යථා කොකනුදසඬබ්බානං සුගන්ධං පාතො පගෙව බාලාතපෙන චුල්ලං විකසිතං අවිතගන්ධං හුත්වා විරොචමානං පදුමං සියා, තථා අඬගීරසං අඬගිතො සරීරතො නිච්ඡරණපහස්සරසං හුත්වා විරොචමානභූතං අන්තලික්ඛෙ තපන්තං ආදිච්චං ඉව තෙධාතුකෙ තපන්තං සම්මාසම්බුද්ධං පස්සාති.

පගුණන්ති වාචුග්ගතං. තතොති අසක්කුණෙය්‍යතො. නන්ති චූළපන්ථකං. ථෙරොති මහාපන්ථකො ථෙරො නික්කඬ්ඨාපෙසිති සම්බන්ධො. සොති චූළපන්ථකො. අථාති තස්මිං කාලෙ. හගවා ආහාති යොජනා. බුද්ධවක්ඛුනාති ආසයානුසය ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤ්ඤාණසඬබ්බානෙ න සබ්බඤ්ඤබුද්ධානං චක්ඛුනා. තන්ති චූළපන්ථකං. තස්සාති චූළපන්ථකස්ස. අථාති තස්මිං ආරොචනකාලෙ. අස්සාති චූළපන්ථකස්ස, දත්වාති සම්බන්ධො. රජං මලං හරති අපනෙතීති රජොහරණං, පිලොති කඬණ්ඩං. සොති චූළපන්ථකො. තස්සාති පිලොති කඬණ්ඩස්ස, “අන්ත”න්ති පදෙ අවයවිසම්බන්ධො. පරිසුද්ධම්පීති පිසද්දො අපරිසුද්ධෙ පිලොති කඬණ්ඩෙ කා නාමකථාති දස්සෙති. සංවෙගන්ති සන්තාසං භයන්ති අත්ථො. අථාති

3. භික්ඛුනුපස්සයසික්ඛාපදං

162. තතියෙ “ඔවදති පාවිත්තියස්සා”ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි විසෙසතො අත්ථො ගහෙතබ්බොතිආහ “අට්ඨති ගරුධම්මෙහි ඔවදන්තස්සෙව පාවිත්තිය”න්ති.ඉතොති ඉමස්මා සික්ඛාපදම්භා.යත්ථයත්ථාති යස්මිං යස්මිං සික්ඛාපදෙ.සබ්බත්ථතත්ථ තත්ථාති යොජනාති. තතියං.

පකිණ්ණකකථා

එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. ඉදංපකිණ්ණකං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.තීණි පාවිත්තියානීතිභික්ඛුනො අසම්මතත්තා එකං පාවිත්තියං, සූරියස්ස අත්ථඨගතත්තා එකං, භික්ඛුනුපස්සයං උපසඬ්ඨකම්තත්තා එකන්ති තීණි පාවිත්තියානි.කථන්ති කෙන කාරණෙන හොතීති යොජනා.තත්ථාති භික්ඛුනුපස්සයං.තස්සෙවාතිසම්මතස්සෙව භික්ඛුනො.අඤ්ඤෙන ධම්මෙනාති ගරුධම්මෙහිඅඤ්ඤෙන ධම්මෙන.දිවා පනාති සූරියුග්ගමනතො තස්සඅනත්ථඨගතෙයෙවාති.

4. ආමිසසික්ඛාපදං

164. චතුත්ථෙබ්භුං මානං කතං යෙහිතිබ්භුකතා. බ්භුකතා හුත්වා න ඔවදන්තිතිඅත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “න බ්භුකතා”තිආදි.ධම්මෙතිසීලාදිධම්මෙ.අධිප්පායොති “න බ්භුකතා”තිපදස්ස, ඡබ්බග්ගියානං වා අධිප්පායොති යොජනා. “කත්තුකාමොති ආදීන”න්තිපදං “අත්ථො”තිපදෙ වාචකසම්බන්ධො.

අසම්මතො නාම යපිතො වෙදිතබ්බොති යොජනා.සම්මුතින්ති භික්ඛුනොවාදකසම්මුතිං. පච්ඡා සාමණෙරභූමියංඨිතොති යොජනාති. චතුත්ථං.

5. විවරදානසික්ඛාපදං

169. පඤ්චමෙරථිකායාති රච්ඡාය. සා හි රථස්ස හිතත්තා රථිකාතිවුවිති.සන්දිට්ඨාති සමොධානවසෙන දස්සිසිත්ථාතිසන්දිට්ඨා. දිට්ඨමත්තකා මිත්තාති ආහ “මිත්තා”ති.සෙසන්ති වුත්තවචනතො සෙසං වචනං.තත්ත්විවරපටිග්ගහණසික්ඛාපදෙ.හීති විසෙසජොතකං.ඉධාති ඉමස්මිං විවරදානසික්ඛාපදෙති. පඤ්චමං.

6. විවරසිබ්බනසික්ඛාපදං

175. ඡට්ඨෙඋදායිති එත්ථමභාඋදායි, කාළදායි, ලාළදායිති තයො උදායි හොන්ති. තෙසු තතියොවාධිප්පෙතොති ආහ “ලාළදායි”ති. පභාවෙන යාති පවත්තතීතිපට්ඨොති කතෙපට්ඨලොව ලබ්භති. තෙනාහ

“පටිබලො”ති.නිපුණොති

කුසලො.

“පටිභානෙන

කතචිත්ත”න්තිඉමිනා“පටිභානචිත්ත”න්තිපදස්ස මජ්ඣෙ පදලොපං
දස්සෙති.සොති ලාඨදායී අකාසිතිසම්බන්ධො.තස්සාති විවරස්ස.
“යථාසංහට”න්ති එත්ථඵවසද්දො අජ්ඣාහරිතබ්බොති ආහ
“යථාසංහටමෙවා”ති.

176. යං විවරං නිවාසිතුං වා පාරුපිතුං වා සක්කා හොති, තං විවරං
නාමාති යොජනා.එවං භීති එවමෙව. “දුක්කට”න්තිඉමිනා “සයං සිබ්බති,
ආපත්තිපාවිත්තියස්සා”ති එත්ථ අන්තරාපත්තිං දස්සෙති.ආරාතිසුචි. සා හි
අරති නිස්සඬ්ගවසෙන ගච්ඡති පවිසතිති “ආරා”ති වුච්චති, තස්සා
පථොගමනං ආරාපථො,තස්මිං, ආරාපථස්ස නිහරණාවසානත්තා
“නිහරණෙ”ති වුත්තං.සතක්ඛත්තුමිපිතිඅනෙකක්ඛත්තුමිපි.ආණත්තොති
ආණාපියතිති ආණත්තො. “ආණාපිතො”ති වත්තබ්බෙ ණාපෙසද්දස්ස
ලොපං, ඉකාරස්ස ව අකාරං කත්වා, “ආදත්තෙ”ති ආබ්‍යාතපදෙ
තෙවිහත්තියා විය තපච්චයස්ස ව ද්විභාවං කත්වා එවංවුත්තං. තෙනාහ
“සකිං විවරං සිබ්බාති වුත්තො”ති.අථපනාති තතො අඤ්ඤථා
පන.ආණත්තස්සාති ආණාපිතස්ස.සම්බහුලානිපි පාවිත්තියාති හොත්තීති
සම්බන්ධො.

යෙපි නිස්සිතකා සිබ්බන්තීති යොජනා,
ආවරියුපජ්ඣායෙසුසිබ්බන්තෙසුති සම්බන්ධො.තෙසන්ති
ආවරියුපජ්ඣායානං.තෙසමිපිති නිස්සිතකානමිපි. ඤාතිකානං
භික්ඛුනීනංවිවරන්ති සම්බන්ධො. “අන්තෙවාසිකෙහි”තිපදං
“සිබ්බාපෙන්නි”තිපදෙකාරිතකම්මං.තත්‍රාපිති ආවරියුපජ්ඣායෙහි
සිබ්බාපනෙපි. “අන්තෙවාසිකෙ”තිපදං “වඤ්චෙත්වා”තිපදෙසුද්ධකම්මං,
“සිබ්බාපෙන්නි”තිපදෙ කාරිතකම්මං.ඉතරෙසන්තිආවරියුපජ්ඣායානන්ති.
ජට්ඨං.

7. සංවිධානසික්ඛාපදං

181. සත්තමෙ “තාසං භික්ඛුනීනං පච්ඡා ගච්ඡන්තීන”න්ති පදාති
“පත්තච්චර”න්ති පාඨසෙසෙනයොජෙතබ්බානීති ආහ “පච්ඡා ගච්ඡන්තීනං
පත්තච්චර”න්ති. තා භික්ඛුනියො පච්ඡාගච්ඡන්තියොති විහත්තිවිපල්ලාසං
කත්වා “දුසෙසු”න්තිපදෙන යොජෙතබ්බානීති ආහ “තා භික්ඛුනියොවොරා
දුසයිංසු”ති. අථ වාචිහත්තිවිපල්ලාසමකත්වා “අච්ඡන්දිංසු”ති පදෙ
“පත්තච්චර”න්තිපදංඅජ්ඣාහරිත්වා “දුසෙසු”න්තිපදෙ “සිල”න්ති පාඨං
අජ්ඣාහරිත්වායොජෙතබ්බන්ති දට්ඨබ්බං.

182-3. සංපුබ්බො, විපුබ්බො ව ධාමාතු ත්වාපච්චයො හොතීති ආහ
“සංවිදහිත්වා”ති.කුක්කුටොති තම්බවුලො. සො හි කුකති ආහාරත්ථං
පාණකාදයො ආදදාතීතිකුක්කුටො.අයන්ති ගාමො. අධිකරණෙ ණොති ආහ

විනයපිටකෙ පාවිත්තාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
 “සම්පදන්තිඑත්ථා”ති.එත්ථාති ව එතස්මිං ගාමෙ.
 උත්තරපදස්සඅධිකරණත්ථත්තා පුබ්බපදෙන ඡට්ඨිසමාසොති ආහ
 “කුක්කුටාන”න්තිආදි. එවංණසද්දස්ස අධිකරණත්ථං, පුබ්බපදෙන
 ඡට්ඨිසමාසඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි ණසද්දස්සභාවත්ථං, පුබ්බපදෙන
 බාහිරත්ථසමාසඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං “අථ වා”ති.තත්ථාති
 පච්ඡිමපායෙ.උප්පතිත්වාතිඋඨිඨිත්වා උද්ධං ආකාසං ලඨගිත්වාති
 අත්ථො.එත්ථාතිපච්ඡිමපායෙ.ද්විධාති පදගමනපක්ඛගමනවසෙන
 ද්විපකාරෙන. “උපවාරො න ලබ්භති”තිඉමිනා ගාමන්තරො න හොති,
 එකගාමොයෙව පන හොති, තස්මාආපත්තිපි එකායෙව හොතිති
 දස්සෙති.පච්චුසෙති පභාතෙ. සො හිපට්ඨිරුද්ධං තිමිරං උසෙති නාසෙතිති
 පච්චුසොති වුච්චති.වස්සන්තස්සාති රවන්තස්ස. “වචනතො”තිපදං
 “ආපත්තියෙවා”තිපදෙ
 ඤාපකහෙතු.රතනමත්තන්තරොතිකුක්කුපමාණෙන බ්‍යවධානො.

තත්ත්වාති“ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ”ති වචනෙ.භීතිවිත්ථාරො.උභොපීති
 භික්ඛුභික්ඛුනියොපි සංවිදහන්තිතිසම්බන්ධො.න වදන්තිති අට්ඨකථාවරියා
 න කථයන්ති.චතුත්තං මග්ගානං සමාගමට්ඨානංචතුක්කං,ද්විත්තං,
 තිණ්ණං, චතුක්කතො අතිරෙකානං වා මග්ගානං
 සම්බද්ධට්ඨානංසිඬ්ඝාටකං. තත්ත්වාපීති උපවාරොක්කමනෙපි.ගාමතොති
 අත්තතො ගාමතො. යාව න ඔක්කමන්ති, තාවාති යොජනා.සන්ධායාති
 ආරබ්භ.අථාති තස්මිංනික්ඛමනකාලෙ.ද්වෙපීති භික්ඛුභික්ඛුනියොපි
 ගච්ඡන්තිතිසම්බන්ධො.තන්ති වචනං.

භීති විසෙසො. “ගාමන්තරෙ ගාමන්තරෙ”තිපුරිමස්මිං නයෙ
 අතික්කමෙ අනාපත්ති, ඔක්කමනෙ ආපත්තිති අයං විසෙසො.

184. ගතපුබ්බත්ථාති ගතපුබ්බා අත්ථ භවථාති අත්ථො. එහි
 ගච්ඡාමාතිවා ආගච්ඡෙය්‍යාසීති වා වදන්ති
 යොජනා.වෙතියවන්දනත්ථන්තිථුපස්ස වන්දිතුං.

185. විසඬකෙතෙනාතිඑත්ථ කාලවිසඬකෙතො, ද්වාරවිසඬකෙතො,
 මග්ගවිසඬකෙතොති තිවිධො. තත්ථ කාලවිසඬකෙතෙනෙව
 අනාපත්තිංසන්ධාය “විසඬකෙතෙන ගච්ඡන්ති, අනාපත්ති”ති ආහ.
 ද්වාරවිසඬකෙතෙන වාමග්ගවිසඬකෙතෙන වා ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථී.
 තමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “පුරෙහත්ත”න්තිආදි.වක්කසමාරුළ්භාති
 ඉරියාපථවක්කං වාසකථවක්කං වා සම්මා ආරුළ්භා.ජනපදාති
 ජනකොට්ඨාසා.පරියායන්තිති පරි පුනප්පුනං යන්ති ව ආයන්ති
 වාති.සත්තමං.

8. නාවාහිරුහනසික්ඛාපදං

188. අට්ඨමෙ සහඅඤ්ඤමඤ්ඤං ථවනං
 අහිත්ථවනංසන්ථවො,සඬගමොති චුත්තංහොති. මිත්තභාවෙන
 සන්ථවොමිත්තසන්ථවො,ලොකෙහිඅස්සාදෙනබ්බො ච සො
 මිත්තසන්ථවො වෙනිලොකස්සාදමිත්තසන්ථවො,තස්ස වසො පභූ, තෙන
 වා
 ආයත්තොතිලොකස්සාදමිත්තසන්ථවවසො,තෙන.උද්ධංගච්ඡතීතිඋද්ධංගාමී
 නීති දස්සෙත්තො ආහ “උද්ධ”න්තිආදි.උද්ධන්ති ච ඉධ පටිසොතො.
 තෙනාහ“නදියා පටිසොත”න්ති. “උද්ධංගාමිති”න්තිමාතිකාපදං
 “උජ්ජවනිකායා”තිපදභාජනියා සංසන්දෙත්තො ආහ “යස්මා
 පනා”තිආදි.යොති භික්ඛු.උද්ධං ජවනතොති පටිසොතංගමනතො.තෙනාති
 තෙන හෙතුනා.අස්සාති “උද්ධංගාමිති”න්තිපදස්ස. අනුසොතං ඉධ අධො
 නාමාති ආහ “අනුසොත”න්ති.අස්සපිනිපිසද්දො පුරිමාපෙක්ඛො.තත්ථාති
 “උද්ධංගාමිතිං වා අධොගාමිතිං වා”තිවචනෙ.යන්ති නාවං හරන්තීති
 සම්බන්ධො.සම්පටිපාදනත්ථන්ති සම්මා පටිමුඛං පාදනත්ථං,
 උජුපජ්ජාපනත්ථන්ති අත්ථො.ඵත්ථාති නාවායං.
 “ධපෙත්වා”තිපදභාජනිමපෙක්ඛිත්වා “උපයොගත්ථෙ
 නිස්සක්කවචන”න්ති ආහ. “අඤ්ඤත්‍රා”ති මාතිකාපදෙ අපෙක්ඛිතෙ
 නිස්සක්කත්ථෙ නිස්සක්කවචනමිපියුජ්ජතෙව.

189. ඵකං තීරංඅගාමකං අරඤ්ඤං හොතීති යොජනා.
 අද්ධයොජනගණනාය පාවිත්තියාති හොන්තීති සම්බන්ධො.මජ්ඣිමනිකායෙ
 ගමනෙහිතිපිසද්දොඅගාමකඅරඤ්ඤතීරපස්සෙන ගමනෙ කා නාම කථාති
 දස්සෙති.න කෙවලංනදියාති කෙවලං නදියා ඵව අනාපත්ති නාති යොජනා,
 අඤ්ඤෙසුපි සමුද්දාදිසුඅනාපත්තිති අධිජ්ජායො. යොපි භික්ඛු ගච්ඡතීති
 සම්බන්ධො.හීති සච්චං, යස්මා වා.

191. කාලවිසඬකෙතො, තිත්ථවිසඬකෙතො, නාවාවිසඬකෙතොති
 තිවිධො විසඬකෙතො. තත්ථකාලවිසඬකෙතෙනඅනාපත්තිං සන්ධාය
 “විසඬකෙතෙනඅහිරුහන්තී”ති චුත්තං. අඤ්ඤෙන විසඬකෙතෙන
 ආපත්තියෙව, තමත්ථං දස්සෙත්තො ආහ “ඉධාපී”තිආදීති. අට්ඨමං.

9. පරිපාවිතසික්ඛාපදං

192. නවමෙමහානාගෙසුති මහාඅරහන්තෙසුතිට්ඨමානෙසුසන්තෙසු,
 චෙතකෙ පෙස්සභූතෙ නවකෙ භික්ඛු නිමන්තෙතීති අධිජ්ජායො.ඉතරථාති
 විහත්තිවිපල්ලාසතො වා පාඨසෙසතො වා අඤ්ඤෙන පකාරෙන.අන්තරං
 මජ්ඣං පත්තා කථාඅන්තරකථාති දස්සෙත්තො ආහ “අවසාන”න්තිආදි.
 පකිරිශිත්ථාතිපකතා,නපකතාවිජ්ජකතාති චුත්තෙ කරියමානකථාවාතිආහ
 “කරියමානා හොතී”ති.අද්ධවිජ්ජකතාති උපඬ්ඨවක්ඛුනා.තෙහීති ථෙරෙහි.

194. ලද්ධබ්බන්ති ලද්ධාරහං. අස්සාති “භික්ඛුනිපරිපාචිත” න්තිපදස්ස. සම්මා ආරහිතබ්බොතිසමාරම්භොති දස්සෙන්නො ආහ “සමාරද්ධං වුවචති” ති. පටියාදිතස්සාති පරිපාචිතස්ස හත්තස්ස. ගිහීනං සමාරම්භොතිගිහිසමාරම්භො, කත්චත්ථෙ චෙනං සාම්චචනං. තතොති තතො හත්තතො. අඤ්ඤත්වානි විනා. තමත්ථං විවරන්තො ආහ “තං පිණ්ඩපාතං යපෙත්වා” ති. පදහාජනෙ පන චුත්තන්තිසම්බන්ධො. “ඤාතකපචාරිතෙහි” තිපදං “අසමාරද්ධො” තිපදෙ කත්තා. අත්ථතොති භික්ඛුනිපරිපාචිතඅත්ථතො. තස්මාති යස්මා අත්ථතො සමාරද්ධොච හොති, තස්මා.

195. පටියාදිතන්ති පටියත්තං. පකතියා පටියත්තං. පකතිපටියත්තන්ති දස්සෙන්නො ආහ “පකතියා” තිආදි. මහාපච්චරියං. පන චුත්තන්ති සම්බන්ධො. තස්සාති තස්සෙව භික්ඛුනො. අඤ්ඤස්සාති තතො අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො.

197. භික්ඛුනිපරිපාචිතෙපිතිපිසද්දොභික්ඛුනිපරිපාචිතෙ කා නාම කථාති දස්සෙතිති. නවමං.

10. රහොනිසජ්ජසික්ඛාපදං

198. දසමෙපාළිඅත්ථො වානි එත්ථ පාළිසද්දො විනිච්ඡියසද්දෙ ව යොජෙතබ්බො “පාළිවිනිච්ඡයො” ති. හීනි සච්චං, යස්මා වා. “ඉදංසික්ඛාපද” න්තිපදං “එකපරිච්ඡෙද” න්තිපදෙතුලාත්ථකත්තා, “පඤ්ඤත්ත” න්තිපදෙ කම්මං. උපරිති අට්ඨෙලකචග්ගෙති. දසමං.

ඔවාදචග්ගො තතියො.

4. භොජනචග්ගො

1. ආවසථපිණ්ඩසික්ඛාපදථයොජනාඅත්-

203. භොජනචග්ගස්සපයමෙ ආවසථෙ පඤ්ඤත්තො පිණ්ඩොආවසථපිණ්ඩොති දස්සෙන්නො ආහ “සමන්තා” තිආදි. පරික්ඛිත්තන්ති පරිවුතං ආවසථන්ති සම්බන්ධො. අද්ධං පථංගච්ඡන්තිඅද්ධිකා. ගිලායන්ති රුජන්තිගිලානා. ගබ්භො කුච්ඡිට්ඨසත්තො එතාසන්තිගබ්භීනියො. මලං පබ්බාජෙත්තිතිපබ්බජිතා, තෙසං යථානුරූපන්ති සම්බන්ධො. පඤ්ඤත්තානිමඤ්චපියානි එත්ථානිපඤ්ඤත්තමඤ්චපියො, තං. අනෙකගබ්භපරිච්ඡෙදං අනෙකපමුඛපරිච්ඡෙදං ආවසථං කත්ථාති යොජනා. තත්ථාති ආවසථෙ. තෙසං තෙසන්තිඅද්ධිකාදීනං. හියොයාසද්දස්ස අතීතානන්තරාහස්ස ව අනාගතානන්තරාහස්ස වචාචකත්තා ඉධ අනාගතානන්තරාහචාචකොති ආහ “ස්වෙපි” ති. කුහිං ගතා ඉති

චුත්තෙතියොජනා. “කුක්කුච්චායන්තො” තිපදස්ස නාමධාතුංදස්සෙන්තො ආහ “කුක්කුච්චං කරොන්තො” ති.

206. “අද්ධයොජනං වා යොජනං වා” තිඉමිනා “පක්කමිතු” ත්තිපදස්ස කම්මං දස්සෙති. “ගන්තු” ත්තිඉමිනා කමුසද්දස්ස පදවික්ඛෙපත්ථං දස්සෙති. “අනොදිස්සා” තිපදස්ස ත්වාපච්චයන්තභාවං දස්සෙතුං “අනුද්දිසිත්වා” තිචුත්තං. පාසං ධෙතීතිපාසණ්ඛො, සත්තානං චිත්තෙසුදිට්ඨිපාසං ඛිපතීති අත්ථො. අථ වා තණ්හාපාසං, දිට්ඨිපාසඤ්ච ධෙති උඨධෙතීතිපාසණ්ඛො, තං පාසණ්ඩං. යාවතත්ථොපඤ්ඤත්තො භොතීති යාවතා අත්ථො භොති, තාවතා පඤ්ඤත්තො භොතීති යොජනා. “යාවදත්ථො” තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. දකාරො පදසන්ධිකරො. සකිංභුඤ්ජිතඛිබන්ති එකදිවසං සකිං භුඤ්ජිතඛිබන්ති අත්ථො. තෙනාහ “එකදිවසංභුඤ්ජිතඛිබ” ත්ති.

එත්ථාතිඉමස්මිංසික්ඛාපදෙ. එකකුලෙන වා පඤ්ඤත්තත්ති සම්බන්ධො. භුඤ්ජිතුං න වට්ටති එකතොහුත්වා පඤ්ඤත්තත්තාති අධිජ්ජායො. නානාකුලෙහි පඤ්ඤත්තං පිණ්ඩන්ති යොජනා. භුඤ්ජිතුං වට්ටති නානාකුලාති එකතො අහුත්වා විසුං විසුං පඤ්ඤත්තත්තාති අධිජ්ජායො. යොපි පිණ්ඩොජ්ජ්ජතීති සම්බන්ධො. උපච්ඡන්දිත්වාති අසද්ධියාදිපාපචිත්තත්තා උපච්ඡන්දිත්වා.

208. අනුචසිත්වාති පුනස්පුනං වසිත්වා. අන්තරාමග්ගෙ ගච්ඡන්තත්තා “ගච්ඡන්තො භුඤ්ජති” ති ඉදං තාව යුත්තං භොතු, ගතට්ඨානෙ පන ගමිතත්තා කථං? පච්චුජ්ජන්තසම්පොපි අතීතො තෙන සඨගහිතත්තා යුත්තං. “කුතො නු ත්වං භික්ඛුආගච්ඡසී” තිආදීසු (සං. නි. 1.130) විය. තංසම්පොපි හි තාදිසො. නානාට්ඨානෙසු නානාකුලානං සන්තකෙ පකතියා අනාපත්තිභාවතො නානාට්ඨානෙසු එකකුලස්සෙව සන්තකංසන්ධාය චුත්තං “අනාපත්ති” ති. ආරද්ධස්ස විච්ඡෙදත්තා “පුන එකදිවසංභුඤ්ජිතුං ලහති” ති චුත්තං. “ඔදිස්සා” ති සාමඤ්ඤතො චුත්තෙපි භික්ඛුයෙවගහෙතඛිබාති ආහ “භික්ඛුනංයෙවා” ති. පයමං.

2. ගණභොජනසික්ඛාපදං

209. දුතියෙපහිනලාභසක්කාරස්ස භෙතුං දස්සෙන්තො ආහ “සො කිරා” තිආදි. සොති දෙවදත්තො. “අභොසී” ති ව “පාකටො ජාතො” ති ව යොජෙතඛිබො. අජාතසත්තුනාති අජාතස්සෙයෙව පිතුරාජස්ස සත්තුභාවතො අජාතසත්තුනා, “මාරාපෙත්වා” තිපදෙ කාරිතකම්මං. රාජානන්ති ඛිම්ඛිසාරරාජං, “මාරාපෙත්වා” තිපදෙ ධාතුකම්මං. අභිමාරෙති අභිනිලීයිත්වා භගවතො මාරණත්ථාය පෙසිතෙ ධනුධරෙ. ගුළුභපට්ච්ඡන්තොති ගුහිතො හුත්වා පට්ච්ඡන්තො. පරිකථායාති පරිගුහනාය කථාය. “රාජානමිපි” තිපදං “මාරාපෙසී” තිපදෙ

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
 ධාතුකම්මං.පච්ඡික්ඛිති පවට්ටෙසි.තතොති තතො චුත්තතො පරං උට්ඨහිංසුති
 සම්බන්ධො. නගරෙතිවසන්තිතිනාගරා. රාජාති
 අජාතසත්තුරාජා.සාසනකණ්ටකන්තිසාසනස්ස කණ්ටකසදිසත්තා
 සාසනකණ්ටකං.තතොති නිහරතො.උපට්ඨානම්පිතිඋපට්ඨානම්පි,
 උපට්ඨානත්ථායපි වා.අඤ්ඤෙපිති රාජතොඅඤ්ඤෙපි.අස්සාති
 දෙවදත්තස්ස.කිඤ්චිබාදනියභොජනියං “දාතබ්බ”න්ති ඉමිනා
 යොජෙතබ්බං.කිඤ්චිවා අභිවාදනාදි “කාතබ්බ”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො.
 කුලෙසුචිඤ්ඤාපෙත්වා භුඤ්ජනස්ස හෙතුං දස්සෙන්නො ආහ
 “මාමෙ”තිආදි. පොසෙන්නො හුත්වා භුඤ්ජතීති සම්බන්ධො.

211. හත්තංඅනධිවාසෙන්නානං කස්මා විවරං පරිත්තං උප්පජ්ජතිති ආහ
 “හත්තංඅගණ්හන්නාන”න්තිආදි.

212. විවරකාරකෙහික්ඛු හත්තෙන කස්මා නිමන්තෙන්නීති ආහ
 “ගාමෙ”තිආදි.

215. නානාවෙරජ්ජකෙති එත්ථ රඤ්ඤො ඉදංරජ්ජං,විසදිසං
 රජ්ජංවිරජ්ජං,නානප්පකාරං විරජ්ජංනානාවිරජ්ජං. නානාවිරජ්ජෙහි
 ආගතානානාවෙරජ්ජකා. මජ්ඣෙකෙ චුද්ධි භොතීති ආහ
 “නානාවිධෙහිඅඤ්ඤරජ්ජෙහි ආගතෙ”ති.අඤ්ඤරජ්ජෙහිති රාජගහතො
 අඤ්ඤෙහිරජ්ජෙහි. රඤ්ජිතබ්බන්තිරඤ්ජන්ති චුත්තෙනිග්ගහිතස්ස
 අනාසනං සන්ධාය චුත්තං “නානාවෙරඤ්ජකෙඉතිපි පාඨො”ති.

218. ගණභොජනෙති ගණස්ස භොජනං ගණභොජනං, ගණභොජනස්ස
 භොජනං ගණභොජනං, තස්මිං ගණභොජනෙ පාවිත්තියන්ති අත්ථො.
 “රත්තුපරතො”තිආදීසු (දී. නි. 1.10; ම.නි. 1.293) විය එකස්ස
 භොජනසද්දස්ස ලොපො දට්ඨබ්බො. නනු උපොසට්ඨෙ විය ද්වෙ
 තයොගණො නාමාති ආහ “ඉධ ගණො නාම වත්තාරො”තිආදි. තෙන ද්වෙ
 තයො ගණො නාම න භොන්ති, වත්තාරො පන ආදිංකත්වා තදුත්තරි
 ගණො නාමාති දස්සෙති.තංපනෙතන්ති එත්ථ එතසද්දො වචනාලඬිකාරො
 ද්වීසු සබ්බනාමෙසු පුබ්බස්සෙවයෙභුයොන පධානත්තා.පසවතීති වඩ්ඪතී,
 ජායතීති අත්ථො.වෙච්චනෙන වාති “හත්තෙන නිමන්තෙමි, භොජනෙන
 නිමන්තෙමි”තිපරියායෙන වා.භාසන්තරෙන වාති මූලභාසාතො අඤ්ඤාය
 භාසාය වා.එකතො නිමන්තිතා හික්ඛුති සම්බන්ධො.හීති සච්චං,
 යස්මාවා.පමාණන්ති කාරණං. “වත්තාරො”ති ලිඬිගවිපල්ලාසංකත්වා
 “විහාරෙ”තිපදෙන යොජෙතබ්බං.ධීතෙසුයෙවාති පදංනිද්ධාරණසමුදායො.
 එකො නිමන්තිතොති සම්බන්ධො.

වත්තාරොහික්ඛු විඤ්ඤාපෙය්‍යන්තිසම්බන්ධො.පාටෙක්කන්ති
 පතිඑකස්ස භාවො පාටෙක්කං, විසුන්ති අත්ථො. එකතො වා නානාතො වා
 විඤ්ඤාපෙය්‍යන්ති සම්බන්ධො.

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
අකප්පියනිමන්තනෙනනිමන්තෙති.තෙසුති චතුසු භික්ඛුසු.සොති
උපාසකො.අඤ්ඤන්ති නාගතභික්ඛුතොඅඤ්ඤං, නිමන්තිතභික්ඛුතො
වා.තඛ්ඛණ්ණපත්තන්තිතස්මිං පුච්ඡනකට්ඨකත්ථණෙ පත්තං.හීති
විත්ථාරො.තත්ථාති තස්මිං යානෙ, ගෙහෙ වා.තෙහීතිකරණභූතෙහි භික්ඛුහි.

සොති පිණ්ඩපාතිකො.අනාගච්ඡන්තම්පිති සයං න
ආගච්ඡන්තම්පි.උච්ඡථාති උභිස්සට.

සොපිති සාමණෙරොපි, න පිණ්ඩපාතිකොයෙවාතිඅත්ථො.

තත්ථාතිගිලානචතුත්ථෙ, තෙසු චතුසු වා. ගිලානො ඉතරෙසං පන
ගණපුරකො හොතීතියොජනා.

ගණපුරකත්තාති සමයඋද්ධස්ස ගණපුරකත්තා.චතුක්කාතීති
වීවරදානචතුත්ථං වීවරකාරචතුත්ථංඅද්ධානගමනචතුත්ථං
නාචාහිරුහනචතුත්ථං මහාසමයචතුත්ථං, සමණහත්තචතුත්ථන්ති
ඡවතුක්කාති. පුරිමෙහි මිස්සෙත්වා එකාදස චතුක්කාති වෙදිතඛ්ඛාති. එකො
පණ්ඩිතොභික්ඛු නිසින්තො හොතීති සම්බන්ධො.තෙසුති තීපුභික්ඛුසු,
ගතෙසු ගච්ඡතීති යොජනා. භුත්වා ආගන්ත්වා ධීතෙසුපි
අනාපත්තියෙව.කස්මා සබ්බෙසං අනාපත්ති, නනු චත්තාරො භික්ඛු එකතො
ගණ්හන්තිති ආහ “පඤ්චන්තං හී”තිආදි.හීති සච්චං, යස්මා
වා.භොජනානංයෙවාති න යාගුබ්ඡ්ඡකඵලාඵලාදීනං.තානිවාති යෙහි
භොජනෙහි විසඬිකෙතං නත්ථී, තානි ච භොජනානි.තෙහීති චතුහි භික්ඛුහි.
තානීති යාගුආදීනි.ඉතීති තස්මාඅනාපත්තින්ති යොජනා.

කොච්ඡ පෙසිතො අපණ්ඩිතමනුස්සො වදන්ති යොජනා.
කත්තුකාමෙනපෙසිතොති සම්බන්ධො.හත්තං ගණ්හථාති වාති වාසද්දො
“ඔදනං ගණ්හථ, භොජනං ගණ්හථ, අන්තං ගණ්හථ, කුරං ගණ්හථ”ති
චචනානිපිසඬිගණ්හාති. නිමන්තනං සාදියන්තිතිනෙමන්තනිකා.
පිණ්ඩපාතෙ ධුතඬිගෙ නියුත්තාතිපිණ්ඩපාතිකා. පුනදිවසෙහන්තෙති
චුත්තෙති යොජනා.හරිත්ථාති අපනෙත්වා.තතොති තතො වදනතො පරන්ති
සම්බන්ධො.වික්ඛෙපන්ති විවිධං බෙදං.තෙති අසුකා වඅසුකා ව ගාමිකා.
හන්තෙති චුත්තෙති යොජනා.සොපිතිඅපණ්ඩිතමනුස්සොපි, න
ගාමිකායෙවාති අත්ථො. කස්මා න ලභාමි හන්තෙති චුත්තෙතියොජනා. එවං
“කථං නිමන්තෙසුං හන්තෙ”ති එත්ථාපි.තතොතිතස්මා කාරණා.එසාති
එසො ගාමො.තන්ති භූමත්ථෙ වෙතං උපයොගවචනං, තස්මිං ගාමෙ වරථාති
හි අත්ථො.කිං එතෙනාති එතෙන පුච්ඡනෙන කිං පයොජනං.එත්ථාති
පුච්ඡනෙ. මා පමඡ්ඡිත්ථාති වදන්ති සම්බන්ධො.දුතියදිවසෙති
නිමන්තනදිවසතො දුතියදිවසෙ.ධුරගාමෙති පධානගාමෙ, අන්තිකගාමෙ වා.
භාවො නාම කිරියත්තා එකොයෙවහොති, තස්මා කත්තාරං වා කම්මං වා

සම්බන්ධං වා අපෙක්ඛිත්වා බහුවචනෙන නභවිතබ්බං, තෙන චුත්තං “න දුබ්බවෙහි හවිතබ්බ”න්ති. තෙසුති ගාමිකෙසු භොජන්තෙසුති සම්බන්ධො. අසනසාලායන්ති භොජනසාලායං. සා හි අසති භුඤ්ජති එත්ථාති අසනා, සලන්ති පවිසන්ති අස්සන්ති සාලා, අසනා ච සා සාලාවෙති අසනසාලාති අත්ථොන “අසනසාලා”ති වුච්චති.

අථ පනාති තතො අඤ්ඤාථා පන. අපාදානත්ථො හි අථසද්දො. තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිංයානෙ අන්තරවිථිආදියුති අත්ථො. පටිකච්චෙවාති පයමං කත්වා එව. හික්ඛුසු ගාමතො අනික්ඛන්තෙසුපගෙවාති චුත්තං භොති. න වට්ඨති “හත්තං ගණ්හථා”ති පහිණත්තා න වට්ඨති. යෙ පන මනුස්සා භොජන්තිති සම්බන්ධො. නිවත්තථාති චුත්තපදෙති “නිවත්තථා”ති චුත්තෙ කිරියාපදෙ. යස්ස කස්සවිභොතිති යස්ස කස්සවි අත්ථාය භොතිතියොජනා. නිවත්තිතුං වට්ඨති “හත්තං ගණ්හථා”ති අචුත්තත්තා නිවත්තිතුං වට්ඨති. සම්බන්ධං කත්වාති “නිවත්තථ හත්තෙ”ති හත්තෙසද්දෙන බ්‍යවහිතං කත්වා. නිසීදං හත්තෙ, හත්තං ගණ්හථාති හත්තෙසද්දෙන බ්‍යවහිතං කත්වා චුත්තෙ “නිසීදං”ති පදෙ නිසීදිතුං වට්ඨති. අථ හත්තෙසද්දෙන බ්‍යවහිතං අකත්වා “නිසීදං, හත්තං ගණ්හථා”ති සම්බන්ධං කත්වා චුත්තෙ නිසීදිතුං වට්ඨති. ඉච්චෙනං නයං අතිදිසති “එසෙව නයො”ති ඉමිනාති. දුතියං.

3. පරම්පරභොජනසික්ඛාපදං

221. තතියෙ “නබො...පෙ.... කරොන්ති”ති පාඨස්ස අත්ථසම්බන්ධං දස්සෙන්නො ආහ “යෙන නියාමෙන”ති ආදි. තත්ථ “යෙන නියාමෙන”ති ඉමිනා “යථයිමෙ මනුස්සා”ති එත්ථයථාසද්දස්ස යංසද්දත්ථභාවං දස්සෙති. තෙනාති තෙන නියාමෙන. ඉමිනා යථාසද්දස්ස නියමනිද්දිට්ඨභාවං දස්සෙති. “ඤායති”ති ඉමිනා කිරියාපාඨසෙසං දස්සෙති. “සාසනං වා දානං වා”ති පදෙහි ඉදංසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. බුද්ධජ්ජමුඛෙ සඬ්ඝෙති සම්පදානත්ථෙ වෙනානිභූමිමවචනාති, බුද්ධජ්ජමුඛස්ස සඬ්ඝස්ස දානං වාති අත්ථො. “පරිත්ත”න්ති ඉමිනා ඔරකසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. “ලාමක”න්ති ඉමිනා පරිත්තසද්දස්ස පරිවාරත්ථං නිවත්තෙති. කිරො එව පතිභාවෙ නියුත්තො කිරපතිකොති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “කිරපතිකොති එත්ථා”ති ආදි. යොති කිරපතිකො. කම්මං කාරෙතීති සම්බන්ධො. උපචාරවසෙනාති වොහාරවසෙන, උපලක්ඛණවසෙන, පධානවසෙන වාති අත්ථො. නකෙවලං බදරායෙව, අඤ්ඤෙපි පන බහු බාදනීයභොජනීයා පටියත්තාති අධිජ්ජායො. බදරෙන මිස්සො බදර මිස්සො, බදරසාලාවොති ආහ “බදරසාලාවෙනා”ති. බදරචුණ්ණෙන මිස්සො මධුසක්ඛරාදි “බදරසාලාවො”ති වුච්චති.

222. උද්ධංසුරො උග්ගතො අස්මිං කාලෙතිඋස්සුරොතිචුත්තෙ අතිදිවාකාලොති ආහ “අතිදිවා” ති.

226. අයංහත්තවිකප්පනා නාම වට්ටතීති යොජනා.පඤ්චසුසහධම්මිකෙසුති නිද්ධාරණසමුදායො, ඉත්ථන්නාමස්සාති සම්බන්ධො. යදි පනසම්මුඛාපි විකප්පිතං වට්ටති, තදා අත්තනාසහ යිතස්ස හගවතොකස්මා න විකප්පෙතීති ආහ “සා වාය”න්තිආදි. සා අයං විකප්පනා සඬගහිතාතිසම්බන්ධො. කස්මා හගවතො විකප්පෙතං න වට්ටතීති ආහ “හගවති හී”තිආදි.හීති සච්චං, යස්මා වා. සඬසෙන කතන්ති සම්බන්ධො.

229. “ද්වෙතයො නිමන්තනෙ”තිපදාති ලිඬගවිපල්ලාසානීති ආහ “ද්වෙ තිණි නිමන්තනානී”ති.නිමන්තිතබ්බො එතෙහීතිනිමන්තනානිභොජනාති භුඤ්ජතීතිසම්බන්ධො. ද්වෙ තිණි කුලාති ආකිරන්තීති යොජනා.සුපබ්බාඤ්ජනන්ති සුපො ව බ්බාඤ්ජනඤ්ච සුපබ්බාඤ්ජනං.අනාපත්තිඵකතො මිස්සිතත්තාති අධිප්පායො.මූලනිමන්තනන්ති පට්මනිමන්තනං භොජනං.අත්තොති හෙට්ඨා.ඵකම්පි කබලන්තිඵකම්පි ආලොපං.යථා තථා වාති යෙන වා තෙන වා ආකාරෙන.තත්ථාති තස්මිං භොජනෙ.රසං වාති බීරතොඅඤ්ඤං රසං වා. යෙන බීරරසෙන අප්ප්ඤ්ඤාත්ථතං හත්තං ඵකරසං භොති, තං බීරං වා තං රසං වාආකිරන්තීති යොජනා. යංසද්දො හි උත්තරවාකො යිතො පුබ්බවාකො තංසද්දංඅවගමයති. බීරෙන සංසට්ඨං හත්තංබීරහත්තං. ඵචං රසහත්තං.අඤ්ඤෙපිති බීරහත්තරසහත්තදායකතො අඤ්ඤෙපි.අනාපත්තිහත්තෙන අමිස්සිතත්තාති අධිප්පායො. “භුඤ්ජන්තෙනා”තිපදං “භුඤ්ජිතු”න්තිපදෙ භාවකත්තා.සප්පිපායාසෙපිති සප්පිනා ව පායාසෙන ව කතෙ හත්තෙපි.

තස්සාති මහාඋපාසකස්ස. ආපත්තීති වට්ටතීති ව ද්වින්නං අට්ඨකථාවාදානං යුත්තභාවං මහාපච්චරිවාදෙන දස්සෙතුවුත්තං “මහාපච්චරිය”න්තිආදි. ද්වෙ අට්ඨකථාවාදා හි සන්ධායභාසිතමත්තමෙවවිසෙසා, අත්ථතො පන ඵකා. මහාපච්චරියං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.ඵකොවාති කුම්භියා ඵකොව.පරම්පරභොජනන්තිපරස්ස පරස්ස භොජනං. නිමන්තිතම්භාතිඅහං නිමන්තිතො අම්හි නනුති අත්ථො.ආපුච්ඡිත්වාපිතිමහාඋපාසකං ආපුච්ඡිත්වාපි.

සොති අනුමොදකො හික්ඛු.තන්ති හික්ඛුං.අඤ්ඤොති අඤ්ඤතරො.කීන්ති කස්මා.නිමන්තිතත්තාතිනිමන්තිතභාවතො.

සකලෙන ගාමෙන නිමන්තිතොපි ඵකතො හුත්වා ව නිමන්තිතස්ස කප්පති, න විසුං විසුන්ති ආහ “ඵකතො හුත්වා”ති.පුගෙපිතිසමාදපෙත්වා

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
 පුඤ්ඤං කරොත්තනං සමුහෙපි. “නිමන්තියමානො”තිපදස්ස
 නිමන්තනාකාරංදස්සෙන්නො ආහ “හත්තං ගණ්හා”ති.යදග්ගෙනාති
 යංඅග්ගෙන යෙන කොට්ඨාසෙනාති අත්ථො. ද්විසු ථෙරවාදෙසු
 මහාසුමත්ථෙරවාදොව යුත්තොතිසො පච්ඡා වුත්තොති. තතියං.

4. කාණමානාසික්ඛාපදං

230. චතුත්ථෙ “නකුලමානාති”ආදීසු (අ. නි. 1.266; අ. නි. අට්ඨ. 1.1.266) නකුලස්ස හගවතො මානානකුලමානාති ච නකුලඤ්ච හගවතො තං මානාවාති නකුලමානාති ච අත්ථො සම්භවති, “උත්තරමානාති”ආදීසු උත්තරාය මානාඋත්තරමානාති අත්ථොයෙව සම්භවති. තෙසු “උත්තරමානා”තිපදස්සෙව “කාණමානා”තිපදස්ස කාණාය මානාකාණමානාති අත්ථොයෙවසම්භවතිති ආහ “කාණාය මානා”ති. තස්සා ධිතුයා “කාණා”තිනාමෙන විස්සුතභාවංදස්සෙන්නො ආහ “සා කිරා”තිආදි.සාති දාරිකා විස්සුතාඅභොසිති සම්බන්ධො.අස්සාති මහාඋපාසිකාය.යෙ යෙති පුරිසා. “රාගෙන කාණා භොන්ති”තිඉමිනා කණන්තිනිමිලන්ති රාගෙන පුරිසා ඵතායාතිකාණාති අත්ථං දස්සෙති.තස්සාති කාණාය.ආගතන්ති ඵත්ථභාවත්ථෙ තොති ආහ “ආගමන”න්ති.අධිප්පායොති “කිස්මිංවියා”තිපදස්ස, කාණමානාය වා අධිප්පායො. රිත්තාති තුච්ඡා, සුඤ්ඤාති අත්ථො. “අස්මිං ගමනෙ”තිඉමිනාබාහිරත්ථසමාසං දස්සෙති. “අරියසාවිකා”තිආදිනා අරියානං භික්ඛුහි අපට්ඨිහත්තභොගංදස්සෙති. න කෙවලං කිඤ්චි පරික්ඛයං අගමාසි, අථ ඛො සබ්බන්ති ආහ “සබ්බංපරික්ඛයං අගමාසි”ති.කාණාපිති පිසද්දො න කෙවලං මානායෙවමග්ගඵලභාගිනී අභොසි, අථ ඛො කාණාපි සොතාපන්නා අභොසිති දස්සෙති.සොපි පුරිසොති කාණාය පතිභූතො සොපි පුරිසො.පකතිට්ඨානෙයෙවති ජෙට්ඨකපජාපතිට්ඨානෙයෙව.

231. ඉමස්මිං පන වත්ථුස්මිත්ති ඉමස්මිං පුවචත්ථුස්මිං.ඵතන්ති පාථෙයාචත්ථුං.අරියසාවකත්තාතිඅරියභූතස්ස සාවකස්ස භාවතො, අරියස්ස වා සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාවකභාවතො.

233. පහෙණකපණ්ණාකාරසද්දානං අඤ්ඤමඤ්ඤථෙවචනත්තා වුත්තං “පහෙණකත්ථායාතිපණ්ණාකාරත්ථායා”ති.ඉධාති “පුවෙහි වා”තිපදෙ, සික්ඛාපදෙ වා.බද්ධසත්තුති මධුසක්ඛරාදීහි මිස්සෙත්වාබද්ධසත්තු.ථුපිකතන්ති ථුපිකතං කත්වා.

“ද්වත්තිපත්තපුරෙ”තිපදස්ස විසෙසනුත්තරභාවං දස්සෙතුංවුත්තං “පුරෙ පත්තෙ”ති. ද්වෙ වා තයො වා පත්තාතිද්වත්තිපත්තා,වාසද්දත්ථෙ සඬ්ඛොග්ගයබාහිරත්ථසමාසො, තිසද්දපරත්තා ද්විස්ස ච අකාරො භොති, ද්වත්තිපත්තා ච තෙ පුරා වාතිද්වත්තිපත්තපුරා,තෙ ද්වත්තිපත්තපුරෙ ගහෙත්වාති යොජනා. “ආවික්ඛිතබ්බ”න්ති වුත්තචචනස්ස ආවික්ඛනාකාරං

දස්සෙන්නො ආහ “අත්තමයා” තිආදි. තෙනාපි තිදුතියෙනාපි. පයමහික්ඛු එකං ගහෙත්වා දුතියහික්ඛුස්ස ආරොචනඤ්ච දුතියහික්ඛු එකං ගහෙත්වා තතියහික්ඛුස්ස ආරොචනඤ්ච අතිදිසන්නො ආහ “යෙනා” තිආදි. තත්ථයෙනාති පයමහික්ඛුනා. පටික්කමන්ති භුඤ්ජීත්වා එත්ථාති පටික්කමනන්ති චුත්තෙ අසනසාලාව ගහෙතබ්බාති ආහ “අසනසාල” න්ති. යත්ථාති යස්සං අසනසාලායං. මුඛොලොකනං න වට්ටතීති ආහ “අත්තනො” තිආදි. අඤ්ඤත්ථාති පටික්කමනනො අඤ්ඤත්ථ. අස්සාති හික්ඛුස්ස.

“සංවිහජිතබ්බ” න්ති චුත්තවචනස්ස සංවිහජනාකාරං දස්සෙතුං චුත්තං “සවෙ තයො” තිආදි. යථාමිත්තන්ති යස්ස යස්ස මිත්තස්ස. අකාමාති න කාමෙන. කාරණත්ථෙ වෙනං නිස්සක්කවචනං.

235. අන්තරාමග්ගෙති මග්ගස්ස අන්තරො අන්තරාමග්ගො, සුචුච්චාරණත්ථං මජ්ඣෙ දීඝො, තස්මිං. බහුමපි දෙන්තානං එතෙසං ඤාතකපචාරිතානං බහුමපි පටිග්ගණ්හන්තස්සාති යොජනා. අට්ඨකථාසු පන චුත්තන්ති සම්බන්ධො. අට්ඨකථානං වචනං පාළියා න සමෙතීති. චතුත්ථං.

5. පයමපචාරණසික්ඛාපදං

236. පඤ්චමෙපචාරිතාති එත්ථ වස්සං චුත්ථපචාරණා, පච්චයපචාරණා, පටික්ඛෙපපචාරණා, යාවදත්ථපචාරණා වාති චතුබ්බිධාසු පචාරණාසු යාවදත්ථපචාරණා වපටික්ඛෙපපචාරණා වාති ද්වෙ පචාරණා අධිජ්ජෙතාති දස්සෙන්නො ආහ “බ්‍රාහ්මණෙන” තිආදි. බ්‍රාහ්මණෙන පචාරිතාති සම්බන්ධො. සයන්ති තතියන්තනිපාතො “පචාරිතා” තිපදෙන සම්බන්ධො. වසද්දො අඤ්ඤත්ථ යොජෙතබ්බො යාවදත්ථපචාරණාය ව පටික්ඛෙපපචාරණාය වාති. පටිමුඛං අත්තනොගෙහං විසන්ති පච්චසන්ති පටිච්චස්සකාති චුත්තෙ ආසන්නගෙහවාසිකා ගහෙතබ්බාති ආහ “සාමන්තසරවාසිකෙ” ති.

237. උද්ධච්චගමො රවොඔරවො, සොයෙව සද්දොඔරවසද්දො, කාකානං ඔරවසද්දො කකොරවසද්දොති දස්සෙන්නො ආහ “කාකාන” න්ති ආදි.

239. තවන්තු පච්චයස්ස අතීතත්ථභාවං දස්සෙතුං චුත්තං “තත්ථ වා” තිආදි. තත්ථාති “භුත්තවා” තිපදෙ. යස්මා යෙන හික්ඛුනා අජ්ඣොගරිතංගොති, තස්මා සො “භුත්තාවී” ති සඬ්ඛං ගච්ඡතීති යොජනා. සඬ්ඛාදිත්ථාති දන්තෙහි චුණ්ණං කත්වා. තෙනාති තෙන ගෙතුනා. අස්සාති “භුත්තාවී” තිපදස්ස. පචාරෙති පටික්ඛිපතීති පචාරිතො හික්ඛුති දස්සෙන්නො ආහ “කතපචාරණො” ති. සොපි වාති සොපටික්ඛෙපො ව ගොතීති සම්බන්ධො. අස්සාති “පචාරිතො” තිපදස්ස. තත්ථාති “අසනං පඤ්ඤායති” තිආදි වචනෙ. යස්මා භුත්තාවීතිපි සඬ්ඛං ගච්ඡති,

තස්මා න පස්සාමාති යොජනා. “අසනං පඤ්ඤායතී”ති පදභාජනියා “භුත්තාවී”ති මාතිකාපදස්ස අසංසන්දනභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “අසනං පඤ්ඤායතී”ති ඉමිනා”ති ආදියඤ්ඤායතී යඤ්ඤායතී භොජනං. දිරත්තාදීති එත්ථ ආදිසද්දෙන පඤ්ඤායතී භාවනං සංගහණිතා. එතන්ති “භුත්තාවී”ති පදං.

“අසනං පඤ්ඤායතී”ති ආදියු විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. “පඤ්ඤායතී”ති එත්ථ ඤාධාතුයා බායනත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං “දිස්සතී”ති. “භත්ථපාසෙ”ති පදස්ස ද්වාදසභත්ථප්පමාණො භත්ථපාසොනාධිප්පෙතොති ආහ “අභිසංකප්පානාධිප්පමාණො”ති. වාචාය අභිහරණං නාධිප්පෙතං. තෙනාහ “කායෙනා”ති. අභිහරණීති අභිමුඛං හරති. තන්ති භොජනං. එතන්ති පඤ්ඤායතී භාවනං, “පඤ්ඤායතී...පෙ... පඤ්ඤායතී”ති වචනං වා.

තත්‍රාති “අසනං පඤ්ඤායතී”ති ආදිවචනෙ. අස්නාතීති කියාදිගණත්තා, තස්ස ව එකක්ඛරධාතුත්තා සකාරනකාරානං සංයොගො දට්ඨබ්බො. තන්ති භොජනං. උත්තරිකපසවති භුඤ්ජන්තානං ආයුබලං ජනෙතීති ඔදනො. යවාදයො පුත්තිකත්වා කතත්තා කුච්ඡිතෙන මසියති ආමසියතීති කුමාසො. සවති සමවායො හුත්වා භවතීති සත්තු. බ්‍යඤ්ජනත්වායමාරතබ්බොති මච්ඡො. මානියති භුඤ්ජන්තෙහීති මංසං. තත්ථාති ඔදනාදියු පඤ්ඤායතී භොජනෙසු. සාරො අස්සත්ථි අඤ්ඤාසං ධඤ්ඤානන්ති සාලී. වහති භුඤ්ජන්තානං ජීවිතන්ති චීනී. යවති අමිස්සිතොපි මිස්සිතො විය භවතීති යවො. ගුධති පරිවෙදති මිලක්ඛනොජනත්තාති ගොධුමො. සොහනසීසත්තා කමනීයභාවං ගච්ඡතීති කඬගු. මහන්තසීසත්තා, මධුරරසනාලත්තා ව වරියති පත්ථියති ජනෙහීති වරකො. කොරං රුධිරං දුසති භුඤ්ජන්තානන්ති කුදුසකො. නිබ්බන්තො ඔදනො නාමාති සම්බන්ධො. තත්ථාති සත්තසු ධඤ්ඤාසු. සාලීතීති එත්ථ ඉති සද්දො නාම පරියායො. සාලී නාමාති අත්ථො. එසෙව නයො “චීනී”ති ආදියුපි.

එත්ථාති තිණධඤ්ඤාජාතියු. නිවාරො සාලියා අනුලොමො, වරකවොරකො වරකස්ස අනුලොමො. අම්බිලපායාසාදියුති එත්ථ ආදිසද්දෙන බිරහත්තාදයො සංගහණිතා. ඔධිති අවධි, මරියාදොති අත්ථො. සො හි අවහියති වජීයති අස්මාති ඔධිති වුවවති.

යොපි පායාසො වා යාපි අම්බිලයාගු වා ඔධිං නදස්සෙති, සො පචාරණං න ජනෙතීති යොජනා. පයෙන බිරෙන කතත්තා පායාසො. පාතබ්බස්ස, අසිතබ්බස්ස වාති ද්විත්තං බ්‍යුප්පත්තිති මිත්තානං සම්භවතො වා පායාසොති වුවවති. උද්ධනතොති වුල්ලිතො. සා හි උපරි ධියන්ති යපියන්ති ථාත්‍යාදයො එත්ථාති උද්ධනන්ති වුවවති. ආවජ්ජිත්වාති පරිණාමෙත්වා. සනභාවන්ති කථිතභාවං. එත්ථාපි වාකො “යොසො”ති පදානි යොජෙතබ්බොති. පුබ්බෙති

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
 අබ්භුණ්හකාලෙ.නිමන්තනෙනි නිමන්තනටියානෙ. හත්තෙ ආකිරිත්වා
 දෙන්තීතිසම්බන්ධො. යාපනං ගච්ඡති ඉමායාතියාගු. කිඤ්චාපි තනුකාහොති,
 තවාපිති යොජනා.උදකාදීසුතිආදිසද්දෙන කිඤ්ජිකබ්බරාදයොසඬගය්හන්ති.
 යාගුසඬගහමෙව ගච්ඡති, කස්මා? උදකාදීනං
 පක්කුටීතත්තාතිඅධිප්පායො.තස්මිං වාති සහත්තෙ, පක්කුටීතඋදකාදිකෙ
 වා.අඤ්ඤස්මිං වාති පක්කුටීතඋදකාදිතො අඤ්ඤස්මිං
 උදකාදිකෙවා.යත්ථයස්මිං උදකාදිකෙ පක්ඛිපන්ති, තං පචාරණංජනෙතීති
 යොජනා.

සුද්ධරසකොති මච්ඡමංසඛණ්ඩන්භාරුහිඅමිස්සො සුද්ධො
 මච්ඡාදිරසකො.රසකයාගුති රසකභූතාද්‍රවභූතා යාගු.සනයාගුති
 කටීනයාගු.එත්ථාති සනයාගුයං.පුප්ඵීඅත්ථායාතිපුප්ඵං ඵුල්ලං ඉමස්ස
 ඛජ්ජකස්සාති පුප්ඵී, පුප්ඵීතො අත්ථො පයොජනංපුප්ඵීඅත්ථො, තදත්ථාය
 කතන්ති සම්බන්ධො.තෙ තණ්ඩුලෙතිතෙ සෙදිතතණ්ඩුලෙ. අවුණ්ණත්තා
 නෙව සත්තුසඬ්ඛං, අපක්කත්තා න හත්තසඬ්ඛංගච්ඡන්ති.තෙහීති
 සෙදිතතණ්ඩුලෙහි. තෙ තණ්ඩුලෙ පවන්ති, කරොන්තීති සම්බන්ධො.

“යවෙහී”ති බහුවචනෙන සත්ත ධඤ්ඤානිපි ගහිතාති. එස
 නයොසාලිවිහියවෙහීති එත්ථාපි.ථුසෙති ධඤ්ඤතවෙ.පලාපෙත්ථාති
 පටික්කමාපෙත්ථා. තන්ති වුණ්ණං ගච්ඡතිති
 සම්බන්ධො.බරපාකහජ්ජිතානන්ති බරො පාකො බරපාකො, බරපාකෙන
 හජ්ජිතාබරපාකහජ්ජිතා, තෙසං. න පචාරෙත්ති අසත්තුසඬ්ඛහත්තාති
 අධිප්පායො.කුණ්ඩකම්පිති කණුමිපි. පචාරෙති සත්තුසඬ්ඛහත්තාති
 අධිප්පායො.තෙහීති ලාපෙහි.සුද්ධඛජ්ජකන්තිපිට්ඨෙහි අමිස්සිතං සුද්ධං
 ඵලාඵලාදිඛජ්ජකං. යාගුං පිවන්තස්ස දෙන්තීති යොජනා.තානීති ද්වෙ
 මච්ඡමංසඛණ්ඩාති. න පචාරෙති ද්වින්තංමච්ඡමංසඛණ්ඩානං අබාදිතත්තාති
 අධිප්පායො.තතොතිද්වෙමච්ඡමංසඛණ්ඩතො නීහරිත්වා එකන්ති
 සම්බන්ධො, තෙසු වා.සොති බාදකො හික්ඛු.අඤ්ඤන්ති
 ද්විහිමච්ඡමංසඛණ්ඩෙහි අඤ්ඤං පචාරණපහොනකං හොජනං.

අවත්ථුතායාති පචාරණාය අවත්ථුභාවතො. තංවිත්ථාරෙත්තො ආහ
 “යං හී”ති.හිසද්දො විත්ථාරජොතකො.යන්ති මංසං.ඉදං පනාති ඉදං
 මංසංපන. පටික්ඛිත්තමංසං කප්පියභාවතො
 අපටික්ඛිපිතබ්බටියානෙය්තත්තා පටික්ඛිත්තමිපි මංසභාවං න ජහාති. නනු
 බාදිතමංසං පනඅකප්පියභාවතො පටික්ඛිපිතබ්බටියානෙ ය්තත්තා
 බාදියමානමිපි මංසභාවං ජහාතීති ආහ “යං පනා”තිආදි. කුලදුසකකම්මඤ්ච
 චෙජ්ජකම්මඤ්ච
 උත්තරිමනුස්සධම්මාරොවනඤ්චසාදිතරුපියඤ්චකුල...පෙ....
 රුපියාති,තාති ආදීති යෙසංකුහනාදීනන්තිකුල...පෙ....
 රුපියාදයො,තෙහි.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු වාරෙසු.

එවන්තිආදි නිගමනනිදස්සනං. තත්ති හොජනං. යථාති යෙනාකාරෙන. යෙන අජ්ඣොහං. හොති, සො පටික්ඛිපති පචාරෙතීති යොජනා. කත්ථවීති කිස්මිඤ්චි පත්තාදිකෙ. තස්මිං චෙ අන්තරෙති තස්මිං ඛණ්ණෙවෙ. අඤ්ඤත්‍රාති අඤ්ඤස්මිං යානෙ. පත්තෙ විජ්ජමානහොජනං. අනජ්ඣොහරතුකාමො හොති යථා, එවන්ති යොජනා. හීති සච්චං. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු පදෙසු. තත්ථාති කුරුන්දියං. ආනිසදස්සාති ආගම්ම නිසීදති එතෙනාති ආනිසදො, තස්ස පච්ඡිමත්තතොති සම්බන්ධො. පණ්ඨිඅන්තතොති පසති යීතකාලෙ චා ගමනකාලෙචාභූමිං චූසතීති පණ්ඨි, තස්ස අන්තතො. “දායකස්සා”ති පදං “පසාරිතහත්ථ”ති පදෙන ච “අඬග”ති පදෙන ච අවයවිසම්බන්ධො. හත්ථපාසොති හත්ථස්ස පාසො සමීපො හත්ථපාසො, හත්ථො පසති චූසති අස්මිං යානෙති චාහත්ථපාසො, අඬඬතෙය්‍යහත්ථො පදෙසො. තස්මිත්ති හත්ථපාසෙ.

උපනාමෙතීති සමීපං නාමෙති. අනන්තරනිසින්නොපිති හත්ථපාසං අවිපහිත්ථා අනන්තරෙ යානෙති සින්නොපි හික්ඛු වදතීති යොජනා. හත්තපච්ඡිත්තිහත්තෙන පක්ඛිත්තං පච්ඡිං. ඊසකන්ති භාවනපුංසකං. උද්ධරිත්ථා චා අපනාමෙත්ථා චාති සම්බන්ධිතබ්බං. දුරෙති නවාසනෙ. ඉතොති පත්තතො. ගතො දුතොති සම්බන්ධො.

පරිවෙසනායාති පරිවෙසනත්ථාය, හත්තග්ගෙවා. තත්‍රාති අස්මිං පරිවෙසනෙ. තත්ති හත්තපච්ඡිං. චුට්ඨමත්තවාති චුට්ඨයමත්තාව. කට්ඨජුනා උද්ධට්ඨත්තෙ පන පචාරණා හොතීති යොජනා. හීති සච්චං, යස්මා චා. තස්සාති පරිවෙසකස්ස. අභිහටෙ පටික්ඛිත්තත්තාති අභිහටස්ස හත්තස්ස පටික්ඛිත්තභාවතො.

“කායෙන වාචාය වා පටික්ඛිපන්තස්ස පචාරණා හොතී”ති සඬ්ඛෙපෙන චුත්තමත්ථං විත්ථාරෙන දස්සෙත්තො ආහ “තත්ථා”ති ආදි. තත්ථාති තෙසු කායවාචාපටික්ඛෙපෙසු. මච්ඡිකඛිපනීත්ති මක්ඛිකානං උත්තාසනිං බීජනිං. ඛකාරස්ස හිෂකාරං කත්ථා “මච්ඡිකා”ති චුච්චති “සච්ඡිකත්ථා”ති ආදීසුචිය (අ. නි. 3.103). එත්ථ හි “සක්ඛිකත්ථා”ති වත්තබ්බෙඛකාරස්ස ඡකාරො හොති.

එකො වදතීති සම්බන්ධො. අපනෙත්ථාති පත්තතො අපනෙත්ථා. එත්ථාති වචනෙ. කථන්ති කෙනාකාරෙන හොතීති යොජනා. වදන්තස්ස නාමාති එත්ථ නාමසද්දො ගරහත්ථො “අත්ථි”ති පදෙන යොජෙතබ්බො. අත්ථි නාමාති අත්ථො. ඉතොපිති පත්තතොපි. තත්‍රාපිති තස්මිං වචනෙපි.

සමංසකන්ති මංසෙන සහ පවත්තං. රසන්ති දුචං. තත්ති වචනං. පටික්ඛිපතොහොති. කස්මා? මච්ඡො ච රසො ච මච්ඡෙන මිස්සො

රසොවාතිඅත්ථස්ස සම්භවතො.ඉදන්ති වත්ථුං.මංසංවිසුං කත්වාති “මංසස්ස රසං මංසරස්”න්ති මංසපදත්ථස්ස පධානභාවං අකත්වා, රසපදත්ථස්සෙව පධානභාවං කත්වාති අත්ථො.

ආපුච්ඡන්තන්ති “මංසරසං ගණ්හවා”තිආපුච්ඡන්තං.තන්ති මංසං.කරම්බකොති මිස්සකාධිවචනමෙන. යඤ්භි අඤ්ඤෙන අඤ්ඤෙනමිස්සෙත්වා කරොන්ති, සො “කරම්බකො”ති වුවිචති. අයං පනෙත්ථ වචනත්ථො – කරොතිසමුභං අවයවිත්තිකරො,කරියති වා සමුභෙන අවයවිනාතිකරො,අවයවො, තං චකති ආදදාතීතිකරම්බකො,සමුභො. “කරම්බකො”තිපි පාඨො, සොපි යුත්තොයෙව අනුමතත්තා පණ්ඩිතෙහි. අභිධානෙපිඵවමෙව අත්ථි. අත්ථො පන අඤ්ඤවා වින්තෙතබ්බො. ඉමස්මිං වා අත්ථෙ රකාරස්ස දකාරොකාතබ්බො. මංසෙන මිස්සො, ලක්ඛිතො වා කරම්බකොමංසකරම්බකො. නපවාරෙතීති යෙසං කෙසඤ්චි මිස්සකත්තා න පවාරෙති.පවාරෙතීති මංසෙන මිස්සිතත්තා පවාරෙති.

යො පන පටික්ඛිපති, සො පවාරිතොව හොතීති යොජනා.නිමන්තනෙති නිමන්තනට්ඨානෙ.භීතිසච්චං.තත්ථාති කුරුන්දියං.යෙනාති යෙන හත්තෙන.ඵත්ථාති “යාගුංගණ්හවා”තිආදිවචනෙ.අධිප්පායොති අට්ඨකථාවරියානංඅධිප්පායො.ඵත්ථාති “යාගුමිස්සකං ගණ්හවා”තිආදිවචනෙ.දුද්දසන්ති දුක්කරං දස්සනං.ඉදඤ්චාති “මිස්සකං ගණ්හවා”තිවචනඤ්ච.නසමානෙතබ්බන්ති සමං න ආනෙතබ්බං, සමානං වා න කාතබ්බං.භීති සච්චං, යස්මා වා.ඉදං පනාතිමිස්සකං පන.ඵත්ථාති මිස්සකෙ.විසුංකත්වාති රසබිරසප්පිති ආවෙණිං කත්වා.තන්තිරසාදිං.

කද්දියති මද්දියතීතිකද්දමො. උන්දතිපසවති වඩ්ඪතීතිඋදකං. උන්දති වා ක්ලෙදනං කරොතීතිඋදකං,නිලීනෙ සත්තෙ ගුපති රක්ඛතීතිගුම්බො,ගුහති සංවරතීති වාගුම්බො.අනුපරියායන්තෙනාති අනුක්කමෙන පරිවත්තිත්වාආයන්තෙන.තන්ති නාවං වා සෙතුං වා.මජ්ඣන්හිකන්ති අහස්ස මජ්ඣං මජ්ඣන්හං, අහසද්දස්සන්හාදෙසො, මජ්ඣන්හං ඵව මජ්ඣන්හිකං. පොත්ථකෙසු පන මජ්ඣන්තිකන්ති පාඨොඅත්ථි, සො අපාඨොයෙව. යො ධීතො පවාරෙති, තෙන ධීතෙනෙව භුඤ්ජිතබ්බන්ති යොජනා.ආනිසදන්ති පීඨෙ ඵ්ථිඨආනිසදමංසං.අවාලෙත්වාති අවාචෙත්වා. අයමෙව වා පාඨො. උපරි ව පස්සෙසු වඅමොචෙත්වාති වුත්තං හොති. අදින්නාදානෙ විය යානාවාචනං න වෙදිතබ්බං.සංසරිතුන්ති සංසබ්බිතුං.නන්තිහික්ඛුං.

අතිරෙකං රිචති ගච්ඡතීතිඅතිරිත්තං,නඅතිරිත්තංඅනතිරිත්තන්ති අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “නඅතිරිත්ත”න්ති. “අධික”න්තිඉමිනා අතිරිත්තසද්දස්ස අතිසුඤ්ඤත්ථංනිවත්තෙති. අධි හුත්වා ඵති පචත්තතීතිඅධිකං. තං

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
පනාතිඅනතිරිත්තං පන හොතිති සම්බන්ධො.තත්ථාති
“අකප්පියකත”න්තිආදිවචනෙ. විත්ථාරො එවං වෙදිතබ්බොති
යොජනා.තත්ථාති අතිරිත්තං කාතබ්බෙසු වත්ථුසු. යං එලං වා යංකන්දමුලාදි
වා අකතන්ති යොජනා.අකප්පියභොජනං වාතිකුලදුසකකම්මාදිහි නිබ්බත්තං
අකප්පියභොජනං වා අත්ථිති සම්බන්ධො.යොති විනයධරො හික්ඛු. තෙන
කතන්ති යොජනා. “භුත්තාවිනා පචාරිතෙනආසනා වුට්ඨිතෙන
කත”න්තිවචනතො භුත්තාවිනා අපචාරිතෙන ආසනා
වුට්ඨිතෙනකත්තබ්බන්ති සිද්ධං. තස්මා පාතො අද්ධානං ගච්ඡන්තෙසු ද්විසු
එකො පචාරිතො, තස්ස ඉතරො පිණ්ඩාය වරිත්වා ලද්ධං හික්ඛං අත්තනා
අභුත්වාපි “අලමෙතංසබ්බ”න්ති කාතුං ලහති එව.යන්ති බාදනීයභොජනීයං.
“තදුභයම්පි”තිඉම්නා අතිරිත්තඤ්ච අතිරිත්තඤ්චඅතිරිත්තං,න
අතිරිත්තංඅනතිරිත්තන්තිඅත්ථං දස්සෙති.

තස්සෙවාති අනතිරිත්තස්සෙව.එත්ථාති අනතිරිත්තෙ,
“කප්පියකත”න්ති ආදීසු සත්තසුවිනයකම්මාකාරෙසු වා.අනන්තරෙති
විනයධරස්ස අනන්තරෙ ආසනෙ.පත්තතො නීහරිත්වාති
සම්බන්ධො.තත්ථෙචාතිභුඤ්ජනට්ඨානෙයෙව.තස්සාති
නිසින්නස්ස.තෙනාති හත්තං ආනෙන්නෙන හික්ඛුනා භුඤ්ජිතබ්බන්ති
යොජනා. “නිසින්නෙන හික්ඛුනා”ති කාරිතකම්මංආනෙතබ්බං. කස්මා
“හත්ථං ධොවිත්වා”ති වුත්තන්ති පුච්ඡන්තො ආහ “කස්මා”ති.හීති
කාරණං. යස්මා අකප්පියං හොති, තස්මා හත්ථං ධොවිත්වාතිමයා වුත්තන්ති
අධිප්පායො.තස්සාති හත්තං ආනෙන්නස්ස.යෙනාති විනයධරෙන.
පුනයෙනාති එවමෙව.යඤ්චාති බාදනීයභොජනීයඤ්ච. යෙන විනයධරෙන
පයමං අකතං, තෙනෙවකත්තබ්බං. යඤ්ච බාදනීයභොජනීයං පයමං අකතං,
තඤ්ඤෙව කත්තබ්බන්ති වුත්තං හොති. තත්ථාති පයමභාජනෙ.හීති සචිටං.
පයමභාජනං සුද්ධං ධොවිත්වා කතම්පි නිද්දොසමෙව.තෙන හික්ඛුනාති
පචාරිතෙන හික්ඛුනා.

කුණ්ඩෙපිති උක්ඛලියම්පි. සා හි කුඩතිඔදනාදිං දාහං කරොතීති
කුණ්ඩොති වුවචති.තන්තිඅතිරිත්තකතං බාදනීයභොජනීයං.යෙන පනාති
විනයධරෙන පන.හික්ඛුං නිසීදාපෙන්නීති
සම්බන්ධො.මඬගලනිමන්තනෙතිමඬගලත්ථාය නිමන්තනට්ඨානෙ.තත්ථාති
මඬගලනිමන්තනෙ.කරොන්නෙනාති කරොන්නෙන විනයධරෙන.

ගිලානෙන භුඤ්ජිතාවසෙසමෙව න කෙවලං ගිලානාතිරිත්තං නාම,
ගිලානංපන උද්දිස්ස ආහතං ගිලානාතිරිත්තමෙව නාමාති දස්සෙන්නො ආහ
“න කෙවල”න්තිආදි.යංකිඤ්චි ගිලානන්ති උපසම්පන්නං වා
අනුපසම්පන්නං වායංකිඤ්චි ගිලානං. යං දුක්කටං වුත්තං, තං
අසංසට්ඨවසෙන වුත්තන්ති යොජනා.අනාහාරත්ථායාති
පිපාසච්ඡෙදනආබාධවූපසමත්ථාය.

241. සති පච්චයෙති එත්ථ පච්චයස්ස සරූපං දස්සෙතුං “පිපාසායසති”ති ව “ආබාධෙ සති”ති ව චූත්තං. තෙන තෙනාතිසත්තාහකාලිකෙන ව යාවජීවිකෙන ව. තස්සාති ආබාධස්ස. ඉදං පදං “උපසමනත්ථ”න්ති එත්ථ සමුදාතුයා සම්බන්ධෙ සම්බන්ධො, යුපච්චයෙන සම්බන්ධෙකම්මන්ති දට්ඨබ්බන්ති. පඤ්චමං.

6. දුතියපචාරණසික්ඛාපදං

242. ඡට්ඨෙ නආවරිතබ්බොතිඅනාචාරොති චූත්තෙ පණ්ණත්තිවිතික්කමොති ආහ “පණ්ණත්තිවිතික්කම”න්ති. “කරොති”තිඉමිනා “අත්තානමාවරති”තිආදීසුචිය වරසද්දො කරසද්දත්ථොති දස්සෙති. උපනන්ධීති එත්ථ උපසද්දො උපනාහත්ථො, නහධාතු බන්ධනත්ථොතිදස්සෙන්තො ආහ “උපනාහ”න්තිආදි. ජනිතො උපනාහො යෙනාති ජනිතඋපනාහො. ඉමිනා “උපනන්ධො”ති පදස්ස උපනහතීති උපනන්ධොති කත්ථුත්ථංදස්සෙති.

243. අභිහට්ඨන්ති එත්ථ තුංපච්චයො ත්වාපච්චයත්ථොති ආහ “අභිහරිත්වා”ති. පදහාජනෙ පන චූත්තන්ති සම්බන්ධො. සාධාරණමෙව අත්ථන්තියොජනා. අස්සාති භික්ඛුස්ස. තීහාකාරෙහීති සාමං ජානනෙන ව අඤ්ඤෙසමාරොචනෙන ව තස්සාරොචනෙන වාතීතීහි කාරණෙහි. ආසාදියතෙමඬිකුං කරියතෙආසාදනං, තං අපෙක්ඛොආසාදනාපෙක්ඛොතිදස්සෙන්තො ආහ “ආසාදන”න්තිආදි.

යස්ස අත්ථාය අභිහටන්ති සම්බන්ධො. ඉතරස්සාති අභිහාරකතො අඤ්ඤස්ස භුත්තස්සාති. ඡට්ඨං.

7. විකාලහොජනසික්ඛාපදං

247. සත්තමෙගිරිමිහීති පබ්බතමිහි. සො හි හිමවමනාදිවසෙන ඡලං, සාරභූතාති ව හෙසජ්ජාදිවත්ථුනි ගිරති නිග්ගිරතීති ගිරීති වුව්චති. අග්ගසමජ්ජොති උත්තමසමජ්ජො. ඉමෙහි පදෙහි අග්ගො සමජ්ජොඅග්ගසමජ්ජො, ගිරිමිහි පවත්තො අග්ගසමජ්ජොගිරග්ගසමජ්ජොති අත්ථං දස්සෙති. සමජ්ජොති ව සහා. සා හි සමාගමං අජන්ති ගච්ඡන්ති ජනා එත්ථාතිසමජ්ජොති වුව්චති. “ගිරිස්ස වා”තිආදිනා ගිරිස්ස අග්ගො කොට්ගිරග්ගො, තස්මිං පවත්තො සමජ්ජොගිරග්ගසමජ්ජොති අත්ථො දස්සිතො. සොතිගිරග්ගසමජ්ජො. හවිස්සති කිරාති යොජනා. භූමිහාගෙතිඅවයවිආධාරො, සන්තිපතතීති සම්බන්ධො. නටඤ්ච නාටකඤ්චනටනාටකාති. “නච්චං ගීතං වාදිතඤ්චා”ති ඉදං තයං “නාටක”න්තිවුව්චති. තෙසන්ති නටනාටකානං. දස්සනත්ථන්ති දස්සනාය ව සවනාය ව. සවනම්පි හි දස්සනෙනෙවසඬිගහිතං. අපඤ්ඤත්තෙසික්ඛාපදෙති උභවීසතිවස්සසික්ඛාපදස්ස තාව අපඤ්ඤත්තත්තා. තෙති සත්තරසවග්ගියා. තත්ථාතිගිරග්ගසමජ්ජං. අථාති තස්මිං කාලෙ. තෙසන්ති

සත්තරසවග්ගියානං අදංසුති සම්බන්ධො.විලිම්පෙත්වාති විලෙපනෙහි විවිධාකාරෙන ලිම්පෙත්වා.

249. “විකාලෙ”ති සාමඤ්ඤෙන චුත්තෙපි විසෙසකාලොව ගහෙනබ්බොති ආහ “කාලො”තිආදි.සො වාති භොජනකාලො ව. මජ්ඣන්හිකො භොතීති යොජනා.තෙනෙවාති භොජනකාලස්ස අධිජපෙතත්තා එව.අස්සාති “විකාලෙ”තිපදස්ස. “විකාලො නාම...පෙ.... අරුණුග්ගමනා”තිපදභාජනෙන අරුණුග්ගමනතො යාව මජ්ඣන්හිකා කාලො නාමාති අත්ථො නයෙන දස්සිතො භොති.තතොති ධීතමජ්ඣන්හිකතො. සුරියස්ස අතිස්සත්තා වෙගෙනධීතමජ්ඣන්හිකං විතිවත්තෙය්‍යාති ආහ “කුක්කුච්චකෙන පන න කත්තබ්බ”න්ති.කාලත්ථම්භොති කාලස්ස ජානනත්ථාය ථුණො.කාලත්තරෙති කාලස්ස අබ්භත්තරෙ.

අවසෙසං බාදනීයං නාමාති එත්ථ විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා.යන්ති බාදනීයංඅත්ථිති සම්බන්ධො.වනමුලාදිපහෙදං යම්පි බාදනීයං අත්ථි, තම්පි ආමිසගතිකං භොතීති යොජනා.සෙය්‍යාථිදන්ති පුච්ඡාචාචකතිපාතසමුදායො. ඉදං බාදනීයං සෙය්‍යාථාකතමන්ති අත්ථො.ඉදම්පීති ඉදං ද්වාදසවිධම්පි. පිසද්දෙනන පුච්ඡාදියෙවාති දස්සෙති.

තත්ථාති ද්වාදසසු බාදනීයෙසු, ආධාරෙභූමිමං. මූලති පතිට්ඨාති එත්ථ, එතෙනාති වාමුලං. බාදිතබ්බන්තිබාදනීයං. මූලමෙව බාදනීයංමූලබාදනීයං,තස්මිං විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා.මූලකමුලාදීති ලොකසඬිකෙතො පදෙසතොයෙව වෙදිතබ්බාති. තං තඤ්ඤි නාමං අජානන්තානංඅතිසම්මුල්භකාරණත්තා සහ පරියායන්තරෙන වචනත්ථං වක්ඛාම. සුපස්ස හිතංසුපෙය්‍යං,සුපෙය්‍යං පණ්ණං එතෙසන්තිසුපෙය්‍යපණ්ණං,තෙසං මූලානිසුපෙය්‍යපණ්ණමූලානි. ආමීයති අත්තො පචෙසියතීතිආමීසො,ආකාරො අත්තොකරණත්ථො, ආමිසස්ස ගති විය ගති එතෙසන්තිආමිසගතිකානි. එත්ථාති මූලෙසු.ජරඬිඬන්ති ජරභූතං උපඬිඬං.අඤ්ඤම්පීති වජකලිමූලතො අඤ්ඤම්පි.

යාති පන මූලානි චුත්තානි, තානි යාවජීවිකානීති යොජනා. පාළියංචුත්තානීති සම්බන්ධො.බාදනීයත්ථන්ති බාදනීයස්ස, බාදනීයෙ වා විජ්ජමානං, බාදනීයෙන වා කාතබ්බං කිච්චං, පයොජනං වාති බාදනීයත්ථං. “බාදනීයෙ”තිඉමිනා “තත්ථ චුත්තාහිධම්මත්ථා”තිආදීසු විය බාදනීයත්ථපදස්සඋත්තරපදත්ථපධානභාවං දස්සෙති. තත්ථ බාදනීයස්ස, බාදනීයෙ වා විජ්ජමානං, බාදනීයෙනවා කාතබ්බං කිච්චං නාම ජීසවිජාහරණමෙව. යඤ්ඤි පුච්ඡාදිබාදනීයං බාදිත්වාජීසවිජාහරණං භොති, තස්ස කිච්චං කිච්චං නාමාති චුත්තං භොති. තං කිච්චං, පයොජනංවා නෙව

එරන්ති, නෙව නිජ්ඵාදෙන්ති. එසෙව නයො “න භොජනීයෙ භොජනීයත්ථංඑරන්ති” තිඵත්ථාපි.

තෙසන්ති මූලානං අන්තො, ලක්ඛණන්ති වාසම්බන්ධො. එකස්මිං ජනපදෙ ඛාදනීයත්ථභොජනීයත්ථෙසු එරමානෙසු අඤ්ඤෙසුපි ජනපදෙසුඑරන්තියෙවාති දස්සනත්ථං. “තෙසු තෙසු ජනපදෙසු” ති විච්ඡාපදං වුත්තං. කිඤ්චාපිහි බහුසු ජනපදෙසු පටචිරසආපොරසසම්පත්තිවසෙන ඛාදනීයත්ථභොජනීයත්ථං. එරමානම්පිඑකස්මිං. ජනපදෙ පටචිරසආපොරසවිපත්තිවසෙන අඑරමානං භවෙය්‍යා, විකාරවසෙන පන තත්ථපචත්තත්තා තං ජනපදං පමාණං න කාතබ්බං, ගහෙනබ්බමෙවාති වුත්තං. භොති.පකතිආහාරවසෙනාති අඤ්ඤෙහි යාවකාලික, සත්තාහකාලිකෙහි අමිස්සිතංඅත්තනො පකතියාව ආහාරකිච්චකරණවසෙන. “මනුස්සාන” න්තිඉමිනා අඤ්ඤෙසංතිරවිජානාදීනං. ඛාදනීයත්ථභොජනීයත්ථංඑරමානම්පි න පමාණන්තිදස්සෙති.තන්ති මූලං.හීතිසච්චං.නාමසඤ්ඤාසුති නාමසඬ්ඛාතාසු සඤ්ඤාසු.

යථා මූලෙ ලක්ඛණං දස්සිතං, එවං කන්දාදීසුපි යං ලක්ඛණංදස්සිතන්ති යොජනා. න කෙවලං පාළියං ආගතානං හලිද්දාදීනං මූලංයෙව යාවජීවිකං භොති, අථ ඛො තවාදයොපිති ආහ “යඤ්චෙත” න්තිආදි. යං එතං අට්ඨවිධන්ති සම්බන්ධො.

එවංමූලඛාදනීයෙ විනිච්ඡයං දස්සෙත්ථාඉදානි කන්දඛාදනීයෙ තං දස්සෙන්නො ආහ “කන්දඛාදනීයෙ” තිආදි. තත්ථකන්දඛාදනීයෙති කං සුඛං දදාතීති කන්දො, පදුමාදිකන්දො, සුඛස්සඅදායකා පන කන්දා රුළුභීවසෙන කන්දාති වුච්චන්ති, කන්දො එව ඛාදනීයංකන්දඛාදනීයං, තස්මිං විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. එසෙව නයො උපරිපි.යන්ති කන්දං. ඉමිනා තංසද්දානපෙක්ඛො යංසද්දොපි අත්ථිතිඤාපෙති.තත්ථාති කන්දඛාදනීයෙ. තරුණො, සුඛඛාදනීයොතිවිසෙසනපදානි යථාවචනං උපරිපි යොජෙතබ්බාති. එවමාදයො එරණකකන්දා යාවකාලිකාතිසම්බන්ධො.

අධොතොති විසරසො උදකෙන අධුනිතො.තෙති කන්දා සඬ්ඛනාති සම්බන්ධො.

මූලෙ අලති පචත්තතිතිමූලාලො,උදකතො වාඋද්ධටමත්තෙ මිලති නිමිලතිතිමූලාලං. එවමාදි එරණකමූලාලංයාවකාලිකන්ති යොජනා.තං සබ්බමිථිති සබ්බමිපි තං මූලාලංසඬ්ඛනන්ති සම්බන්ධො.

මසති විජ්ඣතිතිමත්ථකො. එවමාදි මත්ථකොයාවකාලිකොති යොජනා.ජරඬ්ඪසුත්තොති ජරභූතඅඬ්ඪසඬ්ඛාතොපාදො.

තවති සංවරති පටිච්ඡාදෙතීතිතථො. සරසොතිඵත්ථ ඵචකාරො යොජෙතබ්බො, සරසො ඵවාති අත්ථො. තෙසං සඬගහොති සම්බන්ධො.භීති සච්චං.ඵත්තති කසාවහෙසජ්ජං, “අනුජානාමි...පෙ.... හොජනීයත්ථ”න්ති චචනං වා.ඵත්ථාති කසාවහෙසජ්ජෙ.ඵතෙසම්පීතිමත්ථකබන්ධත්තවානම්පි.

පුජ්‍ය චිකසතිති පුජ්‍ය එච් මාදි පුජ්‍ය යාවකාලිකන්ති යොජනා තස්සාති
පුජ්‍ය ස්වස්තියාති එමෙම ව.

අසියති බිපියති, ඡඩ්ඩියතීති වාඅට්ඨි. එවමාදීති එරණකානි අට්ඨිති යාවකාලිකානීති යොජනා.තෙසන්තිඅට්ඨිනං.

නිරන්තරං අසති සම්බන්ධතීන්තියාසො.සෙසාති උච්ඡ්‍රතියාසතො සෙසා. පාළියං වුත්තතියාසාති සම්බන්ධො.තත්ථාති නියාසබ්බදතීයෙ. සඬගහිතානං නියාසානං පරියන්තන්තියොජනා.ඵවන්තිආදි නිගමනං.

252. අටියමෙ අඛිහන්තරෙ ජාතො අඛිහන්තරො.
 ආපෙරොති මහන්තෙනි ටීරගුණෙනි යුත්තො. ඉමිනා “බෙලටියො”ති
 ද්දානාමස්ස සඤ්ඤිනාමිංදස්සෙති. පධානසරෙති සමථ විපස්සනානං

පදනනට්ඨානසරසඬ්ඛාතෙඵකස්මිං

ආවාසෙ.සුක්ඛකුරන්ති

ඵත්ථ

සොසනකුරත්තා නසුක්ඛකුරං හොති, කෙවලං පන අසුප්පයාඤ්ජනත්තාති ආහ “අසුප්පයාඤ්ජනංඛදන”න්ති. සොසනකුරමිපි යුත්තමෙව. චක්ඛති හි “තං පිණ්ඩපාතංඋදකෙන තෙමෙත්වා”ති. “ඛදන”න්තිඉමිනා කුරසද්දස්ස ඛදනපරියායතං දස්සෙති.ඛදනඤ්චි කරොති ආයුචණ්ණාදයොති“කුර”න්ති වුවචති.සොති බෙලට්ඨසිසො.තඤ්ච බොති තඤ්චසුක්ඛකුරං ආහරතීති සම්බන්ධො.පච්චයගිද්ධතායාතිපිණ්ඩපාතපච්චයෙ ලුද්ධතාය. ටෙරො භුඤ්ජතීති සම්බන්ධො. මනුස්සානං ඵකාහාරස්සසත්තාහමත්තට්ඨිතත්තා “සත්තාහ”න්ති වුත්තං.තතොතිභුඤ්ජනතො පරන්ති සම්බන්ධො.චත්තාරිපීති ඵත්ථපිසද්දෙන අධිකානිපි සත්තාහාති ගහෙනබ්බාති.

253. ඉතීති ඉදං තයං. “සන්තිධි කාරො අස්සා”ති සමාසොවිසෙසනපරනිපාතවසෙන ගහෙනබ්බො. “සන්තිධිකිරියන්ති අත්ථො”ති ඉමිනා කරියතීතිකාරොති කම්මත්ථං දස්සෙති.ඵකරත්තන්ති අන්තිමපරිච්ඡෙදවසෙන වුත්තං තදධිකානමිපිඅධිජ්ජෙතත්තා.අස්සාති “සන්තිධිකාරක”න්තිපදස්ස.

සන්තිධිකාරකස්ස සත්තාහකාලිකස්සනිස්සග්ගියපාවිත්තියාපත්තියා පච්චයත්තා සන්තිධිකාරකං යාමකාලිකංබාදනීයහොජනීයං අසමානමිපි සුද්ධපාවිත්තියාපත්තියා පච්චයො හොතීති ආහ “යාමකාලිකංවා”ති.පටිග්ගහණෙන පටිග්ගහණෙ ව ගහණෙ ව.අජ්ඣාහරිතුකාමතාය හි පටිග්ගහණෙ ව පටිග්ගහෙත්වා ගහණෙ වාති වුත්තං හොති. යංපත්තං අඬගුලියා සංසන්තස්ස ලෙඛා පඤ්ඤායති, සො පත්තො දුද්ධොතො හොති සචෙතියොජනා උත්තරවාකොය යංසද්දං දිස්වා පුබ්බවාකොය තංසද්දස්ස ගමනීයත්තා.ගණ්ඨිකපත්තස්සාති බන්ධනපත්තස්ස.සොති ස්තෙනො. පග්ගරති සන්දිස්සතීති සම්බන්ධො.තාදිසෙති දුද්ධොතෙ, ගණ්ඨිකෙ වා.තත්ථාති ධොවිතපත්තෙ ආසිඤ්චිත්වාති සම්බන්ධො.හීති සච්චං.අබ්බොහාරිකාති නාවොහරිතබ්බො, වොහරිතුං න යුත්තාති අත්ථො.යන්තිබාදනීයහොජනීයං පරිච්චජන්තීති සම්බන්ධො.හීති සච්චං, යස්මා වා.තතොති අපරිච්චත්තබාදනීයහොජනීයතො නිහරිත්වාතිසම්බන්ධො.

අකප්පියමංසෙසුතිනිද්ධාරණසමුදායො.සති පච්චයෙනිපිපාසසඬ්ඛාතෙ පච්චයෙ සති.අනතිරිත්තකතන්තිඅතිරිත්තෙන අකතං සන්තිධිකාරකං බාදනීයහොජනීයන්ති යොජනා. ඵකමෙවපාවිත්තියන්ති සම්බන්ධො.විකප්පද්වයෙනිසාමිසනිරාමිසසඬ්ඛාතෙ විකප්පද්වයෙ.සබ්බවිකප්පෙසුතිවිකාලසන්තිධිඅකප්පියමංසයාමකාලිකපච්චයසඬ්ඛාතෙසු සබ්බෙසු විකප්පෙසු.

255. ආමිසසංසට්ඨන්ති ආමිසෙන සංසට්ඨං සත්තාහකාලිකං යාවජීවිකං.

256. චතුබ්බිධකාලිකස්ස සරූපඤ්ච වචනත්ථඤ්ච දස්සෙන්නො ආහ “විකාලභොජනසික්ඛාපදෙ”ති ආදි. තත්ථ නිද්දිට්ඨං බාදනීයභොජනීය”න්ති ඉමිනා යාවකාලිකස්ස සරූපං දස්සෙති. “යාව...පෙ.... කාලික”න්ති ඉමිනා වචනත්ථං දස්සෙති. “සද්ධිං...පෙ.... පාන”න්ති ඉමිනා යාමකාලිකස්ස සරූපං දස්සෙති. “යාව...පෙ....කාලික”න්ති ඉමිනා වචනත්ථං දස්සෙති. “සබ්බිආදි පඤ්චවිධං භෙසජ්ජ”න්ති ඉමිනා සත්තාහකාලිකස්ස සරූපං දස්සෙති. “සත්තාහං...පෙ.... කාලික”න්ති ඉමිනා වචනත්ථං දස්සෙති. “යට්ඨෙත්වා...පෙ.... සබ්බමිසී”ති ඉමිනා යාවජීවිකස්ස සරූපං දස්සෙති. “යාව...පෙ.... ජීවික”න්ති ඉමිනා වචනත්ථං දස්සෙති. සබ්බවචනත්ථො ලභුකමත්තමෙව, ගරුකො පනෙවං වෙදිතබ්බො — යාව යත්තකො මජ්ඣන්තිකො කාලොයාවකාලො, සො අස්සත්ථි, තං වා කාලං භුඤ්ජිතබ්බන්ති යාවකාලිකං. යාමො කාලොයාමකාලො, සො අස්සත්ථි, තං වා කාලං පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති යාමකාලිකං. සත්තාහො කාලොසත්තාහකාලො, සො අස්සත්ථි, තං වා කාලං නිදහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති සත්තාහකාලිකං. යාවයත්තකො ජීවොයාවජීවො, සො අස්සත්ථි, යාවජීවං වාපරිහරිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති යාවජීවිකන්ති.

තත්ථාති චතුබ්බිධෙසු කාලිකෙසු සතක්ඛන්තුන්ති අනෙකචාරං. යාව කාලො නාතික්කමති, තාවභුඤ්ජන්තස්සාති යොජනා. අභොරත්තං භුඤ්ජන්තස්සාති සම්බන්ධොති. අට්ඨමං.

9. පණිතභොජනසික්ඛාපදං

257. නවමෙපකට්ඨභාවං නිතන්ති පණිතන්ති චුත්තෙපණිතසද්දො උත්තමත්ථොති ආහ “උත්තමභොජනානී”ති. සම්පන්නො නාම න මධුරගුණො, අථබ්බො මධුරගුණයුත්තං භොජනමෙවාති ආහ “සම්පත්තියුත්ත”න්ති. කස්සාති කරණත්ථෙ වෙතං සාම්චචනං, කෙනාති හි අත්ථො. “සුරස”න්ති ඉමිනා සාදියති අස්සාදියතීති සාදුති වචනත්ථස්ස සරූපං දස්සෙති.

259. “යොපන...පෙ.... භුඤ්ජෙය්‍යා”ති එත්ථ විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. සුද්ධානීති ඔදනෙන අසංසට්ඨානී. ඔදනසංසට්ඨානී සබ්බිආදීනීති සම්බන්ධො. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. හීති සච්චං. “පණිතසංසට්ඨානී”ති ඉමිනා පණිතෙහි සබ්බිආදීහි සංසට්ඨානී භොජනානී පණිතභොජනානීති අත්ථං දස්සෙති. “සත්තධඤ්ඤතිබ්බන්තානී”ති ඉමිනා භොජනානං සරූපං දස්සෙති.

“සබ්බිනා භත්ත”න්තිආදීනං පඤ්චන්තං විකප්පානං මජ්ඣෙකිසුපි විකප්පෙසු “භත්ත”න්ති යොජෙතබ්බං. එවං වාක්‍යං කත්වා විඤ්ඤාපනෙආපත්තිං දස්සෙත්වා සමාසං කත්වා විඤ්ඤාපනෙ තං දස්සෙත්තො ආහ “සබ්බිභත්තංදෙහී”තිආදි.

ඉතොති ගාවිතො ලද්ධොනාති සම්බන්ධො.විසඬකෙතන්ති සඬකෙතතො ඤාපිතතො විගතං විරහිතන්තිඅත්ථො.හීති සච්චං. ඉමිනා විසඬකෙතස්ස ගුණදොසංදස්සෙති.

කප්පියසබ්බිනා දෙහීති කප්පියසබ්බිනාසංසට්ඨං භත්තං දෙහීති යොජනා. එසෙව නයො සෙසෙසුපි.යෙනයෙනාති යෙන යෙන සබ්බිආදීනා.තස්මිං තස්සාතිඑත්ථාපි විච්ඡාවසෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො. පාළියං ආගතසබ්බිනාම ගොසබ්බි, අජිකාසබ්බි, මහිංසසබ්බි, යෙසං මංසං කප්පති, තෙසං සබ්බි ව.නවනීතංනාම එවමෙව.තෙලංනාම තිලතෙලං, සාසපතෙලං, මධුකතෙලං, ඵරණ්ඩතෙලං, වසාතෙලඤ්ච.මධුනාමමක්ඛිකාමධු.ඵාණිතංනාම උච්ඡුම්භා නිබ්බත්තං.මච්ඡොනාම උදකචරො. පාළිඅනාගතො මච්ඡො නාම නත්ථි. මංසං නාමයෙසං මංසං කප්පති, තෙසං මංසං.බීරද්ධිනිසබ්බිසදිසානෙව. චුත්තං යථා එවං “නවනීතභත්තං දෙහී”තිආදීසුපිසුපොදනවිඤ්ඤත්තිදුක්කට්ඨමෙව භොතීති යොජනා.හීති සච්චං.සො වාති සො වත්ථො.තත්ථාතිතස්මිං අත්ථො.කිංපයොජනං. නත්ථොව පයොජනන්තිඅධිප්පායො.

පටිලද්ධං භොජනන්ති සම්බන්ධො.එකරසන්ති එකකිච්චං.තතොති නවපණිතභොජනතොනීභරිත්ථාති සම්බන්ධො.

සබ්බානීති නව පාවිත්තියාති සන්ධායචුත්තං.

261. උභයෙසමිපිති භික්ඛුභික්ඛුනීනමිපි. සබ්බිති චෙත්ථ යො නංපරිභුඤ්ජති, තස්ස බලායුවඩ්ඪනත්ථං සබ්බති ගච්ජති පවත්තතීතිසබ්බි,සතං. තතියක්ඛරෙතෙව සජ්ඣායිතබ්බං ලිඛිතබ්බඤ්ච. කස්මා? තතියක්ඛරට්ඨානෙයෙව සබ්බ ගතියන්ති ගතිඅත්ථස්සසබ්බධාතුස්ස ධාතුපාඨෙසු ආගතත්තාති. නවමං.

10. දන්තපොනසික්ඛාපදං

263. දසමෙදන්තකට්ඨන්ති දන්තපොනං. තඤ්චි දන්තො කසීයති විලෙඛීයතිඅනෙතාති “දන්තකට්ඨ”න්ති චුච්චති. “සබ්බ”න්ති ආදීනා සබ්බමෙව පංසුකුලංසබ්බපංසුකුලං,තමස්සත්ථිති“සබ්බපංසුකුලිකො”ති අත්ථං දස්සෙති.සොති භික්ඛු පරිභුඤ්ජති කිරාති සම්බන්ධො.සුසානෙති ආලභනෙ. තඤ්චි ඡවානං සයනට්ඨානත්තා “සුසාන”න්තිචුච්චති නිරුත්තිනයෙන.තත්ථාති සුසානෙ. පුනතත්ථාති එවමෙව. අයාසරූපඤ්ච

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා භාවිත්තියකණ්ඩං
 වොසාටිතකසරූපඤ්ච දස්සෙතුංවුත්තං “අය්‍යවොසාටිතකානීති එත්ථා”ති.
 තත්ථ “අය්‍යා...පෙ.... පිතාමහා”තිඉමිනාඅය්‍යසරූපං දස්සෙති.
 “වො...පෙ.... හොජනීයානී”තිඉමිනා වොසාටිතකසරූපං.
 අය්‍යසඬ්ඛාතානංපිතිපිතාමහානං අත්ථාය, තෙ වා උද්දිස්ස ඡඩ්ඞිතානි
 වොසාටිතකසඬ්ඛාතානිබාදනීයහොජනීයානිඅය්‍යවොසාටිතකානීතිවිග්ගහො
 කාතබ්බො. මනුස්සා යපෙන්නි කිරාති සම්බන්ධො.යන්ති
 බාදනීයහොජනීයං.තෙසන්ති ඤාතකානං.පිණ්ඩං පිණ්ඩං කත්වාති සඬ්ඝාටං
 සඬ්ඝාටං කත්වා.අඤ්ඤන්ති වුත්තබාදනීයහොජනීයතො
 අඤ්ඤං.උම්මාරොපිති සුසානස්ස ඉන්ද්‍රියේලෙපි. සො හි උද්ධටො
 කිලෙසමාරොචත්ථාති“උම්මාරො”ති වුච්චති. බොධිසත්තො
 හිඅභිනික්ඛමනකාලෙ පුත්තං වුම්බිස්සාමීති ඔවරකස්ස ඉන්ද්‍රියේලෙ යත්වා
 පස්සන්තොමාතරං පුත්තස්ස නලාටෙ හත්ථං යපෙත්වා සයන්ති. දිස්වා
 “සවෙ මෙ පුත්තංගණ්හෙය්‍යං, මාතා තස්ස පබුජ්ඣෙය්‍යා, පබුජ්ඣමානාය
 අන්තරායො භවෙය්‍යා”තිඅභිනික්ඛමනන්තරායභයෙන පුත්තදාරෙ
 පරිච්චජිත්වා ඉන්ද්‍රියේලතො නිවත්තිත්වාමහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමි. තස්මා
 බොධිසත්තස්ස යත්වා පුත්තදාරෙසුඅපෙක්ඛාසඬ්ඛාතස්ස මාරස්ස
 උද්ධට්ඨානත්තා සො ඉන්ද්‍රියේලො නිජ්ජරියායෙන“උම්මාරො”ති වුච්චති,
 අඤ්ඤෙ පන රුළුභිවසෙන.ථීරොති ථද්ධො.සනඛද්ධොති සනෙන
 ඛද්ධො.කථිනෙන මංසෙන ආඛද්ධොති අත්ථො. වයති ථුලො
 භවතීතිවයො,මුද්ධපදුතියොයං, සො අස්සත්ථීතිවයරොති දස්සෙන්නො ආහ
 “වයරොති ථුලො”ති. “සල්ලක්ඛෙමා”තිඉමිනා “මඤ්ඤෙ”ති එත්ථ
 මනධාතුසල්ලක්ඛණත්ථො, මකාරස්සෙකාරොති දස්සෙති.භීති
 සච්චං.තෙසන්ති මනුස්සානං.

264. සම්මාති අවිපරිතං.අසල්ලක්ඛෙත්වාතිආහාරසද්දස්ස
 බාදනීයහොජනීයාදිසු නිරුළුභහාවං අමඤ්ඤිත්වා. හගවා පන
 යපෙසිතිසම්බන්ධො.යථාඋප්පන්නස්සාති යෙනාකාරෙන උප්පන්නස්ස.
 පිතා පුත්තසඬ්ඛාතෙ දාරකෙ සඤ්ඤාපෙන්නො විය හගවා තෙ
 හික්ඛුසඤ්ඤාපෙන්නොති යොජනා.

265. එතදෙවාති තිණ්ණමාකාරානමඤ්ඤතරවසෙන අදින්නමෙව
 සන්ධායාතිසම්බන්ධො.භීති සච්චං. මාතිකායං “දින්න”න්තිවුත්තට්ඨානං
 නත්ථී, අථ කස්මා පදභාජනෙයෙව වුත්තන්ති ආහ “දින්නන්තිඉද”න්තිආදි.
 “දින්න”න්ති ඉදං උද්ධටන්ති සම්බන්ධො.අස්සාති “දින්න”න්ති පදස්ස.
 නිද්දෙසෙ ව “කායෙන...පෙ....දෙන්තෙ”ති උද්ධටන්ති යොජනා.එවන්ති
 ඉමෙහි තීභාකාරෙහිදදමානෙති සම්බන්ධො.එවන්ති ඉමෙහි ද්වීභාකාරෙහි.
 ආදියමානන්ති සම්බන්ධො.රථරෙණුමිතිරථිකවිථියං
 උට්ඨිතපංසුමිපි.පුබ්බෙතිපයමපචාරණසික්ඛාපදෙ. එවං පටිග්ගහිතං එතං
 ආහාරං දින්නං නාම වුච්චතීති යොජනා. “එතමෙවා”ති එවස්ස සම්භවතො

විනයපිටකෙ

පාවිත්‍යාදියොජනා

පාවිත්තියකණ්ඩං

තස්ස ඵලං දස්සෙතුං වුත්තං “න ඉද්”න්තිආදි.නිස්සට්ඨං න වුවිච්ඡිති යොජනා.

තත්ථාති “කායෙන”තිආදිවචනෙ.භීති සච්චං. නත්ථු කරියති ඉමායාතිනත්ථුකරණී,තාය. නාසාපුටෙන පටිග්ගණ්හාතීති සම්බන්ධො.අකල්ලකොති ගිලානො.භීති සච්චං. කායෙනපටිබද්ධොකායපටිබද්ධොකටච්ඡුආදීති ආහ “කටච්ඡුආදීසු”තිආදි.භීති සච්චං.පාතියමානන්ති පාතාපියමානං.

ඵත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. “පඤ්චහඩ්ගෙහි”ති පදස්ස විත්ථාරං දස්සෙන්නො ආහ “ථාමමජ්ඣිමස්සා”තිආදි.තන්ති දාතබ්බවත්ථුං.

තත්ථාති “හත්ථපාසො පඤ්ඤායති”තිවචනෙ.ගච්ඡන්තොපි යීතෙනෙව සඬගහිතො.භූමට්ඨස්සාති භූමියංයීතස්ස.ආකාසට්ඨස්සාති ආකාසෙ යීතස්ස. “හත්ථංඅඩ්ග”න්ති පදෙහි අවයවිසම්බන්ධො කාතබ්බො.වුත්තනෙයෙනෙවාති “භූමට්ඨස්ස ච සීසෙනා”තිආදිනා වුත්තනෙයෙනෙව.පක්ඛිති සකුණො. සො හි පක්ඛයුත්තත්තා පක්ඛිති වුවිච්ඡි.හත්ථීති කුඤ්ජරො. සො හි සොණ්ඩසඬබාතහත්ථයුත්තත්තාහත්ථීති වුවිච්ඡි. අද්ධෙන අට්ඨමං රතනමස්සාතිඅද්ධට්ඨමරතනො,හත්ථී, තස්ස.තෙනාතිහත්ථීනා.

ඵකො දායකො වදන්ති සම්බන්ධො.ඔණමතීතිහෙට්ඨා නමති.ඵත්තාවතාති ඵකදෙසසම්පට්ච්ඡනමත්තෙන.තතොති සම්පට්ච්ඡනතො.උග්ගාටෙත්ථාතිවිවරිත්ථා.කාපේනාති බ්‍යාහඩ්ගියා. සා හි කචති බන්ධතිවිවිධං භාරං අස්මිත්තිකාචොති වුවිච්ඡි, චකාරස්ස ජකාරෙකතෙ කාපොපි යුත්තොයෙව. තිංස හත්ථා රතනාති ඉමස්සාතිතිංසහත්ථො,වෙණු.ගුලකුම්භොතිථාණිතෙන පූරිතො සටො.පටිග්ගහිතමෙවාතිකුම්භෙසු හත්ථපාසතො බහි යීතෙසුපි අභිභාරකස්සහත්ථපාසෙයීතත්තා පටිග්ගහිතමෙවාති වුත්තං හොති.උච්ඡුයන්තදොණිතොති උච්ඡුං පිළිනගන්තස්ස අම්බණතො.

බහු පත්තා යපිතා හොන්තීති සම්බන්ධො.යත්ථාති යස්මිං යානෙ. යීතස්ස හික්ඛුනො හත්ථපාසෙති යොජනා.යත්ථා ඵුසිත්ථා “නිසින්තස්ස හික්ඛුනො”ති පායසෙසෙන යොජෙතබ්බං. යීතෙන වානිසින්තෙන වා නිපන්තෙන වා දායකෙන දියාතීති සම්බන්ධො.

පට්ඨියං යීතා හොන්තීති සම්බන්ධො.යංගන්ති යං යං පත්තං.යත්ථ කත්ථවීති යෙසු කෙසුචිතිසම්බන්ධො.තන්ති තං වචනං.

තත්ථ තස්මිං යානෙ ජාතොතත්ථජාතො,අලුත්තසමාසොයං, සොයෙවතත්ථජාතකො,තස්මිං.භීති සච්චං, යස්මා වා. තත්ථජාතකෙ න

රුහනි යථා, එවං නරුහනියෙවාති යොජනා. ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන සුට්ඨු හරිතබ්බන්ති සංහාරියං, තංයෙවසංහාරිමංයකාරස්ස මකාරං කත්වා, න සංහාරිමංඅසංහාරිමං,තස්මිං.තෙජිති තෙඅසංහාරිමාපි.හීති සච්චං, යස්මා වා.තත්ථජාතකසඬබ්බප්පගාති තත්ථජාතකෙ සමොධානෙන්වා බෙපං පක්ඛෙපංඋපගතා.හීති සච්චං, යස්මා වා. ඉදඤ්භි වාක්‍යන්තරත්තාපුනප්පුනං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.තානීතිතින්තිණිකාදිපණ්ණානි.සන්ධාරෙතුන්ති සම්මා ධාරෙතුං.ධීතො දායකොති සම්බන්ධො.

ලද්ධස්ස ලද්ධස්ස වත්ථුස්ස සන්තිධිට්ඨානත්තා, පක්ඛිත්තට්ඨානත්තා වා ථවියති පසංසියතිතිථවිකා,තතො.පුඤ්ජිත්වා පටිග්ගහෙන්වාති “පුඤ්ජිත්වා වාපටිග්ගහෙන්වා වා”ති අනියමවිකප්පත්ථො වාසද්දො අජ්ඣාහරිතබ්බො. තෙසු තෙසුවත්ථුසු රඤ්ජති ලග්ගතීතිරජො,තං. විනයෙ පඤ්ඤත්තංදුක්ඛට්ඨිනයදුක්ඛට්ඨං. තං පනාති හික්ඛං පන.පටිග්ගහෙන්වා දෙථාති මං පටිග්ගහාපෙත්වා මම දෙථාතිඅධිප්පායො.

තතො තතොති තස්මා තස්මා යානාඋට්ඨාපෙත්වාති සම්බන්ධො.තන්ති හික්ඛං.තස්සාති අනුපසම්පන්නස්ස.

සො වත්තබ්බොති සො දියාමානො හික්ඛුදායකෙන හික්ඛුනා වත්තබ්බොති යොජනා.ඉමන්ති සරජපත්තං.තෙනාති දියාමානහික්ඛුනා.තථාකාතබ්බන්ති යථා දායකෙන හික්ඛුනාවුත්තං, තථාකාතබ්බන්ති අත්ථො.උජ්ජවතීති උපරි ගච්ඡති, ජ්ඣ ගතියන්ති හි ධාතුපායෙසු (සද්දතීතිධාතුමාලායං 16 ළකාරන්තධාතු) වුත්තං. එත්ථ උඉති උපසග්ගස්සඅත්ථදස්සනත්ථං “උපරී”ති වුත්තං, පකාරලකාරසංයොගො දට්ඨබ්බො. පොත්ථකෙසු පන “උජ්ජිලවතී”ති ලිබන්ති, සො අපායො.කඤ්ජිකන්තිබ්බිලඬිගං. තඤ්භි කෙන ජලෙන අඤ්ජියං අභිබ්‍යත්තං අස්සාති “කඤ්ජිය”න්තිවුච්චති, තමෙව කඤ්ජිකං යකාරස්ස කකාරං කත්වා. තං පවාහෙන්වා, අපනෙන්වාතිඅත්ථො.යත්ථාති යස්මිං යානෙ. සුක්ඛමෙව හත්තංහජිතබ්බට්ඨෙයන සෙවිතබ්බට්ඨෙයනාතිසුක්ඛහත්තං,තස්මිං.පුරතොති හික්ඛස්ස පුරතො, පුබ්බො වා.චුෂිතානීති බින්නීති. තානි හි සම්බාධට්ඨානෙසුපි චුසන්තිතිචුෂිතානීති වුච්චන්ති.

උඬ්ඬිකොති කොසියසකුණනාමො දීඝදණ්ඩකො එකොභාජනවිසෙසො, තෙන.ථෙවාති චුෂිතානි. තානි හිසම්බාධට්ඨානෙසුපි චුෂිතත්තා ථවියන්ති පසංසියන්තිති “ථෙවා”ති වුච්චන්ති.වරුකෙනාති වරියති හක්ඛියතීති වරු, හබ්‍යපාකො, තං කරොතිඅනෙතානි වරුකං, ථාලාදිකං බුද්දකභාජනං, තෙන ආකිරියමානෙති සම්බන්ධො.කාලවණ්ණකාමෙහි මානියතීතිමසී. බාදතීතිජාරොඛකාරස්ස

ජකාරං, දකාරස්ස ව රකාරං කත්වා, බාරරසො, සොඉමිස්සත්ථිතිජාරිකා. උප්පතිත්වාති උද්ධං ගන්ත්වා.භීති සච්චං, යස්මා වා.

එාලෙන්වාති ඡින්දිත්වා. දෙන්තානංඅනුපසම්පන්නානන්ති සම්බන්ධො.පායාසස්සාති පායාසෙන.තථාපීති තෙන මුඛවට්ටියා ගහණාකාරෙනපි.

ආභොගං කත්වාති “පටිග්ගහෙස්සාමි”තිමනසිකාරං කත්වා.සොති නිද්දං ඔක්කන්තො භික්ඛු.වට්ටතියෙවාති ආභොගස්ස කතත්තා වට්ටතියෙව.අනාදරන්ති අනාදරෙන, කරණත්ථෙ චෙන උපයොගවචනං, අනාදරං හුත්වාතිවා යොජෙනබ්බං.කෙච්ඡි අභයගිරිවාසිනො. කායෙන පටිබද්ධොකායපටිබද්ධො,තෙන පටිබද්ධොකායපටිබද්ධපටිබද්ධො, තෙන.වචනමත්තමෙවාති “පටිබද්ධපටිබද්ධ”න්ති එකං අතිරෙකංපටිබද්ධවචනමත්තමෙව නානං, අත්ථතො පන කායපටිබද්ධමෙවාති අධිප්පායො.යම්පීති යම්පි වත්ථු.තත්‍රාති තස්මිංවට්ටනෙ.තන්ති අනුජානනං.

නෙයොයා අධිප්පායං නෙත්වා ඤාතො අත්ථො ඉමස්සාතිනෙයාත්ථං. එත්ථාති සුත්තෙ, සුත්තස්ස වා.යන්ති වත්ථු පතතිති සම්බන්ධො.පරිගළිත්වාති හස්සිත්වා.සුද්ධායාතිනිරජාය.සාමන්ති සයං.පුඤ්ජිත්වාවාතිආදිසු තයො වාසද්දා අනියමවිකප්පත්ථා. පුඤ්ජිතාදිසු හි එකස්මිංකිච්චෙකතෙ ඉතරකිච්චං කාතබ්බං නත්ථිති අධිප්පායො.තෙනාති තෙන භික්ඛුනා, “ආහරාපෙතුමි”තිපදෙ කාරිතකම්මං. “කස්මා න වට්ටති”ති පුච්ඡා.භීති විත්ථාරො. වදන්තෙනහගවතාති සම්බන්ධො.එත්ථාති සුත්තවචනෙසු. “පරිච්චත්තං භික්ඛවෙ දායකෙහි”ති වචනෙනාති යොජනා.අධිප්පායොතිනිතත්ථො අධිප්පායො, නිප්පරියායෙන ඉතත්ථො ඤාතත්ථො අධිප්පායොති චුත්තංහොති.

එවං නිතත්ථමධිප්පායං දස්සෙත්වා නෙයාත්ථ, මධිප්පායංදස්සෙත්තො ආහ “යස්මා වා”ති ආදි.තන්ති පරිභුඤ්ජනංඅනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො.දුතියදිවසෙපීතිපිසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො, අපරදිවසෙපීති අත්ථො.අධිප්පායොති නෙයාත්ථො අධිප්පායො නෙත්වා ඉයාත්ථො ඤාතත්ථොඅධිප්පායොති චුත්තං හොති.

භුඤ්ජන්තානං භික්ඛුනන්ති සම්බන්ධො.භීති විත්ථාරො.දන්තාති දසනා. තෙ හිදංසියන්ති හක්ඛියන්ති එතෙහිති “දන්තා”ති වුවචන්ති. සත්ථංයෙවසත්ථකංබුද්දකට්ඨෙන, තෙන පටිග්ගහිතෙන සත්ථකෙන.එතන්ති මලං.තන්ති ලොහගන්ධමත්තං.පරිහරන්තීති පටිග්ගහෙත්වා හරන්ති.භීති සච්චං, යස්මා වා. තං සත්ථකං පරිභොගත්ථාය යස්මා නපරිහරන්ති, තස්මා එසෙව නයොති අත්ථො. උග්ගහිතපච්චියා,

සන්තිධිපච්චයා වා දොසොනත්ථිති චුත්තං හොති. තත්ථාති තෙසු තක්කඛිරෙසු. නිලිකාති නිලවණ්ණො ස්නෙහා. ආමකතක්කාදීසුති අපක්කෙසු තක්කඛිරෙසු.

කිලිට්ඨඋදකන්තිසමලං උදකං. තස්සාති සාමණෙරස්ස. පත්තගතං ඔදනන්ති සම්බන්ධො. අස්සාති සාමණෙරස්ස. උග්ගහිතකොති අවගහිතකො. “උඤ්ඤාතො” තිආදීසු (සං. නි. 1.112) වියඋකාරො ඔකාරවිපරිතො හොති, අපටිග්ගහෙත්වා ගහිතත්තා දුග්ගහිතකොති චුත්තං හොති.

එතෙනාති ඔදනෙන. පටිග්ගහිතමෙව හොතිහත්ථතො අමුත්තත්තාති අධිප්පායො.

පුන පටිග්ගහෙතඛිබ්බංසාපෙක්ඛෙ සතීති අධිප්පායො. එත්තොති ඉතො පත්තතො. සාමණෙරො පක්ඛිපතීති සම්බන්ධො. තතොති පත්තතො. කෙච්ඡිති අභයගිරිවාසිනො. තන්ති “පුන පටිග්ගහෙතඛිබ්බ” ත්තිවදන්තානං කෙසඤ්ච ආවරියානං වචනං වෙදිතඛිබ්බන්ති සම්බන්ධො. යන්ති පුච්ඡන්තාදි.

අත්තනොවාති සාමණෙරස්ස වා. සාමණෙරාති ආමන්තනං. තස්සාති සාමණෙරස්ස. භාජනෙති යාගුපචනකභාජනෙ. යාගුකුටන්ති යාගුයා පූරිතං කුටං. තන්ති යාගුකුටං. “භික්ඛුනා පටිග්ගණ්භාපෙතු” ත්තිකාරිතකම්මං උපනෙතඛිබ්බං. ගීවං යිපෙත්වා ආවජ්ජෙතීති සම්බන්ධො. ආවජ්ජෙතීති පරිණාමෙති.

පටිග්ගහණුපගං භාරන්ති ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙන සංභාරිමං භාරං. බලවතා සාමණෙරෙනාති සම්බන්ධො. තෙලසංචාති තෙලෙන පක්ඛිත්තං සංචා. ලග්ගෙත්තීති ලම්බෙත්ති. අයමෙව වා පායො.

නාගස්ස දන්තො වියාතිනාගදන්තකො, සදිසත්ථෙ කො. අඬිකීයතෙ ලක්ඛීයතෙ අනෙතාති අඬිකුසො, ගජමත්ථකම්භි විජ්ඣනකණ්ඩකො. අඬිකුසො වියාති අඬිකුසකො, තස්මිං අඬිකුසකෙ වා ලග්ගිතා හොන්තීති සම්බන්ධො. ගණ්හතොති ගණ්හන්තස්ස. මඤ්චස්ස හෙට්ඨාහෙට්ඨාමඤ්චො, තස්මිං. තන්ති තෙලථාලකං.

ආරොහන්තෙහිව ඔරොහන්තෙහි ව නිව්චංසෙවියතීති නිස්සෙණි, තස්සා මජ්ඣංනිස්සෙණි මජ්ඣං, තස්මිං. කණ්ණෙ උට්ඨිතං කණ්ණිකං, කණ්ණමලං, කණ්ණිකං විය කණ්ණිකං, යථා හි කණ්ණමලං කණ්ණතො උට්ඨහිත්වා සයං පවත්තති, එවං තෙලාදිතො උට්ඨහිත්වා සයං පවත්තතීති චුත්තං හොති. සනචුණ්ණන්ති කථිතචුණ්ණං. තං සමුට්ඨානමෙව නාමාති තතො

තෙලාදිතො සමුට්ඨානමෙව නාම භොතීතිඅත්ථො.එතන්ති කණ්ණිකාදි. ඉදං පදංපුබ්බාපරාපෙක්ඛං.

යොත්තෙනාති රජ්ජනා. අඤ්ඤො දෙතීතිසම්බන්ධො.

පවිසන්තෙ ච නික්ඛමන්තෙ ච වරති ආවරති ඉමායාතිවති,තං.උච්ඡුති රසාලො. සො හි උසති විසංදාහෙතීති උච්ඡුති වුව්චති, තං.තිම්බරුසකන්තිතින්දුකං. තඤ්ඤි තෙමෙති භුඤ්ජන්තං පුග්ගලං අද්දෙති රසෙනාතිතිම්බො,රුසති බුද්දිතං නාසෙතීතිරුසකො,තිම්බො ච සො රුසකො වාති ‘‘තිම්බරුසකො’’ති වුව්චති, තං.වතිදණ්ඩකෙසුති වතියා අත්ථාය නික්ඛණ්ණෙසු දණ්ඩකෙසු.මයං පනාති සඬගහකාරාවරියභූතා බුද්ධසොසනාමකා මයං පන, අත්තානංසන්ධාය බහුවචනවසෙන වුත්තං.න පුපුලො පාකාරොතිඅඬ්ඬතෙයාහත්ථපාසානතික්කමං සන්ධාය වුත්තං.හත්ථසතම්පිති රතනසතම්පි.

සොතිසාමණෙරො.හික්ඛුස්ස දෙතීති යොජනා.අපරොති සාමණෙරො.

ඵලං ඉමිස්සත්ථිතිඵලිනී,ඉනපච්චයොඉත්ථිලිඬිගජොතකො ඊ, තං සාබන්ති යොජනා. ඵලිනිසාබන්ති සමාසතොපි පාඨො අත්ථි.මච්ඡිකචාරණත්ථන්ති මධුචාණිතාදිහි මක්ඛනට්ඨානෙනාලියන්තීති මක්ඛිකා, තායෙවමච්ඡිකාබකාරස්ස ඡකාරංකත්වා, තාසං නිචාරණාය.මූලපටිග්ගහමෙවාති මූලෙපටිග්ගහණමෙව, පඨමපටිග්ගහමෙවාති වුත්තං භොති.

හික්ඛු ගච්ඡතීති සම්බන්ධො.අරිත්තෙනාති කෙනිපාතෙන. තඤ්ඤි අරති නාචා ගච්ඡති අනෙනාතිඅරිත්තං,තෙන.තන්ති පටිග්ගහණාරහංහණ්ඩං. අනුපසම්පන්නෙනාතිකාරිතකම්මං.තස්මිම්පිති වාටිකුණ්ඩකෙපි.තන්ති අනුපසම්පන්නං.

පාඨෙයාතණ්ඩුලෙහි පඨස්ස හිතෙතණ්ඩුලෙ.තෙසන්ති සාමණෙරානං.ඉතරෙහීති හික්ඛුහි ගහිතතණ්ඩුලෙහි. සබ්බෙහි හික්ඛුහිභුත්තන්ති සම්බන්ධො.එත්ථාති හික්ඛුහි ගහිතෙහිසාමණෙරස්ස තණ්ඩුලෙහි යාගුපචනෙ න දිස්සතීති සම්බන්ධො.කාරණන්ති පරිවත්තෙත්වා භුත්තස්ස ච අපරිවත්තෙත්වාභුත්තස්ස ච කාරණං.

හත්තං පටිතුකාමො සාමණෙරොති යොජනා. හික්ඛුනා ආරොපෙතබ්බං, අග්ගි න කාතබ්බොති සම්බන්ධො.පුන පටිග්ගහණකිච්චංනත්ථිමූලෙ පටිග්ගහිතත්තාති අධිප්පායො.

අස්සාති සාමණෙරස්ස.තතොති අග්ගිජාලනතො.

තත්තෙ උදකෙති උදකෙ තාපෙ.තතොති තණ්ඩුලපක්ඛිපනතො.

පිධානන්ති උක්ඛලිපිධානං.තස්සෙවාති හත්ථකුක්කුච්චකස්ස භික්ඛුනො ඵව.දබ්බිං වාති කටච්ඡුං වා. සො හි දරියති විලොළියති ඉමායාතිදබ්බිති වුවවති.

තත්තාති තස්මිං යපනෙ.තස්සෙවාති ලොලභික්ඛුස්සෙව.තතොතිපත්තතො. පුනතතොති සාධාදිතො.තත්ථාති ඵලරුක්ඛෙ.

විතක්කං සොධෙතුන්ති “මය්හම්පිදස්සති”ති විතක්කං සොධෙතුං.තතොති අම්බඵලාදිතො.

පුනතතොතිමාතාපිතුනමත්ථාය ගහිතතෙලාදිතො.තෙති මාතාපිතරො.තතොයෙවාති තෙනියෙව තණ්ඩුලෙහි සම්පාදෙත්ථාති සම්බන්ධො.

ඵත්ථාති තාපිතඋදකෙ. අමුඤ්චන්තෙනෙවහත්ථෙන්නාති යොජනා. අඬගන්ති විනාසං ගච්ඡන්තිතිඅඬගාරා. දරියන්ති ඵලියන්තිතිදාරුති.

වුත්තො සාමණෙරොති යොජනා.

ගවතිපරිභුඤ්ජන්තානං විස්සට්ඨං සද්දංකරොතිතිගුලො,ගුලති විසතො ජීවිතං රක්ඛතිති වාගුලො,තං භාජෙත්තො භික්ඛුති සම්බන්ධො.තස්සාති ලොලසාමණෙරස්ස.

ධුමස්සත්ථාය වට්ඨියති වට්ඨිත්ථා කරියතිති ධුමවට්ඨි, තං.මුඛියති විපරියතිතිමුඛං. කං වුවවති සීසං, තං තිට්ඨතිඵත්ථාතිකණ්ඨො.

හත්තුග්ගාරොති උද්ධං ගිරතිතිගිරතිති උග්ගාරො, හත්තමෙව උග්ගාරො හත්තුග්ගාරො, උග්ගාරහත්තන්තිඅත්ථො.දන්තන්තරෙති දන්තවිවරෙ.

උපකට්ඨෙ කාලෙති ආසන්නෙ මජ්ඣන්තිකෙකාලෙ.කක්ඛාරෙත්ථාති සඤ්චිත්ථා. තස්ස අත්ථං දස්සෙතුංවුත්තං “ද්වෙ තයො බෙළපිණ්ඨෙ පාතෙත්ථා”ති. ඵළසඬ්ඛාතං සිඬගං විසාණං අස්මිංඅත්ථිතිසිඬගී,සොයෙව කටුකහයෙහි විරම්භබ්බත්තාසිඬගීවෙරොති වුවවති. අඬකියති රුක්ඛො නවං උග්ගතොතිලක්ඛියති ඵතෙහිතිඅඬකුරා,සමං ලොණෙන උදකං, සමං වා උදකෙනලොණං අස්මින්තිසමුද්දො,තස්ස උදකං අවයවීඅවයවභාවෙනාතිසමුද්දොදකං,තෙන අපට්ඨගහිතෙනාති සම්බන්ධො. ඵාණති ගුලතොථද්ධභාවං ගච්ඡතිතිඵාණිතං. කරෙන හත්ථෙන්න ගහිතබ්බාතිකරකා,වස්සොපලං, කරෙන ගණ්හිතුමරහාති

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
 අත්ථො.කතකට්ඨිනාති කතකනාමකස්ස එකස්ස රුක්ඛවිසෙසස්ස
 අට්ඨිනා.තන්ති උදකං.කපිත්ථොති එකස්සඅම්බිලඵලස්ස රුක්ඛවිසෙසස්ස
 නාමං.

බහලන්ති ආවිලං.සන්දිත්වාති විසන්දිත්වා.කකුධසොබ්භාදයොති
 කකුධරුක්ඛසමීපෙ යිතා සොබ්භාදයො.රුක්ඛතොති
 කකුධරුක්ඛතො.පරිත්තන්තිඅප්පකං.

පානීයසංථෙ පක්ඛිත්තාති හොන්තිති සම්බන්ධො.තන්ති වාසමත්තං
 උදකං.තත්ථොවාතිධිපිතපුප්ඵවාසිතපානීයෙයෙව. ධිපිතං දන්තකට්ඨන්ති
 සම්බන්ධො.අජානන්තස්ස භික්ඛුස්සාති යොජනා. අනාදරෙ චෙතං
 සාමීවචනං.භීති සච්චං, යස්මා වා.

කිංමහාභූතං වට්ටති, කිං න වට්ටතීතියොජනා.යං පනාති මහාභූතං
 පන.අඬගලග්ගන්ති අඬගෙසු ලග්ගං, මහාභූතන්ති සම්බන්ධො.එත්ථාති
 සෙදෙ.සුඤ්ඤාපිතන්ති අඬගාරසදිසංකත්වා සුට්ඨු ඤාපිතං.

වත්තාරීති පථවී ඡාරිකා ගුථං මුත්තන්තිවත්තාරි.මහාවිකට්ඨාතීති
 මහන්තාති සප්පදට්ඨක්ඛණසඬ්ඛාතෙවිකාරකාලෙ කත්තබ්බාති
 ඔසධාති.එත්ථාති “අසතිකප්පියකාරකෙ”ති වචනෙ.කාලොදිස්සං නාමාති
 බ්‍යාධොදිස්ස, පුග්ගලොදිස්ස, කාලොදිස්ස, සමයොදිස්ස, දෙසොදිස්ස,
 වසොදිස්ස, හෙසප්පොදිස්සසඬ්ඛාතෙසු සත්තසු ඔදිස්සෙසු කාලොදිස්සං
 නාමාති අත්ථො. දසමං.

හොජනවග්ගො චතුත්ථො.

5. අවෙලකවග්ගො

1. අවෙලකසික්ඛාපදට්ඨයොජනාඅත්-

269. අවෙලකවග්ගස්ස පයමෙ පරිවිසති
 එත්ථාතිපරිවෙසනන්තිදස්සෙත්තො ආහ “පරිවෙසනට්ඨාන”න්ති.
 පරිබ්බාජකපබ්බජසද්දා සමානාති ආහ “පරිබ්බාජකසමාපන්තොති
 පබ්බජ්ජං සමාපන්තො”ති. තිත්ථෙන සමං පුරතීතිසමතිත්ථිකං, නදීආදියු
 උදකං, සමතිත්ථිකං වියාතිසමතිත්ථිකං,පත්තභාජනෙසු
 යාගුහත්තං.තෙසන්ති මාතාපිතුනං දෙන්තස්සාති සම්බන්ධො.
 “දාපෙතී”තිඑත්ථ දාධාතුයා සම්පදානස්ස සුවිජානිතත්තා තං අදස්සෙත්වා
 කාරිතකම්මමෙවදස්සෙත්තො ආහ “අනුපසම්පන්තොනා”ති.

273. “සන්තිකෙ”තිඉමිනා“උපනික්ඛිපිත්වා”ති එත්ථඋපසද්දස්ස
 සමීපත්ථං දස්සෙති.තෙසන්තිතිත්ථියානං.තත්ථාති භාජනෙ.ඉතොති
 පත්තතො.ඉධාති මය්හං භාජනෙ.නන්ති
 බාදනීයහොජනීයං.තස්සාතිතිත්ථියස්සාති. පයමං.

2. උයොජනසික්ඛාපදං

274. දුතියෙපටික්කමනඅසනසාලසද්දානං පරියායත්තා වුත්තං
 “අසනසාලායපී”ති.හත්තස්ස විස්සජ්ජනංහත්තවිස්සග්ගොති
 කතෙහත්තකිව්වන්ති ආහ“හත්තකිව්ව”න්ති.
 සම්භූධාතුස්සපපුබ්බඅපධාත්වත්ථත්තා වුත්තං “න පාපුණ්”ති.

276. වුත්තාවසෙසන්ති වුත්තෙහි මාතුගාමෙන සද්ධිං
 හසිතුකාමතාදිහිඅවසෙසං.තස්මිත්ති උයොජනසික්ඛමිහි.අත්ථතොති
 විජහන්තවිජහිතහික්ඛුනං අවිනාභාවසඬ්ඛාතඅත්ථතො.ඉතරෙනාති
 උයොජකහික්ඛුනා.තත්ථාති “දස්සනුපවාරං වා සවනුපවාරං
 වා”තිවචනෙ.එත්ථාතිනිද්ධාරණසමුදායො, දස්සනුපවාරසවනුපවාරෙසුති
 අත්ථො. “තථාතිඉමිනාද්වාදසහත්ථපමාණං අතිදිසති.තෙහීති
 කුට්ඨාදිහි.තස්සාති දස්සනුපවාරාතික්කමස්ස.
 “වුත්තපකාරමනාවාර”න්තිඉමිනා “න අඤ්ඤො කොචි පච්චයො”ති එත්ථ
 අඤ්ඤසද්දස්ස අපාදානං දස්සෙති, “කාරණ”න්තිඉමිනා
 පච්චයසද්දස්සත්ථං.

277. කලිසද්දස්ස පාපපරාජයසඬ්ඛාතෙසු ද්විසු අත්ථෙසු
 පාපසඬ්ඛාතොකොධොති ආහ “කලිති කොධො”ති. “ආණ”න්තිඉමිනා
 සාසනසද්දස්සත්ථං දස්සෙති.වුත්තඤ්ඤි “ආණා ව සාසනං ඤෙය්‍ය”න්ති.
 කොධවසෙන වදතීති සම්බන්ධො. දස්සෙත්වාවදතීති යොජනා. ඉමස්ස
 යානං නිසජ්ජං ආලොකිතං විලොකිතං පස්සථ හොති යොජනා.ඉමිනාපීති
 අමනාපවචනං වචනෙනාපීති. දුතියං.

3. සභොජනසික්ඛාපදං

279. තතියෙ “සයනියසරෙ”ති වත්තබ්බෙ යකාරලොපං කත්වා
 “සයනියසරෙ”ති වුත්තන්ති ආහ“සයනියසරෙ”ති.යතොති එත්ථ
 තොසද්දොපයමාදිසු අත්ථෙසු දිස්සති. “යතොනිදාන”න්තිආදිසු (සු. නි.
 275) පයමත්ථෙ. “අන්තරායෙ අසෙසතො”තිආදිසු (ධ. ස. අට්ඨ.
 ගන්ථාරම්භකථා 7) දුතියත්ථෙ. “අනිච්චතො”තිආදිසු (පට්ඨා. 1.1.409)
 තතියත්ථෙ. “මාතිතොපිතිතො”තිආදිසු (දී. නි. 1.311) පඤ්චම්‍යත්ථෙ.
 “යංපරතොදානපච්චයා”තිආදිසු (ජා. 2.22.585) ඡට්ඨායත්ථෙ. “පුරතො
 පච්ඡතො”තිආදිසු (පාවි. 576) සත්තම්‍යත්ථෙ. “පදමතො”තිආදිසු
 කාරණත්ථෙ දිස්සති. ඉධාපිකාරණත්ථෙයෙවාති ආහ “යස්මා”ති. යස්මා
 කාරණා අය්‍යස්ස හික්ඛා දිත්තා, තස්මාගච්ඡථ හත්තෙ තුම්භෙති
 අත්ථො.යන්ති හික්ඛං.වොති තුම්භෙහි.අධිප්පායොති පුරිසස්සඅප්ඣාසයො.
 “පරියුට්ඨිතො”ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි
 අත්ථපකරණාදිතොරාගපරියුට්ඨිතොවාධිප්පෙතොති
 ආහ“රාගපරියුට්ඨිතො”ති, රාගෙන පරිහවිත්වා උට්ඨිතොති අත්ථො.

280. සභොජනන්ති එත්ථ සකාරො සහසද්දකාරියො ච අකාරුකාරානං අසරුපත්තාඅකාරතො උකාරස්ස ලොපො ච තීසු පදෙසු පවිජිමානං ද්විත්තං පදානංතුලාත්ථනිස්සිතසමාසො ච පුබ්බපදෙන සහ හෙදනිස්සිතබාහිරත්ථසමාසො ච හොති, ඉතිඉමමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “සහ උහොති ජනෙහි”ති. අථ වා භුඤ්ජිතබ්බන්තිභොජනං,සං විජ්ජති භොජනං අස්මිං කුලෙතිසභොජනන්ති දස්සෙන්නො ආහ “අථ වා”තිආදි.හීති සච්චං.තෙනෙවාති තෙනෙව අඤ්ඤමඤ්ඤංභුඤ්ජිතබ්බන්තා.අස්සාති “සභොජනෙ”තිපදස්ස.සරෙති එත්ථ පුබ්බො සයනිසද්දො ලොපොති ආහ “සයනිසරෙ”ති. ඉමිනා “දත්තො”තිආදීසු විය පුබ්බපදලොපසමාසං දස්සෙති.පිට්ඨසඬ්ඝාටස්සාති එත්ථ පිට්ඨසඬ්ඝාටො නාම න අඤ්ඤස්ස යස්සකස්සවි, අථ බො සයනිසරගබ්භස්සෙවාති ආහ “තස්ස සයනිසරගබ්භස්සා”ති.යථා වා තථා වාති යෙන වා තෙ න වා ආකාරෙන.කතස්සාති පිට්ඨිවංසං ආරොපෙත්වා වා අනාරොපෙත්වා වා කතස්සාති.තතියං.

284. චතුත්ථපඤ්චමෙසු යථා ච සභොජනසික්ඛාපදං පට්ඨපාරාජිකසමුට්ඨානං, එවමෙව තානිපිතියොජනාති. චතුත්ථපඤ්චමාති.

6. වාරිත්තසික්ඛාපදං

294. ඡට්ඨෙකස්මා තෙහි “දෙථාචුසො හත්ත”න්ති චුත්තං, නනු හික්ඛුනංඑවංචත්තුං න වට්ටතීති ආහ “එත්ථ තං කිරා”තිආදි.තස්මාතියස්මා අහිහටං අහොසි, තස්මා.

295. ඉදං පනවචනං ආහාති සම්බන්ධො.පසාදඤ්ඤථත්තන්ති පසාදස්සඅඤ්ඤනාකාරෙන භාවො.නන්ති බාදනීයං. “ගහෙත්වාආගමංසු”තිඉමිනා “උස්සාරියිත්ථා”ති එත්ථ උකාරස්ස උග්ගහත්ථතඤ්චසරධාතුස්ස ගත්තත්ථතඤ්ච අජ්ජනනිඤ්ඤංවිහත්තියා ත්ථත්තඤ්චදස්සෙති, උග්ගහෙත්වා සාරිංසු අගමංසුති අත්ථො.

298. යත්ථාති යස්මිං යානෙ. යිතස්ස හික්ඛුනො චිත්තං උජ්ජන්තන්තියොජනා.තතොති චිත්තුජ්ජන්තො.යන්ති හික්ඛුං.පකතිවචනෙනාතිඋච්චාසද්දමකත්වා පවත්තෙන සභාවචචනෙන.අත්තොවිහාරෙතිවචනස්ස අතිසම්බාධත්තා අයුත්තභාවං මඤ්ඤමානො ආහ “අපි වඅත්තොඋපචාරසීමායා”ති.

302. ගාමස්සඅන්තරෙ ආරාමො තිට්ඨතීතිඅන්තරාරාමොවිහාරො, තං ගච්ජතීතිදස්සෙන්නො ආහ “අත්තොගාමෙ”තිආදීති. ඡට්ඨං.

7. මහානාමසික්ඛාපදං

303. සත්තමෙ “හගවතො”තිපදං “චූළපිතුපුත්තො”තිපදෙ සම්බන්ධො, “මහල්ලකතරො”තිපදෙ අපාදානං.චූළපිතුපුත්තොති

සුද්ධොදනො, සක්කොදනො, සුක්කොදනො, ධොතොදනො, අමිතොදනොති පඤ්ච ජනා භාතරො, අමිතා, පාලිතාති ද්වෙ භගිනියො. තෙසු භගවා චනන්දො ච ජෙට්ඨභාතුභුතස්ස සුද්ධොදනස්ස පුත්තා, ආනන්දො කනිට්ඨභාතුභුතස්ස අමිතොදනස්ස පුත්තො, මහානාමො ච අනුරුද්ධො ච තතියස්ස සුක්කොදනස්ස පුත්තා. සක්කොදනධොතොදනානං පුත්තා අපාකටා. තිස්සත්ථෙරො අමිතාය නාම භගිනියා පුත්තො, පාලිතාය පුත්තධිතරා අපාකටා. තස්මා වුළුපිතුනො සුක්කොදනස්ස පුත්තො වුළුපිතුපුත්තොති අත්ථො දට්ඨබ්බො. ද්වීසු ඵලෙසුති හෙට්ඨිමෙසු ද්වීසු ඵලෙසු. උස්සන්තසද්දො බහුපරියායොති ආහ “බහු”ති. වජ්ජොති ගොට්ඨතො. තඤ්ඤි ගාවො ගොවරට්ඨානතො පටික්කමිත්වානිවාසත්ථාය වජන්ති ගච්ඡන්ති අස්මිත්ති වජොති වුව්චති.

306. තස්මිං සමයෙති තස්මිං පචාරණසමයෙ. “එත්තකෙහි”ති පදස්ස නාමවසෙනවා පරිමාණවසෙන වා දුට්ඨස්ස අත්ථස්ස අධිජ්ජෙතත්තා වුත්තං “නාමවසෙන පරිමාණවසෙනා”ති. තෙසු නාමං සන්ධාය එතං නාමං එතෙසං හෙසජ්ජානන්ති එත්තකානීති වචනත්ථො කාතබ්බො, පරිමාණං සන්ධාය එතං පරිමාණං එතෙසන්ති එත්තකානීති වචනත්ථො කාතබ්බො. “අඤ්ඤං හෙසජ්ජ”න්ති එත්ථ අඤ්ඤසද්දස්ස අපාදානං නාමං වා පරිමාණං වා භවෙය්‍යාති ආහ “සබ්බිනා පචාරිතො”ති ආදි.

310. යෙති දායකා, පචාරිතා හොන්තීති සම්බන්ධොති. සත්තමං.

8. උය්‍යුත්තසෙනාසික්ඛාපදං

311. අට්ඨමෙ “අභිමුඛ”න්ති ඉමිනා අභිසද්දස්සත්ථං දස්සෙති. “උය්‍යාතො”ති පදස්ස උට්ඨහිත්වා යාතොති දස්සෙන්නො ආහ “නගරතොති ගිගතො”ති. “කතඋය්‍යාග”න්ති ඉමිනා උට්ඨහිත්වා යුඤ්ජති ගච්ඡති උය්‍යුත්තාති දස්සෙති. ධාතුන, මනෙකත්ථත්තා වුත්තං “ගාමතොති ක්ඛන්ත”න්ති.

314. ද්වාදසපුරිසා ඉමස්ස හත්ථිනොති ද්වාදසපුරිසො, ආවුධො හත්ථෙසු එතෙසන්ති ආවුධහත්ථා. නින්තන්ති නින්තට්ඨානං, පස්සතොහික්ඛුනොති සම්බන්ධොති. අට්ඨමං.

9. සෙනාවාසසික්ඛාපදං

319. නවමෙ “තිට්ඨතු වා”ති ආදිනා වසනාකාරං දස්සෙති. වාසද්දො “වඬිකමතු වා”ති අත්ථං සම්පිණ්ඤෙති. කිඤ්චි ඉරියාපට්ඨන්ති චතුසු ඉරියාපට්ඨ කිඤ්චි ඉරියාපට්ඨං. යථා රුද්ධමානෙ සඤ්චාරො ඡිජ්ජති, එවං රුද්ධා සංවුතා හොතීති යොජනා. “රුද්ධො”ති ඉමිනා “පලිබුද්ධො”ති එත්ථ පරිපුබ්බස්ස බුධිධාතුස්ස අධිජ්ජායත්ථං දස්සෙති. නවමං.

10. උයොධිකසික්ඛාපදං

322. දසමෙයුජ්ඣන්තිති සංපහරන්ති. “බලස්ස අග්ගං එත්ථා”තිඉමිනාහින්නාධිකරණබාහිරත්ථසමාසං. දස්සෙති. “ජානන්ති”තිපදං අත්ථසම්පුණ්ණත්ථායපක්ඛිත්තං. අග්ගන්ති කොට්ඨාසං. බලං ගණියති එත්ථාතිබලග්ගන්ති වචනත්ථොපි යුජ්ජති. තෙනාහ “බලගණනට්ඨාන”න්ති. ඉදඤ්චි වචනං අම්බසෙවනගරුසින්නයෙන වුත්තං. කථං? “බලගණනට්ඨාන”න්ති වදන්තෙන අට්ඨකථාවරියෙන “බලස්ස අග්ගං ජානන්ති එත්ථාතිබලග්ග”න්ති වචනත්ථස්ස පිණ්ඩත්ථො ව ඤාපියති, “බලං ගණියති එත්ථාතිබලග්ග”න්ති වචනත්ථො ව දස්සියති. වියුභියතෙ සම්පිණ්ඩියතෙබ්බුහො, සෙනාය බ්බුහොසෙනාබ්බුහොති අත්ථං දස්සෙති “සෙනාය වියුහ”න්තිආදිනා. අණතිහෙරවසද්දං කරොතිතිඅණිකං, මුද්ධජණකාරො, හත්ථියෙව අණිකංහත්ථාණිකං. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. යොහත්ථි පුබ්බෙ වුත්තො, තෙන හත්ථිනාති යොජනාති. දසමං.

අවෙලකවග්ගො පඤ්චමො.

6. සුරාපානවග්ගො

1. සුරාපානසික්ඛාපද-අත්ථයොජනා

326. සුරාපානවග්ගස්ස පටමෙ හද්දා වති එත්ථාතිහද්දවතිකාති ව, හද්දා වති හද්දවති, සා එත්ථ අත්ථිතිහද්දවතිකාති වඅත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “සො”තිආදි. සොති ගාමො ලභිතිසම්බන්ධො. පථං ගච්ඡන්තිතිපථාවිනොති කතෙ අද්ධිකායෙවාතිආහ “අද්ධිකා”ති. අද්ධං ගච්ඡන්තිතිඅද්ධිකා. “පථිකා”තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. “තෙජසා තෙජ”න්තිපදානිසම්බන්ධාපෙක්ඛාති ව හොන්ති, පදානං සමානත්තා සම්බන්ධො වසමානොති මඤ්ඤිතුං සක්කුණෙය්‍යා ව හොන්ති, තස්මා තෙසං සම්බන්ධඤ්ච තස්සඅසමානතඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං. “අත්තනො තෙජසා නාගස්ස තෙජ”න්ති. “ආනුභාවෙනා”තිඉමිනා පන තෙජසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. කපොතස්ස පාදොකපොතොඋපවාරෙන, තස්ස එසොකාපොතො, වණ්ණො. කාපොතො විය වණ්ණො අස්සාතිකාපොතිකාති දස්සෙන්නො ආහ “කපොතපාදසමවණ්ණරත්තොභාසා”ති. පසන්නසද්දස්සපසාදසද්ධාදයො නිවත්තෙතුං. “සුරාමණ්ඩස්සෙනං අධිවචන”න්ති වුත්තං. පඤ්චාභිඤ්ඤස්ස සතොති පඤ්චාභිඤ්ඤස්ස සමානස්ස සාගතස්සාතියොජනා.

328. “මධුකපුජ්ඣාදිනං රසෙන කතො”තිඉමිනා පුජ්ඣානං රසෙන කතො ආසවොපුජ්ඣාසවොති වචනත්ථං දස්සෙති. එස නයො “ඵලාසවො”තිආදිසුපි. සුරාමෙරයානං විසෙසං දස්සෙතුං වුත්තං. “සුරා නාමා”තිආදි. පිට්ඨකිණ්ණපක්ඛිත්තාති පිට්ඨෙන ව කිණ්ණෙන ව පක්ඛිත්තා කතාවාරුණිති සම්බන්ධො. කිණ්ණාති ව සුරාය ඛිජං. තඤ්චිකිරන්ති

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
 නානාසම්භාරානි මිස්සිහවන්ති එත්ථානි කිණ්ණානි වුව්වති.
 තස්සායෙවමණ්ඛෙති යොජනා. සුරනාමකෙන එකෙන වනවරකෙන
 කතාතිසුරා. මදංජනෙතිතිමෙරයං.

329. ලොණසොවීරකන්තිඵලංනාමකං පානං. සුත්තන්තිපි
 ඵලමෙව. තස්මිනිතිසුපසංපාකෙ. තෙලං පන පවන්තිති සම්බන්ධො. නත්ථි
 තිබ්බං මජ්ජං එත්ථානිඅතිබ්බංමජ්ජං, අතිබ්බංමජ්ජෙ තස්මිංයෙව තෙලෙති
 අත්ථො. යංපනාති තෙලං පන. තිබ්බං මජ්ජං ඉමස්ස
 තෙලස්සාතිතිබ්බංමජ්ජං. යත්ථානි තෙලෙ. අරිට්ඨොතිඵලංනාමකං
 හෙසජ්ජං. තන්ති අරිට්ඨං, “සන්ධායා” තිපදෙඅවුත්තකම්මං. එතන්ති
 “අමජ්ජං අරිට්ඨ” ත්තිවචනං, “චුත්ත” ත්තිපදෙ චුත්තකම්මන්ති. පයමං.

2. අඬුලිපතොදකසික්ඛාපදං

330. දුතියෙඅඬුලිහි පතුජ්ජනං අඬුලිපතොදො,
 සොයෙවඅඬුලිපතොදකොති දස්සෙන්තො ආහ
 “අඬුලිහි” තිආදි. උත්තන්තොතිඅවතපන්තො. අවතපන්තොති වඅත්ථතො
 කිලමන්තොයෙවාති ආහ “කිලමන්තො” ති. කිලමන්තො හුත්වාති
 යොජනා. අස්සාසගහණෙන පස්සාසොපි ගහෙනබ්බොති ආහ
 “අස්සාසපස්සාසසඤ්චාරො” ති. තම්පිති හික්ඛුනිම්පිති. දුතියං.

3. හසධම්මසික්ඛාපදං

335. තතියෙපකාරෙන කරියති යපියතීතිපකතංපඤ්ඤත්තන්ති
 දස්සෙන්තො ආහ “යං හගවතා” තිආදි. යන්ති සික්ඛාපදං.

336. හසසඬ්ඛාතොධම්මො සභාවොහසධම්මොති චුත්තෙ අත්ථතො
 කිලිකායෙවාති ආහ “කිලිකා වුව්වති” ති.

337. ගොජ්ජකානන්ති වරණගණ්ඨිකානං. තෙ හි පාදෙ පාදං
 යපනකාලෙඅඤ්ඤමඤ්ඤපරි යපනතො ගොපියන්තීති ගොජ්ජා, තෙ ඵව
 ගොජ්ජකාති වුව්වන්ති. පාදස්සහි උපරි පාදං යපනකාලෙ එකස්ස උපරි
 එකො න යපෙනබ්බො. තෙනාහ හගවා “පාදෙ පාදංඅච්චාධායා” ති (දී. නි.
 2.196; ම. නි. 1.423; අ. නි. 3.16). ඔට්ඨපො
 දුතියො. ඔරොහන්තස්සහික්ඛුනොති සම්බන්ධො.

338. ථීයාරිත්තාදිහි ආදිසද්දෙන ලඬිකාරාදයො සඬ්ගණ්ඨාති.
 කෙවිවදන්තිති සම්බන්ධො. පතනුජ්ජනනවාරෙසුති
 පතනවාරඋජ්ජනනවාරෙසු. තත්ථානි තස්සං බිත්තකථලායං. හීති සච්චං,
 යස්මා වා. යපෙත්වාකිලුත්තස්සාති සම්බන්ධො. ලිබ්බං
 වට්ඨතිකිලාධිජ්ජායස්ස විරහිතත්තාති අධිජ්ජායො. කිලාධිජ්ජායෙන
 අත්ථපොතකං අක්ඛරංලිඛන්තස්සාපි ආපත්තියෙවාති වදන්ති. එත්ථානි
 ඉමස්මිංසික්ඛාපදෙති. තතියං.

4. අනාදරියසික්ඛාපදං

342. චතුත්ථෙට්ඨමිමොනාම තත්තියෙවාති ආහ “තත්ති”ති.පචෙණිති තස්සෙව වෙවචනං. “තං වා න සික්ඛිතුකාමො”ති එත්ථතංසද්දස්ස අත්ථමාවිකාතුං වුත්තං “යෙන පඤ්ඤත්තෙනා”ති. විනයෙ අපඤ්ඤත්තංසන්ධාය වුත්තං “අපඤ්ඤත්තෙනා”ති ආහ “සුත්තෙ වා අභිධම්මෙවා ආගතෙනා”ති.

344. පචෙණියාති උපාලිආදිකාය ආචරියපරම්පරසඬ්ඛාතාය තත්තියා.කුරුන්දියං වුත්තත්ති සම්බන්ධො. මහාපච්චරියං වුත්තත්ති සම්බන්ධො.තං සම්බන්ති කුරුන්දිවාදමහාපච්චරිවාදසඬ්ඛාතං සම්බං තං වචනං.පචෙණියා ආගතෙති පචෙණියා ආගතසඬ්ඛාතෙ මහාඅට්ඨකථාවාදෙති.චතුත්ථං.

345. පඤ්චමෙමනුස්සවිග්ගහෙති මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකෙති. පඤ්චමං.

6. ජොතිසික්ඛාපදං

350. ඡට්ඨෙජනපදස්ස නාමත්තා බහුවචනවසෙන “හග්ගෙසු”ති පාළියං වුත්තං. සුසුමාරසණ්ඨානොපබ්බතසඬ්ඛාතො ගිරි එත්ථාතිසුසුමාරගිරි,එතස්ස වාමාපිතකාලෙ සුසුමාරො ගිරති සද්දං නිග්ගිරති එත්ථාතිසුසුමාරගිරීති අත්ථමනපෙක්ඛිත්වා වුත්තං “නගරස්ස නාම”න්ති.තං පනාති වනං පන. “මිගාන”න්තිආදිනා මිගානං අභයො දියතිඑත්ථාතිමීගදායොති අත්ථං දස්සෙති.

352. “ජොතිකෙ”තිපදස්ස ජොතිස්ස අග්ගිස්ස කරණංජොතිකත්තිදස්සෙතුං වුත්තං “ජොතිකරණෙ”ති.

354. “සමාදහිතුකාමතායා”තිපදං“අරණිසණ්ඨාපනතො”තිපදෙ හෙතු.ජාලාති සිඛා. සා හි ජලති දිබ්බතීති ජාලාති වුවචති.

පතිලාතං උක්ඛිපතීති එත්ථ “පතිතාලාත”න්ති වත්තබ්බෙ තකාරලොපං කත්වා සන්ධිවසෙන පතිලාතන්ති වුත්තත්තිආහ “අලාතං පතිතං උක්ඛිපතී”ති.අලාතන්ති උම්මුක්කං.තඤ්ඤි ආදිත්තං හුත්වා අතිඋණ්හත්තා න ලාතබ්බං න ගණ්ඨිතබ්බන්ති අලාතන්තිවුවචති.අවිජ්ඣාතන්ති ඤායනතො ඩස්භනතො අවිගතං අලාතන්තිසම්බන්ධො. ඤායනං ඩස්භනං ඤාතං, විගතං ඤාතං ඉමස්සාලාතස්සාතිවිජ්ඣාතං.

356. පදිපාදිනීතිපදිපජොතිකාදිති.තත්ථාති තාසු දුට්ඨවාළමිගඅමනුස්සසඬ්ඛාතාසු ආපදාසුනිමිත්තභූතාසු. නිමිත්තත්ථෙ වෙතං භූමිමචචනන්ති. ඡට්ඨං.

7. නභානසික්ඛාපදං

366. සත්තමෙපාරං ගච්ඡන්තො න කෙවලං සඋදකාය නදියා එව න්භායිතුං වට්ටති, සුක්ඛාය නදියාපිවට්ටතීති දස්සෙන්නො ආහ “සුක්ඛායා”තිආදි.උක්කිරිත්වාති වියුහිත්වා. ආවාටායෙව බුද්දකට්ඨෙයනආවාටකා,තෙසුති. සත්තමං.

8. දුබ්බණ්ණකරණසික්ඛාපදං

368. අට්ඨමෙඅලහිතිලභොති වචනත්ථෙ අපච්චයං කත්වා ණපච්චයස්සස්වත්ථභාවං දස්සෙතුං චුත්තං “ලභොයෙව ලාභො”ති. අපච්චයමකත්වා පකතියාණපච්චයොපි යුත්තොයෙවාති දට්ඨබ්බං. සද්දන්තරොපි අත්ථන්තරාභාවා සමාසො භොතීතිආහ “නවච්චරලාභෙනාති වත්තබ්බෙ”ති.අනුනාසිකලොපන්ති “නව”න්ති එත්ථ නිග්ගහිතස්ස විනාසං. නිග්ගහිතඤ්ඤි නාසං අනුගතත්තා“අනුනාසික”න්ති වුවචති, තස්ස අදස්සන, මකත්වාති අත්ථො.මජ්ඣෙ ධීතපදද්වයෙති “නව”න්ති ව “ච්චරලාභෙනා”ති වද්විත්තං පදානමන්තරෙ “ධීතෙ පනා”ති ව “හික්ඛුනා”ති ව පදද්වයෙ. නිද්ධාරණෙවෙතං භූමිමච්චනං.නිපාතොති නිපාතමත්තං. අලහිතිලභොති වචනත්ථස්ස අභිධෙය්‍යත්ථං දස්සෙතුං “හික්ඛුනා”තිචුත්තන්ති ආහ “හික්ඛුනා”තිආදි. පදභාජනෙ පන චුත්තන්ති සම්බන්ධො.යන්ති යං ච්චරං. “ච්චර”න්ති එත්ථ ච්චරසරූපං දස්සෙන්නො ආහ “යං නිවාසෙතුං වා”තිආදි.වම්මකාරනීලන්ති වම්මකාරානංතිඵලෙ පක්ඛිත්තස්ස අයගුථස්ස නිලං. මහාපච්චරියංචුත්තන්ති සම්බන්ධො. දුබ්බණ්ණො කරියති අනෙතාතිදුබ්බණ්ණකරණං,කප්පඛිත්තදුන්ති ආහ “කප්පඛිත්තදුංසන්ධායා”ති. ආදියන්තෙන හික්ඛුනා ආදාතබ්බන්ති සම්බන්ධො.කොණෙසුති අන්තෙසු. වාසද්දො අනියමවිකප්පත්ථො.අක්ඛිමණ්ඩලමත්තං වාති අක්ඛිමණ්ඩලස්ස පමාණං වාකප්පඛිත්තදුති සම්බන්ධො.පට්ටෙ වාති අනුචාතපට්ටෙවා.ගණ්ඨියං වාති ගණ්ඨිකපට්ටෙ වා.පාළිකප්පොති ද්වෙ වා තිස්සො වා තතො අධිකා වා ඛිත්තදුආවලිකත්වා කතො කප්පො.කණ්ණිකකප්පොති කණ්ණිකං වියඛිත්තදුගොච්ඡකං කත්වා කතො කප්පො. ආදිසද්දෙන අග්ගියකප්පාදයො සඬගණ්භාති.සබ්බත්ථාති සබ්බාසු අට්ඨකථාසු. එකොපි ඛිත්තදු වට්ටොයෙවවට්ටතීති ආහ“එකං වට්ටඛිත්තදු”න්ති.

371. අග්ගලාදීනීති ආදිසද්දෙන අනුචාතපරිභණ්ඩෙ සඬගණ්භාතීති.අට්ඨමං.

9. විකප්පනසික්ඛාපදං

374. නවමෙතස්සාති එත්ථ තසද්දස්ස විසයො ච්චරසාමිකොයෙවාති ආහ “ච්චරසාමිකස්සා”ති. දුතියස්ස තසද්දස්ස විසයො විනයධරොයෙවාති ආහ “යෙනා”තිආදි. “අවිස්සාසන්නො”තිපදස්ස කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙතුං චුත්තං “අවිස්සාසෙනා”ති.තෙනාති විනයධරෙනාති. නවමං.

10. චීවරාපනිධානසික්ඛාපදං

377. දසමෙ “අපනෙත්වා”තිඉමිනා අපඉත්තපසග්ගස්ස අත්ථං දස්සෙති. නිධෙන්තීති නිගුහිත්වා යපෙන්ති. භසාධිප්පායොති භසං, භසනත්ථාය වා අධිප්පායො. පරික්ඛාරස්සසරූපං දස්සෙතුං චුත්තං “පත්තත්ථවිකාදි”න්ති. පත්තස්ස පාළියමාගතත්තාපත්තස්ස ථවිකාති අත්ථොයෙව ගහෙතඛිබ්බො, න පත්තො ව ථවිකා වාති. “සමණෙනනාමා”තිපදං “භවිතු”න්තිපදෙ භාවකත්තාති. දසමං.

සුරාපානවග්ගො ඡට්ඨො.

7. සප්පාණකවග්ගො

1. සඤ්චිච්චපාණසික්ඛාපදාදියොජනාඅත්-

382. සප්පාණකවග්ගස්සපඨමෙ උසුං අසති ඛිපති අනෙතාතිඉස්සාසොති කතෙ ධනුයෙව මුඛාතො ඉස්සාසො නාම, ධනුග්ගහා- වරියොපන උපචාරෙන. උසුං අසති ඛිපතීතිඉස්සාසොති කතෙ ධනුග්ගහාවරියො ඉස්සාසො නාම, ඉධ පන උපචාරත්ථො වාකත්තුත්ථො වා ගහෙතඛිබ්බොති ආහ “ධනුග්ගහාවරියො හොති”ති. පඛිබ්බිතකාලෙඉස්සාසස්ස අයුත්තත්තා චුත්තං “ගිහිකාලෙ”ති. වොරොපිතාති එත්ථ වි අව පුඛිබ්ස්ස රුහධාතුස්ස අධිප්පායත්ථංදස්සෙතුං චුත්තං “වියොජිතා”ති.

යස්මා ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. එතන්ති “ජීවිතා වොරොපිතා”තිවචනං. කස්මා වොහාරමත්තමෙව හොති, නනු යතො කුතොපි යස්මිංකිස්මිංපි වියොජිතෙ ද්වෙ වත්ථුනි විය විසුං තිට්ඨන්ති පාණතො ජීවිතෙ වියොජිතෙපාණජීවිතාපිති ආහ “න හෙත්ථා”තිආදි. හීති සච්චං. එත්ථාති “ජීවිතා වොරොපිතා”තිවචනෙ දස්සෙතුන්ති සම්බන්ධො. කිඤ්ච ජීවිතංනාමාති යොජනා. අයං පනෙත්ථ අත්ථසම්බන්ධො – සිසාලඬකාරෙ සිසතො වියොජිතෙ සිසංඅලඬකාරතො විසුං තිට්ඨති යථා, එවං ජීවිතෙ පාණතො වියොජිතෙ ජීවිතං පාණතො විසුං නතිට්ඨති නාමාති. අඤ්ඤදත්ථුනි එකංසෙන. “පාණ”න්තිසාමඤ්ඤතො චුත්තොපි මනුස්සපාණස්ස පාරාජිකට්ඨානෙ ගහිතත්තා ඉධ පාරිසෙසඤ්ඤායෙනතිරච්ඡානපාණොව ගහෙතඛිබ්බොති ආහ “තිරච්ඡානගතොයෙව පාණො”ති. තන්ති පාණං. මහන්තෙ පන පාණොති සම්බන්ධො.

385. සොධෙන්තොඅපනෙතීති යොජනා. මඬගුලොති මනුස්සරත්තපො එකො කිම්චිසෙසො. සො හි රත්තපිවනත්ථාය මඬගති ඉතො විතො ව ඉමං විමඤ්ච යානං ගච්ඡතීති “මඬගුලො”ති චුච්චති. පදක්ඛරානඤ්චි අවිපරිත්තත්ථං, සොතුනඤ්චසජ්ඣායොපදෙසලහනත්ථං කත්ථවි යානෙ වචනත්ථො චුත්තොති දට්ඨබ්බං. තස්ස ඛිපමෙවබුද්දකට්ඨෙයනමඬගුලබ්ඡකං, තස්මිං. තන්ති මඬගුලබ්ඡකං. හින්දන්තො හුත්වාති යොජනාති. පඨමං.

2. සප්පාණකසික්ඛාපදං

387. දුතියෙසහ පාණෙහිතිසප්පාණකං උදකන්තිදස්සෙන්තො ආහ “යෙ පාණකා” තිආදි. හීති සච්චං. පත්තපුරම්පි උදකන්ති සම්බන්ධො. තාදිසෙනාති සප්පාණකෙන. ධොවතොපි පාවිත්තියන්ති යොජනා. උදකසොණ්ඩිත්ති සිලාමයං උදකසොණ්ඩිං. පොක්ඛරණිත්ති සිලාමයං පොක්ඛරණිං. උට්ඨාපයතොපි පාවිත්තියන්තිසම්බන්ධො. තතොති සොණ්ඩිපොක්ඛරණිහි. උදකස්සාති උදකෙන, පුරෙ සට්ඨෙ ආසිඤ්චිත්වාති සම්බන්ධො. තත්ථාති උදකෙ. උදකෙති උදකසණ්ඨානකපදෙසෙ ආසිඤ්චිතඋදකෙ. පතිස්සතිති සොණ්ඩිපොක්ඛරණිහි ගහිතඋදකං පතිස්සතිති. දුතියං.

3. උක්කොට්ඨාසික්ඛාපදං

392. තතියෙ “උච්චාලෙන්ති” තිඉමිනා උක්කොට්ඨන්තිති එත්ථ උපුබ්බස්ස කුට්ඨාතුස්ස උච්චාලනත්ථං දස්සෙති ධාතුන, මනෙකත්ථත්තා. යං යං පතිට්ඨිතං යථාපතිට්ඨිතං, තස්ස භාවොයථාපතිට්ඨිතභාවො, තෙන.

393. යො ධම්මොති යො සමථධම්මො. ධම්මෙනාති එත්ථ එනසද්දෙන “යථාධම්ම”න්ති එත්ථ අංගුතිකාරියස්ස කාරිං දස්සෙති. ඉමිනා “යථාධම්ම”න්ති පදස්ස “නිහතාධිකරණ”න්ති එත්ථ නිහතසද්දෙන සම්බන්ධිතබ්බභාවං දස්සෙති. “සත්ථාරා” තිපදං “චුත්තං” ඉතිපදෙ කත්තා. තත්ථි හතං හනනං ඉමස්සාති නිහතන්ති චුත්තෙ අත්ථතො චූපසමනමෙවාති ආහ “චූපසමිත”න්ති.

395. යං වා තංවා කම්මං ධම්මකම්මං නාම න භොති, අථ බො අධිකරණචූපසමකම්මමෙව ධම්මකම්මං නාමාතිදස්සෙන්තො ආහ “යෙන කම්මෙනා” තිආදි. අයම්පීති අයම්පිහික්ඛු. සෙසපදානිපීති “ධම්මකම්මෙ වෙමතිකො” තිආදීනි සෙසපදානිපි. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. විත්ථාරො පනචුත්තොති සම්බන්ධො. තත්ථෙව්වාති පරිවාරෙ එව. ඉධාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ, විහඬිගෙ වාති. තතියං.

4. දුට්ඨුල්ලසික්ඛාපදං

399. වතුත්ථෙ අත්ථුද්ධාරවසෙන දස්සිතාති දුට්ඨුල්ලසද්දත්ථභාවෙන සදිසත්තාති අධිප්පායො. “ධුර”න්ති එත්ථ ලක්ඛණවත්තත්තා භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ “ධුරෙ” ති. ධුරෙ නික්ඛිත්තමත්තෙ සතිති යොජනා.

එවං ධුරං නික්ඛිපිත්වාති “අඤ්ඤස්ස නාරොවෙස්සාමි” ති එවං ධුරං නික්ඛිපිත්වා. අඤ්ඤස්සාති වත්ථු, පුග්ගලතො අඤ්ඤස්ස දුතියස්ස. සොපීති දුතියොපි. අඤ්ඤස්සාති තතියස්ස. යාව කොට්ඨි න ජිජ්ජති, තාව ආපජ්ජතියෙවාති යොජනා. තස්සෙවාති ආපත්තිං.

ආපන්නපුග්ගලස්ස.වත්ථුපුග්ගලොයෙවාති

ආපත්තිං

ආපන්නපුග්ගලොයෙව.අයන්ති පයමහික්ඛු.අඤ්ඤස්සාතිදුතියස්ස.සොති දුතියො ආරොචෙතීති සම්බන්ධො.යෙනාති පයමහික්ඛුනා.අස්සාති දුතියස්ස.තස්සෙවාති පයමහික්ඛුස්සෙව. වත්ථුපුග්ගලං උපනිධාය “තතියෙන පුග්ගලෙන දුතියස්සා”ති වුත්තං.

400.

පඤ්චාපත්තික්ඛන්ධෙනි

ථුල්ලච්චයාදිකේ

පඤ්චආපත්තික්ඛන්ධෙ.අජ්ඣාමාරො නාමාති අධිභවිත්වාචිතික්කමිත්වා ආචරිතබ්බත්තා අජ්ඣාමාරො නාමාති. චතුත්ථං.

5. උනවිසතිවස්සසික්ඛාපදං

402. පඤ්චමෙඅභිගුලියොති කරසාබායො. තා හි අභිගන්ති හත්ථතො පඤ්චධානිජ්ජිත්වා උග්ගච්ඡන්තීති අභිගුලියොති වුච්චන්ති. ලිඛන්තස්ස උපාලිස්සාතිසම්බන්ධො.තෙනාති බහුවිත්තෙතබ්බකාරණෙන.අස්සාති උපාලිස්ස.උරොති හදයං. තඤ්භිඋසති විත්තතාපො දහති එත්ථාති උරොති වුච්චති.රූපසුත්තන්ති හෙරඤ්ඤිකානං රූපසුත්තං, යථා හත්ථාචරියානංහත්ථිසුත්තන්ති.අක්ඛිතීති චක්ඛුති. තාති හිඅක්ඛන්ති විසයෙසු බ්‍යාපිභවන්ති, රූපං වා පස්සති ඉමෙහිති අක්ඛිතීතිවුච්චන්ති. මකසෙන සුචිමුඛානං ගහිතත්තා ඩංසෙන පිඨගලමක්ඛිකායොව ගහෙතබ්බාති ආහ“ඩංසාති පිඨගලමක්ඛිකායො”ති. පිඨගලමක්ඛිකායො හිඩංසනට්ඨෙන බාදනට්ඨෙනඩංසාති වුච්චන්ති. දුක්කරො බමොඵතාසන්තිදුක්ඛාති දස්සෙන්නො ආහ “දුක්ඛමාන”න්ති.වෙදනානන්ති සම්බන්ධො. අසාතස්ස කාරණං දස්සෙතුං වුත්තං “අමධුරාන”න්ති. ඉමිනාඅමධුරත්තා න සාදිතබ්බාතිඅසාතාති අත්ථං දස්සෙති.පාණසද්දජීවිතසද්දානං පරියායභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “ජීවිතහරාන”න්ති. පාණංහරන්ති අපනෙන්නීතිපාණහරා,තාසං වෙදනානන්තිසම්බන්ධො.

404. විජායනකාලතොපට්ඨාය පරිපුණ්ණවිසතිවස්සො න ගහෙතබ්බො, ගබ්භගහණකාලතොපන පට්ඨායාති දස්සෙන්නො ආහ “පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨායා”ති. ගබ්භෙ සයිතකාලෙන සද්ධිං විසතිමං වස්සංපරිපුණ්ණමස්සාතිගබ්භවිසොපුග්ගලො.හීති සච්චං.යථාහාති යෙනාකාරෙන සඨ්ඛංගච්ඡති, තෙනාකාරෙන හගවා ආහාති යොජනා. අථ වා යථා කිං වචනං හගවා ආහාති යොජනා.

ගබ්භවිසො හුත්වා උපසම්පන්නොති සම්බන්ධො.අමිහීති අස්මි. නුසද්දො පරිවිතක්කත්ථෙ නිපාතො.යන්ති යාදිසං පයමං විත්තන්ති සම්බන්ධො. ඉමිනාපටිසන්ධිවිත්තං දස්සෙති. “පයමං විඤ්ඤාණ”න්ති තස්සෙව වෙච්චනං.තන්ති පයමං විත්තං පයමං විඤ්ඤාණං.අස්සාති සත්තස්ස.සාව ජාතීති සා ඵවපටිසන්ධි, ගබ්භො නාම හොතීති සම්බන්ධො.

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
 තත්ථාති පාළියං, විනිච්ඡයො ඵලංවෙදිතබ්බොති යොජනා.යොති
 පුග්ගලො.මහාපචාරණායාති අස්සයුජපුණ්ණමියං. සා හි
 පුජිතපචාරණත්තාමහාපචාරණාති වුවිච්ඡි.තතොති පචාරණාය
 ජාතකාලතො.තත්ති මහාපචාරණං.පාටිපදෙ වාති ඵත්ථවසද්දො
 අනියමවිකප්පත්ථො, පචාරණදිවසපාටිපදදිවසෙසු අඤ්ඤතරස්මිං
 දිවසෙඋපසම්පාදෙනබ්බොති අත්ථො.භායනවඩ්ඪිනන්ති
 කුච්ඡිමිහිවසිතමාසෙසු අධිකෙසු භායනඤ්ච උනෙසු වඩ්ඪිනඤ්ච
 වෙදිතබ්බං.

පොරාණකත්ථෙරා පන උපසම්පාදෙන්තිති
 සම්බන්ධො.ඵකුනවිසතිවස්සන්ති අනන්තරෙ වුත්තං
 ඵකුනවිසතිවස්සං.නික්ඛමනීයොති සාවණමාසො. සො හි අන්තොවිටීතො
 බාහිරවිටී. නික්ඛමනිසුරියො අස්මිත්ති “නික්ඛමනීයො”ති
 වුවිච්ඡි.පාටිපදදිවසෙති පච්ඡිමිකාය
 වස්සුපගමනදිවසෙ.තංඋපසම්පාදනං.කස්මාති පුච්ඡා. ඵත්ථයත්වා
 පරිහාරොවුවිච්ඡෙනෙමයාති යොජනා.විසතියා වස්සෙසුති
 උපසම්පන්නපුග්ගලස්ස විසතියා වස්සෙසු.තිංසරත්තිදිවස්ස ඵකමාසත්තා
 “චත්තාරොමාසා පරිභායන්ති”තිවුත්තං.උක්කඩ්ඪන්තිති ඵකස්ස
 අධිකමාසස්ස නාසනත්ථායවස්සං උපරි කඩ්ඪන්ති.තතොති ඡමාසතො
 අපනෙත්වාතිසම්බන්ධො.ඵත්ථාති “ඵකුනවිසතිවස්ස”න්තිආදිවචනෙ.පන-
 සද්දො හිසද්දත්ථො, සච්චන්ති අත්ථො.යොති පුග්ගලො.තස්මාති
 යස්මාගබ්භමාසානම්පි ගණනුපගත්තා ගහෙත්වා උපසම්පාදෙන්ති, තස්මා ඡ
 මාසෙ වසිත්වාතිසම්බන්ධො. අට්ඨ මාසෙ වසිත්වා ජාතොපි න
 ජීවතීතිසුත්තන්තඅට්ඨකථාසු (දී. නි. අට්ඨ. 2.24-25; ම. නි. අට්ඨ. 3.205)
 වුත්තං.

406. දසවස්සච්චයෙනාති උපසම්පදතො
 දසවස්සාතික්කමෙන.උපසම්පාදෙතීති උපජ්ඣායො වාකම්මවාචාවරියොවා
 හුත්වා උපසම්පාදෙති.තත්ති උපජ්ඣාවරියභූතංඅනුපසම්පන්නපුග්ගලං.
 කම්මවාචාවරියො හුත්වා උපසම්පාදෙන්තො තං මුඤ්චිත්වාසචෙ අඤ්ඤොපි
 කම්මවාචාවරියො අත්ථි, සුපසම්පන්නො. සොච සචෙ කම්මවාචං සාචෙති,
 නුපසම්පන්නො. ඤත්වා පන පුන අනුපසම්පාදෙන්තෙ සග්ගන්තරායොපි
 මග්ගන්තරායොපිභොතියෙවාති දට්ඨබ්බන්ති. පඤ්චමං.

6. ටෙය්‍යසන්ථසික්ඛාපදං

407. ඡට්ඨෙ “පටියාලොක”න්ති ඵත්ථ ආලොකසද්දෙන සුරියො
 වුත්තො උපවාරෙන. සුරියො හිපුරත්ථිමදිසතො උග්ගන්ත්වා පච්ඡිමදිසං
 ගතො, තස්මා සුරියසඬ්ඛාතස්ස ආලොකස්සපටිමුඛං“පටියාලොක”න්ති
 වුත්තෙ පච්ඡිමදිසායෙවගහෙතබ්බාති ආහ “පච්ඡිමං. දිසන්ති
 අත්ථො”ති.කම්මිකාතිකම්මෙ යුත්තා පයුත්තා.

409. රාජානන්ති එත්ථ රඤ්ඤො සන්තකං “රාජා”ති වුච්චති උපවාරෙන, අථවා රඤ්ඤො එසො “රාජා”ති කත්වා රඤ්ඤො සන්තකං “රාජා”ති වුච්චති. ටෙය්‍යන්ති ටෙනෙත්වා “සක්කච්ච”න්ති ආදීසු (පාවි. 606) වියනිග්ගහිතාගමො හොති. රාජානං, රඤ්ඤො සන්තකං වා ටෙය්‍යං ටෙනෙත්වාගච්ඡන්තිති අත්ථො. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “රාජානං වා ටෙනෙත්වා”ති ආදි.

411. චතුසුච්චසංකතෙසු ද්විති අනාපත්ති, ද්විති ආපත්තියෙවාති. ඡට්ඨං.

7. සංවිධානසික්ඛාපදං

412. සත්තමෙ “පඬුපෙන්නො”ති එත්ථ පපුඛිඛ ධුපධාතු පරිභාසනත්ථෙවත්තතිති ආහ “පරිභාසන්නො”ති. ත්වං සමණොපි මාතුගාමෙන සද්ධිං ගච්ඡසි, තුය්හෙවෙසො දොසො, නොතස්ස පුරිසස්සාති අත්තානංයෙව පරිභාසන්නොති අත්ථො. “නික්ඛාමෙසි”ති ඉමිනා “නිජ්ජාතෙසි”ති එත්ථ නිපුඛිඛපතධාතු ගතාත්ථොති දස්සෙතිති. සත්තමං.

8. අරිට්ඨසික්ඛාපදං

417. අරිට්ඨමෙගන්ධෙනි ගිජ්ඤං. තෙ හි ගිධන්ති කුණපං අහිකඛ්ඛන්තිති “ගන්ධා”ති වුච්චන්ති. ගද්ධෙනිපිපායො, සොපි යුජ්ජති යථා “යුගනන්ධො, යුගනද්ධො”ති ව “පට්ඨන්ධො පට්ඨද්ධො”ති ව. බාධයිංසුති හනිංසු. අස්සාති අරිට්ඨස්ස.

තද්ධිතෙන වුත්තස්ස අත්ථස්ස දස්සෙතුමාහ “තෙ”ති ආදි. තෙති අන්තරායිකා. තත්ථාති පඤ්චවිධෙසු අන්තරායිකෙසු. “තථා”ති පදෙන “කම්මන්තරායිකං නාමා”ති පදං අතිදිසති. තං පනාති හික්ඛුනිද්දසකකම්මං පන. මොක්ඛස්සෙවාති මග්ගනිබ්බානස්සෙව. මග්ගො හි කිලෙසෙහි වුච්චතිති අත්ථෙන්නමොක්ඛොනාම. කුමාරමපෙත්ථ සඬගහිතං නිවරණෙහි විමුච්චනත්තා. නිබ්බානං විමුච්චිති අත්ථෙන්නමොක්ඛොනාම. ඵලම්පෙත්ථ සඬගහිතං විමුච්චිතත්තා. නියතම්ච්ඡාදිට්ඨිධම්මාති නියතභාවං පත්තා, නියතවසෙන වා පවත්තම්ච්ඡාදිට්ඨිසඬබ්බාතා ධම්මා. තෙ පන නත්ථික අහෙතුක අකිරියවසෙන තිවිධා. පණ්ඩකාදිගහණස්ස නිදස්සනමත්තත්තා ‘පටිසන්ධිධම්මා’ති පදෙන අහෙතුක ද්විහෙතුක පටිසන්ධිධම්මා ගහෙන බ්බා සබ්බෙසම්පි විපාකන්තරායිකභාවතො. තෙපි මොක්ඛස්සෙව අන්තරායං කරොන්ති, න සග්ගස්ස. තෙ පනාති අරියුපවාදා පන. තාවදෙව උපවාදන්තරායිකානාමාති යොජනා. තාපීති සඤ්චිච්ච ආපන්නා ආපත්තියොපි. පාරාජිකාපත්තිං සන්ධායවුත්තං “හික්ඛුභාවං වා

පටිජානාති”ති. සඨසාදියෙසසාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං “නවුට්ඨාති වා”ති. ලභුකාපත්තිං සන්ධාය වුත්තං “න දෙසෙති වා”ති.

තත්‍රාති පඤ්චවිධෙසු අන්තරායිකෙසු.අයං භික්ඛුති අරිට්ඨො ගන්ධබාධිපුබ්බො භික්ඛු.සෙසන්තරායිකෙති ආණාචිතික්කමන්තරායිකතො සෙසෙ චතුබ්බිධෙඅන්තරායිකෙ.ඉමෙ ආගාරිකාති අගාරෙ වසනසීලා ඉමෙ මනුස්සා.භික්ඛුපි පස්සන්ති ඵුසන්ති පරිභුඤ්ජන්තීති සම්බන්ධො. කස්මා න වට්ටන්ති, වට්ටන්තියෙවාති අධිජ්ජායො.රසෙන රසං සංසන්දිත්වාතිඋපාදිණ්ණකරසෙන අනුපාදිණ්ණකරසං, අනුපාදිණ්ණකරසෙන වා උපාදිණ්ණකරසං සමානෙත්වා.යොනියො පච්චෙවක්ඛණස්ස අභාවතො සංවිජ්ජති ඡන්දරාගො එත්ථාතිසච්ඡන්දරාගො,සොයෙව පරිභොගොසච්ඡන්දරාගපරිභොගො,නං.එකං කත්ථාතිසමානං කත්ථා. සට්ඨන්තො විය පාපකං දිට්ඨිගතං උජ්ජාදෙත්වාති යොජනා.කිංසද්දො ගරහත්ථො, කස්මා භගවතා පයමපාරාජිකං පඤ්ඤත්තං, නපඤ්ඤාපෙතබ්බන්ති අත්ථො. මහාසමුද්දං බන්ධන්තො යථා අකත්තබ්බං කරොති, තථාපයමපාරාජිකං පඤ්ඤපෙත්තො භගවා අපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤපෙතීති අධිජ්ජායො.එත්ථාති පයමපාරාජිකෙ.ආසන්ති භබ්බාසං.ආණාවක්කෙති ආණාසඨ්ඨාතො වක්කෙ.

අට්ඨියෙවඅට්ඨිකංකුච්ඡිතත්ථෙත, කුච්ඡිතත්ථෙ හි කො. අට්ඨිකමෙව බලො නිවට්ඨෙත ලාමකට්ඨෙතාතිඅට්ඨිකභිබලොනිග්ගහීතාගමං කත්ථා. තෙන උපමා සදිසාතිඅට්ඨිකභිබලුපමා. “අට්ඨි”තිව “කභිබල”න්ති ව පදං ගහෙත්වා වණ්ණෙත්ති ආචරියා (සාරත්ථ. ටී. පාවිත්තිය 3.417; වි. වි. ටී. පාවිත්තිය 2.417; ම. නි. අට්ඨ. 2.42; ම. නි. ටී. 3.42). අභිගාරකාසුපමාති අභිගාරරාසිසදිසා, අභිගාරෙහි වා පරිපුණ්ණාආවාටසදිසා.අසිසුනුපමාති එත්ථඅසීති බග්ගො. සො හි අසතෙ බිපතෙ අනෙතාති “අසී”ති වුච්චති.සුනාති අධිකොට්ටනං. තඤ්ඤි සුනති සඤ්චුණ්ණභාවං ගච්ඡතිඑත්ථාති “සුනා”ති වුච්චති. අසිනා සුනාතිඅසිසුනා,තායඋපමා සදිසාතිඅසිසුනුපමා. සත්තිසුලුපමාති සත්තියා ව සුලෙනව සදිසා.එත්ථාති ඉමිස්සංඅට්ඨකථායං.මජ්ඣිමට්ඨකථායංඅලගද්දුපමසුත්තෙ (ම. නි.අට්ඨ. 1.234 ආදයො) ගහෙතබ්බො. එවංසද්දබ්බොසද්දානමත්තරෙ වියසද්දස්ස බ්‍යාදෙසභාවංදස්සෙතුං වුත්තං “එවං විය බො”ති. අට්ඨමං.

9. උක්ඛිත්තසම්භොගසික්ඛාපදං

424. නවමෙඅනුධම්මස්ස සරූපං දස්සෙතුං වුත්තං “අනුලොමවත්තං දිස්වා කතා ඔසාරණා”ති.ඉමිනා අනුලොමවත්තං දිස්වා කතො ඔසාරණසඨ්ඨාතො ධම්මොඅනුධම්මොති දස්සෙති.ඔසාරණාති පට්ඨෙසනා.තෙනෙවාති උක්ඛිත්තකස්ස අකථානුධම්මත්තා එව.අස්සාති “අකථානුධම්මෙනා”ති පදස්ස.

දදුනො වා ගණ්හනො වාති වාසද්දොඅනියමවිකප්පත්ථොති. නවමං.

10. කණ්ටකසික්ඛාපදං

428. දසමෙඅරිට්ඨස්ස උප්පන්නං විය එතස්සාපි උප්පන්නන්ති යොජනා. උම්මප්පන්තස්සාති මනසිකරොන්තස්ස. සංවාසස්ස නාසනාසංවාසනාසනා. ලිඛිගස්ස නාසනාලිඛිගනාසනා. දණ්ඩකම්මෙන නාසනාදණ්ඩකම්මනාසනා. තත්ථාති තිවිධාසු නාසනාසු. දුසකො...පෙ.... නාසෙථාති එත්ථ අයං නාසනා ලිඛිගනාසනා නාමාති යොජනා. අයන්ති දණ්ඩකම්මනාසනා. ඉධාතිඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ, “නාසෙතු”ති පදෙ වා. තත්ථාතිපුරිමවචනාපෙක්ඛං, “එවඤ්ච පන භික්ඛවෙ”ති ආදිවචනෙති අත්ථො. පිරෙති ආමන්තනපදං පරසද්දෙන සමානත්ථන්ති ආහ “පරා”ති. “අම්භාකං අනප්ඤ්ඤාතිකභුත”ඉති වා “අම්භාකං පච්චතීකභුත” ඉති වා අත්ථොදට්ඨබ්බො. “අමාමක”ඉතිපදෙන “පර”ඉතිපදස්ස අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. අම්භෙනමමායක, අම්භෙහි වා නමමායිතබ්බ ඉති අත්ථො. “අම්භාමක”ඉතිපි භකාරයුත්තො පාඨො. අම්භෙහි ආමකඉතිඅත්ථො. යත්ථාතියස්මිං යානෙ. තෙති උපයොගත්ථෙ සාම්ච්චනං, තත්තිඅත්ථො. තච රූපසද්දෙ වාති සම්බන්ධො. නපස්සාමාති න පස්සාම, න සුණාම.

429. තෙනාති සාමණෙරෙන. “කාරාපෙය්‍යා”ති පදෙ කාරිතකම්මන්ති. දසමං.

සප්පාණකචග්ගො සත්තමො.

8. සහධම්මිකචග්ගො

1. සහධම්මිකසික්ඛාපදට්ඨයොජනාඅත්-

434. සහධම්මිකචග්ගස්ස පට්ඨමෙයන්ති යං පඤ්ඤත්තං. “සික්ඛමානෙනා”ති එත්ථ මානපච්චයස්ස අනාගතත්ථභාවං දස්සෙතුං චුත්තං “සික්ඛිතුකාමෙනා”ති. “සික්ඛමානෙනා”තිපදං “භික්ඛුනා”තිපදෙ එව න කෙවලංකාරකවිසෙසනං හොති, අථ බො “අඤ්ඤාතබ්බ”න්තිආදිපදෙසුපි කිරියාවිසෙසනං හොතීතිදස්සෙත්තො ආහ “භුත්වා”ති. පදත්ථතොති පදතො ව අත්ථතොව, පදානං අත්ථතො වාති. පට්ඨමං.

2. විලෙඛනසික්ඛාපදං

438. දුතියෙවිනයෙ පටිසංයුත්තා කථාවිනයකථාති දස්සෙත්තො ආහ “විනයකථානාමා”තිආදි. තත්ති විනයකථං. පදභාජනෙන වණ්ණනා විනයස්සවණ්ණො නාමාති යොජනා. තත්ති විනයස්ස වණ්ණං. පරියාපුණනංපරියත්ති, විනයස්ස පරියත්තිවිනයපරියත්ති, විනයපරියත්තිසඬ්ඛානං මූලමස්ස

විනයපිටකෙ

පාවිත්‍යාදියොජනා

පාවිත්තියකණ්ඩං

වණ්ණස්සාතිවිනයපරියත්තිමූලකො,තං.

විනයධරො

ලහතීති

සම්බන්ධො.හීති විත්ථාරො. තෙ සබ්බෙ භගවා භාසතීති සම්බන්ධො.හීති සච්චං.

අස්සාති

විනයධරස්ස.ඉධාති

ඉමස්මිං

සාසනො.අලජ්ජිකාතිආදීසුකරණත්ථෙ පච්චත්තවචනං. අලජ්ජිකායාති හි අත්ථො. තෙන වුත්තං “කථංඅලජ්ජිකායා”තිආදි.වාති සච්චං. “සඤ්චිච්චා”ති පදං තීසු වාකොසුයොජෙතබ්බං. සඤ්චිච්චආපත්තිං ආපජ්ජති, සඤ්චිච්ච ආපත්තිං පරිගුහති, සඤ්චිච්ච අගතිගමනඤ්චගච්ඡතීති අත්ථො.මන්දොති

බාලො.මොමුහොති

අතිසම්මුළුහො.වීරාධෙතීතිවිරජ්ඣාපෙති.කුක්කුච්චෙ

උජ්ජන්තොති

“කජ්ජති නු බො, නො”ති විනයකුක්කුච්චෙ උජ්ජන්තො.අයං පනාති අයංපුග්ගලො පන වීතික්කමතියෙවාති සම්බන්ධො. අච්ඡමංසෙන සුකරමංසස්ස වණ්ණස්සානිධානෙනසදිසත්තා, දීපිමංසෙන ච මිගමංසස්ස සදිසත්තා වුත්තං “අච්ඡමංසංසුකරමංස”න්තිආදි.

ආපත්තිංච

සතිසම්මොසායාති

ඵත්ථ

වසද්දොඅවුත්තවාකාසම්පිණ්ඩනත්ථො, කත්තබ්බඤ්ච න හි කරොතීති අත්ථො.ඵවන්තිආදි නිගමනං.

ඵචං අවිනයධරස්ස දොසං දස්සෙත්වා විනයධරස්ස ගුණං දස්සෙත්තොආහ “විනයධරො පනා”තිආදි.සොති විනයධරො.හීති විත්ථාරො.පරුපවාදන්ති පරෙසංඋපවාදං.සුද්ධන්තෙති සුද්ධස්ස කොට්ඨාසෙ.තතොති පතිට්ඨානතො පරන්ති සම්බන්ධො.අස්සාති විනයධරස්ස.ඵවන්තිආදි නිගමනං.අස්සාති විනයධරස්ස.කුක්කුච්චපකතානන්ති කුක්කුච්චෙත අභිභූතානං.සොති විනයධරො.තෙහීති කුක්කුච්චපකතෙහි.සඬ්ඝමජ්ජෙකි කථෙත්තස්ස අවිනයධරස්සාති යොජනා.තන්ති භයංසාරජ්ජං.

පටිපක්ඛං,

පටිවිරුද්ධං

වා

අත්ථයන්ති

ඉච්ඡන්තීතිපච්චත්ථිකා,ණාසද්දො

බහුලං

කත්තාහිධායකො,

අත්තනොපච්චත්ථිකාඅත්තපච්චත්ථිකා.

තත්ථාති

දුට්ඨෙසුපච්චත්ථිකෙසු.ඉමෙති

මෙත්තියභූමිමජ්ඣකවඬ්ඨලිච්ඡවිනො.අඤ්ඤෙපි යෙ වා පන භික්ඛුති සම්බන්ධො. අරිට්ඨභික්ඛු ච කණ්ටකසාමණෙරො වචෙසාලිකවජ්ජිපුත්තකා චඅරිට්ඨ...පෙ.... වජ්ජිපුත්තකා. තෙ වසාසනපච්චත්ථිකා නාමාති සම්බන්ධො. පරුපභාරො ච අඤ්ඤාණො ච කඬ්ඛාපරවිතරණො චපරු...පෙ.... විතරණා. තෙ ආදයො යෙසං වාදානන්තිපරු...පෙ.... විතරණාදයො. තෙ ඵච වාදා ඵතෙසන්තිපරු...පෙ.... විතරණාදිවාදා. තෙ ච සාසනපච්චත්ථිකා නාමාති සම්බන්ධො.අබුද්ධසාසනං බුද්ධසාසනන්ති

වත්වා කතපග්ගහා මහාසඬ්ඨිකාදයො ව සාසනපච්චත්ථිකානාමාති යොජනා.කඬ්ඨාපරවිතරණාදීති එත්ථ ආදිසද්දෙන කථාවත්ථුපකරණෙ ආගතා වාදා සඬ්ඨගස්හන්ති.මහාසඬ්ඨිකාදයොති එත්ථ ආදිසද්දෙන දීපවංසෙ ආගතා ගණාසඬ්ඨගස්හන්ති. ආදිමිහි “විපරිතදස්සනා”ති පදං සබ්බපදෙහි යොජෙතබ්බං. “සහධම්මෙනා”ති පදස්සත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං “සහ කාරණෙනා”ති.යථාති යෙනාකාරෙන නිග්ගස්හමානෙන සම්බන්ධො.

තත්ථාතිතිවිධෙසුසද්ධම්මෙසු. මහාවත්තාති සන්ති, අයං සබ්බොති යොජනා. වත්තාරි ඵලාති වාතිලිඬ්ඨවිපල්ලාසෙන යොජෙතබ්බං. එත්ථ වකාරෙන අභිඤ්ඤාපටිසම්භිදා සඬ්ඨගිතාතාසම්පි අධිගමසාසනභාවතො.

තත්ථාති තිවිධෙසු සද්ධම්මෙසු.කෙච් ථෙරාති ධම්මකථිකා කෙච් ථෙරා. “යො බො”තිකණ්ඨජද්දතියක්ඛරෙන පටිතබ්බො. පොත්ථකෙසු පන “යො වො”ති වකාරෙන පායො අත්ථි, සොඅයුත්තො. කස්මා? “සො වො”ති පරතො වුත්තත්තා, එකස්මිං වාකොය ද්විත්තංසමානසුතිසද්දානං අයුත්තත්තා ව.කෙච් ථෙරාති පංසුකුලිකාකෙච් ථෙරා ආහංසුති සම්බන්ධො.ඉතරෙ පන ථෙරාතිධම්මකථිකථෙරෙහි ව පංසුකුලිකථෙරෙහි ව අඤ්ඤෙ ථෙරා.තෙතිපඤ්ච භික්ඛු කරිස්සන්තිති සම්බන්ධො. ජම්බුදීපස්ස පච්චන්තෙ තිට්ඨතිතිපච්චන්තිමො,තස්මිං. ජම්බුදීපස්ස මජ්ඣෙකෙ වෙමජ්ඣෙකිට්ඨතිතිමජ්ඣෙකිමො. අථ වා මජ්ඣානං සුද්ධානං බුද්ධාදීනංනිවාසොමජ්ඣෙකිමො,තස්මිං. විසති වග්ගා ඉමස්සාතිවිසතිවග්ගො,සොයෙව ගණොවිසතිවග්ගගණො,තං.ඵවන්තිආදි නිගමනං.

තස්සාධෙයොයාති තස්සායත්තො, තස්සසන්තකොති වුත්තං හොති. පචාරණා ආධෙයො, සඬ්ඨසකම්මං ආධෙයො, පබ්බජ්ජාආධෙයො, උපසම්පදා ආධෙයොති යොජනා.

යෙපි ඉමෙ නව උපොසථාති සම්බන්ධො. යාපි ව ඉමා නව පචාරණායොතියොජනා.තස්සාති විනයධරස්ස.තාසන්ති නවපචාරණානං.

යාතිපිඉමාති වත්තාරි සඬ්ඨසකම්මානීතියොජෙතබ්බං. එත්ථ ව තාති විනයධරායත්තානෙවාති පාඨසෙසො අභික්ඣාහරිතබ්බො.

යාපි ව අයං පබ්බජ්ජා ව උපසම්පදා ව කාතබ්බාති යොජනා.භීති සච්චං.අඤ්ඤාති විනයධරතො පරො.සො ඵවාති විනයධරො ඵව. “උපජ්ඣ”න්ති ධාතුකම්මං, “සාමණෙරෙනා”ති කාරිතකම්මං උපනෙතබ්බං.එත්ථ වාතිඋපොසථාදීසු ව. නිස්සයදානඤ්ච සාමණෙරුපට්ඨානඤ්ච විසුං කත්වා ද්වාදසාතිසංසෙලහතීතිපි සක්කා වත්තුං.

විසුං විසුං කත්වාති “පඤ්චාති ව...පෙ....එකාදසා”ති ව කොට්ඨාසං කොට්ඨාසං කත්වා, සත්ත කොට්ඨාසෙ කත්වා භාසතීතිඅධිප්පායො.ථොමෙතීති සම්මුඛා ථොමෙති.පසංසතීති පරම්මුඛා පසංසති. “උග්ගහෙතබ්බ”න්තිපදස්සත්ථංදස්සෙතුං වුත්තං “පරියාපුණ්තබ්බ”න්ති. අද්ධති දීසෙසාධුතිඅද්ධනියංඅද්ධක්ඛමංඅද්ධයොග්ගන්ති අත්ථො සාධුඅත්ථෙ නියපච්චයො (මොග්ගල්ලානෙ 4.33.73).

ථෙරා ව නවා ව මජ්ඣිමා ව බහු තෙ භික්ඛු පරියාපුණ්තීතියොජනා.

439. “උද්දිස්සමානෙ”ති පදස්ස කම්මරූපත්තං දස්සෙතුං වුත්තං “උද්දිසියමානෙ”ති.සො පනාති පාතිමොක්ඛො පන. යස්මා උද්දිස්සමානො නාම භොති, තස්මාති යොජනා.උද්දිසන්තෙ වාති උද්දිසියමානෙ වා.උද්දිසාපෙන්නෙ වාති උද්දිසාපියමානෙ වා. අන්තසද්දො භිමානසද්දකාරියො.යොති භික්ඛු.නන්ති තං පාතිමොක්ඛං. චසද්දො බුද්දානුබුද්දකපදස්සද්වන්තවාක්‍යං දස්සෙති, පුබ්බපදෙ කකාරලොපො දට්ඨබ්බො.තෙසන්ති බුද්දානුබුද්දාකානං.භීතිසච්චං.එතානීති බුද්දානුබුද්දකානි.යෙති භික්ඛු. “යාව උජ්ජප්පතියෙව, තාව සංවත්තන්ති ඉතිවුත්තං භොතීති යොජනා ඉමස්ස නයස්ස පාඨසෙසෙහි යොජෙතබ්බත්තා. ගරුකභාවංසල්ලක්ඛෙන්තො ලහුකභාවං දස්සෙන්නො ආහ “අථ වා”තිආදි.අතිවියාති අති ඉ එව. ඉකාරො හි සන්ධිවසෙන අදස්සනං ගතො. වියසද්දොඵවකාරත්ථවාචකො “වරම්භාකං භුසාමීවා”ති එත්ථ(ජා. 1.3.108) ඉවසද්දො විය, අති හුත්වා එවාති අත්ථො දට්ඨබ්බො.“උපසම්පන්නස්ස”ති එත්ථ සමීපෙ සාම්ච්චනන්ති (රූපසිද්ධියං 316 සුත්තෙ) ආහ “උපසම්පන්නස්ස සන්තිකෙ”ති.තස්සාතිඋපසම්පන්නස්ස.තස්මීන්ති විනයො.විච්ඡේෂණීති න කෙවලං තස්සෙව විච්ඡේෂමත්තමෙව, අථ බොනින්දතියෙවාති ආහ “නින්දතී”ති.ගරහතීති තස්සෙව වෙච්චනං.අථ වානින්දතීති උපසම්පන්නස්ස සම්මුඛා නින්දතී.ගරහතීති පරම්මුඛා ගරහතීති. දුතියං.

3. මොහනසික්ඛාපදං

444. තතියෙඅනුසද්දො පටිපාටිඅත්ථං අන්තොකත්වා විච්ඡත්ථවාචකොති ආහ “අනුපටිපාටියාඅද්ධමාසෙ අද්ධමාසෙ”ති.සොති පාතිමොක්ඛො. උපොසථෙ උපොසථෙඋද්දිසිතබ්බන්තිඅනුපොසථීකං. එත්ථාපි හි අනුසද්දොවිච්ඡත්ථවාචකො.සොති පාතිමොක්ඛො. උද්දිසියමානො නාමභොතීති යොජනා. “තස්මිං අනාවාරො”ති පදෙන “තත්ථා”ති පදස්සත්ථං දස්සෙති. “යංආපත්ති”න්ති පදෙන යංසද්දස්ස විසයං දස්සෙති.යථාධම්මොති එත්ථ ධම්මසද්දෙන ධම්මො ව විනයො ව අධිප්පෙතොති ආහ “ධම්මො ව විනයො වා”ති.යථාති යෙනාකාරෙන.සාධුසද්දො සුන්දරත්ථො, කසද්දොපදසුරණොති ආහ

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
 “සුට්ඨු”ති. අට්ඨිත්ති ව “කත්වා”ති ව ද්වෙ පදානිද්විධානි.
 “අට්ඨිකත්වා”ති වා එකං පදං. තත්ථ පුබ්බනයෙ අත්ථො
 යස්සත්ථිතිඅට්ඨිත්ථකාරස්සට්ඨකාරං කත්වා, තං අට්ඨිං.කත්වාති
 ත්වාපච්චයන්තඋත්තරපදෙන සමාසො නහොති.අට්ඨිකභාවන්ති එත්ථ
 ඉකසද්දෙන “අට්ඨි”ති එත්ථථිපච්චයං දස්සෙති. “භාව”න්තිපදෙන
 භාවපච්චයෙන විනා භාවත්ථස්ස ඤාපෙතබ්බතංදස්සෙති. අත්ථො පනෙවං
 ද්විධානං — අට්ඨිභාවං කත්වාති. පච්ඡිමනයෙ
 අත්ථොයස්සත්ථිතිඅට්ඨිකොපුරිමනයෙනෙව ත්ථකාරස්ස ට්ඨකාරංකත්වා.
 අත්ථයිතබ්බො ඉච්ඡිතබ්බොති වාඅට්ඨිකො,අට්ඨිකඉති නාමසද්දතො
 ත්වාපච්චයො කාතබ්බො. “අට්ඨිකත්වා”ති ඉදං පදංකිරියාවිසෙසනං.
 කිරියාවිසෙසනෙ වත්තමානෙ කරධාතු වා භුධාතු වා
 යොජෙතබ්බාතිදස්සෙහුංවුත්තං “කත්වා හුත්වා”ති. තං සබ්බංදස්සෙත්තො
 ආහ “අට්ඨිකත්වාති අට්ඨිකභාවං කත්වා, අට්ඨිකො හුත්වා”ති.තතියං.

4. පහාරසික්ඛාපදං

449. චතුත්ථෙකස්මා ඡබ්බග්ගියා සත්තරසවග්ගියානං පහාරං දෙන්ති,
 නනු අකාරණෙන පහාරං දෙන්තිතිආහ “ආවුසො”තිආදි. ඉමිනා යථා
 වදන්ති, තථා අකතත්තා පහාරං දෙන්තිති දස්සෙති.

451. සචෙපිති එත්ථ පිසද්දෙන සචෙ අමරති, කා නාම කථා,
 පාවිත්තියමෙවාතිදස්සෙති.පහාරෙන්නාති පහාරහෙතුනා.යථාති
 යෙනාකාරෙන.අයන්ති භික්ඛු.න විරොචතීති න සොහති.

452. “අනුපසම්පන්නස්සා”ති එත්ථ අකාරස්ස අඤ්ඤත්ථං දස්සෙතුං
 වුත්තං “ගහට්ඨස්ස වා”තිආදි.පබ්බජිතස්ස වාති පරිබ්බාජකස්සවා
 සාමණෙරස්ස වා.

453. “කෙනච්ඡි”ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං “මනුස්සෙන
 වා”තිආදි.තතොති විහෙය්නතො, ඉමිනා මොක්ඛස්ස අපාදානං දස්සෙති,
 “අත්තතො”ති ඉමිනා සම්බන්ධං දස්සෙති. “පත්ථයමානො”ති ඉමිනා
 “අධිප්පායො”තිපදස්සත්ථං දස්සෙති.මුග්ගරෙන වාති
 චතුහත්ථදණ්ඩස්සඅද්ධෙන දණ්ඩෙන වා.සොති වොරාදිකොති. චතුත්ථං.

5. තලසත්තිකසික්ඛාපදං

454. පඤ්චමෙතලන්ති හත්ථතලං. තඤ්චි තලති යංකිඤ්චි
 ගහිතවත්ථුපතිට්ඨාති එත්ථාති“තල”න්ති වුච්චති.සත්තීති කුන්තො. සො භි
 සකති විජ්ඣිතුං සමත්ථෙතීති “සත්තී”ති වුච්චති. තලමෙව
 සත්තිසදිසත්තාතලසත්තිකං,සදිසත්ථෙ කො, තං තලසත්තිකං උපවාරෙන
 ගහෙත්වා “කායමිපි”ති වුත්තං. කායතොඅඤ්ඤං වත්ථුමිපි
 තලසත්තිකසඬ්ඛාතෙන කායෙන ගහෙත්වා උග්ගිරත්තා වුත්තං
 “කායපට්ඨද්ධමිපි”ති.“පහාරසමුච්චිකා”ති එත්ථසංපුබ්බො ව උපුබ්බො ව

විනයපිටකෙ පාවිතායාදියොජනා පාවිත්තියකණ්ඩං
 විසද්දො පගුණනසඩ්ධාතෙ පරිවිතෙ වත්තතීති ආහ “පහාරපරිවිතා”ති.
 පහාරෙන සං පුනස්පුනං උච්චිතා පරිවිතාති අත්ථො. ඉමමෙවත්ථංසන්ධාය
 වුත්තං “පුබ්බෙපි...පෙ.... අත්ථො”ති. අඤ්ඤම්පිසජ්ඣායනනයං දස්සෙතුං
 වුත්තං “පහාරස්ස උබ්බිගා”ති. තස්සාති තස්ස
 පාඨස්ස. පහාරස්සාති පහාරතො. නිස්සක්කත්ථෙ වෙතං සාම්චවනං.
 “හිතා”ති ඉමිතා “උබ්බිගා”ති එත්ථ උපුබ්බ විජ්ජාතුස්සත්ථං දස්සෙති.

457-8. විරද්ධොති පණ්ණකො
 හුත්වා. පුබ්බෙති පුරිමසික්ඛාපදෙ. වුත්තෙසු වත්ථුසුති “වොරං වාපච්චත්ථිකං
 වා”ති ආදිතා වුත්තෙසු වත්ථුසුති. පඤ්චමං.

6. අමුලකසික්ඛාපදං

459. ඡට්ඨෙතෙති ඡබ්බග්ගියා. වොදෙන්ති කිරාති
 සම්බන්ධො. ආකිණ්ණදොසත්තාති තෙසං ආකුලආදීනවත්තා. එවන්ති
 වොදියමානෙ. අත්තපරිත්තාණන්ති අත්තතො පරිසමන්තතො තාණං
 රක්ඛනං කරොන්තා වොදෙන්තිති යොජනාති. ඡට්ඨං.

7. සඤ්චිච්චසික්ඛාපදං

464. සත්තමෙ උපපුබ්බදහධාතුස්ස සකම්මිකත්තා කාරිත්තොගධභාවං
 දස්සෙතුං වුත්තං “උප්පාදෙන්ති”ති. “අනුපසම්පන්නස්සා”ති
 එත්ථ අකාරස්ස සදිසත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං “සාමණෙරස්සා”ති.
 සාමණෙරොපි හි උපසම්පන්නො සදිසො හොති සණ්ඨානොන ව
 පුරිසභාවෙන ව. සාමණෙරස්ස කුක්කුච්චං උපදහතීති සම්බන්ධො. නිසින්නං
 මඤ්ඤෙ, නිපන්නං මඤ්ඤෙ, භුත්තං මඤ්ඤෙ, පිත්තං මඤ්ඤෙ, කත්තං
 මඤ්ඤෙති යොජනා. නිසින්නන්ති නිසිදිත්තං. නිපන්නන්ති නිපජ්ජිත්තන්ති.
 සත්තමං.

8. උපස්සුතිසික්ඛාපදං

471. අට්ඨමෙ “අධිකරණජාතාන”න්ති එත්ථ අධිකරණස්ස පකරණතො
 විවාදාධිකරණභාවඤ්ච විසෙසනපරපදභාවඤ්ච දස්සෙන්නො ආහ
 “උප්පන්නවිවාදාධිකරණාන”න්ති. තත්ථ උප්පන්නසද්දෙන
 ජාතසද්දස්සත්ථං දස්සෙති. විවාදසද්දෙන අධිකරණස්ස සරූපං දස්සෙති.
 සුයාතීති සුතිවචනං, සුතියාසම්පං උපස්සුතියානන්ති අත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං
 “සුතිසම්ප”න්ති. “සම්ප”න්ති ඉමිතා උපසද්දස්සත්ථං දස්සෙති.
 “යත්ථා”ති ආදිතා “උපස්සුති”ති එත්ථ උපසද්දස්ස පධානත්තා තස්ස
 සරූපං දස්සෙති. යත්ථාති යස්මිං යානෙ. මන්තෙත්තන්ති එත්ථ
 උපයොගවචනස්ස භූමිමත්ථෙ අධිජ්ජෙත්තත්තාවුත්තං “මන්තයමානෙ”ති.

473. “වූපසම්ප්පාමි”ති එත්ථ ඉධාතුයා ගත්තත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං
 “වූපසමං ගම්ප්පාමි”ති. අකාරකභාවන්ති නිද්දොසභාවං. සොතුකාමතාය
 ගමනවසෙන සියා කිරියන්ති යොජනා. පරතොපි එසෙව නයොති. අට්ඨමං.

9. කම්මපටිබාහනසික්ඛාපදං

474. නවමෙමයන්ති ඡබ්බග්ගියනාමකා අම්භෙ.කතත්තාති කම්මානං කතත්තා.ධම්මොතිභූතො සභාවො.එතෙසුති චතුසු සඨසකම්මෙසුති. නවමං.

10. ඡන්දං අදන්වාගමනසික්ඛාපදං

481. දසමෙවොදෙති පරස්ස දොසං ආරොපෙතීතිවොදකො. තෙන ච වොදකෙනාවොදෙතබ්බො දොසං ආරොපෙතබ්බොතිචුදිතො,සොයෙවචුදිතකො,තෙන ච. “අනුච්ඡිකොති චිත්තයධරො. සො හි වොදකචුදිතකානං මතං අනුමිනෙත්වා විදති ඡානාතීති අනුච්ඡිකො.එත්තාවතාපීති එත්තකෙනපි පමාණෙනාති. දසමං.

11. දුබ්බලසික්ඛාපදං

484. එකාදසමෙ “අලජ්ජිතා”තිආදීසු (පරි. 295) විය යකාරලොපෙන නිද්දෙසොති ආහ “යථාමිත්තතායා”ති. “යො යො”ති ඉමිනා යථාසද්දස්ස විච්ඡත්ථං දස්සෙති.යථාචුඨස්ත්තිආදීසු(චූළව. 311 ආදයො) විය යො යොමිත්තො“යථාමිත්ත”න්ති වචනත්ථොකාතබ්බො.සබ්බපදෙසුති “යථාසන්දිට්ඨතා”තිආදීසුසබ්බෙසු පදෙසුති. එකාදසමං.

12. පරිණාමනසික්ඛාපදං

489. ද්වාදසමයන්ති පදත්ථවිනිච්ඡයත්ථසඨබානං යං වචනං.තත්ථාති තිස්සකකණ්ඩෙ.ඉධාතිද්වෙනචුතිකණ්ඩෙ, සික්ඛාපදෙ වා.පුග්ගලස්සාතිපරපුග්ගලස්සාති. ද්වාදසමං.

සහධම්මිකවග්ගො අට්ඨමො.

9. රතනවග්ගො

1. අන්තෙපුරසික්ඛාපදට්ඨයොජනාඅත්-

494. රාජවග්ගස්ස පයමෙපරිත්තකොති ගුණෙන බුද්දකො.පාසාදවරසද්දස්ස උපරිසද්දෙන සම්බන්ධිතබ්බහාවං දස්සෙතුං චුත්තං “පාසාදවරස්සඋපරි ගතො”ති. ඉමිනා පාසාදවරස්ස උපරිඋපරිපාසාදවරං,තං ගතොඋපගතොතිඋපරිපාසාදවරගතොති වචනත්ථං දස්සෙති.අය්‍යානන්ති හික්ඛුනං. “කාරණා”ති ඉමිනා “වාහසා”තිපදස්සත්ථං දස්සෙති.තෙහීති අයොහි.

497. අන්තරන්ති බණං, ඔකාසං වා විවරං වා.සාතෙතුන්ති හනිතුං. ඉච්ඡතීති ඉමිනා පත්ථධාතුයා යාවනත්ථංදස්සෙති. “රාජන්තෙපුරං හත්ථිසම්මද්ද”න්තිආදීසු වචනත්ථො එවං වෙදිතබ්බොතියොජනා.හත්ථිසම්මද්දන්ති හත්ථිසම්බාධට්ඨානං.අස්සෙහි සම්මද්දො එත්ථාතිඅස්සසම්මද්දො. රටෙහිසම්මද්දො එත්ථාතිරථසම්මද්දොති වචනත්ථං අතිදිසන්තොආහ “එසෙව නයො”ති. “සම්මත්ත”න්ති පයමක්ඛරෙන පායස්ස සම්බාධස්ස අවාචකත්තාචුත්තං

“තං න ගහෙනබ්බ”න්ති. තත්ථාති පායෙ. “හත්ථිනංසම්මද්ද”න්ති ඉමිනා උත්තරපදස්ස සම්මද්දනංසම්මද්දන්ති භාවත්ථං දස්සෙති, පුරිමපදෙන ඡට්ඨිසමාසඤ්ච. පුරිමපායෙ පන උත්තරපදස්ස අධිකරණත්ථඤ්ච පුබ්බපදෙන තතියාසමාසඤ්ච දස්සෙති. බාහිරත්ථසමාසොතිපි වුවිචති. පච්ඡිමපායෙ “හත්ථිසම්මද්ද”න්ති ආදිපදස්සලිඬගවිපල්ලාසඤ්ච “අත්ථි”ති පායසෙසෙන යොජෙනබ්බතඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං “හත්ථිසම්මද්දො අත්ථි”ති. රජිතබ්බානීති රජනියානි, රජිතුං අරහානීති අත්ථො. ඉමිනාසම්බන්ධකාලෙ පුරිමපායෙ රඤ්ඤො අන්තෙපුරෙති විහත්තිවිපල්ලාසො කාතබ්බොති. පච්ඡිමපායෙ පන මුඛ්‍යතොව යුජ්ජති. තෙන වුත්තං “තස්මිං අන්තෙපුරෙ”ති.

498. අවසිත්තස්සාති ඛත්තියාහිසෙකෙන අහිසිත්තස්ස. ඉතොති සයනිසරතො. ඉමිනා පඤ්චමිබාහිරසමාසං දස්සෙති. රඤ්ඤාරතිජනනට්ඨෙතරතනං වුවිචති මහෙසි. මහෙසීති ච සාහිසෙකා දෙවී. නිපුබ්බ ගමුධාතුස්ස නිපුබ්බකමුධාතුයාපරියායභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “නිග්ගතන්ති නික්ඛන්ති”න්ති. පයමං.

2. රතනසික්ඛාපදං

502. දුතියෙපමුස්සිත්වාති සතිවිජ්ජවාසෙන පමුස්සිත්වා. පුණ්ණපත්තන්ති තුට්ඨිදායං. තඤ්ඞි මනොරථපුණ්ණෙන පත්තබ්බභාගත්තා “පුණ්ණපත්ත”න්ති වුවිචති. තස්ස සරූපං දස්සෙතුං වුත්තං “සතතො පඤ්ච කභාපණා”ති. ඉධ පන කභාපණානං පඤ්චසතත්තා පඤ්චවිසකභාපණා අධිජ්ජෙතා. ආහරණසද්දස්ස අලඬකාරසද්දෙන පරියායභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “අලඬකාර”න්ති. “මහාලතං නාමා”ති ඉමිනා න යො වා සො වා අලඬකාරො, අථබ්බො විසෙසාලඬකාරොති දස්සෙති. මහන්තානි මාලාකම්මලතාකම්මානි එත්ථාතිමහාලතා. ලතාගහණෙන හි මාලාපි ගහිතා. නවහි කොට්ඨි අග්ගං ඉමස්සාතිනවකොට්ඨිඅග්ගනකං, නවකොට්ඨිසඬ්ඛාතං අග්ගං අරහතීති වානවකොට්ඨිඅග්ගනකං.

504. අන්තෙසමීපෙ වසනසීලත්තා පරිවාරිකො “අන්තෙවාසී”ති වුවිචති ආහ “පරිවාරිකො”ති.

506. ද්වෙ ලෙඬ්ඛුපාතාති ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ද්වෙ ලෙඬ්ඛුපාතා. සඬ්ඝ...පෙ.... නවකම්මානං අත්ථාය උග්ගණ්හන්තස්ස වා උග්ගණ්හාපෙත්තස්ස වාදුක්කටන්තියොජනා. අවසෙසන්තිජාතරූපරජතතො අවසෙසං. මාතුකණ්ණපිළන්ධනතාලපණ්ණමිපිතිමාතුයා කණ්ණෙ පිළන්ධිතතාලපණ්ණමිපි, පටිසාමෙත්තස්සාති සම්බන්ධො.

“කප්පියහණ්ඩං හොති”ති ඉමිනා අකප්පියහණ්ඩං න වට්ටතිතිදස්සෙති. ඉදන්ති හණ්ඩං. පලිබොධොනාමාති අත්තනො පලිබොධො නාම. ඡන්දෙනපිති වඩ්ඪකිආදීනං ඡන්දහෙතුනාපි. හයෙනපිති රාජවල්ලහානං හයහෙතුනාපි. බලක්කාරොනාති කරණං කාරො, බලෙන කාරො බලක්කාරො, තෙන, බලක්කාරොහුත්වා පාතෙත්වාති අත්ථො.

තත්ථාති මහාරාමෙ. යත්ථාති යස්මිං. යානෙ, සඬ්ඛා උප්පජ්ජතිති සම්බන්ධො. මහාජනසඤ්චරණට්ඨානෙසුති බහුතං ජනානං සඤ්චරණසඬ්ඛාතෙසු යානෙසු. නගහෙතබ්බස්ස හෙතුං දස්සෙතුං වුත්තං “පලිබොධො න හොති”ති. යස්මා පලිබොධො නහොති, තස්මා න ගහෙතබ්බන්ති අධිප්පායො. එකොති එකොහික්ඛු පස්සතිති සම්බන්ධො. ඔක්කම්මාති ඔක්කම්ත්වා.

රූපසද්දො හණ්ඩපරියායොති ආහ “හණ්ඩ”න්ති. හණ්ඩං රූපං නාමාති යොජනා. හණ්ඨිකන්තිහණ්ඨෙන නියුත්තං පුට්ඨං. ගණෙත්වාති ගණනං කත්වා. නිමිත්තන්තිති එත්ථ ඉතිසද්දො නාමපරියායො. ලඤ්ජනාදි නිමිත්තං නාමාති හි යොජනා. ලඤ්ජනාදීති ආදිසද්දෙන නීලපිලොතිකාදියො සඬ්ගණ්හාති. ලාබායාති ජතුනා.

පතිරූපා නාම ඉධ ලජ්ජිකුක්කුච්චකාති ආහ “ලජ්ජිනොකුක්කුච්චකා”ති. ථාවරන්ති ජඩ්ගමා අඤ්ඤං ථාවරං. අද්ධුනොති කාලස්ස. සමාදායෙත්වාති අඤ්ඤසමාදායෙත්වා. උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති, එසා අරියාන යාවනා”ති (ජා. 1.7.59) වුත්තනයෙන යාවිත්වාති අත්ථො.

507. රතනසම්මතන්ති මනුස්සානං උපහොගපරිහොගන්ති. දුතියං.

3. විකාලගාමජ්ජවිසන්ධිකපදං

508. තතියෙ “තිරව්ජානභූතං කථ”න්ති ඉමිනා “තිරව්ජානකථ”න්ති පදස්ස තුලානිස්සිතසමාසං දස්සෙති. රාජපටිසංයුත්තන්ති රාජුහි පටිසංයුත්තං.

512. සම්බහුලාහික්ඛුති සම්බන්ධො. තස්මිං ගාමෙති තස්මිං පයමපවිසන්ගාමෙ. තං කම්මන්ති තං ඉච්ඡිතකම්මං. අත්තරාති ගාමවිහාරානමත්තරෙ. භුම්මත්ථෙ වෙතං නිස්සක්කවචනං.

කුලසරෙ වාති ඤාතිකුලඋපට්ඨාකකුලසරෙ වා. තෙලහික්ඛාය වාති තෙලයාවනත්ථාය වා. පස්සෙති අත්තනො පස්සෙ සම්පෙති වුත්තං හොති. තෙනාති ගාමමජ්ඣමග්ගෙන. අනොක්කම්මාති අනොක්කම්ත්වා, අපක්කම්ත්වාති අත්ථොති. තතියං.

4. සුච්ඡරසික්ඛාපදං

517. චතුත්ථෙකකාරස්ස පදපුරණභාවං දස්සෙතුං
චුත්තං “හෙදනමෙවහෙදනක”න්ති. අස්සත්ථිඅත්ථෙ අපච්චයොති ආහ “තං
අස්ස අත්ථි”ති. අස්සාති පාවිත්තියස්ස. පඨමං සුච්ඡරං භින්දිත්වා
පච්ඡාපාවිත්තියං දෙසෙතඛ්ඛන්ති අත්ථො. අරණ්ඨනුකෙති
අරණ්ඨයාධනුකෙ. වෙධකෙති කායබන්ධනවෙධකෙති. චතුත්ථං.

5. මඤ්චසික්ඛාපදං

522. පඤ්චමෙෂෙදනමෙව ෂෙදනකං, තමස්සත්ථිතිෂෙදනකන්ති අත්ථං
සන්ධායචුත්තං “චුත්තනයමෙවා”ති.

නිබ්භිත්වාති පමාණාතිරෙකං නිබ්භිත්වා. උත්තානං වා කත්වාති
හෙට්ඨපරි පරිවත්තනං වා කත්වා. යපෙත්වාති උම්ඛණවසෙන යපෙත්වාති.
පඤ්චමං.

6. තුලොනද්ධසික්ඛාපදං

526. ඡට්ඨෙචත්ථාති මඤ්චපීඨෙ. අවනභිතඛ්ඛන්තිඔනද්ධං, තුලොන
ඔනද්ධං තුලොනද්ධන්ති අත්ථොපි යුජ්ජති. තුලං පක්ඛිපිත්වාති මඤ්චපීඨෙ
විමිලිකං පත්ථරිත්වා තස්සුපරි තුලං පක්ඛිපිත්වාති අත්ථොති. ඡට්ඨං.

7. නිසීදනසික්ඛාපදං

531. සත්තමෙකත්ථාති කිස්මිං බන්ධකෙ, කිස්මිං වත්ථුස්මිං වා. භීති
සච්චං. තත්ථාතිවීරක්ඛන්ධකෙ, පණ්ණිතභොජනවත්ථුස්මිං වා. “යථා
නාමා”ති ඉමිනා “සෙය්‍යථාපි”ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති, “පුරාණො
චම්මකාරො”ති ඉමිනා “පුරාණාසිකොට්ඨො”ති පදස්ස. චම්මකාරො හි
අසිනා චම්මං කුටති ඡින්දති “අසිකොට්ඨො”ති චුච්චති.
වත්ථුජ්ජන්තකාලමුපනිධාය චුත්තං “පුරාණො”ති. තමෙවුපමං පාකටං
කරොත්තො ආහ “යථා භී”ති. භීති තප්පාකටිකරණං, තං පාකටං කරිස්සාමිති
හි අත්ථො. චම්මකාරො කඬ්ඨතිති සම්බන්ධො. විත්ථකන්ති විසාලං. සොපිති
උදායිපි. තං නිසීදනං කඬ්ඨතිති යොජනා. තෙනාති කඬ්ඨනහෙතුනා. තන්ති
උදායිං. සන්ථතසදිසන්ති සන්ථතෙනසදිසං. එකස්මිං අත්තෙති එකස්මිං
කොට්ඨාසෙ, එලෙත්වාති සම්බන්ධොති. සත්තමං.

8. කණ්ඩුපට්ඨජාදිසික්ඛාපදං

537. අට්ඨමෙ “කත්ථා”ති ආදීති චුත්තනයානෙව.

539. “යස්සා”ති පදස්ස විසයං දස්සෙතුං චුත්තං “භික්ඛුනො”ති.
“නාහියාහෙට්ඨා”ති ඉමිනා නාහියා අධොඅධොනාහීති වචනත්ථං දස්සෙති,
“ජාණුමණ්ඩලානං උපරී”ති ඉමිනා ජාණුමණ්ඩලානං
උබ්භඋබ්භජාණුමණ්ඩලන්ති. උබ්භසද්දො හි
උපරිපරියායොසත්තමාන්තනිපාතො. කණ්ඩුබජ්ජසද්දානං වෙච්චනත්තා

විනයපිටකෙ

පාවිත්‍යාදියොජනා

පාවිත්තියකණ්ඩං

වුත්තං “කණ්ඩුති ඛජ්ජු”ති. කණ්ඩති හෙදනං කරොතිතිකණ්ඩු. ඛජ්ජති බ්‍යධනං කරොතිතිඛජ්ජු. කෙසුචි පොත්ථකෙසු “කච්ඡු”ති පාඨො අත්ථි, යො අයුත්තො.

ලොහිතංතුණ්ඩං

එතිස්සාතිලොහිතතුණ්ඩිකා.

පිළයති

විබාධයතීතිපිළකා. ආ භුසො අසුචිං සචති පග්ගරාපෙතීතිඅස්සාවොති වචනත්ථංදස්සෙත්තො ආහ “අසුචිපග්ගරණ”න්ති. අරිසඤ්ච භගන්දරා ව මධුමෙහො ව. ආදිසද්දෙනදුන්නාමකාදයො සඬගණ්හාති. තත්ථ අරි විය ඊසති අභිභවතීතිඅරිසං. භගං වුච්චති වච්චමග්ගං, තං දරති ඵාලෙතීතිභගන්දරා,ගුථසමීපෙ ජාතො වණුවිසෙසො. මධු විය මුත්තාදිං මිහතිසෙවතීතිමධුමෙහො,යො ආබාධො මුත්තමෙහො සුක්කමෙහොරත්තමෙහොති අනෙකච්ඤා.ථුල්ලසද්දො මහන්තපරියායොති ආහ “මහා”ති. අට්ඨමං.

9. වස්සිකසාටිකසික්ඛාපදං

542. නවමෙවස්සෙ වස්සකාලෙ අධිට්ඨාතබ්බාතිවස්සිකා,වස්සිකා ව සාසාටිකා චෙතිවස්සිකසාටිකාති. නවමං.

10. නන්දන්ථෙරසික්ඛාපදං

547. දසමෙ “චතුහි අඬගුලෙහි”ති ඉමිනා චතුරො අඬගුලාචතුරඬගුලාති අසමාහාරදිගුං දස්සෙති.ඌනකප්පමාණොති භගවතො ලාමකපමාණො. ඉමිනාඔමකසද්දස්ස ලාමකත්ථං දස්සෙතීති දට්ඨබ්බන්ති. දසමං.

රතනවග්ගො නවමො.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

බුද්දකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

6. පාටිදෙසනීයකණ්ඩං

1. පයමපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදාදියොජනාඅත්-

බුද්දකානං අනන්තරා පාටිදෙසනීයා යෙ ධම්මා සඬ්භිතිකාරෙහිද්විතා,
ඉදානි තෙසං ධම්මානං අයං චණ්ණනා භවතීති යොජනා.

552. පයමපාටිදෙසනීයෙතාව අත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති
යොජනා.පටිආගමනකාලෙති පිණ්ඩාය වරණට්ඨානතො පක්කමිත්වා,
පටිනිවත්තිත්වා වා ආගමනකාලෙ.සබ්බෙවාති එත්ථනිග්ගහිතලොපවසෙන
සන්ධි භොතීති ආහ “සබ්බමෙවා”ති. “කම්පමානා”ති
ඉමිනාපපුබ්බවිධාතුයා කම්පනත්ථං දස්සෙති.අපෙහීති එත්ථඅපපුබ්බඉධාතු
ගත්‍යත්ථොති ආහ “අපගච්ඡා”ති.

553. පටිදෙසෙතබ්බාකාරං දස්සෙති
අනෙතාතිපටිදෙසෙතබ්බාකාරදස්සනං. ද්විත්තං සද්දානං
පරියායභාවංදස්සෙතුං වුත්තං “රථිකාති රච්ඡා”ති. රථස්ස භිතාරථිකා.
ණ්‍යපච්චයෙ කතෙ“රච්ඡා”ති (මොග්ගල්ලානෙ 4.72 සුත්තෙ) වුච්චති.
රච්ඡන්තරෙන අනිබ්බිද්ධා රච්ඡාබ්‍යුභොනාමාති ආහ
“අනිබ්බිජ්ඣිත්වා”තිආදි. බ්‍යුභෙතිසම්පිණ්ඨෙති ජනෙ අඤ්ඤත්ථ
ගන්තුමපදානවසෙනාතිබ්‍යුභො. සිඬ්ඝාටකං නාම මග්ගසන්ධිති ආහ
“මග්ගසමොධානට්ඨාන”න්ති. සිඬ්ඝති මග්ගසමොධානං කරොති
එත්ථාතිසිඬ්ඝාටකං. එතෙසුති රථිකාදීසු.එසෙවනායොති
දුක්කට්ඨපාටිදෙසනීයෙ අතිදිසති.හීති සච්චං. “වචනතො”ති පදං
“වෙදිතබ්බො”ති පදෙ ඤාපකහෙතු. දදමානාය භික්ඛුනියා
වසෙනාතියොජනා.එත්ථාති සික්ඛාපදෙ.තස්මාති යස්මා අපමාණං, තස්මා.

ඉදන්ති වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.සම්භින්නෙ එකරසෙ
කාලිකත්තයෙති යොජනා.

556. “දාපෙති”ති හෙතුත්ථකිරියාය කාරිතකත්තුකාරිතකම්මාති
දස්සෙතුං වුත්තං “අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤෙන කෙනථි”ති.අඤ්ඤෙනාති
අත්තනාඅඤ්ඤෙන. “තාය එව වා භික්ඛුනියා අඤ්ඤෙන වා කෙනථි”ති
පදානි “පටිග්ගභාපෙත්වා”තිපදෙ කාරිතකම්මානීති. පයමං.

2. දුතියපාටිදෙසනීයසික්ඛාපදං

558. දුතියෙපුරිමසික්ඛාපදෙන ආපත්තිඅන්තරසරත්තාති
අධිජ්ජායො.ඉමිනා සික්ඛාපදෙන ආපත්ති
භවෙය්‍යවොසාසමානත්තාතිඅධිජ්ජායො. දෙත්තියා පන නෙව ඉමිනා, න
පුරිමෙන ආපත්ති අඤ්ඤස්සහත්තත්තාති අධිජ්ජායොති. දුතියං.

3. තතියපාටිදෙසනියසික්ඛාපදං

562. තතියෙ “උභතො”ති එත්ථ කරණත්ථෙ තොති ආහ “ද්විභි”ති. “උභතොපසන්න”න්ති බ්‍යාසොපි සමාසොපි යුත්තොයෙව, සමාසෙ තොපච්චයස්ස අලොපො හොති. “උභතො”තිපදස්ස සරූපං දස්සෙතුං වුත්තං “උපාසකෙනපි උපාසිකායපි”ති. කස්මා උභතොපසන්නං හොතීති ආහ “තස්මිං කිරා”තිආදි. යස්මා තස්මිං කුලෙ...පෙ.... සොතාපන්නායෙවහොත්ති කිර, තස්මා “උභතොපසන්න”න්ති වුත්තං හොති. “සවෙපි”ති එත්ථපිසද්දෙන අසිතිකොට්ඨනතො අධිකම්පි සම්පිණ්ඩෙති. භායනස්ස කාරණංදස්සෙති “යස්මා”තිආදිනා.

569. “සරතොනිහරිත්වා”ති එත්ථ “නිහරිත්වා”ති පදස්ස කම්මංදස්සෙතුං වුත්තං “ආසනසාලංවා විහාරං වා”ති. “ආනෙත්වා”තිඉමිනා නිපුඛිබ්බරධාතුයා අත්ථං දස්සෙති. ද්වාරෙති අත්තතො ගෙහද්වාරෙති. තතියං.

4. චතුත්ථපාටිදෙසනියසික්ඛාපදං

570. චතුත්ථෙ අවරුද්ධසද්දො පරිරුද්ධසද්දස්ස පරියායොති ආහ “පරිරුද්ධාහොත්ති”ති. ආරඤ්ඤකස්ස සෙනාසනස්ස පරිසමන්තතොරුද්ධා ආවුතා හොත්තීති අත්ථො.

573. “පඤ්චන්ත”න්ති නිද්ධාරණෙ සාම්ච්චනභාවඤ්ච “යංකිඤ්චි”ති නිද්ධාරණියෙනසම්බන්ධිතබ්බභාවඤ්ච දස්සෙතුං වුත්තං “පඤ්චසු සහධම්මිකෙසු යං කිඤ්චි”ති. “පෙසෙත්වා බාදනියං හොජනියං ආහරිස්සාමි”තිඉමිනා පටිසංවිදිතාකාරදස්සනං. “ආරාම”න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපි ආරඤ්ඤකසෙනාසනස්ස ආරාමො එව අධිප්පෙතොති ආහ “ආරඤ්ඤකසෙනාසනාරාමඤ්චා”ති. තස්සාති ආරඤ්ඤකසෙනාසනාරාමස්ස “කස්මා”ති පුච්ඡාය “පටිමොචනත්ථ”න්ති විසජ්ජනාය සමෙතුං සම්පදානත්ථෙ නිස්සක්කවචනං කාතබ්බං. කිමත්ථන්ති හි අත්ථො. පටිමොචනත්ථන්ති තදත්ථෙ පච්චත්තවචනං. පටිමොචනසඬ්ඛාතාය අත්ථායාති හි අත්ථො. අත්ථසද්දො ච පයොජනවාචකො. පයොජනායාති හි අත්ථො. අථ වා “පටිමොචනත්ථ”න්ති විසජ්ජනායං. “කස්මා”ති පුච්ඡාය සමෙතුං නිස්සක්කත්ථෙ පච්චත්තවචනං කාතබ්බං. පටිමොචනසඬ්ඛාතා අත්ථාති හි අත්ථො. අත්ථසද්දො ච කාරණවාචකො. කාරණාති හි අත්ථො. එවඤ්චි පුච්ඡා විසජ්ජනානං පුඛ්ඛාපරසමසඬ්ඛාතො විචයො භාරො පරිපුණ්ණො හොතීති දට්ඨබ්බං. අම්භාකන්ති බාදනියහොජනියපටිහරන්තානං අම්භාකං. අම්භෙති වොරසඬ්ඛාතෙ අම්භෙ.

“තස්සා”ති පදස්සත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං “එතිස්සා යාගුයා”ති. අඤ්ඤානිපිති පටිසංවිදිතකුලතො අඤ්ඤානිපි

විනයපිටකෙ

පාවිතායාදියොජනා

පාටිදෙසනියකණ්ඩං

කුලානි.තෙනාතිපටිසංවිදිතකුලෙන. කුරුන්දිවාදෙ යාගුයා පටිසංවිදිතං කත්වා යාගුං අග්ගහෙත්වාපුවාදීති ආහරන්ති, වට්ටතීති අධිප්පායො.

575. එකස්සාති හික්ඛුස්ස.තස්සාතිපටිසංවිදිතහික්ඛුස්ස, චතුත්තං වා පඤ්චත්තං වා හික්ඛුතං අත්ථායාති යොජනා.අඤ්ඤෙසම්පීති චතුපඤ්චහික්ඛුතො අඤ්ඤෙසම්පි.අධිකමෙවාති පරිභුත්තතො අතිරෙකමෙව.යංපනාති බාදනීයභොජනීයං පන, යම්පි බාදනීයභොජනීයං වනතො ආහරිත්වා දෙන්තීතියොජනා.“තත්ථජාතක”න්ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයංදස්සෙතුං චුත්තං “ආරාමෙ”ති. අඤ්ඤන දින්නන්ති සම්බන්ධො.නන්ති මූලබාදනීයාදිං.පටිසංවිදිතන්ති පටිකච්චෙව සුට්ඨ ජානාපිතන්ති අත්ථොති.චතුත්ථං.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

පාටිදෙසනියවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

7. සෙබියකණ්ඩං

1. පරිමණ්ඩලවග්ගථයොජනාඅත්-

සික්ඛිතසික්ඛෙනනිසු සික්ඛාසු චතුහි මග්ගෙහි සික්ඛිතසික්ඛෙනනාදිනාඅට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අකම්පියට්ඨෙන තාදිනා, ඉට්ඨානිට්ඨෙසු වා අවිකාරට්ඨෙන තාදිනා හගවතායානිසික්ඛාපදානි “සෙබියානි”ති භාසිතානි, දානි තෙසම්පිසික්ඛාපදානං අයම්පි වණ්ණනාක්කමො භවතීති යොජනා.

576. තත්ථාති සෙබියසික්ඛාපදෙසු, අත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. “සමන්තතො”තිඉමිනා පරිත්‍යුපසග්ගස්සත්ථං දස්සෙති. “නාහිමණ්ඩලංජාණුමණ්ඩල”න්ති එත්ථ උද්ධංසද්දො ව අධොසද්දො ව අජ්ඣාහරිතබ්බොති ආහ “උද්ධ”න්තිආදි.අට්ඨචගුලමත්තන්ති භාවනපුංසකං, නිවාසෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො.තතොති අට්ඨචගුලමත්තතො.යථා පටිච්ඡන්තං හොති, එවං නිවාසෙත්තස්සාති යොජනා.තත්‍රිදංපමාණන්ති තස්ස නිවාසනස්ස ඉදං පමාණං.තාදිසස්සාතිදිස්සතො මුට්ඨිපඤ්චකස්ස තිරියං අඛඨතෙයාහත්ථස්ස නිවාසනස්ස. ජාණුමණ්ඩලංපටිච්ඡාදනත්ථං වට්ටතීති යොජනා.තත්ථාති විචරෙසු.න තිට්ඨතීති විරළත්තා න තිට්ඨති.තිට්ඨතීති සනත්තා තිට්ඨති.

නිවාසෙත්තස්ස වාතිඑත්ථ වසද්දොඅවධාරණත්ථො, නිවාසෙත්තස්සෙවාති අත්ථො. කෙවලං එවං නිවාසෙත්තස්සෙව දුක්කටං නහොති, අථ ඛො තථා නිවාසෙත්තස්සාපි දුක්කටමෙවාති යොජනා. යෙ පන නිවාසනදොසාතිසම්බන්ධො.අඤ්ඤෙති පුරතො ව පච්ඡතො ව ඔලම්බෙත්වානිවසනතො අඤ්ඤෙ. තෙ සබ්බෙති සබ්බෙ තෙනිවාසනදොසා.එත්ථාති ඉමස්මිං විහඬිගෙ.තත්ථෙවාති බන්ධකෙයෙව.

අසඤ්චිච්ච නිවාසෙත්තස්ස අනාපත්තීති සම්බන්ධො. එසෙව නයො “අසනියා”ති එත්ථාපි.අජානන්තස්සාති එත්ථ අජානනංදුට්ඨං නිවාසනවත්තස්ස අජානනං, ආරුල්හොරුල්භභාවස්ස අජානනන්ති. තත්ථආරුල්හොරුල්භභාවස්ස අජානනං සන්ධාය චුත්තං “අජානන්තස්සා”ති දස්සෙන්නොආහ “අජානන්තස්සාති එත්ථා”තිආදි.හීනිසච්චං.තස්සාති නිවාසනවත්තස්ස.අස්සාති හික්ඛුනො.තං පනාති ආපත්තිතොඅමොක්ඛනං පන.තස්මාති යස්මා යුජ්ජති, තස්මා.යොති හික්ඛු. කුරුන්දියං චුත්තන්ති සම්බන්ධො. සුක්ඛාපඤ්ඤා ඉමස්සාතිසුක්ඛපඤ්ඤා. මහන්තං පිණ්ඩිකමංසංඉමස්සාතිමහාපිණ්ඩිකමංසො. තස්සාති හික්ඛුස්ස.

වණොති අරු. තඤ්ඤි වණති ගත්තවිචුණ්ණනංකරොතීති වණොති චුච්චති.වාළමීගා වා වොරා වාති එත්ථවාසද්දො අචුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො, තෙන අඤ්ඤාපි උදකච්ඤ්ඤාලාදයො ආපදාසඬිගස්හන්ති.

577. ඉධාති ඉමස්මිං විහඬිගෙ, සික්ඛාපදෙ වා.උභොකණ්ණෙනි පුරතො ව පච්ඡතො ව නිග්ගතෙ ද්වෙ කණ්ණෙන.අවිසෙසෙනාති “අන්තරසරෙ”ති ව “ආරාමෙ”ති ව විසෙසං අකත්වාසාමඤ්ඤෙන.විහාරෙපීතිසඬ්ඝසන්තිපාතවුද්ධුපට්ඨානපෙරුපට්ඨානාදිකාලං සන්ධාය චුත්තං.

578. කායෙකදෙසෙකායසද්දො වත්තතීති ආහ “ජාණුම්පි උරම්පි”ති. “න සීසං පාරුතෙනා”තිඉමිනා “සුප්පට්ඨිඡන්තෙනා”තිපදස්ස අතිබ්‍යාපිතදොසං පටික්ඛිපති.ගණ්ඨිකන්ති පාසො. සො හි ගන්ථෙති ඛන්ධතීති වා, ගන්ථෙතිඛන්ධති එත්ථාති වා කත්වා ගන්ථිකොති වුවිචති. න්ථකාරස්ස වාණ්ඨකාරෙ කතෙගණ්ඨිකො,තං ගණ්ඨිකං පටිමුඤ්චිත්වා.උභොකණ්ණෙනි විවරස්ස ද්වෙ කොණ්.ගලවාටකතොති එත්ථගලොති කණ්ඨො. සො හි ඛජ්ජභොජ්ජලෙය්‍යපෙය්‍යසඬ්ඛාතංචතුඛිඛිධං අසනං ගලති පන්තො හුත්වා කුච්ඡියං පතති ඉතොති ගලොති වුවිචති.ආවාටොයෙව වුද්දකට්ඨෙතආවාටකො,වුද්දකත්ථෙ කො. ගලෙ යිතොආවාටකො ගලවාටකො. අකාරතො හි ආකාරස්ස ලොපො “පප”න්තිආදීසු (ජා. 1.1.2) විය. එත්ථහි පආපන්ති පදවිජෙදො, අකාරතො ආකාරස්ස ව ලොපො. පවද්ධං ආපං පපං, මහන්තං උදකන්තිඅත්ථො. සීසං විවරිත්ථාති සම්ඛන්ධො.

579. වාසංඋපගතොති වා වාසෙන උපගතොති වා අත්ථංපටික්ඛිපන්තො ආහ“වාසත්ථාය උපගතස්සා”ති.

580. හත්ථපාදෙඅකීළන්තො සුසංවුතො නාමාති දස්සෙන්නො ආහ “හත්ථං වා පාදං වාඅකීළාපෙන්නො”ති.

582. ඔක්ඛිත්තවක්ඛුති එත්ථ ඔසද්දො හෙට්ඨාපරියායොති ආහ “හෙට්ඨාඛිත්තවක්ඛු”ති. “හුත්වා”තිඉමිනා කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති.යුගයුත්තකොති යුගෙ යුත්තකො. දම්ඨිත්ථාතිදන්තො. ආභුසො ජානාති කාරණාකාරණන්තිආජානෙය්‍යා.එත්තකන්ති චතුහත්ථපමාණං. යො ගච්ඡති, අස්ස භික්ඛුතො දුක්කටා ආපත්තිහොතීති යොජනා. “පරිස්සයභාව”න්ති ව “පරිස්සයාභාව”න්ති ව ද්වෙ පාඨායුජ්ජන්තියෙව.

584. ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙනි ඉමං පකාරං ඉත්ථං විවරුක්ඛිපනං, භවතිගච්ඡතීති භූතො, භික්ඛු. ලක්ඛියති අනෙතාති ලක්ඛණං, විවරං. ඉත්ථං භූතොඉත්ථම්භූතො, තස්ස ලක්ඛණං ඉත්ථම්භූතලක්ඛණං, තස්මිං. කරණවචනං දට්ඨඛිඛන්තියොජනා. ඉත්ථම්භූතලක්ඛණං නාම කිරියාවිසෙසනස්ස සභාවොති ආහ “එකතො වා...පෙ....හුත්ථාති අත්ථො”ති.අන්තොඉන්ද්‍රිලතොති ගාමස්සඅන්තොඉන්ද්‍රිලතොති. පඨමො වග්ගො.

2. උප්පග්ගිකවග්ගපටියොජනාඅත්-

586. උච්චාසද්දං කත්වා ජග්ගනං
හසනං උප්පග්ගො, සොයෙව උප්පග්ගිකා, තාය. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො
ආහ “මහාහසිතං හසන්තො” ති. එත්ථාති “උප්පග්ගිකායා” තිපදෙ.

588. කිත්තාවතාති කිත්තකෙන පමාණෙන, එවං නිසින්තෙසු
ථෙරෙසුති සම්බන්ධො, නිද්ධාරණෙ චෙතං
භුම්මවචනං. වචන්ථපෙතිති ඉදඤ්චිදඤ්ච කථෙතිති වචන්ථපෙති. එත්තාවතාති
එත්තකෙන පමාණෙන.

590. නිච්චලං කත්වා කායස්ස උජුට්ඨපනං කායපග්ගහො නාමාති ආහ
“නිච්චලං කත්වා” තිආදි. එසෙවන යො බාහුපග්ගහසිසපග්ගහෙසුපිති.
දුතියො වග්ගො.

3. බම්මකතවග්ගපටියොජනාඅත්-

596. බම්මොකතො යෙනාති බම්මකතො. බම්මොති ව පටිබද්ධො.
කත්ථ පටිබද්ධොති ආහ “කටියං හත්ථං යපෙත්වා” ති. සසිසං අවගුණ්ඨයති
පටිවෙය්තිති ඔගුණ්ඨිතොති ආහ “සසිසං පාරුතො” ති.

600. උද්ධං එකාකොටි ඉමිස්සා ගමනායාති උක්කුටිකාති දස්සෙන්තො
ආහ “උක්කුටිකා වුච්චති” තිආදි. එත්ථාති “උක්කුටිකායා” තිපදෙ.

601. හත්ථපල්ලත්ථිකදුස්සපල්ලත්ථිකෙසු ද්විසු
දුස්සපල්ලත්ථිකො යොගපල්ලත්ථිකාපි සඬිගහං ගච්ඡතිති ආහ
“ආයොගපල්ලත්ථිකාපි දුස්සපල්ලත්ථිකාඵවා” ති.

602. සතියා උපට්ඨානං සක්කච්චන්ති ආහ “සතිං උපට්ඨපෙත්වා” ති.

603. පිණ්ඩපාතං දෙන්තෙපිති පිණ්ඩපාතං පත්තෙපක්ඛිපන්තෙපි.
පත්තෙ සඤ්ඤා පත්තසඤ්ඤා, සා අස්සත්ථිති පත්තසඤ්ඤී. “කත්වා”
ති ඉමිනා කිරියාවිසෙසන භාවං දස්සෙති.

604. සමසුපකං පිණ්ඩපාතන්ති එත්ථ සුපපිණ්ඩපාතානං
සමඋපඬ්ඨභාවං ආසඬ්ඨකා හවෙය්සාති ආහ “සමසුපකො
නාමා” තිආදි. යත්ථාති පිණ්ඩපාතෙ. හත්තස්ස චතුත්ථාගපමාණො සුපො
හොති, සො පිණ්ඩපාතො සමසුපකො නාමාති යොජනා. ඔලොණි ව
සාකසුපෙය්සඤ්ච මච්ඡරසො ව මංසරසො වාති ද්වන්ද්වො. තත්ථ ඔලොණිති
එකා බ්‍යඤ්ජනවිකති. සාකසුපෙය්සන්ති සුපස්ස හිතංසුපෙය්සං, සාකමෙව
සුපෙය්සං සාකසුපෙය්සං. ඉමිනා සබ්බාපි සාකසුපෙය්සා බ්‍යඤ්ජනවිකති
ගහිතා. මච්ඡරසමංසරසාදීනිති එත්ථ ආදිසද්දෙන අවසෙසා

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා සෙබියකණ්ඩං
සබ්බාපිබ්බාඤ්ජනවිකති සඬගහිතා. තං සබ්බං රසානං
රසොරසරසොතිකත්වා “රසරසො”ති වුවචති.

605. සමපුණ්ණංසමහරිතන්ති වෙවචනමෙව. පුපං කතොපුපිකතොති අත්ථංදස්සෙන්තො ආහ “පුපිකතො නාමා”ති ආදි.

තත්ථාති “පුපිකත” ත්ති ආදිවචනෙ. තෙසන්ති අභයත්ථෙරති පිටකවුළුනා ගත්ථෙරානං. ඉති පුච්ඡිංසු, තෙසඤ්ච ථෙරානං වාදං ආරොචෙසුන්ති යොජනා. ථෙරොති වුළුසුමනත්ථෙරො. එතස්සාති තිපිටකවුළුනා ගත්ථෙරස්ස. සත්තක්ඛත්තුන්ති සත්ත වාරෙ. කුතොති කස්සාවරියස්ස සන්තිකා. තස්මාති යස්මා යාවකාලිකෙන පරිච්ඡින්නො, තස්මා. ආමිසජාතිකං යාගුහත්තං වා ඵලාඵලං වාති යොජනා. තඤ්ච ඛොති තඤ්ච සමතිත්ථිකං. ඉතරෙන පනාති නාධිට්ඨානුපගෙන පත්තෙන පන. යං පුච්ඡච්ඡුඛණ්ඩඵලාඵලාදි හෙට්ඨාඛරොහති, තං පුච්ඡච්ඡුඛණ්ඩඵලාඵලාදීති යොජනා. පුච්චටංසකොති එත්ථටංසකොති උත්තංසො. සො හි උද්ධං තසියතෙ අලඬිකරියතෙති වටංසොති වුවචති උකාරස්ස වකාරං, තකාරස්ස ව ටකාරං කත්වා, සොයෙව වටංසකො, මුද්ධති පිලන්ධිතො ඵකො අලඬිකාරවිසෙසො. පුච්චමෙව තංසදිසත්තා පුච්චටංසකො, තං. පුප්ඵවටංසකො ච තක්කොලකටුකඵලාදිවටංසකො වාති ද්වන්දො, තෙ.

ඉධාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. නනුසබ්බපුපිකතෙසු පටිග්ගහණස්ස අකප්පියත්තා පරිභුඤ්ජනම්පි න වට්ටතීති ආහ “සබ්බත්ථ පනා”ති ආදි. තත්ථසබ්බත්ථාති සබ්බෙසු පුපිකතෙසුති. තතියො වග්ගො.

4. සක්කච්චවග්ගථයොජනා අත්-

608. තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං යානෙ. ඔධින්නි අවධිං මරියාදං.

610. පුපකතොති පුපමෙව පුපකං, තතො පුපකතොති දස්සෙන්තො ආහ “මත්ථකතො”ති.

611. මාසාතසමයාදීසුති “පාණෙමා සාතෙථා”ති රාජානො හෙරිං වරාපෙන්නිඵත්ථාති මාසාතො, සොයෙව සමයො මාසාතසමයො. ආදිසද්දෙන අඤ්ඤං පටිච්ඡන්තකාරණංගහෙනබ්බං.

615. තෙසන්ති මයුරණ්ඩකුක්කුටණ්ඩානන්ති. චතුත්ථො වග්ගො.

5. කබ්ඳවග්ගථයොජනා අත්-

617. “මුඛද්වාර” ත්තිකම්මස්ස “අනාහටෙ”ති ව “විවරිස්සාමි”ති ව ද්විසු කිරියාසු සම්බන්ධභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “අනාහරිතෙමුඛද්වාර” ත්ති.

618. සකලං හත්ථන්ති පඤ්චඛිගුලිං සන්ධාය චුත්තං.

619. සකබලෙනාතිඵත්ථ කබලසද්දෙන වචනස්ස අපරිපුණ්ණකාරණං සබ්බමිපි ගහෙනබ්බං.

620. පිණ්ඩුක්ඛෙපකන්තිආදීසු විච්ඡත්ථෙ කපච්චයොති ආහ “පිණ්ඩංඋක්ඛිපිත්වා උක්ඛිපිත්වා”ති. ත්වාසද්දෙන කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති.

624. “අවකිරිත්වා”ති ඉමිනාසිත්ථාවකාරකන්ති ඵත්ථ අවපුබ්බොකිරිධාතුයෙව, න කරධාතුති දස්සෙති.

626. “වපුච්ඡ”ති ඵවං සද්දන්ති “වපුච්ඡ”ති ඵවං අනුකරණරචන්ති. පඤ්චමො වග්ගො.

6. සුරුසුරුවග්ගථයොජනාඅත්-

627. “සුරුසුරු”ති ඵවං සද්දන්ති “සුරුසුරු”ති ඵවං අනුකරණරචං. දවනං කීලනන්ති ඉමිනා වචනත්ථෙත පරිභාසොදවොනාමාති ආහ “දවොති පරිභාසවචන”න්ති. තන්ති සො දවො. ලිඛිගවිපල්ලාසොහෙස. න කාතබ්බං න කාතබ්බොති සම්බන්ධො. සිලකබුද්ධොති සිලාය කතො, සිලෙන නියුත්තො වා බුද්ධො. අපට්ඨබුද්ධොති අපට්ඨිද්ධො බුද්ධො, පරිභාසවචනමෙතං. ගොධම්මොති ගුන්තං ධම්මො. අජධම්මොති අජානං ධම්මො. මිගසඬ්ඝොති මිගානං සඬ්ඝො. පසුසඬ්ඝොති පසුනං සඬ්ඝො.

628. “භුඤ්ජන්තෙනා”ති පදං “නිල්ලෙහිතු”න්ති පදෙ භාවකත්තා.

631. ඵවං නාමකෙති “කොකනුද”න්ති ඵවං නාමං අස්ස පාසාදස්සාති ඵවං නාමකො, පාසාදො, තස්මිං. “පදුමසණ්ඨානො”ති ඉමිනා පාසාදස්ස සදිසුපචාරෙන “කොකනුදො”ති නාමලහනං දස්සෙති. තෙනාති පදුමසණ්ඨානත්තා. අස්සාති පාසාදස්ස. පුග්ගලිකම්පිති පරපුග්ගලසන්තකං ගහෙනබ්බං “අත්තනො සන්තකම්පි”ති අත්තපුග්ගලසන්තකස්ස විසුං ගස්භමානත්තා. සඬ්ඛම්පිති පානියසඬ්ඛම්පි. සරාවම්පිති පානියසරාවම්පි. ථාලකම්පිති පානියථාලකම්පි.

632. “උද්ධරිත්වා”ති සාමඤ්ඤතො චුත්තවචනස්ස කම්මාපාදානාති දස්සෙතුං චුත්තං “සිත්ථාති උදකතො”ති. හින්දිත්වාති චුණ්ණවිචුණ්ණානිකත්වා. බහිති අන්තරසරතො බහි.

634. සෙතච්ඡත්තන්ති ඵත්ථ සෙතසද්දො පණ්ඩරපරියායොති ආහ “පණ්ඩරච්ඡත්ත”න්ති. වත්ථ පලිගුණ්ඨිතන්ති වත්ථෙහි සමන්තතො

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා සෙබියකණ්ඩං
 වෙයීතං. සෙනං ඡත්තංසෙනවිඡත්තං. කිලුඤ්ජෙහි කතං
 ඡත්තංකිලුඤ්ජවිඡත්තං. පණ්ණෙහි කතං ඡත්තංපණ්ණවිඡත්තං.
 මණ්ඩලෙන බද්ධංමණ්ඩලබද්ධං. සලාකාහි බද්ධංසලාකබද්ධං.තානීති තිණි
 ඡත්තානි.හීති සච්චං. යමපිඵකපණ්ණවිඡත්තන්ති යොජනා.එතෙසුති තිසු
 ඡත්තෙසු.අස්සාති යස්ස කස්සවි ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා.සොති යො
 කොචි ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා.ඡත්තපාදුකාය වාති
 ඡත්තදණ්ඩනික්ඛෙපනාය පාදුකාය වා.එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ.

635. මජ්ඣිමස්සාති පමාණමජ්ඣිමස්ස.
 “චතුහත්ථජපමාණො”තිඉමිනාවතුහත්ථතො උභනාතිරෙකො දණ්ඩො න
 දණ්ඩො නාමාති දස්සෙති. දණ්ඩො පාණිමිහි අස්සාතිවචනත්ථං
 අතිදිසන්තො ආහ “චුත්තනගෙතෙවා”ති.

636. “සත්ථපාණිමිහි”ති එත්ථ අසි එව අධිජපෙතොති ආහ
 “අසි”න්ති.අසින්ති බග්ගං.

637. “ආවුධංනාම වාපො කොදණ්ඩො”ති පාළියං චුත්තවචනං
 උපලක්ඛණමෙවාති දස්සෙන්නො ආහ “ආවුධපාණිස්සාති එත්ථා”තිආදි.
 සබ්බාපි ධනුවිකති ආවුධන්ති වෙදිතබ්බාති යොජනා.යථා අසිංසන්නහින්වා
 යීතො සත්ථපාණිති සඬ්ඛාං න ගච්ඡති, එවං ධනුං කණ්ඨෙ පටිමුක්කො
 ආවුධපාණිති ආහ “සචෙ පනා”තිආදි, ඉමිනා ආවුධො
 පාණිනාගහිතොයෙව ආවුධපාණි නාමාති දස්සෙතිති. ඡට්ඨො වග්ගො.

7. පාදුකවග්ගපටියොජනාඅත්-

638. අඬුගුලන්තරන්ති පාදුගුලවිවරං.පාදුකන්ති උපාහනවිසෙසො.
 සො හි පජ්ජතෙ ඉමායාති පාදුකාතිචුච්චති, සා බහුපටලා වම්මමයා වා හොති
 කට්ඨමයා වා.පටිමුඤ්චිත්වාති පාදුකං පටිමුඤ්චිත්වා.

640. ද්විහිජනෙහි ගහිතොති සම්බන්ධො.වංසෙනාති වෙණුනා,
 යානෙනිසින්තොති සම්බන්ධො.විසඬ්ඛරිත්වාති විපත්තිංකරිත්වා.ද්වෙපීති
 ධම්මකථිකධම්මපටිග්ගාහකසඬ්ඛාතාඋභොපි ඡනා.වට්ටතීති දෙසෙතුං
 වට්ටති.

641. සයනගතස්සාතිසයනං ගතස්ස, සයනෙනිපන්නස්සාති අත්ථො.
 නිපන්නස්ස දෙසෙතුං න වට්ටතීති සම්බන්ධො.

642. තිසුපල්ලත්ථිකාසු යාය කායවි පල්ලත්ථිකාය නිසින්තස්ස ධම්මං
 දෙසෙතුං න වට්ටතීතිදස්සෙන්නො ආහ “පල්ලත්ථිකායා”තිආදි.

643. යථාවෙයියමානෙ කෙසන්නො න දිස්සති, එවං වෙයීතසිසස්සාති
 යොජනා.

647. ඡපකසද්දස්ස ච චණ්ඩාලසද්දස්ස ච වෙච්චනත්තා චුත්තං “චණ්ඩාලස්සා”ති.චණ්ඩාලො හි සං සුනං පචතීතිඡපකොති චුච්චති සකාරස්සඡකාරං කත්වා. ඡපකස්ස එසාඡපකී,චණ්ඩාලහරියා.යත්‍රාති එත්ථ ත්‍රපච්චයො පච්චත්තෙ හොතීති ආහ “යො හිනාමා”ති. යො රාජා උච්චෙ ආසනෙ නිසීදිත්වා මන්තං පරියාපුණ්ණස්සති නාම, අයං රාජායාව අතිවිය අධම්මිකොති චුත්තං හොති. “සබ්බමිද්”න්තිඅයං සද්දො ලිඛිගවිපල්ලාසොති ආහ “සබ්බො අය”න්ති. “ලොකො”ති ඉමිනා ඉධසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. චරිමසද්දො අන්තිමපරියායො.අන්තිමොති ච ලාමකො.ලාමකොති ච නාම ඉධවිපත්තීති ආහ “සඬ්ඝර”න්ති.සඬ්ඝරන්ති විපත්තිං. “නිම්මරියාදො”ති ඉමිනා “සඬ්ඝරං ගතො”ති පදානං අධිජ්ජායත්ථං දස්සෙති. චරිමංගතංචරිමගතං,සබ්බො අයං ලොකො චරිමගතොති අත්ථො. ඉධ ච ජාතකෙ (ජා. 1.4.33) ච කෙසුචි පොත්ථකෙසු “චමරිකත”න්ති පායො අත්ථි, සො අයුත්තොයෙව.තත්ථෙථාති අම්බරුක්ඛමුලෙයෙව.තෙසන්ති රාජබ්‍රාහ්මණානං.

තත්ථාති තිස්සං ගාථායං.පාළියාති අත්තනො ආචාරපකාසකගන්ථසඬ්ඛාතාය පාළියා.න පස්සරෙති එත්ථ රෙසද්දො අන්තිස්ස කාරියොති ආහ “නපස්සන්ති”ති.යො වායන්ති යො ච අයං.අයංසද්දො පදාලඬ්ඝකාරමත්තො, බ්‍රාහ්මණොති අත්ථො.අධියතීති අජ්ඣායති, සික්ඛතීති අත්ථො.

තතොති බොධිසත්තෙන චුත්තගාථාතො පරන්තිසම්බන්ධො.තස්සාති ගාථාය.හොතිබොධිසත්තං ආමන්තෙති. “භුත්තො”ති පදස්ස කම්මවාචකභාවමාවිකාතුං චුත්තං “මයා”ති.අස්සාති ඔදනස්ස. ඉමිනා සුචි පරිසුද්ධං මංසංසුචිමංසං,තෙන උපසෙවනමස්සාතිසුචිමංසුපසෙවනොති බාහිරත්ථසමාසං දස්සෙති.ධම්මෙති ආචාරධම්මෙ.බද්ධො හුත්වාතිථද්ධො හුත්වා, අයමෙව වා පායො. චණ්ණසද්දස්ස සණ්ඨානාදිකෙ අඤ්ඤෙ අත්ථෙ පටික්ඛිපිතුං චුත්තං “පසත්ථො”ති.ථොම්තොති තස්සෙව වෙච්චනං.

අථාති අනන්තරෙ.නන්ති බ්‍රාහ්මණං.තස්සාතිගාථාද්වයස්ස.බ්‍රාහ්මණාති පුරොහිතං ආලපති.සම්පතීති සන්දිට්ඨිකෙ. “යා චුත්ති විනිපාතෙන, අධම්මචරණෙනවා”ති පදානං සම්බන්ධං දස්සෙතුං චුත්තං “නිජ්ජජ්ජති”ති.

මහාබ්‍රාහ්මෙති එත්ථ බ්‍රාහ්මසද්දොබ්‍රාහ්මණවාචකොති ආහ “මහාබ්‍රාහ්මණා”ති.අඤ්ඤෙපීතිරාජබ්‍රාහ්මණෙහි අපරෙපි. “පචන්ති”ති චුත්තෙඅවිනාභාවතො “භුඤ්ජන්ති”ති අත්ථොපි ගහෙතබ්බොති ආහ “පචන්ති වෙච භුඤ්ජන්ති වා”ති. “නකෙවල”න්තිආදිනාඅඤ්ඤෙපීති එත්ථ පිසද්දස්සසම්පිණ්ඩනත්ථං දස්සෙති, ත්වං ආචරිස්සසීති සම්බන්ධො. සුනත්ථන්ති තං, උපයොගත්ථෙ වෙතං පච්චත්තවචනං, “මා හිදා”තිඉමිනාසම්බන්ධිතබ්බං.

“පාසාණො” තිඉමිනාඅස්මසද්දොපාසාණපරියායොති
හින්දනහෙනුනා.

දස්සෙති.තෙනාති

648. අත්තනොකඨ්ඨායානස්ස පුච්ඡනං සන්ධාය වුත්තං “න
කථෙතබ්බ”න්ති.

649. සමධුරෙනාති සමං ධුරෙන, සමං මුඛෙනාති අත්ථො.

652. යං මූලං වායා සාඛා වා ගච්ඡති යොජනා.ඛන්ධෙති රුක්ඛස්ස
ඛන්ධෙ.නික්ඛමති උච්චාරපස්සාවො නික්ඛමති.තිණ්ණචුපකන්ති තිණෙන
කතං, තිණමයං වා අණ්චුපකං.එත්ථාති උච්චාරපස්සාවබ්බෙලෙසු.

653. අධිප්පෙතඋදකං දස්සෙතුං වුත්තං “පරිභොගඋදකමෙවා”ති.
සත්තමො වග්ගො.

එත්ථාති සෙබියෙසු.සුපබ්බාඤ්ජනපටිච්ඡාදනෙති සුපබ්බාඤ්ජනෙ
ඔදනෙන පටිච්ඡාදෙති.සමත්තා සෙබියා.

8. සත්තාධිකරණසමථයොජනාඅත්-

655. සඬ්ඛංපරිච්ඡිජ්ජතිසඬ්ඛංපරිච්ඡෙදො.තෙසන්ති
චතුබ්බිධානමධිකරණානං.තස්සාති තෙසංඛන්ධකපරිවාරානං.තත්ථෙථාති
තෙසු එව ඛන්ධකපරිවාරෙසු.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු සික්ඛාපදෙසුති.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

හික්ඛුච්ඡිගච්ඡණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

ජාදිලඤ්ජිතනාමෙන නෙකානං වාචිතො මයා.

සාධුං මහාවිහඨගස්ස, සමත්තො යොජනානායොති.

භික්ඛුනීවිහඩගො

1. පාරාජිකකණ්ඩඅත්ථයොජනා

එවංභික්ඛුනීවිහඩගස්ස, කත්වාන යොජනානායං;

භික්ඛුනීනං විහඩගස්ස, කර්ස්සං යොජනානායං.

යොති විහඩගො.විහඩගස්සාති විහඩගො අස්ස.අස්සාතිහොති.තස්සාති භික්ඛුනීනං විහඩගස්ස.යතොති යස්මා. අයං පනෙත්ථ යොජනා – භික්ඛුනං විහඩගස්සඅනන්තරං භික්ඛුනීනං යො විහඩගො සඨගහිතො අස්ස, තස්ස භික්ඛුනීනං විහඩගස්සසංවණ්ණනාක්කමො පත්තො යතො, තතො තස්ස භික්ඛුනීනං විහඩගස්ස අපුබ්බපදවණ්ණනංකාතුං තාව පාරාජිකෙ අයං සංවණ්ණනා හොතිති. අපුබ්බානං පදානං වණ්ණනාඅපුබ්බපදවණ්ණනා,තං.

1. පඨමපාරාජිකසික්ඛාපදං

656. “තෙන...පෙ....සාළ්භො”ති එත්ථ “එත්ථා”ති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො.දබ්බගුණකිරියාජාතිනාමසඨබාතෙසු පඤ්චසු සද්දෙසු සාළ්භසද්දස්ස නාමසද්දභාවංදස්සෙතුං වුත්තං “සාළ්භොති තස්ස නාම”න්ති.මිඟාරමාතුයාති විසාබාය. සා හි මිඟාරසෙට්ඨිනා මාතුට්ඨානෙය්පිතත්තා මිඟාරමාතා නාම. නවකම්මං අධිට්ඨාතිතිනවකම්මිකන්ති දස්සෙත්තො ආහ “නවකම්මාධිට්ඨායික”න්ති. “පණ්ඩිච්චෙන සමන්තාගතා”තිඉමිනා පණ්ඩා වුව්වති පඤ්ඤා, සා සඤ්ජාතාඉමිස්සාතිපණ්ඩිතාති වචනත්ථං දස්සෙති.වෙය්‍යත්තිකෙනාති විසෙසෙන අඤ්ජති පාකටං ගච්ජතිතිවියත්තො,පුග්ගලො, තස්ස ඉදං වෙය්‍යත්තිකං, ඤාණං, තෙන. “පණ්ඩා”ති වුත්තපඤ්ඤාය “මෙධා”ති වුත්තපඤ්ඤාය විසෙසභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “පාළිගහණ”තිආදි. “මෙධා”ති හි වුත්තපඤ්ඤා “පණ්ඩා”ති වුත්තපඤ්ඤාය විසෙසොහොති සතිසභායත්තා.තනුපායායාති අලුත්තසමාසො“තනුමජ්ඣත්තතා”තිආදීසු (ධ. ස. අට්ඨ. යෙවාපනකවණ්ණනා) විය. “කම්මෙසු”ති ඉමිනා තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. කත්තබ්බකම්මප්පරික්ඛායාති කත්තබ්බකම්මෙසු විචාරණාය.වසද්දෙන “කතාකත”න්ති පදස්ස ද්වන්දවාකායං දස්සෙති.පරිවෙසනට්ඨානෙති පරිභුඤ්ජිතුං විසන්ති පවිසන්ති එත්ථාතිපරිවෙසනං, තමෙව යානං පරිවෙසනට්ඨානං, තස්මිං.නිකුටෙතිඑත්ථ කුටසඨබාතසිබරවිරහිතෙ ඔකාසෙති දස්සෙත්තො ආහ “කොණ්ඩසදිසං කත්වා දස්සිතෙගම්හිරෙ”ති. විත්තපසග්ගො විකාරවාචකො, සරසද්දො සද්දවාචකොති ආහ “විජ්ජකාරසද්දො”ති. වරති අනෙතාතිවරණංපාදො, තස්මිංඋට්ඨිතො ගිලානො එතිස්සාතිවරණගිලානාති දස්සෙත්තො ආහ “පාදරොගෙන සමන්තාගතා”ති.

657. “තිත්තා”ති ඉමිනාඅවස්සුතසද්දො ඉධ කිලින්තත්ථෙ එවචත්තති, න අඤ්ඤත්ථෙති දස්සෙති.අස්සාති “අවස්සුතා”තිපදස්ස. පදභාජනෙ වුත්තන්ති සම්බන්ධො.තත්ථාති පදභාජනෙ. වත්ථං රඬගජාතෙන රත්තං

විය, තථාකායසංසග්ගරාගෙන සුට්ඨු රත්තාති යොජනා. “අපෙක්ඛාය සමන්තාගතා”ති ඉමිනාඅපෙක්ඛා එතිස්සමත්ථිතිඅපෙක්ඛවතීති අත්ථං දස්සෙති.පටිබද්ධං විත්තං ඉමිස්සන්තිපටිබද්ධවිත්තාතිදස්සෙන්තො ආහ “පටිබන්ධිත්වා යපිතවිත්තා වියා”ති.දුතියපදවිහඩගෙපිති “අවස්සුතො”ති දුතියපදභාජනෙපි.පුග්ගලසද්දස්ස සත්තසාමඤ්ඤවාචකත්තා පුරිසසද්දෙන විසෙසෙති.අධොඋඛිහඉති නිපාතානං ඡට්ඨියා සමසිතබ්බභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “අක්ඛකානං අධො”තිආදි. නනු යථා ඉධ “අක්ඛකානං අධො”ති වුත්තං, එවං පදභාජනෙපිවත්තබ්බං, කස්මා න වුත්තන්ති ආහ “පදභාජනෙ”තිආදි.පදපටිපාටියාති “අධො”ති ව “අක්ඛක”න්ති ව පදානං අනුක්කමෙන.එත්ථාති

අධක්ඛකඋඛිහජාණමණ්ඩලෙසු.සාධාරණපාරාජිකෙහීති භික්ඛුභික්ඛුනීනං සාධාරණෙහි පාරාජිකෙහි.නාමමත්තන්ති නාමමෙව.

659. එවන්ති ඉමාය පාළියා විහජිත්වාති සම්බන්ධො.තත්ථාති “උභතොඅවස්සුතෙ”තිආදිවවනෙ. “උභතොඅවස්සුතෙ”ති පාඨොමූලපාඨොයෙව, නාඤ්ඤොති දස්සෙන්තෙන විසෙසමකත්වා “උභතොඅවස්සුතෙති උභතොඅවස්සුතෙ”ති වුත්තං.උභතොති එත්ථඋභසරුපඤ්ච තොසද්දස්ස ඡට්ඨායත්ථෙ පවත්තිඤ්ච දස්සෙතුංවුත්තං “භික්ඛුනියා චෙව පුරිසස්ස වා”ති. තත්ථ භික්ඛුනිපුරිසසද්දෙහි උභසරුපංදස්සෙති. “යා”ති ව “ස”ඉති ව ද්විති සද්දෙහි තොපච්චියස්ස ඡට්ඨායත්ථං, උභින්නං අවස්සුතභාවෙ සතීති අත්ථො. භාවපච්චියෙන විනා භාවත්ථො ඤාතබ්බොති ආහ “අවස්සුතභාවෙ”ති.යථාපරිච්ඡින්නෙනාති “අධක්ඛකං, උඛිහජාණමණ්ඩල”න්තියෙන යෙන පරිච්ඡින්නෙන.අත්තනොති භික්ඛුනියා.තස්ස වාතිපුරිසස්ස වා.ඉධාපීති කායපටිබද්ධෙන කායාමසනෙපි.

තත්තාති තෙසු භික්ඛුභික්ඛුනීසු.න කාරෙතබ්බො “කායසංසග්ගං සාදියෙය්‍යා”ති අවුත්තත්තාතිඅධිප්පායො.අවොපයමානාපීති අවාලයමානාපි, පිසද්දො සම්භාවනත්ථො, තෙන වොපයමානා පගෙවාති දස්සෙති.එවං පන සතීති විත්තෙනෙව අධිවාසයමානාය සති පන.කිරියසමුට්ඨානතාති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස කිරියසමුට්ඨානභාවො.තබ්බහුලනයෙනාති “චනවරකො (ම. නි. අට්ඨ. 2.201; 3.133), සඬගාමාවචරො”තිආදීසු (ම. නි. 2.108) විය තස්සං කිරියායං බහුලතො සමුට්ඨානනයෙන.සාති කිරියසමුට්ඨානතා.

660. එත්ථාති උඛිහක්ඛකඅධොජාණමණ්ඩලෙසු.

662. “එකතො අවස්සුතෙ”ති එත්ථාපි තොපච්චියො ඡට්ඨායත්ථෙ හොති.සාමඤ්ඤවචනස්සාපි විසෙසෙ අවට්ඨානතො, විසෙසත්ථිනා ව විසෙසස්ස අනුපයොජිතබ්බතො ආහ “භික්ඛුනියා එවා”ති.තත්තාති

“එකතොඅවස්සුතෙ” තිආදිවචනෙ. “කටෙවා” තිඉමිනා

කායසංසග්ගරාගෙන අවස්සුතොති

අත්ථං

අතිදිසති. වතුසුති

මෙටුනරාගකායසංසග්ගරාගගෙහසිතපෙම

සුද්ධවිත්තසඩ්ධාතෙසු

වතුසු. යත්ථාති යස්මිං යානෙ.

663. අයං පුරිසොඉති වා ඉත්ථී ඉති වා අජානන්තියා වාති යොජනාති. පයමං.

2. දුතියපාරාජිකසික්ඛාපදං

664. දුතියෙකච්චි නො සාති එත්ථනොසද්දො නුසද්දත්ථොති ආහ “කච්චි නු සා” ති. පරිවාරවිපක්ඛිති පරිජනස්ස විනාසනං. “අකිත්ති” ති එත්ථ සම්මුඛා නින්දං ගහෙත්වා “අයසො” තිඉමිනා පරම්මුඛා නින්දා ගහෙතඛිබාති දස්සෙතුං වුත්තං “පරම්මුඛගරහා වා” ති.

666. “යාපාරාජිකං ආපන්නා” තිඉමිනා “සා වා” ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. වතුන්තන්ති නිද්ධාරණත්ථෙ වෙතං සාමිවචනං, වතුසුති අත්ථො. පච්ඡාති සබ්බපාරාජිකානං පච්ඡා. ඉමස්මිං ඔකාසෙති පයමතනියපාරාජිකානමන්තරෙ යානෙ. යපිතන්ති සඩ්ධිතිකාරෙහි නික්ඛිත්තං. එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ. තත්‍රාති දුට්ඨල්ලසික්ඛාපදෙති. දුතියං.

3. තතියපාරාජිකසික්ඛාපදං

669. තතියෙඅස්සාති “ධම්මෙන විනයෙනා” ති පදස්ස. පදභාජනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. ඤත්තිසම්පදා වෙච අනුසාවනසම්පදා ච සත්ථුසාසනං නාමාති දස්සෙන්නො ආහ “ඤත්ති... පෙ.... සම්පදාය වා” ති. සත්ථුසාසනෙනාති ච සත්ථු ආණාය. කම්මන්ති උක්ඛෙපනියකම්මං. තත්ථාති සඩ්ධිසෙ. “වචනං නාදියති” තිආදීසු විසසඩ්ධිසං වා නාදියති එත්ථ නාදියනං නාම නානුවත්තනමෙවාති ආහ “නානුවත්තති” ති. තත්ථාති සඩ්ධිසාදීසු. අයං තාව සංවාසොති සහභික්ඛු වසන්ති එත්ථාති සංවාසොති අත්ථෙත අයං එකකම්මාදිසංවාසො නාම. “සහ අයනභාවෙනා” තිඉමිනා සහ අයන්ති පවත්තන්ති සභායාති වචනත්ථං දස්සෙති. තෙති භික්ඛු. යෙහි වාති භික්ඛුහි ව. තස්සාති උක්ඛිත්තකස්ස. තෙනාති උක්ඛිත්තකෙන. අත්තනොති උක්ඛිත්තකස්සාති. තතියං.

4. චතුත්ථපාරාජිකසික්ඛාපදං

675. චතුත්ථෙමෙටුනරාගෙන අවස්සුතා නාධිජ්ජෙනා, කායසංසග්ගරාගෙන අවස්සුතවාධිජ්ජෙනාති ආහ “කායසංසග්ගරාගෙන අවස්සුතා” ති. “පුරිසපුග්ගලස්සා” තිපදංත හත්ථසද්දෙන සම්බන්ධිතඛිබං, ගහණසද්දෙනෙච සම්බන්ධිතඛිබන්ති දස්සෙන්නො ආහ “යං

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා භික්ඛුනිවිහඩිගො
 පුරිසපුග්ගලෙනා” තිආදි.තන්ති ගහණං, “හත්ථග්ගහණං”න්ති වුත්තවචනං
 උපලක්ඛණමත්තමෙවාති ආහ “අඤ්ඤමිපි” තිආදි.තන්ථ “අඤ්ඤමිපි” ති
 හත්ථගහණතො ඉතරමිපි.අපාරාජිකක්ඛෙත්තෙති උඛ්භක්ඛකෙ
 අධොජාණුමණ්ඩලෙ.අස්සාති “හත්ථග්ගහණං”න්තිපදස්ස.එත්ථාති
 “අසද්ධම්මස්ස පටිසෙවනත්ථායා” තිපදෙ.කායසංසග්ගොති කායසංසග්ගො
 එව. තෙන වුත්තං “න මෙථුනධම්මො” ති.භීති සච්චං, යස්මා
 වා.එත්ථාතිකායසංසග්ගහණණ.සාධකන්ති ඤාපකං.

තිස්සිත්ථියොති භුම්මත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. තිසු ඉත්ථිසුති හි
 අත්ථො, තිස්සො ඉත්ථියො උපගන්ත්වාති වායොජෙනබ්බො. එසෙව නයො
 පරතොපි. යං මෙථුනං අත්ථි, තං න සෙවෙති යොජනා.න සෙවෙති ච න
 සෙවති. තිකාරස්ස හි එකාරො.තයොපුරිසෙති තිසු පුරිසෙසු, තෙ වා
 උපගන්ත්වා.තයො වඅනරියපණ්ඩකෙති තිසු අනරියසඬ්ඛාතෙසු
 උභතොඛ්‍යඤ්ජනකෙසු ච පණ්ඩකෙසු ච, තෙවා උපගන්ත්වාති යොජනා.න
 වාචරෙ මෙථුනංඛ්‍යඤ්ජනස්මිත්ති අත්තනො නිමිත්තස්මිං මෙථුනං න ච
 ආචරති. ඉදංඅනුලොමපාරාජිකං සන්ධාය වුත්තං.ජෙජ්ජං
 සියාමෙථුනධම්මපච්චයාතිමෙථුනධම්මකාරණා ජෙජ්ජං සියා, පාරාජිකං
 භවෙය්‍යාති අත්ථො.කුසලෙභීති පඤ්භාවිසජ්ජනෙජෙකෙහි, ජෙකකාමෙහි
 වා. අයං පඤ්භො අට්ඨවත්ථුකං සන්ධාය වුත්තො.

පඤ්භාවිසජ්ජනත්ථාය වින්තෙන්තානං
 සෙදමොචනකාරණත්තා “සෙදමොචනගාථා” ති වුත්තා.විරුජ්ඣති “න
 මෙථුනධම්මො” ති වචනෙන “ජෙජ්ජං සියා මෙථුනධම්මපච්චයා” ති වචනං
 විරුජ්ඣති, න සමෙතිති අත්ථො. ඉති චෙ වදෙය්‍ය, න විරුජ්ඣති. කස්මා?
 මෙථුනධම්මස්සපුබ්බහගත්තාති යොජනා. ඉමිනා මෙථුනධම්මස්ස
 පුබ්බහගහුතො කායසංසග්ගොච උපවාරෙනතත්ථ මෙථුනධම්මසද්දෙන
 වුත්තො, න ද්වයංද්වයසමාපත්තිති දිපෙති.භිසද්දො විත්ථාරජොතකො.
 පරිවාරෙයෙව වුත්තාතිති සම්බන්ධො.වණ්ණාවණ්ණොති
 සුක්කවිසට්ඨි.ධනමනුප්පාදානන්ති සඤ්චරිත්තං. “ඉමිනා පරියායෙනා” ති
 ඉමිනා ලෙසෙන සමීපුපවාරෙනාති අත්ථො.එතෙනුපායෙනාති
 “හත්ථග්ගහණං සාදියෙය්‍යා” තිපදෙ වුත්තඋපායෙන.සබ්බපදෙසුති
 සබ්බෙසු “සඬ්ඝාටිකණ්ණග්ගහණංසාදියෙය්‍යා” තිආදිසු පදෙසු.අපි වාති
 එකංසෙන, විසෙසංචක්ඛාමිති අධිජ්ජායො. “එවංනාමකං යාන”න්ති ඉමිනා
 “ඉත්ථංනාමං ඉමස්සයානස්සා” ති වචනත්ථං දිපෙති.

676. එකන්තරිකාය වාති එත්ථ වාසද්දෙන
 ද්වන්තරිකාදීනිපිසඬ්ගය්හන්ති.යෙන තෙනාති යෙන වා තෙන
 වා.ද්විතිවතුප්පඤ්චජවත්ථුනි පෙය්‍යාලවසෙන වා වාසද්දෙන වා
 ගහෙනබ්බාති.අපි වාති කිඤ්ච භියො, වත්තබ්බවිසෙසං චක්ඛාමිති
 අධිජ්ජායො.එත්ථාති “ආපත්තියො දෙසෙත්වා” ති වචනෙ.භීති

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා භික්ඛුනිවිහඩිගො සච්චං.චුත්තන්ති පරිවාරෙචුත්තං.තත්ත්වානි පුරිමවචනාපෙක්ඛං. දෙසිතා ආපත්තිගණනුපිකාති යොජනා.එකංවත්ථුං ආපන්නායාභික්ඛුනිති යොජනා.ධුරනික්ඛෙපංකත්වාති “ඉමඤ්ච වත්ථුං, අඤ්ඤමිපි ච වත්ථුං නාපජ්ජිස්සාමි”තිධුරනික්ඛෙපං කත්වා. යා පන සඋස්සාභාව දෙසෙතිති යොජනාති. චතුත්ථං.

සාධාරණාති භික්ඛුනිහි සාධාරණා.එත්ථාති “උද්දිට්ඨා බො අය්‍යායො”තිආදිවචනෙ.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

භික්ඛුනිවිහඩිගෙ පාරාජිකකණ්ඩවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

2. සඬ්ඝාදියෙසකණ්ඩං.

1. පයමසඬ්ඝාදියෙසසික්ඛාපදථයොජනාඅත්-

පාරාජිකානන්තරස්සාතිපාරාජිකානං අනන්තරෙ යපිතස්ස, සඬ්ඝිතස්ස වා, සඬ්ඝාදියෙසකණ්ඩස්සාති සම්බන්ධො.අයංථිදිසාඅනුත්තානත්ථවණ්ණනාඅනුත්තානානං පදානං අත්ථස්ස වණ්ණනාදානිඉමස්මිංකාලෙ භවිස්සතිති යොජනා.

678. පයමෙඋදකං වසිතං අච්ඡාදනං අනෙන කතන්තිඋදොසිතොති වචනත්ථෙත භණ්ඩසාලා උදොසිතං නාමාති දස්සෙන්නො ආභ “උදොසිතන්ති භණ්ඩසාලා”ති. එත්ථ හිඋදසද්දොඋදකපරියායො. සංයොගො න යද්දන්තොයෙව.භණ්ඩසාලාති යානාදීනංභණ්ඩානං යපනසාලා.අච්චාවදථාති එත්ථ අතීතපසග්ගොඅතික්කමනත්ථො, ආත්තපසග්ගො ධාත්වත්ථානුවත්තකොති ආභ “අතික්කමිත්ථාවදථා”ති.

679. උස්සයවසෙනවදනංඋස්සයවාදො,සොයෙවඋස්සයවාදිකාති දස්සෙන්නො ආභ “උස්සයවාදිකා”තිආදි. “මානුස්සයවසෙන කොටුස්සයවසෙනා”ති ඉමිනා උස්සයහෙදං දස්සෙති.සාති උස්සයවාදිකා.අත්ථතොති සරූපතො.එත්ථාති පදභාජනෙ. අඩ්ඨනං අභියුඤ්ජනංඅඩ්ඨොති කත්වා ද්විත්තං ජනානං අඩ්ඨො වොභාරිකානංවිනිච්ඡයකාරණං හොති, තස්මා චුත්තං “අඩ්ඨොති වොභාරිකවිනිච්ඡයො චුච්චති”ති, මුද්ධජතතියක්ඛරොයෙව.යන්ති අඩ්ඨං.යත්ථාති යස්මිං කිස්මිංවි යානෙ. ද්විත්තං අඩ්ඨකාරකානංවොභාරං ජානන්තිතිවොභාරිකා,අක්ඛදස්සා, තෙසං.ද්විසු ජනෙසුති අඩ්ඨකාරකෙසු ජනෙසු ද්විසු.යොකොචිති අඩ්ඨකාරකො වා අඤ්ඤො වා යො කොචි.

එත්ථාති “එකස්ස ආරොචෙති”තිආදිවචනෙ.යත්ථ කත්ථචීති යංකිඤ්චි යානං ආගතෙපීති සම්බන්ධො.අථාති පච්ඡා.සාති භික්ඛුනි.සොති උපාසකො.

විනයපිටකෙ

පාවිත්‍යාදියොජනා

භික්ඛුනිවිහඩිගො

“කප්පියකාරකෙනා”තිපදං “කථාපෙති”තිපදෙ කාරිතකම්මං.තත්ථාති කප්පියකාරකඉතරෙසු. වොහාරිකෙහිකතෙති සම්බන්ධො.ගතිගතන්ති විරකාලපත්තං.සුතපුබ්බන්ති පුබ්බෙ සුතං.අථාතිසුතපුබ්බත්තා එව.තෙති වොහාරිකා, දෙන්තිසම්බන්ධො.

පයමන්ති

සමනුභාසනතො

පුබ්බං.ආපත්තිති

ආපජ්ජනං.එතස්සාතිසඩ්ඝාදියෙසස්ස.අයං භීති අයං එව, වක්ඛමානො එවාති අත්ථො.එත්ථාති පදභාජනෙ.සභවත්ථුජ්ඣාලාරාති වත්ථුජ්ඣාලාරෙන සභ, වාක්‍යමෙව, න සමාසො.වත්ථුජ්ඣාලාරාති කරණත්ථෙ නිස්සක්කවචනං දට්ඨබ්බං. තෙන වුත්තං “සභ වත්ථුජ්ඣාලාරෙනා”ති.භික්ඛුනින්ති ආපත්තිමාපන්නං භික්ඛුනිං.සඩ්ඝතොති භික්ඛුනිසඩ්ඝමිහා. අනියසද්දො හෙතුකත්තාහිධායකොතිආහ “නිස්සාරෙති නිස්සාරණියො”ති. භික්ඛුනිසඩ්ඝතො නිස්සරති, නිස්සාරියති වාඅනෙනාතිනිස්සාරණියොති කරණත්ථොපි යුත්තොයෙව.තත්ථාති පදභාජනෙ.යන්ති සඩ්ඝාදියෙසං.සොති සඩ්ඝාදියෙසො. පදභාජනස්ස අත්ථො කාරණොපවාලෙනදට්ඨබ්බො.භීති සච්චං.කෙනචිතිපුග්ගලෙන, න නිස්සාරියති සම්බන්ධො. තෙන ධම්මෙන කරණභූතෙන, හෙතුභූතෙන වා.සොති ධම්මො.

අඩ්ඛකාරකමනුස්සෙහි වුවිචමානාති යොජනා.සයන්ති සාමං.තතොති ගමනතො, පරන්තිසම්බන්ධො. භික්ඛුනියා වා කතං ආරොචෙතුති යොජනා.

ධම්මිකන්ති ධම්මෙන සභාවෙන යුත්තං.යථාති යෙනාකාරෙන.තන්ති ආකාරං.තත්ථාති “අනොදිස්ස ආචික්ඛති”ති වචනෙ.

බුත්තාදයොති

ආදිසද්දෙන

වොරාදයොසඩ්ගණ්හාති.සාති

ආචික්ඛනා.තන්ති ආචික්ඛනං.තෙසන්ති ගාමදාරකාදීනං.දණ්ඩන්ති ධනදණ්ඩං.භීවා හොතිතිඉණං හොති. අධිප්පායෙ සතිපිති යොජනා.තස්සාති අනාවාරංවරන්තස්ස.

කෙවලං භීති කෙවලමෙව.තන්ති රක්ඛං.කාරකෙති අනාවාරස්ස කාරකෙ.තෙස+?න්ති කාරකානං.

තෙසන්ති හරන්තානං. “අනත්ථකාමතායා”තිඉමිනා භයාදිනා වුත්තෙ නත්ථි දොසොති දස්සෙති.භීතිලද්ධදොසජොතකො.අත්තනො වචනකරං...පෙ.... වත්තුං වට්ඨතිඅත්තනො වචනං ආදියිස්සතිති වුත්තෙ වචනං අනාදියිත්වා දණ්ඩෙ ගහිතෙපි නත්ථි දොසොදණ්ඩගහණස්ස පටික්ඛිත්තත්තා.දාසදාසීවාපිආදීනන්තිආදිසද්දෙන බෙත්තාදයො සඩ්ගය්හන්ති.

වුත්තනසෙනෙවාවතිඅතීතං ආරබ්භ ආචික්ඛනෙ වුත්තනසෙන එව.
 “ආයතිං අකරණත්ථායා”තිඉමිනා අනාගතං ආරබ්භ ඔදිස්ස
 ආචික්ඛනංදස්සෙති. “කෙන එවංකත”න්ති පුච්ඡාය අතීතෙ කතපුබ්බං
 පුච්ඡති.සාපිතිපිසද්දො වුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො.භීති සච්චං, යස්මාවා.

වොහාරිකා දණ්ඨෙධන්තීති සම්බන්ධො.දණ්ඨෙධන්තීති වධදණ්ඨෙන ව
 ධනදණ්ඨෙන ව ආණං කරොන්ති.

යො වායන්ති යො ව අයං. භික්ඛුනීනං යොඅයං නයො වුත්තො, එසෙව
 නයො භික්ඛුනම්පි නයොති යොජනා. “එසෙව නයො”ති
 වුත්තවචනමෙවවිත්ථාරෙන්නො ආහ “භික්ඛුනොපි භී”තිආදි.
 “තථා”තිඉමිනා “ඔදිස්සා”තිපදංඅතිදිසති.තෙ වාති තෙ ව වොහාරිකා.භීති
 සච්චං, යස්මා වාති. පයමං.

2. දුතියසඬ්ඝාදියෙසසික්ඛාපදං

682. දුතියෙවරිතබ්බං ඉච්ඡිතබ්බන්තිවරං,තමෙව
 භණ්ඩන්තිවරභණ්ඩන්ති දස්සෙන්නො ආහ “මහග්ග්භණ්ඩ”න්ති.
 “මුත්තා”තිආදිනා තස්ස සරූපං දස්සෙති.

683. ආපුබ්බොලොකසද්දො අභිමුඛං ලොකනත්ථො හොති, උපුබ්බො
 උද්ධං ලොකනත්ථො, ඔපුබ්බො අධොලොකනත්ථො, විපුබ්බො ඉතො
 විතො ව විතිහරණලොකනත්ථො, අපපුබ්බො ආපුච්ඡනත්ථො. ඉධ
 පනඅපපුබ්බත්තා ආපුච්ඡනත්ථොති ආහ “අනාපුච්ඡත්ථා”ති. මල්ලගණ
 භට්ටපුත්තගණාදිකන්තිආදීසුමල්ලගණොනාම නාරායනහත්තිකො
 ගණො.භට්ටපුත්තගණොනාම කුමාරහත්තිකො ගණො. ආදිසද්දෙන
 අඤ්ඤම්පිගාමනිගමෙ අනුසාසිතුං සමත්ථං ගණං සඬ්ගණ්භාති. අථ
 වාමල්ලගණොති මල්ලරාජුනං ගණො. තෙ හි ගණං කත්ථා කුසිනාරායං
 රජ්ජංඅනුසාසන්ති, තෙ සන්ධාය වුත්තං
 “මල්ලගණො”ති.භට්ටපුත්තගණොති ලිච්ඡවිගණො පරියායන්තරෙන
 වුත්තො.ලිච්ඡවිරාජුනඤ්චි පුබ්බරාජානො භට්ටනාමකස්ස ජට්ටස්ස පුත්තා
 හොන්ති, තෙසං වංසෙපවත්තා එතරහි ලිච්ඡවිරාජානොපි භට්ටපුත්තාති
 වුච්චන්ති. ජට්ටො පන බාරාණසිරඤ්ඤොපුත්තෙ නදියොතෙන වුස්භමානෙ
 නදිතො උද්ධරිත්ථා අත්තනොඅස්සමෙ පුත්තං කත්ථා හරණත්තා
 පොසනත්තාහට්ඨි වුච්චති, තස්ස පුත්තත්තා ලිච්ඡවිගණොභට්ටපුත්තොති
 වුච්චති. තෙපි ගණං කත්ථා වෙසාලියං රජ්ජංඅනුසාසන්ති, තං සන්ධාය
 වුත්තං “භට්ටපුත්තගණො”ති.ධම්මගණොනාම
 සාසනධම්මහත්තිකොගණො.ගන්ධිකසෙණීති ගන්ධිකාරානං සමජාතිකානං
 සිජ්ජිකානං ගණො.දුස්සිකසෙණීති දුස්සකාරානං සමජාතිකානං
 පෙසකාරානං ගණො.ආදිසද්දෙන තච්ඡකසෙණිරජකසෙණිආදියො
 සඬ්ගණ්භන්ති.යත්ථයත්ථාති යස්මිං යස්මිං යානෙ.භීති සච්චං.තෙ එවාති

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා භික්ඛුනිවිහඩිගො
ගණාදයො එව. පුනතෙති ගණාදයො.ඉදන්ති “ගණං
වා”තිආදිවචනං.එත්ථාති රාජාදිසු. සඩ්ඝාපුච්ඡනමෙව පධානකාරණන්ති
ආහ “භික්ඛුනිසඩ්ඝො ආපුච්ඡිතබ්බොවා”ති.කප්පගතිකන්තිකප්පං
ගච්ඡති කප්පගතා, සා එව කප්පගතිකා, තං.

කෙනචි කරණියෙන ඛණ්ඩසීමං අගන්ත්වා කෙනචි කරණියෙන
භික්ඛුනිසුපක්කන්තාසුති
යොජනා.නිස්සිතකපරිසායාතිඅන්තෙවාසිකපරිසාය.වුට්ඨාපෙන්තියාතිඋපස
මිපාදෙන්තියාති. දුතියං.

3. තතියසඩ්ඝාදියෙසසික්ඛාපදං

692. තතියෙදුතියෙන පාදෙන අතික්කන්තමත්තෙති සම්බන්ධො.
පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං නාම සරූපචාරතොපයමලෙඩ්ඛිපාතො. සඩ්ඛෙපතො
චුත්තමත්ථං විත්ථාරතො දස්සෙන්තො ආහ“අපි චෙත්ථා”තිආදි.එත්ථාති
ඉමස්මිංසික්ඛාපදෙ.උපවාමර වාති අපරික්ඛිත්තස්ස
ගාමස්සපරික්ඛෙපාරහට්ඨානෙ වා.තතොති ගාමන්තරතො, ඛණ්ඩපාකාරෙන
වාචනිජ්ඣේදෙන වා පවිසිතුන්ති සම්බන්ධො.

සම්බද්ධා වති එතෙසන්තිසම්බද්ධවතිකා,ද්වෙ
ගාමා.විහාරන්තිභික්ඛුනිවිහාරං.තතො පන ගාමතොති තතො ඉතරගාමතො
පන, නික්ඛන්තාය භික්ඛුනියා යාතබ්බන්ති සම්බන්ධො.උස්සාරණාවාති
මනුස්සානං උස්සාරණා වා.

ජනාතිගාමභොජකා ජනා.එකං ගාමන්ති යංකිඤ්චි ඉච්ඡිතං එකං
ගාමං.තතොති ගාමතො. “කස්මා”ති ඉමාය පුච්ඡාය “විහරතො එකං
ගාමංගන්තුං වට්ටති”ති වචනස්ස කාරණං පුච්ඡති.
“විහාරස්සවතුගාමසාධාරණත්තා”තිඉමිනා විසජ්ජනෙන තං පුච්ඡං
විසජ්ජෙති.

යත්ථාති යස්සං නදියං. උත්තරන්තියාඑකද්වඩ්ගුලමත්තමපි
අන්තරවාසකො තෙමියති, සා නදී නාමාති යොජනා. යථා
නිවසියමානායතිමණ්ඩලපටිච්ඡාදනං හොති, එවං නිවත්ථායාති යොජනා.
භික්ඛුනියා උත්තරන්තියා අන්තරවාසකොති සම්බන්ධො.යත්ථකත්ථවීති
යස්මිං කිස්මිංචි යානෙ. “සෙතුනා ගච්ඡති, අනාපත්ති”තිඉමිනාපදසා
උත්තරන්තියා එව ආපත්තිති දස්සෙති.උත්තරණකාලෙතිනදිතො
උත්තරණකාලෙ.ආකාසගමනන්ති ඉද්ධියා ගමනං.
ආදිසද්දෙනහත්ථිපිට්ඨිආදයො
සඩ්ගණ්හාති.අක්කමන්තියාතිඅතික්කමන්තියා.එත්ථාති ද්විසු තිසු
භික්ඛුනිසු.ඔරිමතීරමෙවාති අපාරතීරමෙව.තමෙව
තීරන්තිඔරිමතීරමෙව.පච්චුත්තරතීති පටිනිවත්තිත්වාඋත්තරති.

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා භික්ඛුනීවිහඩිගො
 කුරුමානා භික්ඛුනී කරොතීති යොජනා.අස්සාති භික්ඛුනියා
 අජානන්තියා එව වාති සම්බන්ධො, අනාදරෙවෙනං සාමිවචනං.අථ පනාති
 අථසද්දො යදිපරියායො, කිරියාපදෙනයොජෙනබ්බො. අථ අවිජති, අථ න
 ඔතරතීති අත්ථො.අවිජතීතිවසති.හීති සච්චං.ඉධාති “එකා වාරත්තිං
 විජ්ජවසෙය්‍යා”තිපදෙ.

එවං චුත්තලක්ඛණමෙවාති එවංඅභිධම්මපරියායෙන
 චුත්තලක්ඛණමෙව.තං පනෙතන්ති තං පනඅරඤ්ඤං.තෙනෙවාති
 ආපන්නහෙතුනා එව.අට්ඨකථායන්ති මහාඅට්ඨකථායං. භික්ඛුනීසු
 පවිසන්තීසුතිසම්බන්ධො, නිද්ධාරණත්ථෙ චෙනං
 භුම්මවචනං.එත්ථාතිදස්සනුපචාරසවනුපචාරෙසු. යත්ථ ඔකාසෙ ධීතං
 දුතියිකා පස්සති, සො ඔකාසොදස්සනුපචාරො නාමාති
 යොජනා.සාණිපාකාරන්තරිකාපීති සාණිපාකාරෙන බ්‍යවහිකාපි. යත්ථ
 ඔකාසෙධීතා...පෙ.... සද්දං සුණාති, සො ඔකාසොසවනුපචාරොනාමාති
 යොජනා.මග්ගමුළ්භසද්දෙනාති මග්ගෙ මුළ්භානං
 සද්දෙන.ධම්මස්සවනාරොචනසද්දෙනාති ධම්මස්සවනත්ථාය ආරොචනානං
 සද්දෙන.මග්ගමුළ්භසද්දෙන සද්දායන්තියා සද්දං සුණාති
 වියවධම්මස්සවනාරොචනසද්දෙන සද්දායන්තියා සද්දං සුණාති විය ව
 “අයො”තිසද්දායන්තියා සද්දං සුණාතීති යොජනා.සද්දායන්තියාතිසද්දං
 කරොත්තියා. නාමධාතු හෙසා.එවරූපෙති “මග්ගමුළ්භසද්දෙන
 වියා”තිආදිනා චුත්තෙ එවරූපෙ.

තිත්ථායතනං සඬකන්තා වාති තිත්ථීනංවාසට්ඨානං සඬකන්තා වා.
 ඉමිනා“පක්ඛසඬකන්තා”තිඑත්ථ පක්ඛසද්දස්ස පටිපක්ඛවාචකන්තා තෙන
 සාසනපටිපක්ඛා තිත්ථියා එවගහෙතබ්බාති දස්සෙති.තිත්ථියාහි සාසනස්ස
 පටිපක්ඛාහොන්තීති. තතියං.

4. චතුත්ථසඬසාදියෙසසසික්ඛාපදං

694. චතුත්ථෙපාදස්ස ය්පනකං පීඨංපාදපීඨං. පාදස්ස ය්පනකා
 කථලිකාපාදකථලිකාතිදස්සෙත්තො ආහ
 “පාදපීඨංනාමා”තිආදි.අනඤ්ඤායාති එත්ථ යකාරො
 ත්වාපච්චයස්සකාරියොති ආහ
 “අජානිත්වා”ති.නෙත්ථාරචත්තෙතිඋක්ඛෙපනීයකම්මතො
 නිත්ථරණකාරණෙ වත්තෙ. “වත්තමාන”න්තිඉමිනා “වත්තන්ති”න්ති
 එත්ථ අන්තපච්චයං නයෙන දස්සෙතිති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසඬසාදියෙසසසික්ඛාපදං

701. පඤ්චමෙ“එකතො අවස්සුතෙ”ති එත්ථ හෙට්ඨා චුත්තනයෙන
 “එකතො”තිසාමඤ්ඤතො චුත්තෙපි භික්ඛුනියා එව ගහෙතබ්බහාවඤ්ච
 තොපච්චයස්ස ඡට්ඨත්ථෙපවත්තහාවඤ්ච අවස්සුහපදෙ හාවත්ථඤ්ච

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා භික්ඛුනිවිහඩිගො
 දස්සෙතුං වුත්තං “භික්ඛුනියාඅවස්සුතභාවො දට්ඨබ්බො”ති.එතන්ති
 “භික්ඛුනියාඅවස්සුතභාවො”ති වචනං.තන්ති අවචනං.පාළියාති ඉමාය
 සික්ඛාපදපාළියාති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසඬ්ඝාදියොසසික්ඛාපදං

705. ඡට්ඨෙයනො ත්වන්ති එත්ථ කාරණත්ථෙ තොපච්චයොති
 ආභ“යස්මා”ති.කස්සා භොන්තීතිඋයොජ්ඣාඋයොජ්ඣාසු කස්සා
 භික්ඛුනියා භොන්තීති යොජනා.නදෙතීති උයොජ්ඣාඋයොජ්ඣාය න
 දෙති.න පටිග්ගණ්හාතීති උයොජ්ඣාඋයොජ්ඣාය හත්ථතො න
 පටිග්ගණ්හාති.පටිග්ගහො තෙන නච්ඡ්ඡතීති තෙනෙව කාරණෙන
 උයොජ්ඣාය හත්ථතො උයොජ්ඣාය පටිග්ගහො නච්ඡ්ඡති.ආපජ්ජති
 ගරුකං, න ලුහුකන්ති එවං සන්තෙපිඋයොජ්ඣා ගරුකමෙව
 සඬ්ඝාදියොසසත්තිං ආපජ්ජති, න ලුහුකං.තඤ්චාති තං
 ආපජ්ජනඤ්ච.පරිභොගපච්චයාතිඋයොජ්ඣාය පරිභොගසඬ්ඛාතා කාරණාති
 අයං ගාථායත්ථො.

ඉතරිස්සා පනාති උයොජ්ඣාය පනභික්ඛුනියා.පයමසික්ඛාපදෙති
 පඤ්චමසික්ඛාපදෙ.පඤ්චමසික්ඛාපදඤ්ච ඉමිනා සික්ඛාපදෙන යුගලභාවෙන
 සදිසත්තා ඉමං උපාදාය පයමන්තිවුත්තන්ති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමසඬ්ඝාදියොසසික්ඛාපදං

709. සත්තමෙයාවතතියකපදත්ථොති “යාවතතියක”න්තිඋච්චාරිතස්ස
 පදස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධොති. සත්තමං.

8. අට්ඨමසඬ්ඝාදියොසසික්ඛාපදං

715. අට්ඨමෙකිස්මිංචිදෙව අධිකරණෙති නිද්ධාරණියස්ස
 නිද්ධාරණසමුදායෙනඅවිනාභාවතො ආභ “චතුන්ත”න්ති. කස්මා පන
 නිද්ධාරණසමුදායනිද්ධාරණියභාවෙනවුත්තං, නනු පදභාජනෙ චත්තාරිපි
 අධිකරණාති වුත්තාතීති ආභ “පදභාජනෙ පනා”තිආදීති.අට්ඨමං.

9. නවමසඬ්ඝාදියොසසික්ඛාපදං

723. නවමෙසංසට්ඨසද්දො මිස්සපරියායොති ආභ “මිස්සිභූතා”ති.
 “අනනුලොමෙනා”තිඉමිනා“අනනුලොමිකෙනා”ති එත්ථ
 ඉකසද්දොස්චත්ථොති දස්සෙති. කොට්ටනඤ්ච පචනඤ්ච ගන්ධපිසනඤ්ච
 මාලාගන්ථනඤ්ච.ආදිසද්දෙන අඤ්ඤෙපි අනනුලොමිකෙ කායිකෙ
 සඬ්ගණ්හාති. සාසනාහරණඤ්ච පටිසාසනහරණඤ්චසඤ්චරිත්තඤ්ච.
 ආදිසද්දෙන අඤ්ඤෙපි අනනුලොමිකෙ වාචසිකෙ සඬ්ගණ්හාති.එතාසන්ති
 භික්ඛුනීනං.සිලොකොති යසොති.නවමං.

10. දසමසඨසාදියෙසසසික්ඛාපදං

727. දසමෙඵවාචාරාති එත්ථ නිග්ගහිතලොපවසෙනසන්ධිති ආහ “එවංආචාරා”ති. “යාදියො”තිආදිනා එවංසද්දස්ස නිදස්සනාදීසු (අභිධානප්පදිපිකායං 1186 ගාථායං) එකාදසසු අත්ථෙසු උපමත්ථං දස්සෙති. සබ්බත්ථාති “එවංසද්දා එවංසිලොකා”ති සබ්බෙසු පදෙසු. උඤ්ඤායාති එත්ථ ඔකාරවිපරිතො උකාරොති ආහ “අවඤ්ඤායා”ති. “නිවංකත්වා ජානනායා”ති ඉමිනා අවසද්දො නිවත්ථො, ඤාධාතු අවබොධනත්ථොති දස්සෙති. “පරිභවඤ්ඤායා”ති වත්තබ්බෙ උත්තරපදලොපවසෙන “පරිභවෙනා”ති වුත්තත්ති ආහ “පරිභවිත්වා ජානනෙනා”ති. අක්ඛන්තියාති එත්ථ සහනබන්ති යෙවාධිප්පෙනා, නෙව අනුලොමබන්ති, න දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තිති දස්සෙන්නො ආහ “අසහනතායා”ති. වෙහස්සියාති එත්ථ විසෙසෙන භාසෙති ඔභාසෙතිති විභාසො ආනුභාවො, විභාසො ඉමස්ස සඨසස්ස අත්ථිති විහස්සො සඨසො, බහ්වත්ථෙ ව අතිසයත්ථෙ ව සපච්චයො හොති. කස්මා? මන්තුපච්චයත්ථත්තා “ලොමසො”තිආදීසු (ජා. 1.14.57) විය, බහුආනුභාවො අතිසයආනුභාවො සඨසොති වුත්තං හොති, සංයොගපරත්තාආකාරස්ස රස්සො. විහස්සස්ස භාවො වෙහස්සියං, බහුආනුභාවො අතිසයආනුභාවො යෙව. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “බලවහස්සභාවෙනා”ති. තත්ථ බලවග්ගි පදෙන මන්තු අත්ථෙපච්චත්තස්ස සප්පච්චයස්ස බහ්වත්ථඤ්ච අතිසයත්ථඤ්ච දස්සෙති, භාවග්ගි පදෙන ණියපච්චයස්ස භාවත්ථං, එනග්ගි පදෙන නිස්සක්කච්චනස්ස කරණත්ථෙ පච්චත්තභාවං දස්සෙති. තමෙවත්ථමා විකරොන්නො ආහ “අත්තනො බලවජ්ජකාසනෙනා”ති. තත්ථ අත්තනොති අත්තසඨ්ඨාතස්ස සඨසස්ස. බලවජ්ජකාසනෙනාති බහුආනුභාවජ්ජකාසනෙන, අතිසයආනුභාවජ්ජකාසනෙන වා. බලවජ්ජකාසනං නාම අත්ථනො පරෙසං සමුත්‍රාසනමෙවාති ආහ “සමුත්‍රාසනෙනාති අත්ථො”ති. දුබ්බලභාවෙනාති එත්ථ භාවග්ගි පදෙන ණාපච්චයස්ස භාවත්ථං, එනග්ගි පදෙන නිස්සක්කච්චනස්ස කරණත්ථං දස්සෙතිති දට්ඨබ්බං. සබ්බත්ථාති “උඤ්ඤායා”තිආදීසු සබ්බෙසු පදෙසු. වසද්දොලුත්තනිද්දිට්ඨොති ආහ “එවං සමුච්චයත්ථො දට්ඨබ්බො”ති. විච්චිව්චාති එත්ථ විතසුපසග්ගො විනාසද්දත්ථො, විවධාතුසත්තත්ථොති ආහ “විනා හොථා”ති. දසමං.

අනන්තරා පක්ඛිපිත්ථාති සම්බන්ධො. මහාවිහඩගතො ආහරිතානි ඉමානි තිණි සික්ඛාපදානිති යොජනා. නව පඨමාපත්තිකා වෙදිතබ්බාති සම්බන්ධො. සබ්බෙපි ධම්මාති යොජනා. එත්ථාති “උද්දිට්ඨාබ්බො”තිආදිපාඨෙ. තං පනාති පක්ඛමානත්තං පනාති.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

සත්තරසකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

3. නිස්සග්ගියකණ්ඩං

1. පයමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදටයොජනාඅත්-

තිංස නිස්සග්ගියා යෙ ධම්මා හික්ඛුනීනං භගවතා පකාසිතා, තෙසංධම්මානංදානිඉමස්මිං කාලෙ අයං සංවණ්ණනාක්කමො භවතීතියොජනා.

733. පයමෙආමත්තිකාපණන්ති එත්ථ ආමත්තසද්දොභාජනපරියායොති ආහ “භාජනානී”ති. භාජනානි හි අමත්ති පරිභුඤ්ජිතබ්බභාවංගච්ඡන්තිති “අමත්තානී”ති වුවුවන්ති. අමත්තානිවික්කිණන්ති “ආමත්තිකා”ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “තානී”ති ආදි. තෙසන්ති ආමත්තිකානං. තං වාති ආමත්තිකාපණං වා.

734. “සන්තිධි”න්ති ඉමිතා සංනිපුබ්බො විසද්දො උචිතනත්ථොති දස්සෙති. හිසද්දො විසෙසජොතකො. තත්ථාතිමභාවිහඩගෙ. ඉධාති හික්ඛුනිවිහඩගෙ.

ඉදම්පිති ඉදං සික්ඛාපදම්පි. පිසද්දොමභාවිහඩගසික්ඛාපදං අපෙක්ඛතීති. පයමං.

2. දුතියනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං

738. දුතියෙඅභතචොළානම්පි සෙදමලාදිකිලින්තෙ විරූපත්තා “ජිණ්ණචොළා”තිචුත්තං. “අපි අය්‍යාහී”තිඉමිතා “අප අය්‍යාහී”තිපදවිභාගං නිවත්තෙති.

740. සබ්බම්පිඵතං වීවරන්ති යොජනා. ඵවං පටිලද්ධන්ති ඵවංනිස්සජ්ජිත්වා ලද්ධං. යථාදානෙයෙවාති යථා දායකෙහිදින්තං, තස්මිං දානෙයෙව උපනෙතබ්බං, අකාලවීවරෙයෙව පක්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථොති. දුතියං.

3. තතියනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං

743. තතියෙහන්දසද්දො වචස්සග්ගන්ථෙ නිපාතොති ආහ “හන්දාතිගණ්භා”ති. බහුනි නිස්සග්ගියානීති සම්බන්ධො. සංහරිත්ථාති විසුං විසුං සඩ්ඝරිත්ථාති. තතියං.

4. චතුත්ථනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං

748. චතුත්ථෙකිණාති අනෙනාතිකයන්ති වචනත්ථෙත මූලං කයං නාමාති ආහ “මූලෙනා”ති. සාති පුල්ලනන්දා, ආහ කිරාති

හික්බැතිවිහඬගො

අකුරු මිනිසාටා

යන්තිසබ්බිතෙලාදි. තඤ්ඤෙඤාති

ସ୍ୱାଗତଃ

කත්වා.වෙජ්ජෙනාති භිසක්කෙන. සොභි ආයුබ්බෙදසඨ්ඛාතං විජ්ජං
ජානාතීතිවෙජ්ජොති ච රොගඤ්චතස්ස නිදානඤ්ච හෙසජ්ජඤ්ච විදති
ජානාතීතිපිවෙජ්ජොති චවුච්චති.තතොති වෙජ්ජෙන
චුත්තකාරණා.කභාපණස්සාති කභාපණෙන, ආහතන්ති සම්බන්ධොති.
චතුත්ථං.

5. පඤ්චමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

753. පඤ්චමෙසාති සික්ඛමානා.අයන්තිසික්ඛමානා.අද්ධාති
එකංසෙන.“වෙනාපෙත්වා”ති එත්ථ විනිසද්දො ජානනත්ථොති ආහ
“ජානාපෙත්වා”ති. පඤ්චමං.

6. ඡව්ඨනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං

758. ඡව්ඨෙජන්දං උප්පාදෙන්වා ගහිතං ඡන්දකන්තිවචනත්ථං
දස්සෙන්තො ආහ “ඡන්දක”න්තිආදි.ධම්මකිවචනති
පුඤ්ඤකරණියං.ධම්මසද්දො හෙත්ථ
පුඤ්ඤවාචකො.යන්තිවත්ථුං.පරෙසන්ති අත්තනා අඤ්ඤෙසං.“එත”න්ති
“ඡන්දක”න්ති එතං නාමං. “අඤ්ඤස්සත්ථායදින්තෙනා”තිඉමිනා
අඤ්ඤස්ස අත්ථොඅඤ්ඤදත්ථො,දකාරොපදසන්ධිකරො, තදත්ථාය
දින්තොඅඤ්ඤදත්ථිකොති වචනත්ථංදස්සෙති. “අඤ්ඤං උද්දිසිත්වා
දින්තෙනා”තිඉමිනා අඤ්ඤං උද්දිසිත්වා දින්තංඅඤ්ඤද්දිසිකන්ති
වචනත්ථං දස්සෙති. “සඬ්ඝස්සපරිච්චත්තෙනා”ති ඉමිනා සඬ්ඝස්ස
පරිච්චත්තොසඬ්ඝිකොති වචනත්ථං දස්සෙති.

762. යදන්ථායාති යෙසං විචරාදිනං අත්ථාය. යසද්දෙන සමාසභාවතො පුබ්බෙනිග්ගහිතාගමො හොති. තන්ති විචරාදිකං. තුම්භෙහීති දායකෙ සන්ධාය චුත්තං. උපද්දවෙසුති දුබ්භික්ඛාදිඋපසග්ගෙසු. යං වා තං වාති විචරං වා අඤ්ඤෙ වා පිණ්ඩපාතාදිකෙති යං වා තං වාති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමනිස්සග්ගියපාචිත්තියසික්ඛාපදං

764. සත්තමෙසඤ්ඤාවිකෙනාති එත්ථ සංසද්දස්ස සයමත්ථෙ පචත්තිභාවංදස්සෙතුං චුත්තං “සයං යාවිතකෙනා”ති.එතදෙවාති “සඤ්ඤාවිකෙනා”ති පදමෙව.එත්ථාති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙති.සත්තමං.

8. අවිධිමත් ස්වභාවික පරිත්ති සහිත බාපදාං

769. අට්ඨමෙගණසස්සාති භික්ඛුනිගණසස්ස. ඉමිනා“මහාජනිකෙනා”ති එත්ථ භික්ඛුනිගණොව මහාජනොති අධිප්පෙනොතිදීපෙනීති. අට්ඨමං.

9. නවමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං

774. නවමෙඉතොති ඉමස්මා අට්ඨමසික්ඛාපදතො. අධිකතරන්ති අතිරෙකතරන්ති. නවමං.

10. දසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං

778. දසමෙ “විනස්සති” තිඉමිනා “උන්දියති” තිඵත්ථ උදිධාතුයා නස්සනත්ථං දස්සෙති ධාතුනමනෙකත්ථත්තා. පරිපතති පරිගලිත්වා පතති. ඉමිනා නස්සනාකාරං දස්සෙති. එත්තකමෙවාති එතං පරිමාණං ද්විපදමෙවාති. දසමං.

11. එකාදසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං

784. එකාදසමෙගරුපාචුරණංනාම සීතකාලෙ පාචුරණවත්ථන්ති දස්සෙන්නො ආහ “සීතකාලෙ පාචුරණ”න්ති. සීතකාලෙ හි මනුස්සා ථූලපාචුරණං පාරුපන්ති. “චතුක්කංසපරම”න්ති එත්ථකංසසද්දො භුඤ්ජනපත්තෙ වසුවණ්ණාදිලොභවිසෙසෙ ව චතුකභාපණෙ වාති තිසු අත්ථෙසු දිස්සති, ඉධ පන චතුකභාපණෙවත්තති දස්සෙන්නො ආහ “කංසො නාම චතුක්කභාපණකො හොති”ති. චතුක්කංසසඬ්ඛාතංපරමං ඉමස්සාතිචතුක්කංසපරමං, සොළසකභාපණග්ගනකංපාචුරණන්ති අත්ථොති. එකාදසමං.

12. ද්වාදසමනිස්සග්ගියපාවිත්තියසික්ඛාපදං

789. ද්වාදසමෙලහුපාචුරණංනාම උණ්හකාලෙ පාචුරණවත්ථන්ති දස්සෙන්නො ආහ “උණ්හකාලෙ පාචුරණ”න්ති. උණ්හකාලෙ හි මනුස්සා සුමුමපාචුරණං පාරුපන්ති. ද්වාදසමං.

නිස්සග්ගියානංතිංසභාවං දස්සෙන්නො ආහ “මහාවිහඩගෙ” තිආදි. විවරවග්ගතො අපනෙත්වාති සම්බන්ධො. අඤ්ඤදත්ථිකානීති අඤ්ඤදත්ථිකපදෙන චුත්තාති සික්ඛාපදාති. ඉතීති එවං. එකතොපඤ්ඤත්තානීති එකස්සෙව පඤ්ඤත්තාති, උභතොපඤ්ඤත්තානීති උභයෙසංපඤ්ඤත්තාති. එත්ථාති “උද්දිට්ඨා බො” තිආදිවචනෙති.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

භික්ඛුනිව්හඩගෙ

තිංසකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

4. පාවිත්තියකණ්ඩං

1. ලසුණුවග්ගො

1. පයමසික්ඛාපදටයොජනාඅත්-

තිංසකානන්තරංතිංසකානං අනන්තරෙ
කාලෙජසට්ඨිසතසඬගහාජ්ජත්තරසට්ඨිඅධිකසතෙහි සික්ඛාපදෙහි සඬගහිතා
යෙ ධම්මා සඬගීතිකාරෙහි සඬගීතා, දානිඉමස්මිං කාලෙ තෙසමිපි ධම්මානං
අයං වණ්ණනා හොතීතියොජනා.

793. තත්ථාති තෙසු ඡසට්ඨිසතසඬගහෙසු සික්ඛාපදෙසු,
පයමසික්ඛාපදෙතිසම්බන්ධො. “ද්වෙ තයො”ති එත්ථ වාසද්දො
ලුත්තනිද්දිට්ඨොති ආහ “ද්වෙ වාතයො වා”ති.ඓංචලකෙති කන්දෙ,
මිඤ්ජෙ වා.එතන්ති “ගණ්ඩකෙ”ති එතං නාමං.
“පමාණ”න්තිඉමිනාමත්තසද්දො පමාණත්ථොව, න අප්පත්ථො, නාපි
අවධාරණත්ථොතිදස්සෙති.ලසුණන්ති සෙනවණ්ණමුලං මහාකන්දං.
මහාකන්දො භිබ්බාඤ්ජනසම්පාකාදීසු ආමගන්ධානං අභිභවනත්තා ලසීයති
කන්තියතීතිලසුණන්ති වුව්වති.

සුවණ්ණහංසයොනිත්ති සුවණ්ණමයෙන පත්තෙනයුත්තං
හංසයොනිං.ජාතිස්සරොති ජාතිං හවං සරතිජානාතීති ජාතිස්සරො.අථාති
ජාතිස්සරස්සනිජ්ජන්තත්තා. නිජ්ජන්තත්ථො හි
අථසද්දො.පුබ්බසිනෙහෙනාති පුබ්බෙ මනුස්සහවෙ භාවිතෙන
සිනෙහෙන.තාසන්ති පජාපතියා ව තිස්සන්තං ධිතරානඤ්ච.තංපනාති පත්තං
පන.

795. මගධෙසුති මගධරට්ඨෙ ධීතෙසු ජනපදෙසු.භීතිසච්චං, යස්මා
වා.ඉධාති “ලසුණං බාදෙය්‍යා”තිපදෙ.තමිපීති
මාගධකමිපි.ගණ්ඩකලසුණමෙවාතිගණ්ඩො ඓංචො එතස්සත්ථීති
ගණ්ඩිකං. ගණ්ඩසද්දො හි ඓංචපරියායො, බහුත්ථෙඉකපච්චයො.
බහුගණ්ඩිකලසුණන්ති හි වුත්තං හොති. ගණ්ඩසද්දො හි ඓංචෙ ව
කපොලෙ වාතිද්විසු අත්ථෙසු වත්තති, ඉධ පන ඓංචෙ වත්තතීති දට්ඨබ්බං.
පොත්ථකෙසු පනඔට්ඨපෙන චතුත්ථක්ඛරෙන පායො අත්ථී, සො
විමංසිත්වා ගහෙතබ්බො. බහුසු හිපුබ්බපොත්ථකෙසුකණ්ඨපො
තතියක්ඛරො ව ඔට්ඨපො චතුත්ථක්ඛරොවාති ද්වෙ අක්ඛරා අඤ්ඤමඤ්ඤං
පරිවත්තිත්වා තිට්ඨන්ති.නචකද්විතිමිඤ්ජකන්ති එකමිඤ්ජො පලණ්ඩුකො
න හොති, ද්විමිඤ්ජො හඤ්ජනකො නහොති, තිමිඤ්ජො හරිතකො න
හොතීති අත්ථො. කුරුන්දියං පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො.සඬබාදිත්වාති
දන්තෙහි වුණ්ණවිවුණ්ණං කත්වා.

797. පලණ්ඩුකොති සුකන්දකො එකො ලසුණවිසෙසො.හඤ්ජනකාදීති
ලොකසඬකෙතොපදෙසතො දට්ඨබ්බාති.භීති සච්චං.තස්සාති

වාපලසුණස්ස.සභාවෙනෙවාති සුපසම්පාකාදිං විනා අත්තනො සභාවතො එව.තන්ති මාගධකං, පක්ඛිපිතුන්ති සම්බන්ධො.භීති සච්චං.යත්ථ කත්ථවීති යෙසුකෙසුචිති. පයමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

799. දුතියෙසංදස්සනං බාධති නිසෙධෙති අස්මිං යානෙතිසම්බාධන්තිවචනත්ථෙත පටිච්ඡන්තොකාසො සම්බාධො නාමාති දස්සෙන්නො ආහ “පටිච්ඡන්තොකාසෙ”ති.උභො උපකච්ඡකාති ද්වෙ බාහුමුලා.තෙ හි උපරි යංකිඤ්චි වත්ථුං කචති බන්ධති එත්ථාතිඋපකච්ඡකාති වුවචන්ති.මුත්තකරණන්තිපස්සාවමග්ගො. සො හි මුත්තං කරොති අනෙතාති මුත්තකරණන්ති වුවචති. ලොමොකත්තියති ඡන්දියති ඉමායාතිකත්තරි,තාය වා, සුට්ඨදල්භං ලොමං ඩංසතීතිසණ්ඩාසො,සොයෙවසණ්ඩාසකො,තෙන වා, ධුරති ලොමං ඡන්දතීතිධුරො,තෙන වා සංභරාපෙන්නියාති සම්බන්ධො.සංභරාපෙන්නියාති අපනෙන්නියාති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

803. තතියෙමුත්තකරණතලසාතනෙති මුත්තකරණස්ස තලංභනනං පහරණං මුත්තකරණතලසාතනං, තස්මිං මුත්තකරණතලසාතනෙ නිමිත්තභූතෙ.තාව මහන්තන්ති අතිවිය මහන්තං.කෙසරෙතාපීති කිඤ්ජක්ඛෙනාපි. සො හි කෙ ජලෙ සරති පවත්තතීතිකෙසරොති වුවචති.

805. ගණ්ඩං වාති පිළකං වා.වණං වාති අරුංවාති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

806. චතුත්ථෙරඤ්ඤො ඔරොධාරාජොරොධා,පුරාණොරාජොරොධාපුරාණොරාජොරොධාති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “පුරාණෙ”තිආදි. “ගිහිභාවෙ”ති ඉමිනා පුරාණෙති එත්ථ ණපච්චියස්ස සරුපං දස්සෙති.වීරාවීරන්ති නිපාතපටිරූපකං. තෙන වුත්තං “වීරෙනවීරෙනා”ති. “සක්කොථා”ති ඉමිනා කථං තුමිහෙ රාගචිත්තං පටිහනිත්වා අත්තානංධාරෙට්ඨාරෙතුං සක්කොථාති අත්ථං දස්සෙති.අනාරොචිතෙපීති භූතතො අනාරොචිතෙපි.

807. ජතුනාති ලාබාය.පට්ඨදණ්ඩකෙති පටුභාවෙනයාති පවත්තතීතිපටියො,සොයෙව දණ්ඩොපට්ඨදණ්ඩො,තස්ස පවෙසනං පට්ඨදණ්ඩකං, තස්මිං නිමිත්තභූතෙ.එතන්ති “ජතුමට්ඨකෙ”ති එතං වචනන්ති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

810. පඤ්චමෙ“අතිගම්භීර”න්තිපදං කිරියාවිසෙසනන්ති ආහ “අතිඅත්තොපවෙසෙත්වා”ති. “උදකෙන ධොවනං කුරුමානා”ති

ඉමිනා “උදකසුද්ධික” න්තිපදස්ස
අත්ථංදස්සෙති.

උදකෙන

සුද්ධියා

කරණන්ති

812. ද්වඛගුලපබ්බපරමන්ති එත්ථ ද්වෙ අඛගුලානි ච ද්වෙ පබ්බානිච
ද්වඛගුලපබ්බං, උත්තරපදෙ පුබ්බපදලොපො. ද්වඛගුලපබ්බං පරමං පමාණං
එතස්ස උදකසුද්ධිකස්සානි ද්වඛගුලපබ්බපරමං. විත්ථාරතො ද්වඛගුලපරමං,
ගම්භීරතොද්විපබ්බපරමන්ති චුත්තං හොති. තෙනාහ “විත්ථාරතො” තිආදි.
අඛගුලං පවෙසෙන්නියානි සම්බන්ධො.භීති සච්චං. “චතුන්නං වා” ති ඉදං
උක්කට්ඨවසෙන චුත්තං, තිණ්ණමිපි පබ්බං න වට්ටති, චතුන්නං පන
පගෙවාති අත්ථොති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

815. ඡට්ඨෙහත්තස්ස විස්සජ්ජනං හත්තවිස්සග්ගොති
චුත්තෙහත්තකිව්චන්ති දස්සෙන්නො ආහ “හත්තකිව්ච” න්ති.
පානීයසද්දෙන පානීයථාලකංගහෙනබ්බං, විදුපනසද්දෙන බීජනී
ගහෙනබ්බා, උපසද්දො සමීපත්ථොති සබ්බං දස්සෙන්නො ආහ
“එකෙනහත්ථොනා” තිආදි. “අච්චාවදනී” තිපදස්ස අතික්කමිත්ථාවදනාකාරං
දස්සෙති “පුබ්බෙපි” තිආදිනා.

817. “සුද්ධඋදකං වා හොතු” තිආදිනා “පානීයෙනා” ති වචනං
උපලක්ඛණං නාමානි දස්සෙති. දධිමත්ථුනි දධිමණ්ඩං දධිනො සාරො, දධිමිහි
පසන්නොදකන්තිචුත්තං හොති. රසොති මච්ඡරසො මංසරසො.
“අන්තමසොච්චරකණ්ණොපි” ති ඉමිනා “විදුපනෙනා” ති වචනං
නිදස්සනං නාමානි දස්සෙති.

819. දෙනීති සයං දෙනි. දාපෙනීති අඤ්ඤෙන දාපෙනි. උභයමිපිති
පානීයවිදුපනද්වයමිපිති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමසික්ඛාපදං

822. සත්තමෙ “පයොගදුක්කටං නාමා” ති ඉමිනා හෙට්ඨා චුත්තෙසු
අට්ඨසු දුක්කටෙසු පුබ්බපයොගදුක්කටං දස්සෙති. න කෙවලං
පුබ්බපයොගදුක්කටං එත්තකමෙව, අථ බොඅඤ්ඤමිපි බහු හොතීති
දස්සෙන්නො ආහ “තස්මා” තිආදි. සඤ්ඤාපට්ඨනෙසුපිති
විලොභනෙසුපි. දන්තෙහි සඤ්ඤාදතීති දන්තෙහි චුණ්ණවිචුණ්ණං
කරොති. එත්ථානි ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ, අඤ්ඤාය භික්ඛුනියා
කාරාපෙත්ථානි සම්බන්ධො. “අඤ්ඤායා” තිපදං “විඤ්ඤාපෙත්ථා” ති පදෙ
කාරිතකම්මං. මාතරමිපිති එත්ථ පිසද්දො අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙත්ථා
භුඤ්ජන්තියා පගෙවාති දස්සෙති. තාය වානි විඤ්ඤාපිතභික්ඛුනියා වා. තන්ති
ආමකධඤ්ඤං. තන්ති මහාපච්චරියං.
චුත්තවචනං. පුබ්බාපරවිරුද්ධන්ති පුබ්බාපරතො විරුද්ධං.
“අඤ්ඤාය...පෙ.... දුක්කටමෙවා” ති පුබ්බවචනෙ දුක්කටමෙව චුත්තං, පුන

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා භික්ෂුනීවිහඩගො
 “අඤ්ඤාය...පෙ.... දුක්කට”න්ති ව පවිජිමවචනෙ
 පාවිත්තියඤ්චදුක්කටඤ්ච චුත්තං, තස්මා පුබ්බාපරවිරුද්ධන්ති චුත්තං
 හොති.භීති සච්චං, යස්මා වා.

823. ලබ්භමානංආමකධඤ්ඤන්ති සම්බන්ධො.අඤ්ඤං වායංකිඤ්චීති
 මුග්ගමාසාදීහි වා ලාබුකුම්භණ්ඩාදීහි වා අඤ්ඤං යංකිඤ්චීතිලාදිං වාති.
 සත්තමං.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදං

824. අට්ඨමෙතිබ්බිට්ඨරාජහටොති එත්ථ උත්තරපදස්සජට්ඨිසමාසඤ්ච
 පුබ්බපදෙන බාහිරත්ථසමාසඤ්ච දස්සෙන්නො ආහ “නිබ්බිට්ඨො”තිආදි.
 තත්ථ “රඤ්ඤො හතී”ති ඉමිනා රඤ්ඤො හටොරාජහටොති ජට්ඨිසමාසං
 දස්සෙති, “එතෙනා”ති ඉමිනාබාහිරත්ථසමාසං.නිබ්බිට්ඨොති නිවිට්ඨො
 පතිට්ඨාපිතොතිඅත්ථො.කෙණිති රඤ්ඤො දාතබ්බස්ස
 ආයස්සෙතමධිවචනං.එතෙනාති බ්‍රාහ්මණෙන.තතොති
 යානන්තරතො.හටසඬ්ඛාතාය කෙණියා පථත්තා කාරණත්තා
 යානන්තරංහටපථන්තිආහ “තංයෙව යානන්තර”න්ති.

826. චත්තාරිපි චත්ථුනීති උච්චාරාදීනි.පාටෙක්කන්ති පටිවිසුං
 එකෙකමෙව.උච්චාරංවාතිආදීසු වාසද්දෙන දන්තකට්ඨාදයොපි
 ගහෙනබ්බාති ආහ “දන්තකට්ඨ...පෙ....පාවිත්තියමෙවා”ති.සබ්බත්ථාති
 සබ්බෙසු උච්චාරාදීසුති.අට්ඨමං.

9. නවමසික්ඛාපදං

830. නවමෙරොපිමහරිතට්ඨානෙති රොපිමට්ඨානෙ ව හරිතට්ඨානෙ ව.
 රොපියතිඅස්මින්ති රොපියං, තංයෙවරොපිමංයකාරස්ස මකාරං
 කත්වා.එතානීති උච්චාරාදීනි.සබ්බෙසන්තිභික්ෂුභික්ෂුනීනං.යත්ථ පනාති
 යස්මිං බෙත්තෙති.නවමං.

10. දසමසික්ඛාපදං

835. දසමෙසොණ්ඩා වාති සුරාසොණ්ඩා වා.මොරොතිමයුරො.සුචොති
 සුකො.මක්කටොතිවානරො. ආදිසද්දෙන සප්පාදයො සඬ්ගණ්භාති,
 මක්කටාදයොපි නච්චන්තුති සම්බන්ධො.අසංයතභික්ෂුනන්ති
 වාචසිකකම්මෙ අසංයතානං භික්ෂුනං, ධම්මභාණකභිතං වා භොතුති
 යොජනා. තන්තියා ගුණෙන බද්ධාතන්තිබද්ධා. “භි”න්තිසඬ්ඛාතො
 රාසද්දො එතිස්සාතිහෙරි. කුටෙන කතා හෙරිකුටහෙරි,තාය
 වාදිතංකුටහෙරිවාදිතං,තං වා.උදකහෙරිතිඋදකෙන පක්ඛිත්තා හෙරි, තාය
 වාදිතම්පි භොතුති සම්බන්ධො.

836. තෙසංයෙවාතියෙසං නච්චං පස්සති, තෙසංයෙව.යදි පන
 නච්චගීතවාදිතෙ විසුං විසුං පස්සති සුණාති, පාටෙක්කා

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා භික්ඛුනිවිහඩිගො
 ආපත්තියොතිදස්සෙන්තො ආහ “සවෙ පනා” තිආදි. අඤ්ඤාතොති
 අඤ්ඤාතො දෙසතො, පස්සතීති සම්බන්ධො. “ඔලොකෙත්වා” ති පදෙ
 අපෙක්ඛිතෙ උපයොගත්ථෙ තොපච්චියො හොති. අඤ්ඤං ඔලොකෙත්වාති
 හි අත්ථො. අඤ්ඤාතො වාදෙන්තෙ පස්සතීති යොජනා. භික්ඛුනි නලහතීති
 සම්බන්ධො. අඤ්ඤෙ වත්තුමිපිති සම්බන්ධො. උපහාරන්ති
 පූජං. උපට්ඨානන්ති පාරිවරියං. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු සයං නච්චාදීසු.

837. අන්තරාරාමෙ වාති ආරාමස්ස අන්තරෙ වා. බහිආරාමෙවාති
 ආරාමස්ස බහි වා. අඤ්ඤාතො වාති සලාකහත්තාදීහි අඤ්ඤාතො
 වා. තාදිසෙනාති යාදිසො වොරාදි උපද්දෙවා, තාදිසෙනාති. දසමං.

ලසුණුවග්ගො පටිමො.

2. අන්ධකාරවග්ගො

1. පටිමසික්ඛාපදාටයොජනා අත්-

839. අන්ධකාරවග්ගස්ස පටිමෙ අප්පදීපෙනි
 උපලක්ඛණවසෙන චුත්තත්තා අඤ්ඤෙපි ආලොකා ගහෙතඛිබාති
 දස්සෙන්තො ආහ “පදීපවන්දසුරිය අග්ගිසු” තිආදි. අස්සාති
 “අප්පදීපෙ” ති පදස්ස.

841. නරහො අස්සාදාපෙක්ඛා හුත්වා ව රස්සාදතො අඤ්ඤා විහිතාව
 හුත්වා වාති යොජනා. ඉමිනා “සන්තිට්ඨති වා සල්ලපති වා” ති පදෙ
 කිරියාවිසෙසන භාවං දස්සෙති. දානෙන වානිමිත්තභූතෙන, පූජාය
 වානිමිත්තභූතාය මන්තෙතීති යොජනාති. පටිමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

842. දුතියෙ ඉදමෙව පදං නානන්ති සම්බන්ධොති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

846. තතියෙ “ඉදමෙවා” ති පදං
 අනුවත්තෙතඛිබං. තාදිසමෙවාති පටිමසදිසමෙවාති අත්ථොති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

850. චතුත්ථෙ කණ්ණස්ස සමීපං නිකණ්ණං, තමෙව නිකණ්ණිකන්ති
 චුත්තෙ කණ්ණමූලන්ති ආහ “කණ්ණමූලං චුච්චති” ති. “කණ්ණමූලෙ” ති
 ඉමිනා “නිකණ්ණික” ති චුත්ථ භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනන්ති
 දස්සෙති. ආහරණත්ථායාති ආහරාපනත්ථායාති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

854. පඤ්චමෙතෙසන්ති සරසාමිකානං. සරම්පිති නකෙවලං ආසනමෙව, සරම්පි සොධෙමාති අත්ථො. තතොති පරිචිතක්කනතො, පරන්ති සම්බන්ධො.

858. වොරා වාඋට්ඨිතා හොන්තිති යොජනාති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

860. ඡට්ඨෙ අභිනිසිදෙය්‍යාති එත්ථ අභිසද්දො උපසග්ගමන්තොවාතිදස්සෙන්නො ආහ “නිසිදෙය්‍යා”ති. එසෙව නයො අභිනිපජ්ජෙය්‍යාති එත්ථාපි. ද්වෙ ආපත්තියොති සම්බන්ධොති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමසික්ඛාපදං

864. සත්තමෙසබ්බන්ති සකලං චත්තබ්බවචනන්ති. සත්තමං.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදං

869. අට්ඨමෙ අනුත්තානවචනං නත්ථිති. අට්ඨමං.

9. නවමසික්ඛාපදං

875. නවමෙ අභිසපෙය්‍යාති එත්ථ සපධාතුස්ස අක්කොසනත්ථං අන්තොකත්වා කරධාතුයා අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “සපථං කරෙය්‍යා”ති. නිරයෙ නිබ්බත්තාමිහිති අහං නිරයෙ නිබ්බත්තා අමිහිතියොජනා. නිරයෙ නිබ්බත්තතුති එසා භික්ඛුනි නිරයෙ නිබ්බත්තතුති යොජනා. ඊදිසා හොතුති මම සදිසා හොතුති අත්ථො. කාණාති එකක්ඛිකාණා, ද්වක්ඛිකාණා වා. කුණිති හත්ථපාදාදිවඩ්කා.

878. එදිසාති විරූපාදිජාතිකා. විරමස්සුති විරමාහි. අද්ධාති ධුවන්ති. නවමං.

10. දසමසික්ඛාපදං

879. දසමෙ අනුත්තානට්ඨානං නත්ථිති. දසමං.

අන්ධකාරවග්ගො දුතියො.

3. නග්ගවග්ගො**1. පඨමසික්ඛාපදට්ඨොජනා අත්-**

883. නග්ගවග්ගස්ස පඨමෙ බ්‍රහ්මවරියෙන විණ්ණෙන බ්‍රහ්මවරියෙන කිං නු බො නාමාති අත්ථො. “බ්‍රහ්මවරියස්ස වරණෙනා”ති ඉමිනා විණ්ණසද්දස්ස වරණං විණ්ණන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. “න අඤ්ඤං චීවර”න්ති ඉමිනා එවත්ථං දස්සෙති, අඤ්ඤත්ථාපොහනං වාති. පඨමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

887. දුතියෙඅනුත්තානට්ඨානං නත්ථිති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

893. තතියෙඅනන්තරායිකිනීති එත්ථ නත්ථි අන්තරායොච්ඡිස්සාති අනන්තරායා, සා එව අනන්තරායිකිනීති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “අනන්තරායා”ති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

898. චතුත්ථෙපඤ්චාහන්ති සමාහාරදිගු, ණිකපච්චයො ස්වත්ථො. සඬ්ඝාට්ඨාරොතිඑත්ථ කෙනට්ඨෙත සඬ්ඝාට්ඨි නාම, වාරසද්දොකිමත්ථොති ආහ “පරිභොගවසෙන වා”තිආදි. තත්ථසඬ්ඝට්ඨකට්ඨෙතාති සංහරිතට්ඨෙත. ඉමිනා “කෙනට්ඨෙත සඬ්ඝාට්ඨාමා”ති පුච්ඡං විසජ්ජෙති. “පරිවත්තන”න්ති ඉමිනා “වාරසද්දො කිමත්ථො”තිවොදනං පරිහරති. පඤ්චසුති තිථිවරං උදකසාට්ඨිකා සංකච්චිකාතිපඤ්චසුති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

903. පඤ්චමෙ “වීවරසඬ්ඝමනීය”න්තිඑත්ථ සඬ්ඝමෙතඛිං පට්ඨාතඛිංන්තිසඬ්ඝමනීයන්ති කමුඛාතුස්ස පට්ඨානත්ථඤ්ච අනියසද්දස්සකමමත්ථඤ්ච, “වීවරඤ්ච තං සඬ්ඝමනීයඤ්චෙ”තිවීවරසඬ්ඝමනීයන්තිවිසෙසනපරපදභාවඤ්චදස්සෙන්නො ආහ “සඬ්ඝමෙතඛිං වීවර”න්ති. තත්ථ “සඬ්ඝමෙතඛිං වීවර”න්තිඉමිනා කමමත්ථඤ්ච විසෙසනපරපදභාවඤ්ච දස්සෙති. “පට්ඨාතඛිංවීවර”න්ති ඉමිනාකමුඛාතුයා අත්ථං දස්සෙති අධිප්පායවසෙනාති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

909. ඡට්ඨෙ “අඤ්ඤං පරික්ඛාර”න්තිඑත්ථ පරික්ඛාරස්ස සරූපං දස්සෙන්නො ආහ “යංකිඤ්චී”තිආදි. යංකිඤ්චී අඤ්ඤතරන්ති සම්බන්ධො. කිත්තකංඅග්ගසනකන්ති කිං පමාණෙන අග්ගෙසන අරහං වීවරං. දාතුකාමත්ථාති තුම්භෙ දාතුකාමා භව්ථාති අත්ථො. කතිපාහෙනාති කතිපයාති අහාති කතිපාහං, යකාරලොපො. කතිපයසද්දොහි ද්විතිවාචකො රුළුභිසද්දො, තෙන කතිපාහෙන. සමග්ගන්ති අප්පග්ගං. සංසද්දො හි අප්පත්ථවාචකොති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමසික්ඛාපදං

911. සත්තමෙ “විපක්කමිංසු”ති එත්ථ විවිධං යානං පක්කමිංසුතිදස්සෙන්නො ආහ “තත්ථ තත්ථ අගමංසු”ති. අම්භාකමිපි ආගමනන්ති සම්බන්ධො.

915. කතිපාහෙන උප්පජ්ජිස්සති කතිපාහෙන විවරං උප්පජ්ජිස්සති. තතොති තස්මිං විවරුප්පජ්ජනකාලෙති. සත්තමං.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදං

916. අට්ඨමෙ යෙනාටකං නාටෙන්ති, තෙනවානාමාති යොජනා. ඉමිනා නටකංනාටෙන්තිතිනටාති වචනත්ථං දස්සෙති. යෙ නච්චන්ති, තෙනාටකා නාමාති යොජනා. ඉමිනා සයං නටන්තිතිනාටකාති වචනත්ථංදිපෙති. වංසවරත්තාදීසුති එත්ථවංසොනාම වෙණු. වරත්තානාම නද්ධිකා. ආදිසද්දෙන රජ්ජුආදයො සඩ්ගණ්හාති. යෙ ලඬ්ඝනකම්මං කරොන්ති, තෙලඬ්ඝකානාමාති යොජනා. මායාකාරාති එත්ථමායා නාම මයනාමකෙන අසුරෙන සුරෙ වලයිතුං කතත්තා මයස්ස එසාති මායා, තං කරොතිතිමායාකාරො, මයනාමකො අසුරොයෙව. අඤ්ඤෙ පන රුළුභිවසෙන “මායාකාරා”ති වුච්චන්ති. සොකෙන ක්කායනං ඩය්හනංසොකජ්ඣායං, සුරානං සොකජ්ඣායං කරොතිතිසොකජ්ඣායිකො, මයනාමකො අසුරොයෙව. අඤ්ඤෙ පන රුළුභිවසෙන “සොකජ්ඣායිකා”තිවුච්චන්ති. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙතුංවුත්තං “සොකජ්ඣායිකා නාම මායාකාරා”ති. කුම්භථුණිකානාමාති එත්ථ විස්සට්ඨත්තා ථවියතිතිථුණො, සද්දො. කුම්භස්ස ථුණොකුම්භථුණො. තෙන කීළන්තිතිකුම්භථුණිකා, ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙති “සටකෙන කීළනකා”ති ඉමිනා. බිම්බිසකන්ති වතුරස්සඅම්බණනාළනං, තං වාදෙන්තිතිබිම්බිසකවාදකාති. අට්ඨමං.

9. නවමසික්ඛාපදං

921. නවමෙතෙසන්ති යෙ “න මයං අයොස සක්කොමා”තිවදන්ති, තෙසං. දස්සතිති අවිජාදෙස්සතිති. නවමං.

10. දසමසික්ඛාපදං

927. දසමෙයස්සාති කථිනස්ස. උබ්භාරමුලකොති උද්ධාරමුලකො. සද්ධාපරිපාලනත්ථන්ති කථිනුද්ධාරංයාවන්තස්ස සද්ධාය පරිපාලනත්ථන්ති. දසමං.

නග්ගවග්ගො තතියො.

4. තුවට්ටවග්ගො

1. පට්ඨමසික්ඛාපදට්ඨයොජනාඅත්-

933. තුවට්ටවග්ගස්ස පට්ඨමෙ “තුවට්ට නිපජ්ජාය”න්ති ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 18 ටකාරන්තධාතු) වුත්තත්තා “තුවට්ටෙය්‍යුන්ති නිපජ්ජෙය්‍යු”න්තිවුත්තන්ති. පට්ඨමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

937. දුතියෙඵකත්ථරණපාචුරණන්තිඵත්ථ උත්තරපදානංද්වන්දභාවං, පුබ්බපදෙන ව බාහිරත්ථසමාසභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “ඵක”න්තිආදි.තත්ථ චෙව, වසද්දෙහි ද්වන්දභාවං දීපෙති, “ඵතාස”න්තිඉමිනා බාහිරත්ථසමාසභාවං.ඵතන්ති “ඵකත්ථරණපාචුරණා”ති ඵතං නාමන්ති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

941. තතියෙඋළාරකුලාති ජාතියෙට්ඨකුලා, ඉස්සරියභොගාදීහි වා විපුලකුලාගුණෙහිති සීලාදිගුණෙහි. “උළාරාති සමභාවිතා”ති ඉමිනාඉතිලොපතුලායාධිකරණසමාසං දස්සෙති.

“අභිභූතා”තිඉමිනා“අපකතා”ති ඵත්ථ කරධාතු සබ්බධාත්ථත්ථවාචීපි ඉධ අපපුබ්බත්තාවියෙසසතො අභිභවනත්ථෙව චත්තතීති දස්සෙති.ඵතාසන්තිහික්බුතීනං. “සඤ්ඤාපයමානා”ති ඉමිනා සඤ්ඤාපනංසඤ්ඤත්තීති වචනත්ථං දස්සෙති.භෙතුදාහරණාදීහිති ඵත්ථ ආදිසද්දෙන උපමාදයො සඬගණ්හාති. “විච්චෙහි නයෙහි ඤාපනා”ති ඉමිනා විච්චෙහි ඤාපනංවිඤ්ඤත්තීති වචනත්ථං දස්සෙති.

943. වඩ්ඤාමනෙපද්වාරගණනාය ආපත්තියා න කාරෙතබ්බොති ආහ “නිවත්තනගණනායා”ති.පදාදිගණනායාති පදඅනුපදාදිගණනායාති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

949. චතුත්ථෙඅනුත්තානට්ඨානං නත්ථීති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

952. පඤ්චමෙආණත්තා හික්බුතීති යොජනා. ඉදඤ්ච පච්චාසන්තවසෙන වුත්තං යංකිඤ්චිපි ආණාපෙතුංසක්කුණෙයාත්තාති. පඤ්චමං.

6-9. ඡට්ඨාදිසික්ඛාපදං

955. ඡට්ඨ-සත්තම-අට්ඨම-නවමෙසුඅනුත්තානවචනං නත්ථීති. ඡට්ඨසත්තම අට්ඨම නවමාති.

10. දසමසික්ඛාපදං

973. දසමෙඅහුන්දරිකාති තස්මිං කාලෙ, දෙසෙ වා සම්බාධස්ස නාමමෙතන්ති ආහ “අහුන්දරිකාති සම්බාධා”ති.

975. යථා “උත්තරිඡප්පඤ්චවාචාහී”ති (පාවි. 62-65) ඵත්ථ පඤ්චසද්දො න කොචි අත්ථො, වාචාසිලිට්ඨත්ථං ලොකවොහාරවසෙන වුත්තො, න ඵවමිධ, ඉධ පන අත්ථො අත්ථී, පඤ්චයොජනාති ගච්ඡන්තියාපි

අනාපත්තියෙවාති ආහ “පචාරෙත්වා...පෙ....අනාපත්ති” ති.පච්චාගච්ඡතිති පටිනිවත්තෙත්වා ආගච්ඡතිති. දසමං.

තුච්චිට්ඨග්ගො චතුත්ථො.

5. චිත්තාගාරවග්ගො

1. පයමසික්ඛාපදාදියොජනාඅත්-

978. චිත්තාගාරවග්ගස්ස පයමෙ රඤ්ඤො කීළනට්ඨානං අගාරං රාජාගාරන්ති වචනත්ථං. දස්සෙන්නො ආහ “රඤ්ඤො කීළනසර”න්ති. චිත්තං අගාරං චිත්තාගාරං. ආරාමන්ති නගරතො නාතිදුරආරාමොති ආහ “උපවන”න්ති. උය්‍යානන්ති සම්පන්නපුප්ඵළතාය උද්ධං. උල්ලොකෙත්වා මනුස්සා යන්ති ගච්ඡන්ති එත්ථාති උය්‍යානං. පොක්ඛරණීන්ති පොක්ඛරං පදුමං නෙතීති පොක්ඛරණී. පඤ්චපිති රාජාගාරාදීති පඤ්චපි. සබ්බත්ථාති දස්සනත්ථාය ගමනෙ ච ගන්ත්වා පස්සනෙ වාති සබ්බෙසු.

981. “අජ්ඣාරාමෙ”ති ආදිනා ආරාමෙ ධීතාය ආරාමතො බහි කතෙ රාජාගාරාදිකෙ පස්සන්තියාපි අනාපත්තිති දස්සෙති. තානීති රාජාගාරාදීනීති. පයමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

982. දුතියෙ අනුත්තානට්ඨානං නත්ථීති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

988. තතියෙ යත්තකන්ති යත්තකං සුත්තන්ති සම්බන්ධො. අඤ්ඡිතන්ති කඩ්ඪිතං. තස්මිනි තත්තකෙ සුත්තෙති සම්බන්ධො. තක්කම්භීති එත්ථ තක්කොති එකො අයොමයො සුත්තකන්තනස්ස උපකරණවිසෙසො. සො හි තකියති සුත්තං බන්ධියති එත්ථ, එතෙනාති වා තක්කොති වුව්චති, තස්මිං. කන්තනතොති කන්තියතෙ කප්පාසාදිභාවස්ස ඡිත්තියතෙ කන්තනං, තතො.

989. දසිකසුත්තාදින්ති එත්ථ දසාති වත්ථස්සාවයවො. සො හි දියාති අවබණ්ඩියතීති දසාති වුව්චති, තස්සං දසායං පවත්තං දසිකං, තමෙව සුත්තං දසිකසුත්තං. ආදිසද්දෙන වක්ඛමානං දුක්කන්ති තසුත්තාදිං සචගණ්භාතීති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

992. චතුත්ථෙ ආදිං කත්වාති ධොවනාදීති ආදිං කත්වා. බාදනීයාදීසුති සුවබාදනීයාදීසු. රූපගණනායාති සුවාදීනං සණ්ඨානගණනාය.

993.

යාගුපානෙත්ත

යාගුසඩ්ධානෙ

පානෙ.තෙසන්තිමනුස්සානං.වෙය්‍යාවච්චකරට්ඨානෙ

යපෙත්වාති

මාතාපිතරොඅත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරට්ඨානෙ යපෙත්වාති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

996.

පඤ්චමෙවිනිච්ඡිනන්ති

අධිකරණං

විනිච්ඡිනන්ති

භික්ඛුනීතියොජනාති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

999.

ඡට්ඨෙඅනුත්තානවචනං නත්ථිති.

7. සත්තමසික්ඛාපදං

1007.

සත්තමෙ

“පුන පරියායෙ”ති

එත්ථපරියායසද්දො

වාරවෙච්චනොති ආහ

“පුනවාරෙ”ති.මහග්ගච්චරන්ති

මහග්ගං

ආවසථච්චරන්ති.සත්තමං.

8. අට්ඨමසික්ඛාපදං

1008.

අට්ඨමෙඅනිස්සජ්ජිත්වාති එත්ථ බ්‍රහ්මදෙය්‍යෙන නඅනිස්සජ්ජනං,

අථ බො තාවකාලිකමෙවාති දස්සෙන්තො ආහ “රක්ඛනත්ථායා”තිආදි.

1012.

පටිජග්ගිකන්තිරක්ඛණකං.වච්චෙදන්ති

“පටිජග්ගාහි”ති

වච්චෙදං.රට්ඨෙති

විජිතෙ.

තඤ්භි

රධන්ති

ගාමනිගමාදයො

තිට්ඨන්තිඑත්ථාතිරට්ඨන්ති වුච්චතිති. අට්ඨමං.

9. නවමසික්ඛාපදං

1015.

නවමෙසිප්පසද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො “හත්ථිසිප්පඤ්ච

අස්සසිප්පඤ්ච

රථසිප්පඤ්චධනුසිප්පඤ්ච

ථරුසිප්පඤ්චා”ති.

තත්ථථරුසිප්පන්තිඅසිකිලනසිප්පං.

මන්තසද්දොපි

පච්චෙකං

යොජෙතබ්බො “ආථබ්බණමන්තො ච බ්ලිනමන්තො චවසිකරණමන්තො

ච සොසාපනමන්තො වා”ති. තත්ථආථබ්බණමන්තොතිආථබ්බණවෙදෙන

විහිතො පරුපසාතකරො මන්තො.බ්ලිනමන්තොතිසාරදාරුබ්ලං මන්තෙන

ජජිපිත්වා පථවියං නිබ්බණ්ත්වා ධාරණමන්තො.වසිකරණමන්තොති

මන්තෙන

ජජිපිත්වා

පරස්සලම්මත්තභාවමාපන්නකරණො

මන්තො.සොසාපනමන්තොති

පරස්සමංසලොහිතාදියොසාපනමන්තො.අගදපයොගොති

භුසවිසස්ස

පයොජනං.ආදිසද්දෙන

අඤ්ඤෙපි

පරුපසාතකරණො

සිප්පෙ

සඩ්ගණ්භාති.යක්ඛපරිත්තන්ති

යක්ඛෙහි

සමන්තතොතාණං.නාගමණ්ඩලන්ති

සප්පානං

පචෙසනනිවාරණත්ථං

මණ්ඩලබන්ධමන්තො.ආදිසද්දෙන

විසපටිහනනමන්තාදයො

සඩ්ගණ්භාතිති. නවමං.

10. දසමසික්ඛාපදං

1018. දසමෙ අනුත්තානවචනං නත්ථිති. දසමං.

විත්තාගාරවග්ගො පඤ්චමො.

6. ආරාමවග්ගො

1. පයමසික්ඛාපදාදියොජනාඅත්-

1025. ආරාමවග්ගස්ස පයමෙ උපචාරන්ති අපරික්ඛිත්තස්ස ආරාමස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං උපචාරං.

1027. “සීසානුලොකිකා”ති සාමඤ්ඤතො චුත්තෙපි භික්ඛුනිනමෙවසිසන්ති ආහ “භික්ඛුනින”න්ති. යත්ථාති යස්මිං යානෙති. පයමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

1028. දුතියෙ අබ්භන්තරොති අබ්භන්තරෙ පරියාපන්නො, ජාතො වා. “සඬ්ඛාමෙසි”ති ඉමිනා සංහරීති එත්ථ හරධාතුයාසඬ්ඛමනත්ථං දස්සෙති. න්භාපිතාති කප්පකා. තෙ භිනභාපෙන්ති සොවාපෙන්තිති න්භාපිතාති වුච්චන්ති. තන්තිකාසාවනිවාසනන්ති. දුතියං.

3-4. තතියධාපදං ඵසික්ඛතුත්-

1036. තතියවතුත්ථෙසු අනුත්තානට්ඨානං නත්ථිති. තතියවතුත්ථාති.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

1043. පඤ්චමෙ “කුලෙ මච්ඡරො”ති එත්ථ මච්ඡරනං මච්ඡරොති වචනත්ථො කාතබ්බො. “තං කුලං අස්සද්ධං අප්පසන්න”න්ති කුලස්ස අවණ්ණං භාසතීති යොජනා. “භික්ඛුනියො දුස්සිලාපාපධම්මා”ති භික්ඛුනිනං අවණ්ණං භාසතීති යොජනා.

1045. “සන්තංයෙව ආදීනව”න්ති සම්බන්ධියා සම්බන්ධං දස්සෙතුං චුත්තං “කුලස්ස වාභික්ඛුනිනං වා”ති ඉමිනා ද්විසු අඤ්ඤතරමෙව න සම්බන්ධො හොති, අථ බොද්ධවයම්පිති දස්සෙතීති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

1048. ඡට්ඨෙ ඔවාදායාති එත්ථ න යො වා සො වා ඔවාදො හොති, අථ බොගරුධම්මොයෙවාති ආහ “ගරුධම්මත්ථායා”ති. සහ වසති එත්ථ, එතෙනාති වාසංවාසොති වචනත්ථෙත උපොසථපචාරණා සංවාසො නාමාති ආහ “උපොසථපචාරණාපුච්ඡනත්ථායා”ති. “පුච්ඡනත්ථායා”ති ඉමිනා “සංවාසායා”ති එත්ථ උත්තරපදලොපභාවං දස්සෙති. එත්ථාති භික්ඛුනිවිහඩ්ගෙ, සික්ඛාපදෙ වා පාළියං වාති. ඡට්ඨං.

7-9. සත්තමට්ඨමනවමෙසුඅනුත්තානවචනං-යමආටි-

1053. සත්තමට්ඨමනවමෙසුඅනුත්තානවචනං නත්ථී. කෙවලං පන “ඉමිස්සාපි”ති පදං විසෙසො, ඉමිස්සාපි පාළියාති අත්ථොති. සත්තමට්ඨමනවමාති.

10. දසමසික්ඛාපදං

1062. දසමෙද්වෙ කායා උපරිමකායො හෙට්ඨිමකායොති. තත්ථ කට්තො උද්ධං උපරිමකායො, හෙට්ඨාහෙට්ඨිමකායො. තත්ථ “පසාබ්බෙ”ති ඉදං හෙට්ඨිමකායස්ස නාමන්ති ආහ “අධොකායෙ”ති. භීති සච්චං. තතොති අධොකායතො. ඉමිනාපඤ්චමිඛාහිරත්ථසමාසං දස්සෙති. රුක්ඛස්ස සාබා පභිජ්ජිත්වා ගතා විය උභො උආරුපභිජ්ජිත්වා ගතාති යොජනා.

1065. ඵාලෙහීතිඵත්ථඉතිසද්දො ආදායත්ථො. තෙන “ධොවා”තිආදීනි චත්තාරි පදානිසඩ්ඛණ්භාති. ආණන්තිදුක්කටානීති හෙට්ඨා චුත්තෙසුඅට්ඨසු දුක්කටෙසු විනයදුක්කටමෙව. සෙසෙසුති භින්දනතොසෙසෙසු ඵාලනාදීසුති. දසමං.

ආරාමවග්ගො ඡට්ඨො.

7. ගබ්භිනිවග්ගො

1. පයමසික්ඛාපදපයොජනාඅත්-

1069. ගබ්භිනිවග්ගස්ස පයමෙ කුච්ඡිං පවිට්ඨො සත්තො ඵතිස්සා අත්ථීතිකුච්ඡිපවිට්ඨසත්තා. “කුච්ඡි”න්තිපි පායො. ඉමිනාගබ්භිනීති ඵත්ථ ගබ්භසද්දො කුච්ඡිට්ඨසත්තවාචකොති දස්සෙති. ගබ්භසද්දො (අභිධානජපදිපිකායං 944 ගාථායං) හි කුච්ඡිට්ඨසත්තෙ ච කුච්ඡිමිහිව ඔවරකෙ ච චත්තතීති. පයමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

1073. දුතියෙථඤ්ඤං පිචතීතිපායන්තො, දාරකො, සොඵතිස්සා අත්ථීතිපායන්තීති දස්සෙත්තො ආහ “ථඤ්ඤංපායමානි”න්ති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

1077. තතියෙනිත්ථරිස්සතීති වට්ටදුක්ඛතො නිත්ථරිස්සති.

1079. පාණාතිපාතා වෙරමණීන්ති ඵත්ථ පාණාතිපාතා විරමති ඉමායාතිවෙරමණීති අත්ථොන සික්ඛාපදං වෙරමණි නාමාති ආහ “පාණාතිපාතාවෙරමණිසික්ඛාපද”න්ති. යං තං සික්ඛාපදන්තිසම්ඛන්ධො. සබ්බත්ථාති “අදින්තාදානා වෙරමණි”න්තිආදීසු සබ්බෙසුවාකොසු. පබ්බජිතාය සාමණෙරියාති සම්ඛන්ධො. ඵතාසුති ඡසුසික්ඛාසුති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

1084. චතුත්ථෙ “චුට්ඨානසම්මුති”ති පදං “භොති”ති පදෙ කත්තා, “දාතබ්බායෙවා”ති පදෙකම්මන්ති. චතුත්ථං.

5-9. පඤ්චමාදිසික්ඛාපදං

1095. පඤ්චමාදීසු නවමපරියොසානෙසු සික්ඛාපදෙසු අනුත්තානට්ඨානං නත්ථීති. පඤ්චමජට්ඨසත්තමට්ඨමනවමානි.

10. දසමසික්ඛාපදං

1116. දසමෙවුපකාසෙය්‍යාති එත්ථ කාසධාතුයා ගත්තත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “ගච්ඡෙය්‍යා”ති. දසමං.

ගබ්භිනිවග්ගො සත්තමො.

8. කුමාරිභූතවග්ගො

1-2-3. පයමට්ඨයොජනාඅත්-බාපදනතිසසික්-දුතිස-

1119. කුමාරිභූතවග්ගස්සපයමදුතිසතතිසෙසු යා පන තා මහාසික්ඛමානාතිසම්බන්ධො. සබ්බපයමා ද්වෙ මහාසික්ඛමානාතිගබ්භිනිවග්ගෙ සබ්බාසං සික්ඛමානානං පයමං චුත්තා ද්වෙ මහාසික්ඛමානා. තා පනාති මහාසික්ඛමානා පන. සික්ඛමානාඉච්චෙවචත්තබ්බාති සම්මුතිකම්මෙසුසාමඤ්ඤතො චත්තබ්බා. “ගිහිගතා”ති වා “කුමාරිභූතා”ති වා න චත්තබ්බා, වදන්ති චෙ, සම්මුතිකම්මංකුප්පතීති අධිප්පායො. ගිහිගතායාති එත්ථ ගිහිගතා නාමපුරිසන්තරගතා වුවචති. සා හි යස්මා පුරිසසඬබාතෙන ගිහිනා ගමිසිත්ථ, අප්ප්ඤ්ඤාචාරවසෙන, ගිහිං වා ගමිත්ථ, තස්මා ගිහිගතාති වුවචති. අයං සික්ඛමානාතිසම්බන්ධො. කුමාරිභූතානාම සාමණෙරා වුවචති. සා හි යස්මාඅගිහිගතත්තා කුමාරී හුත්වා භූතා, කුමාරිභාවං වා භූතා ගතා, තස්මා කුමාරිභූතාතිවුවචති. තිස්සොපීති ගිහිගතා කුමාරිභූතා මහාසික්ඛමානාතිතිස්සොපි. සික්ඛමානාති සික්ඛං මානෙතීති සික්ඛමානාති. පයම දුතිස තතියාති.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

1136. චතුත්ථෙඅනුත්තානවචනං නත්ථීති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

පඤ්චමෙ එත්ථ සික්ඛාපදෙ “සඬසෙන පරිච්ඡින්නබ්බා”ති යංවචනං චුත්තං, තස්සාති යොජනාති. පඤ්චමං.

6-7-8. ඡට්ඨබාපදංයමසික්ඛඅට්-තමසත්-

ඡට්ඨසත්තමට්ඨමෙසු අනුත්තානට්ඨානං නත්ථීති. ඡට්ඨසත්තමට්ඨමානි.

9. නවමසික්ඛාපදං

1158. නවමෙඅන්තොති අබ්භන්තරෙ. ඉමිනා ආත්‍යුපසග්ගස්සත්ථංදස්සෙති. “සොක”න්තිආදිනා අන්තො වාසෙති පවෙසෙතීතිආවාසා. සොකං ආවාසාසොකාවාසාති වචනත්ථං දස්සෙති. සරං සරසාමිකා ආවිසන්ති විය, එවංඅයම්පි සොකං ආවිසතීති යොජනා.ඉතීති එවං.යන්ති සොකං.ස්වාස්සාති සො අස්සා.සොති සොකො.අස්සාති සික්ඛමානාය.ආවාසොති ආවාසොකාසො. “එදිසා අය”න්ති ඉමිනා “අජානන්ති”ති එත්ථ අජානනාකාරං දස්සෙතීති. නවමං.

10. දසමසික්ඛාපදං

1162. දසමෙඅනාපුච්ඡාති එත්ථ ත්වාපච්චයො ලොපොතිආහ “අනාපුච්ඡිත්වා”ති.ද්වික්ඛත්තුන්ති ද්වෙ වාරෙ.සකින්ති එකවාරං.

1163. අපුබ්බංසමුට්ඨානසීසං ඉමස්සාතිඅපුබ්බසමුට්ඨානසීසං. ද්වීසුපියානෙසුති වාචාතො ව කායවාචාතො වාති ද්වීසු යානෙසුපි.අනනුජානාපෙත්වාති මාතාපිතුහි ව සාමිකෙන ව න අනුජානාපෙත්වාති.දසමං.

11. එකාදසමසික්ඛාපදං

1167. එකාදසමෙතත්ථාති “පාරිවාසියජන්දදානෙනා”ති වචනෙ.අඤ්ඤත්‍රාති අඤ්ඤං යානං.

එකං අජ්ඣෙසන්තීති එකං භික්ඛුංධම්මකථනත්ථාය නියොයාජෙන්නි.අඤ්ඤං පනාති උපොසථිකතොඅඤ්ඤං පන.

තත්‍රාති තෙසු භික්ඛුසු. සුභාසුභංනක්ඛත්තං පයතීතිනක්ඛත්තපායකො. දාරුණන්ති කක්ඛලං.තෙති භික්ඛු.තස්සාතිනක්ඛත්තපායකස්ස භික්ඛුස්ස. “නක්ඛත්තං පටිමානෙන්තං, අත්ථො බාලංඋපච්චගා”තිජාතකපාළි (ජා. 1.1.49). අයං පනෙත්ථ යොජනා – නක්ඛත්තං පටිමානෙන්තංබාලං අත්ථො භිතං උපච්චගා උපසම්පෙ අතික්කමිත්වා අගාති. එකාදසමං.

12. ද්වාදසමසික්ඛාපදං

1170. ද්වාදසමෙනජ්ජහොතීති භික්ඛුනියොනිවාසාපෙතුං න සක්කොතීති. ද්වාදසමං.

13. තෙරසමසික්ඛාපදං

1175. තෙරසමෙඑකං වස්සන්ති එත්ථ වස්සසද්දො සංවච්ඡරපරියායො, උපයොගවචනඤ්ච භූමිමත්ථෙ හොතීති ආහ “එකස්මිං සංවච්ඡරෙ”ති. තෙරසමං.

කුමාරිභූතවග්ගො අට්ඨමො.

9. ඡත්තුපාහනවග්ගො

1. පයමසික්ඛාපදාටයොජනාඅත්-

1181. ඡත්තවග්ගස්ස පයමෙකද්දමාදීනීති වික්ඛල්ලාදීනි. ආදිසද්දෙන උදකාදීනි සඬගණ්හානි. ගච්ඡාදීනීති බුද්දපාදපාදීනි. ආදිසද්දෙන අඤ්ඤානිපි ඡත්තංධාරෙතං අසක්කුණෙය්‍යානි සම්බාධට්ඨානානි සඬගණ්හානීති. පයමං.

2. දුතියසික්ඛාපදං

1184. දුතියෙය්‍යානෙනානි යන්ති ඉච්ඡිතට්ඨානං සුබෙන ගච්ඡන්ති අනෙනානියානන්ති. දුතියං.

3. තතියසික්ඛාපදං

1191. තතියෙ “විජ්ජකිරිසිංසු”ති කිරියාපදස්ස කත්තුනා අවිනාහාවතො කත්තාරං දස්සෙතුවුත්තං “මණයො”ති. මණයොති ව රතනානීති. තතියං.

4. චතුත්ථසික්ඛාපදං

1194. චතුත්ථෙසිසුපගාදීසුති ආදිසද්දෙන ගීවුපගාදයො සඬගණ්හානි. යං යන්ති අලඬකාරන්ති. චතුත්ථං.

5. පඤ්චමසික්ඛාපදං

1199. පඤ්චමෙගන්ධෙන වානි ගන්ධෙති අත්තනො වත්ථුංසුවෙති පකාසෙතීති ගන්ධො. වණ්ණකෙන වානි විලෙපනෙන ව. තඤ්චිවණ්ණයති ඡවිසොහං පකාසෙතීති වණ්ණකන්ති වුව්වති. වසද්දෙන සමාහාරද්වන්දවාකාසංදිපෙතීති. පඤ්චමං.

6. ඡට්ඨසික්ඛාපදං

1202. ඡට්ඨෙඅනුත්තානවචනං නත්ථීති. ඡට්ඨං.

7. සත්තමසික්ඛාපදං

1208. සත්තමෙඋම්මද්දෙනෙති උජ්ජිලිත්වා මද්දෙන. සංඛාහනෙපීති පුනඡ්ජනං ඛාහනෙපීති. සත්තමං.

8-10. අට්ඨමාදිසික්ඛාපදං

1210. අට්ඨමාදීසු තිසු අනුත්තානවචනං නත්ථීති. අට්ඨමනවමදසමානි.

11. එකාදසමසික්ඛාපදං

1214. එකාදසමෙඅභිමුඛමෙවානි අභිමුඛෙ එව. මුඛස්ස හි අභිඅභිමුඛන්ති වචනත්ථො කාතබ්බො, සත්තමියා අංකාරො. ඉමිනාපුරතොති එත්ථ තොපච්චයො භුම්මත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. උපචාරන්ති ද්වාදසහත්ථුපචාරන්ති. එකාදසමං.

12. ද්වාදසමසික්ඛාපදං

1219. ද්වාදසමෙ “අනොකාසකත”න්තිපදස්ස අයුත්තසමාසභාවඤ්ච විසෙසනපරපදබාහිරසමාසභාවඤ්චදස්සෙතුං වුත්තං “අකතඛකාස”න්ති. ඛකාසො න කතො යෙනාතිඅනොකාසකතො,භික්ඛු, තං. “අනියමෙත්වා”ති ඉමිනා “අනොදිස්සා”ති පදස්ස ත්වාපච්චයන්තභාවං දස්සෙතීති. ද්වාදසමං.

13. තෙරසමසික්ඛාපදං

1226. තෙරසමෙඋපචාරෙපීති අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්සපරික්ඛෙපාරහට්ඨානසඬබාතෙ උපචාරෙපී.

1227. “අච්ඡින්නච්චරිකායා”තිසාමඤ්ඤතො වුත්තෙපිවිසෙසොයෙවාධිජ්ජෙතොති ආහ “සඬකච්චිකච්චරමෙවා”ති. සමන්තතො පුරිසානං දස්සනංකන්තීයති ඡින්නදීයති එත්ථාතිසඬකච්චි,අධක්ඛකඋබ්භතාහිට්ඨානං, සඬකච්චෙ නිවසිතබ්බන්තිසංකච්චිකං,තමෙව ච්චරන්තිසඬකච්චිකච්චරන්ති. තෙරසමං.

ජත්තුපාහනවග්ගො නවමො.

සබ්බානෙව සික්ඛාපදානීති සම්බන්ධො.තතොති තෙහි අට්ඨාසිතිසතසික්ඛාපදෙහි, අපනෙත්වාතිසම්බන්ධො.

තත්ත්වාති තෙසු බුද්දකෙසු.එත්ථාති දසසු සික්ඛාපදෙසුති.

භික්ඛුනිවිහඩගෙ බුද්දකචණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

5. පාටිදෙසනීයසික්ඛාපදට්ඨයොජනාඅත්-

බුද්දකානං අනන්තරා පාටිදෙසනීයා නාම අට්ඨ යෙ ධම්මාසඬබ්බෙපෙනෙව සඬගහං ආරුළ්භා සඬගීතිකාරෙහි, තෙසං අට්ඨන්තං පාටිදෙසනීයනාමකානංධම්මානං සඬබ්බෙපෙනෙව එසා චණ්ණනා පවත්තතෙති යොජනා.

1228. යානි සබ්බිතෙලාදීනීති සම්බන්ධො.භීතිවිත්ථාරො.එත්ථාති අට්ඨසු පාටිදෙසනීයෙසු.පාළිවිනිමුත්තකෙසුති පාළිතො විනිමුත්තකෙසු.සබ්බෙසුති අබ්බෙසු සබ්බිතෙලාදීසුති.

භික්ඛුනිවිහඩගෙ පාටිදෙසනීයචණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

විනයපිටකෙ පාචිත්‍යාදියොජනා භික්ඛුනිවිහඩිගො
පනාති පක්ඛන්තරජොතකො. යෙ ධම්මාඋද්දිට්ඨාති
සම්බන්ධො.තෙසන්ති පාටිදෙසනීයානං. පුනතෙසන්ති
සෙබියඅධිකරණසමට්ඨම්මානං.

තන්තිඅත්ථවිනිච්ඡයං, විදුචදන්තීතිසම්බන්ධො. යකාරො
පදසන්ධිකරො. අයං පනෙත්ථ යොජනා - තෙසං පාටිදෙසනීයානං
අනන්තරායෙ ච සෙබියා පඤ්චසත්තති යෙ ච ධම්මා, චසද්දො
ලුත්තනිද්දිට්ඨො, අධිකරණවිහයාඅධිකරණසමට්ඨාමකා සත්ත යෙ ච
ධම්මා භගවතාඋද්දිට්ඨා, තෙසං සෙබියඅධිකරණසමට්ඨම්මානං යො
අත්ථවිනිච්ඡයො විහඩිගෙ මයාවුත්තො, තාදිසමෙව තං අත්ථවිනිච්ඡයං
භික්ඛුනිනං විහඩිගෙපි විදු චදන්ති යස්මා, තස්මා තෙසං ධම්මානං
සෙබියඅධිකරණසමට්ඨම්මානං යා අත්ථවණ්ණනා තත්ථ මහාවිහඩිගෙවිසුං
මයා න වුත්තා. ඉමා අත්ථවණ්ණනාඉධාපි භික්ඛුනිනංවිහඩිගෙපි, පිසද්දො
ලුත්තනිද්දිට්ඨො, මයා න වුත්තායෙවාති. නකාරො ද්විසුකිරියාසු
යොජෙතබ්බො.

“සබ්බාසවපහං මග්ගං, පුඤ්ඤකම්මෙන විමිනා;
උප්පාදෙන්වා සසන්තානෙ, සත්තා පස්සන්තුතිබ්බුති”න්ති.

අයං ගාථා එතරහි පොත්ථකෙසු නත්ථි, ටිකාසු පන අත්ථි.
තස්මාඵවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා -ඉමිනා පුඤ්ඤකම්මෙන
විවිහඩිගවණ්ණනාය කතෙන ඉමිනා පුඤ්ඤකම්මෙන ච අඤ්ඤෙන
පුඤ්ඤකම්මෙන ච. චසද්දො හිඅවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථො.සත්තාසබ්බෙ
සත්තාසබ්බාසවපහංසබ්බෙසං ආසවානං
විසාතකංමග්ගංඅරහත්තමග්ගංසසන්තානෙඅත්තනොනියකජ්ඣත්තෙඋප්පා
දෙන්වාජනෙත්වාතිබ්බුතිංබන්ධපරිනිබ්බානං ඤාණාලොචනෙන
පස්සන්තුති.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

භික්ඛුනිවිහඩිගවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

ජාදිලඤ්ජිතනාමෙන, නෙකානං වාවිතො මයා;
භික්ඛුනිනං විහඩිගස්ස, සමත්තො යොජනානයොති.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

මහාවග්ගයොජනා

1. මහාබන්ධකං

1. බොධිකථා

එවුහතොවිහඬිගස්ස, කත්වාන යොජනානායං;

මහාවග්ගබන්ධකස්ස, කරිස්සං යොජනානායං.

උභින්නන්ති උභයෙසං. පාතිමොක්ඛානන්ති පාතිමොක්ඛවිහඬිගානං. පාතිමොක්ඛගහණෙන හෙත්ථතෙසං විහඬිගොපි ගහිතො අහෙදෙන වා උත්තරපදලොපවසෙන වා. බන්ධකන්ති පඤ්ඤත්තිසමුහං. බන්ධසද්දො හෙත්ථපඤ්ඤත්තිවාචකො. විනයපඤ්ඤත්තියො වුව්චන්ති “බන්ධො”ති. තෙසං සමුහොබන්ධකො. අථවාබන්ධොති රාසි. බන්ධසද්දොහි රාසත්ථවාචකො. විනයපඤ්ඤත්තිරාසි වුව්චති “බන්ධො”ති. කකාරො පකාසකවාචකො. බන්ධානං විනයපඤ්ඤත්තිරාසිනං කො පකාසකොතිබන්ධකො, තං බන්ධකං. අයං පනෙත්ථ යොජනා – උභින්නං පාතිමොක්ඛානං සඬිගීතිසමනන්තරං බන්ධකොවිදාබන්ධකෙසු කුසලා මහාථෙරා යං බන්ධකං සඬිගායිංසු, තස්ස බන්ධකස්ස දානි සංවණ්ණනාක්කමො යස්මා සම්පත්තො, තස්මා තස්ස බන්ධකස්ස අයං අනුත්තානත්ථවණ්ණනා හොතිති.

යෙ අත්ථාති සම්බන්ධො. හිසද්දො පදාලඬිකාරො. යෙසන්ති පදානං. තෙති තෙ අත්ථෙ. හවෙති හවෙය්‍යා, හවිතුං සක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො. තෙසන්ති අත්ථානං. කින්නි කිං පයොජනං. තෙති අත්ථෙ, ඤාතුන්ති සම්බන්ධො. අථවාතෙති අත්ථා, අවණ්ණිකාති සම්බන්ධො. තෙසං යෙවාති අත්ථානමෙව. අයං පනෙත්ථ යොජනා – පදභාජනීයෙ යෙසං පදානං යෙ අත්ථා හගවතා පකාසිතා, තෙසං පදානන්ති පාඨසෙසො, තෙ අත්ථෙ පුන වදෙය්‍යාම වෙ, කදාපරියොසානං සංවණ්ණනාය පරිනිට්ඨානං හවෙ, න හවෙය්‍යාති අධිජ්ජායො. යෙ වෙව අත්ථාඋත්තානා, තෙසං සංවණ්ණනාය කිං පයොජනං, න පයොජනන්ති අධිජ්ජායො. අධිජ්ජායානුසන්ධිහිව අධිජ්ජායෙන ව අනුසන්ධිනා ව බ්‍යඤ්ජනෙන ව යෙ පන අත්ථා අනුත්තානා, තෙ අත්ථෙ, අත්ථා වා අවණ්ණිකායස්මා ඤාතුං න සක්කා, තස්මා තෙසං යෙව අත්ථානං අයං සංවණ්ණනානායොහොතිති. ඉතිසද්දො පරිසමාපනත්ථො.

1. “තෙන...පෙ....වෙරඤ්ජාය”න්ති ආදීසු (පාරා. 1) කරණවචනෙ විසෙසකාරණමත්ථි විය, “තෙන...පෙ.... පඨමාහිසම්බුද්ධො”ති එත්ථ කිඤ්චාපි නත්ථිති යොජනා. අසදිසොපමායං. කිඤ්චාපිසද්දො ගරහත්ථජොතකො, පන-සද්දො සම්භාවනත්ථජොතකො. “කරණවචනෙනෙවා”ති එත්ථ එවකාරෙන උපයොගවචනං වා භූමිමවචනං වා නිවාරෙති. අභිලාපොති අභිමුඛං අත්ථං ලපතිති අභිලාපො, සද්දො. ආදිකොති වෙරඤ්ජකණ්ඩනො. එතන්ති “තෙන සමයෙන බුද්ධො

භගවා උරුවෙලාය”න්තිආදිවචනං. “අඤ්ඤෙසුපී”ති වත්වා තමෙවත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං “ඉතො පරෙසු”ති.

යදි විසෙසකාරණං නත්ථි, කිං පනෙනස්ස වචනෙ පයොජනන්ති වොදෙන්තොආහ “කිං පනෙනස්සා”තිආදි. එතස්සාති “තෙන සමයෙන බුද්ධොභගවා උරුවෙලාය”න්තිආදිවචනස්ස. නිදානදස්සනං පයොජනං නාමාති යොජනා. තමෙවත්ථං විභාවෙතූමාහ “යා හී”තිආදි. යා පබ්බජ්ජා වෙච යාඋපසම්පදා ච භගවතො අනුඤ්ඤාතාති යොජනා. යාති ච අනුඤ්ඤාතාති සම්බන්ධො. තානීති පබ්බජ්ජාදීති. අභිසම්බොධිත්ති අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණපදට්ඨානං.

සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණඤ්ඤාණපදට්ඨානං

සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණපදට්ඨානං අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණඤ්ඤාණපදට්ඨානං. බොධිමහාමණ්ඩෙ ති මහත්තානං මග්ගඤ්ඤාණසබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණානං පසන්නට්ඨානෙ බොධිරුක්ඛමූලෙති අත්ථො. එවන්තිආදි නිගමනං.

තත්ථාතියං. “තෙන සමයෙන උරුවෙලාය”න්තිආදිවචනං වුත්තං, තත්ථං. උරුවෙලායන්ති එත්ථ උරුසද්දො මහත්තපරියායොති ආහ “මහාවෙලාය”න්ති. “වාලිකරාසිමහී”ති ඉමිනා වෙලාසද්දස්ස රාසත්ථං දස්සෙති, කාලසීමාදයො නිවත්තෙති. යදි පන “උරු”ති වාලිකාය නාමං, “වෙලා”ති මරියාදාය, එවඤ්ඤි සති නනු උරුයා වෙලාති අත්ථො දට්ඨබ්බොති ආහ “වෙලාතික්කමනහෙතු ආහවා උරුඋරුවෙලා”ති. ඉමිනාවෙලාය අතික්කමොවෙලාඋත්තරපදලොපවසෙන, වෙලාය ආහවා උරුඋරුවෙලාපදවිපරියායවසෙනාති දස්සෙති. එත්ථාති “උරුවෙලාය”න්තිපදෙ. තමෙවත්ථං විභාවෙන්තො ආහ “අතීතෙකිරා”තිආදි. අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ පබ්බජිත්වාති සම්බන්ධො. තාපසපබ්බජ්ජන්ති ඉසිපබ්බජ්ජං, න සමණපබ්බජ්ජං. කතිකවත්තන්ති කරණං කතං, කතෙන පවත්තං කතිකං, තමෙව වත්තං කතිකවත්තං. අකංසු කිරාති සම්බන්ධො. යොති යො කොච්. අඤ්ඤොති අත්තනා අපරො. සො ආකිරතුති සම්බන්ධො. පත්තපුටෙනාති පණ්ණෙන කතෙන පුටෙන. තතොති කතිකවත්තකරණතො. තත්ථාති තස්මිං පදෙසෙ. තතොති මහාවාලිකරාසිජනනතො, පරන්ති සම්බන්ධො. නන්ති තං පදෙසං. තන්ති මහාවාලිකරාසිං.

“බොධිරුක්ඛමූලෙ”ති එත්ථ අස්සත්ථරුක්ඛස්ස උපචාරවසෙන බොධිති නාමලභනං දස්සෙන්තො ආහ “බොධි වුච්චති චතුසු මග්ගෙසු ඤාණ”න්තිආදි. ඉමිනා වත්තාරි සච්චාති බුද්ධිති බොධිති වචනත්ථෙත චතුසු මග්ගෙසු ඤාණං බොධි නාමාති දස්සෙති. එත්ථාති බොධිමහී, බොධියං වා. සම්පත්ථෙ වෙතං භූමිමවචනං. රුක්ඛොපිති පිසද්දෙන න මග්ගඤ්ඤාණමෙවාති දස්සෙති. මූලෙති ආසන්නෙ. පට්ඨමාහිසම්බුද්ධොති

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
 අනුනාසිකලොපවසෙන සන්ධිති ආහ “පයමං අභිසම්බුද්ධො”ති.
 “හුත්වා”ති ඉමිනා “පයම”න්තිපදස්ස භාවනපුංසකං
 දස්සෙති. සබ්බපයමංයෙවාති සබ්බෙසං ජනානං පයමමෙව
 අභිසම්බුද්ධොහුත්වාති සම්බන්ධො. එකො එව
 පල්ලඬකොඑකපල්ලඬකොතිඅවධාරණසමාසං දස්සෙන්නො ආහ
 “එකෙනෙව පල්ලඬකෙනා”ති. “සකිං...පෙ.... ආභුජ්ඣෙනා”තිඉමිනා
 අවධාරණඵලං දස්සෙති.පල්ලඬකොති ව ඌරුබද්ධාසනං.විමුත්තිසුඛං
 පටිසංවෙදීති එත්ථ තදඬගාදිසු (පටි. ම.අට්ඨ. 1.1.104) පඤ්චසු විමුත්තිසු
 පටිජ්ජස්සද්ධිසඬාතා ඵලසමාපත්තිඵවාධිජ්ජෙනාති ආහ
 “ඵලසමාපත්තිසුඛ”න්ති.ඵලසමාපත්තිතිඅරහත්තඵලසමාපත්ති. සා හි
 විරුද්ධෙහි උපක්කිලෙසෙහි මුච්චිතට්ඨෙනවිමුත්තිති වුච්චති, තාය
 සම්පයුත්තං සුඛංවිමුත්තිසුඛං,වතුත්ථජ්ඣානිකං අරහත්තඵලසමාපත්තිසුඛං.
 අඵවාතාය ජාතං සුඛං විමුත්තිසුඛං, සකලකිලෙසදුක්ඛපසමසුඛං.
 “පටිසංවෙදයමානො”තිඉමිනා “පටිසංවෙදී”ති එත්ථ ණිපච්චයස්ස
 කත්තුත්ථංදස්සෙති. පුනජ්ජනං සුට්ඨු වදති අනුභවතීතිපටිසංවෙදී. පටිසංවෙදී
 හුත්වා නිසීදීති සම්බන්ධො.

පච්චයාකාරන්තිඅවිජ්ජාදිපච්චයානං උප්පාදාකාරං. කස්මා
 පච්චයාකාරොපටිච්චසමුප්පාදො නාමාති ආහ “පච්චයාකාරො
 හී”තිආදි.හීතිසච්චං, යස්මා වා. “අඤ්ඤමඤ්ඤ”න්තිඉමිනා
 “පටිච්චා”තිපදස්ස කම්මංදස්සෙති, “සහිතෙ”තිඉමිනා සංසද්දස්සත්ථං.
 “ධම්මෙ”තිඉමිනා තස්ස සරුපං.එත්ථාති ඉමිස්සං විනයට්ඨකථායං.තත්ථාති
 “අනුලොමපටිලොම”න්තිපදෙ, අනුලොමපටිලොමෙසු වා.
 ස්වෙවපච්චයාකාරො වුච්චතීති යොජනා. “අත්තනා
 කත්තබ්බකිච්චකරණතො”තිඉමිනාඅනුලොමසද්දස්ස සභාවත්ථං
 දස්සෙති.ස්වෙවාති පච්චයාකාරොඵව.තං කිච්චන්ති අත්තනා කත්තබ්බං තං
 කිච්චං.තස්ස අකරණතොති අත්තනා කත්තබ්බකිච්චස්ස අකරණතො.
 ඉමිනාපටිලොමසද්දස්ස සභාවත්ථං දස්සෙති.පුරිමනයෙනෙවාති
 “අවිජ්ජාපච්චයා සඬාතො”තිආදිනා පුරිමනයෙනෙව.වාතිඅඵවා.පවත්තියාති
 සංසාරපවත්තියා.අනුලොමොති අනුකූලො, අනුරූපො වා.ඉතරොති
 “අවිජ්ජායත්වෙවා”තිආදිනා වුත්තො
 පච්චයාකාරො.තස්සාතිපවත්තියා.පටිලොමොති පටිවිරුද්ධො, එත්ථාති
 “අනුලොමපටිලොම”න්තිපදෙ.අත්ථොදට්ඨබ්බොති එත්ථ අත්ථො ඵවාති
 සම්භවතො තස්ස ඵලං වා “සද්දන්තරත්ථාපොහනෙන සද්දො අත්ථං
 වදතී”ති වචනතො (උදා. අට්ඨ. 1; දී. නි. ටී. 1.1; ම. නි. ටී.
 1.මුලපරියායසුත්තවණ්ණනා; සං. නි. ටී. 1.1.ඔසතරයසුත්තවණ්ණනා;
 අ.නි. ටී. 1.1.රූපාදිවග්ගවණ්ණනා) සද්දන්තරත්ථාපොහනං වා
 දස්සෙන්නො ආහ “ආදිතොපනා”තිආදි.යාවසද්දො අවධිච්චනො. යාව
 අත්තං පාපෙත්වාතිසම්බන්ධො.ඉතොති ඉමෙහි වුත්තෙහි ද්විති
 අත්ථෙහි.“මනසාකාසී”ති එත්ථ ඉකාරලොපවසෙන සන්ධිති ආහ “මනසි

අකාසී”ති. තත්ථාති “මනසාකාසී”තිපදෙ. යථාතියෙනාකාරෙන. ඉදන්ති ඉමං ආකාරං. තත්ථාති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරා”තිආදිපාඨෙ අවයවත්ථො ඵලංවෙදිතබ්බොති යොජනා. සමාසමජ්ඣෙ තසද්දෙන පුබ්බපදස්සෙව ලිඬගවචනානිගහෙනබ්බානීති ආහ “අවිජ්ජා ච සා පච්චයො චා”ති. වාකෝ පනතසද්දෙන පරපදස්සෙව ලිඬගවචනානි ගහෙනබ්බානී. “අවිජ්ජාපච්චයා”තිපදං “සම්භවන්ති”තිපදෙන සම්බන්ධිතබ්බන්ති ආහ “තස්මා අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරාසම්භවන්ති”ති. සබ්බපදෙසුති “සඬ්ඛාරපච්චයාවිඤ්ඤාණ”න්තිආදීසු සබ්බෙසු පදෙසු.

යථා පනාති යෙනාකාරෙන පන. ඉදන්ති ඉමං ආකාරං. තත්ථාති “අවිජ්ජාය...පෙ.... නිරොධො”තිආදිවාකෝ. අවිජ්ජායත්වෙවාතිඵත්ථ “භද්දියොත්වෙවා”තිආදීසු විය “භද්දියො ඉති ඵවා”ති පදවිෂේදොකත්තබ්බො, න ඵලං “අවිජ්ජාය ඉති ඵවා”ති, අථ බො “අවිජ්ජාය තු ඵවා”තිකාතබ්බොති ආහ “අවිජ්ජාය තු ඵවා”ති. “ප අතිමොක්ඛං අතිපමොක්ඛ”න්තිආදීසු (කඬ්ඛා. අට්ඨ. නිදානවණ්ණනා) විය උපසග්ගත්තයෙන චුත්තං, ඵලමිධනිපාතත්තයෙන චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තත්ථ ඵලසද්දෙනසත්තජීවාදයො නිවත්තෙති. තුසද්දො පක්ඛන්තරත්ථජොතකො. අනුලොමපක්ඛන්තොපටිලොමසඬ්ඛාතං පක්ඛන්තරං මනසාකාසීති අත්ථො. අසෙසවිරාගනිරොධසද්දො අයුත්තසමාසො, උත්තරපදෙන ච තනියාසමාසොති ආහ “විරාගසඬ්ඛාතෙන මග්ගෙන අසෙසනිරොධා”ති. තත්ථඅසෙසසද්දං විරාගසද්දෙන සම්බන්ධමකත්වා නිරොධසද්දෙන සම්බන්ධං කත්වාඅත්ථස්ස ගහණංඅයුත්තසමාසොනාම. “මග්ගෙනා”තිඉමිනාවිරාගසද්දස්සත්ථං දස්සෙති. මග්ගො හි විරජ්ජනට්ඨෙනවිරාගොති වුවිචති. සඬ්ඛාරනිරොධොති ඵත්ථමග්ගෙන නිරොධත්තා අනුප්පාදනිරොධො හොතීති ආහ “සඬ්ඛාරානං අනුප්පාදනිරොධොහොතී”ති. අනුප්පාදනිරොධොති ච අනුප්පාදෙන නිරොධොසමුච්ඡේදවසෙන නිරුද්ධත්තා. ඵවන්ති යථා අවිජ්ජායත්වෙවඅසෙසවිරාගනිරොධා සඬ්ඛාරනිරොධො, ඵලං තථාති අත්ථො. තත්ථාති “ඵලමෙතස්සා”තිආදිවචනෙ. කෙවලසද්දො සකලපරියායොති ආහ “සකලස්සා”ති, අනවසෙසස්සාති අත්ථො. අථවා සත්තජීවාදීහි අමිස්සිතත්තා අමිස්සත්ථොති ආහ “සුද්ධස්ස චා”ති. “සත්තවිරහිතස්සා”ති ඉමිනා සුද්ධභාවං දස්සෙති. දුක්ඛක්ඛන්ධස්සාති ඵත්ථ ඛන්ධසද්දො රාසත්ථවාචකොති ආහ “දුක්ඛරාසිස්සා”ති.

ඵතමත්ථංවිදිත්ථාති ඵත්ථ ඵතසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං චුත්තං “ය්වාය”න්තිආදි. තත්ථ “අවිජ්ජාදිවසෙන...පෙ.... නිරොධො හොතී”ති ය්වායං අත්ථොචුත්තොති යොජනා. සමුදයො ච හොතීති සම්බන්ධො. විදිතවෙලායන්ති පාකට්ඨෙලායං පසිද්ධකාලෙති අත්ථො. ඉමං උදානන්ති ඵත්ථ ඉමසද්දො වුවිචමානාපෙක්ඛො. තස්මිං අත්ථෙවිදිතෙ සතීති යොජනා. පජානනතායාති පකාරෙන

ජානනභාවස්ස. සොමනස්සයුත්තඤ්ඤාණසමුට්ඨානන්ති සොමනස්සෙන එකුප්පාදාදිවසෙනයුත්තෙන ඤාණෙන සමුට්ඨානං, යුත්තං වා ඤාණසංඛාතං සමුට්ඨානං උදානන්ති සම්බන්ධො. තත්ථ උදානන්ති කෙනට්ඨෙන උදානං? උදානට්ඨෙන, මොදනට්ඨෙන, කීළනට්ඨෙන වාති අත්ථො. කිමිදං උදානං නාම? පිතිවෙගසමුට්ඨාපිතො උදාහාරො. යථා (උදා. අට්ඨ. ගන්ථාරම්භකථා) හි යං තෙලාදිමිනිතබ්බවත්ථු මානංගහෙනුං න සක්කොති විසන්දිත්වා ගච්ඡති, තං “අවසෙකො”ති වුච්චති. යඤ්ච ජලංතළාකං ගහෙනුං න සක්කොති, අජ්ඣොත්ථරිත්වා ගච්ඡති, තං “ඔසො”ති වුච්චති. එවමෙවං යං පිතිවෙගසමුට්ඨාපිතං විතක්කවිජ්ජාරං හදයං සන්ධාරෙනුං න සක්කොති, සොඅධිකො හුත්වා අත්තො අසණ්ඨහිත්වා වච්ඡ්වාරෙන නික්ඛමන්තො පටිග්ගාහකනිරූපකංඛො උදාහාරවිසෙසො “උදාන”න්ති වුච්චති. “අත්තමනවාචං නිව්ජාරෙසී”ති ඉමිනා උදධාතුස්ස උදාහාරත්ථං දස්සෙති.

තස්සාති උදානස්ස අත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. යදාති එත්ථ දාපච්චයස්ස අත්ථවාක්‍යං දස්සෙන්නො ආහ “යස්මිං කාලෙ”ති. හවෙති “බ්‍යත්ත”න්ති ඉමස්මිං අත්ථෙ නිපාතො. බ්‍යත්තං පාකටන්ති හි අත්ථො. පාතුභවන්ති එත්ථ පාතුනිපාතස්ස අත්ථස්ස “හවෙ”ති නිපාතෙන වුත්තත්තා භූධාතුස්සෙව අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “උප්පජ්ජන්ති”ති. අනුලොම පටිලොම පච්චයාකාරපටිවෙධසාධකාති අනුලොමතො ව පටිලොමතො ව පච්චයාකාරස්ස පටිවිජ්ඣනස්ස සාධකා. බොධිපක්ඛියධම්මාති බොධියා මග්ගඤ්ඤාණස්ස පක්ඛෙ භවාසත්තතිංස ධම්මා. අථවා පාතුනිපාතෙන සහ “හවන්ති”ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “පකාසන්ති”ති. ඉමස්මිං නයෙ හවෙසද්දො එකං සත්ථවාචකො. හවෙ එකං සෙනාති හි අත්ථො. අභිසමයවසෙනාති මග්ගඤ්ඤාණවසෙන. මග්ගඤ්ඤාණඤ්ඤි යස්මා අභිමුඛං වත්තාරි සච්චානිසමෙව්ච අයති ජානාති, තස්මා අභිසමයොති වුච්චති.

“කිලෙසසන්තාපනට්ඨෙනා”ති ඉමිනා ආභූසො කිලෙසෙ තාපෙතීති ආතාපොති වචනත්ථං දස්සෙති. න විරියසාමඤ්ඤං හොති, අථ බොසම්මජ්ජපධානවිරියමෙවාති ආහ “සම්මජ්ජපධානවිරියවතො”ති. ඉමිනා ආතාපීති එත්ථ ඊපච්චයස්ස වන්තු අත්ථං දස්සෙති. ආරම්මණුපනිජ්ඣානලක්ඛණෙන වාති කසිණාදි ආරම්මණං උපගන්ත්වා නිජ්ඣානසභාවෙන අට්ඨසමාපත්තිසංඛාතෙන ඤානෙන ව. ලක්ඛණුපනිජ්ඣානලක්ඛණෙන වාති අනිච්චාදි ලක්ඛණං උපගන්ත්වා නිජ්ඣානසභාවෙන විපස්සනා මග්ගඵලසංඛාතෙන ඤානෙන ව. “බාහිතපාපස්සා”ති ඉමිනා බාහිතො අණො පාපො අනෙතාති බ්‍රාහ්මණොති වචනත්ථං දස්සෙති. අණසද්දො හි පාපපරියායො. “බිණාසවස්සා”ති ඉමිනා තස්ස සරූපං දස්සෙති. අථස්සාති අථ අස්ස, තස්මිං කාලෙ බ්‍රාහ්මණස්සාති අත්ථො. යාථා කඨිබ්බා වුත්තාති සම්බන්ධො. “කො

නු බො...පෙ.... අවොවා”තිආදිනා (සං. නි. 2.12) නයෙන ච තථා “කතමං
 නු බො...පෙ.... අවොවා”තිආදිනා (සං. නි. 2.35) නයෙන ච
 පච්චයාකාරෙවුත්තාති යොජනා.නො කල්ලො පඤ්ඤොති අයුත්තො
 පඤ්ඤො, දුප්පඤ්ඤො එසොති අත්ථො.තථාති එවං, තතො අඤ්ඤථා වා. යා
 වසොළස කඬ්ඛා (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20) ආගතාති සම්බන්ධො.
 අපට්ඨිද්ධත්තාකඬ්ඛාති යොජනා.සොළස කඬ්ඛාති අතීතවිසයා පඤ්ච,
 අනාගතවිසයාපඤ්ච, පච්චුප්පන්තවිසයා ඡාති සොළසවිධා
 කඬ්ඛා.වපයන්තීති වි අපයන්ති, ඉකාරලොපෙනායං සන්ධි.
 විත්තපසග්ගොධාත්වත්ථානුවත්තකො, අපයන්ති – සද්දො අපගමනත්ථොති
 ආහ “අපගච්ඡන්ති”ති. “නිරුජ්ඣන්ති”තිඉමිනා අපගමනත්ථමෙව
 පරියායන්තරෙන දීපෙති. “කස්මා”ති ඉමිනා “යතො පජානාති
 සහෙතුධම්ම”න්ති වාකාස්ස පුබ්බවාකාකාරණභාවං
 දස්සෙති.සහෙතුධම්මන්ති එත්ථ සහ අවිජ්ජාදිහෙතුනාති සහෙතු,
 සඬ්ඛාරාදිකොපච්චුප්පන්තධම්මො. සහෙතු ච සො ධම්මො වාති
 සහෙතුධම්මොති වචනත්ථං. දස්සෙන්නොආහ “අවිජ්ජාදිකොනා”තිආදි.
 “පට්ඨිජ්ඣති”ති ඉමිනා පජානාතීතිඑත්ථ ඤාධාතුයා අවබොධනත්ථං
 දස්සෙති, මාරණතොසනාදිකෙඅත්ථෙ නිවත්තෙති.ඉතීති තස්මා, වපයන්තීති
 යොජනා.

2. පච්චයක්ඛයස්සාති පච්චයානං බයට්ඨානස්ස අසඬ්ඛතස්සාති
 යොජනා.තත්තාති දුතියඋදානෙ. බියන්ති පච්චයා එත්ථාතිබයං,නිබ්බානන්ති
 ආහ “පච්චයානං බයසඬ්ඛාතං නිබ්බාන”න්ති. “අඤ්ඤාසී”ති
 ඉමිනාඅවෙදීති එත්ථ විදධාතුයා ඤාණත්ථංදස්සෙති, අනුභවනලාභාදිකෙ
 නිවත්තෙති. තස්මා වපයන්තීති සම්බන්ධො.චුත්තජ්ජකාරාති පයමඋදානෙ
 චුත්තසදිසා.ධම්මාති බොධිපක්ඛියධම්මා, චතුඅරියසච්චධම්මා වා.

3. ඉමං උදානංඋදානෙසීති සම්බන්ධො. යෙන මග්ගෙන විදිතොති
 යොජනා.තත්තාති තතියඋදානෙ. සො බ්‍රාහ්මණො තිට්ඨතීති සම්බන්ධො.
 තෙහිඋප්පන්නෙහි බොධිපක්ඛියධම්මෙහි වා යස්ස අරියමග්ගස්ස
 චතුසච්චධම්මා පාතුභූතා, තෙන අරියමග්ගෙන වා විදුපයන්ති
 යොජනා.චුත්තජ්ජකාරන්තිසුත්තනිපාතෙ චුත්තජ්ජකාරං.මාරසෙනන්ති
 කාමාදිකං දසවිධංමාරසෙනං. “විධමෙන්නො”තිඉමිනාවිදුපයන්ති
 එත්ථවිදුපධාතුයා විධමනත්ථං දස්සෙති, ලිම්පනත්ථාදයො නිවත්තෙති.
 “විද්ධංසෙන්නො”තිඉමිනාවිධමෙන්නොති එත්ථ ධමුධාතුයා
 ධංසනත්ථංදස්සෙති, සද්දත්ථාදයො නිවත්තෙති.“සුරියොවඞ්භාසය”න්තිපදස්ස “සුරියො ඉවා”ති අත්ථං
 දස්සෙන්නො ආහ “යථා”තිආදි.සුරියොති ආදිවිවො. සො හි යස්මා
 පයමකප්පිකානං සුරං ජනෙති, තස්මා සුරියොති වුවිචති.අඛිභුග්ගතොති
 අහිමුඛං උද්ධංආකාසං ගතො, අඛිභං වා ආකාසං උග්ගතො.අඛිභසද්දො
 හිආකාසපරියායො. ආකාසො හි යස්මා ආභූසො හාති දිප්පති,

තස්මා “අබ්භ”න්ති වුච්චති. අයං පනෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං – යථා සූරියො ඔභාසයන්තො තිට්ඨති, එවං බ්‍රාහ්මණො සච්චාති පටිච්ඡික්ඛන්තො. යථා සූරියො අන්ධකාරං විධමෙත්තො තිට්ඨති, එවං බ්‍රාහ්මණො මාරසෙනම්පි විධුපයන්තොති.

එත්ථාති එතෙසු තීසු උදානෙසු. පයමං උදානං උප්පන්නන්ති සම්බන්ධො. ඉම්ඝ්සා බන්ධකපාළියා උදානපාළිං සංසන්දන්තො ආභ “උදානෙ පනා”ති ආදි. උදානෙ පන වුත්තන්ති සම්බන්ධො. තන්ති උදානෙ වුත්තවචනං, වුත්තන්ති සම්බන්ධො. අච්චයෙනාති අතික්කමෙන, තමෙවත්ථං විභාවෙන්තො ආභ “තදාහී”ති ආදි. තදාති “ස්වෙ ආසනා වුට්ඨහිස්සාමී”ති රත්තිං උප්පාදිතමනසිකාරකාලෙ. භගවා මනසාකාසිති සම්බන්ධො. පුරිමා ද්වෙ උදානගාථා ආනුභාවදීපිකා භොන්තිති යොජනා. තස්සාති පච්චයාකාරපජානනපච්චයක්ඛයාධිගමස්ස. එකෙකමෙවා ති අනුලොමපටිලොමෙසු එකෙකමෙව. පයමයාමඤ්චාති අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං, නිරන්තරං පයමයාමකාලන්ති අත්ථො. ඉධ පනාති ඉමස්මිං බන්ධකෙ පන. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආභ “භගවා හී”ති ආදි. තත්ථ භගවා උදානෙසිති සම්බන්ධො. විසාබ්බසුඤ්ඤාමායාති විසාබ්බය යුත්තාය පුඤ්ඤාමාය. “අරුණො උග්ගම්ඝ්සති”ති වත්තබ්බසමයෙති සම්බන්ධො. සබ්බඤ්ඤාතන්ති සබ්බඤ්ඤාභාවං, අනාවරණඤ්ඤාතන්ති අත්ථො. තතොති අරුණුග්ගමනතො. තං දිවසන්ති භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං, තස්මිං දිවසෙති හි අත්ථො. අච්චන්තසංයොගෙ වා, තං දිවසං කාලන්ති හි අත්ථො. එවං මනසිකත්ථාති යථා තං දිවසං අනුලොමපටිලොමං මනසාකාසි, එවං මනසි කත්ථාති අත්ථො. ඉතීති එවං. “බොධිරුක්ඛමුලෙ...පෙ.... නිසීදී”ති එවං වුත්තං තං සත්තාභන්ති යොජනා. තත්ථෙව්වාති බොධිරුක්ඛමුලෙයෙව.

2. අප්පාලකථා

4. න භගවාති එත්ථ නකාරො “උපසඬ්ඛමී”ති පදෙන යොජෙතබ්බො, න උපසඬ්ඛමීති හි අත්ථො. තම්භා සමාධිම්භාති තතො අරහත්තඵලසමාපත්තිසමාධිතො. අනන්තරමෙව අනුපසඬ්ඛමනං උපමාය ආවිකරොන්තො ආභ “යථා පනා”ති ආදි. ඉච්චෙවං වුත්තං න භොතීති යොජනා. ඉදන්ති ඉදං අත්ථජාතං. එත්ථාති “භුත්වා සයතී”ති වාකො. එවන්ති උපමෙයාපොතකො. ඉධාපීති ඉම්ඝ්සං “අථ බො භගවා”ති ආදි පාළියම්පි. ඉදන්ති අයමත්ථො දීපිතො භොතීති යොජනා. එත්ථාති “අථ බො භගවා”ති ආදි පාඨෙ.

අපරානිපීති පල්ලඬ්ඛකසත්තාභතො අඤ්ඤානිපි. තත්‍රාති “අපරානිපී”ති ආදි වචනෙ. භගවතීනිසින්තෙ සතීති යොජනා. කීරසද්දො විත්ථාරපොතකො. කිං නු බොති පටිච්චිකත්තනත්ථෙ නිපාතො. එකච්චානන්ති අප්පෙසක්ඛානං එකච්චානං. තාසන්ති

දෙවනානං. බලාධිගමට්ඨානන්තිබලෙන තෙජසා අධිගමට්ඨානං. අනිමිසෙහිති
උමිමිසෙහි. සත්තාහන්ති කම්මත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං,
අවචන්තසංයොගෙ වා. එවඤ්ඤි සති “කාල”න්ති කම්මං චෙදිතබ්බං. තං
යානන්ති අනිමිසෙහි අක්ඛිති

ඔලොකියමානට්ඨානං. අථාති අනිමිසසත්තාහස්ස
අනන්තරෙ. රතනවඬිකමෙති රතනමයෙ වඬිකමෙ. තං යානන්ති
වඬිකමට්ඨානං. තතොති වඬිකමසත්තාහතො. රතනසරන්ති රතනමයං
ගෙහං. තත්ථාති රතනසරෙ අභිධම්මපිටකං විචිතන්තොති
සම්බන්ධො. එත්ථාති රතනසරෙ, අභිධම්මපිටකෙ වා, නිද්ධාරණෙ චෙතං
භූමිමවචනං. තං යානන්ති අභිධම්මපිටකවිචිතනට්ඨානං.

එවන්ති ආදි පුබ්බවචනස්ස නිගමවසෙන පවිජිමවචනස්ස
අනුසන්ධිති දස්සනං. තෙනාති අප්පාලානං නිසිදනකාරණෙන. අස්සාති
නිග්‍රොධස්ස. “අප්පාලනිග්‍රොධොත්ථෙව නාම”න්ති ඉමිනා උපචාරවසෙන
නාමලභනං දස්සෙති. අප්පාඛ්‍යාභ්මණා ලන්ති නිවාසං ගණ්හන්ති
එත්ථාති අප්පාලො, උණ්හකාලෙ වා අන්තොපවිට්ඨෙ අපේ අත්තනො ඡායාය
පාලෙතිති අප්පාලො, අප්පාලො ච සො නිග්‍රොධො චෙති අප්පාලනිග්‍රොධොති
වචනත්ථාති පි පකරණන්තරෙසු (උදා. අට්ඨ. 4) දස්සිතාති. තත්‍රාපිති
අප්පාලනිග්‍රොධෙපි. බොධිතොති බොධිරුක්ඛතො. එත්ථාති අප්පාලනිග්‍රොධො.
හගවති නිසින්තෙති යොජනා. තත්ථාති “අථ
බොඅඤ්ඤතරො”ති ආදිවචනෙ. සොති බ්‍රාහ්මණො. දිට්ඨමඬිගලිකො නාමාති
දිට්ඨසුත්තමුත්තසඬ්ඛාතෙසු තිසු මඬිගලිකෙසු දිට්ඨමඬිගලිකො නාම කිරාති
අත්ථො. “මානවසෙන...පෙ.... වුවිච්ඡි”ති ඉමිනා “හුංහු”න්ති
කරොතිති හුංහුඬිකො, හුංහුඬිකො ජාති සභාවො ඉමස්සාති හුංහුඬිකජාතිකොති
වචනත්ථං දස්සෙති.

තෙනාති බ්‍රාහ්මණෙන. සිබ්බාප්පත්තන්ති අග්ගප්පත්තං. තස්සාති
උදානස්ස. යොති පුග්ගලො, පටිජානාතිති සම්බන්ධො. “න
දිට්ඨමඬිගලිකතායා”ති ඉමිනා අවධාරණඵලං දස්සෙති.
“බාහිතපාපධම්මත්තා”ති ඉමිනා බාහිතොපාපො ධම්මො
අනෙතාති බාහිතපාපධම්මොති වචනත්ථං දස්සෙති.
“හුංහුඬිකාරපභානෙනා”ති ඉමිනා නත්ථි හුංහුඬිකාරො
ඉමස්සාති නිහුංහුඬිකොති වචනත්ථං දස්සෙති. රාගාදිකසාවාහාවෙනාති
ඉමිනා නත්ථි රාගාදිකසාවො ඉමස්සාති නික්කසාවොති වචනත්ථං දස්සෙති.
“භාවනානුයොගයුත්තචිත්තතායා”ති ඉමිනා යතං අනුයුත්තං අත්තං චිත්තං
ඉමස්සාති යතත්තොති වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ හි
යතසද්දොවිරියවාචකො, යතධාතුයා නිජ්ඵන්තො, අත්තසද්දො
චිත්තපරියායො. යතසද්දස්සයමුධාතුයා ච නිජ්ඵන්තභාවං දස්සෙතුං වුත්තං
“සිලසංවරෙන වා”ති ආදි. “සඤ්ඤතචිත්තතායා”ති ඉමිනා යමති
සංයමතිති යතං, යතං අත්තං චිත්තං ඉමස්සාති යතත්තොති වචනත්ථං

දස්සෙති.සච්චානි විදන්ති ජානන්තිතිවෙදානීති වචනත්ථෙතමග්ගඤ්ඤාණානි වෙදානි නාමානි දස්සෙන්නො ආහ “වතුමග්ගඤ්ඤාණසඬ්ඛාතෙහි වෙදෙහි”ති. “වතුමග්ගඤ්ඤාණසඬ්ඛාතාන”න්ති විහත්තිපරිණාමං කත්වා “වෙදාන”න්තිපදෙනයොජෙතබ්බො.අන්තන්ති නිබ්බානං. තඤ්ඤි යස්මාසඬ්ඛාරානං අවසානෙ ජාතං, තස්මා අන්තන්ති වුවචති. පුනඅන්තන්ති අරහත්තඵලං. තඤ්ඤි යස්මා මග්ගස්ස පරියොසානෙපවත්තං, තස්මා අන්තන්ති වුවචති. “මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස වුසිතත්තා”තිඉමිනා වුසිතං මග්ගසඬ්ඛාතං බ්‍රහ්මවරියං අනෙනානිවුසිතබ්‍රහ්මවරියොති වචනත්ථං දස්සෙති.ධම්මෙනබ්‍රහ්මවාදං වදෙය්‍යානි වුත්තවචනස්ස අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “බ්‍රාහ්මණොඅහන්ති එතං වාදං ධම්මෙන වදෙය්‍යා”ති.ධම්මෙනානි භූතෙනසභාවෙන.ලොකෙති එත්ථ සත්තලොකොවාධිජ්ජෙතොති ආහ “සකලෙලොකසන්තිවාසෙ”ති.

3. මුවලින්දකථා

5. අකාලමෙසොතිඑත්ථ වජ්ජාදිකාලස්ස අභාවා නඅකාලො හොති, අථ බො වස්සකාලෙ අසම්පත්තත්තා අකාලොති ආහ “අසම්පත්තෙවස්සකාලෙ”ති. “උජ්ජන්තමෙසො”ති ඉමිනා අකාලෙ උජ්ජන්තො මෙසොඅකාලමෙසොති වචනත්ථං දස්සෙති.ගිම්හානංපච්ඡිමෙ මාසෙති ජෙට්ඨමූලමාසෙ.තස්මින්ති මෙසෙ.සීතවාතදුද්දිනීති එත්ථ සීතෙන වාතෙන දුසිතං දිනං ඉමිස්සාවට්ටලිකායාති සීතවාතදුද්දිනීති වචනත්ථංදස්සෙන්නො ආහ “සාව පනා”තිආදි. සා ව පන සත්තාහවට්ටලිකා සීතවාතදුද්දිනී නාම අහොසිති සම්බන්ධො. “සම්පෙ පොක්ඛරණියා නිබ්බන්තො”ති ඉමිනා මුවලින්දස්ස සම්පෙ නිබ්බන්තොමුවලින්දොති වචනත්ථං දස්සෙති.මුවලින්දොති ව නිවුලො. සො නිපොති ව පියකොති ව වුවචති. නාගස්සහොගො එකොපි සත්තාභූජත්තා “හොගෙහි”ති බහුවචනවසෙන වුත්තං.තස්මින්ති නාගරාජෙ ධීතෙ සතීති යොජනා.තස්සාති නාගරාජස්ස.තස්මාති යස්මාහණ්ඩාගාරගබ්භපමාණං අහොසි, තස්මා. යානස්ස කාරණං පරිදීපෙති අනෙනානියානකාරණපරිදීපනං. “මා හගවන්තං සීත”න්තිආදිවචනං.සොති නාගරාජා.හීති සච්චං. පාළියං “බාධයිත්ථා”ති කිරියාපදං අජ්ඣාහරිතබ්බන්ති ආහ “මා සීතං හගවන්තංබාධයිත්ථා”ති.තත්ථාති “මා හගවන්තං සීත”න්තිආදිවචනෙ.සත්තාහවට්ටලිකාය සතීති සම්බන්ධො.තම්පිති උණ්භම්පි.නන්ති හගවන්තං.තස්සාතිනාගරාජස්ස.උබ්බිද්ධන්ති උද්ධං ඡිද්දං.විද්ධඡිද්දසද්දා හි පරියායා. ආකාසං මෙසපටලපට්චිජන්තං ආසන්නං විය හොති, මෙසපටලවිගමෙ දුරං විය උපට්ඨාති, තස්මා වුත්තං “මෙසවිගමෙන දුරිභූත”න්ති.විගතවලාහකන්ති එත්ථ විගතසද්දො අපගතත්ථවාචකො, වලාහකසද්දොමෙසපරියායොති ආහ “අපගතමෙස”න්ති. ඉන්දනිලමණි විය දිබ්බතීතිදෙවොති වචනත්ථෙත ආකාසො දෙවො නාමානි ආහ “දෙවන්ති ආකාස”න්ති.අත්තනො රූපන්ති

අත්තනො නාගසණ්ඨානං. ඉමිනාසකවණ්ණන්ති එත්ථ සකසද්දො අත්තවාචකො, වණ්ණසද්දොසණ්ඨානවෙච්චනොති දස්සෙති.

සුඛො විවෙකොති එත්ථ තදඛග වික්ඛම්භනසමුව්ච්ඡෙද පටිප්පස්සද්ධිනිස්සරණවිවෙකසඬාතෙසු පඤ්චසු විවෙකෙසුනිබ්බානසඬාතො නිස්සරණවිවෙකො ච කායචිත්තඋපධිවිවෙකසඬාතෙසු තීසු විවෙකෙසුනිබ්බානසඬාතො උපධිවිවෙකො ච ගහෙනබ්බොති ආහ “නිබ්බානසඬාතො උපධිවිවෙකො”ති. “චතුමග්ගඤ්ඤාණසන්තොසෙනා”ති ඉමිනාතුට්ඨස්සාති එත්ථපිණ්ඩපාතසන්තොසාදිකෙ නිවත්තෙති. සුතධම්මස්සාති එත්ථසුතසද්දො විස්සුතපරියායොති ආහ “පකාසිතධම්මස්සා”ති, පාකටසච්චධම්මස්සාතිඅත්ථො. පස්සතොති එත්ථ මංසචක්ඛුස්ස කරණභාවෙනආසඬාකා භවෙය්‍යාති ආහ “ඤ්ඤාණචක්ඛුනා”ති. “අකුප්පනභාවො”ති ඉමිනාඅඛ්‍යාපජ්ජන්ති එත්ථඛ්‍යාපාදසද්දස්ස දොසවාචකභාවො ච ණාපච්චයස්ස භාවත්ථො ච දස්සිතො. එතෙනාති “අඛ්‍යාපජ්ජ”න්තිපදෙන. මෙත්තාපුබ්බභාගොති අඛ්‍යාපජ්ජස්ස පුබ්බභාගෙ මෙත්තායඋප්පන්නභාවො. පාණභූතෙසු සංයමොති එත්ථ පාණභූතසද්දාවෙච්චනභාවෙන සත්තෙසු එව චත්තන්තීති ආහ “සත්තෙසු චා”ති. කරුණාපුබ්බභාගොති සංයමස්ස පුබ්බභාගෙ කරුණාය උප්පන්නභාවො. යාති යා විරාගතා. අනාගාමිමග්ගස්ස කාමරාගස්සඅනවසෙසපහානත්තා චුත්තං “එතෙන අනාගාමිමග්ගො කථිතො”ති. යාථාචමානස්සඅරහත්තමග්ගෙන නිරුද්ධත්තා චුත්තං “අස්මි...පෙ.... කථිත”න්ති. ඉතොති අරහත්තතො.

4. රාජායතනකථා

6. පාවිතකොණෙති පුරත්ථිමඅස්සෙ, පුබ්බදක්ඛිණදිසාභාගෙති අත්ථො. රාජායතනරුක්ඛන්ති බීරිකාරුක්ඛං. තෙන බොපන සමයෙනාති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං පුව්ඡිත්වා දස්සෙන්තො ආහ “කතරෙනසමයෙනා”ති. නිසින්තස්ස භගවතොති යොජනා. දෙවරාජසද්දස්ස අඤ්ඤෙ පජාපතිආදයොදෙවරාජානො නිවත්තෙතුං “සක්කො”ති චුත්තං. තන්තිහරිතකං. පරිභුත්තමත්තස්සෙව භගවතොති සම්බන්ධො. නිසින්තෙ භගවති.

“තෙන බො පන සමයෙනා”ති ඉමිනා යෙන සමයෙන භගවා රාජායතනමුලෙනිසිදි, තෙන බො පන සමයෙනාති අත්ථං දස්සෙති. උක්කලජනපදතොති උක්කලනාමකා ජනපදම්භා. යස්මිං දෙසෙ භගවා විහරති, තං දෙසන්ති යොජනා. එත්ථාති “තං දෙසංඅද්ධානමග්ගප්පටිපන්නා”තිපදෙ. තෙසන්ති වාණිජානං. ඤාතිසාලොභිතසද්දානං අඤ්ඤමඤ්ඤවෙච්චනත්තා “ඤාතී”ති චුත්තෙ සාලොභිතසද්දස්සඅත්ථො සිද්ධොති දස්සෙතුං චුත්තං

“ඤාතිභූතපුබ්බා දෙවතා”ති.සාති දෙවතා.නෙසන්ති වාණිජානං.තතොති අපචත්තනකාරණා.තෙති වාණිජා. ඉදන්ති අපචත්තනං.බලින්නි උපහාරං.තෙසන්ති වාණිජානං. “සබ්බිමධුචාණිකාදීහි යොජෙත්වා”ති පදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං, තස්මා මජ්ඣෙවුත්තං.පතිමානෙථාති එත්ථ මාන පූජායං පෙමනෙති ධාතුපාදේසු (සද්දන්තිධාතුමාලායං 18 නකාරත්තධාතු) වුත්තත්තා පූජනපෙමනං නාම අත්ථනොඋපට්ඨහනන්ති ආහ “උපට්ඨහතා”ති.තං වොති එත්ථ තංසද්දොපතිමානනවිසයො, වොසද්දො තීසු වොසද්දෙසු තුම්භසද්දස්ස කාරියො වොසද්දො, සො වචතුත්ථාත්ථොති ආහ “තං පතිමානං තුම්භාක”න්ති.වොකාරොහි තිවිධො තුම්භසද්දස්ස කාරියො, යොවචනස්ස කාරියො, පදපුරුණොති. තත්ථතුම්භසද්දස්ස කාරියො පඤ්චවිධො පච්චත්තඋපයොගකරණසම්පදානසාම්චචනවසෙනාති.

තත්ථතුම්භසද්දකාරියො සම්පදානවචනොඉධාධිජ්ජෙතො. තෙනාහ “තුම්භාක”න්ති. “ය”න්තිසද්දස්ස විසයො පටිග්ගහණත්ථොති ආහ “යංපටිග්ගහණ”න්ති.අස්සාති හවෙය්‍ය. යො පත්තො අහොසිතියොජනා.අස්සාති හගවතො.සොතිපත්තො. සුජාතාය ආගච්ඡන්තියා එවාති සම්බන්ධො. අනාදරෙ වෙතං සාම්චචනං.තෙනාති අන්තරධායහෙතුනා.අස්සාති හගවතො.හත්ථෙසුති කරණත්ථෙ වෙතං භූමිමචචනං. හත්ථෙහිති හිඅත්ථො.කිම්හිති කෙන.

ඉතොති ආසල්හිමාසපුණ්හපක්ඛපඤ්චමිතො.එත්තකං කාලන්ති එතං පමාණං එකුනපඤ්ඤාසදිවසකාලං.ඡීඝච්ඡාති සසිතුම්ච්ඡා.පිපාසාතිපාතුම්ච්ඡා.අස්සාති හගවතො. වෙනසා- වෙතොසද්දානංසම්බන්ධාපෙක්ඛත්තා තෙසං සම්බන්ධං දස්සෙතුං වුත්තං “අත්තනො”ති ව “හගවතො”ති ව. ඉමෙහි සම්බන්ධිසද්දානමසදිසත්තා සම්බන්ධොපි අසදිසොති දස්සෙති.අත්තනොති චතුත්තං මහාරාජානං. සමාසොයෙව අවයවිපධානො හොති, වාක්‍යං පන අවයවපධානොයෙවාති දස්සෙන්නො ආහ “චතුහි දිසාහි”ති. පාළියං “ආගන්ත්වා”ති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො. “සිලාමයෙ”ති ඉමිනා සිලාමයමෙවසෙලාමයන්ති අත්ථං දස්සෙති.ඉදන්ති “සෙලාමයෙ පත්තෙ”ති වචනං.යෙති මුග්ගවණ්ණසිලාමයෙපත්තෙ.තතොති ඉන්ද්‍රීලමණිමයපත්තඋපනාමනතො, පරන්තිසම්බන්ධො.තෙසන්ති චතුත්තං මහාරාජානං. වත්තාරොපිඅධිට්ඨහිති සම්බන්ධො. යථාතියෙනාකාරෙන, අධිට්ඨියමානෙති යොජනා.එකසදිසොති එකංසෙන සදිසො.අධිට්ඨිතෙ පත්තෙති සම්බන්ධො.පත්තෙති ච කරණත්ථෙභූමිමචචනං. පත්තෙන පටිග්ගහෙසිති හි අත්ථො.පච්චග්ගෙතිඑත්ථ එකාරො ස්මිංචචනස්ස කාරියොති ආහ “පච්චග්ගස්මි”න්ති. පටි අග්ගන්තිපදවිහාගං කත්වා පටිසද්දො පාටෙක්කත්ථො, “අග්ග”න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපිමහග්ගස්සත්ථොති දස්සෙන්නො ආහ “පාටෙක්කං මහග්ගස්මි”න්ති. ඉමිනා වත්තාරො

එකතොහුත්වා න මහග්ගො භොන්ති, පාටෙක්කං පන මහග්ගො භොන්තිති දස්සෙති. අථ වාසඋපසග්ගොපච්චග්ගස්සද්දොඅභිනවපරියායොති ආහ “අභිනවෙ”ති. අභිනවොති ච අවිරතනවත්ථුස්ස නාමං. අවිරතනවත්ථුඅවිරතනත්තා අබ්භුණ්හං විය භොති, තස්මා වුත්තං “අබ්භුණ්හෙ”ති. “තඬ්ඛණෙ නිබ්බන්තස්මි”න්ති ඉමිනාතමෙවත්ථං විභාවෙති. ද්වෙවාචිකාතිපදස්ස සමාසවසෙන චතද්ධිතවසෙන ච නිජ්චන්තනාවං දස්සෙන්නො ආහ “ද්වෙ වාවා”ති ආදි. පත්තාති එත්ථ එකො ඉතිසද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. ඉති තස්මාද්වෙවාචිකාඉති අත්ථොති යොජනා. තෙති වාණිජා. අථාති තස්මිං කාලෙ. තෙති කෙසෙ. තෙසන්ති වාණිජානං. පරිහරථාති අත්තනොඅභිවාදනපච්චිට්ඨානට්ඨානන්ති පටිග්ගහෙත්වා, පරිච්ඡින්නදිත්වා චා හරථාති අත්ථො. තෙති වාණිජා. අමතෙනෙවාති අමතෙන ඉව, අභිසිත්තා ඉවාති යොජනා.

5. බ්‍රහ්මයාවනකථා

7.

හගවාඋපසඬ්ඛකමීති

සම්බන්ධො. තස්මිත්ති අප්පාලනිග්‍රොධො. ආචිණ්ණසමාචිණ්ණොති ආචරිතො සම්මාවරිතො, නචකස්ස බුද්ධස්ස ආචිණ්ණො, අථ බො සබ්බබුද්ධානං ආචිණ්ණසමාචිණ්ණො, අතිආචිණ්ණොනිච්චාචිණ්ණොති අත්ථො. සඬ්ඛෙපෙන වුත්තමත්ථං විත්ථාරෙන්නො ආහ “ජානන්තිහි”ති ආදි. ධම්මදෙසනන්ති හගවතො ධම්මදෙසනං, ධම්මදෙසනත්ථාය චා හගවන්තං, හගවන්තං චා ධම්මදෙසනං. තතොති යාවනකාරණා. හීති සච්චං, යස්මා වා. ලොකසන්තිවාසො බ්‍රහ්මගරුකො යස්මා, ඉති තස්මා උප්පාදෙස්සන්තිති යොජනා. ඉතීති ආදි නිගමනං.

තත්ථාති පරිචිතක්කනාකාරපාඨෙ. “පඤ්චකාමගුණෙසු අල්ලිය”න්තිති ඉමිනා අල්ලියන්ති අභිරමිතබ්බට්ඨොන ලග්ගන්ති එත්ථාති ආලයාපඤ්ච කාමගුණාති වචනත්ථං දස්සෙති. අල්ලියන්තිති ලග්ගන්ති. “පඤ්ච කාමගුණෙ අල්ලියන්ති”තිපි පාඨො, එවං සති අල්ලියන්ති අභිරමිතබ්බට්ඨොන සෙවියන්තිති ආලයාපඤ්ච කාමගුණාති වචනත්ථො කාතබ්බො. අල්ලියන්තිති සෙවන්ති. තෙති පඤ්ච කාමගුණා. “යදිද්”න්ති පදස්සයං ඉදන්ති පදවිභාගං කත්වා “ය”න්ති ච “ඉද්”න්ති ච සබ්බනාමපදන්ති ආසඬ්ඛාහවෙය්‍යාති ආහ “යදිදන්ති නිපාතො”ති. ඉමිනා තීසු ලිඬ්ගෙසු ද්වීසු ච වචනෙසු විනාසං, විකාරං චා විසදිසං චා න අයනත්තා නගමනත්තා අබ්‍යයං නාමාති දස්සෙති, අත්ථොපන සබ්බනාමත්ථොයෙවාති දට්ඨබ්බං. තස්සාති “යදිද්”න්ති නිපාතස්ස, අත්ථොති සම්බන්ධො. යානන්ති “යානං” ඉති පදං. පටිච්චසමුප්පාදන්ති “පටිච්චසමුප්පාදො” ඉති පදං. අත්ථොපි යුත්තොයෙවාති දට්ඨබ්බං. ඉමෙසන්ති සඬ්ඛාරාදීනං පච්චයුප්පන්නානං. පච්චයාති අවිජ්ජාදිකාරණා. “ඉදප්පච්චයා එවා”ති ඉමිනා ඉදප්පච්චයකාති එත්ථ

තාපච්චයස්ස ස්වත්ථං දීපෙති “දෙවතා”තිආදීසු (බු. පා. අට්ඨ. එවමිච්චාදිපාඨවණ්ණනා) විය.

සො මමස්ස කිලමථොති එත්ථ තංසද්දස්සවිසයං දස්සෙන්නො ආහ “යා අජානන්තානං දෙසනා නාමා”ති, ඉමිනා “දෙසෙය්‍යං, නආජානෙය්‍යා”න්ති ද්විත්තමෙව කිරියාපදානං තසද්දස්ස විසයභාවං දස්සෙති, නච්ඤාස්ස කිරියාපදස්ස.සොති දෙසනාසඬ්ඛාතො කායච්චිපයොගො, ඉමිනා වාක්‍යවිසයෙ තසද්දො උත්තරපදස්සෙව ලිඬ්ගවචනාති ගණ්භාතිති දස්සෙති, සමාසමජ්ඣෙ පන තසද්දො පුබ්බපදස්සෙව ලිඬ්ගවචනාති ගණ්භාති. තෙන වුත්තං “අවිජ්ජා ච සා පච්චයො වා”ති (උදා. අට්ඨ. පඨමබොධිසුත්තවණ්ණනා) ච “අභිධම්මොව සො පිටකඤ්චා”ති ච (පාරා. අට්ඨ. 1.පඨමමහාසඬ්ඛිතිකථා; ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා)ආදි. කිලමථොති කායකිලමනහෙතු. කිලමතිඅනෙතාති කිලමථො.අස්සාති හවෙය්‍ය.සාති කායච්චිපයොගසඬ්ඛාතො දෙසනා.විහෙසාතිකායවිහිංසාහෙතු. විහිංසති ඉමායාති විහෙසා. විත්තෙන පන බුද්ධානං කිලමථො වා විහෙසාවා නත්ථි අරහත්තමග්ගෙන සමුච්ඡින්නත්තා. “පටිභංසු”තිඑත්ථ පටිති කම්මප්පච්චනීයයොගත්තා “භගවන්ත”න්ති එත්ථ සාම්‍යත්ථෙඋපයොගවචනන්ති ආහ “භගවතො”ති.“අනු අච්ඡරියා”ති ඉමිනා “න අච්ඡරියා”ති පදවිභාගං නිවත්තෙති, පුනඡ්ඡුනං අච්ඡරියාති අත්ථො.පටිභංසුති එත්ථ පටිසද්දො පටිභානත්ථො, භාධාතු බායනත්ථොති ආහ “පටිභානසඬ්ඛාතස්ස ඤාණස්ස ගොචරා අහෙසු”න්ති. “ගොචරා අහෙසු”න්ති ඉමිනා බායනංනාම අත්ථොතො ගොචරභාවෙන භවනන්ති දස්සෙති.

මෙති මම, මයා වා, අධිගතං ධම්මංපකාසිතුන්ති සම්බන්ධො. අරියමග්ගසොතස්ස පටිපටිසොතන්තිවුත්තෙ නිබ්බානමෙවාති ආහ “පටිසොතං වුච්චති නිබ්බාන”න්ති.නිබ්බානගාමීන්ති අරියමග්ගං. අරියමග්ගො හි යස්මා නිබ්බානංගමයති, තස්මා නිබ්බානගාමීති වුච්චති.තමොබන්ධෙනාතිඑත්ථ තමසද්දො අවිජ්ජාපරියායො, බන්ධසද්දො රාසත්ථොති ආහ “අවිජ්ජාරාසිනා”ති. “අජ්ඣෙක්ඛාත්ථො”ති ඉමිනාආවුටාති එත්ථ වුධාතු ආචරණත්ථොතිදස්සෙති.අජ්ජෙපාස්සුක්කතායාති එත්ථ අපත්‍යපසග්ගොඅභාවත්ථො, තාපච්චයො භාවත්ථොති ආහ “නිරුස්සුක්කභාවෙනා”ති.

8.

ලොකෙති

සත්තලොකෙ.මහාබ්‍රහ්මෙතිමහාබ්‍රහ්මානො.අජ්ජරජක්ඛජාතිකාති එත්ථ අජ්ජං රජංඅක්ඛිමිහි එතෙසන්ති අජ්ජරජක්ඛා, අජ්ජරජක්ඛා ජාති සභාවො එතෙසන්තිඅජ්ජරජක්ඛජාතිකාති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “පඤ්ඤාමයෙ”තිආදි. “පඤ්ඤාමයෙ”ති ඉමිනා මංසමයෙති අත්ථං

නිවත්තෙනි. එතෙසන්ති සත්තානං. ධම්මස්සාතිතුපච්චයයොගෙ ඡට්ඨිකම්මං. ආපුබ්බො ඤාධාතු පටිවිජ්ඣනත්ථොති ආහ “පටිවිජ්ඣිතාරො” ති.

සංවිජ්ජති මලං එතෙසන්තිසමලා, පුරණකස්සපාදිකා ඡ සත්ථාරො, තෙනි. “රාගාදීහී” ති ඉමිනා මලසරූපං දස්සෙති. අවාපුරෙතන්ති එත්ථ අවපුබ්බො ච ආපුබ්බො ච පුරධාතු විවරණත්ථොති ආහ “විවර එත” ති. වකාරස්ස පකාරං කත්වා “අපාපුරෙත” තිතිපි පායො. අමතසද්දස්ස සලිලාදයො නිවත්තෙනතුං චුත්තං “නිබ්බානස්සා” ති. ඉමෙ සත්තා සුණන්තුති සම්බන්ධො. විමලෙනාති එත්ථ විසද්දො අභාවත්ථොති ආහ “අභාවතො” ති. ඉමිනානත්ථි මලං එතස්සාතිවිමලොති වචනත්ථං දස්සෙති. “සම්මාසම්බුද්ධොති” ති ඉමිනා අඤ්ඤපදත්ථසරූපං දස්සෙති. අනුක්කමෙන මග්ගෙන බුද්ධිනිබ්බන්ති අනුබුද්ධන්ති චුත්තෙන වතුසච්චධම්මො ගහෙතබ්බොති ආහ “වතුසච්චධම්ම” ති.

“සෙලමයෙ” ති ඉමිනා සිලාය නිබ්බන්තොසෙලොති වචනත්ථං දස්සෙති. “සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙනා” ති ඉමිනාසමන්තවක්ඛුසරූපං දස්සෙති. භගවා ත්වම්පිති යොජනා. ධම්මසද්දො පඤ්ඤාපරියායොති ආහ “ධම්මයං පඤ්ඤාමය” ති. අපෙතො සොකො ඉමස්සාතිඅපෙතසොකො, භගවා. සොකං අවතරතිති සොකාවතිණ්ණො, ජනතා. සොකාවතිණ්ණඤ්ඤා ජාතිජරාහිභූතඤ්ඤාවාති වසද්දොයොජෙතබ්බො. ඉමිනා වසද්දො ලුත්තතිද්දිට්ඨොති දස්සෙති.

“භගවා” තිපදං “වීරො” ති ආදීප්පු යොජෙතබ්බං. “වීරියවන්තතායා” ති ඉමිනා වීරං යස්සත්ථිති වීරොති වචනත්ථං දස්සෙති. සද්දස්සත්ථෙප්පු ආලපනපදෙප්පු විග්ගහො න කාතබ්බොති ඉදං ආලපනාවත්ථං සන්ධාය චුත්තං, ඉධ පන තෙසමත්ථදස්සනත්ථාය විග්ගහො චුත්තොති දට්ඨබ්බං. “දෙවපුත්ත...පෙ...විජිතත්තා” ති ඉමිනා විජිතො මාරෙහි සංගාමො අනෙතාති විජිතසඬ්ඨාමොති වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ ච බන්ධමාරොමච්චුමාරෙන සඬ්ඨගහිතො ද්විත්තං මාරානං එකතො විජිතත්තා. “සත්තවාහො” ති පයමක්ඛරෙන ච “සත්ථවාහො” ති දුතියක්ඛරෙන ච යුත්තො. තත්ථ සත්ථවාහො වියාති “සත්ථවාහො” ති උපවාරෙන චුත්තෙ දුතියක්ඛරෙන යුත්තො, සත්තෙ වහනීති සත්තවාහොති මුඛ්‍යතො චුත්තෙ පයමක්ඛරෙන යුත්තො. ඉධ පන පයමක්ඛරෙන යුත්තොති ආහ “සත්තෙ වහනීති සත්තවාහො” ති. නත්ථි ඉණං ඉමස්සාති අණණො භගවා.

9. බුද්ධවක්ඛුනාති එත්ථ වක්ඛු දුට්ඨං මං සවක්ඛුඤ්ඤාණවක්ඛුවසෙන. තත්ථාපි මං සවක්ඛු දුට්ඨං පසාදවක්ඛුසසම්භාරවක්ඛුවසෙන. තත්ථ පසාදරූපං පසාදවක්ඛු නාම, හමුකට්ඨිපරිවිජින්නො මං සපිණ්ඩො සසම්භාරවක්ඛුනාම. ඤාණවක්ඛු පන පඤ්චවිධං (පටි. ම. අට්ඨ. 1.1.3) දිබ්බධම්මපඤ්ඤාබුද්ධසමන්තවක්ඛුවසෙන. තත්ථ

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
 දිබ්බවක්ඛුඅභිඤ්ඤාඤාණංදිබ්බවක්ඛු නාම, හෙට්ඨිමමග්ගත්තයං
 ධම්මවක්ඛු නාම, අරහත්තමග්ගඤාණංපඤ්ඤාවක්ඛු නාම,
 ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තඤාණඤ්ච ආසයානුසයඤාණඤ්ච බුද්ධවක්ඛු නාම,
 සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං සමත්තවක්ඛු නාම. ඉධ පන “බුද්ධවක්ඛුනා”ති
 චුත්තත්තායථාචුත්තද්වෙඤාණානියෙවාති ආහ “ඉන්ද්‍රිය...පෙ....
 ඤාණෙන වා”ති.භීති සච්චං.යෙසන්ති සත්තානං.සද්ධාදීනීති ආදිසද්දෙන
 විරියසතිසමාධිපඤ්ඤින්ද්‍රියානිසඬගණ්හානි.තික්ඛානීති තිබ්බොනි.මුදුනීති
 සුබ්බමතරානි.ආකාරාති කාරණා.ඉමානි තීණි දුකානි බාහිරත්ථසමාසවසෙන
 චුත්තානි. සුබෙන

විඤ්ඤාපෙනබ්බාතිසුච්ඤ්ඤාපයා,තථාදුච්ඤ්ඤාපයාතිවචනත්ථං.
 දස්සෙන්නො ආහ “යෙ කථිතකාරණ”න්තිආදි. පරලොකො
 වච්ඡ්ඤ්චපරලොකවච්ඡානි,තාති භයතො
 පස්සන්තිතිපරලොකවච්ඡභයදස්සාවිනොති වචනත්ථං. දස්සෙන්නො ආහ
 “යෙ”තිආදි.ඉමානි ද්වෙ දුකානි කිතවසෙන චුත්තානි, ඉධ පච්ඡිමදුකෙ “න
 අප්පෙකච්චෙපරලොකවච්ඡභයදස්සාවිනො”ති දුතියපදං න චුත්තං,
 පටිසම්භිදාමග්ගපාළියං (පටි. ම. 1.111) පන යුගලවසෙන චුත්තං. උප්පලානි
 එත්ථ සන්තිතිඋප්පලිනීති වචනත්ථෙත ගච්ඡො වා ලතා වා පොක්ඛරණී වා
 වනං වා “උප්පලිනී”ති චුච්චති, ඉධ පන “වන”න්ති ආහ
 “උප්පලවනෙ”ති. නිමුග්ගානෙවහුත්ථාති සම්බන්ධො.පොසයන්තිති
 වඬ්ඪන්ති, ඉමිනාඅත්තොනිමුග්ගානෙව හුත්ථා
 පොසයන්තිතිඅත්තොනිමුග්ගපොසීනීති වචනත්ථං. දස්සෙති. “උදකෙන
 සම”න්තිඉමිනා උදකෙන සමංසමොදකං,සමොදකං හුත්ථා යිතානීති
 අත්ථංදස්සෙති. “අතික්කම්ත්ථා”ති ඉමිනාඅච්චුග්ගම්මානිපදස්ස
 අතිඋග්ගත්ත්ථාති අත්ථං දස්සෙති.

පටිච්ඡන්තෙන ආරොපිතාතිපාරුතා,නපාරුතාඅපාරුතා. අපාරුතා නාම
 අත්ථතො විවරණාති ආහ “විවටා”තිසොති අරියමග්ගො. භීති
 සච්චං.පච්ඡිමපදද්වයෙති ගාථායඋත්තමපදද්වයෙ.අයමෙවත්ථොති අයං
 වක්ඛමානො එවං අත්ථොදට්ඨබ්බොති යොජනා.භීති විත්ථාරො.නභාසින්ති
 එත්ථ උත්තමපුරිසත්තා “අහ”න්ති චුත්තං. “දෙවමනුපෙසු”තිවත්තබ්බෙ
 එකසෙසවසෙන“මනුපෙසු”ති චුත්තන්ති ආහ “දෙවමනුස්සෙසු”ති.

6. පඤ්චවග්ගියකථා

10. යානුප්පත්තියාති කාරණෙන උප්පත්තියා. නික්කිලෙසො ජාති
 සභාවොඉමස්සාතිනික්කිලෙසජාතිකො. “ඤාණ”න්ති අවිසෙසෙනචුත්තෙපි
 අත්ථතො අනාවරණඤාණමෙවාති ආහ
 “සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණ”න්ති.ඉතොති “ධම්මං දෙසෙස්සාමී”ති
 පරිචිතක්කදිවසතො, හෙට්ඨානිසම්බන්ධො. දෙවතා පන ආලාරස්ස
 කාලඬකරණමෙව ජානාති, න ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙනිබ්බත්තභාවං. භගවා
 පන සබ්බං ජානාති, තෙන චුත්තං “ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙනිබ්බත්තො”ති.

විනයපිටකේ භාවිතයාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
 “පරිචිතත්තා”ති ඉමිනාමභාජානියොතිඑත්ථ භාධාතුයා අත්ථං
 දස්සෙති.අස්සාති ආලාරස්ස. මහතිජානිඅස්සාති “මභාජානිකො”ති
 වත්තබ්බෙ කකාරස්ස යකාරං කත්වා“මභාජානියො”ති
 වුත්තං.අක්ඛණෙනිබ්බමවරියවාසාය අනොකාසෙ, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙනි
 අත්ථො.හියොයාති අනන්තරාතීතාහෙ.සොපීති උදකොරාමපුත්තොපි.
 පිසද්දො ආලාරාපෙක්ඛො. තත්ථ ආලාරො
 කාලාමොයාවආකිඤ්චඤ්ඤායතනකොනලාභී හොති, තස්මා
 ආකිඤ්චඤ්ඤායතන නිබ්බත්තො. උදකොරාමපුත්තො
 යාවනෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනකොනලාභී හොති, තස්මා
 නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනෙනිබ්බත්තොතිදට්ඨබ්බං.“බහුකාරා”ති ව
 “බහුපකාරා”ති ව පාඨස්ස ද්විධා යුත්තභාවංදස්සෙතුං වුත්තං “බහුකාරාති
 බහුපකාරා”ති. පෙසිතත්තභාවං මන්ති යොජනා. ඉමිනාපභිතත්තත්ති එත්ථ
 අත්තසද්දො කායවාචකොති දස්සෙති.

11. අත්තරාසද්දෙන යුත්තත්තා “ගයං, බොධි”න්ති එත්ථ සාමාන්තරෙ
 උපයොගවචනන්ති ආහ “ගයාය ව බොධිමණ්ඩස්ස වා”ති.

ගාථායවතුසු සබ්බසද්දෙසු දුතියොසබ්බසද්දො අනවසෙසත්ථො, සෙසා
 සාවසෙසත්ථාති දස්සෙත්තො ආහ “සබ්බං තෙභූමකධම්ම”න්තිආදි.
 වචනත්ථො සුචිඤ්ඤෙයොයාව. අරහත්තඵලස්සාපිතණ්හාක්ඛයත්තා වුත්තං
 “තණ්හාක්ඛයෙ නිබ්බානෙ”ති.සයංසද්දො අත්තපරියායො,
 අභිඤ්ඤායසද්දොතු ත්වාපච්චයන්තොති ආහ “අත්තනාව ජානිත්වා”ති.
 “සබ්බං චතුභූමකධම්ම”න්තිඉමිනා ඤාධාතුයා කම්මං දස්සෙති. “අයං මෙ
 ආවරියො”ති උද්දිසනාකාරදස්සනං.

“ලොකුත්තරධම්මෙ”ති ඉමිනා ලොකියධම්මෙ පන ආවරියො (මි. ප.
 4.5.11) අත්ථීති දස්සෙති.පටිපුග්ගලොති එත්ථපටිසද්දො පටිභාගත්ථොති
 ආහ “පටිභාගපුග්ගලො”ති. සදිසපුග්ගලොනාම නත්ථීති
 අත්ථො.සීතිභූතොති සීති හුත්වා භූතො, සීතිභාවං වා පත්තො.

කාසීනන්ති බහුවචනවසෙන වුත්තත්තාජනපදානං නාමං.
 ජනපදසමුහස්ස රට්ඨනාමත්තා වුත්තං “කාසිරට්ඨෙ”ති.
 “නගර”න්තිඉමිනාපුරසද්දො නගරපරියායොති දස්සෙති.පටිලාභායාති
 පටිලාභාපනත්ථාය. “හෙරි”න්ති ඉමිනාදුන්දුභිසද්දො හෙරිවාචකොති
 දස්සෙති. හෙරි හි “දුංදු”න්තිසද්දෙන උභි පුරණමෙත්ථාතිදුන්දුභිතිවුච්චති.
 දකාරරකාරානං සංයොගං කත්වා දුන්දුභිතිපි පාඨො අත්ථී, සො
 අපාඨොයෙව. “පහරිස්සාමී”ති එත්ථ පහාරසද්දෙනආහඤ්ඤිත්ති
 එත්ථආපුබ්බනධාතුයා අත්ථං දස්සෙති, ස්සාමීසද්දෙන
 අජ්ජනනිඉංචිහත්තියා අනාගතකාලෙපවත්තභාවං, ඉතිසද්දෙන
 ගමනාකාරවාචකස්ස ඉතිසද්දස්ස ලොපභාවං දස්සෙති.

අනන්තජිනොති

අනන්තසඬ්ඛාතස්ස සබ්බඤ්ඤාඤාණස්ස

පදට්ඨානභූතෙන අරහත්තමග්ගඤාණෙන සබ්බකිලෙසාරීනං ජිනවා, එතෙන එලුපවාරෙන අනන්තජිනභාවං දස්සෙති. හුවෙය්‍ය පාවුසොති එත්ථ “හුවෙය්‍ය අපි ආවුසො”ති පදවිභාගං කත්වා හුධාතු සත්තත්ථවාචකො, අපිසද්දොඵවං නාමවාචකොති දස්සෙන්නො ආහ ආවුසො “ඵවං නාම භවෙය්‍යා”ති. වකාරස්ස පකාරං කත්වා “හුපෙය්‍යා”ති පාඨොපි යුජ්ජතියෙව.

12. “අත්ථායපටිපන්නො”ති ඉමිනා බාහුල්ලස්ස

අත්ථායපටිපන්නො බාහුල්ලිකොති වචනත්ථං දස්සෙති. පධානතොති දුක්කරවරියාය පදහනතො. “භට්ඨො”ති ඉමිනා විභින්නොති එත්ථ විපුබ්බගමුධාතුයා අනවට්ඨානත්ථො නාම අත්ථතො භට්ඨොති දස්සෙති. සොතන්ති එත්ථ සොතසද්දස්ස සොතවිඤ්ඤාණාදිවාචකත්තා “සොතින්ද්‍රිය”න්ති චුත්තං. ඉරියායාති එත්ථ ඉරියනං වරණං ඉරියාති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “දුක්කරවරියායා”ති. අභිජානාථ තොති එත්ථතො සද්දො නුසද්දත්ථොති ආහ “අභිජානාථ නු”ති. වාක්‍යන්ති වාචකං. සඤ්ඤාපෙතුන්ති පදස්ස සඤ්ඤාපනාකාරං දස්සෙතුං චුත්තං “අභං බුද්ධො”ති.

13. ඉතොති “වක්ඛකරණි”ති ආදිතො. පදත්ථතොති පදතො ව අත්ථතො ව, පදානං අත්ථතො වා. ඉතොති යථා චුත්තතො. භීති සච්චං. සුත්තන්තකථන්ති සුත්තන්තවසෙන චුත්තවචනං.

18. දෙවතාකොට්ඨිති බ්‍රහ්මසඬ්ඛාතාහි දෙවතාකොට්ඨි. පතිට්ඨිතස්ස තස්ස ආයස්මතොති සම්බන්ධො. සාව එහිහික්ඛුඋපසම්පදාති යොජනා.

19. දුතියදිවසෙධම්මවක්ඛුං උදපාදිති සම්බන්ධො. “දුතියදිවසෙ”ති ආදි පාටිපදදිවසං උපනිධාය චුත්තං. පක්ඛස්සාති ආසල්භීමාසකාලපක්ඛස්ස. සබ්බෙව තෙහික්ඛුති යොජනා. අනන්තසුත්තෙනාති අනන්තලක්ඛණසුත්තන්තෙන (මහාව. 20; සං. නි. 3.59).

පඤ්චමියා පක්ඛස්සාති පක්ඛස්සපඤ්චමියා. ලොකස්මීන්ති සත්තලොකෙ. “මනුස්ස අරහන්තොති ඉමිනා දෙව අරහන්තො බහුති දස්සෙති.

7. පබ්බජ්ජාකථා

31. පොරාණානුපොරාණානන්ති පුරාණෙ ව අනුපුරාණෙ ව භවානං. එකසට්ඨිති එකො ව සට්ඨි ව, එකෙන වා අධිකා සට්ඨි එකසට්ඨි.

තත්ත්වතෙසුඵකසට්ඨිමනුස්සආරහන්තෙසු. පුබ්බයොගොති පුබ්බෙ කතොඋපායො, පුබ්බුපනිස්සයොති අත්ථො. වග්ගබන්ධෙනාති සමුහංකත්වා බන්ධෙන. තෙති පඤ්චපඤ්ඤාස ජනා. ක්කාපෙස්සාමාති ඩය්භිස්සාම. නීහරිංසුතිගාමතො නීහරිංසු. තෙසුති පඤ්චපඤ්ඤාසජනෙසු. පඤ්ච ජනෙය්පෙත්වාති සම්බන්ධො. සෙසාති පඤ්චභිජනෙහි අවසෙසා. සොති යසො දාරකො. තෙජීති චත්තාරොපි ජනා. තත්ථාති සරිරො. තෙ සබ්බෙජීති යසස්ස මාතාපිතුහරියාහි සද්ධිං සබ්බෙපි තෙසභායකා. තෙනාති පුබ්බයොගෙන.

ආමන්තෙසීති කථෙසි.

32. දිබ්බෙසුච්ඡයෙසු භවාදිබ්බාලොභපාසාති දස්සෙන්තො ආහ “දිබ්බානාමා” තිආදි. ලොභපාසාති ලොභසඬ්ඛාතා බන්ධනා. අසවනතාති එත්ථ කරණත්ථෙ පච්චත්තවචනන්ති ආහ “අසවනතායා” ති. පරිභායන්තීති එත්ථ කෙන පරිභායන්තීති ආහ “විසෙසාධිගමතො” ති. විසෙසාධිගමතොති මග්ගඵලසඬ්ඛාතස්ස විසෙසස්ස අධිගමතො.

33. අන්තං ලාමකංකරොතීති අන්තකොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “ලාමකා” ති. “භීතසත්තා” ති ඉමිනා අන්තකස්ස සරූපං දස්සෙති. ආමන්තනපදමෙතං. තන්ති රාගපාසං. භීති සච්චං. සොති මාරො පාපිමා. අන්තලික්ඛෙ වරන්තනං පඤ්චාභිඤ්ඤානම්පිබන්ධනත්තා අන්තලික්ඛෙ වරති පවත්තතීති අන්තලික්ඛවරොති වචනත්ථෙන රාගපාසො “අන්තලික්ඛවරො” ති මාරෙන පාපිමතා වුත්තො.

34. නානාජනපදතොති එකිස්සාපි දිසාය නානාජනපදතො. “අනුජානාමි...පෙ....පබ්බාපෙථා” තිආදිමිහි විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. පබ්බාපෙන්තෙනහික්ඛුනා පබ්බාපෙතබ්බොති සම්බන්ධො. යෙ පටික්ඛිත්තා පුග්ගලාති යොජනා. පරතොති පරස්මිං. “න හික්ඛවෙ...පෙ.... පබ්බාපෙතබ්බො” ති පාළිං (මහාව. 89) ආදිං කත්වාති යොජනා. තෙති පටික්ඛිත්තපුග්ගලෙ. සොපි වාති සොපි ච පුග්ගලො. අනුඤ්ඤාතොයෙව පබ්බාපෙතබ්බොති සම්බන්ධො. තස්ස වාති පුග්ගලස්ස ච, අථ වා තෙසඤ්ච මාතාපිතුනං. වචනවිපල්ලාසො හෙස. අනුජානනලක්ඛණං වණ්ණයිස්සාමාති සම්බන්ධො.

එවන්ති ඉමිනා වුත්තනයෙන. වසද්දොවාකාසම්පිණ්ඩනත්ථො. සවෙ අච්ඡන්තකෙසො හොති ච, සවෙ එකසීමාය අඤ්ඤෙපි හික්ඛුඅත්ථි වාති අත්ථො. අඤ්ඤෙපිති අත්තනා අපරෙපි. හණ්ඩුති මුණ්ඩො, සොයෙව කම්මං හණ්ඩුකම්මං. තස්සාති හණ්ඩුකම්මස්ස. ඔකාසොති පබ්බජ්ජාය බණ්ණා. “ඔකාසං න ලහතී” ති වත්වා තස්ස කාරණං දස්සෙතුං වුත්තං “සවෙ” තිආදි.

අවුත්තොජීතිඵත්ථපිසද්දො වුත්තො පන කා නාම කථාති
 දස්සෙති.උපජ්ඣායං උද්දිස්සපබ්බාපෙතීති ඵත්ථ පබ්බජ්ජා චතුබ්බිධා
 තාපසපබ්බජ්ජාපරිබ්බාජකපබ්බජ්ජා සාමණෙරපබ්බජ්ජා
 උපසම්පදපබ්බජ්ජාති. තත්ථ කෙසමස්සුහරණංතාපසපබ්බජ්ජානාම
 චක්කලාදිගහණතො පයමමෙව වජිතබ්බත්තා.ඉසිපබ්බජ්ජාතිපි තස්සායෙව
 නාමං. කෙසමස්සුහරණමෙවපරිබ්බාජකපබ්බජ්ජානාම කාසායාදිගහණතො
 පයමමෙව වජිතබ්බත්තා.කෙසමස්සුහරණඤ්ච
 කාසායච්ඡාදනඤ්චසාමණෙරපබ්බජ්ජානාමසරණගහණතො පයමමෙව
 වජිතබ්බත්තා.උපසම්පදපබ්බජ්ජාතිවිධාඵහිභික්ඛුඋපසම්පදපබ්බජ්ජා
 සරණගහණුපසම්පදපබ්බජ්ජාඤ්ඤත්තිචතුත්ථවාචිකුපසම්පදපබ්බජ්ජාති.
 තත්ථඵහිභික්ඛුපසම්පදපබ්බජ්ජායංකෙසමස්සුහරණාදි සබ්බං
 ඵකතොවසම්පජ්ජති “ඵහි භික්ඛු”ති හගවතො වචනෙන
 අභිනිජ්ඵන්තත්තා.සරණගහණුපසම්පදපබ්බජ්ජාසාමණෙරපබ්බජ්ජසදිසායෙ
 ව.කෙසමස්සුහරණඤ්ච කාසායච්ඡාදනඤ්ච
 සරණගහණඤ්චඤ්ඤත්තිචතුත්ථවාචිකුපසම්පදපබ්බජ්ජානාම
 කම්මවාගහණතො පයමමෙවවජිතබ්බත්තා. තත්ථ සාමණෙරපබ්බජ්ජං
 සන්ධාය වුත්තං “උපජ්ඣායං උද්දිස්සපබ්බාපෙතී”ති.උපජ්ඣායං
 උද්දිස්සාති උපජ්ඣායස්සවෙය්‍යාවච්චිකරට්ඨානනියමං කත්වා.
 පබ්බජ්ජාකම්මෙ අත්තතො ඉස්සරියමකත්වාතිඅත්ථො. දහරෙන භික්ඛුනා
 කෙසච්ඡෙදනං කාසායච්ඡාදනං සරණදානන්ති තීණි
 කිච්චානිකාතබ්බානියෙව. කෙච්චි “සරණානි පන සයං දාතබ්බානී”ති පාඨං
 ඉධානෙත්වා දහරෙනභික්ඛුනා සරණානි න දාතබ්බානීතිවදන්ති, තං න
 ගහෙනබ්බංදහරස්ස භික්ඛුත්තා, භික්ඛුනං පබ්බාපෙතුං ලහනත්තා ව.
 උපජ්ඣායො වෙකෙසච්ඡෙදනඤ්ච කාසායච්ඡාදනඤ්ච අකත්වා
 පබ්බජ්ජත්ථං සරණානියෙව දෙති, න රුහතිපබ්බජ්ජා පබ්බජ්ජාය
 අකත්තබ්බත්තා. කම්මවාචං සාවෙන්වා උපසම්පාදෙති, රුහතිඋපසම්පදා
 අපත්තචීවරානං උපසම්පදසිද්ධිතො, කම්මචිපත්තියා අභාවතො
 ව.ඛණ්ඩසීමන්ති උපචාරසීමට්ඨං බද්ධසීමං.පබ්බාපෙත්වාති කෙසච්ඡෙදනං
 සන්ධාය වුත්තං “කාසායානිඅච්ඡාදෙන්වා”ති කාසායච්ඡාදනස්ස විසුං
 වුත්තත්තා. සාමණෙරස්ස සරණදානස්සඅරුහත්තා “සරණානි පන සයං
 දාතබ්බානී”ති වුත්තං. පුරිසං පබ්බාපෙතුන්තිසම්බන්ධො.භීති
 සච්චං.ආණත්තියාති භික්ඛුනං ආණත්තියා.යෙනකෙනචීති
 ගහට්ඨපබ්බජීතෙසු යෙන කෙනචී.

“හබ්බරුපො”ති වත්වා තස්ස අත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං
 “සහෙතුකො”ති.සහෙතුකොති මග්ගඵලානං උපනිස්සයෙහි
 සහපවත්තො.යසස්සීති පරිවාරයසෙන ව කිත්තියසෙන ව
 සමන්තාගතො.ඔකාසං කත්වාජීති ඔකාසං කත්වා ඵව.සයමෙවාති න
 අඤ්ඤා ආණාපෙතබ්බො.ඵත්තොයෙවාති
 දස්සනට්ඨානතොයෙව.අස්සානිපබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස.බජ්ජු වාති කණ්ඩුවනං

වා. “කච්ඡුවා” තිපි පාඨො, පාමං වාති අත්ථො. පිළිකා වාති ථොටා වා. එත්තකෙනාති

එතපමාණෙන සංසිත්වාන්භාපනමත්තෙන. අනිවත්තිධම්මාති

ගිහිභාවං අනිවත්තනසභාවා. කතඤ්ඤාති

කතස්සුපකාරස්ස

ජානනසිලා. කතවෙදිනොති කතඤ්ඤපකාරස්ස වෙදං පාකටං කරොන්තො.

අනියානිකකථාති යාවදත්ථං සුපිත්වායාවදත්ථං භුඤ්ජීත්වා විත්තකෙළිං කරොන්තො අනුක්කණ්ඨිතො විහරාහිති ආදිකා කථා. නකට්ඨකඛිං දස්සෙත්වා කට්ඨකඛිං දස්සෙත්තො ආහ “අට්ඨවස්සා” ති. අස්සාති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස. ආවික්ඛනාකාරං දස්සෙත්තො ආහ “ආවික්ඛන්තෙන වා” ති ආදි. වණ්ණ...පෙ.... වසෙනාති වණ්ණො වසණ්ඨානඤ්ච ගන්ධො ව ආසයො ව ඔකාසො ව, තෙසං වසෙන, ආවික්ඛිතඛින්නි සම්බන්ධො. හීනි ඵලජොතකො, ආවික්ඛනස්ස ඵලං වක්ඛාමීති අත්ථො. සොති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො. පුබ්බෙති පුබ්බභවෙ, පබ්බජනතො පුබ්බෙ වා. කණ්ටකවෙධාපෙක්ඛො පරිපක්කගණ්ධො විය ඤාණං පවත්තතීති යොජනා. අස්සාති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස. ඉන්ද්‍රියානි සක්කස්ස වජිරාවුධො. සොහි ඉන්ද්‍රියානි අසීයති බිපීයතීති ඉන්ද්‍රියානි වුවිච්ඡිති. ඉන්ද්‍රියානි පබ්බතෙ චුණ්ණයමානාවිය සබ්බෙ කිලෙසෙ චුණ්ණයමානං යෙවාති යොජනා. බුරග්ගෙයෙවති බුරස්ස කොටියමෙව. බුරකම්මපරියොසානෙයෙවති අත්ථො. හීනිසච්චං. තස්මාති යස්මා පත්තා, තස්මා. අස්සාති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස.

ගිහිගන්ධන්ති ගෙහෙ ඨිතස්ස ජනස්සගන්ධං. අථාපීති යදිපි අවිජාදෙතීති සම්බන්ධො. අස්සාති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස. ආචරියොවාති සරණදානාචරියො වා කම්මවාචාචරියො වා ඔවාදාචරියො වා. තං යෙව වාති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛමෙව වා. තෙනහික්ඛුනා වාති ආචරියුපජ්ඣායහික්ඛුනා ඵව.

අනාණත්තියාති ආචරියුපජ්ඣායෙහි අනාණත්තියා. ඉමිනා ආචරියුපජ්ඣායෙහි අනාණත්තෙන යෙන කෙනචි නිවාසනාදීනි නකාතබ්බානීති

දස්සෙති. හික්ඛුනාති ආචරියුපජ්ඣායහික්ඛුනා. තස්සෙවති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්සෙව. උපජ්ඣායමූලකෙති උපජ්ඣායමූලකෙති වාසනපාරුපතෙ. අයන්ති විනිච්ඡයො.

තත්ථාති පබ්බජ්ජපසම්පදට්ඨානෙ. තෙසන්ති හික්ඛුනං. අථාති වන්දාපනතො පච්ඡා, වන්දාපනස්ස අනන්තරා වා. “ඵවං වදෙහි” ති පාළින යනිදස්සනමුඛෙන “යමහං වදාමි, තං වදෙහි” ති අට්ඨකථානයං නිදස්සෙති. අථාති තදනන්තරං. අස්සාති පබ්බජ්ජාපෙක්ඛස්ස, දාතබ්බානීති සම්බන්ධො. එකපදම්පීති තිස්ස වාක්‍යපදෙස්ස එකංවාක්‍යපදම්පි,

නවසූ වා විහත්‍යන්තපදෙසු එකපදමිපි.එකක්ඛරමිපිති චතුර්විසතක්ඛරෙසු එකක්ඛරමිපි.

එකතොසුද්ධියාති එකස්සෙව කම්මවාචාවරියස්ස
 යානකරණසම්පත්තියාසුඡ්ඤානෙන.උභතො සුද්ධියාචාති උභයෙසං
 සරණදානාවරියසාමණෙරානංසුඡ්ඤානෙන එව.යානකරණසම්පදන්ති
 උරආදිට්ඨානානඤ්චසංවුතාදිකරණානඤ්ච සම්පදං.චත්තුන්ති
 යානකරණසම්පදංචත්තුං. නසක්කොතිති චත්තුං න සක්කොතිති යොජනා.

ඉමානීතිසරණානි.චසද්දො උපන්‍යාසො, පනසද්දො
 පදාලඬිකාරො.එකසම්බන්ධානීතිඑකතො සම්බන්ධානි. අනුනාසිකන්තං
 කත්වා දානකාලෙ “බුද්ධං”ඉති “සරණං”ඉතිපදානඤ්ච “සරණං”ඉති
 “ගච්ඡාමි”ඉති පදානඤ්ච අන්තරා විච්ඡෙදමකත්වාඑකසම්බන්ධමෙව
 කත්වා දාතබ්බානීති වුත්තං හොති. කස්මා තිණ්ණං
 පදානමන්තරාබ්‍යවධානස්ස කස්සෙව අක්ඛරස්ස අභාවතො.විච්ඡින්නදිත්වාති
 විච්ඡෙදං කත්වා. මකාරන්තං කත්වා දානකාලෙතිණ්ණං පදානමන්තරා
 එකසම්බන්ධමකත්වා විච්ඡින්නදිත්වා එව කත්වා දාතබ්බානීතිවුත්තං හොති.
 කස්මා? තිණ්ණං පදානමන්තරා බ්‍යවධානස්ස නිස්සරස්ස
 මකාරස්සඅත්ථිභාවතො. අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.තන්ති
 වචනං, “නත්ථි”තිපදෙ කත්තා, “න වුත්ත”න්තිපදෙකම්මං.තථාති “අහං
 හන්තෙ බුද්ධරක්ඛිතො”තිආදිනාආකාරෙන, අවදන්තස්ස සරණං න
 කුප්පති, බුකාරදකාරාදීනං බ්‍යඤ්ජනානං යානකරණසම්පදංභාපෙන්තස්සෙව
 සරණං කුප්පතීති අධිජ්ජායො.

“තික්ඛත්තු”න්ති ඉමිනා සකිං වා ද්වික්ඛත්තුං වා නවට්ටතීති දීපෙති.
 තික්ඛත්තුතො අධිකං පන සහස්සක්ඛත්තුමිපි වට්ටතියෙව.තත්ථාති තාසු
 පබ්බජ්ජාඋපසම්පදාසු.පරතොති පරස්මිං.සාති උපසම්පදා.පබ්බජ්ජා පන
 අනුඤ්ඤානා එවාති සම්බන්ධො.පරතොපිතිපිසද්දො පුබ්බාපෙක්ඛො.සාති
 පබ්බජ්ජා.එත්තාවතාති එත්තකෙන
 කෙසච්ඡෙදනකාසායච්ඡාදනසරණදානෙන.භීති එලජොතකො.

එසාති එසො සාමණෙරොති අත්ථො. “ගතිමා”තිවත්වා තස්සත්ථං
 දස්සෙන්තො ආහ “පණ්ඩිතජාතිකො”ති.අථාති එවං සති.අස්සාති
 සාමණෙරස්ස.තස්මිංයෙව යානෙති සාමණෙරභූමියං ධීතට්ඨානෙයෙව. යථා
 භගවතාඋද්දිට්ඨානි, තථා උද්දිසිතබ්බානීති යොජනා.එතන්ති
 “අනුජානාමි...පෙ.... ජාතරූප රජතපට්ඨගහණා වෙරමණි”ති වචනං.

තන්ති අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තවචනං.යථාපාළියාචාති එවසද්දො
 සන්තිට්ඨානත්ථො, තෙන යථාපාළියාවඋද්දිසිතබ්බානි. යථාපාළිං
 විසජ්ජෙන්වා අඤ්ඤථා එව උද්දිසිතබ්බානීති වාදංනිවාරෙති. යථාපාළිං
 විසජ්ජෙන්වාඅඤ්ඤථා “පාණාතිපාතාවෙරමණිං සික්ඛාපදං

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
සමාදියාමී” තිඋද්දිසන්තොපිනිද්දොසොයෙව.හීති සච්චං, යස්මා වා.තානීති
සික්ඛාපදානි.යාචාති යත්තකං කාලංන ජානාති, න කුසලො භොතීති
සම්බන්ධො.සන්තිකාවචරොයෙවාතිආචරියුපජ්ඣායානං සමීපෙ
අවචාරොව.අස්සාති සාමණෙරස්ස.කප්පියාකප්පියන්ති
දසසික්ඛාපදවිනිමුත්තං කප්පියංපරාමාසාදිඤ්ච අකප්පියං
අපරාමාසාදිඤ්ච.තෙනාපිතිසාමණෙරෙනාපි.නාසනඛගානීති
ලිඛිගනාසනඅඛගානි.සාධුකං සික්ඛිතඛබන්ති සාධුකං අසික්ඛන්තස්ස
ලිඛිගනාසනඤ්චදණ්ඩකම්මනාසනඤ්ච භොතීති අධිජ්ජායො.

10. දුතියමාරකථා

35. මය්හන්තිපදස්ස “අනුජ්ජත්තා සච්ඡිකතා”තිපදෙසුජට්ඨිකත්තුභාවං
දස්සෙන්නො ආහ “මයා බොති අත්ථො”ති. “අථ වා”තිආදිනා
“මය්හ”න්තිපදස්ස “යොනිසො මනසිකාරා, යොනිසො
සම්මජ්ජධානා”තිපදෙසුසම්බන්ධභාවං දස්සෙති. “යොනිසො මනසිකාරා,
යොනිසො සම්මජ්ජධානා”ති ඵත්ථකාරණත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති ආහ
“තෙන හෙතුනා”ති. “පුනා”තිආදිනා “මය්හ”න්තිපදං “යොනිසො
මනසිකාරා, යොනිසො සම්මජ්ජධානා”තිපදෙසු සාමාන්තෙසාමිභාවෙන
යොජෙත්වා පුන “අනුජ්ජත්තා, සච්ඡිකතා”ති පදෙසු
කත්තුත්ථෙසාමිභාවෙන විහත්තිවිපල්ලාසො කාතඛිබොති දස්සෙති.

11. හද්දවග්ගියකථා

36. හද්දංරූපඤ්ච විත්තඤ්ච ඵතෙසමත්ථීතිහද්දකා.
වග්ගබන්ධනංවග්ගොඋත්තරපදලොපෙන, වග්ගෙන චරන්තීතිවග්ගියා.
හද්දකා ව තෙ වග්ගියා වාතිහද්දවග්ගියාකකාරලොපෙනාති අත්ථං
දස්සෙන්නො ආහ “හද්දවග්ගියා”තිආදි. “වොකාරො නිපාතමත්තො”ති
ඉමිනා තුම්භසද්දස්ස වයොවචනස්ස ව කාරියභාවං නිවත්තෙති.හීති
සච්චං.තෙති හද්දවග්ගියා.ඉදන්තිපඤ්චසීලරක්ඛනං.පුබ්බකම්මන්ති පුබ්බෙ
උපවිතංකුසලකම්මං.

12. උරුචෙලපාටිභාරියකථා

38. පරියාදියෙය්‍යන්තිඵත්ථ දාධාතුස්ස පරීති වආති ව උපසග්ගවසෙන
අභිභවනත්ථොති ආහ “අභිභවෙය්‍ය”න්ති.

39. පච්ඡාපක්ඛිත්තාතිසඬගීතිතො පරං පොත්ථකාරුල්ලෙහෙහි ය්පිතාති
අත්ථො.

44. “ඵචංවදන්තො විය ඔණතො”ති ඉමිනා “ආහරහත්ථො”තිපදස්ස
තද්ධිතභාවං දස්සෙති.විත්ථිණ්ණමුඛත්තා මන්දං හීනං අතිමුඛමෙතාසන්ති
වචනත්ථෙත අග්ගිකපාලාමන්දාමුඛියොති වුව්චන්තීති ආහ
“අග්ගිභාජනාතිවුව්චන්ති”ති.

51. යස්මා යොනාගදමනකාලො චිරං පතති පවත්තති, තස්මා සොචිරපතිකොතිච්චිති, තස්මා චිරපතිකා පටියාය අභිජ්ජසන්තාති යොජනා. ඉති ඉමමත්ථංදස්සෙන්නො ආහ “චිරකාලතො පටියායා”ති.

52. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු “ජටාමිස්ස”න්තිආදිපදෙසු. ඛාරිකාජන්ති එත්ථ කමණ්ඩලුආදිකා තාපසපරික්ඛාරා ඛාරිතිච්චිති, ඛාරිසඬ්ඛාතෙන භාරෙන පූරිතො කාජො ඛාරිකාජොති අත්ථං එකදෙසෙනදස්සෙන්නො ආහ “ඛාරිභාරො”ති.

13. බ්මබ්සාරසමාගමකථා

55. ලට්ඨිසද්දො තරුණරුක්ඛවාචකො “අම්බලට්ඨිකාය”න්තිආදිසු (දී.ති. 1.2), ඉධාපි තරුණතාලරුක්ඛො ලට්ඨි නාමාති දස්සෙන්නො ආහ “තාලයානො”ති. වටරුක්ඛෙති නිග්‍රොධරුක්ඛෙ. එත්ථ “වට”ඉති ඉමිනාවටරුක්ඛො බහුමුලත්තා සුට්ඨං පතිට්ඨාතීති අත්ථෙතසුජ්ජතිට්ඨොනාමාති දස්සෙති. “රුක්ඛෙ”ඉති ඉමිනාවෙතිසද්දො වෙතියරුක්ඛෙ වත්තතීති දස්සෙති, දෙවාලයඤ්ච ථූපඤ්චතිවත්තෙති. තස්සාති වටරුක්ඛස්ස. එතන්ති “සුජ්ජතිට්ඨෙ වෙතියෙ”ති එතං නාමං. ලොකවොහාරවසෙනදසසහස්සසඬ්ඛාතෙ සඬ්ඛායාවිසෙසෙ නිහරිත්වා යුජ්ජිතබ්බන්තිනියුතන්ති වචනත්ථෙතදසසහස්සං නියුතංනාමාති දස්සෙන්නො ආහ “එකනියුතං දසසහස්සානී”ති. “නහුත”න්තිපි පායො, සො අයුත්තො නහුතසඬ්ඛාතෙනසඬ්ඛායාවිසෙසෙන මිස්සිභාවෙන පසඬ්ගත්තා. තෙසන්තිද්වාදසනියුතානං බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං.

“කිසසරීරත්තා”ති ඉමිනා කියො කො අත්තා එතෙසන්තිකිසකාති වචනත්ථං දස්සෙති. කකාරො හෙත්ථ අත්තවාචකො. “ඔවාදකො”ති ඉමිනාඔවදානොති එත්ථ යුපච්චියො කත්තුත්ථොතිදස්සෙති. ගාථාබන්ධත්තා අකාරස්ස දීසො. “අථ වා”තිආදිනා කිසකො හුත්වා අඤ්ඤඔවදානොකිසකොවදානොති වචනත්ථංදස්සෙති. ඉදන්ති ඉදං අත්ථජාතං, අයමත්ථො වා. ත්වංපහාසීති සම්බන්ධො. තන්ති තුවං. ඉතිචුත්තං හොතීති යොජනා.

කාමිත්ථියොති එකාරලොපවසෙන සන්ධිති ආහ “කාමෙ ඉත්ථියො වා”ති. උපච්ඡිති එත්ථකාමබන්ධකිලෙසඅභිසඬ්ඛාරසඬ්ඛාතෙසු වතුසු උපධිසු බන්ධුපධි අධිජ්ජෙතොති ආහ “බන්ධුපධිසු”ති.

කොවරහීති එත්ථකොසද්දො “කො තෙ බලං මහාරාජා”තිආදිසු (ජා. 2.22.1880) විසක්චසද්දත්ථොති ආහ “ක්වචරහී”ති. නිපාතොයෙවෙස.

පදසද්දස්ස වරණපදාදයො නිවත්තෙතුංචුත්තං “නිබ්බානපද”න්ති. “සන්තසභාවතායා”තිආදිනා සන්තො සභාවො ඉමස්සපදස්සාතිසන්තං.

නත්ථි උපධයො එත්ථාතිඅනුපධිකං. නත්ථි කිඤ්චනමෙත්ථාතිඅකිඤ්චනං.
තිස්ස භවෙසු න සඤ්ජනීතිඅසත්තං. අඤ්ඤාං න භවතීතිඅනඤ්ඤාංභාවි.
අඤ්ඤාන කෙනවි න නෙතබ්බන්තිඅනඤ්ඤානෙය්‍යන්ති
වචනත්ථංදස්සෙති.තෙනාති “සත්ත”න්තිආදිපදෙන.මෙති මම, මනොති
සම්බන්ධො.එත්ථදෙවමනුස්සලොකෙ මෙ මනො රතො නාමාති කිං
වක්ඛාමි.ඉතිඉමමත්ථං දස්සෙතීති යොජනා.

56. තඤ්චාති සාවකභාවඤ්ච.

57. අස්සාසකාති එත්ථ ආපුබ්බො සාසධාතු ආපුබ්බ සිසධාතුනා සදිසො,
“මෙ”ති ජට්ඨියොගත්තා ඤ්චුපච්චයො ව භාවත්ථොතිආහ “ආසිසනා”ති.
“පත්ථනා”ති ඉමිනා ආපුබ්බසිසධාතුයා අත්ථං දස්සෙති.අස්සාති
බිම්බිසාරරඤ්ඤො.තත්ථාතිරතනත්තයෙ.නිච්ඡයගමනමෙවාති
“සරණ”ඉතිනිච්ඡයෙන ජානනමෙවගතො.අත්තසන්තිය්‍යාතනන්ති
අත්තතො අත්තානං රතනත්තයෙසන්තිය්‍යාතනං. ඉමිනා
අත්තසන්තිය්‍යාතන, පණිපාත, තප්පරායන, සිස්සභාවුපගමනසඬ්ඛාතෙසු
චතුසු සරණගමනෙසු (දී. නි. අට්ඨ. 1.250; ම. නි. අට්ඨ. 1.56; බු. පා. අට්ඨ.
1.සරණගමනගමකවිභාවනා) අත්තසන්තිය්‍යාතනසරණගමනං
දීපෙති.අයන්ති බිම්බිසාරො
රාජා.තත්තීනියතසරණතං.පණිපාතගමනඤ්චාති එත්ථපණිති කරො. යථා හි
පාදපදසද්දා දීසරස්සවසෙන හුත්වා වරණංවදන්ති, එවං පාණිපණිසද්දා කරං
වදන්ති. තස්මා චුත්තං “පණිති කරො”ති. පතනංපාතො,පණිතො
පාතොපණිපාතො. අත්ථතොඅඤ්ජලිපණමනන්ති චුත්තං හොති. තස්ස
ගමනඤ්ච ගච්ඡන්තොති අත්ථො. ඉමිනාපණිපාතසරණගමනංදීපෙති.
වසද්දො “පාකට්”න්ති එත්ථාපියොජෙනබ්බො. පාකට්ඤ්ච කරොන්තොති
හි අත්ථො.

58. සිඬ්ඨිනික්ඛසවණ්ණොති එත්ථ සිඬ්ඨිසඬ්ඛාතො
නික්ඛොසිඬ්ඨිනික්ඛො, තෙන සමානො වණ්ණො එතස්සාති
සිඬ්ඨිනික්ඛසවණ්ණොති වචනත්ථංදස්සෙන්නො ආහ
“සිඬ්ඨිසුචණ්ණනික්ඛෙන සමානවණ්ණො”ති. තත්ථ
“සුචණ්ණ”ඉතිපදෙනනික්ඛසද්දස්ස සුචණ්ණත්ථං දස්සෙති,
පඤ්චසුචණ්ණාදයො අත්ථො නිවත්තෙති. “සමාන”ඉතිපදෙන
සවණ්ණොති එත්ථ සකාරො සමානසද්දස්සෙව කාරියොති
දස්සෙති.සබ්බෙසුති අබ්බෙසු වක්ඛාදිඉන්ද්‍රියෙසු.දන්තොති දම්තො.
ඉන්ද්‍රියසංවරොති චුත්තං හොති. තමෙවත්ථං පාකට්ඤ්ච කරොන්තො ආහ
“භගවතො හි”තිආදි.

59. ඔණිතොපත්තතො පාණි යෙනාතිඔණිතපත්තපාණිති වචනත්ථං
දස්සෙන්නොආහ “පත්තතො වා”තිආදි. “අපනීතපාණි”න්ති ඉමිනා

ඔණිතසද්දො අපනීතත්ථො, පාණිසද්දෙන ව සම්බන්ධිතබ්බොති දස්සෙති.
 “සල්ලක්ඛෙත්වා”ති ඉමිනා “භගවන්ත”න්ති ඉමං කම්මං
 “සල්ලක්ඛෙත්වා”ති පාඨසෙසෙන
 යොජෙතබ්බන්තිදස්සෙති.එකමන්තන්ති එත්ථ අන්තසද්දො
 සම්පදෙසත්ථො, කොට්ඨෙසත්ථො වා හොති, උපයොගවචනඤ්ච
 භූමිමත්ථො හොතීතිදස්සෙන්නො ආහ “එකස්මිං පදෙසෙ”ති.
 අත්ථිකපයොගෙ කරණස්ස සම්භවතො ආහ “බුද්ධාභිවාදනගමනෙන වා
 ධම්මස්සවනගමනෙන වා”ති.අප්පාකිණිණන්ති එත්ථ අප්පසද්දො
 පටිසෙධත්ථොති ආහ “අනාකිණිණ”න්ති. “අබ්බොකිණිණ”න්තිපි
 පාඨො.අප්පනිග්ගොසන්ති එත්ථ “අප්පසද්ද”න්තිපදෙන
 වචනසද්දස්සගහිතත්තා ඉමිනා පාරිසෙසන යෙන
 නගරනිග්ගොසසද්දොයෙව ගහෙතබ්බොති ආහ “නගරනිග්ගොසසද්දෙන
 අප්පනිග්ගොස”න්ති. තිසු පාඨෙසු පඨමෙන පාඨෙන ජනස්ස
 වාතොජනවාතො,තෙන විරහිතංවිජනවාතන්තිවිකප්පං දස්සෙති. දුතියෙන
 ජනස්ස වාදොජනවාදො,තෙනවිරහිතංවිජනවාදන්ති විකප්පං දස්සෙති.
 තතියෙන ජනස්සපාතො සඤ්චරණංජනපාතො,තෙන විරහිතංවිජනපාතන්ති
 විකප්පං දස්සෙති. රහස්සං කරියති එත්ථාතිරාහස්සෙයාකං. මනුස්සානං
 රාහස්සෙයාකංමනුස්සරාහස්සෙයාකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති
 “මනුස්සාන”න්තිආදිනා.

14. සාරිපුත්තමොග්ගල්ලාන පබ්බජ්ජාකථා

60. “තෙති සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා. අගමංසු කිරාති යොජනා.තත්‍රාති
 ගිරග්ගසමජ්ජෙ.අථාතිපරිවිතක්කනානන්තරං.තස්සාති සඤ්චයස්ස.පාරන්ති
 පරතීරං.එත්ථාති තුම්භාකංවාදෙ.ඉදන්ති අයං වාදො එත්තකොයෙවාති
 අත්ථො.යොති යො කොචි. ත්වඤ්ච අහඤ්චඅම්භෙ,තෙසු.
 නාමතුම්භසඬ්ඛාතෙසු හි තිසු සද්දෙසු එකසෙසෙනකත්තබ්බෙසු
 පච්ඡිමස්සෙව එකසෙසො කාතබ්බො.තෙනාතිකතිකකරණහෙතුනා.

සංඛෙපෙන චුත්තං විත්ථාරෙන දස්සෙන්නො ආහ “ඉදං
 හි”තිආදි.අත්ථිකෙහීති අමතෙන අත්ථිකෙහි.උපඤ්ඤාතංමග්ගන්ති
 අමතස්ස මග්ගො උපගන්ත්වා ඤාතො. ඤාතො වෙව උපගතො වාති
 සහඋපසග්ගෙන පදං පරිවත්තිත්වා අත්ථං කථෙන්නො උපසග්ගත්ථො ව
 ධාතුත්ථො ව විසුංයෙවහොතීති ඤාපෙති. අත්ථිකෙහි අම්භෙහි
 උපඤ්ඤාතංනිබ්බානංමග්ගං මග්ගන්තො අනුබන්ධෙයාන්ති වා
 දස්සෙන්නො ආහ “අථ වා”තිආදි.මග්ගඵලපච්චවෙක්ඛණඤාණෙහි
 උපගන්ත්වා

ඤාතබ්බන්තිඋපඤ්ඤාතංනිබ්බානං.මග්ගධාටුයාඅත්ථෙසනත්ථං
 දස්සෙන්නො ආහ “පරියෙසන්තො”ති.

සාරිපුත්තොපි පඤ්භං පුච්ඡීති සම්බන්ධො.කමණ්ඩලුකොති කුණ්ඩිකතො. අත්තනො ච පරෙසඤ්ච අකථනෙන අත්තරෙව්වරං පටිසන්දහතීතිපටිසන්ධාරො,තං.එත්ථාති “න ත්‍යාභං සක්කොමී”තිපදෙ. අධිප්පායො එවංවෙදිතබ්බොති යොජනා.එත්තකන්ති එත්තකං පඤ්භං.ඉමස්සාති පරිබ්බාජකස්ස.අවිසයභාවන්තිඅත්තනො අවිසයභාවං.

හෙතුං පටිච්ච භවන්තීතිහෙතුප්පභවාතිවචනත්ථෙන පඤ්චක්ඛන්ධා හෙතුප්පභවා නාමාති දස්සෙන්තො ආහ “හෙතුප්පභවා නාමපඤ්චක්ඛන්ධා”ති.තෙනාති “යෙ ධම්මා හෙතුප්පභවා”තිපදෙන.අස්සාති සාරිපුත්තපරිබ්බාජකස්ස. “තෙසං හෙතු නාමසමුදයසච්ච”න්ති ඉමිනා හිනොති එතස්මා එලන්තිහෙතුතිවචනත්ථෙන සමුදයසච්චං හෙතු නාමාති දස්සෙති.තඤ්චාතිසමුදයසච්චඤ්ච.තෙසන්ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුංවුත්තං “උභින්නම්පි සච්චාන”න්ති. අපචන්තිවසෙන නිරුජ්ඣති එත්ථාතිනිරොධො. තඤ්චාති නිරොධඤ්ච.තෙනාති “තෙසඤ්ච යො නිරොධො”තිපදෙන.අස්සාතිසාරිපුත්තපරිබ්බාජකස්ස.එත්ථාති ඉමිස්සං ගාථායං, චතුසුසච්චෙසු වා.නයතොති නානන්තරිකනයතො, අවිනාභාවනයතො වා, නෙත්තිදෙසනාභාරනයතො වා. තමෙවත්ථං පාකටං කරොන්තො ආහ “නිරොධෙ හී”තිආදි.එකදෙසසරූපෙකසෙසනායෙන වා මග්ගසච්චං ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ “අථ වා”තිආදි.නිරොධො ච නිරොධුපායො චනිරොධොති එකදෙසසරූපෙකසෙසො කාතබ්බො.තෙසඤ්චාති එත්ථ අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථෙන වසද්දෙනමග්ගසච්චං ගහෙතබ්බන්තිපි වදන්ති. අයං නයො අට්ඨකථායං න වුත්තො.තමෙවත්ථන්ති චතුසච්චසඬ්ඛාතං තමෙවත්ථං.පටිපාදෙන්තොති නිගමෙන්තො.

“සචෙපි”තිඉමිනායදීති පදස්සත්ථං වණ්ණෙති. “එත්තකමෙවා”ති ඉමිනාතාවදෙව්වාති පදස්සත්ථංවණ්ණෙති. “ඉතොඋත්තරි නත්ථී”ති ඉමිනා එවකාරස්ස එලං දස්සෙති.ඉතොතිසොතාපත්තිඑලතො.“ඉදං...පෙ.... පත්තබ්බ”න්ති ඉමිනා “එත්තකමෙවා”ති පදස්ස අත්ථසරූපං දස්සෙති. “එසො එව ධම්මො”ති ඉමිනා “එසෙවධම්මො”තිපදස්ස අත්ථං වණ්ණෙති.පච්චබ්‍යත්ථාතිපතිඅවපුබ්බො ඉධාතු පටිවිද්ධත්ථොති ආහ “පටිවිද්ධත්ථා”ති.තුම්හෙහීති අස්සජිත්ථෙරං සන්ධායාහ. ඉමිනා “පච්චබ්‍යත්ථා”ති එත්ථ හියාත්තනීපරස්සපදමජ්ඣිමපුරිසබ්‍රවචනත්ථවිහත්තිංදීපෙති.කප්පනහුතෙ හීති කප්පානං නහුතෙහි, කොට්පකොට්සතසහස්සානං සතෙහි නහුතෙහීති අත්ථො.අබ්භතීතන්ති අභිඅතීතං. අමහෙහි අදිට්ඨමෙව හුත්වාඅතික්කමාපිතන්ති අත්ථො.

62. ආරම්මණභූතස්ස නිබ්බානස්ස ගම්භීරත්තා ආරම්මණිකභූතං ඤාණමිපිගම්භීරමෙවාධිප්පෙතන්ති ආහ “ගම්භීරස්ස ච ඤාණස්සා”ති. යථා හි සණ්භවත්ථස්සසිබ්බනත්ථාය සණ්භසුචි අධිප්පෙතාති. උපධිනං සම්මා බයට්ඨෙන නිබ්බානං උපධිසඬ්ඛයං නාමාති ආහ “උපධිසඬ්ඛයෙති නිබ්බානෙ”ති. තදාරම්මණායාති තං නිබ්බානාරම්මණාය. විමුක්තියාති ඵලවිමුක්තියා. සාවකපාරමිඤ්ඤාණෙති අග්ගසාවකපාරමිඤ්ඤාණෙ. තෙසුති සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසු. අඬ්ඬමාසෙන අරහත්තෙපතිට්ඨිතොති සම්බන්ධො.

අතීතෙති කප්පසතසහස්සාධිකෙ අසඬ්ඛොයාමත්ථකෙ. තස්සාති බුද්ධස්ස සන්තිකෙ අග්ගසාවකභාවං පත්ථෙසිති යොජනා. අස්සමෙති මුතීනං යානෙ. තඤ්ඤි ආ කොධං, ආ භූසො වා රාගාදයො සමෙන්නි එත්ථාති අස්සමොති වුවචති, තස්මිං. පත්ථෙසිත්ථා ච පෙසෙසිති සම්බන්ධො. තත්ථාති නිලුප්පලමණ්ඩපෙ. තෙසුති තාපසසෙට්ඨිසු.

63. යෙසන්ති කුලානං. “විධවභාවායා”ති ඉමිනා විධවාය භාවොචෙධබ්බන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. විධවාති ච පතිසුඤ්ඤා. සා හි ධවෙන විගතාති “විධවා”ති ච, විගතො ධවො ඉමිස්සාති “විධවා”ති ච වුවචති. උභයෙනාපීති පුත්තපබ්බජ්ජපතිපබ්බජ්ජසඬ්ඛාතෙන දුට්ඨෙනපි.

සඤ්චයානීති එත්ථ නිස්සයුපවාරෙන නිස්සයෙ නිස්සිතුපවාරො හොතීති ආහ “සඤ්චයස්ස අන්තෙවාසිකානී”ති. අථ වා ණපච්චයො තස්සෙදමත්ථෙ හොතීති ආහ “සඤ්චයස්ස අන්තෙවාසිකානී”ති. “මගධාන”න්ති බහුවචනවසෙන වුත්තත්තාජනපදස්ස නාමන්ති ආහ “මගධානං ජනපදස්සා”ති. ගිරිබ්බජන්ති එත්ථ වජො වියාතිවජො, ගිරි. වජසදිසො ගිරි එත්ථාති ගිරිබ්බජං පදහෙට්ඨුපරියවසෙන, නගරං. “මහාවීරියවන්තො”ති ඉමිනා මහන්තො වීරො එතෙසං තථාගතානන්ති මහාවීරාති වචනත්ථං දස්සෙති. ධම්මෙන නයමානානංකා උසුයා විජානතන්ති එත්ථ කච්චායනනායෙන (කච්චායනෙ 277 සුත්තෙ) උසුයපයොගෙසම්පදානං හොතීති ආසඬ්ඛා හවෙය්‍යාති ආහ “භූමිමත්ථෙ සාම්චවනං, උපයොගත්ථෙවා”ති. විජානන්තානන්ති විජානන්තෙසු තථාගතෙසු, විජානන්තෙ වා.

15. උපජ්ඣායවත්තකථා

64. අනුපජ්ඣායකාති එත්ථ වජ්ජාවජ්ජං උපගන්ත්වා ඣායතීති උපජ්ඣායො, සො නත්ථි එතෙසන්ති අනුපජ්ඣායකාති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “වජ්ජාවජ්ජ”න්ති ආදි. “පිණ්ඩාය වරණකපත්ත”න්ති ඉමිනා පිණ්ඩාය උද්දිස්ස, උට්ඨහිත්ථා වා තිට්ඨති අනෙනාති උත්තිට්ඨො, සොයෙව පත්තො උත්තිට්ඨපත්තොති අත්ථං දස්සෙති. “උත්තිට්ඨෙ නපමජ්ජෙය්‍යා”ති ආදීසු (ධ. ප. 168) පන පිණ්ඩාය

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
 වරණං “උත්තිට්ඨ”න්ති චුච්චති.තස්මා තත්ථ පිණ්ඩාය උද්දිස්ස,
 උට්ඨහිත්වා වා තිට්ඨනං.උත්තිට්ඨන්ති වචනත්ථො කාතබ්බො. “පිණ්ඩාය
 වරණපත්ත”න්තිඉදං වචනං “තස්මිඤ්ඤි මනුස්සා
 උච්ඡිට්ඨසඤ්ඤිතො”තිපදං ලඬ්ඝිත්වා “තස්මාඋත්තිට්ඨපත්තන්ති
 චුත්ත”න්තිපදෙන යොජෙතබ්බං, තස්මා පිණ්ඩායවරණකපත්තත්තා
 උත්තිට්ඨපත්තන්ති චුත්තන්ති චුත්තං හොති. තස්මිං
 මනුස්සාකිංසඤ්ඤිතොති ආහ “තස්මිඤ්ඤි මනුස්සා
 උච්ඡිට්ඨසඤ්ඤිතො”ති. තස්මිඤ්ඤිතස්මිං එව උත්තිට්ඨපත්තෙ පබ්බජිතානං
 පරිභොගභාවෙන මනුස්සෙහිඅවසජ්ජිතබ්බත්තා, අවජඩ්ඛෙතබ්බත්තා වා
 මනුස්සා උච්ඡිට්ඨසඤ්ඤිතො හොන්තිතියොජනා. පබ්බජිතානං පිණ්ඩාය
 වරණකපත්තත්තා උත්තිට්ඨපත්තන්ති චුත්තං, මනුස්සානං පන
 අවසජ්ජිතපත්තත්තා උච්ඡිට්ඨපත්තන්ති චුත්තන්ති අධිජ්ජායො.උත්තිට්ඨ
 පත්තන්තිපදං වාක්‍යාමෙව, න සමාසොතිපි දස්සෙන්නො ආහ
 “අථවා”තිආදි. “උට්ඨහිත්වා”ති ඉමිනා උත්තිට්ඨාති එත්ථත්වාලොපොති
 දස්සෙති. “ගහෙතු”න්ති ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති.ගෙහසිතපෙමවසෙනාති
 ගෙහෙ නිස්සිතපෙමවසෙන, මෙත්තාපුබ්බිගමපෙමවසෙනාති අත්ථො.
 සගාරවා හුත්වා සජ්ජතිස්සා හුත්වාචිහරන්තාති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ
 “උපට්ඨපෙත්වා”ති. “සභාගජීවිකා”ති ඉමිනාසභාගචුත්තිකාති එත්ථ
 චුත්තිසද්දො ජීවිකත්ථොයෙව, නච්චරණාද්‍යත්ථොති දස්සෙති.
 උපජ්ඣායභාවං සම්පට්ච්ඡති

එතෙහිතිඋපජ්ඣායභාවසම්පට්ච්ඡනාති,තානියෙව
 වෙච්චනාතිඋපජ්ඣායභාවසම්පට්ච්ඡනාවෙච්චනාති. තික්ඛත්තුන්ති
 උක්කට්ඨවසෙනචුත්තං, සකිම්පි වට්ටතියෙව. පදස්ස වසෙන විඤ්ඤාපෙතීති
 සම්බන්ධො.හීති සච්චං.එත්ථාතිඋපජ්ඣායගහණට්ඨානෙ. යදිදං වාචාය වා
 සාවනං, යදිදං කායෙන වා අත්ථවිඤ්ඤාපනං අත්ථී, ඉදමෙව
 සාවනඅත්ථවිඤ්ඤාපනමෙව උපජ්ඣායගහණන්ති
 යොජනා.සාධුතිසම්පට්ච්ඡනන්ති උපජ්ඣායෙනපඤ්චස්ස පදෙස්ස
 යස්මිංකිස්මිංචි චුත්තෙ සද්ධිවිහාරිකස්ස “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡනං.තන්ති
 කෙසඤ්චි වචනං.හීති සච්චං, යස්මා වා.එත්ථාති උපජ්ඣායගහණෙ. “න
 සම්පට්ච්ඡනංඅඬ්ග”න්ති ඉමිනා ආයාවනදානානියෙව අඬ්ගාති නාමාති
 දස්සෙති. සද්ධිවිහාරිකෙනාපිඤ්ඤාතුන්ති සම්බන්ධො.ඉමිනා පදෙනාති
 “සාධු”ති ඉමිනාපදෙන.

තත්‍රායං සම්මාවත්තනාති එත්ථතසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං චුත්තං “යං
 චුත්තං සම්මා වත්තිතබ්බ”න්ති. ඉමිනාකිරියාවිසයභාවමෙව දීපෙති, න
 දබ්බවිසයභාවං.අයන්තිචුච්චමානා.අස්සාති
 සද්ධිවිහාරිකස්ස.ධොතපාදපරිහරණත්ථායාති ධොතස්ස පාදස්ස
 පංසුමක්ඛනාදීනංපරිහරණත්ථාය.තාති උපාහනායො.කාලස්සෙවාති
 පච්චුසකාලතොයෙව, නිස්සක්කත්ථෙ වෙතං සාම්ච්චනං.තතොති තෙහි තීහි

දන්තකට්ඨෙහි, විහත්තආපාදානමෙතං. තෙසු වාතීසු දන්තකට්ඨෙසු.යන්ති
යං දන්තකට්ඨං.අපාති තස්මිං ගහණේ.

තතොති සීතුණ්හොදකෙහි, සීතුණ්හොදකෙසුවා.වළඤ්ජෙනීති
පරිභුඤ්ජති.උදකන්ති මුඛධොවනොදකං. “වච්චකුටිතො”ති ඉමිනා
පස්සාවකුටිපිගහෙනබ්බා.එවන්ති සම්මජ්ජියමානො.අසුඤ්ඤන්ති
ජනසද්දතො අතුච්ඡං.ආසනන්ති ටෙරස්ස ආසනං.තස්මින්ති
ආසනො.තිසින්නස්ස ටෙරස්ස වත්තං කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. උක්ලාපො
අස්මිං දෙසෙඅත්ථිතිඋක්ලාපොති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “කෙනචි
කච්චරොනසංකිණ්ණො”ති. එත්ථ ච සඬකාරො උච්ඡිට්ඨො කලාපො
සමුහොඋක්ලාපොති වචනත්ථෙන උක්ලාපොති වුච්චති. කථියති
බන්ධියතිඅස්මිං දෙසෙතිකචො,සො වරියති ඉච්ඡියති අනෙනාතිකච්චරොති
වචනත්ථෙන කච්චරොති වුච්චති.හත්ථෙනපිති එත්ථ පිසද්දො
පිලොතිකෙනපිතිආදිං සඬගණ්හාති.

එකතො කත්ථාති එකතො සමානපටලං කත්ථා.කස්මා සඬසාටිති ආහ
“සබ්බං භී”තිආදි. “සඬසට්ඨත්තා”ති ඉමිනා සංහරිතබ්බාතිසඬසාටිති
වචනත්ථං දස්සෙති. නිවත්තිත්ථා ඔලොකෙන්තංඋපජ්ඣායං සංපාපුණාතීති
යොජනා. එකෙන වා පදවිතිහාරොනාති සම්බන්ධො.
පත්තොයෙවඋණ්හහාරිකෙසු
පරියාපන්නොතිපත්තපරියාපන්නො,පත්තෙපරියාපන්නො
යාගුආදිකොපත්තපරියාපන්නොතිපි යුජ්ජනියෙව.භික්ඛාචාරොති
භික්ඛාචාරට්ඨානො. යාගුයා වා ලද්ධායාතිසම්බන්ධො.තස්සාති
උපජ්ඣායස්ස.සොපත්තොති උණ්හදීසු පරියාපන්නො සො
පත්තො.අඤ්ඤත්ථාති ආරාමාදීසු වා.තස්සාති උපජ්ඣායස්ස.
වචනෙඅනිට්ඨිතෙති සම්බන්ධො.ඉතො පට්ඨායාති “න
උපජ්ඣායස්සහණමානස්සා”ති එත්ථ චුත්තනකාරතො පට්ඨාය. ඉමිනා
හෙට්ඨා චුත්තෙසු “නාතිදුරෙගන්තබ්බ”න්තිආදීසු නකාරපටිසිද්ධෙසු
ආපත්ති නත්ථිති දස්සෙති.යත්ථ කත්ථවීති “නච උණ්හෙ
වීවරංනිදහිතබ්බ”න්තිආදීසු යෙසු කෙසුචි.අයන්තිදුක්කටාපත්ති.භීති
සච්චං.ආපත්තිසාමන්තාති එත්ථ ආපත්තියා සාමන්තා
ආපත්තිසාමන්තාතිඅත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “ආපත්තියා ආසන්න”න්ති.
“ආසන්න”න්ති ඉමිනාසාමන්තාසද්දස්ස ආසන්නවෙච්චනතඤ්ච
උපයොගත්ථෙනිස්සක්කච්චනතඤ්ච දස්සෙති. ඊදිසං වචනං හන්තෙ වත්තුං
වට්ටති නාමාති යොජනා.

ගාමතොපයමතරන්ති ගාමතො උපජ්ඣායස්ස පයමතරං.තෙනෙචාති
උපජ්ඣායෙනෙව. නිවත්තන්තෙන සද්ධිවිහාරිකෙනාතිසම්බන්ධො.
“තින්ත”න්ති වත්ථා තමෙවත්ථං දස්සෙතුං චුත්තං “සෙදග්ගහිත”න්ති.
ඉමිනා සෙදෙන සිද්ධිතිසින්නන්තිඅත්ථං දස්සෙති. “අතිරෙකං කත්ථා”ති

“න කෙනවි ගෙලඤ්ඤනා” තිආදිනා උස්සහනස්ස කාරණං දස්සෙති. හීනි සච්චං. අගිලානෙන සට්ඨිවස්සෙන සද්ධිවිහාරිකෙනාපිකාතබ්බන්ති යොජනා. අනාදරෙනාති වත්තකරණස්ස අනාදරෙන. නකාරපට්ඨංයුත්තෙසුති පටිසෙධවාචකෙන නකාරෙන පටිසංයුත්තෙසු. පදෙසුති “න උපජ්ඣායස්ස භණ්ඩානස්ස අන්තරන්තරා කථාමපානෙනබ්බා” තිආදිසු වාකොයසු. භූමියන්ති උපලක්ඛණවස්සෙනවුත්තං හිත්තියම්පි අපටිසංසිතබ්බන්තා. “පියසඬ්ඝාටඤ්ඤා” ති ඉමිනාකවාටපීළන්ති එත්ථ පියසද්දෙන පියසඬ්ඝාටං. වුව්චති උත්තරපදලොපවස්සෙන වා එකදෙසවොහාරවස්සෙන වාති දස්සෙති. “අවිජුපන්තෙනා” ති ඉමිනාඅප්පටිසංසන්තෙනාති එත්ථ සංසධාතුයා අත්ථං දස්සෙති. සම්මා තායති අත්තානඤ්චපරඤ්ච අනෙතාතිසන්තානං, තමෙවසන්තානකන්ති අත්ථෙන කීටකුලාවකමක්කටකසුත්තාදි සන්තානකංතාමාති දස්සෙන්නො ආහ “සන්තානක” තිආදි. උල්ලොකකොතිවිතානතො. තඤ්ඤි උද්ධං ලුචියතෙ බන්ධියතෙති උල්ලොකන්ති වුව්චති, චකාරස්සකකාරමකත්වා “උල්ලොච” තිතිපි වුව්චති. තොසද්දෙන ආකාරස්ස ස්මාවචනස්සකාරියභාවං දස්සෙති. අපහරිතබ්බන්ති අපනෙතබ්බං. “අවහරිතබ්බ” තිතිපි පාඨො, හෙට්ඨා හරිතබ්බං පානෙතබ්බන්තිඅත්ථො.

ආලොකසන්ධිභාගාතිඑත්ථ භාගසද්දස්ස ද්වන්දුතො පරත්තා පුබ්බපදෙසුපි පච්චෙකංයොජෙතබ්බොති ආහ “ආලොකසන්ධිභාගා ච කණ්ණභාගා වා” ති. තස්ස අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “අන්තරබාහිරා” තිආදි. “වාතපානකවාටකානී” ති ඉමිනා ආලොකසන්ධිසද්දස්සවාතපානකවාටකපරියායභාවං දස්සෙති. “කොණා” ති ඉමිනා කණ්ණසද්දස්ස කොණවෙච්චනභාවංදස්සෙති.

“යථා පයම” තිආදිනා පයමපඤ්ඤත්තමෙව පඤ්ඤපෙතබ්බං, නඅඤ්ඤථාති දස්සෙති. ඉදං පතිරූපං පයමපඤ්ඤත්තං සන්ධාය වුත්තං. පයමපඤ්ඤත්තෙඅපතිරූපෙ අඤ්ඤථාපි පඤ්ඤපෙතබ්බං. එතදත්ථමෙවාතියථාපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤපෙතබ්බස්ස අත්ථාය එව. සචෙ පඤ්ඤත්තං අහොසි, එවං සතීතියොජනා. ඉදන්ති හිත්තිං මොචෙත්වා පඤ්ඤාපනං. කට්ඨකිළඤ්ඤපෙසු සාරත්තා උත්තමත්තාකටසාරකොතිවුව්චති. නිවත්තෙත්වාති සංහරිත්වා. පුරත්ථිමාති එත්ථ යකාරලොපෙන නිද්දෙසොති ආහ “පුරත්ථිමායා” ති.

වූපකාසෙතබ්බොති එත්ථ කසධාතුගත්තත්ථොති ආහ “අඤ්ඤත්ථ නෙතබ්බො” ති. උපජ්ඣායං ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථගන්තබ්බොති අත්ථො. අඤ්ඤත්ථාති අඤ්ඤං යානං. විචෙචෙතබ්බන්ති එත්ථ දිට්ඨිගතතො උපජ්ඣායං විචෙචෙතබ්බන්තිදස්සෙන්නො ආහ “විස්සජ්ජාපෙතබ්බ” ති. “අඤ්ඤො වත්තබ්බො” ති වත්වා තස්සආකාරං දස්සෙති

“ථෙර”න්තිආදිනා. සො සො භික්ඛු යාවිතබ්බොති සම්බන්ධො. අඤ්ඤාන දාපෙතබ්බොති අත්තනා අඤ්ඤාන භික්ඛුනා උපජ්ඣායස්සපරිවාසො දාපෙතබ්බොති අත්ථො. කින්නි නු බොති කෙන එවඋපායෙන දදෙය්‍ය නුබොති අත්ථො. ඉතිසද්දො හි අවධාරණත්ථො. අට්ඨකථායපි ඉමමෙව නයංදස්සෙති “කෙන නු බො උපායෙනා”ති ඉමිනා. සබ්බත්ථාතිසබ්බෙසු “කින්නි නු බො පටිකස්සෙය්‍යා”තිආදිවාකොසු. සත්තසු කම්මෙසුතිට්ඨස්ස උක්ඛෙපනීයකම්මස්ස ගරුකත්තා වුත්තං “උක්ඛෙපනීයං අකත්වා”ති. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙත්තො ආහ “තෙන හි”තිආදි.

තෙනසද්ධිවිහාරිකෙන යාවිතබ්බොතිසම්බන්ධො. සචෙ කරොන්තිසෙවාති භික්ඛු සචෙ කම්මංකරොන්තිසෙව. පුතසචෙ කරොන්තිසෙවාති භික්ඛු සචෙඋක්ඛෙපනීයකම්මං කරොන්තිසෙව. අථාති තස්මිං කම්මෙ කතෙ. ඉතීති එවං යාවනෙන. නන්ති තං උපජ්ඣායං.

සම්පරිවත්තකන්ති එත්ථ “පිණ්ඩුක්ඛෙපක”න්තිආදිසු (පාවි. 620) විය සම්පරිවත්තකන්තිපදංකිරියාවිසෙසනං, කපච්චයො ව විච්ඡත්ථොති ආහ “සම්පරිවත්තෙත්වාසම්පරිවත්තෙත්වා”ති. යදීති යාව. යදිසද්දො හියාවපරියායො, තෙන වුත්තං “න තාව පක්කම්මබ්බ”න්ති. යාව අප්පමත්තකම්පි රජනංගලති, න තාව පක්කම්මබ්බන්ති යොජනා. විසභාගපුග්ගලෙනාතිවිසභාගෙන පුග්ගලෙන කරණභූතෙන. න උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡා ගාමොපවිසිතබ්බොති එත්ථ න අඤ්ඤානෙව කරණීයෙන පවිසිතබ්බො. පිණ්ඩාය පනපවිසිතබ්බොති ආසඬකා හවෙය්‍යාති ආහ “පිණ්ඩාය වා”තිආදි. “අනාපුච්ඡිත්වා”තිඉමිනාඅනාපුච්ඡාති එත්ථ ආකාරො ත්වාපච්චයස්ස කාරියොතිදස්සෙති. භික්ඛාචාරන්ති භික්ඛාය වරණට්ඨානං, උපජ්ඣායෙනගන්තබ්බන්ති යොජනා. පරිචෙණන්ති උපජ්ඣායස්ස පරිචෙණං. පස්සතීති උපජ්ඣායං පස්සති.

දස්සනත්ථාය වාති අසුහදස්සනත්ථාය වා. ඉමිනාපි වාසත්ථාය එව න ගන්තබ්බන්ති ආසඬකංතිවත්තෙති. කම්මන්ති පක්කමනස්ස කාරණං කම්මං. අනනුජානනං සන්ධායවුත්තං “යාවතතිය”න්ති. තන්ති උපජ්ඣායං. අස්සාති සද්ධිවිහාරිකස්ස. “නසම්පජ්ජති”ති ඉමිනා සචෙ සම්පජ්ජති, න පක්කම්මබ්බොති දස්සෙති. කෙවලන්ති විනා උද්දෙසාදිසම්පජ්ජනෙහි. එවරූපෙ උපජ්ඣායෙනිවාරෙත්තෙපිති යොජනා. “ගෙලඤ්ඤාතො”ති ඉමිනා වුට්ඨානසද්දස්ස අවධිඅපෙක්ඛනංදස්සෙති. අස්සාති උපජ්ඣායස්ස. අඤ්ඤාති අත්තනා අඤ්ඤා. තස්සාතිඅඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්ස.

16. සද්ධිවිහාරිකවත්තකථා

67. සම්මාවත්තනායං විනිච්ඡයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. උද්දෙසාදීහීති ආදිසද්දෙන පරිපුච්ඡාදයො සඬගණ්හාති. සඬගහසද්දස්ස සඬබ්බෙපගහණෙසුපි චුත්තිතො “අනුග්ගහො”ති චුත්තං. අථ වාසම්මුඛාසඬගහොව පරම්මුඛාඅනුග්ගහොව කාතබ්බො. ආමිසෙන වා සඬගහො, ධම්මෙන වා අනුග්ගහො. දිට්ඨධම්මිකත්ථාය වා සඬගහො, සම්පරායිකත්ථාය වා අනුග්ගහො. ලොකීයත්ථාය වාසඬගහො, ලොකුත්තරත්ථාය වා අනුග්ගහො කාතබ්බො. තත්ථාතියං චුත්තං “උද්දෙසෙන පරිපුච්ඡාය ඔවාදෙන අනුසාසනීයා”ති. තත්ථ උද්දිසනං උද්දෙසොති වචනත්ථෙත පාළිවාචනා උද්දෙසො නාමාති දස්සෙන්නො ආහ “උද්දෙසොති පාළිවාචනා”ති. “පාළියා අත්ථවණ්ණනා”ති ඉමිනා පුනස්සුනං, සමන්තතොවා පාළියා අත්ථස්ස පුච්ඡනං පරිපුච්ඡාති අත්ථං දස්සෙති. වත්ථුස්මිත්ති වාරිත්තවාරිත්තවත්ථුස්මිං. ඉදන්ති වාරිත්තං. පුනඉදන්ති වාරිත්තං. “වචන”න්ති ඉමිනා ඔවදනං ඔවාදොති වචනත්ථං දස්සෙති. ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මිං “ඉදං කරොහි, ඉදං මා කරිත්ථා”ති වචනං අනුසාසනීනාමාති යොජනා. “පුනස්සුනං වචන”න්ති ඉමිනා අනුසාසනීති එත්ථ අනුසද්දස්ස න උපච්ඡින්නත්ථං දස්සෙති. “සවෙඋපජ්ඣායස්ස පත්තො හොති”ති සාමඤ්ඤතො චුත්තෙපි න පකතිපත්තො හොති, අථ බොඅතිරිත්තපත්තො හොතීති ආහ “අතිරෙකපත්තො”ති. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු “සවෙ උපජ්ඣායස්ස වීචරං හොති”ති ආදීසුපදෙසු. අඤ්ඤොපිති පත්තවීචරෙහි අඤ්ඤොපි. සමණපරික්ඛාරොති ඡත්තුපාහනාදි සමණපරික්ඛාරො. ඉධාති සද්ධිවිහාරිකවත්තෙ. නයෙනාති ඤායෙන. උප්පජ්ජමාන උපායපරියෙසනන්ති උප්පජ්ජමානස්ස, උප්පජ්ජමානත්ථාය වා උපායස්ස පරියෙසනං. ඉතොති “කිත්තිනු බො සද්ධිවිහාරිකස්ස පරික්ඛාරො උප්පජ්ජියෙථා”ති පාළිතො. වීචරං රජන්තෙනාති එත්ථ රජන්තෙන උපජ්ඣායෙනාති අත්ථො නදට්ඨබ්බො, සද්ධිවිහාරිකෙනාති අත්ථො එවාති දස්සෙන්නො ආහ “උපජ්ඣායතො උපායංසුත්වා රජන්තෙනා”ති. උපජ්ඣායතො උපායන්ති උපජ්ඣායතොලද්ධං උපායං.

නසම්මාවත්තනාදිකථා

68. උපජ්ඣායවත්තන්ති උපජ්ඣායමහි වත්තිතබ්බං වත්තං. සොතිසද්ධිවිහාරිකො. දුක්කටං ආපජ්ජනීති අස්ස, සො වා දුක්කටං ආපජ්ජනීති යොජනා. පණාමෙතබ්බොති එත්ථ පපුබ්බ නමුධාතුඅත්ථපකරණාදිවසෙන ඉධ අපසාදනත්ථොති ආහ “අපසාදෙනබ්බො”ති. අධිමත්තන්ති අධිකප්පමාණං. ගෙහසීතපෙමන්ති මෙත්තාසීනෙහං. චුත්තපටිපක්ඛනයෙනාති කණ්හපක්ඛෙ චුත්තෙන පටිපක්ඛෙන නයෙන. අලං පණාමෙතුන්ති එත්ථ

අලංසද්දස්සඅරහත්ථපටික්ඛිත්තෙසු ද්විසු අත්ථෙසු අරහත්ථොති ආහ
 “යුත්තොපණාමෙතු”න්ති.

සාතිසාරො හොතිති එත්ථ පකතිභාවංඅතික්කමිත්වා සරණං
 පවත්තනංඅතිසාරො,දොසො. සංවිජ්ජති සොඵතස්සාතිසාතිසාරොති
 දස්සෙන්නො ආහ “සදොසො හොති”ති.තස්සත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං
 “ආපත්තිං ආපජ්ජති”ති.ආපත්තින්ති දුක්කටාපත්තිං.තන්තිවත්තං.

තෙසන්ති සද්ධිවිහාරිකානං.වත්තන්ති බහුකානං සද්ධිවිහාරිකානං
 වත්තං.සාදියනං වා...පෙ.... බාලො හොතිති එත්ථ බාලස්ස කාරණං
 දස්සෙතුංවුත්තං “සාදියනං වා අසාදියනං වා න ජානාති”ති. සාදියනස්ස වා
 අසාදියනස්ස වාඅජානනත්තා බාලො හොතිති වුත්තං හොති. අජානනස්ස
 කාරණං දස්සෙතුං වුත්තං “බාලොහොති”ති. බාලත්තා සාදියනං වා
 අසාදියනං වා න ජානාතිති වුත්තං හොති.තෙසුති බහුකෙසු
 සද්ධිවිහාරිකෙසු.තස්සාති වත්තසම්පන්නභික්ඛුස්ස.තෙසන්ති ඉතරෙසං
 සද්ධිවිහාරිකානං.

රාධබ්‍රාහ්මණවත්ථුකථා

69. කිඤ්චාපිආයස්මා සාරිපුත්තො ජානාතිති යොජනා. ඉමිනා “කිං නු
 බො අජානන්තො පුච්ඡී”තිආසඬ්ඤං නිවාරෙති. භගවා
 අනුඤ්ඤාතුකාමොහොතිති සම්බන්ධො.පනසද්දො ගරහත්ථො, තථා
 ජානන්තොපිති අත්ථො.ලහුකන්ති හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනං. ලහුකත්තා
 පටික්ඛිපිත්වාතිවුත්තං හොති.අස්සාති භගවතො, අජ්ඣාසයන්ති
 සම්බන්ධො. “අජ්ඣාසයං විදිත්වා”තිවචනස්ස යුත්තිං දස්සෙන්නො ආහ
 “බුද්ධානං භී”තිආදි.භීති සච්චං.අයඤ්චාතිසාරිපුත්තත්ථෙරො ව.අග්ගොති
 කොට්ඨකංසො.සෙට්ඨොති පවරො උත්තමො.

“බ්‍යත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලොනා”ති එත්ථ බ්‍යත්තපටිබලානංවිසෙසං
 දස්සෙතුං වුත්තං “බ්‍යත්තො නාමා”තිආදි. තත්ථ යස්ස
 සාට්ඨකථංවිනයපිටකවාචුග්ගතං පවත්තති, අයංබ්‍යත්තොනාමාති යොජනා.
 තස්මිත්ති විනයපිටකංවාචුග්ගතභික්ඛුමිහි.යස්සාති භික්ඛුනො.සුග්ගභිතන්ති
 සාට්ඨකථාය සුට්ඨු ගහිතං.අයම්පිති පිසද්දො පුරිමභික්ඛුං අපෙක්ඛති.ඉමස්මිං
 අත්ථෙති ඉමස්මිං වත්ථුමහි, ඉමස්මිං විසයෙතිඅත්ථො.
 බ්‍යතිරෙකාන්වයවසෙනපටිබලංදස්සෙන්නො ආහ “යොපනා”තිආදි. යො
 පන න සක්කොතිති සම්බන්ධො. කස්මාති ආහ
 “කාසසොසසෙම්භාදිනාවා”තිආදි. තත්ථ කාසො ව සොසො ව සෙම්භො
 ව, තෙ ආදයො යස්ස ගෙලඤ්ඤස්සාතිකාසසොසසෙම්භාදි,ආදිසද්දෙන
 ඵලමුගාදයො සඬ්ගණ්භාති. ඔට්ඨො වදන්තො ව ජීවිහා ව, තා ආදයො යෙසං
 තාලුආදිනන්තිඔට්ඨදන්තජීවිහාදයො,තෙසං.පදබ්‍යඤ්ජනෙහීති
 පදඅක්ඛරෙහි.බ්‍යඤ්ජනසද්දො හෙත්ථ අක්ඛරවාචකො.භාපෙතිති ගලත්තා

භාෂෙති.අඤ්ඤා වාවත්තබ්බන්ති අඤ්ඤෙන සිලීලාදිනා ආකාරෙන වා
වත්තබ්බං.අඤ්ඤා වදන්ති අඤ්ඤෙන ධනිතාදිආකාරෙන
වදන්ති.තබ්බිපරිතොති තස්ස අපට්ඨලස්ස විපරිතො භික්ඛුති
සම්බන්ධො.තතොති ජානාෂෙතබ්බතො.යන්ති යංආකාරං ධාතුකම්මමෙතං,
සඬ්ඝොති කාරිතකම්මමෙතං. ඉධකාරිතකම්මං කිතො වදන්ති.

71. උපසම්පන්නසමනන්තරාති එත්ථ උපසම්පන්නස්ස සමනන්තරාති
අත්ථංනිවාරෙන්තො ආහ “උපසම්පන්නො භුත්වාච සමනන්තරා”ති.
එවසද්දෙන විරකාලංනිවත්තෙති.උල්ලුම්පතුති එත්ථඋපුබ්බලුපධාතුයා
උපසග්ගවසෙන වා අත්ථාතිසයවසෙන වා ධාතූනමනෙකත්ථත්තා
ඉධඋපුබ්බධරධාතුයා අත්ථෙ වත්තතිති දස්සෙන්තො ආහ“උද්ධරතු”ති.
උට්ඨාෂෙත්වා, උක්ඛිපිත්වා වා ධරතුති අත්ථො.තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො
ආහ “අකුසලා”තිආදි. තත්ථ “අකුසලා වුට්ඨාෂෙත්වා”තිඉමිනා සභාවධිනා
උත්සුපසග්ගස්ස අත්ථං දස්සෙති. “කුසලෙ පතිට්ඨාෂෙතු”ති
ඉමිනාසභාධාරෙන ධරධාතුස්ස අත්ථං දස්සෙති. උත්සුපසග්ගස්ස
උක්ඛිපනත්ථං දස්සෙන්තොආහ “සාමණෙරභාවා වා උද්ධරිත්වා”ති.
“පටිච්චා”ති ඉමිනාඋපාදායාති එත්ථ සමීපෙ ආදිශිත්වාති
සද්දත්ථමගහෙත්වාසඬ්ඝෙතත්ථවසෙන පාකටත්තා තස්ස සඬ්ඝෙතත්ථං
දස්සෙති, අධිජ්ජායත්ථං දස්සෙතිතිඅත්ථො.

73. අධිට්ඨිතාති එත්ථ අධි නිව්ච්චසෙන යාති පවත්තතිති
අධිට්ඨිතාතිවචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “නිව්ච්චප්පවත්තිනි”ති. කස්මා
චත්තාරො පච්චයානිස්සයාති චුත්තාති ආහ “යස්මා”තිආදි.
“චත්තාරො”තිආදිනා චත්තාරො පච්චයෙනිස්සාය අත්තභාවො සෙති
පවත්තතිතිස්සයාතිඅචුත්තකම්මත්ථං දස්සෙති.

18. ආචරියවත්තකථා

75. කිත්තායන්තිඑත්ථ එකාරලොපවසෙන සන්ධිභොතිති ආහ “කිංතෙ
අය”න්ති. “ඔවදිතබ්බොති”ඉමිනාඔවදියොති එත්ථ ණාපච්චයස්ස
කම්මත්ථං දස්සෙති.“තදත්ථායා”ති ඉමිනා “යදිදං ගණබන්ධික”න්ති
උත්තරවාකෝයංසද්දං දිස්වා පුබ්බවාකෝය තංසද්දං ඤාෂෙති, තස්ස
බාහුල්ලස්ස අත්ථායාතිඅත්ථො.

76. සොති පසුරො
පරිබ්බාජකො.තෙනාතිඋදාශිත්ථෙරෙන.සහධම්මිකන්ති සහ ධම්මෙන
කාරණෙන.බ්‍යත්තො තාව පුබ්බෙ චුත්තලක්ඛණො භොතු, පට්ඨලො පන
කථං ඤාතබ්බොති ආහ “යොපනා”තිආදි. යො පන සක්කොතිති
සම්බන්ධො.වාති සච්චං.එතන්ති පට්ඨලත්තං, “පඤ්චහි...පෙ....
විනෙතු”න්තිවචනං වා.

77. තිත්ථියපක්ඛසඬකන්තෙසුති තිත්ථියසඬබාතං සාසනස්ස පටිපක්ඛංසඬකමන්තෙසු. ආචාරසමාචාරසික්ඛාපනකන්ති අතිවිය වරිතබ්බංආභිසමාචාරිකසීලං සික්ඛාපනකං. ඉමිනා ආචාරං සික්ඛාපෙතිතිආවරියොති වචනත්ථං දස්සෙති. නාමමත්තමෙවාති “ආවරියො”ති වා “අන්තෙවාසිකො”ති වානාමමත්තමෙව. නානන්ති උපජ්ඣායතො වා සද්ධිවිහාරිකතො වානානං.

20. පණාමනාබමාපනාකථා

80. යං ලක්ඛණංචුත්තන්ති සම්බන්ධො. නිස්සයන්තෙවාසිකෙන කාතබ්බන්ති යොජනා. පබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මන්තෙවාසිකෙහීති පබ්බජ්ජන්තෙවාසිකෙන චඋපසම්පදන්තෙවාසිකෙන ච ධම්මන්තෙවාසිකෙන ව. එතෙසන්තිපබ්බජ්ජාඋපසම්පදාධම්මන්තෙවාසිකානං. එතෙසුති එතෙසු තීසුඅන්තෙවාසිකෙසු. ආවරියස්සාති පබ්බජ්ජන්තෙවාසිකොපබ්බජ්ජාචරියස්ස, උපසම්පදන්තෙවාසිකො උපසම්පදාචරියස්සාති අත්ථො. සම්පෙති නිස්සයාචරියස්ස ව ධම්මාචරියස්ස ව ආසන්නෙ. තස්මාති යස්මා අන්තෙවාසිකෙන ආවරියමිහි සම්මා වත්තිතබ්බං, තස්මා. ආවරියෙනාපීති නිස්සයපබ්බජ්ජා උපසම්පදාධම්මාචරියෙනාපි. ඔවාදාචරියො තෙසු සඬගහං ගව්ඡති. තෙසුතිවතුසු අන්තෙවාසිකෙසු.

22. නිස්සයපටිපස්සද්ධිකථා

ආණත්තිවිනිච්ඡයො

83. “නිස්සයපටිපස්සද්ධිසු”තිසමුභාධාරො. “උපජ්ඣායොපක්කන්තො වාතිආදීසු”ති අවයවාධාරො. “විජ්ජවසිතුකාමො”ති ඉමිනා නිරාලයභාවංදස්සෙති. එවං ගතෙති එවං උපජ්ඣායෙ ගතෙති යොජනා. අඤ්ඤදාපීති අඤ්ඤස්මිම්පි කාලෙ. උපජ්ඣායෙන පවාසිතකාලෙතිඅත්ථො. එකසම්භොගපරිභොගොති අත්තනා වා උපජ්ඣායෙන වා එකොපච්චයසම්භොගො ව ධම්මපරිභොගො ව. එකදිවසමිපීති පිසද්දොගරහත්ථො, ද්විහාදිකං පන පගෙවාති අත්ථො. පරිහාරො නත්ථීති ආපත්තිපරිහාරො නත්ථී, ආපත්තියා පරිහරණංඅපනයනං නත්ථීති අධිජ්ජායො. ලජ්ජී පෙසලොති ලජ්ජී හුත්වාපියසීලො හික්ඛුති සම්බන්ධො. තදගෙවාති තස්මිංඋපජ්ඣායස්ස පක්කන්තඅහනි එව. තථාති යථා “උපජ්ඣායො ලහුංආගමිස්සාමි”ති පුච්ඡති, තථා “අහං ලහුං ආගමිස්සාමි”ති චුත්තන්ති අත්ථො. සචෙ වදන්ති සචෙ ආවරියො වදන්ති යොජනා. අස්සාති හික්ඛුස්ස. සභාගතන්තිලජ්ජීපෙසලභාවං.

යාව ආගමනාති උපජ්ඣායස්ස යාව ආගමනා. නන්ති උපජ්ඣායං. “වාසෙන්නියෙවා”තිපදෙ කාරිතකම්මං. තත්ථාති උපජ්ඣායස්ස

ගතට්ඨානෙ.තෙනාති උපජ්ඣායෙන.පවත්තීති පවත්තනං.නදීපුරෙන වා උපද්දුතොති සම්බන්ධො. නදීපුරත්තා උදකොසක්කනං ආගමෙති, වොරාදීනං.උපද්දුතත්තා සභායෙ පරියෙසති.සොති උපජ්ඣායො.

“නිස්සයපණාමනා”ති ඉමිනා ආණාපනං.ආණත්තීති වචනත්ථෙත නිස්සයපණාමනා ආණත්තීති වුව්වතීතිදස්සෙති.නිස්සයපණාමනාති නිස්සයස්ස උපජ්ඣාචරියස්සපණාමනා. තස්මා පණාමිතො හොතීති සම්බන්ධො. “ආපුච්ඡිතිආදිනා”ති එත්ථ ආදිසද්දෙන “මා මං සුසානගමනං ආපුච්ඡි”තිආදයො සඬගණ්හාති.තෙනාතිසද්ධිවිහාරිකෙන.බමාපෙතබ්බොති තිතික්ඛාපෙතබ්බො.

තාවාති මහාථෙරෙහි, මහාථෙරානං වා පයමං.අඤ්ඤත්ථාති උපජ්ඣායස්ස විහාරතො අඤ්ඤං විහාරං.අප්පෙවාති අපි එව නාම බමෙය්‍යාති යොජනා.තත්‍රෙවාති අඤ්ඤත්ථෙව.දුබ්භික්ඛාදිදොසෙනාති එත්ථ ආදිසද්දෙන ඤාතිවියොගාදිදොසොගහෙතබ්බො.තංයෙවාති අත්තනා වසිතං තමෙව යානං.අඤ්ඤස්සාති උපජ්ඣායතො අඤ්ඤස්ස භික්ඛුස්සාති සම්බන්ධො.ඉමිනා උපජ්ඣායෙන පරිච්චත්තත්තා උපජ්ඣායසමොධානෙ නිස්සයපටිපස්සද්ධිනත්ථිති දීපෙති.

සමොධානවිනිච්ඡයො

ආපුච්ඡිත්ථාති =00 අන්තෙවාසිකං
ආපුච්ඡිත්ථා.තත්‍රාපිතිආචරියන්තෙවාසිකෙසුපි.කදාති කස්මිං
කාලෙ.සායන්තෙ වා රත්තිංවාති අප්ප සායන්තෙ වා රත්තිං
වා.තංබණ්ණෙයෙවාති තස්මිං සම්පට්ච්ඡනක්ඛණ්ණෙයෙව.

සො වාති අන්තෙවාසිකො ව.තතොති ගාමතො.සුගතොති සුට්ඨු ගතො, නිස්සයො පටිප්පස්සමහතීති අධිප්පායො.අථාපිති පුන වපරං. ආපුච්ඡිත්ථා පක්කමනෙ විනිච්ඡයං දස්සෙත්ථා ආපුච්ඡිත්ථා පක්කමනෙ තංදස්සෙත්තො ආහ “ආචරියං අනාපුච්ඡා”තිආදි.උපචාරසීමාතික්කමෙති උපචාරසීමාය අතික්කමෙ සති, අතික්කමනහෙතුවාති යොජනා. එත්ථ වඋපචාරසීමානාම පරික්ඛිත්තස්සවිහාරස්ස පරික්ඛෙපොයෙව, අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං.

සායන්තෙ වා රත්තිභාගෙ වාති අප්පසායන්තෙ වා රත්තිභාගෙ වා.ස්වෙති සුචෙව.

බහිසිමන්ති උපචාරසීමතො බහි.තතොති
බහිසිමතො.ද්විත්තංලෙඬ්චුපාතානන්ති අන්තෙවාසිකතො ද්විත්තං
ලෙඬ්චුපාතානං.අතික්කමිත්ථාති උපචාරසීමතො බහි
අන්තෙවාසිකසද්ධිවිහාරිකානංවසනට්ඨානතො අතික්කමිත්ථා.

මුච්චිතුකාමොති අන්තෙවාසිකම්භාමුච්චිතුකාමො ඵව.පණාමෙතීති කායවාචාහි පණාමෙති.සාලයොති ආචරියෙ සාපෙක්ඛො. “නිරාලයො”ති වත්වා තස්ස අත්ථංදස්සෙතුං වුත්තං “න දානී”තිආදි.ඵවම්පිති ධුරෙනික්ඛිත්තෙපි. උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙ සති, ධුරනික්ඛෙපහෙතු වාපට්ඨපස්සමහතීති යොජනා. පණාමිතෙන පටිපජ්ජිතබ්බන්ති සම්බන්ධො.

වුත්තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ “සවෙ හී”තිආදි.ආචරියන්ති නිස්සයාවරියං. චෙතියං වා වන්දන්තං උපජ්ඣායන්තිසම්බන්ධො, මග්ගජපට්පන්නං වා උපජ්ඣායන්ති යොජනා.දුරත්තාති දුරභාවතො.උපරිපාසාදෙනිපාසාදස්ස උපරි.තන්ති උපජ්ඣායං. නිසින්නං උපජ්ඣායන්තිසම්බන්ධො.

සවනවසෙනසමොධානෙ විනිච්ඡයො ඵවංචෙදිතබ්බොති යොජනා. උපජ්ඣායස්ස සද්දන්ති සම්බන්ධො.

23. උපසම්පාදෙනබ්බපඤ්චකකථා

84. ඉදානි =01 යංලක්ඛණං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.සඬ්ඛෙපතොති අඬ්ගානිඅනුද්ධරිත්වා සමාසතො.තත්ථාති යං “පඤ්චහි භික්ඛවෙඅඬ්ගෙහි සමන්නාගතෙන භික්ඛුනා”තිආදිමාහ, තත්ථ.අගුණඬ්ගෙහීති ගුණවිරහිතෙහි අඬ්ගෙහි.සොති භික්ඛු.න උපසම්පාදෙනබ්බන්තිඵත්ථ කම්මවාචාවරියෙන හුත්වා න උපසම්පාදෙනබ්බන්ති ආසඬ්කා භවෙය්‍යාති ආහ “උපජ්ඣායෙන හුත්වා න උපසම්පාදෙනබ්බ”න්ති.ඵත්ථාතිඵතෙසු පඤ්චකෙසු.ආදීසුති ඵත්ථ පුබ්බො නිදස්සන්තොඉතිසද්දො ලොපො හොති. ඉතිආදීසුති හි අත්ථො.අයුත්තවසෙනාතිඅනනුරූපවසෙන.යොති භික්ඛු.හීතිසච්චං, යස්මා වා. පරෙ ව සමාදපෙතුන්ති සම්බන්ධො.තත්ථාති සීලක්ඛන්ධාදිකෙ.පරිහරතීතිපරිසං පරිස්සයතො හරති අපනෙති.තස්සාති භික්ඛුනො. “සීලාදීහී”තිපදං “පරිභායතියෙවා”තිපදෙ අපාදානං, “න වඩ්ඪතී”තිපදෙ කරණං.තස්මාතිආදි ලද්ධගුණං.තෙනාති භික්ඛුනා.කස්මා ආපත්තිඅඬ්ගවසෙන න වුත්තන්ති ආහ “න හී”තිආදි.හීති යස්මා.තස්සෙවාති බීණාසවස්සෙව.න වදෙය්‍යාති බීණාසවානං අනභිරතියා අනුජ්ජන්තත්තා නවදෙය්‍ය. යදි න බීණාසවස්සෙව උපජ්ඣායාවරියභාවො අනුඤ්ඤාතො, අථ කස්මාබීණාසවපඤ්චකො වුත්තොති ආහ “යස්මා පනා”තිආදි. යස්මා න පරිභායතීතිසම්බන්ධො.

අන්තග්ගාහිකායාතිසස්සතුච්ඡෙදසඬ්ඛාතං අන්තං ලාමකං ගණ්හාති, ගණ්හාපෙතීති වා අන්තග්ගාහිකා, තාය.දිට්ඨියාති මිච්ඡාදිට්ඨියා.යත්තකං සුතන්ති භික්ඛුනොවාදකසික්ඛාපදෙ (පාවි. අට්ඨ. 145-147) වුත්තං යත්තකං සුතං.තෙනාති සුතෙන ඤ. යං ආපත්තාදි තෙනජානිතබ්බන්ති යොජනා.

ආපත්තිංන ජානාතීති එත්ථ ආපත්තිං ආපන්නොති න ජානාතීති අත්ථංදස්සෙන්නො ආහ “ඉදං නාමා”තිආදි. තත්ථ “ආපන්නො”ති ඉමිනා “ආපත්ති”ත්තිපදං “ආපන්නො”තිපාඨසෙසෙන යොජෙතබ්බන්ති දස්සෙති.

ආභිසමාචාරිකායාති එත්ථ උභතොවිභච්ඡගපරියාපන්නසීලතො අභිවිසෙසෙන සම්මා වර්තබ්බන්තිආභිසමාචාරං,බන්ධකපරියාපන්නං වත්තපට්ඨසීලං, තං ආරබ්භපඤ්ඤත්තාආභිසමාචාරිකා,බන්ධකපරියාපන්නා සික්ඛා, තාය.ආදිබ්‍රහ්මචාරියකායාති එත්ථ මග්ගසඤ්ඤාසංවරියස්ස ආදි මරියාදො ආදිබ්‍රහ්මචරියො, තස්මිං පවත්තා ආදිබ්‍රහ්මචරියකා =02, උභතොවිභච්ඡගපරියාපන්නා සික්ඛා, තාය.සෙක්ඛපණ්ණත්තියන්ති සික්ඛිතබ්බට්ඨෙන සික්ඛා, සා එව භගවතාපඤ්ඤත්තත්තා සෙක්ඛපණ්ණත්ති. අථ වා සික්ඛනං සික්ඛා, තාය සික්ඛනත්ථාය භගවතාපඤ්ඤපියතීති සෙක්ඛපණ්ණත්ති උභතොවිභච්ඡගපරියාපන්නසික්ඛායෙව, තස්සං.අභිධම්මෙති එත්ථ සුත්තත්තපාළිතො අභි අතිරෙකො, අභිවිසිට්ඨො වාධම්මො අභිධම්මොති චුත්තෙ නාමරූපපරිච්ඡෙදකං අභිධම්මපිටකන්ති ආහ “නාමරූපපරිච්ඡෙදෙ”ති.අභිවිනයෙති එත්ථ අභිභවිත්වාකායවාචං විනෙතීති අභිවිනයො, අභිභවිත්වා කායවාචං විනෙති එත්ථ, එතෙනාති වාඅභිවිනයොති චුත්තෙ විනයපිටකන්ති ආහ “සකලෙ විනයපිටකේ”ති.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු පදෙසු, සබ්බෙසං වා පදානං. අත්ථොදට්ඨබ්බොති යොජනා. “කාරණෙන”ති එත්ථ කාරණසද්දෙන“ධම්මතො”ති එත්ථ ධම්මසද්දස්ස සභාවත්ථාදයො නිවාරෙත්වාකාරණත්ථනං දීපෙති, එනසද්දෙන තොපච්චයස්ස විසෙසනත්ථං.ඉතීති එවං යථාචුත්තනයෙනාති අත්ථො.චතුත්ථෙති චතුත්ථපඤ්චකේ. චතුත්ථපඤ්චකතො තිණි පදානි, පඤ්චමපඤ්චකතො ද්වෙ පදානි ගහෙත්වා පඤ්චකං කත්වා චුත්තං “චත්තාරොපඤ්චකා”ති. අට්ඨසු පඤ්චකෙසුති සම්බන්ධො.

ඉති සොළසපඤ්චකවිනිච්ඡයෙ යොජනා සමත්තා.

24. උපසම්පාදෙනබ්බජක්කකථා

85. තත්තිඋභතදසවස්සපදං.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු ඡක්කෙසු.තත්ථාතිඡක්කෙසු. “පාතිමොක්ඛාති විත්ථාරෙනා”ති චුත්තත්තා විභච්ඡගවසෙන ගහෙතබ්බානීතිආහ “උභතොවිභච්ඡගවසෙන චුත්තානී”ති. මානිකාවිභච්ඡගවසෙන සුට්ඨු විභජිතබ්බානීතිසුවිභත්තානි,වාචුග්ගතවසෙන සුන්දරා පවත්ති එතෙසන්තිසුප්පවත්තීති,සුත්තතො අනුඛාසඤ්ජනතො සුට්ඨුවිනිච්ඡිතබ්බානීතිසුවිනිච්ඡිතබ්බානීති අත්ථංදස්සෙන්නො ආහ “මානිකාවිභච්ඡගවසෙනා”තිආදි.

25. අඤ්ඤානිත්ථියපුබ්බවත්ථුකථා

86. යො පනාති යො පන අඤ්ඤානිත්ථියපුබ්බො. අඤ්ඤාපීති පසුරතො අපරොපි. ඉධාති ඉමස්මිංසාසනෙ. තස්මින්ති අඤ්ඤානිත්ථියපුබ්බෙ. තත්ථාති “යො සො භික්ඛවෙ අඤ්ඤාපී” තිආදිවවනෙ. අයන්ති පරිවාසො. නග්ගපරිබ්බාජකස්සෙවාති වත්ථා තස්ස හෙදං දස්සෙතුං. චුත්තං “ආජීවකස්ස වා අවෙලකස්ස වා” ති. තත්ථආජීවකොඋපරි එකමෙවවත්ථං උපකච්ඡකෙ පවෙසෙත්ථා පරිදහති, හෙට්ඨා නග්ගො. අවෙලකොපන සබ්බෙන සබ්බං නග්ගොයෙව. සොපීති =03 නග්ගපරිබ්බාජකොපි. වාලකම්බලාදීනන්ති වාලෙන කතං කම්බලං, ආදිසද්දෙන කෙසකම්බලාදයොසඬගණ්හාති. අස්සාති පරිබ්බාජකස්ස. අඤ්ඤස්සාති නග්ගපරිබ්බාජකතො අපරස්ස. පණ්ඩරඬගාදිකස්සාති පණ්ඩරං සෙනවත්ථං. අඬගෙ සරිරෙච්ඡතස්සත්ථිති පණ්ඩරඬගො, ආදිසද්දෙන නීලඬගාදයොසඬගණ්හාති.

එවන්ති ඉමිනා කෙසමස්සුඬරොපනාදිනා. පබ්බාජෙන්තෙහි භික්ඛුහීති සම්බන්ධො. තස්මින්ති අඤ්ඤානිත්ථියපුබ්බෙ, නිසින්තෙයෙවාති යොජනා. අනාදරෙ වෙනං භූමිමව්වනං. තස්සාති අඤ්ඤානිත්ථියපුබ්බස්ස. නයිමෙති න ඉමෙ, භික්ඛුහි සම්බන්ධො. තන්ති අඤ්ඤානිත්ථියපුබ්බං.

87. “එවංඛො...පෙ.... අනාරාධකො” ති අයං කථා මාතිකාති යොජනා. අස්සාති අඤ්ඤානිත්ථියපුබ්බස්ස. තස්සෙවාති තස්සායෙව මාතිකාය. තත්ථාති විහඬගෙ. අතිකාලෙනාති එත්ථ භත්තකිව්වං කත්ථා වත්තකරණවෙලායෙව අතිකාලො නාමාති දස්සෙන්තො ආහ “වත්තකරණවෙලායමෙවා” ති. ඉමිනා භූමිමත්ථෙ කරණවචනන්ති පිදස්සෙති. තත්ථෙව්වාති කුලසරෙසුයෙව. අඤ්ඤදත්ථුති එකංසෙන, “කරොන්තො” ති ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති. එවම්පි කරොන්තො අඤ්ඤානිත්ථියපුබ්බොති යොජනා. “සම්පාදකො” ති ඉමිනා අනාරාධකොති එත්ථ ආරාධසද්දස්ස සාධනත්ථං දස්සෙති, තොසනත්ථාදයොනිවත්තෙති.

අජ්ඣාචාරත්ථිකා විසන්ති පවිසන්ති එත්ථාති වෙසියා, සොහණරූපසඬබ්බාතං වෙසං ධාරෙතීති වාවෙසියා. තෙන චුත්තං “සුලභජ්ඣාචාරා” තිආදි. ආමිසොයෙව කිඤ්ඤ්ඤො අප්පමත්තකට්ඨෙනාති ආමිසකිඤ්ඤ්ඤො, විසෙසනපරපදො. අථ වා ආමිසො ව තතො අඤ්ඤො කිඤ්ඤ්ඤො ව ආමිසකිඤ්ඤ්ඤො, තස්ස සම්පදානං ආමිසකිඤ්ඤ්ඤො සම්පදානං. කිඤ්ඤ්ඤො කෙසරස්සෙව මුඛ්‍යතො වාවකො, අප්පමත්තකස්ස පන රුළුභිවසෙන. විධවාති එත්ථ ධවසද්දො පතීනොයෙව වාවකො, න රුක්ඛවිසෙසස්සාති දස්සෙන්තො ආහ “මතපතිකාවා” තිආදි. ඉමෙහි පදෙහි මතවසෙන වා පචුත්ථවසෙන වා විගතො ධවො එතාසං, ධවෙන වා විගතාති විධවාති

වචනත්ථං දස්සෙති.කාතිවිධවා. යොබ්බනපත්තත්තා වා යොබ්බනාතීතත්තා වා පුල්ලා මහන්තා කුමාරිකාතිපුල්ලකුමාරිකාති දස්සෙන්නො ආහ “යොබ්බනපත්තා”තිආදි.පණ්ඩකාති එත්ථ ආසිත්තපණ්ඩකාදීසු පඤ්චසු පණ්ඩකෙසුනපුංසකපණ්ඩකොවාධිජ්ජෙතොති ආහ “නපුංසකා”ති.සමානපබ්බජ්ජාති හික්ඛුහි සමානපබ්බජ්ජා.තතොති විස්සාසතො.

තත්ථාති වෙසියාදීසු.තාසන්ති වෙසියානං.සොතිඅඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බො.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු =04 විධවාදීසු. ගන්තබ්බතං දස්සෙන්නො ආහ “සචෙ පනා”තිආදි.තථාති යථා ගන්තබ්බත්තං වුත්තං, තථා.

උච්චාවචානීති එත්ථ උද්ධං වයතිවඩ්ඪතීතිඋච්චං,වයතො අවගතො වියොගොතිඅවචං. උච්චඤ්ච අවචඤ්චඋච්චාවචානීතිවචනත්ථෙත මහන්තවුද්දකත්ථොති ආහ “මහන්තවුද්දකානී”ති. “කම්මානී”ති ඉමීනා “කරණියානී”තිපදස්ස සරූපං දස්සෙති. තංදස්සනෙන ව කත්තබ්බානීතිකරණියානීති වචනත්ථො කාතබ්බො.තත්ථාතිමහන්තවුද්දකෙසු කම්මෙසු. තත්ථ නදක්ඛොති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං වුත්තං “තෙසු තෙසුනවකම්මෙසු”ති. “උට්ඨානවීරියසම්පන්නො”ති ඉමීනා නත්ථි අලසො කොසජ්ජංඑතස්සාතිඅනලසොති වචනත්ථං දස්සෙති.තත්තාති එත්ථ ත්‍රපච්චයො සත්තමාත්ථෙ විච්ඡාජොතකොති ආහ “තෙසු තෙසු”ති. “යානුජ්ජත්තිකාය වීමංසායා”ති වුත්තවචනස්සත්ථං දස්සෙන්නොආහ “ඉදමෙව”න්තිආදි. “තස්මිංයෙව ඛණෙ උජ්ජන්තපඤ්ඤායා”ති ඉමීනා “යානුජ්ජත්තිකායා”ති එත්ථයානසද්දො තඩ්ඛණත්ථොතිදස්සෙති.අලං කාතුන්ති එත්ථඅලංසද්දො භුසනචාරණපරියත්තසඩ්ඛාතෙසු තීසු අත්ථෙසුපරියත්තත්ථොති ආහ “කාතුං සමත්ථො”ති.

තිබ්බච්ඡන්දොති තිබ්ඤ්ජන්දො. “බලවච්ඡන්දො”ති ඉමීනා අධිජ්ජායත්ථං දස්සෙති.ලොකියසමාධිභාවනායාති ලොකියාය අට්ඨසමාපත්තිසඩ්ඛාතායසමාධිභාවනාය.

ඉධාගතොති ඉමස්මිං සාසනෙ ආගතො.තිත්ථායතනසාමිකස්සාති තරන්ති උජ්ජෙවන්ති සත්තාඋම්මුජ්ජනිමුජ්ජං කරොන්ති එත්ථාතිතිත්ථං,ද්වාසට්ඨි දිට්ඨියො. තමෙව ආයතනං දිට්ඨිගතිකානන්තිතිත්ථායතනං. අථ වා තිත්ථමෙතෙසමත්ථිතිතිත්ථිනො,තෙසමායතනං තිත්ථායතනං, තස්ස සාමිකොතිත්ථායතනසාමිකො, තස්ස.තස්ස දිට්ඨියාති එත්ථදිට්ඨිසද්දො ලද්ධිපරියායොති ආහ “තස්ස සන්තකාය ලද්ධියා”ති.කස්මා සා ලද්ධි “බන්ති”ති ව “රූචී”ති ව “ආදායො”ති ව වුච්චතීති ආහ “ඉදානී”තිආදි.

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
සායෙව ලද්දි බමති වෙව රුච්චති ව ගහිතා වාති යොජනා.තස්ස
තිත්ථකරස්සාති කත්ථත්ථෙ සාමිවචනං.තස්සාති
තිත්ථායනනසාමිකස්ස.හඤ්ඤමානායාති හණියමානාය.අනභිරද්ධොතිඵත්ථ
අනභිරාධිතො අපරිතොසිතචිත්තොති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ
“අපරිපුණ්ණසංකප්පො, නො පග්ගහිතචිත්තො”ති.යදිදන්නියං ඉදං
“අනත්තමනත්ත”න්ති වා “අත්තමනත්ත”න්ති වා සම්බන්ධො. ඉමිනා
“ඉද”න්තිපදස්ස අනියමං දස්සෙති.ඉමෙති හික්ඛු. යඤ්චඅනත්තමනත්තන්ති
යොජනා.තස්සෙවාතිඅඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්සඵව අනත්තමනත්තන්ති
සම්බන්ධො.ඉදන්ති ද්වෙ අත්තමනත්තාති, ද්වෙ
අනත්තමනත්තාතිතිවතුබ්බිධං ඉදං ධම්මජාතං.සංඝාටනීයන්ති
සංඝාටිතබ්බං, සන්නිවයං කාතබ්බන්ති අත්ථො.
“අනාරාධකෙ”තිආදිනාඅනාරාධනීයස්මිත්ති =05 ඵත්ථ න ආරාධෙති
වත්තං අනෙත කම්මෙනාතිඅනාරාධනීයන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.ඉදන්ති
වතුබ්බිධං.ලිඛිගන්ති කාරණං.ලක්ඛණන්ති විහනං.ඉතොතිඅට්ඨචිගතො
නිහටෙනාති සම්බන්ධො.චුත්තවිපල්ලාසෙනාතිකණ්හපක්ඛෙ
චුත්තවිපරිතෙන.

සුක්කපක්ඛෙ අට්ඨචිගාති සමොධානෙත්වා දස්සෙන්නො ආහ
“නාතිකාලෙන ගාමපවෙසනං නාතිදිවා පටික්කමන”න්තිආදි.
කණ්හපක්ඛෙපි ඉමිනා නයෙනඅට්ඨචිගාති සමොධානෙතබ්බාති.
“පරිතොසකො”ති ඉමිනාආරාධකසද්දස්ස තොසනත්ථං දස්සෙති. හෙට්ඨා
පන “සම්පාදකො”තිචුත්තත්තා සාධනත්ථං දස්සෙතීති දට්ඨබ්බං.

උපසම්පදමාලකෙපීති උපසම්පාදට්ඨානෙඵකකුට්ඨුත්තෙ
අනෙකකොණෙ පතිස්සයවිසෙසෙපි. සො හි ඵකකුටං කත්වා අනෙකෙහි
කොණෙහිමලියති විභූසියතීතිමාලොති වුවචති. “චත්තාරො
මාසෙපරිවසිතබ්බ”න්තිවචනං අසදිසුපමාය පාකටං කරොන්නො “යථා
පනා”තිආදිමාහ.හීති සච්චං.අස්සාතිඅඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බස්ස. පරිවසන්නො
අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බොති සම්බන්ධො.අත්තරාති වතුමාසස්ස
අබ්හන්තරෙ.කුප්පනසභාවොති නස්සනසභාවො.පරිග්ගණ්හාතීති
පරිච්ඡින්නදිත්වා ගණ්හාති.නාමරූපං වචන්ථපෙතීති “ඉදං නාමං, ඉදං
රූප”න්ති වචන්ථපෙති.ලක්ඛණන්ති නමනරූප්පනලක්ඛණං,
අනිච්චාදිලක්ඛණං වා.සොතාපත්තිමග්ගස්ස දිට්ඨිවිචිකිච්ඡාපහානං සන්ධාය
චුත්තං “සමුහතාති...පෙ....සල්ල”න්ති.අබ්බුල්ලන්ති ආවහිසිත්ථාති
අබ්බුල්ලං, උද්ධං වහිසිත්ථාති අත්ථො. ආත්තපසග්ගො හි
උද්ධචිගමත්ථො.තංදිවසමෙවාති තස්මිං සොතාපත්තිමග්ගස්ස
පටිලහනදිවසෙයෙව.භුම්මත්ථෙ වෙතං උපයොගවචනං.තදහෙවාති
තස්මිංසොතාපත්තහවනඅහනි ඵව.

තස්සාති අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බස්ස.පාළියං පත්තස්ස අනාගතත්තා චුත්තං
 “පත්තම්පි තථෙවා”ති. යථා උපජ්ඣායමූලකංචීවරං පරියෙසිතබ්බං,
 පත්තම්පි තථෙවාතිඅත්ථො.ඉදන්ති
 පත්තචීවරං.ඉමස්සාතිඅඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බස්ස.අඤ්ඤෙති උපජ්ඣායතො
 අපරෙ.තෙහිපිති අඤ්ඤෙහිපි.විලොමාති පටිලොමා.ආයත්තන්ති
 අධිනං.ආයත්තජීවිකත්තාති අඤ්ඤාතිත්ථියපුබ්බස්ස
 උපජ්ඣායෙනආයත්තජීවිකත්තා.තස්සාති උපජ්ඣායස්ස.වචනකරොති
 වචනං කරො. වාකොපි සමාසෙපි වචනසද්දස්ස “තස්සා”තිපදමෙව
 අපෙක්ඛත්තා “වචනකරො”ති සමාසො හොති. එසෙව නයො
 “උපජ්ඣායෙනආයත්තජීවිකත්තා”ති එත්ථාපි.තෙනාති වචනකරහෙතුතා.

අග්ගිපරිවරණකාති =06 අග්ගිපුජකා. ඉමිනාඅග්ගිං
 පරිවරන්තිතිඅග්ගිකාති වචනත්ථං දස්සෙති.තාපසාති ජටාධරා. තෙ හි යස්මා
 ජටා ව තපො ව එතෙසමත්ථී, තස්මා “ජටිලා”ති ව “තාපසා”ති ව
 වුවචන්ති.එතෙති ජටිලකා. “කිරියං න පටිබාහන්ති”ති චුත්තවචනස්ස
 අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “අත්ථී කම්මං, අත්ථී කම්මවිපාකො”ති.එතදෙව
 පබ්බජ්ජන්ති එතං එවතාපසපබ්බජ්ජං.එතෙසන්ති ජටිලානං.සාසනෙති
 බුද්ධස්ස සාසනෙ.තෙසන්තිඤාතීනං, ඉමං පරිභාරන්ති සම්බන්ධො.තෙති
 ඤාතයො.හීති සච්චං, යස්මා වා.ඤාතිසෙට්ඨස්සාති ඤාතියෙව සෙට්ඨො,
 ඤාතීනං වාති ඤාතිසෙට්ඨො, තස්ස, බුද්ධස්සාති සම්බන්ධො.

26. පඤ්චාබාධවත්ථුකථා

88. මගධෙසුති එත්ථ බහුවචනපදෙන චුත්තත්තා ජනපදස්ස නාමන්ති
 ආහ “මගධනාමකෙ ජනපදෙ”ති.අමනුස්සානඤ්චාති
 මනුස්සෙහිඅඤ්ඤසත්තානඤ්ච. උස්සන්තසද්දො ව උස්සදසද්දො ව
 වුඩ්ඪිජ්ජත්තපරියායොති ආහ “උස්සන්තා වුඩ්ඪිජ්ජත්තා”ති.
 “ථාතිජ්ජත්තා”ති ඉමිනා තමෙවත්ථං දස්සෙති.තෙහිති කුට්ඨාදීහි පඤ්චහි
 ආබාධෙහි.

තත්ථාති කුට්ඨාදීසු පඤ්චසු ආබාධෙසු.ආබාධිකං ආභූසො බාධති
 පිළෙතිතිආබාධො,අභිගපච්චඩ්ඨගං කුට්ඨිජ්ජන්දතීතිකුට්ඨං. “රත්තකුට්ඨං
 වා”තිආදීසු වාසද්දෙනසෙතකුට්ඨාදීනිපි සභිගණ්හාති.කීටිහ දද්දු
 බජ්ජුආදිජ්ජහෙදම්පිති කීටිහො ව දද්දු ව බජ්ජු ව කීටිහදද්දුබජ්ජුයො, තා
 ආදයො යෙසං කුට්ඨානන්ති කීටිහදද්දුබජ්ජුආදයො, තෙසං
 පහෙදොකීටිහදද්දු බජ්ජුආදිජ්ජහෙදො, තම්පි. තත්ථකීටිහොති කීටිහොති
 පදවිභාගො කාතබ්බො. තත්ථකීටොති කිම්. ඉමිනාකීටකුලාවකං
 “කීටො”ති ගහෙතබ්බං, කීටො වියාතිකීටො,කුට්ඨවිසෙසො.ඉහොති ගජො.
 ඉමිනා ගජස්ස සබලං “ඉහො”තිගහෙතබ්බං. ඉහො
 වියාතිඉහො,කුට්ඨවිසෙසො. කීටොයෙව
 ඉහොකීටිහො,කුට්ඨාබාධවිසෙසො, යං ලොකෙ“කුට්ඨාබාධ විසෙසො”ඉති

වොහරන්ති.දද්දුති කච්ඡු. සා හි සරීරං දංසති විදංසති, හිංසතීති වාදද්දුති වුවවති. එකස්ස දකාරස්ස රකාරං කත්වා “දද්දු”තිපිපායො. යං ලොකෙ “ජ්වෙ?” ඉති වොහරන්ති.ඛජ්ජුති කණ්ඩුවනං. තඤ්ඤි සරීරං ඛජ්ජති ඛාථති ඛදති, හිංසතීතිවා ඛජ්ජුති වුවවති. යං ලොකෙ “ඛජ්ජ” ඉති වොහරන්ති. “කච්ඡු”තිපි පායො, සො අපායො දද්දුසද්දෙන තස්ස ගහිතත්තා.තත්ති කුට්ඨං.පකතිපට්ච්ඡන්තට්ඨානෙනිපකතියා පට්ච්ඡන්තට්ඨානෙ, යථානිවත්ථපාරුතට්ඨානෙනි අත්ථො. ඉමිනා විසෙසතොපට්ච්ඡන්තං නිවත්තෙති. අවඛිද්ධනකපක්ඛෙ ධීතං සවෙ හොතීති යොජනා.පකතිවණ්ණෙනි =07 පකතිජවියං. යථා අවණා ජවි හොති, තථාති අත්ථො.ඉදං වණුවත්ථුං සන්ධාය න වුත්තං.

මෙදගණ්ඩොති මෙදො අස්මිං අත්ථිතිමෙදො,ගණ්ඩති ථොටො භවතීතිගණ්ඩො,මෙදොයෙව ගණ්ඩො මෙදගණ්ඩො. යං ලොකෙ “මෙදගණ්ඩොඉති වොහරන්ති.කොලට්ඨීති කොලං වුවවති ඛදරඵලං, තස්ස අට්ඨි කොලට්ඨී.අවඛිද්ධනකපක්ඛෙ ධීතෙ සතීති යොජනා.සඤ්ජවිත්තිසංවිජ්ජමානජවිං, සඤ්ජාතජවිං වා.උණ්ණිගණ්ඩාති උද්ධංතමන්තීති උණ්ණියො, තායෙව ගණ්ඩා උණ්ණිගණ්ඩා. යෙ ලොකෙ “උණ්ණිගණ්ඩා” ඉතිවොහරන්ති.තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං සරීරපදෙසෙ.බීරපිළකාති බීරං එත්ථ අත්ථිති බීරා, තා එව පිළකාබීරපිළකා. යා ලොකෙ “බීරපිළකා” ඉති ව ඉති ව වොහරන්ති.තාසුති පිළකාසු. බීරපිළකා නාම ගණ්ඩා හොන්තීති සම්බන්ධො.බරපිළකාති බරසභාවා පිළකා. බරසභාවත්තා තෙන සත්තා මරණම්පිගච්ඡන්ති, මරණමත්තම්පි දුක්ඛං. යාලොකෙ ඉති “බීරපිළකා”වොහරන්ති. පදුමකණ්ණිකා නාම ගණ්ඩා හොන්තීති සම්බන්ධො. පදුමස්ස කණ්ණිකා වියපදුමකණ්ණිකා. යා ලොකෙ “පදුමකණ්ණිකා”ඉති වොහරන්ති. සාසපබ්ජකා නාම ගණ්ඩාතිසම්බන්ධො. සාසපස්ස බීජං පමාණමෙතාසන්තිසාසපබ්ජකා. යාලොකෙ “සාසපබ්ජකා” ඉති වොහරන්ති.තා සබ්බාති සබ්බා තාපිළකා, ගණ්ඩජාතියො වා.තාසුති පිළකාසු, ගණ්ඩජාතීසුවා.

පදුමපුණ්ඩරිකපත්තවණ්ණන්තිපදුමංනාම රත්තං, පුණ්ඩරිකංනාම සෙතං, තෙසං පුප්ඵපත්තස්ස වණ්ණං විය වණ්ණමෙතස්සාති පදුමපුණ්ඩරිකපත්තවණ්ණං, සඬ්ඛකුට්ඨං. යං ලොකෙ “පදුමපුණ්ඩරිකපත්තවණ්ණං, සඬ්ඛකුට්ඨං” ඉති වොහරන්ති.යෙනාති කුට්ඨෙන. ගුන්තං සරීරං සබලං විය මනුස්සානං සරීරංසබලං හොතීති යොජනා.තස්මින්ති කිලාසෙ.සොසබ්බාධීති ඛයරොගො. සො හි යස්මා මංසලොහිතාදීති සොසාපෙති, තස්මාසොසොති වුවවති. යං ලොකෙ “සාංස” ඉති ව “සොසබ්බාධි” ඉති ව වොහරන්ති.තස්මින්තිසොසබ්බාධිමිහි.අපමාරොති අපස්මාරො. සො හි සාරතොඅපගතත්තා “අපමාරො”ති වුවවති සකාරස්ස මකාරං කත්වා. යං

ලොකෙ “අපමාර” ඉති ව“අරු?”ඉති ව වොහරන්ති.තත්ථාතිද්විසු උම්මාදෙසු. ආධාරෙ චෙතං භූමිමවචනං. දුත්තිකිච්ඡො හොතිති සම්බන්ධො.

27. රාජහට්ඨත්ථුකථා

90. උච්චිතථාති එත්ථ විධාතුයා වඩ්ඪනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “වඩ්ඪෙඨා”ති.සොතාපන්නත්තාති බිම්බිසාරරඤ්ඤො =08 සොතාපන්නභාවතො.සාතෙථාති ජීවිතා වොරොපෙථ.හනථාති පහරථ.තතොති උපජ්ඣායතො. ආචරියොසෙට්ඨොති සම්බන්ධො.තතොති ආචරියතො.ඉදන්ති වචනං, ආගතන්ති සම්බන්ධො. ආහංසු වොහාරිකා මහාමත්තාමුසාවාදෙනාති යොජනා.අමච්චොති සබ්බරාජකිච්චෙසු අමා සහරඤ්ඤා භවතීති අමච්චො.අමාසද්දො සහත්ථෙ නිපාතො. “අමා”ති නිපාතතො භවත්ථෙ අච්චපච්චයො(මොග්ගල්ලානෙ 4.23 සුත්තෙ).මහාමත්තොති මහන්නො මත්තා ඉස්සරියා එතස්සාතිමහාමත්තො.මත්තාසද්දො හෙත්ථ ඉස්සරියවාචකො.සෙවකොති රාජානං සෙවති භජතීති සෙවකො.හත්තචෙතනභටොති හත්තචෙතනානමත්ථාය හටො.තස්සාති රාජහට්ඨස්ස.පුත්තනත්තභාතුකාදයොතිආදිසද්දෙන භාගිනෙය්‍යාදයො සඬගණ්හාති.යො පනාති රාජහට්ඨො පන.නිය්‍යාතෙතීතිඅප්පෙති.තං යානන්ති තං රාජහට්ඨානං.යෙන වාති කම්මකාරෙන වා.යංකම්මකාරණාතියස්ස කම්මස්ස කාරණා.යො වාති රාජහට්ඨො වා.පබ්බපස්සුති පබ්බාපෙහි.

28. වොරවත්ථුකථා

91. දිට්ඨපුබ්බොති අඬගුලිමාලො පුබ්බෙ දිට්ඨො.අයන්ති වොරො.සොති අඬගුලිමාලො.අඤ්ඤෙසං සන්තිකා වචනං සුඤ්ඤාතිති යොජනා.තෙති මනුස්සා.උබ්බිජ්ජන්තිපීති කායෙන උබ්බිජ්ජන්තිපි.උත්තසන්තිපීති චිත්තෙන උත්තසන්තිපි. අඬගුලිමාලො භික්ඛුහින පබ්බාජිතො, නනු භගවතා පන සයං පබ්බාජිතො, අථ කස්මා “න භික්ඛවෙ”තිචුත්තන්ති ආහ “භගවා සයං ධම්මස්සාමී”ති.ධම්මස්සාමීති ව ධම්මස්ස ඉස්සරො, ධම්මෙන වා දෙවමනුස්සානංඉස්සරො, අධිපතීති අත්ථො. භික්ඛුනං අකරණත්ථාය භික්ඛුනං සික්ඛාපදන්ති යොජනා.තත්ථාති “න භික්ඛවෙ”තිආදිවචනෙ. “ධජංබන්ධිත්වා”තිආදිනා ධජස්ස බන්ධනං ධජබන්ධො, ධජබන්ධො වියාතිධජබන්ධො,ධජබන්ධො හුත්වා වරතීතිධජබන්ධොති වචනත්ථං දස්සෙති.තස්මාතියස්මා ධජබන්ධො, තස්මා.යොති වොරො.පන්ථදුහනං වාති පන්ථෙ දුහනං වා.පඤ්ඤායතිවාති එත්ථ වසද්දො වාක්‍යසම්පිණ්ඩනත්ථො. න කෙවලඤ්ඤි විචරතියෙව, අථ බොපඤ්ඤායති වාති අත්ථො.ඉදන්ති වොරකම්මං.රජ්ජන්ති රාජභාවං.සොති රාජපුත්තො.හීති සච්චං, යස්මා වා.තස්මීන්ති රාජපුත්තෙ.පුබ්බෙතිපුබ්බකාලෙ.තන්ති වොරං.එවන්තිඉම්මාකාරෙන, ජානන්ති චෙති යොජනා.අදිස්සමානාති අත්තානංඅපඤ්ඤායමානා. ඉදං

සන්ධිවිෂ්ඨාදිවොරෙසන්ධාය වුත්තං, නඤ්ඤාදිවොරෙ.පච්ඡායීති
ථෙය්‍යකරණතො පච්ඡායී.තෙජීති වොරෙපි.

92. භයෙනාති භයතො.එතෙ පනාති භික්ඛු පන.ලද්ධාභයත්තාති
රාජතො ලද්ධො අභයො ඉමෙහීති ලද්ධාභයා, තෙසංභාවො ලද්ධාභයත්තං,
තස්මා.කාරහෙදකොති එත්ථකාරසද්දො රුක්ඛවිසෙසෙ =09 ව සක්කාරෙ ව
බන්ධනාලයෙ ව පවත්නති, ඉධ පන බන්ධනාලයෙති දස්සෙත්තො ආභ
“කාරං වුව්වති බන්ධනාගාර”ත්ති.බන්ධනාගාරඤ්ඤි කරොන්ති තං
පවෙසිතෙ ජනෙ භිංසන්ති එත්ථාති “කාරා”ති වුව්වති.ඉධාති
“කාරහෙදකො”තිපදෙ. දීපබන්ධනං වා භොතූති යොජනා.ඉමෙහි පදෙහි න
කෙවලං බන්ධනාගාරංයෙව කාරා නාම භොති, අථ ඛො
අන්ද්‍රබන්ධනාදිනිපිකාරායෙව නාමාති දස්සෙති.යොති වොරො.එතෙසුති
බන්ධනෙසු.මුඤ්චිත්වා වාතිරජ්ජුබන්ධනං නිබ්බෙයෙත්වා වා. ඉමෙහි පදෙහි
න කෙවලං කාරාය භින්දනතො එව කාරහෙදකොනාම භොති, අථ ඛො
ඡින්දනමුඤ්චනවිවරණෙහිපි කාරහෙදකොයෙව නාමාති
දස්සෙති.දීපන්තරන්ති බන්ධනදීපතො අන්තරං අඤ්ඤං දීපන්ති
අත්ථො.වක්කවාළබන්ධනං භින්දිත්වා වක්කවාළන්තරං ගතො අට්ඨකථායං
න වුත්තො.සොති නවොරකො.ගාමනිගමපට්ටනාදීනීති එත්ථපට්ටනන්ති
නාවාපට්ටනං, සකට්පට්ටනඤ්ච.කෙණ්ණියාති රඤ්ඤො
දාතබ්බආයෙන.තන්තිකෙණ්ණං.නිධානන්ති නික්ඛණ්ණිත්වා යපිතං
ධනං.උපසංහරිත්වාති රාජාදීනං සන්තිකං හරිත්වා.තන්ති කසිකම්මාදීහි
සම්පාදෙත්වා ජීවන්තං.තත්ථෙව්වාති බන්ධාපිතට්ඨානෙයෙව.

93. යත්ථාති යස්මිං යානෙ. යො කොච්ඡි පලාතොති සම්බන්ධො. නන්ති
යංකිඤ්චි ජනං, ලිබාපෙතීති යොජනා.පණ්ණෙ වාති කුසෙ වා.අස්සාති
ජනස්ස.දණ්ඩන්ති ධනදණ්ඩං.ලිඛිතකොති ලිඛිතබ්බොති ලිඛිතො, සොයෙව
ලිඛිතකො.

94. යො පන කසාහිභඤ්ඤතීති සම්බන්ධො. ඉමිනා අඤ්ඤෙහි කසාහි
භඤ්ඤතීතිකසාභතොති වචනත්ථං දස්සෙති. “අයමෙව තෙ දණ්ඩො
භොතූ”ති ඉමිනාකතං දණ්ඩකම්මං ඉමස්සාතිකතදණ්ඩකම්මොති
වචනත්ථං.දස්සෙති.අල්ලවණොති තිත්තවණො.සාතෙත්වාති
හනිත්වාපහරිත්වාති අත්ථො.ගණ්ඩිගණ්ඩියොති
ථොට්ඨොටා.සන්තිසින්නාසුති ගණ්ඩීසු පකතිසරිරෙන සමං නිසින්නාසු.

95. කතදණ්ඩකම්මභාවො තාව පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බො භොතූ,
කථං පන ලක්ඛණාභතභාවොවෙදිතබ්බොති ආභ “යස්ස පනා”තිආදි.
තත්ථතත්තෙනාතිතාපෙන.ලක්ඛණන්ති
සඤ්ඤාණං.සොතිජනො.භුජිස්සොති භුජො එතස්සත්ථිති භුජිස්සො (ම. නි.
ටී. 2.426). පරෙහි අපාලිතො ව අනජ්ඣොහරාපිතො ව හුත්වා සයමෙව

අත්තානං පාලනෙන ච භොජනං අප්පේකාභරණෙන ච සමන්තාගතොති
 චුත්තං භොති. අස්සාතිලක්ඛණාභ්ගස්ස වණාති අරුති. තාති හි යස්මා
 වණන්තිගත්තාති විචුණ්ණාති කරොන්ති, තස්මා වණාති චුච්චන්ති. රුළුභාති
 තරුණමංසෙන රුහා. තිමණ්ඩලවත්ථස්ස ලක්ඛණාභ්ගස්ස ජනස්සාති
 සම්බන්ධො.

33. ඉණායිකවත්ථුකථා

96. ඉණායිකොනාමාති එත්ථ ඉණන්ති උද්ධාරො. සො හි යස්මා එති
 චුද්ධිං ගච්ඡති, තස්මා ඉණන්ති චුච්චති. තං ගණ්භාති, ධාරෙතීති වා
 ඉණායිකො. යංවාති ජනං වා ආයපෙත්වාති සම්බන්ධො. ආයපෙත්වාති
 වපෙසනත්ථාය ධනසාමිකස්ස සන්තිකෙ යපෙත්වාති අත්ථො. ආකාරොහි
 පෙසනත්ථවාචකො. සොපිති පිසද්දො පුරිමජනෙ අපෙක්ඛති. “ධාරෙතී”ති
 ඉමිනා ආයිකපච්චයො ධාරණත්ථෙ භොතීති දස්සෙති. අඤ්ඤෙති මාතාපිතුහි
 අඤ්ඤෙ. හීති සච්චං, යස්මා වා. තෙති අඤ්ඤෙ ඤාතකා, තං ආයපෙතුං යස්මා
 න ඉස්සරා, තස්මා න ඉණායිකොති යොජනා. ඉතරන්ති
 න ඉණායිකතො අඤ්ඤං. අස්සාති ජනස්ස. නන්ති තං ජනං. තෙසුති
 ඤාතිසාලොභිතාදීසු. තථාරුපස්සාති අත්තනො ඤාතිසාලොභිතස්සාති
 අත්ථො. ආරොචෙතබ්බාකාරං දස්සෙන්නො ආහ “සහෙතුකො”ති ආදී.
 තත්ථ සහෙතුකොති හබ්බො. සොති උපට්ඨාකො. පටිපජ්ජතීති
 පටිදදාති. එතන්ති
 කප්පියහණ්ඩං. අජානිත්වාති ඉණායිකභාවමජානිත්වා. පස්සන්තෙනාති
 ඉණායිකං පස්සන්තෙන. “අපස්සන්තස්ස ගීවා න භොතී”ති ඉමිනා
 පස්සිත්වා අදස්සෙන්නස්ස ගීවා භොතීති දස්සෙති.

පුච්ඡියමානොපිති “කිං ත්වං ඉණායිකොසී”ති පුච්ඡියමානොපි. තන්ති
 ඉණායිකං. තත්ථාති අඤ්ඤස්මිං දෙසෙ. තන්ති ඉණසාමිකං. සොති
 ඉණසාමිකො. අයන්ති ඉණායිකො. අයන්ති වචනා. තත්ථාති ඉණායිකස්ස
 පබ්බාජනෙ. සාමීචීති අනුධම්මතො.

නන්ති ඉණායිකං. සොති ඉණසාමිකො. අස්සාති ථෙරස්ස. ගීවා න භොතීති
 සම්බන්ධො. අච්ඡතුති ආසතු උපවෙසතුති අත්ථො. සොති
 ඉණායිකො. ඊදිසොති සහෙතුකොවත්තසම්පන්නොති
 අත්ථො. අතිආරාධකොති වත්තාවාරෙන ථෙරස්ස අතිතොසකො.

34. දාසවත්ථුකථා

97. දාසාති වෙටකා. තෙ හි සාමිකෙහි දුක්ඛෙ වා දුට්ඨකම්මෙ
 වා අසීයන්ති බ්වියන්තීති දාසාති චුච්චන්ති. තත්ථාති චතුසුදාසෙසු. “සරදාසියා
 පුත්තො”ති ඉමිනා අත්තොගෙහෙ සරදාසියා කුච්ඡිමිහි
 ජාතො අත්තො ජාතොති වචනත්ථං දස්සෙති. ධනං දත්වා
 කීතො ධනක්කීතොති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “ධනක්කීතො

විනයපිටකෙ

පාවිතාදියොජනා

මහාවග්ගයොජනා

නාමා''තිආදි.ධනෙන

කීතො

ධනක්කීතොතිවචනත්ථොපි

යුත්තොයෙව.දාසචාරිත්තන්ති දෙසකාලවසෙන දාසානං චාරිත්තං.තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං දෙසෙ, කාලෙ වා.

කරමරානීතො නාමාති එත්ථකරමරොති වන්දි. සො හි සත්තුනං කරෙන හත්ථෙන මරිතබ්බන්තාකරමරොති වුවිචති. කරමරභාවෙන ආනීතො කරමරානීතො. තිරොරට්ඨා ආහරන්තීති සම්බන්ධො.උපලාපෙත්ථාවාති පලොහෙත්ථා වා.තතොති කස්මාවිගාමතො. මනුස්සා එවමානුස්සකානි. ඉත්ථිපුරිසානංසාධාරණභාවෙන සාමඤ්ඤභාවතො නපුංසකලිඬිගවසෙන වුත්තං. පිසද්දෙන න කෙවලං ධනානියෙවආහරන්ති, අථ බො මානුස්සකානිපිති සම්පිණ්ඩෙති.තත්ථාතිමානුස්සකෙසු. එවරුපො කරමරානීතො දාසො න පබ්බාපෙතබ්බොති යොජනා.සබ්බසාධාරණෙනාති බන්ධනාගාරසොධනකාලෙ සබ්බෙසං සාධාරණෙන.

දාසඛ්‍යන්ති දාසස්ස භාවො දාසඛ්‍යං, තං.තෙන වුත්තං “දාසභාව”න්ති. “සයමෙවා”ති ඉමිනාසාමංසද්දො සයමත්ථෙ නිපාතොති දස්සෙති.භුජස්සිත්ථියොති රඤ්ඤො භුජස්සිත්ථියො.වණ්ණදාසීහීති නගරසොහිනීහි. තා හි වණ්ණසම්පන්නදාසිභාවතොවණ්ණදාසීති වුවිචන්ති.තාසන්ති භුජස්සිත්ථිනං.පණ්ණන්ති දාසිපණ්ණං.හට්ඨුත්තකගණාදීනන්ති ආදිසද්දෙන මල්ලපුත්තගණාදියොසඬිගණ්හාති. ඉමිනා බහුසාමිකදාසං දස්සෙති.තෙහීතිහට්ඨුත්තකගණාදීහි.අදින්නා න පබ්බාපෙතබ්බොති බහුසුසාමිකෙසු එකෙනපි අදින්නා න පබ්බාපෙතබ්බො.තෙහීතිආරාමිකදාසෙපි. ඉමස්මිං ආරාමිකදාසපබ්බාපෙන අට්ඨකථාවාදං දස්සෙන්නො ආහ “මහාපච්චරිය”න්තිආදි. “තක්ක”න්ති පදං “ආසිත්තක”ඉති පදෙ කම්මං. “සීසෙ”ති පදං “ආසිත්තක”ඉති පදෙ ආධාරො. කෙසුපි ජනපදෙසු දෙසචාරිත්තවසෙන සීසෙතක්කස්ස ආසිඤ්චනං දාසානං භුජස්සකරණන්ති අධිප්පායො. “ආරාමිකං දෙමා”ති වචනංදාසානං භුජස්සවචනන්ති වුත්තං හොති.යෙන කෙනච්චොභාරෙනාති “ආරාමිකං දෙමා”ති වා “ආරාමිකදාසං දෙමා”ති වා “කප්පියකාරකංදෙමා”ති වා යෙන කෙනච්චොභාරෙන. ද්විසු අට්ඨකථාවාදෙසු කුරුන්දිවාදස්ස පච්ඡාවුත්තත්තා සොයෙව පමාණන්ති දට්ඨබ්බං.දුග්ගතමනුස්සාතිදුක්ඛං ගතමනුස්සා.එතෙති දුග්ගතමනුස්සෙ.තං පබ්බාපෙතුං න වට්ටතීති මාතාපිතුනං දාසභාවං උපගතකාලෙ ජාතංපුත්තං සන්ධාය වුත්තං. අථ පන මාතාපිතරො දාසභාවං උපගතා, න පුත්තො, තංපබ්බාපෙතුං වට්ටති. “හික්ඛුස්සා”තිපදං “ඤාතකා වා උපට්ඨාකා වා”තිපදෙසුසාමිසම්බන්ධො, “දෙන්තී”ති පදෙ සම්පදානං.අස්සාතිහික්ඛුස්ස.ඉමන්ති දාසං.අහිරමිස්සතීති හික්ඛුභාවෙ අහිරමිස්සති.විබ්භමිස්සතීති විනිවත්තෙත්ථා ගිහිභාවං හමිස්සති. ඉති වත්ථාදෙන්තීති සම්බන්ධො.නිස්සාමිකදාසොතිපරිග්ගාහකසාමිකචිරහිතො

දාසො. නිස්සාමිකස්ස දාසස්ස රාජාසාමී, තස්මා රඤ්ඤා අපරිග්ගහිතෙ අත්තනාව අත්තනං භුජිස්සං කාතුං වට්ටති. පරිග්ගහිතෙ රාජානං කාරාපෙතුං වට්ටති. අජානන්තොති අත්තනොදාසභාවමජානන්තො.

අනුරාධපුරාති අනුරාධනගරතොතික්ඛමිත්වාති සම්බන්ධො. සොති පුත්තො. ඉධාති රොහණො. මාතරං පුච්ඡිත්වාති සම්බන්ධො. ආගම්මාති ආගන්ත්වා. අතිච්ඡාති අතික්කමිත්වා ඉච්ඡං, ඉධ කිඤ්චි දෙය්‍යධම්මං නත්ථි, ඉදං අතික්කමිත්වා අඤ්ඤත්ථ යාතුමිච්ඡාති වුත්තං හොති. තෙති සරසාමිකා. චතුහි පච්චයෙහි පට්ඨග්ගන්තා වසාපෙසුන්ති යොජනා.

35. කම්මාරහණ්ඩුවත්ථුආදිකථා

98. තුලාධාරමුණ්ඩකොති මානහණ්ඩධාරො මුණ්ඩකො. ඉමිනා කම්මාරහණ්ඩුති එත්ථ කම්මාරසද්දො තුලාධාරපරියායො, හණ්ඩුසද්දො මුණ්ඩකපරියායොති දස්සෙති. තුලාධාරො හි අලඬිකාරවිකතිකරණත්ථායකම්මං අරති ජානාතීති කම්මාරොති වුච්චති. මුණ්ඩකො හණ්ඩියති “මුණ්ඩො”ති පරිභාසියතීති හණ්ඩුති වුච්චති. “සුවණ්ණකාරපුත්තො”ති ඉමිනා තස්ස සරූපං දස්සෙති. අපලොකෙතුන්ති එත්ථ අපපුබ්බො ලොකසද්දො ආපුච්ඡනත්ථොති ආහ “ආපුච්ඡතු”න්ති. “හණ්ඩුකම්මත්ථායා”ති ඉමිනා හණ්ඩුකම්මායාති එත්ථ තදත්ථෙ චතුත්ථිති දස්සෙති. තත්‍රාති “සඬ්ඝං අපලොකෙතු”න්ති ආදිවචනෙ. සීමාපරියාපන්තොති විහාරසීමාය වා උපවාරසීමාය වා පරියාපන්තො. තත්ථාති හික්ඛුනං සන්ති පාතට්ඨානං. එත්ථ වාති ආපුච්ඡනෙ ව. වත්තුං වට්ටතියෙවාති පඤ්චසු වාකොසු යං කිඤ්චි වාකායං කථෙතුං වට්ටතියෙව. පිසද්දෙන “ඉමස්ස මුණ්ඩකම්මං ආපුච්ඡාමි”ති වාකාමපි සඬ්ගණ්හාති.

තෙසන්ති විසති ආදිනං හික්ඛුනං. “දහරහික්ඛු වා සාමණෙරෙ වා”ති ඉදං ආසන්නවසෙන වුත්තං. ගිහිමිපිපෙසෙත්වා ආපුච්ඡාපෙතුං වට්ටති. කස්මා? “පබ්බඡ්ජාපෙක්ඛං විනා වා”ති වුත්තත්තා.

පබ්බාජෙත්තස්ස අනාපත්තියෙව, සුපබ්බජිතොති ආහ “පබ්බාජෙත්තස්සාපි අනාපත්ති”ති.

ආපුච්ඡිතං පගෙවාති යොජනා. ඛණ්ඩසීමායන්ති විහාරසීමාය වා උපවාරසීමාය වා අබ්භන්තරෙ ධිතායං ඛණ්ඩසීමායං. යො පනාති පබ්බඡ්ජාපෙක්ඛො පන. විබ්භන්තකො වාති නවවිබ්භන්තකොවා. පබ්බජිතානං ද්වඩ්ගුලකෙසො වට්ටතීති ආහ “ද්වඩ්ගුලකෙසො වා”ති. ද්විච්ඡි අඩ්ගුලිහි අතිරිත්තො කෙසො ඉමස්සාති ද්වඩ්ගුලාතිරිත්තකෙසො. එකසිඛාමත්තධරොපි හොතීති යොජනා.

100. මාරඛ්‍යාධිනාති මාරණාඛාධො. සො හි සත්තානං මාරණට්ඨෙන, විවිධස්සව දුක්ඛස්ස ආදහට්ඨෙන මාරඛ්‍යාධීති වුච්චති.

ඉමිනාඅභිවාතකරොගෙනාති එත්ථ අභිවිසසදිසෙන වාතෙන පවත්තො රොගොඅභිවාතකරොගොති වුච්චතීති දස්සෙති. තමත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ “යත්‍ර හි”තිආදි.තත්ථයත්‍රාති යස්මිං කුලෙ. සො රොගො තස්මිං කුලෙද්විපදෙ චතුප්පදෙ පයමං ගණ්හාති, පච්ඡා ගෙහසාමිකෙ ගණ්හාතීතිධම්මපදඅට්ඨකථායං (ධ. ප. අට්ඨ. 1.සාමාවතීවත්ථු) වුත්තං.තථාති යථා අඤ්ඤො හිත්තිං වා ඡදනං වා හින්දිත්වා පලායිත්වාතිරොගාමාදිගතො වා හුත්වා මුච්චති, තථා. එත්ථ ච කුලෙ පිතාපුත්තා මුච්චිංසුතිඅත්ථො.

කාකුඬ්ඨෙපකන්ති එත්ථ කාකෙඋඬ්ඨාපෙතීති කාකුඬ්ඨෙපකො, කාකෙ වා උඬ්ඨාපෙත්වා හත්තං භුඤ්ජිතුං සක්කොතීතිකාකුඬ්ඨෙපකොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “යො වාමහත්ථෙතා”තිආදි. තත්ථඋඬ්ඨාපෙත්වාති උද්ධං ආකාසං ගමනාපෙත්වා.තන්ති කාකුඬ්ඨෙපකං.

102. ඉත්තරසද්දොඅප්පමත්තකවාචකොඅනිජ්ජන්තපාටිපදිකොති ආහ “අප්පමත්තකො”ති. “කතිපාහමෙවා”ති ඉමිනා තස්සඅත්ථං දස්සෙති.

40. නිස්සයමුච්චනකකථා

103. ඔගණෙනාති එත්ථ ඔත්ථුපසග්ගො ලාමකත්ථවාචකොති ආහ “පරිහීනගණෙනා”ති. අත්තනො වුඬ්ඪතරස්සෙව හික්ඛුස්ස සන්තිකෙ නිස්සයොගහෙතබ්බොති ආහ “සවායං වුඬ්ඪතර”න්තිආදි. තත්ථඅයන්තිඅබ්බන්තො හික්ඛු.උපසම්පදායාති උපසම්පාදෙන්වා.ආයස්මතොති ආයස්මත්තං, උපයොගත්ථෙ චෙතං සාමිච්චනං. ආයස්මතො වාඨවාදන්ති යොජනා.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු.ආපුච්ඡනෙසුති දිසාපක්කමනාදිඅත්ථාය ආපුච්ඡනෙසු.එත්ථාති ඉමස්මිං නිස්සයවසනට්ඨානෙ.තන්ති තත්තකං සුතං.තස්සාතිසුතස්ස.

41. රාහුලවත්ථුකථා

105. කපිලවත්ථුතිඑත්ථකපිලොති කළාරවණ්ණො ඉසි වුච්චති, සො වසති එත්ථාති කපිලවත්ථු, අස්සමො. තස්මිං යානෙ මාපිතත්තා නගරමපි කපිලවත්ථුති (දී. නි. අට්ඨ. 1.267; සු. නි. අට්ඨ. 2.362) වුච්චති.අයන්ති වක්ඛමානකථා.සුද්ධොදනමහාරාජාති එත්ථසුද්ධොදනොති තස්ස රඤ්ඤො නාමං. අථ වා සුද්ධං ඔදනං ඉමස්සාතිසුද්ධොදනො, සොයෙව මහාරාජා සුද්ධොදනමහාරාජා. විහරති කිරාති සම්බන්ධො.සොති සුද්ධොදනමහාරාජා.රාජගහන්තිරාජගහනගරං.සාධුති ආයාචනත්ථෙ නිපාතො. ආයාචාමීති හි අත්ථො.මෙති මම, පුත්තන්ති සම්බන්ධො, අනාදරෙ වා සාමිච්චනං.සොති අමච්චො.සාධුතිසම්පට්ච්ඡනත්ථෙ නිපාතො. එවන්ති හි අත්ථො.අථාතිතස්මිං නිසිදනකාලෙ.අස්සාති පුරිසසහස්සපරිවාරස්සඅමච්චස්ස.තතොති යාචනකාරණා. නන්ති

විනයපිටකෙ

පාවිත්‍යාදියොජනා

මහාවග්ගයොජනා

සුරිසසහස්සපරිවාරං

අමච්චං. තත්තෙට්ඨාති

රාජගහෙයෙව. තෙජීති

අට්ඨදුතාපි. තෙති නව දුතා.

අථාති තතො පච්ඡා. එකදිවසජාතකන්ති එකස්මිං දිවසෙ ජාතකං. සොති කාළදායිඅමච්චො. පබ්බජිත්වාපිතිපිසද්දෙන “අපබ්බජිත්වාපි”ති අත්ථං සම්පිණ්ඨෙති. තෙට්ඨාති යථා නව දුතා සපරිවාරා අරහත්තං පාපුණ්ණි, තෙට්ඨාතිඅත්ථො. සොති කාළදායි. සම්භතෙසුතිසම්භරිතෙසු ගහෙත්වා නිට්ඨාපිතෙසුති අත්ථො. විස්සට්ඨකම්මෙසුති විස්සට්ඨා කම්මන්තා එතෙසන්තිවිස්සට්ඨකම්මන්තා,

තෙසු. සුපුප්ඵිතෙසුතිසුන්දරපුප්ඵසඤ්ජාතෙසු. පටිපජ්ජනක්ඛමෙතිපටිපජ්ජන ත්ථාය ඛමෙ යොගො. ගමනවණ්ණං සංවණ්ණෙසීති සම්බන්ධො. සට්ඨිමන්තාහීති (බු. වං. අට්ඨ. නිදානකථා 2) සට්ඨිපමාණාහි. එතන්ති එතං සංවණ්ණස්ස කාරණං කින්නි පුච්ඡි. වාරිකංපක්කම්තුං කාලොති යොජනා. තෙන හීති උයොයාජනත්තෙට් නිපාතො. භගවා පක්කාමීති සම්බන්ධො. පරිවුතොති පරිසමන්තතො වුතොආවුතො නිවුතො හුත්වාති සම්බන්ධො. අතුරිතවාරිකන්තිඅපවනවාරිකං.

එවන්ති ඉමිනා නයෙන. භගවති පක්කන්තෙ වසතීති යොජනා. නික්ඛන්තදිවසතොති එග්ගුණපුණ්ණමියාපාටිපදදිවසතො. උත්තමභොජනරසස්සාති උත්තමභොජනරසෙන. දස්සථාති දදෙය්‍යාථ. තෙනෙවාති සද්ධාය උප්පාදනකාරණෙනෙව. නන්ති කාළදායිං. භගවා යපෙසීතිසම්බන්ධො. එතදග්ගන්ති එසො අග්ගො. යදිදන්ති යො අයං. එතදග්ගෙතිඑතදග්ගට්ඨානෙ.

සාකියාපි ඛො පහිණ්ණුති සම්බන්ධො. ඤාතිසෙට්ඨන්ති ඤාතීනං සෙට්ඨං, ඤාතියෙව වා සෙට්ඨං, භගවන්තන්තියොජනා. නිග්‍රොධසක්කස්සාති නිග්‍රොධනාමකස්ස සක්කස්ස. තත්ථාති නිග්‍රොධසක්කස්ස ආරාමෙ. පච්චුග්ගමනන්ති පටිමුඛං උට්ඨහිත්වා ගමනං. තතොති පහිණ්ණො, පරන්ති සම්බන්ධො. රාජකුමාරෙව රාජකුමාරිකායො ව පහිණ්ණුති යොජනා. තෙසන්තිරාජකුමාරරාජකුමාරිකානං. තත්‍රාති නිග්‍රොධාරාමෙ. මාතො ජාතිසභාවො එතෙසන්තිමානජාතිකා, මාතෙන, මාතො වා ථද්ධොඑතෙසන්තිමානථද්ධා. තෙති සාකියා, ආහංසුති සම්බන්ධො.

තෙසුති සාකියෙසු. තෙති ඤාතයො. වුට්ඨායාති චතුත්ථජ්ඣානතොවුට්ඨහිත්වා. තෙසන්ති ඤාතීනං. කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙති කණ්ඩනාමකෙන උය්‍යානපාලෙන රොපිමස්සඅම්බරුක්ඛස්ස ආසන්තෙ. රාජාති සුද්ධොදනමහාරාජා. වොති තුම්භාකං, පාදෙති

සම්බන්ධො.අයන්ති වන්දනා.ජම්බුවිජායායාතිජම්බුරුක්ඛස්ස ඡායාය. ඉති ආහාති යොජනා.

සිබාප්පත්තොති අග්ගප්පත්තො, කොට්ඨපත්තොති අත්ථො.තතොති නිසිදනතො, පරන්තිසම්බන්ධො.පොක්ඛරවස්සන්ති පදුමවනෙ වුට්ඨවස්සසදිසං.තම්බවණ්ණන්ති ලොහිතවණ්ණං.තන්ති අපතනං භගවා කට්ඨෙති සම්බන්ධො.

දුතියදිවසෙති කපිලවත්ථුං පත්තදිවසතොදුතියෙ දිවසෙ.ඉන්දබ්බිලෙති නගරස්ස උම්මාරෙ.කථන්ති කෙනාකාරෙන වරිංසු නු බොති යොජනා. අගමංසු කිං වරිංසුකින්නි යොජනා.සපදානවාරන්ති සරපටිපාටිඤ්ඤාචරිතෙන සහපවත්තං වාරං.තතොති ආවජ්ජනතො, පරන්ති සම්බන්ධො.අයමෙව වංසොති පුබ්බබ්බද්ධානං අයමෙව වංසො.අයංපචෙණ්ණි තස්සෙව වෙවචනං.අනුසික්ඛන්තාති අනුපටිභාගං සික්ඛන්තා.නිව්ට්ඨගෙහතොති නිවාසනත්ථායවිසිතගෙහතො.අයොයාති අධිපො සාමිති අත්ථො.සිද්ධත්ථකුමාරොති සබ්බලොකස්ස සිද්ධො අත්ථො අස්මිං අත්ථිතිසිද්ධත්ථො,සොයෙව කුමාරො සිද්ධත්ථකුමාරො.සිහපඤ්ජරන්ති වාතපානං. තඤ්ඤි සිහරූපං දස්සෙත්ථාකතපඤ්ජරන්තා සිහපඤ්ජරන්ති වුවචති.දස්සනඛ්‍යාවටොතිදස්සනෙ, දස්සනත්ථාය වා ඛ්‍යාවටො. රාහුලමාතාපි දෙවී ආරොචෙසිති සම්බන්ධො.කපාලභත්ථොති කපාලො භත්ථෙසු අස්ස භගවතොති කපාලභත්ථො, හුත්ථාතිසම්බන්ධො.නානාවිරාගසමුප්ප්ප්ප්ලායාති නානායානෙසු විරාගායසමුප්ප්ප්ලාය. විරොචමානං භගවත්තන්ති සම්බන්ධො.

උණ්ඨිසතොතිසිරොචෙය්නතො. තඤ්ඤි උපරිසිසෙ නහති බන්ධති, නහියති බන්ධියතිති වාඋණ්ඨිසොති වුවචති.නරසිහගාථාහිනාමාති නරසිහගාථානාමකාහි. තා හි යස්මා නරොයෙව සබ්බසත්තානං සිහො සෙට්ඨො, නරානං, නරෙසු වා සිහො සෙට්ඨොතිනරසිහො,තස්ස පකාසකාගාථා හොන්ති, තස්මා නරසිහගාථාති වුවචන්ති.රඤ්ඤොති සස්සුරරඤ්ඤො, මාතුලරඤ්ඤො වා.සංවිග්ගහදයොති චලනවිත්තො.සණ්ඨාපයමානොති සුට්ඨු යාපයමානො.තුරිතතුරිතන්ති තුරිතතො තුරිතං, අතිසිසන්ති අත්ථො.කිං හන්තෙති කිං කාරණා හන්තෙ.අහුවත්ථාති හියාත්තනීමජ්ඣිමපුරිසසඬාතාය ත්ථවිහත්තියාහුධාතුස්ස උාකාරස්ස උවාදෙසො හොති, තස්මා තුම්භෙ එවංසඤ්ඤිතො අහුවත්ථාති යොජනා.වංසවාරිත්තමෙතන්ති එතං පිණ්ඩාය වරණං වංසතො පචෙණ්ණිතොවාරිත්තං.තත්ථ වාති මහාසම්මතඛත්තියවංසෙ ව.අයන්ති මහාසම්මතඛත්තියවංසො.අන්තරවීරියන්ති වීරියා මජ්ඣෙ. ධීතොව ආහාති සම්බන්ධො.

උත්තිට්ඨෙති උද්දිස්ස, උට්ඨහිත්වාවා පිණ්ඩාය තිට්ඨතො.ධම්මං සුවරිතන්ති සුට්ඨුවරිතබ්බං භික්ඛාවරියසඬ්ඛාතං ධම්මං.චරෙති චරෙය්‍ය.ධම්මචාරීති භික්ඛාවරියසඬ්ඛාතං ධම්මං චරණසීලො සමණො.සුඛං සෙතීති උපලක්ඛණවසෙන චුත්තං. සෙසඉරියාපථාපිලක්ඛණභාරවසෙන ගහෙනබ්බා සමානකිච්චත්තා. අස්මිඤ්ච ලොකෙ පරමහි ච ලොකෙතියොජනා.

න තං දුච්චරිතං චරෙතිවෙසියාදිගොචරසඬ්ඛාතං දුට්ඨු චරිතබ්බං තං ධම්මං න චරෙය්‍ය.

එත්ථ ච පයමගාථං අත්තරවිටීයං කථෙත්වා රාජානං සොතාපත්තිඵලපතිට්ඨාපෙසි, දුතියගාථං පිතුනිවෙසනෙ කථෙත්වා මහාපජාපතිං සොතාපත්තිඵලෙ, රාජානංසකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසිති දට්ඨබ්බං.ධම්මපාලජාතකංසුත්වාති පුත අපරස්මිං දිවසෙ (ජා. අට්ඨ. 4.98 ආදයො; ධ. ප. අට්ඨ. 1.නන්දන්ථෙරවත්ථු) ධම්මපාලජාතකං (ජා. අට්ඨ. 4.මහාධම්මපාලජාතකවණ්ණනා)සුත්වා.මරණසමයෙති මරණාසන්නකාලෙ, මරණසමයසමීපෙ වා, සමීපන්ථෙ වෙතං භූමිමච්චනං.

සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකත්වා පරිවිසිති සම්බන්ධො.සබ්බං ඉත්ථාගාරන්ති සබ්බො ඔරොධො. සො හි ඉත්ථීනං අගාරන්තිඉත්ථාගාරන්ති චුච්චති. ඉමිනා චචනත්ථෙත අගාරමෙව මුඛ්‍යතොලබ්භති, රාජීත්ථීයො පන උපවාරෙතාති දට්ඨබ්බං.සා පනාතිරාහුලමාතා පන.පරිජනෙතාති පරිවාරෙන.නන්ති අය්‍යපුත්තං. “රාජාන”න්තිපදං “ගාහාපෙත්වා”තිපදෙකාරිතකම්මං, “පත්ත”න්තිපදං තත්ථෙව ධාතුකම්මං.රාජධිතායාති සුප්පබුද්ධරඤ්ඤො ධිතාය.සාති රාජධිතා.ගොප්ඵකෙසුති චරණගණ්ඨිසුභගවත්තං ගහෙත්වාති යොජනා. අථ වා භගවතො ගොප්ඵකෙ ගහෙත්වාති යොජනා. ඵවඤ්ඤි සතිඋපයොගත්ථෙ භූමිමච්චනන්ති දට්ඨබ්බං.

රාජාකථෙසිති සම්බන්ධො.අනච්ඡරියන්ති න අච්ඡරියං, අච්ඡරං පහරිතුං න යොග්‍යන්තිඅත්ථො. රාජධිතා යං අත්තානං රක්ඛි, ඉදං අනච්ඡරියන්ති යොජනා.

තංදිවසමෙවාති තස්මිං දුතියදිවසෙයෙව.කෙසචිසජ්ජනන්ති රාජචූළාමණිබන්ධනත්ථං කුමාරකාලෙබන්ධිතසිඛාවෙණිසඬ්ඛාතස්ස කෙසස්ස විසජ්ජනං, මොචනන්ති අත්ථො.පට්ටබන්ධොති අසුකො නාම රාජාති නලාටෙ සුවණ්ණමයස්ස පට්ටස්සබන්ධනං.සරමඬ්ඛගලන්ති අභිනවසරං පවෙසනමඬ්ඛගලං.ආවාහමඬ්ඛගලන්ති ආවාහෙ පවත්තං මඬ්ඛගලං.ජත්තමඬ්ඛගලන්ති රාජජත්තුස්සාපනකාලෙ පවත්තං මඬ්ඛගලං.මඬ්ඛගලං වත්වාති මඬ්ඛගලසංයුත්තං ධම්මකථං කථෙත්වා.ජනපදකල්‍යාණීති ජනපදමිහි කල්‍යාණසමන්තාගතා.තුච්චට්ටං

විනයපිටකෙ
බොති

භාවිතයාදියොජනා
බ්ඡ්පමෙව.සොපිතිනන්දරාජකුමාරොපි.ඉතීතිආදි

මහාවග්ගයොජනා

නිගමනං.දුතියදිවසෙති

කපිලවත්ථුපත්තදිවසතො

දුතියෙ

දිවසෙ.ධම්මපදඅට්ඨකථායං (ධ. ප. අට්ඨ. 1.නන්දත්ථෙරවත්ථු; ථෙරගා. අට්ඨ. 1.නන්දත්ථෙරගාථාවණ්ණනා) පන “තතියදිවසෙ නන්දං පබ්බාපෙසී”ති වුත්තං.

සත්තමෙ දිවසෙතිකපිලවත්ථුපත්තදිවසතොයෙව සත්තමෙ දිවසෙ. එතං සමණං පස්සාති යොජනා.බුහ්මරූපවණ්ණන්ති බුහ්මුනො රූපසඬ්ඛාතොවණ්ණො විය වණ්ණො ඉමස්සාති බුහ්මරූපවණ්ණො, තං.අයන්ති අයං සමණො.ත්‍යස්සාති තෙ අස්ස.තෙති නිධයො.අස්සාති සමණස්ස.නන්ති සමණං.යාචාති යාචාහි. අයංද්විකම්මිකධාතු.හීති සච්චං, යස්මා චා. පුත්තොපිතුසන්තකස්ස සාමිකො, ඉති තස්මා මෙ දෙහීති යොජනා. අනුරූපං වචනන්ති සම්බන්ධො.භගවත්තං අනුබන්ධීති භගවතො පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධි.

න විසහතීති න සමත්ථෙති. අයං කුමාරොපිතුසන්තකං යං ධනං ඉච්ඡති, තන්ති යොජනා.වට්ඨානුගතන්තිවට්ඨදුක්ඛං අනුගතං.සවිසාතකන්ති විසාතකෙහි පඤ්චහිවෙරෙහි සහිතං.අස්සාති කුමාරස්ස.නන්ති කුමාරං.අයන්ති කුමාරො.දායජ්ජන්ති දායසඬ්ඛාතං මාතාපිතුනං ධනං ආදදාතීතිදායාදො,පුත්තො, තස්ස ඉදන්තිදායජ්ජං,මාතාපිතුනං ධනං.

“කථාහං හන්තෙ රාහුලකුමාරං පබ්බාපෙමී”ති කස්මා ආහ, නනුආයස්මා සාරිපුත්තො බාරාණසියං තීහි සරණගමනෙහි අනුඤ්ඤාතං පබ්බජ්ජං න ජානාතීති ආහ “ඉදාතී”තිආදි. යා සා පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච අනුඤ්ඤාතාති යොජනා.තතොති පබ්බජ්ජාඋපසම්පදතො. උපසම්පදං පටික්ඛිපිත්ථාතිසම්බන්ධො.විමතීති විවිධා ඉච්ඡා.ඉමඤ්චපනත්ථන්තිඉමමෙව විමතිසඬ්ඛාතමත්ථං. ධම්මසෙනාපති ආහාති සම්බන්ධො. භගවතො තං අජ්ඣාසයන්තියොජනා.

“අථ බො...පෙ.... පබ්බාපෙසී”ති එත්ථ කිං කුමාරස්සකෙසච්ඡෙදනාදීති සබ්බකිච්චාති ආයස්මා සාරිපුත්තොයෙව කරොතීති ආහ “මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො”තිආදි.ඔවාදාවරියොතිනිවාසනපාරුපනාදීසු සෙඛියවත්තෙසු, ආහිසමාවාරිකෙසු ච ඔවාදකො ආවරියො. අථ කස්මා “ආයස්මා සාරිපුත්තො රාහුලකුමාරං පබ්බාපෙසී”ති වුත්තන්ති ආහ “යස්මාපනා”තිආදි.තත්ථාති තස්සං පබ්බජ්ජාඋපසම්පදායං.න ආවරියොති පබ්බජ්ජාවරියො ච ඔවාදාවරියො ච න ඉස්සරො.

උජ්ජන්තසංවෙගෙන හදයෙනාති එත්ථඉත්ථමිභූතලක්ඛණෙ කරණවචනං. උජ්ජන්තසංවෙගො හදයො හුත්ථාති හි යොජනා.සබ්බන්ති සබ්බං වචනං.

තත්ථාතිපුරිමවචනාපෙක්ඛං. අවිසෙසෙනාති “ධන”න්ති වා
 “අඤ්ඤ”න්ති වා “සාවජ්ජ”න්ති වා “අනවජ්ජ”න්ති වාවිසෙසමකත්වා
 සාමඤ්ඤෙන. න ච බුද්ධානන්ති එත්ථ වසද්දෙනන කෙවලං අපට්ඨපමෙව,
 අථ ඛො බුද්ධානඤ්ච න ආවිණ්ණන්ති අත්ථං දස්සෙති. යන්ති යං වරං. තථා
 නන්දෙනි එත්ථතථාසද්දස්ස උපමෙය්‍යත්ථජොතකභාවං දස්සෙන්තො ආහ
 “යටෙව කිරා”තිආදි. යටෙවඛොධිසත්තං බ්‍යාකරිංසු, එවං නන්දමපි
 රාහුලමපි බ්‍යාකරිංසු කිරාති යොජනා. පාළියං පන යථා භගවති මෙ භන්තෙ
 පබ්බජිතෙ අනප්පකං දුක්ඛං අහොසි, තථා නන්දෙපබ්බජිතෙ අනප්පකං
 දුක්ඛං අහොසි, තථා රාහුලෙ පබ්බජිතෙ අධිමත්තං දුක්ඛං
 අහොසිති යොජනා. නෙමිත්තකාති සුභාසුභනිමිත්තං

කටෙත්තිති නෙමිත්තකා. පුත්තස්සාති

පෙට්ඨපුත්තස්ස සිද්ධත්ථකුමාරස්ස. පබ්බජ්ජායාති

පබ්බජ්ජාහෙතුපබ්බජ්ජාකාරණා, පබ්බජ්ජානිමිත්තං වා. තතොති
 භගවතොපබ්බජ්ජතො. තම්පිති නන්දමපි. ඉතීති ඊදිසං. භගවතො පබ්බජ්ජාය
 මහන්තං ඉච්ඡාචිඝාතසදිසන්ති අත්ථො. තම්පිති රාහුලමපි. තෙනාති
 පබ්බජ්ජාහෙතුනා. අස්සාති රඤ්ඤො. උප්පජ්ජීති සම්බන්ධො. ඉතොති
 සොකුප්පත්තිතොවරයාවනතො වා.

සොති රාජා. යත්‍ර භිනාමාති යො නාම. අහමපි නාම යො යාදිසො
 බුද්ධමාමකො ධම්මමාමකො සඨ්ඝමාමකො සමානො, සො තාදිසො අහමපි
 න සක්කොමිති යොජනා. අඤ්ඤති මයා අපරෙ. දුක්ඛන්ති
 ඤාති වි යොගදුක්ඛං. නිය්‍යානිකකාරණන්ති මනුස්සානං
 ගරහ උපවාද අක්කොසතො නිය්‍යානිකංකාරණං.

තත්ථාති “අනනුඤ්ඤාතො”ති ආදිවචනෙ. ජනෙතීති ජනනී, මාතා.
 ජනෙතීති ජනකො, පිතා. ඉමිනා පොසාවනිකමාතාපිතරොනිවත්තෙති. මාතා
 වා මතා භොතීති යොජනා. සො එව වාති පුත්තො එව වා. අනුඤ්ඤාතොමිතීති
 වදනීති සච්චෙන වා අලිකෙන වා “අනුඤ්ඤාතොමිතී”ති වදති. මාතා වා
 සයං පබ්බජිතාති යොජනා. පිතස්සාති පිතා
 අස්ස. අස්සාති පුත්තස්ස. විජ්ජපුත්ථොති මාතූයා කෙනචි කාරණෙන පවාසො.

චූළමාතාදීනන්ති ආදිසද්දෙන මහාමාතාදීනි
 සඨ්ගණ්භාති. පොසනකාති වඩ්ඪනකා. තෙසුපිති පොසනකමාතාපිතරෙසුපි.

යං පන පුත්තං නානුජානන්ති සම්බන්ධො. ජීවස්සෙවාති තස්ස ජීවස්ස
 එව, පබ්බාපෙත්තස්ස වා භික්ඛුස්ස, න දෙසන්තරගමනාදීනමත්ථායාති
 අත්ථො. තෙසන්ති මාතාපිතුනං.

මහාකන්තාරොති කෙන උදකෙන
 තරිතබ්බොතිකන්තාරො, නිරුද්ධකන්තාරොව මුඛ්‍යතො ලබ්භති,

වාළකන්තාරොවොරකන්තාරො අමනුස්සකන්තාරො දුබ්භික්ඛකන්තාරො මරුකන්තාරොති ඉමෙ පඤ්චකන්තාරා රුළුභීවසෙන. මහන්තො කන්තාරොමහාකන්තාරො.

යාවතකෙති එත්ථ යාවසද්දො පමාණත්ථොති ආහ “යත්තකෙ”ති.

42. සික්ඛාපදදණ්ඩකම්මවත්ථුකථා

106. නාසනවත්ථුති ලිඬගනාසනාය අධිට්ඨානං, කාරණන්ති චුත්තං හොති.පච්ඡිමානං පඤ්චන්තන්ති යොජනා.දණ්ඩකම්මවත්ථුතිදණ්ඩකම්මස්ස කාරණං.

107. අප්පතිස්සාති එත්ථ භික්ඛුනං වචනස්ස පටිමුඛං ආදරෙන අසවනංභික්ඛු ජෙට්ඨකට්ඨානෙන න යිපෙන්නි නාමාති දස්සෙන්නො ආහ “භික්ඛුජෙට්ඨකට්ඨානෙන”තිආදි. “සමානජීවිකා”ති ඉමිනාඅසභාගචුත්තිකාති එත්ථසභාගසද්දොසමානසද්දපරියායො, චුත්තිසද්දො ජීවිකපරියායොති දස්සෙති.පරිසක්කතීති එත්ථ සක්ක ගතියන්තිධාතුපායෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 ළකාරන්තධාතු) චුත්තත්තා පරිපුබ්බො සක්කසද්දොගත්‍යත්ථොති ආහ “පරක්කමතී”ති.කිත්තීති කිමෙව.ඉතිසද්දො හෙත්ථ එවසද්දත්ථො, කෙන එව උපායෙනාති හි අත්ථො.අක්කොසති වෙවාති ජාතිආදීහි අක්කොසති වෙව.හෙදෙතීති හෙදාපෙති.ආවරණං කාතුන්තිඑත්ථ ආවරණසද්දො නිවාරණසද්දවෙවවනොති ආහ “නිවාරණංකාතු”න්ති.යත්ථාති යස්මිං පරිවෙණෙ, සෙනාසනෙන වා.වස්සග්ගෙනාති වස්සගණනාය.(තස්සාති පරිවෙණසෙනාසනස්ස.උපවාරෙතිආසන්නෙන).මුඛද්වාරිකන්ති මුඛසඬ්ඛානෙන ද්වාරෙනඅජ්ඣොහරිතබ්බං. “වදනොපි”ති ඉමිනා වචිපයොගෙන දුක්කටාපත්තිං දස්සෙති, “නික්ඛිපනොපි”ති ඉමිනා කායපයොගෙන.අනාවාරස්සාතිදණ්ඩකම්මෙ අනාවාරස්ස.එත්තකෙ නාම දණ්ඩකම්මෙති එත්තකෙනාම උදකාහරාපනාදිසඬ්ඛානෙ දණ්ඩකම්මෙ.ඉදන්තියාගුහත්තාදිං.ලච්ඡසීති ලභිස්සසි. “එත්තකෙ නාමදණ්ඩකම්මෙ”ති චුත්තවචනස්ස යුත්තිං දස්සෙන්නො ආහ “භගවතා භී”තිආදි.දණ්ඩකම්මන්ති දණ්ඩෙත්ති දමෙත්ති එතෙනාතිදණ්ඩො,සොයෙව කත්තබ්බත්තා කම්මන්ති දණ්ඩකම්මං ආවරණාදි.අපරාධානුරූපන්ති වීතික්කමස්ස අපරාධස්ස අනුරූපං.තම්පිති උදකදාරුවාලිකාදිආහරාපණම්පි.තඤ්චබොති තඤ්ච කරණං.ඔරම්ස්සතීති කායෙන ඔරම්ස්සති.විරම්ස්සතීති වාචාය විරම්ස්සති.උණ්හපාසාණෙ වාතිආදීසු වාසද්දෙන අඤ්ඤානිපිඅත්තතාපනපරිතාපනාදීති කම්මාති සඬ්ගණ්භාති.

43. අනාපුච්ඡාවරණවත්ථුආදිකථා

108. උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡාති එත්ථ උපජ්ඣායං අනාපුච්ඡිත්වා. සබ්බථාකිං න කාතබ්බන්ති ආහ “තුම්හාක”න්තිආදි.දණ්ඩකම්මමස්සාති දණ්ඩකම්මං අස්ස.අස්සාති සාමණෙරස්ස. සද්ධිං උපජ්ඣායෙන විහරන්තිතිසද්ධිවිහාරිකා. නිස්සයාවරියාදීනං අන්තෙ සමීපෙ වසන්තිතිඅන්තෙවාසිකා,උපසම්පන්නායෙව.

අපලාලෙන්නීති එත්ථ ලළ උපසෙව්‍යයන්තිධාතුපාඨෙසු චුත්තත්තා (සද්දනීතිධාතුමාලායං 18 ළකාරත්තධාතු) ථෙරෙ ලළතො උපසෙවතොඅපගමෙන්නීති අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉධ පන අධිප්පායත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “තුම්හාක”න්තිආදි.අපලාලෙතබ්බාති අඤ්ඤං ලළතො උපසෙවතොඅපගමෙතබ්බා. පරිසභුතෙ සාමණෙරුපසම්පන්නෙති යොජනා.ආදීනවන්ති දුස්සීලං නිස්සය වසනස්සදොසං.න්භායිතුං ආගතෙන තයා ගුථමක්ඛනං කතං විය දුස්සීලං නිස්සය විහරන්තෙන දුස්සීලංකතන්ති යොජනා. “දුස්සීල”න්ති පදං පුරිමපච්ඡිමපදාපෙක්ඛං, තස්මා ද්විත්තංපදානං මජ්ඣෙ චුත්තං. තත්ථ පුරිමපදාපෙක්ඛකාලෙ චුත්තකම්මං, පච්ඡිමපදාපෙක්ඛකාලෙ අචුත්තකම්මං.සොතිසාමණෙරුපසම්පන්නො.උපජ්ඣායං වාති සාමණෙරං සන්ධායචුත්තං.නිස්සයං වාති උපසම්පන්නං සන්ධාය චුත්තං.

තීසුනාසනාසුති සංවාසලිඬගදණ්ඩකම්මනාසනසඬබ්බාතාසු තීසු නාසනාසු.යොති සාමණෙරො.නානාආපත්තියොතිපාරාජිකපුල්ලච්චය පාවිත්තියාපත්තියො.හීති සච්චං, යස්මා වා.කුන්ථකිපිල්ලිකම්පිති එත්ථ පාණබාදකෙහිසත්තෙහි කුටියති හිංසියතීති කුන්ථො, කුං පථවිං වා ධාරෙතීතිකුන්ථො.

කම්මයෙව පිල්ලිකං පොතකංකිපිල්ලිකංමිකාරස්ස ලොපං කත්වා. පිල්ලිකසද්දො හි පොතකපරියායො. කම්මිනං, කම්මිසු වාපිල්ලිකංකිපිල්ලිකං. නාසෙතබ්බතංයෙවාති ලිඬගෙනනාසෙතබ්බභාවමෙව.තාවදෙවාති තස්මිං මාරණහින්දනක්ඛණෙයෙව.අස්සාති සාමණෙරස්ස.සෙනාසනග්ගාහො වපට්ඨපස්සම්හතීති වස්සච්ඡෙදො හොතීති අධිප්පායො.ආකිණ්ණදොසොවාති ලිඬගනාසනදොසෙන ව දණ්ඩකම්මනාසනදොසෙන වආකුලදොසොව.විරජ්ඣිත්වාති විරාධෙත්වා.යථානිවත්ථපාරුතස්සෙව සාමණෙරස්සාති සම්බන්ධො.තස්මාතිසරණගමනඋපසම්පදකම්මවාචානං සදිසත්තා. හික්ඛුනා සමාදින්නං විය ඉමිනාපිසමාදින්නානෙව හොන්තිති යොජනා.එවන්ති එවමිජ්ඣනෙ, සමාදින්නෙ වා.දළ්භිකරණත්ථන්ති සික්ඛාපදානංදළ්භිකරණත්ථං.පතිට්ඨාපනත්ථන්ති සාමණෙරස්සපතිට්ඨාපනත්ථං.ලච්ඡතීති ලභිස්සති. සඬසෙන

අදින්නාදානෙ තිණසලාකමත්තෙනාපි වත්ථුනා අසමණො හොතීති යොජනා.විජ්ජපිපත්තියාති විකාරෙන පටිපජ්ජනතො.භණ්ණෙනතිභණ්ණෙන.ජානිත්වාති ජානිත්වා එව. එවකාරො හෙත්ථ අජ්ඣාහරිතබ්බො, තෙනවුත්තං “න අජානිත්වා”ති. යානි පඤ්ච සික්ඛාපදානීති යොජනා.අස්සාති සාමණෙරස්ස.ධ්වනත්ථායාතිසික්ඛාපදානං ධ්වනත්ථාය.අයන්ති පාරාජිකො.විසෙසොති හික්ඛුනං පාවිත්තියතො විසෙසො.

පටිපක්ඛවසෙනාති “අනරහංඅසම්මාසම්බුද්ධො”තිආදිනා ව “ද්වාක්ඛාතො”තිආදිනා ව “දුප්පට්ඨපන්නො”තිආදිනා ව පටිවිරුද්ධවසෙන ගරහන්නො සාමණෙරො නිවාරෙතබ්බොතිසම්බන්ධො.කණ්ඩකනාසනායාති කණ්ඩකනාමකස්ස සාමණෙරස්සදණ්ඩකම්මනාසනාය.තං ලද්ධිත්ති අවණ්ණභාසනදිට්ඨිං.අච්චයන්ති අතික්කමං, දොසං වා.දෙසාපෙතබ්බොති “අච්චයො මං හන්තෙ අච්චගමා”තිආදිනාදෙසාපෙතබ්බො.තං යුත්තන්ති “ලිඬ්ගනාසනායනාසෙතබ්බො”ති තං වචනං පතිරුපං.හීති සච්චං, යස්මා වා.ඉධාති බන්ධකෙ, “සාමණෙරං නාසෙතු”ත්තිවචනෙ වා.

“එසෙව නයො”ති වුත්තවචනං පාකටං කරොන්නො ආභ “සස්සතුච්ඡෙදානඤ්ඡි”තිආදි. අඤ්ඤතරදිට්ඨිකොසාමණෙරොතියොජනා.එත්ථාති දසසු නාසනඬ්ගෙසු.“කාම”ත්තිපදෙන පුනරුත්තිනිරත්ථකදොසාරොපනෙන ගරහං දස්සෙති.“පනා”තිපදෙන තෙසං දොසානං පභානෙන සම්භාවනං දස්සෙති.අබ්බුමචාරිං සාමණෙරන්ති සම්බන්ධො.උපසම්පාදෙතුංවට්ටතීති උපසම්පාදනං වට්ටති. හික්ඛුනිදුසකො සාමණෙරොති සම්බන්ධො.පබ්බජ්ජමිති එත්ථපිසද්දස්සගරහත්ථභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “පගෙව උපසම්පද”ත්ති.එතමත්ථත්ති එතාදිසමත්ථං.

47. පණ්ඩකවත්ථුකථා

109. දහරතරුණසද්දානං වෙවචනත්තා වුත්තං“දහරෙ...පෙ.... තරුණෙ”ති.මොළිගල්ලසද්දො දුලසරීරවාචකො අනිජ්ජන්තපාටිපදිකොති ආභ “මොළිගල්ලෙති දුලසරීරෙ”ති.හත්ථිභණ්ණෙධිති එත්ථහත්ථිසඬ්ඛාතං භණ්ඩං එතෙසන්ති හත්ථිභණ්ණධාති වුත්තෙ හත්ථිගොපකාති ආභ “හත්ථිගොපකෙ”ති. අභිධානෙ (අභිධානජ්ජපදිපිකායං 367 ගාථායං) පන “හත්ථිමෙණ්ණෙධො”ති පාඨො අත්ථි.

පණ්ඩකොතිපඩතිවිකලභාවං ගච්ඡතීති පණ්ඩකො. සංඛෙපෙන
 වුත්තමත්ථං විත්ථාරෙන දස්සෙන්නො ආහ “තත්ථා”ති ආදි.
 තත්ථයස්සාතිපණ්ඩකස්ස. අසුචිනාති සම්භවෙන. ආසිත්තස්සාති
 ආසිඤ්චිතබ්බස්ස. ඉමිනා අසුචිනා මුඛෙආසිඤ්චිතබ්බොති ආසිත්තොති
 වචනත්ථං දස්සෙති. අයන්ති පණ්ඩකො. අප්ඤ්ඤාචාරන්ති මෙටුනප්ඤ්ඤාචාරං.
 “උසුයාය උප්පන්නායා”ති ඉමිනා උසුයතීති උසුයොති වචනත්ථං
 දස්සෙති. උපක්කමෙනාති වායාමෙන. බීජානීති අණ්ඩානි. ඉමිනා
 උපක්කමෙන එතස්මා බීජානි අපනිනානීති ඔපක්කමිකොති වචනත්ථං
 දස්සෙති. පක්ඛෙපවත්තො පණ්ඩකො පක්ඛපණ්ඩකො, පක්ඛෙ
 පරිලාභවූපසමො පණ්ඩකො පක්ඛපණ්ඩකොති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ
 “එකච්චොපනා”ති ආදි. තත්ථ පුබ්බවචනත්ථෙපක්ඛෙති
 කාලපක්ඛෙති අත්ථො දට්ඨබ්බො.
 පච්ඡිමවචනත්ථෙපක්ඛෙති පුණ්හපක්ඛෙති අත්ථො දට්ඨබ්බො.
 “අකුසලවිපාකානුභාවෙනා”ති පදං “පණ්ඩකොහොති”ති පදෙයෙව
 සම්බන්ධිතබ්බං. අස්සාති පණ්ඩකස්ස. නපුංසකපණ්ඩකොති පුරිසො විය
 සාතිසයං පච්චාමිත්තෙන නපුංසකෙති අභිමද්දනං කාතුං න
 සක්කොති නිනපුංසකො. න පුමා න ඉත්ථිති නපුංසකොති කත්ථා
 නපුමන ඉත්ථිසද්දස්සනිරුත්තින යෙන නපුංසක කරණමපි වදන්ති.
 නපුංසකොයෙව පණ්ඩකො නපුංසකපණ්ඩකො. තෙසුති පඤ්චසු
 පණ්ඩකෙසු. තෙසුපිති ඔපක්කමිකාදීසු තිසුපි. “යස්මිං පක්ඛෙ”ති ඉමිනා
 පක්ඛෙ පක්ඛෙ පණ්ඩකභාවං නිවත්තෙති. අස්සාති පණ්ඩකස්ස. එත්ථාති
 පඤ්චසු පණ්ඩකෙසු. යොපිති පණ්ඩකොපි. ඉතොති
 පණ්ඩකචාරතො. “එසෙවන යො”ති ඉමිනා ලිඛිතනාසනමෙව අතිදිසති.

48. ථෙය්‍යසංවාසකචන්ද්‍රකථා

110. පාරිජඤ්ඤපත්තස්සාති පරිභායතීති පරිජානි, ඉස්සරියහොගාදි,
 තස්ස භාවො පාරිජඤ්ඤං, ඉස්සරියහොගාදික්ඛයො, තං
 පත්තොති පාරිජඤ්ඤපත්තො, තස්ස. “පාරිජුඤ්ඤපත්තස්සා”ති පිටකාරෙන
 සහ පාඨො අත්ථි. බීණකොලඤ්ඤොති එත්ථ කුලෙ ජාතාකොලඤ්ඤා,
 ණාපච්චයො, නකාරාගමො. බීණා කොලඤ්ඤා අස්සාති
 බීණකොලඤ්ඤොති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ
 “මාතිපක්ඛපිතිපක්ඛතො”ති ආදි. තත්ථ මාතිපක්ඛපිතිපක්ඛතොති මාතුයා
 පක්ඛො මාතිපක්ඛො, පිතුනොපක්ඛො පිතිපක්ඛො, මාතිපක්ඛො ච
 පිතිපක්ඛො ච මාතිපක්ඛපිතිපක්ඛා. ථාතිං කාතුන්ති එත්ථ ථා-ධාතු
 වඩ්ඪනත්ථොති ආහ “වඩ්ඪෙසතු”න්ති. “පුච්ඡියමානො”ති
 ඉමිනා අනුයුඤ්ඤියමානොති එත්ථ අනුත්‍යුපසග්ගවසෙන
 යුජසද්දොපුච්ඡනත්ථොති දස්සෙති.

ථෙය්‍යසංවාසකොති ථෙන්නං ථෙය්‍යං නකාරස්සයකාරං කත්ථා,
 ථෙය්‍යාය සංවාසකො ඉමස්සාති ථෙය්‍යසංවාසකො. එත්ථ ච න

කෙවලංවස්සගණනාදිකොයෙව සංවාසො නාම හොති, අථ ඛො ථෙය්‍යාය ලිඛිගගහණම්පි සංවාසොයෙව නාම. තස්මා තස්ස තිවිධභාවං දස්සෙන්නො ආහ “තයො” තිආදි. තත්ථ ලිඛිගං ථෙතෙතීති ලිඛිගථෙතකො, එසෙව නයො ඉතරෙසුපි. තමත්ථං විත්ථාරෙන්නො ආහ “තත්ථා” තිආදි. තත්ථයොති ථෙය්‍යසංවාසකො. ලිඛිගමත්තස්සෙවාති එත්ථ මත්තසද්දෙන සංවාසාදයොතිවත්තෙති.

විදෙසන්ති අත්තනො දෙසනො වියොගං දෙසං. විසද්දො හෙත්ථ වියොගත්ථවාචකො. අථ වා වි දුරං දෙසං. විසද්දො හෙත්ථ දුරත්ථවාචකො. මුසාති අභුතත්ථෙ දුතියන්තනිපාතො, අභුතං වචනන්ති අත්ථො. පටිබාහතීති අඤ්ඤෙ නිවාරෙති. සංවාසථෙතකො නාමාති එත්ථ කො සංවාසො නාම, නනු එකකම්මාදිකොති ආහ “භික්ඛුවස්සගණනාදිකො” තිආදි. භික්ඛුවස්සගණනාදිකොති ආදිසද්දෙන යථා වුඬ්ඨං වන්දනසාදියනං ආසනපටිබාහනං උපොසථපචාරණාදීසු සන්දිස්සනන්ති ඉමාති සඬිගණ්හාති. “කිරියහෙදො” ති ඉමිනා සං එකතො වසියති අනෙතාති සංවාසොති වචනත්ථෙත කිරියහෙදො සංවාසො නාමාති දස්සෙති. ඉමස්මිං අත්ථෙති ඉමස්මිං වත්ථුමිහි, ඉමස්මිං යානෙති අත්ථො. ඉමිනා පාරාජිකාදිට්ඨානෙ පන එකකම්මාදිකො සංවාසො නාමාති දස්සෙති.

“ලිඛිගස්සථෙව සංවාසස්ස වා” ති ඉමිනා උභයථෙතකොති එත්ථ උභයසරූපං දස්සෙති.

එත්ථාති ථෙය්‍යසංවාසකට්ඨානෙ. රාජ...පෙ.... හයෙහි වාති එත්ථ භයසද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. රාජහයෙන ව දුබ්භික්ඛහයෙන ව කන්තාරහයෙන ව රොගහයෙන ව වෙරිහයෙන වාති හි අත්ථො. චීවරගහණත්ථන්ති චීවරාහරණත්ථං, අයමෙව වා පායො. වාසද්දො හෙත්ථත්ථං වාසම්පදානත්ථං වා සම්පිණ්ඨෙති. අයං ගාථා විහත්තියා උප්පටිපාටිත්තාහග්ගරීති සඬිබාතා අලඬිකාරදොසා න මුත්තා. ලිඛිගන්ති සමණලිඛිගං. ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ.

නාධිවාසෙතීති න සම්පටිච්ඡති. යාවාති යත්තකං කාලං, අයං පනෙත්ථ යොජනා – ඉධ යො රාජ...පෙ.... හයෙන වා චීවරගහණත්ථං වා ලිඛිගං ආදියති, සො සුද්ධමානසො හුත්වා යාව සංවාසං නාධිවාසෙති, තාව එසො “ථෙය්‍යසංවාසකො නාමා” ති න වුවිවතීති.

තත්‍රාති තාසු ගාථාසු. ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ. එවන්ති ලිඛිගෙගහියමානෙ. තස්මිත්ති ජනෙ. අනොසරිත්ථාවාති අනොක්කම්ත්ථාව. ලිඛිගං අපනෙත්ථාති සයං ගහිතං සමණලිඛිගං විනාසෙත්ථා. පබ්බජිතාලයන්ති පබ්බජිතජායං. පුබ්බෙති සංවාසථෙතකෙ.

පාචිත්‍යාදිශොඡනා

මහාවග්ගයොජනා

සබ්බපාසණ්ඩියහත්තානීති සබ්බානිපාසණ්ඩං උද්දිස්ස දින්නානි හත්තානි.

සත්තෙ වහනීතිසත්තවාහො. විරම්භබ්බන්තිවෙරං,තං පවත්තෙතීතිවෙරිකො. කායෙන පරිහරිතබ්බානීතිකායපරිහාරියානි.තන්ති තුවං.භීතායාවත්තභාවන්ති භීතාය ගිභීභාවායආවත්තභාවං.

උප්පබ්බජිත්වානි පබ්බජවියොගං කත්වා.තමත්ථන්ති
උප්පබ්බජිතසංඛ්ඛාතමත්ථං.අස්සාති මහාසාමණෙරස්ස.

මහත්තො වාති එත්ථවාසද්දො ගරහත්ථො. පගෙව දහරොති දස්සෙති.
අබ්බත්තො හොතිති යොජනා. සොති සාමණෙරො.

වච්ඡගොරක්ඛාදීනීතිඵත්ථවච්ඡොති තරුණගොණො. සො
 භිමාතුසන්තිකෙ වසතීතිවච්ඡො. මාතුයා වියොගකාලෙ වා
 වස්සතීතිවච්ඡොති වුවවති. ඉමිනා දම්මගවජරග්ගවාපි සාමඤ්ඤතො
 ගහිතා.ගොවුවවති ඛෙත්තභූමි. වච්ඡො ව ගො වච්ඡගවා,තෙසං රක්ඛනං
 වච්ඡගොරක්ඛො, සො ආදි යෙසංකසිකම්මාදීනන්ති වච්ඡගොරක්ඛාදීති.
 “සුපසම්පන්නො”ති ඉමිනාගහට්ඨමිපි සචෙ උපසම්පාදෙති,
 සුපසම්පන්නොති දස්සෙති.අනුපසම්පන්නකාලෙයෙවාති
 සාමණෙරකාලෙයෙව.විනයවිනිව්ඡයෙති විනයෙ වුත්තස්ස
 ථෙය්‍යසංවාසකස්ස විනිව්ඡයෙ.ථෙය්‍යසංවාසකො හොතිලිඬිගස්ස
 අපනීතත්තා.

ටේයාසංවාසකො න හොතිසලිච්ඡගෙ යිතත්තා.අයම්පි
 ටේයාසංවාසකො න හොතිකාසායෙ සඋස්සාහත්තා.ටේයාසංවාසකො
 හොතිකාසායෙ ධුරස්ස නික්ඛිත්තත්තා.

ටේයාසංචාසකො න භොතිසලිඬිගෙ යිතත්තා.නෙව ටේයාසංචාසකො
 භොතිකාසායෙ සඋස්සාහත්තා.මෙථුනසෙවනාදීහීතිආදිසද්දෙන
 පාණාතිපාතාදයො සඬිගණ්හාති.ටේයාසංචාසකො භොතිකාසායෙ ධුරස්ස
 නික්ඛිත්තත්තා.ඔවට්ටිකන්ති අධොවට්ටෙන කරණං.රක්ඛතිතාචාති තාව
 රක්ඛති වීමංසනෙන නිවාසිතත්තා.ලිඬිගන්ති
 සමණලිඬිගං.ටේයාසංචාසකොභොතිගිහිලිඬිගස්ස සමපට්ඨිතත්තා.

විමංසනි වා සම්පට්ඨිජනි වා රක්ඛතියෙවඔදානවත්ථස්ස
අන්තොකාසායභාවතො. “භික්ඛුනියාපි එසෙව නයො”ති
වුත්තමෙවත්ථං විභාවෙන්තො ආහ “සාපි”ති ආදි.

වුඩ්ස්පබ්බජිතො සාමණෙරොති සම්බන්ධො.පාළියම්පිති පන්තියම්පි.
 සෙනො මංසපෙසිං ගහෙන්වා ගව්ජති වියහත්තපිණ්ඛෙ පත්තං.

උපනාමෙත්වා ගහෙත්වා ගවිජති. ථෙය්‍යසංවාසකොන හොතිවස්සානං අගණනත්තා.

48. තිත්ථියපක්කන්තකකථා

110. පක්කමතීතිපක්කන්තො, “පවිට්ඨො”ති ඉමිනාකමුධාතුයා පදවික්ඛෙපත්ථං දස්සෙති, ඉච්ඡාකන්තිඅත්ථෙ නිවත්තෙති. සොති තිත්ථියපක්කන්තකො. තත්ත්වතිත්ථියපක්කන්තකෙ. උපසම්පන්නො භික්ඛු ගවිජතීති සම්බන්ධො. තෙසන්ති තිත්ථියානං. “තිත්ථියො හවිස්සාමි”ති පුබ්බෙවලද්ධිගහිතත්තා වුත්තං “ලිඬිගෙ ආදින්නමත්තෙ”ති. කුසවීරාදීනීති එත්ථකුසොචුවචති සලාකා. වීරොති පන්ති, ආවලීති අත්ථො. කුසෙ රජ්ජුනා ආවුනිත්වාකතො වීරොකුසවීරො, සො ආදි යෙසං තානීති කුසවීරාදීනි. ආදිසද්දෙන ඵලකවීරාදයො සඬිගණ්හාති. කුසතිණෙහි කතො වීරොකුසවීරොතිපි වදන්ති. නග්ගොති අවෙලකො. ආජීවකොති අවෙලකවතමාදායජීවතීති ආජීවකො. තෙසන්ති ආජීවකානං. ඔවදිතො හුත්වාති සම්බන්ධො.

කීන්ති කිං වතං. ලුඤ්ඛාපෙතීති අපනායාපෙති. මොරපිඤ්ඡාදීනීති එත්ථපිඤ්ඡංචුවචතිපක්ඛො. සො හි පිඤ්ඡති ආකාසෙ ගවිජති අනෙතාති පිඤ්ඡන්ති වුවචති. පිජ්ගතියන්ති ධාතුපායො. මොරස්ස පිඤ්ඡං මොරපිඤ්ඡං, තං ආදි යෙසං තානීතිමොරපිඤ්ඡාදීනි. ආදිසද්දෙන උලුකපිඤ්ඡාදයො සඬිගණ්හාති. යාව නසම්පට්ඨිජතීති යාව ලද්ධිං න සම්පට්ඨිජති. නන්ති විමංසමානං භික්ඛුං. ලද්ධිතීතිත්ථියලද්ධි. රක්ඛතීති තිත්ථියපක්කන්තකතො රක්ඛති. ලද්ධියා අභාවෙන තිත්ථියපක්කන්තකො න හොතීති අධිජ්ජායො. අච්ඡිද්දවීවරොති එත්ථ ආකාරො කොධත්ථො, අධිඛත්ථො වා හොති, ඡිද්දසද්දො දුසන්නත්ථො හොති. තස්මා ආකොධෙන අධිඛෙන වා ඡිද්දො දුසිතොතිඅච්ඡිද්දොති අත්ථො දට්ඨබ්බො. “අච්ඡින්නො”තිපි පායො. අච්ඡිද්දං වීවරමෙතස්සාති අච්ඡිද්දවීවරො. තිත්ථායතනන්ති තිත්ථිනං නිවාසට්ඨානං, තිත්ථියානංඋපස්සයන්ති අත්ථො.

49. තිරච්ඡානගතවත්ථු

111. දෙවසම්පත්තිසදිසං ඉස්සරියසම්පත්තිං අනුභවන්තොපි සො නාගො කස්මා නාගයොනියාඅට්ටියතීති ආහ “කිඤ්චාපි”තිආදි.

තත්ථකිඤ්චාපි අනුභොතීති සම්බන්ධො. කිඤ්චාපිසද්දො හෙත්ථ සම්භාවනාජොතකො, පනසද්දොගරහත්ථජොතකො. කුසලවිපාකෙනාති අහෙතුකකුසලවිපාකෙන. තස්සාති නාගස්ස. සජාතියාති සමානජාතියානාගියා. උදකසඤ්චාරිමණ්ඩුකභක්ඛන්ති උදක සඤ්චරණසීලංමණ්ඩුකසඬිබාතං හක්ඛං පාතුභවතීති යොජනා. සොති නාගො. අට්ටියතීති අරමණං පිළියති. හරායතීතිඑත්ථ හරෙධාතු

ලජ්ජනත්ථොති ආහ “ලජ්ජති”ති. එකාරන්තො ධාතු භූවාදිගණිකො (සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 රකාරන්තධාතු). ජිගුච්ඡතීති එත්ථගුපධාතුයා කම්මං දස්සෙන්නො ආහ “අත්තභාව”න්ති. “තස්ස භික්ඛුනො”තිපදස්ස “නික්ඛන්තෙ”තිපදෙන යොජිතබ්බත්තා භූමිමත්ථෙ සාමිවචනන්ති ආහ “තස්මිංභික්ඛුස්මි”න්ති. අථ වාතස්ස භික්ඛුනොති සාමියොගත්තා “නික්ඛන්තෙ”ති එත්ථ භාවත්ථෙ මානපච්චයොති ආහ “නික්ඛමනෙ”ති. ඉමිනානික්ඛන්තෙති එත්ථ න අන්තපච්චයො, මානපච්චයස්සෙව අන්තභාවං කත්වා චුත්තොතිදස්සෙති. විස්සට්ඨොති සතිවිස්සජ්ජිතො. තස්මින්ති භික්ඛුමිහි. කපිමිද්ධවසෙනෙවාති කපිතො මිද්ධවසෙන එව. අථ වා කපිමිද්ධවසෙනානිද්දායන්තො ඉව නිද්දායන්තොති යොජනා. පටිනිපජ්ජීති පුනනිපජ්ජී. විස්සරමකාසීතිඑත්ථවිසද්දො විරූපත්ථජොතකො, සරසද්දො සද්දවාචකොති දස්සෙන්නො ආහ “විරූපංමහාසද්දමකාසී”ති.

“අකාරස්ස ලොපං කත්වා”ති ඉමිනාතුමිහෙනොත්ථාති එත්ථ “තුමිහෙ ඛො අත්ථා”ති පදවිභාගං කත්වා ඔකාරතො පරස්සඅකාරස්ස ලොපං දස්සෙති. “අකාරස්සාලොප”න්තිපි පාඨො. එවඤ්ඤි සති අකාරස්ස අලොපංකත්වාති අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඉමිනා “තුමිහෙ ඛො අත්ථා”ති පදවිජෙදං කත්වා අකාරපරෙ ඔකාරස්ස වකාරං කත්වා තුමිහෙ බ්වත්ථා”ති පාඨො දස්සිතො. කස්මා ඉමස්මිංධම්මවිනායෙ අවිරුළ්භිධම්මාති ආහ “ඤ්ඤා...පෙ.... අභබ්බත්තා”ති. “භවථා”ති ඉමිනාඅත්ථාති එත්ථ අසධාතු සත්තත්ථවාචකො ට්ඨිහත්තීතිදස්සෙති. සජාතියාති එත්ථ සමානා ජාති එතිස්සාති සජාතීතිචුත්තෙ නාගී එවාති ආහ “නාගියා එවා”ති. මනුස්සිත්ථිආදීති එත්ථ ආදිසද්දෙනතිරච්ඡානගතිත්ථිපෙතිත්ථිදෙවිත්ථියො සඬගණ්භාති. “ද්වෙමෙ භික්ඛවෙපච්චයා”ති දෙසනා සාවසෙසදෙසනාති දස්සෙන්නො ආහ “එත්ථ වා”ති. එත්ථාති තිරච්ඡානගතවත්ථුමිහි. අභිණ්භන්ති අභික්ඛණං පුනස්පුනන්ති අත්ථො.

තිරච්ඡානගතොති එත්ථ කිංඅපායපරියාපන්තො දුග්ගතිඅහෙතුකපට්ඨසන්ධිකොවාධිජ්ජෙතොති ආහ “නාගො වාහොතු”තිආදි.

50. මාතුසාතකාදිවත්ථුකථා

112. නික්ඛන්තින්ති එත්ථ “ඉමස්ස පාපකම්මස්සා”තිජට්ඨියොගත්තා භාවත්ථෙ තිපච්චයොති ආහ “නික්ඛමන”න්ති. අපවාහනන්ති අපායපට්ඨසන්ධිවහනතො අපගමනං. යෙනාති මනුස්සභූතෙන යෙන ජීවිතා වොරොපිතාති සම්බන්ධො. මනුස්සිත්ථිභූතාති මනුස්සිත්ථි හුත්වා භූතා, මනුස්සිත්ථිභාවං වා භූතා පත්තා. ඉමිනා තිරච්ඡානගතිත්ථිආදියො නිවත්තෙති. “ජනිකා”ති ඉමිනා පොසාවනිකමාතාදියො නිවත්තෙති. සයම්පිතිඑත්ථ පිසද්දො න කෙවලං මාතායෙව, අථ ඛො

පුත්තෙනාපිති දස්සෙති.සතාති සන්තෙන. මනුස්සජාතිකෙනෙව සතා මනුස්සජාතිකො ඵච භුත්වාටොරොපිතාති යොජනා. අනන්තරෙ භවෙ ඵලං නිබ්බත්තෙතිතිආනන්තරියං,මාතුසාතකකම්මං, තෙන ජාතිසාමඤ්ඤම්පි අජනිකංසාතෙන්නො ච ජනිකම්පි ජාතිභෙදං සාතෙන්නො ච න අනන්තරිකො භොති, තස්ස පබ්බජ්ජා චුපසම්පදා ච න වාරිතාති දස්සෙන්නො ආහ “යෙන පනා”තිආදි. තත්ථ පොසෙති වද්ධෙතිතිපොසාපනියා, සා ඵචපොසාවනිකාපකාරස්ස වකාරං, යකාරස්ස වකකාරං කත්වා, පොසාවනිකා ච සා මාතා චෙතිපොසාවනිකමාතා.අස්සාතිපුත්තස්ස. ඉදං පදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං. තත්ථපුබ්බපදෙ භාවසම්බන්ධො, පච්ඡිමපදෙ සාමිසම්බන්ධො. සබ්බථා ඵසෙව නයො භොතිති ආහ “සචෙපි”තිආදි.චෙසියාති උපලක්ඛණවසෙන චුත්තං. යාය කායච ඉත්ථියා පුත්තස්සාපි ගහෙතබ්බත්තා. “අයං මෙපිතා”ති අජානනමෙව හි පමාණං.අනෙතාති ඉමිනා පුත්තෙන. “පිතුසාතකොත්චෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති”ති ඉමිනා මාතුසාතකෙපි “අයං මෙ මාතා”තිඅජානිත්වා සාතෙන්නොපි මාතුසාතකොත්චෙව සඬ්ඛං ගච්ඡතිති දස්සෙති.

114. සඬ්ඛෙපෙනචුත්තමත්ථං විත්ථාරෙන දස්සෙන්නො ආහ “මනුස්සජාතියං හි”තිආදි.අපබ්බජිතන්ති ගිහිභූතං.පබ්බජ්ජාවස්සාති ඵත්ථ වසද්දෙන උපසම්පදාපි වාරිතාති දස්සෙති.අස්සාති අරහන්තසාතකස්ස.අවසෙසන්තිඅරහන්තතො අවසෙසං.අස්සාති අරියසාතකස්ස.ආනන්තරියො න භොතිතිරච්ඡානගතත්තා පනස්ස පබ්බජ්ජා වාරිතාතිඅත්ථො තෙනබ්බො.ඵත්ථාති මාතුසාතකාදිකම්මෙසු.වධායාති තදත්ථෙව චතුත්ථිති ආහ “වධත්ථායා”ති. “මාරෙතු”න්තිඉමිනා “වධත්ථායා”ති ඵත්ථ හනධාතු හිංසනත්ථොති දස්සෙති. “නියන්ති”ති ඉමිනාඔනියන්තිති ඵත්ථ ඔත්තපසග්ගො ධාත්වත්ථානුවත්තකොතිදස්සෙති. යං පන වචනං චුත්තන්ති සම්බන්ධො. තස්ස වචනස්ස අත්ථොති යොජනා.“සචා ව ඉති අයං නිපාතො චුත්තො”ති ඉමිනා භයපිළිතත්තා චනිරුත්තිසු අකුසලත්තා ච දවාහණනෙන රවාහණනෙන අයං නිපාතො චොරෙහි චුත්තොති දස්සෙති.“සචෙ ව ඉච්චෙව වා පාඨො”ති ඉමිනා තෙහි තථා චුත්තෙපිසඬ්ඛිතිකාලෙ වා පොත්ථකාරුළ්භකාලෙ වා යථාභූතං සඬ්ඛිතත්තා, පොත්ථකාරුළ්භත්තාව යථාභූතො පාඨො අත්ථිති දස්සෙති.තත්ථාති තෙසු පදෙසු.නිද්ධාරණෙ භූමිමං.තස්සාති “සචජ්ජ මය”න්ති පාඨස්ස. “සචෙ අජ්ජ මය”න්ති ඉමිනා ඵකාරලොපසන්ධිං දස්සෙති. “සචෙජ්ජ මය”න්තිඅකාරලොපසන්ධිනාපි පාඨො අත්ථි.

115. පකතත්තන්ති පකතියා සීලසඬ්ඛාතො අත්තා සභාවො ඵතිස්සාතිපකතත්තා, තං. කායසංසග්ගෙන හික්ඛුනිතං පාරාජිකත්තා චුත්තං “සීලවිනාසංපාපෙති”ති. අනිච්ඡමානංයෙව හික්ඛුනිත්ති සම්බන්ධො.

ඉච්ඡමානන්තිඛදාතවත්ථවසනං ඉච්ඡමානං. යස්මා අභික්ඛුතී හොති, තස්මාභික්ඛුතීදුසකො න හොතීති යොජනා. සීලවිපන්නං භික්ඛුනින්නි සම්බන්ධො.

යොදෙවදත්තො සඬ්ඝං භින්දති විය, භින්දතීති යොජනා. උද්ධම්මන්ති ධම්මතො විරහිතං. උබ්බිනයන්ති විනයතො විරහිතං. චතුන්නං කම්මානන්ති අපලොකනාදීනං චතුන්නං කම්මානං.

යො දෙවදත්තො ලොහිතං උප්පාදෙති විය, උප්පාදෙතීති යොජනා. දුට්ඨචිත්තෙනාති එත්ථ න යංකිඤ්චි දුට්ඨචිත්තං දුට්ඨචිත්තංනාම, අථ බො වධකචිත්තන්ති ආහ “වධකචිත්තෙනා” ති. සරීරෙතිසරීරබ්භන්තරෙ. තථාගතස්ස හි අහෙජ්ජකායත්තා පරුපක්කමෙන වම්මච්ඡෙදං කත්වාලොහිතස්ස උප්පාදනං නාම නත්ථි. යො පන ජීවකො ඵාසුං කරොති විය, ඵාසුං කරොතීති යොජනා. ලොහිතඤ්චාති පුත්තිලොහිතඤ්ච.

54. උභතොඛ්‍යඤ්ජනකචන්ද්‍රිකථා

116. උභතොඛ්‍යඤ්ජනකොති එත්ථ ඛාහිරත්ථසමාසං දස්සෙන්නො ආහ “ඉත්ථිනිමිත්තූප්පාදනකම්මතො වා” තිආදි. තත්ථ “ඉත්ථි...පෙ.... කම්මතො වා” තිඉමිනා උභයසරූපං දස්සෙති. උභතො කම්මතො පවත්තන්ති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො. ඛ්‍යඤ්ජනන්ති නිමිත්තං. අස්සාතිජනස්ස. කරොතිපි කාරෙතිපිති එත්ථ කරධාතුයාසුද්ධකම්මකාරිතකම්මානි දස්සෙන්නො ආහ “පුරිසනිමිත්තෙනා” තිආදි. තත්ථ “විතික්කම” න්ති ඉමිනා සුද්ධකම්මං දස්සෙති, “පර” න්ති ඉමිනා කාරිතකම්මං දස්සෙති. සමාදායෙත්වාති උය්‍යාජෙත්වා. තස්ස දුට්ඨභාවං දස්සෙන්නො ආහ “දුට්ඨො” තිආදි. තත්ථ ඉත්ථිභාවෙන ලක්ඛිතො උභතොඛ්‍යඤ්ජනකො ඉත්ථි උභතොඛ්‍යඤ්ජනකො. එස නයො ඉතරත්ථාපි.

තත්ථාති දුට්ඨෙසු උභතොඛ්‍යඤ්ජනකෙසු. ඉත්ථිනිමිත්තන්ති ඉත්ථියා අභිගජාතං. එසෙව නයො “පුරිසනිමිත්ත” න්ති එත්ථාපි. පාකටං පටිච්ඡන්තන්ති සභාවතො පාකටං පටිච්ඡන්තං. පුනපටිච්ඡන්තං පාකටන්ති රාගවසෙන පටිච්ඡන්තං. පාකටං. පරංගණ්භාපෙතීති පරමෙව ගණ්භාපෙතීති අත්ථො. ඉදන්ති කාරණං. එතෙසන්ති ද්විත්තං උභතොඛ්‍යඤ්ජනකානං. කුරුන්දියං පන වුත්තං, කිං වුත්තන්ති යොජනා. තත්ථාති

උභතොඛ්‍යඤ්ජනකෙ. විචාරණක්කමොති විමංසනානුක්කමො. “තත්ථ විචාරක්කමො” තිපි පාඨො. විචාරණක්කමො ධම්මසඬ්ඝට්ඨකථාය වෙදිතබ්බො, ඉධ පන කිං වෙදිතබ්බන්ති ආහ “ඉදම්ධවෙදිතබ්බ” න්ති. තත්ථ ඉදන්ති නපබ්බජ්ජපසම්පදකාරණං. ඉධාති ඉමිස්සං විනයට්ඨකථායං.

55. අනුපජ්ඣායකාදිවත්ථුකථා

117. තෙන ඛො පන සමයෙනාති එත්ථ තස්ද්දස්ස අනියමනිද්දෙසභාවංදස්සෙන්තො ආහ “යෙන සමයෙනා”ති. සික්ඛාපදං අපඤ්ඤත්තංහොතිති “න භික්ඛවෙ අනුපජ්ඣායකො උපසම්පාදෙනඛිබ්බො”ති සික්ඛාපදං අපඤ්ඤත්තං හොති. “උපජ්ඣායවිරහිත”න්ති ඉමිනා අනුපජ්ඣායකන්ති එත්ථ අකාරස්ස විරහන්ථං දස්සෙති. උපජ්ඣායවිරහිතං උපසම්පදාපෙක්ඛන්ති සම්බන්ධො. “එව”න්ති ආදිනා දොසං දස්සෙති. උපජ්ඣායං අගාභාපෙත්වාති “උපජ්ඣායො මෙ භන්තෙ හොති”ති (මහාව. 65; මහාව. අට්ඨ. 64) උපජ්ඣායං අගාභාපෙත්වා. උපසම්පාදෙන්තස්ස කාරකසඛිසස්සාති යොජනා. කම්මං පනාති උපසම්පදකම්මං පන. “එසෙව නයො”ති ඉමිනා උපසම්පාදෙන්තස්ස ආපත්ති, කම්මං පන න කුප්පතිති වචනං අතිදිසති.

56. අපත්තකාදිවත්ථුකථා

118. යො පිණ්ඩොහත්ථෙසු ලබ්භතිති යොජනා. තදත්ථායාති තස්ස පිණ්ඩස්ස අත්ථාය. සෙය්‍යාපාපි තිත්ථියාති එත්ථ සෙය්‍යාපාපි සද්දො උපමත්ථො, තිත්ථිය සද්දො ආජීවකනාමකෙ තිත්ථියෙ හොතිති දස්සෙන්තො ආහ “යථාපි ආජීවකනාමකා තිත්ථියා”ති. තස්මා ආජීවකසඛිබ්බාතෙ තිත්ථියෙ උපමං කත්වා උපජ්ඣායන්තිති ආහ “සුපබ්බාසද්දෙනෙහි”ති ආදි. භීති සච්චං, යස්මා වා. තෙති ආජීවකා. කම්මං පන න කුප්පතිති පත්තවිචරෙසු අසන්තෙසුපි කම්මවාචාය “පරිපුණ්ණස්ස පත්තවිචර”න්ති පරිකිත්තිතත්තා කම්මං න කුප්පතිති අධිප්පායො.

යාවිතකෙනාති එත්ථ යාවිතො හුත්වා ගහිතො යාවිතකොති දස්සෙන්තො ආහ “යාවිත්වා ගහිතෙනා”ති. “ඊදිසෙන හි”ති ආදිනා දොසං දස්සෙති. තස්මාති යස්මා ආපත්ති හොති, තස්මා. තස්සාති උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස. නිරපෙක්ඛෙහි ආවරියුපජ්ඣායාදිහිති යොජනා. නිස්සජ්ජිත්වාති බ්‍රහ්මදෙය්‍යෙන නිස්සජ්ජිත්වා. අනාධිට්ඨානුපගානං පත්තවිචරානං අපත්තවිචරත්තා වුත්තං “අධිට්ඨානුපගං පත්තවිචර”න්ති. පණ්ඩුපලාසන්ති සමණුද්දෙසභාවාපෙක්ඛං. සො හි රුළුභිවසෙන පණ්ඩුපලාසොති වුවිචති. අථ වා යථා පණ්ඩුපලාසො න භරිතො, නාපිසුක්ඛො හොති, එවං සොපි පබ්බජාපෙක්ඛො න ගිහි හොති, නාපි සාමණෙරො, තස්මා සමණුද්දෙසභාවාපෙක්ඛො “පණ්ඩුපලාසො”ති වුවිචති.

වසන්තස්ස පණ්ඩුපලාසස්සාති සම්බන්ධො. අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතන්ති භික්ඛුහි අනාමසිතඛිබ්බං පිණ්ඩපාතං. සාමණෙරභාගසමකොති සාමණෙරෙහි ලද්ධෙන භාගෙන සමං පවත්තො. අස්සාති පණ්ඩුපලාසස්ස.

සාමණෙරස්ස සබ්බංපට්ඨග්ගනකම්මං කාතුං වට්ටති විය, අස්ස කාතුං වට්ටතීති යොජනා.

57. හත්ථවිජින්නාදිවත්ථුකථා

119.

හත්ථවිජින්නාදිවත්ථුසුහත්ථා

ජින්නා

යස්සාතිහත්ථවිජින්නොතිආදිවචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ
 “යස්සා”තිආදි.මණ්ඩන්ධෙති පකොට්ඨන්තෙ. සො හි යස්මා එත්ථ
 මණ්ඩසඬ්ඛාතංඅලඬ්ඛකාරවිකතිං බන්ධති, තස්මා මණ්ඩන්ධොති
 වුවචති.කප්පරෙති කපොණියං. සා හි පරෙසං පිට්ඨිසු කපති හිංසති
 අනෙනාති “කප්පරො”ති වුවචති. යස්ස හත්ථා ජින්නා හොන්ති, අයං
 හත්ථවිජින්නො නාමාතියොජනා. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. එකො වා
 පාදොති යොජනා. හෙට්ඨා “එකො වා ද්වෙ වාහත්ථා”ති එත්ථාපි එසෙව
 නයො.වතුසු හත්ථපාදෙසු ද්වෙවාති එකො හත්ථො, එකො පාදොති
 ද්වෙවා.කණ්ණාති සද්දග්ගහා. තෙ හි කණ්ණාති සවති එතෙහීති
 කණ්ණාතිවුවචන්ති.කණ්ණාබද්ධෙති කණ්ණවිජ්ජදස්ස
 ආබද්ධෙ.සඬ්ඛාපෙතුන්ති සඬ්ඛපනං කාතුං, ආබන්ධනං
 කාතුන්තිඅත්ථො.අප්පදකෙති අප්පදසණ්ඨානෙ යානෙ.නාසාති සානාති.
 තාති හි නාසති අබ්භත්තසද්දං කරොති එතාහීතිනාසාති වුවචන්ති.නාසිකාති
 නාසායෙව.සණ්ඨාපෙතුන්ති සුට්ඨු යපෙතුං, පකතියා යපෙතුන්ති
 අත්ථො.නබ්බෙසසන්ති නබ්බායෙව සෙසො ජින්නඬ්ගුලිතොති නබ්බෙසො,
 තං. අග්ගෙපුරෙ උට්ඨහතීතිඅඬ්ගුට්ඨො. “වුත්තනායෙනෙවා”ති ඉමිනා
 “නබ්බෙසසං අදස්සෙත්වා”ති වචනං
 අතිදිසති.කණ්ඩරනාමකාතිමහාසිරනාමකා. තෙ හි කං සරීරං
 ධාරෙන්නීතිකණ්ඩරාතිවුවචන්ති ධකාරස්ස ධකාරං කත්වා.යෙසුති
 කණ්ඩරෙසු, නිද්ධාරණෙ භුමිමං.

යස්ස වග්ගුලිපක්ඛකා විය අඬ්ගුලියො සම්බන්ධො හොන්ති,
 අයංඑණහත්ථකොනාමාති යොජනා.එතන්තිඑණහත්ථකං. ඡළඬ්ගුලාදයොපි
 එණහත්ථකෙයෙව සඬ්ගහෙතබ්බාති ආහ “යස්සපි ඡඅඬ්ගුලියො”තිආදි.
 යස්සපි ඡ අඬ්ගුලියො හොන්ති, අයම්පි එණහත්ථකො නාමඋපවාරෙන.

බුජ්ජොති එත්ථ බුජ්ජො සරීරොයස්සත්ථිති බුජ්ජොති වචනත්ථං
 දස්සෙන්නො ආහ “බුජ්ජසරීරො”ති. කස්මාබුජ්ජොති ආහ “උරස්ස
 වා”තිආදි. යස්ස පන වඬ්ඛං, අයම්පි බුජ්ජො නාමාති යොජනා.වඬ්ඛන්ති ව
 කුට්ඨං.හීති සච්චං, යස්මා වා.බුහ්මුපුගත්තොති උජුං ගත්තං උජුගත්තං,
 බුහ්මුතො උජුගත්තං විය උජුගත්තං ඉමස්ස මහාපුරිසස්සාති බුහ්මුපුගත්තො,
 මහාපුරිසො.

සංබෙපෙන වුත්තමත්ථං විත්ථාරෙන දස්සෙන්නො ආහ“ජඬ්ඛවාමනස්ස
 හී”තිආදි.යෙසන්තිඋහින්තං කායානං.භුතානන්ති අමනුස්සානං

පිසාවකපෙතානං. අත්තභාවො හොති වියාති යොජනා. පරිවට්ඨමොති පරිසමන්තතොවට්ඨලසරීරො.

ගලගණ්ඨිතිඵත්ථ ගලෙ ගණ්ඨො යස්සත්ථිති ගලගණ්ඨිති වචනත්ථං දස්සෙන්තොආහ “යස්සා”තිආදි. ඵත්තති “ගලගණ්ඨි”ති ඵතං වචනං. තත්ථාති ගලගණ්ඨිපබ්බාජනෙ. යන්තිවචනං.

සිපදීති ඵත්ථ සිලීලං පදං ඉමස්සාතිසිපදීති චුත්තෙ භාරපාදොයෙව ගහෙනබ්බොති ආහ “භාරපාදො වුව්චති”ති. භාරං පාදංයස්සාතිභාරපාදො. ඵතෙ ද්වෙ ථූලපාදරොගිසු වත්තන්තීතිදට්ඨබ්බං. සඤ්ජාතපිළකොති සඤ්ජාතථොටො. උපනාහන්ති භුසං බන්ධනං. උදකආවාටෙතිඋදකෙන පුණ්ණායං කාසුයං. උදකවාලිකායාති උදකතින්තෙන මරුනා. යථා සිරා පඤ්ඤායන්ති, ඵවං මිලාපෙතුන්ති යොජනා. ඊදිසන්තිසිරාපඤ්ඤායනජඩ්ඝතෙලනාලිකසභාවං. තථාති යථා පබ්බජ්ජාකාලෙකරොති, තථා කත්ථාති අත්ථො.

පාපරොගීති ඵත්ථ පාපරොගස්ස සරුපංදස්සෙන්තො ආහ “අරිස”ඉතිආදි. තත්ථ අරිසො ව භගන්දරො ව පිත්තඤ්ච සෙම්මො වකාසො ව සොසො වාති ද්වන්දො, තෙ ආදයො යෙසං තෙති අරිසං...පෙ.... සොසාදයො. ආදිසද්දෙනහෙට්ඨා චුත්තෙ ආබාධෙ සඬගණ්ඨාති. තත්ථ පිත්තසෙම්මසද්දෙහි තංසමුට්ඨානො රොගොගහෙනබ්බො. “නිච්චාතුරො”ති ඉමිනා පාපරොගීති ඵත්ථ මන්තුත්ථෙ පවත්තස්සර්පච්චයස්ස නිච්චයොගත්ථං දස්සෙති.

පරිසද්ධසනොති ඵත්ථඉතිසද්දො නාමපරියායො, පරිසද්ධසනො නාමාති හි අත්ථො. යො අත්තනොවිරූපතාය පරිසං දුසෙති, අයං පරිසද්ධසනො නාමාති යොජනා. ඡසරීරදොසං ආදිං කත්ථාපරිසද්ධසනභාවං විත්ථාරෙන්තො ආහ “අතිදිසො වා”තිආදි. අතිදිසොවාති ඵත්ථ න කෙවලං පරෙසං ද්වඩ්ගුලාදිමත්තදිසො, අථ බොදිගුණාදිදිසොවාධිජ්ජෙතොති ආහ “අඤ්ඤෙස”න්තිආදි. නාහිපදෙසොති අත්තනො නාහිපදෙසො. යථා හි අතිදිසෙ පරවචනෙනඅතිදිසස්ස සරුපං වෙදිතබ්බං, තථා අතිරස්සාදිසුපි අතිරස්සසරුපන්ති දට්ඨබ්බං. මහොදරොති මහාඋදරො. කජ්ජසිසො වාතිහත්ථිසිසොවිය යුගසිසො වා. කජ්ජසද්දො හෙත්ථ යුගත්ථවාචකො. කණ්ණිකකෙසොවාති කණ්ණිකසදිසෙහි කෙසෙහි සමන්තාගතො. “ජාතිපලිතෙහි”ති ඉමිනා ජරාවාතෙනපහතං පලිතං නිවත්තෙති. පකතිතම්බකෙසොති ඵත්ථ පකතිසද්දෙනකෙනවි පයොගෙන තම්බකෙසං නිවත්තෙති. ආවට්ඨසිසොතිපුනජ්ජුනං වට්ඨතීති ආවට්ඨො, කෙසාවට්ඨො, සො ඵත්තස්ස සිසෙ අත්ථිති ආවට්ඨසිසො. උද්ධග්ගෙහීති උද්ධං කොට්ඨි. ජාලබද්ධෙනවියාති ජාලෙන බද්ධෙන ඉව.

සම්බද්ධහමුකො වා.මක්කටහමුකොති මක්කටස්ස හමුවියහමු එතස්සාති මක්කටහමුකො.වාසිකොණෙනාති තච්ඡතීකොටියා.විසමවක්කලොති එත්ථ වක්කාකාරෙන ලාති පවත්තති, වක්කාකාරං වාලාති ගණ්හාතීතිවක්කලො. කෙකරොති වලිරො. සො හි කුච්ඡිතංකරොතීති කෙකරොති වුවචති.කක්කටස්සෙවාති කක්කටස්ස ඉව.මුසිකකණ්ණොති ආබුකණ්ණො.ජටුකකණ්ණොති වග්ගුලිකණ්ණො.අවිද්ධකණ්ණොති අවිඡ්ද්දකණ්ණො.භීතිසව්චං, යස්මා වා.සොති අවිද්ධකණ්ණො. කණ්ණො හගන්දරොඑතස්සාතිකණ්ණහගන්දරො,සොයෙව කණ්ණහගන්දරිකො. ගණ්ඨොකණ්ණො එතස්සාතිගණ්ඨකණ්ණො. පග්ගරිතපුබ්බෙනාතිපග්ගරිතපුයෙන. ටඩ්ඛිතො කණ්ණො යස්සාතිටඩ්ඛිතකණ්ණො.ගොහත්තනාලිකායාති ගුන්තං හත්තපානත්ථං කතාය නාලිකාය. බිලාරක්ඛි වියඅතිපිඨගලං අක්ඛි එතස්සාතිඅතිපිඨගලක්ඛි. මධුවණ්ණොවිය පිඨගලං අක්ඛි එතස්සාතිමධුවිඨගලක්ඛි.නිප්පබ්බමක්ඛිති එත්ථපබ්බමංවුවචති අක්ඛමිහිජාතං ලොමං. තඤ්ච අක්ඛිනො පක්ඛද්වයෙ ජාතත්තා පබ්බමන්ති වුවචති. නත්ථි පබ්බමංඅක්ඛමිහි එතස්සාති නිප්පබ්බමක්ඛි. අස්සුපග්ගරණං අක්ඛමිහා එතස්සාතිඅස්සුපග්ගරණක්ඛි. පුප්ඵං සඤ්ජාතං යස්ස අක්ඛිනොතිපුප්ඵිතං. පුප්ඵිතං අක්ඛි යස්සාතිපුප්ඵිතක්ඛි. අක්ඛිපාකෙනාති අක්ඛිනො දලපරියන්තෙසු පච්චනකෙනරොගෙන.

විපිටනාසිකොති අනුන්තතනාසිකො.සුකතුණ්ඩසදිසායාති සුවානං මුඛෙන සදිසාය.

පටඨගමණ්ඩුකස්සෙවාතිපටඨගනාමකස්ස මණ්ඩුකස්ස මුඛනිමිත්තං ඉව මුඛනිමිත්තංයෙවාතියොජනා.උක්ඛලිමුඛවට්ඨසදිසෙහීති උක්ඛලියා මුඛවට්ඨනාසදිසෙහි.හෙරිවම්මසදිසෙහීති හෙරියා මුඛෙන නහිතවම්මෙනසදිසෙහි.එළමුඛොති එළාය නිව්චපග්ගරිතං මුඛමෙතස්සෙතිඑළමුඛො.උප්පක්කමුඛොති උප්පක්කං කුටීකං මුඛමෙතස්සාතිඋප්පක්කමුඛො.සඬ්ඛතුණ්ඩකොති සඬ්ඛස්ස තුණ්ඩෙන සදිසොඔට්ඨො එතස්සාති සඬ්ඛතුණ්ඩකො.

අට්ඨකදන්තසදිසෙහීති අට්ඨකනාමකස්සනඬ්ගලස්ස දන්තෙහි සදිසෙහි. දන්තෙ පිදහිතුන්ති සම්බන්ධො.දන්තන්තරෙති දන්තවිවරෙ, දන්තමජ්ඣෙ වා.කලන්දකදන්තො වියාති කාලකානං දන්තො විය.

මහාහනුකොති මහන්තො හනු එතස්සාතිමහාහනුකො.විපිටහනුකොති අනුන්තතහනුකො.නිම්මස්සදාඨීකොති නත්ථි මස්සු ව දාඨී ව එතස්සාතිනිම්මස්සදාඨීකො.හට්ඨඅංසකුටොති හට්ඨො පතීතො අංසකුටොඉමස්සාති හට්ඨඅංසකුටො.ගොධාගත්තොති ගොධාය ගත්තං වියගත්තං ඉමස්සාති ගොධාගත්තො. සබ්බංපෙතන්ති සබ්බමිපි එතං

“කච්ඡුගත්තො” තිආදිවචනං. එත්ථාති “කච්ඡුගත්තො” තිආදිවචනෙ.
විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.

හට්ඨකට්ඨකොති හට්ඨා පන්තා කට්ඨතස්සාති හට්ඨකට්ඨකො.
අව්චුග්ගතෙහි ආනිසදමංසෙහිති සමන්තොධො. වාතණ්ඩිකොති වාතෙන
පූරිතො අණ්ඩකොසො එතස්සාති වාතණ්ඩිකො. සඬ්ඝට්ටනජාණුකොති
අන්තො නතත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං සඬ්ඝට්ටනං ජාණුඑතස්සාති
සඬ්ඝට්ටනජාණුකො. විකටොති තිරියගමනපාදො. උපඩ්ඨපිණ්ඩිකස්ස අත්ථං
සහ හෙදෙන දස්සෙන්නො ආහ “සො දුට්ඨො” තිආදි. තත්ථදුට්ඨො සො
උපඩ්ඨපිණ්ඩිකො සමන්තාගතොති යොජනා. අථ වා සො
උපඩ්ඨපිණ්ඩිකො හෙට්ඨාඔරුල්භාහි මහන්තිහි ජඩ්ඝපිණ්ඩිකාහි
සමන්තාගතො වා උපරි ආරුල්භාහි මහන්තිහි ජඩ්ඝපිණ්ඩිකාහි
සමන්තාගතො වාති දුට්ඨොති යොජනා. පිට්ඨිකපාදොති පිට්ඨියං උට්ඨිතො
පාදො එතස්සාති පිට්ඨිකපාදො. ගණ්ඩිකඩගුලි වාති ගණ්ඩෙන උට්ඨිතො
අඩගුලිඑතස්සාති ගණ්ඩිකඩගුලි. සබ්බොපෙසාති එස සබ්බොපි ජනො. පරිසං
දුසෙතිති පරිසදුසනො.

පුබ්බාදීහි තිආදිසද්දෙන චක්ඛුපසාදස්ස අන්තරායකරාති අඤ්ඤානිපි
චත්ථුති ගහෙතබ්බාති. ද්විහි වා අක්ඛිහි, එකෙන වා අක්ඛිනාති
යොජනා. උභයමිපිති ද්විත්තං අට්ඨකථාවරියානං උභයමිපි වචනං. පාළියං
“අන්ධං පබ්බාපෙන්නි” ති අවත්වා “කාණං පබ්බාපෙන්නි” ති චුත්තත්තා
“පරියායෙනා” ති චුත්තං. මහාඅට්ඨකථායඤ්ඤි “ජච්චන්ධො” ති ඉමිනා
ද්වෙඅක්ඛිකාණං සන්ධාය චුත්තං. කුණිති කුණනං සංකොචනං කුණං,
තමෙතස්සත්ථිති කුණි. බඤ්ජොති බඤ්ජති ගතිවෙකල්ලභාවෙන පචත්තතිති
බඤ්ජො. කුණ්ඩපාදකොති එත්ථ කුණ්ඩොති බඤ්ජස්සෙව නාමං. බඤ්ජො හි
කුඩති ගමනං පටිහනතිති කුණ්ඩොති වුව්චති. කස්මා කුණ්ඩපාදකො? කස්මා
පිට්ඨිපාදමජ්ඣෙකෙන චඩ්ඝමන්තොති ආහ “මජ්ඣෙකසංකුට්ඨපාදත්තා” ති.
ඉමිනා හි කුණ්ඩපාදස්ස ව පිට්ඨිපාදමජ්ඣෙකෙන චඩ්ඝමනස්ස වහෙතුං
දස්සෙති. එසෙව නයො අනන්තරවාකොපි. සබ්බොපෙසාති එස සබ්බොපි
ජනො.

පක්ඛගතොති එත්ථ එකො පක්ඛො හතො විනාසො එතස්සාති
පක්ඛගතොති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “එකො හත්ථො වා” තිආදි.
“පක්ඛපාතො” තිපි පාඨො, සො අපාඨොයෙව. පක්ඛසද්දො
හිකොට්ඨාසවාචකො, න පඩ්ගුලපරියායො, පීඨසබ්බි වුව්චතිති පීඨෙන
සබ්බති ගච්ඡති සීලෙනාති පීඨසබ්බි වුව්චති. “ජිණ්ණභාවෙන
දුබ්බලො” ති ඉමිනා ජීරණං ජරා, තාය දුබ්බලො ජරා දුබ්බලොති
වචනත්ථං දස්සෙති. බලවා හොතිති ආගන්තුකරොගානමභාවෙන බලවා
හොති, “වට්ඨෙදො නජ්ජවත්තති” ති ඉමිනා මුඛමත්තමෙව ගච්ඡති
පචත්තති, න වට්ඨෙදො එත්ථ ජනෙති මුගොති දස්සෙති. යස්ස වට්ඨෙදොන

පවත්තති, අයං මුගො නාමාති යොජනා.මම්මනන්ති බලිතවචනං.යො එකමෙව අක්ඛරං චතුපඤ්චක්ඛන්තුං වදති, තස්සෙතමධිවචනං.

බධිරොති සුතිහීනො. සො හි හනනංසොතපසාදස්ස නාසනං වධො, තං ඊරති ගච්ඡතීති බධිරොති වුවචති. යො සබ්බෙන සබ්බං නසුණාති, අයං බධිරො නාමාති යොජනා. ඉමිනා නට්ඨපසාදතං දස්සෙති. උභයදොසවසෙනාති උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං අන්ධමුගබ්ධිරපබ්බාජනෙතිදොසවසෙනපි වුත්තත්තා.තෙති හත්ථච්ඡන්තාදයොද්වත්තිංසජනෙ. ඔසාරණං අපත්තො පුග්ගලො අත්ථී, තං පුග්ගලං සඬ්ඝො ඔසාරෙති වෙතියොජනා.ඔසාරෙතීති සඬ්ඝෙ පවෙසෙති.

58. අලජ්ජීනිස්සයවත්ථුකථා

120. “අලජ්ජීනං ඔවාද”න්ති පාඨසෙසෙන යොජිතෙ සාමාන්තේ සාම්චවනම්පි යුජ්ජතෙව. තංනයං අදස්සෙත්වා “උපයොගත්තේ සාම්චවන”න්ති වුත්තං. “භික්ඛුහි සභාගත”න්තිඉමිනා භික්ඛුහි සමානො සීලාදිගුණසඬ්ඛානො භාගො ඉමස්සාතිභික්ඛුසභාගො,තස්ස භාවොභික්ඛුසභාගතන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. “ලජ්ජිභාව”න්ති ඉමිනාභාවපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති.නවට්ඨානන්ති අභිනවට්ඨානං.ගතෙන භික්ඛුනාති සම්බන්ධො.

ථෙරොති නිස්සයදායකො ථෙරො.ගහෙතුකාමොති නිස්සයං ගහෙතුකාමො.ආචාරන්ති නිස්සයපටිපත්තස්ස ආචාරං.තදගෙවාති තස්මිං ගතඅහති එව. ආභොගස්ස කතත්තා, අරුණුග්ගමනස්ස වඅජානනත්තා වුත්තං “අනාපත්තී”ති. අරුණුග්ගමනං අජානන්තොපි ආභොගස්ස අකතත්තාවුත්තං “අරුණුග්ගමනෙ දුක්කට”න්ති. “ද්වෙ තිණි දිවසානී”ති පදෙන චතු පඤ්ච ඡදිවසානිපි ගහෙතඬ්ඛානි ලක්ඛණභාරනයෙන අනිස්සිතෙන වසිතඬ්ඛභාවෙන සමානඵලත්තා. තෙනාහ “සත්තාහං වසිස්සාමී”ති.ලද්ධපරිභාරොති ලද්ධො පරිභාරොආපත්තිඅපනයනං යෙනාති ලද්ධපරිභාරො.

59. ගමිකාදිනිස්සයවත්ථුකථා

121. “කරණියනිස්සයො”ති ඉමිනා නිස්සයගහණංනිස්සයොඋත්තරපදලොපවසෙන, සො කරණියො ඉමස්සාතිනිස්සයකරණියොතිවිසෙසනපරනිපාතභාවං දස්සෙති.නිස්සයංඅලභමානෙනාති එත්ථ කිං නිස්සයස්ස අලභනං නාමාති ආහ “අත්තනා”තිආදි.වුත්ථපුබ්බන්තිවසිතපුබ්බං.එකරත්තං වසන්තෙනාපිතිපිසද්දොද්විරත්තාදිකෙ කා නාම කථාති දස්සෙති. විස්සමන්තො වා සත්ථං පරියෙසන්තො වාහුත්වාති යොජනා.නාවාය ගච්ඡන්තස්සාති නාවායඅද්ධානමග්ගං පටිපත්තස්ස.

යාවියමානෙනාති එත්ථබ්බුකත්තුපසඬගත්තා චුත්තං “තෙන ගිලානෙනා”ති. “මානෙනා”ති ඉමිනායාවිතුමසක්කුණෙයාතාදීති නිවත්තෙති.

එාසු හොතීති එත්ථ ආවාසසජ්ජායාදිවසෙනඑාසු හොතීති ආසඬකා භවෙයාති ආහ “සමථවිපස්සනානං පටිලාභවසෙනා”ති.හීති සච්චං.ඉමං පරිභාරන්ති ඉමංඑාසුචිහාරපරිහාරං. ථාමගතාය විපස්සනායාති යොජනා. සමථො වා තරුණො හොතීති යොජනා.එතස්සෙවති තරුණසමථවිපස්සනිකස්සෙව හික්ඛුනො.තස්ස නිස්සායාති එත්ථ තස්ස ඔවාදං නිස්සායාති යොජනා. අථ වාඋපයොගත්ථෙ සාමිච්චනං. තං නිස්සයදායකං නිස්සායාති හි අත්ථො. යත්තකො කාලොආසල්හීපුණ්ණමා අත්ථි, තත්තකං කාලන්ති යොජනා. “ආසල්හීපුණ්ණමා”ති එත්ථ “යාවා”ති නිපාතපයොගත්තා අභිවිධිඅවකාශත්ථෙ නිස්සක්කවචනං දට්ඨබ්බං.යත්ථාති යස්මිං යානෙ.

122. පාළියංගොත්තෙනපීති එත්ථපිසද්දෙන නකෙවලං නාමෙනෙව, අථ බො ගොත්තෙනපි සාවෙනුන්ති දස්සෙති. තස්මා “ආයස්මතොපිප්පලිස්සා”ති නාමං සාවෙන්වාතිපි “ආයස්මතො මහාකස්සපස්සා”ති ගොත්තංසාවෙන්වාපි අනුසාවෙනබ්බං. තෙන චුත්තං “මහාකස්සපස්සා”තිආදි. ඉමිනා “කොනාමොතෙ උපජ්ඣායො? උපජ්ඣායො මෙ හන්තෙ ආයස්මා මහාකස්සපො නාමා”තිආදීසු ගොත්තම්පිනාමෙනෙව සඬගහිතන්ති සිද්ධං හොති.

123. එකානුසාවනෙතිපදස්සසමානාධිකරණබාහිරත්ථසමාසභාවං නිවත්තෙන්තො ආහ “එකතො අනුසාවනෙ”ති. තත්ථඑකතොති එකක්ඛණෙ, එකපභාරෙන වා. වක්ඛති හි “එකක්ඛණෙ”ති ව “එකපභාරෙනෙවා”ති ව. ඉමිනා එකතො අනුසාවනමෙනෙසන්තිඑකානුසාවනාති අසමානාධිකරණබාහිරත්ථසමාසං දස්සෙති.එකෙනාති එකෙන අනුසාවනාවරියෙන.එකස්සාතිඑකස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස. “එකක්ඛණෙ”ති ඉමිනා “එකතො”ති පදස්ස අත්ථංදස්සෙති. “උපසම්පාදෙතු”න්ති ද්විත්තං උපසම්පදාපෙක්ඛානං උපසම්පාදෙතුං.

පුරිමනයෙනෙවාති “එකෙන එකස්ස, අඤ්ඤෙනඉතරස්සා”තිආදිනා පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව.එකතොඅනුසාවනෙ කාතුන්ති “එකෙන එකස්ස, අඤ්ඤෙන අඤ්ඤස්ස, ඉතරෙන ඉතරස්සා”ති එවං තිහි ආවරියෙහි තිණ්ණංඋපසම්පදාපෙක්ඛානං එකක්ඛණෙ අනුසාවනෙ කාතුං.තඤ්ච බොතිඑත්ථ තසද්දස්ස “අනුසාවනෙ කාතු”න්ති පදස්සෙව අත්ථවිසයනං දස්සෙතුං චුත්තං “අනුසාවනකිරිය”න්ති.ද්වෙ වා තයො වාති එත්ථ වාසද්දොඅනියමවිකප්පත්ථො. සවෙ එකෙනාවරියෙන ද්වෙ අනුසාවෙති,

“අයං බුද්ධරක්ඛිතො ච අයං ධම්මරක්ඛිතො චා”ති අනුසාවෙනබ්බා. සචෙතයො අනුසාවෙනි, “අයං බුද්ධරක්ඛිතො ච අයං ධම්මරක්ඛිතො ච අයං සඬ්ඝරක්ඛිතො චා”ති අනුසාවෙනබ්බා. යථා එකෙනාවරියෙනද්වෙ චාතයො චා එකතො අනුසාවෙනබ්බා, එවං ද්විති චා තීති චා ආචරියෙහි එකොඅනුසාවෙනබ්බොතිපි වදන්ති. එකෙන උපජ්ඣායෙන කරණභූතෙන, එකො උපජ්ඣායො හුත්වාති වාඅත්ථො. “එකපහාරෙනවා”ති ඉමිනා “එකතො”ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. ද්වෙ තිස්සො කම්මවාචාති ද්විති ආචරියෙහිද්වෙ, තීති ආචරියෙහි තිස්සො කම්මවාචා. එකෙන උපජ්ඣායෙන අනුසාවෙන එකො චා ද්වෙ චාතයො චා ආචරියා වට්ටන්ති, නානුපජ්ඣායෙන අනුසාවෙන පන නානාවරියා එව වට්ටන්ති තිදස්සෙන්තො ආහ “සචෙ පනා”ති ආදි. තිස්සත්ථෙරොති කම්මවාචාවරියභූතො තිස්සත්ථෙරො. සුමනත්ථෙරස්සාති උපජ්ඣායභූතස්ස සුමනත්ථෙරස්ස. ඉදන්ති නානුපජ්ඣායෙන එකස්සාවරියස්සානුසාවනං. එස පටික්ඛෙපොති “න ත්වෙව නානුපජ්ඣායෙනා”ති එසොපටික්ඛෙපො.

63. උපසම්පදාවිධිකථා

126. තං උපජ්ඣන්ති තං උපජ්ඣායං. “උපජ්ඣා”ති ච “උපජ්ඣායො”ති වහි අත්ථතො එකං, බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං යථා “සහා සහාය”න්ති. එත්ථ උපජ්ඣාසද්දොරාජාදිගණො (රුපසිද්ධි 599 සුත්තෙ; සද්දනීති 1140 සුත්තෙ), උපජ්ඣායසද්දොපුරිසාදිගණො. සහාසද්දො ඉත්ථිලිඬිගො, සහායසද්දො පුල්ලිඬිගො චා නපුංසකලිඬිගොවා. “විත්ථායන්ති”ති සද්දො නාමධාතුති ආහ “විත්ථද්ධගත්තා හොන්ති”ති. විත්ථසද්දො හි දබ්බවාචකත්තා නාමසද්දො, විකාරෙන ථද්ධො ගත්තො එතෙසන්ති විත්ථා, ද්ධකාරස්ස ලොපංකත්වා, තතො ආයපච්චයො හොති. යන්ති යං අන්තරායජාතං. තච සරීරෙති තුය්හං කායෙ. “නිබ්බත්ත”න්ති ඉමිනා “ජාත”න්ති එත්ථ ජනධාතුයා ජනනත්ථං දස්සෙති, “විජ්ජමාන”න්ති ඉමිනා ජනීධාතුයා පාතුභාවත්ථං දස්සෙති. සන්තන්ති සංවිජ්ජමානං. ඉති ආදිකථෙතබ්බන්ති යොජනා.

64. වත්තාරොතිස්සයාදිකථා

128. උපසම්පන්නසමනන්තරමෙවාති උපසම්පන්නො හුත්වා සමනන්තරමෙව, න කාලන්තරෙති අත්ථො. එකපොරිසාති එත්ථ පොරිසසද්දො උපරි විත්ථතෙ භුජපමාණෙ ච පොසපමාණෙ ච වත්තති. පුරිසස්ස පමාණාපොරිසා, පමාණත්ථෙ ණපච්චයො. ඡායාති ආතපාභාවො. මෙතබ්බාති පමෙතබ්බා. “වස්සානො”ති ආදි “උතුපමාණං ආචික්ඛිතබ්බ”න්ති එත්ථ ආචික්ඛිතාකාරදස්සනං. උතුනො පමාණන්ති අත්ථං නිවාරෙන්තො ආහ “එත්ථ චා”ති ආදි. අරති පුනප්පුනංගච්ඡතීති උතු, පමියති සංවච්ඡරොපරිච්ඡිජ්ජියති අනෙනාති පමාණං. යන්තකෙහි දිවසෙහි අපරිපුණ්ණොති සම්බන්ධො. යස්සාති දිවසභාගස්ස. යො

උතුරුපරිපුණ්ණො, තස්ස උතුනොති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො.
 “උතුරුමාණං ආචික්ඛිතබ්බං, දිවසභාගො ආචික්ඛිතබ්බො”ති පදානං
 අපරමිපි අත්ථවිකප්පං දස්සෙන්නො ආහ “අථ වා”තිආදි. තත්ථ අයං නාම
 උතුති අයං උතු වස්සානො නාමාති වා හෙමන්නො නාමාති වා ගිම්හො
 නාමාති වා. පුබ්බන්තොති අහස්ස පුබ්බො පුබ්බන්තො. තත්ථ
 පච්ඡිමන යොවපාසංසතරො. කස්මා? පුරිමනයෙ උතුරුපුණ්ණො
 දිවසභාගාචික්ඛණස්ස අභාවා, පච්ඡිමනයෙපන පරිපුණ්ණං වා අපරිපුණ්ණං
 වා උතුරුමාණං ආචික්ඛිතබ්බං. උපසම්පන්නදිවසභාගොව “පුබ්බන්තො”ති
 වා “සායන්තො”ති වා ආචික්ඛිතබ්බො. සංගීතීති එත්ථ සං එකතො කත්වා
 ගායිතබ්බා කට්ඨෙතබ්බාති සංගීතීතිවචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “ඉදමෙව
 සබ්බං එකතො කත්වා”තිආදි. තත්ථකීන්ති කිං උතුං. ඉදං නාමාති ඉදං
 නාම උතුං. වදෙය්‍යාසීති ආගන්තුකානං
 වුඨ්ඨිතවකභාවාදිඤ්ඤාපනත්ථංකට්ඨෙය්‍යාසී.

129. දුතියන්ති සභායං භික්ඛුං වා සාමණෙරං වා පුරිසං
 වා. අකරණියානීති උපසම්පන්නෙහි අකත්තබ්බාති. පණ්ඩුපලාසොති
 එත්ථ පණ්ඩුතිසෙතපිතමිස්සො වණ්ණො, පලාසසද්දො පණ්ණුවාවකො, න
 හරිතවාවකො, නාපි කිංසුකදුල්ලාවකොති දස්සෙන්නො ආහ
 “පණ්ඩුවණ්ණො පණ්ණො”ති. පණ්ඩුපලාසොති සමාසොපි බ්‍යාසොපි
 යුත්තොයෙව. සමාසකාලෙ පණ්ඩුයස්සත්ථිති පණ්ඩු, සොයෙව පලාසො
 පණ්ඩුපලාසොති කාතබ්බො. පුප්ඵළාදිං බන්ධතීති බන්ධනන්ති
 වචනත්ථෙත බන්ධනසද්දො වණ්ඨපරියායොති ආහ
 “වණ්ඨතො”ති. පුපුසිලාති (ම. නි. අට්ඨ. 3.60) එත්ථ පුපුසද්දො
 මහන්තපරියායොති ආහ “මහාසිලා”ති.

130. තස්සාති උක්ඛෙපනීයකම්මාරහස්ස භික්ඛුනො. සාමග්ගීති
 සඨසසාමග්ගී. තෙනාති උක්ඛෙපනීයකම්මාරහෙන භික්ඛුනා. සම්භොගෙති
 ආමිසෙන වධම්මෙන ව සම්භොගහෙනු. එත්ථ
 සහසෙය්‍යාපිසඨගහිතාආපත්තිභාවතො. අනාපත්තීති
 අනුක්ඛිත්තකභාවතො පාවිත්තියාපත්තියා අනාපත්ති,
 අලජ්ජිලක්ඛණාභාවතො දුක්කට්ඨෙත අනාපත්තීතිදට්ඨබ්බං.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

ද්වාසත්තති අධිකවත්ථුසතපට්මණ්ඩිතස්ස මහාබන්ධකස්ස

අත්ථවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

2. උපොසථක්ඛන්ධකං

68. සන්නිපාතානුජානනාදිකථා

132. උපොසථක්ඛන්ධකෙ තරන්ති ඔතරන්ති එත්ථාතිතිත්ථං, උදකතිත්ථං, තිත්ථං වියාතිතිත්ථං, ලද්ධිති ආහ “තිත්ථංචුවචති ලද්ධි”ති. ලද්ධි හි බහුතං ලද්ධිකානං ඔතරණට්ඨානත්තා තිත්ථං නාම. අඤ්ඤන්ති සාසනිකලද්ධිතො අඤ්ඤං. එතෙසන්ති පරිබ්බාජකානං. ඉතොති ඉමස්මාසාසනිකලද්ධිතො. යන්ති යං ධම්මජාතං. තෙසන්ති අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිබ්බාජකානං. තෙලහන්තීති එත්ථ තසද්දො මනුස්සවිසයොති ආහ “තෙ මනුස්සා”ති. මුගස්සකරාති එත්ථ පුලසරීරස්ස සුකරස්ස සද්දමත්තස්සාපි අභාවතොමුගස්සකරො නාමාති ආහ “පුලසරීරස්සකරා”ති.

135. අස්සාති භික්ඛුතො. සොතිසම්පජානමුසාවාදො. කීන්ති කිං ආපත්ති. දුක්කටන්ති පදස්ස දුක්කටං කම්මන්ති ආසඬ්ඤා භවෙය්‍යාති ආහ “දුක්කටාපත්ති”ති. සා ච බො දුක්කටාපත්ති මුසාවාදලක්ඛණෙන න භොතීති යොජනා. කෙනභොතීති ආහ “භගවතො පන වචනෙනා”ති. වචනෙනාති ච “සම්පජානමුසාවාදෙ කිං භොති? දුක්කටංභොති”ති (මහාව. 135) වචනෙන. අකිරියසමුට්ඨානාති ආවි කත්තබ්බාය ආපත්තියාඅකරණෙන අකිරියසමුට්ඨානා.

මනුෂ්‍යාති මනුස්සෙන. වාචාති වාචාය. යකාරස්ස හි ලොපො. ගිරන්තිසද්දං. පරෙති අඤ්ඤෙපුග්ගලෙ. වාචසිකන්ති වාචාතො සමුට්ඨිතං. අයං පනෙත්ථ යොජනා – භික්ඛුකෙනවි ආසන්නෙ යිතෙන මනුෂ්‍ය වාචාය අනාලපන්නො භොති, පරෙ දුරෙ යිතෙ පුග්ගලෙ සන්ධායගිරං මහාසද්දං තො ච භණ්ණියා, එවම්පි වාචසිකමෙව ආපජ්ජෙය්‍යාති.

අන්තරායිකොති එත්ථ කරොත්තත්ථෙණිකපච්චයොති ආහ “අන්තරායකරො”ති. “කිමත්ථායා”ති ඉමිනාකිස්සාති එත්ථ තදත්ථෙ චතුත්ථිති දස්සෙති, හෙත්ථත්ථොපියුජ්ජතෙව. සබ්බත්ථාති සබ්බෙස්ස “දුතියස්ස ඤානස්ස අධිගමායා”ති ආදියු. ඉතීති ආදි නිගමනං. උද්දෙසතො වාති “සුඤ්ඤා මෙ භන්තෙ සඬ්ඤා”ති ආදි උද්දෙසතො ව. නිද්දෙසතො වාති “පාතිමොක්ඛන්ති ආදිමෙත්”න්ති ආදි නිද්දෙසතො ව.

136. දෙවසිකන්ති එත්ථ ණිකපච්චයො විච්ඡත්ථෙ භොතීති ආහ “දිවසෙදිවසෙ”ති. තතියෙ ච සත්තමෙ ච පක්ඛෙති එකස්ස උතුතො අට්ඨස්ස පක්ඛෙස්ස තතියෙ ච සත්තමෙ ච පක්ඛෙ. “වචනතො”ති පදං “වට්ටති”ති පදෙඤ්ඤාපකහෙතු. තථාරූපෙ පච්චයෙති තථාරූපෙ විකතිවාරිත්තසඬ්ඤාතෙපච්චයෙ. අනුවත්තිතබ්බන්ති අනුමතිං වත්තිතබ්බං. වචනතොපීති පිසද්දො පුබ්බෙ ඤාපකහෙතුං

සම්පිණ්ඩෙති.එතන්ති “යස්මිං තස්මිං වාතුද්දසෙ වා පන්තරසෙ වා උද්දිසිතුංවට්ඨති”ති වචනං.

71. සීමානුජානනකථා

138. නිමිත්තා කිත්තෙතබ්බාති නිමිත්තාති කිත්තෙතබ්බාති.නිකාරස්ස හි ආකාරො.නිමිත්තං කතොති එසො පබ්බතො නිමිත්තංකතොති යොජනා. එසෙව නයො පරතොපි. “එසෙව නයො”ති ඉමිනා “පුරත්ථිමාය දිසාය කිංනිමිත්තං? පාසාණො හන්තෙ, එසො පාසාණො නිමිත්ත”න්ති අත්ථං අතිදිසති. එසෙව නයොසෙසෙසුපි. කෙවලංපන වනඋදකෙසු “එතං වනං, එතං උදක”න්තිවත්තබ්බං. නදියං “එසා නදී”ති වත්තබ්බං.එත්ථ පනාතිඑතිස්සං උත්තරායං අනුදිසායං පන.භීති ඵලජොතකො.තත්ථාති “නිමිත්තා කිත්තෙතබ්බා”ති වචනෙ.සීමමණ්ඩලන්ති සීමබ්බිමං.සම්බන්ධන්තෙනාති පුරිමනිමිත්තෙන පච්ඡිමනිමිත්තංසම්බන්ධන්තෙන. ඉමිනා එකන්තරිකාදිවසෙන නිමිත්තකිත්තනං න වට්ඨති නිමිත්තෙනපිනිමිත්තානං සම්බන්ධාභාවතොති දස්සෙති. පුරිමනිමිත්තෙන පච්ඡිමනිමිත්තස්සසම්බන්ධෙ සති අජ්ජ එකං නිමිත්තං කිත්තෙත්වා ස්වෙ එකං නිමිත්තංකිත්තෙත්වාති එවං කාලන්තරෙපි නිමිත්තං කිත්තෙත්වා සම්මනිතුං වට්ඨතීතිවදන්ති.

පබ්බතොතිඑත්ථපබ්බං වුවුවති එඵ, තං එතස්මිං අත්ථිතිපබ්බතො. වාලිකරාසිස්ස සුද්ධපංසුපබ්බතපසඨගත්තා වුත්තං “වාලිකරාසි පන න වට්ඨති”ති.ඉතරොපීති වාලිකරාසිතො අඤ්ඤොපි තිව්ධො පබ්බතො.හත්ථිජ්ජමාණකොති අඨ්ඨාපිට්ඨමරතනහත්ථිජ්ජමාණකො.වතුසු දිසාසුති විහාරස්ස වතුසු දිසාසු.වතුහි වාතීහි වාති එත්ථ වාසද්දෙන තතො අධිකානිපි ගහෙතබ්බාති. එකෙන වානිමිත්තෙනාති යොජනා.ඉතොති පබ්බතනිමිත්තතො.තස්මාති යස්මා එකෙන නිමිත්තෙන න වට්ඨති, තස්මා.තන්ති පබ්බතං.තස්මාති එකස්සෙවනිමිත්තස්ස කිත්තිතත්තා. යො පබ්බතො අත්ථි, තං පබ්බතන්ති යොජනා.අන්තොති පබ්බතස්ස අන්තො.

තතියභාගං වාති එත්ථ වාසද්දෙන පඨමභාගොපිඑකදෙසොපි ගහෙතබ්බො.තස්සාති තත්තකස්ස පදෙසස්ස.තතියභාගාදිතො අපරං සබ්බපබ්බතං අන්තොකත්වා සම්මතං දස්සෙන්නො ආහ “ස්වෙ”තිආදි.

පාසාණනිමිත්තෙඑවං විනිවිජයොවෙදිතබ්බොති යොජනා. පසති සනභාවෙන බන්ධතීතිපාසාණො. අයගුලොපි පාසාණසඨබ්බමෙව ගච්ඡති තෙන තස්ස සදිසත්තා.අයගුලොපීති එත්ථ පිසද්දෙන තම්බකංසවට්ඨලොහසුචණ්ණරජතාදයොපිසඨගණ්හාති.යො කොච්ඡි සිලාපවාලුමණ්ණආදීසු යො කොච්.ද්වත්තිංසපලගුලපිණ්ඩපරිමාණතා සණ්ඨානතො ගහෙතබ්බා, න තුලිත්වා ගණනවසෙන.බුද්දකතරො පාසාණොතියොජනා. යො පිට්ඨිපාසාණො වා යොඋට්ඨිතපාසාණො වාති

“පබ්බතො” ති සාමඤ්ඤනාමෙනපි “වඩ්ඤ්ඤනාමෙනපි වෙසුල්ලපබ්බතො” ති විසෙසනාමෙනපි වත්තුං වට්ටතීති දස්සෙති.

මග්ගනිමිත්තෙඵලං විනිවිජයොවෙදිතබ්බොති යොජනා. මග්ගියති පටිකෙහි, මග්ගමුල්ලෙහි වා අන්වෙසියතීතිමග්ගො. යො යාදිසො ජඩ්ඤ්ඤනාමග්ගො වා සකටමග්ගො වා විනිවිජ්ඣන්වාද්වෙ තිණි ගාමන්තරානි ගච්ඡති, සො තාදිසො ජඩ්ඤ්ඤනාමග්ගො වා සකටමග්ගො වා වට්ටතීතියොජනා. උක්ඛමිත්වාති පක්ඛමිත්වා. යො ජඩ්ඤ්ඤනාමග්ගො ඔතරති, සො න වට්ටතීති යොජනා. අවළඤ්ජාති අපරිභොගා. ගමනං ජනෙතීතිජඩ්ඤ්ඤනා. ජණ්ණගොප්ඵකානං මජ්ඣපදෙසො. සහ අත්ථෙතපණ්ණසධනෙතාතිසත්ථො, ජඩ්ඤ්ඤනා විවරන්තො සත්ථොජඩ්ඤ්ඤනා. සකති සමත්ථෙති භාරං වහිතුන්තිසකටො, තෙන විවරන්තො සත්ථොසකටසත්ථො. ජඩ්ඤ්ඤනා ව සකටසත්ථො ව ජඩ්ඤ්ඤනා සත්ථො, තෙහි. භීතිසච්චං, යස්මා වා. එතන්ති නිමිත්තං.

කොණන්ති විහාරකොණං. ගතං පන මග්ගන්තියොජනා. පරභාගෙති විහාරං පරික්ඛිපිත්වා ගච්ඡන්තෙහි වතුහිමග්ගෙහි පරභාගෙ. දසසු නාමෙසුති සතිපට්ඨානට්ඨකථාදිසුආගතෙසු “මග්ගො පන්ථො පථො පජ්ජො” තිආදිසු, අභිධානාදිසු (දී. නි. අට්ඨ. 2.373; ම. නි. අට්ඨ. 1.106) වආගතෙසු “මග්ගො පන්ථො පථොඅද්ධා” තිආදිසු දසසු මග්ගනාමෙසු. යෙන කෙනචි නාමෙනාතිඉමිනාපබ්බතාදිසුපි “පබ්බතො ගිරි සෙලො අද්දි නගො අවලොසිලුවිවයො සිබරි භුධරො” තිආදිසු අනෙකෙසු නාමෙසු යෙන කෙනචි නාමෙන කිත්තෙතුංවට්ටතීති දස්සෙති.

වමම්ඤ්ඤනිමිත්තෙඵලං විනිවිජයොවෙදිතබ්බොති යොජනා. උපවිකාහි වමියති, සරඬුසරගොලිකාදයො සත්තෙ වමතීති වාවමම්ඤ්ඤනා. තදිවසජාතොති තස්මි. නිමිත්තකිත්තිතදිවසෙ ජාතො. තතොති අට්ඨච්චුලුබ්බෙධගොවිසාණපමාණවමම්ඤ්ඤනො.

නදීනිමිත්තෙඵලං විනිවිජයොවෙදිතබ්බොති යොජනා. නදති සන්දතීති නදී, නදන්තො එති ගච්ඡතීති වානදී. යස්සාති නදියා, සොතන්ති සම්බන්ධො. “අන්වද්ධමාස” න්තිආදිනා එකපක්ඛෙ තික්ඛන්තුං එකමාසෙ ඡක්ඛන්තුංවස්සන්තභාවං දිපෙති. විගතමත්තෙ සතීති සම්බන්ධො. “ඊදිසෙ” ති ඉමිනා “අන්වද්ධමාස” න්තිආදිඅත්ථං අතිදිසති. තිමණ්ඩලන්තිහෙට්ඨා ජාණ්ණමණ්ඩලං, උපරි නාහිමණ්ඩලන්ති තිමණ්ඩලං. යත්ථකත්ථවීති තිත්ථෙ වා අතිත්ථෙ වා. උදකෙන තෙමියතීති යොජනා, තිත්තියතීතිඅත්ථො. න කෙවලං නිමිත්තෙයෙව අයං නදී භොති, අථ බො නදීපාරගමනාදිකෙපිති ආහ “භික්ඛුනියා” තිආදි. ඉදං “නදීපාරගමනෙපි” ති පදෙනෙව සම්බන්ධිතබ්බං.

යා පනාති නදී පන, ගතාති යොජනා.තන්ති නදිං.වතින්ති පාළිං.රුක්ඛපාදෙති රුක්ඛස්ස මූලෙ. උදකඤ්ච ආවරණං අජ්ඣොත්ථරිත්වාපවත්තතියෙවාති යොජනා.යථාති යෙනාකාරෙන. අපවත්තමානා හොතීතිසම්බන්ධො.

දුබ්බුට්ඨිකාලෙති ගිම්හසදිසෙදුබ්බුට්ඨිකාලෙ. “නිරුද්ධකභාවෙනා”ති ඉමිනා “ආවරණභාවෙනා”ති විසෙසනං නිවත්තෙති.සාති උදකමාතිකා. සම්පාදෙත්ති හුත්වා නිව්චං පවත්තතීතියොජනා.නිමිත්තං කාතුං න වට්ටතීති මනුස්සෙහි නිහටත්තා, සයඤ්ච අගමනත්තා න වට්ටති.යා පනාති උදකමාතිකා පන.මූලෙති පට්ඨකාලෙ. කාලන්තරෙන නදී හොතීති සම්බන්ධො.තන්ති උදකමාතිකං.

උදකනිමිත්තෙඵ්වංචිනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. උදති පසවතීතිඋදකං. භූමිගතමෙව උදකන්ති සම්බන්ධො.තඤ්චාති භූමිගතඋදකඤ්ච.ආවාට...පෙ.... සමුද්දාදිසු යිතංඅපවත්තනකඋදකන්ති යොජනා.උක්ඛෙපිමන්ති උක්ඛිපිත්වා ගහිතං.තන්ති වචනං.සුකරඛතායපීති සුකරෙහි ඛතායවාපියාපි.තංඛණඤ්ඤෙඤ්චාති තස්මි. නිමිත්තෙකිත්තනක්ඛණෙයෙව. ආවාටොයෙව බුද්දකට්ඨෙනආවාටකං. තන්තිනිමිත්තසඤ්ඤාකරණං.කාතුඤ්චාති සයං කාතුඤ්ච.කාරාපෙතුඤ්චාති පරෙහි කාරාපෙතුඤ්ච. කස්මා ලාභසීමායං න වට්ටති? ලාභසීමා හි අඤ්ඤෙසං පිළනං කරොතීති. ඉති ඉමමත්ථං නයතො දස්සෙත්තො ආහ “සමානසංවාසකසීමා”තිආදි.ඵත්ථාති සමානසංවාසකසීමායං.

අට්ඨදිසං සන්ධාය අට්ඨ නිමිත්තානි චුත්තානීති දට්ඨබ්බං.සාති සීමා. එකෙන වා නිමිත්තෙනාති යොජනා. තිණ්ණංනිමිත්තානං කිත්තනෙ නිමිත්තානං යිතදිසං සල්ලක්ඛෙත්වා “පුරත්ථිමායදිසායා”තිආදිනා කිත්තෙතබ්බං. නිමිත්තානං සතකිත්තනෙ සීමාය අට්ඨදිසංසල්ලක්ඛෙත්වා එකිස්සායපි දිසාය බහුනිමිත්තානි කිත්තෙතබ්බොති.සිඨිසාටකසණ්ඨානාති තිණ්ණං මග්ගානං සමාගමට්ඨානෙසිඨිසාටකසණ්ඨානා, තිකොණා නාම හොතීති අධිජ්ජායො.වතුරස්සාති සමවතුරස්සා.සිඨිසාටකසණ්ඨානාති වතුන්තං මග්ගානං සමොධානට්ඨානෙසිඨිසාටකසණ්ඨානා. අධිස්ථන්දමුදිඨිගාදිසණ්ඨානා පන නිමිත්තානං යිතසණ්ඨානෙනහොතීති දට්ඨබ්බො.තන්ති සීමං. බන්ධිතුකාමෙහිනිස්සඤ්චාරසමයෙ බන්ධිතබ්බොති සම්බන්ධො.බද්ධසීමවිහාරානන්ති බද්ධා සීමා එතෙසුතිබද්ධසීමා,තෙ ඵ්ව විහාරාති බද්ධසීමවිහාරා, තෙසං.දිසාවාරිකහික්ඛුනන්ති දිසාසු වාරිකහික්ඛුනං.තත්ථාති තස්මි. එකගාමබෙත්තෙ, හික්ඛුනං පෙසෙතබ්බන්තිසම්බන්ධො.එකජ්ඣන්ති එකතො.අඤ්ඤානිපීති සීමබන්ධගාමබෙත්තතො අඤ්ඤානිපි.මහාපදුමත්ථෙට්ඨරොපන ආහාති යොජනා.තතොතිතෙහි නානාගාමබෙත්තෙහි.ආගන්තබ්බන්ති සාමීවිදස්සනවසෙනචුත්තං. තෙනාහ “ආගමනමිපි අනාගමනමිපි

විනයපිටකේ

පාවිතාදියොජනා

මහාවග්ගයොජනා

වට්ඨනී”ති.

එකසීමභාවතො

චුත්තං

“අන්තොනිමිත්තගතෙහි

ආගන්තබ්බ”න්ති.

එවං

සන්තිපතිතෙසු

සන්තෙසු

සීමා

බන්ධිතබ්බාති

සම්බන්ධො.පරියන්තං කත්වාති හෙට්ඨිමපරියන්තං කත්වා.

පබ්බජ්ජපසම්පදාදීනන්තිඑත්ථ භණ්ඩුකම්මාපුච්ඡනං (මහාව. අට්ඨ. 98; වි. සඬ්ග. අට්ඨ. 144) සන්ධාය පබ්බජ්ජාගහණං චුත්තං.බණ්ඩසීමාතිවිහාරපච්චන්තං බණ්ඩිතං විය ඡින්නදිතං විය පචත්තා සීමා බණ්ඩසීමා.තන්ති බණ්ඩසීමං.වත්තං ජාතිතබ්බන්තිඑත්ථ වත්තං විත්ථාරෙන්නො ආහ “සචෙ හී”තිආදි.සීමන්තිබණ්ඩසීමං.යථාති යෙනාකාරෙන බන්ධියමානෙති සම්බන්ධො.තස්සා පමාණං දස්සෙන්නො ආහ “සා”තිආදි.සාති බණ්ඩසීමා.අබ්භානකම්මෙ සද්ධිංකම්මාරහෙන වීසති හික්ඛු සන්ධායචුත්තං “එකවීසති හික්ඛු”ති.තතොති එකවීසතිහික්ඛුතො.ගණ්හන්තිපීති එත්ථ පිසද්දො සහස්සතො ඔරං පන පගෙවාතිදස්සෙති. සහස්සතො අධිකං ගණ්හන්තිපි විහාරපච්චන්තෙ බණ්ඩිතෙ බණ්ඩසීමායෙව නාම.තන්ති බණ්ඩසීමං.

තත්ත්වාති

බණ්ඩසීමමභාසීමාසු

ආධාරෙහුම්මං.අථාති

අනන්තරං.එවන්තිඉමාය අවිජ්ජවාසකම්මවාචාය සම්මතියමානෙ.හීති එලජොතකො.සීමන්ති සමානසංවාසකසීමං.නසක්ඛිස්සන්තිති පයමං අවිජ්ජවාසං අසමුහනිත්වා සීමං සමුහනිතුං නසක්ඛිස්සන්ති.සීමන්තරිකපාසාණාති ද්විත්තං සීමානංඅන්තරෙ වෙමජ්ඣෙකං යපිතා පාසාණං.චතුරඨගුලපමාණාපිතිපිසද්දො එකඨගුලපමාණාපි වට්ඨනීති දස්සෙති.

සමන්තාති බණ්ඩසීමාය සමන්තා.අනුපරියායන්තෙහීති අනුක්කමෙන බණ්ඩසීමපරියායන්තෙහි හික්ඛුහීතිසම්බන්ධො.තතොති තෙහි සීමන්තරිකපාසාණෙහි, ද්විත්තංසීමානං නිමිත්තාති පයමං කිත්තෙත්වා පච්ඡා තාසු යං ඉච්ඡන්ති, තංබන්ධිතබ්බභාවං දස්සෙන්නො ආහ “සචෙ පනා”තිආදි. යථිච්ඡිතං බන්ධිතුංවට්ඨන්තොපි පොරාණාවිණ්ණං දස්සෙතුං චුත්තං “එවං සන්තෙපි”තිආදි.උභින්නමපීති ද්විසු සීමාසු යිතානං උභින්නමපි කම්මන්තිසම්බන්ධො.හීති සචචං, යස්මා වා.

වසද්දො වාක්‍යාරම්භජොතකො. එසා සීමා නාමාති යොජනා.තත්ථාති පිට්ඨිපාසාණාදිසු පඤ්චසු යානෙසු.නිමිත්තපාසාණා යථායානෙ න තිට්ඨන්තිති පිට්ඨිපාසාණස්සුපරිනිමිත්තපාසාණං යපිතමත්තං සන්ධාය චුත්තං. පිට්ඨිපාසාණං පන විජ්ඣිත්වානිමිත්තපාසාණං තත්ථ නිබ්ණිත්වා යථා යානා න වාචෙත්ති, තථා යපෙත්ති. එවං සන්තෙයථායානෙ තිට්ඨන්තියෙවාතිදට්ඨබ්බං.නසීමාති සීමාය පථවිසන්ධාරකං උදකං පරියන්තංකත්වා ගතත්තා සීමා න ඤායති.

කුටිගෙහෙපිති එත්ථ කුටීති ව ගෙහන්ති වඅගාරස්සෙව නාමං. අගාරඤ්ඤි සීතාදිදුක්ඛස්ස කුටනට්ඨෙත ඡන්දනට්ඨෙත වනානාදබ්බසම්භාරස්ස ගහණට්ඨෙත ව කුටිගෙහන්ති වුවිති. කුටි එව ගෙහං කුටිගෙහං, තස්මිම්පි.හිත්තිං අකිත්තෙත්වාති ඉදං ඉට්ඨකදාරුමයංහිත්තිං සන්ධාය වුත්තං. සචෙ සිලාමයා හිත්ති නිමිත්තුපගා භවෙයා, හිත්තිපිකිත්තෙතබ්බා.අන්තො කරිත්වාති කුටිගෙහස්ස හිත්තියා වාඅන්තො කරිවා.පමුඛෙති කුටිගෙහස්ස ආලින්දෙ.නිබ්බොදකපතනට්ඨානෙති නිග්ගලිත්වා උදකස්ස පතනට්ඨානෙ. එවංසම්මතාය සීමායාති යොජනා.

“කුට්ටංඅකිත්තෙත්වා”ති ඉදංපුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.අන්තොති ලෙණස්ස, කුට්ටස්ස වාඅන්තො.ඔකාසෙති එකච්ඡතියා හික්ඛුනං ඔකාසෙ.එවන්ති ඉමිනාකාරෙන සම්මතියමානෙ.අන්තොති හිත්තියා අන්තො.

හෙට්ඨා න ඔතරතීති හෙට්ඨා ආකාසතලත්තා නඔතරති. නනු ථම්මෙ අනුසාරිත්වා ඔතරණො භවෙයා, කස්මා න ඔතරතීති? ථම්මානමුපරිඑකච්ඡතියා හික්ඛුනං ඔකාසාභාවතොති දට්ඨබ්බං. හෙට්ඨා ඔතරණාකාරං දස්සෙන්නො ආහ “සචෙ පනා”තිආදි.තුලානන්ති ථම්මානමුපරි තිරියවසෙනධීතානං රුක්ඛවිසෙසානං.උට්ඨහිත්වාති භූමිතොඋට්ඨහිත්වා.තුලාරුක්ඛෙහීති තුලාසඬ්ඛාතෙහි රුක්ඛෙහි. “එකසම්බන්ධො”ති ඉමිනා න කෙවලං තුලාරුක්ඛෙහෙව එකසම්බන්ධො, වතුසු දිසාසුවතුන්නං හිත්තීනං අඤ්ඤාමඤ්ඤාමිපි සම්බන්ධොති දස්සෙති.හෙට්ඨාපි ඔතරතීති හිත්තීනමුපරි එකච්ඡතියා හික්ඛුනංඔකාසපහොනකත්තා වුත්තං.සචෙ ථම්මමත්ථකෙ...පෙ.... හොතීතිඉමිනා බහුහි ථම්මෙහි කතපාසාදස්ස එකෙකස්මිං ථම්මමත්ථකෙ එකච්ඡතියා හික්ඛුනංඔකාසෙ සති හෙට්ඨා ඔතරතීති දස්සෙති.නියසුහකාදිසුතිනාගදන්තකාදිසු. ආදිසද්දෙන හිත්තිබ්බලාදයො සඬ්ගණ්හාති.හිත්තිවාති ඉට්ඨකදාරුමයා හිත්ති ව. සචෙ සිලාමයා හිත්තිවථම්මා ව හොන්ති, කිත්තෙතබ්බා.හිත්තිලග්ගෙතිහිත්තිසු ලග්ගෙ, හිත්තීනං වා ලග්ගට්ඨානෙ.හෙට්ඨාපාසාදස්සාති හෙට්ඨාපාසාදෙ “ධීත”ඉති පදෙ සම්බන්ධො.හෙට්ඨාපාසාදස්ස වා ථම්මානන්ති යොජනා. හෙට්ඨා සම්මතාය සීමාය උපරි ආරොහනාකාරංදස්සෙන්නො ආහ “සචෙ පනා”තිආදි.නිබ්බොදකපතනට්ඨානෙතිඡදනකොටියං.

තත්ථාති තස්මිං තලෙ. පිට්ඨිපාසාණෙසීමං බන්ධන්ති විය බන්ධන්තීති යොජනා.තෙනෙවපරිච්ඡෙදෙනාති තෙනෙව තලපරිච්ඡෙදෙන.තාලමූලපබ්බතෙපිති එත්ථ තාලමූලං නාම හෙට්ඨා මහන්තං හුත්වාඅනුපුබ්බෙන තනුකං හොති, තෙන සදිසෙ පබ්බතෙපි.විතානසණ්ඨානොති උල්ලොවස්ස සණ්ඨානො. වතුසු දිසාසුතිග්ගතසාබරුක්ඛසණ්ඨානො වා බුජ්ජරුක්ඛසණ්ඨානො වා හොති.

යථා පබ්බතොවිතානසංශ්ඨානො හොති, එවංමුද්ධිගසංශ්ඨානොවා
 හොතිපණුවසංශ්ඨානො වාති යොජනා. තත්ථ මුද්ධිගො මජ්ඣෙ පුලො
 හොති, මුලෙ ච අන්තෙ ච තනුකො.පණුවො මජ්ඣෙ තනුකො හොති, මුලෙ
 ච අග්ගෙ ච පුලො. තෙසං සංශ්ඨානො මුද්ධිගසංශ්ඨානො
 වාපණුවසංශ්ඨානො වා.හෙට්ඨා වාති මුද්ධිගසංශ්ඨානස්සපබ්බතස්ස හෙට්ඨා
 වා.මජ්ඣෙ වාති පණුවසංශ්ඨානස්ස මජ්ඣෙවා.ද්වෙ කුටානීති ද්වෙ
 සිඛරානි.කුටන්තරන්ති කුටානං මජ්ඣං.චිනිත්වාචාති ඉට්ඨකසිලාහි චිනිත්වා
 වා.පුරෙත්වා වාතිපංසුවාලිකාහි පුරෙත්වා වා.

සප්පඵණසද්ධියාතිසප්පස්ස එණෙන සද්ධියො, බුජ්ජො පබ්බතොති
 අත්ථො.ආකාසපබ්භාරන්ති හිත්තියා අපරික්ඛිත්තං
 ආකාසසඬ්ඛාතංපබ්භාරං.සීමප්පමාණොති සද්ධිං
 අන්තොසුසිරොසීමප්පමාණො.අග්ගකොට්ඨන්ති අග්ගසඬ්ඛාතං කොට්ඨං.
 සවෙ පනපබ්බතස්ස හෙට්ඨා අන්තොලෙණං හොතීති
 සම්බන්ධො.උපරිමස්සාති අන්තොලෙණස්ස උපරි ධීතස්ස.පාරතොති
 බාහිරතො.අස්සාති පබ්බතස්සබ්භිති සම්බන්ධො.ඔරතොති අන්තතො.
 ලෙණං හොතීති සම්බන්ධො.කිත්තකං මහන්තන්ති ආභ
 “සීමාපරිච්ඡෙදමතික්කමිත්වා ධීත”න්ති. කිත්තකංබුද්දකන්ති ආභ
 “සබ්බපච්ඡිමසීමාපරිමාණ”න්ති.තන්තිබුද්දකං ලෙණං.
 අතිබුද්දකන්තිසබ්බපච්ඡිමසීමාපරිමාණාභාවතො
 අතිබුද්දකං.තතොතිඋපරිසීමතො.බ්භිති සීමතො බ්භි.“යදිසීමප්පමාණං, සීමා
 හොතියෙවා”ති ඉමිනා යදි න සීමප්පමාණං, න සීමා හොතියෙවාතිදස්සෙති.

තන්ති බණ්ඩසීමං.පුරෙත්වාති ඉට්ඨකමත්තිකාදීහි පුරෙත්වා.අට්ටං
 බන්ධිත්වාති අට්ටාලකං බන්ධිත්වා.උමඬගනදීති එත්ථ උකාරො
 ඔකාරවිපරිතො, තස්මා පථවියං ඔතරිත්වාපවිසිත්වා මඬගති
 ගච්ඡතීතිඋමඬගාති අත්ථො දට්ඨබ්බො.උමඬගාව සා නදි වෙතිඋමඬගනදී.
 තත්ථාති උමඬගනදියං.හෙට්ඨාපථවිතලෙ ධීතොති සීමාය හෙට්ඨාපථවිතලෙ
 ඉද්ධියාධීතො.

සීමාමාලකෙති බණ්ඩසීමාය මාලකෙ.වටරුක්බොති
 නිග්‍රොධරුක්බො.තතොතිවටරුක්බතො.නිග්ගතපාරොහොති පවද්ධංච
 හුත්වා රුක්බොආරොහති අනෙනාතිපාරොහො,එකො මුලවිසෙසො.
 නිග්ගතො පාරොහොනිග්ගතපාරොහො.මහාසීමං සොධෙත්වාති එත්ථ
 සොධනං නාමමහාසීමගතානං හික්ඛුනං හත්ථපාසානායනං, සීමතො වා
 බ්භිකරණං.බ්භිද්ධාති ද්විහි සීමාහි බ්භිද්ධා. “බ්භිට්ඨා”තිපි පාඨො. බ්භිධීතා
 කාතබ්බාති අත්ථො.අනාභව්වාති මහාසීමාය පථවිතලං
 වාතත්ථජාතරුක්බාදීති වා න ආභනිත්වා.එවන්ති යථාබණ්ඩසීමාය, එවං
 තථාති අත්ථො.සීමාමාලකෙතිබණ්ඩසීමාමාලකෙ.

සීමාමාළකෙති ද්විත්තං සීමානං අභිගණෙ. සීමාමාළකස්සාති කම්මස්ස කතට්ඨානස්ස සීමාමාළකස්ස. වෙහාසට්ඨිතසාධායාති කම්මස්ස අකතට්ඨානෙ සීමාමාළකෙඋට්ඨිතාය වෙහාසෙ ඨිතාය සාධාය. තස්සාති හික්ඛුනො පාදා වානිවාසනපාරුපනං වාති සම්බන්ධො. පුරිමනයෙපිති “සීමාමාළකෙවටරුක්ඛො හොති” තිආදිනා වුත්තෙ පුරිමනයෙපි. තත්තාපුරිමනයෙ. උක්ඛිපාපෙත්වා කාතුං න වට්ටතිති ද්විතිසීමාහි උට්ඨිතරුක්ඛස්ස සාධා වා තතො නිග්ගතපාරොහො වා ද්විසු සීමාසු පට්ඨිතලං වාතත්ථ ජාතරුක්ඛාදිති වා ආහව්ව ඨිතත්තා උක්ඛිපාපෙත්වා කාතුං න වට්ටති. ආනෙතබ්බොති එත්ථ ද්විකම්මිකාය නීධාතුයා අපධානකම්මස්සෙව වුත්තත්තා “හික්ඛු” ති පධානකම්මං අජ්ඣාහරිතබ්බං. අබ්භුග්ගච්ඡතිති අබ්භං ආකාසං උග්ගච්ඡති. තත්තා පබ්බතෙ. කස්මා ආනෙතබ්බොති ආහ “බජ්ඣමානායෙව හි” තිආදි. තත්ථ බජ්ඣමානායෙව වාති කම්මවාචාය බජ්ඣමානායෙව. ඉමිනා අබද්ධසීමා පමාණරහිතං දෙසං ඔතරතිති දස්සෙති. යං කිඤ්චිති යං කිඤ්චි පබ්බතාදි. යත්ථ කත්ථචිති යස්මිං කස්මිංචි යානෙ. එකසම්බන්ධෙනාති බද්ධසීමාය එකසම්බන්ධෙන. ඉතිති තස්මා ආනෙතබ්බොතියොජනා.

140. තිණියොජනාති තියොජනං. “පමාණ” තිති ඉමිනා පරමසද්දස්ස අතිරෙක උත්තමත්ථෙ නිවත්තෙති. එතිස්සාති සීමාය. සම්මනන්තෙන හික්ඛුනාති සම්බන්ධො. කොණතොමිතිතං කොණන්ති යොජනා. හීති සච්චං, යස්මා වා. ආපත්තිඤ්චාති දුක්ඛටාපත්තිඤ්ච.

පාරයතිති අජ්ඣොත්ථරති. “කිතකාහිධෙයාලිඬිගා” ති (කච්චායනසාරෙ 45 ගාථායං) වචනතො අහිධෙයාභූතං සීමං සන්ධාය ඉත්ථිලිඬිගවසෙන පාරාති වුත්තං. නදියාති උපයොගත්ථෙ සාම්චචනං. නදින්ති හි අත්ථො. නදිං අජ්ඣොත්ථරමානං සීමන්ති සම්බන්ධො. එත්ථාති නදිපාරසීමායං. යත්ථ ස්සාති එත්ථ යත්ථ අස්සාති පදවිහාගං දස්සෙන්නො ආහ “යත්ථ නදියා” තිආදි. “නදියා” ති ඉමිනා යං සද්දස්ස විසයං දස්සෙති. ධූවනාවාති එත්ථ ධූවසද්දො නිච්චත්ථොති ආහ “නිච්චසඤ්චරණනාවා” ති. ඉමිනා ධූවෙන නිච්චෙන සඤ්චරණනාවා ධූවනාවාති වචනත්ථං දස්සෙති. අස්සාතිහොති, භවෙයා වා. නාවාය පමාණං දස්සෙන්නො ආහ “යා” තිආදි. තත්ථ යාති නාවා. පාජනපුරිසෙනාති එත්ථ පාජනං නාම එකො නාවාය ගමනුපකරණවිසෙසො. සො හි පජති නාවා ගච්ඡති අනෙතාති පාජනන්ති වුච්චති. ජකාරස්ස චකාරං කත්ථාපාවනන්තිපි යුජ්ජතෙව. තස්ස ගාහකෙන පුරිසෙන සද්ධිත්ති අත්ථො. සා නාවා නීතාති සම්බන්ධො. උද්ධං වා අධො වාති නදියාපටිසොතං වා හෙට්ඨාසොතං වා. ටෙතෙහි වාති වොරෙහි වා. කිඤ්චාපි භටා, පන තථාපි අවස්සං ලබ්භතෙයා, ධූවනාවා ව හොතිති යොජනා. වාතෙන වාති මාලුතෙන වා “ජින්න” ඉති සම්බන්ධො. වීචිහීති

හත්ථපාසගතෙ කත්වා සම්මනිතබ්බං.කම්මන්ති සීමසම්මුතිකම්මං.
 “යපෙත්වා නදි”න්තිවචනස්සකාරණං දස්සෙන්නො ආහ “නදී පන
 බද්ධසීමසබ්බං න ගච්ඡති”ති.

දීපකො හොතිති එත්ථදීපොති අන්තරදීපො. සො හි යස්මා ජලමජ්ඣෙ
 දිප්පති, යස්මා වද්විධා ආපො එත්ථ සන්දති, තස්මා දීපොති වුව්චති,
 සොයෙව බුද්දකට්ඨෙතදීපකො. කකාරො හිබුද්දකත්ථවාචකො.තන්ති
 දීපකං.අත්තනාති විනයධරෙන.ඔරිමන්තෙ ව පාරිමන්තෙ වාති අධොසොතෙ
 නදිතීරෙ යිතස්සනිමිත්තස්ස සම්මුඛෙ ඔරිමන්තෙ ව පාරිමන්තෙ ව. පරතීරෙ
 නිමිත්තං කිත්තෙත්වාතිසම්බන්ධො. කිස්ස සම්මුඛට්ඨානෙ නිමිත්තන්ති
 ආහ “නදියා ඔරිමතීරෙ නිමිත්තස්සසම්මුඛට්ඨානෙ”ති.තතොති
 නිමිත්තතො. සම්මුඛා නිමිත්තංඅත්ථිති සම්බන්ධො.පාරිමන්තෙ ව
 ඔරිමන්තෙ වාති පරතීරෙඋපරිසොතෙ යිතස්ස නිමිත්තස්ස සම්මුඛෙ
 පාරිමන්තෙ ව ඔරිමන්තෙ ව.පයමකිත්තිතනිමිත්තෙනාති ඔරිමතීරෙ
 උපරිසොතෙ පයමං කිත්තිතෙනනිමිත්තෙන. එකා සීමා
 ඉමස්සාතිඑකසීමො,දීපකො. “කීරද්වයඤ්චා”ති පදමපෙක්ඛිත්වා
 “එකසීම”න්ති සම්බන්ධිතබ්බං.වච්චමනපෙක්ඛිත්වා “එකසීමා”තිපි
 නිවච්ඡන්තීලිඛිතවසෙන පායො අත්ථි.

උද්ධං වා අධො වාති එත්ථ වාසද්දොඅනියමවිකප්පත්ථො.අථාති තස්මිං
 අධිකතරෙ සතීති යොජනා.විහාරසීමපරිච්ඡෙදනිමිත්තස්ස උජුකමෙවාති
 සචෙ දීපකො අධොඅධිකතරො හොති, ඔරිමතීරෙ අධොසොතෙ යිතස්ස
 විහාරසීමපරිච්ඡෙදනිමිත්තස්ස උජුකමෙව. සිබරන්ති සිඬගං. තඤ්ඞි සිබං
 මත්ථකංරාති ගණ්හාතීති සිබරන්ති වුව්චති.තතොති
 දීපකස්සපාරිමන්තනිමිත්තතො. පරතීරනිමිත්තාති කිත්තෙත්වාති
 සම්බන්ධො. අයං දීපකස්සවිහාරසීමපරිච්ඡෙදතො අධො අධිකතරෙ
 විනිච්ඡයො. උද්ධං අධිකතරෙපි ඉමිනානුසාරෙනවෙදිතබ්බොති සො න
 දස්සිතො.පබ්බතසණ්ඨානාති පබ්බතෙන සමංයානං එතිස්සාති
 පබ්බතසණ්ඨානා.

උද්ධම්පි අධොපිති පිසද්දොසමුව්චයත්ථො.උහොපි සිබරාතීති උද්ධං
 සිබරං, අධොසිබරන්ති උහොපි සිබරාති.මුදිඬගසණ්ඨානාති මූලෙ ව
 අග්ගෙව තනුකස්ස මජ්ඣෙ පුලස්ස මුදිඬගස්ස සණ්ඨානා.

සබ්බපයමෙන නයෙනාති උද්ධං අධිකනයස්ස, අධො අධිකනයස්ස,
 උද්ධංඅධොඅධිකනයස්ස වාති සබ්බෙසං නයානං පයමෙන
 විහාරසීමදීපකානංසමෙන නයෙන.පණ්වසණ්ඨානාති මූලෙ ව අග්ගෙ ව
 පුලස්සමජ්ඣෙතනුකස්ස පණ්වස්ස සණ්ඨානා.

72. උපොසථාගාරාදිකථා

141. අනුපරිවේණියන්ති එත්ථ අනුසද්දස්ස විච්ඡත්ථං, පරිවේණසද්දස්ස ච ලිඛිගවිපල්ලාසභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “තස්මිං තස්මිංපරිවේණෙ”ති. පරිවේණසද්දො හි නපුංසකලිඛිගො, ඉධ පන ලිඛිගවිපල්ලාසං කත්වාඉත්ථිලිඛිගවසෙන වුත්තං. “සඬකෙනං අකත්වා”ති ඉමිනාඅසඬකෙනෙතාතිපදස්ස කිරියාවිසෙසනත්තංදීපෙති. “කම්මවාචායා”ති ඉමිනාසමුහනිත්වාති පදස්ස කරණංදස්සෙති.

142. යතොති එත්ථ තොපච්චයස්ස කාරණත්ථෙ පචත්තභාවං දස්සෙන්නො ආහ “යස්මා”ති. “හත්ථපාසෙ”ති ඉමිනා හත්ථපාසතො ඛහි නිසින්තො අකතොචස්ස උපොසථාගොතිති දස්සෙති. අස්සාති හික්ඛුනො. වත්ථුවසෙනාති අට්ඨුප්පත්තිවසෙන. උපොසථස්ස පමුඛස්සඅබ්භොකාසෙ වා මාළුකාදීසු වාති සම්බන්ධො. නිමිත්තුපගා වාඅනිමිත්තුපගා වාති හෙට්ඨා අට්ඨසු නිමිත්තෙසු වුත්තා නිමිත්තුපගා වාඅනිමිත්තුපගා වා පබ්බතාදයො වා අඤ්ඤෙ වා කිත්තෙතබ්බො.

පයමතරංන ආගච්ඡති, දුක්ඛටන්ති උපොසථෙ සොසියමානෙ පයමතරං න ආගච්ඡති, දුක්ඛටං. විහාරස්ස මජ්ඣෙ හොතිති යොජනා. එත්ථාති පොරාණකෙආවාසෙ. තත්ථාති පොරාණකෙ ආවාසෙ. අසම්බාධොති සඬ්ඝස්ස නිසජ්ජට්ඨානපහොනකො. තත්ථාති පච්ඡා උට්ඨිතෙ ආවාසෙ.

සබ්බෙසං නිසජ්ජට්ඨානන්ති යොජනා. තත්ථාති ථෙරස්ස විහාරෙ. සොති ථෙරස්සවිහාරො. එත්ථාති තුම්භාකං විහාරෙ. සබ්බෙසං ඔකාසොනත්ථිති සම්බන්ධො. තත්ථාති තං අසුකං නාම ආවාසං. “වට්ටති”ති වත්තබ්බන්ති යොජනා. තස්සාති ථෙරස්ස.

74. අවිජ්ජවාසසිමානුජානනකථා

143. අන්ධකචින්දං නාමාති තස්ස ගාමස්ස නාමං. තන්ති අන්ධකචින්දං. ථෙරොතිමහාකස්සපත්ථෙරො. තතොති අන්ධකචින්දතො. ඉමිනා “අන්ධකචින්දා”ති එත්ථ නිස්සක්කත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති දස්සෙති. උපොසථන්ති තදත්ථෙ උපයොගවචනං. උපොසථත්ථායාති හි අත්ථො. අන්ධකචින්දා රාජගහං ආගමනස්ස කාරණං දස්සෙන්නො ආහ “රාජගහං හි”තිආදි. තත්ථහිති යස්මා. අන්ධකචින්දා විහාරං අත්තො කත්වා “අට්ඨාරස මහාවිහාරා”ති වුත්තං. නෙසන්ති අට්ඨාරසන්තං. මහාවිහාරානං. සඬ්ඝස්ස සාමග්ගිදානත්ථන්ති එත්ථසඬ්ඝස්ස සාමග්ගිදානං අත්තතො උපොසථකිච්චං සිද්ධං. තස්මා පාළියං “උපොසථංආගච්ඡන්තො”ති වුත්තං. “සිජ්ජිනියං නාමා”ති ඉමිනානදිංතරන්තොති එත්ථ නදියා නාමං දස්සෙති. මනං වුළුහොතිඑත්ථමනන්ති නිපාතො ඊසකත්ථොති දස්සෙන්නො ආහ “ඊසක”න්ති. “අප්පමත්ත”න්ති ඉමිනා “ඊසක”න්තිපදස්ස අත්ථං

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
 දස්සෙති. “චූළ්භහාවො”ති ඉමිනා භාවපච්චයෙන විනා
 භාවත්ථොඤාතබ්බොතිදස්සෙති.වණ්ඨෙධනාති බරෙන.තත්ථාති
 නදියං.අමනසිකරොන්තොති “වණ්ඨසොත”න්ති
 ආහොගංඅකරොන්තො.න පනචූළ්භොති න පන
 මහාචූළ්භො.උදකබ්භාහතාති උදකෙනඅභිආහතාති.අස්සාති
 ථෙරස්ස.අල්ලානීති තිත්තාති.

144. පුරිමකම්මවාචාති “සම්මතා සා සීමා සඬ්ඝෙන
 තිච්චරෙනඅවිජ්ජවාසා”ති පුරෙ චුත්තා කම්මවාචා.අයමෙවාති “යපෙත්වා
 ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්චා”තිපදං පක්ඛිපිත්වා අනුපඤ්ඤත්තා
 අයමෙවකම්මවාචා.අයන්ති පච්ඡිමකම්මවාචා.භියස්මා භික්ඛුනිසඬ්ඝො
 අන්තොගාමෙ වසති, තස්මා පුරිමායෙවච්චට්ඨතීති යොජනා.යදි එවන්ති යදි
 භික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස අයංපච්ඡිමකම්මවාචා වච්චනං සියා භවෙය්‍ය, එවං සතීති
 යොජනා.සොති භික්ඛුනිසඬ්ඝො.එතාය
 කම්මවාචායාතිපච්ඡිමකම්මවාචාය.න ලභෙය්‍යාති අන්තොගාමෙ
 වසනත්තාතිච්චරපරිහාරං න ලභෙය්‍ය. කිං න ලභතියෙවාති ආහ “අත්ථී
 වස්ස පරිහාරො”ති.අස්සාති භික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස.ද්වෙපිසීමායොති
 සමානසංවාසකසීමා ව අවිජ්ජවාසසීමා වාති ද්වෙපි සීමායො.තත්ථාති
 භික්ඛුභික්ඛුනීසු.තස්සාතිභික්ඛුනං සීමාය.එසෙව නයොති භික්ඛුනීනං
 සීමංඅජ්ඣොත්ථරිත්වාපි අන්තොපවිසිත්වාපි භික්ඛුනං සීමාය සම්මතෙ
 එසෙව නයො.එතෙති භික්ඛුභික්ඛුනියො. සාමඤ්ඤත්තා හි
 පුල්ලිඬ්ඝෙනචුත්තං.එත්ථ වාති “යපෙත්වා ගාමඤ්චගාමුපචාරඤ්චා”තිපදෙ
 ව. සඬ්ඝහො වෙදිතබ්බො, කස්මා? ගාමෙන
 නිගමනගරානංඑකලක්ඛණත්තා.

පරික්ඛෙපොකාසොති පරික්ඛෙපාරහොකාසො.තෙසුති
 ගාමගාමුපචාරෙසු.පරිහාරන්තිච්චරවිජ්ජවාසආපත්තිඅපනයනං. “ඉතී”තිආදි
 නිගමනං.එත්ථාතිසමානසංවාසකඅවිජ්ජවාසසීමාසු.අත්තනො ධම්මතායාති
 අත්තනොසභාවෙන.යත්ථාති යස්මිං යානෙ.භීති සච්චං, යස්මා
 වා.තස්සාතිඅවිජ්ජවාසසීමාය.විසුන්ති සමානසංවාසකසීමතො
 පාටෙක්කං.තත්ථාති ද්විසු සීමාසු.අවිජ්ජවාසායාති
 අවිජ්ජවාසසීමාය.තන්තිගාමං.සාති
 අවිජ්ජවාසසීමා.සම්මතායසීමායාතිඅවිජ්ජවාසසීමාය සම්මතාය සතියාති
 සම්බන්ධො.සම්මතතො පච්ඡාති වා යොජනා.නිවිසතීති නිවාසත්ථාය
 විසතිපවිසති.සොපිති ගාමොපි.සීමසඬ්ඛ්‍යංයෙවාති
 අවිජ්ජවාසසීමවොහාරමෙව. අධිට්ඨිතතෙච්චරිකාභික්ඛු පරිහාරං ලභන්තීති
 අධිජ්ජායො. යථා පච්ඡා නිවිට්ඨො ගාමො සීමසඬ්ඛ්‍යංයෙවගච්ඡති, එවන්ති
 යොජනා. “පවිසිස්සාමා”ති ගෙහාති කතාති, “පවිසිස්සාමා”තිආලයොපි
 අත්ථීති යොජනා.ආලයොපිති අපෙක්ඛොපි.අපච්චියාති ගෙහාති
 අපච්චියා.ගෙහමෙවජ්ඣෙධන්වාති ගෙහං ඡඩ්ඨෙත්වා එව. ඉමිනා ගෙහෙ

ජඩ්ඛිතෙ සබ්බංජඩ්ඛිතමෙවාති දස්සෙති. පට්ටිඨං වා අගතං වා එකමිපි කුලං අත්ථිසවෙති යොජනා. එත්ථ ච “එකමිපි කුලං පට්ටිඨං වා”ති ඉදං නවගාමංසන්ධාය චුත්තං. “එකමිපි කුලං අගතං වා”ති ඉදං පොරාණකගාමං සන්ධායාතිද්වයබ්බං.

තත්ත්වාති “වත්තං ජාතිතබ්බ”ත්තිවචනෙ. අවිජ්ජවාසසීමායන්ති මහාසීමාය. සා එව හි යස්මා අවිජ්ජවාසකම්මවාචාය බහුලපයොජනා හොති, තස්මා අවිජ්ජවාසසීමාති චුච්චති. ඉතරායාති අවිජ්ජවාසසීමාය. තත්ථාති තාසුද්විසු සීමාසු. නිරාසඬකට්ඨානෙසු යත්වාතිවෙතියඬගණාදීනං බණ්ඩසීමාය අනොකාසත්තා චුත්තං. බණ්ඩසීමඤ්චි සම්මනන්තාවෙතියඬගණාදිට්ඨානං පභාය අඤ්ඤස්මිං විචිත්තොකාසෙ විහාරපච්චන්තං බණ්ඩත්වාසම්මනන්ති. සමුහනිතුන්ති අවිජ්ජවාසසීමං සමුහනිතුං. පට්ටිඨන්ධිතුං න සක්ඛිස්සන්තෙවාති අවිජ්ජවාසංයෙවජානිත්වා බණ්ඩසීමාය අඤ්ඤාතත්තා පට්ටිඨන්ධිතුං න සක්ඛිස්සන්තෙව. සීමසම්භෙදන්ති බණ්ඩසීම අවිජ්ජවාසසීමානං සම්භෙදං. සාසනන්තරධානෙන වාති සත්ථු ආණාය අන්තරධානෙන වා. සාධුකං පනාති නික්කඬ්ඛං පන.

76. ගාමසීමාදිකථා

147. උපොසථකම්මස්ස විසුං ගහිතත්තා සෙසකම්මවසෙන සමානසංවාසකතා ගහෙතබ්බාගොබලිබද්දනායෙන වා පාරිසෙසනායෙන වා. තත්තිසමානසංවාසඵකුපොසථභාවං. “අපරිච්ඡින්නායා”ති ඉමිනා අට්ඨපිකායාති එත්ථ යපධාතුයා අධිජ්ජායත්ථං දස්සෙති. ගාමං වා නිගමං වාති එත්ථ නගරං කෙන සඬගහිතන්ති ආහ “ගාමග්ගහණෙන චෙත්ථා”ති ආදි. තත්ථ එත්ථාති “ගාමං වානිගමං වා”ති පාඨෙ, ගාමග්ගහණෙනාති සම්බන්ධො. අථ වාචිත්ථාති ගාමනිගමනගරෙසු, නගරමිපිති සම්බන්ධො. ගාමාදීනං පරිච්ඡෙදං විත්ථාරෙන දස්සෙන්නො ආහ “තත්ථා”ති ආදි. තත්ථ තත්ථාති ගාමනිගමනගරෙසු. ගාමභොජකාති ගාමංභුඤ්ජන්තිති ගාමභොජකා. බලිත්ති කරං. සො හි තං නිස්සායගාමභොජකා බලන්ති ජීවන්ති අනෙතාති බලිති චුච්චති. යමිපි එකං පදෙසං පරිච්ඡින්නදිත්වා දෙතිති යොජනා. ගාමබෙත්තෙති රඤ්ඤො ආණාබ්වියති එත්ථාතිබෙත්තං, ගාමොයෙව බෙත්තං ගාමබෙත්තං, තස්මිං. අයමිපිති අයං පදෙසොපි. සොපිති පදෙසොපි. විසුංගාමො නාමාති යොජනා. සොපි විසුංගාමො ගාමසීමාහොතියෙවාති යොජනා. විසුං පරිච්ඡින්නදිත්වා දින්නො ගාමොවිසුංගාමො. තස්මාති යස්මා විසුං ගාමො හොති, තස්මා. සා වාති විසුංගාමසීමා ව. ඉතරාති විසුංගාමසීමතො අඤ්ඤා පකතිගාමනගරනිගමසීමා වාති යොජනා.

එවන්ති “අසම්මතායහික්ඛවෙ”ති ආදිනා පාඨෙන. තන්ති සීමපරිච්ඡෙදං. අපරිච්ඡින්නෙති රාජුහි අපරිච්ඡින්නෙ. “අට්ඨපදෙසෙ”ති

ඉමිනානත්ථි ගාමො එත්ථාතිඅගාමකොති වචනත්ථස්ස සරූපං දස්සෙති. විජ්ඣාටවිසදිසෙති විගතං අග්ගිනො ක්කායනමෙත්ථාති විජ්ඣා, වොරාදයො මනුස්සෙ ආභුසො ටවන්ති පිළයන්ති එත්ථාතිආටථි. විජ්ඣා ව සා ආටථි වෙතිවිජ්ඣාටථි, තාය සදිසෙවිජ්ඣාටවිසදිසෙ. එත්ථ පුරිමනයෙ ගාමාදිහි ආසන්තො වා නොතු, අනාසන්තො වා තෙහිඅපරිච්ඡින්නො අටවිපදෙසො ගහෙනබ්බො. පච්ඡිමනයෙ දුරො මනුස්සානං අනාගමනපථොආටවිපදෙසො ගහෙනබ්බොති අයමෙනෙසං විසෙසො. අස්සාතිහික්ඛුනො. සමන්තාති සමන්තතො. අයංසීමාති අයං සත්තබ්හන්තරසීමා. තත්ථාති සත්තසුඅබ්හන්තරෙසු. සමන්තා යිතස්ස වා නිසින්නස්ස වා අබ්හන්තරෙ අන්තොකොට්ඨාසෙජාතං අබ්හන්තරං අට්ඨවිසහත්ථපමාණං.

යාකාචි නදී අසීමාව හොතිති සම්බන්ධො. නදීසීමලක්ඛණපත්තාති නදීසීමලක්ඛණං පත්තා. ඉමිනාසීමලක්ඛණං අපත්තා නදී බන්ධියමානා සීමාව හොතිති දස්සෙති. සාවධාරණෙන “අත්තනොසභාවෙනෙවා”ති ඉමිනා හික්ඛුනං බන්ධනභාවෙනාති අත්ථං නිවත්තෙති. එත්ථාති නදියං. එත්ථාතිජාතස්සරසමුද්දෙසු. යෙන කෙනච්ඡිති අන්තමසො තිරච්ඡානගතෙනපියෙන කෙනච්ඡි. බණ්ත්වා අකතොසයංජාතොතිසම්බන්ධො. ඉදංහෙතුඅන්තොගධවිසෙසනං. බණ්ත්වා අකතත්තාති හි අත්ථො. සයංජාතොති සයමෙව ජාතොති එවකාරො යොජෙතබ්බො. තෙන වුත්තං “යෙනකෙනච්ඡි බණ්ත්වා අකතො”ති. සොබ්භොති සං උභොති පදවිභාගොකාතබ්බො. තත්ථ සංසද්දො සමන්තත්ථවාචකො, උභසද්දො පුරණත්ථවාචකො. තස්මාසමන්තතො ආගතෙන උදකෙන උභති පුරති එත්ථාතිසොබ්භොතිවචනත්ථො කාතබ්බො. තෙන වුත්තං “සමන්තතො ආගතෙන උදකෙන පුරිතො තිට්ඨති”ති.

තත්ථාති නදීසමුද්දජාතස්සරෙසු, ආධාරෙභුමිමං. යංසද්දො යානවිසයොති ආහ “යං යාන”න්ති. මජ්ඣිමස්සාති ථාමමජ්ඣිමස්ස. වක්ඛති හි “ථාමමජ්ඣිමෙනා”ති. “සමන්තතො”ති ඉමිනාසමන්තාති එත්ථ නිස්සක්කත්ථෙතිස්සක්කවචනන්ති දස්සෙති. “උදකුක්ඛෙපෙනා”ති ඉමිනාඋදකුක්ඛෙපාති එත්ථ කරණත්ථෙතිස්සක්කවචනන්ති දස්සෙති. උදකංඋක්ඛිපිත්වා බිපියති එත්ථාතිඋදකුක්ඛෙපො. “පරිච්ඡින්න”න්ති ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති. අක්ඛධුත්තාති එත්ථඅක්ඛොති පාසකො. සොහි අකති කුට්ඨං ගච්ඡති අනෙතාති අක්ඛොති වුව්චති, ධවන්ති මරියාදමතික්කම්මකීළාදිපසුතං ගච්ඡන්තිතිධුත්තා, අක්ඛෙසු ධුත්තාඅක්ඛධුත්තා. දාරුගුළන්ති සාරදාරුමයංගුළං. “වාලුකං වා”ති ඉමිනා “උදකුක්ඛෙපා”ති එත්ථ උපලක්ඛණං දස්සෙති. යත්ථාති යස්මිං පදෙසෙ. අයන්ති පදෙසො. තස්සාති උදකුක්ඛෙපස්ස.

එත්ථාති නදීසමුද්දජාතස්සරෙසු.මුඛද්වාරන්ති සමුද්දාදීනං මුඛසඬ්ඛාතං ද්වාරං.සබ්බත්ථාති සබ්බාය නදියං. ථෙරවාදං දස්සෙන්තො ආභ “යංපනා”තිආදි. “යොජනං...පෙ.... වට්ටති”ති යං පන වචනං මහාසුමත්ථෙරෙන වුත්තන්තියොජනා.තත්‍රාපීති යොජනනදියමිපි.පටික්ඛිත්තාකාරං විත්ථාරෙන්තො ආභ “භගවතා හී”තිආදි.නදියාපමාණන්ති නදියා ගම්භීරපමාණමෙව, න ආයාමවිත්ථාරපමාණන්ති අත්ථො. “න යොජනංවා අද්ධයොජනං වා”ති වචනමිපි ඉදමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. කිඤ්චාපිආයාමවිත්ථාරපමාණං න වුත්තං, පභවතො පන යාව මුඛද්වාරා ආයාමවිත්ථාරවසෙන කම්මංකාතුං පභොනකනදියෙව ගහෙනබ්බාති දට්ඨබ්බා. යා නදීති සම්බන්ධො.ඉමස්ස සුත්තස්සාති “තිමණ්ඩල”න්තිආදිකස්ස ඉමස්සසුත්තස්ස.පභවතොති සමුදාගමතො.එත්ථාති නදියං. සබ්බෙහි භික්ඛූහි යපෙනබ්බොති සම්බන්ධො.තතොති එකඋදකුක්ඛෙපතො.

කිත්තකා පරිපුණ්ණා හොතීති ආභ “සමතිත්ථිකා”ති. තිත්ථෙන සමංපරිපුරතීතිසමතිත්ථිකා. උදකසාටිකං නිවාසෙත්වාපීතිපිසද්දො “අනිවාසෙත්වාපී”ති දස්සෙති. උදකසාටිකං අනිවාසෙන්තොපි වත්ථෙනඅවිනාභාවතො අඤ්ඤං නිවාසෙත්වාති අත්ථො ගහෙනබ්බො. නාවාය යත්වා කරියමානෙ කිංගච්ඡන්තියාපි නාවාය කාතුං වට්ටතීති ආභ “ගච්ඡන්තියා පනා”තිආදි. “කස්මා”තිආදිනා කාරණං දස්සෙති.හීති යස්මා.තන්ති උදකුක්ඛෙපමත්තං. එවං සති...පෙ.... අනුසාවනා හොති, තස්මාගච්ඡන්තියා නාවාය කාතුං න වට්ටතීති යොජනා. “තස්මා”තිආදිනා ලද්ධගුණංදස්සෙති. න කෙවලං නාවායමෙවාති දස්සෙන්තො ආභ “අන්තොනදිය”න්තිආදි.

රුක්ඛස්සාති අන්තොනදියං ජාතස්සරුක්ඛස්ස. සාඛා වා පතිට්ඨිතාති සම්බන්ධො.සීමං වාසොධෙත්වාති විහාරසීමගාමසීමාසු ධීතානං හත්ථපාසානයනබ්බිකරණවසෙන සීමං වාසොධෙත්වා. ජාතරුක්ඛස්ස පටිට්ඨසාඛාය වා පාරොහෙ වාති සම්බන්ධො.අස්සාති බ්බිනදිතීරෙ ජාතරුක්ඛස්ස.තත්ථාති බාණුකෙ.

තස්සාති පාසාණදීපකස්ස.පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරෙති පුබ්බෙ නදීතිමිත්තට්ඨානෙ “අන්වද්ධමාස”න්තිආදිනා(මහාව. අට්ඨ. 138) වුත්තප්පකාරෙ.සොති පාසාණදීපකො. පුනසොති පාසාණදීපකොයෙව.හීති සච්චං, යස්මාවා.

ආවරණන්තිපාළිං.තන්ති ආවරණං. ආවරණෙන වා කොට්ඨකබන්ධෙන වා හෙතුභූතෙන, පච්ඡිජ්ජතීති සම්බන්ධො. කොචි ආවරණප්පදෙසො අප්පකොත්ථරියතීති සම්බන්ධො.තත්ථාති ආවරණප්පදෙසෙ.හීති සච්චං, යස්මා වා. “හෙට්ඨාපාළි බද්ධා”ති ඉදං නදිං විනාසෙත්වා

තළාකකරණාකාරදස්සනං.එත්ථාති නදියං, තළාකේ වා.ඡඩ්ඛිතමොදකන්ති තළාකරක්ඛනත්ථං එකෙන වාරිමග්ගෙන ඡඩ්ඛිතං.උදකං.දෙවෙ අවස්සන්තෙති දුබ්බුට්ඨිකාලත්තාවස්සන්තකාලෙපි දෙවෙ අවස්සන්තෙ.සාති නදිතො නිහටමාතිකා.කාලන්තරෙනාති අඤ්ඤෙන කාලෙන.උප්පතිත්ථාති ගාමනිගමානං උපරි පතිත්ථා.පවත්තනීති පුබ්බෙ වුත්තපකාරෙ වස්සකාලෙ වත්තාරො මාසෙඅබ්භොවිජින්නා සන්දති.විහාරසීමන්ති විහාරසම්බන්ධං.බද්ධසීමං.

සමුද්දෙපිති පිසද්දො නදිමපෙක්ඛති.තත්ථාති පදෙසෙ.ඔතරිත්ථාතිහෙට්ඨා තරිත්ථා. “ඔසරිත්ථා”තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො.සංස්ඨහන්තීති උදකෙන සමං තිට්ඨන්ති.සොති පදෙසො.උදකන්තතොති උදකකොටිතො.තත්ථාති සමුද්දෙ.බාධතීති පිළියති.තෙසුති නාවාඅට්ටකෙසු.තන්තිපිට්ඨිපාසාණං.ඌමියොති වීචියො. තා හි පරංපරාවසෙනඋග්ගන්ත්ථා සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකෙ මියන්ති හිංසන්ති, අන්තො පක්ඛිපන්තීති වාඌමියොති වුව්චන්ති.තත්ථාති පිට්ඨිපාසාණං.හීති සච්චං, යස්මා වා. උදකෙනෙව පිට්ඨිපාසාණො ඔත්ථරියතීතියොජනා.සොති දීපකපබ්බතො. “දුරෙ”ති වත්ථා තස්ස පමාණංදස්සෙන්තො ආහ “මච්ඡවධානං අනාගමනපථෙ”ති.මච්ඡවධානන්තිකෙවට්ටානං. තෙ හි යස්මා මච්ඡෙ හනන්ති, තස්මා මච්ඡවධාති වුව්චන්ති. “මච්ඡබන්ධාන”න්තිපි පාඨො. මච්ඡෙ බන්ධන්තීතිමච්ඡබන්ධාති වචනත්ථො කාතබ්බො.අනාගමනපථෙති යත්ථ ගන්ත්ථා තදහෙව පච්චාගන්ත්ථා න ආගමනපථිකෙදෙසෙ. නත්ථි ආගමනපථො එත්ථාතිඅනාගමනපථො,දෙසො. තස්මිං “අගමනපථෙ”තිපි පාඨො, සො අයුත්තො. කස්මා? අගමනපථස්ස නාධිප්පෙතත්තා. ගන්ත්ථාහි සුත අනාගමනපථොයෙවාධිප්පෙතො.තෙසන්ති මච්ඡවධානං.ගමනපරියන්තස්සාති ගමනකොටියා. ඔරතොති ඔරහාගෙ ධීතො දීපකො වා පබ්බතො වාති යොජෙතබ්බො.තත්ථාති ඔරහාගෙ ධීතෙසු දීපකපබ්බතෙසු.ඔත්ථරිත්ථාති පකතිඋදකෙන ඔත්ථරිත්ථා.තත්ථාති ඔත්ථරිත්ථා ධීතෙ සමුද්දෙ.

කරොන්තෙහිපි කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො.යත්ථාති යස්මිං සරෙ.අයන්ති අයං සරො, නජාතස්සරො හොති. අයං සරො ගාමබ්බන්තසඬ්ඛ්‍යමෙව ගච්ඡතීති යොජනා.තත්ථාති සරෙ.යත්ථ පනාතියස්මිං සරෙ පන.තස්සාති ජාතස්සරස්ස.තත්ථාති පදෙසෙ. සවෙ ගම්භීරං උදකං හොතීති යොජනා.තත්ථාති අට්ටකෙ.එත්ථාති ජාතස්සරෙ, ධීතෙසු පිට්ඨිපාසාණදීපකෙසුති යොජනා.පහොනකජාතස්සරොතිසඬ්ඛකම්මං කාතුං පහොනකො ජාතස්සරො. “සුක්ඛතී”ති වත්ථා තදෙව සමත්ථෙතුංවුත්තං “නිරුද්ධකො”ති.තත්ථාති ජාතස්සරෙ. සවෙනිරුද්ධකමත්තෙන ගාමබ්බන්තං ගච්ඡති. කදා ගච්ඡතීති ආහ “සවෙ පනෙත්ථා”තිආදි. තත්ථඑත්ථාති ජාතස්සරෙ.පොක්ඛරණිආදීනීති එත්ථ ආදිසද්දෙන උදකමාතිකාදයො

සඬගණ්භාති.යදා බණන්ති, තදාති පාඨසෙසො යොජෙතබ්බො. “තං
යාන”න්ති චුත්තෙපි න බණනට්ඨානමෙවගහෙතබ්බං, “එත්ථා”ති
සාමඤ්ඤතො චුත්තත්තා සබ්බොයෙව ජාතස්සරො ගහෙතබ්බො.
නකෙවලං අජාතස්සරමත්තං හොති, අථ බො ගාමබ්බෙත්තන්ති ආභ
“ගාමසීමාසඬ්ඛායමෙවගච්ඡති”ති.

නන්ති ජාතස්සරං.පුරෙත්ථාති මත්තිකාදීහි පුරෙත්ථා.පාළින්ති
ආවරණං.සබ්බමෙව නන්ති සකලමෙවතං ජාතස්සරං.ලොභීපීති පිසද්දෙන
න කෙවලං සොබ්භොයෙවජාතස්සරසඬ්ඛායං ගච්ඡති, අථ බො ලොභීපීති
දස්සෙති.උදකට්ඨානොකාසෙති උදකස්ස යානෙ ධිකාසෙ.

148. සීමාය සීමං සම්භින්දන්තීති එත්ථ “සීමාය සීම”න්ති
පදානංසම්බන්ධාපෙක්ඛන්තා තෙසං සම්බන්ධං දස්සෙතුං චුත්තං
“අත්තනො පරෙස”න්ති. “බද්ධසීම”න්ති ඉමිනා “සීම”න්ති
සාමඤ්ඤතො චුත්තෙපි විසෙසනො බද්ධසීමායෙවගහෙතබ්බාති දස්සෙති.
තමෙවත්ථං විත්ථාරෙත්තො ආභ “සවෙහි”තිආදි.සංසට්ඨවිටපාති
අඤ්ඤමඤ්ඤංආසන්නත්තා සංසට්ඨො විටපො එතෙසන්ති සංසට්ඨවිටපා.
“සංසට්ඨවිටපා”ති ඉදංඋපලක්ඛණමත්තං, මූලානිපි සංසට්ඨානියෙවාති
දට්ඨබ්බං.තෙසුති ද්විසු රුක්ඛෙසු.විහාරසීමා වාතීපොරාණකවිහාරසීමා
ව.අන්තො කත්ථාති සීමාය අන්තො කත්ථා.අථ පච්ඡාති එත්ථ “පච්ඡා”ති
ඉමිනා අථසද්දස්සත්ථං දස්සෙති. එවං කෙ අකංසුතිආභ “එවං ඡබ්බග්ගියා
අකංසු”ති.තෙනාති කරණෙන.

අජ්ඣෙධාත්ථරණාකාරං දස්සෙන්නො ආභ “පරෙස”න්තිආදි.තස්සාති
බද්ධසීමාය.පදෙසන්ති හික්ඛුහිකම්මං කාතුං පහොනකං එකදෙසං.
අන්තමසො එකස්සපි හික්ඛුනො යත්ථා අධිට්ඨානුපොසථංකාතුං පහොනකං
පදෙසං. කම්මං කාතුං අජ්පහොනකපදෙසං අන්තො කරිත්ථා
බන්ධන්තාසීමාය සීමං සම්භින්දන්තිනාම.සීමායඋපවාරොති පච්ඡා
බන්ධිතබ්බාය සීමාය උපවාරො.“වඩ්ඪන්තොසීමාසඬ්ඛරං කරොති”ති
ඉමිනා සවෙ අවඩ්ඪන්තො පාසාණො හොති, ද්වින්තම්පිසීමානං නිමිත්තං
කාතුං වට්ටතීති දස්සෙති.

77. උපොසථහෙදාදිකථා

149. පත්තරසිකස්සපුබ්බකිච්චස්ස පාළියං ආගතත්තාචාතුද්දසිකස්සෙව
පුබ්බකිච්චං දස්සෙන්නො ආභ “අජ්ජුපොසථො චාතුද්දසො”ති.

“අධම්මෙන වග්ග”න්තිආදිසු විනිච්ඡයො එවං
වෙදිතබ්බොතියොජනා.අධම්මෙන වග්ගන්ති එත්ථඅධම්මංනාම එකස්මිං
විහාරෙ චතුත්තං හික්ඛුනංසුත්තුද්දෙසඋපොසථමකත්ථා
පාරිසුද්ධිඋපොසථකරණඤ්ච තිණ්ණංපාරිසුද්ධිඋපොසථමකත්ථා
සුත්තුද්දෙසකරණඤ්ච.වග්ගංනාමසබ්බෙව අසන්නිපතිත්ථා එකස්ස

ඡන්දපාරිසුද්ධිභරණං. ඡන්දපාරිසුද්ධි නාමසඬ්ඡිකම්මයෙව ආගච්ඡති, න ගණමජ්ඣං, න පුග්ගලස්ස සන්තිකං. අධම්මෙන සමග්ගන්ති එත්ථ අධම්මං චුත්තනයමෙව. සමග්ගං නාම සබ්බෙසං සන්තිපතනං. ධම්මෙන වග්ගන්ති එත්ථ ධම්මං නාම චතුත්තං සුත්තුද්දෙස උපොසථ කරණං ඤ්ච තිණ්ණං පාරිසුද්ධි උපොසථ කරණං ඤ්ච. වග්ගං චුත්තනයමෙව.

78. පාතිමොක්ඛුද්දෙසකථා

150. ඉමං නිදානන්ති පාතිමොක්ඛස්ස ඉමං නිදානං. සුතා බො පනාති එත්ථ සුයයිත්ථාති සුතා, සුයාස්සන්තිති වාසුතා, පාරාජිකුද්දෙසාදයො. සුතා ච සුතා ච සුතාති සරූපෙකසෙසො කාතබ්බො. අවසෙසන්තිති දානුද්දෙසාදිතො අවසෙසං පාරාජිකුද්දෙසාදි සුතෙනාති සුතසද්දෙන. “අත්ථෙ අසම්භවතො සද්දෙ චුත්තවිධානං හොති” ති හි පරිභාසතො “සුතෙනා” ති එත්ථ සද්දො ව ගහෙතබ්බො. තෙන නයෙනාති තෙන නිදානුද්දෙසන යෙන.

අටච්ඡිකුස්සභයන්ති අටථියං නිවසන්තස්ස මනුස්සස්ස භයං, වනවරකභයන්ති අත්ථො. රාජන්තරායොති ආදිසුඵචං විසෙසො වෙදිතබ්බොති යොජනා. දවදාහොති දායං දහතීති දවදාහො ආකාරස්ස රස්සං, යකාරස්ස ච වකාරං කත්වා. නන්ති හික්ඛුං. එකං වා හික්ඛුන්ති යොජනා. පයමො වා උද්දෙසොති නිදානුද්දෙසො. එත්ථාති පඤ්චසු උද්දෙසෙසු. යස්මිත්ති උද්දෙසෙ. සොපීති උද්දෙසොපි. සුතෙනෙව සාවෙනබ්බොති සුතපදෙනෙව සඬ්ඡස්ස සාවෙනබ්බොති එව සද්දො “න විත්ථා රෙනා” ති දස්සෙති.

අනජ්ඣට්ඨාති එත්ථ උපසග්ගවසෙන ඉසුධාතුස්ස ඉච්ඡාකන්තිතො අඤ්ඤමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “අනාණත්තා, අයාචිතාවා” ති. එත්ථ “අනාණත්තා” ති ඉදං ථෙරෙන අනාණත්තභාවං සන්ධාය චුත්තං. “අයාචිතා” ති ඉදං සම්මුති උද්ධෙන නවකෙන අයාචිතභාවං සන්ධාය චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. එත්ථාති “අනජ්ඣට්ඨා ධම්මං භාසන්ති” ති වචනෙ. ධම්මජ්ඣෙකසකෙති ධම්මකථනත්ථාය අජ්ඣෙකසතීති ධම්මජ්ඣෙකසකො, තස්මිං. ආපුච්ඡන්වා වා තෙන සඬ්ඡන්තො ථෙරෙන යාචිතො හුත්වා වාති යොජනා. වාරපට්ඨාට්ඨාති වාරානුක්කමෙන. දෙහීති වාති එත්ථ ඉති-වා-සද්දො “භණ්” ඉති පදෙන ච “කථෙහි” ඉති පදෙන ච යොජෙතබ්බො. “භණ්” ඉති වා “කථෙහි” ඉති වා “දෙහි” ඉති වා වත්තබ්බොති යොජනා. තිහිපි විධිහිති ඔසාරණකථනසරභඤ්ඤසඬ්ඡාතෙහි තිහි සජ්ජනෙහි. එත්ථ ච සුත්තස්ස ඔසාරියතෙ උච්චාරියතෙ ඔසාරණං, අත්ථස්ස කට්ඨියතෙ කථනං, සුත්තස්ස ච තදත්ථස්ස ච සරෙන භණියතෙ සරභඤ්ඤං. ඔසාරෙහීති සුත්තං උච්චාරෙහි. කථෙහීති අත්ථං කථෙහි. සරභඤ්ඤන්ති සුත්තස්ස ච තදත්ථස්ස ච සරෙන භණනං. නන්ති සද්ධිවිහාරිකං. සජ්ඣායං අධිට්ඨන්ති වාති “සජ්ඣායං කරොමි” ති අධිට්ඨන්ති වා. එත්ථාති අජ්ඣෙකසනට්ඨාතෙන.

මහාවග්ගයොජනා

සච්ඡන්ද්‍රෙරා,

පටුන

අත්ථො.ථෙරායත්තන්ති ථෙරෙන ආයත්තං, ථෙරස්ස සන්තකන්ති අත්ථො.එත්ථාති පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ.

83. පාතිමොක්ඛුද්දෙසකඅජ්ඣෙසනාදිකථා

155. නවවිධඤ්ඤාති දිවසවසෙන තිවිධං, කාරකවසෙන තිවිධං, කත්තබ්බාකාරවසෙන තිවිධඤ්ඤාති නවකොට්ඨාසඤ්ඤා, නවපකාරඤ්ඤා වා.චතුබ්බිධන්ති “අධම්මෙන වග්ග”න්තිආදිකං චතුබ්බිධං.දුට්ඨන්ති භික්ඛුභික්ඛුනිවසෙන දුට්ඨං.නවවිධන්ති භික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ පඤ්චවිධං, භික්ඛුනිපාතිමොක්ඛෙචතුබ්බිධන්ති නවවිධං.එත්ථාති “යො තත්ථ භික්ඛුඛ්‍යත්තො පටිබලො”ති පාඨෙ.සුච්ඡිසදාති සුච්ඡු ඛ්‍යත්තා, සුද්ධා වා.එත්තකම්මිති පිසද්දො ගරභායං, අධිකෙ කා නාමකථාති දස්සෙති.

සාමන්තා ආවාසාති එත්ථ උපයොගත්ථෙතිස්සක්කවචනන්ති ආභ “සාමන්තං ආවාස”න්ති.යොසක්කොතිති බහුසු නවෙසු යො සක්කොති.

84. පක්ඛගණනාදිඋග්ගභණ්ඩානුජානනකථා

156. කතිනංපූරණිති කතිනං තිථිනං පූරණි.කො දිවසොතිකිත්තකො දිවසො.අය්‍යායත්තන්ති අය්‍යෙහි භික්ඛුභිආයත්තං ආබද්ධං.සංහරිත්වාති පුන සලාකං සංහරිත්වා. අයංපාඨො කෙසුචි අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු නත්ථි.කාලවතොති එත්ථවන්තුපච්චයො ස්වත්ථොති ආභ “කාලස්සෙවා”ති. එවසද්දො පන සම්භවතො යුජ්ජියති.පගෙවාති පාතොව.

158. සායම්මිති සායන්තෙපි. පිසද්දෙන අඤ්ඤම්මි පරණකාලංසම්මිණ්ඩෙති.

159. ආණාපෙතුන්ති එත්ථ අනාණාපෙනබ්බභික්ඛු අපනෙත්වාආණාපෙනබ්බභික්ඛු දස්සෙතුං වුත්තං “කිඤ්චි කම්ම”න්තිආදි. සදාකාලමෙව කිඤ්චිකම්මං කරොන්තොති යොජනා.ධම්මකථිකාදීසුතිආදිසද්දෙනගණවාචකාදයො සඬගණ්භාති.වාරෙනාති පරියායෙන.සම්මුඤ්චනිත්ති යට්ඨිසම්මුඤ්චනිං වා මුට්ඨිසම්මුඤ්චනිංවා. සමං, සුච්ඡු වා මුඤ්චති සොධෙති ඉමායාතිසම්මුඤ්චනී,තාලුපො පඨමො.තම්මිති සාබාහඬගම්මි.

160. වුත්තනෙයෙනෙවාති සම්මජ්ජනෙ වුත්තනෙයෙනෙව.පුනආහරිතබ්බානීති සඬසිකාවාසං ආසනාති පුන ආහරිතබ්බානි.තට්ඨිකායොපිති වෙණුආදිමයා තට්ඨිකායොපි.

161. කපල්ලිකා වාති කපාලෙසු පරියාපන්තා පදිපකපාලා වා.තන්ති තෙලාදිං.පරියෙසිතබ්බානීතිඅනවජ්ජපරියෙසනෙන පරියෙසිතබ්බානි.

86. දිසංගමිකාදිවත්ථුකථා

163. සංගහෙනබ්බොතිආදීනං චතුත්තං කිරියාපදානං විසෙසං දස්සෙන්නො ආහ “සංගහෙනබ්බො”තිආදි. සංගහසද්දස්ස සඨබ්බෙපගහණෙසුපි චත්තනතො ඉධ “අනුග්ගහත්ථෙ”ති දස්සෙතුං පාළියං වුත්තං “අනුග්ගහෙනබ්බො”ති. තෙන වුත්තං “තථාකරණවසෙනා”ති. උපලාපෙනබ්බොතිසඨසෙන බහුස්සුතො භික්ඛු භික්ඛුහි උපගන්ත්වා ලාපෙනබ්බොකථාපෙනබ්බො. උපට්ඨාපෙනබ්බොති සඨසෙන බහුස්සුතො භික්ඛුභික්ඛුහි උප අව්චනෙන පුපනෙන යාපෙනබ්බො. “සබ්බෙසං දුක්ඛං”න්ති චත්වා තදෙවසමත්ථෙතුං වුත්තං “ඉධ නෙව ථෙරා, න දහරා මුච්චන්ති”ති. තෙනාති බහුස්සුතෙන භික්ඛුනා. එවම්පිසතීති එවං අසාදියනෙපි සති. සායං පාතන්ති සායඤ්චපාතො ච සායංපාතං. උපට්ඨානන්ති උපට්ඨානට්ඨානං, උපට්ඨානත්ථාය වා. තෙනාති බහුස්සුතෙන භික්ඛුනා. තෙසන්තිමහාථෙරානං. අස්සාති බහුස්සුතස්ස භික්ඛුනො. සද්ධිං වරාති අත්තනා සද්ධිං වරන්තීති සද්ධිං වරා. අථාපීති යදිපි. එකො වා චත්තසම්පන්නො වදන්ති යොජනා. එසො ච අහඤ්චාතිමයං. නාමතුම්භඅම්භසද්දෙසු හි එකසෙසෙනකත්තබ්බෙසු පරොච ගහෙනබ්බො. විහරන්තුති වදන්තීති යොජනා.

සො ආවාසො ගන්තබ්බොති එත්ථ කිමත්ථායගන්තබ්බො, කිං අනුදිවසං ගන්තබ්බොති ආහ “උපොසථකරණත්ථාය අන්වද්ධමාසංගන්තබ්බො”ති. සො ච බොති ආවාසො. උතුචස්සෙයෙවාති හෙමන්තගිම්හෙයෙව. උතුචස්සෙයෙව ගන්තබ්බොති අත්ථස්ස ඤාතබ්බහාවං දස්සෙන්නො ආහ “චස්සානෙ පනා”තිආදි. යන්ති කම්මං. තත්ථාති “චස්සංචසන්ති”තිආදිවචනෙ. සොති පාතිමොක්ඛද්දෙසකො භික්ඛු. අඤ්ඤස්මීන්ති අපරස්මිං පාතිමොක්ඛද්දෙසකෙ. මාසද්වයන්ති සාවණමාසපුණ්ණමිතො යාච අස්සයුප්පුණ්ණමී, තාවමාසද්වයං වසිතබ්බං. ඉදං පුරිමචස්සං උපගන්ත්වා පච්ඡිමිකාය පක්කමනාදිං සන්ධායවුත්තං. සථෙ පච්ඡිමිකං උපගන්ත්වා අනන්තරමෙව පක්කමනාදිං කරොති, මාසත්තයම්පිවසිතබ්බං.

87. පාරිසුද්ධිදානකථා

164. යෙන කෙනචි අභිගපච්චඨගෙන විඤ්ඤාපෙතීති පටිච්චනං නිව්ඡාරෙතුමසක්කොන්තො යෙන කෙනචි අභිගපච්චඨගෙන විඤ්ඤාපෙති. උභයථාති උභයෙහි කායවාචාසඨබාතෙහි ආකාරෙහි. කායවාචාහි විඤ්ඤාපෙතීති සම්බන්ධො. සබ්බෙති අබ්ලා ගිලානා. හත්ථපාසෙති සඨසස්ස හත්ථපාසමිහි. සථෙ දුරෙ හොන්තීති සථෙ බහු ගිලානා අඤ්ඤමඤ්ඤං දුරෙ හොන්ති. තං දිවසන්ති තස්මිං සඨසඅප්පහොනකදිවසෙ.

තත්ථෙව පක්කමතීති එත්ථනිස්සක්කත්ථෙ ට්ථච්චයොති ආහ “තතොවා”ති, පාරිසුද්ධිභාරට්ඨානතො එවාති අත්ථො. “ගච්ඡතී”ති ඉමිනා කමුඛාතුයා පදවික්ඛෙපත්ථං දස්සෙති, “කත්ථවී”ති ඉමිනාතස්ස කම්මං.සාමණෙරො පටිජානාතීතිආදීසුපටිජානානාකාරත්ථස්ස ඉතිසද්දස්ස ලොපභාවං දස්සෙන්නො ආහ “සාමණෙරො අහ”න්ති එවංපටිජානාතී”තිආදි.භූතංයෙවාති විජ්ජමානංයෙව.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු “සික්ඛං පච්චක්ඛාතකොපටිජානාතී”තිආදීසු.

සබ්බත්තිමෙනපරිච්ඡෙදෙන චතුත්තංභික්ඛුනන්ති සම්බන්ධො.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු “සඬ්ඝප්පත්තො විබ්භමතී”තිආදීසු.එත්ථාතිපාරිසුද්ධිභරණ.බහුනම්මිති එත්ථ පිසද්දෙන එකෙනඑකස්සාපි, බහුහි එකස්සාපි, බහුහි බහුනම්මි ආහටා පාරිසුද්ධි ආහටාව හොතීතිදස්සෙති.සොති පාරිසුද්ධිභාරකො භික්ඛු.යෙසන්ති භික්ඛුනං.තස්සෙවාතිපාරිසුද්ධිභාරකස්සෙව.ඉතරා පනාති ඉතරෙසං පාරිසුද්ධි පන.බ්ලාලසඬ්ඛලිකාති එත්ථබ්ලාලොතිආබුභුජො. සො හි බ්ලාසයං ආබුං ගණ්හිතුං අලති සමත්ථෙතීති බ්ලාලොති වුව්චති.සඬ්ඛලිකාති එතං සත්තානං බන්ධනුපකරණවිසෙසස්ස නාමං. බ්ලාලස්සසඬ්ඛලිකා තෙන සම්බන්ධසම්බන්ධිභාවෙන සම්බන්ධත්තාතිබ්ලාලසඬ්ඛලිකා. ඉදංඋපලක්ඛණමත්තං යෙසං කෙසඤ්චි සඬ්ඛලිකාය ගහෙතබ්බත්තා. තාය සදිසා බ්ලාලසඬ්ඛලිකාපාරිසුද්ධීති අත්ථො. ඉදං පනෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං – යථා සඬ්ඛලිකාය පඨමං වලයංදුතියංයෙව වලයං පාපුණාති, න තතියං, එවමෙව පඨමං දින්නා පාරිසුද්ධි දුතියමෙවපාපුණාති, න තතියන්ති.

ආගන්ත්වාති සඬ්ඝස්ස හත්ථපාසංආගන්ත්වා. පාළියංසුත්තො න ආරොචෙතීතිආදීසු හෙත්ථත්ථෙපච්චත්තව්චනං. සුත්තෙන නාරොචෙතීති හිඅත්ථො.පාරිසුද්ධිභාරකස්ස අනාපත්තීති එත්ථ ආපත්තීති අත්ථයත්ථංඅත්ථාපත්තීතො දස්සෙන්නො ආහ “සවෙ...පෙ.... ආපජ්ජතී”ති.අස්සාති භික්ඛුස්ස.උභින්නම්මිතිපාරිසුද්ධිදායකස්ස, තංභාරකස්ස වාති උභින්නම්මි.

88. ඡන්දදානකථා

165. ඡන්දදානෙපි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.උපොසථො කතොහොතීති පාරිසුද්ධිදායකස්ස ව සඬ්ඝස්ස ව උපොසථො කතො හොති.අඤ්ඤන්ති උපොසථකම්මතො අඤ්ඤං. යං පන කම්මන්ති සම්බන්ධො.කම්මම්මිති උපොසථකම්මතො අඤ්ඤං කම්මම්මි. එත්ථ චතදහුපොසථෙ අත්තතො ව සඬ්ඝස්ස ව සවෙ උපොසථකම්මං හොති, පාරිසුද්ධියෙව දාතබ්බො.අථ අඤ්ඤං කම්මං හොති, ඡන්දොයෙව දාතබ්බො. යදි උපොසථකම්මඤ්ච අඤ්ඤකම්මඤ්චහොති, පාරිසුද්ධි ව ඡන්දො ව දාතබ්බො. තං සන්ධාය වුත්තං “තදහුපොසථෙපාරිසුද්ධිං දෙන්තෙන ඡන්දම්මි දාතු”න්ති.සීමාය වාතිබද්ධසීමාය වා.අච්ඡිතුන්ති උපවෙසිතුං.

“ආස උපවෙසනෙ” තිහි ධාතුපාඨෙසු (සද්දතීතිධාතුමාලායං 16 සකාරන්තධාතු) වුත්තං. සාමග්ගී වාති කායසාමග්ගී වා.

167. සරතිපි උපොසථං, නපි සරතීති එත්ථ පිසද්දස්ස අනියමවිකප්පත්ථංදස්සෙතුං වුත්තං “එකදා සරති, එකදා න සරතී” ති. “එකන්ත” තිහි ඉමිනානෙව සරතීති එත්ථ එවසද්දස්සසන්තිට්ඨානත්ථං දස්සෙති. කම්මං න කොපෙතීති සම්මුතිලද්ධොපි අලද්ධොපි උම්මත්තකො කම්මං න කොපෙති.

91. සඨසුපොසථාදිකථා

168. “සම්මජ්ජිත්වා” ති පදමපෙක්ඛිත්වාසො දෙසොති එත්ථ “උපයොගත්ථෙ පච්චත්තවචන” තිහි වුත්තං. එතන්ති “සොදෙසො සම්මජ්ජිතබ්බො” තිආදිවචනං. තෙනාති තෙන හෙතුනා. අට්ඨකථාවරියා “සම්මජ්ජනී...පෙ.... වුච්චති” ඉති ආහුති යොජනා.

සම්මජ්ජනීතිසම්මජ්ජනකරණං. පදිපොති පදිපුජ්ජලනං. උදකන්ති උදකට්ඨපනං. ආසනෙනාති ආසනපඤ්ඤාපනෙන. “ඉතී” ති අජ්ඣාහරිතබ්බං. උපොසථස්සාතිනවට්ඨස්ස උපොසථස්ස පුබ්බකරණන්ති සම්බන්ධො. එතානීතිවත්තාරි කම්මානි. වුච්චතීති කථියති. ඉදං “එතානී” තිකම්මස්ස ව “පුබ්බකරණ” තිහි ආකාරස්ස ව අහෙදත්තා ආසන්තං ආකාරමපෙක්ඛිත්වාඑකවචනවසෙන වුත්තං. “අක්ඛාතානී” ති ඉදං පන “ඉමානි වත්තාරි” තිකම්මමපෙක්ඛිත්වා බහුවචනවසෙන වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

ජන්දපාරිසුද්ධිඋතුක්ඛානන්තිජන්දක්ඛානඤ්ච පාරිසුද්ධික්ඛානඤ්ච උතුක්ඛානඤ්ච. හික්ඛුගණනාති හික්ඛු ගණන්වා අක්ඛානං. ඔවාදොති හික්ඛුනීහි යාවිතස්ස ඔවාදස්ස අක්ඛානං. එතානීති එතානි පඤ්ච. පුබ්බකරණතොපච්ඡාති පුබ්බකරණස්ස කරණතො පච්ඡා. එත්ථ ව “පුබ්බකරණතො පච්ඡාකත්තබ්බානී” ති ඉදං කත්තබ්බාකාරස්සෙව විසෙසනං, න අත්ථස්ස. අයං පන විසෙසො —සඨසසන්තිපාතතො පුබ්බහාගෙ කත්තබ්බත්තාපුබ්බකරණංනාම, උපොසථකරණතො පුබ්බහාගෙ කත්තබ්බත්තාපුබ්බකිච්චංනාමාති.

උපොසථොති උපොසථදිවසො. යාවතිකා ව හික්ඛුති යත්තකා හික්ඛු. කම්මපත්තාති උපොසථකම්මස්ස පත්තා යුත්තා අනුරූපා. තාවතිකාහික්ඛු හත්ථපාසං අවිජ්ජිත්වා එකසීමායං යීතා ව භොන්තීති යොජනා. සහාගාපත්තියොති වත්ථුසහාගා ආපත්තියො. වජ්ජනීයාති වජ්ජෙතබ්බා. පුග්ගලාතිගහට්ඨාදිපුග්ගලා. තස්මිත්ති තස්මිං උපොසථසීමමාළකෙ. එතානි වත්තාරිති පාඨසෙසො.

ආගතෙහිතෙහි භික්ඛුහීනි යොජනා.පන්තරසොපීති පිසද්දෙන න කෙවලං පාළියං ආගතනායෙනෙව අධිට්ඨාතුංවට්ටති, අථ බො “අජ්ජ මෙ උපොසථො පන්තරසො”තිපීති දස්සෙති.

92. ආපත්තිපටිකම්මවිධිකථා

169. භගවතා...පෙ....කාතබ්බොති ඉදං වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. “යස්ස සියා ආපත්තීතිආදිවචනෙනෙවවා”තිආදිහෙතුත්තයෙන “න සාපත්තිකෙන උපොසථො කාතබ්බො”ති යථාරුතං අපඤ්ඤත්තම්පිඅත්ථතො සිද්ධමෙවාති දස්සෙති. හෙතුත්තයං “වෙදිතබ්බ”න්තිපදෙන යොජෙතබ්බං.ථුල්ලවචයාදීසුති ආදිසද්දෙනපාචිත්තියපාටිදෙසනීයදුක්කට්ඨබ්බාසිතාපත්තියො සඬගණ්හාති.“තං පටිදෙසෙමි”ති ඉදං සුචුත්තමෙව හොතීති සම්බන්ධො.තන්ති ආපත්තිං.තුම්භමුලෙති තුම්භංසන්තිකෙ. නිග්ගහිතලොපඤ්ඤි වාක්‍යමෙව, න සමාසො. “තුම්භ” ඉති ව “තුය්භ” ඉතිව නවකත්ථෙරානං වත්තබ්බාකාරදස්සනමත්තමෙව, න ඉවජිතත්ථවිපත්තිදස්සනං.චුත්තම්පීති පිසද්දෙන න කෙවලං පාළිනායෙනෙව සුචුත්තං, ඉමිනානායෙනපි සුචුත්තන්ති දස්සෙති. “පස්සමි”ති ඉදඤ්ච වත්තබ්බන්ති සම්බන්ධො.වත්තබ්බාකාරං පන සුචිඤ්ඤයාං. “ආම පස්සාමි”ති ඉදං පන සුචුත්තමෙව හොතීතිසම්බන්ධො.චුත්තම්පීති පිසද්දො පාළිනායං සම්පිණ්ඨෙති.ආයතීං සංවරෙය්‍යාසීති එත්ථ පන වත්තබ්බොති සම්බන්ධො.ගරුසු බහුවචනස්ස කත්තබ්බන්තා චුත්තං “සංවරෙය්‍යාථා”ති. එවං චුත්තෙනආපත්තිදෙසකෙනාති සම්බන්ධො.

තත්‍රාති “යදා නිබ්බෙමතිකො”ති පාඨෙ.සුරියෙ මෙසච්ඡන්තෙ සතීති යොජනා. තෙන භික්ඛුනා වත්තබ්බන්ති සම්බන්ධො, වත්ථුං කිත්තෙන්වාති හොජනසඬබ්බතං වත්ථුං කිත්තෙන්වා.තාති ආපත්තියො.

සභාගා ආපත්තීති එත්ථ ද්විසුචත්ථසභාගආපත්තිසභාගාසු වත්ථුසභාගාව අධිජ්ජෙතාති දස්සෙන්තො ආහ “යං ද්වෙපිජනා”තිආදි. යං ආපත්තින්ති සම්බන්ධො. සමානො භාගො එතාසන්තිසභාගා. දෙසෙතුං වට්ටතීති ආපත්තිසභාගාපි වත්ථුවිසභාගත්තාදෙසෙතුං වට්ටති.සුදෙසිතාවාති ආපත්තිතො භික්ඛුච්චාතියෙවාති අධිජ්ජායො. අඤ්ඤං දුක්කටන්ති සම්බන්ධො.පනසද්දො ගරහත්ථජොතකො සුදෙසිතාය ගරහාකාරෙන පවත්තත්තා.කිඤ්චාපි සුදෙසිතාව, පන තථාපීති යොජනා.තන්ති දුක්කටං.නානාවත්ථුකන්ති දෙසනාපටිග්ගහණවසෙන නානාවත්ථුකං.

170. සභාගොයෙවත්තබ්බො, න විසභාගො.හීති සච්චං, යස්මා වා.තස්සාති විසභාගස්ස.ඉතොති සඬසසන්තිපාතතො.

95. අනාපන්තිපන්නරසකාදිකථා

172. තෙන ජානිංසුති එත්ථජානනාකාරදස්සනත්ථං “සීමං ඔක්කන්තාති වා ඔක්කමන්තීති වා”ති වුත්තං.ඔක්කන්තාති වාති පවිසිත්ථ ඉති වා.තෙසන්ති වතුන්නං වා අතිරෙකානං වා භික්ඛුනං.වග්ගා සමග්ගසඤ්ඤිනොති එත්ථ කස්මා වග්ගා, කස්මාසමග්ගසඤ්ඤිනොති ආහ “තෙස”න්තිආදි. තත්ථතෙසන්තිඅඤ්ඤෙසං භික්ඛුනං.සීමං ඔක්කන්තන්තාති සීමංපවිසිතන්තා, වග්ගා හුත්වාති සම්බන්ධො. සමග්ගො ඉති සඤ්ඤා සමග්ගසඤ්ඤා, සාථතෙසමත්ථීතිසමග්ගසඤ්ඤිනො.

175. කුක්කුචවපකතාති පදස්ස “ඉච්ඡාපකතො”ති පදෙන සමානභාවංදස්සෙතුං වුත්තං “යථා”තිආදි.පුබ්බභාගෙති උපොසථකම්මතොපුබ්බභාගෙ.සන්නිට්ඨානං කත්වාපීති කප්පතෙවාතිසන්නිට්ඨානං කත්වාපි. “අභිභූතා”ති ඉමිනාපකතාති එත්ථපපුබ්බකරධාතුයා උපසග්ගවසෙන අභිභවනත්ථං දස්සෙති.

176. යථාහෙට්ඨා වග්ගාවග්ගසඤ්ඤිපන්නරසකාදිසු දුක්කටං වුත්තං, එවමකත්වා කස්මා “ථුල්ලච්චය”න්ති ආහ “අකුසලබලවතායා”ති.

100. සීමොක්කන්තිකපෙය්‍යාලකථා

177. ආවාසිකෙනආගන්තුකපෙය්‍යාලෙ සබ්බං වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. වෙදිතබ්බාකාරං සහඋපමාය දස්සෙන්නො ආහ “යථා”තිආදි. ආගන්තුකෙනආවාසිකපෙය්‍යාලෙ පන ආනෙතබ්බන්තිසම්බන්ධො.පුරිමපෙය්‍යාලෙති ආවාසිකෙනආගන්තුකපෙය්‍යාලෙ.ආගන්තුකෙනආගන්තුකපෙය්‍යාලෙ පන යොජෙතබ්බොති සම්බන්ධො. එත්ථ වපෙය්‍යාලන්ති සදිසනායස්ස ව තංජානනඤ්ඤාණස්ස ව පාතබ්බං රක්ඛනංපෙය්‍යං,පෙය්‍යං, පෙය්‍යො වා, පෙය්‍යාය වා අලතිසමත්ථෙතීති පෙය්‍යාලන්ති වචනත්ථො කාතබ්බො.

178. ආවාසිකානංවාතුද්දසො හුත්වා කස්මා ආගන්තුකානං පන්නරසොති ආහ “යෙස”න්තිආදි. තත්ථයෙසන්ති ආගන්තුකානං.තිරොරට්ඨතොති ආවාසිකානං රට්ඨස්ස අඤ්ඤරට්ඨතො.තිරොජනපදතොතිඑකරට්ඨෙපි අඤ්ඤජනපදතො.වාතුද්දසිකං අකංසුති සඤ්ඤානානත්තවසෙන වාතුද්දසිකං අකංසු.අනුවත්තිතබ්බන්ති අනුමතිං වත්තිතබ්බං.න පටික්කොසිතබ්බන්ති “න වාතුද්දසො”ති වත්වා න වාරිතබ්බං.න අකාමාති එත්ථ කමුධාතු ඉච්ඡත්ථො, කරණත්ථෙ වනිස්සක්කවචනන්ති ආහ “න අනිච්ඡාය දාතබ්බා”ති.

101. ලිඛිතාදිදස්සනකථා

179. “ආවාසිකානං ආකාර”න්ති ඉමිනාආවාසිකාකාරන්ති පදස්සජට්ඨිසමාසං දස්සෙති. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු “ආවාසිකලිඛිත”න්තිආදියු. යෙනානිසුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිනා, ගණ්හතීති සම්බන්ධො. තෙසන්තිආවාසිකානං. ආචාරසණ්ඨානන්ති ආචාරසණ්ඨිති. සොසුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිකොආකාරොනාමාති යොජනා. යන්ති සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිං, ගමයතීති සම්බන්ධො. තත්ථ තත්ථාති තස්මි. තස්මි. යානෙ. ලීනෙ ආවාසිකෙති සම්බන්ධො. තං සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිලිඛිතංනාමාති යොජනා. “අදිස්සමානෙ”ති ඉමිනා ලීනෙති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. “ජානාපෙති”ති ඉමිනාගමයතීති පදස්ස ඤාණත්ථං දස්සෙති. යන්ති සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිං. තෙතිආවාසිකා. තං සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිනිමිත්තංනාමාතියොජනා. යෙනානි සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිනා. තෙති ආවාසිකා උද්දිසියන්ති, සො සුපඤ්ඤත්තමඤ්චපීඨාදිකොඋද්දෙසොනාමාති යොජනා. ඉමෙහි පදෙහි ආකිරියන්ති පකාසියන්තිඑතෙනාතිආකාරො, ලීනෙ ගමයති බොධෙතිතිලිඛිතං. නිමියන්ති පරිච්ඡේද ඤායන්ති එතෙනාතිනිමිත්තං, උද්දිසියන්ති අපදිසියන්ති එතෙනාතිඋද්දෙසොති වචනත්ථං දස්සෙති. සබ්බමෙතන්ති “ආවාසිකාකාර”න්තිආදි එතං සබ්බං. යථායොගන්ති පාළියං යොගානුරූපං. තත්ථාතිආගන්තුකාකාරාදියු. “අම්භාකං ඉද”න්ති න ඤාතබ්බන්ති අඤ්ඤාතං, තදෙවඅඤ්ඤාතකං, නිසිදනාදි. “අම්භාකං ඉද”න්ති අජානනං නාම අත්තනොඅසත්තකත්තා, අඤ්ඤෙසමෙව සත්තකත්තා හොතීති ආහ “අඤ්ඤෙසං සත්තක”න්ති. උදකනිස්සෙකන්ති සිඤ්චනවිරහිතං උදකං. බහුවචනස්සාති “ධොතාන”න්ති එත්ථ ඡට්ඨිබහුවචනස්ස. එකවචනන්ති “ධොතස්සා”ති එකවචනං. පච්ඡිමපාඨෙ මලං ධුනාති අනෙනාතිධොතං, ධොතඤ්ච තංඋදකඤ්චෙතිධොතඋදකං, තමෙව නිස්සෙකං ධොතඋදකනිස්සෙකං.

180. සමානසංවාසකදිට්ඨිත්ති පදස්ස ඉතිලොපසමාසං දස්සෙන්නො ආහ “සමානසංවාසකා එතෙති දිට්ඨි”න්ති. එතෙති ආවාසිකාහික්ඛු. “ලද්ධි”න්ති ඉමිනාන පදස්සකම්මංදස්සෙති. නානාසංවාසකභාවන්තිතෙසං ලද්ධිනානාසංවාසකභාවං. “මද්දිතු”න්ති ඉමිනානාභිවිතරන්තීති එත්ථ අභිසද්දස්සත්ථං දස්සෙති. “අභිභවිතු”න්ති ඉමිනා ව තදෙවත්ථං දස්සෙති. නානාසංවාසකභාවස්ස මද්දනං නාමලද්ධිනිස්සජ්ජාපනන්ති ආහ “තං දිට්ඨිං න නිස්සජ්ජාපෙන්නී”ති.

103. නගන්තබ්බගන්තබ්බවාරකථා

181. සහික්ඛුකාති පදස්ස සංවිජ්ජන්ති හික්ඛු එතස්මිමාවාසෙතිසහික්ඛුකොති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “යස්මි.

ආවාසෙ”තිආදි.යන්ති ආවාසං.තදහෙවාති තදහුපොසංචෙ ඵල.ඉමිනා සචෙ සක්කොති, තදහෙව ගන්තුං, සො ගන්තබ්බොති දස්සෙති. “අකත්වා”ති ඉමිනාකත්වා පන ගන්තබ්බොති දස්සෙති.“අඤ්ඤත්‍රා”ති නිපාතො “චිනා”ති නිපාතස්ස පරියායොති ආහ “චිනා”ති. අත්තවතුත්ථෙත වා අත්තපඤ්චමෙන වාසඤ්ඤෙන ගන්තුං වට්ටතීති යොජනා. එත්ථ ච“අත්තවතුත්ථෙතවා”ති ඉදං උපොසථකමමං සන්ධාය චුත්තං. “අත්තපඤ්චමෙන වා”ති ඉදංපචාරණාකමමං සන්ධාය චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.විහාරෙතිවිහාරසීමාය මහාසීමායන්ති අත්ථො. ඉදඤ්ඤි විහාරසීමානං අහෙදෙන චුත්තං.සීමාපිති බණ්ඩසීමාපි.න ගන්තබ්බොතිසඤ්ඤාසංගරුකත්තා න ගන්තබ්බා.එත්ථාති බණ්ඩසීමාදිසු.තස්සාති භික්ඛුස්ස.ගන්තුංවට්ටතීති ගණුපොසථට්ඨානතො ගන්තුං වට්ටති, සඤ්ඤාපොසථට්ඨානතො පන නවට්ටතියෙවාති දට්ඨබ්බං. විස්සට්ඨඋපොසථා ආවාසාපි අඤ්ඤං ගන්තුං වට්ටතීතියොජනා.ආරඤ්ඤකෙනාපිති අරඤ්ඤ ඵකකෙන නිවාසෙනපි.තත්ථාති අඤ්ඤවිහාරෙ.උපොසථන්තිසඤ්ඤාපොසථඤ්ච ගණුපොසථඤ්ච.

182. යන්ති ආවාසං.තත්ථාති තං ආවාසං. ගන්තුංසක්කොමි ඉති ජානෙය්‍යාති යොජනා.තත්ථාති තස්මිං ආවාසෙ.ඉමිනා නෙව කතොතිසම්බන්ධො. නෙව කතො භවිස්සති ඉතිජානෙය්‍යාති යොජනා.

105. වජ්ජනියපුග්ගලසන්දස්සනකථා

183. හත්ථපාසුපගමනමෙවාති උපොසථසඤ්ඤාදීනං හත්ථපාසස්ස උපගමනමෙව. ඉදංපාරිවාසියපාරිසුද්ධිදානං නාම න වට්ටතීති යොජනා.තස්සාතිපාරිවාසියපාරිසුද්ධිදානස්ස.අනුපොසංචති එත්ථ අකාරස්සඅඤ්ඤත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ”ති. තත්ථඅඤ්ඤස්මිත්ති ද්විති උපොසංචති අඤ්ඤස්මිං. යා සඤ්ඤාසාමග්ගිකරියති, තථාරුපින්නි යොජනා.කොසම්බකභික්ඛුනන්තිකොසම්බියං නිවාසිනං භික්ඛුනං. සාමග්ගි විය යා සාමග්ගිතියොජනා. “යථෙත්වා”ති ඉමිනාඅඤ්ඤත්‍රාති නිපාතස්ස අත්ථංදස්සෙති.යෙ පනාති භික්ඛු පන සමග්ගා භොන්තිතිසම්බන්ධො.උපොසංචෙයෙවාති උපොසථදිවසෙයෙව.

ඉති උපොසථක්ඛන්ධකචණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

3. වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකං

107. වස්සුපනායිකානුජානනකථා

184. වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකෙ “අනනුඤ්ඤාතො”ති ඉමිනාඅපඤ්ඤත්තොති එත්ථ ඤාධාතුයා අනුජානනත්ථං දස්සෙති, “අසංවිහිතො”ති ඉමිනා ඤාධාතුයා යථනත්ථං.තෙධාති තෙ ඉධ.ඉධසද්දො

සාසනඤ්ච ලොකඤ්ච දෙසඤ්ච පදපුරණඤ්ච උපාදායවත්තති, ඉධ පන පදපුරණෙති දස්සෙන්නො ආහ “ඉධසද්දො නිපාතමත්තො”ති. සංහනනංසඬ්ඝාතො, විනාසොති අත්ථො. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙති “විනාස”න්තිඉමිනා. සකුන්තකසද්දො සකුණපරියායොති ආහ “සකුණා”ති. සකුණාති ච විහඬිගමා. තෙ හි ආකාසෙ ගන්තුං සක්කොන්තීති සකුණාතිච්චවත්ති. සංකසායිස්සන්තීති එත්ථ “සං කසෙඅච්ඡනෙ”ති ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 සකාරන්තධාතු) චුත්තත්තාසංපුබ්බො කසෙධාතු අච්ඡනත්ථොති ආහ “වසිස්සන්තී”ති. එකාරන්තොයං ධාතු. නිබද්ධවාසන්ති නිච්චවාසං. වස්සානනාමකෙති වස්සානඋතුනාමකෙ. වස්සානස්ස චතුමාසත්තා “තෙමාසෙ”ති චුත්තං. වස්සුපනායිකාති එත්ථ නිධාතුගමනත්ථොති ආහ “වස්සුපගමනාති”ති. අපරජ්ජුති පුණ්ණමිතොඅපරං අහන්ති අපරජ්ජු, අහත්ථෙ ජ්ජුපච්චයො, අත්ථතො පාටිපදදිවසො. අයංඅපරජ්ජුසද්දො පඨමන්තනිපාතො. අස්සාති ආසල්භීපුණ්ණමියා. අසමානාධිකරණවිසයො බාහිරත්ථසමාසොයං, අතික්කන්තාය සතියාති යොජනා. අපරස්මිං දිවසෙති පාටිපදදිවසෙ. අස්සාතිසාවණමාසපුණ්ණමියා. තස්මාති යස්මා ච අපරජ්ජුගතා, යස්මාච මාසගතා, තස්මා. “අනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ”ති ඉමිනා පාළියං අපරජ්ජුගතාය ආසල්භියාඅනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ පුරිමිකා උපගන්තබ්බාති අත්ථං දස්සෙති. ආසල්භියාති ආසල්භීපුණ්ණමියා. පච්ඡිමනෙයෙපි මාසගතාය ආසල්භියාඅනන්තරෙ පාටිපදදිවසෙ පච්ඡිමිකා උපගන්තබ්බාති අත්ථොදට්ඨබ්බො. ආසල්භියාතිආසල්භීපුණ්ණමියා සමිපෙ පවත්තත්තා ආසල්භීසඬ්ඛාතාය සාවණපුණ්ණමියාති අත්ථො. පාටිපදදිවසෙයෙව වස්සං උපගන්තබ්බන්ති සම්බන්ධො. සක්ඛාතිආදීසු වාසද්දො අනියමවිකප්පත්ථො. නිච්ඡාරෙත්වාති නිච්චාරෙත්වා, උච්චාරෙත්වාති අත්ථො. අච්චිට්ඨක්ඛරසඤ්ඤොගෙහි පරො ක්වචි ච්චිට්ඨත්තමාපජ්ජති “නික්ඛමති”තිආදීසු විය. තස්මා පරස්ස චකාරස්ස ඡකාරං කත්වා “නිච්ඡාරෙත්වා”ති චුත්තං.

108. වස්සානෙචාරිකාපටික්ඛෙපාදිකථා

185. ආපත්ති වෙදිතබ්බාති අනපෙක්ඛගමනෙන උපචාරාතික්කමෙ සාපෙක්ඛගමනෙනඅඤ්ඤත්ථ අරුණුට්ඨාපනෙ ආපත්ති වෙදිතබ්බා. විහාරගණනාය ආපත්තියොවෙදිතබ්බාති එත්ථ වස්සුපනායිකදිවසෙ වස්සං අනුපගන්තුකාමතාවිත්තෙනවිහාරං අතික්කමෙයා, විහාරගණනාය ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙත්තොආහ “සවෙ හි”තිආදි. තං දිවසන්ති තස්මිං වස්සුපගමනදිවසෙ. සතං ආපත්තියොති එත්ථසතන්තිසඬ්ඛායාපධානත්තා එකච්චනන්ති සද්දසත්ථෙසු චුත්තං. එකා එව ආපත්තීති අත්තතො විහාරස්ස අතික්කමනෙයෙව එකා එවආපත්ති. කෙනචි අත්තරායෙන අනුපගතෙනාති සම්බන්ධො.

විනයපිටකේ

පාවිත්‍යාදියොජනා

මහාවග්ගයොජනා

වස්සනාමො ඉමස්සත්ථිතිවස්සොතිවචනත්ථං දස්සෙත්තො ආහ
 “වස්සනාමක”න්ති. “පයමං මාස”න්ති ඉමිනා අඤ්ඤපදස්සසරූපං
 දස්සෙති.පයමං මාසන්ති චතුසු වස්සමාසෙසු
 පයමංමාසං.උක්කඨිසීතුකාමොති උපරි කඨිසීතුකාමො.ආසල්භීමාසමෙව,න
 සාවණමාසන්ති අත්ථො.පුණ්ණසද්දො වන්දපභායුත්තො මාසොති ආහ
 “මාසෙ”ති.වන්දපභායුත්තො මාසොති ආහ “මාසෙ”ති. වන්දපභායුත්තො
 හි මාසො ජොතති දිප්පතීතිපුණ්ණොති වුවචති. තස්මා “මාසෙ”ති
 සාමඤ්ඤතො වුත්තෙපිපුණ්ණමියුත්තො මාසොව ගහෙනබ්බො.කාචි
 පරිභානි නාමාතිකිඤ්ච සීලාදීනං භායනං
 නාම.අඤ්ඤස්මිම්පිතිවස්සුපගමනතො අඤ්ඤස්මිම්පි.ධම්මිකෙති
 ධම්මෙනයුත්තෙ.

109. සත්තාහකරණියානුජානනකථා

187. සත්තාහකරණියෙසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.
 “සත්තාහකරණියෙන”ති පදස්සසත්තමීසමාසඤ්ච අනියසද්දස්ස
 කම්මත්ථඤ්ච දස්සෙත්තො ආහ “සත්තාහබ්බන්තරෙයං කත්තබ්බ”න්ති.
 තත්ථ “සත්තාහබ්බන්තරෙ”ති ඉමිනාසත්තමීසමාසං දස්සෙති,
 “කත්තබ්බ”න්ති ඉමිනා කම්මත්ථං. “සත්තාහබ්බන්තරෙ”ති ඉමිනා
 සත්තාහස්ස අබ්බන්තරංසත්තාහන්ති උත්තරපදලොපං
 දස්සෙති.පහිතෙගන්තුන්ති එත්ථ පහිතෙසද්දස්ස කත්තුකම්මාති දස්සෙතුං
 වුත්තං“හික්ඛුආදීහි දුතෙ”ති. තත්ථ “හික්ඛුආදීහි”ති ඉමිනා කත්තාරං
 දස්සෙති, “දුතෙ”ති ඉමිනා කම්මං.සත්තාහන්ති එත්ථඋත්තරපදලොපඤ්ච
 භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනඤ්ච දස්සෙත්තො ආහ
 “අන්තොසත්තාහෙයෙවා”ති.තත්ථෙට්ඨාති තස්මිංපහිතට්ඨානෙයෙව. “න
 උට්ඨාපෙතබ්බො”ති ඉමිනා “සත්තාහෙයෙවා”ති එත්ථඑවසද්දස්ස එලං
 දස්සෙති.

189. රසොඵතස්මිං අත්ථිතිරසවතීති වුත්තෙ භත්තගෙහං
 ගහෙනබ්බන්තිආහ “භත්තගෙහං වුවචති”ති.භත්තගෙහන්ති
 භත්තපවනගෙහං.පුරායං සුත්තන්තොති එත්ථ පුරා අයන්ති පදවිෂෙදං
 කත්වාපුරාසද්දොයාවපරියායොති ආහ “යාව අයං සුත්තන්තො”ති.
 නපලුප්පතීති එත්ථ ලුප්ඨාතු විනාසත්ථොති ආහ
 “නවිනස්සතී”ති.පරිසඬ්ඛතන්ති පරිසඬ්ඛරිතබ්බං.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු
 පහිතෙසු.ඉමිනාවකප්පියවචනෙනාති ඉමිනා එව කප්පියෙන
 තිවාකාසඬ්ඛාතෙන වචනෙන.එතෙසන්ති එතෙසං තිණ්ණං
 වාකායානං.වෙවචනෙනාති “යඤ්ඤඤ්ච යජිතුං, සුත්තඤ්ච උග්ගණ්හිතුං,
 සමණෙ වදස්සිතු”න්ති පරියායෙන.සත්තසුති උපාසක
 උපාසිකහික්ඛුහික්ඛුහී සික්ඛමාන සාමණෙර සාමණෙරී සඬ්ඛාතාසු සත්තසු.

110. පඤ්චන්තං අප්පහිතෙපි අනුජානනකථා

193. පගෙව පහිතෙති ඉමිනා “අප්පහිතෙපි ගන්තබ්බ”න්ති එත්ථපිසද්දස්ස සම්භාවනත්ථං දස්සෙති. පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං සන්තිකංගන්තබ්බභාවස්ස කාරණං විහජිත්වා දස්සෙන්නො ආහ “භික්ඛු ගිලානො හොති”තිආදි.දසහීති “සඬ්ඨෙසා කම්මං කත්තුකාමො හොති, කතං වා සඬ්ඨෙසනකම්මං හොති”ති ඉදං අඬ්ගං එකං කත්වා දසහී.නවහීතිපරිවාසාරහං අපනෙත්වා නවහී.වතුහීතිගිලානඅනහිරතිකුක්කුචවදිට්ඨිගතඋප්පන්නසඬ්ඨාතෙහි වතුහී. ඉති ඉමෙහි ඡහීතියොජනා.සාමණෙරස්සපි ඡහීති එත්ථ ඡන්නං සරූපංවිත්ථාරෙත්වා දස්සෙන්නො ආහ “ආදිතො”තිආදි. තං සුච්ඤ්ඤයාමෙව.සාමණෙරියාසන්තිකං පඤ්චහී ගන්තබ්බන්ති යොජනා.පරතොති පරස්මා, පරස්මිං වා. අන්ධකට්ඨකථායං චුත්තන්තිසම්බන්ධො. යෙ ඤාතකා වා යෙ අඤ්ඤාතකා වා අත්ථි, තෙසම්පිති යොජනා.තන්ති වචනං.

112. පහිතෙයෙවඅනුජානනකථා

199. භික්ඛුගතිකොතිභික්ඛු එව ගති පතිට්ඨාචතස්සාති භික්ඛුගතිකොති චුත්තෙ භික්ඛුනිස්සිතකො පුරිසොති ආහ “භික්ඛුහිසද්ධිං වසනකපුරිසො”ති.පලුප්පතීති විනයස්සති.හණ්ඩං ඡෙදාපිතන්ති එත්ථ හණ්ඩසද්දො පරික්ඛාරත්ථො එව, නමුලධනත්ථොති ආහ“දබ්බසම්භාරහණ්ඩ”න්ති.ඡෙදාපිතන්ති චුරාදිගණිකධාතුං “ඡිත්ථාපිත”න්තිරුධාදිගණිකධාතුයා වණ්ණෙති.දප්පාහන්ති එකාරලොපසන්ධිතිආහ “දප්පෙ අහ”න්ති. “දප්පෙහ”න්තිපි පායො. එවඤ්ඤි සති අකාරලොපසන්ධි.දප්පෙති දදෙයාං, දදාමි වා.සඬ්ඨසකරණියෙනාති සඬ්ඨස්ස කාතබ්බෙන කිච්චෙන. තමත්ථංදස්සෙන්නො ආහ “යංකිඤ්චි”තිආදි. තත්ථ යංකිඤ්චි කාතබ්බන්ති යොජනා.වෙතියජත්තවෙදිකාදීසුති වෙතියස්ස ඡත්තෙ ව වෙදිකාය ව. ආදිසද්දෙනසුධාලිම්පාදයො සඬ්ගණ්හාති.තස්සාති සඬ්ඨසකරණියස්ස.නිප්ථාදනත්ථං ගන්තබ්බන්ති සම්බන්ධො.

එත්ථාති වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකෙ. “අනිමන්තිතෙනා”ති පදං “ගන්තු”න්ති පදෙ භාවකත්තා.ගන්තුන්ති ගමිතුං, ගමනං වා “න වට්ඨති”ති පදෙ කත්තා.පයමංයෙවාති ධම්මස්සවනතො පයමමෙව. සන්තිපතිතබ්බං ඉති කතිකා කතාහොතීති යොජනා.හණ්ඩකන්ති විවරාදිහණ්ඩකං.ගන්තුං න වට්ඨතීති සයමෙව ගන්තුං න වට්ඨතීති අත්ථොදට්ඨබ්බො. තෙන චුත්තං “සවෙ පනා”තිආදි.තත්ථාති තංවිහාරං. “වට්ඨති”ති ඉමිනා වස්සච්ඡෙදො ව ආපත්ති ව න හොතීති දස්සෙති.අත්ථායපිති පිසද්දෙන “හණ්ඩකං ධොවිස්සාමි”ති අත්ථංඅපෙක්ඛති.නන්ති අන්තෙවාසිකං.වට්ඨතීති ආවරියස්ස ආණාය සත්තාහෙ අනතික්කන්තෙ වට්ඨති, වස්සච්ඡෙදො ව

ආපත්ති ව න හොති. සත්තාහෙ අතික්කන්තෙ වස්සවිජෙදොව හොති,
නආපත්ති අධිජ්ජායො.

113. අන්තරායෙ අනාපත්තිවස්සවිජෙදකථා

201. අවිදුරෙති ආසන්නෙ.තත්ථාති ගාමෙ.සත්තාහවාරෙතාති සත්තාහෙ
එකවාරෙන.අරුණොඋට්ඨාපෙනබ්බොති විහාරෙ අරුණො
උට්ඨාපෙනබ්බො.තත්තොති ගාමෙයෙව.මයන්ති භික්ඛුසන්ධාය චුත්තං.
පුනම්යන්ති මනුස්සෙ සන්ධාය චුත්තං.තෙසංයෙවාති වස්සවිජෙදභික්ඛුනං
එව.තන්ති සලාකහත්තාදිං.වස්සග්ගෙනාතිවස්සගණනාය.

වස්සාවාසිකන්තිවස්සාවාසානං දාතබ්බං චීවරං.තත්ථාතිතස්මිං විහාරෙ.
යෙසං පාපිතන්තිසම්බන්ධො.විහාරෙති චුට්ඨිතගාමවිහාරෙ.
උපනික්ඛිත්තකං භණ්ඩන්තිසම්බන්ධො.ඉධාති භික්ඛුනො නිවාසට්ඨානෙ.
යංචීවරාදිවෙහඬගියභණ්ඩං අත්ථි, තන්ති
යොජනා.තත්ථෙවාතිචුට්ඨිතගාමවිහාරෙ එව.ඉතොති
බෙත්තවත්ථුආදිතො.කප්පියකාරකානං හත්ථෙති
සම්බන්ධො.තනුජ්ජාදෙපීතිතස්ස විහාරස්ස දින්නබෙත්තවත්ථුආදිතො
උජ්ජාදෙ පච්චයෙපි. “තත්ථෙව ගන්ත්වාඅපලොකෙත්වා භාජෙතබ්බ”න්ති
වචනස්ස යුත්තිං දස්සෙන්නො ආහ “සඬ්ඨිකඤ්ඨි”තිආදි.අන්තොවිහාරෙ
වාති අන්තොසීමාය වා.උභයත්ථාති අන්තොසීමබ්බිසිම සඬ්ඨාතෙසු ද්විසු
යානෙසු ධීතංවෙහඬගියභණ්ඩන්ති සම්බන්ධො.

114. සඬ්ඨිගෙදෙ අනාපත්තිවස්සවිජෙදකථා

202. භින්නොති එත්ථ තපච්චයස්ස අතීතත්ථෙ අයුත්තභාවං
දස්සෙන්නොආහ “භින්නෙ සඬ්ඨෙ කරණීයං නත්ථි”ති.යො පනාති
සඬ්ඨෙසාපන. ඉදං “භිජ්ජිස්සති”තිපදෙ කත්තා, “ආසඬ්ඨිතො”තිපදෙ
කම්මං. “භිජ්ජිස්සති”ති ඉමිනාභින්නොති එත්ථ තපච්චයස්සඅනාගතත්ථෙ
පචත්තභාවං දස්සෙති.භික්ඛුනිහි සඬ්ඨෙසාභින්නොති එත්ථ කිං භික්ඛුනිහි
සඬ්ඨෙසා භින්නොති දට්ඨබ්බොති ආහ “නභික්ඛුනිහි සඬ්ඨෙසා භින්නොති
දට්ඨබ්බො”ති.එතන්තිභික්ඛුනිහි අභින්නභාවං.එතා පනාති භික්ඛුනියො
පන.තන්තිසඬ්ඨං.එතන්ති “සම්බහුලාභිභික්ඛුනිහි සඬ්ඨෙසා භින්නො”ති
වචනං.

115. වජ්ජිසු වස්සුපගමනකථා

203. “ගොපාලකානං නිවාසට්ඨාන”න්ති ඉමිනා ගොපාලකා ගාවො
විය වජෙ නිවසන්තිතිදස්සෙති.

උපකට්ඨසද්දො ආසන්නපරියායොති ආහ “ආසන්නායා”ති.තත්ථාති
කුටිකායං.ඉධාති ඉමිස්සං කුටිකායං. අවිහාරත්තා
“ඉධාති”සාමඤ්ඤවසෙනචුත්තං.තික්ඛත්තුන්ති ඉදං උක්කට්ඨවසෙන

චුත්තං.හෙට්ඨා හි “සකිං වා ද්වික්ඛත්තුං වා තික්ඛත්තුං වා”ති (මහාව. අට්ඨ. 184) චුත්තත්තා සකිම්පි වට්ටතිති දට්ඨබ්බං.තම්පිතිසාලාසඬ්ඛෙපෙන යිතසකටම්පි. “ආලයො”ති ඉමිනා “ඉධ වස්සං උපෙමී”ති වච්ඡෙදො න කාතබ්බොති දස්සෙති.ආලයොති ව සත්ථෙ “ඉධ වස්සං වසිස්සාමී”ති චිත්තස්ස අල්ලියනං.මග්ගපටිපත්තෙයෙව සත්ථෙති අනාදරෙ භූමිමවචනං.තත්ථෙවාති සත්ථෙයෙව. සත්ථො අතික්කමතීති සම්බන්ධො.තත්ථාති පත්ථිතට්ඨානෙ.විජ්ජකිරතීතිවිසුං විසුං ගච්ඡති. සචෙ අගාමකෙ යානෙ විජ්ජකිරති, පුරිමංගාමං සන්නිවත්තිතබ්බං. න අඤ්ඤාගාමං ගන්තබ්බං.තතොතිගාමතො.

උපගන්තබ්බන්ති “ඉධ වස්සං උපෙමී”තිතික්ඛත්තුං වත්වා උපගන්තබ්බං.තත්ථෙවාති සමුද්දෙයෙව.කුලන්ති තීරං. තඤ්භි කුලති උදකං ආවරතීතිකුලන්ති වුවචති.අයඤ්චාති නාවායංවස්සුපගමනහික්ඛු.අනුතීරමෙවාති අනුක්කමෙන, අනුසාරෙන වාතීරමෙව.අඤ්ඤත්ථාති පයමලද්ධගාමතො අඤ්ඤස්මිං යානෙ.තත්ථෙවාති පයමලද්ධගාමෙයෙව.

ඉතීතිආදි නිගමනං.පචාරෙතුඤ්ච ලහතීති එත්ථ වසද්දො වාකාසම්පිණ්ඩනත්ථො.පුරිමෙසු ව පනාති එත්ථ වසද්දො බ්‍යතිරෙකත්ථො, පනසද්දොවිසෙසත්ථජොතකො.අනාපත්ති හොතීති අනාපත්තිමත්තමෙවහොති.

116. වස්සං අනුපගන්තබ්බට්ඨානකථා

204. රුක්ඛසුසිරෙයෙවාති රුක්ඛස්ස විවරෙ එව. විවරඤ්භි සු සං ඉරතිගච්ඡතීතිසුසිරොති වුවචති.පදරච්ඡදනන්ති ඵලකෙහි ඡාදිතං.පවිසනද්වාරන්ති පවිසනනික්ඛමනද්වාරං. පවිසනඤ්ච නික්ඛමනඤ්චපවිසනන්ති විරූපෙකසෙසෙන කාතබ්බං.බාණුමත්ථකෙති බාණුතො උපරි.විටහීති විටංඅඤ්ඤමඤ්ඤවෙධනං අපති ගච්ඡතීති විටපො, පකාරස්ස භකාරං, ඉත්ථිලිඬිගජොතකර්ථපව්වයඤ්ච කත්වා විටහීති වුවචති.තත්ථාති අට්ටකෙ.යස්සාති හික්ඛුනො, නත්ථිති සම්බන්ධො.පඤ්චන්තං.

ඡදනානන්තිනිණපණ්ණඉට්ඨකාසිලාසුධාසඬ්ඛාතානං (වුළුව. 303) පඤ්චන්තං ඡදනානං. ඉදඤ්චයෙභ්‍යාවසෙන චුත්තං පදරච්ඡදනාදීනම්පි ගහිතත්තා.ද්වාරබන්ධනන්ති ද්වාරෙන බන්ධිතබ්බං.ඡවකුටිකාති ඡවානං සයනට්ඨානෙ සුසානෙ කතා කුටිකා ඡවකුටිකාතිවුවචති.ටඩ්ඛිතමඤ්චාදීතිආදිසද්දෙනටඩ්ඛිතපීයං සඬ්ගණ්භාති.තත්ථාතිඡවකුටියං.අඤ්ඤං කුටිකන්ති ඡවකුටිතො අඤ්ඤං කුටිකං.ආවරණන්ති හිත්ති.ද්වාරන්තිපවිසනනික්ඛමනද්වාරං.ඡත්තකුටිකා නාමෙසාති එසා ඡත්තෙනකතා කුටිකා නාම. මහත්තෙන කපල්ලෙන කුටිකං කත්වාති සම්බන්ධො.

117. අධම්මිකකතිකාකථා

205. අඤ්ඤාපීති “අන්තරාවස්සං න පබ්බාජෙනබ්බ”න්ති කතිකායඅඤ්ඤාපී. කතිකා හොතීතිසම්බන්ධො. තස්සාති අධම්මිකකතිකාය. චුත්තන්තිවතුත්ථපාරාජිකවණ්ණනායං (පාරා. අට්ඨ. 2.226) චුත්තං.

118. පටිස්සවදුක්කටාපත්තිකථා

207. පටිස්සවෙ ආපත්ති දුක්කටස්සාති එත්ථ කිංවස්සාවාසපටිස්සුතෙයෙව දුක්කටාපත්ති හොතීති ආහ “න කෙවල”න්තිආදි. එතස්සෙවාති වස්සාවාසස්සෙව. එවමාදිනාපීති පිසද්දො “පටිස්සවෙ”ති එත්ථ යොජෙනබ්බො. “පටිස්සවෙපී”ති හි අත්ථො. තස්ස තස්සාති කම්මස්ස. තඤ්ච බොති තඤ්ච දුක්කටං විසංවාදනපච්චයා හොතීති යොජනා. පට්ඨමිපීති පිසද්දො “පච්ඡාපී”ති පදං සම්පිණ්ඨෙති. පට්ඨමිපි හි පාවිත්තියං, පච්ඡාපි දුක්කටන්ති අත්ථො.

සො තදහෙව අකරණියොතිආදීසු එවං විනිවිජයොවෙදිතබ්බොති යොජනා. පුරිමිකා ව න පඤ්ඤායතීති එත්ථ පුරෙහවා පුරිමා, සා එව පුරිමිකා, පාටිපදතිථී. නානාසීමාය ද්විසු ආවාසෙසු වස්සංඋපගච්ඡන්තස්ස දුතියෙ “වසිස්සාමී”ති පට්ඨමාවාසස්ස උපවාරතො නික්ඛන්තමත්තෙපට්ඨසෙනාසනග්ගාහස්ස පස්සම්භනං සන්ධාය චුත්තං “පුරිමිකා ව න පඤ්ඤායතී”ති. අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වාති වස්සං උපගමනවිහාරෙ අරුණං අනුට්ඨාපෙත්වා. තදහෙවාති තස්මිං වස්සුපගමනඅහනි එව, පක්කන්තස්සාපීති සම්බන්ධො. පිසද්දස්ස ගරහත්ථංදස්සෙන්තො ආහ “කො පන වාදො”තිආදි. ආලයොති විත්තස්සඅල්ලියනං. අසනියාති සතිපට්ටයෙන. වස්සංන උපෙතීති “ඉමස්මිං විහාරෙ ඉමං තෙමාසං වස්සං උපෙමී”ති (මහාව. අට්ඨ. 184) වච්චෙදං කත්වා වස්සං න උපෙති.

සත්තාහන්තිසත්තාගෙන, අනාගතායාති සම්බන්ධො. නවමීතොති පුබ්බකත්තිකමාසස්ස පුණ්හපක්ඛනවමිතො, පච්ඡිමකත්තිකමාසස්ස පුණ්හපක්ඛනවමිතො වා. මා වා ආගච්ඡතු, අනාපත්තීති වස්සංචුත්ථත්තා මා වා ආගච්ඡතු, අනාපත්තීති අත්ථො.

ඉති වස්සුපනායිකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

4. පවාරණාක්ඛන්ධකං

120. අභාසුකවිහාරකථා

209. පවාරණාක්ඛන්ධකෙඅල්ලාපොති එත්ථආත්තපසග්ගස්ස ආදිකම්මත්ථං, ලපධාතුයා ව කථනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “පට්ඨමවන”න්ති. ආදිතො, ආදිමිහි වා ලපනං කථනං, ලපති අනෙතාති

වාදල්ලාපොසංයොගෙ පරෙ රස්සො. සං සුත ලපනං, ලපති වා
අනෙනාතිසල්ලාපො. හත්ථවිලඬිසකෙනාති එත්ථ විපුබ්බො
ලසිධාතුඋක්ඛිපනත්ථොති ආහ

“හත්ථුක්ඛෙපකෙනා”ති.පසුසංවාසන්තිඑත්ථපසුති සබ්බවතුප්පදා. තෙ හි
අඤ්ඤමඤ්ඤං පසන්තිබාධන්ති, මනුස්සාදීහි වා පසියන්ති බාධියන්තිති
පසවොති වුව්චන්ති.පසුනං විය සංවාසන්ති පසුනං සංවාසො විය
සංවාසොතිපසුසංවාසො,තං පසුසංවාසං. තමත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ
“පසවොපිහි”තිආදි.තථාති යථා න කරොන්ති, තථාති අත්ථො.එතෙහිති
හික්ඛවොපි.තස්මාති යස්මාඅකංසු, තස්මා.නෙසන්ති හික්ඛුනං.සබ්බත්ථාති
සබ්බෙසු එළකසංවාසසපත්තසංවාසෙසු.මුගබ්බතන්ති මුගස්ස වතං විය
වතන්ති මුගබ්බතං, සුඤ්ඤවචනවතන්ති අත්ථො.තිත්ථියසමාදානන්ති
තිත්ථියෙහිසමාදාතබ්බං.වතසමාදානන්ති සමාදාතබ්බං
වතං.අඤ්ඤමඤ්ඤානුලොමතාති එත්ථ තාසද්දස්ස භාවත්ථං දස්සෙන්තො
ආහ “අනුලොමභාවො”ති. ඉමිනා “දෙවතා”තිආදීසු (සං. නි. අට්ඨ. 1.1.1;
බු. පා. අට්ඨ. 5.එවමිච්චාදිපාඨවණ්ණනා; සු. නි. අට්ඨ.
2.අඬගලසුත්තවණ්ණනා) විය තාපච්චයස්සස්වත්ථං “ජනතා”තිආදීසු (පෙ.
ව. අට්ඨ. 460) විය සමුහත්ථඤ්ච නිවත්තෙති. “අඤ්ඤමඤ්ඤං වත්තු”න්ති
වචනස්ස යුත්තිංදස්සෙන්තො ආහ “වදන්තු ම”න්තිආදි. වදන්තං හික්ඛුං
වත්තූන්ති යොජනා. “ආපත්තිහිවුට්ඨානභාවො”ති
ඉමිනාආපත්තිවුට්ඨානතාති පදස්සපඤ්චමීසමාසඤ්ච තාපච්චයස්ස
භාවත්ථඤ්ච දස්සෙති. “විනය”න්තිආදිනා පුරතොකත්වා
කරණංපුරෙක්ඛාරො,තස්ස භාවොපුරෙක්ඛාරතා,විනයං
පුරෙක්ඛාරතාවිනයපුරෙක්ඛාරතාති වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ
පුරසද්දස්සඑකාරත්තං සද්දසත්ථෙසු (මොග්ගල්ලානබ්‍යාකරණෙ 5.134
සුත්තෙ) වදන්ති. තස්සයුත්තිං දස්සෙන්තො ආහ “වදන්තුම”න්තිආදි
(මොග්ගල්ලානබ්‍යාකරණෙ 5.134 සුත්තෙ).

210. සබ්බසඬගාහිකාති “සඬසො පචාරෙය්‍යා”ති සාමඤ්ඤතො
චුත්තත්තාසබ්බෙසං තෙවාචිකාදීනං සඬගාහකා.ඤ්ඤත්තීති ඤාපෙති
සඬසංචතාය වචනායාති ඤ්ඤන්ති. සබ්බසඬගාහිකභාවංවිත්ථාරෙන්තො ආහ
“එවඤ්ඤි චුත්තෙ”තිආදි.තෙවාචිකන්ති තිස්සො වාචාචතස්සාති තෙවාචිකං,
තීහි වාචාහි කත්තබ්බන්ති වා තෙවාචිකං. එසෙව නයො
සෙසෙසුපි.සමානවස්සිකන්ති සමානං වස්සං එතෙසන්ති සමානවස්සා,
තෙහිකත්තබ්බන්ති සමානවස්සිකං.අඤ්ඤන්තිද්වෙවාචිකඑකවාචිකං.

211. අවජන්තිති එත්ථ ආසධාතුයා උපවෙසනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ
“නිසින්නාව හොන්ති”ති. “න උට්ඨහන්ති”ති ඉමිනා එවඵලං
දස්සෙති.තදමන්තරාති එත්ථ “තදන්තරා”ති වත්තබ්බෙ
වාචාසිලිට්ඨවසෙනමකාරාගමං කත්වා චුත්තන්ති ආහ “තදන්තරා”ති. තස්ස
අත්තතො පචාරිතකාලස්සඅන්තරා.“යාව පචාරෙන්ති”ති පදස්ස නියමත්ථං

දස්සෙතුංවුත්තං “තාවතකං කාල”න්ති.යාචාති නිපාතස්ස පයොගත්තා “තදමන්තරා”ති එත්ථ අභිවිධිඅවධාන්තො පඤ්චමීවිහත්ති හොතිති දට්ඨබ්බං.

121. පචාරණාභෙදකථා

212. වාතුද්දසිකායාති හණ්ඩනකාරකෙහි උපද්ද්වත්තා පච්චුක්කඩ්ඪිත්‍යායපුබ්බකත්තිකමාසස්ස කාලපක්ඛවාතුද්දසිකාය. “අජ්ජ පචාරණා පන්තරසී”තිපුබ්බකිවිචං කාතබ්බන්ති යොජනා.

පචාරණාකම්මෙසුතිනිද්ධාරණෙ භුමිමං, “අධම්මෙන වග්ගං පචාරණාකම්ම”න්තිආදිසුසම්බන්ධිතබ්බං.අධම්මෙන වග්ගන්ති එත්ථඅධම්මංනාම සඬ්ඝො හුත්වාපි සඬ්ඝපචාරණමකත්වා ගණපචාරණාය කරණං, ගණො හුත්වාපි ගණපචාරණමකත්වා සඬ්ඝපචාරණාය කරණඤ්ච. වග්ගං නාම එකසීමායංවසන්තානම්පි සබ්බෙසං එකතො අසන්නිපතනං.

අධම්මෙන සමග්ගන්ති එත්ථ අධම්මංවුත්තනයමෙව.සමග්ගංනාම සබ්බෙසං එකතො සන්නිපතනං.

ධම්මෙන වග්ගන්ති එත්ථධම්මංනාම සඬ්ඝො හුත්වා සඬ්ඝපචාරණාය කරණං, ගණො හුත්වාගණපචාරණාය කරණඤ්ච.වග්ගංවුත්තනයමෙව.ධම්මෙන සමග්ගංසුච්ඤ්ඤයාමෙව.ඉතිසද්දො පරිසමාපනත්ථො.

213. එවං දින්නායාති එවං පාළියං වුත්තනයෙනෙව දින්නාය.පචාරෙතබ්බන්ති වස්සංවුත්ථපචාරණායපචාරෙතබ්බං.තිස්සොති තිස්සනාමකො.දිට්ඨොන වා වදතුති සම්බන්ධො.තන්ති තිස්සනාමකංභික්ඛුං. සඬ්ඝො අනුකම්පං උපාදාය වදතුති යොජනා.වුඬ්ඪිසතරොති පචාරණාදායකො තංභාරකතො වුඬ්ඪිසතරො.භීති ලද්ධගුණො.තෙනාති පචාරණාභාරකෙන.තස්සාති පචාරණාදායකස්ස.

ඉධාපි වාති ඉමස්මිං පචාරණාක්ඛන්ධකෙපිව. අපිසද්දො උපොසථක්ඛන්ධකං අපෙක්ඛති.අවසෙසකම්මත්ථායාති පචාරණාකම්මතො අවසෙසානං කම්මානමත්ථායහොතිති සම්බන්ධො. පචාරණාය ආභටාය සතියාති යොජනා.තස්සවාති පචාරණාදායකස්ස ව.සබ්බෙසන්ති පචාරණාදායකස්සව සඬ්ඝස්ස වාති සබ්බෙසං.අඤ්ඤං පන කම්මන්තිපචාරණාකම්මතො අඤ්ඤං කම්මං පන.තෙන පන භික්ඛුනාතිපචාරණාදායකෙන භික්ඛුනා පන. එත්ථ ව තදහුපචාරණාය අත්තතො ව සඬ්ඝස්ස ව සවෙපචාරණාකම්මමෙව හොති, පචාරණායෙව දාතබ්බො. අථ අඤ්ඤමෙව කම්මං හොති, ඡන්දොයෙවදාතබ්බො. යදි පචාරණාකම්මඤ්ච අඤ්ඤකම්මඤ්ච හොති, පචාරණා ව ඡන්දො ව

දාතබ්බො. තං සන්ධාය චුත්තං “තදහු පචාරණාය පචාරණං දෙනතෙන ඡන්දම්පිදාතු”න්ති (මහාව. 213). තෙනාති දාතහෙතුනා.

218. අජ්ජ මෙ පචාරණාති එත්ථ පාළිනයනො අඤ්ඤං අට්ඨකථානයං දස්සෙන්තොආහ “සචෙ”තිආදි.

219. චුත්තනයමෙවාති උපොසථක්ඛන්ධකෙ (මහාව. අට්ඨ. 169) චුත්තනයමෙව.

222. පුන පචාරෙතබ්බන්ති එත්ථ න කෙවලං පචාරණායෙව පුන කාතබ්බො, පුබ්බකිච්චාදීනිපි පුන කාතබ්බානීති දස්සෙන්තො ආහ “පුනපුබ්බකිච්ච”න්තිආදි.

228. එසෙව නයොති “අජ්ජ පචාරණා පන්තරසි”ති පුබ්බකිච්චං අතිදිසති.අස්සාති වචනස්ස.ඤ්ඤත්තින්ති “සුඤ්ඤානං මෙ හන්තෙ සඬ්ඤා අජ්ජ පචාරණා”ති ඤ්ඤත්තිං.පච්ඡිමෙහීති පච්ඡිමවස්සං උපගතෙහි හික්ඛුහි.උපොසථග්ගෙති උපොසථස්ස ගණ්හනට්ඨානෙ ගෙහෙ.ද්වෙ ඤ්ඤත්තියොති පචාරණාඤ්ඤත්ති ව උපොසථඤ්ඤත්ති වාති ද්වෙඤ්ඤත්තියො.ඉදඤ්ඤාති ඉදං වක්ඛමානං පන.එත්ථාති පුරිමිකපච්ඡිමිකහික්ඛුනං සංසග්ගට්ඨානෙ.පුරිමිකාය උපගතෙහීති විහත්තඅපාදානං අනුමෙය්‍යවිසයඅපාදානං, ථොකතරාති සම්බන්ධො, සහාදියොගො වා, සමසමාති සම්බන්ධො.සමසමාති සමෙන, සමතො වා සමා සමසමා, අතිරෙකසමාති අත්ථො. කිඤ්චිඋනං වා අධිකං වා නත්ථීති අධිප්පායො.ඉතීති ඉදංලක්ඛණං.

සොතිපච්ඡිමිකොහික්ඛු.ඉතරෙතාති පච්ඡිමිකෙන.තෙසන්ති පුරිමිකානං.එකෙනාති පුරිමිකෙන.එකස්සාති පච්ඡිමිකස්ස. පුනඑකෙනාති පච්ඡිමිකෙන. “එකස්සා”ති අනුවත්තෙතබ්බො, පුරිමිකස්සාති අත්ථො. පුරිමවස්සුපගතෙහි අධිකතරාති සම්බන්ධො.ථොකතරෙහීති පච්ඡිමවස්සුපගතෙහි ථොකතරෙහි පුරිමවස්සුපගතෙහීතියොජනා.

කත්තිකායාති පච්ඡිමකත්තිකාය.වාතුමාසිනියා පචාරණායාති වතුන්තං මාසානං පුරණියා පචාරණාය.පචාරණාඤ්ඤත්තිං යපෙත්වාති සමසමාහුත්වාපිපචාරණාදිවසත්තා පචාරණාඤ්ඤත්තිං යපෙත්වා.තෙහීතිපච්ඡිමිකෙහි.ඉතරෙහීති පුරිමිකෙහි.තෙසන්ති පච්ඡිමිකානං.ථොකතරා වාතිඑකාදිනා ථොකතරා වා.තෙසන්ති පුරිමිකානං.තෙහීති පච්ඡිමිකෙහි.

233. සඬ්ඤාමග්ගියාති එත්ථ කිදිසි සඬ්ඤාමග්ගී වෙදිතබ්බාති ආහ “කොසම්බකසාමග්ගීසදිසාව වෙදිතබ්බා”ති.එත්ථාතිසාමග්ගීපචාරණායං.අජ්ජමත්තකෙති පත්තචීවරාදිං

විනයපිටකෙ	පාවිතායාදියොජනා	මහාවග්ගයොජනා
පටිච්චලප්පන්තෙ		අප්පමත්තකෙ
විවාදෙ.පචාරණායමෙවාතිපචාරණාදිවසෙයෙව.	කස්මිං	දිවසෙ
සාමග්ගීපචාරණා	කාතබ්බාති	ආහ

“සාමග්ගීපචාරණ”න්තිආදි.පයමපචාරණන්තිපුබ්බකත්තිකපුණ්ණමිං.යාව
කත්තිකවාතුමාසිති පුණ්ණමාතිඅයං අවධි අනභිවිධිඅවධි නාම. කස්මා?
කත්තිකවාතුමාසිතිපුණ්ණමිං. යපෙත්වා
අන්තොයෙවගහෙනබ්බත්තා.එත්ථන්තරෙති එතස්මිං
ද්විත්තංපුණ්ණමිනමන්තරෙ අට්ඨවීසතිපමාණෙ දිවසෙ
කාතබ්බා.තතොතිඑත්ථන්තරසඬබාතා අට්ඨවීසදිවසතො.

140. ද්වෙවාචිකාදිපචාරණාකථා

234. ඤාත්තිං යපෙත්තෙනාපිතිපිසද්දො න කෙවලංපචාරෙන්නෙන එව
ද්වෙවාචිකං පචාරෙතබ්බං, අථ ඛො ඤාත්තිං
යපෙත්තෙනාපිද්වෙවාචිකඤාත්තියෙව යපෙතබ්බාති දස්සෙති.එත්ථ වාති
“සමානවස්සිකං පචාරෙතු”න්ති පායෙ ව.සමානවස්සිකාතිගණනවසෙන
සමානං වස්සං එතෙසන්ති සමානවස්සිකා, සමානෙ වස්සෙ
උපසම්පාදෙන්තිති වාසමානවස්සිකා.එකතොති එකස්මිං බණ, එකපහාරෙත වා.

141. පචාරණාට්ඨපනකථා

236. සබ්බංසඬගණ්හාතීතිසබ්බසඬගාහිකං. පුග්ගලස්ස
යපනංපුග්ගලිකං. තත්ථාති ද්වීසු පචාරණාට්ඨපනෙසු. සබ්බසඬගාහිකෙ
යපිතා හොතීති සම්බන්ධො. යාව රෙකාරො අත්ථි, තාවාති යොජනා.
භාසිසිත්ථාතිභාසිතා. ලපිසිත්ථාතිලපිතා. න
පරියොසිසිත්ථාතිඅපරියොසිතා.එත්ථන්තරෙති එතස්මිං සුකාරරෙකාරානං
අන්තරෙ.එකපදෙපිතිපිසද්දො එකක්ඛරෙපිති අත්ථංසම්පිණ්ඩෙති.යපිතාති
“සුණාතු මෙ භන්තෙසඬසො, ඉත්ථන්නාමො පුග්ගලො සාපත්තිකො,
තස්ස පචාරණංයපෙමි”ති ඤාත්තියා යපිතා.යාකාරෙති
“පචාරෙයා”තිඑත්ථ යාකාරෙ.තතොති යාකාරතො. පුග්ගලිකට්ඨපනෙ
පනඅට්ඨපිතා හොතීති සම්බන්ධො.සංකාරතොති “සඬසංභන්තෙ”ති එත්ථ
සංකාරතො.සබ්බපච්ඡිමොති තීසු වාරෙසුතතියවාරෙ සබ්බෙසං අක්ඛරානං
පච්ඡිමො ටිකාරො අත්ථිති යොජනා.එත්ථන්තරෙති එතස්මිං
සංකාරටිකාරානං අන්තරෙ.තස්මාති යස්මා පරියොසිතා හොති, තස්මා.
“එසෙව නයො”තිවුත්තවචනං විත්ථාරෙන්නො ආහ “එතාසුපි හී”තිආදි.
තත්ථඑතාසුපිති ද්වෙවාචිකඑකවාචිකසමානවස්සිකාසුපි.
පිසද්දොතෙවාචිකමපෙක්ඛති.යපනබ්බත්තන්ති යපනස්ස භූමි.ඉතිසද්දො
පරිසමාපනත්ථො.

237. අනුසුඤ්ජියමානොති එත්ථ අනුසුඤ්ජසද්දො පුච්ඡනත්ථොති ආහ
“පුච්ඡියමානො”ති.පරතොති පරස්මිංයෙව බන්ධකෙති (මහාව. 237)

අත්ථො.අලං භික්ඛු මා භණ්ඩනන්තිආදීනීති එත්ථආදිසද්දෙන “මා කලහං, මා විවාද”න්තිවචනාති සඬගණ්හාති, වචනාති වත්වාමමද්දිත්වාති යොජනා.වචනොමද්දනාති වචනෙනෙව ඔමද්දනා.හීති සච්චං.ඉධාති ඉමස්මිංපචාරණාට්ඨපනට්ඨානෙ.අනුද්ධංසිතං පටිජානාතීති එත්ථපටිජානනාකාරං දස්සෙත්තො ආහ “අමුලකෙන පාරාජිකෙන අනුද්ධංසිතො අයං මයා”ති. “ලිඬගනාසනායා”ති ඉමිනා දණ්ඩකම්මනාසනසංවාසනාසනාති නිවත්තෙති.

238. එතන්ති “අසුකා ආපත්ති”ති වචනං.කලහස්සමුඛන්ති කලහස්ස උපායො.

143. වත්ථුට්ඨපනාදිකථා

239. වොරාඅගමංසු කිරාති සම්බන්ධො. පොක්ඛරණිකො නීහරිත්වාති සම්බන්ධො.සොති භික්ඛු, එවමාහාති සම්බන්ධො.වුත්ථෙන්නාති වසන්තෙන, යෙන කෙනචි කතන්ති සම්බන්ධො.තං පුග්ගලන්ති වත්ථුකතං තං පුග්ගලං.එත්ථාති “වත්ථුං යපෙත්වා සඬසො පචාරෙය්‍යා”ති පායෙ. ඉමිනා වත්ථුනා අපදිසාහීති සම්බන්ධො.නන්ති පුග්ගලං.අනුවිජ්ජිත්වාතිඅනුසුඤ්ජිත්වා, පුවිජ්ජිත්වාති අත්ථො.

එකොභික්ඛු පුපෙසි, පිටිති සම්බන්ධො.තස්සාති භික්ඛුස්ස.තදනුරූපොතිතෙසං පුජනපිවනානං අනුරූපො.සොති වොදකො භික්ඛු.තං ගන්ධන්ති තං සරීරගන්ධං. යං පුග්ගලන්ති යොජනා.යපෙසීති පචාරණාය යපෙසි.අයමස්සාති අයංදොසො අස්ස පුග්ගලස්ස.

ඉදානෙව නන්ති එත්ථ “න”න්ති පදං “පුග්ගල”න්ති පදෙන යොජෙතබ්බං. තං පුග්ගලන්ති හි අත්ථො.උභයන්ති වත්ථුඤ්ච පුග්ගලඤ්චාති උභයං.කල්ලංවචනායාති යුත්තං කට්ඨං. කස්මා කල්ලං වචනායාති යොජනා. පචාරණකො පුබ්බෙ, පච්ඡා වාති සම්බන්ධො. ඉති තස්මා කල්ලං වචනායාති යොජනා.ඉදඤ්ච උභයන්ති වත්ථුපුග්ගලසඬබ්බාතං ඉදමෙව උභයං. පචාරණායපුබ්බෙති යොජනා.උක්කොටෙන්තස්සාති වාලෙන්තස්ස.

144. භණ්ඩනකාරකවත්ථුකථා

240. චතුත්ථපඤ්චමාති ඡසු පක්ඛෙසු පොට්ඨපාදමාසස්සපුණ්හපක්ඛකාලපක්ඛසඬබ්බාතා චතුත්ථපඤ්චමා.තතියොතිසාවණමාසස්ස කාලපක්ඛො තතියො.තතියචතුත්ථපඤ්චමා වාතිඑත්ථතතියොති සාවණමාසස්ස කාලපක්ඛො.චතුත්ථොති පොට්ඨපාදමාසස්ස පුණ්හපක්ඛො.පඤ්චමොති තස්සෙව කාලපක්ඛො. “තතිය...පෙ.... පඤ්චමා වා”ති පදානි “ද්වෙ වා තයො වා”ති පදෙහි යථාක්කමං යොජෙතබ්බාති.චතුත්ථෙ වාකතෙති

චතුත්ථපක්ඛේ වා පන්තරසිභාවෙන කතෙ.ද්වේවාතුද්දසිකාති තතියපක්ඛේ
ච වාතුද්දසියා සද්ධිං ද්වේ වාතුද්දසිකා.ඉමෙති
භණ්ඩනකාරකා.තෙතිභණ්ඩනකාරකා.

අසංවිහිතාති එත්ථඅකාරස්ස විරහත්ථං දස්සෙන්නො ආහ
“සංවිදහනවිරහිතා”ති. තත්ථසංවිදහනවිරහිතාති
සංවිදහනරක්ඛවිරහිතා.ආගමනජානනත්ථායාති භණ්ඩනකාරකානං
ආගමනස්ස ජානනත්ථාය.කිලන්තත්ථාති තුම්භෙ කිලන්තා භවථ.
“සම්මොහං කත්වා”තිඉමිනාවික්ඛිත්ථාති පදස්ස වික්ඛෙපංකත්ථාති අත්ථං
දස්සෙති.නො වෙ ලභෙථාති එත්ථ කිමත්ථාය නලභෙථාති ආහ “ඛෙසිමං
ගන්තු”න්ති. “භණ්ඩනකාරකානං...පෙ.... හොන්ති”ති ඉමිනාඅලහනස්ස
කාරණං දස්සෙති.යන්ති ආගමං ජුෂ්ඨං.කොමුදියා වාතුමාසිනියාති
පච්ඡිමකත්තිකපුෂ්ණමායං. සා හිකුමුදානමත්ථිතාය කොමුදි, චතුත්තං
වස්සිකානං මාසානං පුරණත්තා වාතුමාසිනීතිවුච්චති. තදා හි කුමුදානි
සුපුප්ඵිතාති හොන්ති, තස්මා කුමුදානං සමුහා, කුමුදානිඵව වාකොමුදා,තෙ
එත්ථ අත්ථිතිකොමුදිති වුච්චති, කුමුදවතීති වුත්තං හොති. අවස්සං
පචාරෙතඛිඛන්ති ධූවං පචාරෙතඛිඛං.හීති සච්චං, යස්මා වා.තන්ති
කොමුදිංවාතුමාසිනිං.

145. පචාරණාසඬගහකථා

241. අඤ්ඤතරො ඵාසුචිභාරොති එත්ථ ඵාසුචිභාරො නාම කොති ආහ
“තරුණසමථොවා තරුණවිපස්සනා වා”ති. ඉමිනා තරුණසමථවිපස්සනා
ඵාසුං විහරති අනෙතාතිඵාසුචිභාරොති දස්සෙති.පරිබාහිරාභවිස්සාමාති එත්ථ
කස්මා ඉමම්භා ඵාසුචිභාරා පරිබාහිරා භවිස්සන්තීති ආහ
“අනිඛද්ධරත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදිභාවෙනා”තිආදි.
තත්ථඅනිඛද්ධරත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදිභාවෙනාතිඅනිඛද්ධදිවාට්ඨානාදිභා
වෙන හෙතුභූතෙන, අසක්කොන්තාති සම්බන්ධො.
ආදිසද්දෙනඅනිඛද්ධවඬකමාදයො සඬගණ්හාති. “ජන්දදානං පටික්ඛිපතී”ති
ඉමිනා “සබ්බෙහෙවඵකජ්ඣං සන්තිපතිතබ්බ”න්ති වාක්‍යස්ස
අඤ්ඤත්ථාපොහනං දස්සෙති.හීති සච්චං, යස්මා වා. ඉමෙසු තීසු ජන්දදානං
න වට්ටති, තස්මාපටික්ඛිපතීති යොජනා. අයං පචාරණාසඬගහො නාම න
දාතබ්බොති යොජනා.තරුණසමථවිපස්සනාලාභී ඵකපුග්ගලො වා හොතුති
යොජනා. “ඵකස්සපි දාතබ්බොයෙවා”තිඉමිනා අයං පචාරණාසඬගහො
ඵකස්ස දින්තොපි සබ්බෙසං දින්තො හොතීති දස්සෙති.පචාරණාසඬගහෙ
දින්තෙ සතීති යොජනා.ආගන්තුකාතිසට්ඨිවස්සාපි ආගන්තුකා.තෙසන්ති
දින්තපචාරණාසඬගහානං.අන්තරාපීති කොමුදියා වාතුමාසිනියා අන්තරාපි.

ඉති පචාරණාක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

5. වම්මක්ඛන්ධකං

147. සොණකොළිවිසවන්ථුකථා

242. වම්මක්ඛන්ධකෙ ඉස්සරියාධිපච්චන්ති එත්ථ ඉස්සරස්ස භාවො ඉස්සරියං, අධිපතිනො භාවො ආධිපච්චං, ඉස්සරියඤ්ච ආධිපච්චඤ්ච, තෙහි සමන්තාගතං ඉස්සරියාධිපච්චන්ති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “ඉස්සරභාවෙන ච අධිපතිභාවෙන ච සමන්තාගත”න්ති. “රාජභාව”න්ති ඉමිනාරජ්ජන්ති එත්ථ රඤ්ඤො භාවො රජ්ජන්ති චචනත්ථං දස්සෙති. “රඤ්ඤො කත්තබ්බකිච්ච”න්ති ඉමිනා රඤ්ඤො ඉදං රජ්ජන්ති චචනත්ථං දස්සෙති. “කොළිවිසොති ගොත්ත”න්ති ඉදං අට්ඨකථාචාදවසෙන චුත්තං, අපදානෙ පන තස්ස ජාතක්ඛණෙ පිතරාකොට්ඨිසධනස්ස දින්නත්තා “කොළිවිසො නාමා”ති චුත්තං. චුත්තඤ්චි තත්ථ

“ජාතපුත්තස්ස මෙ සුත්වා, පිතු ඡන්දො අයං අහු;
දදාමහං කුමාරස්ස, වීසකොට්ඨි අනුනකා”ති.

ඉමිනා පාළිනයෙන “කොට්ඨිසො”ති වත්තබ්බෙ “චක්කවාළ”න්ති ආදීසු විය ටකාරස්ස ළකාරං කත්වා කොළිවිසොති චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. අඤ්ජනවණ්ණානීති අඤ්ජනස්ස වණ්ණො විය වණ්ණො එතෙසන්ති අඤ්ජනවණ්ණානී. ලොමානි ජාතානි භොන්තිති සම්බන්ධො. සොතිසොණො. යටපසි කිරාති සම්බන්ධො. තෙහිති අසීති සහස්සපුරිසෙහි. පණ්ණසාලන්ති පණ්ණෙන ඡාදිතං, තෙන ච පරික්ඛිත්තං සාලං. උණ්ණපාචාරණන්ති උණ්ණමයං. උත්තරාසඬ්ඨං. පාදපුඤ්ජනිකන්ති පාදං පුඤ්ජති සොධෙති අනෙතාති පාදපුඤ්ජනියං, තදෙව පාදපුඤ්ජනිකං. සබ්බෙවාති සොණෙන සහ අසීති සහස්සපුරිසා එව. තස්ස වාති සොණස්ස ව. පුබ්බයොගොති පුබ්බපායො.

අසීති ගාමිකසහස්සානීති එත්ථ ගාමෙසු වසන්තිති ගාමිකා, තෙසං අසීති සහස්සානි අසීති ගාමිකසහස්සානීති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “තෙසු”ති ආදි. තත්ථ “කුලපුත්තාන”න්ති ඉමිනා වසන්ත්තාත්ථෙ පවත්තස්ස ණිකපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. “අසීති සහස්සානී”ති ඉමිනා සද්දන්තරොපි අසීති සහස්සසද්දානං සමාසභාවං දස්සෙති. කෙනවිදෙවාති එත්ථ “කෙනවි ඉවා”ති පදවිභාගං කත්වා දකාරොපදසන්ධිමත්තො, ඉවසද්දො උපමත්ථොති ආහ “කෙනවි කරණියෙන වියා”ති. අථ වා “නපනා”ති ආදිනා එවච්චස්ස දස්සිතත්තා “කෙනවි එවා”ති පදවිෂ්ඨං කත්වා එවත්ථොපියුජ්ජනෙවාති දට්ඨබ්බං. අස්සාති බිම්බිසාරරඤ්ඤො. තස්සාති සොණස්ස. දස්සනාය අඤ්ඤානු කිඤ්චි කරණියං න අත්ථිතියොජනා. රාජාති බිම්බිසාරො රාජා, සන්තිපාතාපෙසිති සම්බන්ධො. දිට්ඨධම්මිකෙ අත්ථෙති

එත්ථදිට්ඨිධම්මසද්දො ඉධලොකත්ථො, ඉකසද්දො භිතත්ථෙ පවත්තොති ආහ “ඉධලොකහිතෙ”ති. “අම්භාක”න්ති ඉමිනා “සො නො භගවා”ති එත්ථනොසද්දො අම්භසද්දකාරියොති දස්සෙති. අම්භාකං සො භගවාති යොජනා. සම්පරාසිකෙති පරලොකහිතෙ.

“ජානාපෙමී”ති ඉමිනා “පට්ඨෙදෙමී”ති එත්ථ විද්ධාතුයා ඤාණත්ථං දස්සෙති. පටිකායනිමුජ්ජිත්වාති එත්ථ පටිකාසද්දො අධිචන්ද්‍රපාසාණවාචකොති ආහ “අධිචන්ද්‍රපාසාණෙ”ති. සො හි පටති අධිච්ඡාචං ගච්ඡති පටිකාති වුවචති. පටිකාසද්දොයං අත්ථරණවිසෙසෙපි වත්තති. යස්සදානීති එත්ථයසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්නො ආහ “තෙසං භිතකරණීයත්ථස්සා”ති. ඉමිනා අයං යංසද්දොන තංසද්දාපෙක්ඛොති දස්සෙති. අථ වායස්සාති යො අස්ස. අස්ස තෙසං භිතකරණීයත්ථස්ස යො කාලො අත්ථි, තං කාලං භගවා ජානාතීති යොජනා. තෙසන්ති අසීතිගාමිකසහස්සානං. පච්ඡායායන්ති එත්ථ පකාරො පච්චන්තත්ථවාචකොති ආහ “විහාරපච්චන්තෙ ඡායාය”න්ති. සම්මනාහරන්තීති සංපුනජ්ජුනං මනසාගතං අහිමුඛං හරන්තීති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “පුනජ්ජුනං මනසිකරොන්ති”ති. “පසාදවසෙනා”ති ඉමිනා “කොධවසෙනා”ති ආදීති පටික්ඛිපති. “පුනච්ඡිට්ඨතර”න්ති ඉමිනා හියොසො මත්තායාති නිපාතස්ස අත්ථං දස්සෙති.

සොණස්ස පබ්බජ්ජාකථා

243. “මක්ඛිතො”ති ඉමිනා පුරති විජ්ජාරති ඛ්‍යාපෙතීති පුටොති වුත්තෙ පුරධාතුයා විජ්ජාරණං නාම මක්ඛිතත්ථොති දස්සෙති. යත්ථාති යස්මිං යානෙ. ඉමිනා ගාවො ආහනන්ති එත්ථාති ගවාසාතනන්ති අත්ථං දස්සෙති. තන්තිස්සරෙති තන්තියා ගුණස්ස සරෙ. වාදනකුසලොති වාදනෙ කුසලො. ඛරමුවිජ්ජාති ඛරෙන මුවිජ්ජා. “සරසම්පන්නා”ති ඉමිනා සරො එතිස්සමත්ථිති සරවතී, විණාති දස්සෙති. කම්මඤ්ඤාති එත්ථ කම්මසද්දතො ඛමත්ථෙ ඤ්ඤපච්චයොති ආහ “කම්මක්ඛමා”ති. මන්දමුවිජ්ජාති මන්දෙන මුවිජ්ජා. සමෙගුණෙති එත්ථ සමොනාම මජ්ඣිමො, ගුණොනාම මුඛ්‍යතො විණාය ජියා, උපචාරතො සරොති ආහ “මජ්ඣිමෙසරෙ”ති. වීරියසමථන්ති එත්ථ වීරියඤ්ච සමථො වාති අත්ථං පටික්ඛිපන්නො ආහ “වීරියසම්පයුත්තං සමථ”න්ති. ඉමිනා වීරියෙන සම්පයුත්තං සමථං වීරියසමථන්ති දස්සෙති. “වීරියං සමථෙන යොජෙහි”ති ඉමිනා වීරියෙන සමථං යොජෙහිති අත්ථොපි දස්සිතොති දිට්ඨිබ්බං. ඉන්ද්‍රියානඤ්ච සමනන්ති එත්ථ සද්ධාදීති පඤ්චන්ද්‍රියානෙව ගහෙතඛිබ්බාති, න අඤ්ඤාතීති දස්සෙන්නො ආහ “සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියාන”න්ති. “සමභාව”න්ති ඉමිනා තාපච්චයො භාවත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. තත්ථාති “ඉන්ද්‍රියානං සමත”න්ති පාඨෙ, සද්ධාදීසු ඉන්ද්‍රියෙසු වා. තත්ථ ව නිමිත්තං ගණ්භාහීති එත්ථ භාවෙන භාවලක්ඛණෙ ථපච්චයො හොතීති ආහ “තස්මිං සමථෙ

සතී”ති. ආදාසෙ සති මුබ්බිමිබෙනකත්තුභූතෙන උප්පජ්ජිතබ්බං ඉව, තස්මිං සමට්ඨෙ සති යෙන නිමිත්තෙන කත්තුභූතෙන උප්පජ්ජිතබ්බන්ති යොජනා. සමට්ඨස්ස නිමිත්තං සමට්ඨනිමිත්තං, ඉන්ද්‍රියානං සමභාවො. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. සමට්ඨනිමිත්තාදීනි චත්තාරි එකසෙසෙන වා සාමඤ්ඤනිද්දෙසෙන වා “නිමිත්ත”න්තිවුච්චති.

244. අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොයාන්ති එත්ථ අඤ්ඤං ඛ්‍යාකරොන්තො අත්තානං “අරහා අහ”න්ති ජානාපෙතීති ආහ “අරහා අහ”න්ති ජානාපෙය්‍ය”න්ති. ජයානානීති එත්ථ යානසද්දො කාරණත්ථොති ආහ “ඡ කාරණානී”ති. “පට්ඨිජ්ඣත්වා”ති ආදිනා අධිමුත්තොති පදස්ස අධිජ්ජායත්ථං දස්සෙති. සද්දත්ථො පන අධිමුච්චතිති අධිමුත්තොති දට්ඨබ්බො. අරහත්තං වුච්චතිති සම්බන්ධො. හීති විත්ථාරො. අසම්මොහොතීති එත්ථ ආකාරත්ථවාචකො ඉති සද්දො පුබ්බපදෙසුපි යොජෙත්වා “නෙක්ඛමං ඉති වුච්චති”ති ආදිනා යොජනා කාතබ්බා.

“පට්ඨෙධරහිත”න්ති ඉමිනා කෙවලං සද්ධාමත්තකන්ති එත්ථ මත්තසද්දස්ස නිවත්තෙතබ්බත්ථං දස්සෙති. පට්ඨෙධපඤ්ඤායාති මග්ගපඤ්ඤාය. “අසම්මිස්ස”න්ති ඉමිනා කෙවලං සද්දස්ස අසම්මිස්සත්ථං දස්සෙති. පට්ඨයන්ති එත්ථ පට්ඨසද්දො අනුපච්ඡින්නත්ථො, විධාතු වඩ්ඪන්නත්ථොති ආහ “පුනස්සුනං කරණෙන වඩ්ඪි”න්ති, මග්ගපට්ඨෙධෙන විතරාගත්තායෙවාති සම්බන්ධො. තන්තින්නමානසොයෙවාති තස්මිං ඵලසමාපත්තිවිහාරෙ නින්නමානසොඵව.

ලාභසක්කාරසිලොකන්ති එත්ථ ලභනං ලාභො, සුට්ඨු කරණං සක්කාරො, සිලොකනං චණ්ණභණ්ණනං සිලොකො, ලාභො ච සක්කාරො ච සිලොකො ච ලාභසක්කාරසිලොකන්ති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “චතුපච්චයලාභඤ්චා”ති ආදි. තෙසං යෙවාති චතුන්නං පච්චයානමෙව. “සිලඤ්ච වතඤ්චා”ති ඉමිනා සිලබ්බතන්ති පදස්ස ද්වන්දවාකායං දස්සෙති.

භූසසද්දස්ස කලිඨගරත්ථං පටික්ඛිපන්නො ආහ “බලවන්නො”ති “බිණ්ණාසවස්සා”ති ඉමිනා නෙවස්සාති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. “ගහෙත්වා”ති ඉමිනා පරියාදියන්ති එත්ථ පරිපුබ්බආපුබ්බදාධාතුයාගභණ්ණත්ථං දස්සෙති. හීති සච්චං. කිලෙසා කරොන්තිති සම්බන්ධො. තෙසන්ති කිලෙසානං. ආනෙඤ්ජප්පත්තන්ති එත්ථ ඉඤ්ජනං කම්පනං ඉඤ්ජං, න ඉඤ්ජං අනෙඤ්ජං, තමෙව ආනෙඤ්ජං, තං පත්තන්ති ආනෙඤ්ජප්පත්තන්ති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “අවලනප්පත්ත”න්ති. වයඤ්චාති වසද්දො අවුත්තසම්පිණ්ඩන්නත්ථොති ආහ “වයම්පි උප්පාදම්පි”ති.

උපාදානක්ඛයස්සාති එත්ථ උපාදානක්ඛයං අධිමුත්තස්සාති දස්සෙන්තො ආහ “උපයොගත්ථෙ සාමිවචන”න්ති. “උප්පාදඤ්චවයඤ්චා”ති ඉමිනාආයතනුප්පාදන්තිඑත්ථ උප්පාදසද්දෙන වයොපි අවිනාභාවතො ගහෙනබ්බොති දස්සෙති.සම්මාති නිපාතො ඤායත්ථොති ආහ “හෙතුනා නයෙනා”ති.සන්තචිත්තස්සාති එත්ථ සන්තසද්දස්ස බෙදාදීසුපි පවත්තත්තාඉධ නිබ්බුතත්ථෙ වත්තතිති ආහ “නිබ්බුතචිත්තස්සා”ති.අනුනයපටිසෙහීති අනු පුනස්පුනං ආරම්මණෙ විත්තං නෙතීතිඅනුනයො,රාගො, ආරම්මණෙ පටිහඤ්ඤතීතිපටිසො,දොසො, අනුනයො ව පටිසො ව අනුනයපටිසා, තෙහි. ඉට්ඨෙ අනුනයො, අනිට්ඨෙ පටිසො හොතීති සම්බන්ධො දට්ඨබ්බො.

148. දිගුණාදිඋපාහනපටික්ඛෙපකථා

245. අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තීති එත්ථ අඤ්ඤසද්දො සබ්බනාමසුද්ධනාමවසෙනදුට්ඨො. තෙසු ඉධ සුද්ධනාමං, තං පන බාලෙ ව දාරකෙ ව අරහත්තෙ ව පවත්තති, ඉධ පනඅරහත්තෙති දස්සෙන්තො ආහ “අරහත්තං බ්‍යාකරොන්තී”ති.යෙනාති සභාවෙන.අරහාති ඤායතීති අරහාඉතිඅත්ථො ඤායති.සොති සභාවො.සුත්තවණ්ණනානොයෙවාති අඬුගුත්තරට්ඨකථාතො එව.න උපනීතොති න උපරි නීතො.එකච්චෙමොසපුරිසාති එකච්චෙසද්දො අඤ්ඤෙපරියායො, මොසසද්දො තුව්ඡවෙවචනොති ආහ “අඤ්ඤෙ පන තුව්ඡපුරිසා”ති. “හසමානා වියා”ති ඉමිනාහසමානකංමඤ්ඤෙති එත්ථ මඤ්ඤෙසද්දො වියත්ථොති දස්සෙති.අසන්තමෙවාති අවිජ්ජමානංයෙව.එකපලාසිකන්ති එත්ථ පලාසසද්දො පණ්ණවාචකො. පටලං නාම පණ්ණං වියහොති, තස්මා “එකපටල”න්ති චුත්තං.අසීතිසකට්ඨාහෙති එත්ථඅසීති පදං සකට්ඨපදෙන සම්බන්ධං කත්වා අසීතිසකට්ඨෙ වහිතබ්බෙති අත්ථො දට්ඨබ්බො. “ද්වෙ සකට්ඨාරා එකො වාහො”ති ඉමිනා වාහානං වත්තාලීසභාවං දස්සෙති.සත්තහත්ථිකඤ්ච අනීකන්ති එත්ථ අනීකස්ස සරූපං දස්සෙන්තො ආහ “ඡ හත්ථිනියො වා”තිආදි. සත්තන්තං හත්ථිනං සමුහොසත්තහත්ථිකං. සත්තඅනීකත්තා එකුනපඤ්ඤාසහත්ථිනො හොන්ති. තෙසුසත්ත හත්ථිනො, ද්වාචත්තාලීසහත්ථිනියො හොන්ති.ද්විගුණාති එත්ථ ගුණසද්දො පටලත්ථොති ආහ “ද්විපටලා”ති.ගුණඬුගුණුපාහනාති එත්ථ ද්විගුණතිගුණානං විසුං ගහිතත්තාපාරිසෙසතො ගුණඬුගුණභාවං දස්සෙන්තො ආහ “චතුපටලතො පටියාය චුච්චතී”ති.ගුණඬුගුණුපාහනාති පටලපටලා උපාහනා, බහුපටලා උපාහනාති අත්ථො.උකාරෙන සහ යොජෙත්වා ගකාරො සජ්ඣායිතබ්බො ව ලිඛිතබ්බො ව. ඉදානි පොත්ථකෙසු පනඋකාරො න දිස්සති.

149. සබ්බනීලිකාදිපටික්ඛෙපකථා

246. සබ්බාව නීලිකාති සබ්බාව උපාහනායො නීලිකා, සබ්බට්ඨානෙසුනීලමෙතාසන්තිසබ්බනීලිකාතිපි කාතබ්බො.තත්ථ වාති

තෙසු නීලිකාදීසු ව. උම්මාරපුප්ඵස්ස වණ්ණො වියවණ්ණො එතිස්සාතිඋම්මාරපුප්ඵවණ්ණො. එවං සෙසෙසුපි. අද්දාරිට්ඨකවණ්ණාති එත්ථ අද්දොති අල්ලො. අරිට්ඨොති ඵෙණිලරුක්ඛොවා කාකො වා, තස්මා අද්දො අල්ලො අරිට්ඨො ඵෙණිලරුක්ඛො, කාකො වාති අද්දාරිට්ඨො, තදෙව අද්දාරිට්ඨකො, අද්දාරිට්ඨකස්ස වණ්ණො විය වණ්ණො එතිස්සාති අද්දාරිට්ඨකවණ්ණො. එතාසුති සබ්බනීලිකාදීසු. පුඤ්ජිත්වාති පරිමජ්ජිත්වා. අප්පමත්තකෙනාපිතිපිසද්දො සම්භාවනො. සබ්බනීලාදිකෙ භින්නො කා නාම කථාති අත්ථො.

“යාසං වද්ධායෙව නීලා”ති ඉමිනා නීලකා වද්ධිකා එතාසන්ති නීලකවද්ධිකාති ඡට්ඨිබාහිරත්ථසමාසං දස්සෙති. වද්ධිකාති ව නද්ධි. සා හි උපාහනතලතො වද්ධයතිති වද්ධිකාති ව උපාහනතලං බන්ධති ඉමායාති වද්ධිකාති ව වුවිවති. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු පිතකවද්ධිකාදීසු. එතායොපිති නීලකවද්ධිකාදිකා උපාහනායොපි. තලෙති උපාහනාය තලෙ. “බල්ලකං බන්ධිත්වා”ති ඉමිනා බල්ලකෙන බන්ධිතබ්බාති බල්ලකබද්ධාති වචනත්ථං දස්සෙති. යොනක උපාහනාති යොනක ඡාතිනං මනුස්සානං උපාහනා. පලිගුණ්ඨෙත්ථාති පරිසමන්තතො වෙට්ඨෙත්ථා. “උපරි...පෙ....ජඬ්ඝ”න්ති ඉමිනා පුට්ඨද්ධතො විසෙසං දස්සෙති. තුලපිචුනාති තුලසඬ්ඛාතෙන පිචුනා. “තිත්තිරපත්තසදිසා”ති ඉමිනා තිත්තිරස්සපත්තං වියතිත්තිරපත්තිකාති වචනත්ථං දස්සෙති. තිත්තිරොති ව එකො සකුණු විසෙසො. කණ්ණිකට්ඨාතොති ද්විත්තං වද්ධිකානං එකතො සමාගමට්ඨානො. “මෙණ්ඩ...පෙ.... කතා”ති ඉමිනා මෙණ්ඩස්ස විසාණෙන සදිසා වද්ධිකා එතාසන්ති මෙණ්ඩවිසාණවද්ධිකාති වචනත්ථං දස්සෙති. තට්ඨොති යථා මෙණ්ඩඅප්පිඨගසණ්ඨාතො වද්ධො යොජෙත්ථා කතා, තට්ඨොති අත්ථො. “විච්ඡිකා...පෙ.... කතා”ති ඉමිනා විච්ඡිකාය අලොවිච්ඡිකාලො, යො විය වද්ධිකා එතාසන්ති විච්ඡිකාලිකාති වචනත්ථං දස්සෙති. අළසද්දො “අළවිජින්නො”ති ආදීසු (මහාව. 119) අඬ්ගුට්ඨවාචකො, ඉධ පන නඬ්ගුට්ඨවාචකො, තස්මා වුත්තං “නඬ්ගුට්ඨසණ්ඨාතො”ති. තලෙසුති උපාහනාය තලෙසු. “මොර...පෙ.... සිබ්බිකා”ති ඉමිනා මොරපිඤ්ජෙහි පරිසමන්තතො, පරික්ඛිපිත්ථාවා සිබ්බිතා මොරපිඤ්ජපරිසිබ්බිතාති වචනත්ථං දස්සෙති. විත්තා උපාහනායොති එත්ථ විත්තසද්දො විවිත්තත්ථොති ආහ “විවිත්තා”ති. එතාසුති බල්ලකබද්ධාදීසු. වළඤ්ජෙතබ්බාති පරිභුඤ්ජිතබ්බා. වළඤ්ජ පරිභොගෙති ධාතුපායො (සද්දනිති ධාතුමාලායං 15 ජකාරන්ත ධාතු). තාලුජො තතියො. තෙසුපනාති බල්ලකාදීසු පන. සතිසන්තෙසුති යොජනා. සිභවම්මෙන පරික්ඛිපිතබ්බාති සිභවම්මපරික්ඛතාති වචනත්ථං දස්සෙත්තො ආහ “පරියන්තෙසු”ති ආදි. පක්ඛිබ්බිලාලොති තුලියො. යො හි පක්ඛියුත්තත්තා වබ්බිලාලමුඛසදිසමුඛත්තා ව පක්ඛිබ්බිලාලොති වුවිවති.

ඉමිනාලුචකචම්මපරික්ඛතාති
පක්ඛිබ්බාලපරියායොතිදස්සෙති.

එත්ථ

ලුචකසද්දො

“උලුකචම්මපරික්ඛතා”තිපි

පායො.එතාසුපිතිසිභචම්මපරික්ඛතාදීසුපි.
සම්බන්ධො.

යා කාවි උපාහනායොති

247. ඔමුක්කන්ති එත්ථ අවත්ථපසග්ගස්ස වියොගත්ථං දස්සෙන්තො
ආහ “පටිමුඤ්චිත්වා අපනීත”න්ති. පුරාණං ගුණඛගුණුපාහනන්ති අත්ථො.

151. අප්ඤ්ඤාමෙ උපාහනපටික්ඛෙපකථා

248. “යෙනසිප්පෙනා”තිආදිනා අභි අධිකං ජීවන්ති
අනෙතාතිඅභිජීවනං,කිංතං? සිප්පන්ති අත්ථං දස්සෙති.තස්සාති සිප්පස්ස.
ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ. යංසද්දො වචනවිපල්ලාසොති ආහ
“යෙතූම්හෙ”ති.හීති සච්චං.යංනිපාතොති යංඉති නිපාතො යදිසද්දස්ස
අත්ථෙ පචත්තතිති යොජනා.ආවරියා එවාති එවසද්දෙන ආවරියමත්තභාවං
පටික්ඛිපති.හීති සච්චං.සොති අවස්සිකො.තන්ති ඡබ්බස්සං.නිස්සාය
වච්ඡතිතිඅවස්සිකස්ස චතුස්සකාලෙ ඡබ්බස්සස්ස දසවස්සිකත්තා තං
නිස්සාය වසති.උපප්ඤ්ඤායමත්තං දස්සෙන්තො ආහ
“උපප්ඤ්ඤායස්සා”තිආදි.මහන්තතරාති අත්තනො වුඨ්ඨතරා. උපප්ඤ්ඤායස්ස
මත්තංපමාණමෙනෙසන්තිඋපප්ඤ්ඤායමත්තා.

249. පාදතොතික්ඛන්තෙන බීලසදිසෙන මංසෙන පචත්තො
ආබාධොපාදබීලාබාධොතිවචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “පාදතො”තිආදි.
පාදතො නික්ඛන්තන්ති සම්බන්ධො.

251. තිණපාදුකාතිආදීසු තිණෙන කතා පාදුකා තිණපාදුකාති
වචනත්ථාදිංදස්සෙන්තො ආහ “යෙන කෙනවි තිණෙනා”තිආදි. තං
සුචිඤ්ඤෙය්‍යාමෙව. “භූමියංසුප්පතිට්ඨිතාති”ආදිනා න
සඬකම්තබ්බාතිඅසඬකමනීයාතිඅත්ථං දස්සෙති.

252. අඬගජාතෙනෙවාති අත්තනො අඬගජාතෙන එව.අඬගජාතන්ති
ගාවීනං අඬගජාතං.ඔගාහෙත්වාති එත්ථ ඔත්ථපසග්ගො දළ්භත්ථොති ආහ
“දළ්භංගහෙත්වා”ති.

153. යානාදිපටික්ඛෙපකථා

253. ඉත්ථිසුත්තෙනාති එත්ථ රුළුවසෙන ධෙනුපි ඉත්ථි නාමාති ආහ
“ධෙනුසුත්තෙනා”ති.පුරිසන්තරෙතාති එත්ථ පුරිසො එවඅන්තරො
අඤ්ඤො එත්ථාතිපුරිසන්තරංයානං. පුරිසන්තරො නාමඅත්ථතො සාරථීති
ආහ “පුරිසසාරථීනා”ති, යානෙනාති යොජනා.ගඬගාමහීයායාති එත්ථ
ගඬගා ව මහී ව ගඬගාමහී, තත්ථ කීළිකාගඬගාමහීයාති අත්ථං දස්සෙන්තො
ආහ “ගඬගාමහීකීළිකායා”ති. තත්ථ හිඉත්ථිපුරිසා යානෙහි උදකකීළං
කීළන්ති.පුරිසසුත්තංහත්ථවට්ටකන්ති එත්ථ “අනුජානාමිහික්ඛවෙ

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
පුරිසයුත්තඤ්ච හත්ථවට්ටකඤ්චා’ති දස්සෙන්තො ආහ
“එත්ථා”තිආදි.තත්ථපුරිසයුත්තත්ති පුරිසෙන යුජ්ජිතබ්බත්තිපුරිසයුත්තං
යානං.හත්ථවට්ටකත්ති හත්ථෙනවට්ටෙනබ්බත්ති හත්ථවට්ටකං
යානං.යානුග්ඝාතෙනාති යානස්ස උල්ලඬිසිත්වා ගමනෙන. හනධාතු
හිගත්තත්ථො. තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “යානං අභිරුහන්තස්සා”තිආදි.
“තජ්ජච්චයා”ති ඉමිනා යානුග්ඝාතෙනාති එත්ථ හෙත්ථත්ථෙ
කරණවචනත්ති දස්සෙති.පීඨකසිවිකන්තිපීඨෙන සහ කතං
සිවිකං.පටපොටලිකන්ති පටමයං පොටලිකං.

154. උච්චාසයනමහාසයනපටික්ඛෙපකථා

254. උච්චංආසයනංඋච්චාසයනං. මහන්තං ආසයනංමහාසයනං.
ආසන්දිආදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති
යොජනා.පමාණාතික්කන්තාසනන්ති දීඝාසනං. තඤ්ඤි ආගම්ම සදති
නිසිදතිඑත්ථ, ආයතං වා සුට්ඨං දදාතීතිආසන්දීති වුවවති.වාළරුපාතීති
සිහබ්බග්ඝාදිවාළරුපාති. පාදෙසු වාළරුපාතිපරිච්ඡින්නදිත්වා අඬිකීයති
ලක්ඛීයතීතිපල්ලඬිකො.ගොනකොති ගවති දීඝලොමෙහි උග්ගච්ඡති
එත්ථාති ගොනකො.කොජවොති කුයං භූමියං ජවති ගච්ඡතීති
කොජවො.තස්සාති ගොනකස්ස. ලොමාති චතුරඩ්ගුලාධිකාති හොන්ති
කිරාතියොජනා.වානච්ඡුඋණ්ණාමයත්ථරණොති වානෙන
සිබ්බනෙනසඤ්ජාතං විත්තුරුපමෙත්ථාති වානච්ඡුං, උණ්ණාය
නිබ්බත්තොඋණ්ණාමයො,සොයෙව අත්ථරණො උණ්ණාමයත්ථරණො,
වානච්ඡුඤ්ච තංඋණ්ණාමයත්ථරණො වෙති
වානච්ඡුඋණ්ණාමයත්ථරණො.සෙතත්ථරණොති සෙතත්ථිකෙහි සෙවීයතීති
සොතො, සොයෙව අත්ථරණොසෙතත්ථරණො. ඉමිනා අත්ථෙන පටති
සෙතභාවං ගච්ඡතීතිපටිකාතිකාතබ්බං. පටිකාසද්දොයං
අඬිචෙත්ද්දපාසාණෙපි පවත්තති.සනපුජ්ජකොති සනං කථිතං පුජ්ජමෙත්ථාති
සනපුජ්ජකො. ඉමිනාසනපුජ්ජසඬ්ඛාතං පටලමෙත්ථ අත්ථිතිපටලිකාති
දස්සෙති.සොති අත්ථරණො.ආමලකපටොතිආමලකපුජ්ජං දස්සෙන්වා
කතො පටො.තුලිකාති තුලං පුරෙත්වාකතා
තුලිකා.විකතිකාතිසිහබ්බග්ඝාදිරූපෙහි (දී. නි. අට්ඨ. 1.15) විචිත්තාකාරෙන
කරීයතීති විකතිකා.දීඝනිකායට්ඨකථායං “උද්දලොමීති උභතොදසං
උණ්ණාමයත්ථරණං.එකන්තලොමීති එකතොදසං
උණ්ණාමයත්ථරණං”න්ති වුත්තං. ඉධ පන“උද්දලොමීති එකතො
උග්ගතලොමං උණ්ණාමයත්ථරණං, එකන්තලොමීති උභතො
උග්ගතලොමං උණ්ණාමයත්ථරණං”න්ති වුත්තං.තස්මා ද්වෙ අට්ඨකථායො
අඤ්ඤමඤ්ඤං විසදිසා හොන්ති. එත්ථ දීඝනිකායට්ඨකථානෙවචනත්ථං
කරිස්සාමි. උට්ඨිතං ද්විහි පක්ඛෙහි, ද්විසු වා
දසාසඬ්ඛාතංලොමමෙත්ථාතිඋද්දලොමී. නිග්ගහිතාගමං කත්වා
“උන්දලොමී”තිපි පාඨො, අයමෙවත්ථො. එකස්මිං අන්තෙ දසාසඬ්ඛාතං

ලොමමෙත්ථාතිඵකන්තලොමීති.කොසෙය්‍යකට්ඨිස්සමයන්ති

ඵත්ථකොසෙය්‍යන්ති කොසියසුත්තං.කට්ඨිස්සන්ති කට්ඨිස්සනාමකං වාකං.
ඉමිනා කොසෙය්‍යඤ්චකට්ඨිස්සඤ්චකට්ඨිස්සානීති විරූපෙකසෙසං
කත්වාකට්ඨිස්සෙහිපකතං අත්ථරණං කට්ඨිස්සන්ති අත්ථං
දස්සෙති.සුද්ධකොසෙය්‍යන්ති රතනඅපරිසිඛිති. සුද්ධකොසෙය්‍යං.ඉමිනා
සුද්ධකට්ඨිස්සමපි වට්ටතීති දස්සෙති.

සොළස නාටකිත්ථියො යත්වා නච්චං කරොන්ති ඵත්ථාතිකුත්තකන්ති
අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “සොළසන්ත”න්තිආදි.අජිනවම්මෙහීති
අජිනම්ගවම්මෙහි, කතඉති සම්බන්ධො.පචෙණිති දූපට්ටතිපට්ටාදීහි
පරංපරවසෙන කතත්තා “පචෙණි”තිවුච්චති. අජිනවම්මානි හි සුබ්බමරානි,
තස්මා දූපට්ටතිපට්ටාදීති කත්වාපචෙණිවසෙන කතානි. තස්මා වුත්තං
“අජිනපචෙණි”ති. “කදලිම්ගවම්මං නාමා”ති ඉමිනාතස්ස වම්මං
කදලිම්ගඉති ගහෙනඛිං උත්තරපදලොපවසෙන වා උපවාරෙන වාති
දස්සෙති.පවරසද්දො උත්තමත්ථොති ආහ
“උත්තමපච්චත්ථරණ”න්ති.තන්ති

කදලිම්ගපවරපච්චත්ථරණං.සඋත්තරච්ඡදන්ති ඵත්ථ සකාරො
සහසද්දකාරියොති දස්සෙන්නො ආහ “සහ උත්තරච්ඡදෙනා”ති. “උපරී”ති
ඉමිනා උත්තරසද්දස්ස සෙට්ඨාදයො නිවත්තෙති. “සද්ධි”න්ති ඉමිනා
සහසද්දස්ස තුල්‍යත්ථං නිවත්තෙති. “සෙත...පෙ.... නවට්ටතී”ති ඉමිනා
රත්තවිතානං හෙට්ඨා කප්පියපච්චත්ථරණෙ සතිපි න වට්ටතීතිදස්සෙති.
කස්මා? රත්තවිතානස්ස අකප්පියත්තා.උභතොලොහිතකූපධානන්ති ඵත්ථ
උභසරූපං දස්සෙතුං වුත්තං “සිසුපධානඤ්ච පාදුපධානඤ්චා”ති. සිසො
උපගන්ත්වා තිට්ඨති ඵත්ථාතිඋපධානං,උප භුසං වා සුඛං
ධාරෙතීතිඋපධානං,බිබ්බොහනං. සචෙ පමාණයුත්තං, තං උපධානං
වට්ටතීති යොජනා.

155. සබ්බවම්මපටික්ඛෙපාදිකථා

255. දීපිපොතකොති දීපිපොතො වියාති දීපිපොතකො
වච්ඡො.හිත්තිදණ්ඩකාදීසුති හිත්තිසම්බන්ධෙසු දණ්ඩකාදීසු.ආදිසද්දෙන
හිත්තිථම්මාදයො සඬිගණ්හාති.

256. යො නසක්කොති අනුපාහනො ගාමං පවිසිතුං, යො ගිලානො
නාමාති යොජනා.

157. සොණකුට්ඨිකණ්ණවත්ථුකථා

257. ඵතෙනාති “කුරරසරෙ”ති
පායෙන.අස්සාතිමහාකච්චානස්ස.පපාතනාමකෙති යස්මා මහාතටො ඵත්ථ
අත්ථි, තස්මා පපාතනාමකො හොති.ඵතෙනාති “පපාතකෙ
පබ්බතෙ”තිපායෙන.අස්සාති මහාකච්චානස්ස. කොට්ඨිඅග්ගිනකං

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
පිළන්ධනංකණ්ණෙ එතස්සත්ථිතිකුටිකණ්ණොති වචනත්ථං දස්සෙන්නො
ආහ “කොට්ඨග්ගසනකං පනා”තිආදි. පිළන්ධති
අනෙනාතිපිළන්ධනං, අලඬිකාරො. දන්තජො චතුත්ථක්ඛරො.
“පසාදජනක”න්ති ඉමිනාපසාදං ජනෙතිපසාදිකොති වචනත්ථං
දස්සෙති. පසාදනීයන්ති පසාදිතඛිං, පසාදිතුං අරහන්ති
අත්ථො. අත්ථවචනන්ති අත්ථො වුච්චති අනෙනාති අත්ථවචනං. පාළියං
ඉදානිපොත්ථකෙසු “පසාදනීය”න්ති පාඨො නත්ථි. “පසාදික”න්තිපදස්ස
පුබ්බෙ “දස්සනීය”න්ති පාඨොයෙව
අත්ථි. උත්තමදමථසමථන්තිඑත්ථදමථසද්දස්ස ඤාණත්ථඤ්ච
ඉන්ද්‍රියසංවරත්ථඤ්ච සමථසද්දස්ස සමාධත්ථඤ්චචිත්තූපසමත්ථඤ්ච
දස්සෙන්නො ආහ “උත්තමං දමථඤ්චා”තිආදි. වසද්දෙනද්වන්දවාකායං
දස්සෙති. විසුකායිකවිජ්ජන්දිතානන්තිවිසුකාය පටිපක්ඛාය පවත්තානං
දිට්ඨිචිත්තසඬ්ඛානානං විවිධවලනානං. “විරියන්ද්‍රිය”න්ති
ඉමිනායතින්ද්‍රියන්ති එත්ථයතසද්දො විරියවාචකොතිදස්සෙති. නාගන්ති
එත්ථ නත්ථි ආගු පාපමෙතස්සාති නාගොති වචනත්ථංදස්සෙන්නො ආහ
“ආගුවිරහිත”න්ති කිං දිවසතො පට්ඨායාති ආහ “මම
පබ්බජ්ජාදිවසතොපට්ඨායා”ති. කණ්ණා මත්තිකා උත්තරි
එත්ථාතිකණ්ණුත්තරාති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ
“කණ්ණමත්තිකුත්තරා”ති. “උපරි”ති ඉමිනා උත්තරසද්දස්ස අත්ථං
දස්සෙති. “ගුන්තං බුරෙහි”ති ඉමිනාගුන්තං
බුරකණ්ටකසදිසත්තාගොකණ්ටකානාමාති දස්සෙති. තෙගොකණ්ටකෙ
රක්ඛිතුන්ති සම්බන්ධො. එවං බරා භූමි හොතිති යොජනා. එතෙහීති
එරගුආදිහි චතුහි තිණෙහි. තන්තිඑරගුතිණං. තෙනාති මොරගුතිණෙන.
ජන්තුස්ස වණ්ණොතිසම්බන්ධො. සෙනාසනං පඤ්ඤපෙසීති එත්ථ කිං නාම
සෙනාසනංපඤ්ඤපෙසීති ආහ “හිසිං වා කටසාරකං වා පඤ්ඤපෙසී”ති.
පඤ්ඤපෙත්වා ව පන සොණස්සආරොචෙසි. කිං ආරොචෙසීති ආහ
“ආවුසො”තිආදි. සත්ථා වසිතුකාමොති සම්බන්ධො.

258. “තස්සසොණස්සා”ති ඉමිනාපටිභාතු තන්ති එත්ථ
“ත”න්තිපදංසාමාන්තෙ උපයොගවචනන්ති දස්සෙති. තන්ති
තව. අට්ඨකචග්ගිකානීති අට්ඨපමාණො, අට්ඨසමුහො වා වග්ගො
එතෙසන්තිඅට්ඨකචග්ගිකාති. කාමසුත්තාදීති (සු. නි. 772 ආදයො) සොළස
සුත්තාති. යොති පුග්ගලො, සමන්තාගතොති සම්බන්ධො. අරියොපීති
පිසද්දො න කෙවලං සුවිසමන්තාගතොයෙව පාපෙ න රමති, අථ
බොඅරියොපීති දස්සෙති. “පටිභාතු ත”න්ති පාඨතො යාව “සුවිති
වුත්ත”න්ති පාඨාකෙසුවියෙව අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු අත්ථි. අයං
බ්වස්සාතිඑත්ථඅස්සසද්දො ආරායාතොති ආහ “භවෙය්‍යා”ති. පරිදස්සෙසීති
පඤ්ච වරානි පරිච්ඡින්නදිත්වා දස්සෙසි. යං වචනංමෙ උපජ්ඣායො
ජානාපෙති, තස්ස වචනස්ස අයං කාලො භවෙය්‍යාති යොජනා.

259. විනයධරපඤ්චමෙනාති එත්ථ උපජ්ඣායපඤ්චමෙනාති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ
 “අනුස්සාවනාවරියපඤ්චමෙනා” ති. උපාහනකොසකොති උපාහනාය පක්ඛිපනොකාසො කොසකො. එළකවම්ම අජවම්මෙසු අකජ්ජියං නාම නත්ථි. මිගවම්මෙ පන කිඤ්චි වට්ඨති, න කිඤ්චි වට්ඨති. තං විහජිත්වා දස්සෙන්නො ආහ “මිගවම්මෙ” ති ආදි. එතෙසං යෙවාති එණිමිගාදීනං ඡන්තමෙව. අඤ්ඤෙසං පනාති ඡහි මිගෙහි අවසෙසානං පන. තෙසං වම්මං නවට්ඨති සම්බන්ධො.

ගාථායං මක්කටො ව කාළසීහො ව සරහො ව කදලිමිගො ව කෙටි යෙ වාළමිගාඅත්ථි, තෙ වාති යොජනා. තෙසන්ති මක්කටාදීනං.

තත්ථාති ගාථාය, මක්කටාදීසු වා. “සිහබ්බාග්ගඅච්ඡතරච්ඡා” ති ඉමිනා වාළමිගානං සරූපං දස්සෙති. එත්තකායෙව වාළමිගාති ආහ “න කෙවල” ති ආදි. එතෙසං යෙවාති සිහබ්බාග්ගඅච්ඡතරච්ඡානමෙව. න වම්මං න වට්ඨති සම්බන්ධො. යෙසන්ති ඡන්තං එණිමිගාදීනං. තෙති ඡඑණිමිගාදිකෙ. හිසච්චං සබ්බෙසං එතෙසං වාළමිගානං වම්මං නවට්ඨති යොජනා. ආහරිත්වා වා න දින්නන්ති ආහරිත්වා වාහත්ථෙ වා පාදමුලෙ වා යපෙත්වා න දින්නං. “ගණනං න උපෙති” ති ඉමිනා ගණනං උපගච්ඡති ගණනුපගන්ති අත්ථං දස්සෙති. අධිට්ඨිතඤ්චාති අධිට්ඨිතං පන. යදානියස්මිං කාලෙ. තතොති කාලතො.

ඉති වම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

6. හෙසජ්ජක්ඛන්ධකං

160. පඤ්චහෙසජ්ජාදිකථා

260. හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ සරදකාලෙ උජ්ජන්තොසාරදිකොති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “සරදකාලෙ උජ්ජන්තොනා” ති. “පිත්තාබ්බොනා” ති ඉමිනා ආබ්බාධස්සසරූපං දස්සෙති. පිත්තාබ්බාධස්ස කාරණං විත්ථාරෙන්නො ආහ “තස්මිං හි” ති ආදි. තෙනාති හෙතුනා. තෙසන්ති හික්ඛුනං. කොට්ඨබ්බන්තරගතන්ති කොට්ඨස්ස අබ්බන්තරං ගතං. අන්තස්ස අන්තො පවිසනං හොතිති අධිජ්ජායො. ආහාරත්ථන්ති ආහාරස්ස කිච්චං, ආහාරෙන වා කත්තබ්බං කිච්චං.

261. නච්ඡාදෙන්ති තාති හෙසජ්ජාති හොජනාති නච්ඡාදෙන්ති. කස්මා? හොජනානං අජීරණත්තා. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “නජීරන්ති” ති. නච්ඡාදත්තා න වාතරොගං පටිජ්ජස්සමිහෙත්තුං සක්කොන්ති. එත්ථ ව “න ජීරන්ති” ති ඉමිනා නච්ඡාදනස්ස කාරණං දස්සෙති. “නවාත...පෙ.... සක්කොන්ති” ති ඉමිනා තස්සෙව ඵලං දස්සෙතිති දට්ඨබ්බං. “සිනිද්ධාති” ති ඉමිනා සිනිහන්තිති සෙනෙහිකානීති

අත්ථංදස්සෙති.හත්තච්ඡන්තකෙනාති එත්ථ හත්තස්ස අච්ඡන්තකංනාම හත්තස්සඅරොචිකං හත්තස්ස රුචියා අනුප්පාදකන්ති ආහ “හත්තාරොචකෙනා”ති.

262. අච්ඡවසන්තිආදීසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. පාළියං “පටිග්ගහිතං නිප්පක්කං සංසට්ඨ”න්ති පදානං කිරියාවිසෙසනං කත්වා “පරිභුඤ්ජිතු”න්ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “කාලෙපටිග්ගහිතන්ති ආදීසු”තිආදි.තෙලපරිභොගෙනපරිභුඤ්ජිතුන්ති එත්ථ කිත්තකං කාලං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති ආහ “සත්තාහකාල”න්ති.

161. මූලාදිහෙසජ්ජකථා

263. මූලහෙසජ්ජාදිවිනිච්ඡයොපීති පිසද්දො අච්ඡවසන්තිආදීසුවිනිච්ඡයං අපෙක්ඛති.ඉධාති හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ.යං යන්ති විනිච්ඡයං.පිසනසිලාති පිසතිඑත්ථාතිපිසනා,සායෙව සිලාති පිසනසිලා. ඉමිනා අවලං හුත්වානිසිද්ධිතිනිසදොති අත්ථං දස්සෙති.පිසනපොතකොති පිසති අනෙතාති පිසනො, සායෙව පොතකොති පිසනපොතකො, ඉමිනානිසදතො පොතකොතිනිසදපොතකොති අත්ථං දස්සෙති.හිඬගුජාතියොති හිඬගුකුලාති.

සාමුද්දන්ති එත්ථ සමුද්දෙසන්තිට්ඨතීති සාමුද්දන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “සමුද්දතිරො”තිආදි. “තිරො”ති ඉමිනා සමුද්දෙති එත්ථ සත්තමිච්ඡන්තියා සමීපත්ථෙ පවත්තභාවංදස්සෙති.පකතිලොඤ්ඤාති සභාවලොඤ්ඤං, න දබ්බසම්භාරෙහිසද්ධිං පවිත්තන්ති අත්ථො. “පබ්බතෙ උට්ඨහති”ති ඉමිනා සිත්ථුනාමකෙ පබ්බතෙඋට්ඨහතීතිසිත්ථවන්ති අත්ථං දස්සෙති. උබ්බිතො භූමිතොරීරති උග්ගච්ඡතීතිඋබ්බිරන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්නොආහ “භූමිතො අඬකුරං උට්ඨහති”ති. ඉමිනා අට්ඨකථානයෙන ඔට්ඨපොතතියක්ඛරොයෙව යුජ්ජති, පොත්ථකෙසු පන චතුත්ථක්ඛරොයෙව දිස්සති. “උබ්බිද්”න්තිපි පායො.බිලන්ති කොට්ඨාසො. තස්මාදබ්බසම්භාරෙහි බිලෙහි සද්ධිං පවිතං බිලන්ති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “දබ්බසම්භාරෙහි සද්ධිං පවිත”න්ති. අභිධානෙ පන (අභිධානෙ 461 ගාථායං) “බිලාල”න්ති පායො අත්ථි.තන්ති බිලං.

264. අස්සාදීනංකායගන්ධො විය කස්සචි කායගන්ධො භොතීති යොජනා.තස්සාපීති හික්ඛුනොපි. පිසද්දෙන කණ්ඩුවාබාධහික්ඛුආදයොපිසම්පිණ්ඨෙති. ඡකණසද්දස්ස අස්සාදීනං මලෙපි පවත්තනතො වුත්තං “ගොමය”න්ති.පාකතිකවුණ්ණමිපිති අපක්කරජනවුණ්ණමිපි.එතමිපිති පාකතිකවුණ්ණමිපි.

තන්ති ආමකමංසං, න බාදීති සම්බන්ධො.තන්ති ආමකලොභිතං වා, න පිවිති සම්බන්ධො.අමනුස්සොති මනුස්සසදිසො භූතො.තන්තිආමකමංසලොභිතං.

265. “අඤ්ජන”න්ති නාමං සාමඤ්ඤන්ති ආහ “අඤ්ජනන්තිසබ්බසඬගාහකවචනමෙත”න්ති.සබ්බසඬගාහකවචනන්තිසබ්බෙසං අඤ්ජනානං සඬගාහකවචනං.එතන්ති “අඤ්ජන”න්තිඑතං වචනං. අඤ්ජති චක්ඛුං මක්ඛෙති අනෙනාතිඅඤ්ජනං,අඤ්ජති චක්ඛුං බ්‍යත්තං කරොතිති වාඅඤ්ජනං,තාලුජොතනියක්ඛරො.කපල්ලන්ති කපල්ලෙ පවත්තං. කපාලඤ්ඤිදිපසිබ්බාය උපරි නිකුජ්ජිත්වා තත්ථ පවත්තං මසි “කපල්ල”න්ති වුව්වති. තමත්ථංදස්සෙන්නො ආහ “දීපසිබ්බතො ගහිතමසි”ති.අඤ්ජනුපපිසනෙහිතිඑත්ථ අඤ්ජනෙහි සද්ධිං උපනෙතුං පිසිතබ්බන්ති අඤ්ජනුපපිසනන්ති වචනත්ථංදස්සෙන්නො ආහ “අඤ්ජනෙන සද්ධිං එකතො පිසිතෙහි”ති. “එකතො”ති ඉමිනා “සද්ධි”න්ති පදස්සෙව අත්ථං දස්සෙති.හීති සව්චං.යංකිඤ්චි අඤ්ජනුපපිසනං වුණ්ණං න න වට්ටතීති යොජනා. අථ වා න වට්ටති න හොති, වට්ටතියෙවාති යොජනා. ඉමස්මිං නයෙ “න වට්ටතී”ති ආබ්‍යාතපදංකිරියාන්තරාපෙක්ඛත්තා කත්තා හොති. ආබ්‍යාතෙසුපි හි කත්තුත්තඤ්චකම්මත්තඤ්ච ලබ්භති.වන්දනන්තිආදීතිසුචිඤ්ඤය්‍යානෙව.

අට්ඨිමයන්තිපදස්ස අතිබ්‍යාපිතදොසං පටික්ඛිපන්නො ආහ “මනුස්සට්ඨිංයපෙත්වා”ති.සලාකට්ඨානියන්ති එත්ථ සලාකා තිට්ඨන්තිඑත්ථාති සලාකට්ඨානියන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “යත්ථා”තිආදි. තත්ථයත්ථාති යස්මිං සුසිරදණ්ඩකාදිකෙ.සලාකන්ති අඤ්ජතිසලාකං.ඔදහන්තීතියපෙත්ති.අංසබද්ධකොති අංසෙ බද්ධති අනෙනාති අංසබද්ධකො.යමකනත්ථුකරණීන්ති නත්ථු කරීයති ඉමායාති නත්ථුකරණී, යමකනත්ථුකරණී යමකනත්ථුකරණී.

267. තං සබ්බංතෙලපාකන්ති සම්බන්ධො. “අති විය බිත්තමජ්ජානී”ති ඉමිනා අති විය බිපියන්තිපක්ඛිපියන්තීති අතිබිත්තානි, තානියෙව මජ්ජානි අතිබිත්තමජ්ජානීති වචනත්ථංදස්සෙති.

පණ්ණසෙදන්තිපණ්ණෙහි සෙදං.අඬගාරානන්තිඅඬගාරෙහි.තත්ථාති තෙසු පංසුචාලිකාදිසු.වාතහරණපණ්ණානීති වාතස්ස අපනයනාති උද්දාලාදීනි පණ්ණානි.තත්ථාති තෙසු පණ්ණෙසු.නානාපණ්ණහඬගකුටීතන්ති නානාපණ්ණානියෙව හඤ්ජිතබ්බට්ඨෙනනානාපණ්ණහඬගං, තෙන කුටීතං නානාපණ්ණහඬගකුටීතං.උණ්හොදකස්සාති උණ්හොදකෙන.තත්ථාතිඋදකකොට්ඨකෙ.

පබ්බෙ පබ්බෙති එළම්භි එළම්භි.යෙනාති පජ්ජෙන. තං පජ්ජං අභිසංඛරිතුන්ති යොජනා. “පාදානං සප්පායභෙසජ්ජ”න්ති ඉමිනා පාදස්ස භිතං පජ්ජන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.තිලකක්කෙනාති එත්ථ කක්කසද්දස්ස චුණ්ණවාචකත්තා “පිට්ඨෙහි”ති චුත්තං. කබලෙන පක්ඛිපනංකබලිකං. සත්තුපිණ්ඩස්ස භත්තකබලසදිසත්තාසත්තුපිණ්ඩන්තිචුත්තං.ආණි වියාති බ්බ්ලා විය.බාරෙනාති ලොණසක්ඛරිකමයෙන බාරෙන. විකාසං රුන්ධතීතිවිකාසිකං,තෙලරුන්ධනපිලොතිකං.වණකම්මන්ති වණස්ස, වණෙ වා කම්මං.

268. සප්පද්ධිකාලෙයෙව කිං සාමං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති ආහ “න කෙවල”න්තිආදි.ඉදන්ති මහාවිකටං, පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. අඤ්ඤෙසු පනාති සප්පද්ධිතො අඤ්ඤෙසුපන. සචෙ භූමිපත්තො ගූථො හොති, පටිග්ගහෙතබ්බොති යොජනා.

269. වසිකරණපානකසමුට්ඨිතරොගොති කන්තිභාවසඬ්ඛාතං වසං කරොති අනෙනාතිවසිකරණං, භෙසජ්ජං, පිවතෙ පානං, තංයෙව පානකං, වසිකරණස්ස පානකං වසිකරණපානකං, තෙනසමුට්ඨිතො රොගො වසිකරණපානකසමුට්ඨිතරොගො. ඉමිනාසරදින්නකාබාධොති එත්ථ සරණියා දින්නෙන වසිකරණපානකෙන සමුට්ඨිතොආබාධො සරදින්නකාබාධොති වචනත්ථං දස්සෙති. සීතාය ආලොලෙතබ්බන්තිසීතාලොලං,උදකං. සීතාසද්දො නඬ්ගලලෙඛාසඬ්ඛාතං ඵාලපද්ධතිංමුඛාතො වදති, ඵාලපද්ධතිකරෙ ඵාලෙ ලග්ගමත්තිකං උපචාරතො වදති. තෙන චුත්තං “සීතාය ආලොලෙතබ්බ”න්ති. අට්ඨකථායම්පි තමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “නඬ්ගලෙනා”තිආදි.

විපක්කගහණිකොති විසෙසෙන පාචාපනගහණිකො.මුත්තහරිතකන්ති එත්ථ “මුත්ත”න්ති සාමඤ්ඤතොචුත්තෙපි ගොමුත්තමෙව ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙන්නො ආහ “ගොමුත්තපරිභාවිතංහරිතක”න්ති. ඉමිනා මුත්තෙන පරිභාවිතං හරිතකං මුත්තහරිතකන්ති වචනත්ථංදස්සෙති.තණ්ඩුලකසටොති තණ්ඩුලධොවනොදකකසටො ධොතසිනිද්ධො, සොවමුග්ගපචිතපානීයොති යොජනා. “මංසරසෙනා”ති ඉමිනා මංසරසොමංසෙන පටිච්ඡාදෙනබ්බන්තිපටිච්ඡාදනීයන්ති චූච්චතීතිදස්සෙති.

163. ගුළාදිඅනුජානනකථා

272. භීතිසච්චං.පක්කත්තාති මුග්ගානං පක්කභාවතො.තෙතිමුග්ගා.

274. අකප්පියකුටියන්ති අකප්පියකුටියා අන්තො.අස්සාති භික්ඛුතො න වට්ටතීති සම්බන්ධො.තම්පිති උණ්හයාගුම්පි. පිසද්දෙන පගෙව ආමිසං පච්ඡන්තිදස්සෙති.උත්තණ්ඩුලභත්තන්ති පක්කතණ්ඩුලතො වියොගොතිඋත්තණ්ඩුලො, උකාරො හි වියොගත්ථවාචකො,

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
 අපක්කතණ්ඩුලොති අත්ථො. උත්තණ්ඩුලමයංහත්තන්ති
 උත්තණ්ඩුලහත්තං. සකිං කුටීතෙසු බීරතක්කාදීසු අග්ගිං දාතුංවට්ඨති
 යොජනා. බිළාලාදීනංසත්තානං සමුහො රුළුභීවසෙනඋක්කපිණ්ඩකොති
 වුවච්ඡති ආහ “බිළාලමුසිකගොධාමඩ්දුසා”ති.විසාසාදහාවෙන
 නිහතමානත්තා කායවාචං දමෙතිදිමකොවිසාසාදොතිආහ “විසාසාදා”ති.

276. තතො නීහටන්ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්තො ආහ
 “යත්ථා”තිආදි.යත්ථාති යස්මිං යානෙ.නීහටන්ති නීහරිත්ථා හරිතං.

278. වනට්ඨං පොක්ඛරට්ඨන්ති එත්ථ වනෙ
 තිට්ඨතීතිවනට්ඨො,පොක්ඛරෙ තිට්ඨතීතිපොක්ඛරට්ඨොති වචනත්ථං
 දස්සෙන්තො ආහ “වනෙ වෙචා”තිආදි. “පදුමිනිගච්ඡෙ”ති ඉමිනා
 පොක්ඛරසද්දො පදුමවාචකොති දස්සෙති. යස්ස බීජංඅඩ්ඤායං න ජනෙති, තං
 ඵලංඅබීජංනාමාති යොජනා.

167. සත්ථකම්මපටික්ඛෙපකථා

279. දුක්ඛෙනරුපතීතිදුරොපයොති දස්සෙන්තො ආහ “දුක්ඛෙන
 රුහතී”ති.සත්ථකම්මං වා වත්ථිකම්මං වාති එත්ථ සත්ථෙත
 කාතබ්බංකම්මංසත්ථකම්මං,වත්ථිපිළනං කාතබ්බං කම්මංවත්ථිකම්මන්ති
 වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “යථාපටිච්ඡන්තෙ”තිආදි. “සුචියා
 වා”තිආදිනා සත්ථකම්මන්ති එත්ථ “සත්ථ”න්තිපදං උපලක්ඛණමත්තන්ති
 දස්සෙති. “සත්ථෙත වා”ති පදං “ජීන්දනං වා ඵාලනංවා”තිපදෙහි
 යොජෙතබ්බං. “සුචියා වා කණ්ටකෙන වා සත්තිකාය වා”තිපදාති
 “විජ්ඣානංවා”ති පදෙන යොජෙතබ්බාති. “පාසාණසක්ඛලිකාය වා
 නබෙන වා”ති පදාති “ලෙඛනං වා”තිපදෙන යොජෙතබ්බාති.එතන්ති
 සත්ථෙත ජීන්දනාදිකම්මං.එත්ථ වාති සත්ථකම්මවත්ථිකම්මෙසු.තත්ථ
 පනාති සම්බාධෙ පන.තෙනාතිබාරාදිනා. වච්චමග්ගෙ යාය
 හෙසජ්ජමක්ඛිතාදානවට්ටියාබාරකම්මං වා කරොන්ති, යාය වෙචනාලිකාය
 තෙලං වා පවෙසෙන්ති, සාහෙසජ්ජමක්ඛිතාදානවට්ටි වා සා වෙචනාලිකා වා
 වට්ටිතියෙවාති යොජනා.

280. තංදිවසන්ති තස්මිංදිවසෙ. කිඤ්චි සත්ථන්ති යොජනා.ඉමායාති
 සුප්පියායඅඤ්ඤං කිඤ්චි අදෙයාං කිම්පි හවිස්සතීති යොජනා.යත්තාමාති
 එත්ථ ත්‍රපච්චයො කාරණත්ථෙ හොතීති ආහ “යස්මා නාමා”ති. “විමංසි”ති
 ඉමිනාපටිචෙක්ඛිති එත්ථ පටිඅවපුබ්බොඉක්ඛධාතු විමංසනත්ථොති
 දස්සෙති.අසුකමංසන්ති අසුකමංසං, අසුකස්ස වා සත්තස්ස මංසං.

169. හත්ථිමංසාදිපටික්ඛෙපකථා

281. අරඤ්ඤකොකානාමාති සසබිළාලාදයො සත්තෙ බාදනත්ථාය
 කුකති ආදදාතීතිකොකොඅරඤ්ඤෙ ජාතො කොකොඅරඤ්ඤකොකො,
 සුනඛසදිසාති ගාමසුනබෙනසදිසා.තෙසන්ති අරඤ්ඤකොකානං.යොපනාති

සුනටො පන, උජ්ජන්තොති සම්බන්ධො.ගාමසුනඛියාති සාමාන්තේ සාමිවචනං.කොකෙනාති සභාදියොගෙ කරණවචනං. තාති පදාති “සංයොගෙනා”ති පදෙනයොජෙතඛිබාති.තස්සාති සුනඛස්ස.

එත්ථාති මනුස්සමංසාදීසු.සජාතිකතායාති සමානජාතිකභාවතො.අනුපද්දවත්ථායාති අනුපද්දවත්ථං, පටික්ඛිත්තාතීතිසම්බන්ධො.ආපත්තීති මනුස්සමංසෙ ථුල්ලවචයෙන, සෙසෙදුක්කටෙන ආපත්ති.උද්දිස්ස කතං පනාති භික්ඛුංඋද්දිස්ස කතමංසං පන.

170. යාගුමධුගොළකාදිකථා

282. එකකොති එත්ථ එකතො අසභායත්තේ කපච්චයොති ආහ “නත්ථි මෙදුතියො”ති.සොති බ්‍රාහ්මණො.වයංකත්ථාති පරිබ්බයං කත්ථා, පටියාදාපෙසි කිරාති යොජනා.අනුමොදනගාථායාති අනුමොදනපකාසකාය ගාථාය. “පත්ථයතං ඉච්ඡත”න්තිපදානං අලමත්ථපයොගෙ සම්පදානත්තා වුත්තං “අලමෙව දාතුන්ති ඉමිනා සම්බන්ධො”ති.සොයෙව ගහෙතඛිබොති “දාතු”න්තිභාවස්ස කත්තුභාවෙන සො එවපායො ගහෙතඛිබොති අත්ථො.

283. යායාගු පචාරණං ජනෙති, සා යාගුභොජ්ජයාගුනාමාති යොජනා.යන්ති කාලං. “ආදිං කත්ථා”ති ඉමිනායදග්ගෙනාති එත්ථ අග්ගසද්දො ආදායත්ථො කිරියාවිසෙසනත්තේකරණවචනත්තිදස්සෙති. “සග්ගතිබ්බත්තකපුඤ්ඤ”න්ති ඉමිනාසග්ගාති එත්ථ ඵලූපචාරං දස්සෙති.සොති ගුළො.

284. තථාරූපෙනාති තථාසභාවෙන. ගුළස්ස අනුරූපසභාවෙනාති අත්ථො.

173. පාටලිගාමවත්ථුකථා

285. යථා සබ්බංසන්ථතං හොති, එවං තථා සබ්බසන්ථරිසන්ථතන්ති යොජනා.

286. සුනිධො ව වස්සකාරො වාති එත්ථ වකාරෙහි ද්වන්දවාකායං දස්සෙති.ආයමුඛපච්ඡින්නත්ථන්ති සුඛිකමුඛස්ස පච්ඡෙදනත්ථං. “සරවත්ථුනී”ති ඉමිනා වත්ථුසද්දස්ස කාරණදඛිබ්බත්තේ පටික්ඛිපිත්ථා භූහෙදත්ථංදීපෙති. තා දෙවතා නාමෙත්ති කිරාති යොජනා.යථානුරූපන්ති යංයං හොගබ්ලානුරූපං.ලොකෙති සත්තලොකෙ.සද්දොති කිත්තිසොසො.තෙනෙවාති තෙනසද්දස්ස අබ්භුග්ගතහෙතුනා එව. “ඔසරණට්ඨානං නාමා”ති ඉමිනාඅරියං ආයතනන්ති එත්ථ ආයතනසද්දො සමොසරණට්ඨානත්තේදස්සෙති.යත්තකං කයවික්කයට්ඨානං නාමාති සම්බන්ධො. “වාණිජානං...පෙ.... කයවික්කයට්ඨානංනාමා”ති ඉමිනා වණිජා පතන්ති සන්තිපතන්ති එත්ථාතිවණිජ්ජතොති වචනත්ථං දස්සෙති.

“වණ්ණපපතො”ති වත්තබ්බෙජකාරලොපොති දට්ඨබ්බො. පාළියං “තෙස”න්ති පාඨසෙසස්ස අජ්ඣාහරිතබ්බභාවංදස්සෙතුං වුත්තං “තෙසං අරියායතනවාණ්ණපපතාන”න්ති. තෙසන්ති ච සාමාන්තො සාම්ච්චනං, නිද්ධාරණන්තො වාචිහත්තපාදානන්තො වා. ඉදන්ති පුරං. පුට්ඨෙදනන්ති එත්ථ පුට්ඨං භින්නන්ති එත්ථාතිපුට්ඨෙදනන්ති වචනන්තං දස්සෙන්නො ආහ “භණ්ඩකභෙදනට්ඨාන”න්ති. “සමුච්චයන්තො වාසද්දො”ති වුත්තවචනං. විත්ථාරෙන්නො ආහ “තත්ත භි”ති ආදි. තත්ථතත්තාතිපාටලිපුත්තෙ, තිසු වා අග්ගිඋදකමිථුභෙදෙසු. “අඤ්ඤමඤ්ඤභෙදා”ති ඉමිනාමිථුභෙදාති එත්ථ මිථුසද්දස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤවෙච්චනභාවං දස්සෙති. උච්චිපකුල්ලසද්දානං අත්තො සමානෙපි කරණවිසෙසං දස්සෙන්නො ආහ “උච්චිප”න්ති ආදි. උච්චි වුච්චති උදකං, තතො පාති රක්ඛතිති උච්චිපො. කං වුච්චති උදකං, තස්මිං උලති ගච්ඡතිති කුල්ලො.

අණ්ණවන්ති එත්ථ අණ්ණවො නාම කිංසමුද්දස්ස නාමන්ති ආහ “අණ්ණව”න්ති ආදි. “අණ්ණව”න්ති එතං නාමං උදකට්ඨානස්ස අධිවචනන්ති යොජනා. අණ්ණො වුච්චති උදකං, තං එතස්මිං අත්ථිති අණ්ණවො. සරසද්දස්ස අකාරාදිමිති ච කණ්ඨෙ ච පචත්තනතො වුත්තං “සරන්ති ඉධ නදී අධිජ්ජෙතා”ති. ඉධාති ඉමිස්සං ගාථායං. ඉදන්ති අත්ථජානං.

යෙනි අරියා. තෙනි අරියා, තරන්ති තිසම්බන්ධො. විසජ්ජපල්ලොතිති එත්ථ විසජ්ජසද්දො ත්වාපච්චයන්තො, පල්ලෙසද්දො නින්තට්ඨානවාචකොති ආහ “විසජ්ජ...පෙ.... නින්තට්ඨානාති”ති. අයං පන ජනො කුල්ලං බන්ධතිති යොජනා. තිණ්ණාමෙධාවිනො ජනා ඉති වුත්තං භොතිති යොජනා.

287. අනනුබොධාති එත්ථ කාරණන්තො නිස්සක්කවචනන්ති ආහ “අබුජ්ඣනෙනා”ති. සන්ධාවිතං සංසරිතන්ති එත්ථ තපච්චයස්ස කම්මන්තං සන්ධාය වුත්තං “මයා ච තුම්භෙහි වා”ති. ඉමිනාකත්තුන්තො සාම්ච්චනන්ති දස්සෙති. “අථ වා”ති ආදිනා තපච්චයස්ස භාවන්තංදස්සෙති. සංසිතන්ති එත්ථ සරධාතුයා රකාරො ලොපොති ආහ “සංසරිත”න්ති. “තණ්හාරජ්ජු”ති ඉමිනා භවතො භවං තෙතිති භවතෙත්තිති වචනන්තො තණ්හාරජ්ජු භවතෙත්ති නාමාතිදස්සෙති.

289. වණ්ණවත්ථාලඬිකාරානිසාමඤ්ඤවසෙන “නිලා”ති වුත්තානිති ආහ “නිලාති ඉදං සබ්බසම්මානක”න්ති. තත්ථාති “නිලා”ති ආදිපාඨෙ. තෙසන්ති ලිච්ඡවීතං. පකතිවණ්ණො නිලා නභොන්තිති යොජනා. එතන්ති “නිලා”ති ආදිවචනං. පට්ඨන්තෙසිති එත්ථ වතුධාතු උපසග්ගවසෙන වා අත්ථාතිසයවසෙන වාපහරණන්තොති ආහ

“පහාරෙසී”ති. “සජනපද”න්ති ඉමිනාසාහාරන්ති එත්ථ ආහාරසද්දො ජනපදන්ථොති දස්සෙති. ජනපදො භියස්මා නගරස්ස පරිවාරභාවෙන ආහරිතබ්බො, ඉමස්මා ච රාජපුරිසා බලිං ආහරන්ති, තස්මාආහාරොති වුත්තො. සජනපදං වෙසාලිං දජ්ජෙය්‍යාථාති යොජනා. අඬගුලිංචොටෙසුන්ති එත්ථ පුට්ඨාතු සඤ්චලනන්ථොති ආහ “අඬගුලිං වාලෙසු”න්ති. ඉත්ථිකායාති ඉත්ථියෙව පුරිසතො බුද්දකට්ඨෙන ඉත්ථිකා, තාය.

178. සීහසෙනාපතිවත්ථුකථා

290. ධම්මස්ස ච අනුධම්මන්ති එත්ථ ධම්මසද්දො කාරණන්ථොති ආහ “කාරණස්ස අනුකාරණ”න්ති. “පරෙහි”ති පදං “වුත්ත”ඉති පදෙ කත්තා. “වුත්තකාරණෙනා”තිපදං “සකාරණො”තිපදෙ කරණං. කොචි අජපමන්තකොපි තුම්භාකංවාදොති යොජනා. “විඤ්ඤහි”ති පදං “ගරහිතබ්බ”ඉති පදෙ කත්තා. “ගරහිතබ්බකාරණ”න්ති පදං “න ආගච්ඡති”ති පදෙ කම්මං. අනබ්භක්ඛාතුකාමාති එත්ථ අභිත්‍යුපසග්ගො අභිභවනන්ථොආපුබ්බො බාධාතු පකථනන්ථොති ආහ “අභිභවිත්ථා න ආචික්ඛිතුකාමා”ති.

293. අනුච්චවකාරන්ති එත්ථ අනුච්චවසද්දො විචධාතුත්ථාපච්චයන්තොති ආහ “අනුච්චිත්ථා”ති. “චිත්තෙන්ථා”ති ඉමිනා විචධාතුයාඤ්ඤාණන්ථං දස්සෙති. “කාතබ්බ”න්ති ඉමිනා කාතබ්බන්තිකාරන්ති වචනන්ථං දස්සෙති. පටාකන්තිධජපටාකං. “ආභිණ්ඨෙය්‍යු”න්ති ඉමිනාපරියායෙය්‍යුන්තිඑත්ථ පරිපුබ්බආපුබ්බ යාධාතුයා ගත්තන්ථං දස්සෙති. පාලියං “පරිහරෙය්‍යු”න්තිපි පාඨො. ආභිණ්ඨෙය්‍යුන්තිආභිණ්ඨන්ති. මුද්ධජො තතියක්ඛරො. ඔපානභූතන්ති එත්ථ ඔපානො විය භූතො ඔපානභූතොති අත්ථං දස්සෙන්තොආහ “පටියත්තඋදපානො විය යිත”න්ති. “උදපානො”ති ඉමිනා ඔපානසද්දො උදපානන්ථොතිදස්සෙති. උදපානො හි සබ්බෙ ජනා ඔසරිත්ථා පිවන්ති එත්ථාතිඔපානොති වුච්චති. ඉමෙසන්ති නිගණ්ඨානං. හීති සච්චං, යස්මා වා. සම්පත්තානං දානං දාතබ්බමෙව, තස්මා මා උපච්ඡිත්ථිත්ථාති යොජනා. උද්දිස්සාතිත්ථාපච්චයන්තසද්දො “කත”න්ති උත්තරපදෙන සමාසොති ආහ “උද්දිස්සිත්ථාකත”න්ති. එසෙව නයො“පටිච්චකම්ම”න්ති එත්ථාපි.

294. පටිච්චකම්මන්ති එතං නාමං නිමිත්තකම්මස්ස අධිවචනන්ති යොජනා. යොති යො කොචි ජනො. වධකස්ස පාණසාතකම්මං හොති විය, තස්සාපිහොතිති යොජනා. න ජීරන්තීති එත්ථ ජරධාතු ගත්තන්ථොති ආහ “න ගච්ඡන්ති”ති.

179. කප්පියභූමිඅනුජානනකථා

295. බහාරාමකොට්ඨකෙති එත්ථ සමීපත්ථෙ භූමිමච්චනන්ති ආහ
 “බහාරාමකොට්ඨකසමීපෙති ආරාමකොට්ඨකස්ස බහි සමීපෙති
 අත්ථො”ති. අවිජන්තිති වසන්ති. එතන්ති “පච්චන්තිම”න්ති එතං
 වචනං. ධුරවිහාරොපීති පධානවිහාරොපි. තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං
 යානෙ. අනුපගෙයෙවාති පාතොයෙව. ඔරවසද්දන්ති උච්චරවසඬ්ඛාතං
 සද්දං. කපිලසුත්තපරියොසානෙනි සුත්තනි පාතෙ (සු. නි. අට්ඨ.
 2. කපිලසුත්තවණ්ණනා) සඬ්ගහිතස්ස කපිලසුත්තස්ස පරියොසානෙ.
 පඤ්චසතානං කෙවට්ටපුරිසානන්ති සම්බන්ධො.

උස්සාවනන්ති කාදිසු එවං විනිවිජයොවෙදිතබ්බොති යොජනා. යො
 විහාරො කරියතීති සම්බන්ධො. භූමියා ගති විය ගති එතෙසන්ති භූමිගතිකා.
 පතිට්ඨාපෙත්තෙහි බහුහි භික්ඛුහි පතිට්ඨාපෙතබ්බොති සම්බන්ධො.
 නිවිජාරෙත්තෙහි භික්ඛුහි තියොජනා. සයන්ති භික්ඛු. තං පනාති “සඬ්ඝස්ස
 කප්පියකුට්ටිං අධිට්ඨාමී”ති වචනං. පන. අවත්වාපීති පිසද්දො තථා
 “චත්වාපී”ති අත්ථං සමිපිණ්ඨෙති. අට්ඨකථාසු තිමහා අට්ඨකථාදිසු තිසු
 අට්ඨකථාසු. එත්ථාති උස්සාවනන්ති කකුටියං. “සමකාලං වට්ටති”ති
 වචනං දළ්භිකරොත්තො ආහ “සචෙ භී”ති ආදි. වචනෙති
 “කප්පියකුට්ටිං කරොමා”ති වචනෙ. තස්මින්ති ථම්මෙ. තෙනෙවාති
 අකතභාවෙනෙව. භීති සච්චං. එත්ථාති බහුසු.

යතොති ඉට්ඨකසිලාමත්තිකාපිණ්ඩතො. චුත්තන යෙනෙවාති “බහුහි
 සමපරිවාරෙත්වා කප්පියකුට්ටිං කරොමා”ති චුත්තන යෙනෙව. ඉට්ඨකාදයොති
 “කප්පියකුට්ටිං කරොමා”ති අධිට්ඨාතබ්බ ඉට්ඨකාදයො. අන්ධකට්ඨකථායං
 චුත්තන්ති සම්බන්ධො. තථාති යථා අන්ධකට්ඨකථායං චුත්තං, තථා.
 ථම්මාදීනි උක්ඛිපිත්වා පතිට්ඨාපනඤ්ච “කප්පියකුට්ටිං කරොමා”ති
 සාවනඤ්ච අන්තං පරියොසානමෙති ස්සාති උස්සාවනන්ති කා.

තාසුති ද්විසු ගොනිසාදිකාසු. යත්ථාති කුටියං. නෙව ආරාමො
 පරික්ඛිත්තො භොතීති සම්බන්ධො. පුන යත්ථාති කුටියං. අයන්ති
 කුටි. උභයත්ථාපීති ආරාමවිහාරගොනිසාදිකාසු ද්විසුපි.
 බහුතරං පරික්ඛිත්තොපි පරික්ඛිත්තොයෙව නාමාති
 යොජනා. එත්ථාති උපඬ්ඪපරික්ඛිත්ත බහුතරපරික්ඛිත්ත ආරාමෙ. ගාවො
 පවිසිත්වා යථාසුඛං නිසිදන්ති එත්ථාති ගොනිසාදාගොසාලා. ගොනිසාදා
 වියාති ගොනිසාදිකාකුටි.

මනුස්සා වදන්තිති සම්බන්ධො. එසාති කුටි. චුත්තෙපීති පිසද්දෙ,
 “කප්පියකුට්ටිං දෙමා”ති වාක්‍යං අපෙක්ඛති. අන්ධකට්ඨකථායං
 චුත්තන්ති සම්බන්ධො. යස්මා වට්ටති, තස්මාති
 යොජනා. තෙසන්ති සෙසසහධම්මික දෙවමනුස්සානං. තෙහීති සෙසසහධම්මික

විනයපිටකේ

පාවිත්‍යාදියොජනා

මහාවග්ගයොජනා

දෙවමනුස්සෙහි. පුනච්ඡි වුත්තං, කිං වුත්තන්ති ආහ
“හික්ඛුස්ස...පෙ....හොති”ති.අපීති තදඤ්ඤෙසං.තන්තිවචනං.හීති සච්චං,
යස්මා වා. සඬ්ඝස්ස සන්තකමෙව වාහික්ඛුස්ස සන්තකමෙව වාති යොජනා.
ඉති තස්මා සුචුත්තන්ති සම්බන්ධො. ගහපතීනංසන්තකංගහපතිකුට්.
“කම්මවාචං සාවෙත්වා”ති ඉදංඋපලක්ඛණමත්තං කම්මවාචමචත්වා
අපලොකනෙනපි කප්පියත්තා. කම්මවාචායවා අපලොකනෙන වා
සම්මතිතබ්බාතිසම්මුතිකුට්. ඉතිසද්දො පරිසමාපනත්ථො.

යං ආමිසං වුත්ථං, සබ්බං තං ආමිසන්තියොජනා.
අකප්පියභූමියංසහසෙය්‍යාපහොනකෙ ගෙහෙ වුත්ථං ධර්මන්ති සම්බන්ධො.
යං පන සඬ්ඝිකං වා පුග්ගලිකංවා අත්ථීති යොජනා.තෙසංයෙවාති
හික්ඛුහික්ඛුනීනමෙව. එකරත්තම්පි ධර්මං යං සන්තකං අත්ථීති
යොජනා.තන්ති සඬ්ඝිකාදි.තත්ථාතිඅකප්පියභූමියං
සහසෙය්‍යාපහොනකගෙහෙ.එතන්තිඅත්තොවුත්ථඅත්තොපක්කසඬ්ඛාතං
යාවයාමකාලිකං, “න කප්පතී”ති බ්‍යතිරෙකස්සඅන්වයං දස්සෙන්නො ආහ
“සත්තාහකාලිකං පනා”තිආදි.

තත්‍රාති පුරිමවචනාපෙක්ඛං. තත්‍ර වචනෙතිහි අත්ථො. සාමණෙරො
දෙතීති සම්බන්ධො. යංකිඤ්චි තණ්ඩුලාදිකං ආමිසන්ති
යොජනා.මුඛසන්තිධි නාමාති ආපත්තියා මුඛො උපායො සන්තිධි
නාමාතිඅත්ථො.තත්ථාති මහාපච්චරියං, මුඛසන්තිධිඅත්තොවුත්ථෙසුවා.
හික්ඛු පච්චත්වා පරිභුඤ්ජනීති සම්බන්ධො.ආමිසසංසට්ඨන්ති ආමිසෙන
සංසග්ගං.

ජහිතවත්ථුකාති ජහිතං වත්ථු එතාසන්තිජහිතවත්ථුකා.
උස්සාවනන්තිකා කතාති සම්බන්ධො.සාතිඋස්සාවනන්තිකා.යො යොති
ථම්මො වා හිත්තිපාදො වා.ඉට්ඨකාදීහි කතා උස්සාවනන්තිකාති
යොජනා.වයස්සාතිඅධිට්ඨානස්ස.යෙහි පන
ඉට්ඨකාදීහිආදිසද්දෙනථම්මසිලාමත්තිකායො සඬ්ගණ්භාති.තදඤ්ඤෙසුති
තෙහිඅධිට්ඨිතඉට්ඨකාදීහි අඤ්ඤෙසු.

පාකාරාදිපරික්ඛෙපෙතිඋපචාරසීමාපරිච්ඡින්නස්ස ආරාමස්ස
පාකාරාදිනා පරික්ඛෙපෙ කතෙ.පාකාරාදීති ආදිසද්දෙන වතිං
සඬ්ගණ්භාති.කප්පියකුට්. උද්ධුං වට්ටතීති ගොනිසාදිකාය අභාවෙන
සෙසාසුතීසු කප්පියකුට්සු යංකිඤ්චි කප්පියකුට්. උද්ධුං
වට්ටතීතිඅත්ථො.තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං ධානෙ.ඉතරා පනාති
උස්සාවනන්තිකගොනිසාදිකාහි අඤ්ඤා.ද්වෙති උභො ගහපතිසම්මුතියො,
ජහිතවත්ථුකාව භොන්තීතිසම්බන්ධො.පක්ඛපාසකමණ්ඩලන්ති ද්වෙ
පක්ඛෙ අපතනත්ථායපසති බන්ධනීති පක්ඛපාසකො, මණ්ඩලන්ති

ඡදනකොට්ඨොපානසීනංඋපරි යපිතකට්ඨවිසෙසො, පක්ඛපාසකො ච මණ්ඩලඤ්ච පක්ඛපාසකමණ්ඩලං.

යත්‍රාති යස්මිං යානෙ.අනුපසම්පන්නස්ස දත්වාති
අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙනඅනුපසම්පන්නස්ස දත්වා. විවරවිකප්පනං විය
සාපෙක්ඛවිස්සජ්ජනම්පි වට්ටතීතිවදන්ති.තත්‍රාති පුරිමවචනාපෙක්ඛං.සොති
කරවිකතිස්සත්ථෙරො, පස්සිත්වා පුච්ඡීති සම්බන්ධො.ථෙරොති
මහාසිවත්ථෙරො.ලුඛදිවසෙතිඅසිනිද්ධදිවසෙ.තතොති බ්‍රවනතො, පරන්ති
සම්බන්ධො.නන්ති මහාසිවත්ථෙරං.පමුඛෙති ගබ්භස්සපමුඛෙ.තන්ති
සබ්බිකුම්භිං.බහීති විහාරස්ස බහි.සොතිමහාසිවත්ථෙරො.

180. මෙණ්ඩකගහපතිවත්ථුකථා

296. “බහිද්වාරෙ”තිඵත්ථ කස්ස බහිද්වාරෙති ආහ
“ධඤ්ඤාගාරස්සබහිද්වාරෙ”ති.ආලකථාලිකන්ති ඵත්ථ
ආලකතණ්ඩුලපචනකංගණ්භකථාලි ආලකථාලි, තාය පචිතං හත්තං
ආලකථාලිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ
“ආලකතණ්ඩුලපචනකථාලික”න්ති.බ්‍යඤ්ජනභණ්ඩිකන්තිබ්‍යඤ්ජනපරික්ඛ
බාරිකං, බ්‍යඤ්ජනපරිවාරකන්ති අත්ථො. ඉමිනාසුපභිඤ්ජනකන්ති ඵත්ථ
සුපසද්දො බ්‍යඤ්ජනවාචකො, භිඤ්ජනකසද්දොභණ්ඩිකපරියායොති
දස්සෙති.දාසකම්මකරපොරිසන්ති ඵත්ථදාසපොරිසා ච කම්මකරපොරිසා ච
දාසකම්මකරපොරිසං, සමාහාරද්වන්දො පුබ්බපදෙඋත්තරලොපො, ඉති
ඉමමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “දාසපුරිසෙ ච කම්මකරපුරිසෙ
වා”ති.පොරිසසද්දොපි පුරිසසද්දෙන සමානො “පුරිසො ඵච පොරිසො”ති
අත්ථොන.ධුචභත්තෙනාති ඵත්ථධුචසද්දොනිච්චපරියායොති ආහ
“නිච්චකාල”න්ති. දුශ්භෙන බීරෙනාති සම්බන්ධො. “මෙණ්ඩකවත්ථුස්මිං
පනා”ති පායතො පටියාය යාව “බණ්ඤ්ඤෙව දුශ්භෙනා”තිපායා
කෙසුචියෙව අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු අත්ථි.ඵත්ථාති
මෙණ්ඩකවත්ථුම්භි.ගොරසෙතිගවයෙහි නිබ්බත්තෙ
බීරදධිතක්කනවනීතසබ්බිසඬිබාතෙ රසෙ.පාථෙය්‍යන්ති පථස්ස හිතං
පාථෙය්‍යං.ඤ්ඤත්වාති පාථෙය්‍යම්ච්ඡතීති ඤ්ඤත්වා.භික්ඛාචාරවත්තෙන වාති
අඤ්ඤාතකඅපචාරිතට්ඨානතොභික්ඛාචාරවත්තෙන වා.යාවිත්වාපීතිපිසද්දො
පගෙව භික්ඛාචාරවත්තෙනාති දස්සෙති. යත්තකෙනපාථෙය්‍යෙනාති
සම්බන්ධො.

182. කෙණ්ඩයජට්ඨවත්ථුකථා

300. කාපෙහීති ඵත්ථ කාපස්ස ගණනං දස්සෙන්නො ආහ
“පඤ්චහිකාපසතෙහී”ති. ඵකෙන කාපෙන ද්වින්නං කුටානං ගහිතත්තා
වුත්තං “කුටසහස්ස”න්ති.වොති තුම්භෙ. සුට්ඨු පසන්නොති සම්බන්ධො.

තත්ථාති “අට්ඨ පානානී”ති පාඨෙ, අට්ඨසු පානෙසු වා. “අම්බෙහි කතපාන”න්ති ඉමිනා මජ්ඣෙකොලොපසමාසං දස්සෙති. තත්ථාති ආමපක්කෙසු. කරොන්තෙන කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. ආදිච්චපාකෙනාති ආදිච්චහෙතුනා පවනෙන. පුරෙහත්තමෙව කප්පතීති හික්ඛුනා සං. කතත්තා පුරෙහත්තමෙවකප්පතී. තෙන වුත්තං “අනුපසම්පන්නෙහි”ති ආදි. කතං අම්බපානන්ති සම්බන්ධො. සබ්බපානෙසුති ජම්බුපානාදියු සබ්බෙසු පානෙසු.

තෙසුති ජම්බුපානාදියු සත්තසු පානෙසු. පනසද්දොවිසෙසත්ථ ජොතකො. ජම්බුඵලෙහිති ආමෙහි වා පක්කෙහි වා ජම්බුඵලෙහි. අට්ඨකෙහිති අට්ඨ අස්මිමත්ථීති අට්ඨිකං ඵලං. ජාතිරසෙනාති යථා ජාතෙන රසෙන. ඉමිනා මධුසක්ඛරකප්පුරාදිහි න යොජෙන බ්බොති දස්සෙති. තං පනාති මධුකපානං පන. මුද්දිකාති මුද්දිකඵලාති. සාලුකෙති කන්දෙ. සත්තන්තං ධඤ්ඤානං ඵලරසන්ති තණ්ඩුලධොවනොදකං. “පක්කඛාකරස”න්ති ඉමිනා අපක්කඛාකරසං වට්ටතීති දීපෙති. හීති සච්චං, විත්ථාරො වා. රසොති පක්කරසො. පටිග්ගහෙත්වා යජිතසබ්බිආදිහි පක්කානං යාවජීවිකානං පත්තානං රසොති යොජනා. පක්කං යාවජීවිකපත්තරසන්ති සම්බන්ධො. යාවකාලිකපත්තානම්හිති පිසද්දො පගෙව යාවජීවිකපත්තානන්ති දස්සෙති. යං පානන්ති යං මධුකපුෂ්ඨරසපානං. සොති මධුකපුෂ්ඨරසො. තෙනාති මධුකපුෂ්ඨෙන. යතො කාලතො පටියාය මජ්ජං න කරොන්ති, තතොති යොජනා. උච්ඡුරසොති කසටො පච්ඡාහත්තං වට්ටති සත්තාහකාලිකත්තා. ඉමෙ වත්තාරො රසාති ඵලපත්තපුෂ්ඨ උච්ඡුරසසඬ්ඛාතා ඉමෙ වත්තාරො රසා. අග්ගිහුත්තමුඛාති යඤ්ඤා අග්ගිහුත්තමුඛා, අග්ගිහුත්තසෙට්ඨාති අත්ථො.

183. රොජමල්ලාදිවත්ථුකථා

301. සඬ්ඛරමකංසුති එත්ථ සඬ්ඛරසද්දස්ස යුද්ධත්ථාදියු පවත්තනතො ඉධ පටිඤ්ඤාතත්ථෙති දස්සෙන්නො ආහ “කතිකමකංසු”ති. කතිකන්ති පටිඤ්ඤාතසඬ්ඛාතං කතිකං. උළාරං බොති එත්ථ උළාරසද්දො සෙට්ඨවා වකො. සෙට්ඨන්ති වසුන්දරමෙවාති ආහ “සුන්දරං බො තෙ ඉද”න්ති. තෙනිතුය්හං. “බහුකතො”ති පදස්ස කතබහුමානොති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “පසාදබහුමානෙනා”ති. “පිට්ඨමයං බාදනීය”න්ති ඉමිනා පිට්ඨබාදනීයන්ති එත්ථ මයසද්දලොපං දස්සෙති.

303. පටිභානෙය්‍යකාති එත්ථ පටිභානෙ නියුත්තා පටිභානෙය්‍යකාති දස්සෙන්නො ආහ “පටිභානසම්පන්නා”ති. “නිද්දොසසිප්පා”ති ඉමිනා පරියොදාතසිප්පාති එත්ථ පරිසමන්තතො ඔදාතං සිප්පං එතෙසන්ති පරියොදාතසිප්පාති අත්ථං දස්සෙති. සිප්පත්ථීකෙහි සියති

සෙවියතීතිසිප්පං, සිප්පිකානං භිතාය සෙති පවත්තතීති වාසිප්පං, ඔට්ඨපො පට්ඨමක්ඛරො. නාළියාවාපකෙනාති පදස්ස ද්වන්ද්වාචං දස්සෙත්තො ආහ “නාළියා චෙවආවාපකෙන වා”ති. ඉමිනා යකාරො පදසන්ධිමත්තොති දස්සෙති. “නාළියා වාපසිඛ්ඛකෙනා”තිපි පායො, සො අපායොයෙව. කො ආවාපකො නාමාති ආහ “ආවාපකො නාම යත්ථා”තිආදි. තත්ථයත්ථාති යස්මිං ථවිකෙ. ඉමිනා ආහරිත්වා යථාලද්ධං වපන්තිපක්ඛිපන්ති එත්ථාතිආවාපකොති වචනත්ථං දස්සෙති. වපඛිපතික්ඛෙපෙති ධාතුපායෙසු (සද්දතීතිධාතුමාලායං 15 පකාරන්තධාතු) චුත්තං. ඉධ පනපක්ඛිපනොති දට්ඨබ්බො. තෙන චුත්තං “පක්ඛිපන්ති”ති. පරිහරිතුමෙවාති පරිග්ගහෙත්වාහරිතුමෙව. චෙතනන්ති හතිං. යොති හික්ඛු. තං වාති පරිහරිතබුරහණ්ඩංවා. අඤ්ඤං වාති අඤ්ඤස්ස සන්තකං වා.

304. ඉදන්ති දසමහාගදානං. දස කොට්ඨාසෙති දසපට්ඨිසෙ.

185. වතුමහාපදෙසකථා

305. ඉදං න කප්පතීතිආදීති “ඉදං න කප්පතී”තිආදයො ඉමෙ වත්තාරොමහාපදෙසෙති යොජනා. අපස්සයං කත්වා දිසියන්ති එත්ථාතිඅපදෙසාඛකාසා, අපස්සයං කත්වා දිසියන්ති එතෙහීති වාඅපදෙසාකාරණා, “මහන්තා අපදෙසාමහාපදෙසා. තඤ්ඤාති මහාපදෙසසඬ්ඛාතං තඤ්ඤෙව සුත්තං, ගහෙත්වාති යොජනා. පරිමද්දන්තාති පුනප්පුනං මද්දන්තා, උපපරික්ඛන්තාති අත්ථො. ඉදන්ති කාරණං. තත්තිනවමහාඵලඅපරණ්ණං. තානීති බුද්දකඵලපානාති. හීති සච්චං.

තෙසන්ති ඡන්තං වීචරානං. තත්ථාති ඡසු අනුලොමචීවරෙසු. “පාණකෙහි සඤ්ජාතවත්ථ”න්ති ඉමිනාකොසෙයාවත්ථභාවං දස්සෙති. ද්වෙ පටාති වීනපටසොමාරපටා. දුකුලං සාණස්ස අනුලොමන්ති යොජනා.

තෙසංයෙවාති ද්වන්තං පත්තානමෙව. තෙසංයෙවාති තිණ්ණං තුම්බානමෙව. තෙසංයෙවාති ද්වන්තං කායබන්ධනානමෙව. සෙතච්ඡත්තන්ති සෙතෙහි වත්ථෙහි කතං ඡන්තං. තෙසංයෙවාති තිණ්ණං ඡත්තානමෙව.

සම්භින්නරසන්ති සංසග්ගරසං. එත්ථහිජ්ජිත්ථාතිහින්තොති වචනත්ථෙන හිදිධාතුද්විධාකරණසඬ්ඛාතො හෙදත්ථො හොති, ධාත්වත්ථබ්බාධකෙන සංත්ථූපසග්ගෙන හිදිධාතුයාහෙදත්ථං බාධෙත්වා සංසග්ගත්ථවාචකො හොතීති දට්ඨබ්බං. ඡල්ලිමිපිති තච්ඡි. සකලෙනෙවාතිඡල්ලියා එව. පායාසෙන අසංසට්ඨං යං සබ්බීති යොජනා. තානීතිතක්කොලජාතිඵලාදීති. යට්ඨිමධුකාදීසුපිතිමධුලට්ඨිකාදීසුපි.

“ලට්ඨිමධුකාදීසුපි” ති වා පායො, සො අපායොයෙව. යං යන්ති වත්ථු. යථාති යෙනාකාරෙන, ධොවියමානෙ තච්ඡියමානෙති සම්බන්ධො.

සම්භින්නරසන්නිවත්වා තමෙවත්ථං දස්සෙතුං වුත්තං “සංසට්ඨ” න්ති. සභාවන්ති යාවකාලං කප්පියසභාවං. තස්මාති යස්මා උපනෙති, තස්මා. තෙනාති සත්තාහකාලිකෙන. තදහුපටිග්ගහිතන්ති තදහෙව පටිග්ගහිතං. ද්විහපටිග්ගහිතෙන සත්තාහකාලිකෙනාති සම්බන්ධො.

එත්ථාති කාලිකසංසග්ගෙ. ආපත්තියො වෙදිතබ්බාති යථාක්කමං ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිං හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ.

ඉති හෙසජ්ජක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

7. කථිනක්ඛන්ධකං

187. කථිනානුජානනකථා

306. කථිනක්ඛන්ධකෙපාවෙය්‍යකාති එත්ථ පාවාරට්ඨෙය් නිවසන්තිති පාවෙය්‍යකාති වචනත්ථං දස්සෙත්තො ආහ “පාවාරට්ඨවාසිනො” ති. තත්ථාති පාවානාමකෙ රට්ඨෙය්. එකො පිතා එතෙසන්ති එකපිතුකා. තෙ ව තෙ භාතරො වෙති එකපිතුකභාතරො, තෙසං. එතන්ති “පාවෙය්‍යකා” ති එතං නාමං. තෙසුති පාවෙය්‍යකෙසු. “ධුතඬිගසමාදානවසෙනා” ති විසෙසනස්ස ඛ්‍යවච්ඡෙදභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “න අරඤ්ඤවාසමත්තෙනා” ති. විසෙසනඤ්ඤි දුට්ඨං ඛ්‍යවච්ඡෙදං, තප්පාකට්ඨකරණඤ්ඤාති. තෙසන්ති පාවෙය්‍යකානං. පිණ්ඩපාතිකාදිභාවෙපිති සම්බන්ධො. පිසද්දො ආරඤ්ඤකං අපෙක්ඛති. එතන්ති “සබ්බෙ ආරඤ්ඤකා” ති ආදි එතං වචනං. ඉමෙපනාති පාවෙය්‍යකා පන. උදකසංගහෙති එත්ථ උදකෙන සංගහෙතබ්බන්ති දස්සෙත්තො ආහ “උදකෙන සංගහිතෙ” ති. “ථලෙ ව නින්තො වා” ති ඉමිනා “උදකසංගහෙ” ති පදස්ස සරූපං දස්සෙති.

උදකච්ඡික්ඛල්ලොති උදකෙන ලොලිතොච්ඡික්ඛල්ලො උදකච්ඡික්ඛල්ලො. ඔකපුණ්ණෙහිති එත්ථ ඔකසද්දො උදකවෙච්චනොති ආහ “උදකපුණ්ණෙහි” ති. උදකඤ්ඤි උචයති සමවායභාවෙන පවත්තති ඔකන්ති වුවචති. තෙසන්ති පාවෙය්‍යකානං. සනාතීති නිරන්තරාති. තෙසුති විවරෙසු. තෙනාති විවරානං සනත්තා, උදකස්ස ව න පග්ගරණත්තා. හගවතා “අවිච්ඡානා ඵාසුකං වස්සං වසිත්ථා” ති පුච්ඡියමානාපි තෙ හික්ඛු යථාපුච්ඡිතං අවත්වා කස්මා ඵාසුකපදං අපනෙත්වා “අවිච්ඡානා වස්සං වසිමිහා” ති අවොවුන්ති ආහ “අවිච්ඡානා වස්සං වසිමිහාති එත්ථා” ති ආදි. උක්කණ්ඨිතතාය වාති එත්ථ වසද්දො “ඵාසුතාය අභාවෙනා” ති එත්ථාපි යොජෙතබ්බො. සෙනාසන ඵාසුතාය අභාවෙන ව හගවතොදස්සනාලාහෙන උක්කණ්ඨිතතාය

වාති භි අත්ථො. අනමතග්ගියකථන්ති සංයුත්තනිකායෙ අනමතග්ගියසුත්තන්තකථං (සං.නි. 2.135). සබ්බෙව තෙ පාවෙය්‍යකා භික්ඛුති යොජනා. තන්ති අනමතග්ගියකථං. තතොති ධම්මකථනතො, පරන්ති සම්බන්ධො. භගවාදාමන්තෙසීති සම්බන්ධො. එකං වීචරන්ති සඬ්ඝාටිං. සන්තරුත්තරෙනාති සහ අන්තරෙනාති සන්තරං, සන්තරඤ්ච තංඋත්තරඤ්චෙති සන්තරුත්තරං, තෙන. අස්සුති භවෙය්‍යං. අභවිස්සංසුති භි අත්ථො. සත්තථිවිහත්තිකාලාතිපත්තිවිහත්තිනං සමානත්ථභාවොසද්දසත්ථෙසු චුත්තොයෙව. වසද්දො උපන්‍යාසත්ථො. එසකථිතත්ථාරො නාමාති යොජනා. අනුජානිතුකාමො හුත්වාති සම්බන්ධො.

තත්ථාති “අනුජානාමිභික්ඛවෙ”ති ආදිපාඨෙ. වොකාරස්ස නිපාතමත්තෙ සති කථමත්ථොභවිස්සතීති ආභ “අත්ථකථිනානන්ති අත්ථො”ති. අත්ථකථිනානං භික්ඛුනන්ති සම්බන්ධො. ලද්ධගුණං දස්සෙන්නො ආභ “එවඤ්ඡි”ති ආදි. භිසද්දො ලද්ධගුණජොතකො. පරතොති පරමිහි. “සො තුම්භාක”න්ති වා “සො වො”ති වා අවත්වා “සො නෙසං භවිස්සති”ති චුත්තත්තාවො-කාරො නිපාතමත්තොති අධිස්පායො. “වොතිසාමිවචනමෙවෙන”න්ති ඉමිනාවොතුම්භාකන්ති අත්ථං දස්සෙති. එවං සති “පරතො සො නෙස”න්ති එත්ථ කථමත්ථො භවිස්සතීති ආභ “සොනෙසන්ති එත්ථ පනා”ති ආදි. යෙ තුම්භෙ අත්ථකථිනා, තෙසං තුම්භාකන්ති යොජනා. කථිනසද්දො ටීරත්ථවාචකො අනිජ්ඣන්තපාටිපදිකො. අනාමන්තවාරාදිකානං පඤ්චානිසංසානං අන්තොකරණසමත්ථභාවෙටීරන්ති අත්ථො.

තත්ථාති අනාමන්තවාරාදිසු පඤ්චානිසංසෙසු. අනාමන්තවාරොති එත්ථ චරණං වාරො, අනාමන්තෙත්වා වාරො අනාමන්තවාරොති දස්සෙන්නො ආභ “අනාමන්තෙත්වා චරණ”න්ති. “අසමාදාය චරණ”න්ති ඉමිනා අසමාදානවාරොති එත්ථ පුබ්බපදෙත්වා පච්චයස්ස අනාදෙසං කත්වා අසමාදානවාරොති චුත්තන්ති දස්සෙති. යාවතත්ථ වීචරන්ති එත්ථ ආකාරලොපෙන සන්ධිති ආභ “යාවතා වීචරෙන අත්ථො”ති. “යාවදත්ථ වීචර”න්තිපි පාඨො, එවං සති දකාරො පදසන්ධිමත්තො. යාවසද්දො පරිච්ඡෙදත්ථවාචකො, න අභිච්ඤාත්ථවාචකො. අත්ථසද්දෙන සමාසො භොති. යො ව තත්ථ වීචරුප්පාදොති එත්ථ තත්ථසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්නො ආභ “කථිතත්ථාරසීමාය”න්ති. තනුප්පාදෙනාති තනු කථිතත්ථාරසීමායං උප්පාදෙන මූලෙන. “වීචරං උප්පජ්ජති”ති ඉමිනා වීචරුප්පාදොති එත්ථ වීචරමෙව උප්පාදො වීචරුප්පාදොති විසෙසන පරපදත්තං දස්සෙති.

කෙති කිත්තකා. ඉදං “ගණවසෙනා”ති වචනං සන්ධාය චුත්තං. අථ වාකෙති කිත්තාම චුත්ථවස්සා. ඉදං “චුත්ථවස්සවසෙනා”ති වචනං

සන්ධාය වුත්තං. සතසහස්සමිපි ජනා ලහන්තිති යොජනා. පිසද්දෙන තතො අධිකමිපි ලහන්තිති දස්සෙති. ඡින්නවස්සා වාති පුරිමිකාය උපගන්ත්වා ඡින්නවස්සා වා. අඤ්ඤස්මිං විහාරෙති කථිනත්ථාරවිහාරතො අපරස්මිං විහාරෙ. සබ්බෙඡින්නවස්සාදිකා භික්ඛු පුරිමිකාය වස්සුපගතානං භික්ඛුනං ගණපුරකා හොන්තිති යොජනා. ඉතරෙසං යෙවාති පුරිමිකාය වස්සං උපගන්ත්වා පයමපවාරණාය පවාරිතානමෙව. පරිපුණ්ණවස්සොති පරිපුණ්ණොවිසතිවස්සො, අවිඡින්නවස්සො වා. සොති සාමණෙරො. ඉති එත්ථාපිති එවං එතෙසු තිසු වාරෙසුපි.

කෙන දින්නං කථිනවිවරං වට්ටතිති යොජනා. යෙන කෙනවි දින්නං විවරං වට්ටතිති සම්බන්ධො. තන්ති වත්තං. අජානන්තොති අජානනහෙනු. හෙත්ථත්ථෙහි අන්තපච්චයො. තස්සාති කථිනදායකස්ස. එවන්ති ඉමිනා වක්ඛමානන යෙන. අඤ්ඤතරපහොනකං වත්ථන්ති සම්බන්ධො. තස්සාති කථිනවිවරස්ස. එත්තකා නාම සුචියො වට්ටතිති සම්බන්ධො. ඉති ආචික්ඛිතබ්බන්ති යොජනා.

කථිනත්ථාරකෙනාපි වත්තං ඡානිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. පිසද්දො කථිනදායකං අපෙක්ඛති. වත්තං විත්ථාරෙන්නො ආහ “තන්තවායගෙහතො හි” තිආදි. ආහතසන්තානෙනෙවාති ආහතසන්තති යාච්ච. බලිමක්ඛිතසාටකොති අහතසාටකො. සො හි බලෙන තක්කෙන කඤ්ජිකෙන මක්ඛිතසාටකත්තා “බලිමක්ඛිතසාටකො” ති වුවවති. කථිනත්ථාරසාටකන්ති කථිනත්ථාරත්ථාය දින්නං සාටකං. තදහෙවාති තස්මිං දින්නඅහති එව. තස්මින්නි පයමං දින්නෙ කථිනත්ථාරසාටකෙ. අඤ්ඤාති වාති කථිනසාටකතො අඤ්ඤාති ව. වසද්දෙන න කථිනසාටකමෙව ආහරති, අඤ්ඤාති වාති දස්සෙති. යොති කථිනදායකො. ඉතරොති පයමං කථිනදායකො. යථා තථා ඔවදිත්ථාති තච සන්තකතො එතස්ස සන්තකං සඬ්ඝස්ස බහුපකාරං, සඬ්ඝස්ස බහුපකාරත්තං තයාපි ඉච්ඡිතබ්බං, එවමිච්ඡන්තස්ස බහුපුඤ්ඤන්ති යෙන තෙනාකාරෙන ඔවදිත්ථා.

කෙන භික්ඛුනාති සම්බන්ධො. යස්ස සඬ්ඝො කථිනවිවරං දෙනි, තෙන භික්ඛුනා අත්ථරිතබ්බන්ති යොජනා. තස්ස භික්ඛුස්සාති සම්බන්ධො. යොජිණ්ණවිවරො හොති, තස්ස දාතබ්බන්ති යොජනා. මහති පරිසාචතස්සාති මහාපරිසොථෙරො. “නවකතරො සක්කොති, තස්ස දාතබ්බ” න්ති වචනස්ස අනෙකන්තහාවං දස්සෙන්නො ආහ “අපි වා” තිආදි. අපි වාති එකන්තෙන. තදත්ථායාති තස්ස ජිණ්ණවිවරස්ස අත්ථාය. අස්සාති භික්ඛුස්ස. පෙලවොති විරලො. තෙනාපි ති කථිනත්ථාරකෙනාපි. තන්ති විධිං. දානකම්මවාචාති දානකාරණකම්මවාචා.

විනයපිටකෙ ඵවං දිත්තෙන පන කථිතෙන මහාවග්ගයොජනා නිට්ඨාපෙන බ්බානීති යොජනා. එකෙනාපීතිපිසද්දෙන පගෙව බහුභි පනාතිදස්සෙති. බුද්ධස්පසත්ථන්ති බුද්ධෙහි පසත්ථං. අතීතෙකප්පසතසහස්සමත්ථකෙති යොජනා. තස්සාති පදුමුත්තරස්ස. කථිතං ගණ්භි කිරාති යොජනා. තත්තිකථිතං, සත්ථා අකාසීති සම්බන්ධො.

කතපරියොසිතං කථිතං කිං කාතබ්බන්ති ආහ “කතපරියොසිතංපනා”ති ආදි. කථිතං ගහෙන්වා අත්ථරිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. “තෙන කථිතත්ථාරකෙනහික්ඛුනා”ති පදං “වචනීයො”ති පදෙ සුද්ධකත්තා, “අනුමොදාපෙනබ්බ”න්ති පදෙකාරිතකත්තා. කිං වචනීයොති ආහ “අත්ථතං...පෙ.... අනුමොදාමා”ති. “තෙහි අනුමොදකෙහිහික්ඛුහි”ති පදං “වචනීයො”ති පදෙ අවුත්තකත්තා, “අනුමොදාපෙනබ්බ”න්ති පදෙකාරිතකම්මං අවුත්තකම්මං, වා. “කථිත”න්ති ධාතුකම්මං වා වුත්තකම්මං වා උපනෙතබ්බං. කිං වචනීයොති ආහ “අත්ථතං...පෙ.... අනුමොදාමා”ති. ඉතරෙහිවාති අනුමොදකෙහි ව.සබ්බෙසන්ති අත්ථාරක අනුමොදකානං. හීති සච්චං. එතන්ති සබ්බෙසං අත්ථතභාවං, “ද්විත්තං...පෙ.... අනුමොදකස්සවා”ති වචනං වා.

ඵවං කථිතෙන අත්ථතෙ සති පනාති යොජනා. යෙනාති හික්ඛුනා. අවිචාරෙත්ථාවාති “කථිතත්ථාරකස්ස දෙමා”ති වා “සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති වා අවිචාරෙත්ථා ඵව. සෙසච්චරානිපීති කථිතත්ථාරච්චරතො සෙසච්චරානිපි. සඬ්ඝෙනදාතබ්බානීති සම්බන්ධො. “අපලොකෙත්ථා”ති ඉමිනා කම්මවාචාය කිච්චාභාවංදස්සෙති. වස්සාවාසිකට්ඨිතිකායාති වස්සාවාසකාලෙ පවත්තායධීතිකාය. ගරුභණ්ඩන්ති මඤ්චබ්බිබ්බොහනාදිගරුභණ්ඩං. එකසීමායාති එකාය උපචාරසීමාය.

308. යථා වාති එත්ථයථාසද්දො යංසද්දත්ථො. යෙන විධිනාති හි අත්ථො. මහාභූමිකන්ති මහාවිසයං. චතුච්ඡතිආකාරවත්තතාය මහාවිත්ථාරිකන්ති වුත්තං හොති. තතොති අනත්ථතලක්ඛණතො. පරිචාරෙපීතිපිසද්දො න ඉධ ඵවාති දස්සෙති.

තත්ථාති චතුච්ඡතියා ආකාරෙසු. උල්ලිබ්බිතමත්තෙනාති එත්ථ පමාණස්ස උග්ගහණත්ථං නබාදීහිලිබ්බනං උල්ලිබ්බිතං, උල්ලිබ්බිතං මත්තං පමාණං උල්ලිබ්බිතමත්තන්තිදස්සෙන්තො ආහ “දීඝතො ව සුථුලතොව පමාණගහණමත්තෙනා”ති. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙත්තො ආහ “පමාණං හී”ති ආදි. දස්සෙන්තො හුත්වා උල්ලිබ්බිතියොජනා. පඤ්චකන්ති පඤ්චපමාණං, පඤ්චසමුහං වා බණ්ඩං. වාසද්දෙන අඤ්ඤානිපි තෙරසකාදීති සඬ්ගණ්භාති. මොසසුත්තකාරොපනමත්තෙනාති මොසසුත්තස්ස විචරස්සුපරිආරොපනමත්තෙන. දීඝසිබ්බිතමත්තෙනාති දීඝතොසිබ්බිතමත්තෙන. මුද්දියපට්ඨන්ධනමත්තෙනාති මුද්දියපට්ඨස්ස

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
 බන්ධනමත්තෙන.ද්වෙ විමිලිකායොති ද්වෙපිලොතිකායො.පයමවිමිලිකාති
 කථිනවිමිලිකතො අඤ්ඤා අත්තනොපකතිවිමිලිකා සටෙත්වා යපිතා
 හොතීති යොජනා. “තං පයමවිමිලික”න්ති පායසෙසංඅජ්ඣාහරිත්වා
 කථිනසාටකස්ස කුච්ඡිවිමිලිකං කත්වාති ඉමිනා
 සම්බන්ධිතබ්බං.පකතිවිවරස්සාති අත්තනො
 පකතිවිවරස්ස.පකතිපට්ටබන්ධවිවරන්ති පකතිපට්ටෙන
 බන්ධවිවරං.පිට්ඨිඅනුචාතාරොපනමත්තෙනාති දීසතො අනුචාතස්ස
 විවරස්සපරිආරොපනමත්තෙන. දීසානුචාතඤ්ඤි පාරුපනකාලෙ පිට්ඨියං
 යිතත්තා පිට්ඨිඅනුචාතන්තිවුච්චති.කුච්ඡිඅනුචාතාරොපනමත්තෙනාති
 පුටුලතො අනුචාතස්සවිවරස්සපරි ආරොපනමත්තෙන. පුටුලානුචාතඤ්ඤි
 පාරුපනකාලෙ කුච්ඡියං යිතත්තාකුච්ඡිඅනුචාතන්ති
 වුච්චති.ආගන්තුකපට්ටාරොපනමත්තෙනාතිආගන්තුකපට්ටස්ස විවරස්සපරි
 ආරොපනමත්තෙන.වාතිඅථවා.

සාරුප්පන්ති සමණානුච්ඡවිකං.පරිකථායාති පරියායෙන උප්පාදිතාය
 කථාය.අතිඋක්කට්ඨං වට්ටතීති අතිඋක්කට්ඨං එව
 වට්ටති.ඔතිණ්ණසදිසමෙවාති ඔතිණ්ණෙන වත්ථෙන සදිසමෙව
 කථිනවිවරන්තිසම්බන්ධො.තත්ථාති දුට්ඨෙසු සන්තිධීසු.තදහෙවාති තස්මිං
 දින්නඅහති එව.

රත්තිනිස්සග්ගියෙනාතිරත්තිඅතික්කන්තං හුත්වා
 නිස්සග්ගියෙන.අඤ්ඤෙනාතිතිවිවරතො අඤ්ඤෙන.සමණ්ඩලිකතන්ති
 සහමහාමණ්ඩලඅඩ්ඨමණ්ඩලෙන කතං.

309. එවංචතුච්ඡිසතිආකාරං අනත්ථතලක්ඛණං දස්සෙත්වා ඉදාති
 සත්තරසාකාරං අත්ථතලක්ඛණංදස්සෙත්තො ආහ “අහතෙනා”තිආදි.
 තත්ථ පරිභොගං න හනිත්ථ නගච්ඡිත්ථාතිඅහතං,පරිභොගෙන න හනිතබ්බං
 නහිංසිතබ්බන්ති වාඅහතන්ති දස්සෙත්තො ආහ “අපරිභුත්තෙනා”ති.
 “අහතසදිසෙනා”ති ඉමිනාඅහතකප්පෙනාතිඑත්ථකප්පසද්දො සදිසත්ථොති
 දස්සෙති.පාපණිකෙනාති එත්ථ පසාරිතො ආපණො පාපණො, තස්මිං පතිතං
 පාපණිකන්තිදස්සෙත්තො ආහ “ආපණද්වාරෙ පතිත”න්ති.
 “පිලොතික”න්ති ඉමිනා ණිකපච්චයස්සසරූපං
 දස්සෙති.වුත්තවිපල්ලාසෙනෙවාති වුත්තෙහි “නිමිත්තකතෙනා”තිආදිහි
 විපල්ලාසෙන එව.තත්ථාතිපරිවාරෙ. හීති සච්චං, යස්මා වා.ඉධාති
 කථිනක්ඛන්ධකෙ. අවුච්චමානෙන තෙන වචනෙන පරිභායතීතිසම්බන්ධො.

310. තත්ථාති “කථඤ්ච හික්ඛවෙ උබ්භතං හොති
 කථින”න්තිආදිපායෙ.ජනෙත්තියො මාතරොති යොජනා. ඉමිනා ධම්මෙන
 පුත්තෙ මානෙතීතිමාතා,ධම්මෙන පුත්තෙහි මානියතීති වාමාතා,සා විය
 හොන්තීතිමාතිකාතිදස්සෙති.කථිනුබ්භාරන්ති වකථිනුද්ධාරන්ති ව අත්ථතො

188. ආදායසත්තකකථා

311. න පච්චෙස්සන්ති එත්ථ පතීත්තපසග්ගස්ස පුනත්ථං, ඉධාතුයා වගත්තත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “න පුන ආගමීස්ස”න්ති. එවං පක්කමතො ඡිජ්ජතිසම්බන්ධො.

එතඤ්චාති පක්කමනන්තිකං, කථිනුද්ධාරඤ්ච.තාහන්ති තෙ අහං.තෙති තුය්හං.

අඤ්ඤන්ති අත්තතො විහාරතො අඤ්ඤං.එවං භොතීති එසො පරිචිතක්කො භොති.සොති ආවාසපලිබ්බොධො. ආදිච්චබන්ධුනා වුත්තොති යොජනා.

ද්වෙ පලිබ්බොධා එකතො ඡිජ්ජන්තිසම්බන්ධො.අපුබ්බං අවරිමන්ති එකපහාරෙනෙව. සො පලිබ්බොධුපච්ඡෙදො කස්මාවිත්ථාරතො න වුත්තොති ආහ “සො පනා”තිආදි.සො පනාතිපලිබ්බොධුපච්ඡෙදොපන. න වුත්තොති සම්බන්ධො.එත්ථාති ඉමස්මිං කථිනුබ්භාරො. කස්මා අයං කථිනුද්ධාරො“නාසනන්තිකො”ති වුත්තොති ආහ “යස්මා”තිආදි.තස්සාති භික්ඛුනො.

ආසාවච්ඡෙදිකෙ ඡිජ්ජතිසම්බන්ධො.අයංපනාති ආසාවච්ඡෙදිකො කථිනුද්ධාරො පන. අනෙකපහෙදො භොතීති සම්බන්ධො.තස්සාති භික්ඛුස්ස.වුත්තොති අයංආසාවච්ඡෙදිකො කථිනුද්ධාරො වුත්තොති යොජනා.එත්ථ පනාතිඉමස්මිං පන යානෙ.තත්ථාති සීමාතික්කන්තිකෙ.

312-325. එවන්තිආදි නිගමනං.සත්තකෙතිඅට්ඨසු මාතිකාසු ආසාවච්ඡෙදතො සෙසෙ සත්තපමාණෙ, සත්තසමුහෙ වා.තෙයෙව්භාති සත්තකෙ එව.තතොති වාරතො.යෙ යෙති කථිනුද්ධාරා.ඉතරෙහීතිආසාවච්ඡෙදතො අඤ්ඤෙහි. යෙ පලිබ්බොධා වුත්තාති සම්බන්ධො. ආවාසො චජීයති අනෙතාතිවත්තන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “යෙනචිත්තෙනා”තිආදි.තන්ති චිත්තං. “එසෙව නයො”ති ඉමිනාආවාසො චජීයති අනෙතාතිවත්තං. ආවාසතො මුච්චති අනෙතාතිමුත්තන්ති වචනත්ථං අතිදිසති.සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිං කථිනක්ඛන්ධකෙ.

ඉති කථිනක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

8. විවරක්ඛන්ධකං

202. ජීවකචන්ද්‍රකථා

326. විවරක්ඛන්ධකෙ පදක්ඛිණසද්දස්ස අපසඛ්‍යත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ “ජෙකාකුසලා”ති. අභිසංචාති එත්ථ සරධාතුයා ගතිචිත්තාසු ඉධගත්තත්ථෙති දස්සෙත්තො ආහ “අභිගතා”ති. අභිගතාති අභිමුඛං ගන්තබ්බං. නනු පාළියං “අත්ථිකානං අත්ථිකානං මනුස්සානං”න්ති වුත්තං, කස්මා පන “අත්ථිකෙහි අත්ථිකෙහි මනුස්සෙහි”ති වුත්තන්ති ආහ “කරණත්ථෙ පනා”ති ආදි. ඉමිනා ඡට්ඨිකත්තා නාමතනියාකත්තුනා සමානොයෙවාති දස්සෙති. නිගමෙ වසතීති නෙගමොති වුත්තෙ කුටුම්භියගණො නෙගමො නාමාති ආහ “කුටුම්භියගණො”ති.

327. නගරෙති වසන්තීති නාගරා. දත්වා, වුට්ඨාපෙසුන්ති සම්බන්ධො. ආරාමියානවාහනාදීති එත්ථ ආදිසද්දෙන අඤ්ඤාති උපහොගපරිහොගාති සඬගණ්හාති. ගණිකට්ඨානෙති ගණිකාය ඨානෙ. ගණිකාති වනගරසොහිතී. සා හි අත්ථිකෙන ජනගණෙන අභිගන්තබ්බාති ගණිකාති වුවචති. පටිසතෙන වාති එත්ථ වසද්දො අවධාරණත්ථො. රත්තිං ගමනස්ස පටිතිධිසඬ්ඛාතෙන සතෙන ඵවාති හි අත්ථො. ගිලානන්ති එත්ථ භාවපච්චයෙන විනාපිභාවත්ථො ඤාතබ්බොති ආහ “ගිලානභාව”න්ති. “ජානාපෙය්‍ය”න්ති ඉමිනා පටිච්චෙදෙය්‍යන්ති එත්ථ විදධාතුයා ඤාණත්ථං දස්සෙති. කත්තරසුප්පෙති එත්ථ කත්තරසද්දො ජිණ්ණපරියායොති ආහ “ජිණ්ණසුප්පෙ”ති. සුපන්ති සුනබාදයො එත්ථාති සුප්පං, කත්තරං සුප්පං කත්තරසුප්පං.

328. තන්ති ජීවකං. අඤ්ඤෙ රාජදාරකා වදන්ති කිරාති සම්බන්ධො. නත්ථිමානා එතස්සාති නිම්මාතිකො. යථා වාති ආදීසු යථා පෙසන්ති, තථාති යොජනා. වසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො. න කෙවලං වදන්තියෙව, අථ ඛො න කොචි කිඤ්චි පෙසෙතිති හි අත්ථො. අඤ්ඤෙසන්ති ජීවකතො අඤ්ඤෙසං. තස්සාති ජීවකස්ස. ඉතීති එවං. සොති ජීවකො. තං සබ්බන්ති “නිම්මාතිකොති ජිපිතිකො”ති වදනඤ්ච පණ්ණාකාරස්ස අපෙසනඤ්චාති තං සබ්බං.

යං නුනාති සාධු වත. අහං වජ්ජසිප්පං සික්ඛෙය්‍යං සාධු වතාති යොජනා. තස්සාති ජීවකස්ස. එතදහොසීති එතං අහොසි, පරිචිතක්කො අහුති අත්ථො. පරුපසාතපටිසංයුත්තානීති පරං උපගන්ත්වා, උප භුසෙන වා හනනෙන පටිසංයුත්තාති. මෙත්තාපුබ්බහාගන්ති සිප්පස්ස පුබ්බහාගෙ පවත්තා මෙත්තා එතස්සාති මෙත්තාපුබ්බහාගං. ඉති අහොසීති යොජනා. පුරිමචිත්තාය අනෙකන්තභාවතො එකන්තභාවං දස්සෙත්තො ආහ “අපි වා”ති ආදි. අපි වාති එකන්තෙන. අයන්ති ජීවකො. ඉතොති හද්දකප්පතො. අයන්ති උපාසකො. චතුපරිසන්තරෙති චතුපරිසමජ්ඣෙ. පත්ථතගුණන්ති පත්ථරිතගුණං. ඨානන්තරන්ති ඨානහෙදං,

අහම්මිති න අයංඋපාසකොයෙව, අහම්මිති අත්ථො.හගවාති
ආලපනපදමෙතං.පත්ථනන්ති
ඉච්ඡිතවරං.චොදියමානොපිතිඋයොපියමානොපි.පිසද්දෙන
පුරිමචිත්තනමපෙක්ඛති.එසාති එසො ජීවකො.

329. දිසාපාමොක්ඛොති පදස්ස දිසාසු පාමොක්ඛො
දිසාපාමොක්ඛොතිවචනත්ථං. දස්සෙන්තො ආහ
“සබ්බදිසාසු”තිආදි.තස්මිඤ්චසමයෙන ජීවකස්ස තස්මිං චිත්තනසමයෙ ව,
ආගමංසුති සම්බන්ධො.තෙනි වාණිජෙ, පුච්ඡිති සම්බන්ධො.කුතොති
නගරතො.තක්කසීලතොතිතක්කසීලනගරතො.තත්ථාති තක්කසීලෙ.ආමාති
සම්පට්ඨිතත්ථෙ නිපාතො, ආම අත්ථිති හි අත්ථො.තෙනි වාණිජා.තථාති
යථා ජීවකො ආහ, තථාඅකංසුති අත්ථො.සොති ජීවකො.පිතරන්ති
අහයරාජකුමාරං.තෙහිතිවාණිජෙහි.

තන්ති ජීවකං, පුච්ඡිති සම්බන්ධො.සොති ජීවකො. කස්මා තාත ත්වං
ඉධාගතො අසි පනාති පුච්ඡිතියොජනා.තතොති පුච්ඡතො.සොති
ජීවකො.සික්ඛිතුං ආගතො අම්මිති යොජනා.බහුඤ්ච ගණ්හාතීතිආදියුසො
කිඤ්චි කම්මං අකත්වා සිප්පස්සෙව සික්ඛිතත්තා බහුඤ්ච ගණ්හාතීති ආහ
“යථා”තිආදි. තත්ථ යථා සික්ඛන්තියෙව, එවං තථා සො න සික්ඛතීති
යොජනා.සො පනාති ජීවකො පන, කරොති සික්ඛතීති සම්බන්ධො.එකං
කාලන්ති එකස්මිං කාලෙ. එවං සන්තෙ කස්මා සො බහුඤ්චගණ්හාතීති ආහ
“එවං සන්තෙපි”තිආදි.මෙධාවිත්තයාති බිප්පංගහණධාරණපඤ්ඤාය,
බහුඤ්ච සිප්පන්ති සම්බන්ධො. අස්ස ජීවකස්ස ගහිතඤ්ච සිප්පංන
සම්මුස්සතීති යොජනා.

යත්තකංසිප්පං ආවරියො ජානාති, තත්තකං අයංජීවකො ජානාතීති
යොජනා.යන්ති සිප්පං.අයන්ති ජීවකො, හවිස්සතීති සම්බන්ධො.නන්ති
ජීවකං.යථාති යෙනාකාරෙන.කම්මවිපාකන්ති කම්මවිපාකජං රොගං.
“න”න්ති පදං “සික්ඛාපෙසි”ති පදෙ කාරිතකම්මං,
“හෙසජ්ජයොජන”න්තිපදංධාතුකම්මං.හෙසජ්ජයොජනන්ති හෙසජ්ජෙන
රොගස්ස යොජනං.සො පනාති ජීවකො පන.ඉමිනාති ජීවකෙනන
උග්ගහිතං, උග්ගහිතන්ති සම්බන්ධො.එකෙන ද්වාරෙනාතිවතුසු ද්වාරෙසු
එකෙන ද්වාරෙන.ආහිණ්ඩන්තොති විවරන්තො.පරිත්තං පාථෙයාන්ති
එත්ථ පරිත්තසද්දස්සආරක්ඛනත්ථෙපි පවත්තනතො ඉධ අප්පත්ථෙ
පවත්තතීති දස්සෙන්තො ආහ “අප්පමත්තක”න්ති. කස්මා අප්පමත්තකං
පාථෙයාං අදාසීති යොජනා.තස්සාති දිසාපාමොක්ඛස්ස.අයන්තිජීවකො,
ලහිස්සතීති සම්බන්ධො.තතොති ලහනතො.බිණ්ණ පාථෙයොති පාථෙයො
බිණ්ණ සතීති යොජනා.

203. සෙට්ඨිහරියාදිවත්ථුකථා

330. යා නාමාති යා නාම සරණි. කිම්පි මායන්ති එත්ථ එකාරලොපසන්ධිති ආහ “කිම්පි මෙ අය”න්ති. ඉමිනා යකාරාදෙසසන්ධිනිවත්තෙති, “මායා”න්තිපි පාඨො, එවං සති ආදෙසසන්ධියෙව, න ලොපසන්ධි. අයං සරණිමෙ කිඤ්චි දෙය්‍යාධම්මං කිම්පි දස්සතීති යොජනා. තස්සවාති සබ්බිස්ස ව, කතස්සාතිපි පාඨො. රොගුපසමස්ස වාති මම රොගස්ස උපසමස්ස ව, ඉමෙහි පදෙහි සංයමස්සාති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. “උපකාර”න්ති ඉමිනා උපජානාමිති එත්ථ උපසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. අධිජ්ජායොති සරණියා ආසයො.

331. “සබ්බාලඤ්ඤාකාරං තුය්හං භොතු”ති ඉදං වචනං රාජා සභාවතො ආහ, උදාහු කිඤ්චිවිත්තෙන්වාති ආහ “රාජා”ති ආදි. තත්ථ ඉමන්ති අලඤ්ඤාකාරං. පමාණසුත්තෙති කාරණානුරූපෙ. නන්ති ජීවකං. නාටකානම්පිති පඤ්චසතිකානං. නාටකානම්පි. සොපිති ජීවකොපි. තෙසන්ති අභයකුමාරනාටකානං. මෙති මය්හං, න පතිරූපන්ති සම්බන්ධො. අයං ඤානන්ති මාතාමහීනං. කතස්ස මෙ උපකාරන්ති යොජනා. ඉමිනා අධිකාරො ව උපකාරො ව අත්ථතො සදිසන්ති දස්සෙති. රාජා පසන්තො දත්වා ආහාති සම්බන්ධො.

205. රාජගහසෙට්ඨිවත්ථුකථා

332. ඉරියාපථසම්පරිවත්තනෙන නාති ඉරියාපථස්ස පුනස්පුනං පරිවත්තනෙන. තීහි සත්තාහෙහි නිව්වලස්සනිපන්තස්ස අස්ස සෙට්ඨිස්ස මත්ථලුඤ්ඤාති යොජනා. අප්පෙවති පජ්ජෙය්‍යාති යොජනා. නන්ති සෙට්ඨිං. තෙනෙවාති තෙනෙව කාරණෙන. සීසං ඡාදෙතීති සීසව්ඡවීති චුත්තෙ සීසපට්ඨිඡාදනවම්මන්ති ආහ “සීසවම්ම”න්ති. තස්සාති සෙට්ඨිස්ස. තීහි සත්තාහෙනාති එත්ථ පුබ්බපදෙන පච්ඡිමපදං ගුණිත්වා ගහෙන බ්බන්ති ආහ “තීහි පස්සෙහි එකෙනෙකෙන සත්තාහෙනා”ති.

333. ඡනං නිහරාපෙත්වාති ඡනං අපක්කමාපෙත්වා.

207. පජ්ජොතරාජවත්ථුකථා

334. විච්ඡිකස්ස ඡාතොති විච්ඡිකස්ස කාරණා ඡාතො, විච්ඡිකං පටිච්චජාතොති අත්ථො. සබ්බි ව භෙසජ්ජං විච්ඡිකානං පටිකුලං භොතීති යොජනා. පඤ්ඤාසයොජනිකාති එත්ථ ණිකපට්ඨයස්ස ගන්තුං සමත්ථත්ථෙපවත්තභාවං දස්සෙත්තො ආහ “ගන්තුං සමත්ථො භොතී”ති. අස්ස රඤ්ඤොති වන්දපජ්ජොතනාමකස්ස අස්ස රඤ්ඤො. හත්ථිනීයෙවාති හද්දවතිකා නාම හත්ථිනීයෙව. වීසයොජනසතන්ති වීසාධිකං යොජනසතං.

භුඤ්ජිතුං නිසින්නස්ස එකස්ස කුලපුත්තස්ස ද්වා රෙති යොජනා. තස්සාති කුලපුත්තස්ස, ආරොචෙසිති සම්බන්ධො. සොති කුලපුත්තො, “ආහරා”ති ආණාපෙසිති සම්බන්ධො. ඉතරොති පුරිසො. තන්ති පත්තං. යත්ථ යත්ථාති යස්මිං යස්මිං භවෙ. තත්ථ තත්ථ වාහනසම්පන්නොහොමිති යොජනා. සොති පුරිසො. පජ්ජොතො නාම අයං රාජා ජාතොති යොජනා.

සබ්බිං පායෙත්වාති ඉදං උපලක්ඛණමත්තන්ති දස්සෙන්නො ආහ “සබ්බිඤ්ච පායෙත්වා”ති ආදි. සබ්බිඤ්ච පායෙත්වා, පරිවාරකානං ආහාරාවාරෙ විධිඤ්ච ආචික්ඛිත්වාති අත්ථො. ඔලුම්පෙත්වාති ලුපිධාතු ඔදහනත්ථොති ආහ “ඔදහිත්වා”ති. විරෙචෙසිති උද්ධඤ්ච අධො ච විරෙචෙසි.

208. සිවෙය්‍යකදුස්සයුගකථා

335. සිවථිකන්ති සිවා ජම්බුකා කුණපබාදනත්ථාය ආගන්ත්වා තිට්ඨන්ති එත්ථාති සිවට්ඨං, තදෙව සිවථිකං, ඉමිනා සිවථිකායං උජ්ජන්නං සිවෙය්‍යකං ථිකසද්දස්ස ලොපං කත්වාති දස්සෙති. තත්ථාති උත්තරකුරුසු. තන්ති මතං. හත්ථිසොණ්ඩකසකුණාති හත්ථිලිඛිගවිහඛිගමා. තෙ හි හත්ථිනොසොණ්ඩො විය සොණ්ඩො එතෙසු අත්ථිති හත්ථිසොණ්ඩකා, තෙ වතෙ සකුණා චෙති හත්ථිසොණ්ඩකසකුණාති වුවචන්ති. රඤ්ඤො ආහරන්තිති රඤ්ඤො අත්ථාය, සන්තිකං වා ආහරන්ති. ඉදන්ති සිවෙය්‍යකං දුස්සයුගං. සිවිරට්ඨෙ වායිතං සිවෙය්‍යකන්ති ච දස්සෙන්නො ආහ “අථවා”ති ආදි. තෙනාති කාරණෙන. “සිවෙය්‍යකන්ති...පෙ.... වදන්ති”ති පොරාණා ආහුති යොජනා.

209. සමන්තිං සවිරෙචනකථා

336. කිංපනාති එත්ථ කිංසද්දො අනියමත්ථො. ලුබ්බො කිං, න ලුබ්බො කිත්තිහි අත්ථො. “සිනෙහපානං පන තෙමෙති”ති ච “කරොති”ති ච සම්බන්ධො. සබ්බන්ථාති සකලකායෙ. සිරාති කණ්ඩරා. අයන්ති ජීවකො. ඔළාරිකදොසහරණත්ථන්ති ඔළාරිකස්ස දොසස්ස අපනයනත්ථං. පකතත්තෙති පකතිසඛ්ඛාතෙ සභාවෙ සතීති සම්බන්ධො. භගවා හන්තෙති යොජනා. කුතොති කස්ස සන්තිකා. වට්ටති නු බොති වින්තෙසිති යොජනා. තතොති වින්තනතො. සොණොති කොළීවිසසොණො, භුඤ්ජතීති සම්බන්ධො. තතොති සොණස්ස සන්තිකා. තස්සාති සොණස්ස. සොති සොණො. ථෙරස්සාති මොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස. ඉදං “පත්ත”න්ති පදෙ සාමී, “අදාසී”ති පදෙ සම්පදානං. අඤ්ඤං පිණ්ඩපාතන්ති සම්බන්ධො.

රාජාපි බො භුඤ්ජිතුකාමො අහොසිති සම්බන්ධො. යඤ්ච සුජාතා අදාසී, යඤ්ච පරිනිබ්බානකාලෙ චුන්දො කම්මාරපුත්තො, භාජනගතෙසු ද්විසුයෙව

තෙසු පිණ්ඩපාතෙසු දෙවතා ඔජං පක්ඛිපන්තීති යොජනා. අඤ්ඤෙසු ද්විති පිණ්ඩපාතෙහි අඤ්ඤෙසු ඉච්ඡන්ති රූපිං. සොති බිම්බිසාරො රාජා. තවෙවාති තුය්හමෙව. තන්ති හගවතොවචනං. රාජා අකාසිති සම්බන්ධො. තෙති අසිති කුලපුත්තසහස්සා. එතදත්ථමෙවාති සොණස්ස අරහත්තෙපතිට්ඨාපනත්ථමෙව, න රඤ්ඤො අනුග්ගහත්ථන්ති අධිප්පායො.

210. වරයාවනකථා

337. කතං හත්තකිච්චං යෙනාති කතහත්තකිච්චො, තස්මිං සතීති සම්බන්ධො. චුත්තන යෙනෙවාති රාහුලවත්ථුමහි (මහාව. අට්ඨ. 105) චුත්තන යෙනෙව. ඉදං වත්ථන්ති ඉදං සිවෙය්‍යකං වත්ථං, උප්පන්නන්ති සම්බන්ධො. “තාවා”ති අප්ඤ්ඤාහරිතබ්බො. එත්ථන්තරෙති එතස්මිං වත්ථුප්පන්නකාලමජ්ඣෙ. කොචි හික්ඛුති සම්බන්ධො. තෙනාති පංසුකුලිකහෙතුනා. අයන්ති ජීවකො. ගහපතිච්චරන්ති එත්ථගහපතීනං ච්චරන්ති අත්ථං පටික්ඛිපන්නො ආහ “ගහපතීහි දින්නං ච්චර”න්ති. වත්ථදානානි සංසප්පි සංයුත්තායාති “වත්ථදො හොති වණ්ණදො”ති ආදිකාය (සං. නි. 1.42) වත්ථදානස්ස ආනිසංසෙන පටිසංයුත්තාය. විච්ඡාවසෙන චුත්තො “ඉතරිතරෙතා”ති සබ්බනාමසද්දො අනියමත්ථොති ආහ “අප්පග්ගෙහෙපි මහග්ගෙහෙපි යෙන කෙනචී”ති. පාවාරොති උත්තරාසඬිගො. සො හි පාරුපනත්ථාය වරියති ඉච්ඡියතීති පාවාරොති චුච්චති. “කප්පාසාදිහෙදො”ති ඉමිනා තස්ස සරූපං දස්සෙති. පකතිකොපවමෙවාති පකතියා හික්ඛුනං සාරුප්පං කොපවමෙව. සොළසනාටකිත්ථිනං යත්වා නච්චයොග්ගත්තා මහතී පිට්ඨී එතස්සාති මහාපිට්ඨියං, තමෙව කොපවං මහාපිට්ඨියකොපවං. තස්ස කිර ලොමාති චතුරඬිගුලාධිකානිහොන්ති.

211. කම්බලානුජානනාදිකථා

338. කාසීනන්ති කාසීනං ජනපදානං, කාසිරට්ඨෙ නිවාසීනං ජනානං වා. පසෙනදිස්සාති පච්චුට්ඨං, පටිපක්ඛං වා සෙනං ජීනාතීති පසෙනදිප්පකාරස්ස දකාරං කත්වා. එසාති එසොකාසිරාජා. “සහස්ස”න්ති ඉමිනා කාසිසද්දස්ස සඬිකෙන සඬිබ්බං දස්සෙති. තං අග්ගෙන කොති තෙන කාසීනා අග්ගෙන කො. කස්මා අඬිඬිකාසීති (ථෙරිගා. අට්ඨ. 25) චුත්තොති ආහ “අයං පනා”ති ආදි. අයන්ති කම්බලො. පනාති කාරණත්ථජොතකො. යස්මාති හි අත්ථො.

339. හඤ්ජිතබ්බං බොමාදීනි පඤ්ච සුත්තානි මිස්සිත්වා අවමද්දිතබ්බන්ති හඬගන්ති දස්සෙන්නො ආහ “හඬගං නාමා”ති ආදි. වාකමයමෙවාති හඬගනාමකෙන වාකෙන නිබ්බන්තමෙව.

340. තෙති භික්ඛු, සල්ලක්ඛිංසු කිරාති සම්බන්ධො.එතස්සාති පදස්ස, අත්ථන්ති සම්බන්ධො.නඤ්චිංසුති න ආසිංසු, න වසිංසුති අත්ථො.නාකාමාතිඑත්ථ කමුධාතු ඉච්ඡත්ථො යකාරලොපොති ආහ “න අනිච්ඡායා”ති.දාතබ්බොති භාගො දාතබ්බො.උපවාරෙතිසුසානස්ස සමීපෙ. “අකාමා භාගං දාතු”න්ති වචනස්ස අනෙකන්තභාවං දස්සෙතුං වුත්තං “යදි පනා”තිආදි.ඉධාති ඉමං සුසානං. “සම්පත්තාගණ්හන්තු”ති දෙන්තිති යොජනා.යෙනාති භික්ඛුනා.සදිසා ඔක්කමිංසුති එත්ථ සදිසසද්දො සමපරියායොති ආහ “සමංඔක්කමිංසු”ති.සමන්ති භාවනාපුංසකො. සමානදිසායාති වාදස්සෙන්තො ආහ “එකදිසාය වා”ති. එත්ථ පන යකාරලොපො දට්ඨබ්බො.බහිමෙවාති සුසානතො බහි එව.කතිකන්ති කතෙනපවත්තං සඬගරං.

213. විවරපටිග්ගාහකසම්මුතිකථා

342. “යොන ඡන්දාගතිං ගච්ඡති”තිආදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොතියොජනා. ඤාතකාදීනං විවරන්ති සම්බන්ධො.එකච්චස්මීන්තිජනෙ.වාසද්දො විකප්පත්ථො. එතෙසු තීසු අඤ්ඤතරෙන කාරණෙනඡන්දාගතිං ගච්ඡති නාමාති හි අත්ථො. ආගතස්සාපි විවරන්ති සම්බන්ධොපිසද්දො ගරහත්ථො. පගෙව පච්ඡා ආගතස්සාති හි අත්ථො.අවමඤ්ඤන්ති උඤ්ඤාතං.වොති තුම්භාකං.නත්ථි කින්ති යොජනා. මුට්ඨාසති එතස්සාතිමුට්ඨස්සති. ආගතානම්පි විවරන්ති සම්බන්ධො.පිසද්දො සම්භාවනත්ථො. පගෙව පයිමං ආගතානන්ති හි අත්ථො. එතංවිවරපටිග්ගාහකට්ඨානං නාමාති යොජනා.සන්තසන්තො වාතිබෙදබෙදො වා.ඉදඤ්චිදඤ්චාති ඉදඤ්ච ඉදඤ්ච විවරං.තස්මාති යස්මා ව ගච්ඡති, යස්මා ව ජානාති, තස්මා.යොති භික්ඛු. සක්කොතිති සම්බන්ධො. එවරූපො භික්ඛුසම්මනිතබ්බොති යොජනා.

අපලොකනෙනපිති “ඉත්ථන්තාමං භික්ඛුංවිවරපටිග්ගාහකං කාතුං සඬසං අපලොකෙමි”ති අපලොකනෙනපි, සම්මනිතුන්ති සම්බන්ධො.යත්ථ පනාති යස්මිං පන ධුරවිහාරෙ.

“ගහිතට්ඨානෙයෙවා”ති ඉමිනාතත්ථෙවාතිඑත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. “ඡඩ්ඛෙත්වා”ති ඉමිනාඋජ්ඣිත්වාති එත්ථ උධධාතුයා විස්සජ්ජනත්ථං දස්සෙති.විවරපටිග්ගාහකන්ති පදස්ස විවරං පටිග්ගණ්හාතීතිවිවරපටිග්ගාහකොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “යො”තිආදි. තත්ථ යො පටිග්ගණ්හාති, සො විවරපටිග්ගාහකො නාමාති යොජනා. “විවරපටිසාමක”න්ති ඉමිනා විවරං ගහිතට්ඨානතොනීහරිත්වා හණ්ඩාගාරෙ දහති යපෙතීතිවිවරනිදහකොති අත්ථංදස්සෙති. යො න ඡන්දාතිං ගච්ඡතිතිආදීසුඑත්ථඑතෙසු ව ඉතොපරඤ්චාති යොජනා.

214. භණ්ඩාගාරසම්මුතිආදිකථා

343. යො විහාරොවා යො අඬ්ඪයොගො වා හොති, සො විහාරාදිකො සම්මනිතබ්බොති යොජනා. “ආරාමිකසාමණෙරාදීහී”ති පදං විචිත්තත්ථෙ අපාදානං, කරණමපි යුජ්ජති. පච්චන්තසෙනාසනං පන න සම්මනිතබ්බං චොරාදිඋපද්දවත්තා. විහාරමජ්ඣෙයෙවාති භණ්ඩාගාරවිහාරමජ්ඣෙයෙව.

යස්සාති භණ්ඩාගාරස්ස. ඉදං පදං “ඡදනාදීසු”ති පදෙ සාමී, “නත්ථී”ති පදෙ සම්පදානං. යස්ස පනාති භණ්ඩාගාරස්ස පන. යත්ථකත්ථවීතියස්මිං කස්මිංචි යානෙ. යෙනාති පතිතහෙතුනා. මුසිත්වා බාදතීතිමුසිකො. ආදිසද්දෙන ගොධාමඬ්ඨගුසාදයො සඬ්ඨගණ්හාති. උප භුසං, උපගුහිත්වා වා විනන්තීතිඋපවිකා. තන්ති ඔවස්සනාදිං. හීති සච්චං, යස්මා වා. ඵවන්තිආදිනිගමනං.

විවරපටිග්ගාහකාදීහීති ආදිසද්දෙනවිවරනිදහකභණ්ඩාගාරිකෙ සඬ්ඨගණ්හාති. තත්ථාති තෙසු. විවරපටිග්ගාහකෙන න ගණ්හිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. තාවාතිවිවරනිදහකභණ්ඩාගාරිකානං, තෙහි වා පයමං. යං යන්ති විවරං. තථෙවාති යථා විසුං විසුං කත්වා ගණ්හති, තථෙව. විවරනිදහකෙනාපීති පිසද්දො න කෙවලං පටිග්ගාහකෙනෙව, අථ බොනිදහකෙනාපීති සම්පිණ්ඩෙති. තථෙවාති යථා නිදහකො ආවික්ඛති, තථෙව. තතොති තෙහි විවරෙහි, විහත්තඅපාදානං, තෙසු විවරෙසු වානිද්ධාරණං. තදෙවාති සඬ්ඨෙහෙ වුත්තවිවරමෙව.

ඉතීතිආදි නිගමනං. හගවතා අනුඤ්ඤාතොතිසම්බන්ධො. භණ්ඩාගාරන්ති භණ්ඩස්ස යපනොකාසං අගාරං. භණ්ඩාගාරිකොති භණ්ඩාගාරෙ නියුත්තො. බාහුල්ලිකතායාති පච්චයබාහුල්ලෙන නියුත්තභාවත්ථං. ඵවං සන්තෙකිමත්ථාය අනුඤ්ඤාතොති ආහ “අපි වා”තිආදි. අනුග්ගහාය අනුඤ්ඤාතොති සම්බන්ධො. හීති විත්ථාරො. නෙව ජානෙය්‍යුන්ති යොජනා. ද්වෙ ද්වෙ වාවිවරෙති සම්බන්ධො. සඬ්ඨගං කාතුන්ති සඬ්ඨෙහෙ සඬ්ඨගංකාතුං.

න වුට්ඨාපෙතබ්බොති ඵත්ථඅත්ථුද්ධාරවසෙන අඤ්ඤෙපි අවුට්ඨාපනීයෙ දස්සෙත්තො ආහ “අඤ්ඤෙපි”තිආදි. හීති විත්ථාරො. තත්ථාති චතුසු. සඬ්ඨෙහෙපන දෙතීති සම්බන්ධො. උපකාරතාය වාති සඬ්ඨස්ස උපකාරතාය ව. ඵත්ථ ව පුරිමෙසු තීසු ඵකොයෙව හෙතු, පච්ඡිමෙ පන ද්වෙ හෙතවොති දට්ඨබ්බං.

සම්මුඛිභූතෙනාති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස මුඛෙසංවිජ්ජමානො, සන්තිපතිතො වාසම්මුඛො, සම්මුඛො භුත්වාභූතොසම්මුඛිභූතො. භූසද්දයොගත්තා අකාරස්සිකාරො හොති, අන්තොඋපචාරස්මායං ඨිතො සඬ්ඨෙහෙ. තමත්ථං දස්සෙත්තො ආහ “අන්තොඋපචාරස්මායං ඨිතෙනා”ති. කොලාහලන්ති

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
 බහුජනෙහිසන්නිපතිත්වා එකතො කතං අබ්බන්තසද්දං. තදාකාරං
 දස්සෙන්තො ආහ “අම්භාක”න්තිආදි. “විවරභාජකෙසු”තිආදිනා
 අගතිගමනාකාරං දස්සෙති, තංසුච්ඤ්ඤායාමෙව.තුලාභුතොති තුලාය
 සදිසො හුත්වා භුතො, තුලාය සදිසභාවං පත්තො වා.මජ්ඣිමනිකායෙ මජ්ඣිම
 ධිතො අත්තාසභාවො එතස්සාති මජ්ඣිමනිකායෙ.

ඉදන්තිවිවරං.සනන්ති නිරන්තරං.තනුකන්තිවිරලං. එත්ථ
 “උච්චිතිත්වා”ති ඉමිනා වත්ථස්ස පමාණෙන උච්චිතනං දස්සෙති.
 “තුලයිත්වා”ති ඉමිනා අග්ගෙන තුලනං දස්සෙති.වණ්ණාවණ්ණංකත්වාති
 වණ්ණඤ්ඤා අවණ්ණඤ්ඤා බුද්ධඤ්ඤා පමාණං, මහන්තඤ්ඤා පමාණංකත්වාති
 අත්ථො. එකච්චාති විවරාති අප්පග්ගාති හොන්ති, එකච්චාති
 මහග්ගාතිතිවුත්තං හොති.දසදසඅග්ගසනකන්ති දසහි දසහි
 කභාපණෙහිඅග්ගසනකං.යන්ති විවරං, බන්ධිත්වාති නවග්ගසනකං
 එකග්ගසනකෙන, අට්ඨග්ගසනකඤ්ඤාද්විඅග්ගසනකෙන බන්ධිත්වාති
 අත්ථො.සමෙ පටිච්චසෙතිසමපමාණෙ පටිච්චසෙ යිපෙත්වා, ඉමිනා
 “වණ්ණාවණ්ණ”න්ති එත්ථවණ්ණසද්දො පමාණත්ථොති දීපෙති.දස
 දසහික්ඛුති ඉදං උපලක්ඛණවසෙන වුත්තං අඤ්ඤානාකාරොත්තාපි
 ගණතුංසක්කුණෙය්ත්තා.හණ්ඩිකන්ති විවරහණ්ඩෙන
 නියුත්තංපුටං.කුසොති සලාකදණ්ඩො.

අත්තිස්සරාති අත්තනාව අත්තනාංඉස්සරා. අඤ්ඤාසං
 වත්තපටිපත්තින්ති සම්බන්ධො.උපඩ්ඨිභාගොති හික්ඛුනං ලද්ධභාගතො
 උපඩ්ඨො භාගො.යෙ පනාති සාමණෙරා පන.සමභාගොති හික්ඛුනංභාගෙන
 සමො භාගො.ඉදඤ්ඤාති “උපඩ්ඨපටිච්චස”න්ති වචනඤ්ඤා, කථිතන්ති
 සම්බන්ධො.සමකමෙවාති
 හික්ඛුසාමණෙරානංසමපමාණමෙව.තනුජ්ජාදවස්සාවාසිකන්ති තස්මිං
 විහාරෙඋජ්ජාදෙන මූලෙන උජ්ජාදිතං
 වස්සාවාසිකං.එතිකම්මන්තිවඩ්ඨනකම්මං “යත්තකෙන විනයාගතෙන
 සම්මුඤ්ජනිබන්ධනාදිනා හත්ථකම්මෙන විහාරස්සඋභයානා න හොති,
 තත්තකං කත්වාති අත්ථො.එතන්ති එතිකම්මංකත්වා ගහණං. භීති
 සච්චං.එත්ථාති තනුජ්ජාදවස්සාවාසිකගහණං.සබ්බෙසන්ති අබ්බිලානං
 හික්ඛුසාමණෙරානං.හණ්ඩාගාරිකවිවරෙපිති හණ්ඩාගාරෙ යපිතෙ
 අකාලවිවරෙපි. පිසද්දෙනතනුජ්ජාදවස්සාවාසිකමපෙක්ඛති. සාමණෙරා
 උක්කුට්ඨිං කරොන්තිති සම්බන්ධො.අපහරිතකන්ති
 හරිතවිරහිතං.රභගජලලිත්ති රජනච්ඡවිං.එතන්තිඋක්කුට්ඨිකරණතො
 සමභාගදානං, වුත්තන්ති සම්බන්ධො.යෙවාති සාමණෙරා ව.විරජ්ඣිත්වා
 කරොන්තිතිකත්තබ්බකාලෙසු අකත්වා යථිච්ඡිතක්ඛණෙ
 කරොන්ති.තෙතිසාමණෙරො.සමපටිච්චසො දාතබ්බොති
 “කරිස්සාමා”තිපටිඤ්ඤාතමත්තෙන සමො පටිච්චසො දාතබ්බො.

“සකං භාගං දාතු”න්ති ඉදං චුත්තන්ති සම්බන්ධො. කිං සන්ධායචුත්තන්ති ආහ “භණ්ඩාගාරතො...පෙ.... සන්ධායා”ති.පහතායාතිපහරිතබ්බාය, පහතිතබ්බාය වා.තස්මාති යස්මා සන්ධායචුත්තං, තස්මා.අනිභට්ඨෙසුති භණ්ඩාගාරතො අනිභරිතෙසු.ඉමස්ස භික්ඛුනොති උත්තරිතුකාමස්ස ඉමස්ස භික්ඛුනො.තුලායාති මානෙන.

තෙසුති සාටකෙසු, එකො සාටකොති යොජනා.සබ්බෙසු පාතිතෙසුති සම්බන්ධො.එත්තකෙනාතිද්වාදසග්ගනකෙන.තං සුත්වාති භික්ඛුනංතං වචනං සුත්වා.සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිං සඨසගණසන්තකෙ.අනුප්පදානෙන බිපියති පක්ඛිපියතිඅනුක්ඛෙපන්තිදස්සෙන්තො ආහ “අනුක්ඛෙපං නාමා”තිආදි. යත්තකං අග්ගන්ති සම්බන්ධො. තත්තකෙනඅග්ගෙන අග්ගනකෙති යොජනා.විකල්ලකාති විකල්පස්ස භාවොවිකල්ලං, වීචරපුග්ගලානං අපභොනකභාවො, තදෙව විකල්ලකා. “තත්ථා”ති පාඨසෙසො, තෙසුද්විසු විකල්ලකෙසුති අත්ථො.අත්ථීති සංවිජ්ජන්ති, නිපාතොයං. ඡිත්තන්තෙහි ව දාතබ්බානීති සම්බන්ධො.දාතබ්බානීති ව ඡිත්තබ්බානී. දාසද්දො හි අවබණ්ඩනත්ථො.දාතුන්ති අවබණ්ඩිතුං.එවන්තිආදිනිගමනං.එත්ථාති එතෙසු විකල්ලකෙසු.තන්ති වීචරං. අථාතිතොසිතතො පරං.තත්ථාති එකස්ස භික්ඛුනො කොට්ඨාසෙ.සාමණකන්ති සමණස්ස අනුරූපං.යොතිභික්ඛු.තෙනාති පරික්ඛාරෙන.ඉදම්පීති අඤ්ඤං සාමණකස්ස පරික්ඛාරස්ස යපනම්පි. පිසද්දෙනපුරිමං වත්ථඡිත්තදනමපෙක්ඛති.

වග්ගන්ති සමුහං. අට්ඨ වා නව වාභික්ඛු භොන්තීති යොජනා.තෙසන්ති අට්ඨන්තං වා නවන්තංවා.එවන්තිආදි නිගමනං. අයං අපභොනකභාවොති යොජනා. පුනවීචරස්සෙව විකල්ලකභාවං දස්සෙන්තො ආහ “අථවා”තිආදි. එත්ථ පුරිමනයෙ වීචරස්ස වපුග්ගලස්ස ව විකල්ලකං භොති, පච්ඡිමෙ වීචරස්සෙවාති අයමෙනෙසං විසෙසො.

215. වීචරරජනකථා

344. ගිහිපරිභුත්තං පනාති ගිහිනා පරිභුත්තං වත්ථං පන, කිඤ්චිඵලන්ති සම්බන්ධො.

සීතුදකාති සීතං උදකං. ලිඬගවිපල්ලාසොහි අයං.උත්තරාඵම්පන්ති එත්ථ උත්තර උඵම්පන්තිපදවිෂේදං කත්වා අකාරතො උකාරස්ස ලොපං කත්වා, පුබ්බසරස්ස ව දීසං කත්වා “උත්තරාඵම්ප”න්ති චුච්චති.උත්තරාඵ්නි උත්තරඋදකං.උඵසද්දො හි උදකවාටකො, තං පාති රක්ඛතීති උත්තරාඵම්පං.තස්ස සරූපං දස්සෙන්තො ආහ “වට්ඨාධාරක”න්ති.රජනන්තිරජනජල්ලිං.භීති ඵලජොතකො.රජනන්තිරජනුදකං.භීති විත්ථාරො.ථෙවොතිරජනබින්නු.න විසරතීති න පග්ගරති.රජනාඵඩකන්ති එත්ථාපි පුරිමනයෙනෙව පදසිද්ධි

විනයපිටකෙ පාවිත්‍යාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
 වෙදිතබ්බො.රජනඋළඬිකන්ති රජනසඬ්ඛාතස්ස උදකස්ස ගහණත්ථාය
 කරියතීතිරජනඋළඬිකං. දණ්ඩකෙන නියුත්තං
 ථාලකංදණ්ඩකථාලකන්තිදස්සෙන්තො ආහ “තමෙව
 සදණ්ඩක”න්ති.රජනකුණ්ඩන්තිරජනපක්ඛිපනං මහාසං.අඤ්ඤත්‍රාති
 අඤ්ඤං යානං.පත්ථිත්තසද්දො ථද්ධපරියායොති ආහ
 “ථද්ධ”න්ති.දන්තකාසාවානීති එත්ථ දන්තසද්දෙන තස්ස වණණො
 ගහෙනබ්බො, සොඵතෙසමත්ථිති දන්තානි, දන්තානි වතානි කාසාවානි
 වෙතිදන්තකාසාවානි, තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “දන්තවණණානී”ති.
 දන්තවණණානිකාසාවානි ධාරෙන්තීති සම්බන්ධො.

216. ඡින්නකථිවරානුජානනකථා

345. දීඝමරියාදබද්ධන්තිදිසෙන මරියාදෙන බද්ධං.වතුක්කසණ්ඨානන්ති
 වතුන්තං මග්ගානං සමොධානසණ්ඨානං.උස්සහසි ත්වන්ති එත්ථ උපුබ්බො
 සහධාතු සමත්ථත්ථොති ආහ “සක්කොසි ත්ව”න්ති. පපුබ්බො පන
 අභිභවනත්ථො හොති “පසහති”තිආදීසු.යො නාමාති යො ආනන්දො
 ආජානිස්සති නාම, සො ආනන්දො පණ්ඩිතොතියොජනා. “කුසී”ති එතං
 නාමං අධිවචනන්ති යොජනා.අනුචාතාදීනන්ති ආදිසද්දෙන පරිභණ්ඩාදීනි
 සඬ්ගණ්හාති. “අඬ්ඬකුසී”ති එතන්ති යොජනා.

භීවෙය්‍යකන්ති එත්ථ භීවායංසුත්තසංසිබ්බිතං භීවෙය්‍යකන්ති වචනත්ථං
 දස්සෙන්තො ආහ “භීවාචෙය්‍යනට්ඨානෙ”තිආදි. “ආගන්තුකපට්ට”න්ති
 ඉමිනා ඵය්‍යකපච්චයස්ස සරූපංදස්සෙති. එසෙව නයොජ්ඣසෙය්‍යකන්ති
 එත්ථාපි.එතං නාමන්ති “භීවෙය්‍යකං, ජඬ්ඣසෙය්‍යක”න්ති එතං නාමං.ඉතීති
 එවං.එතන්ති “අනුච්චට්ට”න්තිආදි එතං. “අනුච්චට්ට”න්ති එතං නාමන්ති
 යොජනා.චිවට්ටස්සාති මජ්ඣිමකණ්ඩකස්ස.බාහන්තන්ති එත්ථ බාහාය
 උපරි යපිතා අන්තා බාහන්තාති වචනත්ථංදස්සෙන්තො ආහ
 “බාහාය”තිආදි.තෙසන්ති උභින්නමන්තානං.එතන්ති “බාහන්ත”න්ති
 එතං.

217. තිථිවරානුජානනකථා

346. “උක්ඛිත්තහණ්ඩිකභාවං ආපාදිතෙ”ති
 ඉමිනාඋබ්භණ්ඩිතෙතිඑත්ථ උක්ඛිත්තං හණ්ඩං උබ්භණ්ඩං, උබ්භණ්ඩභාවං
 ඉතා ආපාදිතාති උබ්භණ්ඩිතාතිවචනත්ථං දස්සෙති. තෙ උබ්භණ්ඩිතෙ භික්ඛු
 අද්දසාති යොජනා.භිසිසඬ්ඛෙපෙනාති භිසියං පක්ඛෙපෙන, පචෙසෙනාති
 අත්ථො, භිසිආකාරෙතාති වුත්තං හොති.තත්ථාති දක්ඛිණාගිරිං.ගච්ඡන්තා
 තෙ භික්ඛුති යොජනා. “අට්ඨපමාණාසු”ති ඉමිනාඅන්තරට්ඨකාසුති එත්ථ
 කපච්චයො පමාණත්ථෙ හොතීති දස්සෙති, කෙසුචි පොත්ථකෙසු
 පමාණසද්දො න දිස්සති, ගළිතොති දට්ඨබ්බො.
 රත්තීසුතිසම්බන්ධො.හගවත්තන්ති එත්ථ
 සම්පදානත්ථෙඋපයොගවචනන්ති ආහ “හගවතො”ති.සීතාලුකාති එත්ථ

සීතං පකතිඵතෙසන්ති සීතාලුනො, තෙයෙවසීතාලුකාතිවචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “සීතපකතිකා”ති. යෙ කුලපුත්තාපකතියාව සීතෙන කිලමන්ති, තෙ සීතාලුකා නාමාති යොජනා.එකච්චියන්ති එත්ථ එකච්චසද්දො එකපරියායොති ආහ “එකංපට්ට”න්ති. ඉමිනා එකොයෙව එකච්චොති කත්වා සකත්ථෙ අච්චපච්චයොති දස්සෙති. “පට්ට”න්ති ඉමිනා එකච්චෙන නියුත්තං එකච්චියන්ති වචනත්ථං කත්වානියුත්තත්ථෙ පවත්තස්ස ඉයපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති.ඉතීති එවං. භගවා අනුජානාතීති සම්බන්ධො.ඉතරෙති සඬ්ඝාටිතො ඉතරෙ උත්තරාසඬ්ගඅන්තරවාසකෙ.

218. අතිරෙකච්චරාදිකථා

348. අච්ඡපෙය්‍යන්ති එත්ථ අච්ඡවුච්චතිනෙන්තමණ්ඩලං, තං වියාති අච්ඡ ඡද්දො, තස්මිං උපගන්තබ්බං උපනෙතබ්බන්තිඅච්ඡපෙය්‍යං. “ලග්ගාපෙය්‍ය”න්ති ඉමිනා අධිප්පායත්ථං දස්සෙති.එත්ථාති පංසුකුලෙ.සබ්බමීදන්ති “දිගුණං සඬ්ඝාටි”න්තිආදිකං සබ්බං ඉදං වචනං.උද්ධරිත්වාති අපනෙත්වා.සංසිඛිබ්බන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්බන්ධිත්වා සිඛිබ්බං.

351. සොවග්ගිකන්ති එත්ථ සුන්දරාති අග්ගාති රූපාදීති එත්ථාතිසග්ගො, පුබ්බපදෙ උකාරස්ස ලොපො, උකාරස්ස උවාදෙසෙ “සුචග්ගො”ති සිජ්ඣති.සුචග්ගජ්ජත්තහෙතුකං සොවග්ගිකං, දානං, තමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “සග්ගජ්ජත්තහෙතුක”න්ති. “අපනෙති”ති ඉමිනානුදධාතුයාඅපනයනත්ථං දස්සෙති.අනාමයාති එත්ථ ආමයසද්දොරොගපරියායොති ආහ “අරොගා”ති. නත්ථි ආමයො එතිස්සාති අනාමයා.

353. ඤානලාභිනොති ඤානලාභීනං පුපුජ්ජනානං කාමච්ඡන්දනීවරණස්සවික්ඛම්භනත්තා වුත්තං.

356. සමොධානවසෙනදස්සිසිත්ථාතිසන්දිට්ඨො. සමොධානවසෙන භජිසිත්ථාතිසම්භත්තො. අභිමුඛං ලජ්ජිත්ථාතිආලජිතො.ඉමෙහීති ඉමෙහි ද්විහී.

221. පච්ඡිමවිකජ්ජනුපගච්චරාදිකථා

359. කතපංසුකුලොතිකතො පංසුකුලො. ඉමිනා“පංසුකුලතො”ති පදස්ස විසෙසනපරපදත්තං දස්සෙති.අග්ගලාරොපනෙනාති අග්ගලස්ස ආරොපනෙන. “සුත්තෙනෙවා”ති එත්ථඑවසද්දෙනපිලොතිකං නිවත්තෙති.අඤ්ඡිත්වාඅඤ්ඡිත්වාති ආකඬ්ඨිත්වා ආකඬ්ඨිත්වා.අභිධාතුහි ආකඬ්ඨනත්ථො. “සඬ්ඝාටිකොණො දීසො”ති ඉමිනාවිකණ්ණොතිඑත්ථ විසමො කණ්ණො විකණ්ණොති කත්වා කණ්ණසද්දස්ස කොණත්ථං දස්සෙති.තතොති ගලනතො.ලුජ්ජන්තීති වලිංගණ්හන්ති.අට්ඨපදකන්ති පදස්ස අට්ඨපදෙන සිඛිබ්බංඅට්ඨපදකන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ

“අට්ඨපදකච්ඡිත්තෙන පත්තමුඛංසිඛිබ්බු”න්ති. තත්ථඅට්ඨපදකච්ඡිත්තෙන පත්තමුඛංසිඛිබ්බුන්ති අට්ඨපදලිඛනෙන තත්ථ තත්ථ ගබ්භං දස්සෙත්වා පත්තමුඛංසිඛිබ්බුං. “අට්ඨපදකච්ඡිත්තෙනා”තිපි පාඨො, අට්ඨඵලකාකාරෙනාති අත්ථො.

360. “ආගන්තුකපත්තම්පි දාතු”න්ති ඉමිනාඅන්වාදිකන්තිපදස්ස අනුපච්ඡා ආගන්තුකභාවෙන දියතීති අන්වාදිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.වතුත්ථක්ඛරෙනපි පාඨො, අනුපච්ඡා ආගන්තුකභාවෙන ධියති යපියතීතිඅන්වාදිකන්ති කාතබ්බො.ඉදං පනාතිඅන්වාදිකං පන.

361. සෙසඤාතීනන්ති මාතාපිතුහි සෙසඤාතීනං.චිතිපාතෙතියෙවාති විනයස්සන්තො නිපාතෙතියෙව.

362. “වස්සිකො”ති සඬකෙතියති ගණ්ඨියතීතිවස්සිකසඬකෙතන්ති චුත්තෙ චත්තාරො මාසාති ආහ “චත්තාරොමාසෙ”ති.හීති සච්චං, යස්මා වා. ආරඤ්ඤකස්ස භික්ඛුනොතිසම්බන්ධො.තෙනාති ආරඤ්ඤකෙන භික්ඛුනා.

222. සඬසිකච්චරුප්පාදකථා

363. අඤ්ඤත්ථාති දින්නට්ඨානතො අඤ්ඤත්ථ. හටානිපි චීවරාති තුය්ගෙවසන්තකානීති යොජනා.තෙසන්ති චීවරානං.අඤ්ඤොති එකකවස්සාවාසිකතොඅඤ්ඤො. පඤ්චමාසෙනං සබ්බං තස්සෙව භික්ඛුනො හොතීති සම්බන්ධො.යන්තිචීවරං, තං සබ්බං චීවරන්ති සම්බන්ධො.යම්පිතිචීවරම්පි.සොති භික්ඛු, ගණ්ඨාතීති සම්බන්ධො.වස්සාවාසත්ථායාති වස්සං ආවාසස්ස භික්ඛුනො අත්ථාය.යපිතඋපනික්ඛෙපතොති වෙය්‍යාවච්චකරෙහි වඩ්ඪිං පයොජෙත්වායපිතඋපනික්ඛෙපතො.තනුප්පාදතොති තස්මිං විහාරෙඋප්පාදතො නාළිකෙරආරාමාදිතො.ඉදන්ති වක්ඛමානං.එත්ථාති “තස්සෙව තාති චීවරාති යාව කථිනස්ස උබ්භාරායා”තිවචනෙ.යන්ති චීවරං.පනසද්දොවිසෙසත්ථජොතකො.ඉදන්ති පදාලඬිකාරමත්තං.ඉධාති ඉමස්මිං විහාරෙ. අභිලාපමත්තන්තිපි වදන්ති.අනත්ථතකථිනස්සාපිතිපිසද්දො පගෙවඅත්ථතකථිනස්සාති දස්සෙති. පඤ්චමාසෙති අච්චන්තසංයොගත්ථෙ උපයොගවචනං.තතොති පඤ්චමාසතො. අතීතවස්සෙ වස්සංචුත්ථසඬසස්ස ඉදංවස්සාවාසිකං දෙනි කිං? උදාහු අනාගතවස්සෙති යොජනා.පිට්ඨිසමයෙති ගිම්හානං පයමදිවසතො පට්ඨාය යාව අස්සයුප්පුණ්ණම්, තාව පිට්ඨිසමයෙ.

වස්සානතොති වස්සානමාසතො.එත්ථාති එතෙසු චීවරෙසු. කෙචි භික්ඛුති සම්බන්ධො.තමත්ථන්ති තස්ස සඬසිකච්චරස්ස කාරණං.තත්ථෙව්වාති ගතට්ඨානෙ එව.එසාතිසඬසිකච්චරභාරකො භික්ඛු.තත්‍රාති විහාරාදීසු.නන්ති චීවරභාරකං භික්ඛුං.

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
 වත්තං විත්ථාරෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ “තෙන භී”තිආදි.
 තෙනභික්ඛුනා භාජෙතබ්බානීති
 සම්බන්ධො.තස්සෙවාතිඅධිට්ඨහන්තස්සෙව.

එකෙකං භාගන්ති සම්බන්ධො. එත්ථ යානෙ අහමෙව අස්මීති
 යොජනා.දුග්ගහිතානි හොන්තීති සඬ්ඝිකානෙව හොන්තීති
 අධිප්පායො.මය්හමෙවිමානි වීවරානීති ඉස්සරවසෙන ගහණෙ
 දුග්ගහිතානි.මය්හෙනානි පාපුණන්තීති අනිස්සරවසෙන ගහණෙ
 සුග්ගහිතානීතිවිසෙසො.

පාතිතෙ කුසෙති එත්ථ තපච්චයස්සපච්චුප්පන්තකාලිකභාවං
 දස්සෙන්තො ආහ “එකකොට්ඨාසෙ”තිආදි.ගහිතමෙවාති
 එකකොට්ඨාසෙපාතිතස්සකුසදණ්ඩස්ස වසෙන “ඉමස්සිද්”න්ති
 එකකොට්ඨාසෙ විදිතෙ සබ්බෙසං විදිතත්තාගහිතමෙවාති අධිප්පායො.

ඉතොවාති සච්චරහත්තතොව.විසුං සජ්ජියමානෙති වීවරෙ ව හත්තෙ ව
 විසුං සජ්ජියමානො.

යථා පුරිමෙසු ද්විසු වත්ථුසු “අදංසු”ති වුත්තං, තථා අවත්වාකස්මා ඉධ
 “දෙන්ති”ති වුත්තන්ති ආහ “සණ්කං සණ්කං දෙන්තියෙවා”ති.
 සණ්කංසණ්කං දෙන්තෙ දානකිරියාය අනුපච්ඡින්නත්තා “දෙන්ති”ති
 පච්චුප්පන්තවසෙනවුත්තන්ති
 අධිප්පායො.පච්ඡින්නදානත්තාතිපච්ඡින්නදානකිරියභාවතො. ඉදං පන වත්ථු
 උප්පන්තන්ති සම්බන්ධො.ඉමෙ ව ථෙරාති නිලවාසිආදයො
 විනයධරපාමොක්ඛා ඉමෙ ව ථෙරා.

223. උපනන්දසකාපුත්තවත්ථුකථා

364. එත්ථාතිඋපනන්දවත්ථුමහි.තස්සාති
 උපනන්දස්ස.ගාමකාචාසිනොතිගාමකෙ ආචාසිනො.අයන්ති
 උපනන්දො.මුබරොති මුබං බරං එතස්සාති මුබරො බකාරලොපො, අථ වා
 මුබංඑතස්සත්ථීති මුබරො මන්තුත්ථෙ පවත්තො රපච්චයො
 නින්දත්ථවාචකො.ලභුකාපත්තීති
 දුක්කටාපත්ති.තස්සෙවාතිගහිතභික්ඛුස්සෙව. ධුරනික්ඛෙපෙ සතීති යොජනා.

එකස්ස පුග්ගලස්සත්ථාය අධිප්පියතෙ
 ඉච්ඡියතෙතිඑකාධිප්පායො,එකපුග්ගලපටිච්චිසො, තෙනාහ
 “එකපුග්ගලපටිච්චිසමෙවා”ති.යථා යථාති යෙන යෙනාකාරෙන.යොති
 පටිච්චිසො. “තථා තථා”ති අජ්ඣාහරිතබ්බො.තත්ථාති “ඉධ
 පනා”තිආදිවචනො. එකෙකස්මිං ආචාසෙති සම්බන්ධො.වාසද්දො
 අඤ්ඤෙපි ද්විහද්විහාදිවාරෙ සඬ්ගණ්භාති.යන්ති පටිච්චිසං.එකො පුග්ගලොති
 එකොනිව්චාවාසො පුග්ගලො.එවන්ති උපඬ්චෙපි දියාමානො.යත්ථ වා පනාති

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
එත්ථ යසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං වුත්තං “එවංපුරිමස්මි”න්ති. පුරිමස්මිං
ආවාසෙති සම්බන්ධො. තතොති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්නො ආහ
“බහුතරංවසිතවිහාරතො”ති. ඉද්දඤ්චාති “අමුත්ත උපඨිංසො
විවරපටිවිසොදාතබ්බො”ති වචනඤ්ච. එකසීමවිහාරෙහීති
එකිස්සං උපවාරසීමායං යීතෙහි
විහාරෙහි. නානාසීමවිහාරෙති නානා උපවාරසීමායං යීතෙ
විහාරෙ. සෙනාසනග්ගාහොති පුරිම උපවාරසීමායං
සෙනාසනග්ගාහො. තත්ථාති පස්ස මිහන විහාරෙ. සෙසන්ති විවරතො
සෙසං. සබ්බන්ථාති සබ්බෙසු විහාරෙසු. අන්තොසීමගතස්සාති
අන්තො උපවාරසීමායං ගතස්ස, හික්ඛුනොති සම්බන්ධො. විවරං
සෙනාසනග්ගාහස්සෙව පාපුණාති, සෙසං පන
ආමිසහෙසජ්ජාදිසබ්බං අඤ්ඤ විහාරතො ආගන්ත්වා අන්තොසීමගතස්ස
පාපුණාතිති අධිප්පායො.

224. ගිලානවත්ථුකථා

365. මඤ්චකෙ නිපාතෙසුන්ති එත්ථ මඤ්චකෙ නිපාතනං නාම
මඤ්චකෙති පජ්ජාපනන්ති ආහ “මඤ්චකෙ
නිපජ්ජාපෙසු”න්ති. මුත්තකරීසකිලිට්ඨන්ති මුත්තකරීසෙහි කිලිට්ඨං. යොති
යො කොචි. මන්ති මම. තමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ
“ඔවාදානුසාසනිකරණො”ති. මම ඔවාදස්ස ව අනුසාසනියා ව
කරණොති අත්ථො. එත්ථාති “යො හික්ඛවෙ
මං උපට්ඨගෙය්‍යා”ති ආදිපායෙ. සුත්තස්ස නෙය්‍යත්ථත්තා අගහෙතබ්බත්ථං
දස්සෙන්නො ආහ “භගවතො වා”ති ආදි. යස්සාති
ගිලානස්ස. උපජ්ඣායාදයොති එත්ථ
ආදිසද්දෙන ආවරියසද්ධිවිහාරික අන්තෙවාසික සමානුපජ්ඣායක සමානාවරිය
කසඨබාතෙපඤ්ච ජනෙ සඨගණ්හාති. එකචාරිකො වා හොතීති
සම්බන්ධො. සඨසත්ථෙරොපීති පිසද්දො පගෙව අඤ්ඤෙසන්ති දස්සෙති.

366. අහික්කමන්තං වාති එත්ථ අහිමුඛං කමතීති අහික්කමන්තොති
වුත්තෙව ඨිසන්තත්ථොති ආහ “වඨිසන්තං වා”ති. ආබාධං නාවිකරොතීති
සම්බන්ධො. ඉමිනා අන්තපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. ඉදං නාම හොජනන්ති
සම්බන්ධො. සංවිධාතුන්ති එත්ථ සංවිපුබ්බො ධාධාතු කරධාත්වත්ථො,
කරධාතු වසබ්බධාත්වත්ථො, තස්මා වුත්තං “හෙසජ්ජං යොජෙතු”න්ති.
අස්සාති ගිලානුපට්ඨාකස්ස. අන්තරසද්දස්ස
මජ්ඣන්ථාදයොපටික්ඛිපන්නො ආහ “කාරණං වුවචතී”ති.

225. මතසන්තකකථා

367. කාලඨකතෙති එත්ථ කරණං කතන්ති දස්සෙන්නො ආහ
“කාලකිරියායා”ති. අපලොකෙත්ථාති “ඉත්ථන්තාමො හන්තෙහික්ඛු

කාලඤ්ඤා, තස්ස තිව්වරඤ්ඤා පත්තඤ්ඤා ගිලානුපට්ඨාකානං දාතුං සඤ්ඤාපලොකෙමි”ති අපලොකෙත්වා.

369. ගිලානුපට්ඨාකලාභෙති ගිලානුපට්ඨාකානං ලභිතබ්බෙ.

සබ්බෙපි භික්ඛුති සම්බන්ධො.තත්ථාතිතස්මිං කාලඤ්ඤා. කිං වදන්ති? “සබ්බෙපි...පෙ.... සාමිනො”ති වදන්තිති යොජනා.ද්විසු වාදෙසු පච්ඡිමවාදො අට්ඨකථාවරියෙන රුච්චතීති වදන්ති.යන්ති යං වත්ථු. “යං අත්ථි, තං දාතබ්බ”න්ති චුත්තමෙවත්ථංආවිකරොත්තො ආහ “අඤ්ඤස්මිං...පෙ.... දාතබ්බ”න්ති.තත්තිපරික්ඛාරං.

සමකොති	සමං	පමාණමෙතස්ස	භාගස්සාති
සමකො.සංවිදහනමත්තමෙවාති		ඉදඤ්ඤිදඤ්ඤා	කරොහීති
සජ්ජනමත්තමෙව.ජෙට්ඨකභාගොති දිගුණභාගො.			

යො පනාති භික්ඛු පන.එත්ථාති බහුසු භික්ඛුසු.යෙනාති යෙනකෙනවි, දින්නං පටියාදිතන්ති සම්බන්ධො.එකදිවසමිපිතිපිසද්දො පගෙව ද්විහාදිකෙති දස්සෙති.සොපිති පිසද්දො නකෙවලං බහුදිවසං උපට්ඨාකොයෙව, අථ ඛො සොපිති දස්සෙති.සමීපන්ති ගිලානස්ස සන්තිකං.ආගච්ඡතීතිසමීපමාගච්ඡති.

පච්චාසිසායාතිභාගස්ස පච්චාසිසාය. “පුන ආගන්ත්වා ජග්ගිස්සාමි”ති ඉමිනා “පුන ආගන්ත්වා න ජග්ගිස්සාමි”ති ගච්ඡන්තස්ස න දාතබ්බන්ති දස්සෙති.ධුරං නික්ඛිපිත්වාති උපට්ඨහතෙ ධුරං නික්ඛිපිත්වා.

මාතුගාමොපි හොතුති යොජනා.තස්සභික්ඛුනොති කාලඤ්ඤාතස්ස තස්ස භික්ඛුනො. සවෙපි සහස්සං අග්ගති, ගිලානුපට්ඨාකානංයෙවදාතබ්බන්ති යොජනා.අඤ්ඤන්ති පත්තච්චරතො අඤ්ඤං.තෙතිගිලානුපට්ඨාකා.අවසෙසන්ති පත්තච්චරතො අවසෙසං.තතොති බහුකමහග්ගතො.තිව්වරපරික්ඛාරොතිතිණ්ණං විවරානං පරිවාරො.සබ්බඤ්ඤෙතන්ති සබ්බමෙව එතංපරික්ඛාරං.ලහතීති ගිලානුපට්ඨාකො ලහති.

සොති කාලඤ්ඤා.කස්සචීති ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා.තස්සෙවාති දින්නගාහකස්සෙව.රුචියාච්චාති කාමා ච්ච.තත්ථ තත්ථ සඤ්ඤස්සෙවාති තස්මිංතස්මිං විහාරෙ ධීතස්ස සඤ්ඤස්සෙව. ඉදං විහාරෙ යපිතපරික්ඛාරෙ සන්ධාය චුත්තං.සවෙ ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා යපිතා හොන්ති, සකලොව සඤ්ඤා ඉස්සරො. කස්මා? සඤ්ඤස්සෙවදායජ්ජහාවතො.බහුනමිපිති තිහි පට්ඨාය බහුනමිපි.ඊදිසවචනං උපනිධාය සාසනෙපි එකො ද්වෙ බහුති තිණි වචනානි අත්ථෙ දිස්සන්ති, සද්දෙපන ද්විවචනබහුවචනානං විසෙසාහාවතො ද්විවචනං නත්ථිති

දට්ඨබ්බං. අදින්නමෙවාති අත්තනොයෙව අසන්නකත්තා, අඤ්ඤාසම්පි සාධාරණත්තාව අදින්නමෙව. සථෙ සබ්බේ මනා අනුමතියා දෙන්ති, සුදින්නමෙව. තත්ති සත්තකං. තෙසුති තෙසුසබ්බෙසු.

227. කුසවීරාදිපටික්ඛෙපකථා

371. “අක්කනාලමය”න්ති ඉමිනා අක්කනාලෙන නිබ්බත්තං. අක්කනාලන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. මකච්ඡමයොති එත්ථ මකච්ඡද්දෙනපොත්ථකසද්දස්ස ගන්ථාදයො අත්ථෙ නිවත්තෙති. මයසද්දෙනපුරිමනයෙනෙව නිබ්බත්තතද්ධිතං දස්සෙති. සෙසානිති අක්කනාලපොත්ථකෙති සෙසානි කුසවීරාදිති. තෙසුති කුසවීරාදිසු.

372. තිපට්ටවීරස්ස වාති ඉදං ද්විපට්ටවීරස්ස මජ්ඣේ දානං සන්ධායචුත්තං. තෙසන්ති සබ්බනිලකාදීනං. කඤ්චුකන්ති වාරණං. තඤ්චි කචියති කායෙ ඛන්ධියතීති කඤ්චුකොතිචුච්චති. වෙයනෙපිති උණ්චිසෙපි. තඤ්චි යස්මා යෙන සීසෙවෙධියති, තස්මා වෙයනන්ති චුච්චති. රුක්ඛජල්ලිමයන්ති එත්ථ රුක්ඛජල්ලිසද්දෙනතිරිටසද්දස්ස වක්කලත්ථං දස්සෙති. වක්කලඤ්චිති වසනානං අභිගපච්චඪගං තිරොභාවං පටිච්ඡන්තභාවං එති ගච්ඡති අනෙනාති වා රුක්ඛං තිරොපටිච්ඡන්තං හුත්වා එති පවත්තතීති වාතිරිටන්තිචුච්චති. අභිධානෙ (අභිධානප්පදීපිකායං 442 ගාථායං) පනතරිටන්ති තකාරෙ ඉකාරවිරහිතො පාඨො අත්ථි. පාදපුඤ්ජනන්ති පාදො පුජියති සොධියති අනෙනාති පාදපුඤ්ජනං, තාලුපො තතියක්ඛරො.

374. සන්තෙ පතිරූපකෙ ගාහකෙති එත්ථ පතිරූපකො නාම පක්කමන්තස්සහික්ඛුනො සන්දිට්ඨසම්භන්තො. ඉමිනා පතිරූපකෙ ගාහකෙ අසති අදත්ථා සඬිසෙන භාජිතෙසුභාජිතමෙවාති දස්සෙති. සත්ත ජනාතිපක්කමන්ත උම්මත්තකඛිත්තචිත්තවෙදනට්ඨා වත්තාරො, උක්ඛිත්තකා තයොති සත්තජනා.

230. සඬිසෙ හින්තෙ විවරුප්පාදකථා

376. සඬිසො හිප්පතීති එත්ථ ද්විකොට්ඨාසවසෙන හිප්පනමෙවාධිප්පෙතං, න අඤ්ඤන්ති ආහ “ද්වෙ කොට්ඨාසා”ති. එකස්මිං පක්ඛේ විවරාති දෙන්තීති යොජනා. ද්විපක්ඛං සන්ධාය “සකලස්ස සඬිසස්සා”ති චුත්තං. එතන්ති විවරං. තස්සෙව විවරන්ති තස්ස කොට්ඨාසස්ස විවරමෙව. යත්ථාති යස්මිං දෙසෙ. දක්ඛිණොදකං පමාණන්ති දක්ඛිණොදකමෙව පමාණං, න දෙය්‍යධම්මො. තස්මා දක්ඛිණොදකං පටිග්ගණ්හන්තා, දෙය්‍යධම්මස්ස සාම්මනො හොන්තීති අධිප්පායො. උභොහිපි පක්ඛෙහිති යොජනා. පරසමුද්දෙනිපම්බුදීපෙ. සො හි සිහලදීපතො සමුද්දස්ස

පාරත්තා පරසමුද්දොති වුවිවති. ඉතරො පක්ඛොති දක්ඛිණොදකස්ස ච වීවරස්ස ච ලද්ධපක්ඛතො ඉතරොඅලද්ධො පක්ඛො.

232. අට්ඨවීරමාතිකාකථා

379. ඉදානිආහාති සම්බන්ධො. පුග්ගලාධිට්ඨානන යෙනාති “සීමායදෙතී”ති කත්තුචාවකෙන කිරියාපදෙන දායකපුග්ගලසඬ්ඛාතකත්තුනො අධිට්ඨානවසෙනවුත්තත්තා පුග්ගලාධිට්ඨානෙන න යෙන. එත්ථාතිඑතාසු අට්ඨසු මාතිකාසු. අට්ඨමා මාතිකාති යොජනා. තත්ථාති අට්ඨසු මාතිකාසු. සබ්බත්ථාතිසබ්බෙසු “කතිකාය දෙතී”තිආදීසු.

සීමාය...පෙ.... භාජෙනබ්බන්තිආදිමිහිමාතිකානිද්දෙසෙ පන එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. සීමායදෙතීති එත්ථ පන්තරස සීමා වෙදිතබ්බාති සම්බන්ධො.

තත්ථාතිපන්තරසසුසීමාසු. උපචාරසීමා පරිච්ඡින්නා හොතීති සම්බන්ධො. එත්තකං යානන්තිපරික්ඛෙපාරහට්ඨානස්ස එකන්තෙන අවුත්තත්තා එකන්තෙන පරික්ඛෙපාරහට්ඨානංදස්සෙන්නො ආහ “අපිවා”තිආදි. ධ්වසන්නිපාතතො වාබිජිතානන්ති සම්බන්ධො. “පරියන්තෙ”ති පදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං. තස්මා තිසුනිස්සක්කපදෙසු යොජෙනබ්බං. සා පනාති උපචාරසීමා පන. හික්ඛුසු වඩ්ඪන්තෙසු ආවාසොපි වඩ්ඪතීති මනසිකත්වා වුත්තං “හික්ඛුසුවඩ්ඪන්තෙසු”ති. සබ්බෙසං හික්ඛුනන්ති සම්බන්ධො. වුත්තමෙවාති සීමකථායං (මහාව. අට්ඨ. 138, 144) වුත්තමෙව.

අපිව බොති එත්ථ අපිසද්දොපුච්ඡත්ථචාවකො. කෙහි යපිතාති හි අත්ථො. රාජරාජමහාමත්තා යපෙන්නීති සම්බන්ධො. ලාහසීමාති ලාහස්ස මරියාදො. යන්නියො ලාහො. එත්ථන්තරෙති එතස්මිං ගාවුතාදිඅන්තරෙ. ලාහසීමා නාමාති ලාහෙන පරිච්ඡින්නා සීමා නාම. තත්ථාති බහුසු ජනපදෙසු. අන්තරදීපා වාතිමහාදීපතො අඤ්ඤදීපා ච, බුද්දකදීපාති අධිප්පායො.

එත්ථෙව සීමායාති බණ්ඩසීමාය එව. තෙසංයෙව්වාති බණ්ඩසීමගතානංයෙව. එවත්ථඵලං දස්සෙන්නො ආහ “අඤ්ඤස”න්තිආදි. රුක්ඛෙ වා පබ්බතෙ වා ධීතස්ස වා හෙට්ඨා පට්ඨිමජ්ඣගතස්ස වාහික්ඛුස්සාති යොජනා. ඉමිස්සා උපචාරසීමාය ධීතස්සාති සම්බන්ධො. සමානසංවාසසීමායාති මහාසීමාය. බණ්ඩසීමසීමන්තරිකාසුති බණ්ඩසීමායඤ්ච ද්විත්තං සීමානංසීමන්තරිකායඤ්ච. තත්ථ ද්විත්තං ගාමට්ඨානමිපි පාපුණාති. අවිජ්ජවාසසීමායදිත්තං ගාමට්ඨානං න පාපුණාති “යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්චා”තිවුත්තත්තා.

ජම්බුයාලක්ඛිතො දීපොජම්බුදීපො. තම්බො ලොහිතො පාණි හත්ථො එතෙසන්තිතම්බපාණිතො. විජයකුමාරාදයො සත්තසතා ජනා. තෙසං නිවාසොතම්බපණ්ණි, සොයෙව දීපොතිතම්බපණ්ණිදීපො, තස්මිං. සබ්බෙසං භාගන්ති සම්බන්ධො. තත්ත්වොති ජම්බුදීපෙයෙව. එවන්ති ආදිතිගමනං.

යො පන භණ්ණිති සම්බන්ධො. තතොති කථනතො, පරන්ති සම්බන්ධො. නන්ති මහාසිවත්ථෙරං. තියොජනාපීති පිසද්දො තතො උනාපි හොතිති දස්සෙති. සබ්බංපෙතන්ති සබ්බංපි එතං ලාභගණ්හනාදිං. ඉති ආහංසුති යොජනා.

කතිකානං යථිච්ඡිතකතෙන පවත්තත්තා බහු හොති, තස්මා ඉධ ඉච්ඡිතකතිකං දස්සෙතුං චුත්තං “සමානලාභකතිකායා”ති. තත්ත්වොති “කතිකාය දෙති”ති පාඨෙ. සන්තිපතිතෙහි භික්ඛුහිභාජෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. තස්සාති විහාරස්ස. බුද්ධාධිචුත්ථොති බුද්ධෙන අධි ඉස්සරවසෙන වසිසිත්ථාති බුද්ධාධිචුත්ථො. එත්තාවතාති එත්තකෙන සාවනමත්තෙන. නිසින්තොවාති නිසින්තො එව හොති, නිසින්තො ඉව වා. තස්මිං විහාරෙපීති තස්මිං පොරාණකාදිවිහාරෙපි. එවමෙවාති “අයං පොරාණකො විහාරො තෙන නවවිහාරෙන සද්ධිං සමානලාභංකාතුං සඬ්ඝස්ස රුච්චති”ති ආදිනා එවමෙව. ඉධාති පොරාණකවිහාරෙ. තස්මින්නි නවවිහාරෙ. එවන්ති යථා එකෙන විහාරෙන සද්ධිං එකො විහාරො කාතබ්බො, එවං තථාති අත්ථො.

භික්ඛාපඤ්ඤත්තියාති එත්ථ භික්ඛාපඤ්ඤපියති නිව්ච්චසෙන යපියති එත්ථාති භික්ඛාපඤ්ඤත්තීති දස්සෙන්නො ආහ “අත්තතො පරිච්චාගපඤ්ඤාපනට්ඨානෙ”ති. තස්සාති “යත්ථ සඬ්ඝස්ස ධූවකාරා කරියන්ති”ති පාඨස්ස. අත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. යත්ථ වාති යස්මිං වා යානෙ. අනෙතාති විවරදායකෙන. සලාකහත්තාදීති වා නිබද්ධාති කාරිතාති සම්බන්ධො. යෙන පනාති විවරදායකෙන පන. සකලොපි විහාරොති සකලොපි සආරාමො විහාරො. තත්ථාති විවරදායකෙ. ඉමෙති පාකවත්තස්ස වත්තනට්ඨානාදයො විහාරා. ධූවෙන කරියන්ති ධූවකාරා විහාරා. සොති විවරදායකො. යත්ථාති යස්මිං යානෙ. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු බහුසු විහාරෙසු.

තෙහීති බහුතරෙහි භික්ඛුහි. ධූවකාරෙසුති නිද්ධාරණෙ භූමිමං. එකත්ථාති එකස්මිං ධූවකාරෙ. “සවෙ භික්ඛුගණනාය ගණ්හථාතිවදති”ති ඉමිනා සවෙ න වදති, භික්ඛුගණනාය භාජෙත්වා ගණ්හිතුං න වට්ටතීති දස්සෙති, විහාරගණනාය ගණ්හිතුං වට්ටතීති අධිජ්ජායො. තථාති යථා “භික්ඛුගණනාය ගණ්හථා”ති වදති, තථාති අත්ථො. එත්ථාති භාජෙතබ්බවත්ථුසු. තන්ති මඤ්චපියකං, පුච්ඡිත්වා දාතබ්බන්ති

විනයපිටකේ

භාවිතාදියොජනා

මහාවග්ගයොජනා

සම්බන්ධො.පුච්ඡිත්වාති දායකං පුච්ඡිත්වා, වදනීති දායකො වදනි.සඬ්ඝස්සාපිතිපිසද්දො න දායකස්සෙවාති දස්සෙති.

උපචාරසීමායං යීතෙන සඬ්ඝෙන භාෂෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. සීමට්ඨස්සාති උපචාරසීමායං යීතස්ස.අසම්පත්තස්සාපිති භාෂනට්ඨානං අසම්පත්තස්සාපි.අලසජාතිකාති කොසජ්ජජාතිකා.යීතිකාතිපබන්ධවසෙන යීයතෙයීති,සායෙවයීතිකා. අථ වා “යීතට්ඨානතො පට්ඨාය දාතබ්බ”න්ති අට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 379) චුත්තත්තා තිට්ඨති පබන්ධවසෙන එත්ථාතියීති,සායෙවයීතිකාති වචනත්ථො කාතබ්බො.යීතිකං යපෙත්වාති විසතිවස්සසඬ්ඛාතං යීතිකං යපෙත්වා.තෙසන්ති ථෙරානං.

සම්පත්තසම්පත්තානන්ති භාෂනට්ඨානංසම්පත්තසම්පත්තානං. අත්තතො විහාරද්වාරෙ වා අත්තතො අන්තොවිහාරෙයෙව වාතියොජනා.සීමාති උපචාරසීමා. ථෙරාසනං ආරුළුභෙ සතීති යොජනා.වස්සග්ගෙනාති වස්සගඤ්ජාය.

පාටෙක්කන්ති පච්චෙකං. සබ්බානෙවච්චරාතීති සම්බන්ධො. දුබ්භාසිතදුග්ගහිතානමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “ගතගතට්ඨානෙසඬ්ඝිකානෙව භොන්ති”ති.එකන්ති දසසු වත්ථෙසු එකං.

වත්ථස්සෙව පුජ්ථං වා වලි වා අත්ථීති යොජනා.තෙනාති පුජ්ථවලිනා.එකං තත්තන්ති එකංසුත්තං.තත්ථාති තෙසු යීතිකාය ඨානාට්ඨානෙසු. ද්විහිපිගභෙතබ්බං යීතිකාය අභාවතො.

භික්ඛුඅත්තතො සන්තකං යං විවරන්තියොජනා.පංසුකුලිකානම්පි වට්ටතීති “සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති වා “තුය්හං දෙමා”ති වා අවත්වා “භික්ඛුනං දෙම, ථෙරානං දෙමා”ති චුත්තත්තාපංසුකුලිකානම්පි වට්ටති. භික්ඛුථෙරා නාම හි න අත්තනායෙව භොන්ති, අඤ්ඤෙපි බහු, තස්මා වට්ටති. “සඬ්ඝස්සා”ති චුත්තෙ අත්තනා එකන්තෙන සඬ්ඝොයෙව, තස්මා “සඬ්ඝස්සා”ති චුත්තෙපි න වට්ටති, පගෙව “තුය්හ”න්ති චුත්තෙ.

තතොති බහුවත්ථතො.ගහෙතුං න වට්ටතීති පංසුකුලිකානං ගහෙතුං න වට්ටති.

යන්ති වත්ථං.තත්ථාති පරික්ඛාරෙසු.සුත්තන්තිතත්තං.

එවං අන්තොසීමං පටිසිත්වා “සඬ්ඝස්ස දෙමා”ති දින්නෙවිනිච්ඡයං දස්සෙත්වා බහිසීමාය දින්නෙ තං දස්සෙන්නො ආහ “සථෙ පනා”තිආදි.එකබද්ධා වාති ද්වාදසහත්ථමනතික්කමිත්වා එකතොබද්ධා ව.යෙ පනාති භික්ඛු පන.

උභතොසඬ්ඝස්ස දෙනීති එත්ථ චතුත්තංවාකායානං වසෙන චුත්තෙපි උභතොසඬ්ඝස්ස දෙනියෙව නාමාති දස්සෙන්තො ආහ “උභතොසඬ්ඝස්ස දම්මීති චුත්තෙපි” තිආදි. උභතොසඬ්ඝග්ගභණ්ණගහිතත්තාති පුග්ගලස්ස උභතොසඬ්ඝග්ගභණ්ණ ගහිතත්තා. “එසෙව නයො” ති ඉමිනාඵකච්ඡතිපටිච්ඡෙ කත්වා එකො චෙතියස්ස දාතබ්බොති නයං අතිදිසති. පාපුණ්ණකොට්ඨාසොනාම නත්ථි චෙතියස්ස උභතොසඬ්ඝග්ගභණ්ණඅගහිතත්තා.

තත්ථාති උභතොසඬ්ඝපුග්ගලචෙතියෙසු. සෙසං සුච්ඤ්ඤයාමෙව.

පුබ්බෙති බුද්ධස්ස භගවතො ධර්මානකාලෙ. තදාති යදා බුද්ධො භගවා ධරති, තදා. පටිමංවාති පටිබ්බිමං වා. තඤ්ඤි භගවතා පටි සදිසං මානියතීති පටිමාති වුව්වති. චෙතියං වාති උපං වා. සො හි දෙවමනුස්සෙහි චිතිතබ්බං, පුප්පෙතබ්බං, ඉට්ඨකාදිහි වා චිතිතබ්බන්ති චෙතියන්ති වුව්වති. තත්ථාති දෙයාධම්මෙසු. යන්තිකිරියාපරාමසනං. යංදෙන්තීති යොජනා. තත්ථාති තස්මිං දාතෙ. අනියමවාචකස්ස “යො” ති සබ්බනාමස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “පබ්බජිතො වා ගහට්ඨො වා” ති. වත්තංකත්වා පරිභුඤ්ජිතුන්ති පුබ්බකාලඅපරකාලකිරියානං විකාරවසෙන අනියතත්තාවුත්තං “භුඤ්ජිත්වා පච්ඡාපි වත්තං කාතු”න්ති.

“දුරම්පි හරිත්වා පුප්පෙතබ්බ”න්ති ඉමිනා ජඬ්ඝපෙසනිකකම්මං නභොතීති දස්සෙති. හරන්තස්ස හික්ඛුනොති සම්බන්ධො. ගච්ඡතොති අනාදරෙ සාම්ච්චනං. තන්තිසඬ්ඝස්ස ආහට්ඨත්තං.

වස්සංචුත්ථසඬ්ඝස්සාති වස්සංචස්සිත්ථාති වස්සංචුත්ථො. අලුත්තකිත්තසමාසොයං, සොයෙව සඬ්ඝොවස්සංචුත්ථසඬ්ඝො, තස්ස. යාවතිකසද්දො යත්තකපරියායොතිආහ “යත්තකා” ති. දිසාපක්කන්තස්සාපීති අඤ්ඤං දිසංපක්කන්තස්සපි, දාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. වදන්තීති අට්ඨකථාවරියෙහි අපරෙ ආචරියා වදන්ති. එතන්ති වචනං.

සම්පත්තානන්ති දින්නට්ඨානං. සම්පත්තානං. සබ්බෙසන්ති යත්ථ කත්ථවි චුත්ථවස්සානං. සබ්බෙසං. තත්ත්වාති විහාරෙ. තත්ත්වාති තස්මිං වදනෙ සති, තෙසු හික්ඛුසු වා. වස්සං වසන්තීති වස්සංවසන්තා, තෙසං. චීවරමාසෙති චීවරෙන ලක්ඛිතෙ පච්ඡිමකත්තිකමාසෙ.

හෙමන්තස්ස පච්ඡිමො දිවසොති එග්ගුණපුණ්ණමීසඬ්ඛාතො හෙමන්තස්ස පච්ඡිමො දිවසො. වස්සාවාසිකන්ති වස්සං ආවසන්තානං දාතබ්බං චීවරං. ආරොපෙතබ්බාකාරං දස්සෙන්තො ආහ “අතීතවස්සාවාසස්සා” තිආදි. තත්ථ අතීතවස්සාවාසස්සාති අතීතවස්සං, අතීතවස්සෙ වා ආවාසස්සසඬ්ඝස්ස. තන්ති චීවරං.

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා මහාවග්ගයොජනා
 යපෙත්වාති විහාරෙ යපෙත්වා.සම්පත්තානන්ති ඉමං යානං
 සම්පත්තානං.ඉතොති විවරදානකාලතො.තෙති අන්තොවස්සෙවුත්ථහික්ඛු.

ආදිස්සාතිපදස්සත්වාපච්චයන්තභාවං දස්සෙන්තො ආහ “ආදිසිත්වා”ති.
 අයමත්ථො වෙදිතඛිබ්බොතියොජනා.තත්ත්වාති “යාගුයා
 වා”තිආදිපායො.අප්පකනාය වාති අප්ප භවානං පුඤ්ඤානං
 අත්ථායවා.තෙසන්ති නිමන්තකානං, පච්චියානංහික්ඛුනන්ති
 සම්බන්ධො.යෙහි නිමන්තිතෙහිතිනිමන්තිතෙහි යෙහි හික්ඛුහි. යෙසං වා
 පත්තන්ති සම්බන්ධො.තෙසංන පාපුණාතීති සබ්බෙසං තෙසං න පාපුණාති,
 කස්මා? අනිමන්තිතත්තා.තෙසං න පාපුණන්ති,කස්මා? නිමන්තිතගෙහං
 අපච්චියත්තා.සොති දායකො.

පුබ්බෙපිති ඉතො පුබ්බෙපි.අස්සාති
 දායකස්ස.වාසෙත්වාතිවාසාපෙත්වා.සොති දායකො.යොතිහික්ඛු, වසතීති
 සම්බන්ධො.තාතීති හෙසප්පාති.ඉදන්ති විවරං.

“අන්තෙවාසිකානඤ්ඤා”ති පදෙන සද්ධිවිහාරිකාපි
 ගහෙතඛිබ්බාඋද්දෙසාදිවසෙන අන්තෙ වසනසීලත්තා.උද්දෙසං ගහෙතුං
 ආගතො වගහෙත්වා ගච්ඡන්තො වාති ඉමෙ අන්තෙ අවසනසීලාපි
 රුළුභිවසෙනඅන්තෙවාසිකානාම. ඉමිනා නිස්සයං ගහෙතුං ආගතො ව
 ථෙරස්ස සන්තිකෙනිස්සයං ගහිතපුබ්බො වඅන්තෙවාසිකොනාමාති
 දස්සෙති.වත්තං කත්වා උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීති ගහෙත්වා විවරන්තානං
 සබ්බෙසං.උද්දෙසන්තෙවාසිකානං පාපුණාතීති යොජනා.
 ඉමිනාසද්ධිවිහාරිකනිස්සයන්තෙවාසිකඋපසම්පදන්තෙවාසිකපබ්බජ්ජන්තෙ
 වාසිකාපි ගහෙතඛිබ්බාතෙසම්පි
 නිබද්ධවාරිකහික්ඛුභාවතො.සබ්බත්ථාතිසබ්බස්මිං විවරක්ඛන්ධකෙ.

ඉති විවරක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

9. වම්පෙයාක්ඛන්ධකං

234. කස්සපගොත්තහික්ඛුචත්ථුකථා

380. වම්පෙයාක්ඛන්ධකෙගග්ගරාය පොක්ඛරණියාති
 එත්ථගග්ගරසද්දස්ස නාමසද්දභාවං දස්සෙන්තො ආහ “ගග්ගරනාමිකාය
 ඉත්ථියා”ති. ඉමිනාගග්ගරසද්දො ගග්ගරඉති නාමං පවත්තිනිමිත්තං කත්වා
 ඉත්ථිදබ්බං වදන්තිදස්සෙති.තත්තිපට්ඨද්ධොති තත්තියා පට්ඨද්ධො.
 “උස්සුක්කම්පිඅකාසි යාගුයා”තිආදිසු එවං විනිච්ඡයොවෙදිතඛිබ්බොති
 යොජනා. තස්ස හික්ඛුනොතිකස්සපගොත්තනාමකස්ස තස්ස
 හික්ඛුනො.තත්ථෙථාතිවාසභගාමෙයෙව.

382. අධම්මෙනවග්ගකම්මං කරොන්තීතිආදීනං නානාකරණන්ති
 සම්බන්ධො.

236. ඤත්තිවිපන්නකම්මාදිකථා

385. අඤ්ඤත්‍රාපි ධම්මාති එත්ථ ධම්මාති උපයොගත්ථෙ නිස්සක්කවචනමෙතන්ති ආහ “අඤ්ඤත්‍ර ධම්ම”න්ති. “අඤ්ඤත්‍රා” තිනිපාතපයොගෙ දුතියාතනියාපඤ්චමිසු අඤ්ඤතරස්ස සම්භවතො උපයොගවචනමිපි හොති. තස්මාචුත්තං “අයමෙව වා පායො”ති. “භූතෙන චත්ථුනා”ති ඉමිනා ධම්මසද්දස්සසච්චත්ථං දස්සෙති. “එසෙව නයො”ති ඉමිනා සද්දසභාවමෙව සන්ධාය අතිදිසති, න අත්ථං. තෙන චුත්තං “එත්ථ පනා”ති ආදි. සත්ථුසාසනන්ති සත්ථු ආණා. සත්ථු ආණානාම ඤත්ති අනුසාවනානං සම්පදාති ආහ “ඤත්ති සම්පදා අනුසාවන සම්පදා වා”ති. “පටිකුට්ඨඤ්චෙව කතඤ්චා”ති ඉමිනා පටිකුට්ඨකතන්ති පදස්ස ද්වන්දවාකායං දස්සෙති. පටිකුසිතබ්බන්ති පටිකුට්ඨං, කත්තබ්බන්ති කතං, කම්මං. තමෙවත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “යං අඤ්ඤෙසු”ති ආදි. තත්ථයන්ති කම්මං.

387. පාළියාති විනයපාළියා. යන්ති කම්මං, නකරියතීති සම්බන්ධො. එත්ථාති අට්ඨකථායං. සො ච බොති සො ච විත්ථාරො, ආගතොති සම්බන්ධො. කස්මා ඤත්ති දුතිය ඤත්ති චතුත්ථ කම්මානමෙව චසෙන ආගතො, නනු ඤත්ති අපලොකන කම්ම චසෙන පි ආගතෙන හ විතබ්බන්ති ආහ “යස්මා පනා”ති ආදි. ඤත්ති දුතිය ඤත්ති චතුත්ථෙසු භාපනං වා අඤ්ඤථා කරණං වා අත්ථි විය ඤත්ති කම්මෙ නත්ථිති යොජනා. ඤත්ති කම්මෙ ඤත්ති ට්ඨ පනතො අඤ්ඤකිච්චස්ස අසම්භවතො භාපනං වා අඤ්ඤථා කරණං වා නත්ථිති අධිප්පායො. තානීති ඤත්ති කම්ම අපලොකන කම්මානි. සබ්බෙසමිපි කම්මානන්ති සබ්බෙසමිපි චතුත්තං කම්මානං. පරතොති පරස්මි. පරිවාරාවසානෙ (පරි. අට්ඨ. 482).

237. චතුර්වග්ගකරණාදිකථා

388. යදිදං කම්මන්ති යොජනා. තෙසන්ති සඨ්ඝානං. කම්මජ්ජන්තොති එත්ථ කම්මෙන, කම්මස්ස වා පත්තොති අත්ථං පටික්ඛිපන්නො ආහ “කම්මං පත්තො”ති. “සබ්බකම්මෙසු කම්මපත්තො”ති පාළින යෙන “කම්මෙසු පත්තො”ති අත්ථොපි යුජ්ජති. ලොකවොහාර චසෙන “කම්මෙන කම්මස්ස වා පත්තො”ති අත්ථොපි යුජ්ජතෙව.

389. පරිසතොති පරිසකාරණා. තත්ථාති “චතුර්වග්ගකරණඤ්චෙ භික්ඛවෙ”ති ආදි පායෙ, චතුර්විසති පුග්ගලෙසු වා. කම්මනානාසංවාසකොති උක්ඛෙපනීය කම්මකතො. ලද්ධිනානාසංවාසකොති උක්ඛිත්තානුචත්තකො. “හුත්වා”ති ඉමිනා “භික්ඛුනී චතුත්ථො”ති ආදිසු චතුර්විසතියා යානෙසු කිරියාවිසෙසන භාවං දස්සෙති. භික්ඛුනී චතුත්ථි එතස්සාති භික්ඛුනී චතුත්ථො, චතුර්වග්ගො සඨ්ඝොති ආදිනා චචනත්ථොකාතබ්බො.

393.

පරිවාසාදීතිආදිසද්දෙන

මූලායකස්සනමානත්තආබ්භානානිසඬගණ්භාති.තෙසන්ති

පරිවාසාදිකම්මානං.පරතොති පරස්මිං වුළුවග්ගෙ (වුළුව. අට්ඨ. 75 ආදයො).

394. පටිකුට්ඨකතකම්මස්සාති පටිකුට්ඨස්ස හුත්වා කතස්ස කම්මස්ස.පකතත්තස්සාති එත්ථ පකතිසීලසඬාතො අත්තා සභාවොච්ඡත්තස්සාති පකතත්තොති අත්ථං දස්සෙන්නො ආභ “අවිපන්නසීලස්සා”ති. සඬ්ඝාදිසෙසංඅනාපජ්ජන්තස්සාපි අවිපන්නසීලත්තා වුත්තං “පාරාජිකං අනාප්ඤ්ඤාපන්නස්සා”ති.ඉමිනා සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජන්තොපි පකතත්තොයෙවාති දස්සෙති. යොපි හි ඉධඅවිපන්නසීලො නාම, අඤ්ඤත්ථ පන සඬ්ඝාදිසෙසස්ස සීලවිපත්තිභාවතො තං ආපජ්ජන්තොපිවිපන්නසීලොයෙව නාම.ආනන්තරිකස්සාති එත්ථඅනන්තරසද්දස්ස සම්බන්ධඤ්ච ණිකපච්චයස්ස අත්ථඤ්ච දස්සෙන්නො ආභ “අත්තනොඅනන්තරං නිසින්නස්සා”ති. තත්ථ “අත්තනො”ති ඉමිනා අනන්තරසද්දස්සසම්බන්ධං දස්සෙති. “නිසින්නස්සා”ති ඉමිනා ණිකපච්චයස්ස අත්ථංදස්සෙති.

239. ද්වෙතිස්සාරණාදිකථා

395. චත්ථුතොතිචත්ථුකාරණා.තත්ථාති “ද්වෙමා හික්ඛවෙ”තිආදිපාඨෙ. “සන්ධාය වුත්ත”න්තිඉමිනා “අජ්ජන්තො”තිආදිසුත්තස්ස නෙය්‍යත්ථභාවං දස්සෙති.හීති සච්චං, යස්මා වා.තත්තිපබ්බාජනීයකම්මං. පුනතන්ති පබ්බාජනීයකම්මමෙව. එසහික්ඛු අජ්ජන්තොති සම්බන්ධො. කස්මා අජ්ජන්තොති ආභ “යස්මා”තිආදි.ආවෙණිකලක්ඛණෙනාති අවිනා හුත්වා පවත්තෙන ලක්ඛණෙන. අත්තනාඅවිනා හුත්වා අත්තනො සන්තකෙන විසුං භූතෙන ලක්ඛණෙනාති වුත්තං හොති. යදිඅජ්ජන්තො, කස්මා සුනිස්සාරිතොති ආභ “යස්මා පනස්සා”තිආදි.අස්සාති හික්ඛුස්ස, කරෙය්‍යාති සම්බන්ධො. තං වෙ සඬ්ඝොතජ්ජනීයකම්මාදිවසෙන නිස්සාරෙති, සුනිස්සාරිතොති සම්බන්ධො. යොති හික්ඛු. යස්මා අනුඤ්ඤාතා, තස්මා සුනිස්සාරිතොති යොජනා. කිත්තකෙන අඬගෙන අනුඤ්ඤාතාති ආභ “එකෙනපිඅඬගෙනා”ති.

396. ඔසාරණාති එත්ථ ඔත්තපසග්ගවසෙන සරධාතු පවෙසනත්ථොති ආභ “පවෙසනා”ති.තත්ථාති “ඔසාරණා”තිආදිපාඨෙ.ඔසාරෙතීති එත්ථ අබ්භානාදිවසෙන පවෙසනං පටික්ඛිපන්නො ආභ “උපසම්පදකම්මවසෙනා”ති.සහස්සක්ඛත්තුමිපිතිපිසද්දො ගරහත්ථො. එකචාරාදිකෙ පන කා නාම කථාති දස්සෙති.සාතිසාරාති සදොසා.තථාති යථාආචරියුපජ්ඤායා සාතිසාරා, තථා. සෙසො කාරකසඬ්ඝො සාතිසාරොති සම්බන්ධො. “හත්ථච්ඡින්නාදයො පන ද්වත්තිංස සුඔසාරිතා”ති වුත්තත්තා අත්ථමුගබ්බිරානංඅපබ්බජිතානම්පි උපසම්පදා රුහතීති දට්ඨබ්බං.තෙතිහත්ථච්ඡින්නාදයො ද්වත්තිංස.

397.

අභුතචන්ද්‍රවසෙනාති

අසච්චන්ද්‍රවසෙන,

අසංවිජ්ජමානචන්ද්‍රවසෙන

වා.තත්ථාති

“ඉධ

පන

භික්ඛවෙ”ති ආදිපායෙ. පටිනිස්සජ්ජිතාති එත්ථ තපච්චයස්ස කම්මත්ථෙ පචත්තභාවංදස්සෙත්තො ආහ “පටිනිස්සජ්ජිතඛ්ඛා”ති.

241. උපාලිපුච්ඡාකථා

400. තත්ථාති උපාලිපඤ්ඤෙසු. තස්ස පාපියසිකාදිභිසද්ධිං එකා පුච්ඡා කතාති යොජනා. භික්ඛුනම්පි වාරෙති සම්බන්ධො. පිසද්දෙන “නකෙවලං උපාලිපඤ්ඤෙසුයෙව යොජෙතඛ්ඛාති, අථ ඛො භික්ඛුනං වාරෙපි”ති දස්සෙති.

242. තප්පතියකම්මකථා

407. “ඉධ පන භික්ඛවෙ භික්ඛු භණ්ඩනකාරකො”ති ආදි චුත්තන්ති සම්බන්ධො. තත්ථාති “ඉධ පන භික්ඛවෙ”ති ආදිපායෙ. අනපදානොති එත්ථ අපපුබ්බො දාසද්දො අවබණ්ඩනත්ථොති ආහ “අපදානං චුච්චති පරිච්ඡෙදො”ති. නත්ථි අපදානං අවබණ්ඩනං ආපත්තිපරියත්තො එතස්සාති අනපදානොති වචනත්ථො කාතඛ්බො. සායෙව පාළි චුත්තාති සම්බන්ධො. තත්ථාති තස්සං පාළියං. කිඤ්චි අත්ථවිනිච්ඡයං පාළි අනුසාරෙන විදිතුං න සක්කා න භොතිති යොජනා.

ඉති වම්පෙයාක්ඛන්ධකචණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

10. කොසම්බකක්ඛන්ධකං

271. කොසම්බකවිවාදකථා

451. කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ අයමනුපුබ්බිකථා එවං වෙදිතඛ්ඛාති යොජනා. විනයං පාළිතො ව, තදන්ථතො ව ධාරෙතිති විනයධරො, තථාසුත්තන්තං ධාරෙතිති සුත්තන්තිකො. තෙසුති ද්විසුභික්ඛුසු. සුත්තන්තිකො භික්ඛු නික්ඛමිති සම්බන්ධො. ආවමන උදකාවසෙසන්ති ආවමෙති ධොවති අනෙතාති ආවමනං, තමෙව උදකං ආවමන උදකං, තමෙව අවසෙසං ආවමන උදකාවසෙසං, අවසෙස ආවමන උදකන්ති අත්ථො. තං භික්ඛුන්ති සුත්තන්තිකං භික්ඛු. එත්ථාති ආවමන උදකාවසෙසට්ඨපනෙ. “සවෙ භොති, දෙසෙස්සාමි”ති ඉමිනා අත්තනො සුබ්බවභාවඤ්ච සික්ඛාකාමතඤ්ච දස්සෙති. තෙති තයා, කථන්ති සම්බන්ධො. අථ වා තෙති තුය්හං, නත්ථිති සම්බන්ධො. අසඤ්චිච්ච අසතියා කතත්තා අනාපත්තිපක්ඛොපිභවෙය්‍යාති ආහ “නත්ථි ආපත්ති”ති. එත්ථ පන ආපත්තියෙව. සොති සුත්තන්තිකො.

විනයධරොපීති

විනයධරො

පන,

ආරොචෙසිති සම්බන්ධො. ආපජ්ජමානොපීති පිසද්දො ගරහන්ථො. තෙති

වා ධම්මවාදීනං පක්ඛේ. ඉමෙ ධම්මවාදීනොති ගණ්භාතීති තංතං පක්ඛගතෙ භික්ඛු යාථාවතො වා අයාථාවතො වා “ඉමෙ ධම්මවාදීනො”ති ගණ්භාති.

456. කායෙන කතං කම්මං කායකම්මං, වච්ඡා කතං කම්මං වච්ඡකම්මං. තත්ථ කායකම්මං උපදංසෙන්නා භික්ඛු පහරන්නා උපදංසෙන්නි. වච්ඡකම්මං උපදංසෙන්නා භික්ඛු ඵරුසං වදන්නා උපදංසෙන්නි. තෙන චුත්තං “කායෙන පහරන්නා”ති ආදි. උපදංසෙන්නීති පවත්තෙන්නි. “කොධවසෙනා”ති ඉමිනා පෙමවසෙනාති අත්ථං නිවත්තෙති. අධම්මියාතීති අධම්මෙන කත්තබ්බාති. “කිච්චාතී”ති ඉමිනා ඉයපච්චයස්ස සරුපං දස්සෙති. අසම්මොදිකාති එත්ථ යකාරලොපොති ආහ “අසම්මොදිකායා”ති. “කථායා”ති ඉමිනා අසම්මොදං ජනෙතීති අසම්මොදිකාති කත්වා ණිකපච්චයස්ස සරුපං දස්සෙති. උපචාරං මුඤ්චිත්වාති එත්ථ උපචාරො නාම අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරන්නානං හත්ථස්ස පාපුණ්ණනට්ඨානං, තං මුඤ්චිත්වාති අත්ථො. ආසන්නත්තරිකායාති එත්ථ එකං ආසනං අන්තරං බ්‍යවහිතං ඉමිස්සා නිසින්තකිරියායාති ආසන්නත්තරිකාති දස්සෙන්නො ආහ “එකෙකං ආසනං අන්තරං”න්ති. “කත්වා”ති ඉමිනා කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති.

457-8. අයං අස්ස භික්ඛුනො අධිජ්ජායො කිරාති යොජනා. එතෙති කොධාභිභූතෙ භික්ඛු. භගවා පන කට්ඨෙති සම්බන්ධො. “අනත්ථො අනො”ති ඉමිනා අනත්ථතොති පදස්ස ඔකාරලොපසන්ධිං දස්සෙති. තෙසං පදානමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “එතස්මා”ති ආදි. “අථවා”ති ආදිනා “අනත්ථදො”ති වත්තබ්බෙ “සුගතො”ති ආදීසු විය ද-කාරස්ස ත-කාරං කත්වා අනත්ථතොති චුත්තන්ති දස්සෙති. අනත්ථදොති අනත්ථං දදාතීති අනත්ථදො.

464. පුටුසද්දොති එත්ථ පුටුසද්දො මහන්නපරියායොති ආහ “මහා”ති. අස්සාති භණ්ඩනකාරකස්ස ජනස්ස. සම්පන්නොති එත්ථ සම්පද්දො සදිසපරියායොති ආහ “එකසදිසො”ති, තුල්‍යාධිකරණසමාසොයං. භණ්ඩනකාරකො අයං ජනොති යොජනා. තත්ථාති භණ්ඩනකාරකෙසු ජනෙසු. අඤ්ඤම්පි එකං ඉදං කාරණන්ති සම්බන්ධො. න මඤ්ඤිත්ථාති කොචි එකොපි න මඤ්ඤිත්ථාතියොජනා. ඉමිනා අමඤ්ඤරුන්ති එත්ථ ආවිහත්තියා “රු”න්ති ආදෙසො දස්සිතො.

පරිමුට්ඨාති පරිමුට්ඨා සති එතෙසන්ති පරිමුට්ඨාති දස්සෙන්නො ආහ “පරිමුට්ඨසතිනො”ති. අට්ඨක්ඛරගාථායං “පඤ්චමං ලඝුසබ්බත්ථා”ති චුත්තන්තා පඤ්චමස්ස රාකාරස්ස රස්සො හොති. තෙන චුත්තං “රාකාරස්ස රස්සාදෙසො කතො”ති. කථං භාණිතොති වාචං භාණිතො. මුඛායාමන්ති එත්ථ ආයාමසද්දො විත්ථාරපරියායො, විත්ථාරොව නාම පසාරණන්ති ආහ “පසාරෙතු”න්ති. සම්පදානත්ථජොතකෙන තුංපච්චයෙන සම්පදානත්ථෙ උපයොගවචනන්ති දස්සෙති. නීතාති කම්මවාචකස්ස කිතස්ස අප්පධානකම්මං දස්සෙන්නො ආහ “ඉමං

විනයපිටකේ

පාවිත්‍යාදියොජනා

මහාවග්ගයොජනා

නිල්ලජ්ජභාව”න්ති.ද්විකම්මකධාතුභාවතො

“අත්තනො”ති

පධානකම්මම්පි අජ්ඣාහරිතබ්බං.තත්ති කලහං. “ජාන”න්ති පදෙන “විදු”ති පදස්ස අත්ථඤ්චවාක්‍යඤ්ච දස්සෙති. විදන්ති ජානන්තිවිදුති වචනත්ථොක්‍යාතබ්බොති අධිජ්ජායො.සාදීනවොතිආදීනවෙන දොසෙන සහ පවත්තො.අයන්ති කලහො.

යෙව තං උපනස්භන්තිති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙතුං චුත්තං “ආසාත”න්ති.යෙන ජනා. උපනස්භන්ති උපනභන්තිබන්ධන්ති.සනත්තනොති එත්ථ සනත්තතසද්දො පුරාණපරියායොතිආහ “පොරාණො”ති.

“අඤ්ඤ”ති ඉමිනාපරෙති එත්ථපරසද්දස්ස පච්ඡාභාගත්ථාදයො නිවාරෙති.මයමෙත්ථ යමාමසෙතිඑත්ථ එතසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්නො ආහ “සඬ්ඝමජ්ඣෙ”ති. යමුධාතු උපයමනත්ථොසෙකාරො නිපාතමත්තොති ආහ “උපයමාමා”ති. “සතතං සමිතං මච්චුසන්තිකං ගච්ඡාමා”තිඉමිනා“න ජානන්ති”ති පදස්ස ආකාරං දස්සෙති.තත්ථාති මහාජනකායෙ යෙ පණ්ඩිතාති යොජනා.එවංභීති එවමෙව. ජානන්තා තෙ පණ්ඩිතා පටිපජ්ජන්තිති යොජනා. මෙධන්තාහිංසන්තා ගච්ඡන්ති පවත්තන්තිතිමෙධගාකලහා. කෙවිමෙධධාතුතො ඤ්චුපච්චයං වදන්ති, තෙසං මතෙන මෙධකාති පයමක්ඛරෙන පායො භවෙය්‍ය.

තෙසම්පීතිබ්‍රහ්මදත්තදීසාවුකුමාරානම්පි.සඬ්ගතීති සමාගමො.වොති තුම්භාකං. යෙසං තුම්භාකං නෙව මාතාපිතුනං අට්ඨිතිජින්නාති, න පාණා හතා, න ගවස්සධනාති හටාති. තෙසං තුම්භාකං කස්මා සඬ්ගති නභොතීති යොජනා.

සබ්බාති පරිස්සයානීති එත්ථසබ්බාතීති චුත්තකාරණඤ්ච ලිඬිගවිපල්ලාසඤ්ච දස්සෙන්නො ආහ “පාකට්‍ඨපරිස්සයෙ ව පටිච්ඡන්තපරිස්සයෙ වා”ති. “අභිභවිත්වා”ති ඉමිනාඅභිභුය්‍යාති පදස්ස ත්වාපච්චයන්තභාවං දස්සෙති.තෙනාති නිපකෙන සභායෙන.

රාජාවාති එත්ථ රාජා ඉවාති පදවිභාගංකත්වා රාජසද්දස්ස උපලක්ඛණවසෙන මහාජනක, අරින්දමරාජානො ව ඉවසද්දස්සඔපම්මත්ථජොතකඤ්ච දස්සෙන්නො ආහ “යථා”තිආදි. රට්ඨවිජිතසද්දාඅඤ්ඤමඤ්ඤපරියායා. විසෙසනවිසෙස්‍යානං කාමාවාරතො ගම්‍යමානත්තා චුත්තං “විජිතංරට්ඨ”න්ති. “මාතඬිගො අරඤ්ඤ නාගො ඉවා”ති ඉමිනාපදවිභාගංදස්සෙති. තෙසං පදානං අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “මාතඬිගොති හත්ථි චුච්චති”තිආදි. “හත්ථි චුච්චති”ති ඉමිනා මහන්තො අඬිගො සරිරමෙතස්සාතිමාතඬිගොති වචනත්ථොන හත්ථි මාතඬිගො නාමාති දස්සෙති.මහන්තසද්දස්ස මාතාදෙසො.නාගසද්දො උරගෙ ව හත්ථිමිහි වනාගරුක්ඛෙ ව උත්තමෙ ව නාමපඤ්ඤත්තියඤ්චාති පඤ්චසු

අත්ථෙසු වත්තති, ඉධඋත්තමත්ථෙති දස්සෙන්නො ආහ “නාගොති මහත්තාධිවචනමෙත”න්ති. මාතඨගරඤ්ඤෙවති එත්ථ ඉවසද්දස්ස ඔපම්මත්ථජොතකභාවංදස්සෙත්වා අත්ථයොජනං දස්සෙන්නො ආහ “යථා හී”තිආදි. “යථා ව පාලිලෙය්‍යකො”තිඉමිනා මාතඨගනාගස්ස සරූපං උපලක්ඛණෙන දස්සෙති.

275. පාලිලෙය්‍යකගමනකථා

467. පාලිලෙය්‍යකත්ති පලිලවනසණ්ඨෙච වසන්තහත්ථිනාගං. “හත්ථි”ති ව “නාගො”ති ව ද්විත්තං සද්දානං පරියායභාවෙන චුත්තත්තා අධිකත්ථොති ආහ “මහාහත්ථි”ති. පුරතො පුරතො ගච්ඡන්තෙහි තෙහි හත්ථිආදීහි ඡින්නග්ගානීතියොජනා. ඔහග්ගොහග්ගන්ති හඤ්ජිත්වා අධොපාතිතංඔහග්ගන්තිදස්සෙන්නො ආහ “හඤ්ජිත්වා හඤ්ජිත්වාපාතිත”න්ති. “උච්චට්ඨානතො”ති ඉමිනා අවතපුපසග්ගස්ස අධොත්ථං නයෙනදස්සෙති. එතස්සාති හත්ථිනාගස්ස. තෙති හත්ථිආදයො. තෙහිති හත්ථිආදීහි. පිවන්තෙහි තෙහිති යොජනා. කද්දමොදකානීති කද්දමෙනසංසට්ඨානි උදකානි.

ඊසාදන්තස්සාති එත්ථ ඊසාය සදිසො දන්තොඉමස්සාති ඊසාදන්තොති දස්සෙන්නො ආහ “රථඊසාසදිසදන්තස්සා”ති. “රථඊසා”තිඉමිනා නඨගලඊසං නිවත්තෙති. යදෙකොති යං එකො. යංසද්දොකාරණත්ථොති ආහ “යස්මා”ති. අස්ස නාගස්සාතිහත්ථිනාගස්ස. නාගෙනාති බුද්ධනාගෙන.

යථාභිරන්තන්තිඑත්ථ කිත්තකං කාලං රමතීති ආහ “තෙමාස”න්ති. එත්තාවතාති එත්තකෙන තෙමාසවිහරණෙන. පත්ථො අහොසිති සම්බන්ධො. සම්බන්ධාති සම්බස්මිං ජම්බුදීපතලෙ.

“කොසම්බිනිවාසිනො”ති ඉමිනා කොසම්බියං නිවසන්තීතිකොසම්බකාති වචනත්ථං දස්සෙති.

276. අට්ඨාරසවත්ථුකථා

471. “ලද්ධිග්ගහණ”න්ති ඉමිනා ආදියතෙආදායොති වචනත්ථංදස්සෙති.

475. තං දිවසමෙවාති තස්මිං සඨසසාමග්ගිකරණදිවසෙයෙව.

476. න මූලා මූලං ගන්ත්වාති මූලතො මූලං න ගන්ත්වාච. “අත්ථතොඅපගතා”ති ඉමිනා අත්ථතො අපෙතාඅත්ථාපෙතාති වචනත්ථංදස්සෙති. “ඛ්‍යඤ්ජනමත්තං උපෙතා”ති ඉමිනා ඛ්‍යඤ්ජනමත්තං උපෙතා උපගතාඛ්‍යඤ්ජනුපෙතාති වචනත්ථං දස්සෙති.

477. අත්ථෙසු ඡානෙසුති එත්ථ ඡාතසද්දො උප්පන්නපරියායොති ආහ “විනයඅත්ථෙසු උප්පන්නෙසු”ති. තඤ්ච පදං “සඨ්ඨස්ස කිච්චෙසු”තිආදියුසබ්බපදෙසු යොජෙතබ්බං. මහත්ථිකොති මහත්තො උපකාරසඨ්ඨාතොඅත්ථො ඉමස්සාති මහත්ථිකොති දස්සන්තො ආහ “මහාඋපකාරො”ති.

අනානුවජ්ජො පයමෙනාති එත්ථ පයමසද්දොතාවපරියායොති දස්සෙන්තො ආහ “තාවා”ති. සීලතොතිසීලෙන. උපෙක්ඛිතාවාරොති උපපත්තිතොඉක්ඛිතාවාරො. “අපෙක්ඛිතාවාරො”තිපි පායො. උපපරික්ඛිතාවාරොති උපපරික්ඛිතො ආවාරො එතස්සාතිඋපපරික්ඛිතාවාරො.

විසය්හාති එත්ථ විපුබ්බො සහධාතුඅභිභවනත්ථො, ත්වාපච්චයො ව හොතිති දස්සෙන්තො ආහ “අභිභවිත්වා”ති. අනපගතන්ති කාරණතොඅනපෙතං. හණන්තො භික්ඛුතිසම්බන්ධො. තමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “යස්මා හි”තිආදි. යොති භික්ඛු, න භාපෙතීති සම්බන්ධො. “උසුයායා”ති ඉමිනාදොසාගතිගමනස්ස ගහිතත්තා “අගතිගමනවසෙනා”ති ඉමිනා පාරිසෙසන යෙන අවසෙස අගතිගමනමෙවාධිජ්ජෙතං. යොති භික්ඛු. ජම්භති වෙවාති ථම්භති වෙව, ථද්ධං කරොති වෙවාති අත්ථො. වෙධති වාති කම්පති ව. යො වාති භික්ඛුපන. ඊදි යොති උසුයාය වා අගතිගමනෙන වා හණනසඨ්ඨාතො එදි යො නහොති.

කිඤ්ච භියොයාති නිපාතසමුදායො, තතොවුත්තතො අතිරෙකං කථෙතබ්බං කිං පනාති අත්ථො. තස්සා ගාථාය අත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. යොති භික්ඛු. හීති සච්චං. කාලාගතන්ති එත්ථ ගහෙතබ්බකාලඤ්චසත්තමීතජ්ජුරිසසමාසඤ්ච දස්සෙන්තො ආහ “කථෙතබ්බයුත්තකාලෙ ආගත”න්ති. වචොති පදං න වචනපඨානං, වචනවත්තජුග්ගලොයෙව පඨානන්ති දස්සෙන්තො ආහ “වදන්තො”ති.

ආවෙරකම්භි ව සකෙති එත්ථ ආවරියස්ස එසොආවෙරකො, සස්ස අත්තතො එසොසකොතිවචනත්ථං. දස්සෙන්තො ආහ “අත්තතො ආවරියවාදෙ”ති. ගාථාභාවතො ආවරියසද්දස්ස ආවෙරාදෙසො කාතබ්බො. “වාදෙ”ති ඉමිනා ඉදමත්ථෙ පවත්තස්ස භිකපච්චයස්ස සරුපංදස්සෙති. අලං පමෙතුන්ති එත්ථ අලංසද්දො සමත්ථත්ථො, පමසද්දොතුලනත්ථොති ආහ “තුලයිතුං සමත්ථො”ති. කථෙතවෙති එත්ථ තවෙසද්දො අඤ්ඤත්ථ යෙභුයොන භාවවාචකො, ඉධ පන කම්මවාචකොති ආහ “කථෙතබ්බෙ”ති. විරද්ධට්ඨානකුසලොති විරද්ධට්ඨානකුසලො.

අයං ගාථා චුත්තාති සම්බන්ධො. තන්තිකපේතබ්බං. අයං හෙත්ථත්ථොති අයං එව එත්ථ ගාථායං අත්ථොති යොජනා. “ගච්ඡන්ති” ති ඉමිනාවජන්තිති එත්ථ වජ්ජාකුයාගත්තත්ථං දස්සෙති. “අත්තනො ආවරියවාද”න්ති ඉමිනා “සකං ආදාය”න්ති පදස්සඅත්ථං දස්සෙති. ආවරියවාදොහි ආදාතබ්බතො ගහෙනබ්බතො ආදායන්ති චුත්තො. තදනුරූපන්ති තස්සවත්ථුස්ස අනුරූපං. ඛ්‍යාකරමානො භික්ඛුති සම්බන්ධො. අට්ඨන්දුතඬ්ගෙහිති “සොතා ව හොති, සාවෙනා ව, උග්ගහෙනා ව, ධාරෙනා ව, විඤ්ඤාතා ව, විඤ්ඤාපෙනා, ව කුසලො ව සහිතාසහිතස්ස, නො ව කලහකාරකො” ති (චූළව. 347; අ. නි. 8.16) එවං චුත්තෙහි අට්ඨන්දු තස්ස අඬ්ගෙහි. කස්සදුතෙය්‍යකම්මන්ති ආහ “සඬ්ඝස්සා” ති. දුතස්ස එතාතිදුතෙය්‍යානි, තානියෙව කම්මානිදුතෙය්‍යකම්මානි, තෙසු. ඉදන්ති අත්ථජාකං, චුත්තං හොතිති යොජනා. අථ වා ඉදන්ති අයමත්ථො. චුත්තං හොතිති චුත්තො හොති. පච්ඡිමන යෙලිඬ්ගවිපල්ලාසොති දට්ඨබ්බො. ආනෙත්වා හවන්ති පුජෙත්තිති ආහවොදායකා, තෙසං ආහුතං. ආනෙත්වා හුනිතබ්බං පුජෙතබ්බන්ති ආහුති, තං ආහුති. සඬ්ඝස්සකිච්චෙසුති නිද්ධාරණෙ භූමිමං. තෙන චුත්තං “තස්ස තස්සකිච්චස්සා” ති. කරවචොති එත්ථ “වචොකරො” ති වත්තබ්බෙගාථාභාවතො පදවිපරියායවසෙන “කරවචො” ති චුත්තොති ආහ “වචනං කරොන්තො” ති. “වචනකරණෙනා” ති ඉමිනා “නතෙන මඤ්ඤති” ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති.

ආපජ්ජමානො භික්ඛු ආපත්ති හොතිති යොජනා. තස්සා වාති එත්ථ ස්මාවචනස්ස ස්සාදෙසො කාතබ්බො. යථාති යෙනාකාරෙන, විනයකම්මාකාරෙනාති අත්ථො. යෙසුති යත්තකෙසු වත්ථුසු. උභයෙ එතෙ විහඬ්ගාති සම්බන්ධො. අස්සාති භික්ඛුස්ස. ආපත්තිවුට්ඨානපදස්සාති පදසද්දො කාරණත්ථො, භූමිමත්ථෙසාම්චවතො ව හොතිති ආහ “ආපත්තිවුට්ඨානකාරණෙ” ති. “කුසලො” ති ඉමිනා ඡෙකොපණ්ඩිතො, කුච්ඡිතං පාපං විදති ජානාතිති කොච්චොති වචනත්ථෙන කොච්චො නාමාති දස්සෙති.

ආවරන්තො භික්ඛු ගච්ඡන්ති යොජනා. “වත්ත”න්ති ඉමිනා ඔසාරණං තන්ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති. “යා” ති ඉමිනා එතම්පීති එත්ථ එතසද්දස්ස අනියමනිද්දෙසභාවං දස්සෙති. සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිං කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ.

ඉති කොසම්බකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

මහාවග්ගවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

ජාදිලඤ්ඡිතනාමෙන, නෙකානං වාචිතො මයා;
මහාවග්ගඛන්ධකස්ස, සමත්තො යොජනානයොති.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

පාච්ඤාදියොජනා

චූළවග්ගයොජනා

මහාවග්ගඛන්ධකස්සෙවං, කත්වාන යොජනානායං;
අධුනා චූළවග්ගස්ස, කරිස්සං යොජනානායං.

1. කම්මක්ඛන්ධකං

1. තජ්ජනියකම්මකථා

1. චූළවග්ගස්සපයමෙ කම්මක්ඛන්ධකේ එවමත්ථො වෙදිතඛිබ්බොති යොජනා. “චූළවග්ගස්සා”ති පදං “කම්මක්ඛන්ධකේ”ති පදෙ අවයවිසම්ඛන්ධො.තාවාති පාරිවාසිකක්ඛන්ධකාදිතො, පාරිවාසික්ඛන්ධකාදිනං වා පයමං. වෙවසද්දො ව වසද්දො ව “පණ්ඩුකලොහිතකා”තිපදස්ස අසමාහාරද්වන්දවාකායං දීපෙන්ති. නිස්සයානං නාමං නිස්සිතෙසු උපචාරවසෙනතෙසං සද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකාපි පණ්ඩුකලොහිතකනාමායෙව භොන්තීති දස්සෙන්තො ආහ “තෙසං නිස්සිතකාපි”තිආදි. පිසද්දෙන උපචාරත්ථං සම්පිණ්ඨෙති. “සුට්ඨබ්බව”න්ති ඉමිනාබ්බවාබ්බවන්ති ද්වින්තං සද්දානංපරියායභාවෙන චුත්තත්තා අනිසයත්ථොති දස්සෙති. “බ්බවබ්බව”න්ති වත්තඛිබ්බවාසිලිට්ඨවසෙන දීසං කත්වා එවං චුත්තං.පට්ඨද්දාතිපට්ඨිජන්තට්ඨානෙ කථෙථ. ඉමිනාපට්ඨන්තෙථාති එත්ථමන්තධාතුයා ගුත්තභාසනත්ථං දස්සෙති. අත්ථෙසු කරණභාසනකිච්චෙසු අලං සමත්ථාතිඅලමත්ථා, තෙසං විසෙසෙනාතිඅලමත්ථතරාති දස්සෙන්තො ආහ “සමත්ථතරා”ති.

අධම්මකම්මද්වාදසකකථා

4. අසම්මුඛාකතන්තිආදීසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතඛිබ්බොති යොජනා. සම්මුඛෙහිවිරහිතාඅසම්මුඛාති දස්සෙන්තො ආහ “සඬ්ඝධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛානං විනා කත”න්ති. “අප්පට්ඨච්ඡිත්වා”තිඉමිනාඅප්පට්ඨච්ඡාති එත්ථ ත්වාපච්චයස්සාකාරභාවංදස්සෙති.තස්සෙවාති චූදිතකස්සෙව.අදෙසනාගාමීනියාති එත්ථ අකාරස්ස අඤ්ඤත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “පාරාජිකා...පෙ.... වා”ති.එත්ථාති තජ්ජනියකම්මෙ.නව පදාති නවසු පදෙසු, නිද්ධාරණෙ වෙතං පච්චත්තවචනං. පුරිමකෙසුතිසු තිකෙසු චුත්තෙසු නවසු පදෙසුති යොජනා. “එකෙක”න්ති පදෙන සම්ඛන්ධිතඛිබ්බං.ඉමෙහීති ඉමෙහි ද්විහි පදෙහි.ද්වාදසතිකාති පුරිමෙහි තිහි තිකෙහි නව තිකෙ මිස්සෙන්වා ද්වාදස.සුක්කපක්ඛෙසුපිති පටිසෙධවිරහවසෙන සුක්කෙසු පක්ඛෙසුපි.

6. “පබ්බජිතාන”න්ති ඉමිනා ගිහීනං අනනුලොමිකතං නිවත්තෙති.සහසොකිතාදීහීති ආදිසද්දෙන සහනන්දිං සඬ්ගණ්භාති. ඉමස්මිං යානෙසඛිබ්බඅට්ඨකථාපොත්ථකෙසු “න උපසම්පාදෙනඛිබ්බන්ති උපජ්ඣායෙන හුත්වා නඋපසම්පාදෙනඛිබ්බ”න්ති පාඨතො පට්ඨාය යාව “න

විනයපිටකෙ

පාවිතාදියොජනා

වුළුවග්ගයොජනා

තත්ථාති කම්මෙසු, තජ්ජනියකම්මෙතිසම්බන්ධො, අභිගෙසු වා,
 භණ්ඩනකාරකවසෙනාති සම්බන්ධො.අට්ඨොති තථා වුත්තාපිති
 අත්ථො.කරොන්තෙනකම්මවාචාවාචකෙනාති සම්බන්ධො.හීති
 ඵලජොතකො.භූතෙන වත්ථුනාති තච්ඡෙන වත්ථුනා.අඤ්ඤස්සකම්මස්සාති
 තජ්ජනියකම්මතො අඤ්ඤස්ස කම්මස්ස. කස්මා බාලස්සඅබ්බත්තස්ස
 ආපත්තිබහුලස්සතජ්ජනියකම්මං කාතබ්බන්තියොජනා.ඉදම්පීති
 තජ්ජනියකම්මපි.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු කම්මෙසු.

නජ්ජවිජ්ජස්සම්භෙනබ්බඅට්ඨාරසකාදිකථා

8. පන්තලොමාති පතිතමානලොමා.එතන්ති වත්තං.නෙත්ථාරන්ති
 එත්ථ අචුට්ඨක්ඛරසංයොගෙ පරස්සතකාරස්ස ථකාරො හොති, තස්මා
 දුතියක්ඛරෙන පායො යුත්තො.යෙනාති
 වත්තෙන.නිස්සාරණාතිනිස්සාරණතො. දස වා දිවසානි, පඤ්ච වා දිවසානි
 සුරතබ්බන්ති යොජනා.හීති සච්චං.එත්තකෙනාති
 එතජ්ජමාණෙනදසපඤ්චදිවසෙන.

2. නියස්සකම්මකථා

11. අපිස්සු හික්ඛු පකතාති එත්ථ නිපාතානමනෙකත්ථත්තා
 ඉධඅපිස්සුසද්දො නිච්චත්ථො හොති. පකතසද්දො
 “කුක්කුච්චපකතා”තිආදීසු (පාරා.අට්ඨ. 1.තනියසඬ්ඨිතිකථා; පාවි. අට්ඨ.
 438) අභිභවනත්ථො, ඉධ පන බ්‍යාවටත්ථොතිදස්සෙන්තො ආහ “නිච්චං
 බ්‍යාවටා හොන්ති”ති.

3. පබ්බාජනියකම්මකථා

27. එත්ථාති අස්සජ්ජුනබ්බසුකවත්ථුම්හි.කායිකොති එත්ථ කායෙන
 කීළතීති කායිකොති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “කායකීළා වුච්චති”ති.
 “එසෙව නයො”ති ඉමිනා වාචාය කීළතීතිවාචසිකො,කායිකො ව
 වාචසිකො වකායිකවාචසිකොති වචනත්ථං අතිදිසති. එත්ථ ව
 පච්ඡිමවචනත්ථොසමාහාරද්වන්දො, සමාහාරද්වන්දෙපි කත්ථවි
 පුල්ලිඬ්ඨගම්චන්ති සද්දවිදු “ධම්මවිනයො”තිආදීසු (විහ. අට්ඨ. 509) විය.
 කායද්වාරපඤ්ඤත්තසික්ඛාපදංචීතික්කමතීතිකායිකොති වචනත්ථං
 දස්සෙන්තො ආහ “කායද්වාරෙ පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවීතික්කමො
 වුච්චති”ති. කායෙනපඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං වීතික්කමෙතීතිකායිකොති
 වචනත්ථොපියුජ්ජතෙව. “උපහනනං වුච්චති”ති ඉමිනා උපහනනං
 උපසානං, තමෙවඋපසාතිකන්තිවචනත්ථං දස්සෙති. “නාසන”න්ති ඉමිනා
 හනධාතුයා හිංසනත්ථං දස්සෙති.
 පටික්ඛිත්තවෙජ්ජකම්මාදිවසෙනතෙලපවනඅර්ථයපවනාදීති කායිකො
 මිච්ඡාජීවො නාමාති යොජනා. ඉමිනා මිච්ඡාජීවස්සසරුපං දස්සෙති.

4. පටිසාරණියකම්මකථා

33. සුධම්මවත්ථුස්මිං එවමත්ථො වෙදිතඛිබොති යොජනා. අනපලොකෙත්වාති එත්ථ අපපුඛිබොලොකසද්දො ආපුච්ඡන්ත්වාති ආහ “න ආපුච්ඡත්වා”ති.

34. කිත්තිකිං නාම බාදනියභොජනියං.වොති තුම්හෙහි.ගහපතීති ආලපනපදං. ථෙරානංඅත්ථායාති සම්බන්ධො.පටියත්තන්ති පටියාදිතං. “එතංඅවොවා”ති ඉමිනාඑතදවොවාති එත්ථ නිග්ගහිතාදෙසසන්ධිංදස්සෙති.යදිදන්ති සද්දො “තිලසංගුළිකා”ති පදෙනයොජිතත්තා ඉත්ථිලිඬිගොති ආහ “යා අය”න්ති.තිලසක්ඛලිකාති තිලෙන සංසට්ඨා සක්ඛලිකා. “සා නත්ථි”ති ඉමිනාඋත්තරවාකො යංසද්දස්ස පුඛිබවාකො තංසද්දාපෙක්ඛනං දස්සෙති. එකො පුරිසොතිසම්බන්ධො.පුටියොති පුචං, පුචෙන වා කයවික්කයො.තෙනාති කාරණෙන.නන්ති ගහපතිං.ථෙරොති සුධම්මත්ථෙරො.යදෙව කිඤ්චිතිඑත්ථ කිඤ්චි එව යං වචනන්ති දස්සෙන්නො ආහ “කිඤ්චිදෙව තිලසංගුළිකාවචන”න්ති.ඉදන්ති ඉමං අත්ථං.සොතිකුක්කුටපොතකො.කාකවස්සිතන්ති කාකස්ස වස්සිතං, නෙවඅකාසීති සම්බන්ධො.තයාපීති පිසද්දො කුක්කුටපොතකංඅපෙක්ඛති. නෙව භික්ඛුවචනං චුත්තං, න ගිහිවචනං චුත්තං, ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙතිතියොජනා.

අධම්මකම්මාදිද්වාදසකකථා

39. පුරිමෙහිකම්මෙහිති සම්බන්ධො.තත්ථාති අඬිගෙසු. යථාපරිසක්කියමානෙ ගිහිනො ලාභං න ලහන්තීති යොජනා. පරිපුඛිබො සක්කධාතුපරක්කමත්ථොති ආහ “පරක්කමන්තො”ති.තත්ථාතිඅනත්ථාදීසු. අත්ථභඩ්ගොති ගිහීනංඅත්ථස්ස භඩ්ගො.අවසනන්ති ගිහීනං අවසනං.ගිහීනන්ති එත්ථ සාමාන්තෙ සාම්චවනන්ති ආහ “ගිහීනංසන්තිකෙ”ති. යථා කරියමානෙ සච්චො හොති, එවං න කරොතීති යොජනා.එකඩ්ගෙනාපීති පිසද්දො සම්භාවනත්ථො, තතො අධිකෙහි අඬිගෙහි කානාම කථාති දස්සෙති.එත්ථාති පටිසාරණියකම්මෙ. පටිමුඛංඅත්තතො දොසං සරාපෙතඛිබං අනෙන විනයකම්මෙනාතිපටිසාරණියං,තමෙව කම්මං පටිසාරණියකම්මං.

5. ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛෙපනියකම්මකථා

46. සංසථාති එත්ථ සංසධාතුයා කථනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “ආරොවෙථා”ති.තුම්හෙ සංසථ, කථෙථාති අත්ථො.

50. භණ්ඩනකාරකො හොතීතිආදි කාරණුපචාරවසෙන චුත්තොති ආහ “භණ්ඩනාදිපච්චයා”තිආදි. භණ්ඩනකාරකාදි කාරණං, තෙන ආපන්නා

ආපත්ති ඵලං, තස්සාදදස්සනෙ උක්ඛෙපනීයකම්මං කාතබ්බන්ති අධිප්පායො.තස්සාති ආපත්තියා.

51.

එත්ථාතිඋක්ඛෙපනීයකම්මෙ.තත්ථාති තෙවත්තාලීසවත්තෙසු.අනුද්ධංසෙනබ්බොති එත්ථ ධංසධාතුයා ගත්තත්ථං පටික්ඛිපන්නො ආහ “න වොදෙනබ්බො”ති. “රජොනුද්ධංසනී”තිආදීසු (බු. වං. 2.101) හි ධංසධාතුගත්තත්ථෙ වත්තති. “න භික්ඛු භික්ඛුහී”ති එත්ථ සොයෙව භික්ඛු තෙහෙවභික්ඛුහීති අත්ථං නිවාරෙන්නො ආහ “අඤ්ඤො භික්ඛු අඤ්ඤෙහි භික්ඛුහී”ති. නගිහිද්ධජොති එත්ථ ගිහීනං ධජොගිහිද්ධජොති වුත්තෙඔදාතවත්ථාදීනීති ආහ “ඔදාතවත්ථානී”තිආදි.නතිත්ථියාදිපදත්තයන්ති “න තිත්ථියා සෙවිතබ්බා, භික්ඛු සෙවිතබ්බා, භික්ඛුසික්ඛාය සික්ඛිතබ්බ”න්ති පදානං තයං. “න අපසාදෙනබ්බො”ති ඉමිනා නආසාදෙනබ්බොති එත්ථ ආපුබ්බසදධාතුයා අපපුබ්බසදධාතුයාසමානභාවං දස්සෙති.“අන්නො වා බහි වාති” එත්ථ කස්සඅන්නො වා බහි වාති ආහ “විහාරස්සා”ති. සෙසං සබ්බංවත්තන්තියොජනා.ඉමිනාති ආපත්තියා අදස්සනෙඋක්ඛෙපනීයකම්මෙන.

65. තස්සාති ආපත්තියා.ඉධාති පාපිකායදිට්ඨියා අප්පට්ඨිස්සග්ගෙ කතෙ උක්ඛෙපනීයකම්මෙ. ආපත්තිඅදස්සනාදීසුඋද්ධරිත්වා බිජියති අපනීයති අනෙත විනයකම්මෙනාතිඋක්ඛෙපනීයං,තමෙව කම්මංඋක්ඛෙපනීයකම්මං.

ඉති කම්මක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

2. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකං

1. පාරිවාසිකවත්තකථා

75. පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙපාරිවාසිකාති පදස්ස පරිවාසංපරිවසන්තීති පාරිවාසිකාති දස්සෙන්නො ආහ “පරිවාසං පරිවසන්නා”ති.තත්ථාති “පරිවාසං පරිවසන්නා”ති තද්ධිතවාකො.තෙසුති වතුබ්බිධෙසු පරිවාසෙසු.තිත්ථියපරිවාසොති තිත්ථියානං පරිවාසො, තිත්ථියානං වා දාතබ්බොපරිවාසො, තිත්ථියෙහි වා පරිවසිතබ්බො පරිවාසො තිත්ථියපරිවාසො.අප්පට්ඨිජන්නපරිවාසොති අප්පට්ඨිජන්නො පරිවාසොඅප්පට්ඨිජන්නපරිවාසො.තත්ථාති අප්පට්ඨිජන්නපරිවාසෙ.යන්ති වචනං.අයං පනාති අයංපට්ඨිජන්නපරිවාසො පන.ඉධාතිපාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ.සෙසාතිඅප්පට්ඨිජන්නපරිවාසතො සෙසා.තයොතිඅප්පට්ඨිජන්නපරිවාසාදයො තයො, දාතබ්බාති සම්බන්ධො. කස්ස දාතබ්බාති ආහ “යෙනා”තිආදි.ආපන්නා වෙවාති ආපජ්ජිතබ්බා වෙව.තෙසුති තිව්ධෙසු පරිවාසෙසු.එතෙ පනාති තයොපන.ඉධාති පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ.තස්මාති යස්මා ඉධ අධිප්පෙනා, තස්මා.එතෙසුති තිව්ධෙසු පරිවාසෙසු.

පකතත්තානං භික්ඛුනන්ති එත්ථ අධිප්පෙන පකතත්තෙ දස්සෙත්තො ආහ “යපෙත්වා” ති ආදි මූලාය පටිකස්ස නාරහාදීනම් පිති එත්ථ ආදි සද්දෙන මානත්තාර හමානත්ත වාරික අබ්භානාරහාදියො සඬගණ්භාති. පිසද්දෙන පකති පකතත්තං අපෙක්ඛති. තෙති පකතත්තා. යං අභිවාදනාදිං කරොන්ති තියොජනා. සාදියන්ති එත්ථ සාදියනං නාම සම්පට්ච්ඡනන්ති ආහ “සම්පට්ච්ඡන්ති” ති. තත්ථාති අභිවාදනාදිසු, නිද්ධාරණෙ චෙන භූමිමච්චනං. සාමීචිකම්මන්ති එතං ආභිසමාචාරිකස්ස අධිවචනන්ති යොජනා. අභිවාදනාදීනිති අභිවාදන පච්චුට්ඨාන අඤ්ජලිකම්මානි. බීජනවාතදානාදිනොති බීජනියා පහරිතෙන පවත්තස්ස වාතස්ස දානාදිනො. ආසනාභිහාරන්ති එත්ථ අභිහරණං අභිහාරො, ආසනස්ස අභිහාරො ආසනාභිහාරොති වචනත්ථං දස්සෙත්තො ආහ “ආසනස්ස අභිහරණ” න්ති. පඤ්ඤාපනම් පි අභිහරිත්වා පඤ්ඤාපිතත්තා අභිහාරොයෙව නාමාති ආහ “පඤ්ඤාපනමෙව වා” ති. “පාදධොවන උදක” න්ති ඉමිනා පාදස්ස ධොවනං උදකං පාදොදකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. “පාදට්ඨපනක” න්ති ඉමිනා පාදස්ස ඨපනකං පීඨං පාදපීඨන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. “පාදසංසනං වා” ති ඉමිනා පාදස්ස සංසනං කථලිකං පාදකථලිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. සද්ධිවිහාරිකානම් පි අභිවාදනාදින්ති සම්බන්ධො. පිසද්දෙන අඤ්ඤාසංසාදියන්තස්ස කා නාම කථාති දස්සෙති. තෙති සද්ධිවිහාරිකා. සද්ධාපබ්බජිතාති සද්ධාය පබ්බජිතා. කුලපුත්තාති ජාතිකුලපුත්තා, ආචාරකුලපුත්තා ව. කරොන්ති, ආපුච්ඡන්තියෙවාති සම්බන්ධො. වාරිකම් පි අසාදියනං නාමාති ආහ “වාරිකකාලනොපට්ඨාය අනාපත්ති” ති. මිටු යථා වුඩ්ඞන්ති එත්ථ මිටු සද්දො අඤ්ඤාමඤ්ඤාපරියායො, යථා සද්දො යං සද්දපරියායො, විච්ඡන්තො වාති ආහ “අඤ්ඤාමඤ්ඤං යො යො වුඩ්ඞෙයා” ති. අඤ්ඤාමඤ්ඤාදි මිට්ඨි සඬගමං කරොන්ති මිට්ඨි වුව්චති. තෙන තෙනාති භික්ඛුනා, “සාදිතු” න්ති පදෙ භාවකත්තා. සාදිතුං අනුජානාමිති සම්බන්ධො.

“වුඩ්ඞ පටිපාටියා” ති ඉමිනා වුඩ්ඞානං පටිපාටියථා වුඩ්ඞන්ති චතුත්ථි අඛ්‍යායිතාවං දස්සෙති. පුරිමපදෙ පනපයමා අඛ්‍යායිතාවො. පාළියාති පන්තියා. තත්ථො වාති සඬ්ඝනවකට්ඨානෙ එව. පචාරණාය පිති පිසද්දෙන න කෙවලං උපොසථෙයෙව, අථො පචාරණාය පිති දස්සෙති. සඬ්ඝන භාජියමානන්ති සම්බන්ධො.

ඔණොජනන්ති අවනුදතෙ ඔණොජනං. අවපුබ්බොනුදධාතු නකාරස්ස ණකාරං, දකාරස්ස ව ජකාරං කත්වා ඔණොජනන්ති වුව්චති. නුදධාතු අපනායනත්ථො, තෙන වුත්තං “විස්සජ්ජනං වුව්චති” ති. උද්දෙසහත්තාදීනිති ආදි සද්දෙන සලාකහත්තාදීනි සඬගණ්භාති. අස්සාති පාරිවාසිකස්ස. තානීතිද්වෙ තිණි උද්දෙසහත්තාදීනි. හෙට්ඨාති අත්තනො හෙට්ඨා. ගාහෙථාති නවකතරෙ

භික්ඛු ගාභාපෙථ.හත්තපච්චාසාති හත්තමෙව පච්චාසා හත්තපච්චාසා,
පච්චාසාහත්තන්ති අත්ථො. “විස්සජ්ජෙතබ්බාති”ති ඉමිනා
අවනුදිතබ්බන්තිඔණොජනන්ති අත්ථං දස්සෙති.එවන්ති ගහෙත්වා
විස්සජ්ජමානෙති යොජනා.තානීති උද්දෙසහත්තාදීති.යදි පන නගණ්හාතීති
සවෙ සඬ්ඝතො වස්සග්ගෙන න ගණ්හාති.නවිස්සජ්ජෙතීති සවෙ අඤ්ඤාස්ස
න විස්සජ්ජෙති.ඔදිස්සාති උද්දිසිත්වා.තස්සාතිපාරිවාසිකස්ස.භීති යස්මා.
සඬ්ඝනවකට්ඨානෙ නිසින්තස්සතස්සාති යොජනා.හත්තග්ගෙති හත්තස්ස
ගහණට්ඨානෙ.සොති පාරිවාසිකො, මා කිලමිත්ථාති සම්බන්ධො.ඉදන්ති
ඔණොජනං.අස්සාති පාරිවාසිකස්ස, අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො.

ආගතාගතෙහි භික්ඛුහීති සම්බන්ධො.චතුස්සාලහත්තන්ති චතුමුඛා සාලා
චතුස්සාලා භොජනසාලා, තත්ථපටිපාටියා දින්නං හත්තං
චතුස්සාලහත්තං.එතන්තිචතුස්සාලහත්තං.පාළියාති භික්ඛුනං
පාළියා.ඔසක්කිත්ථාති හෙට්ඨා සක්කිත්ථා.හත්ථපාසෙති හත්තදායකස්ස
හත්ථපාසෙ.සෙනොති කුලලො. “ආරාමිකසමණුද්දෙසෙහි”ති පදං
“ආහරාපෙතු”න්තිපදෙ කාරිතකම්මං.සයමෙවාති පාරිවාසිකෙන
අනාණත්තො භුත්වාසයමෙව.මහාපෙළහත්තෙහිති මහතියං පෙළායං
පක්ඛිපිත්වාදින්නෙ හත්තෙහි.යත්ථ පනාති පරිවිසට්ඨානෙ පන.

76. තත්ත්වායංසම්මාවත්තනාති එත්ථ තසද්දස්ස අනියමනිද්දෙසභාවං
දස්සෙන්නො ආහ “ඉදානි යා අයංසම්මාවත්තනා වුත්තා”ති. සම්මා
වත්තිතබ්බං එතායාතිසම්මාවත්තනා. තත්ථාති
සම්මාවත්තනායං.නඋපසම්පාදෙනබ්බන්ති එත්ථ ආචරියෙන භුත්වා
කම්මවාචාසාවනම්පිඋපසම්පාදනමෙවාති ආහ “ආචරියෙන භුත්වාපි
කම්මවාචා න සාවෙනබ්බා”ති.අඤ්ඤාස්මිං අසතීති අත්තනා අඤ්ඤාස්මිං
කම්මවාචාවාචකෙ අසතී. නනිස්සයො දාතබ්බොති එත්ථ ආගන්තුකානමෙව
නිස්සයො න දාතබ්බො, නදින්නනිස්සයානම්පිති දස්සෙන්නො ආහ
“ආගන්තුකානං නිස්සයොන දාතබ්බො”තිආදි, යෙහිපි භික්ඛුහි ගහිතොති
සම්බන්ධො.

අඤ්ඤාසාමණෙරොති පකතත්තකාලෙ උපජ්ඣං දත්වා
ගහිතසාමණෙරෙහි අඤ්ඤාසාමණෙරො.ආධිපච්චට්ඨානභූතාති
සබ්බසම්මුතීනංඅධිපතිභාවස්ස ඨානභූතා.පට්ඨලස්සාති භික්ඛුනියො
ඔවදිතුංපට්ඨලස්ස. ඉමිනා ලද්ධසම්මුතිකෙන ආණත්තො
අලද්ධසම්මුතිකොපි ගරුධම්මෙහි වාඅඤ්ඤෙහි වා භික්ඛුනියො ඔවදිතුං
ලහතීති දස්සෙති. ආගතා භික්ඛුනියො වත්තබ්බාතිසම්බන්ධො.වොති
තුම්භාකං.සොතිභික්ඛු.වොති තුම්භාකං, දස්සතීති සම්බන්ධො.

සුක්කවිස්සට්ඨියාතිසුක්කවිස්සට්ඨිආපත්තිකාරණා.
කායසංසග්ගාදිගරුකාපත්ති

නාපජ්ජිතබ්බාති

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
සම්බන්ධො.ගහිතාවසෙසාති ගහිතාහිසෙය්‍යාහි අවසෙසා.මඬිගුලගුඵහරිතාති
මඬිගුලානං ගුඵභිපුරිතා.අස්සාති පාරිවාසිකස්ස. රජෙහි හතා නාසිතා
භූමිඵත්ථාතිරජොහතභූමි. ජතුකමුසිකහරිතාති ජතුහි ච මුසිකාහි
චපුරිතා.පණ්ණසාලාති පණ්ණෙහි ඡාදිතා සාලා.අස්සාති පාරිවාසිකස්ස.
සබ්බෙපි ආවාසාති යොජනා.ඵතෙහීති පකතත්තෙහි.තෙසුති
ආවාසෙසු.යන්ති ආවාසං.පච්චයන්තිවස්සාවාසිකලාහං.ඵකපස්සෙති
හික්ඛුනං පාළියං අට්ඨත්ථාඵකස්මිං පස්සෙ.

අස්සාති පාරිවාසිකස්ස, දෙනතීතිසම්බන්ධො.සො ඵවාති
ආසනාදිපරියන්තො ඵව.ඤාතිපචාරිතට්ඨානෙ නිමන්තිතෙනාති
සම්බන්ධො.තත්ථාතිතං කුලං.සංවිධායාති සංවිදහිත්වා.අස්සාති කුලස්ස,
හවෙය්‍ය වා.

හරායමානෙනාති ලජ්ජමානෙන.යෙනාපීති
පාරිවාසිකෙනපි.සමාදින්නන්තිආරඤ්ඤිකධුතඬිගසමාදින්නං.තථාති යථා
ආරඤ්ඤිකඬිගං නසමාදාතබ්බං, තථා.පිණ්ඩපාතිකධුතඬිගමිපිති
පිසද්දොආරඤ්ඤිකඬිගං අපෙක්ඛති.යො පනාති පාරිවාසිකො පන.

අනාරොචෙන්තස්ස මෙති යොජනා. අනාරොචෙන්තෙ සතීති වා
යොජනා. “ඉමිනා කාරණෙනා”ති ඉමිනාතප්පච්චයාති ඵත්ථපච්චයසද්දො
කාරණත්ථො, නිස්සක්කච්චනඤ්ච කාරණත්ථො භොතීති දස්සෙති.
සොරත්තිවිජෙදො ඵව පච්චයොතප්පච්චයොති ච්චනත්ථො කාතබ්බො.
“සාමණෙරෙහි”ති පදං “පවාපෙත්වා”ති පදෙ කාරිතකම්මං. ඵත්ථාපි
පකතියානීහරාපෙත්වාපි විහාරෙ පවාපෙත්වාපි භුඤ්ජන්තස්ස පටිසෙධො
නත්ථි. කස්මා? “තප්පච්චයා”ති චුත්තත්තා.ගාමෙති මහාගාමෙ,
සබ්බකාලංඅනෙකසතෙහි හික්ඛුහි අවිචිත්තෙ ගාමෙති
අත්ථො.ගාමකාවාසන්ති ගාමොයෙව බුද්දකට්ඨෙන ගාමකො, තස්මිං
කාරිතො ආවාසොගාමකාවාසො, තං.

ගතෙනආගන්තුකපාරිවාසිකෙනාති සම්බන්ධො.තත්ථාති කිස්මිඤ්චි
විහාරෙ, සබ්බෙ හික්ඛුතිසම්බන්ධො.තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං
ධීතට්ඨානෙ. නඵකච්චෙ පස්සති, අපස්සිතත්තා නාරොචෙති,
රත්තිවිජෙදොච භොතීති අධිජ්ජායො.

ඵකස්ස වා බහුනං වා ආගන්තුකානන්ති සම්බන්ධො.ඵත්ථාති
“ආගන්තුකස්ස ආරොචෙතබ්බ”න්ති පදෙ.චුත්තනායෙනෙවාති
“ආගන්තුකෙන ආරොචෙතබ්බ”න්ති පදෙචුත්තනායෙනෙව. තං
චුත්තනායමාවිකරොන්තො ආහ “සචෙ”තිආදි.තෙසමිපිති
ආගන්තුකානමිපි.තස්සාතිපාරිවාසිකස්ස.අජානන්තස්සෙවාති අනාදරෙ
චෙතං සාමිච්චනං.අයඤ්ච පනාති පාරිවාසිකො ච.ගතකාලෙති
ආගන්තුකානං ගතකාලෙ.යෙපිතිආගන්තුකාපි.ඔක්කමිත්ථාති ඔසරිත්ථා,

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
 පවිසිත්වාතිඅත්ථො.අයඤ්චාති පාරිවාසිකො ව, ජානාතීති
 සම්බන්ධො.නෙසන්ති
 ආගන්තුකානං.යොජීතිආගන්තුකොපි.අස්සාතිපාරිවාසිකස්ස.අඤ්ඤාතත්තා
 ති ආගතභාවස්ස අජානිතත්තා. “අබ්භාන”න්තිපදං “කරොති”ති පදෙ
 කම්මං, “භොති”ති පදෙ කත්තා.අධිකාරත්තියොති
 ආපත්තිපටිච්ඡන්තරත්තියො අධිකා රත්තියො.අයන්ති
 පාරිවාසිකවත්තපටිපදා.අපඤ්ඤාපටිපදාති අවිරද්ධපටිපදා, එකංසපටිපදාති
 අත්ථො.

ගච්ඡන්තම්පි භික්ඛූන්ති සම්බන්ධො.සාවෙතුන්ති
 සුඤ්ඤාපෙතුං.විසයාවිසයෙනාතිආරොචෙතුං දෙසාදෙසෙන.
 කරවිකතිස්සත්ථෙරො ආහාති සම්බන්ධො.

“උපොසථදිවසෙ”ති ඉමිනාඋපොසථෙති එත්ථඋපොසථසද්දස්ස
 පාතිමොක්ඛද්දෙසාදයො අත්ථෙ නිවත්තෙති.පචාරණායජීති
 පචාරණදිවසෙපි.ගන්තුන්තිභික්ඛූස්ස ධීතට්ඨානං ගන්තුං.දුතෙනාපීති
 එත්ථඅනාධිප්පෙතදුතං පටික්ඛිපිත්වා අධිප්පෙතදුතං දස්සෙතුං වුත්තං
 “අනුපසම්පන්නං...පෙ.... ආරොවාපෙතබ්බ”න්ති.

සුඤ්ඤවිහාරොති භික්ඛූහිවිවිත්තවිහාරො.යත්ථාති යස්මිං ආවාසෙ.හීති
 සච්චං, යස්මා වා.තත්ථාතිසුඤ්ඤවිහාරෙ. දසවිධන්තරායෙ සති පන
 ගන්තබ්බමෙවාති යොජනා.නානාසංවාසකෙහීති
 කම්මනානාසංවාසකලද්ධිනානාසංවාසකෙහි.

81. ආවාසාදීනංසරූපං දස්සෙන්නො ආහ “ආවාසො
 නාමා”තිආදි.තතිසපදෙනාති “ආවාසෙ වා අනාවාසෙ වා”ති
 තතිසපදෙන.එතෙසුති ආවාසාදීසු.ඡදනතොති
 ඡදනකොට්තො.අන්තොආවාසෙතිහිත්තිපරිච්ඡින්නො
 අන්තොආවාසෙ.අවිසෙසෙනාති “උක්ඛිත්තකො”තිවා “පාරිවාසිකො”ති
 වා විසෙසං අකත්වාසාමඤ්ඤෙන.උදකපාතෙනාති ඡදනතො උදකං පතති
 එත්ථාති උදකපාතො, තෙන.පඤ්චවණ්ණච්ඡදනබද්ධට්ඨානෙසුති
 පඤ්චපමාණෙන ඡදනෙනබද්ධට්ඨානෙසු එතෙසු ආවාසෙසුති සම්බන්ධො.
 පාරිවාසිකස්ස ව උක්ඛිත්තකස්ස වපකතත්තෙන සද්ධිං වාරිතන්ති
 යොජනා.නානුපවාරෙපීතිපිසද්දෙන එකූපවාරෙ පන කා නාම කථාති
 දස්සෙති. එත්ථාති එකච්ඡන්නො ආවාසාදිකෙ, සචෙ නිපජ්ජතීති
 සම්බන්ධො.තස්මිත්ති සට්ඨිවස්සෙපි පාරිවාසිකෙ.

වුට්ඨාතබ්බං, නිමන්තෙතබ්බොති එත්ථකිං අත්තනො වුඩ්ඪතරං
 පකතත්තං දිස්වා වුට්ඨාතබ්බං, නිමන්තෙතබ්බොති ආහ
 “තදනුපසම්පන්නම්පි”තිආදි.ඔබුද්ධන්ති පලිබුද්ධං.එකාසනෙති එත්ථ
 එකසද්දො සමානපරියායොති ආහ “සමානවස්සිකාසනෙ”ති,

සමානවස්සිකානං ආසනෙනි අත්ථො. ඡමායං නිසින්තෙනි එත්ථ ඡමාසද්දො භූමිපරියායොති ආහ “භූමියං නිසින්තෙ”ති. ඉතරොනාති පාරිවාසිකෙන. සභායෙන සද්ධිං වඩ්ඤ්මති වියාති යොජනා. “එකස්මිං වඩ්ඤ්මෙ”ති ඉමිනා එකවඩ්ඤ්මසද්දස්ස තුල්‍යාධිකරණසමාසවාක්‍යං දස්සෙති.

ඡමායං වඩ්ඤ්මන්තන්ති එත්ථ භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ “ඡමායං වඩ්ඤ්මන්තෙ”ති. අයං පනාතිවක්ඛමානො පන. එත්ථාති “ඡමායං වඩ්ඤ්මන්තෙ”ති පායෙ. වඩ්ඤ්මන්තෙති පකතත්තෙ වඩ්ඤ්මන්තෙ. නවඩ්ඤ්මිතඛිඛන්ති පාරිවාසිකෙන න වඩ්ඤ්මිතඛිඛං. කො පන වාදො ඉට්ඨකාවයසම්පන්නෙ වෙදිකාපරික්ඛිත්තෙ ඉති අත්ථොති යොජනා. පඛිඛන්තරවනන්තරගුම්ඛන්තරෙසුති පඛිඛන්තරෙසු උපවාරන්ති ඛෙමස්සෙසු, පඛිඛන්තරවනවිවරගුම්ඛවිවරෙසු වා. උපවාරන්ති ද්වාදසහත්ථං උපවාරං.

82. ඉතරොති නවකො. අස්සාති නවකස්ස. න වත්තහෙදෙ දුක්ඛටන්ති අඤ්ඤාතත්තා න වත්තහෙදෙ දුක්ඛටං. එසෙව න යො සඛිඛන්ථ. අපච්ඡාපුරිමන්ති අපච්ඡා අපුරිමං, එකපභාරොනාති අත්ථො. සමවස්සා ද්වෙ පාරිවාසිකාති යොජනා. ද්වින්තං පාරිවාසිකානං එකතො වසනදොසං දස්සෙන්නො ආහ “සවෙ හි ද්වෙ”ති ආදි. නෙසන්ති ද්වින්තං පාරිවාසිකානං. එත්ථාති පාරිවාසිකාදිසු පඤ්චසු හික්ඛුසු. මූලායපටිකස්සනාරහාදයො වත්තාරොති යොජනා.

පරිවාසදානාදීනි ආදිසද්දෙන මූලායපටිකස්සනමානත්තදානඅඛිභානාති සඛිගණ්භාති. එතෙස්සෙවොති පරිවාසදානාදිසු එව. අයන්ති පාරිවාසිකො.

83. “අථබ්බො ආයස්මා උපාලි”ති ආදිවචනස්ස අනුසන්ධිං දස්සෙන්නො ආහ “ඉමං පනා”ති ආදි. රහොගතස්ස උපාලිත්ථෙරස්සාති යොජනා. අථ වා අනාදරෙසාම්චවනං කත්වා උපාලිත්ථෙරස්ස රහොගතස්සාති යොජනා කාතඛිඛා. එත්ථාති පාරිවාසිකවත්තෙ. සොති උපාලිත්ථෙරො. අස්සාති උපාලිත්ථෙරස්ස. තත්ථාති තිසු රත්තිවිෂෙදෙසු. ය්වායන්ති යො අයං, එකතො වාසොති සම්බන්ධො. සො වාසො සභවාසොනාමාති යොජනා. විජ්ජවාසොති එත්ථ පකතත්තෙන විජ්ජයුත්තොහුත්වා වාසොති දස්සෙන්නො ආහ “එකකස්සෙව වාසො”ති. ආගන්තුකාදීනන්ති ආදිසද්දෙන ආවාසිකා ගහෙතඛිඛා.

84. තත්ථ තත්ථාති තං තං යානං. ද්විසුපදෙසුති ද්විසු වාක්‍යසඛිඛාතෙසු පදෙසු. එකෙනෙකෙනාපීති එකෙන එකෙන වාක්‍යපදෙනපී. පරිවසිසිත්ථාති පරිවුත්ථො, පරිවුත්ථො පරිවාසො එතස්සාති පරිවුත්ථ පරිවාසො, තස්ස. හීති සච්චං. එසාති එසො හික්ඛුති සම්බන්ධො. සුද්ධන්තෙති සුද්ධකොට්ඨාසෙ. දුක්ඛස්සාති වට්ඨදුක්ඛස්ස. අන්තන්ති අවසානං, විනාසං වා.

2. මූලායපටිකස්සනාරහවත්තකථා

86. නවකතරං මූලායපටිකස්සනාරහං යපෙත්වාති යොජනා. ඉමෙසං පඤ්චන්තං පකතත්තා එවාති සම්බන්ධො. නෙසන්ති මූලායපටිකස්සනාරහමානත්තාරහමානත්තවාරිකඅඛි භානාරහානං චතුන්නං, මූලායපටිකස්සනාරහාදිලක්ඛණන්ති සම්බන්ධො. එත්ථාති මූලායපටිකස්සනාරහස්ස වත්තෙ. ඉතොති මූලායපටිකස්සනාරහස්සවත්තතො.

87. යටෙච පාරිවාසිකො ගණපූරකො න භොති, එවං එතෙපි න භොන්තිති යොජනා.

4. මානත්තාවාරිකවත්තකථා

92. ඌනෙගණෙති එත්ථ ගණොනාම ගණභොජනසික්ඛාපදෙ (පාවි. 217 ආදයො) විය භොතිති ආහ “චත්තාරො වා අතිරෙකාවා” ති. සම්බන්ධාති පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ.

ඉති පාරිවාසිකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

3. සමුච්චයක්ඛන්ධකං

1. සුක්කච්ඡස්සට්ඨිකථා

සමුච්චයක්ඛන්ධකෙතත්ථාති චතුඛ්ඛිධෙසු මානත්තෙසු. යං මානත්තං දියාති, ඉදං අප්පට්ච්ඡන්තමානත්තං නාමාති යොජනා. එසෙව න යො අනන්තරවාකොසුපි. පට්ච්ඡන්තාය ආපත්තියාති හෙත්වත්ථෙ කරණවචනං, කාරණත්ථෙති ස්සක්කවචනං වා. අද්ධමාසන්ති පන්තරසදිවසකාලං. ඔධායාති සමුහං කත්වා. “එකතො කත්වා” ති ඉමිනා “ඔධායා” ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. තෙසුති චතුඛ්ඛිධෙසු මානත්තෙසු. ඉදන්ති මානත්තං. අප්පට්ච්ඡන්තාය... පෙ.... වචනතොති ඤාපකහෙතු. එතෙන අප්පට්ච්ඡන්තාය ආපත්තියා දාතඛිඛං මානත්තං. අප්පට්ච්ඡන්තමානත්තන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. තන්ති අප්පට්ච්ඡන්තමානත්තං. ඉධාති ඉමිස්සං පාළියං. තතුත්තරීති තතො තිහිපි උත්තරි. නානාවත්ථුති එතාසන්ති නානාවත්ථුකායො. තාසන්ති නානාවත්ථුකානං.

මාලකසීමායමෙවාති සීමමාලකෙ එව, සීමඛිගණෙඑවාති අත්ථො. තත්ථෙවාති මාලකසීමායමෙව.

වෙදයාමහන්ති වෙදයාමි අහං. මම මානත්තවරහාවං සඬ්ඝං ජානාපෙමීති අත්ථො. වෙදයතීති මන්ති ජානාපෙති, ඉති මං සඬ්ඝො ධාරෙතුති අධිප්පායො. චුත්තනෙයෙනෙවාති පාරිවාසිකක්ඛන්ධකෙ චුත්තනෙයෙනෙව. නික්ඛිපිතඛිඛන්ති “මානත්තං නික්ඛිපාමි, වත්තං නික්ඛිපාමි” ති නික්ඛිපිතඛිඛං. මාලකතොති සීමඛිගණතො. සොපිති

විනයපිටකේ පාවිතාදියොජනා චූළවග්ගයොජනා සහ ගච්ඡන්තොපි. “මාළුකේ නාරොච්ඡන්ති” න්තිඉමිනා යස්ස මාළුකේ ආරොච්ඡන්ති, තස්ස අනාරොච්ඡන්තිවාපිනික්ඛිපිතබ්බන්ති දස්සෙති. ආරොච්ඡන්තෙන වත්තබ්බන්ති සම්බන්ධො.

විසභාගෙහි සහ වසන්තස්ස වත්තස්ස දුප්පුරිතත්තාවුත්තං'' සභාගා හික්ඛු වසන්ති''ති.වතුහි, පඤ්චහි වාතිවාසද්දෙන තතො අතිරෙකමිපි සඬිගණ්භාති.පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතොති විවරක්ඛන්ධකෙ (මහාව. අට්ඨ. 379) වුත්තපරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො. ''ද්වෙ ලෙඬ්ඬිපාතෙ අතික්කමිත්වා''ති ඉදං විභාරෙහික්ඛුනංසජ්ඣායාදිසද්දසවනුපචාරපභානත්ථං වුත්තං. සවෙසවනුපචාරතො න මුච්චති, තතො අතිරෙකමිපි අතික්කමිතබ්බං.ඔක්කමිමාති මග්ගපට්ඨන්තානං හික්ඛුනංචචනසද්දසවනුපචාරපභානත්ථං ඔක්කමිත්වා. ''ගුම්බෙන වා වතියා වා''තිදස්සනුපචාරපභානත්ථං වුත්තං. ඉධ උපචාරො නාම යත්ථ යත්වා පස්සති සුණාති, සොයෙවදෙසො.අඤ්ඤොති වතුහි පඤ්චහි වා හික්ඛුහි අඤ්ඤො.එසාති එසො මානත්තවාරිකො.

“ද්වාදසහත්ථං උපචාරං ඔක්කමිත්වා”ති ඉමිනා අනොක්කමිත්වාඅජානන්තස්සෙව ගච්ඡති, නත්ථි රත්තිවිෂේදොපිති දස්සෙති. එත්ථ දිට්ඨරූපානංසුතසද්දානං ද්වාදසහත්ථුපචාරතො බහි ධීතානම්පි ආරොචෙතබ්බං. අදිට්ඨාසුතානම්පිඅන්තො ද්වාදසහත්ථුපචාරගතානං ආරොචෙතබ්බන්ති දිට්ඨබ්බං.සතිකරණීයෙති ඉදං ගන්තුස්ස කාරණදස්සනත්ථං වුත්තං. අසති කරණීයෙපි ගන්තුංවට්ටති.සොපිති එකො භික්ඛුපි. “තස්ස සන්තිකෙආරොචෙත්වා”ති ඉමිනා අනාරොචනෙ වත්තහෙදදුක්කටං හොතීති දස්සෙති. එකස්ස සන්තිකෙආරොචෙත්වා නික්ඛිපියමානෙ කිං උගතෙ ගණෙ වරණදොසො වා විජ්ජවාසො වා න හොතීති ආහ “අයඤ්චා”තිආදි. තත්ථඅයඤ්චාති මානත්තචාරිකො පන.යස්මා කාරණා වසි, තෙන කාරණෙනාති යොජනා.භික්ඛුනඤ්ච අත්ථිභාවංසල්ලක්ඛෙත්වාති පකතත්තාගතකාලෙ තස්ස අනාරොචෙත්වාව ගච්ඡන්ති, තස්මාභික්ඛුනඤ්ච ද්වාදසහත්ථුපචාරෙ අත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වාති අත්ථො. එත්ථ ව “ගණස්ස ආරොචෙත්වා”ති ඉමිනා උගතෙ ගණෙ වරණදොසාභාවං දස්සෙති. “භික්ඛුනඤ්චඅත්ථිභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා”ති ඉමිනා විජ්ජවාසදොසාභාවං දස්සෙති.යන්ති පුබ්බෙ අනාරොචිතං යං භික්ඛුං. අයන්ති පට්ඨං පස්සිතබ්බස්ස ආරොචෙත්වා නික්ඛිපනං. “නික්ඛිත්තවත්තස්ස පරිභාරො”ති ඉමිනා අනික්ඛිත්තවත්තෙ අන්තොඋපචාරගතානංසබ්බෙසං ආරොචෙතබ්බන්ති දස්සෙති.

අයුත්ති මානත්තවාරිකො, යිතොතිසම්බන්ධො. තෙනාපිති
මානත්තවාරිකෙනපි, යාවිතබ්බන්තියොජනා. සොති අනික්ඛිත්තවත්තො
භික්ඛු. තත්තාති “සො අබ්භෙතබ්බො”ති වචනෙ. අයං අබ්භානවිධි

විනයපිටකේ

පාවිතාදියොජනා

චූළවග්ගයොජනා

චුත්තොති යොජනා. අයඤ්චාති

අබ්භානවිධි

ව. තාසන්ති

ආපත්තීනං. එවන්ති ආදි නිගමනං. පටිච්ඡන්තමානත්තං පන දාතබ්බං භොතීති සම්බන්ධො. “පටිච්ඡන්තායා” ති ආදිනා පටිච්ඡන්තාය ආපත්තියා දාතබ්බං මානත්තං පටිච්ඡන්තමානත්තන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. නන්ති පටිච්ඡන්තමානත්තං.

2. පරිවාසකථා

102. තස්සාති පටිච්ඡන්තමානත්තස්ස සමොධානෙන්වාති ඉධෙව පරිවාසකථායං සමොධානෙන්වා. ඉධෙව පරිවාසකථායං දස්සයිස්සාමාති යොජනා. ඉධෙව සද්දො හිපුබ්බාපරාපෙක්ඛො.

ඉධ අධිප්පෙනං පරිවාසං විත්ථාරෙන්වා දස්සෙන්තො ආහ “අයං හී” ති ආදි. ඉධ අධිප්පෙනො පරිවාසො නාම තිව්ධො භොතීති යොජනා. තත්ථාති තිව්ධෙසු පරිවාසෙසු. “යථා පටිච්ඡන්තාය ආපත්තියා” ති වචනං විත්ථාරෙන්තො ආහ “කස්සචි හී” ති ආදි. යථා උදායිත්ථෙරස්ස ඵකාහ පටිච්ඡන්තා අයං ආපත්ති භොති, තථා කස්සචි ඵකාහ පටිච්ඡන්තා ආපත්ති භොතීති යොජනා. යථා ච පරතො ආගතා උදායිත්ථෙරස්සෙව ආපත්ති භොති, තථා කස්සචි ද්විභාදි පටිච්ඡන්තා ආපත්ති භොතීති යොජනා. ඉමිනා චුත්තනායානුසාරෙන පරතොපි න යොනෙන බ්බො. තස්මාති යස්මා ඵකාහාදි පටිච්ඡන්තා ඵකාදි ආපත්ති භොති, තස්මා ජාති තබ්බොති යොජනා.

පටිච්ඡන්තභාවං විත්ථාරෙන්තො ආහ “අයං හී” ති ආදි. තත්ථාති “දසභාකාරෙහී” ති පාඨෙ. ආපත්ති ඉති සඤ්ඤා ඵතස්සාති ආපත්ති සඤ්ඤී. පහුවාති සමත්ථො ච. පපුබ්බො හුධාතු සමත්ථත්ථෙ භොති.

තත්ථාති තස්සං මාතිකායං. යන්ති ආපත්තිං. සොපි වාති හික්ඛුපි ව. තත්ථාති තස්සං ආපත්තියං. අයන්ති හික්ඛු. තත්ථාති ආපත්තියං. අලජ්ජිපක්ඛෙ තිට්ඨතීති “සඤ්චිච්ච ආපත්තිං පරිග්භතී” ති (පරි. 359) චුත්තපක්ඛෙ ධීතත්තා අලජ්ජිපක්ඛෙ තිට්ඨති.

පකතන්තොති එත්ථ “පාරාජිකං අනජ්ඣාපන්නො” ති අත්ථං පටික්ඛිපන්නො ආහ “තිව්ධං උක්ඛෙපනීයකම්මං අකතො” ති. එතන්ති අප්පටිච්ඡන්තභාවං, “ආපජ්ජති... පෙ.... කුසලෙහි වින්තිතා” ති වචනං වා.

ගාථාය “සාවසෙස” ත්ති ඉමිනා පාරාජිකං නිවත්තෙති. ගරුකන්ති එත්ථ සඬ්ඝාදි සෙසමෙව අධිප්පෙනන්ති දස්සෙති. අනාදරියන්ති සික්ඛාපදෙ අනාදරියං. වජ්ජන්ති දුක්කට්ඨං. උක්ඛිත්තකෙන කරණභූතෙන.

යස්සාති හික්ඛුස්ස, නත්ථිති සම්බන්ධො. භීරුක ජාතිකතායාති භීරුක සභාවතාය. පබ්බත විභාරෙව සන්තස්ස යස්ස හික්ඛුනොති

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
යොජනා.පබ්බතවිහාරෙතිපබ්බතස්ස තලෙ, අන්තරෙ වා කාරිතෙ
විහාරෙ.එතස්මිත්තිඑතාදියෙ. අන්තරායෙ සතියෙවාති යොජනා. තස්ස
අවිජන්නාව හොතීති යොජනා.අනන්තරායිකසඤ්ඤාය ඡාදයතො
අවිජන්නාවාති අනන්තරායිකසඤ්ඤායඡාදෙන්තස්සාපි එකන්තෙන
අන්තරායිකත්තා අවිජන්නාවාති අධිජ්ජායො.

අස්සාතිහික්ඛුස්ස.හනුකවාතොති හනුකස්සගෙලඤ්ඤකරො
වාතො.විජ්ඣාති හනුකං විජ්ඣාති.ඉමිනාති හික්ඛුනා. පහුසඤ්ඤිතො
ඡාදිතාපි එකන්තෙන අපහුත්තාඅවිජාදිතාව හොති.

ඡාදෙතුකාමො වාති එත්ථ ඉදං චතුක්කංවෙදිතබ්බං ඡාදෙතුකාමො
ඡාදෙති, ඡාදෙතුකාමො නච්ඡාදෙති, අවිජාදෙතුකාමො ඡාදෙති,
නච්ඡාදෙතුකාමො නච්ඡාදෙතීති. තත්ථ පයම්පදං සන්ධාය චුත්තං
“ඉදංඋත්තානත්ථමෙවා”ති. එවං සෙසාසුපි මාතිකාසු චතුක්කං වෙදිතබ්බං.
චතුසු චතුක්කෙසු පයම්පදෙ එව ඡන්තා හොති, න
සෙසපදෙසු.අනුත්තානත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “සවෙ
පනා”තිආදි.පුරෙහත්තෙවාති පුරෙහත්තං වා, හත්තතො, හත්තස්ස වා
පුරෙතිපුරෙහත්තං. අබ්‍යාසිභාවසමාසෙ සත්තමිවිහත්තියා
අමිතිකාරියස්සඅනිච්චභාවතො චුත්තං “පුරෙහත්තෙ”ති. එසෙව නයො
“පච්ඡාහත්තෙ”ති එත්ථාපි.දුතියපදස්ස අත්ථං දස්සෙන්වා තතියපදස්ස
අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “යස්සපනා”තිආදි. අහික්ඛුකෙ යානෙ වසන්තස්ස
යස්ස හික්ඛුස්සාති යොජනා. ආගමෙන්තස්සගච්ඡන්තස්සාති අනාදරෙ
වෙනාති සාමිවචනාති.

චතුත්ථපදස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “යො පනා”තිආදි. තත්ථයො
පනාති හික්ඛු පන, ආවි කරොතීති සම්බන්ධො.සභාගන්ති අවෙරිං.අයන්ති
හික්ඛු.උපජ්ඣායො ඉති වා ආවරියො ඉති වාති
යොජනා.ලජ්ජායාතිලජ්ජනිමිත්තං, ලජ්ජකාරණා, ලජ්ජහෙතු වා.හීති සච්චං,
යස්මා වා, ඉධාති ආපත්තිආරොචනට්ඨානෙ.අවෙරිසභාගස්සාති අවෙරි
හුත්වා සභාගස්ස.

පකාසෙතුකාමොති අඤ්ඤෙසං පකාසෙතුකාමො.උපජ්ඣායස්සාපීති
පිසද්දෙන අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ කා නාමකථාති දස්සෙති.තත්ථාති
ආපත්තිආරොචනට්ඨානෙ.සභාගසඨ්ඨාදියෙසන්ති
වත්ථුසභාගසඨ්ඨාදියෙසං.සුද්ධස්සාති වත්ථුසභාගසඨ්ඨාදියෙසතො
සුද්ධස්ස. ආවිකරණාකාරංදස්සෙන්තො ආහ “ආවිකරොන්තො
වා”තිආදි.ඉති ඉමානීතිආදිනිගමනං.

තතොති ඡානිතබ්බතො, පරන්ති සම්බන්ධො.එකාහපට්චිජන්තාති
එකාහෙන පට්චිජන්තා. යාව චුද්දසදිවසානි, තාව දිවසවසෙන යොජනා
කාතබ්බාති යොජනා.පක්ඛපට්චිජන්තන්ති පක්ඛෙන

පටිච්ඡන්තං. අතිරෙකපක්ඛපටිච්ඡන්තන්ති

පක්ඛතො

අතිරෙකෙන

පටිච්ඡන්තං.

සංවච්ඡරපටිච්ඡන්තන්ති සංවච්ඡරෙන

පටිච්ඡන්තං. තතො

වාති අතිරෙකසට්ඨි සංවච්ඡ රතො වා. භියොයාපිති අතිරෙකමිපි.

තතොති තිහි ආපත්තිහි. පරන්ති

අතිරෙකං. ගණනවසෙනාති

ආපත්තිගණනවසෙන. වත්ථුකිත්තනවසෙනවාති

ආපත්තිනං

වත්ථුකිත්තනවසෙන

වා. නාමමත්තවසෙනවාති

“සඬ්ඝාදියෙසාපත්තියො” ති එවං නාමස්සෙව වසෙන වා. එත්ථ භිමත්තසද්දො අවධාරණත්ථො, තෙන වත්ථුං නිවත්තෙති.

තත්ථාති “නාමමත්තවසෙනා” ති පදෙ. සජාතිසාධාරණන්ති සස්ස අත්තතො ජාති සජාති, තාය සාධාරණං සජාතිසාධාරණං. සබ්බෙසං, සබ්බෙහි වා ආපත්තිහි සාධාරණං සබ්බසාධාරණං. තත්ථාති දුට්ඨෙසු නාමෙසු. සබ්බසාධාරණනාමවසෙනාපිති එත්ථ පිසද්දො “අහං හන්තෙ සම්බහුලාසඬ්ඝාදියෙසා ආපජ්ජිං එකාහපටිච්ඡන්තායො” ති එවං සජාතිසාධාරණනාමවසෙනපි “අහං හන්තෙ සම්බහුලා සඬ්ඝාදියෙසා ආපත්තියො ආපජ්ජිං එකාහපටිච්ඡන්තායො” ති එවං උභයසාධාරණවසෙනපි වත්තුං වට්ටතීති දස්සෙති. භීති සච්චං. සබ්බමිපි පරිවාසාදිකං ඉදං විනයකම්මන්ති යොජනා. වසති ආපත්ති එත්ථ තදායත්තචුත්තිතායාතිවත්ථු. ගො වුව්වති වචනං වා ඤාණංවා, තං තායතීතිගොත්තං.

තත්ථාති

වත්ථාදිසු

වතුබ්බිධෙසු. තත්ථාති

තෙසු

වචනෙසු. සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිං කායසංසග්ගන්ති ආදිනා වචනෙනාපිති එත්ථ ආදිසද්දෙන දුට්ඨුල්ලාදිවචනානි සඬ්ඝණාති. ඉධ පනාති ඉමස්මිං පන යානො. යො යොති තිස්සො වා චුස්සො වා ආපන්නො හොති.

එවං ආරොචෙතබ්බන්ති එවං වක්ඛමානනායෙන ආරොචෙතබ්බන්ති යොජනා. කිං ආරොචෙතබ්බං? “අහං හන්තෙ...පෙ.... සඬ්ඝො ධාරෙතු” ඉති ආරොචෙතබ්බන්ති යොජනා.

වෙදයාමහන්ති වෙදයාමි අහං. මමපාරිවාසිකභාවං සඬ්ඝං, සඬ්ඝස්ස වා ජානාපෙමිති අත්ථො. වෙදයතීතිමන්ති වෙදයති ඉති මං. පාරිවාසිකභාවං සඬ්ඝං, සඬ්ඝස්ස වා ජානාපෙමිති මං සඬ්ඝො ධාරෙතුති අත්ථො. එත්ථ බහුසු අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු “තිණ්ණං වා අතිරෙකානං වා ආරොචෙන්නෙන ආයස්මන්තො ධාරෙන්නු” ති පායො අත්ථි. කෙසුපි අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු “තිණ්ණං ආරොචෙන්නෙන ආයස්මන්තො ධාරෙන්නු” ති එත්තකොයෙව පායො අත්ථි. හෙට්ඨා මානත්තකථායමිපි එවමෙව අත්ථි. තත්ථ “අතිරෙකාන” න්ති ඉමිනා තිහි අතිරෙකානං ආරොචෙන්නෙන සඬ්ඝං

පාචිත්‍යාදිශොඡනා

ဗြူဇ်ဝါဂ်ဂေယာဇ်ဘာ

අපෙක්ඛිත්වා සථෙ එකච්චනවසෙනවත්තුකාමො හොති, “මං සඬ්ඝො ධාරෙතු”ති වත්තබ්බං. අථසම්බ්‍රලෙ භික්ඛු අපෙක්ඛිත්වා සථෙ බ්‍රහ්මච්චනවසෙන වත්තුකාමො හොති, යථා තිණ්ණං, එවං “මං ආයස්මන්තො ධාරෙන්තු”ති වත්තබ්බන්ති දස්සෙති. ඉදංඤ්ච සද්දසන්ථවසෙනෙවච්ඡන්තං, න විනයකම්මවිපත්තිවසෙනාති දට්ඨබ්බං.

“විභාලයෙහි රත්තිපරිභ්‍රමණ” නි ඉමිනා
අන්තෝපවාරසීමායම්පිපරිවසිතබ්බහාවං දස්සෙති. උපවාරසීමන්ති
පරික්ඛිත්තස්ස විහාරස්ස පරික්ඛෙපං, අපරික්ඛිත්තස්ස
පරික්ඛෙපාරහට්ඨානං. එසාති පාරිවාසිකො හික්ඛු. අස්සාති ආගතස්ස
හික්ඛුනො.

තතොති ආපත්තිපටිච්ඡන්තදිවසතො.කුක්කුච්චවිනොදනත්ථායාති
ආපත්තිපටිච්ඡන්තදිවසෙන සමංපරිවසිතබ්බං නුබො, න නුබොති
කුක්කුච්චස්ස විනොදනත්ථාය.පරිවුත්ථත්තාති
පරිවසිතත්තා.සොතිපරිවුත්ථො භික්ඛු.ඉදන්ති දාතබ්බමානත්තං.තන්ති
පටිච්ඡන්තමානත්තං.ජාරත්තන්තිජරත්තියො සමාහරාති ජාරත්තං,
සමාහාරෙ දිගු. “ජරත්ත”න්ති වත්තබ්බෙසුච්චාරණත්ථං ඡකාරස්ස දීපං
කත්වා එවං වුත්තං, අච්චන්තසංයොගෙ චෙතංඋපයොගච්චනං.

අප්පට්ච්ඡන්තාපත්තිං දාතුං චට්ටකීති සම්බන්ධො. ඉමිනාහෙට්ඨා චුත්තං පට්ච්ඡන්තමානත්තං ඉමස්මිං පට්ච්ඡන්තමානත්තෙ සමොධානෙත්වාපිදාතුං චට්ටකීති දස්සෙති. එවං සන්තෙපි මූලමානත්තං පට්චචපට්ච්ඡන්තමානත්තන්ති චූච්චති. කථං දාතුං චට්ටකීති යොජනා.

අස්සාති මානත්තං යාවන්තස්ස.තදනුරූපන්ති තස්ස යාවනස්ස
අනුරූපං.සචෙපට්ඨිඡන්තා ද්වෙති එත්ථද්වෙති නිදස්සනමත්තංතතො
අතිරෙකම්පි ගහෙතබ්බත්තා.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසුඵකබ්භුසු.තදනුරූපමෙ
වාතිතස්සමානත්තදානස්ස අනුරූපමෙව.ඉධ පනාති
පට්ඨිඡන්තමානත්තෙපන.ඉතීතිආදි නිගමනං. යං මානත්තං දියාතීති
යොජනා.එත්ථාති පට්ඨිඡන්තමානත්තෙ.

අවසෙසාතිඅප්පට්ච්ඡන්තපරිවාසපට්ච්ඡන්තපරිවාසෙහි
 අවසෙසා.තත්ථාති අවසෙසෙසු ද්වීසු පරිවාසෙසු.
 අධම්මිකමානත්තවාරාවසානෙඅනුඤ්ඤාතපරිවාසොති සම්බන්ධො. කිස්මිං
 වත්ථුස්මිං අනුඤ්ඤාතොති ආහ “ඉමස්මිංවත්ථුස්මි”න්ති.එසාති
 සුද්ධන්තො, දාතබ්බොතිසම්බන්ධො.එතන්ති ජානනාජානනං.

තත්පාතිද්විසුසුද්ධන්තෙසු, චූළසුද්ධන්තොති වුච්චතීති
සම්බන්ධො.යොති භික්ඛු, වදනීති සම්බන්ධො.ආරොච්ඡිවසනොති
ආපත්තිආරොච්ඡිවසනො.

විනයපිටකේ

පාවිතාදියොජනා

වුළුවග්ගයොජනා

තත්ති

වුළුසුද්ධන්තං,

පරිවසන්තෙනපරිවසිතබ්බන්ති

සම්බන්ධො.අග්ගහෙසිති පරිවාසංඅග්ගහෙසි.අඤ්ඤන්ති ගහිතමාසතො
 අඤ්ඤං. “පරිවාසදානකිව්වං නත්ථී”ති ඉමිනා පරිවාසගහණකිව්වම්පි
 නත්ථීති දස්සෙතිගණ්හන්තස්සෙව දානබ්බන්තා, දෙන්තස්සෙව
 ගහෙතබ්බන්තා වා.උද්ධම්පි ආරොහතීති පරිවාසගහණකාලතො අඤ්ඤම්පි
 කාලංපරිවසිතබ්බන්තා උද්ධම්පි ආරොහති.හෙට්ඨාපි
 ඔරොහතීතිපරිවාසගහණකාලතො ඌනම්පි කාලං පරිවසිතබ්බන්තා
 හෙට්ඨාපි ඔරොහති.ඉදන්ති
 ආරොහතොරොහනං.තස්සාතිසුද්ධන්තපරිවාසස්ස. එකමෙව පටිච්ච ද්වේ,
 තිස්සො, සම්බහුලා වා භවන්තීති ආහ “එකං විනා සම්බහුලානං
 අභාවතො”ති.

එවං වුළුසුද්ධන්තං දස්සෙත්වා මහාසුද්ධන්තං දස්සෙන්නො ආහ “යො
 පනා”තිආදි.තත්ති මහාසුද්ධන්තං.යාවයත්තකො උපසම්පදදිවසො හොති,
 තාවතත්තකං කාලන්ති යොජනා.උද්ධං නාරොහතීති
 උද්ධංආරොහනකාලස්ස අභාවතො උද්ධං න
 ආරොහති.එත්ථාතිසුද්ධන්තපරිවාසෙ.අයං සුද්ධන්තපරිවාසො
 නාමාතිතිගමනං.

තත්ථාතිතිවිධෙසුසමොධානපරිවාසෙසු. “ඔධුනිත්වා සමොදහිත්වා
 දානබ්බපරිවාසො”ති ඉමිනා ඔධුනිත්වාසමොධානෙන්වා
 දානබ්බොපරිවාසොඔධානසමොධානොති වචනත්ථං දස්සෙති,
 “පරිවාසො”ති ඉමිනාතද්ධිතණපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. එත්ථ ව
 අවධුනියතෙ, අවධුනිතබ්බන්ති වාඔධානං,සං එකතො ඔද්භියතෙ
 සම්පිණ්ඩියතෙ, උද්භියති සම්පිණ්ඩියතීතිවාසමොධානන්ති
 අවයවචනත්ථො කාතබ්බො. “මක්ඛෙන්වා”තිඉමිනා ධුධාතුයා
 පජ්ජොටනධංසනධොවනාති දස්සෙති.සොතිඔධානසමොධානො,
 ආගතොති සම්බන්ධො.

එත්ථාති ඔධානසමොධානෙ.යොති හික්ඛු, පටිච්ඡාදෙතීති සම්බන්ධො.
 පරිවසන්තො වාමානත්තාරහො වා මානත්තං වරන්තො වා අබ්භානාරහො
 වා යො හික්ඛුති යොජනා. “පුරිමායආපත්තියා”ති පදං “සමා වා”ති පදෙ
 සභාදියොගො. “ඌනතරා”තිපදෙ විහත්තිඅපාදානං,
 අනුමෙය්‍යවිසයඅපාදානං වා. “අදිවසෙ කත්වා”ති ඉමිනාඔධුනිත්වාති එත්ථ
 ධුධාතුයා යථාචුත්තත්ථෙපෙව දස්සෙති.ඌනකපක්ඛපටිච්ඡන්තාති
 පක්ඛතො ඌනකෙන පටිච්ඡන්තා.එතෙනුපායෙනාති පක්ඛෙ චුත්තෙන
 එතෙන උපායෙන.

තත්ථාති මූලාපත්තීතොඅතිරෙකපටිච්ඡන්තො.ආවි කාරාපෙත්වාති
 මූලාපත්තීතොඅත්තරාපත්තියා පටිච්ඡන්තභාවං ආවි

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
කාරාපෙත්වා.එත්ථාතිආපත්තිපටිච්ඡන්තෙ.පමාණන්ති කාරණං.යාති
ආපත්ති.තත්ථාති මූලභාවෙනකත්තබ්බායං මූලිආපත්තියං.ඉතරන්ති
මූලිභාවෙන කත්තබ්බංමූලාපත්තිං.සමොධායාති සමොදහින්වා.
පක්ඛිපිත්වාතිඅත්ථො.

එකා වා යා ආපත්ති සබ්බවිරපටිච්ඡන්තා භොතීති
යොජනා.සබ්බවිරපටිච්ඡන්තායොති සබ්බාසං ආපත්තීනං
විරෙනපටිච්ඡන්තායො.තාසන්ති ආපත්තීනං.අග්ගෙසනාති පරිච්ඡේදෙන.
අග්ගෙසද්දො භෙත්ථ පරිච්ඡේදත්ථවාචකො.අභිධානෙ (අභිධානප්පදීපිකායං
1048 ගාථායං) චුත්තං “අග්ගෙසා මූලො ව පූජනෙ”ති.එත්ථ “මූලො වා”ති
පදස්ස මූලපරිච්ඡේදෙති අත්ථො දට්ඨබ්බො. තමෙවත්ථංදස්සෙන්නො ආහ
“තාසං රත්තිපරිච්ඡේදවසෙනා”ති. ඉමෙහිපදෙහිඅග්ගෙසන
රත්තිපරිච්ඡේදෙන සමොධානෙත්වා දාතබ්බො
පරිවාසොඅග්ගෙසසමොධානොති වචනත්ථං දස්සෙති. එත්ථ ව
“සබ්බවිරපටිච්ඡන්තායො”ති චුත්තත්තා කිඤ්චාපි කොට්ඨත්ථවාචකො
තතියක්ඛරෙනපායො යුත්තො විය දිස්සති. තථාපි සො පායො න
ගහෙතබ්බො. කස්මා? බහුසුපාළිපොත්ථකෙසු, අට්ඨකථාපොත්ථකෙසු ව
අලිඛිතත්තා. බහුසු හි පොරාණපොත්ථකෙසුවතුත්ථක්ඛරෙන පායොයෙව
ලිඛිතො, තස්මා සො පායොයෙව ගහෙතබ්බො, න
අඤ්ඤාතිදට්ඨබ්බං.සොති අග්ගෙසසමොධානො. ආගතොයෙවාති
සම්බන්ධො.

යස්ස පනාති හික්ඛුස්ස, පටිච්ඡන්තාතිසම්බන්ධො.සබ්බන්ති සකලං.
ආපත්තිසහස්සගාථාය –

දසසතං ආපත්තියො රත්තිසතං ඡාදයිත්වානාති යොජනා. ඉමිනා
නායෙනපිඅග්ගෙසසමොධානොති එත්ථ අග්ගෙසද්දස්ස වතුත්ථක්ඛරෙනපායස්ස
යුත්තභාවො වෙදිතබ්බො. අග්ගෙසන දසරත්තිපරිච්ඡේදෙන සමොධාය
දාතබ්බොඅග්ගෙසසමොධානො.

යොපරිවාසො නානාවත්ථුකායො ආපත්තියොඑකතො කත්වා දියාති,
අයං පරිවාසො මිස්සකසමොධානො නාමාති යොජනා. එත්ථ
වත්ථුවසෙනමිස්සකා ආපත්තියො සමොධානෙත්වා දාතබ්බො
පරිවාසොමිස්සකසමොධානොති වචනත්ථො කාතබ්බො.තත්ත්වාති
මිස්සකසමොධානො.තදනුරූපායාතිතස්ස යාවනස්ස අනුරූපාය.

එත්ථ වාති මිස්සකසමොධානෙ ව, කාතුංචට්ටතීති සම්බන්ධො.

“පක්ඛමානත්තඤ්ච...පෙ.... කථයිස්සාමා”තියං වචනං චුත්තං, තස්ස
වචනස්ස ඔකාසොති යොජනා.තං පනාතිපක්ඛමානත්තං පන.
“අඬ්ඬමාසමෙව දාතබ්බ”න්ති ඉමිනා පක්ඛමෙව දාතබ්බං

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා චූළවග්ගයොජනා
 මානත්තං පක්ඛමානත්තන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. භීති සච්චං. තං පනාති
 පක්ඛමානත්තං පන, දාතඛිබන්ති සම්බන්ධො. අත්තනො සීමන්ති
 අත්තනො විහාරස්මිං, මහාසීමන්ති අත්ථො. සොධෙත්වාති
 සබ්බාසංහත්ථ පාසනයනවසෙන, ඡන්දාරහානං ඡන්දනයනවසෙන,
 සීමතො බහිකරණවසෙනව සොධෙත්වා. චතුර්වග්ගගණන්ති
 චතුර්වග්ගසංඝං. ගණොති චෙත්ථ සංඝො යෙවාධිප්පෙතො.

තත්ත්වානි “යොජනා කාතඛිබා”ති වචනෙ. මුඛමත්තදස්සනන්ති
 උපායමත්තදස්සනං, ආදිමත්තදස්සනං වා. “ආපන්නාය භික්ඛුනියා”ති පදං
 “ඵවමස්ස වචනීයො”ති පදෙ කත්තා, “යාවාපෙත්වා”ති පදෙ
 කාරිතකම්මං. “ඛ්‍යත්තාය භික්ඛුනියා”ති පදං “ඤාපෙතඛිබො”ති පදෙ
 කාරිතකත්තා, “සංඝො”ති පදං තත්ථෙව කාරිතකම්මං.
 “ඵතංකාරණ”න්ති ධාතුකම්මං අප්ප්කාහරිතඛිබං. තඛිබපච්චයෙන
 කාරිතකම්මමෙව චුත්තං. ඤාපෙතඛිබාකාරං දස්සෙන්නො ආහ “සුඤ්ඤා
 මෙ”ති ආදි.

නික්ඛිත්තවත්තන්ති කරණත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං.
 නික්ඛිත්තවත්තෙනාති භි අත්ථො. තත්ථෙව නිමාලකසීමායමෙව. භීති සච්චං,
 යස්මා වා. අස්සාති මානත්තවාරිකාය භික්ඛුනියා. තත්ත්වානි තස්මා
 කත්තඛිබවිනයකම්මභාවතොති අත්ථො. නොති අමිහාකං, සන්තිකන්ති
 සම්බන්ධො. චතුර්විපකතත්තභික්ඛුනීහි නිසිදිතඛිබන්ති
 සම්බන්ධො. ගාමුප්පවාරතො ද්වෙලෙච්චිප්පානෙ අනික්කමිත්වාති ඉදං
 භික්ඛුනීවිහාරුප්පවාරාතික්කමං සන්ධායචුත්තං. විහාරුප්පවාරතොපීති
 භික්ඛුනීවිහාරුප්පවාරතොපී. තත්ථාති භික්ඛුනීනං නිසිත්තට්ඨානං.
 කුරුන්දිමහාපච්චරීසු පනචුත්තන්ති සම්බන්ධො. විහාරස්ස වාති
 භික්ඛුනීවිහාරස්සව. ගාමස්ස උප්පාරං මුඤ්චිතුං වට්ටතිති න චුත්තන්ති
 යොජනා. තස්මා ගාමුප්පවාරෙපිනිසිදිතුං වට්ටතිති අධිප්පායො.

තාය භික්ඛුනියා ආරොචෙතඛිබන්ති සම්බන්ධො.

තත්ථෙව නි භික්ඛුනීනං නිසිදිතට්ඨානෙයෙව. යානන්ති භික්ඛුනං
 යානං. ඵතීති ආගච්ඡති. පගෙවති පාතොයෙව. තායාති මානත්තවාරිනියා.

අනික්ඛිත්තවත්තාය පන භික්ඛුනියාති සම්බන්ධො. අජානනපච්චයාති
 අජානනකාරණා. තන්ති වචනං. පාරිවාසිකවත්තාදීනන්ති
 ආදිසද්දෙන ආගන්තුකවත්තපුරණනිස්සයපටිප්පස්සද්ධාදයො සංඝගණනාති.
 යුත්තතරං දිස්සතීති යුත්තතරං හුත්වා දිස්සති.
 ඉමිනා අනික්ඛිත්තවත්තභික්ඛුනා විය භික්ඛුනියාපි
 අන්තො උප්පාරස්මිගතානංයෙව ආරොචෙතඛිබං, න ගාමෙ
 යිතානම්පිගන්ත්වා ආරොචෙතඛිබන්ති දීපෙති. උපොසථෙති
 උපොසථදිවසෙ. ඵසෙව නයො ප්‍රාරණායපී. දෙවසිකන්ති දිවසෙ

දිවසෙ.තස්මිං ගාමෙතිහික්ඛුතීනං වසනගාමෙ.අඤ්ඤත්‍රාති හික්ඛුතීනං වසනගාමතොඅඤ්ඤස්මිං ගාමෙ.තත්‍රාති හික්ඛුතීනං වසනගාමං.දස්සෙත්වාති හික්ඛුතීනං දස්සෙත්වා.තායාති මානත්තවාරිනියා.විහාරන්තිහික්ඛුතං විහාරං.උපවාරසීමායාති උපවාරසීමතො ඛනිතිසම්බන්ධො.අයන්ති මානත්තවාරිනී.

විසති ගණො ඉමස්සාතිවිසතිගණො,සඬ්ඝො, තස්මිං. මානත්තං වරමානා හික්ඛුතීති යොජනා.ඉදං පක්ඛමානත්තංනාමාති ඉදං පුබ්බවචනස්ස නිගමවසෙන පරවචනස්ස කථනත්ථාය චුත්තන්තිදට්ඨබ්බං.

තත්ථාති තිව්ධෙසු මානත්තෙසු. යදෙනංමානත්තං අනුඤ්ඤාතන්ති සම්බන්ධො.පරතොති පරස්මිං.පරිවාසං පරිවසන්තස්ස මූලායපටිකස්සිතස්ස උදායිත්ථෙරස්ස අනුඤ්ඤාතන්තිසම්බන්ධො.ආපජ්ජිත්වාති ආපජ්ජනතො.ඉදන්ති මානත්තං චුච්චතීති සම්බන්ධො.හීති සච්චං, යස්මා වා.මධානසමොධානන්තිඵත්ථ වචනත්ථො හෙට්ඨා චුත්තොයෙව.තම්පිති කුරුන්දියංචුත්තවචනම්පි.

තන්ති අග්ගසමොධානම්ස්සකසමොධානං, දාතබ්බන්ති සම්බන්ධො.ඵත්තාවතාති ඵතපරිමාණෙනවචනක්කමෙන, “අයඤ්ඤි ඉධ අධිජ්ජෙතො පරිවාසො නාමා”ති (චූළව. අට්ඨ. 102) වචනතොපට්ඨාය යාව “යොජෙත්වා දාතබ්බ”න්ති වචනං, තාව වචනක්කමෙනාති අත්ථො. “තෙන හිහික්ඛවෙ...පෙ.... දස්සෙස්සාමා”ති යං වචනං චුත්තන්ති යොජනා. “අත්ථතො”ති ඉමිනාසද්දොපි ගහෙනබ්බො අවිනාභාවතො.

පටිච්ඡන්තපරිවාසකථා

102. යා පාළිචුත්තාති සම්බන්ධො.

108. තතොති පාළිතො.තං ආපත්තින්ති තංඅන්තරාපත්තිං.අස්සාති හික්ඛුස්ස. නික්ඛිත්තවත්තොහික්ඛුති සම්බන්ධො, හුත්වාති වා.සොතිහික්ඛු, ධීතො හුත්වාති සම්බන්ධො.තස්සාආපත්තියාති තස්සා අන්තරාපත්තියා.පටිච්ඡන්තාහොතීති අන්තරාපත්තිපි පටිච්ඡන්තා හොති. තස්මිම්පිති මූලාය පටිකස්සනෙපි.මක්ඛිතාති පිසිතා, ධංසිතා වා. මක්ඛියන්ති පිසියන්ති, ධංසියන්තිති වාමක්ඛිතා,පරිචුත්ථදිවසා.තතොති පාළිතො පරන්ති සම්බන්ධො. පරතොපි ඵසෙව නයො.ඵවන්තිආදි නිගමනං. පටිච්ඡන්තවාරෙ දස්සිතා හොන්තිතිසම්බන්ධො.

සමොධානපරිවාසකථා

125. තතොති පටිච්ඡන්තවාරතො, පරං දස්සිතන්ති සම්බන්ධො.ඵත්ථ වාති ඵතස්මිං වාරෙ ව.යස්මාතියස්මා කාරණා, යෙන කාරණෙන වා.තෙනෙවාති තෙනෙව කාරණෙන, තස්මා කාරණා වා, “මූලාය...පෙ....

දෙතු’ති චුත්තන්ති යොජනා. තස්මා සබ්බෙමක්ඛිතාව භොන්තීති යොජනා.තතොති වාරතො පරං නිට්ඨාපිතන්ති සම්බන්ධො.

අග්ගසමොධානපරිවාසකථා

134. තතොති වාරතො පරං දස්සිතොති සම්බන්ධො.තතොති වාරතො පරං පාළි යපිතාති සම්බන්ධො. ලජ්ජිධම්මෙ වාඋප්පන්නෙති සම්බන්ධො.යන්ති කම්මං.තතොති වාරතො පරං තථෙව පාළි යපිතාති සම්බන්ධො.

138. තතොති වාරතො පරං පුරිමනයෙනෙව පාළි යපිතාති සම්බන්ධො.

සුද්ධන්තපරිවාසාදිකථා

156. තතොති වාරතො පරං සුද්ධන්තපරිවාසො දස්සිතොති සම්බන්ධො.

160. තතොති පාළිතො පරං පාළි යපිතාති සම්බන්ධො.

165. තත්ථාති පාළියං.අන්තරා...පෙ....අප්පට්ච්ඡන්තායොතිආදීසු අත්ථො දට්ඨබ්බොති සම්බන්ධො.

166. පච්ඡිමස්මිංආපත්තික්ඛන්ධෙති එත්ථ ආපත්තික්ඛන්ධස්ස හෙදභාවතො කිං “පච්ඡිමස්මිං ආපත්තික්ඛන්ධෙ”ති චුත්තන්ති ආහ “එකොව සොආපත්තික්ඛන්ධො”ති. අථ කස්මා “පච්ඡිමස්මිංආපත්තික්ඛන්ධෙ”ති චුත්තන්ති ආහ “පච්ඡා ඡාදිතත්තාපනා”තිආදි. එත්ථපනසද්දො ගරහත්ථවාචකො, තථාපිති හිඅත්ථො. එකොපි ආපත්තික්ඛන්ධො පච්ඡා ඡාදිතත්තා පච්ඡිමස්මිංආපත්තික්ඛන්ධෙති චුත්තන්ති අධිප්පායො.

180. “වචන්ථිතා සම්භින්නා”ති එතං වචනන්ති යොජනා.

8. ද්වෙහික්ඛුචාරඵකාදසකාදිකථා

181. තතොති පාළිතො පරං චුත්තන්ති සම්බන්ධො.තත්ථාති පාළියං.මිස්සකන්ති එත්ථ කෙහිමිස්සකන්ති ආහ “ථුල්ලච්චයාදිහි මිස්සක”න්ති.

184. තතොති පාළිතො පරං චුත්තන්ති සම්බන්ධො.තත්ථාති “ඉධ පන භික්ඛවෙ”තිආදිපායෙ.තඤ්චාති “ඉධ පන භික්ඛවෙ”තිආදිවචනඤ්ච ඉතො පුබ්බෙ අචුත්තංසබ්බං වචනඤ්චාති යොජනා.

ඉති සමුච්චයක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

4. සමට්ඨන්ධකං

1. සම්මුඛාවිනයකථා

186-7. සමට්ඨන්ධකෙ එවමත්ථො වෙදිතඛිබොති යොජනා. ජමාතිකාපදානීති වාක්‍යමිපි සමාසොපි යුත්තොයෙව. තත්ථසමාසො පන අසමාහාරදිගුයෙව. “නික්ඛිපිත්වා”ති පදං “චුත්තො”ති පදෙ පුබ්බකාලකිරියාවිසෙසනං, තුල්‍යත්ථො වා. විත්ථාරොති විහඬිගො. තත්ථාති විහඬිගෙ. සඤ්ඤාපෙතීති එත්ථ සඤ්ඤං කත්වා ජානාපෙතීති අත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ “පරිතොසෙත්වා ජානාපෙතී”ති. ඉමිනා සංපුබ්බො ඤාධාතුපරිතොසනත්ථං අන්තොකත්වා අවබොධනත්ථො හොතීති දස්සෙති. කාරණපතිරූපකානීති කාරණස්ස පටිභාගානි. නිජ්ඣාපෙතීති එත්ථ ඤාධාතු ඔලොකනත්ථොති ආහ “ඔලොකෙතී”ති. යථාති යෙනාකාරෙන, කරියමානෙති සම්බන්ධො. සොති ධම්මවාදී. පරතොපි එසෙවනයො. “පුනථපුන”න්ති ඉමිනා අනුපෙක්ඛතීති එත්ථ අනුසද්දො න උපවිජින්නත්ථොති දස්සෙති. පෙක්ඛති අනුපෙක්ඛතීති එත්ථ ඉක්ඛධාතු “දස්සෙති අනුදස්සෙති”ති එත්ථ දිසධාතුයාසදිසත්ථොති ආහ “දස්සෙති...පෙ.... පරියායවචනානී”ති. තෙසඤ්ඤෙවාති “පෙක්ඛති අනුපෙක්ඛතී”ති පදානඤ්ඤෙව. පරියායවචනානීති වෙච්චනසද්දා අත්ථෙ පරිබ්‍යත්තිං අයන්තිගච්ඡන්ති ඉමෙහීති පරියායානි, තානියෙව වචනානි පරියායවචනානි. සොති අධම්මවාදී. මොහෙත්වාති ධම්මවාදීපුග්ගලාදිං මොහාපෙත්වා.

188. ධම්මවාදීපුග්ගලො දස්සෙතීති සම්බන්ධො. අමොහෙත්වාති අධම්මවාදීපුග්ගලාදිං අමොහාපෙත්වා, අවිපරිතං ජානාපෙත්වාති අත්ථො.

2. සතිවිනයකථා

195. පරම්මුඛං විනෙති විනාසෙතීති විනයො, පරම්මුඛං විනෙති විනාසෙති අනෙතානි වා විනයො, විනයකම්මං. සඬ්ඝධම්මවිනයපුග්ගලසම්මුඛානං දාතඛිබො විනයො සම්මුඛාවිනයො. පඤ්චිමානීති එත්ථ පඤ්චන්තං සරූපං දස්සෙන්නො ආහ “සුද්ධස්සා”ති ආදි. අනුචදිතස්ස දානන්ති සම්බන්ධො. එතානීති පඤ්ච අඩිගානි. “එකෙක අඩිගවසෙන න ලබ්භන්තී”ති ඉමිනා සමුදායවාක්‍යානි බ්බත්ති භාවතො පඤ්චඩ්ගවසෙනෙව ලබ්භන්තීති දස්සෙති. දෙසනාමත්තමෙවෙතන්ති “පඤ්චිමානී”ති එතං වචනං දෙසනාමත්තමෙව, න අවයවවාක්‍යානි බ්බත්ති වචනන්ති අධිජ්ජායො. ධම්මන්ති භූතං. එත්ථාති “පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ”ති ආදිවචනෙ. තත්ථ වාති “පඤ්චිමානි භික්ඛවෙ”ති ආදිවචනෙ ව. අනුචදන්තීති එත්ථ අනුද්ධංසනෙන චදන්තීති දස්සෙන්නො ආහ “වොදෙන්තී”ති. අයං පන සතිවිනයො දාතඛිබොති සම්බන්ධො. අනාගාමිනොපිති පිසද්දො සම්භාවනෙ, සකදාගාමී ආදිකෙ පන

කා නාම කථාතිදස්සෙති. සො ච බොති සතිවිනයො ච. වොදියමානෙයෙවාති වොදියමානස්සෙව, අයමෙව වා පායො. තස්මිත්ති සතිවිනයස්මිං දින්නෙති සම්බන්ධො. අවොදිතත්තාකථා න රුහතීති ආහ “වොදෙන්නොපි” තිආදි. ආපජ්ජතීති වොදකො ආපජ්ජති. වොදනාදිඅසාරුජ්ජෙ විනෙති විනාසෙතීති විනයො, විනෙති විනාසෙති අනෙතාති වාවිනයො, විනයකම්මං. සතිවෙසුල්ලපත්තස්ස දාතබ්බො විනයොසතිවිනයො.

3. අමුල්භවිනයකථා

196.

භාසිතපරිකන්තන්තිඵත්ථ භාසිතපරිකන්තසද්දානං

කරණාපෙක්ඛන්තා විසුං කරණං දස්සෙන්නො ආහ “වාචාය භාසිතං, කායෙන පරිකන්ත”න්ති. “පරික්කමෙත්වා කත”න්ති ඉමිනා පරිකමතීති පරිකන්තං, පරිකන්තං හුත්වා කතං පරිකන්තන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. පරික්කමෙත්වාති අතික්කමිත්වා. සරතායස්මාති ඵත්ථ උකාරලොපසන්ධිං දස්සෙන්නො ආහ “සරතුආයස්මා”ති. “ඵවරුපියා ආපත්තියා”ති ඉමිනා ආපජ්ජිතාතිඵත්ථ තුපච්චයයොගභාවතො කම්මත්ථ ජට්ඨියාපි සම්භවභාවං දස්සෙති. තුපච්චයයොගෙකම්මත්ථ ජට්ඨි අනිච්චං හොති, තස්මා පාළියං “ඵවරුපියා ආපත්තියා”ති කම්මත්ථ ජට්ඨිභාවෙන අවත්වා “ඵවරුපිං ආපත්ති”න්ති කම්මත්ථ දුතියාභාවෙන චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තස්සාති “ආපජ්ජිත්වා”ති පාඨස්ස. “පඨමං පච්ඡා”ති පදෙහි අධිජ්ජායත්ථං දස්සෙති. වොදකස්ස කථං විනෙති විනාසෙතීති විනයො, වොදකස්ස කථං විනෙති විනාසෙති අනෙතාති වාවිනයො. පඨමං මුල්භවං උපගන්ත්වා පච්ඡා අමුල්භස්ස දාතබ්බො විනයො අමුල්භවිනයො.

4. පටිඤ්ඤාතකරණකථා

200. පටිජානියතෙ, පටිජානනං වා පටිඤ්ඤා, තාය කාරෙතබ්බං.

5. යෙහුය්‍යසිකාකථා

202.

යෙහුය්‍යසිකාති ඵත්ථ යෙහුය්‍යෙන පවත්තා යෙහුය්‍යසිකා, ධම්මවාදීනං යෙහුය්‍යතාසම්පාදිකා කිරියාති දස්සෙන්නො ආහ “යස්සාකිරියායා”ති ආදි. තත්ථයස්සා කිරියායාති යස්සායෙහුය්‍යතාසම්පාදිකාය කිරියාය. ඵසාති යෙහුය්‍යතාසම්පාදිකාකිරියා.

204.

ඔරමත්තකන්තිඵත්ථ ඔරසද්දො ච මත්තසද්දොව සමුහං කත්වා පරිත්තවාචකො අජ්ජමත්තවාචකොති ආහ “පරිත්තං අජ්ජමත්තක”න්ති. “හණ්ඨනමත්තමෙවා”ති ඉමිනා න මහන්තං විවාදාධිකරණං හොතීති දස්සෙති. න ච ගතිගතන්ති ඵත්ථ චිරකාලභාවං න වගතන්ති දස්සෙන්නො ආහ “ද්වෙ තයො...පෙ.... අවිනිච්ඡිත”න්ති. තත්ථ තත්ථෙව්වාති තස්මිං තස්මිං විවාදාධිකරණජාතආවාසෙ ඵව, න වසරිතසාරිතපදානං

සුද්ධකාරිකකිරියභාවං දස්සෙන්නො ආහ “සයං සරිතං වා අඤ්ඤෙහිසාරිතං වා න භොති”ති. තෙහි භික්ඛුහීති විවාදකාරකෙහිභික්ඛුහි. “සලාකං ගාහෙන්නො”ති ඉමිනා “ජානාති”ති පදස්ස කත්තාරං දස්සෙති. ඉමිනා නීභාරෙන්නාති ඉමිනා කාරණෙන. අපිනාමාති ඉමිනා අප්පෙවනාමසද්දො අපිනාමපරියායොතිදස්සෙති. අස්සුති භවෙය්‍යං. ඉමිනා “පාළියං අධම්මවාදිබ්‍රහ්මරා භවෙය්‍යං, අප්පෙව නාම සාධු”ති යොජනානායං දස්සෙති. “අයමස්ස අජ්ඣාසයොභොති”ති ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති. අස්සාති සලාකගාහස්ස. ද්විසුපිති “ජානාති සඬ්ඝො භිජ්ජස්සති”ති ව “අප්පෙවනාම සඬ්ඝො භිජ්ජෙය්‍යා”ති ව ද්විසුපි පදෙසු.

“අධම්මෙන ගණ්හන්ති”ති එත්ථ “ගණ්හන්ති”ති කිරියාපදස්ස අධම්මවාදිනො එව කත්තා නාමාති ආහ “අධම්මවාදිනො”ති. “ද්වෙ ධම්මවාදිනො”ති ඉමිනා “වග්ගා ගණ්හන්ති”ති එත්ථ “ගණ්හන්ති”ති කිරියාපදස්ස ධම්මවාදිනො එව කත්තා නාමාති දස්සෙති. න ව යථාදිට්ඨියා ගණ්හන්තිති එත්ථ ධම්මවාදිනො හුත්වාධම්මවාදිසලාකං අග්ගහෙත්වා අධම්මවාදිසලාකස්ස ගහණං න ව යථාදිට්ඨියා ගණ්හන්තිනාමාති දස්සෙන්නො ආහ “ධම්මවාදිනො හුත්වා”ති ආදි. පටිච්ඡන්තෙත්වාති ඉමමෙවත්ථං පටිසෙධෙත්වා. “පටිච්ඡන්තෙත්වා”තිපි පාඨො, හෙට්ඨුපරියායං කත්වාති අත්ථො. තෙති ධම්මවාදිනො. එත්ථාතිසමථක්ඛන්ධකෙ.

6. තස්සපාපියසිකාකථා

207. අසුචිති එත්ථ නත්ථි සුචිති කායවචිකම්මාති එතස්සාති අසුචිතිවචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “අසුචිහි කායවචිකම්මෙහි සමන්තාගතො”ති. එසෙව නයොඅලජ්ජිති එත්ථාපි. සානුවාදොති එත්ථ අනුවාදඋපවාදසද්දානං පරියායත්තා වුත්තං “සඋපවාදො”ති. ඉති පඤ්චාති ඉමාති පඤ්ච අඬගාති. එත්ථාති තස්සපාපියසිකාකම්මෙ. ඉදන්තිකම්මං වුවචතීති සම්බන්ධො. හීති විත්ථාරො. යො පුග්ගලොපාපියොති යොජනා. පාපුස්සන්තතායාති ලාමකුස්සන්තතාය. ඉමිනා අයඤ්ච පාපො අයඤ්ච පාපො, අයම්මෙසං විසෙසෙන පාපොතිපාපියොති ව පාපානං අතිසයෙන පාපොතිපාපියොති ව වචනත්ථො දස්සිතො. තස්සාතිපුග්ගලස්ස. ඉමිනා තස්ස පාපියස්ස කත්තබ්බං තස්සපාපියසිකං, තමෙව කම්මං තස්සපාපියසිකාකම්මන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. කෙසුචි පොත්ථකෙසුයකාරෙ ද්වෙභාවො අත්ථි, සො අයුත්තොයෙව. “යෙභුය්‍යසිකා”ති එත්ථ යකාරෙද්වෙභාවස්ස දස්සනතො එත්ථාපි ද්වෙභාවො යුත්තො භවෙය්‍යාති ලිඛන්තීතිදට්ඨබ්බං.

7. තිණවත්ථාරකාදිකථා

212. කක්ඛලතාය වාළතායාති එත්ථ කක්ඛලස්ස භාවො කක්ඛලතා, වාළස්සභාවො වාළතාතිවචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “කක්ඛලභාවාය වෙවවාළභාවාය වා”ති. ඉමිනා තාපච්චයස්ස සමුහත්ථඤ්ච ස්වත්ථඤ්ච

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
පටික්ඛිපති. “කක්ඛලතාය වාලතායා”ති බ්‍යඤ්ජනතොයෙව නානං, න
අත්ථතො.හෙදායාති එත්ථ අඤ්ඤස්ස හෙදං පටික්ඛිපන්තො ආහ
“සඬ්ඝහෙදායා”ති.ගිලානෙපීති පිසද්දො අඤ්ඤෙ පන කා
කථාතිදස්සෙති.තත්ථෙවාති අධිකරණවූපසමට්ඨානෙයෙව.
“එකතො”තිඉමිනාඑකජ්ඣන්ති පදස්ස “එකතො”ති පදෙන සමානතං
දස්සෙති, එකසද්දතො ජ්ඣපච්චයො ව තොපච්චයො ව විසෙසො,
“තිණුවත්ථාරකසදිසත්තා”ති ඉමිනාසදිසුපචාරං දස්සෙති. තිණෙහි
අවත්ථරිතබ්බන්තිතිණුවත්ථාරං,ගුප්මුත්තං, තිණුවත්ථාරමිවතිණුවත්ථාරකං.
එත්ථ අධිකරණමෙව මුඛ්‍යතො ලබ්භති, සමථො පනඵලුපචාරතො,
සදිසත්ථෙව කපච්චයො. තමෙවත්ථං පාකටං කරොන්තො
ආහ“යථාභී”තිආදි. සට්ඨියමානං ගුප්ථං වා මුත්තං වාති යොජනා.
“සට්ඨියමාන”න්තිපදං හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනං, “බාධතී”ති
ඉමිනාසමබන්ධිතබ්බං.සුප්පට්ඨිජාදිතස්ස පන අස්ස ගුප්මුත්තස්සාති
යොජනා. “සුප්පට්ඨිජාදිතස්සා”ති පදමපි හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනමෙව,
“න බාධතී”ති ඉමිනාසමබන්ධිතබ්බං. යං අධිකරණං සංවත්තතීති
සමබන්ධො.මූලානුමූලන්ති මූලඤ්ච අනුමූලඤ්ච මූලානුමූලං.තන්ති
අධිකරණං.ඉමිනා කම්මෙනාතිතිණුවත්ථාරකකම්මෙන. ගුප්ථං තිණෙහි
පට්ඨිජන්තං සුචුපසන්තං හොති විය තිණුවත්ථාරකෙනපට්ඨිජන්තං
සුචුපසන්තං හොතීති යොජනා.ඉතීති තස්මා.

213. ථුල්ලවජ්ජන්ති එත්ථ ථුල්ලවචයස්සාපි ථුල්ලවජ්ජන්තා
ඉධපාරාජිකසඬ්ඝාදිසෙසමෙවාධිජ්ජෙතන්ති ආහ “පාරාජිකඤ්චෙව
සඬ්ඝාදිසෙසඤ්චා”ති.ගිහිපට්ඨිසංයුත්තන්ති එත්ථ ගිහීනං
පට්ඨිසංයුත්තංගිහිපට්ඨිසංයුත්තන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්තො ආහ
“ගිහීන”න්තිආදි. “භීනෙනා”ති පදං “බුංසනවම්භන” ඉති පදෙනෙව
සමබන්ධිතබ්බං.ධම්මිකපට්ඨිස්සවෙසුති නිමිත්තත්ථෙව භූමිමච්චනං.

214. කම්මවාචාපරියොසානෙ වුට්ඨිතා හොන්තීති සමබන්ධො.තත්ථාති
අධිකරණවූපසමට්ඨානෙ.අඤ්ඤාචිහිතාපීති අධිකරණවිනිවිජයතො
අඤ්ඤස්මිං යානෙ විත්තංආචිහිතාපි
යපිතාපි.උපසම්පදමණ්ඩලතොතිඋපසම්පදසීමබ්බිමබ්බතො, යෙ පනාති භික්ඛු
පන, දිට්ඨාචිකම්මංකරොන්තීති වා අනාගතාති වා නිසින්නාති වා
සමබන්ධො.තෙහිවාති අධිකරණං විනිවිජ්ජන්තෙහි භික්ඛුහි වා.තත්ථාති
අධිකරණවිනිවිජ්ජනට්ඨානං.ජන්දංදත්ථාති ජන්දං සඬ්ඝස්ස
දත්ථා.පරිවෙණාදීසුතිආදිසද්දෙන ආවාසාදයො සඬ්ඝණ්හාති.තෙති භික්ඛු.

8. අධිකරණකථා

215. විපච්චතායාතිඑත්ථ විකාරභාවෙන
පතතිපවත්තතීතිවිපච්චං,විත්තදුක්ඛං, තදෙවවිපච්චතා,තදත්ථායාති
දස්සෙන්තො ආහ “විත්තදුක්ඛත්ථ”න්ති. “ඵරුසවචන”න්ති

ඉමිනාවොහාරසද්දො වචනපරියායොති දස්සෙති.යො තත්ථාති
එත්ථතසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්නො ආහ “තෙසු අනුවදන්තෙසු”ති. යො
උපවාදොති යොජනා. “අනුවදනා”තිඑතං පදන්ති
යොජනා.ආකාරදස්සනන්ති අනුවදනස්ස ආකාරදස්සනං, දස්සනහෙතු වා.
“පුනප්පුන”න්ති ඉමිනාඅනුසම්පවඬකතාති එත්ථඅනුසද්දස්ස න
උපච්ඡින්නත්ථං දස්සෙති.තත්ථෙව්වාතිඅනුවදනෙ එව.සම්පවඬකතාති සම්මා
පකාරෙනතින්නපොනපබ්භාරතා.අබ්භුස්සහනතාති එත්ථ
අතිරෙකංඋස්සාහනතාති දස්සෙන්නො ආහ
“කස්මා”තිආදි.අනුබලප්පදානන්ති එත්ථ පුනප්පුනං බලස්ස පදානන්ති
දස්සෙන්නොආහ “පුරිමවචනස්සා”තිආදි.

කිච්චයතාති එත්ථ “මාපණ්ඩිච්චය”න්තිආදීසු (ජා. 2.22.1) විය
බ්‍යඤ්ජනවඬිඬනවසෙන යකාරාගමොති ආහ “කිච්චමෙව කිච්චය”න්ති.
“උභයංපෙනං සඬ්ඝස්සෙව අධිවචන”න්ති ඉමිනාකිච්චකරණීයසද්දො
කත්තුචාවකොති දස්සෙති, සඬ්ඝො හි කරොතීති වචනත්ථෙවකිච්චොති
වකරණීයොති ව වුච්චති. තස්සභාවො, කිච්චයතා කරණීයතාති වුත්තෙ
සඬ්ඝකම්මංයෙව ලබ්භති.තෙන වුත්තං “උභයංපෙනං සඬ්ඝකම්මස්සෙව
අධිවචන”න්ති. යදි කම්මවාචකො භවෙය්‍ය, “කත්තබ්බන්ති කිච්චං,
කරණීය”න්ති වුත්තෙයෙව සඬ්ඝකම්මස්ස ලභනතො තාපච්චයොස්චත්ථො
භවෙය්‍ය. එවඤ්චි සති කිච්චයස්ස භාවොකිච්චයතාකරණීයස්ස
භාවොකරණීයතාති වචනත්ථො න කත්තබ්බො භවෙය්‍ය, කතො ච, තස්මා
න කම්මවාචකොති දට්ඨබ්බං.තස්සෙවාතිසඬ්ඝකම්මස්සෙව.තත්ථාති
අපලොකනාදීසු චතුසු කම්මෙසු.සීමට්ඨකසඬ්ඝන්ති “උපවාරසීමාදීසු ඨිතං
සඬ්ඝං.සොධෙත්වාති එත්ථ සොධනං නාම සීමට්ඨකසඬ්ඝස්ස
හත්ථපාසනයනං, ඡන්දාරභානං ඡන්දස්ස ආහරණං, සීමතො බහිකරණං.
තමෙවත්ථං එකදෙසතො දස්සෙතුං වුත්තං “ඡන්දාරභානං ඡන්දං
ආහරිත්වා”ති. අපලොකෙති ආපුච්ඡති අනෙතාතිඅපලොකනං,තංයෙව
කම්මංඅපලොකනකම්මං.වුත්තනෙයෙනෙවාති “සීමට්ඨකසඬ්ඝං
සොධෙත්වා”තිආදිනා වුත්තනෙයෙනෙව. “සුඤ්ඤානං මෙ”තිආදිනා
සඬ්ඝගණපුග්ගලෙ ඤාපෙති එතායාතිඤ්ඤන්ති,සායෙව
කම්මංඤ්ඤන්තිකම්මං,ඤ්ඤන්තියෙව දුතියංඤ්ඤන්තිදුතියං,තමෙව
කම්මංඤ්ඤන්තිදුතියකම්මං. එත්ථ කිඤ්චාපි ඤ්ඤන්ති පයමං යපිතා,
කම්මවාචායෙව දුතියාගොති, “එස්සපඤ්චමා”තිආදීසු (ධාතු. 316) විය පන
පටිලොමවසෙන වොහාරං කත්වා “ඤ්ඤන්තිදුතියා”ති වුත්තං.එස්සපඤ්චමාති
එත්ථ කිඤ්චාපි ධම්මසඬ්ඝණීයං (ධ. ස. 1 ආදයො) “එස්සො ගොති, වෙදනා
ගොති, සඤ්ඤා ගොති, චෙතනා ගොති, චිත්තංගොති”ති එස්සං පයමං
වුත්තං, පටිලොමවසෙන පන වොහාරං කත්වා
“එස්සපඤ්චමා”තිධාතුකථායං වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. එසෙව නයො ඤ්ඤන්ති
චතුත්ථකම්මෙපි.එකාය ව අනුසාවනායාති ඤ්ඤන්තිතො අනුපච්ඡා
සාවෙනබ්බාතිඅනුසාවනා,තාය, තීහි ව අනුසාවනාහීතිඤ්ඤන්තිතොඅනු පච්ඡා,

සුතජ්ජුතං වා තික්ඛන්තුං සාවෙනබ්බාතිඅනුසාවනා,තාහි.තත්ථාති
චතුසුකම්මෙසු.

අපලොකෙත්වාවාති එත්ථ එවඵලං දස්සෙන්තොආහ
“ඤ්ඤත්තිකම්මාදිවසෙන න කාතබ්බ”න්ති.ඤ්ඤත්තිකම්මම්පිති පිසද්දෙන න
කෙවලං අපලොකනකම්මෙව, අථ බොඤ්ඤත්තිකම්මම්පිති
දස්සෙති.ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මං පනාතිඑත්ථ පනසද්දො විසෙසත්ථජොතකො,
පක්ඛන්තරජොතකො වා.තත්ථාති ද්විසු
කම්මෙසු.ගරුකානීතිඅලහුකානි.අවසෙසානීති ඡහි කම්මෙහි අවසෙසානි,
එවරුපානිලහුකකම්මානීති සම්බන්ධො. “අවසෙසා”තිපි පායො,
සම්මුතියොති සම්බන්ධො.අපලොකෙත්වාපිති පිසද්දො
ඤ්ඤත්තිදුතියකම්මවාචං සාවෙන්වාපිතිසම්පිණ්ඨෙති. අඤ්ඤත්ථාපොහනං
දස්සෙන්තො ආහ “ඤ්ඤත්තිකම්මඤ්ඤත්තිචතුත්ථකම්මවසෙන පන න
කාතබ්බමෙවා”ති. ඤ්ඤත්තිචතුත්ථකම්මංකාතබ්බන්ති සම්බන්ධො.එත්ථාති
සමථක්ඛන්ධකෙ.

විත්ථාරතො පන ආගතොයෙවාති සම්බන්ධො.එතෙසන්ති චතුත්තං
කම්මානං. යං පන අත්ථජාතං අනුත්තානන්තිසම්බන්ධො.තත්ථාති චතුසු
කම්මෙසු.තන්ති අත්ථජාතං.එවන්ති එවංකම්මවග්ගෙයෙව
වණ්ණයමාන.හීති ලද්ධගුණජොතකො.සුච්ඤ්ඤයාති සුබෙන
විඤ්ඤාතබ්බා.

216. පාළිවසෙනෙවාති න අට්ඨකථාවසෙනාති අධිජ්ජායො.

220. යෙනාති විත්තුජ්ජාදෙන. ඉමිනා විවදන්ති අනෙනාතිවිවාදොති
වචනත්ථං දස්සෙති.සමට්ඨි වාතිවසද්දො සම්පිණ්ඨනත්ථො. තෙනන
කෙවලං විවාදොයෙව, අථ බොඅධිකරණඤ්ඤාති සම්පිණ්ඨෙති, අථ
වාසමට්ඨි වාති සමට්ඨි එව.ඉමිනා සමට්ඨි අධිකරීයති
වූපසමීයතීතිඅධිකරණන්ති වචනත්ථංදස්සෙති. විවාදොයෙව
අධිකරණංවිවාදාධිකරණං. එවමාදිනානයෙනාති ආදිසද්දෙන
අනුද්ධංසනෙන වදන්ති අනෙත විත්තුජ්ජාදෙනාතිඅනුවාදොතිආදයො
වචනත්ථෙ සඨගණ්හාති.

222. සන්ධායභාසිතවසෙනාති ලොකවජ්ජං සන්ධාය භාසිතස්ස
වචනස්ස වසෙන.සන්ධායභාසිතත්ථං විත්ථාරෙන්තො ආහ “යස්මිං
හී”තිආදි. තත්ථ පථවිබණ්ණාදිකෙයස්මිං
ආපත්තාධිකරණෙතියොජනා.තස්මින්ති කුසලචිත්තඨගෙ
ආපත්තාධිකරණ.තස්මාති යස්මා න සක්කා වත්තුං, තස්මා.ඉදන්ති “නත්ථි
ආපත්තාධිකරණං කුසල”න්ති වචනං, චුත්තන්තිසම්බන්ධො. සන්ධාය
අචුත්තං දස්සෙන්වා සන්ධාය චුත්තං දස්සෙන්තො ආහ “ඉදං පනසන්ධාය
චුත්ත”න්ති. තත්ථඉදං පනාති කාරණං පනසන්ධායාති සම්බන්ධො. යං

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
 ආපත්තාධිකරණන්ති යොජනා. “ලොකවජ්ජ”න්ති පදෙතුලායාධිකරණං.
 ලොකස්මිං, ලොකෙහි වා වජ්ජෙතබ්බන්තිලොකවජ්ජං.තන්ති
 ආපත්තාධිකරණං.තත්ථාති ආපත්තාධිකරණෙ.විකප්පොති විවිධා කප්පනං,
 විවිධතක්කො වා.යං පනාති ආපත්තාධිකරණං පන. “පණ්ණත්තිවජ්ජ”න්ති
 පදෙතුලායාධිකරණං. හගවතො පඤ්ඤත්තියා හෙතුභූතාය
 වජ්ජෙතබ්බන්තිපණ්ණත්තිවජ්ජං. තන්ති ආපත්තාධිකරණං, අකුසලං
 හොතීතිසම්බන්ධො.කිඤ්චීති අප්පමත්තකං,
 ආපත්තානාපත්තිංඅජානන්තස්ස ආපජ්ජනතොති සම්බන්ධො.තස්මාති
 යස්මාඅඛ්‍යාකතං හොති, තස්මා.තත්ථාති
 පණ්ණත්තිවජ්ජභූතෙආපත්තාධිකරණෙ. “ආපත්තාධිකරණං...පෙ....
 කුසල”න්ති ඉදං වචනං වුත්තන්ති යොජනා.

යදි කුසලචිත්තො ආපජ්ජති, අථ නනු ආපත්තාධිකරණං
 කුලලන්තිවත්තබ්බො හවෙය්‍යාති ආහ “සවෙ
 පනා”තිආදි.යන්තිආපත්තාධිකරණං. “ඉදං වුච්චති...පෙ.... කුසල”න්ති
 වදෙය්‍ය සවෙති යොජනා. ඵලකලොමඤ්චපදසොධම්මඤ්ච
 ඵලකලොමපදසොධම්මාති, තාති ආදීති යෙසං
 තාතීතිඵලකලොමපදසොධම්මාදීති,තාති සමුට්ඨානාති
 යාසන්තිඵලකලොමපදසොධම්මාදිසමුට්ඨානා,තාසංආපත්තීනම්පිති
 සම්බන්ධො.තත්ථාතිඵලකලොමපදසොධම්මාදිසමුට්ඨානාසු
 ආපත්තීසු.ආපත්තියාඅභිගන්ති ආපත්තියා කාරණං. ඵචං ආපත්තියා අනභිගං
 දස්සෙත්වා තස්සායෙවඅභිගං දස්සෙත්තො ආහ “කායවච්චිඤ්ඤත්තිවසෙන
 පනා”තිආදි. තත්ථවලිතජ්ජවත්තානන්ති වලිතෙන හෙතුභූතෙන
 පවත්තානං. අථ වා වලිතො වකායො, පවත්තා ව
 වාචාතිවලිතජ්ජවත්තා,තාසංවලිතජ්ජවත්තානං කායවාචානං.තඤ්චාති
 කායවාචානංඅඤ්ඤතරඤ්ච.අඛ්‍යාකතන්ති ඵත්ථ
 ඉතිසද්දොපරිසමාපනත්ථො.

අයමත්ථො ඵචං වෙදිතබ්බොති යොජනා.තෙනාතිචිත්තෙන.
 “ඉදං...පෙ.... සද්ධි”න්ති ඉමිනාසඤ්ජානන්තොතිඵත්ථ සංසද්දස්ස
 සුන්දරත්ථං සහ ආකාරෙන දස්සෙති. “චිතික්කම...පෙ....කප්පෙත්වා”ති
 ඉමිනාවෙච්චාති පදස්ස අත්ථං සහ විසෙසනෙනදස්සෙති.
 “උපක්කමවසෙන...පෙ.... පෙසෙත්වා”ති ඉමිනාඅභිචිතරිත්වාති පදස්ස
 අත්ථං දස්සෙති. පාළියංයංසද්දොචිතික්කමවිසයොති ආහ “යං
 ආපත්තාධිකරණං චිතික්කම”න්ති. “ආපජ්ජති”තිඉමිනා පාඨසෙසං
 දස්සෙති. ඵචං චිතික්කමතො තස්ස භික්ඛුනොති යොජනා.

අඛ්‍යාකතවාරෙපීතිපිසද්දො අකුසලචාරං
 අපෙක්ඛති.තස්සාතිචිත්තස්ස.අජානන්තොතිආදීනං පදානමත්ථො

224. අයං විවාදො නො අධිකරණන්තිආදීසු එවමත්ථො වෙදිතඛිබොතිසම්බන්ධො.

සීමසම්මුතිදාදිකම්මෙ.පඤ්චවග්ගකරණෙනි	පච්චන්තිමෙසු	ජනපදෙසු
උපසම්පදාදිකම්මෙ.දසවග්ගකරණෙනි	මජ්ඣිමෙසු	ජනපදෙසු
උපසම්පදකම්මෙ.වීසතිවග්ගකරණෙනි	අබ්භානකම්මෙ.කම්මජ්ජත්තාති	
කම්මස්ස පත්තා යුත්තා අනුරූපා.		

233. තනුස්සාති එත්ථ තනු අස්සාති පදවිහාගං කත්වා
තසද්දොපරිසවිසයො පසිද්ධවිසයො, අස්සසද්දො ආධ්‍යාතිකොති ආහ
“තස්සං පරිසතිහවෙය්‍යා”ති. “නෙව සුත්තං ආගත”න්ති සාමඤ්ඤතො
වුත්තෙපි “නොසුත්තවිහඬිගො”ති වක්ඛමානත්තා මාතිකං සන්ධාය
වුත්තන්ති ආහ “න මාතිකාආගතා”ති. විනයොපීති ඛන්ධකවිනයොපි.
පිසද්දෙනසුත්තවිහඬිගං අපෙක්ඛති. ඛ්‍යඤ්ජනච්ඡායායාති එත්ථඡායාසද්දො
පටිබ්බිමබ්බෙ ව පහාය ව හොතීති ආහ “ඛ්‍යඤ්ජනමත්තමෙවා”ති,
ඛ්‍යඤ්ජනපටිබ්බිකඛ්‍යඤ්ජනපභාවත්තභූතං අත්ථංඅග්ගහෙත්වා
ඛ්‍යඤ්ජනපටිබ්බිකඛ්‍යඤ්ජනපභාමත්තමෙවගහෙත්වාති අධිජ්ජායො.
“පටිසෙධෙති”ති ඉමිනාපටිබ්බාහසද්දො පටිසෙධත්ථොයෙව, න
මද්දනත්ථොති දස්සෙති. පටිබ්බාහනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ
“ජාතරූපරජතබ්බත්තවත්ථුපටිග්ගහණාදීසු”ති ආදි. කිත්ති කෙන

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
කාරණෙන, කස්මා කාරණා වා.ඉමෙනි ජාතරූපාදිපටිග්ගාහකෙ
භික්ඛු.කාරොථාති තුම්භෙකාරෙය්‍යාථ. එය්‍යාථස්ස භිච්චාදෙය්‍යො. පුච්ඡායං
සත්තම්චිහත්ති හොති.සුත්තෙනිසුත්තන්තපිටකෙ. අපරො ධම්මකථිකො
වදන්ති සම්බන්ධො.ඉමෙසන්ති ඔලම්බෙන්වා නිවාසෙන්තානං.එත්ථාති
ඔලම්බෙන්වා නිවාසනෙ.

234. බහුතරා භික්ඛුති එත්ථ ද්විගුණතිගුණාදිනා අධිකා එව
බහුතරානාමාති ආහ “එකෙනපි අධිකා බහුතරාවා”ති. “කො පන
වාදො”තිආදිනා “එකෙනපි”ති එත්ථපිසද්දස්ස ගරහත්ථං දස්සෙති.

නිව්ධසලාකග්ගාහකථා

235. සඤ්ඤත්තියාති එත්ථ සඤ්ඤාපනං සඤ්ඤත්ති,
තදත්ථායාතිදස්සෙන්තො ආහ “සඤ්ඤාපනත්ථායා”ති.
ගුහිතබ්බොතිගුල්ලො,සොයෙවගුල්ලොකො,සලාකග්ගාහොකාතබ්බොති
සම්බන්ධො. විවරිතබ්බොතිවිවටො,සොයෙවවිවටකො. සස්ස අත්තනො
කණ්ණසම්පෙ ජප්පියති
කථියතිසකණ්ණජප්පො,සොයෙවසකණ්ණජප්පකො. “නිමිත්තසඤ්ඤං
ආරොපෙන්වා”ති ඉමිනාවණ්ණාවණ්ණායොකත්ථාති එත්ථ වණ්ණසද්දො
සණ්ඨානවාචකොති දස්සෙති. සුසණ්ඨානදුසණ්ඨානාසලාකායො කත්ථාති
අත්ථො.තතොති විසභාගකරණතො පරංගහෙනබ්බොති සම්බන්ධො.
සබ්බාපි තා සලාකායොති යොජනා.කත්ථාති පක්ඛිපනං
කත්ථා.වුත්තනයෙනාති “අලජ්ජස්සන්තායා”තිආදිනා වුත්තනයෙන.
“යාවතතිය”න්ති ඉමිනාපච්චුක්කඛිඨිතබ්බන්ති එත්ථ පුනප්පුනං
උද්ධංකඛිඨිතබ්බන්ති අත්ථං දස්සෙති.අතිරෙකජාතෙතිඅධම්මවාදිහි
අතිරෙකතො ජාතෙ සතීති සම්බන්ධො.යාවතතියම්පිති පිසද්දො තතො
ඌතෙ එකද්දෙවාවරෙ පන කා නාම කථාතිදස්සෙති.

සකණ්ණජප්පකෙ පන එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.
සවෙසඬ්ඝත්ථෙරො ගණ්හාතීති සම්බන්ධො.සොති
සඬ්ඝත්ථෙරො.වයොඅනුප්පත්තාති පච්ඡිමවයං අනුප්පත්තා.එතන්ති
අධම්මවාදිසලාකං.අස්සාතිසඬ්ඝත්ථෙරස්ස.ඉතරා
සලාකාතිඅධම්මවාදිසලාකාහි අඤ්ඤා
ධම්මවාදිසලාකා.සොතිසඬ්ඝත්ථෙරො.තන්ති ධම්මවාදිසලාකං.තතොති
නෙව අවබුජ්ඣනකාරණා.වුත්තනයමෙවාතිගුල්ලොකෙ වුත්තනයමෙව.
විවටො අත්ථො ඉමස්සාතිවිවටත්ථො.

තස්සපාපියසිකාවිනයකථා

238. පාරාජිකසාමන්තංනාමාති පාරාජිකස්ස ආසන්නං
නාම.අදින්නාදානාදීසුති ආදිසද්දෙන
මනුස්සවිග්ගහඋත්තරිමනුස්සධම්මපාරාජිකෙ

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
සඬගණ්හාති.නිබ්බේයයමානන්ති වෙය්නරහිතං, තමෙනං භික්ඛුන්ති
සම්බන්ධො.ඉමිනානිබ්බේයෙන්තන්ති එත්ථ
අන්තසද්දොමානසද්දපරියායොති දස්සෙති.අතිවෙයෙතිති එත්ථ
කෙහිඅතිවෙයෙතිති ආහ
“ඉඬ්ඝායස්මාතිආදිවවනෙහි”ති.තෙනාතිවොදකෙන.මන්ති මමං.ආහාති
වුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකං අවජානනපටිජානනාදිකාරකස්ස
පාපියස්සපුග්ගලස්ස.සීලවා හවිස්සතිති පාපියො පුග්ගලො සවෙ
සීලවාහවිස්සති.පටිජපස්සද්ධන්ති පාපියභාවතොපටිජපස්සමිහනං.නො
වෙති සීලවා නො හවිස්සති වෙ.තථා නාසිතොති තෙන තස්ස
පාපියසිකකම්මකරණෙන නාසං ගතො හවිස්සති.සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිං
සමථක්ඛන්ධකෙ.

ඉති සමථක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

5. වුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකං

වුද්දකවත්ථුක්ඛං

243. වුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකෙමුට්ඨිකමල්ලාති මුට්ඨිකෙනමථන්ති
අඤ්ඤමඤ්ඤං හිංසන්තිති මුට්ඨිකමල්ලා. ඉමිනා පාළියං පදස්ස
හෙට්ඨුපරියංදස්සෙති.ගාමමුදවාති එත්ථ ඡවිරාගමණ්ඩනානුයුත්තෙන
මුදොමොදනං එතෙසමත්ථිතිමුදවා,ගාමෙ වසන්තා මුදවාගාමමුදවාති
දස්සෙන්නො ආහ “ඡවිරාගමණ්ඩනානුයුත්තානාගරිකමනුස්සා”ති.
“වණ්ණවා අහෙසු”න්තිආදිසු(පාරා. 193; පාවි. 67) විය වචනං
දට්ඨබ්බං.ථම්මෙහි එත්ථ න යත්ථකත්ථවි ථම්මො හොති, අථ බො
න්හානතිත්ථෙ නිබ්ණිත්වා යපිතථම්මොයෙවාති ආහ “න්හානතිත්ථෙ
නිබ්ණිත්වා යපිතත්ථම්මෙහි”ති.

ඉට්ඨකාසීලාදාරුකුට්ඨානන්තිඉට්ඨකාකුට්ඨසීලාකුට්ඨදාරුකුට්ඨානං.අට්ඨ
යපදාකාරෙතාතිඅට්ඨයපදඵලකාකාරෙන.රාජීයොති ලෙබ්බායො.තත්ථාති
අට්ඨානෙ, ආකිරිත්වාති සම්බන්ධො.ගන්ධබ්බහත්ථකොතිගන්ධබ්බානං
විණාහත්ථොවියාති ගන්ධබ්බහත්ථකො. දාරුහි කතත්තා වුත්තං
“දාරුමයහත්ථෙතා”ති.තෙනාති ගන්ධබ්බහත්ථෙත, ගහෙත්වාති
සම්බන්ධො.කුරුවින්දකපාසාණවුණ්ණානීති එවංනාමකස්ස පාසාණස්ස
වුණ්ණානි.තන්ති කතගුලිකකලාපකං, ගහෙත්වාති සම්බන්ධො.විග්ගස්හාති
අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සරීරෙ දළ්භං ගහෙත්වාතිදස්සෙන්නො ආහ
“අඤ්ඤමඤ්ඤං සරීරෙන සරීර”න්ති.මකරදන්තකෙති මකරනාමකස්ස
මච්ඡස්ස දන්තසදිසෙ දන්තෙ.මල්ලකමුලසණ්ඨානෙනාති
බෙළුපටිග්ගහපාදසණ්ඨානෙන.ගිලානස්සාපීති පිසද්දො අගිලානස්ස
පගෙවාති දස්සෙති.

244.

දන්තෙති

මකරදන්තෙ.

අකතං

මල්ලකංඅකතමල්ලකං.කපාලබණ්ඩං වාති වාසද්දො සමුව්චයත්ථො.
කාසඵුල්ලවිරහිතත්තා වත්ථවට්ඨිඋක්කාසිකානාම. නත්ථි කාසං
ඵුල්ලමෙතිස්සාතිඋක්කාසා,සා එවඋක්කාසිකා. යස්සකස්සච්ඡිති
ගිලානාගිලානස්ස වා ජරාදුබ්බලතරුණබලවස්ස වා.පිට්ඨිත්ති පිට්ඨියං,
අයමෙව වා පායො. පාණිතලස්ස පුට්ඨානංපුට්ඨපාණි,තෙන
කතංපුට්ඨපාණිකං,හත්ථපරිකම්මං, තෙන වුත්තං “හත්ථපරිකම්මං
වුවච්ඡි”ති.සබ්බෙසන්ති න්භායන්තානං වා අන්භායන්තානං වා සබ්බෙසං.

245.

කණ්ණකොති

කණ්ණච්ඡිද්දතො.

මුත්තොලම්බකාදිවල්ලිසදිසත්තාවල්ලිකානාම.පලම්බකසුත්තන්තිපරිමුඤ්චි
ත්වා ලම්බියති අනෙතාති පලම්බකං, තමෙව සුත්තං
පලම්බකසුත්තං.වලයන්ති නියුරං.

246.

ද්විහිමාසෙහි

නියුත්තංදුමාසිකං.

ද්වෙඅඬුලාති

එතස්සාතිදුච්චගුලං,කෙසො.උභයෙනපීතිදුමාසිකදුච්චගුලසඬුබාතෙන
උභයෙනපි. අයම්පිඋක්කට්ඨපරිච්ඡෙදොව වුත්තොති
යොජනා.තතොතිදුමාසිකදුච්චගුලතො.

ඔසණ්ඨෙයන්තිති එත්ථ ඔලිබ්බිත්වා සමංපතිට්ඨාපෙන්නිති දස්සෙන්නො
ආහ “ඔලිබ්බිත්වා සන්තිසිද්ධාපෙන්නි”ති.දන්තමයාදීසුති ආදිසද්දෙන
අට්ඨිමයාදයො සඬුගණ්ඨාති.හත්ථඑණෙනාති හත්ථසඬුබාතෙන
එණෙන.චික්ඛල්ලෙනාති චික්ඛල්ලසදිසෙන නියායාසෙන.උදකතෙලෙනාති
එත්ථ උදකඤ්ච තෙලඤ්චාති ව උදකසඬුබාතෙන තෙලෙනාති වඅත්ථං
නිවත්තෙන්නො ආහ “උදකමිස්සකෙන තෙලෙනා”ති. ඉමිනා උදකෙන
මිස්සකං තෙලංඋදකතෙලන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.උට්ඨිතලොමෙති
උට්ඨිතලොමෙ.හත්ථංතෙමෙත්ථාති හත්ථං උදකතෙලෙන
තෙමෙත්ථා.උණ්භාහිතත්තරජොකිණ්ණසිරානම්පීති උණ්භෙන අහිතත්තො
ව රජෙහිඔකිණ්ණසිරො ව උණ්භාහිතත්තරජොකිණ්ණසිරා, අථ වා
උණ්භෙන අහිතත්තො සිරො එතෙසන්තිඋණ්භාහිතත්තසිරා, රජෙහි
ඔකිණ්ණො සිරො එතෙසන්ති රජොකිණ්ණසිරා, උණ්භාහිතත්තසිරා ව
රජොකිණ්ණසිරා වඋණ්භාහිතත්තරජොකිණ්ණසිරා, පුබ්බපදෙ
උත්තරපදලොපො, තෙසම්පි.අල්ලහත්ථෙන්නාති අද්දහත්ථෙන්න, අයමෙව වා
පායො.

247.

යෙසුකංසපත්තාදීසු මුබ්බනිමිත්තං පඤ්ඤායති, සබ්බාති තාති
කංසපත්තාදීනිපිති යොජනා.යත්ථ කත්ථච්ඡිති යස්මිං කස්මිංචි ආදාසෙ වා
උදකපත්තෙ වාතිසම්බන්ධො.සඤ්ඡවි නු බොති සඤ්ඡාතා ඡවි නු බො,
අහංඡිණ්ණො අමිහි නු බො, නොති යොජනා.

විනයපිටකේ

පාවිත්‍යාදියොජනා

චූළවග්ගයොජනා

මුඛං ආලිම්පන්තීති එත්ථ කෙහිආලිම්පන්තීති ආහ
 “විජ්ජසන්තජ්ජිරාගකරෙහි මුඛලෙපනෙහි”ති. “මනොසිලායා”ති
 ඉමිනාමනොසිලා එවමනොසිලිකාති දස්සෙති.තානීති
 ලඤ්ජනානි.හරිතාලාදීහිපිතිපිසද්දෙන න කෙවලං මනොසිලිකාය එව, අථ
 ඛො හරිතාලාදීහිපිති දස්සෙති.

248. නහික්ඛවෙ නච්චංවාතිආදීසු එවං විනිවිජයො වෙදිතබ්බොති
 යොජනා.නිච්චාපෙත්තස්ස වාති පරෙහි නච්චාපෙත්තස්ස වා.සාධුගීතන්ති
 සුන්දරං අනිච්චතාදිපටිසංයුත්තං ගීතං, සජ්ජනානංවා. දන්තගීතමිපි න
 වට්ටතිති සම්බන්ධො.යන්ති ගීතං.පුබ්බභාගෙති ගායනතො
 පුබ්බභාගෙ.ගායාපෙත්තස්සාපිති පරෙහි වා ගායාපෙත්තස්සාපි.යං පනාති
 කිරියාපරාමසනං. යං පහරති, තත්ථපහරණෙ අනාපත්තීති
 යොජනා.සබ්බන්ති අබ්ලං නච්චගීතවාදිතං.පස්සතොති පස්සන්තස්ස ව
 සුඤ්ඤන්තස්ස ව. සවනමිපි හිඵකසෙසෙන වා සාමඤ්ඤනිද්දෙසෙන වා
 පස්සනෙනෙව සඬගහිතං.විහාරතොති
 අනච්චඅගීතඅවාදිතට්ඨානවිහාරතො.විහාරන්ති
 නච්චගීතවාදිතට්ඨානවිහාරං.අසනසාලායාති ගාමෙ ධීතාය අසනසාලාය.

249. සරකිරියන්ති සරස්ස කිරියං. ඉමිනාසරකුත්තීන්ති එත්ථ සරස්ස
 කරණං සරකුත්තීති වචනත්ථං දස්සෙති.අලද්ධං සමාධිත්ති
 සම්බන්ධො.පච්ඡිමා ජනතාති එත්ථසමුහිං අවයවං විනා සමුහස්ස
 අවයවිනො අභාවා තාපච්චයො ස්වත්ථොපි හොතිති ආහ “පච්ඡිමො
 ජනො”ති.තං තං වත්තන්ති සුත්තන්තවත්තාදිංතං තං වත්තං.අක්ඛරානි
 විනාසෙත්වාති අඤ්ඤථාවත්තබ්බොති අක්ඛරානි අඤ්ඤථා වදනෙන ව
 දීසාදීති රස්සාදිවදනෙන ව විනාසෙත්වා.ධම්මෙ පනාති එත්ථ
 සද්දොපනවිසෙසජොතකො. ගීතතො විසෙසොව වෙදිතබ්බොති හි
 අත්ථො.සුත්තන්තවත්තන්ති සුත්තන්තස්ස උච්චාරණං වත්තං. එසෙව
 නයො “ජාතකවත්තං ගාථාවත්ත”න්ති එත්ථාපි.තන්ති වත්තං.යදි පන තං
 විනාසෙත්වා අතිදීසං කාතුං න වට්ටති, එවං සති යථා
 සුත්තන්තවත්තාදීනිහොන්ති, තථා කථං දස්සෙතබ්බොතිති ආහ
 “චතුරස්සෙන වත්තෙනා”තිආදි. තත්ථචතුරස්සෙනවත්තෙනාති
 පරිපුණ්ණෙන උච්චාරණවත්තෙන.පරිමණ්ඩලානීති සමන්තතො මණ්ඩලානි
 බිම්බානි පුණ්ණානීති අත්ථො. “සරෙන හණිත”න්ති ඉමිනාසරහඤ්ඤන්ති
 එත්ථ සරෙනහණිතබ්බන්ති සරහඤ්ඤන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. සරහඤ්ඤ
 කිර අත්ථීති සම්බන්ධො. තරඬගවත්තාදීනං උච්චාරණවිධානානි (වජිර. ටී.
 චූළවග්ග 249; සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.249; වි. වි. ටී. චූළවග්ග 2.248-9)
 එතරහි නත්ථී.ද්වත්තීංසවත්තානීති වසඬබ්‍යාමත්තමෙව අත්ථී, න
 සඬබ්‍යායාං. තස්මා ටීකාසු (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.249; වජිර. ටී.
 චූළවග්ග. 249) “තරඬගවත්තාදීනං උච්චාරණවිධානානිනට්ඨපයොගානී”ති
 චුත්තං.අත්ථීති සංවිජ්ජන්ති. අයඤ්ඤිඅත්ථීසද්දො නිපාතො.තෙසුති

ද්වත්තිංසවත්තෙසු.යන්ති වත්තං. උච්චාරණවිධානානි නට්ඨපයොගානිපි තෙසං සබ්බෙසංසාමඤ්ඤලක්ඛණං දස්සෙන්නො ආහ “සබ්බෙස”න්තිආදි. තත්ථසබ්බෙසන්ති ද්වත්තිංසවත්තානං, ලක්ඛණන්ති සම්බන්ධො. “අවිනාසෙත්වා”ති වත්වා තමෙවත්ථං පාකටං කරොන්නො ආහ “විකාරං අකත්වා”ති.තත්ථවිකාරකරණංනාම යත්තකාහි මත්තාහි අක්ඛරං පරිපුණ්ණංහොති, තතො අධිකමත්තායුත්තං කත්වා කථනං, තථා අකත්වා සමණසාරුප්පෙන චතුරස්සෙනායෙන පවත්තනංයෙව ලක්ඛණන්ති අත්ථො.

බාහිරලොමිං උණ්ණන්ති එත්ථ “බාහිරලොමි”න්ති පදං භාවනපුංසකන්ති ආහ “උණ්ණලොමානි බහි කත්වා”ති. “උණ්ණපාවාර”න්ති ඉමිනාඋණ්ණිති එත්ථ උත්තරපදලොපංදස්සෙති. අථ වා පාවාරපදෙන උණ්ණා එතස්ස අත්ථිතිඋණ්ණිතිකත්වා තද්ධිතපච්චයස්ස සරුපං දස්සෙති. “තථා ධාරෙන්තස්ස දුක්කට”න්තිචචනස්ස අත්ථාපත්තිනයං දස්සෙන්නො ආහ “ලොමානි අත්තො කත්වා පාරුපිතුංවට්ඨති”ති.

251. අභිගජාතං ඡිත්තන්තස්සෙවාති අභිගජාතමෙව ඡිත්තන්තස්සාතියොජනා. අථ වා අභිගජාතං ඡිත්තන්තස්ස ථුල්ලච්චයමෙවාති යොජනා. අහිකීටදට්ඨාදීසුනිමිත්තභූතෙසු ඡිත්තන්තස්සාති යොජනා.

252. උප්පන්නා හොතීති පටිලාභවසෙන උප්පන්නා හොති. උප්පන්නභාවංපාකටං කරොන්නො ආහ “සො”තිආදි. තත්ථසොති රාජගහකොසෙට්ඨි, කීළතීති සම්බන්ධො.තස්සාති සෙට්ඨිස්ස. ඉදංපදං “ජාලෙ”ති පදෙ සාමාන්ථජට්ඨි, “උප්පන්නා හොතී”ති පදෙ සම්පදානං.තන්ති වන්දනගණ්ඨිං.අස්සාතිසෙට්ඨිස්ස. ඉදං පදං “පුරිසා”ති පදෙ සාමාන්ථජට්ඨි, “අදංසු”ති පදෙසම්පදානං.විකුබ්බනිද්ධිති විවිධං, විකාරංවා කුබ්බනවසෙන පවත්තා ඉද්ධි (පටි. ම. 3.12-16; විසුද්ධි. 2.369-373). අධිට්ඨානිද්ධිතිඅධිට්ඨානවසෙන පවත්තා ඉද්ධි (පටි. ම. 3.12-16; විසුද්ධි. 2.369-373).

ගිහි උපනාමෙත්තීති සම්බන්ධො.බ්‍යඤ්ජනංකත්වාති බ්‍යඤ්ජනං පක්ඛිපනං කත්වා.තන්තිසුවණ්ණතට්ඨිකාදිං.ආමසිතුම්පිති පිසද්දො පගෙවපටිග්ගණ්හිතුන්ති දස්සෙති.සඬ්ඝිකපරිභොගෙන වානිවාසද්දො පනසද්දත්ථො. සඬ්ඝිකපරිභොගෙන පනාති හි අත්ථො.ගිහිවිකටානි වානිවාසද්දොසම්පිණ්ඩනත්ථො. ගිහිවිකටානි භාජනානිපි වට්ඨන්තීති හි අත්ථො.කංසලොභවට්ඨලොභානං සභාගත්තා වුත්තං “කංස...පෙ.... සඬ්ගහිතො”ති.

253. “ලිබ්බු”න්ති එතං චුත්තන්ති යොජනා.පකතිමණ්ඩලන්තිඑත්ථ කිං මකරදන්තමත්තම්පි අවිජ්ජන්තමණ්ඩලන්ති ආහ “මකරදන්තවිජ්ජන්තකමණ්ඩලමෙවා”ති.

254. පහරිත්වාති ආවට්ඨනතො අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා. තයො පත්තෙ උපරුපරියපෙතුං වට්ඨන්ති සම්බන්ධො.භූමිආධාරකොනාම භූමියාආසන්තො දන්තාදිහි කතො වලයාධාරකො.දාරුආධාරකොනාම එකදාරුනාකතො ආධාරකො.දණ්ඩාධාරකොනාම චතුර්දණ්ඩතො පටියාය බහුහිදණ්ඩෙහි කතො ආධාරකො.තත්ථාති හමකොට්ඨසදිසදාරුආධාරකතිදණ්ඩකාධාරෙසු.ගහෙත්වා එවාති පත්තං ගහෙත්වා එව, එකමෙව යපෙතබ්බං ඉති චුත්තන්ති යොජනා.

තත්ථෙවාවාති මිඨ්ඨන්තෙයෙව.විත්ථිණ්ණායාති විත්ථාරාය.බාහිරපස්සෙති කුට්ටස්ස බාහිරපස්සෙ.කතායාති කුට්ටස්ස ථීරභාවත්ථං කතාය.එත්ථාති පරිභණ්ඩන්තෙ.

යංවත්ථං පත්ථරිත්වා පත්තො යපියතීතිවත්ථංචොළකංනාමාති යොජනා.තස්මිංපනාති චොළකෙ පන.යත්ථාති යස්සං වාලිකායං.න දුස්සතීති පත්තො න දුස්සති.පත්තමාළකන්ති පත්තස්ස යපනත්ථාය කතං අට්ඨං.හණ්ඩකුක්ඛලිකාති පත්තාදිභණ්ඩකානං පක්ඛිපනා උක්ඛලිකා.යත්ථ කත්ථචීති හිත්තිබ්බිලාදිකෙ යස්මිං කස්මිංචි.ලග්ගෙන්තස්සාති පත්තං ට්ඨිකාය ලග්ගෙන්තස්ස. නිසිදනසයනත්ථංවා කතං භොතුති යොජනා.අඤ්ඤෙතාති පත්තතො අඤ්ඤෙන.අට්ඨකජන්තෙනාති අට්ඨපතිරූපෙන, අට්ඨකසදිසෙනාති අත්ථො.තත්ථාති අට්ඨකජන්තෙන යපිතෙ මඤ්චපියෙ. අංසෙ බද්ධියති අනෙනාතිඅංසබද්ධො,සොයෙවඅංසබද්ධකො,තෙනලග්ගෙන්වාති සම්බන්ධො. ඡත්තෙ යපෙතුං න වට්ඨන්ති සම්බන්ධො. හත්තෙන පුරොහත්තපුරො,පත්තො. බන්ධිත්වා යපිතෙ ඡත්තෙ වා අට්ඨකංකත්වා යපිතෙ ඡත්තෙ වාති යොජනා. යො කොචි හත්තපුරොපි තුව්ඡපත්තොපීතිසම්බන්ධො.

255. යස්සාතිහික්ඛුනො. හත්ථෙ පත්තො අත්ථි, සො එව හික්ඛුපත්තහත්ථොන භොති, අපිව බො පන හත්ථෙ වාපිට්ඨිපාදෙ වා යත්ථ කත්ථචි සරිරාවයවෙ පත්තස්මිං සතීති යොජනා. එසෙව නයොඅනන්තරවාකොපි. ඉමෙහි වාකොහි “පත්තහත්ථො”ති ව “කවාටං පණාමෙතු”න්ති වඋපලක්ඛණමත්තමෙවාති දස්සෙති. සුචිං වා අවාපුරිතුන්ති සම්බන්ධො.කුඤ්චිකාය වාතිවාසද්දො “සරිරාවයවෙනා”ති පදං අපෙක්ඛති.

ලාබ්බකවාහන්ති ලම්බතීතිලාබ්බ,ලාබ්බයා කවාහං ලාබ්බකවාහං. “තාවකාලික”න්ති ඉමිනා එකවාරමෙවතෙන ආමිසං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා ඡඩ්ඛෙතබ්බන්ති දස්සෙති.සට්ඨකපාලන්ති භාජනකපාලං.අභුං

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
මෙතිඅවධිසී මය්හං, උප්පජ්ජිත්ථාති අත්ථො. “අභු මෙ”ති (ම. නි. අට්ඨ. 2.149; ම.නි. ටී. 2.149) වත්තබ්බෙ නිග්ගහිතාගමවසෙන එවං
චුත්තං.උත්තාසවචනන්ති උත්තාසෙන වචනකාරණං පදං.දින්නකමෙවාති
පරෙහි දින්නකමෙව ආමිසන්ති සම්බන්ධො.

වම්බෙත්වාතිමුබ්බෙනවම්බෙත්වා.අපවිද්ධාමිසානීති ඡඩ්ඞිතානි
ආමිසානි.එතෙසුති වලකාදිසු.අනුවජිට්ඨංසුද්ධපත්තන්ති නත්ථි උච්ඡිට්ඨො
එත්ථාතිඅනුවජිට්ඨො,සුද්ධපත්තො, තං.උච්ඡිට්ඨහත්ථෙනාති උච්ඡිට්ඨො
එත්ථ අත්ථිති උච්ඡිට්ඨො, සොයෙව හත්ථො උච්ඡිට්ඨහත්ථො, තෙන.
වාමහත්ථෙන ආසිඤ්චිත්වාති සම්බන්ධො.එත්ථාති
සුද්ධපත්තෙ.එත්තාවතාපීතිඑත්තකෙන
එකඋදකගෙණ්ඩුසගහණමත්තෙනාපි.සොති සුද්ධපත්තො.හත්ථං පනාති
උච්ඡිට්ඨහත්ථම්පි. පනසද්දො හෙත්ථසම්පිණ්ඩනත්ථො. යං අට්ඨිං වා යං
වලකං වාති යොජනා.තත්ථාති මච්ඡමංසඵලාදිසු.තන්තිඅට්ඨිවලකං.යං
පනාති අට්ඨිවලකාදිං පන, පටිබාදිතුකාමොතිසම්බන්ධො, පුන
බාදිතුකාමොති අත්ථො.තත්ථෙවච.කත්ථාති යපනං කත්ථා. යං
කිඤ්චි අට්ඨිකණ්ටකාදින්තිසම්බන්ධො.

256. සත්ථකවෙයනකන්ති සත්ථකස්ස වෙයනකරණං. පිප්ඵලිකං
වාදණ්ඩසත්ථකං නාමාති යොජනා. පිප්ඵාලෙති
එතායාතිපිප්ඵලි,සායෙවපිප්ඵලිකං. අඤ්ඤම්පීති පිප්ඵලිකතො
අඤ්ඤම්පි.යංකිඤ්චි දණ්ඩං යොජෙත්වා කතසත්ථකං වා දණ්ඩසත්ථකං
නාමාති යොජනා. ඉමිනා දණ්ඩෙනයොජිතං සත්ථකංදණ්ඩසත්ථකන්ති
වචනත්ථං දස්සෙති.

මලග්ගහිතාති අයමලග්ගහිතා.කිණ්ණෙනාති මදිරාදිබ්බිජෙන
කිණ්ණෙන.තෙනාති පාසාණුචුණ්ණසඞ්ඛාතෙන සරිතකෙන.මක්ඛෙතුන්ති
සුචිං මක්ඛෙතුං. මක්ඛිතමධුසිත්ථකං තං
සරිතකංපරිභිජ්ජතීතියොජනා.මධුසිත්ථකපිලොතිකන්ති මධුසිත්ථකෙන
මක්ඛිතං පිලොතිකං.තත්ථාති නිස්සෙණියං. යාය රජ්ජයා කථිතො
බන්ධන්ති, සා රජ්ජකථිතරජ්ජනාමාති යොජනා.තත්ථාතිදීඝස්ස භික්ඛුනො
පමාණෙන කතෙ කථිතො.දණ්ඩකෙතිකථිතදණ්ඩකම්භි.තස්සාති දීඝස්ස
භික්ඛුනො පමාණෙන කතස්සකථිතස්ස.ඉතරස්ස භික්ඛුනොති දීඝභික්ඛුනො
ඉතරස්සරස්සභික්ඛුනො.

දණ්ඩකථිතපමාණෙන කතස්ස කටසාරකස්සාති යොජනා.
“දුගුණකරණ”න්තිඉමිනාපිදලකන්ති දුගුණකරණසඞ්ඛාතස්ස
කිරියාවිසෙසස්සනාමන්ති දස්සෙති.විනන්ධනරජ්ජන්තිවිසෙසෙන නභියති
බන්ධියති එතායාති විනන්ධනා, සායෙව රජ්ජ විනන්ධනරජ්ජ, තමෙවත්ථං
දස්සෙතුං චුත්තං “විනන්ධිතුං රජ්ජ”න්ති.විනන්ධනසුත්තකන්ති එත්ථාපි

විනන්ධනසුත්තකෙන.තත්ථාතිවුද්දකනිස්සෙණියං

කාවි

සුත්තන්තරිකායොති

සම්බන්ධො.පමාණසඤ්ඤාකරණන්ති

සුත්තන්තරිකපමාණස්ස සඤ්ඤාකරණං.කාලසුත්තෙන සඤ්ඤාකරණං විය

හලිද්දිසුත්තෙන සඤ්ඤාකරණන්ති යොජනා.අභිගුලියා පටිග්ගණ්හන්තීති

එත්ථ “පටිග්ගණ්හන්තී”තිපදස්ස “අභිගුලියා”ති කරණස්සෙව වුත්තත්තා

කම්මස්ස අවුත්තත්තා තස්සකම්මං දස්සෙතුං වුත්තං

“සුචිමුඛ”න්ති.අභිගුලිකොසකන්ති අභිගුලිකඤ්චුකං.

257. පාතිවච්චකොටකාදිත්ති එත්ථපාතිනාමපටිග්ගහසණ්ඨානෙන
කතො සුවිආදිහණ්ඩට්ඨපනො භාජනවිසෙසො.ආකිරිත්ථාති

පක්ඛිපිත්වා.ඔධුනිත්ථාතිපජ්ජොටෙත්වා.සනදණ්ඩකන්ති

නිරන්තරදණ්ඩකං.අන්තොකත්ථාති කථිතස්ස අන්තොකත්ථා.

258. විනන්ධිත්ථාති වොළුකෙන විනන්ධිත්ථා.

259. අපරිස්සාවනකස්සෙව භික්ඛුනොති යොජනා. යො පන යාවතීති
සම්බන්ධො.මජ්ඣෙදණ්ඩකෙති දණ්ඩකස්ස මජ්ඣෙ.උදකන්ති

අකප්පියඋදකං.තන්ති උදකං.යන්ති පරිස්සාවනං. උදකං පරිසුද්ධං හුත්වා

සවති ගච්ඡතිපවත්තති අනෙනාතිපරිස්සාවනං. යං උදකෙ ඔත්ථරිත්ථා

සටෙනඋදකං ගණ්හන්ති, තංඔත්ථරකංනාමාති යොජනා.

තමෙවත්ථංවිත්ථාරෙත්තො ආහ “තං භී”තිආදි.තන්ති පරිස්සාවනං,

බන්ධිත්ථාති සම්බන්ධො.තෙසුති චතුසු බාණුකෙසු.සබ්බපරියන්තෙති

සබ්බපරිස්සාවනස්ස පරියන්තෙ මොවෙත්ථාතිසම්බන්ධො.ඔත්ථරිත්ථාති

ඔගාහෙත්ථා.වීචරකුටිකාති වීචරෙන කතා කුටිකා, සා මකසානං

පරිත්තාණත්ථංකතත්තාමකසකුටිකාති වුවවති.

260.

සෙම්භාදිදොසුස්සන්තකායාතිසෙම්භාදිදොසෙහිඋස්සන්තකායා.අග්ගලත්ථ
මිහොති කවාටත්ථමිහො.යත්ථාති

අග්ගලත්ථමිහො.තත්ථාතිද්වාරබාහාය.තත්ථාති

අග්ගලපාසකෙ.ධුමොනික්ඛමති එතෙනාතිධුමනෙත්තො,ඡිද්දො. තෙන

වුත්තං “ධුමනික්ඛමනඡිද්ද”න්ති. “ගන්ධෙහි”ති ඉමිනා “වාසෙතු”න්ති

පදස්ස කරණං දස්සෙති. “උදකට්ඨපනට්ඨාන”න්ති ඉමිනාඋදකට්ඨානන්ති

එත්ථ උදකස්ස ධ්වනං ධ්වනං උදකට්ඨානන්තිමජ්ඣෙපදලොපසමාසං

දස්සෙති.තත්ථාති උදකට්ඨානෙන.කොට්ඨකොති එත්ථ න යත්ථ කත්ථවි,

යස්ස කස්සවි වා කොට්ඨකොහොති, අපි ව බො පන ද්වාරෙ එව,

ද්වාරස්සෙව වා කොට්ඨකොති ආහ “ද්වාරකොට්ඨකො”ති.

261. පරිකම්මන්ති පිට්ඨිආදිපරිකම්මං. පටිච්ඡාදියති
ඉමායාතිපටිච්ඡාදි,වත්ථමෙව පටිච්ඡාදිවත්ථපටිච්ඡාදි. උදකං න භොතීති
එත්ථ පානොදකං නිවත්තෙන්තො ආහ “න්භානොදකං න භොතී”ති.

262. පණ්ණිකානංතුලං විය උදකඋබ්බාහනකතුලන්ති
යොජනා.දීඝවරත්තාදීහීතිආදිසද්දෙන රජ්ජු ආදයො
සඬගණ්හාති.අරහත්ථසට්ඨයන්තංනාමවක්කසණ්ඨානං අනෙකාරං අරෙ අරෙ
සට්ඨානිබන්ධිත්වා එකෙන වා ද්විතී වා පරිබ්භමියමානං යන්තං.
අරසඬබාතෙසු හත්ථෙසු සට්ඨානන්ධිතබ්බා එත්ථාතිඅරහත්ථසට්ඨ,තමෙව
යන්තංඅරහත්ථසට්ඨයන්තං.වම්මභාජනන්ති වම්මමයං භාජනං.අපරික්ඛිත්තා
භොතීති වන්දනිකා අපාකාරා භොතී. උදකපුඤ්ජනංවට්ටතීති
සම්බන්ධො.තස්මිත්ති උදකපුඤ්ජනෙ. “උදකපුඤ්ජනී”තිපි පායො. එවං
සති තාය උදකපුඤ්ජනියාති අත්ථො.පච්චුද්ධරිතුන්ති අපනෙතුං.

263. ආ සමන්තතොවිද්ධං පක්ඛපාසකමෙත්ථාතිආවිද්ධපක්ඛපාසකං.
මණ්ඩලෙතිකණ්ණිකමණ්ඩලමිති. කතං කුටඤ්ච ඡදනඤ්ච
එත්ථාතිකතකුටච්ඡදනං,ජන්තාසරං, තස්ස.එතන්ති
“නිල්ලෙඛජන්තාසර”න්ති එතං නාමං. “වත්තාරො මාසෙ”ති
ඉමිනා“චතුමාස”න්ති දිගුසමාසස්ස වාක්‍යං දස්සෙති.

264. නමතකන්ති එත්ථ හෙට්ඨා චුත්තනමතකතො (චූළව. අට්ඨ. 256)
විසෙසංදස්සෙන්තො ආහ “එළකලොමෙහී”තිආදි.අවාසිමන්ති වාසිත්ථාන
කතං.වම්මබණ්ඩපරිභාරෙන්නාති වම්මබණ්ඩං
වියඅධිට්ඨානවිකප්පනඅපනයනෙන, පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො.පෙළායාති
අට්ඨංසාදිආකාරෙන කතායමඤ්ජුසාය.එතන්ති “ආසිත්තකුප්පධාන”න්ති
එතං නාමං.දාරුමයාපීති පිසද්දො න තම්බලොහරජතමයා එවාති
දස්සෙති.එත්ථෙවාවාති
මළොරිකායමෙව.ආධාරකසඬබෙපගමනතොතිආධාරකෙ සඬබෙපං
ගමනතො.හීති සච්චං, යස්මා වා. පුබ්බෙ පත්තරක්ඛනත්ථං
ආධාරකොඅනුඤ්ඤාතො, ඉදානි භුඤ්ජනත්ථන්ති දට්ඨබ්බං. එකො හික්ඛු
ගච්ඡතීති සම්බන්ධො.සෙසකන්ති ගහෙතබ්බඵලපුටෙහි
සෙසකං.තස්මිංබණ්ණති තස්මිං භුඤ්ජනක්ඛණ්ණ.

265. එකෙකෙනපි අඬගෙනාති පිසද්දො සම්භාවනත්ථො, තතො පන
අධිකෙහිඅඬගෙහි පගෙවාති හි අත්ථො. සමන්තාගතස්ස උපාසකස්ස
නික්කුප්පීතුන්තිසම්බන්ධො.තස්සාති උපාසකස්ස.නගහෙතබ්බොති
සඬසෙන න ගහෙතබ්බො. අසුකස්ස උපාසකස්සාති
සම්බන්ධො.උක්කුප්පනකාලෙති පත්තස්ස
උක්කුප්පනකාලෙ.යාවාපෙත්ථාති පත්තනිකුප්පීතෙන උපාසකෙන
යාවාපෙත්ථා.හත්ථපාසන්ති සඬසස්ස හත්ථපාසං.

268. පුරක්ඛත්වාති එත්ථ පුරසද්දස්ස අග්ගත්ථභාවඤ්ච කරසද්දස්සබාදෙසභාවඤ්ච දස්සෙන්නො ආහ “අග්ගතො කත්වා”ති. සොතිබොධිරාජකුමාරො, සත්ථරීති සම්බන්ධො. ලච්ඡාමීතිලභිස්සාමි, එස බොධිරාජකුමාරො පුත්තලාභාය අභබ්බොති යොජනා. අක්කමනෙ දොසංදස්සෙන්නො ආහ “යදී”තිආදි. පච්ඡාති අක්කමනතො පච්ඡා. අයන්ති භගවා. ඉදන්ති කාරණං. තාවාති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිතො, සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා වා පයමං. පරිභවතොති ගිහීනං පරිභවතො.

මඬගලත්ථායාති අරොගාදිකස්ස මඬගලස්සඅත්ථාය. ධොතපාදකන්ති එත්ථ ධොතෙහි පාදෙහි අක්කමනට්ඨානෙඅත්ථරිතං ධොතපාදකන්ති වචනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “ධොතපාදකං නාමා”තිආදි. තත්ථ “පච්චත්ථරණං අත්ථත”න්ති ඉමිනා “ධොතපාදක”න්ති එත්ථ ණිකපච්චයස්සඅත්ථරිතත්ථෙ පචත්තභාවං දස්සෙති.

269. පදුමකණ්ණිකාකාරන්ති පදුමකණ්ණිකසණ්ඨානං. කතං පාදසංසනංකතකංනාමාති යොජනා. තන්ති කතකං, පටික්ඛිත්තමෙවාති සම්බන්ධො. පොත්ථකෙසු තංසද්දො ගලිතොති දට්ඨබ්බො. බාහුල්ලිකානුයොගත්තාතිපච්චයබ්බුලභාවායඅනුයොගත්තා. පා සාණථෙණකොපිති පාසාණඅබ්බුදමපි. බීජනීති චතුරස්සබීජනී. තන්ති විදුපනං, කතං භොතුති සම්බන්ධො. ඉධාපි තංසද්දො ගලිතො. ථෙඨදන්තවිලිවෙහි වා මොරපිඤ්ඤෙහිවා වම්මවිකනීහි වා කතං භොතුති යොජනා. සබ්බං විදුපනන්ති සම්බන්ධො. පාළියංතාලවණ්ටන්ති සහ වණ්ටෙන කතං තාලං තාලවණ්ටං, තාලසද්දෙන තංයාමණ්ඩලබීජනී ගහෙතබ්බා විකාරීවිකාරභාවෙන සම්බන්ධත්තා. මකසබීජනීතිමකසානං පලායනකබීජනී, දන්තමයවිසාණමයදණ්ඩකාපි මකසබීජනී වට්ටනීති යොජනා. “වාකමයබීජනියා”ති පදං “සඬගහිතා”ති පදෙ ආධාරො, කරණං වා.

270. යස්සාති හික්ඛුස්ස වක්ඛුං වා දුබ්බලං භොතීති යොජනා. අඤ්ඤොති කායචාහාදීහි ආබාධෙහි අඤ්ඤො, කොචි ආබාධො වාලප්පජ්ජනීති යොජනා. “වස්සෙ පනා”ති පදං “වීවරගුත්තත්ථ”න්ති පදෙ එවසම්බන්ධිතබ්බං. වීවරගුත්තත්ථන්ති වීවරස්සවස්සතෙමනතො ගුත්තත්ථං, වාලමීගවොරභයෙසු සන්තෙසුති සම්බන්ධො. තාලපණ්ණාදිනාථකෙන පණ්ණෙන කතං ඡත්තංඵකපණ්ණච්ඡත්තං. සබ්බත්ථෙවාතිසබ්බෙසු එව ගාමාරඤ්ඤෙසු.

“අසි අස්සා”ති ඉමිනාඅසිස්සාතිපදස්ස අනවකාසවිධිං දස්සෙති. අසිති බග්ගො. අස්සාති වොරස්ස, අසිති සම්බන්ධො. විජ්ජොතලනීති එත්ථ අලපච්චයො රූපසිද්ධිමත්තොවාති ආහ “විජ්ජොතනී”ති.

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා චූළවග්ගයොජනා
 “චතුහත්ථොයෙවා”ති ඉමිනා පමාණයුත්තොති පදස්ස
 අත්ථංදස්සෙති.තතොති චතුහත්ථතො.සබ්බෙසන්ති ගිලානාගිලානානං.
 “සක්කා පනා”ති පදං “නවට්ඨති”ති පදෙ කත්තා, “දාතබ්බා”ති පදෙ
 කම්මං. සම්මන්ත්තිත්වාච දාතබ්බා, නවිනා සම්මුතියාති අධිප්පායො.

273. ආගතන්ති උදරියතො නික්ඛමිත්වා ආගතං.උග්ගාරන්ති ගලතො
 උග්ගාරං භොජනන්ති සම්බන්ධො.සන්ධාරෙත්වාති පතිට්ඨාපෙත්වා.
 අසන්ධාරිතමෙව හුත්වාතිසම්බන්ධො.

යන්තිබාදනියභොජනියං, පතිතන්ති සම්බන්ධො.තන්ති
 බාදනියභොජනියං, ගහෙත්වා පරිභුක්ඤ්ජිතුන්ති සම්බන්ධො.ඉදන්ති වචනං.

274. කුබ්බං කරිස්සාමිති එත්ථ කරියති උච්චාරියතීති කුබ්බන්තිචුත්තෙ
 සද්දොති ආහ “සද්දං කරිස්සාමි”ති.සද්දන්ති “අයං මං භික්ඛු
 විජ්ජකරොති”ති උච්චාසද්දං.නබාදීහීතිආදිසද්දෙන මුඛකුට්ටෙ
 සඬගණ්හාති.අනුරක්ඛනත්ථන්ති අනුදයෙන
 පාලනත්ථං.නබවිජ්ජනන්තිනබං ඡින්නති අනෙනාති නබවිජ්ජනං,
 සත්ථකාදි.විසතිමට්ඨන්ති එත්ථ විසතියා නබානං මට්ඨං. විසතිමට්ඨන්ති
 දස්සෙත්තො ආහ “විසතිපි නබෙ”තිආදි.ලිඛිතමට්ඨෙති ලිඛිතෙ
 හුත්වාමට්ඨෙ.කාරාපෙත්තීති නභාපිතෙ කාරාපෙත්ති.නබතොති නබතො වා
 නබන්තරතො වා.අපකඬ්ඪීතුන්ති කඬ්ඪිත්වා අපනෙතුං.

275. චූරකොසකන්තිචූරස්ස යපනකං.කත්තරියාති කන්තියති ඡින්නියති
 ඉමායාති කත්තරි, අයොමයො එකොඋපකරණවිසෙසො, තාය.
 “ජෙදාපෙත්ති”ති ඉමිනාකප්පාපෙත්තීතිඑත්ථ කප්පසද්දස්ස විධාත්ථං
 අධිප්පායෙන දස්සෙති.මස්සුංවඩ්ඪාපෙත්තීති එත්ථ මස්සුං වඩ්ඪෙත්වා
 රුහාපෙත්තීති අත්ථංපටික්ඛිපන්තො ආහ “මස්සුං දීසං
 කාරාපෙත්ති”ති.එළකමස්සුති එළකස්ස විය මස්සුති එළකමස්සු.
 “ගොලොමික”න්තිචුච්චතීති සම්බන්ධො. “චතුකොණ”න්ති
 ඉමිනාවතුරස්සන්ති එත්ථ අංසසද්දො කොණත්ථොති දස්සෙති.චතුරස්සන්ති
 එත්ථ හි “චතුරංස”න්ති වත්තබ්බෙ නිග්ගහිතස්ස ලොපං කත්වාපරස්ස
 සකාරස්ස ද්වෙභාවං කත්වා “චතුරස්ස”න්ති චුත්තං.ලොමසංහරණන්ති
 ලොමානං අපනයනං.ලොමරාජීට්ඨපනන්ති ලොමලෙබායපනං.සබ්බත්ථාති
 සබ්බෙසු, මස්සුකප්පනාදීසුති සම්බන්ධො.ගණ්ඨවණරුධිආබාධපච්චයාති
 ගණ්ඨො ව වණො ව රුධි ව ගණ්ඨවණරුධියො, තෙයෙව ආබාධා
 ගණ්ඨවණරුධිආබාධා, තෙසං පච්චයා.වණොති මහන්තොවණො.රුධිති
 චූද්දකො වණො.සක්ඛරාදීහීති සක්ඛරමධුසිත්ථකෙහි.සණ්ඨාසොති සුට්ඨ
 ලොමං ඩංසතීති සණ්ඨාසො.යන්ති ලොමං, යීතන්ති සම්බන්ධො. කත්ථ
 යීතන්ති ආහ “හමුකායවා”තිආදි. කිං හුත්වා යීතන්තිආහ –
 “උග්ගන්ත්වාවිහවිජං යීත”න්ති, විහවිජං හුත්වා යීතන්ති යොජනා.

විසෙසෙන සොහණං හක්ඛතීතිවිභවිණො, අසොහණො. “විගච්ඡ”න්තිපි පාඨො, විරූපංගච්ඡති, ගමයතීති වාවිගචිණො. තත්ථ පුරිමපාඨොයෙවමූලපාඨොති දට්ඨබ්බොති. පලිතං වා අපලිතං වා තාදිසං ලොමන්ති යොජනා.

277. කංසපත්ථරිකාති එත්ථ කංසආපණෙ පත්ථරන්ති පසාරෙන්තීතිකංසපත්ථරිකාති චුත්තෙ කංසහණ්ඩවාණිජා ගහෙනබ්බාති ආහ “කංසහණ්ඩවාණිජා”ති. වාසිදණ්ඩාදීනං අපාතනත්ථං බන්ධනි අනෙන ලොහෙනාතිබන්ධනං, තමෙව මත්තං අප්පන්ති බන්ධනමත්තං.

278. නික්ඛමන්තෙනාති ආරාමතො නික්ඛමන්තෙන. යත්ථාති යස්මිං යානෙ. “සරිත්ථා”ති ඉමිනා අසරිත්ථා පිණ්ඩායවරිතබ්බන්ති දස්සෙති. බහුරජ්ජුකන්ති බහු රජ්ජුයොඵතස්සාති බහුරජ්ජුකං. ඉමිනා කලාපෙන බහුරජ්ජුනං සමූහෙන කත්තබ්බන්තිකලාපුකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති, ඉකාරස්සුකාරො. දෙඩ්ඛුහකන්ති එත්ථ දෙඩ්ඛුහසද්දෙන තස්ස සීසං ගහෙනබ්බංඵකදෙසුපචාරෙන, දෙඩ්ඛුහං වියාති දෙඩ්ඛුහකං, සදිසත්ථෙ කපච්චයො හොති. තෙන චුත්තං “උදකසප්පසීසසදිස”න්ති. “මුරජචට්ඨිසණ්ඨාන”න්ති ඉමිනා මුරජසද්දෙනමුරජචට්ඨි ගහෙනබ්බා තස්ස විකාරත්තා, තෙන සදිසංමුරජන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. වෙයෙත්ථාතිබහුරජ්ජුකෙ එකතො වෙයෙත්ථා. මද්දවීණසද්දොපාමඬගපරියායො. මද්දවීණං වියාතිමද්දවීණං. තෙන චුත්තං “පාමඬගසණ්ඨාන”න්ති. “පගෙව බහුනී”ති ඉමිනා “ඵකම්පී”ති එත්ථ පිසද්දස්සසම්භාවනත්ථං දස්සෙති. මච්ඡකණ්ටකවායිමාති මච්ඡකණ්ටකංවිය දස්සෙත්ථා වායිමා. කුඤ්ජරච්ඡිකාදිහෙදාති වාරණඅච්ඡිකාදිහෙදා. වාරණො හි කුං භූමිංජරාපෙතීතිකුඤ්ජරොති (වි. ව. අට්ඨ. 31; අ. නි. ටී. 1.1.2) ච කුඤ්ජෙ නිකුඤ්ජෙ රමතීතිකුඤ්ජරොති ච චූචචති. තස්සඅච්ඡි වියාතිකුඤ්ජරච්ඡිකං, තං ආදි යෙසං තානීතිකුඤ්ජරච්ඡිකාදීනි, තෙසං හෙදාතිකුඤ්ජරච්ඡිකාදිහෙදා. ආදිසද්දෙන ගොණච්ඡිකාදයො සඬගණ්ඨාති. “කුඤ්ජිකාකොසකසණ්ඨාන”න්ති ඉමිනාසුකරස්ස අන්තං වියසුකරන්තකන්තිඅත්ථං දස්සෙති. සුකරස්ස හි අන්තං කුඤ්ජිකාකොසකං විය මජ්ඣෙ සුසිරො හොති. සුකරන්තකං අනුලොමෙතීති සුකරන්තකෙන අනුලොමෙති. දසාසුයෙවාති කායබන්ධනස්ස අන්තෙසුයෙව. එත්ථාති දසාසු. “චතුත්තං උපරි න වට්ඨති”ති ඉමිනා මුරජදසා තතොඋපරි වට්ඨතීති දස්සෙති. වෙයෙත්ථාති රජ්ජු වත්ථෙවනවෙයෙත්ථා. මුද්දිකසණ්ඨානෙනාති වරකසීසසණ්ඨානෙන. එවං සිබ්බිතාති එවං සිබ්බියමානා. හීතිඵලජොතකො. පාසන්තොති පාසකොටි.

280. ඔලම්බකංකත්ථා නිවත්ථංහත්ථියොණ්ඩකංනාමාති යොජනා. වොළිකඉත්ථීනන්ති වොළරට්ඨෙ නිවාසීනං ඉත්ථීනං. හත්ථියා

සොණ්ඩොවිය හත්ථියොණ්ඩකං නිවත්ථං. මච්ඡවාලං වියාතිමච්ඡවාලකං. වත්තාරො කණ්ණා එතස්ස නිවත්ථස්සාතිවතුකණ්ණකං. තාලවණ්ටං වියාතිතාලවණ්ටකං. සතං වලිතො එතස්සනිවත්ථස්සාතිසතවලිකං. “අනෙකක්ඛත්තු”න්ති ඉමිනා “සතවලික”න්ති එත්ථ සතසද්දස්ස අනෙකත්ථවාචකතං දස්සෙති. “වාමදක්ඛිණපස්සෙසුවා”ති ඉමිනා පුරිමනිවත්ථං කටිතො පට්ඨාය හෙට්ඨා නිවත්ථං නාමාති දස්සෙති.

සංවල්ලිත්වා නිවත්ථං සංවල්ලියං. මල්ලො ව කම්මකාරො වමල්ලකම්මකාරා, තෙ ආදයො යෙසං තෙතිමල්ලකම්මකාරාදයො. ආදිසද්දෙන ධුත්තාදයො සඬගණ්හාති. යම්පි නිවත්ථං නිවාසෙන්නි, සබ්බං තං නිවත්ථං න වට්ටතිති යොජනා. එකං වා කොණන්ති සම්බන්ධො. කොණන්ති අන්තරවාසකස්ස කොණෙ. “තථා”ති ඉමිනා “එකං වාද්වෙ වා කොණෙ උක්ඛිපිත්වා අන්තරවාසකස්ස උපරි ලග්ගෙන්නි”ති අත්ථං අතිදිසති. අන්තොකාසාවස්ස දස්සෙත්වාති සම්බන්ධො. ද්වෙ නිවාසෙත්තෙන අගිලානෙනාති යොජනා. සගුණන්ති අන්තොකාසාවෙන බහිකාසාවං සමානගුණං කත්වා. ඉතීති ආදි නිගමනං. යඤ්චාති යං නිවත්ථස්සද්ව. ඉධාති බුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකෙ. යඤ්චසෙඛියවණ්ණනායං (පාවි. අට්ඨ. 576 ආදයො) පටික්ඛිත්තන්ති සම්බන්ධො. සබ්බං තං නිවත්ථන්ති යොජනා. නිබ්බිකාරං කත්වාති සම්බන්ධො. උභොකණ්ණෙති හෙට්ඨා යිතෙ උභො කණ්ණෙ උපරිව යිතෙ උභො කණ්ණෙ. තන්ති පරිමණ්ඩලපාරුපනං.

තත්ථාති “ගිහිපාරුත”න්ති වචනෙයං කිඤ්චි අඤ්ඤථාපාරුතං අත්ථිති සම්බන්ධො. තස්මාති යස්මා ගිහිපාරුතං නාම, තස්මා, පරිමණ්ඩලං පාරුපිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. “යථා පාරුපන්ති, යථා ව යිපෙන්නි”ති ආදිනා යොජනා කාතබ්බා. තස්සෙවාති දීසසාටකස්සෙව. තස්සෙවාති සාටකස්සෙව. පාළිකාරකොති පාළිං ගණ්හන්තං වා වාචෙන්නං වාකාරකො. තථාති යථා පාරුපන්ති, තථා.

281. කුහිඤ්චියානං ගච්ඡතො රඤ්ඤොති යොජනා. “පරික්ඛාරහණ්ඩවහනමනුස්සා”ති ඉමිනා තෙ මනුස්සාමුණ්ඩං සීසං චොළකෙන වෙයෙන්නිති මුණ්ඩවෙයීතො නාමාති දස්සෙති. අධිප්පායොති උප්ඤ්ඤායන්තානං මනුස්සානමධිප්පායො. අන්තරාකාපන්ති එත්ථ අන්තරාසද්දො මප්ඤ්ඤත්ථවාචකොති ආහ “මප්ඤ්ඤ”ති. “ලග්ගෙත්වා”ති ආදිනා කාපස්ස අන්තරෙලග්ගෙත්වා වහිතබ්බං අන්තරාකාපන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.

282. “වක්ඛුනංහිත”න්ති ඉමිනා අවක්ඛුස්සන්ති එත්ථ ස්සපච්චයො වක්ඛුසද්දතො හිතත්ථෙ හොතිති දස්සෙති. පමාණඬගුලෙනාති වඩ්ඪකීනං පමාණයුත්තෙන අඩ්ගුලෙන.

283. “තිණුවනාදීසු”ති ඉමිනාදායං ආලිම්පෙන්නීති එත්ථදායසද්දො වනවාචකොති දස්සෙති. “අග්ගිං දෙනතී”ති ඉමිනා ආපුබ්බො ලිපිධාතුඋපසග්ගවසෙන අග්ගිදානත්ථොති දස්සෙති. පරිත්තන්ති එත්ථසමන්තතො තායති අනෙනාති පරිත්තන්ති දස්සෙන්නො ආහ “අප්පහරිතකරණෙන වා පරිබාබණෙනවා පරිත්තාණ”න්ති. එත්ථාති පරිත්තකරණෙන. දාතුං ලබ්භතීති සයං දාතුං ලබ්භති. හරිතුන්ති අපනෙතුං. පත්තං වා අපත්තං වා අග්ගින්තිසම්බන්ධො. තථාති අග්ගිදානාදිනා ආකාරෙන. උදකෙනනිබ්බාපෙන්නෙන භික්ඛුනාති සම්බන්ධො.

284. සතිකරණියෙති එත්ථකරණියසද්දො කිච්චපරියායොති ආහ “සුක්ඛකට්ඨාදිග්ගහණකිච්චෙ”ති. “සුක්ඛකට්ඨාදිග්ගහණ” ඉති පදෙන කිච්චසරූපං දස්සෙති. “පුරිසප්පමාණ”න්ති ඉමිනාපොරිසියන්ති එත්ථ ණියපච්චයො පමාණත්ථෙ හොතීතිදස්සෙති. පුරිසප්පමාණං නාම උපරි බාහුද්වයතතස්ස පුරිසස්ස පමාණං. දිස්වා වාහුත්වා වා දිස්වාති යොජනා. අතිඋච්චමිෂිති පිසද්දොසම්භාවනත්ථො. නිචං පන රුක්ඛං පගෙවාති භි අත්ථො.

285. කල්‍යාණවාක්කරණාති එත්ථ කරියති උච්චාරියතීතිකරණො, සද්දො, වාචායෙව කරණොවාක්කරණො, කල්‍යාණො වාක්කරණො එතෙසන්ති කල්‍යාණවාක්කරණාති දස්සෙන්නො ආහ “මධුරසද්දා”ති. වෙදං වියාති සුතිං විය. වාවනාමග්ගන්ති වාවනාය උපායං. සකාතිසම්මාසම්බුද්ධසඬ්ඛාතස්සසස්ස අත්තනො එසා සකා. තෙනවුත්තං. “සම්මාසම්බුද්ධෙනා”ති. සම්මාසම්බුද්ධෙන භි මාගධනිරුත්තියා එවධම්මො භාසිතො, තස්මා සා මාගධනිරුත්ති සකා නාමාති වුච්චති. නිරුත්තීති අත්ථං නිහරිත්වා වුච්චතෙ ඉමාය සද්දපඤ්ඤත්තියාතිනිරුත්ති, වච්චාතුස්ස වකාරස්ස උකාරො, සබ්බවොභාරො ලබ්භති. ඉධ පන “සකායා”තිවුත්තත්තා මාගධවොභාරො එව. තෙන වුත්තං “මාගධවොභාරො”ති. “සභාවනිරුත්ති”තිපිපායො. එවඤ්චි සති සබ්බසත්තානං සභාවෙන පවත්තා මූලභාසාභූතා මාගධනිරුත්තියෙව.

286. ලොකායතංනාම තිත්ථියසත්ථන්ති සම්බන්ධො. ඉමිනාව කාරණෙනාති “සෙතො කාකො, කස්මා? අට්ඨිනං සෙත්තා. රත්තො බකො, කස්මා? ලොභිතස්සරත්තත්තා” ඉති (ම. නි. අට්ඨ. 2.223; සං. නි. අට්ඨ. 3.5.1080; අ. නි. 10.69-70) ඉමිනා එව කාරණෙන.

288. අත්තරාඅහොසිතිඑත්ථ අත්තරසද්දො බ්‍යවධානත්ථොති ආහ “අත්තරිතා අහොසි පටිච්ඡන්තා”ති. තෙනසද්දෙන ධම්මකථා බ්‍යවධානා අහොසිති අත්ථො.

289. ආබාධප්පච්චයාති එත්ථ ආබාධස්ස හෙසප්පසඬ්ඛාතො පච්චයොආබාධපච්චයොති දස්සෙත්තො ආහ “යස්සා”තිආදි. ඉමිනා ආබාධොයෙව පච්චයොආබාධපච්චයොති අත්ථං පටික්ඛිපති.

293. දුක්ඛට්ඨත්ථු නාම අකප්පියවොහාරාදිනා මාලාවච්ඡරොපනාදි, පාවිත්තියවත්ථු නාමමාලාවච්ඡරොපනාදිඅත්ථාය පථවිබ්භින්නාදි. පහරණීති පහරති ඉමායාතිපහරණී. එතන්ති “පහරණී”ති එතං නාමං. යස්ස කස්සවිආවුධසඬ්ඛාතස්ස ලොහහණ්ඩස්සාති සම්බන්ධො. තන්තිආවුධසඬ්ඛාතං ලොහහණ්ඩං. වුත්තමෙවාති “කතකං නාමපදුමකණ්ණිකාකාර”න්තිආදිනා (වුළුව. අට්ඨ. 269) වුත්තමෙව. ධනියස්සෙවාති ධනියස්ස එව. අඤ්ඤාසඤ්ඤාති කතායසබ්බමත්තිකාමයකුටියා අපාකටත්තා වුත්තං “ධනියස්සෙවා”ති. අථ වා ධනියස්සසබ්බමත්තිකාමයකුටි ඉවාති යොජනා. සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිං බුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකෙ.

ඉති බුද්දකවත්ථුක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

6. සෙනාසනක්ඛන්ධකං

විහාරානුජානනකථා

294. සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ අපඤ්ඤත්තං හොතීති එත්ථ න ඤපධාතු හොති, අපිච ඤාධාතුයෙව, සො ච බො අනුජානනත්ථොති ආහ “අනුඤ්ඤාතං හොති”ති. ඉමිනා ඤාධාතුස්ස අවබොධනාදයො අත්ථෙ නිවත්තෙති, අනුජානනත්ථං යෙවදස්සෙති. අඬ්ඪයොගාදිනං විසුං ගහිතත්තා විහාරසද්දෙන පාරිසෙසතො අවසෙසාවාසොවගහෙතබ්බොති ආහ “අඬ්ඪයොගාදිමුත්තකො අවසෙසාවාසො”ති. සුචණ්ණවඬ්ඪකගෙහන්ති සුචණ්ණවඬ්ඪකඡදනෙන ඡාදිතං ගෙහං. ඉට්ඨකාගුහාති ඉට්ඨකායකතා ගුහා. එසෙව නයොසෙසෙසුපි. ආගතස්ස ච අනාගතස්ස වාති එත්ථ වසද්දෙනද්වන්දවාකායං දස්සෙති. ආගච්ඡතීති ආගතො, න ආගතො අනාගතො, සඬ්ඪසො. ආගතො ච අනාගතො ච ආගතානාගතො, සමාහාරද්වන්දො පුංලිඬ්ඪගො, තස්ස. “අප්පට්ඨනවාරස්සා”ති ඉමිනා චතුසු දිසාසු අප්පට්ඨනවාරොවාතුද්දිසොති වචනත්ථං දස්සෙති.

295. අනුමොදනගාථාසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. උතුච්ඡිභාගවසෙනාති සීතඋණ්භානං උතුනං විසභාගවසෙන. සංචුසිතකවාතොති සහ උදකබිත්ථුනා ආගතො වාතො. එත්ථ හි සංසද්දොසහත්ථො, චුසිතසද්දො උදකබිත්ථුවාචකො. උජුකමෙසවුට්ඨියො එවාති වාතෙන අපහරිතත්තා උජුකං පතිතා මෙසවුට්ඨියො එව. පාලියං තතොති එත්ථ තොපච්චයො පච්චත්තත්ථෙව වත්තති. සො විහාරොති හි අත්ථො. වාළුමිගාති වාති වාළුමිගෙ

ව. ලිඛිතවිපල්ලාසො හෙස.එතානි සබ්බානීති “සීත”න්තිආදීනි සබ්බානි සත්ත පදානි.යොජෙනබ්බානීති සො විහාරො සීතං පටිහනති...පෙ.... වුට්ඨියොපටිහනතිති යොජෙනබ්බානීති අත්ථො.

“විහාරොනා”ති ඉමිනා පාළියංතතොති එත්ථතොපච්චයො කත්තුත්ථෙ හොතීති දස්සෙති, තෙන විහාරොනාති අත්ථො.පටිහඤ්ඤතීති පටිහනීයති.සුඛත්ථන්තිඑත්ථ උත්තරපදලොපොති ආහ “සුඛවිහාරත්ථ”න්ති. “ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්චා”තිපදද්වයං “හොතී”ති පාඨසෙසෙන යොජෙනබ්බං. විහාරදානං ලෙණත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්චහොතීති හි අත්ථො.ඉදන්ති අයං අධිප්පායො.වුත්තන්ති වුත්තො. විහාරදානං සුඛත්ථඤ්ච හොතීති යොජනා.කුමාරිකං විපස්සිතුඤ්ච යං සුඛං අත්ථීති සම්බන්ධො.තදත්ථන්ති තස්ස සුඛස්ස අත්ථාය.පරපදෙනපීති “කුමාරිකඤ්ච විපස්සිතු”න්ති පදද්වයතොපරං ධීතෙන “විහාරදාන”න්ති පදෙනපි.ඉධාති ඉමස්මිං විහාරෙ.විහාරදානන්තිවිහාරස්ස දානං, දාතබ්බවිහාරං වා, වණ්ණිකන්ති සම්බන්ධො.වුත්තන්ති සංයුත්තනිකායෙ වුත්තං. සාධකපාළියං යො උපස්සයංදදාති, සො වසබ්බදදොසබ්බෙසං බලාදීනංදදො හොතීති යොජනා.සො වානි එත්ථ වසද්දොඅවධාරණත්ථො. සො එවානි හි අත්ථො.

“විහාරෙ”ති ඉමිනාවාසයෙත්ථානි එත්ථඑතසද්දස්ස විසයං දස්සෙති.වාසයෙති වාසෙය්‍ය.තෙසං අන්තඤ්චානි එත්ථ “තෙස”න්ති පදං “අනුච්ඡවිය”න්තිපාඨසෙසෙන යොජෙනබ්බන්ති දස්සෙන්නො ආහ “තෙසං අනුච්ඡවිය”න්ති. තත්ථඅනුච්ඡවියං අන්තඤ්ච අනුච්ඡවියානි වත්ථානි වානි යොජනා. අථ වාතෙසන්ති භූමිමත්ථෙ සම්පදානවචනන්ති දස්සෙන්නො ආහ “තෙසු”ති, හික්ඛුසුති අත්ථො.උජුභූතෙසුති එත්ථසම්පදානත්ථෙ භූමිමච්චනං කත්වා උජුභූතානං තෙසං හික්ඛුනං දදෙය්‍යානි අත්ථොපියුජ්ජතෙව. “අකුට්ඨවිත්තෙසු”ති ඉමිනා “උජුභූතෙසු”ති එත්ථ උජුසද්දස්සඅකුට්ඨත්ථඤ්ච භූතසද්දෙන බාහිරත්ථසමාසඤ්ච දස්සෙති. උජුභූතං විත්තමෙතෙසන්තිඋජුභූතානි වචනත්ථො කාතබ්බො.නිදහෙය්‍යානි නිබ්බන්ධො යපෙය්‍ය. “න විත්තපසාදංවිරාධෙත්වා”ති ඉමිනාවිජ්ජසන්නෙන චෙතසානි එත්ථඑවත්ථඑලං වා අඤ්ඤත්ථාපොහනං වා දස්සෙති.හීනි එලජොතකො.එවං විජ්ජසන්නවිත්තස්ස තස්ස විහාරදායකස්ස තෙ හික්ඛු ධම්මං දෙසෙන්නීතියොජනා.

296. ආවිඤ්ජනඡිද්දන්ති අභිගුලිං අව පවෙසෙත්වා අඤ්ජනි ආකඨ්ඨතිඑත්ථ, එතෙනානි වාආවිඤ්ජනං. අවපුබ්බො අජිධාතු, උපසග්ගඅකාරස්ස දීඝං කත්වා, ධාතුඅකාරස්ස ව ඉකාරං කත්වා “ආවිඤ්ජන”න්තිවුත්තං, තමෙව ඡිද්දං ආවිඤ්ජනඡිද්දං.ආවිඤ්ජනරජ්ජුන්ති කවාටච්ඡිද්දෙ අව පවෙසෙත්වා අඤ්ජනිආකඨ්ඨති

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
 ඉමායාතිආවිඤ්ජනා,සායෙව රජ්ජුතිආවිඤ්ජනරජ්ජු. කාවි රජ්ජු න න
 වට්ටතීති යොජනා. අථ වා න වට්ටති න හොති, වට්ටතියෙවාති
 යොජනා.තීණි තාලානීති එත්ථ තාලසද්දොකුඤ්චිකාපරියායොති ආහ
 “තිස්සො කුඤ්චිකායො”ති. ඉමිනා තාලසද්දස්සරුක්ඛතුරියවිසෙසෙ
 නිවත්තෙති.යං යන්ති උපකරණං.තස්සාති
 යන්තකස්ස.වෙදිකාවාතපානන්තිවාතං පිවති අනෙනාතිවාතපානං,වෙදිකාය
 කතං වාතපානංවෙදිකාවාතපානං.වක්කලිකන්ති එත්ථ වක්කාකාරෙන
 අලතිපවත්තතීතිවක්කලං,වොළකපාදපුඤ්ජනං. තෙන
 ඛන්ධිතඛිඛන්තිවක්කලිකන්ති දස්සෙන්නො ආහ“වොළකපාදපුඤ්ජනං
 ඛන්ධිතු”න්ති. “වාතපානජපමාණෙන හිසිංකත්වා”ති ඉමිනා
 වාතපානපමාණෙන කතා හිසිවාතපානහිසිතිවචනත්ථං දස්සෙති.

297. “උච්චකම්පි ආසන්දික”න්ති වචනතො වට්ටතීති වෙදිතඛිඛොති
 සම්ඛන්ධො. එකතොභාගෙනදීසපීයං අට්ඨචගුලපාදකමෙව වට්ටතීති
 යොජනා. තතො අධිකං නවට්ටතීති අධිජ්ජායො.පමාණාතික්කන්තොපීති
 පිසද්දොපමාණයුත්තො පන පගෙවාති දස්සෙති.සත්තඛිගොති තීඝු
 දිසාඝුඅපස්සයො, වත්තාරො පාදාති සත්ත අඛිගාති එතස්සාති
 සත්තඛිගො.අයම්පීති පිසද්දො ආසන්දිකං අපෙක්ඛති. එළකපාදපීයං
 නාමචුච්චතීති සම්ඛන්ධො. එළකස්ස පාදො විය පාදො
 එත්ථාතිඑළකපාදං,තමෙව පීයංඑළකපාදපීයං.ආමලකවණ්ණිකපීයන්ති
 ආමලකාය වණ්ණො සණ්ඨාතො ආමලකවණ්ණො, තෙන
 යොජිතංආමලකවණ්ණිකං, තදෙව පීයං ආමලකවණ්ණිකපීයං.
 “ආකාරෙන”ති ඉමිනා වණ්ණසද්දස්සසණ්ඨානත්ථං දස්සෙති.ඉමානීති
 පීයාති.එත්ථාති පීයෙ.මුඤ්චපඛිඛජමයන්තිමුඤ්චෙන ව පඛිඛජෙන ව කතං.

මනුස්සානන්ති වඛ්ඨකීමනුස්සානං.ජවිසංරක්ඛනත්ථායාති ජවියා
 විනාසනතො සුට්ඨු රක්ඛනත්ථාය.සිම්ඛලිරුක්ඛාදීනන්තිආදිසද්දෙන
 තුලනිඛිඛත්තකෙ
 සඛිඛරුක්ඛෙසඛිගණ්හාති.බීරවල්ලිආදීනන්තිආදිසද්දෙනතුලනිඛිඛත්තකා
 සඛිඛා ලතායො සඛිගණ්හාති.පොටකීතිණාදීනන්තිආදිසද්දෙන
 තුලනිඛිඛත්තකා සඛිඛා තිණජාතියොසඛිගණ්හාති.තීහීති
 රුක්ඛලතාපොටකීහි. නනු භූතගාමානංඅනෙකත්තා එතෙහි තීහි මුත්තො
 භූතගාමො අත්ථි, කස්මා පන සඛිඛභූතගාමා සඛිගහිතාහොන්තීති ආහ
 “රුක්ඛවල්ලිතිණජාතියො හී”තිආදි. තත්ථ හි යස්මා නත්ථි,
 තස්මාසඛිගහිතා හොන්තීති යොජනා.තස්මාති යස්මා නත්ථි, තස්මා.
 සඛිඛම්පි එතං තුලන්ති යොජනා. බිඛිඛොහනෙ ලොමම්පි වට්ටතීති
 සම්ඛන්ධො.ලොමම්පීති පිසද්දෙන තුලං අපෙක්ඛති.යංකිඤ්චි පුජ්ඵන්ති
 සඛිඛං පුජ්ඵං. පත්තං පාපුණ්ත්වාසුද්ධං තමාලපත්තමෙව න වට්ටති,
 අවසෙසංසඛිඛං පත්තංසුද්ධම්පි වට්ටතීති

අධිප්පායො.පඤ්චවිධන්ති උණ්ණවොළවාකතිණපණ්ණවසෙන
පඤ්චපකාරං.

“උපඨිභ්කායපමාණානි”ති ඉමිනාඅද්ධකායිකානීති එත්ථ අද්ධස්ස
කායස්ස පමාණෙන කතානිඅද්ධකායිකානීති අත්ථං දස්සෙති. යෙසු
බ්බිබ්බොහනෙසු කට්තොපට්ඨාය යාව සීසං උපදහන්ති, තානි බ්බිබ්බොහනානි
අද්ධකායිකානි නාමානි යොජනා.යස්සානි බ්බිබ්බොහනස්ස. විත්ථාරතො
මුට්ඨිරතනං හොතීතිසම්බන්ධො. ඉමිනා යත්ථ සහ ගීවාය සකලං සීසං
යපෙතුං සක්කා, තස්ස මුට්ඨිරතනංවිත්ථාරපමාණන්ති දස්සෙති. “තීසු
කණ්ණෙසු ද්විත්තං කණ්ණාන”න්ති ඉදංබ්බිබ්බොහනස්ස උභොසු අන්තෙසු
යපෙනබ්බවොළපමාණං සන්ධාය වුත්තං. ඉදං පනබ්බිබ්බොහනස්ස උභොසු
අන්තෙසු යපිතවොළස්ස කොට්ඨා කොට්ඨං ආභවිව ද්විගුණං කතංතිකණ්ණං
හොති, තෙසු තීසු කණ්ණෙසු ද්විත්තං කණ්ණානමන්තරං විදත්ථි
චතුරඨගුලංහොති, මජ්ඣට්ඨානං කොට්තො කොට්මාභවිව මුට්ඨිරතනං
හොති, ඉදං පන බ්බිබ්බොහනංතිකණ්ණං හොති. වට්ටං වා චතුරස්සාදිං වා
කත්වා සිබ්බිතංයථා කොට්තො කොට් විත්ථාරතො පුටුලට්ඨානං
මුට්ඨිරතනං හොති, එවංසිබ්බිතබ්බං. ඉතො අධිකං න වට්ටති, ඌනං පන
වට්ටතියෙව.සීසුපධානන්ති සීසං උපදහන්ති යපෙන්ති එත්ථාති
සීසුපධානං.බ්බිබ්බොහනානීති විසෙසෙන, විසෙසං වා සුඛං වහන්තීති
බ්බිබ්බොහනානි.උපරිති බ්බිබ්බොහනානං උපරි. යානි පන කප්පියතුලාති
සන්තීතියොජනා.මහන්තම්පිති පිසද්දො බුද්දකං පන පගෙවාතිදස්සෙති.
විනයධරඋපතිස්සත්ථෙරො පන ආහාති සම්බන්ධො. “විනයධර” ඉති
පදෙනච්ඡස්සදෙවත්ථෙරතො විසෙසං දස්සෙති.අකප්පියතුලං වාතිහිසියං
අකප්පියතුලං වා. බ්බිබ්බොහනෙ හි අකප්පියතුලං නාම නත්ථි.

පඤ්චහිසියොති එත්ථ වාක්‍යභාවඤ්චඅසමාහාරදිගුභාවඤ්ච
පටික්ඛිපන්තො ආහ “පඤ්චහි උණ්ණාදිහි පූරිතා හිසියො”ති.ඉමිනා
පඤ්චහි උණ්ණාදිහි පූරිතා හිසියො පඤ්චහිසියොති වචනත්ථං දස්සෙති.
අත්ථතොපන වාක්‍යම්පි අසමාහාරදිගුපි යුජ්ජතෙව. කස්මා පඤ්චගණනා
හොතීතිආහ “තුලගණනාය හි”තිආදි.හියස්මාතුලගණනාය එතාසං ගණනා
වුත්තා, තස්මා පඤ්චහිසියො හොන්තීති යොජනා.තත්ථාති උණ්ණාදීසු
පඤ්චසු. උණ්ණග්ගහණෙන ගහිතන්තිසම්බන්ධො.කම්බලමෙවාති
උණ්ණාමයං කම්බලමෙව. උණ්ණාය, උණ්ණං වා පක්ඛිපිත්වා කතා
හිසිඋණ්ණාහිසි. එසෙව නයොවොළහිසිආදීසු.

පමාණනියමොති එත්තකා පමාණාති පමාණස්සනියමො. මඤ්චෙ
අත්ථරිතබ්බා හිසිමඤ්චහිසි. එතාසන්තිමඤ්චහිසිආදීනං. යං එතං තුලන්ති
යොජනා.සුරකෙපිතිවම්මමයහිසියම්පි.එතෙනාති කුරුන්දියං
වුත්තවචනෙනසිද්ධං හොතීති සම්බන්ධො.

මඤ්චභිසින්නී මඤ්චෙ අත්ථරිතබ්බංභිසිං. “අත්ථරණත්ථාය සංහරන්තීති යුජ්ජතී”ති ඉමිනා “අත්ථරන්තී”ති එත්ථකාරියුපවාරෙන අත්ථො ගහෙනබ්බොති දස්සෙති. අත්ථරණාය හි සංහරණං කාරණං නාම, අත්ථරණං කාරියං නාම. උපරිති භිසිජ්ජියා උපරි. චූසිතානීති බින්නී. භික්තිකම්මන්තිහිත්තියං නානාවණ්ණෙහි රාජිකරණං විය කත්තබ්බං කම්මං.

298. “ඉක්කාස”න්ති නාම නියාසසිලෙසානං නාමන්ති ආහ “රුක්ඛනියාසං වා සිලෙසං වා”ති. “කුණ්ඩකමිස්සකමත්තික”න්ති ඉමිනාකුණ්ඩකෙන මිස්සකා මත්තිකාකුණ්ඩකමත්තිකාති වචනත්ථංදස්සෙති. සාසපපිට්ඨන්ති සාසපචුණ්ණං. “බින්න බින්නහුත්වා”ති ඉමිනාඅච්චුස්සන්තංභොතිති එත්ථ කාරණුපවාරං දස්සෙති. අච්චුස්සන්තඤ්ඤි කාරණං භොති, “බින්න බින්න හුත්වා”ති යානං කාරියං භොති. “පුඤ්ජිතු”න්ති සොධෙතුං. ගණ්ඩුප්පාදගුප්මත්තිකන්ති මහිලතාය ගුප්මයං මත්තිකං. ඉමිනාලණ්ඩමත්තිකන්ති එත්ථ ලණ්ඩසද්දො ගුප්පරියායොතිදස්සෙති.

299. න භික්ඛවෙ පටිභානචිත්තන්ති එත්ථ “ඉත්ථීරුපකංපුරිසරුපක”න්ති පාළියං චුත්තත්තා කිං ඉත්ථීපුරිසරුපමෙව න වට්ටතීති ආහ “නකෙවල”න්තිආදි. තිරච්ඡානරුපමිපි කාතුං වා “කරොහී”ති වත්තුං වා නවට්ටතීති සම්බන්ධො. ද්වාරපාලන්තිද්වාරපාලරුපං. පසාදනීයානීති පසාදෙනබ්බාති, පසාදෙතුංඅරහානීති අත්ථො.

300. එකඛගණාති අවිභාරට්ඨානෙන සමානභූමිභාගා. මුණ්ඩච්ඡෙදනගබ්භොති මුණ්ඩෙන ඡාදෙනබ්බො ගබ්භො.

තත්ථාති විජ්ඣිතබ්බරුක්ඛෙ. “කත”න්ති ඉමිනාකුලඬකපාදකන්ති එත්ථ ණිකපච්චයස්සඅත්ථං දස්සෙති. තං ආහරිමං හිත්තිපාදං පතිට්ඨාපෙතුන්ති සම්බන්ධො. වස්සපරිත්තාණත්ථන්ති වස්සොදකපරිත්තාණත්ථං. “මද්දිතමත්තික”න්ති ඉමිනාඋද්දසුධන්ති එත්ථසුධාසද්දස්ස ලෙපනසුධං දස්සෙති, භොජනසුධං නිවත්තෙති.

පමුඛන්ති විභාරස්ස පමුඛං. යන්ති පදෙසං, හනන්තීති සම්බන්ධො. තස්ස කතපදෙසස්සාති යොජනා. “පසාන”න්තිපි චූච්චතීති දීසවසෙන “පසාන”න්තිපිචූච්චති. ඉමිනා පුරිමපායෙ රස්සභාවං දීපෙති. “පකුට්ඨ”න්තිපිපායොති සසංයොගවසෙන “පකුට්ඨ”න්තිපි පායො. ඉමිනා පුරිමපායෙ නිසංයොගභාවංදස්සෙති. වංසන්ති වෙළුං. තතොතිවංසතො. “ඔසාරෙත්වා කත”න්ති ඉමිනා ඔසාරෙත්වා කතංඔසාරකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. “ජදනපමුඛ”න්ති

301. පානීයදානභාජනන්ති පානීයං දෙනි අනෙනාති පානීයදානං, තමෙව භාජනං පානීයදානභාජනං. “උච්චිකො ව ටාලකඤ්චා”ති ඉමිනා ද්වෙ පානීයසඬ්ඛස්ස අනුලොමානීතියොජනා.

303. ද්වාරථකනකන්ති ද්වාරං ථකෙති අනෙනාති ද්වාරථකනකං. ගාමද්වාරෙසුද්වාරථකනකං විය චක්කලයුත්තං ද්වාරථකනකන්ති යොජනා.

305. අස්සතරිථාතිඅස්සානං විසෙසෙන, අතිසයෙනවාතිඅස්සතරො,අථ වා පකතිඅස්සෙ තරති අතික්කමතීතිඅස්සතරො, සො එතෙසු රථෙසු යුජ්ජිතබ්බොති අස්සතරී, තෙයෙව රථාති අස්සතරිථාතිදස්සෙන්නො ආභ “අස්සතරයුත්තා රථා අස්සතරිථා”ති. තත්ථ “අස්සතරයුත්තා”තිඉමිනා“අස්සතරී”ති පදස්ස අස්සත්ථිතද්ධිතං දස්සෙති.ආමුත්තමණිකුණ්ඩලාති පදස්ස “සතං කඤ්ඤාසහස්සානී”ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බත්තා වුත්තං “ආමුත්තමණිකුණ්ඩලානී”ති. ඉමිනා නිකාරස්ස ආකාරො හොතීති දස්සෙති. කණ්ණෙසුආමුත්තං මණිකුණ්ඩලං එතාසන්තිආමුත්තමණිකුණ්ඩලාකඤ්ඤායො.

බන්ධපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතොති අත්ථං පටික්ඛිපන්නො ආභ “කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො”ති.සීතිභූතොති එත්ථකිලෙසාතපානං අභාවෙනෙව සීතිභූතො, න අඤ්ඤෙසන්ති ආභ “කිලෙසාතපාභාවෙනා”ති. “කිලෙසුපධිඅභාවෙනා”ති ඉමිනානිරූපධිති එත්ථබන්ධුපධිඅභිසඬ්ඛාරූපධිඅභාවෙනාති අත්ථං පටික්ඛිපති.

ආසත්තියොති එත්ථ පුනස්පුනං විසයෙසු, භවෙසු වා සඤ්ජන්තීති ආසත්තියොති දස්සෙන්නො ආභ “රූපාදීසු”තිආදි.පත්ථනායොති තණ්හායො. ඉමිනා ආසත්තීතං සරූපං දස්සෙති. “ජීන්දිත්වා”ති ඉමිනාඡේත්වාති එත්ථ ඡෙධාතුයාඡෙදනත්ථං දස්සෙති.විනෙය්‍යහදයෙ දරන්ති එත්ථ “විනෙය්‍යා”ති පදස්ස ත්වාපච්චයන්තභාවඤ්ච හදයසද්දස්ස විත්තවාචකභාවඤ්චදරථසරූපඤ්ච දස්සෙන්නො ආභ “විත්තෙ කිලෙසදරථං විනෙත්වා”ති. තත්ථ “විත්තෙ”ති ඉමිනා හදයසද්දස්සත්ථං දස්සෙති, “කිලෙස” ඉති පදෙන දරථසරූපං, “විනෙත්වා”ති ඉමිනා ත්වාපච්චයන්තභාවං දස්සෙති.වයකරණන්ති පරිබ්බයමූලං. තඤ්චි වයං කරියති අනෙනාති වයකරණන්තිවූචිති. ඉමිනා වයස්ස කරණං වයායිකං, කරණත්ථෙ ආයිකපච්චයො, වයායිකමෙවචෙය්‍යායිකන්ති අත්ථං දස්සෙති.

307. ආදෙය්‍යවාචොති එත්ථ ආදිශිතබ්බාතිආදෙය්‍යා,සා වාචා එතස්සාති ආදෙය්‍යවාචොති දස්සෙන්නො ආභ “තස්ස වචන”න්තිආදි. තත්ථතස්සාති

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
 අනාථපිණ්ඩිකස්ස.සධනාති සංවිජ්ජමාන ධනා, අත්තනො වා
 ධනවත්තො.මන්දධනාති අප්පධනා.අදාසීතිඅනාථපිණ්ඩිකො අදාසී.ඉතීති
 එවං, දත්වා කත්වාතිසම්බන්ධො.සොති අනාථපිණ්ඩිකො, අගමාසීති
 සම්බන්ධො.

කභාපණෙසන්ථරීති සම්බන්ධො. කොටියාකරණභූතාය, ආධාරභූතාය
 වා.පටිපාතෙත්වාති පටිහනාපෙත්වා. තත්ථ තස්මිං යානෙ යෙ රුක්ඛා වා යා
 පොක්ඛරණියො වාතිට්ඨන්තීති යොජනා.තෙසන්ති තාසං
 රුක්ඛපොක්ඛරණීනං.සාමඤ්ඤඤ්භි අපෙක්ඛිත්වා පුල්ලිඬිගවසෙන
 වුත්තං.පරික්ඛෙපපමාණන්ති පරිණාහස්ස පමාණං.අස්සාති
 අනාථපිණ්ඩිකස්ස.

එවං බහුධනං වජන්තස්සාපි ගහපතීනොති යොජනා.කොටියකං
 මාපෙසීති එත්ථ අඤ්ඤෙ කොටියකෙ පටික්ඛිපන්තො ආහ
 “ද්වාරකොටියකපාසාද්”න්ති.

විහාරාදයොති එත්ථ ආදිසද්දෙන පාළියංආගතෙ පරිවෙණාදයො වුද්දස
 උපකරණෙ සඬිගණ්හාති. අම්භාකං හගවතො
 විහාරකාරාපනපසඬිගෙනසත්තන්තමපි බුද්ධානං විහාරකාරාපනං
 දස්සෙන්තො ආහ “විපස්සිස්සා”තිආදි.තත්ථ විපස්සිස්ස හගවතො විහාරං
 (දී. නි. අට්ඨ. 2.12) කාරාපෙසීති සම්බන්ධො.තිගාවුතප්පමාණං භූමිං
 සුවණ්ණයට්ඨිසන්ථරෙන කිණිත්වා විහාරං කාරාපෙසීති යොජනා.එසෙව
 නයො පරතොපි. අට්ඨකරීසප්පමාණා භූමි උසහෙන දසඋසහප්පමාණා
 යට්ඨියාද්විසතයට්ඨිප්පමාණා හොතීති දට්ඨබ්බං. “එවං අනුපුබ්බෙන
 පරිභායන්ති”තිවත්වා සබ්බජනං සංවෙපෙන්නො ආහ “සම්පත්තියො
 හී”තිආදි. තත්ථ යස්මාසම්පත්තියො පරිභායන්ති, තස්මා අලමෙව
 සබ්බසම්පත්තිසු විරජ්ජිතුං, අලං එවසබ්බසම්පත්තිහි විමුච්චිතුන්ති යොජනා.
 “සබ්බසම්පත්තිසු”ති පදඤ්භි “විමුච්චිතු”න්ති පදෙන විහත්තිපරිණාමං
 කත්වා සම්බන්ධිතබ්බං.

308. බණ්ඩපුල්ලසද්දානං අධිකරණභාවං දස්සෙන්තො ආහ
 “බණ්ඩන්ති ඡින්නොකාසො.පුල්ලන්ති එලිතොකාසො”ති. තත්ථ
 “ඡින්නොකාසො”ති ඉමිනා බණ්ඩති ඡිජ්ජතිඑත්ථාතිබණ්ඩන්ති වචනත්ථං
 දස්සෙති. “එලිතොකාසො”තිඉමිනා පුල්ලති එලති එත්ථාතිපුල්ලන්ති
 වචනත්ථංදස්සෙති.පටිසඬිබරිස්සතීති එත්ථ පාටිසද්දස්සපාකතිකත්ථභාවං,
 සඬිබරිස්සතිසද්දස්ස ව කරධාතුයා නිජ්ජන්තභාවං දස්සෙතුංවුත්තං
 “පාකතිකං කරියති”ති.

310. ටෙරොතිසාරිපුත්තත්ථෙරො, ආගච්ජතීතිසම්බන්ධො.ඉදන්ති
 ගිලානපට්ඨග්ගනාදි.අස්සාති ටෙරස්ස.අග්ගාසනන්තිආදිසුඅග්ගසද්දො
 පයමත්ථොපි උත්තමත්ථොපි යුජ්ජති. තෙන වුත්තං

“ථෙරාසන”න්තිආදි.අන්තරා සත්ථිනන්ති එත්ථඅන්තරාති භූමිමත්ථෙ නිස්සක්කවචනං. සත්ථිසද්දො චුරුසඬ්ඛාතො පාදවාචකොති ආහ “චතුත්තං පාදානං අන්තරෙ”ති.

315. පතිට්ඨාපෙසිතිඑත්ථ කං වයං කත්වාපතිට්ඨාපෙසිති ආහ “අට්ඨාරසකොට්පරිච්චාගං කත්වා”ති.එවන්තිආදි නිගමනං.

ආසනප්පට්ඨාහනාදිකථා

316. විජ්ජකතභොජනෙනාති එත්ථ විජ්ජකතසද්දො අනිට්ඨිතපරියායොති ආහ “අනිට්ඨිතෙ භොජනෙ”ති. පකිරිසිත්ථ, පකිරිසිස්සතෙ වාපකතං,න පකතංවිජ්ජකතන්ති විග්ගභොකාතබ්බො, අත්ථතො පන “කරියමානො අනිට්ඨිතො”ති චුත්තං හොති.එත්ථාති යානෙ.අතිසම්පන්නිභුඤ්ජමානස්ස භික්ඛුස්ස අතිආසන්නං.තස්සාතිභුඤ්ජමානස්ස භික්ඛුස්ස.පිටිත්වා වාති යාගුං පිටිත්වාවා.බාදිත්වා වාති බජ්ජකං බාදිත්වා වා.රිත්තහත්ථමිපිති තුච්ඡහත්ථමිපි. පිසද්දෙන ආමිසහත්ථං පනපගෙවාති දස්සෙති.හීති සච්චං, යස්මා වා.සොති රිත්තහත්ථො භික්ඛු.

ආපත්තින්ති දුක්කටාපත්තිං.යන්ති විජ්ජකතභොජනං භික්ඛුං.සොතිපච්ඡා ආගතො භික්ඛු.අයඤ්ච භික්ඛුති විජ්ජකතභොජනොඅයඤ්ච භික්ඛු.තෙනාති විජ්ජකතභොජනෙන නවකෙන වා වුඬ්ඪිතරෙනවා භික්ඛුනා. කිං නවකෙන වුඬ්ඪිතරං ආණාපෙතුං වට්ටතීති ආහ “වුඬ්ඪිතරං හී”තිආදි.හීති සච්චං, යස්මා වා.සොතිවුඬ්ඪිතරො භික්ඛු.තතොති උදකං ආහරාපෙතුං ආණත්තිතො.යන්ති කම්මං.

යොති භික්ඛු. “එවරුපස්සා”ති පදෙනතස්ස නියමනං වෙදිතබ්බං. කාසස්ස බෙළුමල්ලකං යංපෙතබ්බං. හගන්දරඅතිසාරානංචචිචකපාලං යංපෙතබ්බං. අඤ්ඤෙසං අඤ්ඤාති යංපෙතබ්බාති හොන්ති.තෙන චුත්තං “බෙළු...පෙ.... හොන්ති”ති.යස්මිංති යස්මිංගිලානෙ. යොපි හෙසජ්ජං කරොතීති සම්බන්ධො.ලෙසකජ්ජෙනාතිඑත්ථ ලෙසකජ්ජසද්දානං අත්ථතො එකත්තා චුත්තං “අජ්ජකෙනසිසාබාධාදිමත්තෙනා”ති.භික්ඛු ගණෙත්වාති එත්ථ ගණංඤත්වාති දස්සෙන්නො ආහ “පරිච්ඡෙදං ඤත්වා”ති. තත්ථ “පරිච්ඡෙද”න්ති ඉමිනාගණසද්දස්ස අධිප්පායත්ථං දස්සෙති. “ඤත්වා”ති ඉමිනා ඉධාතුයා අත්ථංදස්සෙති.

සෙනාසනග්ගාහකථා

318. සෙය්‍යාති කායපසාරණසඬ්ඛාතං සයනකිරියං පටික්ඛිපිත්වාසෙනාසනසඬ්ඛාතං සෙය්‍යං දස්සෙන්නොආහ “මඤ්චට්ඨානානී”ති. “සෙය්‍යාපරිච්ඡෙදෙනා”ති ඉමිනාසෙය්‍යග්ගෙනාතිඑත්ථඅග්ගසද්දස්ස පූජනත්ථං පටික්ඛිපිත්වා

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා චූළවග්ගයොජනා
පරිවිජෙදනත්ථං දීපෙනි. එත්ථ ච අග්ගසද්දස්ස චතුත්ථක්ඛරෙන යුත්තභාවො
හෙට්ඨා සමුච්චයක්ඛන්ධකවණ්ණනා (චූළව.අට්ඨ. 102) යොජනාය
චුත්තොයෙව.කාලන්තිසෙය්‍යාපටිග්ගභණ්ණස්ස කාලං.ගාභීයමානාති
ගාභාපියමානා. “අතිරෙකානි අහෙසු”න්ති ඉමිනාඋස්සාරයිංසුති එත්ථඋද්ධං
සාරයිංසු ගච්ඡංසු පවත්තිංසුති අත්ථං දස්සෙති.අතිරෙකානීති ච
භික්ඛුපරිවිජෙදනො සෙය්‍යාපරිවිජෙදානි අතිරෙකානි.අනුභාගන්ති එත්ථ අනු
පච්ඡා දාතඛිබ්බො භාගො අනුභාගොතිදස්සෙන්නො ආහ “පුන අපරමපි භාගං
දාතු”න්ති.අතිමන්දෙසුතිආදිවචනෙන කිඤ්චිමන්දෙසු භික්ඛුසු
එකෙකස්සභික්ඛුනො ද්වෙ තිස්සො සෙය්‍යා දාතඛිබ්බා. යතො කිඤ්චිමන්දෙසු
භික්ඛුසු ද්වෙතයො විහාරා දාතඛිබ්බාති අත්ථොපි ගහෙතඛිබ්බො.තත්ථාති
“නඅකාමා දාතඛිබ්බො”ති වචනෙ. අනුභාගෙ ගහිතෙති යොජනා. යෙන
අනුභාගො ච පට්ඨමභාගො ච ගහිතො, සො භික්ඛුති යොජනා.

“උපචාරසීමතො බහි”ති ඉමිනානිස්සීමෙතිඑත්ථ සීමතො බහි
නික්ඛන්තං, නිසින්තං වා නිස්සීමන්ති අත්ථං දස්සෙති.උපචාරසීමාය
ආවාසවඩ්ඪනවසෙන අතිවිත්ථාරත්තා චුත්තං “දුරෙ
ධීතස්සාපි”ති.උතුකාලෙපිතිහෙමන්තගිම්භකාලෙපි.තස්මිඤ්භි කාලෙ
සීතඋණ්භඋතු තිබ්බිණො හොති, තස්මා තස්සෙව විසෙසෙන උතුකාලොති
නාමංපාකටං හොති. තෙන චුත්තං “හෙමන්තගිම්භකාලෙපි”ති. පිසද්දෙන
වස්සකාලංඅපෙක්ඛති. පුරිමවස්සුපනායිකදිවසෙ ගාභොපුරිමකො,
ගාභොපුරිමකො,පච්ඡිමවස්සුපනායිකදිවසෙ ගාභොපච්ඡිමකො.

අන්තරා ද්විභි වස්සුපනායිකදිවසෙහි මුත්තෙ කාලෙ
ගාභොඅන්තරාමුත්තකො. එකස්මිං විහාරෙති එකිස්සං
විහාරසීමායං.සෙනාසනසාමිකාති සෙනාසනදායකා, දෙන්තීති
සම්බන්ධො.තත්ති සෙනාසනං. ආවාසිකා න ඔලොකෙන්තීති
සම්බන්ධො.එත්ථාති සෙනාසනෙ.පලුප්පන්තමිපිතිවිනස්සන්තමිපි. භගවා
ආහාති සම්බන්ධො.තස්සාතිසෙනාසනස්ස.අපරප්පුති අපරස්මිං අහති
අපරප්පු.ගතායාති අතික්කමිතාය.පචාරණාය ගතායපචාරණදිවසෙ
අතික්කමිතෙ සති අපරප්පු අන්තරාමුත්තකො ගාභෙතඛිබ්බොති යොජනා.

තත්ති අන්තරාමුත්තකං.ගාභෙන්තෙනාති
ගාභාපෙන්තෙන.තෙනාතිගණ්භන්තෙන.අට්ඨමාසෙති චත්තාරො
හෙමන්තමාසෙ, චත්තාරො වගිම්භමාසෙති අට්ඨමාසෙ. කදාපි පඤ්ච
ගිම්භමාසෙති නවමාසෙ වා.බණ්ඩං වාති ඡින්නට්ඨානං වා.චූල්ලංවාති
එලිතට්ඨානං වා.පට්ඨසඤ්චරිතඛිබ්බන්ති පාකතිකංකාතඛිබ්බං.දිවසං
බෙපෙත්වාති පරිවෙණෙ දිවසං බෙපෙත්වා.තත්ථාති
ගහිතසෙනාසනෙ.රත්තින්දිවන්ති රත්තිව දිවො වරත්තින්දිවං,
සමාහාරද්වන්දො, අවිචන්තසංයොගෙ වෙතං උපයොගවචනං.න ලබ්භතීති
සඬ්ඝත්ථෙරෙන න ලබ්භති.ඉදන්ති සෙනාසනං.

අන්තරාමුත්තකගාහෙන අගහෙතඛිබ්බසෙනාසනං දස්සෙන්තො ආහ
 “යස්මිංපනා” තිආදි. තෙමාසච්චයෙන තෙමාසච්චයෙනාති තිණ්ණං
 මාසානං අතික්කමෙන තිණ්ණං මාසානං අතික්කමෙන. භීති සච්චං,
 යස්මා වා. යස්මිං පනාති සෙනාසනෙ පන. සක්ඛදෙවාති එකචාරමෙව. අයන්ති
 එසා කථා.

තත්ථාති දුට්ඨෙසු සෙනාසනග්ගාහෙසු. උතුකාලන්ති උතුකාලෙ
 ආගච්ඡන්ති සම්බන්ධො. තෙසං තදාවදාතඛිබ්බන්ති සම්බන්ධො. අකාලො
 නාමාති උට්ඨාපනස්ස අකාලො නාම නත්ථි. එකං වා මඤ්චට්ඨානං
 වායපෙතඛිබ්බන්ති යොජනා. එකො වා ථෙරො ආගච්ඡන්ති
 යොජනා. උඛ්භණ්ඩිකාති උක්ඛිත්තභණ්ඩිකා.

බහුසුති තයො ආදිං කත්ථා බහුසුභික්ඛුසු. පහොතිති එකෙකස්ස
 භික්ඛුස්ස පහොති. තත්ථාති
 පරිවෙණ. තස්සෙවාති පරිවෙණසාමිකස්සෙව. එවං අපහොන්තෙසුති එවං
 පරිවෙණග්ගෙන අපහොන්තෙසු. පාසාදග්ගෙනාති විහාරසඛිබ්බාතස්ස
 පාසාදස්ස පරිවිජෙදෙන. ඔවරකග්ගෙනාති ගඛ්භස්ස
 පරිවිජෙදෙන. සෙය්ග්ගෙනාති චතුපඤ්චහත්ථප්පමාණාය සෙය්ග්ගෙනාති
 පරිවිජෙදෙන. මඤ්චට්ඨානෙනාති ද්විහත්ථවිත්ථාරස්ස
 චතුහත්ථආයාමස්ස මඤ්චස්ස යානෙන. එකමඤ්චට්ඨානස්ස ද්විත්තං
 පීඨකානං යානත්තා චුත්තං “එකපීඨකට්ඨානවසෙනා” ති. ඉදං නිසීදිතුං
 සක්කුණෙය්ග්ගෙන චුත්තං. සථෙ න සක්කාතිසීදිතුං, න දාතඛිබ්බං. තෙන
 චුත්තං “භික්ඛුනො පන ඨිතොකාසමත්තං නගාහෙතඛිබ්බ”න්ති. එතන්ති
 ඨිතොකාසමත්තං. භීති සච්චං, යස්මා වා. එකමඤ්චට්ඨානස්ස තිණ්ණං
 ජනානං එකපීඨකට්ඨානභාවෙන අපහොන්තත්තා චුත්තං “එකං
 මඤ්චට්ඨානං වා තිණ්ණං ජනානං දාතඛිබ්බ”න්ති. භීති සච්චං. “සීතසමයෙ” ති
 ඉමිනා උණ්භසමයෙපි සඛිබ්බෙවසං අජ්ඣොකාසෙ වසිතුං න සක්කාති දීපෙති.
 පරිලාභසමයෙ පන සක්කාසඛිබ්බරත්ති. අජ්ඣොකාසෙ වසිතුං. කිඤ්චාපි
 සක්කා, සීතුණ්භකාලෙ පන න දාතඛිබ්බත්තා පරිලාභසමයෙපි න දාතඛිබ්බන්ති
 වෙදිතඛිබ්බං. එකමඤ්චට්ඨානෙ වා එකපීඨකට්ඨානෙ වා තිණ්ණං ජනානං
 නිසීදනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ “මහාථෙරෙනා” තිආදි. තත්ථ
 මහාථෙරෙනවත්තඛිබ්බන්ති සම්බන්ධො. නිද්දාගරුකොති
 නිද්දායගරුකාරකො. සීතං අනුදහති සීතං මං පිළෙති. තෙනාති
 මහාථෙරෙන. දුතියත්ථෙරෙනාපිති පිසද්දො මහාථෙරං
 අපෙක්ඛති. චුත්තන යෙනෙවාති “උක්කාසිත්ථා” තිආදිනා
 චුත්තන යෙනෙව. එවන්තිආදි නිගමනං. ජම්බුදීපෙ පන එකච්චෙ භික්ඛු
 ගාහෙන්ති සම්බන්ධො. කිඤ්චිදෙව මඤ්චට්ඨානං වා පීඨට්ඨානං වාති
 යොජනා. අයන්ති ආදිපුරිමවනස්ස නිගමනවසෙන පච්ඡිමවනස්ස
 කථනත්ථාය චුත්තවචනං.

වස්සාවාසෙසෙනාසනග්ගානො

එවං

වෙදිතබ්බොති යොජනා. ආගන්තුකවත්තන්ති

ආගන්තුකස්ස

වත්තං. අඤ්ඤත්ථාති

අඤ්ඤස්මිං

යානෙ.

ගන්ත්වා

වසිතුකාමෙන ආගන්තුකෙනාති

යොජනා. වස්සුපනායිකදිවසමෙවාති

වස්සං උපගමනදිවසෙයෙව. තත්ථාති

අඤ්ඤං

යානං.

නගන්තබ්බකාරණං දස්සෙන්තො ආහ “වසනට්ඨානං වා හී” ති ආදි. හීති

යස්මා. තත්‍රාති

අඤ්ඤස්මිං

යානෙ. තෙනාති සම්බාධ අසම්පජ්ජනකාරණං. තස්මාති

යස්මා

න

ඵාසුං විහරෙය්‍ය, තස්මා. තං විහාරන්ති යස්මිං වසිතුකාමො,

තං විහාරං. තත්ථාති

විහාරෙ,

වසන්තො

සුඛං

වසිස්සතීති සම්බන්ධො. උද්දෙසත්ථිකොති

උද්දෙසං

අත්ථිකො,

උද්දෙසෙනවා. කම්මට්ඨාන සජ්ජායතන්ති කම්මට්ඨානෙන, කම්මට්ඨානස්ස

වා සජ්ජායතා වං.

තත්ථාති අඤ්ඤවිහාරං. ගච්ඡන්තෙන සට්ඨෙතබ්බොති සම්බන්ධො. සට්ඨෙතබ්බකාරං දස්සෙන්තො ආහ “න තත්ථා” ති ආදි. තත්ථ තත්ථාති සකට්ඨානෙ. කිං න වත්තබ්බොති ආහ “තුම්භෙ” ති ආදි. සලාකහත්තාදීනි වා යාගුඛජ්ජකාදීනි වා නත්ථි න විජ්ජන්තීති යොජනා. උපොසථාගාරස්ස පරික්ඛාරොති සම්බන්ධො. තුම්භාකං විහාරස්ස ඉදං තාළඤ්චෙව ඉමං සුවිඤ්ච සම්පට්ඨිතථාති යොජනා. ගමීය වත්තන්ති ගමිකානං හික්ඛුනං වත්තං. “දහරෙහී” ති පදං “උක්ඛිපාපෙත්වා” ති ව “ගාභාපෙත්වා” ති ව පදද්වයෙ කාරිතකම්මං, “පත්තවිවරහණ්ඩිකායො” ති පදං “උක්ඛිපාපෙත්වා” ති පදෙ ධාතුකම්මං, “තෙලනාලිකත්තරදණ්ඩාදීනී” ති පදං “ගාභාපෙත්වා” ති පදෙ ධාතුකම්මමෙව. අත්තානං දස්සෙන්තෙනාති අත්තානං මනුස්සානං පකාසෙන්තෙන. විතක්කන්ති පච්චයබාහුල්ලිකවිතක්කං. “සපරිවාර” ත්ති පදං “ගච්ඡන්තඤ්චා” ති පදෙ කිරියාවිසෙසනං. එවඤ්චි සති සපරිවාරං ගච්ඡන්තඤ්චාති සම්බන්ධො. “න” ත්ති පදෙ පන කාරකවිසෙසනං. එවඤ්චි සති සපරිවාරං නං හික්ඛුන්ති සම්බන්ධො. “දිස්වා” ති පදෙ ව කිරියාවිසෙසනමෙව. එවඤ්චි සති ගච්ඡන්තඤ්ච නං හික්ඛුං සපරිවාරං දිස්වාති සම්බන්ධො. මනුස්සාවදන්තීති සම්බන්ධො. තෙසුති මනුස්සෙසු. එකොපණ්ඩිතමනුස්සොති සම්බන්ධො. අයං කාලො වස්සුපනායිකකාලො නාමාති යොජනා. යත්ථාති යානෙ. තස්සාති එකස්ස පණ්ඩිතමනුස්සස්ස, වචනන්ති සම්බන්ධො. තෙ මනුස්සා යාවන්තීති සම්බන්ධො. අඤ්ඤත්ථාති අඤ්ඤං යානං. මෙජ්ජන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං සිනෙහන්තීති මිත්තා. සුබ්බුක්ඛෙසු අමා සහවත්තන්තීති අමච්චා. මිත්තායෙව

අමච්චාති මිත්තාමච්චා, තෙ. සම්මන්තයිත්වාති සමං, සම්මා වා

මන්තයිත්වා. ඉධෙවාති ගාමෙ එව, විහාරෙ එවවා. කස්මා සාදිතුං වට්ටති,

නනු සබ්බමෙතං අකප්පියඤ්ච සාවජ්ජඤ්චාති ආහ “සබ්බඤ්භෙතං

කප්පියඤ්චෙව අනවජ්ජඤ්චා” ති. හි යස්මා එතං සබ්බං කප්පියඤ්ච

අනවජ්ජඤ්ච, තස්මා සබ්බං සාදිතුං වට්ටතීති යොජනා. කුරුන්දියං පන

විනයපිටකේ

පාවිත්‍යාදියොජනා

වුළුවග්ගයොජනා

වුත්තන්ති

සම්බන්ධො.උභයමිපිතිමහාඅට්ඨකථාකුරුන්දියු

වුත්තවචනවසෙන උභයමිපි එතං වචනන්ති සම්බන්ධො.

ආවාසිකවත්තං විත්ථාරෙන්තො ආහ “පටිකච්චෙව හි”තිආදි.
 තත්ථපටිකච්චෙවනති ආගන්තුකානං ආගතතො
 පයමමෙව.පධානසරවිහාරමග්ගොති පධානසරමග්ගො ව විහාරමග්ගො
 ව.මුද්දවෙදිකායාති චෙතියස්ස හම්මියවෙදිකාය. කස්මා ඉදම්පිසබ්බං
 කාතබ්බන්ති ආහ “වස්සං වසිතුකාමා හි”තිආදි.හීනිසච්චං, යස්මා වා. වස්සං
 වසිතුකාමා සුඛං වසිස්සන්තීති සම්බන්ධො.කතපරිකම්මෙහි ආවාසිකෙහිති
 සම්බන්ධො. යතො කුලතො පකතියා ලබ්හති, තස්මිං කුලෙවස්සාවාසිකං
 පුච්ඡිතබ්බන්ති යොජනා.න දින්නපුබ්බන්තිපුබ්බො න දින්නං.හීනි
 යස්මා.උපද්දුකාති උපගන්ත්වා, භුසං වා පිළිතා.තත්ථාති මනුස්සෙසු.යෙති
 මනුස්සා.වස්සාවාසිකෙ ගාහිතෙති වස්සාවාසිකෙ සෙනාසනෙ
 ගාහාපියමානො.ගාහිතහික්ඛුනන්ති ගාහාපිතහික්ඛුනං.වස්සාවාසිකන්ති
 වස්සං ආවසන්තානං දාතබ්බං වීවරං.ගාහණකාලොති
 ගාහාපනකාලො.උපකට්ඨොතිආසන්නො.ඡාතකාදීහීති ආදිසද්දෙන
 රොගාදයො සඬිගණ්හාති.යන්ති වීවරං.තතොති වීවරතො.තන්ති
 වචනං.තදනුරූපෙනාති තෙසංමනුස්සානං වචනස්සානුරූපෙන.තෙසං
 තෙසන්ති මනුස්සානං, වස්සාවාසිකං වීවරන්ති සම්බන්ධො.

යස්සාති හික්ඛුනො.සොති හික්ඛු. ඉති වදන්තීති යොජනා.තන්ති
 වීවරං.පටික්කම්මාතිපටික්කම්ත්වා. විහාරතො අපසක්කිත්ථාති
 අත්ථො.තත්තාතිගාමෙ.උපනික්ඛෙපං යපෙත්ථාති කප්පියවත්ථුං
 වාඅකප්පියවත්ථුං වා ආරාමිකාදීනං හත්ථෙ උපනික්ඛෙපං
 යපෙත්ථා.විහාරෙති විහාරස්ස, විහාරෙ වස්සං වසන්තස්ස වා.අපුච්ඡත්ථාපිති
 පිසද්දෙන“පුච්ඡත්ථාපි”ති අත්ථං
 දස්සෙති.තෙසන්තිකුලානං.වත්තන්තිජග්ගනාදිවත්තං.තෙසන්ති
 කුලානං.ආගතඤ්චතන්ති තං පංසුකුලිකං ආගතඤ්ච වදන්තීති
 සම්බන්ධො.තෙනාති පංසුකුලිකෙන.දාතුං න ඉච්ඡන්තීතිසඬිසස්ස
 ආචික්ඛන්තෙපි සඬිසස්ස දාතුං න ඉච්ඡන්ති.සභාගොහික්ඛුති අත්තනා
 සභාගො හික්ඛු.එතන්තිවස්සාවාසිකං. පංසුකුලිකස්ස න වට්ටති, කස්මා?
 ගහපතිවීවරත්තා.ඉතීතිආදි නිගමනං.සද්ධාදෙයොති සද්ධායදාතබ්බො
 වස්සාවාසිකලාභවිසයෙ.

තනුප්පාදෙති තස්මිං
 විහාරෙඋප්පජ්ජනකලාභවිසයෙ.හණ්ඩපට්ඨිඡාදනන්තිපට්ඨිඡාදනවීවරහණ්
 ඩං. වීවරහණ්ඩමෙව හි යස්මා අනෙත සරීරං පට්ඨිඡාදියති,
 තස්මාහණ්ඩපට්ඨිඡාදනන්තිවුච්චති.ගාහෙථාති හික්ඛුහි
 ගාහාපෙථ.ගාහෙතබ්බන්ති හික්ඛුහි ගාහාපෙතබ්බං.වත්ථුපනාති සාටකතො
 අඤ්ඤං කප්පියං වා අකප්පියං වා වත්ථු පන. කස්මාවට්ටතියෙව, නනු

අකප්පියවත්ථු න වට්ඨනීති ආහ “කප්පියකාරකානඤ්ඨි”තිආදි. තත්ථහි යස්මා අනුඤ්ඤාතං, තස්මා වට්ඨනියෙවාති යොජනා. දින්නවත්ථුතො උප්පන්නන්ති සම්බන්ධො.

යන්නි වත්ථු දින්නන්ති සම්බන්ධො. එත්ථාති කප්පියකාරකානං හත්ථෙ දින්නවත්ථුසු. තන්ති වත්ථු උපනාමෙත්තෙහීති සම්බන්ධො. ගරුහණ්ඩං හොති, ගරුහණ්ඩත්තා අඤ්ඤෙසු පච්චයෙසු න උපනාමෙතබ්බන්ති අධිප්පායො. පුග්ගලවසෙනෙවාති “භික්ඛු විවරෙන කිලමන්ති, එත්තකං නාමතණ්ඩුලභාගං භික්ඛුතං විවරං කාතුං රුච්චති සඬ්ඝස්සා”තිආදිනා පුග්ගලං පරාමසිත්වා පුග්ගලවසෙනෙව. සඬ්ඝවසෙනාති “සඬ්ඝො විවරෙන කිලමති”තිආදිනා සඬ්ඝවසෙන න කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො. එවං පුග්ගලවසෙන අපලොකනකම්මස්ස අකත්තබ්බතං දස්සෙත්වා ඉදාති වත්ථුවසෙන තස්සෙව අකත්තබ්බතං දස්සෙත්තො ආහ “ජාතරූපරජතවසෙනාපි”තිආදි. කප්පියහණ්ඩවසෙනාති විවරතණ්ඩුලෙහි අවසෙසස්ස කප්පියහණ්ඩස්සවසෙන. විවරතණ්ඩුලානඤ්ඨි විසුං ගහිතත්තා “කප්පියහණ්ඩවසෙනා”ති එත්ථ තෙහි අවසෙසො කප්පියහණ්ඩොව ගහෙතබ්බො. තං පනාති අපලොකනකම්මං පන. කත්තබ්බාකාරං දස්සෙත්තො ආහ “ඉදාති”තිආදි. සුභික්ඛන්ති සම්ද්ධහික්ඛං. සුලභපිණ්ඩන්ති සුබෙන ලභපිණ්ඩං. ද්විතීපදෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස කාරණං දස්සෙති, සුභික්ඛත්තා සුලභපිණ්ඩං, සුලභපිණ්ඩත්තා සුභික්ඛන්ති වුත්තං හොති.

එවං විවරපච්චයං සල්ලක්ඛෙත්වා සෙනාසනං සල්ලක්ඛෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. කාලෙති ගාභාපනස්ස කාලෙ. වුත්තන්ති මහාඅට්ඨකථාය වුත්තං. තස්මා ද්වෙසම්මන්ති තබ්බා, නනු එකම්පි සම්මන්තිතුං වට්ඨනීති ආහ “එවඤ්ඨි”තිආදි. තත්ථහි යස්මා ගාභෙස්සති, තස්මා ද්වෙසම්මන්ති තබ්බාති යොජනා. එකෙන හි සම්මුතිලද්ධෙන සක්කා පරං ගාභාපෙතුං, අත්තනා පන අත්තනො පාපෙතුං න සක්කා, තස්මා ද්විසු සම්මතෙසු නවකො වුඬ්ඬස්ස, වුඬ්ඬො ව නවකස්සාති උභො අඤ්ඤමඤ්ඤං ගාභෙස්සන්තිති අධිප්පායො. සම්මන්ති තබ්බාති එකතො සම්මන්ති තබ්බා. අට්ඨපි සොළසපිති එත්ථ පිසද්දෙන තතො අධිකම්පි එකතො සම්මන්තිතුං වට්ඨනීති දීපෙති. සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙඋබ්බාහිකසම්මුතියං (චූළව. 456) අට්ඨපි ජනා එකතොව සම්මතාති වචනඤ්ඤෙත්ථ සාධකං. නිග්ගහකම්මමෙව හි සඬ්ඝො සඬ්ඝස්ස න කරොතීති දට්ඨබ්බං. තෙසන්ති අට්ඨසොළසජනානං, සම්මුති වට්ඨනියෙවාති සම්බන්ධො. කින්ති සල්ලක්ඛෙතබ්බන්ති ආහ “වෙනියසර”න්තිආදි.

ආසනසරන්ති පට්ඨාසරං. මග්ගපොක්ඛරණීනං සමීපෙ කතා සාලායො උපචාරවසෙන වුච්චන්ති “මග්ගො”ති ව “පොක්ඛරණී”ති ව. තා හි

විනයපිටකේ භාවිතයාදියොජනා වුළුවගේගයොජනා
සාලායො උපචාරසීමබ්බන්තරගතෙනගාමාහිමුබ්බමගේගෙ ව
අන්තොඋපචාරසීමායං බණ්ණා යත්ථ කත්ථවි පොක්ඛරණියො ව කරියන්ති,
ඉති සල්ලක්ඛෙනබ්බන්ති යොජනා. අසෙනාසනං දස්සෙත්වා සෙනාසනං
දස්සෙත්තො ආහ “විහාරො” තිආදි. රුක්ඛමුලන්ති
ජන්තකවාටබද්ධරුක්ඛමුලං. එසෙව නයො වෙළුම්බෙපි. ගාහෙන්තෙන ව
ගාහෙතබ්බානීති සම්බන්ධො. සඨසිකොති තනුප්පාදො. තෙසුති
ද්විසුච්චරපච්චයෙසු. යන්ති ච්චරපච්චයං. තස්සාති
ච්චරපච්චයස්ස. සීතිකකොතිපබන්ධවසෙන සීතට්ඨානතො. ඉතරොති පඨමං
ගහිතච්චරපච්චයතොඉතරො.

අප්පතායාතිඅප්පභාවතො, ගාහියමානෙති
සම්බන්ධො. පරිවෙණග්ගෙසනාති පරිවෙණපරිච්ඡෙදෙන. ලහන්තීති
පරිවෙණසාමිකා හික්ඛු ලහන්ති. තන්ති පරිවෙණං. විජටත්ථාති
විජටංකත්ථා, ද්වෙ වා තයො වා කොට්ඨාසෙ කත්ථාති
අත්ථො. පක්ඛිපිත්ථාති භාගකොට්ඨාසං. පක්ඛිපිත්ථා. නඵවං කාතබ්බන්ති
යථා මහාසුමත්ථෙරො ආහ, තථා න කාතබ්බන්ති
අත්ථො. අකාතබ්බකාරණං දස්සෙත්තො ආහ “මනුස්සා හි” තිආදි. තත්ථාති
පරිවෙණෙ, පවිසිතබ්බං ඉති ආහාති යොජනා. එත්ථාති එතස්මිං.
ගාහණට්ඨානෙ. පටික්කොසතීති පටිසෙධෙති. පටික්කොසනාකාරං
දස්සෙත්තො ආහ “මාආචුසො” තිආදි. ඉති චුත්තං, ඉති පටික්කොසතීති
යොජනා. එකො හි ඉතිසද්දොලුත්තනිද්දිට්ඨො. තස්සාති
මහාටෙරස්ස. සඨගහන්ති හික්ඛුනං සඨගහං. තන්තිමහාටෙරං.

ඵවං වත්තබ්බන්ති ඵවං වත්තමානනායෙනත්තබ්බං. පච්චයං ධාරෙථ,
ඉති වත්තබ්බන්ති යොජනා. පාපුණාති ආචුසො ඉතිචුත්තෙති යොජනා.
“ගහිතං හොති” ති ඉමිනා “ගණ්හථ, ගණ්හාමි” තිපච්චුප්පන්තකාලවසෙන
චුත්තත්තා ගහිතං හොතීති දස්සෙති. අතීතඅනාගතකාලවසෙනඅගහිතභාවං
දස්සෙත්තො ආහ “සවෙ පනා” තිආදි. සතුප්පාදමත්තන්ති ගහණෙ සතියා
උප්පාදනමත්තං. එත්ථාති සෙනාසනපච්චයගහණට්ඨානෙ.

යොපීති යමිපි. උපයොගත්ථෙ වෙතංපච්චත්තවචනං, යමිපි පච්චයං
විස්සජ්ජෙතීති යොජනා. පච්චයන්ති ව ච්චරපච්චයං. අයමිපිතිඅයමිපි
පච්චයො. පිසද්දො මහාලාහපරිවෙණෙ පච්චයං සමිපිණ්ඨෙති. තස්මිංයෙව
පරිවෙණෙති තස්මිං පංසුකුලිකෙන ගහිතපරිවෙණෙ ඵව. අඤ්ඤස්සාති
පංසුකුලිකතො අඤ්ඤස්ස හික්ඛුස්ස. පංසුකුලිකො “අහං වසාමි” ති
සෙනාසනං ජග්ගිස්සති. ඉතරො “අහං පච්චයං ගණ්හාමි” ති
සෙනාසනංජග්ගිස්සතීති යොජනා. ද්විහි කාරණෙහීති
වසනගහණවසෙනද්විහි කාරණෙහි. පංසුකුලිකෙ ගණ්හන්තෙති
සම්බන්ධො. ඉධාති සෙනාසනෙ. තෙනාතිපංසුකුලිකෙන. හෙට්ඨාති
සෙනාසනස්සහෙට්ඨා, යිතං අඤ්ඤං හික්ඛුන්ති

අප්පමත්තෙහිති සම්බන්ධො.එකචාරිකවත්තන්ති එකකෙන වරිතබ්බං වත්තං.හස්සෙති වචනෙ.දසවත්ථුකකථන්තිඅප්පිච්ඡතාදිදසවත්ථුක කථං.

විග්ගාහිකපිසුණුඵරුසවචනානීති විග්ගහංකලහං ජනෙතීති විග්ගාහිකං,
විග්ගාහිකවචනඤ්ච පිසුණුවචනඤ්ච
ඵරුසවචනඤ්චවිග්ගාහිකපිසුණුඵරුසවචනානි. මනසිකාරබ්‍රලා විහරථ ඉති
ඔවදිතබ්බාති යොජනා.දන්තකට්ඨබාදනවත්තන්ති හෙට්ඨා
අදින්තාදානවණ්ණනායං වුත්තංදන්තකට්ඨබාදනෙ, දන්තකට්ඨබාදනස්ස වා
වත්තං. “පත්තං ට්විකාය පක්ඛිපන්තෙන නකට්ඨෙතබ්බ”න්ති ඉමිනා
කට්ඨන්තෙ පමාදෙන පත්තො භිජ්ජෙය්‍යාති පත්තස්සගුත්තත්ථාය කථනං
නිවාරෙති.ආචික්ඛිතබ්බාති ඉතිසද්දොපරිසමාපනත්ථො.

කොචි දායකොති සම්බන්ධො.ආගන්තුකොහික්ඛුති විවරග්ගාහිතතො
පච්ඡා ආගතො ආගන්තුකො හික්ඛු.සඬ්ඝත්ථෙරොති
ආවාසිකසඬ්ඝත්ථෙරො.පයමභාගන්ති පුබ්බෙ ගාහිතං පයමභාගං,
පරිවත්තෙත්වාති පුබ්බෙ ගාහිතභාගෙන පච්ඡා දාතබ්බංවස්සාවාසිකං
පරිවත්තෙත්වා. ආගන්තුකස්ස වස්සග්ගෙන පත්තට්ඨානෙ
ආගන්තුකස්සදාතබ්බන්ති යොජනා. “ආගන්තුකස්සා”ති පදං පුබ්බාපරං
අපෙක්ඛති. තස්මාද්විත්තං පදානං මජ්ඣෙ
වුත්තං.පයමවස්සුපගතාතිපයමවස්සුපනායිකදිවසෙ වස්සුපගතා. “ද්වෙ තිණ්ණ
වත්තාරී”ති වචනස්ස වා බ්‍රහ්මන්හික්ඛුනං වා බ්‍යාපනත්ථාය “ලද්ධං
ලද්ධ”න්ති විච්ඡාවසෙන වුත්තං.තෙන පනාති ආගන්තුකෙනපන.
පයමවස්සුපගතෙනිඅප්පකෙ ලද්ධෙ පච්ඡිමවස්සුපනායිකදිවසෙ දාතබ්බානං
වස්සාවාසිකානං බ්‍රහ්මකෙපි අයංන යො ඤාතබ්බොති කත්වා න වුත්තො.

ද්විසුපිති පයම දුතියවසෙන ද්විසුපි.වස්සුපගතා හික්ඛු හික්ඛාය
කිලමන්තා වදන්තීති සම්බන්ධො.ඉධාති යානෙ.වසන්තාති එකතො
වසන්තා.ද්වෙ භාගා භොම සාධු වතාති යොජනා.සාධු වතාති
එකංසෙනසුන්දරා භවෙය්‍යුන්ති අත්ථො.යෙසන්ති හික්ඛුනං.තත්ථාති
ඤාතිපචාරිතට්ඨානෙසු.පචාරණායාතිපචාරණාදිවසෙ.තෙසුති හික්ඛුසු.යෙති
හික්ඛු.තත්ථාතිඤාතිපචාරිතට්ඨානෙසු. කස්මා අපලොකෙත්වා දාතබ්බං,
නනු තෙ සාදියන්තීති ආහ “සාදියන්තාපි හී”තිආදි. තත්ථහීති යස්මා.
“නෙවවස්සාවාසිකස්ස සාමිනො”ති ඉමිනා තෙසං වස්සච්ඡින්නතං
දිපෙති.නෙව අදාතුං ලහන්තීති පයමමෙව කතිකවත්තස්ස කතත්තා අදාතුං
නෙවලහන්ති, සබ්බෙසං නො අමිභාකන්ති යොජනා.ඉධාති යානෙ.තන්ති
කතිකවත්තං. එකො හික්ඛුති සම්බන්ධො.තෙසන්ති
හික්ඛුනං.තත්ථාතිසභාගට්ඨානෙ. වසිත්වා ආගතානං තෙසං
හික්ඛුනන්තියොජනා. නලබ්භති ඉති වුත්තන්ති
යොජනා.ඉමෙසන්තිවස්සාවාසිඅප්පත්තකානං.

එකච්චානං.ගාහිතසද්දිසමෙවාතිවස්සාවාසිකස්ස
සද්දිසමෙව.තෙසමෙවාතිඑකච්චානමෙව.

ගාහිතෙන

පක්කන්තොපිති අඤ්ඤං යානංපක්කමන්තොපි.හීති සච්චං, යස්මා වා.
තෙන හික්ඛුනා කතංපානීයඋපට්ඨපනාදිකම්මංහතීනිවිට්ඨංහතියා ධීතන්ති
යොජනා.අපලොකනකම්මං කත්වා ගාහිතං සඬ්ඝිකන්ති
සම්බන්ධො.සඬ්ඝිකන්ති තනුප්පාදං සන්ධාය චුත්තං.විබ්භන්තොපිති
පිසද්දො පගෙව ඡින්නවස්සොති දස්සෙති.පච්චයවසෙනෙවාති
සද්ධාදෙය්‍යපච්චයවසෙන.වදන්තීති කෙවි වදන්ති.

දිසංගමිකො හික්ඛු විබ්භමතීති සම්බන්ධො.මනුස්සෙති
වස්සාවාසිකදායකමනුස්සෙ.සම්මුඛාති ආවාසිකස්ස
සම්මුඛා.සම්පට්ඨිඡාපෙත්වාති “සුට්ඨු දස්සාමා”ති පට්ඨිඡාපෙත්වා.යස්ස
ගාහිතන්ති යස්ස හික්ඛුනො සෙනාසනං ගාහිතං.සෙනාසනසාමිකස්සාති
සෙනාසනදායකස්ස පුත්තධීතාදයොතිසම්බන්ධො.සෙනාසනෙ දෙමාති
සෙනාසනස්සදෙම.තත්ථාති සෙනාසනෙ. එකමෙව වත්ථං දාතබ්බං. කස්මා?
පුග්ගලස්ස අදත්වා සෙනාසනස්සෙව දාතබ්බත්තා.වස්සාවාසිකට්ඨිතිකායාති
වස්සාවාසිකගාහිතස්ස ධීතිකාය.එසෙව නයොති සෙනාසනස්සෙව
දින්නත්තා එසෙව නයො.තස්සෙව භොන්තීති පුග්ගලස්සෙව දින්නත්තා
තස්සෙවභොන්ති.

දුතියො ථෙරාසනෙ ගාහිතො භොතීති සම්බන්ධො. පට්ඨමහාගස්ස
සාමණෙරස්සගාහිතත්තා චුත්තං “වරහාගං සාමණෙරස්ස
දත්වා”ති.උභොපිති ද්වෙ ථෙරසාමණෙරෙපි.සයමෙවාතිදායකො
සයමෙව.යන්ති වස්සාවාසිකං.යස්සාති ථෙරස්ස වා සාමණෙරස්ස වා.

ඉතොති චුත්තනයතො.දහරසාමණෙරස්සාති තරුණස්ස
සාමණෙරස්ස.සොති සරසාමිකො.නන්ති පත්තජනං.යස්සාති
හික්ඛුනො.තෙසන්ති මනුස්සානං.යථාභූතං ආචික්ඛිතබ්බන්ති
විබ්භමකාලඬ්ඝකතකාරණං යථාභූතංආචික්ඛිතබ්බං.සුද්ධපංසුකුලිකායෙවාති
අඤ්ඤෙහි අමිස්සාසුද්ධා පංසුකුලිකායෙවාති.ඉදං
නෙවාසිකවත්තන්තිනිගමනං.

උපනන්දවත්ථුකථා

319. අයමත්ථොති අයං වක්ඛමානො අත්ථො, එවං වෙදිතබ්බොති
සම්බන්ධො.තත්ථාති ගාමකෙ. තන්ති සෙනාසනං, ගණ්භන්තෙනෙවාති
සම්බන්ධො.ඉධාති සාවත්ථියං.මුත්තන්ති තෙ සෙනාසනංමුඤ්චිතං
භොති.තනුාපිති ගාමකෙපි.උභයත්ථාති සාවත්ථියං, ගාමකෙ වාති උභයත්ථං.

එත්ථාති උපනන්දවත්ථුස්මිං.කථන්ති කෙන පකාරෙන
පටිප්පස්සම්භති.ඉධාති සාසනෙ. එකච්චො ගණ්භාතීති සම්බන්ධො.තනුාපිති

සාමන්තවිහාරෙපි. තස්සාති භික්ඛුස්ස. ඉධාති සෙනාසනෙ. ආලයමත්තන්ති විත්තුප්පාදමත්තං. ඉච්චස්සාති ඉති අස්ස, එවං අස්ස භික්ඛුස්සාති අත්ථො. සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිං. “ගහණෙන ගහණ”න්ති ආදිකෙ චතුක්කෙ. යොපන ගච්ඡති සම්බන්ධො. උපචාරසීමාතික්කමෙතිතිමිත්තත්ථෙ චෙනං භූමිමච්චනං, භාවෙන භාවලක්ඛණෙ වා. තත්ථාති අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ පච්චාගච්ඡති, වට්ඨති, සෙනාසනග්ගාහො න පටිප්පස්සම්භතීති අධිප්පායො.

320. යොති භික්ඛු. මහන්තතරො වා දහරතරො වාති අත්තනො මහන්තතරො වා දහරතරො වා හොති. සො භික්ඛු තිවස්සන්තරො නාමාති යොජනා. එකස්ස භික්ඛුනො තිණ්ණං වස්සානමන්තරෙ යිතො තිවස්සන්තරො අඤ්ඤො භික්ඛු. තත්ථාති භික්ඛුසු. ඉමෙ සබ්බෙතිතිවස්සන්තරද්විවස්සන්තරසමානවස්සිකෙ ඉමෙ භික්ඛු, ලහන්තීති සම්බන්ධො. යං තිණ්ණං පහොතීති මඤ්චපීඨවිනිමුත්තං යං ආසනං තිණ්ණං සුඛං නිසීදිතුං පහොති, තථාරූපෙ ආසනෙපි ද්වෙ ද්වෙ හුත්වා නිසීදිතුං ලහන්තීති යොජනා. අපිසද්දෙන මඤ්චපීඨාති අපෙක්ඛති. ඉදං පච්ඡිමදීසාසනං. අනුපසම්පන්නෙනාපිති පිසද්දො පගෙව උපසම්පන්නෙනාතිදස්සෙති.

හත්ථිකුම්භෙති හත්ථිසිරොපිණ්ඩෙ. ඉමිනා හත්ථිසද්දෙන හත්ථිකුම්භො ගහිතො අවයවුපචාරෙන වා උත්තරපදලොපෙන වාතිදස්සෙති. හත්ථි වියාති හත්ථි, භූමිභාගො, හත්ථිමිහි පතිට්ඨිතො පාදසඬ්ඛාතො නබොඉමස්සාති හත්ථිනබ්බකො, පාසාදො. එතං “හත්ථිනබ්බකො”ති නාමං එවං කතස්ස පාසාදස්ස නාමන්ති යොජනා. “සුචණ්ණරජතාදිවිවිත්තානී”ති පදං “කචාටානි මඤ්චපීඨාති තාලවණ්ටානී”ති සබ්බපදෙසු යොජෙතබ්බං. යං කිඤ්චි විත්තකම්මකතං අත්ථි, සබ්බං වට්ඨතීති යොජනා. පාසාදස්ස දෙමාති සම්බන්ධො. පාටෙක්කන්ති පාසාදතො විසුං. පටිග්ගහිතමෙවාති සබ්බං පටිග්ගහිතමෙව හොති. ගොනකාදීති අට්ඨාරසඅත්ථරණාති පරිභුඤ්ජිතුන්ති සම්බන්ධො. ගිහිවිකට්ඨිහාරෙනාති ගිහිහි විසෙසෙන යථාකාමං කරියතීති ගිහිවිකට්ඨිහාරො, ගිහිසන්තකං. “ගිහිවිකට්ඨි”න්ති නිහාරො අහිනිහාරො ගිහිවිකට්ඨිහාරො, තෙන. ලබ්භන්තීති නිසීදිතුමෙව ලබ්භන්ති. තත්ථාපිති ධම්මාසනෙපි.

අවිස්සජ්ජියවත්ථුකථා

321. එතානීති ගරුහණ්ඩානි. තත්ථාති රාසිවසෙන පඤ්චසු සරූපවසෙන පඤ්චවිසති යාගරුහණ්ඩෙසු. ආගන්ත්වා, ආභූසො වා රමන්ති එත්ථාති ආරාමො. තෙසං යෙව්නා පුප්ඵාරාමඵලාරාමානමෙව. “යපිතොකාසො”ති ඉමිනා වත්ථුසද්දස්සභූමිහෙදත්ථං දස්සෙති. වසති ආරාමො පතිට්ඨහති එත්ථාති ආරාමවත්ථු. තෙසු වාති එත්ථ වාසද්දෙන නවභූමිභාගතො අඤ්ඤස්සපොරාණභූමිභාගස්සපි ආරාමවත්ථුභාවං

විකප්පෙති. විසෙසෙන චතුර්‍යායාපටේ හරති පවත්තෙතිඵත්ථාතිවිහාරො. තස්සාති විහාරස්ස චතුත්තං මඤ්චානන්ති නිද්ධාරණත්ථෙ සාමිවචනං. අඤ්ඤතරො මඤ්චොනාමාති යොජනා. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. “ලොහෙන කතා කුමභි”ති ඉමිනාලොහකුමභිති ඵත්ථ මජ්ඣෙලොපසමාසං දස්සෙති. ලොහමයා කුමභිලොහකුමභිති වචනත්ථොපි යුජ්ජතෙව. “එසෙව නයො”ති ඉමිනාලොහෙන කතංභාණකං, ලොහෙන කතොචාරකො, ලොහෙන කතංකටාහන්ති අත්ථං අතිදිසති. ඵත්ථාති භාණකචාරකකටාහෙසු. අරඤ්ජරොති අතිමහත්තත්තා අරං බිජ්ජං ජරති විනාසෙතීති අරඤ්ජරො. අථ චා ජලං ගණ්ඨිතුං අලන්ති අරඤ්ජරො ලකාරානං රකාමරෙ කත්වා.

ගාථාවසෙන නිගමනං දස්සෙන්නො ආහ “එව”න්ති ආදි. තත්ථ එවංපකාසයීති සම්බන්ධො. ද්වෙ ගරුභණ්ඩානිද්විසඬගහානිහොන්ති, තතියංගරුභණ්ඩං චතුසඬගහං හොති, චතුත්ථංගරුභණ්ඩං නවකොට්ඨාසං හොති, පඤ්චමංගරුභණ්ඩං අට්ඨහෙදනං හොති, ඉති ඉමිනා පකාරෙන පඤ්චනිම්මලලොචනොනාථො පඤ්චභි රාසිභිපඤ්චවිසවිධංගරුභණ්ඩං පකාසයීති යොජනා.

තත්‍රාති ගරුභණ්ඩෙ.හීති විත්ථාරො. සබ්බමපි ඉදං ගරුභණ්ඩං අවිස්සජ්ජියන්තිචුත්තන්ති යොජනා. ඉධාති ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං. පරිවාරෙපන ආගතන්ති සම්බන්ධො.

පඤ්ච රාසයො මහෙසිනා චුත්තාති යොජනා. ඵත්ථාති පරිවාරෙ.

තත්‍රාති “පරිවත්තනවසෙනා”ති වචනෙ. ඉදං ගරුභණ්ඩං උපනෙතුන්ති සම්බන්ධො. නිව්චං කිට්ඨන්තීති ථාවරා, යාධාතු වරපච්චයො, යාකාරස්ස ථාකාරො. ඉමිනා ආරාම ආරාමවත්ථු විහාර විහාරවත්ථුනි ගහෙතබ්බාති. අවිස්සජ්ජිය අවෙහඬගීයත්තා ගරු අලහුකං භණ්ඩංගරුභණ්ඩං. ඉමිනා මඤ්චාදීනි එකවිසති ගරුභණ්ඩානි ගහෙතබ්බාති. ථාවරෙති ආධාරෙ භූමිමං, පරියාපන්නන්ති සම්බන්ධො. අථ චා නිද්ධාරණ භූමිමං, ථාවරෙසුතිහි අත්ථො, බෙත්තන්ති ආදීසු සම්බන්ධිතබ්බං. බිජ්ජපුබ්බණ්ණබිජ්ජමෙත්ථාති බෙත්තං. වසති අපරණ්ණබිජ්ජං පතිට්ඨාති ඵත්ථාති වත්ථු, තලෙ භූමිභාගෙ එකතොචා ද්විභි වා තීභි වා යානෙහි ආවරණං කරියති ඵත්ථාති තළාකො, සරො. කස්සකානං මනෙන කත්තබ්බාතිමාතිකා. ආරාමෙන පරිවත්තෙතුන්ති සම්බන්ධො. කාති පරිවත්තෙතුන්ති ආහ “ඉමානි වත්තාරිපි”ති. පිසද්දො අවයවසම්පිණ්ඩනො.

තත්‍රාති “පරිවත්තෙතුං වට්ටතී”ති වචනෙ. දුරෙති සඬ්ඝාරාමතො දුරට්ඨානෙ. යම්පිති නාළිකෙරඵලමපි. හරන්තීති සඬ්ඝස්ස හරන්ති. අඤ්ඤෙසන්ති සඬ්ඝතො අඤ්ඤෙසං මනුස්සානන්ති සම්බන්ධො. තෙති මනුස්සා. සඬ්ඝෙන සම්පට්ඨිතබ්බොති

විනයපිටකේ

පාවිතාදියොජනා

චූළවග්ගයොජනා

සම්බන්ධො.රුවිච්ඡිතිසඤ්ඤාසාරාමෙන

මනුස්සානමාරාමං,

මනුස්සානමාරාමෙන වා සඤ්ඤාසාරාමං පරිවත්තෙතුං රුවීයති ඉච්ඡීයති.
 භික්ඛුනං ආරාමොති සම්බන්ධො.අයන්තිමනුස්සානමාරාමො.බුද්දකොති
 සඤ්ඤාසාරාමෙන බුද්දකො.ආයන්ති අයති ආයසාමිකො ධනෙන වඩ්ඪිං ගච්ඡති
 අනෙනාති ආයො, තං.සමකමෙවාති සමප්පමාණමෙව, ආයං සචෙ දෙතීති
 සම්බන්ධො.පමාණත්ථෙ කපච්චයො. මනුස්සානං රුක්ඛාති සම්බන්ධො.
 අතිරෙකං සඤ්ඤාසාරාමෙන දෙමාතිසම්බන්ධො.ජානාපෙත්වාති “සඤ්ඤාසාරාමං
 මහප්ඵල”න්ති (ම. නි. 3.376) සඤ්ඤාසාරාමං දින්නදානස්ස ආනිසංසං
 මනුස්සානං ජානාපෙත්වා. ඵලධාරිනොහොන්ති නනුති යොජනා.ඵවන්තිආදි
 නිගමනං.ඵතෙනෙව නයෙනාති යෙන නයෙන ආරාමො ආරාමෙන
 පරිවත්තෙතබ්බො, ඵතෙනෙවනයෙන. මහත්තෙන වා බුද්දකෙන වා
 ආරාමවත්ථුනා වාති යොජනා. ආරාමආරාමවත්ථුච්චාරච්චාරවත්ථුනි
 පරිවත්තෙතබ්බානීති සම්බන්ධො.

උභොපිතිගෙහපාසාදවසෙන උභොපි.තත්ථාති ගෙහෙ.ඉදං පනාති
 පාසාදසඤ්ඤාසාරාමං ගෙහං, මනුස්සානං ගෙහන්ති සම්බන්ධො.මහග්ගසෙන වා
 අප්පග්ගසෙන වා විහාරවත්ථුනා වාති
 යොජනා.විහාරවිහාරවත්ථුආරාමආරාමවත්ථුනි පරිවත්තෙතබ්බානීති
 සම්බන්ධො.ඵවන්තිආදි නිගමනං.

ගරුහණ්ඨෙන ගරුහණ්ඨපරිවත්තෙන ඵවං විනිච්ඡයො
 වෙදිතබ්බොති යොජනා.පංස්වාගාරකෙසුති පංසුකීළනත්ථාය කතෙසු
 අගාරකෙසු.කප්පියමඤ්ඤාති සඤ්ඤාසාරාමෙන පුග්ගලානං කප්පියාසුචණ්ණරජතාදිහි
 අකතා මඤ්ඤා. විහාරස්ස පන සුචණ්ණරජතමයාදිකාපි කප්පියා
 මඤ්ඤාදාතබ්බාති සම්බන්ධො.බහිසීමායාති උපචාරසීමතො බහි.තත්ථාති
 සඤ්ඤාසාරාමෙන වසනට්ඨානෙන.තත්ථාති තස්ස භික්ඛුනො
 වසනට්ඨානෙන.“මහග්ගසෙන”ති චුත්තවචනං නියමෙත්තො ආහ
 “සතග්ගසෙන වාසගස්සග්ගසෙන වා”ති.මඤ්ඤාසාරාමෙන
 මඤ්ඤාසාරාමෙන.ඵතෙසුපිති පියභිසිබ්බොහනෙසුපි.තත්ථාති
 පියභිසිබ්බොහනෙසු. කප්පියං පියාදිති සම්බන්ධො.අකප්පියං වා මහග්ගසං
 කප්පියං වාති කප්පියෙන වාමහග්ගසකප්පියෙන වා පරිවත්තෙත්වාති
 සම්බන්ධො. “චුත්තවත්ථුනි”තිපදං “පරිවත්තෙත්වා”ති පදෙ
 අචුත්තකම්මං, “ගහෙතබ්බානී”තිපදෙ චුත්තකම්මං, පුබ්බාපරාපෙක්ඛපදං.

පසතමත්තඋදකගණ්ඨකානිපිති එත්ථ පසතො
 නාමකුඤ්ඤිතපාණි.සිහලදීපෙති සිහං ලාති ගණ්ඨාතීතිසිහලොලකාරස්ස
 ලකාරං කත්වා, සිහබාහුනාමකො රාජා, තස්සපුත්තත්තා විජයකුමාරොපි
 සිහලො නාම, තෙන ආදිමිහි නිවාසභාවෙන ගහිතත්තා
 දීපොසිහලදීපොනාම, තස්මිං. පාදං
 ගණ්ඨාතීතිපාදගණ්ඨනො,සොයෙවපාදගණ්ඨනකො. පාදොනාමාති

විනයපිටකේ

පාවිතායාදියොජනා

වුළුවග්ගයොජනා

“පාදගණ්හනකො”ති එත්ථ පාදො නාම. යො ලොභවාරකො මගධනාළියාපඤ්චනාළිමත්තං ගණ්හාති, සො ලොභවාරකො පාදො නාමාති යොජනා. ඉමිනා පමාණස්ස නාමං පමාණවත්තෙ උපවාරතො වොහාරනයං දස්සෙති. තතොති පඤ්චනාළිමත්තගණ්හනකවාරකතො. ඉමානීති ලොභකුම්භීආදීති.

හිඬිගාර...පෙ.... කටච්ඡුආදීනීති හිඬිගාරො ව පටිග්ගහො ව උඵඬිකො ව දබ්බිව කටච්ඡු ව පාති ව තට්ටකො ව සරකො ව සමුග්ගො ව අඬිගාරකපල්ලො ව ධුමකටච්ඡු වහිඬිගාර...පෙ.... ධුමකටච්ඡුයො,නා ආදි යෙසං තානීති හිඬිගාර...පෙ.... කටච්ඡුආදීනී. ආදිසද්දෙන අඤ්ඤාති උපකරණානිගහෙනබ්බානි. භාජනීයානීති භාජෙනබ්බානි. කංසලොභාදීති ආදිසද්දෙන වට්ටලොභං සඬිගණ්හාති. වට්ටලොභං නාම පිතලොභං. හීති සච්චං, යස්මා වා. පාරිභාරියන්ති සඬිසිකපරිභොගං පරිහරිත්වා අපනෙත්වා පුග්ගලිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජනං, “අත්තසන්තක”න්ති වා පරිග්ගහෙනහරිත්වා භුඤ්ජනං න වට්ටති. ගිහිවිකටනීභා රෙනෙවති “ගිහිවිකට”න්ති අහිනීභා රෙනෙව.

අඤ්ඤස්මිම්පි කප්පියලොභගණ්ඨෙව පරියාපන්තා අඤ්ජනීති යොජනා. අථ වා කප්පියලොභගණ්ඨෙති නිද්ධාරණෙ භුම්මං, “අඤ්ජනී”ති ආදිනා සම්බන්ධිතබ්බං. සුචීති විවරාදිසිබ්බනකා සුචි. පණ්ණසුචීති පණ්ණෙ ලිබ්බා සුචි. අඤ්ඤම්පිති අඤ්ජනීආදිතො අඤ්ඤම්පි. ධුමනෙත්තඤ්චඵාලඤ්ච දීපරුක්ඛො ව දීපකපල්ලකො ව ඔලම්බකදීපො ව ධුමනෙත්ත...පෙ.... ඔලම්බකදීපා. ඉත්ථිපුරිසති රච්ඡානගතසඬිබ්බාතානි රූපානි එතෙසු අත්ථිති ඉත්ථිපුරිසති රච්ඡානගතරූපකානි. ධුමනෙත්ත...පෙ.... ඔලම්බකදීපා ව තෙඉත්ථිපුරිසති රච්ඡානගතරූපකානි චෙති ධුමනෙත්ත...පෙ.... රූපකානි, විසෙසනපරනිපාතො. තානි වා අඤ්ඤාති වා හිත්තිච්ඡදනකවාටාදීසු උපනෙතබ්බානි ලොභගණ්ඨානීති සම්බන්ධො. ලොභබ්ලකන්ති ලොභමයං ආණ්ඩං. පරිහරිත්වාති “අත්තනො සන්තක”න්ති පරිග්ගහෙන හරිත්වා, සඬිසිකපරිභොගගිහිවිකටානි වා අපනෙත්වා. බීරපාසාණමයානීති බීරවණ්ණෙන පාසාණෙන කතානි.

සුවණ්ණඤ්චරජතඤ්ච භාරකුටඤ්ච ජාතිඵලිකඤ්ච සුවණ්ණ...පෙ.... ජාතිඵලිකානි, තෙහි කතානි භාජනානි සුවණ්ණ...පෙ.... භාජනානි. සබ්බන්ති සුවණ්ණරජතාදිසබ්බං. වට්ටතීති සඬිසගණපුග්ගලානං වට්ටති.

වාසිආදීසුඵවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා, නිද්ධාරණෙ වා භුම්මං. යාය වාසියා න සක්කාති සම්බන්ධො. තතොති වාසිතො. මහත්තරීසද්දො මහත්තපරියායො අනිජ්ජන්තපාටිපදිකො.

විනයපිටකේ

පාවිතාදියොජනා

චූළවග්ගයොජනා

මහත්තරී වාසිති සම්බන්ධො.වෙජ්ජානන්ති භිසක්කානං.සිරාවෙධනඵරසුපීති පිසද්දෙන තතො මහත්තං පන පගෙවාති දස්සෙති. යාපන කුයාරී ආවුධසඨිබ්බෙපෙන කතාති සම්බන්ධො. අථ වා ආවුධසඨිබ්බෙපෙන කතා යා පන කුයාරීඅත්ථීති යොජනා.අනාමාසාති අනාමසිතබ්බා, අනාමාසාරහාතිඅත්ථො.චතුරඨගුලමත්තොපීති පිසද්දො තතො අධිකො පනපගෙවාති දස්සෙති. නිබ්ණිත්වා බාදතීතිනිබාදනං. චතුරස්සංමුඛමෙතස්සාතිචතුරස්සමුඛං. දොණ්ණසදිසං මුඛමෙතස්සාතිදොණ්ණමුඛං. සම්මුඤ්චනිදණ්ඩවෙධනමපි නිබාදනං දණ්ඩබද්ධං හොතිවෙති යොජනා. දණ්ඩෙන බන්ධිතබ්බන්තිදණ්ඩබද්ධං,දණ්ඩංබද්ධමෙතස්සාති වා දණ්ඩබද්ධං. “අදණ්ඩක”න්ති වත්වා තස්සෙවත්ථං දස්සෙතුංවුත්තං “ඵලමත්තමෙවා”ති. තත්ථී දණ්ඩමෙතස්සාතිඅදණ්ඩකං.යන්ති නිබාදනං.පරිහරිතුන්ති පුග්ගලිකභාවෙනපරිග්ගහෙත්වා හරිතුං, සඨිසිකභාවං අපනෙතුං වා. සිබරමපි නිබාදනෙනෙව සඨිගහිතංලක්ඛණභාරනයෙන සමානකිච්චභාවතො.සිබරන්ති යෙනපරිබ්භමිත්වා ඡින්දන්ති, යෙහි මනුස්සෙහි දින්නානීති සම්බන්ධො.තෙති මනුස්සා, වදන්තීති සම්බන්ධො.නොති අම්භාකං.පාකතිකෙති පකතියා යීතෙ, යථා පයමං යීතා හොන්ති, තථා කරිස්සාමාති අත්ථො.සවෙආහරන්තීති සවෙ ආයාවනං අකත්වා හරන්ති.අනාහරන්තාපීති පුන අනාහරන්තාපි.

කම්මාරො ච තට්ටකාරො ච චුන්දකාරො ච නළකාරො ච මණිකාරො චපත්තබන්ධකො චකම්මාර...පෙ.... පත්තබන්ධකා,තෙසං. අධිකරණී චමුට්ඨිකො ච සණ්ඨාසො ච තුලා චඅධිකරණී...පෙ.... තුලා.සඨිසෙදින්නකාලතොති සඨිසස්ස දින්නකාලතො. තිපුං ඡින්දති අනෙතාතිතිපුච්ඡෙදනං,තමෙව සත්ථකංතිපුච්ඡෙදනසත්ථකං. මහාකත්තරිඤ්ච මහාසණ්ඨාසඤ්චමහාපිජ්ඣිලිකඤ්ච ය්පෙත්වාති යොජනා. කස්මා යපිතානීති ආහ “මහාකත්තරිආදීනි ගරුහණ්ඩානී”ති. තත්ථ යස්මා මහාකත්තරිආදීනි ගරුහණ්ඩානි, තස්මා “ය්පෙත්වා මහාකත්තරි”න්ති ආදි මයා වුත්තන්ති යොජනා.

වල්ලිආදීසුඵචං විනිච්ඡයො
වෙදිතබ්බොතියොජනා.වෙත්තවල්ලිආදිකාති
වෙත්තසඨිබ්බාතවල්ලිආදිකා.අඨ්ඨබ්බුජ්ජමාණාති ඵත්ථ –

“බ්‍යාමො සහකරා බාහු, ද්වෙපස්සද්වයවිත්ථතා”ති. –

අභිධානෙ (අභිධානප්පදීපිකායං 269 ගාථායං) වුත්තත්තා බාහු නාමඉධ බ්‍යාමොච අධිජ්ජෙතො. තස්මා ද්වීසු පස්සෙසු විත්ථතානං බ්‍යාමසඨිබ්බාතානංසහකරානං ද්විත්තං බාහුනං අඨ්ඨෙත්වාඅඨ්ඨබ්බාහු,තස්සපමාණමෙතස්සාතිඅඨ්ඨබ්බාහුජ්ජමාණාති

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
 වචනත්ථො කාතබ්බො, දීඝතො ද්විහත්ථා වල්ලීති වුත්තං
 හොති. තත්ථජාතකාතිතිස්සං සඨසස්ස භූමියං ජාතකා. රක්ඛිතගොපිතාති
 සඨසෙනසයං රක්ඛිතා, පරෙහි ගොපිතා. ඉමිනා අරක්ඛිතඅගොපිතා
 ගරුහණ්ඩං න හොතීති දස්සෙති. සාති වල්ලි. අතිරෙකා හොතීති
 සම්බන්ධො. උපනෙතුන්ති තං වල්ලිං උපනෙතුං. සුත්තඤ්ච
 මකච්චාකඤ්චනාලිකෙරහිරඤ්ච වම්මඤ්චසුත්ත...පෙ.... වම්මානි, තෙහි
 කතාසුත්ත...පෙ.... වම්මමයා. රජ්ජුකා වා යොත්තාති වා
 ගරුහණ්ඩං හොතීති සම්බන්ධො. එකවට්ඨා වා ද්විවට්ඨා වාති
 එත්ථවාසද්දෙන තිවට්ඨාදිං සඨගණ්හාති. අවට්ටෙත්වා දින්නං සුත්තඤ්ච
 අවට්ටෙත්වාදින්නා මකච්චාකනාලිකෙරහිරා වාති යොජනා.

යො කොචි වෙළුති සම්බන්ධො. සොපිතිවෙළුපි වට්ටතීති සම්බන්ධො.
 පිසද්දෙන වල්ලිං අපෙක්ඛති. ඉදමෙත්ථාති ඉදං සබ්බං එත්ථ වෙළුමිහි,
 වෙළුසු වා ඉදන්ති සම්බන්ධො. සමකං වාති ගහිතවෙළුනා සමප්පමාණං
 වා. අතිරෙකං වාති තතො අතිරෙකං වා. තං අග්ගිසනකන්ති තස්ස වෙළුනො
 අග්ගිසනාරහං. එතිකම්මන්ති
 වඨ්ඨිකම්මං. තත්ථෙව්වාතිගණ්හනට්ඨානෙව. ගමනකාලෙති
 ගණ්හනට්ඨානතො අඤ්ඤත්ථගමනකාලෙ. “පහිණිත්වා දාතබ්බො”ති
 ඉමිනා සයං වා ආගන්ත්වා දාතබ්බොති අත්ථොපිලක්ඛණභාරනයෙන
 ගහෙනබ්බො සමානකිච්චත්තා.

මුඤ්ජපබ්බපසද්දෙන මුඤ්ජපබ්බපතිණානං පාළියං විසුං ගහිතත්තා
 තිණසද්දෙන තාති යපෙත්වා පාරිසෙසඤ්ඤායෙන
 අවසෙසතිණමෙවගහෙනබ්බන්ති දස්සෙන්නො ආහ “මුඤ්ජං පබ්බපඤ්ච
 යපෙත්වා”ති ආදි. සමානඵලත්තාලක්ඛණභාරනයෙන පණ්ණමිපි
 තිණෙනෙව සඨගහිතන්ති දස්සෙන්නො ආහ “යත්ථා”ති ආදි. තත්ථයත්ථාති
 යස්මිං යානෙ, ඉතීතිඵවං. තිණඤ්ච ගරුහණ්ඩං හොතීති
 සම්බන්ධො. තත්ථජාතකං වාති තස්මිං සඨසාරාමෙ ජාතකං වා. බහාරාමෙති
 සඨසාරාමතො බහි. තම්පිති තිණමිපි. පිසද්දෙන වල්ලිවෙළු
 අපෙක්ඛති. අට්ඨකිගුලප්පමාණොපිති දීඝතො අට්ඨකිගුලප්පමාණොපි.
 රිත්තපොත්ථකොති අලිඛිතත්තා තුච්ඡොමකච්චත්ථාදිකොපි පණ්ණමයොපි
 පොත්ථකො. ඉදඤ්ච පණ්ණපසඨගෙන වුත්තං.

පඤ්චවණ්ණා වාතිනීලපිතලොහිතොදාතමඤ්ජිට්ඨවසෙන
 පඤ්චවණ්ණනා වා. තම්පිතිමත්තිකම්පි. පිසද්දෙන වල්ලිවෙළුතිණාති
 අපෙක්ඛති.

දාරුහණ්ඩෙ ඵවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.
 රක්ඛිතගොපිතො යොකොචි දාරුහණ්ඩකො අත්ථීති යොජනා.
 මහාඅට්ඨකථායං පන වුත්තොති සම්බන්ධො.

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා වූළවග්ගයොජනා
 තත්‍රාති මහාඅට්ඨකථායං, “තෙන ඛො පනසමයෙනා”ති පාළියං
 වා.ඉමෙසුති ආසන්දිකාදිසු.එත්ථාති ජියෙසු, පලාලජියෙනාති
 සම්බන්ධො.බ්‍යග්ඝවම්මඛනද්ධන්ති බ්‍යග්ඝවම්මෙන
 අවනද්ධං.වාළරුපපරික්ඛිත්තන්ති වාළරුපෙහි
 පරිවාරිතං.රතනපරිසිඛිඛිත්ති රතනසුත්තෙන සමන්තතො සිඛිඛිතං.

එතෙසුපීති වඩිකඵලකාදීසුපි. “සඩ්ධථාලකංපන භාජනීය”න්ති පාඨස්සානන්තරං. “තථා”ති පාඨො අත්ථී, සො එත්ථ න යුජ්ජති, පරතො පන “යෙන කෙනචි කතං ගරුභණ්ඩමෙවා”ති පාඨස්සානන්තරං යුජ්ජති. තත්ථ හි යථායෙන කෙනචි කතං ගරුභණ්ඩමෙව භොති, තථා ථම්හතුලාසොපානඵලකාදීසු දාරුමයං වා පාසාණමයංවා යංකිඤ්චි ගෙහසම්භාරරූපං ගරුභණ්ඩමෙවාති අත්ථො.

සබ්බන්ති සකලංඋදකතුම්බපාදකථලිකමණ්ඩලං.එතෙසුපිති
ආධාරකාදීසුපි.තථා ථම්හතලාති එත්ථ තථාසද්දෙන
‘ගරුහණ්ඩමෙවා’තිපදං අතිදිසති.සඬසෙ දින්නන්තිසඬසස්ස
දින්නං.භූමත්ථරණන්ති භූමියං අත්ථරිතබ්බං.තම්පිති එළකථමමමපි.

උදුක්බලං ගරුභණ්ඩමෙවාති සම්බන්ධො. එසෙව
 නයොමුසලන්තිආදීසුපි.එතෙසුති මඤ්චපාදාදීසු.අනුඤ්ඤාතවාසියාති
 භාජනත්ථාය අනුඤ්ඤාතවාසියා.ධම්මකරණොති එත්ථ “සඬ්ඛං ධම්මි,
 සඬ්ඛධම්මකො”තිආදීසු වියනිස්සංයොගපාඨොයෙව යුජ්ජති. තස්මා ධම්මි
 වාතෙන පවත්තතීතිධම්මො,වාතහෙතුකො සද්දො, ධම්මං
 කරොතීතිධම්මකරණොති චචනත්ථො කාතබ්බො.සබ්බමෙතන්ති
 අනුඤ්ඤාතවාසිදණ්ඩාදිකං එතං සබ්බං.තතොති
 අනුඤ්ඤාතවාසිදණ්ඩාදිකතො, මහන්තතරං වාසිදණ්ඩාදිකංගරුභණ්ඩන්ති
 යොජනා.

යථාඡාතමෙවාති යථාපවත්තමෙව. තෙනිති හත්ථිදන්තාදීහි, “කත” ඉති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බං. තච්ඡිතනිට්ඨිතොපිති තච්ඡිතකම්මෙන නිට්ඨිතොපි.

මත්තිකාභණ්ඩෙ එවං විනිවිජයො වෙදිතබ්බොති යොජනා, උපහොගො වජරිහොගො වඋපහොගපරිහොගං, සමාහාරද්වන්දො. ඉදං පදං “සට්ඨිධානාදිකුලාලභාජන”න්ති පදෙනෙව සම්බන්ධිතබ්බං. ථූපිකාතීති එත්ථ ඉතිසද්දො ඉමසද්දත්ථො. ඉදං සබ්බං සඛිසස්සදින්නකාලතො පට්ඨාය ගරුභණ්ඩන්ති යොජනා. “අනනිරිත්තපමාණො”ති විසෙසනපදං “සට්ඨකො”ති විසෙසාපදෙනෙව සම්බන්ධිතබ්බං. එත්ථාතිමත්තිකාභණ්ඩෙ, ආධාරෙ වා නිද්ධාරණෙ වා ත්ථ පච්චයො. මත්තිකාභණ්ඩෙ කුණ්ඩිකාභාජනීයකොට්ඨාසං භජති, එවං ලොභභණ්ඩෙපීති යොජනා. එත්ථාතිගරුභණ්ඩවිනිවිජයෙ.

නවකම්මදානකථා

323. භණ්ඩිකාට්ඨපනමත්තෙනාති එත්ථ භණ්ඩිකාට්ඨපනං නාමභණ්ඩිකයොජනන්ති ආහ
 “කපොතභණ්ඩිකයොජනමත්තෙනා”ති. අස්සාති භික්ඛුස්ස. විතකධුමොති විතකෙඋට්ඨිතො ධුමො. එතස්සෙවාති භික්ඛුස්සඵව විහාරොති සම්බන්ධො. ධුමකාලෙති ධුමස්ස උට්ඨිතකාලෙ. “අපලොකෙත්වා”ති ඉමිනා ධුමකාලෙ අපලොකිතං ධුමකාලිකං. ධුමකාලිකං හුත්වාති අත්ථයොජනං කත්වා පාළියං. “පරියොසිතවිහාර”න්ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බභාවං දස්සෙති. කතපරියොසිතවිහාරන්ති කතපරියොසිතො විහාරො ඉමස්ස නවකම්මස්සාතිකතපරියොසිතවිහාරං. ඉදං නවකම්මං දෙන්තීති සම්බන්ධො. යාව ගොපානසියො න ආරොහන්ති, තාව විජ්ජකතො නාමාති යොජනා. තතොති ගොපානසිආරොහනතො. කඤ්චිදෙව සමාදපෙත්වා කාරෙස්සතීති විහාරසාමිකොයෙව කඤ්චිභික්ඛුං සමාදපෙත්වා කාරෙස්සති. පඤ්චහත්ථෙව විහාරෙති සම්බන්ධො. ඡවස්සිකං නවකම්මන්ති සම්බන්ධො. එත්ථාති අඬ්ඨයොගෙ. සොති අඬ්ඨයොගො. මහල්ලකං නියාමෙත්වා දස්සෙන්නො ආහ “දසහත්ථෙව ඵකාදසහත්ථෙව”ති. දසවස්සිකං වා ඵකාදසවස්සිකං වා නවකම්මන්ති සම්බන්ධො. තතොති ද්වාදසහත්ථතො. ලොහපාසාදසදිසෙපි පාසාදෙති සම්බන්ධො. තතොති ද්වාදසවස්සිකනවකම්මතො.

නවකම්මිකොති නවකම්මෙ යුත්තපයුත්තො. උතුකාලෙති හෙමන්තගිම්මකාලෙ. පටිබාහිතුන්ති අඤ්ඤෙසං සම්පත්තභික්ඛුනං පටිසෙධෙතුං. ආවාසසාමිකස්සාති ආවාසදායකස්ස. තස්සාති ආවාසසාමිකස්ස. වංසෙති අත්ථයෙ. තෙති තව. සොති ආවාසසාමිආදිකො. භික්ඛුභිජග්ගිතබ්බොති සම්බන්ධො. තෙපීති ඤාති උපට්ඨාකාපි. තස්මිම්පිති සඬ්ඝිකපච්චයෙපි. බහුආවාසෙති සම්බන්ධො. එකං ආවාසන්ති යොජනා.

එකං වා ආවාසන්ති සම්බන්ධො. තතොති විසජ්ජිතාවාසෙහි, උජ්ජන්තානීති සම්බන්ධො. කුරුන්දියං පන චුත්තං, කින්නිචුත්තන්ති යොජනා. එකං මඤ්චට්ඨානං ගහෙත්වාති එකං මඤ්චට්ඨානං පුග්ගලිකභාවෙන ගහෙත්වා. තිභාගන්ති තතියභාගං. අයමෙව වා පායො. එත්ථාති නට්ඨවිහාරෙ. පුග්ගලිකමෙවාති පුග්ගලිකං ඵව, පුග්ගලිකං ඉව වා. ඡග්ගාති ඡග්ගාහි. භීතිඵලජොතකො. ඵවං ඡග්ගිතො පනාති ඵවං ඡග්ගිතො විහාරො පන. තස්මින්නි ඡග්ගන්තෙ. සද්ධිවිහාරිකාදීනං දාතුකාමො හොතීති සඬ්ඝස්ස භණ්ඩිට්ඨපනං වානවකානං වසනට්ඨානං වා අදත්වා අත්තනොයෙව සද්ධිවිහාරිකාදීනං දාතුකාමො හොති. සද්ධිවිහාරිකාදීනං දාතුං ලබ්භතීති සබ්බවිහාරං පුග්ගලිකභාවෙන අග්ගහෙත්වා එකදෙසස්සෙව ගහිතත්තා සද්ධිවිහාරිකාදීනං දාතුං ලබ්භතීති අත්ථො. ඡග්ගාපෙතබ්බො ඉති

වුත්තන්ති යොජනා. එත්ථ “වුත්ත”න්ති පායො අත්ථී, සොඅපායොයෙව “කුරුන්දියං පන වුත්ත”න්ති පදස්ස ආකාරත්තා.

අඤ්ඤං ඉදම්පි ව චක්ඛමානවචනං තත්ථෙව කුරුන්දියං වුත්තන්තියොජනා. කිත්ති වුත්තන්ති ආහ “ද්වෙ භික්ඛු”තිආදි. ද්වෙ භික්ඛු කරොන්තිතිසම්බන්ධො.යෙනාති භික්ඛුනා.සොයෙවසාමීති යෙන සා භූමි පයිමං ගහිතා, සොයෙව සාමීති අත්ථො.පතිරූපෙ යානෙති පතිරූපෙ සෙනාසනට්ඨානෙ.තන්ති පුග්ගලිකකරණං. යං පන වයකම්මන්ති යොජනා. එත්ථ චවයකම්මන්ති තස්මිං විහාරෙ කතස්ස කම්මස්ස මූලං. විහාරස්සමූලං දාතබ්බන්ති වුත්තං හොති.තස්සාති සඬ්ඝිකංකරොන්තස්ස.තත්ථෙව්වාති කතවිහාරෙ එව.කතාවාසෙති සමීපත්ථෙ භූමිමවචනං, කතාවාසසමීපෙති වුත්තං හොති.ඡායුපගඵලූපගාති ඡායං උපගච්ඡන්තා ව ඵලං උපගච්ඡන්තා ව, ඡායාඵලාති උපහරන්තාති අත්ථො.අපලොකෙත්වාති සඬ්ඝංඅපලොකෙත්වා.සාමිකාති රුක්ඛසාමිකා.භාරෙතබ්බාති අපනෙතබ්බා.

“සඬ්ඝිකවල්ලිමත්තම්පි අග්ගහෙත්වා”ති ඉමිනා සඬ්ඝිකංගහෙත්වා සඬ්ඝිකාය භූමියා සවෙ විහාරං කරොති, සඬ්ඝිකමෙවාති දස්සෙති.ද්විභූමකතිභූමකාදිසු පාසාදෙසු උපඬ්ඝිහාගං දස්සෙන්නො ආහ “පාසාදො වෙවහොති”තිආදි. උපරි පාසාදොති සම්බන්ධො.සොති විහාරකාරකොභික්ඛු, තස්ස හෙට්ඨාපාසාදොති සම්බන්ධො.විහාරෙතිසඬ්ඝිකවිහාරෙ, විහාරසමීපෙති අත්ථො.අකතට්ඨානෙතිවයපමුඛානං අකතපුබ්බට්ඨානෙ.වයං වා පමුඛං වාතිසඬ්ඝිකවිහාරස්ස වයං වා පමුඛං වා.බහිකුට්ඨෙතිකුට්ඨස්ස, කුට්ඨතො වා බහි.තස්සාති වයපමුඛකාරකස්සභික්ඛුස්ස හොතිතිසම්බන්ධො. වීසමංපබ්බතකන්දරාදින්ති සම්බන්ධො.අපදෙති සුකරස්ස අකාරණං.කතං හොතිති වයංවා පමුඛං වා කතං හොති.තත්ථාති වයපමුඛෙසු, සඬ්ඝොඅනිස්සරො ඉති වුත්තන්ති යොජනා.

වරසෙය්‍යං ගහෙතුන්ති සම්බන්ධො.

පුන ආගන්ත්වාති පක්කමිත්වා පුනආගන්ත්වා.තස්සාති නවකම්මගාහකස්ස භික්ඛුස්ස.එතන්ති සෙනාසනං.

අඤ්ඤත්‍රපරිභොගපටික්ඛෙපාදිකථා

324. නාතිහරන්ති එත්ථ අතිසද්දො හරණත්ථො, හරසද්දොපරිභුඤ්ජනත්ථොති ආහ “අඤ්ඤත්‍ර හරිත්වා න පරිභුඤ්ජන්ති”ති. යං මඤ්චපීයාදිතියොජනා.තත්ථාති උන්ද්‍රියමහාවිහාරෙ.තන්ති මඤ්චපීයාදිං.තස්මාති යස්මාඅනුජානාති, තස්මා.තන්ති මඤ්චපීයාදිං.අඤ්ඤත්‍රාති අඤ්ඤං විහාරං.අරොගන්තිඅනට්ඨාපීණණත්තා අරොගං.තස්මිං විහාරෙතිඋන්ද්‍රියවිහාරෙ.තස්මින්නි උන්ද්‍රියවිහාරෙ.තතොති

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
 උන්දියවිහාරතො.සුයොජිතානීතිසුට්ඨු යොජිතානි. මුලදානං වා පටිපාකතිකං
 වා නත්ථිති අධිජපායො.ජඩ්ඛිතවිහාරතොති භික්ඛුහි අනපෙක්ඛෙන
 ජඩ්ඛිතසඩ්ඝිකවිහාරතො වපුග්ගලෙන සාපෙක්ඛෙන
 ජඩ්ඛිතපුග්ගලිකවිහාරතො ව.ආවාසිකකාලෙති ආවාසිකානං
 යීතකාලෙ.තතොතිජඩ්ඛිතවිහාරතො.

එනිකම්මත්ථායාති එත්ථ එනිසද්දොවඩ්ඪනත්ථොති ආහ
 “වඩ්ඪිකම්මත්ථායා”ති.එත්ථාති “එනිකම්මත්ථායා”ති පායෙ.

වක්කලිකන්ති වක්කාකාරෙන ලාතිපවත්තති, වක්කාකාරං වා ලාති
 ගණ්භාතීතිවක්කලං,තදෙවවක්කලිකං,පාදපුඤ්ජනං, “කම්බලාදීහි
 වෙයෙත්වා කත”න්තිඉමිනා තස්ස කරණාකාරං දස්සෙති.යෙහීති පාදෙහි.
 උදකන්ති සෙනාසනස්ස තිත්තකං උදකං.උදකං න පඤ්ඤායතීති යොජනා.
 සඋපාහනෙන අක්කම්භුං න වට්ටතීති යොජනා.

සුධාභූමියන්ති සුධාය ලිත්තායං භූමියං.පරිභණ්ඩභූමියන්ති
 ගොමයකසාවපරිභණ්ඩභූමියං.පාදාති මඤ්චපාදා.තස්මින්ති
 වොළකෙ.යපෙත්තස්සාති මඤ්චපාදෙ යපෙත්තස්ස.තත්ථාති තෙසු භික්ඛුසු.
 නෙවාසිකාති නිබද්ධං වසන්තීති නෙවාසිකා.යපෙත්තීති මඤ්චපාදෙ
 යපෙත්තී.තට්ඨොතියථා නෙවාසිකා වළඤ්ජන්ති, තට්ඨ ආගන්තුකෙහි
 වළඤ්ජීතුං වට්ටතීති අත්ථො.

සෙනහින්ති වාති එත්ථ වාසද්දෙනනීලහින්තිආදයො සම්පිණ්ඨෙති.
 “ද්වාරමපි වාතපානමපි”තිආදිනා සාමඤ්ඤතොචුත්තත්තා
 ද්වාරවාතපානාදයො අපරිකම්මකතාපි න අපස්සයිතබ්බා. කෙනචි
 වාවත්ථාදිනාති සම්බන්ධො.

“හුත්වා”ති ඉමිනා “ධොතපාදකා”ති පදස්ස “නිපජ්ජීතු”න්තිපදෙ
 කිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති, “භික්ඛු”ති පදෙ කාරකවිසෙසනභාවං
 නිවත්තෙති.කස්මිං යානෙ නිපජ්ජීතුං කුක්කුචවායන්තීති ආහ “ධොතෙහි
 පාදෙහිඅක්කම්මිතබ්බට්ඨානෙ”ති. “අක්කම්මිතබ්බට්ඨානස්සෙතං
 අධිවචන”න්ති ඉමිනා “ධොතපාදකෙ”ති පායස්ස ධොතො පාදො තිට්ඨති
 එත්ථ යානෙතිධොතපාදකං,තස්මිං ධොතපාදකෙති අත්ථං දස්සෙති.එතන්ති
 “ධොතපාදකෙ”ති නාම.“පච්චත්ථරිත්වා”ති එත්ථ කෙන
 පච්චත්ථරිත්වාති ආහ “පච්චත්ථරණෙනා”ති. “අත්තනො සත්තකෙනා”ති
 ඉමිනා සඩ්ඝිකෙන පච්චත්ථරණෙනපච්චත්ථරණං
 පටික්ඛිපති.නිද්දායතොපීති නිද්දායකාරණාපි, සංකුට්තෙති සම්බන්ධො. අථ
 වානිද්දායතොපීතිනිද්දායන්තස්සපි. “සරීරාවයවො”ති පදෙ සාමාන්ථජට්ඨී,
 “ආපත්තියෙවා”ති පදෙසම්පදානං. ලොමෙසු චුසන්තෙසුති සම්බන්ධො.
 “පරිභොගසීසෙනා”ති ඉමිනා පරිභොගංඅකත්වා කෙනචි කම්මෙන
 සරීරාවයවෙන චුසන්තස්ස අනාපත්තීති දස්සෙති. හත්ථතලෙනචුසීතුං

පාදතලෙන චුසිතුං වා අක්කමිතුං වාති යථාලාභයොජනා දට්ඨබ්බා.
 “පරිභොගසීසෙනා”ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො ආභ
 “මඤ්චපීයංනීභරත්තස්සා”තිආදි.

සඬ්ඝහත්තාදිඅනුජානනකථා

325. “සඬ්ඝස්සහත්ත”න්ති ඉමිනාසඬ්ඝහත්තන්ති පදස්ස ඡට්ඨිසමාසං දස්සෙති. සඬ්ඝස්ස අත්ථායආභතං හත්තං කාතුං න සක්කොන්තීති යොජනා. උද්දෙසහත්තන්තිආදීසු එවමත්ථොවෙදිතබ්බොති යොජනා. “උද්දෙසෙන උද්ධහික්ඛුනං හත්තං කාතු”න්ති ඉමිනාඋද්දෙසෙන උද්ධහික්ඛුනං කාතබ්බං හත්තංඋද්දෙසහත්තන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. තථෙවාවාති යථා සඬ්ඝතො උද්දිසිත්වා උද්ධහික්ඛු, තථෙව. පරිච්ඡින්නදිත්වාති “එකං වා”තිආදිනා පරිච්ඡින්නදිත්වා. තෙසන්ති උද්ධහික්ඛුනං. ඉමිනා නිමන්තෙත්වාඋද්ධහික්ඛුනං කාතබ්බං හත්තංනිමන්තනහත්තන්තිවචනත්ථං දස්සෙති. “සලාකායො ඡින්නදිත්වා”ති ඉමිනා සලාකායො ඡින්නදිත්වාකාතබ්බං හත්තංසලාකහත්තන්ති වචනත්ථංදස්සෙති. පක්ඛිකන්ති උපොසථිකන්ති පාටිපදිකන්ති එවංනියාමෙත්වාති යොජනා. පඤ්චමීආදීසු පක්ඛෙසු කාතබ්බංපක්ඛිකං. උපොසථෙ කාතබ්බංඋපොසථිකං. පාටිපදෙ කාතබ්බංපාටිපදිකං, තමෙව හත්තංපාටිපදිකහත්තං. උද්දෙසහත්තං නිමන්තනන්ති එත්ථ ඉතිසද්දොආදායත්ථො, උද්දෙසහත්තං නිමන්තනන්තිආදිං ඉමං වොහාරං පත්තානීති හි අත්ථො. උද්දෙසහත්තාදීනියෙව අනුජානනමකත්වා කස්මා සඬ්ඝහත්තමපි අනුජානාතීති ආභ “යස්මා පනා”තිආදි. තත්ථ යස්මා සක්ඛිස්සන්තීති සම්බන්ධො. තෙති මනුස්සා. තමපිති සඬ්ඝහත්තමපි. පිසද්දෙන උද්දෙසහත්තාදීනි අපෙක්ඛති.

සඬ්ඝහත්තාදීනං විත්ථාරං දස්සෙන්තො ආභ
 “තත්ථා”තිආදි. තත්ථතත්ථාති “සඬ්ඝහත්තං උද්දෙසහත්ත”න්තිආදිපාඨෙ, එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා, සඬ්ඝහත්තාදීසු වා නිද්ධාරණ භූමිමං, භුඤ්ජන්තානං අම්භාකං අජ්ජ දස ද්වාදස දිවසා අහෙසුන්ති යොජනා. අඤ්ඤකොති අඤ්ඤස්මා යානා. තත්ථාතිසඬ්ඝහත්තෙ. වත්තබ්බොති මනුස්සා වත්තබ්බා. තන්ති සඬ්ඝහත්තං, ධාතුකමිමං, “අම්භාක”න්ති කාරිතකමිමං. තන්ති සඬ්ඝහත්තං.

උද්දෙසහත්තකථා

අයං නයො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. රඤ්ඤා වා පහිතෙති සම්බන්ධො. සථෙ අත්ථීති සථෙ ධීතිකා අත්ථී. උද්දෙසකෙනාති හත්තුද්දෙසකෙන. න අතික්කාමෙතබ්බන්ති උද්දෙසහත්තං න අතික්කාමෙතබ්බං. තෙ පනාති පිණ්ඩපාතිකා පන. ධීතිකංයථෙත්වාති ධීතිකං ධීතට්ඨානෙ යථෙත්වා මුඤ්චිත්වාති අත්ථො. තෙසන්ති මහාථෙරානං. යොජනන්තරිකවිහාරතොපිති යොජනෙන ඛ්‍යවධානෙ

ධීතවිහාරතොපි.ධීතට්ඨානතොති

ධීතිකාය

ධීතට්ඨානතො.අසම්පත්තානම්පිති

භත්තුද්දෙසට්ඨානං

අසම්පත්තානම්පි.වඩ්ඪිතා

නාම සීමාති

උපචාරසීමා

වඩ්ඪිතා

නාම.සඬ්ඝනවකස්ස දින්නෙපිති යාව දුතියභාගො න දාතඛිබ්බො, තාවසඬ්ඝනවකස්ස දින්නෙපි.වස්සග්ගෙනාති ගණියතීති ගං, වස්සමෙව ගං.වස්සග්ගං,තෙන වස්සග්ගෙන, වස්සගණනායාතිචුත්තං හොති. යදි “වස්සග්ගෙනා”ති චතුත්ථක්ඛරෙන පායො භවෙය්‍යා, එවං සතිවස්සපරිච්ඡෙදෙනාති අත්ථො දට්ඨඛිබ්බො, අයමෙව යුත්තතරො.

එකස්මිං විහාරෙති එකිස්සං විහාරසීමායං.තස්මිංයෙව භත්තුද්දෙසට්ඨානෙනාති එත්ථ එවසද්දෙනඅඤ්ඤස්මිං යානෙ ගාහණං පටික්ඛිපති.එකොති එකො දායකො.තෙනාති පහිතභික්ඛුනා.සො අත්ථොතිසො හෙතු.තංදිවසන්ති තස්මිං පහිතදිවසෙ.පමුස්සතීති සතිපචාසෙන මුස්සති.භොජනසාලායාති භත්තුද්දෙසට්ඨානසඬ්ඛාතාය භොජනසාලාය. යාපකතිට්ඨිතිකාති යොජනා. “එකාබද්ධාභොන්ති”ති චුත්තවචනස්සඅත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “අඤ්ඤමඤ්ඤං ද්වාදසභත්ථන්තරං අවිජ්ඣන්වා”ති.නවං ධීතිකන්ති භත්තුද්දෙසට්ඨානෙ යපිතපකතිට්ඨිතිකතො අඤ්ඤංනවං ධීතිකං.භීති සචචං, යස්මා වා.එතන්ති උද්දෙසභත්තං. “ස්වෙ”ති නියාමෙත්වා චුත්තත්තාදුතියදිවසෙ න ලඛ්භති.

කොච්ඡි දායකො.සකවිහාරෙධීතිකාවසෙනෙව ගාහෙනඛිබ්බන්ති යං විහාරං ගච්ඡන්ති, තත්ථ අපචිට්ඨත්තාසකවිහාරෙ ධීතිකාවසෙනෙව ගාහෙනඛිබ්බං. දින්නං පන භත්තං ගාහෙනඛිබ්බන්ති සම්බන්ධො.සම්පත්තානන්ති දින්නට්ඨානං සම්පත්තානං.තත්ථාති දින්නට්ඨානං, සම්පත්තානංයෙවාති සම්බන්ධො.තස්ස විහාරස්සාති පචිට්ඨවිහාරස්ස.තස්මිංතස්මිං යානෙති ගාමද්වාරවිථිචතුක්කසඬ්ඛාතෙ තස්මිං තස්මිං යානෙ.අත්තොඋපචාරගතානන්ති එත්ථ අත්තොඋපචාරො නාමද්වාදසභත්ථඛිබ්බන්තරං.

ගාමද්වාරූපචාරවිථිචතුක්කපචාර සරූපචාරෙසුතීසු සරූපචාරස්ස විසෙසං දස්සෙන්නො ආහ “සරූපචාරො චෙත්ථා”තිආදි.එත්ථාතිතීසු උපචාරෙසු. සරූපචාරො චෙදිතඛිබ්බොති සම්බන්ධො. එකොඋපචාරො එත්ථාතිඑකුපචාරං.සරං.ඉමෙසන්ති චතුත්තං සරානං.තත්ථාති චතුසුසරෙසු. එකකුලස්ස යං සරන්ති සම්බන්ධො.එකවළඤ්ජන්තිඑකද්වාරෙන සමානපරිභොගං.තත්ථාති එකුපචාරෙ.

යං පන එකං සරං කතන්ති සම්බන්ධො.සුඛවිහාරත්ථායාති කලහං විච්ඡින්නදිත්වා සුඛවිහාරත්ථාය.තස්මිං තස්මිං යානෙති භිත්තියා පරිච්ඡින්නෙ තස්මිං තස්මිංයානෙ.

එකො වදනීති සම්බන්ධො.සොති මනුස්සො, භණ්ණිති සම්බන්ධො. යථා තෙ රුච්චති, තථා වත්වා ආහරාති යොජනා.විස්සට්ඨදුතො නාමාති අත්තනො රුචිං විස්සජ්ජිත්වා තස්සරුචියා විස්සට්ඨො දුතො නාම.පටිපාටිපත්තං වාති සඤ්ඤාපටිපාටියා ලද්ධං පත්තං වා, ඉදං නිමන්තනහත්තං සන්ධාය චුත්තං.යං ඉච්ඡතීති විස්සට්ඨදුතො යං ඉච්ඡති.සොති බාලො, න වත්තබ්බොති සම්බන්ධො. පුච්ඡාසභාගෙන වදෙය්‍යාතිසම්බන්ධො.තතොති වදනකාරණා.

කුට්ටිසීතිකානාමාති අඤ්ඤෙහි උද්දෙසහත්තෙහි මිස්සෙත්වා උජුකට්ඨිතිකායපවත්තිත්වා කුටෙන පවත්තා සීතිකා නාම භොති. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙත්තො ආහ “රඤ්ඤොවා හී”තිආදි.එකචාරිකහත්තානීති පති එකං කත්වාචරිතබ්බාති භක්ඛිතබ්බානීති එකචාරිකානි, අඤ්ඤෙහි උද්දෙසහත්තෙහි අමිස්සෙත්වාපති එකං කත්වා භක්ඛිතබ්බානීති චුත්තංභොති, තානියෙවහත්තානි එකචාරිකහත්තානි. එකච්චෙ හික්ඛු ගතාති සම්බන්ධො.තෙසුති එකච්චෙසු හික්ඛුසු.තඤ්ඤංයෙවාති තස්මිං නිසිත්තක්ඛණෙයෙව. පුනතඤ්ඤංයෙවාති තස්මිං ගාහණක්ඛණෙයෙව. “පණ්ණහත්ත”න්ති චුත්තෙ “කතිවස්සතො පට්ඨායා”ති වදන්ති, “එත්තකවස්සතො නාමා”ති චුත්තෙති යොජනා.ගාහිතෙති සීතිකං අජානන්තෙහි ආගන්තුකෙහි පත්තෙ ගාහිතෙ.ආගතෙහිපි සීතිකං ජානනකහික්ඛුහීති සම්බන්ධො. එසෙව නයො පරතොපි.හික්ඛුයෙව ආගච්ඡන්තුති පත්තං අග්ගහෙත්වා හික්ඛුයෙවආගච්ඡන්තුති අධිප්පායො.

තෙති සීතිකං අජානන්තෙ ආගන්තුකෙ.රාජා භොජෙත්වාති රාජා අත්තනො ගෙහෙ භොජෙත්වා.තෙසන්ති ආගන්තුකානං, පත්තෙපිති සම්බන්ධො.යංආහටන්ති යං හත්තං අභුඤ්ජිත්වා ආහටං.තං නගාහෙතබ්බන්ති තං හත්තං සීතිකාය න ගාහෙතබ්බං ථොකත්තා.තෙසන්ති ආගන්තුකානං.භීවා භොතීති ඉණංභොති. ඉණං නාම පටිදාතබ්බසභාවො භොති, තස්මා පටිදාතබ්බන්ති අධිප්පායො.එත්ථාති සීතිකං අජානිත්වා භුත්තට්ඨානෙ.තාවනිසිදිතබ්බන්ති තාව ආගමෙත්වා නිසිදිතබ්බං. පත්තට්ඨානෙන ගාහණමිපිභීවාසදිසොති පුරිමථෙරස්ස මති භවෙය්‍යා. එවඤ්ඤි සති ද්විත්තං ථෙරානං වාදොසදිසොයෙව.

එකො පිණ්ඩපාතොති සම්බන්ධො.තථාරූපොතිතිච්චරපරිවාරො සතග්ගනකො.අයන්ති පිණ්ඩපාතො. ඉති චුත්තංඅට්ඨකථාසු.

එකො හික්ඛුති සම්බන්ධො.අන්තරාහට්ඨකොති උද්දෙසහත්තස්ස අන්තරෙ වෙමජ්ඣෙකෙ භස්සතිගලතීති අන්තරාහට්ඨකො. පරිපුණ්ණවස්සො යො පන සාමණෙරොති යොජනා. තස්සඋපසම්පජ්ජිතසාමණෙරස්ස සීතිකා අතික්කන්තාති සම්බන්ධො.සොති උද්දෙසහත්තපත්තො

විනයපිටකේ

පාවිත්‍යාදියොජනා

වුළුවග්ගයොජනා

හික්බු.සමීපෙනිඅත්තනො සමීපෙ.තඤ්චෙ ටෙය්‍යාය හරන්තීති තං පත්තංපත්තභාරකා ටෙය්‍යාය හරන්ති වෙ.ගීවා හොතීති පත්තදාපකස්සගීවා හොති.සො හික්බුති සමීපෙ නිසින්තො සො හික්බු.අස්සාති පත්තදාපකස්ස. “අය”න්ති පොත්ථකෙසු පායො අත්ථි, සොන සුන්දරො.තතොති උද්දෙසහත්තසරතො. “සුභටො”ති වචනස්සඅත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “හත්තස්ස දින්තත්තා ගීවා න හොතී”ති.

සාදියනකොතිඋද්දෙසහත්තසාදියනකො, හොතීති සම්බන්ධො. දසහිපි පත්තෙහි හත්තංආහරාපෙත්වාති යොජනා.හික්බුදත්තියං නාමාති හික්බුනාදත්තියං නාම.සො හික්බුති සාදියනකො සො හික්බු.තෙ හික්බුති පිණ්ඩපාතිකෙ තෙ හික්බු. එථ හත්තෙ මය්හං සභායාහොථ ඉති වත්වාති සම්බන්ධො.තස්සාති උපාසකස්ස.තත්ථාති උපාසකස්ස සරෙ.තස්සෙවාතිසාදියනකස්සෙව.ඉතරෙති නවපිණ්ඩපාතිකා.තෙසන්ති දසන්තං හික්බුනං.තස්සහික්බුනොති සාදියනකස්ස හික්බුනො.භුත්තාචීනන්තිභුත්තවත්තානං.

තෙති නවපිණ්ඩපාතිකා, වුත්තාගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො.තත්ථාති උපාසකස්ස සරෙ.තත්තාති දසසු හික්බුසු. මධුරෙන සරෙන අනුමොදනං කරොන්තස්සඑකස්ස ධම්මකථං සුත්වාති යොජනා.අකතභාගො නාමාති පුබ්බෙ නකරිශිත්ථාති අකතො, සොයෙව භාගො කොට්ඨාසොති අකතභාගො, ආගන්තුකභාගො නාමාතිඅත්ථො.

එකො උපාසකො දෙතීති සම්බන්ධො.ඉමන්තිබාදනීයහොජනීයං. පත්තසාමිකස්ස දාතබ්බන්ති යොජනා.යිපෙත්වාති පකතියා යිපෙත්වා. “සබ්බො සඬ්ඝො භුඤ්ජතු”ති වත්ථාව කිඤ්චි අවත්ථා ව ගතෙපි පයම්මෙව “සබ්බං සඬ්ඝිකං පත්තං දෙථා”ති වුත්තත්තාභාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

පාතියා ආහරිත්වාති සම්බන්ධො.එකෙකංආලොපන්ති එකෙකස්ස හික්බුස්ස එකෙකං ආලොපං.අච්ඡතීති වසති.කස්ස තෙති කස්ස අත්ථායතයා, ආනීතන්ති යොජනා. “එකෙන හික්බුනා”ති පදං “ගාහෙතබ්බ”න්ති පදෙකාරිතකම්මං, “හත්ත”න්ති ධාතුකම්මං තබ්බපච්චයො වදති.

කිං ආහරියතීති අවත්ථාති කිං වත්ථු තයාආහරීතීති උපාසකං අප්‍රච්ඡිත්ථා. “කිං ආහරිස්සසී”තිපි පායො, කිං වත්ථුං ත්වංආහරිස්සසීති අත්ථො. සපරිවාරාය යාගුයා ව මහග්ඝානං එලානඤ්ච පණීතානං බජ්ජකානඤ්චතථා ආවෙණිකා යිතිකා කාතබ්බාති යොජනා. එකා එවයීතිකාති සමානා එව යීතිකා.තථා එවණිකස්සාති එත්ථතථාසද්දෙන “එකා එව යීතිකා වට්ඨතී”ති පදං අතිදිසති.

ඉති උද්දෙසහත්තකථාය යොජනා සමත්තා.

නිමන්තනහත්තකථා

නිමන්තනං පුග්ගලිකං සඤ්ඤාසංවිතං. තත්ථ පුග්ගලිකං සන්ධාය
 වුත්තං “පුග්ගලිකං වෙ සයමෙව ඉස්සරො”ති. “එත්තකෙ භික්ඛු සඤ්ඤා
 උද්දිසා”ති ආදීනි අවත්වා “එත්තකානං භික්ඛුනං හත්තං ගණ්හවා”ති
 නිමන්තෙත්වා දින්නං සඤ්ඤානිමන්තනං නාම. එත්ථාති
 නිමන්තනෙ. පිණ්ඩපාතිකානම්පි වට්ටතීති “භික්ඛ”න්ති
 කප්පියවොහාරෙන වුත්තත්තා පිණ්ඩපාතිකානම්පි
 වට්ටති. පටිපාටියාති සඤ්ඤානං ලද්ධපටිපාටියා. ආගතමනුස්සො වදන්ති
 සම්බන්ධො. විච්ඡින්නදිත්වාති “තුම්හෙ ව ගච්ඡවා”ති වචනං විච්ඡින්නදිත්වා.

නිමන්තනහත්තසරතොති නිමන්තනහත්තස්ස දින්නසරතො. එකො
 ආහරතීති සම්බන්ධො. පුරෙත්වාති හත්තස්ස පුරෙත්වා. තන්ති
 හත්තං. ඉධාපීති නිමන්තනෙපි.

තතොති වදනකාරණා. “සො භික්ඛු”ති පදං “අස්සා”ති පදෙ
 පකතිකත්තා, “ජිගුච්ඡනියො”ති පදං තත්ථෙව විකතිකත්තා. අස්සාති
 හවෙය්‍ය, හොති වා. “පත්තත්ථාය ආගතොම්හී”ති වදන්තස්ස තස්ස පත්තො
 දාතබ්බොති යොජනා. හත්තාහරණකපත්තන්ති හත්තං ආහරති අනෙනාති
 හත්තාහරණකො, සොයෙව පත්තො හත්තාහරණකපත්තො,
 තං. පටිපාටිහත්තන්ති පටිපාටියා ලද්ධං හත්තං.

ආලොපහත්තට්ඨිතිකතොති එකෙක ආලොපෙන ලද්ධස්ස හත්තස්ස
 ධීතිකතො. ආලොපසඤ්ඤාපෙනාති එකෙකස්මිං ආලොපෙ තං සංඛිපනෙන.
 අයං නයො උද්දෙසහත්තතො විසෙසො. කස්ස තෙ ආහතන්ති කස්ස අත්ථාය
 තයා ආහතන්ති යොජනා. සඤ්ඤාස්ස මෙහත්තන්ති සඤ්ඤාස්ස අත්ථාය මයා
 හත්තං ආහතං. ථෙරානං මෙහත්තන්ති ථෙරානං මයා හත්තං ආහතං.

උපාසකොපහිණාතීති සම්බන්ධො. ඉමෙ තයො ජනාති සඤ්ඤාත්ථෙරො ව
 ගන්ථධුතඤ්ඤාපෙන අභිඤ්ඤාතො වහන්තුද්දෙසකො වාති ඉමෙ තයො
 ජනා. පුච්ඡිතුන්ති “කිං සඤ්ඤාතො ගණ්හාමි, උදාහු යෙ ජානාමි, තෙහි සද්ධිං
 ආගච්ඡාමි”ති පුච්ඡිතුං. ආරුහිසිත්ථාති ආරුළුහා. අත්තනවමෙහීති අත්තා
 නවමොච්ඡෙසන්ති අත්තනවමා, තෙහි භික්ඛුහීති
 සම්බන්ධො. හීතියස්මා. එතෙ භික්ඛුති සඤ්ඤාත්ථෙරාදයො තයො එතෙ
 භික්ඛු. තෙනාති ගන්ථධුතඤ්ඤාපෙන අනභිඤ්ඤාතෙන
 භික්ඛුනා පටිපජ්ජිතබ්බන්ති සම්බන්ධො. නිස්සිතකෙ වා, යෙ භික්ඛු ජානාථ,
 තෙ භික්ඛු වාගහෙත්වාති යොජනා. අත්තනා අඤ්ඤො ගාමො
 ගන්තබ්බොති සම්බන්ධො. සොයෙව ගාමොති නිමන්තනගාමොයෙව.

තත්ත්වාති අසනසාලායං. උස්සවාදීසුති ඡණාදීසු. ආදිසද්දෙන අඤ්ඤෙන
 කෙනපි කාරණෙන මනුස්සානං බහුසන්තිපාතං සඤ්ඤාගාති. තදාති

තස්මිං නිමන්තනකාලෙ සන්තිපාතට්ඨානතොති

භික්ඛූනං සන්තිපාතට්ඨානතො යථා සත්තීති සත්ති යා අනුරූපං,
සත්තිං අනතික්කමිත්වාති අත්ථො. එත්ථ ච සත්තිසද්දස්ස කුන්තසඬ්ඛාතස්ස
සත්ථස්ස පිචාචකත්තා තං පටික්ඛිපන්තො ආහ “යථාබල” තීති.

සඬ්ඝත්ථෙරො වා ආගච්ඡන්තීති සම්බන්ධො. බහුකත්තාරමපෙක්ඛිත්වා
“ආගච්ඡන්තී”ති බහුවචනවසෙන චුත්තං. එකචාරන්ති එකස්මිං දිවසෙ,
ආගමනදිවසෙති අත්ථො. පටිබද්ධකාලතොති තත්ථෙව සකට්ඨානෙ වාසස්ස
නිබද්ධකාලතො. දුතියවාරෙති දුතියදිවසෙ. අභිනවආගන්තුකාවාති
අනාගමනපුබ්බා අභිනවා ආගන්තුකාව. තත්ත්වාති තස්මිං
පත්තට්ඨානෙ. තෙසන්ති අභිනවආගන්තුකානං. එත්ථාති
අනාගතපුබ්බට්ඨානෙ.

සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු සකට්ඨාන ආගන්තුකට්ඨානෙසු. තෙනාති
අතිලාභිනා භික්ඛූනා. අවිසෙසෙත්වාති විසෙසමකත්වා.

සලාකහත්තකථා

සලාකහත්තං පන එවං වෙදිතබ්බන්ති යොජනා. “චචනතො”ති පදං
“දාතබ්බා”ති පදෙ ඤාපකහෙතු. සලාකාය වාතිකුසදණ්ඨෙව වා. අසුකස්ස
නාමාති අසුකස්ස නාම උපාසකස්ස. උපනිබන්ධිත්වාති ලිඛිත්වා, ඡිත්තීත්වාති
අත්ථො. “ඔපුඤ්ජිත්වා”ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙත්තො ආහ “පුනස්පුනං
හෙට්ඨුපරියවසෙන ආලොලෙත්වා”ති. හත්තුද්දෙසකෙන දාතබ්බාති
සම්බන්ධො.

න බහුකාති අප්පකා. ගාමවසෙනපීති යෙභුයොන
සමානලාභගාමවසෙනපි. පිසද්දෙන කුලං අපෙක්ඛති. ගාහෙන්තෙන
ගාහිතානෙවාති සම්බන්ධො. සට්ඨිසලාකහත්තාති
හොන්තීති යොජනා. තෙසන්ති ද්විත්තං තිණ්ණං සලාකහත්තානං.

තන්ති බහුසලාකහත්තගාමං. තං පනාති එකසලාකහත්තං
පන. එතෙසු තිභික්ඛූසු. නිග්ගහෙනාති දුරත්තා අනිච්ඡන්තස්ස පි එකස්ස
නිග්ගහෙන. තන්ති සලාකහත්තං. ඔරිමගාමෙති ඔරහාගෙ යිතෙ
ගාමෙ. ගාහිතසඤ්ඤායාති ගාහිතා ඉති සඤ්ඤාය. පුන විහාරං ආගන්ත්වාති
පුන විහාරං අනාගන්ත්වා ඔරිමගාමෙ සලාකහත්තාති පයමං ගහෙත්වා පච්ඡා
විහාරං ආගන්ත්වා අත්තතො පාපෙත්වා භුඤ්ජිතුමිපි වට්ටති. කස්මා
පුන විහාරො ආගන්තබ්බො, නනු අගාහිතොපි අත්තතො පත්තත්තා
ගහෙත්වා භුඤ්ජිතුං වට්ටතීති ආහ “න භී”ති ආදි. භීයස්මා බහිස්මාය
සඬ්ඝලාභොගාහෙතුං න ලබ්භති, තස්මා විහාරො ආගන්තබ්බොති
යොජනා. එකබාහවසෙනවාති එකාය සරපාළිසඬ්ඛාතාය බාහායවසෙන
වා. වීථිආදීසු වාති වීථිබාහකුලෙසු ව, නිද්ධාරණෙ භූමිමං. යත්ථාති යස්මිං.

යානෙ. සලාකාසුඅසතිඅසන්තාසුති යොජනා. උද්දිසිත්වාපීති “අසුකගාමස්ස සලාකහත්තාති තුය්හංපාපුණන්ති” ති ගාමාදීනි උද්දිසිත්වාපි.

තමෙවත්ථංචිත්ථාරෙත්තො ආහ “තෙනහී” තිආදි. තත්ථතෙනාති සලාකදායකෙන හික්ඛුනා. ගාහෙනබ්බන්ති සම්බන්ධො. වාරගාමෙති අතිදුරත්තා වාරෙනගන්තබ්බෙ ගාමෙ. තත්ත්වං තං ගාමං.

අතිරෙකගාචුතෙති ගාචුතතො අතිරෙකෙ යානෙ. තංදිවසන්ති තස්මිං සලාකහත්තගහණදිවසෙ. යො න ගච්ඡති, තස්ස න දාතබ්බාති යොජනා. හීති යස්මා. තීණි පන දිවසානීති අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. තන්ති ඔරිමවාරගාමසලාකං. දණ්ඩකම්මං පන කින්නි ගාළ්භංකාතබ්බන්ති ආහ “සට්ඨිතො වා පණ්ණාසතො වා න පරිභාපෙතබ්බ” න්ති. විහාරවාරොති විහාරස්ස රක්ඛනත්ථාය වාරො. විහාරවාරිකස්සාති විහාරං වාරෙන, වාරං ගහෙත්වා වා රක්ඛතීති විහාරවාරිකො, තස්ස දාතබ්බාති සම්බන්ධො. විහාරගොපකාති විහාරං ගොපෙන්තිති විහාරගොපකා. අඤ්ඤථත්තන්ති පසාදඤ්ඤථත්තං. අඤ්ඤෙසු කුලෙසු දාතබ්බාති අඤ්ඤෙසංකුලානං යාගුආදයො දාතබ්බා.

වාරං ගාහෙත්වාති අඤ්ඤෙහි වාරංගාහාපෙත්වා. නෙසන්ති විහාරවාරිකානං. සලාකාති පකතිකත්තාරං අපෙක්ඛිත්වා “භවන්ති” ති බහුවචනවසෙනචුත්තං. ථාතිකම්මමෙවාති විහාරරක්ඛනත්ථාය සඨිසෙනදාතබ්බථාතිකම්මමෙව. අඤ්ඤම්පීති පිසද්දෙන න කෙවලං ථාතිකම්මමෙව, අඤ්ඤම්පීති දස්සෙති. අතිරෙක උත්තරිහඬගස්සාති අතිරෙකං උත්තරිහඬගමෙතස්සාති අතිරෙක උත්තරිහඬගං, තස්ස.

සලාකා ලද්ධාති සලාකා එව ලද්ධා. තංදිවසන්ති තස්මිං සලාකලද්ධදිවසෙ. එකස්සෙවාති එකෙකස්සෙව. විජටෙත්වාති තාති ද්වෙ තීණි එකවාරිකහත්තාති විජටං නිගුම්ඛංකත්වා.

එකසම්භොගාති එකතො සම්භොගා. ගාහෙත්තෙනදාතුන්ති සම්බන්ධො. සම්මුඛිභූතස්සාති උපවාරසීමායංඨිතස්ස යස්ස කස්සවි, පාපෙත්වාති යොජනා. රසසලාකන්ති උච්ඡ්ඡ්ඡලාකං. “රසාලසලාක” න්ති පි පායො, අයමෙවත්ථො. බුද්දකවිහාරෙ ගාහෙනබ්බවිධානං දස්සෙත්වා මහාආවාසෙ තං දස්සෙත්තො ආහ “මහාආවාසෙ” තිආදි.

“තක්කසලාකම්පි...පෙ.... දාතුං වට්ටති” තිඉදං බුද්දකවිහාරං සන්ධාය චුත්තං, තෙන චුත්තං “මහාආවාසෙ” තිආදි. භෙසජ්ජාදිසලාකායොති එත්ථ ආදිසද්දෙන ගන්ධමාලාසලාකායොසඬගණ්හාති. එත්ථාති සලාකාසු. අග්ගහික්ඛමත්තන්ති අග්ගතො දාතබ්බං හික්ඛාමත්තං. තාදිසාති හත්තානීති අග්ගහික්ඛාමත්තසභාවාති හත්තාති. නො චෙති තාදිසාති

හත්තානි බ්‍හුනි නො වෙ හොන්ති.ලද්ධා වා අලද්ධා වාති ලහිත්වා වා අලහිත්වා වා.

සලාකාසු ගාහිතාසුනි අඤ්ඤාසු සලාකාසුගාහිතාසු.සමීපෙ ධීතස්සානි හත්ථං අපසාරෙත්වා සමීපෙධීතස්ස.අස්සානි හික්ඛුස්ස.අයංසලාකානි “අයං තස්ස සලාකා”ති යපෙතුං වට්ටති.අධම්මිකානි කතිකා අධම්මයුත්තා.අනාගතස්සදෙථානි අනාගතස්ස හික්ඛුස්ස සලාකං දෙථ.

සොති හත්තුද්දෙසකො, වදෙය්‍යාතිසම්බන්ධො. මයා මය්හං පාපිතන්ති සම්බන්ධො.තත්ථානිගාමෙ. භුඤ්ජෙය්‍යාථ ඉති වදෙය්‍ය, වට්ටතීති යොජනා.තත්ථෙථවානි අසනසාලායමෙව.තත්‍රානි තස්මිංගාමෙ.විහාරං ආනෙත්වානි විහාරං සලාකහත්තං ආනෙත්වා.සලාකග්ගාහණකාලෙති සලාකාය හික්ඛුහි ගාහාපනකාලෙ.

තත්ථානි තස්මිං දිසාහාගෙ.අඤ්ඤානානි අත්තනා අඤ්ඤාන, ලද්ධා හොතීති සම්බන්ධො.තෙන පනානි ගමිකතො ඉතරෙන.තස්මිනිතිගමිකෙ. උපචාරසීමං අනතික්කන්තෙයෙවානි යොජනා.

තත්ථානි ඡඩ්ඪිතවිහාරෙ.තෙසුනි ආවාසිකෙසු හික්ඛුසු, ගතෙසුනි සම්බන්ධො.සොවානි ආගන්තුකො ඵ්ව. යො පන ගච්ඡතීති සම්බන්ධො.තන්ති සලාකහත්තං, න පාපුණාතීති සම්බන්ධො.

පුඤ්ඤානානිපුඤ්ඤස්මා.තා ව බො පනානි සලාකායො පන.පච්ඡිං පනානි සලාකපච්ඡිං පන.තත්ථානි පච්ඡියං.ඵත්තොවානිආකිරණට්ඨානතොව.ඵකන්ති ඵකංසලාකං.වත්තබ්බන්ති සලාකදායකෙන වත්තබ්බං.

හික්ඛු ගතානි සම්බන්ධො.තත්ථානිඅඤ්ඤස්මිං විහාරෙ. මහාථෙරොපි ගච්ඡතීති සම්බන්ධො. ගතවිහාරෙ අභුඤ්ජිත්වාවගොචරගාමං අනුප්පත්තෙහිහික්ඛුහි පත්තා න දාතබ්බාති යොජනා.විහාරට්ඨකං හත්තන්ති විහාරෙ ධීතං හත්තං.

පක්ඛිකහත්තාදිකථා

යන්ති හත්තං දියාතීති සම්බන්ධො.වාතුද්දසිපඤ්චද්දසිපඤ්චමීඅට්ඨමීති අභිලක්ඛිතෙසුනි යොජනා.කම්මප්පසුතෙහීති කම්මුපවයෙහි. ඉමෙහි පායෙහි පක්ඛෙසු දාතබ්බංපක්ඛිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.තන්ති පක්ඛිකහත්තං. “හොතී”ති පදෙ වුත්තකත්තා, “ගාහෙත්වා”ති පදෙ ධාතුකම්මං, “භුඤ්ජිතබ්බ”න්ති පදෙ වුත්තකම්මං.සබ්බෙසන්ති හික්ඛුනං.යෙසන්තිහික්ඛුනං.මන්දානි අප්පා.තන්තිසලාකහත්තං.පණිතං දෙන්තීති පණිතං කත්වා දෙන්ති.ලුඛහත්තන්ති අසිනිද්ධහත්තං.

විනයපිටකේ

පාවිතාදියොජනා

චූළවග්ගයොජනා

යං භත්තං අත්තනා භුඤ්ජති, තදෙව දියාතීති යොජනා.
 ඉමිනාඋපොසංථො දාතබ්බංඋපොසංථිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.උපොසංථති
 උපොසංථදිවසෙ. එත්ථ ච පඤ්චද්දසියං සචෙ දායකා “පක්ඛික”න්ති වත්වා
 දෙන්ති, පක්ඛිකං නාම. අථ “උපොසංථික”න්ති වත්වා දෙන්ති,
 උපොසංථිකංනාමාති විසෙසො.පාටිපදෙති
 පාටිපදදිවසෙ.උපොසංථකම්මෙනාති උපොසංථකම්මෙන හෙතුභූතෙන.
 “පාටිපදෙදියානකදාන”න්ති ඉමිනා පාටිපදෙ
 දාතබ්බංපාටිපදිකන්තිවචනත්ථං දස්සෙති.තම්පි උභයන්ති
 උපොසංථිකපාටිපදිකවසෙනඋභයම්පි තං භත්තං.ඉති ඉමානීති එත්ථ
 ඉමසද්දෙනඉතිසද්දස්ස ඉමසද්දත්ථභාවො දස්සිතො
 භොති.සත්තපිභත්තානීති ඉමස්මිං සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ ආගතාති
 සඬ්ඝභත්තාදීති සත්තපිභත්තාති.

අපරානිපි වත්තාරි භත්තානීති සම්බන්ධො.තත්ථාති වතුසු භත්තෙසු.
 “ආගන්තුකානං දින්න”න්තිආදිනාආගන්තුකභත්තන්ති පදස්ස
 වතුත්ථිමජ්ඣෙකොලොපසමාසං දස්සෙති.අඤ්ඤත්ථ පන “ආගන්තුකස්ස
 අත්ථාය ආහත”න්තිආදිනා ඡට්ඨිමජ්ඣෙකොලොපසමාසංදස්සෙති.එත්ථාති
 වතුසුභත්තෙසු.සබ්බෙසන්ති භික්ඛූනං. එකො ආගන්තුකො
 නිසිදතීතිසම්බන්ධො.තෙනාති පයමආගන්තුකෙන.

යොතිආගන්තුකො.ආගන්ත්වාපීති පිසද්දො ගරහත්ථො, පච්ඡා පන
 පගෙවාතිඅත්ථො. තෙන ගණ්හිතබ්බන්ති යොජනා. “ආගතදිවසෙයෙවා”ති
 ඉමිනා න දුතියදිවසාදීසුභුඤ්ජිතබ්බන්ති දස්සෙති.

කත්ථචීති කිඤ්චි යානං.තන්ති ආගන්තුකභත්තං.නිබන්ධාපිතන්තිනිවචං
 යපිතං.අසනසාලායන්ති අන්තොගාමෙ අසනසාලායං.අසතීති අසන්තෙසු.

ආවාසිකොපීති පිසද්දො න ගම්කොයෙවාතිදස්සෙති. යථා
 ආගන්තුකභත්තං ද්වෙ වා තීණි වා සත්ත වා දිවසාති ලබ්භති, එවං
 ඉදංගමියභත්තං න ලබ්භතීති යොජනා.පන්ථන්ති මග්ගං.රුන්ධන්තීති
 පිදහන්ති. උදකං වා රුන්ධතීති සම්බන්ධො.එතෙ උපද්දවෙති වොරාදයො
 එතෙ උපද්දවෙ.ඔඩ්චෙත්වාති යපෙත්වා.

එතස්සාති මහාගිලානස්ස. පුනඑතස්සාති අනාගතස්ස
 මහාගිලානස්ස.සප්පායභොජනන්ති ගිලානානං
 සප්පායභොජනං.මිස්සකයාගුන්ති නානාතණ්ඩුලෙ මිස්සෙත්වා පචිතං
 යාගුං.න කුප්පතීති න විකාරං කරොති.

ඉදම්පීති ගිලානුපට්ඨාකභත්තම්පි.තත්ථාති තස්මිං
 කුලෙ.අස්සාතිගිලානස්ස.එවං දින්නානීති එවං වක්ඛමානනායෙන
 දින්නානිභොන්ති.පිණ්ඩපාතිකානම්පි වට්ටතීති

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
 “හික්බ”න්තිකප්පියවොහාරෙන වුත්තත්තා පිණ්ඩපාතිකානම්පි
 වට්ටති.නවට්ටති “හත්ත”න්ති අකප්පියවොහාරෙන වුත්තත්තා න
 වට්ටති.

අපරානිපි තිණි හත්තානීති සම්බන්ධො.තත්ථානි තිසු
 හත්තෙසු.ධුරහත්තන්තිඵත්ථ ධුරසද්දස්ස ධුවසද්දෙන අත්ථතො සදිසත්තා
 නිව්චත්ථොති ආහ “නිව්චහත්තංවුච්චති”ති.තන්ති ධුරහත්තං.තත්ථානි
 දුට්ඨෙසු. “සඬ්ඨිකෙ”ති පාඨසෙසො
 යොජෙතබ්බො.පුග්ගලිකෙපීතිපිසද්දො “සඬ්ඨිකෙ”තිපදං
 අපෙක්ඛති.පච්ඡාති පයමං “හික්බං ගණ්හථා”තිවුත්තවචනතො,
 වුත්තවචනස්ස වා පරං.

කුට්ඨිකත්ථා දාතබ්බං හත්තංකුට්ඨහත්තන්ති දස්සෙන්නො ආහ
 “කුට්ඨහත්තං නාමා”තිආදි.යන්ති හත්තං, නිබන්ධාපිතන්ති සම්බන්ධො,
 සෙනාසනවාසිනොහික්ඛුති සම්බන්ධො.යං පනාති හත්තං පන,
 දින්නන්තිසම්බන්ධො.තස්සෙවති පුග්ගලස්සෙව.තස්මීන්ති පුග්ගලෙ.

වාරෙන, වාරං ගහෙත්ථා වා දින්නං හත්තංවාරහත්තන්ති දස්සෙන්නො
 ආහ “වාරහත්තං නාමා”තිආදි.තම්පීති වාරහත්තම්පි. නිගමනවසෙන
 සම්පිණ්ඩෙත්ථාදස්සෙන්නො ආහ“ඉති ඉමානි වා”තිආදි.

අට්ඨකථායන්ති මහාඅට්ඨකථායං, වුත්තානීති සම්බන්ධො.තත්ථානි
 චතුසු හත්තෙසු. විහාරෙඋප්පන්නං හත්තංවිහාරහත්තන්ති දස්සෙන්නො ආහ
 “විහාරහත්තං නාමා”තිආදි.තනුප්පාදහත්තන්ති තස්මිංවිහාරෙ
 දින්නබ්බත්තවත්ථුආදීහි උප්පාදහත්තං.තන්තිවිහාරහත්තං.යථාති
 යෙනාකාරෙන, පටිග්ගහියමානෙතිසම්බන්ධො. අට්ඨන්තං සමුහො, අට්ඨ
 පරිමාණානි යස්සාති වාඅට්ඨකො,තස්ස දින්නං හත්තං අට්ඨකහත්තං.
 ඵචංචතුක්කහත්තන්ති ඵත්ථාපි. තමෙවත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “අට්ඨන්තං
 හික්ඛුනං දෙමා”තිආදි.මහාහිසඬ්ඨාරිකෙනාතිසබ්බිනොනීතාදීහි මහන්තො
 අහිසඬ්ඨාරො මහාහිසඬ්ඨාරො, සො ඵතස්ස අත්ථිතිමහාහිසඬ්ඨාරිකො,
 තෙන අතිරසකපුටෙන පත්තෙ පක්ඛිපිත්ථාති සම්බන්ධො.
 “ථකෙත්ථාදින්න”න්ති ඉමිනා ගුහිත්ථා
 දාතබ්බංගුළ්භකං,තමෙවහත්තංගුළ්භකහත්තන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.

ඉධාති ඉමස්මිං ලොකෙ. ඵකච්චෙ මනුස්සාදෙන්තීති සම්බන්ධො.
 “හික්ඛුපරිච්ඡෙදජානනත්ථං ගුළකෙ දෙන්ති”ති ඉමිනා ගුළකෙනහික්ඛු
 ගණෙත්ථා දාතබ්බං හත්තංගුළකහත්තන්ති වචනත්ථංදස්සෙති. ඵත්ථ ච
 පුරිමනයෙ ළකාරෙ හකාරසංයොගො අත්ථි, පච්ඡිමනයෙ නත්ථිතිදට්ඨබ්බං.
 ගුළපිණ්ඩගණනාය හික්ඛුගණනං ජානාති.ඉතීතිආදිනිගමනං. විවරහාජනීයං
 වුත්තන්ති සම්බන්ධො.

සබ්බිආදීසු හෙසජ්ජෙසුති නිද්ධාරණෙහුම්මං, “සබ්බිස්සා”ති පදං “කුම්භසතම්පි”ති පදෙ නිස්සිතසම්බන්ධො.

පච්ඡාආගතානං දාතබ්බමෙවාති දුතියභාගෙ අදාතබ්බෙයෙව පච්ඡා ආගතානං දාතබ්බමෙව. සබ්බසන්නිපාතට්ඨානෙයෙවාති සබ්බෙසංභික්ඛුනං සන්නිපාතට්ඨානෙව. භාජනීයහණ්ඩං නාම භාජනට්ඨානං සම්පත්තස්සෙවපාපුණාති, න අසම්පත්තස්ස. සබ්බසන්නිපාතට්ඨානෙ ව යෙහුයොන සම්පත්තො හොති, තෙන චුත්තං “සබ්බසන්නිපාතට්ඨානෙයෙව”ති.

යථාධීනංයෙවාති කිඤ්චි අභාජෙත්වායථාධීනංයෙව. “දුග්ගහිත”න්ති වත්වා තදත්ථං දස්සෙත්තො ආහ “තං ගතගතට්ඨානෙසඬ්ඝිකමෙව හොති”ති. ආවජ්ජෙත්වාති පරිණාමෙත්වා. තම්පිති ටාලකෙපක්ඛිත්තං සබ්බිම්පි. ටීනන්ති සනභාවෙන තිට්ඨතීති ටීනං, සනන්ති චුත්තං හොති. චුත්තපරිච්ඡෙදතොති “දස භික්ඛු, දසෙව වසබ්බිකුම්භා”ති චුත්තපරිච්ඡෙදතො.

ගාථායංපාළින්ති විනයපාළිං. අට්ඨකථඤ්චෙවාති තස්සා අට්ඨකථඤ්චෙව. විවක්ඛණොති විවිධං අත්ථං වක්ඛති පස්සතීති විවක්ඛණො. එවන්ති යථාචුත්තනයෙන. තත්ත්වං යොජනා — එවං විවක්ඛණො භික්ඛුපාළිං, අට්ඨකථඤ්චෙව ඔලොකෙත්වා අප්පමත්තොව හුත්වා සඬ්ඝිකෙ පච්චයෙහාජයෙති.

ඉති පච්චයභාජනීයකථාය යොජනා සමත්තා.

උපඬ්ඪභාගොති භික්ඛුනං ලද්ධභාගතො උපඬ්ඪො භාගො. සෙසං සුච්ඤ්ඤායාමෙව.

ඉති සෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

7. සඬ්ඝහෙදකක්ඛන්ධකං.

ජසකාපබ්බජ්ජාකථා

330. සඬ්ඝහෙදකක්ඛන්ධකෙ අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතාති එත්ථ අභිපුබ්බො ඤාතසද්දො පාකට්ඨොති ආහ “පාකට්ඨා පාකට්ඨා”ති. කාළදායිජ්ජහුතයොති කාළදායිආදයො. පරිවාරෙහි සද්ධිං දස දුතා වඅඤ්ඤෙ ව බහු ජනා සකාසකුමාරා නාමාති යොජනා. අම්මහෙසුති සකාසකුලසඬ්ඛාතෙසු අම්මහෙසු, නිද්ධාරණෙ හුම්මං. ඉම්නා පාඨසෙසංදස්සෙති. “කුලතො”ති ඉම්නා “කුලා”ති එත්ථ නිස්සක්කත්ථෙ නිස්සක්කවචනන්ති දස්සෙති. සරාචාසත්ථන්ති එත්ථ සරෙ ආවසන්තානං මනුස්සානං කිච්චන්තිදස්සෙත්තො ආහ “සරාචාසෙ ය”න්ති ආදි. තත්ථයන්ති යං කිඤ්චි. උදකං නින්තෙනබ්බන්ති එත්ථ උදකං

නීහරිත්වානෙතබ්බං අපනෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ “යථා උදකං සබ්බට්ඨානෙසු සුසං භොති”ති.සුසන්ති සුක්ඛං.තිණානීතිසස්සද්දසකානි තිණානි. “උද්ධරිතබ්බානී”ති ඉමිනානිද්ධාපෙතබ්බන්ති එත්ථ ධුමාතුයා පස්ථොටනධංසනත්ථෙ දස්සෙති. භුසාති සස්සනාලදණ්ඩා, තෙහි මිස්සාපලාලාභුසිකා. ඔච්ඡුණාපෙතබ්බන්ති එත්ථ චුණධාතුයාඅවකිරණත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “අපනෙතබ්බ”න්ති.ත්වඤ්ඤෙවසරාවාසත්ථෙත උපජානාති එත්ථසරාවාසත්ථෙතාතිඋපයොගත්ථෙ කරණවචනං.උපජානාති උපත්තුපසග්ගොධාත්වත්ථානුවත්තකො, හිවිහත්ති ව ලොපො භොති, තෙන චුත්තං “ත්වඤ්ඤෙවසරාවාසත්ථං ජානාහී”ති.අහන්ති හද්දියකුමාරනාමකො අහං.තයාති අනුරුද්ධකුමාරනාමකෙන තයා. “සද්ධිංපබ්බජිස්සාමී”ති ඉමිනා පාඨසෙසං දස්සෙති.සෙසන්ති “සද්ධිං පබ්බජිස්සාමී”ති වචනං.

331. නිජ්ජාතිතාති එත්ථ නික්ඛමිත්වා ගමාපිතාති දස්සෙන්තො ආහ “නික්ඛාමිතා”ති.මානස්සිනොති එත්ථ මානං සයන්තිනිස්සයන්තිති මානස්සිනොති දස්සෙන්තො ආහ “මානස්සයිනො”ති.

332. යස්සන්තරතො න සන්ති කොපාති එත්ථ අන්තරසද්දො විත්තවාචකො, තොපච්චයො ව සත්තමාත්ථවාචකොති දස්සෙන්තො ආහ “යස්ස විත්තෙ”ති. කස්මා කොපාන සන්තීති ආහ “තතියමග්ගෙන සමුහතත්තා”ති. අනාගාමිමග්ගෙන දොසස්ස සමුහතත්තායස්ස බිණ්ණාසවස්ස විත්තෙ කොපා න සන්තීති අධිජ්ජායො.ඉතිහවාහවතඤ්ඤ වීතිවත්තොති එත්ථ අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “යස්මා පනා”තිආදි.තත්ථ යස්මා පන චුච්චති, තස්මා එවමත්ථො දට්ඨබ්බොති යොජනා. විහවොති පාපං චුච්චතීති සම්බන්ධො. නනු පාළියං “විහවො”තිනත්ථී, “අහවො”ති එව අත්ථී, අථ කස්මා “විහවොති අහවො”ති චුත්තන්ති ආහ “විහවොති ව අහවොති ව අත්ථොතො එකමෙවා”ති. ඉමිනා සද්දතොයෙව නානන්ති දස්සෙති. යාඨසා හවාහවතා චුච්චතීති සම්බන්ධො. “අනෙකජ්ජකාරා”ති ඉමිනා ඉතිසද්දස්සපකාරත්ථං දස්සෙති. චතුහිපි මග්ගෙහි වීතිවත්තොති සම්බන්ධො.තස්සාති බිණ්ණාසවස්ස.

333. අහිමෙබ්බලිකාති මෙබ්බා විය මෙබ්බලිකා, අහිමෙව මෙබ්බලිකා අහිමෙබ්බලිකා.තමෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “අහිං කට්ඨං බන්ධිත්වා”ති.

334. සම්මන්තනීති එත්ථ “සම්මානෙතී”ති චුරාදිගණිකධාතුවසෙනවත්තබ්බෙ දිවාදිගණිකධාතුවසෙන චුත්තන්ති දස්සෙන්තො ආහ “සම්මානෙතී”ති.අවිත්තෙයොහි හි පාළිනෙයො.සම්මානෙතීති සම්මානං කරොති.යන්ති කම්මං.සොති සත්ථා. ඉමිනායං තුමොති එත්ථතුමොතිරුළුහිසද්දො ඉධ “සො”ති සබ්බනාමසද්දෙන සදිසත්ථොති දස්සෙති.

පකාසනීයකම්මාදිකථා

336.

“බෙළසදිසා”තිඉමිනා

මිච්ඡාජීවෙන

උප්පන්නපච්චයානංසදිසුපවාරෙන බෙළභාවං දස්සෙති. තස්මා බෙළා වියාතිබෙළො,මිච්ඡාජීවපච්චයා, බෙළෙ අසති භක්ඛති අප්ඤ්ඤාහරතීතිබෙළාසකොති වචනත්ථො කාතබ්බො. එතරහි පාළියං, අට්ඨකථායඤ්ථ“බෙළාපකස්සා”ති ඔට්ඨපෙන පයමක්ඛරෙන පායො අත්ථි.

340.

පත්ථද්ධෙතාති එත්ථ භූසො ථද්ධො පත්ථද්ධො, බාළ්භථද්ධොතිඅත්ථො. තෙන වුත්තං

“නිච්චලෙනා”ති.පොත්ථකරුපසදිසෙනාතිඑත්ථ පොත්ථකරුපං නාම වත්ථදන්තාදිමයං, තෙන සදිසො පොත්ථකරුපසදිසො, තෙන.

342.

රාජඤ්ඤාතකානාමාතිඑත්ථ රඤ්ඤා ජානියන්ති “අම්භාකං ගරු”තිරාජඤ්ඤාතා,තෙයෙවරාජඤ්ඤාතාති අත්ථො දට්ඨබ්බො. තදන්ථං අධිප්පායෙනදස්සන්තො ආහ “රාජා අම්භෙ ජානාති”තිආදි.පහට්ඨකණ්ණවාලොති පහට්ඨො කණ්ණො ව වාලො ව එතස්සාතිපහට්ඨකණ්ණවාලො.බන්ධනිච්චලෙති රජ්ජුවල්ලිහි බන්ධොවිය නිච්චලෙ, පහට්ඨකණ්ණවාලෙති සම්බන්ධො. “කත්වා”ති ඉමිනා “අභිධාචී”ති පදෙකිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති.

දුක්ඛඤ්ඨි

කුඤ්ජර

නාගමාසදොති

එත්ථකුඤ්ජරසද්දස්ස

ආමන්තනපදභාවං ආවිකරොන්තො ආහ “භො කුඤ්ජරා”ති. නාගසද්දස්සඅභිනාගහත්ථිනාගෙසු පවත්තනතො වුත්තං “බුද්ධනාග”න්ති.ආසදොති පදස්ස ආකොධෙන සදනං උපගමනං ආසදොති දස්සන්තො ආහ “වධකචිත්තෙන උපගමනං නාමා”ති.දුක්ඛන්ති එතරහි වආයතිඤ්ථ දුක්ඛකාරණං.දුක්ඛං හීති හිසද්දො පදපුරණමත්තං, අථ වා දුක්ඛමෙවාති අත්ථො. “බුද්ධනාගං සාතකස්සා”ති ඉමිනා නාගං හනතීතිනාගහතොති වචනත්ථං දස්සෙති.

පටිකුටියොව

ඔසක්කීති

එත්ථ

තථාගතස්සපටිමුඛං

කුටෙන ගමනමෙතස්සාතිපටිකුටියො,පටිකුටියො එවහුත්වා ඔසක්කීති දස්සන්තො ආහ “තථාගතාහිමුඛොයෙව පිට්ඨිමෙහි පාදෙහිඔසක්කී”ති. “න ජානාති”ති ඉමිනා ලක්ඛ දස්සනභිකෙසුති ධාතුපායෙසු (පාණිනී 1539 සද්දනීතිධාතුමාලායං 18 දකාරන්තධාතු) වුත්තෙසු අත්ථෙසු ඉධ දස්සනත්ථොතිදස්සෙති.න ලක්ඛිතබ්බොති අඤ්ඤෙහි සප්පුරිසෙහි නලක්ඛිතබ්බොති අත්ථො. එත්ථ ණාපච්චයො කත්තුකම්මෙසු හොති, යකාරස්ස කකාරංකත්වාඅලක්ඛිකොති වුත්තං.

343.

“භුඤ්ජිතබ්බභොජන”න්තිඉමිනාතිකභොජනන්ති

එත්ථ

යුපච්චයස්ස කම්මත්ථභාවං දස්සෙති.තන්ති තිකභොජනං.යථාධම්මොති “ගණභොජනෙපාවිත්තිය”න්ති (පාටි. 209) වුත්තාය මාතිකාවිහඪගපාළියා

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
අනුරූපං. පඤ්චවත්ථුයාවනකථාති පඤ්ච වත්ථුනියාවනස්ස
කථා.ආයුකප්පන්ති අවිචිමහානිරයෙ ආයුකප්පංසන්ධාය වුත්තං.
අවිචිමහානිරයෙ ආයුකප්පො නාම එකො
අන්තරකප්පොතිජිනාලඬිකාරටිකාදීසු (මි. ප. 4.1.3; කථා. අට්ඨ. 654-657;
ඉතිවු. අට්ඨ. 18; සාරත්ථ. ටී. වුළුවග්ග 3.343; අ. නි. ටී. 3.662) වුත්තො.
“එකොඅසඬ්ඛොයායකප්පො”ති සම්මොහවිනොදනාදීසු (විහ. අට්ඨ. 809;
ම. නි. අට්ඨ. 3.128; වි. වි. ටී. 1.410; වජිර. ටී. පාරාජිකණ්ඩ 410)
වුත්තො.සෙට්ඨං පුඤ්ඤන්ති මහන්තං පුඤ්ඤං. ඉමිනාබ්‍රහංපුඤ්ඤන්ති
බ්‍රහසද්දො මහන්තත්ථොති දස්සෙති. බ්‍රහවුද්ධියන්ති ධාතුපාඨෙසු (පාණිනී
735; සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 හකාරන්තධාතු)වුත්තත්තා බ්‍රහසද්දො
මහන්තවාචකො හොති. බ්‍රහධාතුතො අපච්චයං කත්වා“බ්‍රහා”තිපි, මපච්චයං
කත්වා “බ්‍රහ්මා”තිපි පාඨො අත්ථි.ආයුකප්පමෙවාති සග්ගෙසු
ආයුකප්පමෙව.

සඬ්ඛහෙදකථා

344. සොති දෙවදත්තො, ගතො කිරාති සම්බන්ධො.තත්ථෙට්ඨාති
විහාරසීමායමෙව.ආවෙණිකන්තිහික්ඛුසඬ්ඛතො ආවෙණිකං.

345. ආගිලායතීති එත්ථ ආත්‍යුපසග්ගො අභිභවනත්ථො,
ගිලොධාතුබාධනත්ථොති ආහ “වෙදනාභිභූතා බාධතී”ති.තන්ති
පිට්ඨිං.පරස්ස විත්තං ආදිසිත්වා දෙසයති එතායාතිආදෙසනා,සා
එවපාටිභාරියංආදෙසනාපාටිභාරියං. අනුසාසති
එතායාතිඅනුසාසතී,ඉමමෙවත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “එවම්පි තෙ”තිආදි.

346. මමානුක්ඛිබන්ති එත්ථ අනුත්‍යුපසග්ගො අනුකිරියත්ථො
කරධාතුඅන්තපච්චයො ගච්ඡන්තාදිගණොති දස්සෙන්නො ආහ
“මමානුකිරියං කුරුමානො”ති. “දුක්ඛිතො”ති ඉමිනාකපණොති එත්ථ
කපධාතු හිංසනත්ථොතිදස්සෙති.මහාවරාහස්සාති වරාහසද්දස්ස
සුකරත්ථංපටික්ඛිපන්නො ආහ “මහානාගස්සා”ති. “පථවි”ත්ති
ඉමිනාමහිංවිකුඛිබන්තොති එත්ථ මහිසද්දස්ස එවංනාමකං
මහානදිංපටික්ඛිපති. “පදාලෙන්තස්සා”ති ඉමිනා
කරධාතුයාවිත්‍යුපසග්ගවසෙන පදාලනත්ථං දස්සෙති.හිසංසසමානස්සාති
එත්ථ මානසද්දොකත්ථොති ආහ “හිසං
සසන්තස්සා”ති.සසන්තස්සාතිහක්ඛන්තස්ස. නදීනාමකං තං
පොක්ඛරණීන්ති යොජනා. ඉමිනානදීසුජග්ගතොති එත්ථ නදී නාම
පොක්ඛරණීති දස්සෙති.ජග්ගතොති හත්ථියුථං පාලෙන්තස්ස.

347. “සුතාතිසොතා”ති ඉමිනා පාළියා ද්විධාභාවං දස්සෙති.
“නිස්සන්දෙහො”ති ඉමිනාඅසන්දිද්ධොති එත්ථ දිහධාතුං දස්සෙති,
දිසධාතුංනිවත්තෙති.

350. බුද්ධසහස්සෙනපීති පිසද්දො ගරහත්ථො, පගෙව ඵකෙන බුද්ධෙනාතිදස්සෙති.

“සත්තො”ති ඉමිනා කොවිසද්දස්ස පධානපදං දස්සෙති. අට්ඨාති ආත්මානපදස්ස අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “ධීතො”ති. දෙවදත්තොති මෙ සුතන්ති ඵත්ථ “මෙ”ති පදං භගවත්තං සන්ධාය වුත්තන්ති ආහ “භගවතා”ති. තදෙවාති සුතමෙව. ඉදන්ති “දෙවදත්තොති මෙ සුත”න්ති වචනං. අනුචිනාතීති අනුවච්චෙති. “පත්වා”ති ඉමිනා ආසජ්ජනන්ති ඵත්ථ සද්ධාතුයා ගත්තත්ථං, කිරියාවිසෙසනඤ්චදස්සෙති. අවිචිතිරයං පත්තොති ඵත්ථ ඉදාති න දෙවදත්තො අවිචිතිරයං පත්තො හොති, ආයතිං පන අවිචිතිරයෙ අවස්සම්භාවියත්තා “අවිචිතිරයං පත්තො”ති වුත්තන්ති ආහ “ආසංසායං අතීතවචන”න්ති. ආසංසායන්ති අවස්සම්භාවියත්ථො. හෙස්මා හි උදධි මහාති ඵත්ථ හෙස්මාසද්දො භයානකපරියායොති ආහ “භයානකො”ති.

උපාලිපඤ්ඤාකථා

351. ඵකතොති ඵත්ථ තොපච්චයස්ස සත්තමාත්ථො පවත්තභාවං දස්සෙන්නො ආහ “ධම්මවාදීපක්ඛෙ”ති. “අනුනයන්තො”ති ඉමිනා අනුස්සාවෙතීති ඵත්ථ අනුසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. අනුනයන්තොති පුනස්පුනං නයන්තො. සාවනාකාරං දස්සෙන්නො ආහ “න තුම්භාකං යෙවා”ති ආදි. අයං අධම්මො වා අයං අවිනයො වා ඉදං අසත්ථුසාසනං වා යදි භවෙය්‍යාති යොජනා. “බොධෙතී”ති ඉමිනා සාවෙතීති ඵත්ථ සුධාතුයා අත්ථං දස්සෙති. “අනුස්සාවෙත්වා”ති ඉමිනා “අනුස්සාවෙති, සලාකං ගාහෙතී”ති ඵත්ථ අනුස්සාවනකිරියා පුබ්බභාගෙපවත්තා, සලාකග්ගාහකිරියා පච්ඡාභාගෙති දස්සෙති.

ඵත්තාවතාති ඵත්තකෙන අනුස්සාවනසලාකග්ගාහමත්තෙන. න පන සඬ්ඝො හින්තො හොති, අනුස්සාවෙත්වා සලාකං ගාහෙත්වා ආවෙණිකං සඬ්ඝකම්මෙ කතෙයෙව සඬ්ඝො හින්තො හොතීති අධිජ්ජායො.

ඵත්ථ යත්වා කස්සපි වොදකස්ස අනුයොගො සියාති යොජනා. කිත්තිසියාති ආහ “ඵචං දෙවදත්තො”ති ආදි. තත්ථ ඵචන්ති පකතත්තෙසඬ්ඝෙ හින්දෙ සතීති අත්ථො. කථන්ති කෙනාකාරෙන. පුනකථන්ති කස්මා කාරණං. රඤ්ඤොති අජාතසත්තුරඤ්ඤො, කාරිතකම්මං. “සාතාපිතත්තා”ති බිම්බිසාරරාජානං සාතාපිතත්තා. තත්ථාති “හික්ඛු බොඋපාලි”ති ආදිවචනෙ, යත්වා පරිහාරං වදාමාති යොජනා. විරද්ධත්තාති විරාධිතත්තා. තමත්ථං විත්ථා රෙන්නො ආහ “තෙනහී”ති ආදි. තත්ථ තෙන හීති උයොජනත්ථො නිපාතො. ඵචඤ්ඤිති ඵචමෙව. තස්සාති දෙවදත්තස්ස. කුමාරො පනාති අජාතසත්තුකුමාරො පන,

කතමත්තෙයෙව න චුත්තාතිසම්බන්ධො.තස්සාති දෙවදත්තස්ස.තස්මාති යස්මා සඬ්ඝහෙදතො පුබ්බෙ රුහිතුප්පාදකම්මංකරොත්තස්සාපි පච්ඡා අභබ්බහාවො රොපිතො, තස්මා.

හෙදකරවත්ථුසු එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.ධම්මාධම්මාදීනං සුත්තන්තවිනයපරියායෙන විසෙසං දස්සෙත්තො ආභ “සුත්තන්තපරියායෙනා” තිආදි. තත්ථසුත්තන්තපරියායෙනාතිසුත්තන්තදෙසනාය, සුත්තන්තදෙසනානායතොති චුත්තං හොති.තථාති තතො අඤ්ඤථා.

තත්ථාතිද්විසුධම්මාධම්මෙසු.එවං අම්භාකන්ති එවං කරියමානෙ අම්භාකං.එවං සුත්තන්තපරියායෙන ධම්මාධම්මානං විසෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි විනයපරියායෙන තෙසංතං දස්සෙත්තො ආභ “විනයපරියායෙන පනා” තිආදි. භූතෙන වත්ථුනා කාතබ්බන්තිසම්බන්ධො. එවං “අභූතෙන වත්ථුනා” ති එත්ථාපි.

එවං ද්විත්තං පරියායානං වසෙන ධම්මාධම්මදුකස්ස විසෙසංදස්සෙත්වා ඉදානි විනයාචිනයදුකස්ස විසෙසං දස්සෙත්තො ආභ “සුත්තන්තපරියායෙනා” තිආදි. තත්ථ සුත්තන්තනායෙන රාගාදයොවිනෙතිතිවිනයො,විනයනායෙන කායං වාචං විනෙතිතිවිනයොති වචනත්ථො කාතබ්බො.

එවං ද්විත්තං පරියායානං වසෙන විනයාචිනයදුකස්ස විසෙසංදස්සෙත්වා ඉදානි භාසිතාභාසිතදුකස්ස විසෙසං දස්සෙත්තො ආභ “සුත්තන්තපරියායෙනවත්තාරො සතිපට්ඨානා” තිආදි. තත්ථ “අට්ඨඨගිකො මග්ගො” ති ඉදං වචනං තථාගතෙනභාසිතං ලපිතන්ති යොජනා.

එවං ද්විත්තං පරියායානං වසෙන භාසිතාභාසිතදුකස්ස විසෙසංදස්සෙත්වා ඉදානි ආචිණ්ණානාචිණ්ණදුකස්ස විසෙසං දස්සෙත්තො ආභ “සුත්තන්තපරියායෙන දෙවසික” තිතිආදි. තත්ථ “දෙවසික” තිති පදං “සමාපජ්ජනං, වොලොකන” තිති තිසුයෙව පදෙසු යොජෙතබ්බං.අට්ඨුප්පත්තිවසෙනාති කාරණුප්පත්තිවසෙන. කාරණඤ්ඤි අරති එලංචතස්මාතිඅත්ථොති වුව්වති, අත්ථස්ස උප්පත්තිඅත්ථුප්පත්ති, සායෙව අට්ඨුප්පත්ති ත්ථකාරස්ස ට්ඨකාරං කත්වා, අට්ඨුප්පත්තියා වසො අට්ඨුප්පත්තිවසො, තෙන. ඉදං පදං “සුත්තන්තදෙසනාජාතකකථා” ති ද්විතිපි පදෙහි යොජෙතබ්බං.ඉදන්තිඑලසමාපත්තිසමාපජ්ජනාදි.ආචිණ්ණන්ති ආ බන්ධිතං, පුනස්පුනං වා උපවිතං වඬ්ඨිතං, පගුණං වා.වාරියපක්කමනන්ති වාරියත්ථං පක්කමනං.

එවංද්විත්තං පරියායානං වසෙන ආවිණිණානා විණිණදුක්ඛස්ස විසෙසං දස්සෙත්වා ඉදානි පඤ්ඤත්තදුක්ඛස්ස විසෙසංදස්සෙත්තො ආහ “සුත්තන්තපරියායෙන වත්තාරො සතිපට්ඨානා” තිආදි. තංභාසිතාභාසිතදුක්ඛසදිසමෙව. එවං ද්විත්තං සුත්තන්තවිනයපරියායානං වසෙන පඤ්චන්තංදුක්ඛානං විසෙසො දස්සිතො.

ආපත්තානාපත්තිදුක්ඛෙ “න මොවනාධිප්පායස්සා” ති පාඨස්ස අනන්තරෙ පච්ඡිමවාකො යිතො ආදිසද්දො ආනෙතබ්බො. ඉති ආදිනා නයෙනාති හි අත්ථො. තත්ථ තත්ථාති තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ. ඉදං පදං පච්ඡිමවාකොපි අනුවත්තෙතබ්බං.

ලහුකගරුකදුක්ඛෙ පඤ්චාපත්තික්ඛන්ධාති පුල්ලව්වය පාවිත්තිය පාටිදෙස තී යදුක්කට්ඨබ්භාසිතවසෙන පඤ්ච ආපත්තිරාසයො. ද්වෙ ආපත්තික්ඛන්ධාති පාරාජිකසඬ්ඝාදිසෙසවසෙන ද්වෙ ආපත්තිරාසයො.

සාවසෙසානා වසෙසදුක්ඛෙ ඡ ආපත්තික්ඛන්ධාති පාරාජිකාපත්තිතො අවසෙසාඡ ආපත්තිරාසයො.

දුට්ඨුල්ලාදුට්ඨුල්ලදුක්ඛෙ ලහුකගරුකදුක්ඛසදිසමෙව. අයං පන විසෙසො — ගරුකාපත්තිදුට්ඨුල්ලානාම, ලහුකාපත්තිඅදුට්ඨුල්ලානාමාති එවං විනයපරියායවසෙනෙව චතුත්තං දුක්ඛානං විසෙසො දස්සිතො.

එත්ථාති “අධම්මං ධම්මොතිදීපෙන්නී” තිආදිවචනෙ. චතුත්තං සඬ්ඝකම්මානන්ති අපලොකනාදිවසෙන චතුත්තං සඬ්ඝකම්මානං. කරොන්තෙහි හෙතුභූතෙහි, හෙත්ථත්ථෙ චෙතං කරණචචනං.

තත්ථාති “තෙ ඉමෙහී” තිආදිවචනෙ. අපකස්සන්තීති එත්ථ කසධාතුස්ස ගත්තත්ථං දස්සෙත්තො ආහ “පරිසං ආකඬ්ඪන්තී” ති. විජටෙන්තීති විජටං කරොන්තී, විසුං කරොන්තීති අත්ථො. එකමන්තං උස්සාදෙන්තීති එකස්මිං අන්තෙ උස්සදං කරොන්තී. අවපකස්සන්තීති එත්ථද්විත්තං උපසග්ගානං වසෙන අතිවියත්ථො දට්ඨබ්බොති ආහ “අති වියආකඬ්ඪන්තී” ති. අතිවියත්ථං ආවිකරොන්තො ආහ “යථා විසංසට්ඨාවහොන්තී, එවං කරොන්තී” ති. යථාතියෙනාකාරෙන කරියමානෙති සම්බන්ධො. “විසු”න්ති ඉමිනා ආවෙණිසද්දො “විසු”න්ති අත්ථවාචකො අනිස්ථන්ත පාටිපදිකොති දස්සෙති. චත්ථුසුති හෙදකරචත්ථුසු. ඉමං ගණ්හථාති ඉමං වාදං ගණ්හථ. විසුන්ති ආවෙණිං. ඉමස්මිං බන්ධකෙ චුත්තචචනං පරිවාරපාළියා සංසන්දෙන්තො ආහ “පරිවාරෙ පනා” තිආදි. තත්ථ පඤ්චහි ආකාරෙහිති “කම්මෙන උද්දෙසෙන වොහරන්තො අනුස්සාවනෙන සලාකග්ගාහෙනා” ති (පරි. 458) එවං පඤ්චහි කාරණෙහි. තස්සාති පරිවාරෙ චුත්තචචනස්ස. ඉධාති ඉමස්මිං සඬ්ඝහෙදකක්ඛන්ධකෙ, චුත්තෙන ඉමිනා

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා සඬ්ඝභෙදලක්ඛණෙනාති යොජනා. “අත්ථතො නානාකරණං නත්ථී”ති ඉමිනා සද්දතො නානාකරණං අත්ථීති දීපෙනි.අස්සාති සඬ්ඝභෙදලක්ඛණස්ස. තං පන නානාකරණාභාවන්ති යොජනා.තත්ථෙථාති පරිවාරෙ එව.සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිං සඬ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකෙ.

ඉති සඬ්ඝභෙදකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

8. වත්තක්ඛන්ධකං

1. ආගන්තුකවත්තකථා

357. වත්තක්ඛන්ධකෙආරාමන්ති උපචාරසීමංසන්ධාය වුත්තන්ති ආභ “උපචාරසීමසමීප”න්ති. “ගහෙත්වා”ති පදස්ස “උපාහනා”තිකම්මං පාකටං, කරණං පන අපාකටං. තස්මා කරණං දස්සෙන්නො ආභ “උපාහනදණ්ඩකෙනගහෙත්වා”ති. ඉමිනා “හත්ථෙතා”ති කරණං නිවත්තෙති.පටික්කමන්තිති එත්ථ පවිසන්තිති ව අපක්කමන්තිති ව අත්ථංපටික්ඛිපන්නො ආභ “සන්නිපතන්ති”ති.උපාහනා...පෙ....පුච්ඡිතබ්බාති එත්ථ “පුච්ඡිතබ්බා”ති පදස්ස සහ කම්මෙනපුච්ඡිතබ්බාකාරං දස්සෙන්නො ආභ “කතරස්මිං යානෙ”තිආදි. තත්ථ “කතරස්මිං...පෙ....වොළක”න්ති ඉමිනා පුච්ඡිතබ්බාකාරං දස්සෙති. “ආවාසිකා භික්ඛු”ති ඉමිනා කම්මංදස්සෙති. “පත්ථරිතබ්බ”න්ති ඉමිනාවිස්සජ්ජෙතබ්බන්ති එත්ථ සප්පාකුයා වජනත්ථංපටික්ඛිපති.ගොවරො පුච්ඡිතබ්බොති එත්ථගොවරසද්දො භික්ඛාචාරසද්දෙන අත්ථතො එකන්ති දස්සෙන්නො ආභ “භික්ඛාචාරොපුච්ඡිතබ්බො”ති. භික්ඛාය වරන්ති එත්ථාතිභික්ඛාචාරො,ගොවරගාමො.යත්ථාති යස්මිං ගාමෙ. “කි”න්තිආදිනාපානීයං පුච්ඡිතබ්බන්තිආදියු පුච්ඡිතබ්බාකාරං දස්සෙති.කං කාලන්ති කස්මිං කාලෙ.

බහි	නික්ඛමන්තස්සාති	විහාරතො
බහිනික්ඛමන්තස්ස.නිල්ලොකෙතබ්බොති		ඔලොකෙතබ්බො.
“යදිසක්කොති”ති ඉමිනාසථෙ උස්සහතිති එත්ථ සථෙසද්දොයදිපරියායො,		
උස්සහතිසද්දො	සක්කොති	පරියායොති දස්සෙති.
සක්කොන්තස්සවිහාරසොධනවත්තෙති සම්බන්ධො.		

2. ආවාසිකවත්තකථා

359. ආවාසිකවත්තෙ එවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. සබ්බං කාතබ්බන්ති සම්බන්ධො.තස්සාති වුඬ්ඨතරස්ස ආගන්තුකස්ස. “පණ්ඩිතො”තිආදිනාසථෙ බාලො “සම්මජ්ජාහි තාව චෙතියඬ්ගණ”න්ති න වදති, සම්මජ්ජනිංනික්ඛිපිත්වා තස්ස වත්තමෙව කාතබ්බන්ති දස්සෙති.භෙසජ්ජමෙවකාතබ්බන්ති සභාවධාරණෙන වුත්තත්තා බාලො “කරොහි තාව භෙසජ්ජ”න්තිඅවදන්තොපි භෙසජ්ජමෙව කාතබ්බං.

ආගන්තුකස්සවත්තබ්බභාවමත්තමෙවදස්සෙති.

පාළිමුත්තකවත්තං.

දස්සෙන්නොආහ “අපිවා”තිආදි. බීජනෙනාතිබීජනියා.

“බීජන”න්ති හි

නපුංසකලිඨගො, “බීජනී”ති ඉත්ථිලිඨගො.

“බීජිතබ්බො”ති ව

“බීජිතබ්බ”න්ති ව ඉමිනා අට්ඨකථාවචනෙන බීජියති

අනෙනාතිබීජනං, බීජියති එතායාතිබීජනීතිවචනත්ථො කාතබ්බො. අස්සාති

වුඨ්ඨතරආගන්තුකස්ස. මක්ඛෙනබ්බාති අඤ්ජෙනබ්බා. හීතිසච්චං. එත්ථාති

උපාහනපුඤ්ජනෙ. කත්ථාති කස්මිං විහාරෙ. පුච්ඡිතෙන ආවාසිකෙනාති

සම්බන්ධො.

“අත්තනො සන්තිකං...පෙ.... න ලහතී”ති ඉමිනා අත්තානං සන්ධායඅනාගච්ඡන්තොපි අත්තනො සන්තිකං සම්පත්තස්ස ආගන්තුකස්ස වත්තං අකාතුං නලහතීති දස්සෙති.

3. ගමිකවත්තකථා

360. ගමිකවත්තෙච්චං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. තත්ථාති සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ. තං සබ්බං පටිසාමෙත්ථාති සම්බන්ධො. යත්ථ යෙසු පාසාණපිට්ඨිපාසාණත්ථම්හෙසු උපචිකා නාරොහන්ති, තස්සං පාසාණපිට්ඨියංවා තෙසු පාසාණත්ථම්හෙසු වා යං කතසෙනාසනං අත්ථි, තං අනාපුච්ඡන්තස්සාපිඅනාපත්තීති යොජනා. චතුසු පාසාණෙසුතිආදි වුත්තන්ති සම්බන්ධො, උපචිකානං උප්පත්තිට්ඨානෙ කතෙති සම්බන්ධො. අයන්ති ආනිසංසො. ඔවස්සකගෙහෙ පන යපිතානං මඤ්චපිට්ඨානන්ති සම්බන්ධො.

4. අනුමොදනවත්තකථා

362. ඉද්ධං අහොසීති එත්ථ ඉධ්ධාතුයා වඨ්ඨනත්ථං පටික්ඛිපන්නො ආහ “සම්පන්නං අහොසී”ති. සඨ්ඝත්ථෙරෙ නිසින්නෙති සම්බන්ධො. අනුථෙරෙඅනුමොදනත්ථාය නිසින්නෙති යොජනා. සඨ්ඝත්ථෙරෙන අජ්ඣාට්ඨෙයිති සම්බන්ධො. අනුමොදකො වදන්ති සම්බන්ධො. අනු පුනස්පුනං, පච්ඡා වා දායකෙ ධම්මකථාය මොදෙතීතිඅනුමොදකො. “ගච්ඡථා”ති සථෙ වදති අනුමොදකොති යොජනා. තස්සාති අනුමොදකස්ස. මනුස්සා කාරෙන්නීති සම්බන්ධො. “එකෙනා”ති පදං “කාරෙන්නී”ති පදෙ කාරිතකම්මං. තස්සාතිකාරිතභික්ඛුස්ස. අනුමොදනතොති අනුමොදනකාරණා. උපනිසින්නකථාති උපසම්පෙ නිසින්නානං කථියති එතායාතිඋපනිසින්නකථා. අනුමොදනායාති අනුමොදනත්ථාය. අජ්ඣාට්ඨෙයාති සයං අජ්ඣාට්ඨො ඵ්ච. එත්ථාති අනුමොදනවත්ථස්මිං. “සඤ්ජාතච්චිචො”ති ඉමිනා චචිචොසඤ්ජාතො ඉමස්සාතිච්චිචිකොති කත්ථා සඤ්ජාතත්ථෙ ඉතපච්චයොති දස්සෙති.

5. හත්තග්ගවත්තකථා

364. හත්තග්ගවත්තෙතිහත්තං ගණ්හන්තිඵත්ථාති හත්තග්ගං, පරිච්ඡන්ධානං. තස්මිං කත්තබ්බං වත්තං හත්තග්ගවත්තං, තස්මිං හත්තග්ගවත්තෙ ඵවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. මනුස්සානං පරිච්ඡන්ධානං නාම යත්ථ මනුස්සා සපුත්තදාරා ආවසිත්වාහික්ඛුහොජෙත්ති. “අතිඅල්ලීයිත්වා”ති ඉමිනාඅනුපබ්ජ්ජාති ඵත්ථ බද්ධාතුස්ස හිංසනං නාම අතිඅල්ලීයනන්තිදස්සෙති. ආසනෙසු සතීති ආසනෙසු සන්තෙසු. නිසිදන්තස්සනවකස්සාති සම්බන්ධො. ආපජ්ජතීති ආපත්තිං ආපජ්ජති. ආපුච්ඡිතෙ අනනුජානන්තො ථෙරො ආපජ්ජතීති යොජනා. සඬ්ඝාටිත්ති පාරුතසඬ්ඝාටිං.

පත්තධොවනඋදකන්ති හුඤ්ජනත්ථායපත්තානං ධොවනඋදකං. ගහෙතබ්බන්ති හත්ථෙත ගහෙතබ්බං.

යථා ගණ්හියමානෙති යොජනා. මත්තායාතිපමාණාය. සබ්බිආදීසු ඵවාති ඵවසද්දො අජ්ඣාහරිතබ්බො. සබ්බිආදීසුති සබ්බිතෙලඋත්තරිහඬිගෙසු, නිද්ධාරණෙ හුම්මං. යන්ති සබ්බිආදිකං. අජ්ජහොතීති සබ්බෙසං හික්ඛුනං නජ්ජහොති. තන්ති සබ්බිආදිකං, සම්පාදෙහීති සම්බන්ධො. තාදිසං සබ්බිආදිකන්ති සම්බන්ධො.

යං හත්තග්ගන්ති යොජනා. හත්ථධොවනඋදකන්ති හුත්තාවීනං හත්ථස්ස ධොවනඋදකං. අන්තරාති හොජනස්ස මජ්ඣෙ. පිපාසිතෙනාති පිවිතුං ඉච්ඡන්තෙන. ගලෙති කණ්ඨෙ.

නිවත්තන්තෙනාති ඵත්ථ කස්මා යානානිවත්තන්තෙනාති ආහ “හත්තග්ගතො”ති. කථං කෙනාකාරෙන නිවත්තිතබ්බන්ති යොජනා. කස්මා නවකෙහි හික්ඛුහි පට්මතරං නිවත්තිතබ්බන්ති ආහ “සම්බාධෙසු හී”ති ආදි. නික්ඛමනොකාසොති පට්මතරං නික්ඛන්තොකාසො. පටිපාටියාති වුඬ්ඪපටිපාටියා. ධුරෙති ගෙහද්වාරස්ස සමීපෙ. ධුරසද්දො හි ඉධ සමීපවාචකො. නවකා අන්තොගෙහෙ වෙ නිසින්නාහොන්තිති යොජනා. අන්තරෙනාති හික්ඛුනං විවරෙන, මජ්ඣෙතවා. විරළායාති තනුකාය.

6. පිණ්ඩවාරිකවත්තකථා

366. පිණ්ඩවාරිකවත්තෙඵවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා. කජ්ජාසං වා ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. යඤ්චාති යඤ්ච කිඤ්චි වත්ථුං, ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. කරොන්ති ධීතා වාති කරොන්ති හුත්වා ධීතා වා. තන්ති කම්මං. න ච හික්ඛාදායිකායාති ඉත්ථිලිඬිගවසෙන වුත්තත්තා ඉත්ථියා ඵව මුඛං න උල්ලොකෙතබ්බන්ති අත්ථං. පටික්ඛිපන්තො ආහ “ඉත්ථි වා හොතු”ති ආදි. “හික්ඛාදානසමයෙ”ති ඉමිනාඅඤ්ඤස්මිං සමයෙ ඔලොකෙන්නොපි නත්ථි දොසොති දස්සෙති. ඵකස්මිං කාලෙ

හික්ඛායදදමානාය සබ්බකාලමිපි න ඔලොකෙනබ්බන්ති අනිච්ඡිතත්ථං පටික්ඛිපති.

7. ආරඤ්ඤිකවත්තකථා

368. ආරඤ්ඤිකවත්තෙ ඵලං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.සෙනාසනාඔතරිතබ්බන්ති ඵත්ථ අරඤ්ඤෙ රුක්ඛමූලාදීසු නිසින්නස්ස විහාරාභාවතොසෙනාසනං නාම වසනට්ඨානං සන්ධාය චුත්තන්ති ආහ “වසනට්ඨානතොනික්ඛමිතබ්බ”න්ති.

පත්තං ටචිකාය පක්ඛිපිත්වාති ඵත්ථ කථංපත්තො ටචිකාය පක්ඛිපිතබ්බොති ආහ “සවෙ බහී”තිආදි. තත්ථ පත්තොපක්ඛිපිතබ්බොති සම්බන්ධො.ධොවිත්වා කත්වාති පදෙසු “පත්තං වොදක”න්ති විහත්තිපරිණාමං කත්වා සම්බන්ධිතබ්බං.තම්පිති වෙළුනාලිකම්පි.සම්පෙතිආරඤ්ඤකස්ස සෙනාසනස්ස සම්පෙ. යථා ච ආරඤ්ඤකස්ස අරණිසහිතං ඉච්ඡිතබ්බං, ඵලංකන්තාරං පටිපන්නස්සාපි අරණිසහිතං ඉච්ඡිතබ්බන්ති යොජනා.ගණවාසිනොති ගණෙන සහ වාසිනො, ආරඤ්ඤකස්සාති සම්බන්ධො.තෙනාති අරණිසහිතෙන. “නක්ඛත්තානෙව නක්ඛත්තපදානී”ති ඉමිනාඅස්සයුජාදිනක්ඛත්තානෙව (අභිධානප්පදිපිකායං 58-60 ගාථාසු) දිසාභාගජානනස්ස, වසමයජානනස්ස ච කාරණත්තානක්ඛත්තපදානි නාමාතිදස්සෙති.

8. සෙනාසනවත්තකථා

369. සෙනාසනවත්තෙඵලං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.ද්වාරං නාමාති මහාද්වාරං.මහාවළඤ්ජන්ති මහන්තෙහි ජනෙහි පරිභුඤ්ජිතබ්බං.තත්ථාති ද්වාරෙ.ආපුච්ඡිත්වාවාතිවුඩ්ඪිං ආපුච්ඡිත්වාච, සභාගස්ස වුඩ්ඪිකරස්සාති සම්බන්ධො.වට්ටතියෙවාති යථාසුඛං විහරිතං වට්ටතියෙව.පරිවත්තිතබ්බන්ති පරිමුඛං වත්තිතබ්බං.

9. ජන්තාසරවත්තාදිකථා

371. ජන්තාසරවත්තෙඵලං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.බහිජගතීති බහිආලින්දො.

373. ආවමනවත්ථුස්මිං ඵලමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා.නීහරිත්වාති උදකං නීහරිත්වා.ආවමිතබ්බන්ති ධොවිතබ්බං. “ආපුබ්බො වමු ධොවනෙ”ති හිධාතුපායෙසු චුත්තං.ඉදං අතිවිවටන්ති ඉදං යානං අතිවිවටං, නකෙනචි පටිච්ඡන්නන්ති අත්ථො.උදකං අලහන්තස්සෙවාති උදකංඅලහන්තෙයෙව.

374. වච්චකුට්ඨත්තෙ ඵලං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.අයන්ති දන්තකට්ඨං බාදතො වච්චකරණං.සබ්බත්ථෙවාති සබ්බස්මිං ඵල යානෙ. “න ඵරුසෙන කට්ඨෙයනා”තිඵත්ථ න කෙවලං බරකට්ඨමෙව,

එලිඛකට්ඨාදයොපි ඡවිඤ්චලෙඛනකට්ඨා එරුසායෙව නාමානිදස්සෙන්තො ආහ “එලිඛකට්ඨෙත වා”තිආදි.පට්ටියස්සාතිවච්චකුටිං පට්ටියස්ස.

සබ්බසාධාරණට්ඨානන්ති සබ්බෙසංභික්ඛුනං, සබ්බෙහි වා සාධාරණං වච්චකුටිසඬ්ඛාතං යානං.තත්ත්වානි තස්මිං සබ්බසාධාරණෙ යානෙ.නිබ්බදගමනත්ථායාති අත්තතො නිබ්බදගමනත්ථාය කතං යං යානං වා යංපුග්ගලිකට්ඨානං වා හොතීති යොජනා.

උභතාති එත්ථ උපුබ්බො හද්ධාතුතිදස්සෙන්තො ආහ “උභදිතා”ති. “හද්ධ කරිසොස්සග්ගෙ”ති ධාතුපාඨෙසු (පාණිනී 977 ධාතුපාඨෙ; සද්දනීතිධාතුමාලායං 15 දකාරන්තධාතු) චුත්තත්තා වච්චකුපතො ඛහිකරිසස්ස ඔස්සජ්ජනන්ති ආහ “ඛහි වච්චමක්ඛිතා”ති.ධොවිතබ්බාති උදකෙන ධොවිතබ්බා.එතම්පිතිඋදකස්ස අවිජ්ජමානම්පි.සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිංචත්තක්ඛන්ධකෙ.

ඉති චත්තක්ඛන්ධකචණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

9. පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකං

1. පාතිමොක්ඛවුද්දෙසයාවනකථා

383. පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකෙනන්දිමුඛියාරත්තියාති එත්ථ නන්දියති තුසියතීති නන්දි, ඉකාරන්තොයං නපුංසකලිඬිගො. “නන්දිසෙනො (ජා. අට්ඨ. 3.4.1) නන්දිවිසාලො”තිආදිසු ඉකාරන්තොයං පුල්ලිඬිගොහොති, ඉධ පන මුඛං අපෙක්ඛිත්වා ඉකාරන්තො නපුංසකලිඬිගො හොති. අරුණුට්ඨිතකාලෙඛදාතදිසාමුඛතාය නන්දි මුඛං එතිස්සං රත්තියන්ති නන්දිමුඛි, රත්ති, තායනන්දිමුඛියා රත්තියා, තෙන චුත්තං “අරුණුට්ඨිතකාලෙපි හි නන්දිමුඛා විය රත්තිබායති”ති.අන්තොපුතින්ති එත්ථ කායස්ස අන්තොකුණපපුතින්ති අත්ථං පටිපක්ඛිපන්තො ආහ “අත්තචිත්තසන්තානෙ”තිආදි. “කිලෙසවස්සනවසෙනා”ති ඉමිනා උදකචස්සනවසෙනාති අත්ථං පටික්ඛිපති.අවස්සුතන්ති තින්තං, කිලින්තන්ති අත්ථො.කසම්බුජාතන්ති එත්ථකසම්බුතිසඬ්ඛාරො. සො හි සම්මුඤ්චතියා කසියමානෙ විලෙඛියමානෙ සම්බති සද්දං කරොතීතිකසම්බු,තං විය ජාතන්ති කසම්බුජාතන්ති අත්ථො දට්ඨබ්බො.අට්ඨකථායං පන අධිජ්ජායවසෙන “ආකිලිට්ඨජාත”න්ති චුත්තං, අතිවියකිලිට්ඨජාතන්ති අත්ථො. “ආකිණ්ණදොසතාය කිලිට්ඨජාත”න්තිපි පාඨො. “යාව බාහාගහණාපි නාමා”තිඉමිනා පාඨෙන දස්සෙතීති සම්බන්ධො.හීති පදපුරණමත්තං.තෙනාතිමොසපුරිසෙන. “යාවා”ති නිපාතපයොගත්තා “බාහාගහණාපි”ති එත්ථ පඤ්චමීවිහත්තිඅවධිඅත්ථෙ හොති.නාම-සද්දො ගරහත්ථජොතකො, තස්ස පයොගත්තා “ආගමෙස්සතී”ති එත්ථ අතීතත්ථෙ අනාගතචචනං (සද්දනීතිසුත්තමාලාය 893

සුත්තෙ). ආගමෙස්සතිනාමාති යොජනා. ආගමෙස්සතිතිරිසං අධිවාසෙස්සති. “ආතො ගමුරිසමධිවාසනෙ”ති හි ධාතුපාඨෙසු (සද්දන්තිධාතුමාලායං 18 මකාරන්තධාතු) වුත්තං.

384. න ආයතකෙනෙව පපාතොති එත්ථ දීඝෙනෙව පපාතොති දස්සෙන්නො ආහ “නපයිමමෙව ගම්භීරො”ති. ආයතසද්දො හි දීඝපරියායො. “න ආයතකෙන ගීතස්සරෙන ධම්මොගායිතබ්බො”තිආදීසු (චූළව. 249) විය පපාතො දීඝෙන තීරස්ස ආදිමිහි න හොතීතිවුත්තං හොති. පයිමමෙවාති තීරස්ස ආදිමිහියෙව. “අනුපුබ්බෙන ගම්භීරො”ති ඉමිනා “න පයිමමෙව ගම්භීරො”ති වචනස්ස අධිජ්ජායත්ථංදස්සෙති. ධීතධම්මොති තීරස්ස අන්තොයෙව ධීතසභාවො. චෙලං නාතිවත්තතීති එත්ථ චෙලාසද්දස්සතීරමරියාදත්ථෙසු පවත්තභාවං දස්සෙන්නො ආහ “ඔසක්කනකන්දරං මරියාදචෙල”න්ති. තත්ථ “ඔසක්කනකන්දර”ඉති පදෙන තීරත්ථං දස්සෙති, “මරියාද” ඉති පදෙනමරියාදත්ථං. කෙන උදකෙන දරිතබ්බොතිකන්දරො, උදකෙනඔසක්කනො කන්දරො එත්ථාතිඔසක්කනකන්දරං, තීරං. ඔසක්කනකන්දරභූතඤ්ච මරියාදභූතඤ්ච චෙලං තීරං නාතික්කමතීති අත්ථො. තීරං වාහෙතීති එත්ථ වහධාතුයා පාපුණනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “තීරංඅජ්ජෙති”ති. තත්ථඅජ්ජෙතිති පාපුණාපෙති. “උස්සාරෙති”ති ඉමිනා පාළියං “ථලං උස්සාරෙති”ති පදෙන “තීරං වාහෙති”ති පදස්සඅත්ථං දස්සෙතිති අත්ථො දස්සිතො. උස්සාරෙතිතිඋද්ධරිත්වා ගමාපෙති. අඤ්ඤාපට්ඨෙධොති එත්ථ ආජානාති, ආජානිත්ථාති වාඅඤ්ඤංඅරහත්තමග්ගො වා අරහත්තථලං වා, තස්ස පට්ඨිජ්ඣනං අඤ්ඤාපට්ඨෙධො, සුබ්බවාරණත්ථං මජ්ඣෙ දීඝො, අඤ්ඤාපට්ඨෙධො නාමඅරහත්තුජ්ජත්තියෙව හොති. තෙන වුත්තං “අරහත්තුජ්ජත්ති”ති.

385. ඡන්තමතිවස්සතිති උදානපාළියා සන්ධායභාසිතපාළිභාවං දස්සෙන්නොආහ “ආපත්ති”න්තිආදි. තත්ථඉදන්ති “ඡන්තමතිවස්සති”ති වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො. එතන්ති නවාපත්තිආපජ්ජනං සන්ධායාති සම්බන්ධො.

4. පාතිමොක්ඛසවනාරහකථා

386. පුරෙවා පච්ඡා වාතිඤ්ඤාතිතො පුරෙ වා පච්ඡා වා. බෙත්තෙතිපාතිමොක්ඛට්ඨපනස්ස බෙත්තෙ. බෙත්තං දස්සෙන්නො ආහ “තස්මා”තිආදි. රෙකාරං භණ්ඩිති ඡන්තිංසත්තාක්ඛරෙසු රෙ-කාරං ඤ්ඤාතිට්ඨපනකො භණ්ඩි. ඉදන්ති පඤ්චතිංසත්තාක්ඛරානං උච්චාරණට්ඨානං. වුත්තෙති ඤ්ඤාතිට්ඨපනකෙන වුත්තෙ. “සුණාතු මෙ”ති වචනෙඅනාරද්ධෙයෙවාති යොජනා.

5. ධම්මිකාධම්මිකපාතිමොක්ඛට්ඨපනකථා

387. තෙන පුග්ගලෙනාති තෙන චුදිතකෙන පුග්ගලෙන. සාවිපත්තීති සීලවිපත්තිආදිසඬ්ඛාතා සා විපත්ති. සඤ්ඤාඅමුලිකවසෙනාති “කතා” ඉති සඤ්ඤාය අමුලිකවසෙන. කතඤ්ඤාති එකන්තෙන කතඤ්ඤා. අකතඤ්ඤාතිඑකන්තෙන අකතඤ්ඤා.

කොපෙතුකාමතාය නෙව ආගච්ඡතීති සම්බන්ධො. තෙනාති අනාගමනාදිකාරණෙන. ආපජ්ජතීතිපාතිමොක්ඛට්ඨපනකො ආපජ්ජති. ඉච්චස්සාපීති ඉති එවං අස්සපාතිමොක්ඛට්ඨපනකස්සාපි. පච්චාදියතීති පති ආදියති, “අකතං කම්මං, පුන කාතඛිංකම්ම”න්තිආදිනා පුන ආදියති, පුන ආරහතීති අත්ථො.

6. ධම්මිකපාතිමොක්ඛට්ඨපනකථා

388. මග්ගපටිපාදනාදීසුති මග්ගස්මිං පටිපාදනාදීසු. ආදිසද්දෙනටෙය්‍යාවිත්තෙන අවහාරාදයො සඬ්ඛගණ්හාති. ආකාරාදිසඤ්ඤාතිආකාරසඤ්ඤා ලිඬ්ගසඤ්ඤා නිමිත්තසඤ්ඤා. තන්ති පරිසඬ්ඛකංසන්ධායාති සම්බන්ධො.

7. අත්තාදානඅඩ්ඨකථා

398. අත්තාදානං ආදාතුකාමෙනාති එත්ථ කිං අත්තාදානන්ති ආහ “සාසනංසොධෙතුකාමො”න්තිආදි. ඉමිනා පරං වොදෙතුං අත්තනා ආදාතඛිං අධිකරණං. අත්තාදානන්ති වුච්චතීති දස්සෙති. අකාලොඉමං අත්තාදානං. ආදාතුන්ති එත්ථ අකාලං දස්සෙන්නො ආහ “රාජහය”න්තිආදි. තත්ථවස්සාරත්තොති වස්සකාලො. සො හි වස්සො අතිවිය රඤ්ජති එත්ථකාලෙති වස්සාරත්තොති වුච්චති. වස්සාරත්තොපි අධිකරණවූපසමත්ථං ලජ්ජිපරිසායදුරතො ආනයනස්ස දුක්කරත්තා අකාලො නාම. ඉතීති අයංරාජහයාදිකාලොති අත්ථො. විපරිතොති රාජහයාදිනං අභාවකාලො.

අභුතං ඉදං අත්තාදානන්ති එත්ථඅභුතසද්දො අවිජ්ජමානපරියායොති ආහ “අසන්තමිද්”න්ති, ඉදං අත්තාදානං. අවිජ්ජමානන්ති අත්ථො. මයා ගහිතොති සම්බන්ධො. සීලවා පුග්ගලොති යොජනා. යන්ති අත්තාදානං සංවත්තතීති සම්බන්ධො. ඉදන්ති අත්තාදානං.

න ලභිස්සාමි සන්දිට්ඨෙ, ලභිස්සාමිසන්දිට්ඨෙති එත්ථ “න ලභිස්සාමි, ලභිස්සාමි”ති ඉදං කිං සන්ධායවුත්තන්ති ආහ “අප්පෙකදා හී”න්තිආදි. තත්ථඅප්පෙකදාතිඅපි එකදා. හිසද්දො විත්ථාරජොතකො. එවරුපාති සන්දිට්ඨසම්භත්තසභාවා. තන්ති උපත්ථම්භකහික්ඛුලහනං සන්ධායාති සම්බන්ධො. “නලභිස්සාමි”ති ඉදං වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.

කොසම්බකානං භණ්ඩනාදි භවති විය භණ්ඩනාදි භවිස්සතීති යොජනා. පච්ඡාපි අවිජ්ජපටිසාරකරං භවිස්සතීති එත්ථ කෙසං අවිජ්ජපටිසාරකරං භවති විය පඤ්චඩ්ගසම්පන්නාගතං අත්තාදානං ආදියතො පච්ඡාපි අවිජ්ජපටිසාරකරං භවතීති ආහ “සුභද්දං වුඩ්ඨපබ්බජිත” න්ති ආදි. තත්ථ පඤ්චසතිකසඩ්ඨිති න්ති පඤ්චසතෙනි මහාකස්සපාදිහි කත්තබ්බං සඩ්ඨිතිං. මහාකස්සපත්ථෙරස්ස පච්ඡාසමනුස්සරණකරං හොති ඉව හොතීති යොජනා. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. සමනුස්සරණකරන්ති සම්මොදවසෙන පුනස්පුනං අනුස්සරණස්ස කරං. ඉමිනා “අවිජ්ජපටිසාරකර” න්ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. පච්ඡාපිති එත්ථ පිසද්දස්ස අවුත්තසම්පිණ්ඩනත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “සාසනස්ස වා” න්ති ආදි. තත්ථ සාසනස්ස ව සස්සිරිකතායාති සම්බන්ධො. විගතඋපක්කිලෙසවන්දිමසුරියානං විය සාසනස්ස ව සස්සිරිකතායසංවත්තතීති අධිජ්ජායො.

8. වොදකෙන පච්චවෙක්ඛිතබ්බධම්මකථා

399. “අවිජ්ජද්දෙන අජ්ජපටිමංසෙනා” න්ති ආදීසු එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. ඡිද්දසජ්ජපටිමංසං පයමං දස්සෙත්වා විපරිතවසෙන අවිජ්ජද්දඅජ්ජපටිමංසං දස්සෙන්නො ආහ “යෙනා” න්ති ආදි. තත්ථ යෙන කතානීති සම්බන්ධො. ඡිජ්ජතීති ඡිද්දො, පටි පුනස්පුනං මසියති ආමසියතීති පටිමංසො, නිග්ගහිතාගමො, භාවජ්ජධානොයං කම්මනිද්දෙසො. සහ පටිමංසෙනාති සජ්ජපටිමංසො, කායසමාවාරො. විපරිතොති විපරිවත්තවසෙන ඉතො පවත්තො, කායසමාවාරොති අත්ථො. අමුලකානුද්ධංසනාදීනීති ආදිසද්දෙන දුට්ඨුල්ලවාචාදයොසඩ්ගණ්හාති.

මෙත්තං නු බො මෙ විත්තන්ති එත්ථ අජ්ජනාභාවජ්ජත්තං මෙත්තවිත්තමෙවාධිජ්ජෙතන්ති දස්සෙන්නො ආහ “පලිබොධෙජිත්තිවා” න්ති ආදි. තත්ථ පලිබොධෙති ආවාසපලිබොධාදිකෙපලිබොධෙ. “වික්ඛම්භනවසෙන විහතාසාත” න්ති ඉමිනා අජ්ජනාභාවජ්ජත්තං මෙත්තවිත්තමෙව දස්සෙති. ඉදං පනාචුසො කත්ථ වුත්තංභගවතාති එත්ථ ඉදං සද්දකිංසද්දානං විසයං දස්සෙන්නො ආහ “ඉදං සික්ඛාපදංකතරස්මිං නගරෙ” ති.

9. වොදකෙන උපට්ඨාපෙන බ්බකථා

400. “කාලෙන වක්ඛාමී” න්ති ආදීසු වොදනාය කාලඅකාලාදිං දස්සෙන්නො ආහ “එකො එක” න්ති ආදි. තත්ථ එකොති එකකො වොදකො. එකන්ති එකකං වුදිතකං. සඩ්ඨසමජ්ඣ...පෙ.... අසනසාලාදීසු වාපරිවාරිතක්ඛණෙ වාති යොජනා. තත්ථ “සඩ්ඨසමජ්ඣ...පෙ.... අසනසාලාදීසු” ති ඉමිනා යානාභාවං දස්සෙති, “උපට්ඨාකෙනි පරිවාරිතක්ඛණෙ” ති ඉමිනා කාලාභාවං දස්සෙති. ඉමෙහි පදෙහි යානම්පි

විනයපිටකෙ පාවිත්‍යාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
 කාලෙන සඬිගහෙත්වා “කාලෙනවක්ඛාමී”තිවුත්තන්ති
 දස්සෙති.තච්ඡෙනාති සච්චෙන.හම්මොති නිපාතො පච්ඡිමපදෙසු පච්චෙකං
 යොජෙතඛිබ්බො. හම්මොමහල්ලක, හම්මො පරිසාවචර, හම්මො පංසුකුලික,
 හම්මො ධම්මකපිකාති හි අත්ථො.ඉදන්ති
 කම්මං.කාරණනිස්සිතන්තිමහල්ලකභාවකාරණාදීසුනිස්සිතං. “හන්තෙ”ති
 නිපාතොපිපච්චෙකං යොජෙතඛිබ්බො. එත්ථ ච “හම්මො”ති නිපාතෙන
 ලොකවොහාරවසෙන අනාදරස්සපකාසකත්තා ඵරුසෙන වදති නාම,
 “හන්තෙ”ති නිපාතෙන සාදරස්ස පකාසකත්තා සණ්ඨෙනවදති
 නාම.කාරණනිස්සිතං කත්වාති ඉමස්මිං වීතික්කමෙ අයංනාම දොසොති
 කාරණනිස්සිතං කත්වා. “මෙත්තචිත්තං උපට්ඨපෙත්වා”ති
 ඉමිනාමෙත්තචිත්තොති පදස්ස “වක්ඛාමී”ති පදෙ
 කිරියාවිසෙසනභාවංදස්සෙති.නො දොසන්තරොති එත්ථ
 අන්තරසද්දස්සචිත්තවාචකභාවං දස්සෙන්නො ආහ “න දුට්ඨචිත්තො”ති.
 “හුත්වා”ති ඉමිනාකිරියාවිසෙසනභාවං දස්සෙති.

10. වොදකවුදිතකපට්ඨසංයුත්තකථා

401. අප්ඤ්ඤාත්තන්ති එත්ථ අත්තසද්දස්ස
 චිත්තවාචකභාවඤ්චසත්තමීචිහත්තියාපි අමාදෙසභාවඤ්ච දස්සෙන්නො ආහ
 “අත්තනො චිත්තෙ”ති.උප්පාදෙත්වාති ඉමිනා “මනසිකරිත්වා”ති පදස්ස
 අධිප්පායත්ථංදස්සෙති.කාරුඤ්ඤාති එත්ථ ද්විසුණාපච්චයනාපච්චයෙසු
 එකස්සෙව භාවවාචකත්තා එකො ස්වත්ථොති දස්සෙන්නො ආහ
 “කරුණභාවො”ති. තත්ථ කරුණස්ස පුග්ගලස්ස
 භාවොකාරුඤ්ඤං,තදෙවකාරුඤ්ඤා. අථ චා කරුණොඵව පුග්ගලො
 කාරුඤ්ඤං, තස්ස භාවො කාරුඤ්ඤාති වචනත්ථො කාතඛිබ්බො.ඉමිනාති
 “කාරුඤ්ඤා”ති පදෙන.කරුණඤ්ඤාති අප්පනාපත්තං
 කරුණඤ්ච.කරුණාපුබ්බභාගඤ්ඤාති අප්පනාපත්තාය කරුණාය
 පුබ්බභාගෙපරිකම්මුපචාරවසෙන පවත්තං කාමාවචරකරුණඤ්ච.ද්විභිජිති
 “භිතෙසිතා, අනුකම්පිතා”ති ද්විභිජි පදෙහි.මෙත්තඤ්ඤාති
 අප්පනාපත්තමෙත්තඤ්ච.මෙත්තාපුබ්බභාගඤ්ඤාති අප්පනාපත්තාය
 මෙත්තාය පුබ්බභාගෙපරිකම්මුපචාරවසෙන පවත්තං
 කාමාවචරමෙත්තඤ්ච.සුද්ධන්තෙති සුද්ධෙ
 කොට්ඨාසෙ.පටිඤ්ඤංආරොපෙත්වාති වුදිතකං පටිඤ්ඤං ආරොපෙත්වා.යෙ
 එතෙති “කාරුඤ්ඤා”තිආදිනා නයෙන යෙ එතෙ පඤ්ච ධම්මා වුත්තාති
 යොජනා. ඉමිනාඉමෙ පඤ්ච ධම්මෙති එත්ථ ඉමසද්දස්ස
 අනියමනිද්දෙසභාවංදස්සෙති.

සච්චෙව අකුප්පෙ වාති එත්ථ සච්චසද්දස්ස
 විරතිසච්චපරමත්ථසච්චානිපටික්ඛිපන්නො ආහ “චචිසච්චෙ වා”ති.
 “අකුප්පනකායා”ති ඉමිනා නකුපස්ස භාවොඅකුප්පන්ති කත්වා
 ණාපච්චයස්සභාවත්ථං දස්සෙති.හීනි සච්චං, විත්ථාරො වා.න පරො

සට්ඨෙතබ්බොති න පරො කුජ්ඣාපෙතබ්බො.සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිං පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකෙ.

ඉති පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

10. භික්ඛුනික්ඛන්ධකං

මහාපජාපතිගොතථිවත්ථුකථා

402. භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ කස්මා පටික්ඛිපතීති වොදනං දස්සෙත්වා තස්සා ආහොගංදස්සෙන්නො ආහ “නනු”තිආදි. “කාම”න්තිආදිනා අභ්‍යුපගමපරිහාරවසෙනවිස්සජ්ජෙති. තත්ථකාමංසද්දො අනුග්ගහත්ථො, පනසද්දො ගරහත්ථො, පන තථාපි පටික්ඛිපතීති සම්බන්ධො.තන්ති මහාපජාපතිං ගොතමිං. යාවිතෙන හුත්වා අනුඤ්ඤාතන්ති යොජනා.අයන්ති පබ්බජ්ජා.හද්දකංකත්ථාති ලද්ධකං කත්ථා, මනාපං කත්ථාති අත්ථො.

403. කුම්භථෙතකෙහීති එත්ථ කුම්භෙ දීපං ජාලෙත්වා තෙනාලොකෙනථෙතන්තීතිකුම්භථෙතකාති දස්සෙන්නො ආහ “කුම්භෙ දීපංජාලෙත්වා”තිආදි.

නාළිමජ්ඣගතන්ති සස්සනාලස්ස මජ්ඣෙගතං.ගණ්ඨීන්ති එචං. “කණ්ඩ”න්තිපි පායො, දණ්ඩන්තිඅත්ථො.යෙනාති පාණකෙන. අයඤ්ඨි යංසද්දොතංසද්දානපෙක්ඛොති දට්ඨබ්බො.

අන්තොරත්තභාවොති අන්තොලොභිතභාවො.එතමත්ථන්ති එතං වක්ඛමානං අත්ථං.ආළියාති ආවරණාය.අබද්ධායපීති පිසද්දොඅනුග්ගහත්ථො, බද්ධාය පන පගෙවාති අත්ථො.කිඤ්චීතිඅප්පමත්තකං.යන්ති උදකං.තම්පීති උදකම්පි. පිසද්දො අබද්ධාය යිතං කිඤ්චි උදකංඅපෙක්ඛති. යෙ ඉමෙ ගරුධම්මා පඤ්ඤත්තාති යොජනා.පටිකච්චෙවාති පගෙව, පයිමමෙවාති අත්ථො.තෙසුති ගරුධම්මෙසු. අපඤ්ඤත්තෙසු සන්තෙසුපීති යොජනා.පයිමං චුත්තන්තිආදි චුත්තං, වස්සසහස්සමෙව යස්සති ඉතිඉමමත්ථං දස්සෙතීති යොජනා.“වස්සසහස්ස”න්ති ච එතංචවනං චුත්තන්තිසම්බන්ධො.තතොතිවස්සසහස්සතො.පරියත්තිධම්මොපීති පිසද්දොපටිච්චෙධසද්ධම්මං අපෙක්ඛති. ද්විසු සද්ධම්මෙසු යිතෙසු පටිපත්තිසද්ධම්මොයිතොයෙවාති කත්ථා න චුත්තං.තාතියෙවාතිපඤ්චවස්සසහස්සාතියෙව. පරියත්තියා සති පටිච්චෙධො න භොතීති නාපි වත්තබ්බොතියොජනා.ලිඬගන්ති සමණවෙසං, සමණාකාරන්ති අත්ථො.

භික්ඛුනිඋපසම්පදානුජානනකථා

404. ඉමාය අනුපඤ්ඤත්තියාති මහාපජාපතියාඅට්ඨගරුධම්මපටිග්ගහණුපසම්පදං උපතිධාය අයං

පඤ්ඤත්ති අනුපඤ්ඤත්ති නාම, තායඅනුපඤ්ඤත්තියා උපසම්පාදෙතුන්ති අත්ථො. මහාපජාපතියාසද්ධිවිහාරිනියො කත්වාති මහාපජාපතිං උපජ්ඣං කත්වා පඤ්චසතා සාකියානියොතස්සා සද්ධිවිහාරිනියො කත්වාති අත්ථො. ඉතීති තස්මාඅහෙසුන්ති සම්බන්ධො. ඉමිනා ඔවාදෙනාති භගවතො ඉමිනාඔවාදෙන.

410. එතිස්සාති එතිස්සා භික්ඛුනියා. තන්තිකම්මං. අඤ්ඤස්මිත්ති අඤ්ඤස්මිං කම්මෙ. අඤ්ඤන්ති රොපිතබ්බකම්මතො අඤ්ඤං කම්මං.

411. කද්දමොදකෙනාති කද්දමෙන ආලුළිතෙන උදකෙනෙව. කද්දමාදීසුපිති පිසද්දො “යෙන කෙනවි”ති එත්ථ යොජෙතබ්බො. යෙනකෙනවිපිති හි අත්ථො. සන්තිපතිත්වාති භික්ඛුනිසඤ්ජනසන්තිපතිත්වා. අපසාදනීයන්ති අපසාදෙතබ්බං කම්මං. එත්තාවතාති එත්තකෙන සාවනමත්තෙන. අවන්දියොති න වන්දෙතබ්බො, වන්දිතුං න අරහොති අත්ථො. තතොති තික්ඛත්තුං සාවෙතබ්බතො. නවන්දන්තීති භික්ඛුනියො න වන්දන්ති. දිස්වාපිති තං භික්ඛුං දිස්වාපි. තෙනභික්ඛුනාති අපසාදනීයං දස්සෙන්නෙන භික්ඛුනා, බමාපෙතබ්බන්ති සම්බන්ධො. විහාරෙයෙවාති භික්ඛුනං විහාරෙයෙව. තෙනභික්ඛුනාති උපසඬකම්මබ්බතභික්ඛුනා, වත්තබ්බන්ති සම්බන්ධො. තතොති වත්තබ්බකාලතො. සොති අපසාදනීයං දස්සෙන්නො භික්ඛු. එත්ථාති භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ. කම්මවිභවිගෙති පරිවාරාවසානෙ කම්මානං විභවිගට්ඨානෙ (පරි. අට්ඨ. 495-496).

ඔහාසන්තීති අව භිනෙන භාසන්තීතිදස්සෙන්නො ආහ “අසද්ධම්මෙන ඔහාසන්තී”ති. “භික්ඛුනීහි සද්ධිංසම්පයොජෙන්නී”ති එත්ථ කම්මකරණෙ දස්සෙන්නො ආහ “පුරිසෙ අසද්ධම්මෙනා”ති. එත්ථ “පුරිසෙ”ති ඉමිනා කම්මං දස්සෙති, “අසද්ධම්මෙනා”ති ඉමිනා කරණං. විහාරජ්ජවෙසනෙති භික්ඛුනං විහාරජ්ජවෙසනෙ. ඔවාදං යපෙතුන්ති එත්ථ ඔවාදට්ඨපනාකාරං දස්සෙන්නො ආහ “න භික්ඛුනුපස්සය”න්ති ආදි. ඔවාදත්ථායාති ඔවාදපටිග්ගහණත්ථාය. මාකරිත්ථාති මා කරෙය්‍යාථ.

416. ගිහිදාරිකායොති ගිහිභූතා දාරිකායො බන්ධන්ති වියාති යොජනා. සනපට්ටකෙනාති සනභූතෙන පට්ටෙන නියුත්තෙන. එකපරියකන්ති එත්ථ එකවාරං කටියං පරික්ඛිපිත්වා කතං කායබන්ධනං. එකපරියකන්ති දස්සෙන්නො ආහ “එකවාරං පරික්ඛිපනක”න්ති. තත්ථපරික්ඛිපනකන්ති කටියං පරික්ඛිපනාරහං.

විලිවෙනාති එත්ථ බහුත්ථෙ එකවචනන්ති ආහ “සණ්ඨෙහි විලිවෙහි”ති. “කතපට්ටෙනා”ති ඉමිනා පාළියං. “කතෙනා”ති පාඨසෙසංදස්සෙති. සෙතවත්ථපට්ටෙනාති සෙතවත්ථෙන කතෙන

විනයපිටකෙ පාචිත්‍යාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
පටිටෙන.කතවෙණියාති කතාය වෙණියා. ඉමිනා දුස්සෙන කතා
වෙණිදුස්සවෙණිති වචනත්ථං දස්සෙති. එසෙව නයො
පුරිමපච්ඡිමපදෙසුපි.චොළකාසාවන්ති චොළමෙව කසාවෙන රත්තත්තා
චොළකාසාවං.

අට්ඨිල්ලෙනාති අද්දෙන අට්ඨිනා. “ගොජඬිසට්ඨිකෙ”ති ඉමිනා
අට්ඨිනො සම්බන්ධං දස්සෙති.හත්ථංකොට්ටාපෙන්තීති එත්ථ හත්ථං නාම
අග්ගබාහමෙවාධිප්පෙනං, න කප්පරතොපට්ඨායාති දස්සෙන්නො ආහ
“අග්ගබාහ”න්ති.පිට්ඨිහත්ථන්ති හත්ථපිට්ඨිං.පිට්ඨිපාදන්ති පාදපිට්ඨිං.

417. වුත්තනායානෙවාතිජබ්බග්ගියානංමුබ්බිමිපනාදිසු (වුළුව. අට්ඨ. 247)
වුත්තනායානෙව.අඬිගදෙසෙති සරීරප්පදෙසෙ.ගණ්ඩප්පදෙසෙති
කපොලප්පදෙසෙ.සාලොකෙතිට්ඨන්තීති එත්ථ සංවිජ්ජති ආලොකො
එත්ථාතිසාලොකන්ති කත්වා ද්වාරං ගහෙතබ්බං. තෙන වුත්තං
“ද්වාරංවිවරිත්වා”ති.වුට්ඨාපෙන්තීති උපසම්පාදෙන්ති.සුනං යපෙන්තීති
එත්ථ සුනාසද්දො මංසපරියායොති ආහ “මංසංවික්කිණන්ති”ති.තෙනාති
දාසෙන. ඉදං පදං “කාරෙන්ති”තිපදෙ කාරිතකම්මං. “හරිතකඤ්චෙව
පක්කඤ්චා”ති ඉමිනාහරිතකපක්කිකන්ති පදස්ස ද්වන්දවාකායං දස්සෙති.
තත්ථහරිතකන්ති හරිතමෙව පණ්ණං.පක්කන්තිසෙදිතං පණ්ණං.

418. කථිතායෙවාති විවරක්ඛන්ධකෙ කථිතායෙව.

419. පාළිමුත්තකච්චිතිව්ජයොති පාළියං වුත්තච්චිතිව්ජයතො
මුත්තොච්චිතිව්ජයො. පාළිමුත්තකච්චිතිව්ජයං විත්ථාරෙන්තො
ආහ“සවෙහී”තිආදි. යො කොචි කාලං කරොන්නො වදන්ති
සම්බන්ධො.මමච්චයෙනාති මම අතික්කමෙන.අඤ්ඤස්සාතිවුත්තෙහි
උපජ්ඣායාදිහි අඤ්ඤස්ස. තෙසන්ති උපජ්ඣායාදිනං.න
හොතීතිපරික්ඛාරො න හොති.හීති සච්චං, යස්මා වා.අච්චයදානන්ති
අච්චයෙන හොතුති දානං. නරුහතීති පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං
පබ්බජිතස්ස වා ගහට්ඨස්ස වායස්ස කස්සචි අච්චයදානං තෙසං න රුහති,
සඬිසස්සෙව රුහතීති අධිප්පායො. ගිහීනං පනඅච්චයදානන්ති
සම්බන්ධො.රුහතීති ගිහීනං පබ්බජිතස්ස වාගහට්ඨස්ස වා යස්ස කස්සචි
අච්චයදානං තෙසං රුහති, තෙසංයෙව සන්තකො හොතීතිඅධිප්පායො.

420. පුරාණමල්ලිති එත්ථ මල්ලස්ස හරියා මල්ලී, පුරාණෙ
මල්ලීපුරාණමල්ලිති දස්සෙන්නො ආහ “පුරාණෙ”තිආදි. “ගිහිකාලෙ”ති
ඉමිනා “පුරාණෙ”තිඑත්ථ ණපච්චයස්ස සරූපං
දස්සෙති.මල්ලස්සාතිමුට්ඨිමල්ලස්ස.පුරිසබ්‍යඤ්ජනන්ති
එත්ථබ්‍යඤ්ජනසද්දො නිමිත්තපරියායොති ආහ
“පුරිසනිමිත්ත”න්ති.විත්තන්ති රාගවිත්තං.

421. යන්තියං වත්ථු, අග්ගන්ති පට්ඨමහං. අසප්පායන්ති අත්තනො අසප්පායං.

භියොයාති අතිතානන්තරාහනි. අඤ්ඤස්මිත්ති භික්ඛුනීහි අඤ්ඤස්මිං. “භික්ඛුනීහි”ති පදං “පට්ඨගාහාපෙත්වා”ති පදෙ කාරිතකම්මං. භීති සච්චං, යස්මා වා.

426. “භොජනකාල”න්ති ඉමිනා “කාලං විතිනාමෙසු”න්ති එත්ථ කාලවිසෙසං දස්සෙති.

පුරෙති ආදිමිහි. කාසන්ති අට්ඨන්තං. භික්ඛුනීනං. අබ්භන්තරිමාති අබ්භන්තරෙ පරියාපන්තා. අඤ්ඤාති අට්ඨහි භික්ඛුනීහි අඤ්ඤා. නවකතරා භොතීති සම්බන්ධො. “යපෙත්වා හත්තග්ග”න්ති ඉමිනා අඤ්ඤත්ථ සම්බන්ධං යථා වුඩ්ඨං න පට්ඨාහිතබ්බන්ති එත්ථ අඤ්ඤසද්දස්ස අපාදානං දස්සෙති. අඤ්ඤස්මිත්ති එත්ථ ස්මිංවචනෙන ත්ථපච්චයස්ස අත්ථං දස්සෙති. “චතුපච්චයභාජනීයට්ඨානෙ”ති ඉමිනා සරූපං දස්සෙති.

430. දුතෙනපි උපසම්පාදෙතූන්ති එත්ථ කිං සම්බථා දුතෙන උපසම්පදාවට්ඨතීති ආහ “දුතෙන...පෙ.... වට්ඨතී”ති. යෙන කෙනපි අන්තරායෙනාති සම්බන්ධො, අසති අන්තරායෙ න වට්ඨතීති අධිප්පායො. කම්මවාචාපරියොසානෙ උපසම්පන්නාව භොතීති සම්බන්ධො. තාවදෙවාති උපසම්පන්නක්ඛණ්ණෙයෙව.

431. නවකම්මමිහි පිසද්දො උදොසිත උපස්සයෙ අපෙක්ඛති.

432. තස්සාති තස්සා ඉත්ථියා. යාව සො දාරකොව්ඤ්ඤුතං පාපුණාතීති එත්ථ කථං විඤ්ඤුභාවො ගහෙතබ්බොති ආහ “යාවබාදිතු”න්ති ආදි.

යපෙත්වා සාගාරන්ති එත්ථ සකාරොසහසද්දකාරියො, අගාරන්ති ව සෙය්‍යාගාරන්ති දස්සෙන්නො ආහ “සහාගාරසෙය්‍යමත්තං යපෙත්වා”ති. යථා අඤ්ඤස්මිං පුරිසෙ පටිපජ්ජිතබ්බං, එවං තථාති යොජනා. “අඤ්ඤස්මි”න්ති ඉමිනා පාළියං අඤ්ඤෙ පුරිසෙති එත්ථ ස්මිංවචනස්ස සම්බන්ධාමනො එකාරාදෙසාදස්සිතො, තදස්සෙනෙව චකච්චායනෙ (කච්චායනෙ 110 සුත්තෙ) සම්බන්ධාමනො ස්මිංවචනස්ස එකාරාදෙසනිසෙධනං අනිච්චන්ති දස්සෙති.

434. “යදෙව සා විබ්භන්තා”ති ඉමිනා දස්සෙතීති සම්බන්ධො. “යස්මා”ති ඉමිනා යදෙවාති එත්ථ යං සද්දස්ස කාරණත්ථං දස්සෙති. ඔදානාති වත්ථාති නිවත්ථාති සම්බන්ධො. “තස්මායෙවා”ති ඉමිනා තදෙවාති පදස්ස කාරණත්ථමෙව දස්සෙති. “නසික්ඛාපච්චක්ඛානෙනා”ති ඉමිනා

එවත්ථඵලං දස්සෙති.සා පුනඋපසම්පදං න ලහතීති සා විබ්භන්තා භික්ඛුනී පුන උපසම්පදං න ලහති.

පබ්බජ්ජමපි න ලහතීතිතිත්ථායතනසඬකන්තා භික්ඛුනී පබ්බජ්ජමපි න ලහති, පගෙව උපසම්පදං.

පාදෙ සම්බාහන්තාති භික්ඛුනීනං පාදෙසම්බාහන්තා.කෙසෙති භික්ඛුනීනං කෙසෙ.තත්තාති “කුක්කුච්චයන්තා න සාදියන්ති”ති වචනෙ. එකෙ ආවරියාවදන්තිති සම්බන්ධො. සාරත්තා භොන්තිති යොජනා.එත්ථාතිපුරිසානං අභිවාදනාදිසු.ඉදන්ති පුරිසානං අභිවාදනාදි, “අනුඤ්ඤාත”න්ති පදෙ චුත්තකම්මං “වට්ඨතී”ති පදෙ චුත්තකත්තා. අථ වාමදිස්ස අනුඤ්ඤාතං ඉදං පුරිසානං අභිවාදනාදි වට්ඨතීති යොජනා. එවඤ්ඤි සති “ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාත”න්ති පදං හෙතුඅන්තොගධවිසෙසනං, ඔදිස්ස අනුඤ්ඤාතත්තාවට්ඨතීති අධිජ්ජායො.තන්ති අට්ඨකථාසු චුත්තවචනං.භීති සච්චං, යස්මා වා.

435. පල්ලඬකෙන නිසීදන්තීති එත්ථ ආසනපල්ලඬකං පටික්ඛිපන්තො ආහ “පල්ලඬකං ආභුජිත්වා නිසීදන්තී”ති. තත්ථආභුජිත්වාති ආබන්ධිත්වා.කුපොතිවච්චකුපො.උපරීති කුපතොඋපරි. “සබ්බදිසාසු පඤ්ඤායතී”ති ඉමිනා පටිච්ඡන්තමෙව අත්ථි, න උපරි ඡන්තන්තිදස්සෙති.

436. කුණ්ඩකන්ති කණං.එත්ථාතිභික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ.

ඉති භික්ඛුනික්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

11. පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකං

1. බුද්දානුබුද්දකසික්ඛාපදකථා

441. පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකෙ“වත්තාරි...පෙ.... බුද්දකානී”ති එවමාදිචුත්තන්ති සම්බන්ධො.පරියායෙනාති කාරණෙන.ධුමකාලිකන්ති එත්ථ ධුමස්ස කාලො ධුමකාලො, ධුමස්ස උට්ඨිතකාලොතිඅත්ථො. සො එතස්සත්ථිතිධුමකාලිකං,සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තං.ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “යාවා”තිආදි.

443. ඉදන්ති “කතමානි පන හන්තෙ බුද්දානුබුද්දකානි සික්ඛාපදානී”තිඅපුච්ඡනං.“තයා”ති ඉමිනාඉදංතෙති එත්ථ තෙසද්දස්ස “තුය්හං, තවා”ති අත්ථෙ පටික්ඛිපති.ආපත්තින්ති දුක්කථාපත්තිං.භීතිසච්චං, යස්මා වා.තෙති ථෙරා. “සඬසො...පෙ.... නසමුච්ඡින්නදතී”ති එතං වචනං අනුස්සාවිතන්ති යොජනා. “දෙසෙහි තං ආවුසොදුක්කට්”න්ති ඉදමපි ව චුත්තන්ති සම්බන්ධො.ථෙරොපනාති ආනන්දත්ථෙරො පන ආහාති සම්බන්ධො.තත්ථාතිඅපුච්ඡනෙ.යථාති යෙනාකාරෙන.වතුසුඨානෙසුති

වතුසුඨානෙසු.එත්ථාති පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකෙ.

ඉති පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

12. සත්තසතිකක්ඛන්ධකං

දසවත්ථුකථා

447. සත්තසතිකක්ඛන්ධකෙවඨිඨෙත්තිකට්ඨිත්ති එත්ථ කට්ඨිසද්දො සුසානභූමිවාචකොති දස්සෙන්නො ආහ “පුනස්පුනංකලෙවරං නික්ඛිපමානා භූමිං වඨිඨෙත්ති”ති. තත්ථකලෙවරන්ති දෙහං. තඤ්ඤි කලෙ අභිගපච්චඨිගානං අවයවෙසම්පිණ්ඩෙත්වා වරියති ඉච්ඡියතීතිකලෙවරන්ති වුව්චති.එවං සොරං කට්ඨිං වඨිඨෙත්තාව පුනඛිභවං ආදියන්තීති යොජනා.

454. පාපකංතො ආවුසොකතන්ති එත්ථනොසද්දො අම්භසද්දකාරියො, ඡට්ඨිකත්තා ව භොතීති දස්සෙන්නො ආහ “ආවුසො අම්භෙහි පාපකං කත”න්ති.

455. “පියවචන”න්ති ඉමිනාකතමෙන ත්වං භූමි-විභාරොනාති එත්ථභූමිසද්දො පියවාචකො රුළුභිසද්දොති දස්සෙති. “ආමන්තෙති”ති ඉමිනා ආලපනපදන්ති දස්සෙති. ආවුසො භූමිති අත්ථො.කුල්ලවිභාරොනාම මෙත්තාවිභාරො, සො ව භෙට්ඨිමක්ඛානත්තයෙයුත්තත්තා උත්තානවිභාරොති ආහ “උත්තානවිභාරොනා”ති.

457. සාවත්ථියාති සාවත්ථිනගරෙ.සුත්තවිභවිගෙති පදභාජනියෙ. පටික්ඛිත්තභාවං විත්ථාරොන්නො ආහ “තත්ත භි”තිආදි.තත්තාති සුත්තවිභවිගෙ, පටික්ඛිත්තංභොතීති සම්බන්ධො.තත්තාති “සන්තිධිකාරකෙඅසන්තිධිකාරකසඤ්ඤී”තිආදිවචනෙ. එකෙ ආචරියා එවං මඤ්ඤන්තීති යොජනා. කින්තිමඤ්ඤන්තීති ආහ “යො පන භික්ඛු”තිආදි. අලොභකං යම්පි ආමිසන්ති යොජනා.තෙනාති පුරෙපරිග්ගහිතලොභෙන.තන්තිආමිසං.තද්දුපටිග්ගහිතමෙවාති තස්මිං අහති පටිග්ගහිතමෙව.තස්මාති යස්මා තද්දුපටිග්ගහිතමෙව, තස්මා.වදනොති වදන්තස්ස, භගවතො වචනෙනාති සම්බන්ධො.එත්ථාති අලොභකාමිසපරිභුඤ්ජනෙ, දුක්කටෙන භවිතබ්බං ඉතිමඤ්ඤන්තීති යොජනා.තෙති එකෙ ආචරියා.දුක්කටෙනපීති පිසද්දෙන පගෙව පාවිත්තියෙනාති දස්සෙති.භීති සච්චං, යස්මා වා.එත්ථාතියාවජීවිකයාවකාලිකෙසු. යාවජීවිකං න තද්දුපටිග්ගහිතං, යාවකාලිකමෙවතද්දුපටිග්ගහිතන්ති යොජනා. තද්දුපටිග්ගහිතඤ්ච යාවකාලිකන්ති සම්බන්ධො. තංදුක්කටං තුම්භෙ යදිමඤ්ඤාති යොජනා.යාවජීවිකමිස්සන්ති ලොභසඨ්ඨාතෙන යාවජීවිකෙන සංසට්ඨං.බ්‍යඤ්ජනමත්තන්ති විකාලෙ න කප්පතීති බ්‍යඤ්ජනමත්තං.

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා වුළුවග්ගයොජනා
එත්ථාති “යාවකාලිකෙනහික්ඛවෙ”තිආදිවවනෙ (මහාව. 305)
තද්දුපටිග්ගහිතං යාවජීවිකන්ති යොජනා.යාවකාලිකස්ස ගති විය ගති
එතස්සාතියාවකාලිකගතිකං. තස්මා දුක්කටං න හොතීති
සම්බන්ධො.එත්ථාති පුරෙපටිග්ගහිතලොභෙන ආමිසපරිභුඤ්ජනෙ.
තද්දුපටිග්ගහිතංයාවකාලිකෙන සම්භින්නරසං යාවජීවිකන්ති
යොජනා.තන්තියථාචුත්තං යාවජීවිකං, විකාලභොජනපාවිත්තියා එව
කාරණං හොතීති යොජනා.එවන්ති තථා, අජ්ජ පටිග්ගහිතමිපි යාවජීවිකන්ති
සම්බන්ධො.අපරජ්ජු පටිග්ගහිතෙන යාවකාලිකෙනාති
යොජනා.තන්තියාවජීවිකෙන සම්මිස්සං යාවකාලිකං, අජානන්තොපීති
සම්බන්ධො.ඉදන්ති යථාචුත්තං
යාවකාලිකං.තතොතිසන්තිධිභොජනපාවිත්තියතො.හීති සච්චං.
“සාවත්ථියාසුත්තවිහඬිගෙ”ති ඉදං බ්‍යාකරණං පරිසුද්ධන්ති යොජනා.

“රාජගහෙ උපොසථසංයුත්තෙ”ති ඉදං වචනං චුත්තන්ති
සම්බන්ධො.උපොසථසංයුත්තෙති උපොසථෙන සම්බන්ධෙ
උපොසථක්ඛන්ධකෙ. කිංසන්ධාය චුත්තන්ති ආහ “න හික්ඛවෙ...පෙ....
දුක්කටස්සාති (මහාව. 141) එතංසන්ධායා”ති.අතිසාරෙති අතික්කමිත්වා
සරණෙ ගමනෙපවත්තනෙති අත්ථො. නිමිත්තත්ථෙ වෙනං භුමිමං.
“වම්පෙය්‍යකෙවිනයවත්ථුස්මි”න්ති ඉදං චුත්තන්ති සම්බන්ධො.
“වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙආගත”න්ති ඉමිනා වම්පෙය්‍ය
ආගතංවම්පෙය්‍යකන්තිවචනත්ථං දස්සෙති.

ධම්මිකන්ති භූතෙන පවත්තං.සුත්තවිහඬිගෙහියස්මා ආගතන්ති
සම්බන්ධො.දසායෙවාති දසායමෙව, ආධාරෙ වෙනං භුමිමං.විදත්ථිමත්තාති
විදත්ථිපමාණා.දසායවිනාති දසං වජ්ජෙත්වා.තං
පමාණන්තිවිදත්ථිත්තයසඬ්ඛාතං තං පමාණං කරොත්තස්ස චුත්තපාවිත්තියං
ආපජ්ජතීතිසම්බන්ධො. “තං අතික්කාමයතො ඡෙදනකං පාවිත්තිය”න්ති
(පාවි. 533) ඉදං වචනංආගතමෙව හොතීති යොජනා.සබ්බත්ථාති
සබ්බස්මිංසත්තසතිකක්ඛන්ධකෙ.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

සත්තසතිකක්ඛන්ධකවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

ද්විවග්ගසඬ්ඛනාතිමහාවග්ගවුළුවග්ගවසෙන ද්විහි වග්ගෙහි
සඬ්ඛනා.ද්වාච්ඡිසතිපහෙදනාති මහාවග්ගෙදස, වුළුවග්ගෙද්වාදසාති එවං
ද්වාච්ඡිසතිපකාරා.පඤ්චක්ඛන්ධදුක්ඛජ්ජහායිතොති පඤ්චක්ඛන්ධසඬ්ඛාතං
දුක්ඛංපජ්ජනසිලස්ස, හගවතොති සම්බන්ධො.ආසාපීති ඉච්ඡාපි.
අයංපනෙත්ථ යොජනා-පඤ්චක්ඛන්ධදුක්ඛජ්ජහායිතො හගවතො සාසනෙ

ဗြူဇ်လ်ဂ်ဂေယာဇ်ဘာ

පාචිත්‍යාදියොජනා

පරිවාරවග්ගයොජනා

චූළවග්ගඛන්ධකස්සෙවං, කත්වාන යොජනානං;
අධුනා පරිවාරස්ස, කරිස්සං යොජනානං.

සොළසමභාවාරො

පඤ්ඤත්තිවාරයොජනා

එවං ද්වාවිසතිඛන්ධකානං සංවණ්ණනං කත්වා ඉදානි “පරිවාරො” තිසඬිගභමාරුල්ලිභස්ස විනයස්ස සංවණ්ණනං කරොන්තො අයමාවරියො පටිමං තාවඅනුසන්ධිදස්සනමුඛෙන පටිඤ්ඤං කාතුකාමොආභ “විසුද්ධපරිවාරස්සා” තිආදි. තත්ථවිසුද්ධපරිවාරස්සාතිවිසුද්ධාය චතුපරිසාය පරිවාරිතස්ස, අථවා විසුද්ධෙන චතුපරිසසඬිඛාතෙන පරිවාරෙනසමන්තාගතස්ස භගවතොති සම්ඛන්ධො. පරිවාරෙ හි විසුද්ධෙ තෙන පරිවාරිතො, තංපරිවාරිතො වා භගවාපි විසුද්ධොයෙව නාම භොති. ඉමිනා සංවණ්ණියමානස්ස “පරිවාරො” ති සඬිගභමාරුල්ලිභස්ස දෙසෙතඛිඛධම්මස්ස අනුරූපෙන දෙසකභූතස්ස භගවතොථොමනං කතං භොති. ධම්මක්ඛන්ධසරීරස්සාතිසීලාදිධම්මක්ඛන්ධසඬිඛාතෙන සරීරෙන සමන්තාගතස්ස, ඉමිනා සංවණ්ණිතානංඛන්ධකානමනුරූපෙන භගවතො ථොමනං කතං භොති. පකති ගෙසාවරියානං යදිදංදෙසෙතඛිඛධම්මානුරූපෙන දෙසකස්ස ථොමනා (සාරත්ථ. වී. 1.ගන්ථාරම්භකථා; විසුද්ධි.මහාවී. 1.1). අනන්තරාති අනන්තරෙ කාලෙ.

යොතිවිනයො.පුබ්බාගතන්ති පුබ්බෙ චුත්තෙසු විභඬිගඛන්ධකෙසු ආගතං.නයන්ති සද්දඅත්ථවිනිච්ඡයනයසඬිඛාතං සබ්බං නයං.හිත්වාති චජිත්වා.අනුත්තානත්ථවණ්ණනන්ති අනුත්තානානං පදානමත්ථවණ්ණනං. අයංපනෙත්ථ යොජනා – විසුද්ධපරිවාරස්ස ධම්මක්ඛන්ධසරීරස්ස භගවතො සාසනෙඛන්ධකානමනන්තරා “පරිවාරො” ති යො විනයො සඬිගභං සමාරුල්ලිභො, තස්ස විනයස්සපුබ්බාගතං නයං හිත්වා ඉදානි අනුත්තානත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමිති.

1. තත්ථතත්ථාති “තස්ස අනුත්තානත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමි” ති යොපරිවාරසඬිඛාතො විනයො සංවණ්ණෙතඛිඛභාවෙන චුත්තො, තත්ථ.සඬිඛෙපත්ථොති සමාසත්ථො. යං තෙනාති එත්ථ තසද්දස්සඅනියමනිද්දෙසභාවං දස්සෙන්තො ආභ “යො සො” ති. තත්ථයොතිඅනියම නිද්දෙසො, තස්ස “තෙනා” ති නියමනං දට්ඨබ්බං.සොතිපදාලඬිකාරො. ද්විසු හි සබ්බනාමෙසු යෙභුයොන පුබ්බමෙව පධානං, පච්ඡිමං පනවචනාලඬිකාරං. යො සො භගවා

පඤ්ඤපෙසිති සම්බන්ධො. චිරට්ඨිතිකත්ථන්ති චිරං පඤ්චවස්සසහස්සකාලං ධීතිකත්ථාය, “යාවිතො”ති ච “පඤ්ඤපෙසි”ති ච සම්බන්ධො. ධම්මසෙනාපතිනා යාවිතොති සම්බන්ධො. යාවිතො හුත්වා පඤ්ඤපෙසිති යොජනා. තෙන භගවතා පඤ්ඤත්තන්ති සම්බන්ධො. “ජානතාපස්සතා”ති ද්විත්තං පදානං කම්මමෙව දස්සෙන්නො ආහ “තස්ස තස්සා”ති ආදි. තත්ථ “පඤ්ඤත්තිකාල”න්ති ඉමිනා “ජානතා”ති පදස්සකම්මං දස්සෙති, “දස අත්ථවසෙ”ති ඉමිනා “පස්සතා”ති පදස්ස කම්මං.

ඵවං කම්මදස්සනෙන යොජනානායං දස්සෙත්වා ඉදානි කරණදස්සනෙන අපරම්පි යොජනානායං දස්සෙන්නො ආහ “අපිවා”ති ආදි. “පුබ්බෙනිවාසාදීහි”ති ආදිසද්දෙන දිබ්බවක්ඛුස්ස විසුං ගහෙන බ්බත්තා ඉද්ධිවිධදිබ්බසොතපරචිත්තවිජානනානි ගහෙන බ්බානි. ඉමෙහි පදෙහි “ජානතා, පස්සතා”ති ද්විත්තං පදානං පඤ්චන්තං ලොකිය අභිඤ්ඤානමෙව කරණභාවං දස්සෙති. තිහි විජ්ජාහිති පුබ්බෙනිවාසදිබ්බවක්ඛුආසවක්ඛයඤාණසංඛාතාහි තිහි විජ්ජාහි. ඡහි වා පන අභිඤ්ඤාහිති සහ ආසවක්ඛයඤාණෙන පඤ්චලොකියාහිඤ්ඤාසංඛාතාහි ඡහි අභිඤ්ඤාහි. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු තිසු කාලෙසු, පඤ්චසුපි ඤෙයාධම්මෙසු. සමන්තවක්ඛුනාති අනාවරණසබ්බඤ්ඤාඤාණසංඛාතෙන සමන්තවක්ඛුනා. පඤ්ඤායාති සබ්බඤ්ඤාපඤ්ඤාය. තිරොකුට්ඨාදීති ආදිසද්දෙන තිරොපබ්බතාදියො සංඛගණ්හාති. මංසවක්ඛුනාති පසාදවක්ඛුනා. පටිවෙධපඤ්ඤායාති මග්ගපඤ්ඤාය. දෙසනාපඤ්ඤායාති සබ්බඤ්ඤාපඤ්ඤාය. සබ්බඤ්ඤාපඤ්ඤායෙව හි අත්ථතො දෙසනාපඤ්ඤා නාම. තෙන චුත්තං “තස්සා පඤ්ඤාය තෙජසා. අහිධම්මකථාමග්ගං, දෙවානං සම්පවත්තයීති (ධ. ස. අට්ඨ. ගන්ථාරම්භකථා 5). ඉමෙහි පදෙහි අවත්ථාවසෙන විසුං විසුං ද්විත්තං පදානං කරණසම්භවං දස්සෙති. අරහතාති අරීතං. අරානඤ්ච භතත්තා, පච්චයාදීනඤ්ච අරහත්තා අරහතා. සම්මාසම්බුද්ධෙනාති සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තාසම්මාසම්බුද්ධෙන, තෙන භගවතාති සම්බන්ධො. කෙනාභතත්තිතං පට්ඨං පාරාජිකං කෙන ආහතං, ඉති සංඛ්ඛෙපත්ථොති යොජනා.

2. පුච්ඡාචිසජ්ජනෙ පන ඵවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. යං තෙන...පෙ....පාරාජිකන්ති ඉදං පදං පච්චුද්ධරණමත්තමෙවාති සම්බන්ධො. පතිඋද්ධරණමත්තමෙව, න අත්ථදස්සනන්ති අත්ථො. ඵත්ථාති ඵතෙසු පදෙසු. ඵකා පඤ්ඤත්තිති ඵකා පට්ඨපඤ්ඤත්ති. අනුපඤ්ඤත්තියොති පච්ඡා යපිතා පඤ්ඤත්තියො.

එත්තාවතාති එත්තකෙන “එකා පඤ්ඤත්ති, ද්වෙ අනුපඤ්ඤත්ති යො” ති වචනමත්තෙන විස්සජ්ජිතා භොන්තිති සම්බන්ධො. තති යං පුච්ඡන්ති සම්බන්ධො. කස්මා අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති තස්මිං නත්ථිති ආහ “අයං හි” ති ආදි. තත්ථ භියස්මා අඤ්ඤත්ත නත්ථි, තස්මා නත්ථිති යොජනා. “අනුප්පන්නෙ දොසෙ පඤ්ඤත්තා” ති ඉමිනා අනුප්පන්නෙ දොසෙ පඤ්ඤාපෙතඛිබ්බාති අනුප්පන්නපඤ්ඤත්තිති වචනත්ථං දස්සෙති. සාති අනුප්පන්නපඤ්ඤත්ති. තස්මාති යස්මා අඤ්ඤත්ත නත්ථි, තස්මා. සබ්බත්ථ පඤ්ඤත්තිති එත්ථ සබ්බස්මිං. පදෙසෙ පඤ්ඤත්ති සබ්බත්ථ පඤ්ඤත්තිති අලුත්තසමාසං දස්සෙන්නො ආහ “මජ්ඣිමදෙසෙ වෙවා” ති ආදි. “මජ්ඣිමදෙසෙ වෙව පච්චන්ති මජ්ඣිමපදෙසු වා” ති ඉමිනා “සබ්බත්ථා” ති පදස්ස සරූපං දස්සෙති. පදෙස පඤ්ඤත්තිං අපනෙත්වා සබ්බත්ථ පඤ්ඤත්තිං පාරිසෙසන යෙන දස්සෙන්නො ආහ “විනයධරපඤ්චමෙනා” ති ආදි. තත්ථ විනයධරපඤ්චමෙනාති අනුස්සාවනාවරිය පඤ්චමෙන. එත්ථෙව්වාති මජ්ඣිමදෙසෙ යෙව. එතෙහීති චතුහි සික්ඛාපදෙහි. සෙසානීති චතුහි සික්ඛාපදෙහි සෙසානි.

සාධාරණ පඤ්ඤත්තිති එත්ථ සාධාරණා නාම භික්ඛුභික්ඛුනීනමෙවාති ආහ “භික්ඛුනා ඤ්චෙව භික්ඛුනීනා ඤ්චා” ති. ඉදං පනාති පයමපාරාජිකං පන, පඤ්ඤත්තන්ති සම්බන්ධො. විනීතකථාමත්තමෙවාති විනීතවත්ථුපකාසකං කථාමත්තමෙව. තාසන්ති භික්ඛුනීනං. ඛාඤ්ජනමත්තමෙවාති “සාධාරණා” ති ව උභතො” ති ව ඛාඤ්ජනමත්තමෙව. එත්ථාති සාධාරණ පඤ්ඤත්ති උභතො පඤ්ඤත්ති පදෙ.

“නිදානෙ අනුපට්ඨය” න්ති ඉමිනා “නිදානොගධ” න්ති පදස්ස සත්තමීසමාසඤ්ච ඔගධසද්දස්ස අනුපට්ඨයත්ථ ඤ්ච දස්සෙති. ඔගාල්භො හුත්වා ධරතීති ට්ඨතීති ඔගධං. නනු නිදානොගධෙ සති “පයමෙන උද්දෙසෙනා” ති වත්තඛිබ්බං, කස්මා “දුතියෙන උද්දෙසෙනා” ති චුත්තන්ති ආහ “නිදානොගධ” න්ති. නිදානපරියාපන්නමපි සමානන්ති නිදානපරියාපන්නං සමානමපිති යොජනා. පිසද්දො ගරහත්ථො, පගෙව දුතියෙ උද්දෙසෙ පරියාපන්නෙනාති දස්සෙති. “සීලවිපත්ති ආදීන” න්ති වචනං විත්ථා රෙන්නො ආහ “පයමා හි” ති ආදි.

ද්වඛිගිකෙනාති කායචිත්තසඛිබ්බාතෙන ද්වඛිගිකෙන. නනු “එකෙන සමුට්ඨානෙනා” ති චුත්තන්තා “කායතො යෙවා” ති වත්තඛිබ්බං, අථ කස්මා “කායතො ව චිත්තතො ව සමුට්ඨාති” ති චුත්තන්ති ආහ “එත්ථ හි” ති ආදි. එත්ථාති “එකෙන සමුට්ඨානෙනා” ති වචනෙ. විත්තන්ති සෙවනචිත්තං. ආපන්නො සිතිත්ථං. ආපන්නො අසිති යොජනා. ආම ආපන්නො මිහීති ආම අහං ආපන්නො අමිහීති යොජනා. තාවදෙවාති තස්මිං පටිජානක්ඛණෙ යෙව. තං පුග්ගලන්ති පාරාජිකමාපන්නං තං පුග්ගලං. තප්පච්චයාති තස්ස පාරාජිකමාපන්නස්ස කාරණා. “න

කතමෙන සමථෙන සම්මතී”ති යං පන වචනං වුත්තන්ති යොජනා.තන්ති වචනං, වුත්තන්ති සම්බන්ධො.

වුත්තමාතිකා පඤ්ඤත්තීතිවුත්තමාතිකාසඬ්ඛාතා පඤ්ඤත්ති විනයො නාමාති යොජනා. මාතිකා හි යස්මා පඤ්ඤපියතිසඬ්ඛෙපෙන යපියති, පකාරං ජානාපෙති වා, තස්මාපඤ්ඤත්තීතිවුවචති. “පදහාජනං වුවචති”තිඉමිනා විත්ථාරෙන භාජියතිඑතායාතිවිහත්තීති දස්සෙති.විතික්කමොති කායවාචාවිතික්කමො. සො හි න සංවරති කායවාචං නපිදහතිතිඅසංවරොති වුවචති.යෙසංවත්තතීති එත්ථ වත්තතිකිරියාය කත්තාරං දස්සෙන්නො ආහ “විනයපිටකඤ්චඅට්ඨකථා වා”ති.පගුණාති වාවුග්ගතා.තෙති තෙ පුග්ගලා, ධාරෙන්තීති සම්බන්ධො.හීති සච්චං, යස්මා වා.එතස්සාතිපයමපාරාජිකස්ස.කෙනාහතන්ති එත්ථ භරධාතුයාධාරණපොසනත්ථෙසු (පාණිනී 108 ධාතුපාඨෙ) ධාරණත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “කෙනආතීත”න්ති. “පරම්පරාය ආතීත”න්ති ඉමිනාපරම්පරාහතන්ති පදස්ස තතියාසමාසං දස්සෙති. අථවා “කෙනාහත”න්ති පුච්ඡාය අනුරූපං යකාරලොපවසෙන වාක්‍යන්ති දස්සෙති.

3. උපාලි දාසකො වෙවාතිආදිකා ගාථායො කිමත්ථං කෙහි යපිතාති ආහ “ඉදානී”තිආදි.තන්ති පරං පරං.තත්ථාති තාසු ගාථාසු.යන්ති වචනං.ඉමිනා නයෙනාති පයමපාරාජිකස්ස පුච්ඡාවිසජ්ජතො වුත්තෙන ඉමිනානයෙන.

ඉති මහාවිහඬිගෙ පඤ්ඤත්තිවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

කතාපත්තිවාරාදිවණ්ණනා

157. ඉතොති පඤ්ඤත්තිවාරතො, පරං වුත්තා සත්ත වාරා උත්තානත්ථාචවාති යොජනා.කතාපත්තිවාරොති “කතාපත්ති”ති පදෙනලක්ඛිතො වාරො. එසෙව නයො සෙසෙසුපි.තදනන්තරොති තෙසංසත්තන්තං වාරානං අනන්තරෙ වුත්තො.සමුවිචයවාරොති සංචකතො ආපත්තිවිපත්තිආදයො උචියන්ති සම්පිණ්ඩියන්ති එත්ථාති සමුවිචයො, සොයෙවවාරො සමුවිචයවාරො.

188. තතොති තෙහි අට්ඨහි වාරෙහි, පරං වුත්තාති සම්බන්ධො. පච්චයවසෙනවුත්තො එකො පඤ්ඤත්තිවාරොති යොජනා.පච්චයවසෙනාතිපච්චයසද්දස්ස වසෙන.තස්සාති පච්චයස්ස.තෙපීති අට්ඨවාරාපි.ඉතීතිආදි නිගමනං.තතොති මහාවිහඬිගතො, පරංආගතාති සම්බන්ධො. එවං ඉමෙ ද්වත්තිංස වාරාති යොජනා.හීතිසච්චං, යස්මා වා.එත්ථාති ද්වත්තිංසවාරෙසු.

සමුට්ඨානසීසවණ්ණනා

257. තදනන්තරායාති තෙසං ද්වන්තිංසවාරානං අනන්තරං
 චුත්තායසමුට්ඨානකථාය එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. අනන්තා
 ඉතිනිච්ඡිකාති අනන්තාත්ථෙව විනිච්ඡිකා. ඉමිනාඅනන්තා ඉතිනිච්ඡයාති
 එත්ථ විධාතුයා විනිච්ඡයත්ථං දස්සෙති.
 “අනිච්චාකාරාදීහි”ති ඉමිනාසභාගධම්මානන්ති එත්ථ අනිච්චාකාරාදීහි
 සමානො භාගොඵතෙසන්තිසභාගා, තෙයෙව ධම්මාසභාගධම්මාති වචනත්ථං
 දස්සෙති. නාමමත්තම්පීති අනිච්චාදිනාමමත්තම්පි. පිසද්දෙන පගෙව
 නාමිකො අනිච්චාදිසභාවොති දස්සෙති. න පඤ්ඤායතීති න බායති. ඉමිනාන
 නායතීති එත්ථ ඤාධාතුයා බායනත්ථං දස්සෙති. දුක්ඛභානින්ති එත්ථ දුක්ඛං
 ජහාතීති දුක්ඛභානීති දස්සෙන්නොආහ “දුක්ඛසාතන”න්ති. දුක්ඛං
 භනාතීති දුක්ඛසාතනො, සද්ධම්මො, තං. “බන්ධකා යා වමානිකා”ති
 වත්තබ්බෙ සුඛුච්චාරණත්ථාය රස්සවසෙන පායො අත්ථීති ආහ “බන්ධකා
 ය ව මානිකා”ති. සමුට්ඨානං නියතොකතන්ති (සං. නි. 1.216) එත්ථ
 “සමුට්ඨානං නියතකත”න්ති වත්තබ්බෙ “පරොසහස්ස”න්ති ආදීසුචිය
 ඔකාරාගමවසෙන “සමුට්ඨානනියතොකත”න්ති චුත්තන්ති ආහ
 “සමුට්ඨානං නියතකත”න්ති. එතෙනාති “සමුට්ඨානං නියතොකත”න්ති
 පායෙන. පච්චෙතබ්බොති පති එතබ්බො, පටිමුඛං ඤාතබ්බොති
 අත්ථො. අඤ්ඤෙහිති තිහි සික්ඛාපදෙහි අඤ්ඤෙහි සික්ඛාපදෙහි.

තත්ථාති සම්භෙදනිදානවචනෙසු. සම්භෙදවචනෙන පච්චෙතබ්බන්ති
 සම්බන්ධො. හීති සවිචං. තාති තිණි සික්ඛාපදාති යපෙත්ථාති
 සම්බන්ධො. පඤ්ඤත්තිදෙසසඬාතන්ති
 පඤ්ඤත්තිට්ඨානභූතදෙසසඬාතං. “ඉමානි තිණි”ති ඉමිනා “දිස්සන්ති”ති
 කිරියාය කත්තාරං දස්සෙති. “පඤ්ඤායන්ති”ති ඉමිනා දිසධාතුයා
 බායනත්ථං දස්සෙති. තත්ථාති සමුට්ඨානනියමසම්භෙදනිදානසඬාතෙසුනිසු,
 නිද්ධාරණෙ භූමිමං. ඉතරං පනාති සමුට්ඨානනියමසම්භෙදෙහි අඤ්ඤං පන.

ආළචිති ආළචියං. සක්කෙසු භග්ගෙසු වානිඑත්ථ ජනපදනාමත්තා
 බහුවචනවසෙන චුත්තං.

ද්විසු විහඬිගෙසු පඤ්ඤත්තං යං සික්ඛාපදං උද්දිසන්තීති යොජනා.
 “විහඬිගෙසු”ති ඉමිනාවිහඬිගෙති එත්ථ සුකාරලොපොති දස්සෙති. තස්සාති
 සික්ඛාපදස්ස. යථාඤ්ඤායන්ති යුත්තියා අනුරූපං. තන්ති සමුට්ඨානං. මෙ
 සුණාපාති මම සන්තිකා සුණාපං. ඉතීති අයමත්ථො.

කථිනන්ති පයමකථිනසමුට්ඨානං. අනනුඤ්ඤාතාය සද්ධිත්ති
 අනනුඤ්ඤාතසමුට්ඨානෙන සද්ධිං. සදිසා ඉධ දිස්සරෙති
 එත්ථ ඉධ සද්දො අත්ථ පකරණවසෙන උභතොවිහඬිගවිසයොති ආහ “ඉධ
 උභතොවිහඬිගෙ”ති. “සදිසානී”ති ඉමිනා සදිසාති එත්ථ

නිකාරස්සාකාරාදෙසො දස්සිතො. “දිස්සන්ති”ති ඉමිනාදිස්සරෙති එත්ථ අන්තිසද්දස්සරෙකාරො (නිරුත්තිදීපනියං 570 සුතෙ) දස්සිතො.

සමුට්ඨානසීසො

පයම්පාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා

258. කිමත්ථං “මෙටුනං සුක්කසංසග්ගො”ති ආදිවචනං වුත්තන්ති ආභ තත්ථතත්ථාති “ඉදානී”ති ආදි.
 “මෙටුනං සුක්කසංසග්ගො”ති ආදිවචනෙ. සමුට්ඨානසීසන්ති සමුට්ඨානානං, සමුට්ඨානෙසු වා සීසං. සෙසානීති පයම්පාරාජිකතොසෙසානි පඤ්චසත්තති සික්ඛාපදානි. තෙනාති පයම්පාරාජිකෙන. “සුක්කසංසග්ගො”ති ආදිවචනං සංවණ්ණෙත්තො ආභ “තත්ථා”ති ආදි. තත්ථතත්ථාති “සුක්කසංසග්ගො”ති ආදිවචනෙ.

බුද්දකවණ්ණනාවසානෙති බුද්දකට්ඨකථාය අවසානෙ.

ලිඛිතවිපරියායොති ලිඛිතවිපල්ලාසො. කායමානසිකා කතාති එත්ථ කායමානසෙසු පවත්තා කායමානසිකාති වුත්තෙ සමුට්ඨානාති ආභ “කායවිත්තසමුට්ඨානා කතා”ති.

දුතියපාරාජිකසමුට්ඨානවණ්ණනා

259. ඉදං සමුට්ඨානං එකං සමුට්ඨානසීසන්ති සම්බන්ධො. “අදින්තාදාන”න්ති ඉමිනා අදින්තන්ති එත්ථ සමුදායනාමෙඵකදෙසවොභාරොති දස්සෙති. සෙසානීති දුතියපාරාජිකතො සෙසානි ඵකුතසත්තති සික්ඛාපදානි. තෙනාති දුතියපාරාජිකෙන. තත්ථාති “විග්ගහුත්තරී”ති ආදිවචනෙ. විග්ගහුත්තරීති ආදිපදානං බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරමකත්වා අත්ථමෙවදස්සෙතුං වුත්තං “මනුස්සවිග්ගහඋත්තරිමනුස්සධම්මසික්ඛාපදානී”ති. අනියතා දුතිසිකාති ආපත්තිං අපෙක්ඛිත්වා පාළියං ඉත්ථි ලිඛිතවසෙන වුත්තං, අට්ඨකථායං පන සික්ඛාපදං අපෙක්ඛිත්වානපුංසකලිඛිතවසෙන දුතියන්ති වුත්තං.

සමුට්ඨානා තිකා කතාති එත්ථ “තිකසමුට්ඨානා”ති වත්තබ්බෙ පදවිපරියායවසෙන කකාරස්ස දීඝවසෙන සමුට්ඨානා තිකාති වුත්තන්ති දස්සෙත්තො ආභ “තිකසමුට්ඨානා කතා”ති.

සඤ්චරිත්තසමුට්ඨානවණ්ණනා

260. “සඤ්චරී”ති ඉදං තාව සඤ්චරිත්තං නාම එකසමුට්ඨානසීසං, සෙසානි තෙන සදිසානි.

විභඩ්ගෙ ආගතෙන “රිඤ්චන්ති”ති (පාරා. 576) පදෙන ඵලකලොමධොවාපනසික්ඛාපදං උපලක්ඛිත්වා වුත්තන්ති ආභ “විභඩ්ගෙ රිඤ්චන්ති උද්දෙසන්ති ආගත”න්ති.

“යාව ද්වාරකොසා අග්ගලවිධිපනාය” ඉති (පාවි. 135-136) ව
 “අඤ්ඤාතිකාය භික්ඛුනියා විවරං දදෙය්‍ය” ඉති (පාවි. 169) ව
 “විවරංසිබ්බෙය්‍ය” ඉති (පාවි. 176-177) ව වුත්තසික්ඛාපදත්තයන්ති
 යොජනා.

“සමණවීවරෙන වා”ති එවං වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.
 “සමණවීවරංදදෙය්‍යා”ති ඉදං (පාවි. 917) වචනං සන්ධායාති සම්බන්ධො.

සමනුභාසනාසමුට්ඨානවණ්ණනා

261. හෙදන්තිඉදං සමනුභාසනං නාම එකංසමුට්ඨානසීසං, සෙසානි
 තෙන සදිසානි.

කථිනසමුට්ඨානවණ්ණනා

262. උඛ්භතන්ති ඉදං කථිනසමුට්ඨානං නාම එකං සමුට්ඨානසීසං,
 සෙසානිතෙන සදිසානි.

ආවසංචන සද්ධිත්ති ආවසංචසද්දෙනසද්ධිං.

එළකලොමසමුට්ඨානවණ්ණනා

263. “එළකලොමා”ති ඉදං එළකලොමසමුට්ඨානං නාම එකං
 සමුට්ඨානසීසං.ඉතොති යථාවුත්තතො.පාළින්තිමාතිකාපාළිං.විරජ්ඣිත්වාති
 පුබ්බාපරතො විරාධෙත්වා.යථාති යෙනාකාරෙන. පනසද්දො
 අනුග්ගහත්ථො. කිඤ්චාපි ලිබන්ති, පන තථාපිති යොජනා.එවන්ති
 තථාකාරෙන.අත්ථානුක්කමොතිඅත්ථස්ස අනුක්කමො.

“අභික්ඛුකාවා සෙන වා”ති එතං වචනං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.
 “අභික්ඛුකෙ ආවාසෙ වස්සං වසෙය්‍යා”ති (පාවි. 1047) ඉදං වචනං
 සන්ධායාතිසම්බන්ධො.“භික්ඛුනී”තිආදිනා වුත්තානීති
 සම්බන්ධො.ආදිසද්දෙන “සික්ඛමානා ව සාමණෙරී ගිහිනියා”ති පාඨං
 සඬගණ්භාති.

පදසොධම්මසමුට්ඨානවණ්ණනා

264. පදන්ති ඉදං පදසොධම්මසමුට්ඨානං නාම එකං සමුට්ඨානසීසං,
 සෙසානිතෙන සදිසානි. “තථා අත්ථඬගතෙන වා”ති එතං වචනං වුත්තන්ති
 සම්බන්ධො. “අත්ථඬගතෙ සුරියෙ ඔවදෙය්‍යා”ති (පාවි. 154-155) ඉදං
 වචනං සන්ධායාතිසම්බන්ධො. අනොකාසො ව...පෙ.... සන්ධාය වුත්තන්ති
 (පාවි. 1219-1221) එත්ථාපි එසෙවනෙයො.

අද්ධානසමුට්ඨානවණ්ණනා

265. අද්ධානන්තිඉදං අද්ධානසමුට්ඨානං නාම එකංසමුට්ඨානසීසං,
 සෙසානි තෙන සදිසානි.

ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානවණ්ණනා

266. ථෙය්‍යසත්ථන්ති ඉදං ථෙය්‍යසත්ථසමුට්ඨානං නාම එකංසමුට්ඨානසීසං, සෙසානි තෙන සදිසානි. “ඛ්‍යුහෙන සත්තමා”තිඉදං වචනං චුත්තන්ති යොජනා. තදනන්තරමෙවාති තස්සසික්ඛාපදස්ස අනන්තරමෙව, “ආගත” ඉති සම්බන්ධො.

ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානවණ්ණනා

267. ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානෙ සමුට්ඨානසීසං නත්ථි, සබ්බානි එකදස සික්ඛාපදානිසමපිණ්ඩෙත්වා ධම්මදෙසනාසමුට්ඨානානීති චුත්තානි. එවන්තිආදි නිගමනං. තෙසන්ති තෙසංසික්ඛාපදානං. සම්භින්නසමුට්ඨානන්ති සංසග්ගසමුට්ඨානං. තිවිධන්ති භූතාරොවනවොරිචුට්ඨාපනඅනනුඤ්ඤාතසමුට්ඨානවසෙනතිප්පකාරං. තන්ති නියතසමුට්ඨානං, හොතීති සම්බන්ධො. පුනතන්ති නියතසමුට්ඨානං, දස්සෙතුන්ති සම්බන්ධො. පුනතන්ති වචනං. නෙත්තිධම්මානුලොමිකන්ති එත්ථ කායවාචං නෙති විනෙතීතිනෙත්ති, කායවාචං නෙති විනෙති එත්ථ, එතායාති වානෙත්ති. ධම්මොති පාළි. සා හි යස්මා අත්ථං ධාරෙති, තස්මාධම්මොති චුට්චති. නෙත්තියෙව ධම්මොනෙත්තිධම්මො, තස්සඅනුලොමිකං නෙත්තිධම්මානුලොමිකං. තෙන චුත්තං “විනයපාළිධම්මස්සඅනුලොම”න්ති.

ඉති සමුට්ඨානසීසවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

අන්තරපෙය්‍යාල කතිපුච්ඡාවාරවණ්ණනා

271. ඉදානිචුත්තොති සම්බන්ධො. “ඉදානී”ති පදෙන සම්බන්ධත්තචුත්තොති එත්ථතපච්චයොපච්චුප්පන්තකාලිකොති දට්ඨබ්බො.

තත්ථානිමාතිකායං, පුච්ඡාසු වා. ආගතාපත්තිපුච්ඡානි ආගතාපත්තියා පුච්ඡා. හීති විසෙසජොතකො, හි විසෙසං වක්ඛාමීති අත්ථො. එත්ථානි “කති ආපත්තික්ඛන්ධා”ති දුතියපදෙ. “රාසිවසෙනා”තිඉමිනාබන්ධසද්දස්ස රාසත්ථං දස්සෙති. විනීතවත්ථුනීති එත්ථ විනීතසද්දො විනයපරියායොති ආභ “විනයපුච්ඡා”ති. නනු විනීතවිනයසද්දානං සද්දතො නානත්තා අත්ථතොපි නානං, කස්මාපන “විනයපුච්ඡා”ති චුත්තන්ති ආභ “විනීතං...පෙ.... එක”න්ති. ඉදන්ති පදත්තයං. අත්ථතො එකන්තිඅත්ථතොයෙව එකං, න සද්දතො. විනීතවත්ථුනීතිආපත්තිවිනයකාරණත්තා විනීතවත්ථුනි. යෙසුති අගාරවෙසු. සතීති සන්තෙසු. එත්ථ ව යෙසු සති ආපත්තියො න හොන්ති, අසති හොන්තීති වාක්‍යමිපි අචුත්තසිද්ධිනායෙන ගහෙතබ්බං. යෙසුති ගාරවෙසු. තෙති අගාරවගාරවෙ. යස්මාපන නත්ථිති සම්බන්ධො. විපත්තිභාවපුච්ඡානිවිපත්තිභාවස්ස පුච්ඡා. පුච්ඡියති ඉමායාතිපුච්ඡා. විවාදමූලානිඅනුවාදමූලානීති ඉමා පුච්ඡායො මූලපුච්ඡානි

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
සම්බන්ධො. පොත්ථකෙසු “ඉමානී”ති නිකාරොන සහ පායො අත්ථී, සො
අපායොයෙව. මුලපුච්ඡාති පුච්ඡයන්ති ඉමානීති පුච්ඡා, මූලානං
පුච්ඡාමුලපුච්ඡා. “අධිකරණ”න්තිආදීසු “චුත්තං” ඉති
සම්බන්ධො. තෙසංයෙවාති අධිකරණානංයෙව. අයමෙත්ථ මාතිකා.

නිද්දෙසෙමාතිකායාති පාතිමොක්ඛෙ. විහඩ්ගෙති පදභාජනියං,
ආගතවසෙන චුත්තාති යොජනා. අයමෙත්ථනිද්දෙසො.

පටිනිද්දෙසෙආරතීතිආදිපදානං වචනත්ථංදස්සෙත්තො
ආහ “ආරකා”තිආදි. තත්ථ “ආරකා”ති ඉමිනාආරතීති එත්ථ
ආඋපසග්ගස්ස අත්ථං දස්සෙති. එතෙහීති ආපත්තික්ඛන්ධෙහි, ආරකාති
සම්බන්ධො. “රමතී”ති ඉමිනාතිපච්චයො කත්ථත්ථෙ හොතීති
දස්සෙති. රතීති රමනං. ඉමිනාතිපච්චයො භාවත්ථෙපි හොතීති
දස්සෙති. විනාති එතෙහිආපත්තික්ඛන්ධෙහි විනා. ඉමිනාවිරතීති
එත්ථවිත්තූපසග්ගස්ස අත්ථං දස්සෙති. පච්චෙකන්ති පති එකං, පටිසද්දො
විච්ඡත්ථජොතකො, විසුං විසුන්ති අත්ථො. ඉමිනාපටිවිරතීති එත්ථ
පටිත්තූපසග්ගස්ස අත්ථං දස්සෙති. විරති පටිවිරතීති එත්ථාපි තිපච්චයො
භාවත්ථෙපි වෙදිතඛ්ඛො. වෙරන්ති අනත්ථකරත්තා විරමිතඛ්ඛන්ති විරං,
තදෙව වෙරං, රාගාදිඅකුසලධම්මා. තෙ හි වෙරහෙතුත්තා වෙරන්ති
චුච්චන්ති. එතායාති විරතියා. ඉමිනාඅකිරියාති එත්ථරිරියපච්චයො
කරණත්ථෙ හොතීති දස්සෙති. යං ආපත්තික්ඛන්ධකරණන්ති
යොජනා. තස්සාති ආපත්තික්ඛන්ධකරණස්ස. පටිපක්ඛතොති
විරුද්ධභාවතො. ඉමිනාඅකරණන්ති එත්ථ අකාරො විරුද්ධත්ථොති
දස්සෙති. ආපත්තික්ඛන්ධඅප්ඤ්ඤාපත්තියාති
ආපත්තික්ඛන්ධානංඅතික්කමිත්වා ආපජ්ජනස්ස. “වෙලනතො”ති ඉමිනා
වෙලතීතිවෙලා, වෙලනං වා වෙලාති වචනත්ථෙ දස්සෙති. නිය්‍යානන්ති
මග්ගං. මග්ගො හි නිබ්බානං ආරම්මණකරණවසෙන
යාතිගච්ඡතීතිනිය්‍යානන්ති චුච්චති. “ඛන්ධතී”ති ඉමිනාසිධාතුයා
ඛන්ධනත්ථං දස්සෙති. “නිවාරෙතී”ති ඉමිනා ඛන්ධධාතුයා
අධිප්පායත්ථං. එතන්ති “සෙතු”ති නාමං. තංසෙතුන්ති
ආපත්තික්ඛන්ධසඩ්ධාතං තං සෙතුං. එත්ථ කෙසුපි පොත්ථකෙසු
“සොසෙතු”ති ව “එතාය පඤ්ඤත්තියා”ති ව පායො අත්ථී, සො
අපායොයෙව.

බුද්ධෙ අගාරවාදීසුඑවං විනිච්ඡයොවෙදිතඛ්ඛොති යොජනා. යොති යො
කොච්, න ගච්ඡතීතිආදීසුසම්බන්ධො. ධරමානෙති තිට්ඨමානෙ,
සංවිජ්ජමානෙති අත්ථො. උපට්ඨානන්ති උපට්ඨානට්ඨානං, උපට්ඨානත්ථං
වා. එතස්සාති යස්ස කස්සපි ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා. ධම්මස්සවනන්ති
ධම්මස්සවනට්ඨානං, ධම්මස්සවනත්ථං වා. ධම්මස්සවනග්ගන්ති
ධම්මස්සවනං ගණ්හන්ති එත්ථාතිධම්මස්සවනග්ගො, ධම්මසවනමණ්ඩපො.

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
අථ වා ධම්මස්සවනං ගණ්භාතීතිධම්මස්සවනග්ගො,
ධම්මස්සවනට්ඨානෙසමාගමජනො, තංධම්මස්සවනග්ගං. විත්තිකාරන්ති
අපවායනාකාරං. වික්ඛිත්තො වා අනාදරො වා හුත්වා නිසිදතිති
යොජනා. කායපාගබ්බියන්ති භුසං ගරති අඤ්ඤෙ පිළෙති
අනෙතාතිපගබ්බො, අතිමානො, ඔට්ඨජො තතියක්ඛරො. පගබ්බස්ස
භාවොපාගබ්බියං, කායෙන පාගබ්බියං කායපාගබ්බියං (වජිර. ටී. පරිවාර
271; සාරත්ථ. ටී. පරිවාර 3.271; වි. වි. ටී. පරිවාර 2.271 සං. නි. අට්ඨ.
2.2.146; අ. නි. අට්ඨ. 3.6.82-84; සු. නි. අට්ඨ. 1.144),
කායානාවාරං. තිස්සොසික්ඛාති අධිසීලසික්ඛාදිකා තිස්සො සික්ඛා.
පමජ්ජනං පමාදො, සතිවිජ්ජවාසොති ආහ “පමාදෙ
වසතිවිජ්ජවාසෙ” ති. ආමිසපටිසන්ධාරන්ති ආමිසෙන අත්තනො, පරෙසඤ්ච
අත්තරස්ස පටිසන්දහනං ආමිසපටිසන්ධාරො, තථා ධම්මපටිසන්ධාරො.

272. සත්ථරිපි අගාරවොති ආදීනං අත්ථොති සම්බන්ධො.
“අනිවචුත්ති” ති ආදිනා අප්පතිස්සොති පදස්ස අධිජ්ජායත්ථං දස්සෙති,
සද්දත්ථො පනෙවං වෙදිතබ්බො, පටිමුඛං ආදරෙන
සත්ථුවචනං අසුඤ්ඤානො අප්පතිස්සො නාමාති. අජ්ඣන්තං වාති
එත්ථනියකජ්ඣන්තාදීසු චතුසු නියකජ්ඣන්තභාවඤ්ච සත්තම්චිහත්තියා
අමාදෙසභාවඤ්ච දස්සෙන්නො ආහ “අත්තනො සන්තානෙ වා” ති.
“අත්තනො පක්ඛෙ වා” ති ඉමිනා අත්තනො විත්තසන්තානෙති අත්ථං
පටික්ඛිපති. තත්තු තුම්භෙති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙන්නො ආහ “තස්මිං
අජ්ඣන්තබ්බිද්ධාහෙදෙ” ති. සපරසන්තානෙති
අත්තපරසන්තානෙ. පභානායාති එත්ථ භාධාතුයා කරුණඤ්ච ආයසද්දස්ස
තදත්ථභාවඤ්ච දස්සෙන්නො ආහ “මෙත්තාභාවනාදීහි නයෙහි
පභානත්ථ” ති. මෙත්තාභාවනාදීහි ති ආදිසද්දෙන කරුණාභාවනාදිං
සඬගණ්භාති. තන්ති විවාදමූලං. “අප්පවත්තිභාවායා” ති
ඉමිනා අනවස්සවායාති එත්ථ අවපුබ්බ සුධාතුයා පවත්තනත්ථං දස්සෙති.

සන්දිට්ඨිපරාමාසීති එත්ථ සස්ස අත්තනො ඉදං සං, සං දිට්ඨිං පරතො
ආමසතීති සන්දිට්ඨිපරාමාසීති දස්සෙන්නො ආහ “සකමෙව දිට්ඨිං
පරාමසතී” ති. “ය”න්ති ආදිනා පරාමසනාකාරං දස්සෙති. ආධානග්ගාහීති
එත්ථ ආභුසො යියතෙ ආධානන්ති වචනත්ථෙත ආධානසද්දො
දළ්භපරියායොති ආහ “දළ්භග්ගාහී” ති. දළ්භංගණ්භාතීති දළ්භග්ගාහී.

273. අනුචාදමූලනිද්දෙසො කිඤ්චාපි සමානොති යොජනා. අථ බොති
තථාසමානොපි, අයමෙත්ථ විසෙසොති සම්බන්ධො. විවදන්තානං
පුග්ගලානන්ති යොජනා. තථා විවදන්තාති තෙනාකාරෙන විවදන්තා,
අනුවදන්තීති සම්බන්ධො. “අසුකං නාම විපත්තිං ආපන්නො” ති
චුත්තමෙවත්ථං ආපත්තියා සල්ලක්ඛෙත්වා දස්සෙන්නො ආහ “පාරාජිකං
ආපන්නොසී” ති ආදි. එත්ථාති අනුචාදමූලෙ. විසෙසොති විවාදමූලතො

විසෙසො. විවදන්තානං කොට්ඨපනාහාදීනිවිවාදමුලානි, අනුවදන්තානං අනුවාදමුලානීති චුත්තං හොති.

274. මෙත්තං කායකම්මං නාමාති එත්ථ මෙත්තා එතස්සත්ථීති මෙත්තං, කායකම්මං, මෙත්තවිත්තසහගතං කායකම්මන්ති චුත්තං හොති. තෙන චුත්තං “මෙත්තවිත්තෙන කතං කායකම්ම”න්ති. සම්මුඛපරම්මුඛානං විත්ථාරං දස්සෙන්තොආහ “තත්ථා”තිආදි. තත්ථතත්ථාති තෙසුසම්මුඛපරම්මුඛෙසු.කායකම්මං නාමාති මෙත්තං කායකම්මංනාම. ථෙරානං දානඉති සම්බන්ධො.උභයෙහිපීති නවකත්ථෙරෙහිපි.තෙසුති නවකත්ථෙරෙසු.අවමඤ්ඤන්තිඅවමානං. අත්තනො දුන්නික්ඛිත්තානං පටිසාමනං විය පටිසාමනන්ති යොජනා. “මෙත්තාකායකම්මසඬ්ඛාතො”ති ඉමිනාඅයම්පි ධම්මොතිඑත්ථ ධම්මසරූපං දස්සෙති.පිසද්දො උපරි වක්ඛමානො ධම්මෙඅපෙක්ඛති. “සරිතබ්බො”ති ඉමිනාඅනීයසද්දො කම්මවාචකොතිදස්සෙති.සතිජනකොති සබ්බමචාරීනං සතිජනකො. තස්ස පදස්සඅධිප්පායං දස්සෙන්තො ආහ “යො න”න්තිආදි. තත්ථයොතිපුග්ගලො.නන්ති මෙත්තං කායකම්මං. තං පුග්ගලංඅනුස්සරන්තීති සම්බන්ධො.යෙසන්ති සබ්බමචාරීනං.තෙති සබ්බමචාරීනො. පසන්නවිත්තා හුත්වාති සම්බන්ධො. “පියං කරොති”ති ඉමිනාපියකරණොති පදස්ස පියං කරොතිතිපියකරණොති වචනත්ථං දස්සෙති. එසෙව නයොගරුකරණොති එත්ථාපි. “සඬ්ඛගෙනබ්බහාවායා”ති ඉමිනාසඬ්ඛගායාති පදස්සභාවප්පධානකම්මනිද්දෙසභාවං දස්සෙති. සඬ්ඛගෙනබ්බොතිසඬ්ඛගො,තදත්ථාය.තෙහීතිසබ්බමචාරීහි. “සමග්ගභාවායා”ති ඉමිනා සමග්ගස්ස භාවොසාමග්ගීති වචනත්ථං දස්සෙති.

පග්ගස්ස වචනන්ති පග්ගහෙත්වා වචනං.විහාරෙති ආධාරෙ භූමිමං, ථෙරෙ අසන්නෙති යොජනා.තන්ති ථෙරං කදා ආගමීස්සති නුබොති යොජනා.මමායනවචනන්ති මමායනාකාරෙන පවත්තං වචනං.මෙත්තාසිනෙහසිනිද්ධානීති මෙත්තාසඬ්ඛාතෙන සිනෙහෙන සිනෙහිතානි.නයනානීති වක්ඛුනි. “අප්පාබාධො”ති ඉමිනාඅරොගොති පදස්සෙව අත්ථංදස්සෙති.නිව්වාබාධෙන වා අරොගො, ආගන්තුකාබාධෙන අප්පාබාධො, අප්පිකත්තාබාධෙන වා අරොගො, බහිද්ධාබාධෙන අප්පාබාධො, කායාබාධෙන වා අරොගො, චිත්තාබාධෙන අප්පාබාධො.සමන්නාහරණන්ති පුනස්පුනං මනසිකරණං.

න පුග්ගලං පටිවිහජිත්වා භුඤ්ජතීති යොජනා. තදත්ථංවිත්ථාරෙන්තො ආහ“යො හී”තිආදි. තත්ථයොති පුග්ගලො, භුඤ්ජතීති සම්බන්ධො. “එත්තකං...පෙ....භුඤ්ජිස්සාමී”ති ඉමිනා ආමිසපටිවිහත්තහොගිභාවං දස්සෙති. “එත්තකං වා අසුකස්සව...පෙ.... භුඤ්ජිස්සාමී”ති ඉමිනා පුග්ගලපටිවිහත්තහොගිභාවං දස්සෙති.අයන්ති පුග්ගලො.ආහතන්ති

ගාමාදිනොආනීතං. අදාතුම්පීති පිසද්දෙන දාතුම්පිවට්ඨනීති දස්සෙති. දානඤ්ඤි නාම න කස්සපි වාරිතං. සබ්බෙසන්ති දුස්සිලසිලවන්තානං. චුත්තන්ති අට්ඨකථායං (දී. නි. අට්ඨ. 2.141; ම. නි. අට්ඨ. 2.492; අ. නි. අට්ඨ. 3.6.11) චුත්තං. විවෙය්‍යාතිවිචින්නවා. දාතුම්පීති පිසද්දෙන අවිචින්නවා සාමඤ්ඤනොදාතුම්පි වට්ඨනීති සම්පිණ්ඩෙති. නනු එවං සති පුග්ගලවිභාගො කතො නාම හොති, කස්මා විවෙය්‍ය දාතුං වට්ඨනීති ආහ “න හී” තිආදි. හීනියස්මා. එතෙති ගිලානාදයො. ඉදං පදං විචින්නවාති පදෙකම්මං, “දෙන්තෙනා” ති පදෙ සම්පදානං. හීනි සච්චං. ඉති අයන්ති ඉති මනසිකත්වා අයං සාරණියධම්මපුරකො.

අඛණ්ඩානීතිආදීසු පට්ඨං තාවඛණ්ඩජ්ද්දසබලකම්මාසානි දස්සෙත්වා තෙසං පටිපක්ඛවසෙන අඛණ්ඩාදීනි දස්සෙත්තොආහ “යස්සා” තිආදි. තත්ථයස්සානි හික්ඛුස්ස, සික්ඛාපදං හින්තන්ති සම්බන්ධො. සත්තසුආපත්තික්ඛන්ධෙසුනි ආධාරෙ භූමිමං, සික්ඛාපදන්ති සම්බන්ධො. ආපත්තිඤ්ඤි පටිච්ච සික්ඛාපදස්ස පඤ්ඤත්තත්තා ආපත්ති තස්ස විසයො හොති. ආදිමිහි වා අන්තෙ වාති සික්ඛාපදානං ආදිමිහි වා අන්තෙවා. වාසද්දො අනියමවිකප්පත්ථො. සික්ඛාපදෙ හින්තෙආපත්තිසම්භවතො චුත්තං “සික්ඛාපදං හින්ත” න්ති. ඛණ්ඩං නාමාති ඡින්නං නාම. වෙමජ්ඣෙකුති සික්ඛාපදානං වෙමජ්ඣෙකු. හින්තන්ති සික්ඛාපදං හින්තං. ඡිද්දං නාමාති විවරං නාම. ද්වෙ තිණි සික්ඛාපදානීති සම්බන්ධො. සබලං නාමාති චිත්‍රං නාම. හින්තානීති සික්ඛාපදානි හින්තානි. කම්මාසං නාමාති විචිත්‍රං නාම. එත්ථව එකස්මිං යානෙ එකෙන විසභාගවණ්ණෙන චිත්‍රං සබලං නාම, නානායානෙ නානාවණ්ණෙන විචිත්‍රං කම්මාසං නාමාති අයමෙතෙසං විසෙසො. ඛණ්ඩාදීනං විපරිවත්තනවසෙන අඛණ්ඩාදීනි දස්සෙත්තො ආහ “යස්සපනා” තිආදි. අහින්තානිසිලානීති අහින්තානිසික්ඛාපදසිලානි. තානි පනානි සිලානි පන. “එතානී” ති පදං පදාලඬිකාරමත්තං. භූජිස්සභාවකරණතොති තණ්හාදාසබ්‍යතො මොචෙත්වා භූජිස්සකරණභාවතො. ඉමිනා “භූජිස්සභාවකරණානී” ති වත්තබ්බෙ උත්තරපදලොපවසෙන එවං චුත්තන්තිදස්සෙති. භූජිස්සානීති චූච්චන්තිති සම්බන්ධො. විඤ්ඤාහීති බුද්ධාදිහි සප්පුරිසෙහි. උපචාරසමාධිං අප්පනාසමාධිං වාති එත්ථවාසද්දො සමුච්චයත්ථො. උපචාරසමාධිඤ්ඤව අප්පනාසමාධිං වාති හිඅත්ථො. “සංවත්තයන්ති” ති ඉමිනාසමාධිසංවත්තනිකානීති එත්ථ අනියසද්දො බහුලං කත්තුචාවකොති දස්සෙති. සීලසාමඤ්ඤගතොති එත්ථ සමානස්ස භාවො සාමඤ්ඤං, තං ගතොතිසාමඤ්ඤගතො, සීලෙන සාමඤ්ඤගතො සීලසාමඤ්ඤගතො, හුත්වා විහරතීති යොජනා. තෙන චුත්තං “සමානභාවූපගතසීලො විහරතී” ති.

යායංදිට්ඨිති එත්ථ “දිට්ඨි” ති සාමඤ්ඤගතස්සාපි සද්දස්ස “අරියා” ති සද්දන්තරසන්තිධානෙන විසෙසවිසයත්තා සම්මාදිට්ඨිති ආහ

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
 “මග්ගසම්පයුත්තා සම්මාදිට්ඨි”ති. “මග්ගසම්පයුත්තා”ති
 ඉමිනාලොකියසම්මාදිට්ඨිං පටික්ඛිපති. නිද්දොසාතිවිසුද්ධත්තා, උත්තමත්තා
 වා නිද්දොසා. ඉමිනාඅරියසද්දොනිද්දොසත්ථවාචකො
 අනිජ්චන්තපාටිපදිකොති දස්සෙති. නියයාතීති නිබ්බානං යාති. ඉමිනා
 අනියසද්දො බහුලංකත්තුවාචකොති දස්සෙති. යො තථාකාරී හොති,
 තක්කරස්සාති යොජනා. තථාකාරීති තාය මග්ගසම්පයුත්තාය සම්මාදිට්ඨියා
 කාරී හොති. ඉමිනා තාය සම්මාදිට්ඨියා කරොතීති තක්කරොති
 වචනත්ථං දස්සෙති. දුක්ඛක්ඛයායාති එත්ථ බියනං බයො, දුක්ඛස්සබයො
 දුක්ඛක්ඛයො, තදත්ථායාති දස්සෙන්නො ආහ “සබ්බදුක්ඛස්ස
 බයත්ථ”න්ති. සෙසන්ති චුත්තවචනතො සෙසං වචනං.

ඉති කතිපුච්ඡාවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

බන්ධකපුච්ඡාවාරො පුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

320. උපසම්පදක්ඛන්ධකන්තිමහාබන්ධකං. “නිදානෙන ව නිද්දෙසෙන
 ව සද්ධි”න්ති ඉමිනා සහ නිදානෙනාතිසනිදානං, සහ
 නිද්දෙසෙනාතිසනිද්දෙසන්තිවචනත්ථං දස්සෙති.
 එත්ථනිදානෙනාතිසික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිදෙසසඬ්ඛාතෙන
 නිදානෙන. නිද්දෙසෙනාතිපුග්ගලාදිනිද්දෙසෙන. තත්ථාති
 උපසම්පදක්ඛන්ධකෙ. සමුක්කට්ඨපදානන්ති එත්ථ සමුක්කට්ඨසද්දො
 උත්තමපරියායොති ආහ “උත්තමානී”ති. පදානීති “න භික්ඛවෙ
 උනව්සතිවස්සොපුග්ගලො උපසම්පාදෙනබ්බො”ති (පාවි. 402-403;
 මහාව. 124) ආදිනා නයෙන චුත්තාතිපදානි. ඉමෙහි පදෙහි “සමුක්කට්ඨාති
 පදානිසමුක්කට්ඨපදානී”ති වචනත්ථං දස්සෙති. ඉතීති අයමත්ථො. කස්මා
 පනෙත්ථ “සමුක්කට්ඨපදානං කතිආපත්තියො”ති පදානමෙව සාම්චසෙන
 නිද්දෙසො කතො, නනු ආපත්තියො නාම පුග්ගලානඤ්ඤෙවහොන්තීති
 ආහ “යෙන යෙන භී”ති ආදි. භීති යස්මා. යෙන යෙන පදෙන පඤ්ඤත්තාති
 සම්බන්ධො. සා සාති ආපත්ති. ද්වෙ ආපත්තියොති එත්ථද්විත්තං ආපත්තීනං
 සරූපං දස්සෙන්නො ආහ “පාවිත්තියං, දුක්කට්”න්ති.

නස්සන්තෙතෙතිනස්සන්තු එතෙ. විනස්සන්තෙතෙතිවිනස්සන්තු එතෙ
 භික්ඛුති අත්ථො. තෙහීති භික්ඛුහි. වදතොති වදන්තානං. සෙසෙසු
 උපොසථකරණෙසුති සම්බන්ධො. “දුක්කට්ඨපත්තියෙවා”ති ඉමිනාඑකා
 ආපත්තීති එත්ථඅත්ථපකරණාදිවසෙන දුක්කට්ඨපත්තියෙවාති දස්සෙති.

පවාරණක්ඛන්ධකෙපිතිපිසද්දො උපොසථක්ඛන්ධකං අපෙක්ඛති.

වම්මසංයුත්තෙපිති වම්මෙන සංයුත්තංකත්වා දෙසිතෙ බන්ධකෙපි,
 වම්මක්ඛන්ධකෙපිති අත්ථො. පිසද්දො පවාරණක්ඛන්ධකං

අපෙක්ඛති.හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙපීතිපිසද්දොවම්මක්ඛන්ධකං

අපෙක්ඛති.සමන්තාති අඛිගජාතස්සසමන්තතො.

තත්ථාතිකථිතක්ඛන්ධකෙ.වීවරසංයුත්තෙතිවීවරක්ඛන්ධකෙ.

වම්මපෙය්‍යකෙති වම්මපෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ.සමුවචයක්ඛන්ධකෙසුපීති
පිසද්දො වම්මපෙය්‍යක්ඛන්ධකංඅපෙක්ඛති.

සමථක්ඛන්ධකෙ ඉමා ද්වෙ ආපත්තියො හොන්තීති යොජනා. එසෙව
නයොසෙසෙසුපි.බුද්දකචත්ථුකෙති
බුද්දකචත්ථුක්ඛන්ධකෙ.ගරුහණ්ඩවිස්සජ්ජනෙති ගරුහණ්ඩස්ස
විස්සජ්ජනෙ.

සඬ්ඝගෙදෙති සඬ්ඝගෙදක්ඛන්ධකෙ. “සමාචාරං පුච්ඡිස්සන්ති චුත්තෙ
චත්තක්ඛන්ධකෙ”ති ඉමිනාසමාචාරසද්දෙන චත්තක්ඛන්ධකං
ගහෙතඬ්ඛන්ති දස්සෙති.සාති දුක්කටාපත්ති. “තථා”ති පදෙන
“එකාදුක්කටාපත්තියෙවා”ති පදං අතිදිසති. “පාතිමොක්ඛට්ඨපනෙ”ති
ඉමිනා පාළියංඨපනං පුච්ඡිස්සන්ති එත්ථ “පාතිමොක්ඛ”න්තිආදිපදස්ස
ලොපංදස්සෙති.පඤ්චසතිකසත්තසතිකෙසුතිපඤ්චසතිකක්ඛන්ධකසත්තසති
කක්ඛන්ධකෙසු.ආරොපිතොති එත්ථරුපධාතුයා ද්විකම්මිකත්තා,
න්‍යාදිගණත්තා ච “ධම්මො”ති පධානකම්මමෙව චුත්තං, න “සඬ්ඝහ”න්ති
අපධානකම්මං. තෙන චුත්තං “ධම්මො සඬ්ඝහ”න්ති.තත්ථාති
පඤ්චසතිකසත්තසතිකෙසු.

ඉති ඛන්ධකපුච්ඡාවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනායො

එකුත්තරිකනායො එකකචාරවණ්ණනා

321. එවංඛන්ධකපුච්ඡාය වණ්ණනං කත්වා ඉදානි එකුත්තරිකනායස්ස
තංකරොන්තො ආහ “ආපත්ති...පෙ.... නයෙ”ති. තත්ථ එකුත්තරිකනායෙ
එවං විනිච්ඡයොවෙදිතඬ්ඛොති යොජනා. “ඡ ආපත්තිසමුට්ඨානානී”ති
ඉමිනා සමුට්ඨානානි ආපත්තිංකරොන්තීති අත්ථෙතආපත්තිකරානාමාති
දස්සෙති.එතෙසන්ති ඡන්තං ආපත්තිසමුට්ඨානානං.භීති යස්මා,
ආපජ්ජතීතිසම්ඛන්ධො.සික්ඛාපදෙ වාති මාතිකාසික්ඛාපදෙ
ච.ලහුකාආපත්තීති එත්ථ අප්පසාවජ්ජත්තා න ලහුකා නාම හොති,
ලහුකෙන පනවිනයකම්මෙනාති ආහ “ලහුකෙන විනයකම්මෙන
විසුජ්ඣනතො”ති.පඤ්චවිධාති පුල්ලවචයාදිවසෙන පඤ්චපකාරා.කෙනචීති
ලහුකෙන වා ගරුකෙන වා කෙනචි ආකාරෙන. සංවිජ්ජති
ගිහිභාවතොඅවසෙසො සමණභාවො
එතිස්සාතිසාවසෙසා,පටිපක්ඛවසෙනඅනවසෙසා. ද්වෙ ආපත්තික්ඛන්ධාති
පාරාජිකසඬ්ඝාදියෙසවසෙන ද්වෙආපත්තික්ඛන්ධා.

“කරොන්ති”ති ඉමිනාඅන්තරායිකාතිඵත්ථ ණිකපච්චයස්ස අත්ථං දස්සෙති. අන්තරායිකා ආපත්තියො සබ්බථා අන්තරායිකාහොන්තිති ආහ “අන්තරායිකං ආපන්නස්සාපි”තිආදි. දෙසෙත්වා සුද්ධිපත්තස්සාතිසම්බන්ධො.ලොකවජ්ජාති ලොකෙහි වජ්ජෙතබ්බා.පණ්ණත්තිවජ්ජාති හගවතො පණ්ණත්තියා වජ්ජෙතබ්බා.යන්ති යං ආපත්තිං ආපජ්ජතිති සම්බන්ධො.කරොන්තොති කිරියමානතො. ඵත්ථ හි මානසද්දස්ස අන්තාදෙසො. ඉමිනාකරණංකිරියන්ති භාවත්ථං දස්සෙති.ආපජ්ජතිති පුග්ගලො ආපජ්ජති. සා ආපත්ති කිරියතො සමුට්ඨිතානාමාති යොජනා. කා ආපත්ති වියාති ආහ “පාරාජිකාපත්ති වියා”ති. එසෙව නයොඅනන්තරවාකොසුපි.

පුබ්බාපත්තිති ඵත්ථ පුබ්බසද්දොපයමත්ථොති ආහ “පයමං ආපන්නාපත්ති”ති. “ආපන්නා”ති පදෙන මජ්ඣෙකෙලොපං දස්සෙති.පච්ඡා ආපන්නාපත්තිති වත්තහෙදදුක්කටාපත්ති.මූලවිසුද්ධියාති මූලෙ කායවි ආපත්තියා අමිස්සත්තා විසුද්ධියාආපත්තියා. කුරුන්දියං වුත්තන්ති සම්බන්ධො.ඉදම්පිතිකුරුන්දියං වුත්තවචනම්පි.පිසද්දෙනපුරිමං මහාඅට්ඨකථාවචනං අපෙක්ඛති.එකෙන පරියායෙනාති එකෙනකාරණෙන.

යාති ආපත්ති, දෙසිතා හොතිති සම්බන්ධො.අයං දෙසිතා ගණනුපිකා නාමාති යොජනා. යා දෙසිතා හොති, අයං අගණනුපිකා නාමාති යොජනා.සඋස්සාහෙනෙනවාති පුනපි ආපජ්ජස්සාමිති සහ උස්සාහෙනෙනව.හීති සච්චං, යස්මා වා. “ගණනං න උපෙති”තිඉමිනා ගණනං න උපගච්ජතිතිඅගණනුපිකාතිවචනත්ථං දස්සෙති. අට්ඨමෙ වත්ථුස්මිං පුරණෙති සම්බන්ධො. ඉදං පාළියංඅට්ඨවත්ථුකපුරණවසෙන හික්ඛුනීනං ආගතත්තා හික්ඛුනියො සන්ධාය වුත්තං.හික්ඛුනම්පි දුතියපාරාජිකට්ඨානෙ ලබ්භතියෙව.

ථුල්ලවජ්ජාති ඵත්ථ ථුල්ලං වජ්ජංඵතිස්සාති ථුල්ලවජ්ජාති දස්සෙත්තො ආහ “ථුල්ලදොසෙ පඤ්ඤත්තා”ති. යා වධම්මිකස්ස පටිස්සවස්ස අසච්චාපනෙ ආපත්ති අත්ථි, සා ව ගිහිපටිසංයුත්තාතියොජනා.පඤ්චානන්තරියකම්මාපත්තිති පඤ්චහිආනන්තරියකම්මෙහි ආපන්නා පාරාජිකාපත්ති.සුදින්නත්ථෙරාදීති ආදිසද්දෙන ධනියත්ථෙරාදියො සඬගණ්භාති.ආදිකම්මිකොති ආදිකම්මං කරොන්තො, තස්මිං නියුත්තො වා.මක්කට්ඨමණාදීති ආදිසද්දෙන වජ්ජිපුත්තකාදයොසඬගණ්භාති. යො කදාපි කරහවි ආපත්තිං ආපජ්ජති, සොඅධිච්චාපත්තිකොනාමාති යොජනා. පරතොපි එසෙව නයො.

“වොදෙති”ති ඉමිනා වොදෙතීතිවොදකොතිවචනත්ථං දස්සෙති. “වොදිතො”ති ඉමිනා වොදිතබ්බොතිවුදිතො,සොයෙවවුදිතකොති වචනත්ථංදස්සෙති.පඤ්චදසසුති පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකෙවුත්තෙසු

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
 පඤ්චදසධම්මෙසු.තෙනාති අධම්මවොදකෙන, වොදිතොතිසම්බන්ධො.
 පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකෙ (වුළුව. 401) වුත්තෙ සච්චෙ ච අකුප්පෙ
 චඅතිට්ඨන්තොපි අධම්මවුදිතකොයෙව නාම, සො පන ධම්මවොදකෙන
 වොදිතෙයෙව කුප්පන්තොඅධම්මවුදිතකො නාම, අධම්මවොදකෙන
 වොදිතෙ පන කුප්පන්තොපි අධම්මවුදිතකො නාම නහොති, තස්මා ඉධ න
 වුත්තො. “සමන්තාගතො”ති ඉමිනා නියතා එතස්ස සන්තිතිනියතොති
 වචනත්ථං දස්සෙති.

ආපජ්ජතුං භබ්බාතිභබ්බාපත්තිකා. කෙනවි කම්මෙන අකතොපි
 අනුක්ඛිත්තකොයෙව නාම, සො පන උක්ඛිත්තකොති සඬකාභාවතො ඉධන
 වුත්තො.අයන්ති තජ්ජනියාදිකම්මකතො භික්ඛු.භීති යස්මා, න කොපෙතීති
 සම්බන්ධො.ලිඬගදණ්ඩකම්මසංවාසනාසනාභීති ලිඬගනාසනෙනච
 දණ්ඩකම්මනාසනෙන ච සංවාසනාසනෙන ව.යෙනාති භික්ඛුනා.සොති
 නානාසංවාසකො.ද්විත්තං නානාසංවාසකානංවිසෙසො හෙට්ඨා (පාවි.
 අට්ඨ. 428) වුත්තොයෙව. යපනං ජාතිතබ්බන්ති එත්ථ කිං යපනං නාමාති
 ආහ “පාතිමොක්ඛට්ඨපන”න්ති.

ඉති එකකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනායො දුකවාරවණ්ණනා

322. දුකෙසුඅවිත්තකා ආපත්තිති
 සම්බන්ධො.භූතාරොචනාපත්තිතිපාවිත්තියාපත්ති.අභූතාරොචනාපත්තිතිපා
 රාජිකපුල්ලච්චයාපත්ති.පදසොධම්මාදිකාතිආදිසද්දෙනඋත්තරිජපඤ්චවාචා
 සඬගහිතා.මඤ්චපීඨාදීනන්තිආදිසද්දෙනහිසිආදයො
 සඬගණ්හාති.අනාපුච්ඡාගමනාදීසුති ආදිසද්දෙනඅනුද්ධරිත්වා ගමනං
 සඬගණ්හාති.සපුග්ගලොති සොඅත්තසඬබාතො පුග්ගලො
 සපුග්ගලො.පරපුග්ගලොති පරොපුග්ගලො පරපුග්ගලො.ගරුකන්ති
 සඬසාදිසෙසං.ලහුකන්ති පාවිත්තියං. පුනගරුකන්තිපාරාජිකං. පුනලහුකන්ති
 පාවිත්තියමෙව.

අඬගුලිමත්තම්පිතිපිසද්දෙන කෙසග්ගමත්තම්පිති අත්ථං
 සම්පිණ්ඩෙති.තන්ති මඤ්චපීඨං. ගම්යො ආපජ්ජති නාමාති සම්බන්ධො.

“ආදියන්තො ආපජ්ජති නාමා”තිආදිනාඅත්ථාපත්ති ආදියන්තො
 ආපජ්ජතීති පාළියං ආදියන්තො හුත්වාආපජ්ජති ආපත්ති අත්ථීති
 යොජනානායං දස්සෙති. එවඤ්ඤි සති“ආපජ්ජති”ති ආබ්‍යාතපදං “අත්ථී”ති
 කිරියන්තරංඅපෙක්ඛිත්වා කත්තා හොතීති දට්ඨබ්බං. අථ වා ආදියන්තො
 පුග්ගලො යං ආපත්තිංආපජ්ජති, සා ආපත්ති අත්ථීති යොජනා. එසෙව
 නයො අඤ්ඤෙසුපි.මුග්ගබ්බතාදීනීති ආදිසද්දෙන ගොචතකුක්කුරවතාදීනි
 සඬගණ්හාති.පාරිවාසිකාදයො ආපජ්ජන්තිති සම්බන්ධො.

තජ්ජනියාදිකම්මකතා වා පුග්ගලාති යොජනා. අසමාදියන්තා ආපජ්ජන්තිති අසමාදියන්තා හුත්වා ආපජ්ජන්ති. තෙනි පුග්ගලෙ. කරොන්තො ආපජ්ජති නාමාතිකරොන්තො හුත්වා ආපජ්ජති නාමාති යොජනා. එවංදෙන්තො ආපජ්ජතිනාමාති ආදිසුපි.

එකරත්තඡාරත්තසත්තාහදසාහමාසාතික්කමෙසුති

“එකරත්තම්පිතිච්චරෙන විජ්ජවසෙය්‍යා”ති (පාරා. 475-476) ව “ඡාරත්තපරමං තෙන භික්ඛුනා තෙනච්චරෙන විජ්ජවසිතබ්බ”න්ති (පාරා. 653) ව “සත්තාහපරමං සන්තිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති (පාරා. 622-623) ව “දසාහපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතබ්බ”න්ති (පාරා. 462-463) ව “මාසපරමං නික්ඛිපිතබ්බ”න්ති (පාරා. 499-500) ව වුත්තකාලාතික්කමෙසු.

ඉමං පන ආපත්තිං ආපජ්ජති නාමාති සම්බන්ධො.

යස්මිං පක්ඛෙ නිසින්තොති යස්මිං පක්ඛෙ සයං නිසින්තො. තෙසන්ති අත්තනො පක්ඛෙනිසින්තානං, නානාසංවාසකන්ති සම්බන්ධො. යෙසන්තිසකපක්ඛෙ නිසින්තානං. කම්මං කොපෙතීති නානාසංවාසකත්තාකම්මං කොපෙති. ඉතරෙසන්ති පරපක්ඛෙ නිසින්තානං. හත්ථපාසංඅනාගතත්තා කම්මං කොපෙතීති යොජනා. “එසෙව නයො”ති වුත්තවචනං විත්ථාරෙන්තො ආහ “යෙසං භී”ති ආදි. යෙසන්තිසකපක්ඛෙ වා පරපක්ඛෙ වා නිසින්තානං යෙසං භික්ඛුනං. යොතිභික්ඛු. ආපජ්ජිතබ්බතොති ආපජ්ජිතබ්බභාවතො. ඉමිනාපුග්ගලෙන ඡහි සමුට්ඨානෙහි ආපජ්ජිතබ්බාති ආපත්තියොතිවචනත්ථං. දස්සෙති. කම්මෙන වා සලාකග්ගාහෙන වාති එත්ථ උද්දෙසො කම්මෙ ලක්ඛණභාරනයෙන සඬගහං ගච්ජති, වොහාරානුස්සාවනා සලාකග්ගාහෙතිදස්සෙන්තො ආහ “උද්දෙසො වෙව...පෙ.... එක”න්ති. පුබ්බභාගාති සඬසහෙදස්ස පුබ්බභාගෙ පවත්තා. පමාණන්ති සඬසහෙදස්ස කාරණං.

අද්ධානභීතො නාමාති එත්ථ අද්ධානසද්දොකාලපරියායොති ආහ “ඌනචිසතිවස්සො”ති. ටෙය්‍යසංවාසකාදයොති ආදිසද්දෙනාතිත්ථියපක්කන් තකභික්ඛුනීද්ධසකපඤ්චානන්තරියා සඬගහෙතබ්බා. අට්ඨඅහබ්බපුග්ගලාකරණදුක්කටකා නාම භොන්තීති යොජනා. එත්ථකත්තබ්බන්තිකරණං, කම්මං, දුට්ඨු කත්තබ්බන්තිදුක්කටං, කම්මමෙව. කරණං දුක්කටමෙතස්සාතිකරණදුක්කටකො. විසෙසනපරනිපාතො “අග්‍යාහිතො”ති ආදිසු විය. තදෙවත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “දුක්කටකිරියා”ති ආදි. නො වයාවතීති එත්ථ යාවධාතුයා පධානකම්මං දස්සෙන්තො ආහ “උපසම්පද”න්ති, “සඬස”න්ති අපධානකම්මමානෙතබ්බං. තෙපිටකොති තිපිටකංවාචුග්ගතවසෙන ධාරකො. ආණායපීති පිසද්දො “මතෙනපි”ති අත්ථං.

සම්පිණ්ඩෙති. යාවන්තස්සෙවාති නිස්සයං ආවරියං යාවන්තස්සෙව. යං චන්ද්‍රං අජ්ඣාචරන්තො ආපත්තිං ආපජ්ජති, තං චන්ද්‍රසාතිසාරං නාමාති යොජනා.

උපසාතිකාති එත්ථ උපහනන්තීති උපසාතා, තෙයෙව උපසාතිකාති දස්සෙන්තො ආහ “උපසාතා”ති. තත්ථාතිද්විසු උපසාතිකෙසු. ද්වෙ වෙනයිකාති එත්ථ විනයෙන සිද්ධාවෙනයිකාති දස්සෙන්තො ආහ “විනයසිද්ධා”ති. “ද්වෙඅත්ථා”ති ඉමිනා ණිකසද්දස්ස සරූපං දස්සෙති. පඤ්ඤත්තානුලොමං නාම දට්ඨබ්බන්ති සම්බන්ධො. පච්චයසාතොති පච්චයස්ස සාතො. ඉමිනාසෙතුසාතොති එත්ථ සෙතුසද්දො පච්චයවාචකොති දස්සෙති. විත්තස්සාපිති පිසද්දො පගෙව කායවාචානන්ති දස්සෙති. ඉතිපිති පිසද්දො දුතියත්ථසම්පිණ්ඩනො. “පමාණො”ති ඉමිනාමත්තකාරිතාති එත්ථ මත්තසද්දො පමාණත්ථොති දස්සෙති. “කරණ”න්ති ඉමිනාකාරිතාති තද්ධිතභාවං කිතභාවෙන දස්සෙති සභාගත්තා. කායද්වාරිකන්ති කායද්වාරෙ පචත්තං ආපත්තිං. ඉමිනාආපජ්ජතීති පදස්ස කම්මං දස්සෙති. කායෙනෙව වුට්ඨාතීති කායසාමග්ගියා දානත්තා කායෙනෙව වුට්ඨාති. සීසමක්ඛනාදීති ආදිසද්දෙන පාදමක්ඛනාදිං සඬගණ්හාති.

තන්ති භාරං. “නිත්ථරිතුං විරියං ආරහතී”ති ඉමිනා වහනාකාරං දස්සෙති. ථෙරො සමානොති යොජනා. නවහනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ “අනුජානාමී”ති ආදි. “කුක්කුච්චායිත්ථා කරොතී”ති ඉමිනා කුක්කුච්චසද්දස්සනාමධාතුං දස්සෙති. “දිවා ච රත්තො චා”ති ඉමිනා අභිණ්භංආසවච්චිඨනං දස්සෙති. තත්ථ තත්ථාති තෙසු තෙසු විභවිගක්ඛන්ධකෙසු.

ඉති දුකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනායො තිකවාරවණ්ණනා

323. තිකෙසුභගවති තිට්ඨන්තෙ යං ආපත්තිං ආපජ්ජති, සා ආපත්ති අත්ථිති යොජනා. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු පදෙසු. විත්ථාරං දස්සෙන්තො ආහ “තත්ථා”ති ආදි. තත්ථතත්ථාති තිකෙසු, විත්ථාරො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. ලොහිතුප්පාදාපත්තීති අනුලොමපාරාජිකාපත්ති. “ආවුසොවාදෙනා”ති “ආවුසො”ති වොහාරෙන. වොති තුම්භෙහි.

කාලෙති පුරෙහත්තකාලෙ. විකාලෙති පච්ඡාහත්තකාලෙ. අවසෙසං ආපත්තින්ති සම්බන්ධො. දසවස්සොම්හීති අහං දසවස්සො අම්හි. න වොති පඤ්චවස්ස අපරිපුණ්ණො. මජ්ඣිමොති පඤ්චවස්සතො පට්ඨාය යාව දසවස්ස අපරිපුණ්ණො. කුසලවිත්තො ආපජ්ජතීති කුසලවිත්තො හුත්ථා ආපජ්ජති. අබ්‍යාකතවිත්තොති සුපන්තස්ස භවඬගවිත්තං සන්ධාය

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
තත්ථ බාලො න ජානාතීති සම්බන්ධො.අයන්ති බාලො.එත්තාවතාති
එත්තකෙනඅජානනමත්තෙන. බාලභාවමූලකං ආපත්තින්ති
සම්බන්ධො.ද්වෙආපත්තික්ඛන්ධෙති
පාරාජිකසඬ්ඝාදියෙසවසෙනද්වෙආපත්තිරාසයො.තෙසන්ති තිණ්ණං
පුග්ගලානං, කාතබ්බන්තිසම්බන්ධො.

කායිකො දවො නාමාති කායිකො පරිභාසො
නාම.මුබාලම්බරකරණාදිභෙදොති මුබෙන
ආලම්බරනාමකතුරියකිච්චස්සකරණාදිභෙදො. ද්විහිපි
ද්වාරෙහිතිකායචච්චසෙන ද්විහිපි
ද්වාරෙහි.කායද්වාරෙපඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවීතික්කමොති කායද්වාරෙ
පඤ්ඤත්තස්සකායසංසග්ගාදිසික්ඛාපදස්ස
වීතික්කමො.වච්චද්වාරෙපඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවීතික්කමොති වච්චද්වාරෙ
පඤ්ඤත්තස්සදුට්ඨුල්ලවාචාදිසික්ඛාපදස්ස
වීතික්කමො.කායිකෙනඋපසාතිකෙනාති එත්ථ උපසාතිකං නාම
අසික්ඛනන්ති ආහ “අසික්ඛනෙනා”ති.කස්මා අසික්ඛනං උපසාතං නාමාති
ආහ “යො හී”තිආදි. තත්ථයොති පුග්ගලො.තන්ති
කායද්වාරෙපඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං.නන්ති එවමෙව. හි යස්මා
උපසාතෙතීතිසම්බන්ධො. වෙජ්ජකම්මෙන සමන්තාගතොති සම්බන්ධො.
සාසනඋග්ගහණආරොචනාදිනාචාවසිකෙන මිච්ඡාජීවෙනාති යොජනා.

“මා හණ්ඩනං කරි”ති ඉමිනා “මා”තිපටිසෙධස්ස “කරි”ති
පාඨසෙසෙන සම්බන්ධිතබ්බභාවං දස්සෙති.නවොහරිතබ්බන්ති එත්ථ
විපුබ්බඅවපුබ්බ-හරධාතු කථනත්ථොති ආහ “න කිඤ්චිවත්තබ්බ”න්ති.හීති
සච්චං.බීජනග්ගාභාදිකෙති ආදිසද්දෙන ධම්මජ්ඣෙසනාදිං
සඬ්ගණ්හාති.ඔකාසකම්මං කාරෙත්තස්සාති එත්ථ “ඔකාස”න්ති ව
“ඔකාසකම්ම”න්ති ව සදිසන්ති ආහ “ඔකාසං
කාරෙත්තස්සා”ති.නආදාතබ්බන්ති න ගණ්හිතබ්බං. තමෙවත්ථං
දස්සෙන්නො ආහ “යත්ථගහෙත්වා”තිආදි.

යන්ති විනයං.සොති හික්ඛු.සොති විනයො.තස්සාති හික්ඛුස්ස.ඉදන්ති
කම්මං.අඤ්ඤං පුච්ඡාති මයා අඤ්ඤං හික්ඛුං පුච්ඡාහීති යොජනා.ඉතීති
එවං.සොති තිහඬ්ගෙහිසමන්තාගතො හික්ඛු.අස්සාති තිහඬ්ගෙහි
සමන්තාගතස්ස. නසාකච්ඡිතබ්බොති න සහ කථෙතබ්බො.

“ලද්ධි”න්ති ඉමිනාඉදමජ්ජපභායාතිඑත්ථ ඉදංසද්දස්ස විසයං දස්සෙති.
“අවිජ්ජිත්වා”ති ඉමිනා භාධාතු ත්වාපච්චයොතිදස්සෙති.සුද්ධං
බ්‍රහ්මචාරින්ති එත්ථ සබ්බථාකිලෙසසුද්ධො බිණ්ණාසවොච ගහෙතබ්බොති
ආහ “බිණ්ණාසවං හික්ඛු”න්ති. “පාතබ්බභාව”න්ති ඉමිනාපාතබ්බතන්ති
එත්ථ තාපච්චයොභාවත්ථෙ භොතීති දස්සෙති. “පටිසෙවන”න්ති ඉමිනා

පාතබ්‍යසද්දොයථාකාමපරිභුඤ්ජනත්ථොති දස්සෙති. ගතිවිසොධනන්ති දුග්ගතිතො සුගතියා විසුජ්ඣන්තං. “අකුසලානි චෙව මූලානි වා”ති ඉමිනා අකුසලසද්දස්ස වමුලසද්දස්ස ව තුල්‍යාධිකරණභාවං දස්සෙති. තස්මා අකුසලසංඛාතානි මූලානිඅකුසලමූලානීති තුල්‍යාධිකරණසමාසො කාතබ්බො.දුච්චරිතානීති එත්ථ දුසද්දස්ස දුට්ඨුචිරුපත්ථභාවංදස්සෙත්තො ආහ “දුට්ඨු චරිතානි, චිරුපානි වා චරිතානී”ති.චිරුපානීති විකාරසභාවානි. “කරණභූතෙනා”ති ඉමිනා “කත්තුභූතෙනා”ති අත්ථං පටික්ඛිපති.තත්ථ තත්ථාතිතස්මිං තස්මිං බන්ධකෙ.

ඉති තිකචාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනායො චතුක්කචාරවණ්ණනා

324. චතුක්කෙසුඵවං විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බොති යොජනා.තිණුවත්ථාරකසමට්ඨානන්ති තිණුවත්ථාරකසමට්ඨනඅධිකරණවූපසමිතට්ඨානං.පරස්ස කම්මවාචායාති පරස්සකරණභූතාය කම්මවාචාය.තතොති චතුක්කතො.පරෙසුති අඤ්ඤෙසු චතුක්කෙසු ඵවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා.තමෙවාති කායද්වාරිකමෙව. පුනතමෙවාතිවද්ද්වාරිකමෙව. ආපජ්ජිතබ්බාපත්තිඤ්ච සභාගාරසෙය්‍යාපත්තිඤ්චාති යොජනා.ජග්ගන්තොති ජාගරන්තො.

අවිත්තකො ආපජ්ජති නාමාති “අවිත්තකොහික්ඛු ආපජ්ජති නාමා”ති වා “අවිත්තකො හුත්වා ආපජ්ජති නාමා”ති වා යොජනාකාතබ්බා.සභාගන්ති වත්ථුසභාගං.තඤ්චාති අඤ්ඤතරං තඤ්ච ආපත්තිං.ඉතීතිඵවං.

කම්මෙනාති සමනුභාසනකම්මෙන.කම්මෙන වුට්ඨාතීති කම්මෙන ඵව වුට්ඨාති.

සොති ගිහිපරික්ඛාරො, ආහටො හොතීතිසම්බන්ධො.අවාපුරණන්ති කුඤ්චිකං.අන්තොති භණ්ඩාගාරස්ස අන්තො.

සම්මුඛාවුට්ඨාතීති සම්මුඛා ඵව වුට්ඨාති.

සයිතාය ඵව භික්ඛුනියාති යොජනා.ඉදන්තිසභාගාරසෙය්‍යාපත්තිං, පටිච්චාති සම්බන්ධො.එතන්ති “ලිඬිගපාතුභාවෙනා”ති වචනං, වුත්තන්ති සම්බන්ධො.උභින්නමිපිති භික්ඛුභික්ඛුනීනමිපි. ලිඬිගපටිලාභෙනාති ඉත්ථිලිඬිගපටිලාභෙන.පයමන්ති ආදිකප්පකාලෙ. “පයමං උප්පන්නවසෙනා”ති ඉමිනා පුරෙඋප්පන්නංපුරිමන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. “සෙට්ඨභාවෙනා”ති ඉමිනා පුරභාවෙන සෙට්ඨභාවෙන උප්පන්නංපුරිමන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. “පුරිසලිඬිග”න්ති ඉමිනාඉමපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති.පුරිසකුත්තපුරිසාකාරාදීතිආදිසද්දෙන පුරිසනිමිත්තාදියො

විනයපිටකේ පාවිතාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා සචිගණ්හාති. යානි ඡවත්තාලීස සික්ඛාපදානීති යොජනා. ඉමිනා චුත්තනායානුසාරෙන දුතියවතුක්කෙපි අත්ථො වෙදිතබ්බො. තෙනීති තිංසාධිකෙහි සතසික්ඛාපදෙහි.

මහාපදෙසානි විනයෙ (මහාව. 305) ආගතාමහාපදෙසා. කස්මා මහාපදෙසා “සාමුක්කංසා”ති වුවුවන්තීති ආහ“තෙ හී”තිආදි. තත්ථතෙති චත්තාරොමහාපදෙසා, වුවුවන්තීති සම්බන්ධො. “සය”න්ති ඉමිනාසාමුක්කංසානි එත්ථ සංසද්දස්ස සයමත්ථං දස්සෙති. “උක්ඛිපිත්වා”ති ඉමිනාඋක්කංසසද්දො උක්ඛිපනත්ථොතිදස්සෙති. “යපිතත්තා”ති ඉමිනා සයං උක්කංසිත්වා යපිතාසාමුක්කංසානි චචනත්ථං දස්සෙති. “අජ්ඣොගරණියපරිභොගා”ති ඉමිනාබාහිරපරිභොගං නිවත්තෙති. උදකං පනාති කෙනවි අසංසග්ගංපසන්නොදකං පන. කාලෙති සජ්ජදට්ඨකාලෙ. “පඤ්ච වා දස වාසීලානී”ති ඉමිනා පඤ්ච වා දස වා සීලානි උපාසකසීලන්ති දස්සෙති.

තත්ථ වානි විහාරෙ ව. උභොපීති ආගන්තුකාචාසිකවසෙන උභොපි. අසාධාරණන්ති ද්විහි අසාධාරණං. ආපත්තින්ති හික්ඛුනීහියෙව සාධාරණං ආපත්තිං. ගමියවතුක්කෙපිතිපිසද්දොආගන්තුකවතුක්කං අපෙක්ඛති. වත්ථුනානත්තතාචාතිමෙථුනාදිවත්ථුනානත්තතා එව. හීති සච්චං, යස්මා වා. සානි ආපත්ති. තථානි යථා කායසංසග්ගෙ, තථාලසුඤ්ඤාදනෙති යොජනා. එත්ථානි වත්ථුනානත්තතාදිවතුක්කෙ. වත්තාරි පාරාජිකානීතිහික්ඛුපාතිමොක්ඛෙ ආගතානි. විසුං ආපජ්ජන්තෙසුපි එසෙව නයොති සම්බන්ධො.

පුරිමවතුක්කෙතිවත්ථුනානත්තතාදිවතුක්කෙ. යො පඨමො පඤ්ඤොති යොජනා. ඉධාතිවත්ථුසභාගතාදිවතුක්කෙ. යො වානි යො ව පඤ්ඤො. තත්ථානි වත්ථුනානත්තතාදිවතුක්කෙ. තතියවතුත්ථෙසු පඤ්ඤෙසුතිසම්බන්ධො.

“සද්ධිවිහාරිකස්සා”ති පදං “කත්තබ්බ”ඉති පදෙසම්පදානං.

ගරුකන්ති පාරාජිකං. ලහුකන්ති පුල්ලච්චයං වා දුක්කටං වා.

අට්ඨන්තංහික්ඛුනීනං පටිපාටියානිසීදිතබ්බතො චුත්තං “නවමහික්ඛුනීතො”ති. පච්චුට්ඨානාරහානි පටිමුඛං උපට්ඨාතුං අරහා. අවිසෙසෙන වානි “හික්ඛු”ති වා “හික්ඛුනී”ති වා විසෙස, මකත්වා සාමඤ්ඤෙන ව. “ආසනාරහවතුක්කස්සා”ති පදං “පඨමපද”න්ති පදෙඅවයවිසම්බන්ධො.

අසාධාරණන්ති හික්ඛුහි අසාධාරණං. විකාලෙ කජ්ජනීති තදහුවිකාලෙ කජ්ජනී. කාලාතීතන්ති කාලයාමසත්තභාතීතං.

ගුණඬුගුණපාහනඤ්ච ධූවන්භානඤ්ච
 වම්මත්ථරණඤ්චගුණඬුගුණපාහනධූවන්භානවම්මත්ථරණානි.ඉමානි
 වත්තාරීතිපඤ්චවග්ගෙන ගණෙන උපසම්පදානාදීනි.ඉධානි
 පච්චන්තිමෙසුපනපදෙසු.ඉධානි මජ්ඣිමෙසු.ඉදන්තිචතුබ්බිධං
 වත්ථු.දීපෙතුම්පිති දීපනම්පි. තුංපච්චයො හිකත්චත්ථජොතකො. එසෙව
 නයොදීපෙතුං පනාති එත්ථාපි. සෙසංඅනුඤ්ඤාතකන්ති
 සම්බන්ධො.උභයත්ථපීතිපච්චන්තිමමජ්ඣිමවසෙන උභයත්ථාපි.

ජන්දපාරිසුද්ධිඅක්ඛානං එකං කත්වා“වත්තාරො”ති
 චුත්තං.වත්තාරොපුබ්බකිච්චාති ලිඬිගවිපල්ලාසො, “වත්තාරි
 පුබ්බකිච්චානි”ති හිඅත්ථො. එවං චුත්තානි ඉමානි වත්තාරීති සම්බන්ධො.
 එවං ආගතා සම්මුතියොතිසම්බන්ධො.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු චතුක්කෙසු.

ඉති චතුක්කවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එතුත්තරිකනායො පඤ්චකවාරවණ්ණනා

325. පඤ්චකෙසු“පඤ්ච පුග්ගලා නියතා”ති එතං ආනන්තරියානමෙව
 ගහණන්තියොජනා. පඤ්ච ඡෙදන කා ආපත්තියො නාම වෙදිතබ්බාති
 සම්බන්ධො. යා විකප්පනාචුත්තාති යොජනා.උස්සඬිකිකොති උට්ඨහිත්වා
 සඬිකිකො.පරිසඬිකිකොති පුනප්පුනං සඬිකිකො.
 අකුප්පොඅරහත්තඵලසඬිබාතො ධම්මො
 ඉමස්සාතිඅකුප්පධම්මො,බිණාසවො. බිණාසවො සමානොපි උස්සඬිකිකො
 වෙව පරිසඬිකිකො වාති යොජනා.පරිහරිතබ්බාති අපනෙතබ්බා.හීනි සච්චං,
 යස්මා වා.එතෙසුති අගොචරෙසු.ථූපච්චරන්ති එත්ථ ථූපං පරික්ඛිපිත්වා කතං
 වීචරං ථූපච්චරන්තිදස්සෙත්තො ආහ “වම්මික”න්තිආදි. වම්මිකො හි
 ථූපයති උද්ධං ආරොහතීතිථූපොති වුව්චති. ත්භානට්ඨානෙන සබ්බෙසං
 ත්භානට්ඨානෙන. තඤ්ච උදකෙනකායංඅභිසිඤ්චති එත්ථාතිඅභිසෙකන්ති
 වුව්චති. අභිසෙකෙජඬිඬිතංආභිසෙකිකං,වීචරං. තෙන චුත්තං
 “ජඬිඬිතවීචර”න්ති.හතපටියාහතන්ති එත්ථ හරධාතුයාපොසනත්ථං
 පටික්ඛිපිත්වා ධාරණත්ථං දස්සෙත්තො ආහ “සුසානං තෙත්වා
 පුනආනිතක”න්ති. තත්ථ “සුසාන”න්ති ඉමිනා කම්මං දස්සෙති, “පුනා”ති
 ඉමිනාපටිසද්දස්ස අත්ථං දස්සෙති. ඉමෙහි පදෙහි සුසානං හතං හුත්වා
 ගෙහංපටිආහරිතබ්බන්තිහතපටියාහතන්ති වචනත්ථං දස්සෙති,
 යකාරොපදසන්ධිකරො. පාලියං, අට්ඨකථායඤ්ච පොත්ථකෙසු
 “ගතපටියාගත”න්තිකණ්ඨජතනියක්ඛරෙන පායො අත්ථි, සො අසුන්දරො.

කායො පයිමං, වාචා දුතියං, කායවාචා තතියං, ඉදං
 සන්ධාය“තතියෙනා”ති චුත්තං.තත්ථොචාතිඅන්තරපෙය්‍යාලෙ එව.

අදින්නන්ති එත්ථ අකාරස්සනකාරියභාවඤ්ච තපච්චයස්ස කම්මවාචකභාවඤ්ච දස්සෙන්නො ආහ “අඤ්ඤෙන නදින්න”න්ති. තත්ථ “අඤ්ඤෙන”ති ඉමිනා තපච්චයස්ස කම්මවාචකභාවං දස්සෙති, නකාරෙන අකාරස්ස කාරියං දස්සෙති. කෙන කාරණෙන අවිදිතන්ති ආහ “පටිග්ගණ්භාමිතිචෙතනාය අභාවෙනා”ති. අවිදිතන්ති

අපාකටං. නටසමජ්ජාදිදානන්ති

නටසමජ්ජාදිනංසබ්බෙසංදානං. උසභවිස්සජ්ජනන්ති උසභස්ස විස්සජ්ජනං. ඉදංඋපලක්ඛණවසෙන චුත්තං. සබ්බාසම්පි පන මනුස්සාමනුස්සානං ඉත්ථිනං මෙටුනරතිවසෙනපුරිසානං දානම්පි ගහෙතබ්බං. ඉත්ථිදානන්ති එත්ථාපි යාසංකාසඤ්ච ඉත්ථිනං යෙසං කෙසඤ්ච පුරිසානං දානං ගහෙතබ්බං. පටිභානවිත්තකම්මදානන්ති

මෙටුනසෙවනපටිභානවිත්තකම්මදානං. ලොකස්සාති

ලොකෙන. කටෙතුකම්යතාතිකටෙතුකාමතා. “න සුජ්ජපට්ඨිනොදයා”ති ඉමිනා දුක්ඛෙන පට්ඨිනොදෙනබ්බාතිදුජ්ජපට්ඨිනොදයා, පට්ඨිනොදෙතුං න සුකරාති දස්සෙති. උපායෙනාති යුත්තියා.

චුස්සදෙවත්ථෙරො අට්ඨාසි කිරාති සම්බන්ධො. එකංසන්ති භූමිමත්ථෙ වෙතං උපයොගවචනං. එකස්මිං අංසෙති හිඅත්ථො. බුද්ධාරම්මණන්ති බුද්ධගුණාරම්මණං. මාරොති දෙවපුත්තමාරො, ගතොති සම්බන්ධො. ගොමයන්ති ගොමීළ්භං. ජරග්ගවොති ජරගොණො. තාදිසමෙවාති ගොමයවිජ්ජකිරණසභාවමෙව. විජ්ජකාරන්ති විසෙසපකාරෙන කරණං. වච්ඡකපාදන්ති කුට්ඨපාදං. පරිකසන්නොතිපරිච්ඡෙදං කත්ථා විලෙබ්බන්තො. විගච්ඡපුරිසොති විකාරං, විරූපං වා ගතපුරිසො. “විගච්ඡපුරිසො”තිපි පාඨො, විසෙසෙන සොහණං හක්ඛපුරිසොතිඅත්ථො. අයමෙව පාඨො අභිධානාදිසු (අභිධානජ්ජපදිපිකායං 102 ගාථායං) දිස්සති. සමන්තාති කටඅන්ධකාරවිහාරස්සසමන්තතො. මාරො සියා නු බොති යොජනා. න අසක්ඛිං ඉති ආහාති යොජනා. දිට්ඨපුබ්බොති පුබ්බෙ දිට්ඨො. මහානුභාවොති දෙවිද්ධියා මහානුභාවො. ඉච්ඡාති උයොපන්නත්ථෙ නිපාතො, උයොපජෙමීති අත්ථො. අත්තභාවන්ති තව අත්තභාවං. තාදිසංරූපන්ති බුද්ධස්ස හගවතො අත්තභාවසදිසං රූපං. තංසරික්ඛකන්ති තෙන රූපෙන සදිසං. පතිරූපමෙව සදිසට්ඨෙතපතිරූපකං, න එකංසසදිසං රූපං කිඤ්චි සදිසරූපන්ති අත්ථො. සකත්තභාවන්ති සස්ස එසො සකො, සොයෙව අත්තභාවො සකත්තභාවො, තං. අයන්ති මාරො. කටන්තිකෙන කාරණෙන හගවා න සොහති නු බො, සොහතියෙවාති අත්ථො. තදෙවසමත්ථෙතුං චුත්තං “සබ්බසො වීතරාගදොසමොහො”ති. වඤ්චිතොමිහීති අහං වඤ්චිතො අමහි. කිංඅත්ථිති කිං නාම අත්ථි, මම වඤ්චනවිත්තං නත්ථිති අධිජ්ජායො. දහරහික්ඛුපට්ඨහතීතිආදිනා සම්බන්ධිතබ්බං.

අහෙදො හොති, පච්ඡිමනයෙ පන සබ්බථා හෙදො හොති. තස්මාපච්ඡිමනයොයෙව යුත්තතරොති දට්ඨබ්බො. “චූපසම්මති”ති ඉමිනා “නිරුජ්ඣති”තිපදස්ස දස්සෙති. චූට්ඨානෙනාතිපරිවාසාදිවිනයකම්මෙන.

තෙත්තිංසමූලානං සරූපං දස්සෙන්තො ආහ “විවාදාධිකරණස්ස ද්වාදසමූලානී”තිආදි. එකං මූලන්ති සම්බන්ධො.තානීති තෙත්තිංසමූලානි.පරතොති පරස්මිං. “අට්ඨාරසහෙදකරවත්ථුනී”තිආදිනා අධිකරණානං සමුට්ඨානං දස්සෙති. වත්තාරි සඨසකිව්වානිනිස්සාය උප්පජ්ජතිති යොජනා.ඉදන්ති වත්ථු.සත්තන්තං නිදානන්ති සත්තන්තං ආපත්තික්ඛන්ධානං.පඤ්ඤත්තිට්ඨානසඨ්ඛානං නිදානං.එත්ථාති යානෙ.පඤ්ඤත්තිං න ජානාතීති එත්ථ “අනුපඤ්ඤත්තිං න ජානාතී”තිවක්ඛමානත්තා පයමපඤ්ඤත්ති ගහෙතබ්බාති ආහ “පයමපඤ්ඤත්තිං න ජානාතී”ති.අනුපඤ්ඤත්තිති එත්ථ අනුසද්දො නඋපච්ඡින්නත්ථොති ආහ “පුනප්පුනං පඤ්ඤත්තිං න ජානාතී”ති. පච්ඡාත්ථොපි යුජ්ජතෙව පයමපඤ්ඤත්තිතොපච්ඡා පඤ්ඤත්තත්තා.අනුසන්ධිවචනපටන්ති එත්ථඅනුසන්ධීනං වසෙන වචනපටන්ති දස්සෙන්තො ආහ “කථානුසන්ධිවිනිච්ඡයානුසන්ධිවසෙනවත්ථු”න්ති.ඤ්ත්තිකිව්වන්ති ඤ්ත්තියා කිව්වං. ඉමිනාඤ්ත්තියාති එත්ථ සාමාන්තෙසාමිවචනං. කරධාතුසම්බන්ධෙ කරණවචනමිපි යුජ්ජතෙව.කරණන්ති එත්ථ ව යුපච්චයස්ස කම්මත්ථභාවඤ්ච දස්සෙති. නකෙවලං ඤ්ත්තිකම්මෙ එව ඤ්ත්තිකිව්වං න ජානාති, අට්ඨ බොඤ්ත්තිදුතියඤ්ත්තිවතුත්ථකම්මෙසුපි න ජානාතීති දස්සෙන්තො ආහ “ඤ්ත්තිදුතියඤ්ත්තිවතුත්ථකම්මෙසු”තිආදි.පුබ්බෙය්පෙතබ්බාති ඤ්ත්ති නාම කම්මවායා පුබ්බෙ ය්පෙතබ්බාති න ජානාති. ඉමිනානපුබ්බකුසලභාවං දස්සෙති. “පච්ඡා”ති ඉමිනා නඅපරකුසලභාවං දස්සෙති.පිසද්දෙන පයමනයං අපෙක්ඛති. “කාලං න ජානාතී”ති ඉමිනාඅකාලඤ්ඤාති පදස්ස විග්ගහවාකායං දස්සෙති. කාලං දස්සෙන්තො ආහ “අනජ්ඣට්ඨො”තිආදි.

“ධුතඨගෙආනිසංසං අජානිත්වා”ති ඉමිනාමන්දමොමුහානං එලං දස්සෙති.පාපිවිජොති එත්ථ පාපිවිජොනාම පච්චයලාභස්ස පත්ථනාති ආහ “පච්චයලාභං පත්ථයමානො”ති. කායවිවෙකො චචිත්තවිවෙකො ච උපධිවිවෙකො චකායචිත්තඋපධිවිවෙකං,සමාහාරද්වන්දො, පුබ්බපදෙසු උත්තරපදලොපො.එතස්සාතිආරඤ්ඤිකස්ස. ඉමිනා ඉමාය අත්ථොඉදමත්ථො,සොචතස්සත්ථිතිඉදමත්ථිති වචනත්ථං දස්සෙති.අප්පිච්ඡඤ්ඤවාතිආදියුච්චසද්දානං.ඡඩ්ඛෙතබ්බත්ථං දස්සෙන්තො ආහ “න අඤ්ඤං කිඤ්ච ලොකාමිස”න්ති.

නවවිධන්ති දිවසවසෙන තිවිධං, තථාකත්තබ්බාකාරවසෙන, තථා
කාරකවසෙනාති නවවිධං උපොසථං.

කායදුච්චරිතාදි යස්මා න පසාදං සංවත්තෙති, න පසාදාය වාසංවත්තති,
තස්මාඅපාසාදිකන්ති වුව්වති. තෙන වුත්තං “අපාසාදිකන්ති කායදුච්චරිතාදි
අකුසල”න්ති.වෙලංඅතික්කම්මාති භොජනාදිකාලං අතික්කම්ත්වා.
ඉමිනාඅතිවෙලන්ති එත්ථ අතිසද්දස්ස අතික්කමනත්ථඤ්ච “අතිවෙල”න්ති
පදස්ස “විහරතො”ති පදෙ කිරියවිසෙසනභාවඤ්ච දස්සෙති. අප්පංකාලන්ති
යොජනා. අවතරණංඔතාරොති දස්සෙත්තො ආහ
“ඔතරණ”න්ති.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු පඤ්චකෙසු.

ඉති පඤ්චකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනායො ඡක්කවාරවණ්ණනා

326. ඡක්කෙසුඵවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා.ඉතීතිඵවං. ඉමා ඡ
සාමීවියොති යොජනා.තත්ථාති ඡසු ආකාරෙසු.සතිසම්මොසෙනාති සතියා
විජ්ජවාසෙන.

තත්ථාති වුද්දසසු පරමෙසු.තතොති ඡක්කතො.ඵකං අපනෙත්ථාති
යංකිඤ්චිඵකං අපනෙත්වා.සෙසෙසුති ඡහි පරමෙහි සෙසෙසු අට්ඨසු
පරමෙසු.අඤ්ඤානිපි ඡක්කානීති පට්ඨඡක්කතො අඤ්ඤානිපි අට්ඨඡක්කානි.

ඡ ආපත්තියොති තීණි ඡක්කානීති “ඡආපත්තියො”ති වුත්තාති තීණි
ඡක්කානීති යොජනා. වුත්තද්වයංඵකං කත්වා.න්භානෙති
න්භානසික්ඛාපදෙ.ඡක්කද්වයන්ති ආදායසමාදායවසෙන
ඡක්කද්වයං.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු ඡක්කෙසු.

ඉති ඡක්කවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනායො සත්තකවාරවණ්ණනා

327. සත්තකෙසුඡසු සාමීවිසු පක්ඛිපිත්ථාති
සම්බන්ධො.තත්ථෙචාතිසමථක්ඛන්ධකෙ ඵව.

වම්පෙය්‍යකෙති වම්පෙය්‍යක්ඛන්ධකෙ.“අසද්ධම්මා”ති පදස්ස
භෙදනිස්සිතතුලානිස්සිතසමාසංදස්සෙත්තො ආහ “අසතං ධම්මා”තිආදි.
තත්ථ “අසතං ධම්මා”ති ඉමිනාභෙදනිස්සිතසමාසං දස්සෙති, “අසත්තො
වා ධම්මා”ති ඉමිනා තුලානිස්සිතසමාසංදස්සෙති.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු
සත්තකෙසු. සෙසංසුචිඤ්ඤායාමෙව.

ඉති සත්තකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනායො අට්ඨකචාරවණ්ණනා

328. අට්ඨකෙසු අට්ඨානිසංසාදිනං දෙසනාකාරදෙසනට්ඨානානි දස්සෙන්නො ආහ “නමය”න්තිආදි. තත්ථ “න මයං...පෙ.... කර්ස්සාමා”ති ඉමිනා දෙසනාකාරං දස්සෙති, “කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ”ති ඉමිනා දෙසනට්ඨානං දස්සෙති. තම්පිති දුතිය අට්ඨකම්පි.

තෙරසකෙ වුත්තාති සම්බන්ධො. කුලානිදුසෙතිති එත්ථ “දුසෙති”ති කිරියාපදස්ස කරණං දස්සෙන්නො ආහ “පුජ්ඵනවා”තිආදි. ඉමෙහි අට්ඨහි දුසෙතිති යොජනා. “ලාහෙනා”තිආදිනා “අට්ඨහි අසද්ධම්මෙහි”ති එත්ථ අසද්ධම්මසරූපං දස්සෙති. සාරාගොති සංරාගො, භුසං රජ්ජනන්ති අත්ථො. පටිච්චරොධොති දොසො. සො හි යස්මා අලාභාදීසු පටිච්චරුජ්ඣති, තස්මා පටිච්චරොධොති වුවිවති. පාළියන්ති විනයපාළියං.

පාණන්තිආදිකා ද්වෙ ගාථායොද්වාදසක්ඛරෙන ඛන්ධිතා. පට්ඨගාථාය තතියපාදෙ වරියසද්දෙන යුත්තත්තා එකක්ඛරො අධිකො. අයං පනෙත්ථ යොජනා — පාණංන හනෙන සාතෙය්‍ය, ආදින්නඤ්චන ආදියෙන ගණ්හෙය්‍ය, මුසාවිතථවචනංන භාසෙන කට්ඨෙය්‍ය, මජ්ජිමනිකායෙය්‍ය, න ච සියා, අබ්‍රහ්මවරියාමෙට්ඨනා විරමෙය්‍ය, රත්තිං විකාලභොජනං නභුඤ්ජෙය්‍ය.

මාලං න ධාරෙ න ධාරෙය්‍ය, ගන්ධඤ්ච න ආචරෙ, සන්ථතෙ මඤ්චෙ චජමායඤ්ච සයෙථ. එතඤ්චි උපොසථං අට්ඨංඛිති. උපොසථං ඉති දුක්ඛන්තගුණා බුද්ධෙන පකාසිතන්ති ආහු පණ්ඩිතාති.

සඬ්ඝහෙදකෙති සඬ්ඝහෙදකක්ඛන්ධකෙ. තාසංයෙවාති හික්ඛුනීනමෙව. “උපාසිකා අට්ඨ වරානි යාවතී”ති එවංසාමඤ්ඤවචනස්සාපි අත්ථපකරණාදිනා විසෙසවිසයො භොතීති ආහ “විසාඛා”ති. සා හි විවිධා පුත්තනත්තුසඬ්ඛාතා සාඛාචතිස්සාත්ථිති විසාඛාති වුවිවති. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු අට්ඨකෙසු. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ඉති අට්ඨකචාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනායො නවකචාරවණ්ණනා

329. නවකෙසු අවරිතිආදීනි ආදිසද්දෙන “වරති, වරිස්සති”තිආදීනි (දී. නි. 3.340; අට්ඨ. නි. 9.29-30) සඬ්ගණ්හාති. තං කුතෙත්ථ ලබ්භාති එත්ථ තන්ති අනත්ථවරණං, කොපකරණං වා. කුතොති කෙන කාරණෙන. එත්ථාති එතස්මිං අනත්ථවරකපුග්ගලෙ. ලබ්භාති ලද්ධා, සක්කා ලද්ධං න ලබ්භා එවාති අත්ථො. නවන්තංවා හික්ඛුනං කාරණාති යොජනා. තණ්හන්ති ද්විසුඵසනතණ්හාඵසිතතණ්හාසු ඵසනතණ්හං. පටිච්චාති ආරබ්භ. පරියෙසනාති පුනස්පුනං ඵසනා. ලාභොතිරූපාදි ආරම්මණලාභො. විනිච්ඡයොති ඤාණතණ්හාදිට්ඨිවිත

ක්කවසෙන චතුබ්බිධො විනිච්ඡයො. චතුබ්බිධො හි ධම්මො “එත්තකං මය්හං හවිස්සති” තිආදිනා විනිච්ඡිනති අනෙනාති විනිච්ඡයොති වුවුවති. ඡන්දරාගොති බලවරාගො. අජ්ඣොසානන්ති “අහං මම” න්ති බලවසන්තිට්ඨානං, පරිග්ගහොති තණ්හාදිට්ඨිවසෙන පරිච්ඡන්දිත්වා ගහණං. මච්ඡරියන්ති පරෙසං සාධාරණභාවස්ස අසහනතා. ආරක්ඛාති ද්වාරපිදහනමඤ්ජුසගොපනාදිවසෙන ආභූසො රක්ඛනං. ආරක්ඛාධිකරණන්ති ආරක්ඛකාරණා, හෙත්වත්ථෙ චෙතං පච්චත්තවචනං. දණ්ඩාදානාදීසු පරනිසෙධනත්ථං දණ්ඩස්ස ආදානං දණ්ඩාදානං. තථා එකතොධාරාදිනො සත්ථස්ස ආදානං සත්ථාදානං. කලහොති කායකලහොපි වාචාකලහොපි. විග්ගහොති විරුද්ධවසෙන ගහණං. විවාදොති විරුද්ධවසෙනවදනං. “තුචං තුචං” න්ති අනාදරවසෙන වදනං තුචං තුචං වාදො, පෙසුඤ්ඤවසෙන වදනං පෙසුඤ්ඤවාදො, මුසාවසෙන වදනං මුසාවාදො, දණ්ඩාදානඤ්ච සත්ථාදානඤ්ච කලහො ච විග්ගහො ච විවාදොච තුචං තුචං වාදො ච පෙසුඤ්ඤවාදො ච මුසාවාදො වදණ්ඩාදාන... පෙ.... මුසාවාදා. මුසාවාදාති එත්ථවාදසද්දො “තුචං තුචං” න්ති ච “පෙසුඤ්ඤ” න්ති ච එත්ථාපි යොජෙතබ්බො. “අහං සෙය්‍යාහමස්මි” තිපචත්තමානාදයොති යොජනා. අධිට්ඨිතකාලතො පටියාය නවිකප්පෙතබ්බානීති අධිට්ඨානවිකප්පනං එකතො න කාතබ්බං, අධිට්ඨිතෙ නවිකප්පෙතබ්බන්ති අධිප්පායො. පරිණතං ලාභං පරිණාමෙතීති සම්බන්ධො.

එතෙසංයෙවදානානන්ති එතෙසංයෙව අධම්මිකානං දානානං. සඬ්ඝස්ස නින්නන්ති සඬ්ඝස්ස නතං, නාමිතං වා ලාභන්තිසම්බන්ධො. සඬ්ඝස්ස නමති, නාමියතීති වානින්නං. තෙසංයෙවාති තෙසංයෙව තිණ්ණං ධම්මිකදානානං. තයො තයො දානපටිග්ගහපරිභොගෙසම්පිණ්ඩෙන්වා නවකො ගහෙතබ්බො. තත්ථෙථාති සමථක්ඛන්ධකෙථව. ඔවාදවග්ගස්සාති හික්ඛුනොවාදවග්ගස්ස. තත්ථෙථාති ඔවාදවග්ගස්ස පයමසික්ඛාපදෙ ථව. සබ්බන්ථාති සබ්බෙසු නවකෙසු.

ඉති නවකවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනායො දසකවාරවණ්ණනා

330. දසකෙසු අටියානෙ වා පනාති අකාරණෙ වා පන. තත්ථාති නවකෙසු. “නත්ථි දින්නන්තිආදිවසෙනා” ති ආදිසද්දෙන “නත්ථි ශිට්ඨං නත්ථි හුත” න්තිආදයො (ධ. ස. 1221; ම. නි. 94.225; 3.91, 116; සං. නි. 3.210; අ. නි. 10.176) නව නත්ථිකා සඬ්ගහෙතබ්බො. “සස්සතො ලොකොති ආදිවසෙනා” තිආදිසද්දෙන (දී. නි. 1.31; ම. නි. 1.269) “අසස්සතො ලොකො” තිආදයො (ම. නි. 1.269) නව අන්තග්ගාහිකෙ සඬ්ගණ්හාති. විපරිතා සම්මත්තාති දසහි මිච්ඡත්තෙහි විපරිතා දසසම්මත්තා

සම්මාදිට්ඨි සම්මාසඤ්ඤා සම්මාචාරා සම්මාකම්මන්තොසම්මාආජීවො
සම්මාචාරායාමො සම්මාසති සම්මාසමාධි සම්මාඤ්ඤාං සම්මාවිමුත්තීති.

දස ආදීනවා නිද්දිට්ඨාති සම්බන්ධො.උන්දුරක්ඛායිතන්ති මුසිකෙන
බාදිතං. එත්ථ හි බෙධාතු බාදනත්ථොහොති.අග්ගිදඬුසන්ති අග්ගිනා
දඬුසං.එතෙසුති එතෙසු දසසු පංසුකුලෙසු.උදකසාටිකං වාසංකච්චිකං වාති
හික්ඛුනීනං උදකසාටිකංවා සංකච්චිකංවා. එත්ථවාසද්දො
අනියමවිකප්පත්ථො.

පණ්ණසන්ථාරොතිණසන්ථාරෙන සඬගහිතො.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු
දසකෙසු.

ඉති දසකචාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

එකුත්තරිකනායො එකාදසකචාරවණ්ණනා

331.

එකාදසකෙසුතිණපාදුකාති

මුඤ්ජප්පබ්බපේහි

අවසෙසාතිණමයපාදුකා.කට්ඨපාදුකසඬගහමෙවාති කට්ඨපාදුක
සඬගහංඑව.තම්බලොහමයෙන වා දාරුමයෙන වාතිවාසද්දො
අනියමවිකප්පත්ථො.“නසිඅනිමිත්තා”තිආදයො හික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ
(වුළුව. 423) නිද්දිට්ඨා.තෙ සබ්බෙති සබ්බෙ තෙ ගණ්ඨිකවිධා.නග්ගෙනාති
අවෙලකෙන.තෙ සබ්බෙති සබ්බෙතෙ අවන්දියපුග්ගලා.පුබ්බෙති
දසකෙ.කම්මවග්ගෙති අවසානෙ කම්මවග්ගෙ.

සො හික්ඛු යං න නිගච්ඡෙය්‍ය, එතං න නිගතං අට්ඨානං
අනවකාසොතියොජනා. එවඤ්ඤි සතියංසද්දො කිරියාපරාමසනො හොති,
අථ වා යංයෙන කාරණෙන න නිගච්ඡෙය්‍ය, එතං කාරණං අට්ඨානන්ති
යොජනා. අනධිගතං සමාධිත්තියොජනා.සද්ධම්මාස්සාති සද්ධම්මා අස්ස.
අස්සඅක්කොසකපරිභාසකස්ස හික්ඛුස්ස සද්ධම්මා න වොදායන්ති න
පරියොදපෙන්නීතිඅත්ථො.රොගාතඬුකන්ති රොගසඬබාතං ආතඬුකං.නිරයං
උපපජ්ජතීති නිරයම්හි උපපජ්ජති.“උපපජ්ජතී”ති එත්ථ උපඉති
කම්මප්පවචනීයඋපසග්ගෙන යුත්තත්තා “නිරය”න්ති එත්ථ භූමිමත්ථෙ
උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං.එත්ථඑතස්මිං අඬුගුත්තරපාළියං (අ. නි. 11.6).

ආසෙවිතායාති එත්ථ ආත්‍යුපසග්ගොආදිකම්මත්ථොති ආහ “ආදිතො
පට්ඨාය සෙවිතායා”ති. “නිජ්ඵාදිතායා”තිඉමිනාභාවිතායාති එත්ථ භූසද්දො
සත්තත්ථොති දස්සෙති, “වඩ්ඪිතායා”ති ඉමිනා වඩ්ඪනත්ථොති
දස්සෙති.බහුලිකතායාති එත්ථ බහුලං නාම අත්ථතො පුනප්පුනන්ති ආහ
“පුනප්පුනං කතායා”ති.සුයුත්තයානසදිසායාති සුට්ඨුයුත්තෙන යානෙන
සදිසාය. ඉමිනායානීකතායාති එත්ථ නයංකිඤ්චි යානං විය කතං හොති, අථ
බො ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ ආරොහනීයත්තාසුයුත්තයානං විය කතං හොතීති
දස්සෙති. යථා කරියමානෙ පතිට්ඨා හොතීති යොජනා.වත්ථුකතායාති එත්ථ

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
 වත්ථුසද්දො පතිට්ඨත්ථොති දස්සෙති. වසතිපතිට්ඨහතිඵත්ථාතිවත්ථුති
 වචනත්ථො කාතබ්බො. අනුට්ඨිතායාති ඵත්ථ අනුසද්දොන උපච්ඡින්නත්ථො,
 යාධාතු උප්පජ්ජනත්ථොති දස්සෙන්නො ආහ “අනු අනුපවත්තිතායා”ති.
 “සමන්තතො”ති ඉමිනාපරිචිතායාති ඵත්ථ පරිසද්දො සමන්තත්ථොති
 දස්සෙති. “අභිවඬ්ඨිතායා”ති ඉමිනාච්චාතු වඬ්ඨනත්ථොති
 දස්සෙති. සමාරද්ධායාති පරිපුණ්ණං ආරාධිතාය. රාධධාතු හි සාධනත්ථො
 හොති. “වසිභාවං උපනීතායා”ති ඉමිනා තදත්ථං අධිප්පායෙන දස්සෙති. “න
 පාපකං සුපිනං පස්සති”ති වචනස්ස අත්ථාපත්තිතයං දස්සෙන්නො ආහ
 “හදුකං පනා”ති ආදි. වුද්ධිකාරණභූතන්ති වුද්ධියා කාරණභූතං සුපිනන්ති
 සම්බන්ධො. දෙවතා රක්ඛන්තීති ඵත්ථ සාමඤ්ඤතො
 වුත්තෙපි ආරක්ඛදෙවතායෙව ගහෙතබ්බාති ආහ “ආරක්ඛදෙවතා”ති.
 ආරක්ඛදෙවතා නාම භූමිමදෙවාදයො. ඛිප්පන්ති භාවනපුංසකං.
 ඉමිනාතු වටංචිත්තන්ති ඵත්ථ තුවටසද්දො ඛිප්පපරියායොති
 දස්සෙති. උත්තරිමප්පට්චිජ්ඣන්තොති ඵත්ථ “උත්තරි”න්ති
 පදස්ස අවධිපෙක්ඛන්තා තස්ස අවධි ව උත්තරිසද්දස්ස ඉධ
 අරහත්තවාචකභාවඤ්ච විධධාතුයාසච්ඡිකරණත්ථඤ්ච දස්සෙන්නො
 ආහ “මෙත්තාඤ්ඤානතො”ති ආදි. තත්ථ “මෙත්තාඤ්ඤානතො”ති ඉමිනා
 අවධිං දස්සෙති, “අරහත්ත”න්ති ඉමිනා “උත්තරි”න්ති පදස්ස සරූපත්ථං
 දස්සෙති, “අසච්ඡිකරොන්තො”ති ඉමිනා විධධාතුයා සච්ඡිකරණත්ථං
 දස්සෙති. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු ඵකාදසකෙසු.

ඉති ඵකාදසකවාරවණ්ණනාපරියොසානාය

ඵකුත්තරිකවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

උපොසථාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනා

332. විස්සජ්ජනෙ ඵච මත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. කායසාමග්ගී
 ආදි නාමාති යොජනා. ඔසාරණකිරියාති
 කථනකිරියා. ඡන්දපචාරණං ආහරිත්ථාති ඡන්දඤ්ච
 පචාරණඤ්ච ආහරිත්ථා. පචාරණාකථාති “සඬ්ඝං හන්තෙ පචාරෙමී”ති ආදිකා
 (මහාව. 210) පචාරණාකථා. තජ්ජනීයකම්මාදීසු වත්ථු නාම කිං? පුග්ගලො
 නාම කොති ආහ “වත්ථු නාමා”ති ආදි. තත්ථයෙන
 වත්ථුනාතිහණ්ඩනකාරකාදිනා යෙන වත්ථුනා කරණභූතෙන, හෙතුභූතෙන
 වා. යෙනාති පුග්ගලෙන කත්තුභූතෙන, කතන්ති සම්බන්ධො. “තස්සාතස්සා
 කම්මවාචායා”ති පදං “අවසානවචන”න්ති පදෙ
 අවයවිසම්බන්ධො. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු විස්සජ්ජනෙසු.

ඉති උපොසථාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනවණ්ණනාය යොජනා

අත්ථවසපකරණවණ්ණනා

334. අත්ථවසපකරණෙති අවයවිආධාරො.දසඅත්ථවසෙතිආදීසුති
අවයවාධාරො.යන්ති වචනං.උපරිමං උපරිමං පදන්ති
“සඬ්ඝචාසුත්තායා”තිආදිකං උත්තරුත්තරිවුත්තං පදං.හෙට්ඨිමස්ස
හෙට්ඨිමස්ස පදස්සාති “සඬ්ඝසුට්ඨිත්තායා”තිආදිකස්ස අධො අධො වුත්තස්ස
පදස්ස.

යදෙනං පදසතං වුත්තන්ති යොජනා.තත්ථාතිතස්මිං පදසතෙ,
නිද්ධාරණෙ භුමිමං, අත්ථසතන්තිඅභිධෙය්‍යසතං.ධම්මසතන්තිඅභිධානසතං,
පාළිසතන්ති අත්ථො. “අත්ථසතං ධම්මසත”න්ති පදානං
අත්ථන්තරවිකප්පං දස්සෙත්තො ආහ“අථ වා”තිආදි. තත්ථ යෙ දස
අත්ථවසෙ පටිච්ච පඤ්ඤත්තං, තෙසංදසඅත්ථවසානන්ති යොජනා, යෙ දස
අත්ථවසෙ පුබ්බෙ වණ්ණිතා, තෙසං දසඅත්ථවසානන්තියොජනා.
පඨමපාරාජිකවණ්ණනායං (පාරා. අට්ඨ. 1.39) වණ්ණිතාති
සම්බන්ධො.තත්ථාති “සඬ්ඝසුට්ඨිත්තායා”තිආදිපාඨෙ.සුට්ඨිදෙව්‍යාති සුට්ඨි
මහාරාජ. භි යස්මා ආණාබලහොගබලඉස්සරියබලෙහි දිබ්බති,
තස්මාදෙව්‍යාති වුච්චති.යො වාති ගහට්ඨොවා පබ්බජිතො වා, සම්පට්ච්ඡතීති
සම්බන්ධො.තස්මාතියස්මා භිතාය සුඛාය හොති, තස්මා. ආනිසංසං
දස්සෙත්වා පඤ්ඤපෙස්සාමීතිසම්බන්ධො. අභිභවිත්වා න පඤ්ඤපෙස්සාමීති
යොජනා.ඉධාති අත්ථවසපකරණෙ.තදත්ථජොතකානන්තියොයෙව අත්ථො
තදත්ථො, තස්ස ජොතකා තදත්ථජොතකා, තෙසං. ඉදාති
වෙදිතබ්බානීතිසම්බන්ධො. අත්ථං
ජොතෙන්නීතිඅත්ථජොතකා,සද්දා.නිහරිත්වා, නියමෙත්වා වා අත්ථො
වුච්චතෙ ඉමාහි සද්දපඤ්ඤත්තීහිනිරුත්තියො.

අත්ථසතන්ති ගාථායං අත්ථවසෙ පකරණෙඅත්ථසතං
වෙදිතබ්බන්තිආදිනා යොජනා කාතබ්බා.ඉති භීති ඉතිඵව.භිසද්දො භි
ඵවසද්දත්ථො.ඉදන්ති “අත්ථසත”න්තිආදිවචනං, වුත්තන්ති
සම්බන්ධො.ඵතන්ති යථාවුත්තං අත්ථං පටිච්චාති සම්බන්ධො.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

මහාවග්ගවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

පටිමගාථාසංඝරාජකං

සත්තනගරෙසු පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

335. එකංසන්තිඑත්ථ භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනන්තිආහ “එකස්මිං අංසෙ”ති.දසනබසමොධානසමුප්පලන්ති දසන්තංනාධානං සමුහෙන සුට්ඨ උප්පලං. එත්ථ “සමුප්පල”න්ති ඉමිනාඅඤ්ඤාපලිත්ති පදස්ස ආදරෙන, අභිමුඛං වා ජලති දිබ්බතීති අඤ්ඤාපලිත්තිඅත්ථං දස්සෙති.ආසීසමානරූපොවාති එත්ථ ආසීසමානරූපො එවාතිඅත්ථං පටික්ඛිපන්තො ආහ “පච්චාසීසමානරූපො වියා”ති. එත්ථ “වියා”ති ඉමිනා “ආසීසමානො ඉවා”ති පදවිභාගං කත්වාඉවසද්දොඋපමත්ථජොතකොති දස්සෙති.කිස්සාති එත්ථ කරණත්ථෙජට්ඨිවිහන්ති හොතීති ආහ “කෙන කාරණෙනා”ති.ඉධාති මමනිසින්නට්ඨානං. “ආගතො”ති ඉමිනාඉධමාගතොති එත්ථ මකාරොපදසන්ධිකරමත්තොති දස්සෙති.අස්සාති උපාලිස්සවිස්සජ්ජෙසීති සම්බන්ධො.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසුපඤ්ඤෙහෙසු.ඉතීති එවං.

තත්ථාති විස්සජ්ජනෙ.හද්දකො තෙ උම්මඤ්ඤොති එත්ථඋම්මඤ්ඤසද්දො පඤ්ඤවාචකොති ආහ “හද්දකා තෙ පඤ්ඤා”ති. තත්ථතෙති තව. කස්මාපඤ්ඤා “උම්මඤ්ඤො”ති වුව්වතීති ආහ “පඤ්ඤා භී”තිආදි.භීයස්මා උම්මඤ්ඤොති වුව්වති, තස්මා පඤ්ඤා උම්මඤ්ඤො නාමාති යොජනා. “උම්මුප්ප්ප්චා යිතත්තා”ති ඉමිනා උම්මුප්ප්ප්චාතිඋම්මඤ්ඤොති වචනත්ථං දස්සෙති. මුජ්ඣාතු උකාරස්ස අකාරො, අවිජ්ජන්ධකාරසංඛාරා උදකතො උම්මුප්ප්ප්චාති අත්ථො.“තග්ගා”ති නිපාතස්ස තස්මා කාරණාති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ“යස්මා”තිආදි. “සම්පට්ඨජනත්ථෙ”ති ඉමිනාතග්ගසද්දො සාධුඅත්ථොති දස්සෙති, තග්ග සාධුති අත්ථො.තීණියෙවාති “සමාදහිත්වා විසිබ්බෙන්ති”ති එකං, “සාම්බෙසනා”තිඑකං, “සසිත්ථක”න්ති එකන්ති ඉමාති තීණියෙව.

චතුර්විපත්තිවණ්ණනා

336. යං තං පුච්ඡමිහාති එත්ථ නිග්ගහිතතො පරං අකාරලොපොති ආහ “යංතං අපුච්ඡමිහා”ති. තත්ථයන්තිපඤ්ඤං.තන්ති තුවං. “ත්ව”න්තිපි පායො, අයමෙවත්ථො.තං තදෙවාති තං තං එව පඤ්ඤං.අඤ්ඤාථාති අඤ්ඤං ආකාරං.

යෙ දුට්ඨල්ලා සා සීලවිපත්තීති එත්ථනනු සීලවිපත්තිං පුච්ඡන්තො පඤ්ඤො නත්ථි, කස්මා පන “සා සීලවිපත්තී”තිවිස්සජ්ජනං වුත්තන්ති ආහ “කිඤ්ඤාපි”තිආදි.එතන්ති “යෙ දුට්ඨල්ලා සා සීලවිපත්තී”ති වචනං. තමෙවත්ථං විත්ථාරෙන්නො ආහ “චතුසුභි”තිආදි.වත්ථාති සංබෙපෙන වත්ථා.

තිස්සන්තං විපත්තීනන්තිසීලවිපත්තිතො අවසෙසානං තිස්සන්තං විපත්තීනං.තත්ථාති “පුල්ලව්වය”න්තිආදිවචනෙ.

“අබ්භාවික්ඛන්ති” ති පදස්ස කත්තාරං දස්සෙන්තො ආහ “වදන්තා” ති.
“තථාහ” න්ති ආදිනා වදනාකාරං දස්සෙති.

“අයං ඡහී” ති ඉමිනා අයං සාති එත්ථ සාසද්දො පදාලඬිකාරොති
දස්සෙති. එත්තාවතාති එත්තකෙන
“ථුල්ලව්වය” න්ති ආදිවචනමත්තෙන. විස්සජ්ජිතං හොතීති සම්බන්ධො.

ඡෙදනකාදිවණ්ණනා

337. කති ඡෙදනකානීති ආදිපුච්ඡානං අනුසන්ධිපුච්ඡාභාවං දස්සෙන්තො
ආහ “යස්මා පනා” ති ආදි. පුච්ඡා හි අනුසන්ධිඅනුසන්ධිවසෙන දුට්ඨා. තත්ථ
විස්සජ්ජනෙන අනුසන්ධිවසෙන පුච්ඡා අනුසන්ධිපුච්ඡානාම,
විස්සජ්ජනමනපෙක්ඛිත්වා යථාකාමපුච්ඡා අනුසන්ධිපුච්ඡානාම. තාසං
විත්ථා රො නෙත්ති අට්ඨකථාදිසුගහෙන බ්බො. ඉධාපි “එකාදස
යාවතතියකා” ති විස්සජ්ජනෙන අනුසන්ධානත්තා අනුසන්ධිපුච්ඡා නාම.
යස්මා පන විස්සජ්ජිතොති සම්බන්ධො. සඬ්ඛාවසෙනාති එකාදසා” ති
සඬ්ඛාය සත්තියා, ආයත්තෙන වා. සඬ්ඛානුසන්ධිවසෙනෙවාති “කති” ති
සඬ්ඛාය අනුසන්ධිවසෙන එව. තෙසන්ති පඤ්භානං. තත්ථාති
“ඡෙදනකානී” ති ආදිපාටෙ. ඉදමෙවාති ඉදං එව වචනං. අපුබ්බන්ති පුබ්බෙ
න චුත්තං, අපොරාණං නවන්ති අත්ථො. යං පනෙතන්ති යං පන එතං වචනං.
“සොළසා” ති ඉමිනා සොදසාති එත්ථ දකාරස්ස ලකාරං කත්වා
“සොළසා” ති පාටොපියුජ්ජනීති දස්සෙති. ඡානන්ති පඤ්ඤත්තාති එත්ථ
“එවං වත්වා” ති පාටසෙසං අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බභාවං දස්සෙන්තො
ආහ “ඡාන” න්ති එවං වත්වා පඤ්ඤත්තා” ති. තෙති “ඡාන” න්ති පඤ්ඤත්තා
සික්ඛාපදාති අත්ථො. එවන්ති වක්ඛමානන යෙන. පටිසෙය්‍යාතීති
එත්ථ ඉති සද්දො පරිසමානත්ථො. ඉති වෙදිතබ්බොති යොජනා.

අසාධාරණාදිවණ්ණනා

338. පුරිම පඤ්භන්ති “කති ඡෙදනකානී” ති ආදි පඤ්භානං පුරෙ
චුත්තං පඤ්භං. තත්ථාති “විසං ද්වෙ
සතානී” ති ආදිපාටෙ. “ද්වෙ අනියතෙහී” ති පදස්ස අසමාහාරදිගුවාක්‍යං
දස්සෙන්තො ආහ “ද්විහි අනියතෙහී” ති. “සද්ධි” න්ති ඉමිනා
සභාදියොගෙකරණවචනන්ති දස්සෙති.

ගාථායං “ධොවනඤ්ච සික්ඛාපද” න්ති ආදිනා යොජනා කාතබ්බා. ද්වෙ
ලොමාති ද්වෙ එළකලොමසික්ඛාපදාති.

“සකලො” ති ආදිකාය අඬ්ඬිතෙය්‍යගාථාය යොජනා සුච්ඤ්ඤායා ව.

සඬ්ඝමිහාදස නිස්සරෙති එත්ථ “සඬ්ඝමිහා නිස්සාරියතී” ති (පාවි. 680,
730) එවං චුත්තා දසාති යොජනානායං දස්සෙන්තො ආහ “සඬ්ඝමිහා

නිස්සාරියති” තිආදි. තත්ථාති භික්ඛුනිවිහඬිගෙ. තථාතියථා බුද්දකා, තථාති අත්ථො. ඉතීති එවං.

තෙසන්ති පාරාජිකානං. කණ්භසප්පාදයොදුරාසදා විය දුරාසදා හොන්තිති යොජනා. “දුරුපගමනාති ඉමිනාසදධාතුයා ගත්තත්ථං දස්සෙති. දුරාසප්පනාති දුක්ඛෙන ආසප්පිතබ්බා, ආසප්පිතුං න සුකරාති අත්ථො. සමුපමාති සමඋපමා. සමුපමාකාරං දස්සෙන්නො ආහ “යථා” තිආදි.

සාධාරණන්ති අට්ඨන්ති පාරාජිකෙහි සාධාරණං. එකෙකස්ස පාරාජිකස්සාති සම්බන්ධො. අවිරුළුභී භවන්ති තෙති එත්ථ උපමානොපමෙය්‍යානං පාකටභාවං කත්වා යොජනානං දස්සෙන්නො ආහ “යථා එතෙ” තිආදි. අවිරුළුභී ධම්මාති අවිරුළුභී සභාවා. පකති සීලභාවෙනාති පකති යා සීලවත්තභාවෙන, “පකති සීලභාවෙනා” තිපි පාඨො, පකති සීලස්ස අභාවෙන, අභාවහෙතුති අත්ථො. එත්තාවතාති එත්තකෙන “අට්ඨෙව පාරාජිකා” තිආදි වචනමත්තෙන, දස්සිතං හොතිති සම්බන්ධො. විහත්තියොති පාරාජිකාදිවසෙන විහජිතබ්බාති විහත්තියොති. තත්ථාති “තෙවිසති සඬ්ඝාදිසෙසා” තිආදි පාඨො. සබ්බසඬ්ඝාහිකවචනන්ති සබ්බෙසං නිණ්ණං සමථානං, සබ්බාසංවා ආපත්තීනං සමථානං සඬ්ඝාහිකවචනං. “ද්විති සමථෙහි” තිසම්මුඛාවිනයෙන ව පටිඤ්ඤාතකරණෙන වාති ද්විති සමථෙහි.

එතන්ති “ද්වෙ උපොසථා ද්වෙ පවාරණා” තිවචනං. විහජනානීති විහජිතබ්බානං විහජනකිරියාය අවිනාභාවතොභාවවසෙන චුත්තං, තස්මා විහජිතබ්බාති විහත්තියොති වචනත්ථො කාතබ්බො. අපරාපි ඉමා විහත්තියො හොන්තිති යොජනා. හෙට්ඨා චුත්තස්ස “විහත්තිමත්තදස්සනෙනෙව චෙතං චුත්තං, න සමථෙහි වූපසමනවසෙනා” ති වචනස්ස අත්ථනයතො අඤ්ඤං අත්ථනයං දස්සෙන්නො ආහ “අථවා” තිආදි, “ඉමාපි විහත්තියො” ති පදං “නිස්සායා” ති පදෙ අචුත්තකම්මං. නිස්සාය ආපජ්ජන්තිති සම්බන්ධො. තාති ආපත්තියො. චුත්තප්පකාරෙහෙවෘතිති සමථෙහිති චුත්තපකාරෙහෙව. තං මූලිකානන්ති තෙ එව උපොසථාදයො මූලමෙතාසන්ති තං මූලිකා, තාසං. ඉමිනා කාරියුපවාරෙන චුත්තනයං දස්සෙති. තා විහත්තියොති උපොසථාදිවිහත්තියො.

පාරාජිකාදි ආපත්තිවණ්ණනා

339. එවං විස්සප්පෙත්ථාති සම්බන්ධො. යදිදං ආපත්තිපාරාජිකං නාමාති යොජනා. ආපත්තිපාරාජිකන්ති ආපත්තිසඬ්ඛානං පාරාජිකං. “පරාජයමාපන්නො” ති ඉමිනා සාසනතො පුග්ගලං පරාජෙතීති පාරාජිකන්ති වචනත්ථං දස්සෙති. ණාපච්චයො හෙතුකත්ථත්ථවාචකො, යකාරස්ස කකාරො. චුතොති වචකො. පරද්ධොති විරද්ධො. හට්ඨොති පතීතො. නිරඬිකතොති සඬ්ඝමිභා

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
 අපසාරිතො.අනිභතෙතස්මිං පුග්ගලෙති තස්මිං පුග්ගලෙ සඞ්ඝමිභා
 නීහරිත්වා න හරිතෙ, අනපනීතෙති අත්ථො.
 “උපොසථපවාරණාදිහෙදො”ති ඉමිනා සංවාසසරූපං දස්සෙති.
 බ්‍යඤ්ජනෙආදරමකත්වා “එතං ආපත්ති”ති චුත්තං.අයං භීති අයං
 එවංවක්ඛමානො.එත්ථාති ගාථායං.තෙනතස්මාති එත්ථ “තස්මා”ති පදෙන
 “තෙනා”ති පදස්ස කාරණත්ථංදස්සෙති.

එත්ථාති දුතියගාථායං. ආදිමිහි වෙවඉච්ඡිතබ්බොති සම්බන්ධො.භීති
 සච්චං.එත්ථාති පරිවාසදානාදීසු චතුසු කම්මෙසු.
 “සඞ්ඝො”තිආදිවචනත්ථොතිපදහින්නාධිකරණබාහිරත්ථසමාසො හොති,
 වෙවසද්දවසද්දෙහි ආදිසෙසපදානංඋභයපදත්ථපධානභාවං දස්සෙති,
 “ඉච්ඡිතබ්බො”ති පදං කාරකානං කිරියාපෙක්ඛත්තාකිරියත්ථාය
 පක්ඛින්තං.අස්සාති ආපත්තියා, ඉමිනාඅඤ්ඤපදං දස්සෙති. ඉච්ඡිතබ්බත්ථෙ
 අපච්චයං කත්වා තද්ධිතන්තිපි වදන්ති.ලුහකනයො පනෙස. අයං
 පනෙත්ථගරුකනයො – ආදි ව සෙසො චආදිසෙසා,සඞ්ඝො ආදිසෙසෙසු
 අස්සා ඉච්ඡිතබ්බොතිසඞ්ඝාදිසෙසොති.

අනෙකංසිකතංපදන්ති එත්ථපදන්ති සික්ඛාපදං.අනෙකංසෙන
 කතංඅනෙකංසිකතන්ති දස්සෙන්නො ආහ “යස්මා ඉදංසික්ඛාපදං
 අනෙකංසෙන කත”න්ති. යස්මා කතං, තස්මා අනියතොති පවුච්චතීති
 යොජනා.තත්ථාති අනියතෙ.යත්ථාතිසික්ඛාපදෙ.සොපීති
 සික්ඛාපදධම්මොපි.

අච්චයෙසුති දොසෙසු. තෙ හි නිද්දොසංඅතික්කම්ම අයන්ති ගච්ජන්ති
 පවත්තන්තීතිඅච්චයාතිචුච්චන්ති.තෙනාති අච්චයෙන.ථුලොති ඔලාරිකො.
 “ථුලත්තා”ති ඉමිනා“තෙනත”න්ති එත්ථ තෙනසද්දස්ස කාරණත්ථං
 දස්සෙති.අච්චයස්ස ථුලත්තාති සම්බන්ධො.එතන්ති ආපත්තිධම්මං.ඉමාය
 ගාථාය අඤ්ඤෙසං ලුහකාපත්තීනං ථුලො අච්චයොථුල්ලච්චයොති
 වචනත්ථං දස්සෙති. ද්වෙභාවෙ සති සංයොගපරත්තාරස්සො හොතීති
 දට්ඨබ්බං.

“නිස්සජ්ජිත්වා දෙසෙතබ්බතො”ති ඉමිනා
 නිස්සජ්ජනංනිස්සග්ගො,ආපත්තිදෙසනතො පුබ්බභාගෙ
 කත්තබ්බස්සවිනයකම්මස්සෙතමධිවචනං, සො එතස්සත්ථිතිනිස්සග්ගියන්ති
 වචනත්ථං දස්සෙති.

කුසලධම්මසද්දෙන කුසලචිත්තමෙව ගහෙතබ්බන්ති ආහ
 “කුසලධම්මසඞ්ඛාතං කුසලචිත්ත”න්ති. “කුසලචිත්තං පාතෙති”ති ඉමිනා
 චිත්තංපාතෙතීතිපාචිත්තියන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.
 එත්ථ“චිත්තපාතිය”න්ති වත්තබ්බෙ පදවිපරියායං කත්වා, තකාරස්ස ව
 ලොපං කත්වා “පාචිත්තිය”න්ති චුත්තං. අචිත්තෙයොහි හි පාළිනයො.

කාරණෙනා”ති.එවඤ්චෙනං විවටන්ති එවං එතං ඡන්තං චෙ විවටන්ති යොජනා.

පරිපාතියමානානන්ති අභිභූයමානානං. “රුක්ඛාදිගහනං අරඤ්ඤ”න්ති ඉමිනාපවනන්ති පදස්සඅරඤ්ඤපරියායනං දස්සෙති. ගතිසද්දස්ස භවනෙදාදිඅත්ථං පටික්ඛිපිත්වාපටිස්සරණත්ථෙ හොතිති දස්සෙන්නො ආහ“පටිස්සරණං හොති”ති.තන්ති පවනං.තෙති මිගා.“අස්සසන්ති”ති පදෙන “පස්සසන්ති”ති අත්ථොපි ගහෙනබ්බොඅවිනාභාවතො, ආනාපානං කරොන්තිති අත්ථො.ආකාසොති අජටාකාසො.පක්ඛිනන්ති විභඩ්ගමානං. “සබ්බෙසං සඬ්ඛතධම්මාන”න්තිඉමිනාධම්මානන්ති එත්ථ සඬ්ඛතධම්මොයෙව ගහෙනබ්බොතිදස්සෙති. “විනාසොවා”තිඉමිනාවිභවසද්දො විනාසවාචකොති දස්සෙති.තෙසන්ති සබ්බෙසමපි සඬ්ඛතධම්මානං.ගතීති පතිට්ඨා. කස්මා විභවො ධම්මානං ගති හොතිති ආහ “නභී”තිආදි.භීති යස්මා.තෙතිසබ්බෙපි සඬ්ඛතධම්මා.විනාසන්ති විභවං.සුචිරමිපිති අසීතිවස්සාදිකාලමිපි.නිබ්බානංඅරහතො ගතීති සංවණ්ණෙනබ්බපදං. “බිණ්ණසවස්සා”ති ඉමිනාඅරහතොති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. “අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතු”තිඉමිනා“නිබ්බාන”න්ති පදස්ස ඉධ අධිජ්ජෙතනිබ්බානංදස්සෙති. ගාථාය තෙ තෙ අත්ථා සංගහෙත්වා ගණියන්ති එත්ථාතිගාථාසඬ්ගණිකං.

ඉති පඨමගාථාසඬ්ගණිකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

අධිකරණහෙදං

උක්කොටනහෙදාදිවණ්ණනා

340. අධිකරණහෙදෙඵවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. දස්සෙතුං ආහාති සම්බන්ධො.ද්වෙසමථෙති එත්ථ ද්විත්තං සමථානං සරූපං දස්සෙන්නො ආහ “සම්මුඛාවිනයඤ්චයෙභුයාසිකඤ්චා”ති. “පටිසෙධෙති”ති ඉමිනාඋක්කොටෙතිඑත්ථ කුට්ඨාතුයා ඡෙදනත්ථං අත්ථතො දස්සෙති. ඡෙදනං නාම අත්ථතො සමථපටිසෙධනන්තිඅත්ථො.

341. ද්වාදසසුඋක්කොටෙසුති නිද්ධාරණෙ භූමිමං.අකතං කම්මන්තිආදයොතිඑත්ථ ආදිසද්දෙන “දුක්කටං කම්මං, පුන කාතබ්බං කම්ම”න්ති ද්වෙ උක්කොටාසඬ්ගහෙනබ්බා.අනිභතං කම්මන්තිආදයොති එත්ථ ආදිසද්දෙන “දුන්නිභතං, පුන නිභනිතබ්බ”න්ති ද්වෙ උක්කොටා සඬ්ගහෙනබ්බා.අවිනිච්ඡිතන්තිආදයොති එත්ථ ආදිසද්දෙන “දුචිනිච්ඡිතං, පුනචිනිච්ඡිතබ්බ”න්ති ද්වෙඋක්කොටා සඬ්ගහෙනබ්බා.අවුපසන්තන්තිආදයොති එත්ථ ආදිසද්දෙන “දුචුපසන්තං, පුනචුපසමෙතබ්බ”න්ති ද්වෙ උක්කොටා සඬ්ගහෙනබ්බා.අපිචාතිසාමඤ්ඤතො පන.

විනයපිටකෙ

පාවිතාදියොජනා

පරිවාරවග්ගයොජනා

තත්ථ ජාතකන්ති එත්ථ තසද්දස්ස විසයංදස්සෙන්තො ආහ
 “යස්මිංවිහාරෙ”ති. යස්මිංවිහාරෙ උජ්ජන්තංභොතීති සම්බන්ධො.
 අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස අත්තෙසු, අත්තානං වාපට්ඨක්ඛං අත්ථයන්ති
 ඉච්ඡන්තිතිඅත්තපච්චත්ථිකා.පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයෙනෙවාති පාළියං
 ආගතෙහි සමටෙහි මුත්තකෙනධම්මදෙසනාමත්තවිනිච්ඡයෙනෙව.ඉදන්ති
 අධිකරණං.යෙනාපි විනිච්ඡයෙනාති පාළිමුත්තකෙන යෙනාපි විනිච්ඡයෙන.

අඤ්ඤොති නෙවාසිකෙහි අඤ්ඤො විනයධරොපුච්ඡතිති
 සම්බන්ධො.තෙහි වාති නෙවාසිකෙහි ව.

එතස්සාති විනයධරස්ස.අයන්ති විනයධරො.තත්ථාති තං
 ගාමං.අඤ්ඤමඤ්ඤං වා සඤ්ඤාපෙන්නීති අත්තපච්චත්ථිකා අඤ්ඤමඤ්ඤං
 වාසඤ්ඤාපෙන්නි.තෙ හික්ඛුති තෙ අත්තපච්චත්ථිකා
 හික්ඛු.නිජ්ඣාපෙන්නීති සඤ්ඤාපෙන්නි.උක්කොටෙති යොති යො
 උක්කොටෙති.එතෙතිඅත්තපච්චත්ථිකෙ හික්ඛු, දිස්වාති
 සම්බන්ධො.තත්ථාතිගාමං.තත්ථෙව්වාති අත්තරාමග්ගෙ එව.

තත්ථෙව්වාති ගාමමෙව.තත්ථෙව්වාති තස්මිංයෙව යානෙ.තත්ථගතන්ති තං
 ගාමං ගතං.

“එසෙව නයො”ති ඉමිනා පාවිත්තියමෙව අතිදිසති.

සඬ්ඝෙන...පෙ.... අධිකරණෙ වදන්තොපිති සම්බන්ධො. යං
 පනෙනංආපත්තිවුට්ඨානං නාම භොතීති
 යොජනා.එතන්තිආපත්තිවුට්ඨානං.වදන්තොපිතිපිසද්දො න කෙවලං
 තිණවත්ථාරකං උක්කොටෙන්තොයෙව උක්කොටෙති නාම, අථ බො
 වදන්තොපිති දස්සෙති.

ජන්දාගතිං ගච්ඡන්තොතිආදීසුඅගතිගමනාකාරං දස්සෙන්තො ආහ
 “විනයධරො හුත්වා”තිආදි. අත්ථාය
 උක්කොටෙන්තොතිසම්බන්ධො.තස්සාති අනත්ථං වරන්තස්ස. මන්දො
 පනඋක්කොටෙති නාමාති සම්බන්ධො. එකො බලවනිස්සිතො ව භොතීති
 සම්බන්ධො.ගහනම්චිඡාදිට්ඨීන්තිගහනසදිසංමිච්ඡාදිට්ඨිං පවනසදිසං
 මිච්ඡාදිට්ඨීන්ති අත්ථො.බලවත්තෙවාති එත්ථවසද්දො සබ්බකම්මෙසු
 යොජෙතබ්බො.නිස්සිතත්තාති එකස්ස නිස්සිතත්තා.බලවනිස්සිතො වාති
 එත්ථාපි ව සද්දො සබ්බකත්තුසු යොජෙතබ්බො.තස්සාති
 විසමාදිනිස්සිතස්ස.

යොති සාමණෙරො.මඬ්ඝුභුතාත්ථාති මඬ්ඝු හුත්වා භූතා, මඬ්ඝුං වා
 පත්තා අත්ථභව්වාති අත්ථො.තෙති පරාජයහික්ඛු.තස්සාති
 සාමණෙරස්ස.යොති සාමණෙරො.තෙති

පරාජයහික්ඛු.තන්තිසාමණෙරං.සොති දහරො.තතොති
 සන්තිපාතකාරණා.හිසොයාතිඅනන්තරාතීතාහෙ.ඉතීති එවං වදෙති.සොති
 දහරො. ඉදං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තන්ති යොජනා.ගච්ඡාති ගච්ඡාහි.ඉතීති
 එවංවත්තබ්බොති යොජනා.

සඬසෙන සද්ධිං අධිකරණං විනිවිජ්ජිත්වා පරිවෙනගතං එකංහික්ඛුන්ති
 යොජනා.කිස්සාති කෙන කාරණෙන. එවං ඉමිනාකාරෙනවිනිවිජ්ජිතබ්බං
 නනුති යොජනා.සොති විනිවිජ්ජකාරකො හික්ඛු.ඡන්දදායකො
 සුච්ඤ්ඤෙයොයායෙව.

අධිකරණනිදානාදිවණ්ණනා

342. කිංනිදානන්තිආදීසු ඡසු පදෙසු සමාසභාවං දස්සෙන්නො ආහ
 “කිංනිදානමස්සා”තිආදි.අස්සාති විවාදාධිකරණස්ස. “කිංනිදාන”න්ති
 පදානං සතිපි සමාසභාවෙ ඛ්‍යඤ්ජනන්තපකතිකත්තා
 “කි”න්තිනිග්ගහිතන්තභාවෙන උච්චාරණං
 කාතබ්බං.සබ්බානෙතානීතිසබ්බානි නිදානන්තිආදීනි එතාති
 පදානි.වෙවචනානීතිඑකස්මිංයෙව “කාරණ”න්ති අත්ථෙ විවිධාති
 වචනානිවිවචනානි,තානියෙවවෙවචනානි. අථ වා
 විවිධංවචනමෙතස්සත්ථස්සාති විවචනං, කාරණසඬබාතො අත්ථො,
 අභිධෙය්‍යඅභිධානභාවෙනසම්බන්ධත්තා විවචනස්ස
 එතානිවෙවචනානි,පදානි.

“අච්චාරසහෙදකරවත්ථුසඬබාතො”ති ඉමිනා විවාදසරූපං
 දස්සෙති.විවාදන්ති අච්චාරසහෙදකරවත්ථුසඬබාතං විවාදං.එතන්ති
 “විවාදනිදාන”න්තිඑතං වචනං.අස්සාති අනුවාදාධිකරණස්ස.ඉදම්භිති
 “අනුවාදනිදාන”න්ති වචනම්පි.අස්සාති ආපත්තාධිකරණස්ස.එතන්ති
 “ආපත්තිනිදාන”න්ති වචනං.
 කිව්වමෙවඛ්‍යඤ්ජනවඩ්ඪනවසෙනකිව්වයන්ති වුත්තං.අස්සාති
 කිව්වාධිකරණස්ස. සමනුභාසනාදීනංඋප්පජ්ජනකකිව්වානන්ති
 සම්බන්ධො.එතන්ති “කිව්වයනිදාන”න්ති වචනං. එකපදයොජනාති
 එකෙන“නිදාන”න්ති පදෙන යොජනා.සබ්බපදානීතිසබ්බානි සමුදයාදීනි
 පදානි.

නවත්තන්ති ජාතිවසෙන ඡන්තං හෙතුනං නවසුඅත්තොගධත්තා
 තිකවසෙනෙතං වුත්තං.ඛ්‍යඤ්ජනමත්තන්තිහෙතුපච්චයවසෙන
 ඛ්‍යඤ්ජනමෙව.හීති සච්චං, යස්මා වා.එත්ථාති තතියපුච්ඡාචිස්සජ්ජනෙ.

343. ද්වාදස මූලානීති එත්ථ ද්වාදසන්තං මූලානං සරූපං දස්සෙන්නො
 ආහ “කොධඋපනාහයුගළකාදීනී”තිආදි. එත්ථ (විහ. 833, 944)
 ආදිසද්දෙන මක්ඛපළාසයුගළ ඉස්සාමච්ඡරියයුගළ
 මායාසායෙය්‍යයුගළපාපිච්ඡමිච්ඡාදිට්ඨියුගළසන්දිට්ඨිපරාමාසිආධානග්ගාහිදු

ජ්ජටිතිස්සග්ගියුගලවසෙන

පඤ්ච

යුගලානිසඬගණ්හාති. අප්ඤ්ඤාත්තසන්තානප්පවත්තානීතිනියකප්ඤ්ඤාත්තසන්තානෙ පවත්තාති.

අට්ඨාරසහෙදකරවත්ථුනං සමුට්ඨානභාවං නිබ්බවනෙන පකාසෙත්තො ආහ “තං භී”තිආදි. තත්ති අනුචාදාධිකරණං, සමුට්ඨානීතිසම්බන්ධො. එත්ථ ච “එතෙසු”ති ඉමිනා අධිකරණභාවං දස්සෙති. “එතෙහී”ති ඉමිනාකරණභාවං දස්සෙති. තෙනාති කාරණෙන. අස්සාති විචාදාධිකරණස්ස. එතානීති අට්ඨාරසහෙදකරවත්ථුනි. සම්බන්ධාති සම්බන්ධෙසං අධිකරණානං සම්බන්ධෙසු සමුට්ඨානෙසු.

344. එතෙන අධිකරණෙන කිව්වාධිකරණෙනාති ඉදං චුත්තන්ති සම්බන්ධො. එතානීති අධිකරණාති. එකංසතොති එකංසෙන, එකකොට්ඨාසෙනාති අත්ථො. භීති සච්චං, යස්මා චා.

සාවසෙසාපත්ති සම්මති විය අනවසෙසාපත්ති න සම්මතීති යොජනා. කස්මා න සම්මතීති ආහ “න භී”තිආදි. භීති යස්මා. සාති අනවසෙසා ආපත්ති. තතොති අනවසෙසාපත්තිතො. එත්ථ ච “න සක්කා දෙසෙතු”න්ති ඉමිනා දෙසනාගාමිනියා අභාවං දීපෙති. “න සක්කා...පෙ.... පතිට්ඨාතු”න්ති ඉමිනා චුට්ඨානගාමිනියා අභාවං දීපෙති.

349. තතොති නයතො. යත්ථ සතිවිනයොති ආදිකා ඡයමකපුච්ඡාති සම්බන්ධො. තාසන්ති පුච්ඡානං. පකාසිතොති පාකටො.

351. ද්විත්තම්පි සමථානන්ති සම්මුඛාවිනයසතිවිනයවසෙන ද්විත්තම්පි සමථානං. යස්මාති යෙන කාරණෙන න සක්කාති සම්බන්ධො. පත්තවට්ඨිනං නානාකරණන්ති සම්බන්ධො. තෙසන්ති සම්මුඛාවිනයසතිවිනයානං නානාකරණන්ති සම්බන්ධො. අයංපනෙත්ථ යොජනා — යස්මා කදලික්ඛන්ධෙ පත්තවට්ඨිනං නානාකරණං විනිබ්භුජ්ජිත්වා දස්සෙතුං න සක්කා විය තෙසං නානාකරණං විනිබ්භුජ්ජිත්වා දස්සෙතුං න සක්කාති. තෙනාති කාරණෙන. සම්බන්ධාති සම්බන්ධෙසු විස්සජ්ජනෙසු.

සත්තසමථනිදානවණ්ණනා

352. අස්සාති සම්මුඛාවිනයස්ස. තත්ථාති “නිදානනිදානො”ති පාඨෙ. ඉදන්ති සම්මුඛාවතුක්කං. ලද්ධුපවාදොති ලද්ධො පරෙසං උපවාදොයෙනාති ලද්ධුපවාදො, බිණාසවො. යස්ස වාති යස්ස වසන්තිකෙති සම්බන්ධො. උභිත්තන්ති දෙසකපටිග්ගාහකානං ද්විත්තං.

353. නනුපුච්ඡායං “සත්තන්තං සමථාන”න්ති චුත්තං, කස්මා පන විස්සජ්ජනායං සම්මුඛාවිනයස්ස සමුට්ඨානං න චුත්තන්ති ආහ “කිඤ්ඤාපී”තිආදි. තත්ථ කිඤ්ඤාපී චුත්තන්ති යොජනා.

එත්ථකිඤ්චාපිසද්දො සම්භාවනත්ථො, පනසද්දො ගරහත්ථො. තථා
 චුත්තම්පිති යොජනා.කම්මසඬගභාභාවෙනාති කම්මෙ සඬගභස්ස
 අභාවෙන.තත්ථාති තස්මිං “කම්මස්ස කිරියා”තිආදිපායෙ. කම්මං
 කරියතිඉමායාති කිරියා, ඤත්ති. තෙන චුත්තං “කම්මස්ස කිරියාති ඤත්ති
 වෙදිතබ්බා”ති.කරියතෙ යපියතෙකරණං. සයං උපගමියතෙඋපගමනං.
 අජ්ඣෙසනෙන පරං උපගමාපියතෙඅජ්ඣුපගමනං. අධිවාසියතෙඅධිවාසනා.
 අප්පට්ඨිකොසියතෙඅප්පට්ඨිකොසනා. ඉති ඉමමත්ථං දස්සෙත්තොආහ
 “කරණන්ති තස්සායෙවා”තිආදි.එතත්ති කම්මං.මෙති මය්හං.
 බමුධාතුපයොගෙ සම්පදානත්ථෙසම්පදානවචනං. අථ වා මෙති මයා.
 කත්ථත්ථෙ කරණවචනං, සාම්චවනං වා.බමතීති කත්තුරුපසදිසං
 කම්මරූපං. රූපඤ්ඤි කත්තුරුපසදිසංකම්මරූපං “බමති සඬසස්සා”තිආදිසු
 (මහාව. 127) විය. කම්මරූපසදිසං කත්තුරුපං “උපාසකො සීලං
 සමාදියති”තිආදිසු (පටියා. 1.1.423) විය. එත්ථ කම්මත්ථෙ
 පවත්තොයපච්චයො ලොපොති දට්ඨබ්බං.

සත්තසමථනානාත්ථාදිවණ්ණනා

354. මාතාපුත්තාදීනං අයං විවාදොති යොජනා. “විරුද්ධවාදත්තා”ති
 ඉමිනා වදනං වාදො, විරුද්ධො වාදොවිවාදොති නිබ්බවනං
 දස්සෙති.අධිකරණීයතායාති වූපසමිතතාය. ඉමිනා අධිකරියති සමථෙහි
 වූපසමියතීතිඅධිකරණන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු
 අධිකරණහෙදෙසු.

ඉති අධිකරණහෙදවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

දුතියගාථාසඬගණිකං

වොදනාදිපුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවණ්ණනා

359. දුතියගාථාසඬගණියංවොදනා නාම කිං දස්සෙත්වා වොදනාති ආහ
 “චත්ථුඤ්ච ආපත්තිඤ්ච දස්සෙත්වා වොදනා”ති. දොසං
 සරාපෙතීතිදොසසාරණා. සඬසසන්තිපාතොති සඬසස්ස සන්තිපතනං.
 ඉමිනාසඬසොති එත්ථ උත්තරපදලොපං දස්සෙති.මතිකම්මන්ති එත්ථ
 මතිසද්දො ඉච්ඡත්ථොති ආහ “චුච්චතිමන්තග්ගහණ”න්ති.තන්ති
 මතිකම්මං.

“තෙන චුදිතකපුග්ගලෙනා”ති පදං “සාරණත්ථායා”ති
 පදෙකාරිතකම්මං.තස්ස පුග්ගලස්සාති තස්ස චුදිතකස්සපුග්ගලස්ස, ඉමිනා
 “නිග්ගහත්ථායා”ති පදස්ස කම්මං දස්සෙති.තත්ථාති තස්මිං
 අධිකරණවිනිච්ඡයට්ඨානෙ.පරිග්ගහණත්ථායාති පරි විමංසිත්වා
 ගහණත්ථාය.ධම්මා-ධම්මන්තිභූතාභූතං. “විනිච්ඡයසන්තිට්ඨාපනත්ථ”න්ති
 ඉමිනා පාළියං පාඨසෙසං දස්සෙති.

මා බො පටිසන්ති එත්ථපටිසසද්දො කොපපරියායොති ආහ “කොපං මා ජනයි”ති. “වුද්ධකෙ වාචොදකෙ වා”ති ඉමිනා “සඬ්ඝෙ”ති ආධාරං පටික්ඛිපති. සචෙඅනුච්ඡිකො තුවන්ති එත්ථඅනුච්ඡිකසද්දොවිනයධරපරියායොති ආහ “විනයධරො”ති. විනයධරො හි යස්මා වොදකවුද්ධකානං වචනංඅනුමිතිත්වා වත්ථුආපත්තාදිවසෙන විදති, තස්මාඅනුච්ඡිකොති වුව්වති.

විරුද්ධං ගාහං සංවත්තෙතිතිවිග්ගාහිකං. “න ත්ව”න්තිආදිනා ණිකපච්චයස්ස සරූපං දස්සෙති. යායාති කථාය. සුත්තාදීනං සරූපං දස්සෙන්නො ආහ “සුත්තං නාමා”තිආදි.

අනුයුඤ්ජනවත්තන්ති අනුයුඤ්ජනස්ස, අනුයුඤ්ජනෙ වා වත්තං. කුසලෙන බුද්ධිමතාති එත්ථකුසලසද්දො ඡෙකපරියායො, බුද්ධිමත්කුසද්දො පණ්ඩිතපරියායොති ආහ “ඡෙකෙන පණ්ඩිතෙනා”ති. “ඤාණපාරමිප්පත්තෙනා”ති ඉමිනාබුද්ධිමතාති එත්ථ නකෙවලං ඤාණසාමඤ්ඤං, අථ බො සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණන්ති දස්සෙති. අයන්ති එසො යථාචුත්තො අත්ථො. අයං පනාතිඑසො වක්ඛමානො පන. එත්ථාති ඉමාසු ගාථාසු. සචෙ ත්වංඅනුච්ඡිකො හොසිති යොජනා. යං පන අනුයොගවත්තං කතං සුපඤ්ඤත්තං සබ්බසික්ඛාපදානංඅනුලොමන්ති යොජනා. තන්ති අනුයොගවත්තං. ඉතීති අයං සාධිප්පායසඬ්ඛෙපවණ්ණනා. අත්තනොති අනුච්ඡිකස්ස. සම්පරායෙතිපරලොකෙ. යොති අනුච්ඡිකො. තන්තිඅනුයොගවත්තං. ගතින්ති සුගතිං. හිතන්ති වොදකවුද්ධකානං හිතං. ගවෙසන්නොතිඤාණෙන එසන්නො. ඉමිනා හිතං එසන්නොතිහිතෙසිති වචනත්ථං. දස්සෙති. මෙත්තඤ්චාති අප්පනාපත්තං මෙත්තඤ්ච. මෙත්තාපුබ්බහාගඤ්චාති අප්පනාමෙත්තාය පුබ්බහාගෙ පවත්තං. පරිකම්මප්පාරමෙත්තඤ්ච. තච භාරෙ සඬ්ඝෙන කතෙ එවාති යොජනා.

යොති අනුච්ඡිකො. එතෙසන්ති වොදකවුද්ධකානං. “භාසිත”න්ති ඉමිනාවොභාරසද්දො භාසිතපරියායොති දස්සෙති. තන්ති සහසා වොභාරං.

අනුසන්ධිතන්තිඑත්ථ විනිච්ඡයානුසන්ධිං පටික්ඛිපන්නො ආහ “කථානුසන්ධිවුව්වති”ති. කථාය අනුරූපං සන්දහනංකථානුසන්ධි. පටිඤ්ඤානුසන්ධිතෙනාති එත්ථ පටිඤ්ඤාසද්දඅනුසන්ධිසද්දානංතුලායිකරණතො අඤ්ඤං හින්තායිකරණං දස්සෙන්නො ආහ “අථවා”තිආදි. ලජ්ජිං පුග්ගලන්ති සම්බන්ධො. තත්ථාති ගාථායං. වත්තානුසන්ධිනාතිආචාරසඬ්ඛාතෙන වත්තෙන අනුසන්ධිනා අස්ස අලජ්ජීස්ස වත්තෙන සද්ධිං යා පටිඤ්ඤාසන්ධියතීති යොජනා.

ජානන්නො ආපජ්ජතීති ජානන්නො හුත්වාආපජ්ජති. ඉමිනාසඤ්චිච්චාති පදස්ස සඤ්චෙතෙත්වාතිඅත්ථං දස්සෙති. විනික්කමචෙනාය සද්ධිං

වෙනෙත්වාති අත්ථො. “න දෙසෙති නවුට්ඨාති” ති ඉමිනාපරිගුහනීති එත්ථ පරිගුහනං නාම අත්ථතොන දෙසනං න වුට්ඨානන්ති දස්සෙති.

යන්ති “සඤ්චිච්ච ආපත්තිංආපජ්ජති” ති වචනං. තුම්හෙහීති පරිහාරකාරකෙහි. සච්චන්ති තථං අවිතථං. අහම්පිතිවොදකොපි. පිසද්දෙන පරිහාරකං සම්පිණ්ඨෙති. නන්ති “සඤ්චිච්චා” ති ආදිවචනං. තන්ති තුවං, ත්වං වා.

පුබ්බාපරන්ති එත්ථ පුබ්බෙ කථෙතබ්බං පුබ්බං, අපරම්හි කථෙතබ්බං අපරං, පුබ්බඤ්ච අපරඤ්ච පුබ්බාපරන්ති දස්සෙන්නො ආහ “පුරෙ” ති ආදි. “තස්මිං පුබ්බාපරෙ” ති ඉමිනා පාළියං පුබ්බාපරස්සාති එත්ථ භූමිමත්ථෙ සාම්ච්චනන්ති දස්සෙති.

ද්විතීති පාරාජික සඬ්ඝාදියෙසවසෙන ද්විතී. පඤ්චහීති ථුල්ලච්චයාදිවසෙන පඤ්චහී. මිච්ඡාදිට්ඨියාති “නත්ථි දිත්ත” න්ති ආදිනා (ධ. ස. 1221) දසවත්ථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා. අන්තග්ගාහිකදිට්ඨියාති “සස්සතො ලොකො” ති ආදිනා (දී. නි. 1.31; ම. නි. 1.269) දසවත්ථුකාය අන්තග්ගාහිකදිට්ඨියා. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසුදුත්ථියගාථාසඬ්ගණිකෙසු.

ඉති දුත්ථියගාථාසඬ්ගණිකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

වොදනාකණ්ඩං

අනුච්ඡිකකිච්චවණ්ණනා

360-1. ඉදානි ආරද්ධන්ති සම්බන්ධො. එකො හික්ඛු එකෙන මාතුගාමෙනාති යොජනා. සොති පස්සන්තො හික්ඛු. තන්ති නික්ඛමන්තං පවිසන්තං වා හික්ඛුං. ඉතරොති වුදිතකො. තස්සාති වොදකස්ස. න උපෙතීති න උපගච්ඡති. න පටිජානාතීති න පටිස්සවං කරොති. එත්ථාති මාතුගාමෙන නික්ඛමන්ත පවිසන්තට්ඨානෙ. යන්ති කම්මං. තෙනාති වොදකෙන. තස්සාති වොදකස්ස වචනෙනාති සම්බන්ධො. ඉතරොති වුදිතකො. අසුද්ධපරිසඬ්ඝිකොති අසුද්ධාය අට්ඨානෙ උප්පන්නාය පරිසඬ්ඝාය පරිසඬ්ඝිකො. තදත්ථං දස්සෙති “අමුලකපරිසඬ්ඝිකො” ති ඉමිනා. තස්ස පුග්ගලස්සාති වුදිතකස්ස පටිඤ්ඤායාති සම්බන්ධො. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු අනුච්ඡිකකිච්චෙසු.

ඉති අනුච්ඡිකකිච්චවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

වොදකපුච්ඡාච්ඡස්ඡනා

362-3. සච්චෙ ව අකුප්පෙ වාති පධානං සම්බන්ධට්ඨානං දස්සෙන්නො ආහ “පතිට්ඨාතබ්බ” න්ති. “ය” න්ති ආදිනා සච්චෙ පතිට්ඨාතබ්බභාවං දස්සෙති. යන්ති කම්මං. “න වා” ති ආදිනා අකුප්පෙ

වූළසඬිගාමං

අනුච්ඡේදකස්ස පටිපත්තිවණ්ණනා

365. වූළසඬිගාමෙසමාගමනංසඬිගාමො,සමාගමෙත්ති සන්නිපතන්ති එත්ථාති වාසඬිගාමොති වචනත්ථංදස්සෙත්තො ආහ “සඬිගාමො වුවිවති...පෙ.... සඬිසසන්නිපාතො”ති. සන්නිපතනංසන්නිපාතො,සන්නිපතන්තිඑත්ථ දෙසෙති වාසන්නිපාතො, සඬිසස්ස සන්නිපාතොසඬිසසන්නිපාතො. සඬිගාමයුද්ධෙති ධාතුපාඨෙසු (සද්දතීතිධාතුමාලායං 18 මකාරන්තධාතු) වුත්තං. තත්ථයුද්ධං නාම අත්ථතො අධිකරණවිනිවිජයොති ගහෙතඛිබ්බං. තදත්ථං විත්ථාරෙත්තො ආහ “තත්‍ර හී”තිආදි. තත්ථතත්‍රාති තස්මිං සඬිගාමෙ, සමොසරන්තීති සම්බන්ධො.අත්තපච්චත්ථිකාති අත්තතොපටිපක්ඛං අත්ථයන්ති.උද්ධම්මන්ති ධම්මතො වියොගං.දීපෙන්නා හුත්ථාති යොජනා. කෙ වියාති ආහ “වජ්ජිපුත්තකා වියා”ති. සො හික්ඛුපචත්තෙතීති සම්බන්ධො.උද්ධිත්ති උද්ධම්මාදිවාදං.තත්ථාති සඬිගාමෙ.අවචරතීතිඔගාහෙත්ථා වාරෙති පචත්තෙති. තමෙවත්ථං දස්සෙත්තො ආහ “අජ්ඣොගාහෙත්ථාවිනිවිජයං පචත්තෙති”ති. එත්ථ “අජ්ඣොගාහෙත්ථා”ති ඉමිනාඅවතත්‍යපසග්ගස්ස ඔගාහත්ථං දස්සෙති. “විනිවිජයංපචත්තෙති”ති ඉමිනා වරධාතුස්ස කාරිතත්තොගධත්තා සහකාරිතකම්මෙන පචත්තනත්ථංදස්සෙති. ඉමිනා සඬිගාමෙ අවචරතීතිසඬිගාමාවචරොතිතිඛිබ්බවනං දස්සෙති. කො වියාති ආහ “යසත්ථෙරො වියා”ති.මානද්ධජන්ති කෙතුකමායතාපච්චුපට්ඨානමානසඬිබ්බාතං ධජං.රජොහරණසමෙතාති එත්ථ රජං හරති අපනෙති අනෙතාතිරජොහරණං,පාදපුඤ්ජනං, තෙන සමෙතාති දස්සෙත්තො ආහ “පාදපුඤ්ජනසමෙතා”ති. පාදං පුඤ්ජති සොධෙති අනෙතාතිපාදපුඤ්ජනං,තෙන සමොපාදපුඤ්ජනසමො,තෙන.සමාකාරං දස්සෙත්තො ආහ “යථා”තිආදි. රජොහරණස්ස නෙව රාගො භොතීති සම්බන්ධො.යථාපතිරූපන්ති පතිරූපස්ස අනුලොමං, පතිරූපානතික්කන්තන්ති අත්ථො. අකථෙත්තෙන නිසිදිතඛිබ්බන්ති සම්බන්ධො.සාමං වා ධම්මොති එත්ථ ධම්මො නාම කොති ආහ “කප්පියාකප්පියනිස්සිතා වා”තිආදි. රූපාරූපපරිච්ඡෙදො ව සමථාවාරො වච්ඡස්සානාවාරො ව යානවත්තඤ්ච නිසජ්ජවත්තඤ්ච, ආදිසද්දෙන වඬිකමචත්තාදීතිසඬිගණ්ණහාති. වුද්දසමභාවත්තාදීනං “කප්පියාකප්පියනිස්සිතා”ති පදෙන ගහිතත්තාවත්තසද්දෙන යානවත්තාදීනි එව ගහෙතඛිබ්බාති, ආදිසද්දෙන වඬිකමචත්තාදීනිගහෙතඛිබ්බාති.පරො වා අජ්ඣොසිතඛිබ්බොති යොවා සො වා කොවිඅජ්ඣොසිතඛිබ්බොති ආහ “යො”තිආදි. ඉමිනාන යො වා සො වා කොවිඅජ්ඣොසිතඛිබ්බො, සමත්ථොයෙව පන අජ්ඣොසිතඛිබ්බොති වා දස්සෙති. “ආවුසො”තිආදිනාවත්තඛිබ්බාකාරං දස්සෙති.අරියොවා තුණ්හිභාවොති එත්ථ න කෙවලං කථෙතුං අසමත්ථවසෙන තුණ්හිභාවො,

පග්ගණ්ඨිතබ්බොතිආහ

“නනුත්ව”න්තිආදි.අනුයොගවත්තන්ති

“කාලෙනවක්ඛාමී”තිආදිනා (වුළුව. 399; පරි. 362, 437) වුත්තං, “සච්චෙ ව අකුප්පෙ වා”ති (වුළුව. 401) ව වුත්තං අනුයුඤ්ජනවත්තං. තඤ්ඨි යස්මා අනෙත වත්තෙන වොදකොවුදිතකං, වුදිතකො වා වොදකං අනුයුඤ්ජති, වොදකෙන වුදිතකො, වුදිතකෙන වා වොදකොඅනුයුඤ්ජයති, තස්මාඅනුයොගවත්තන්ති වුවිවති.කථාපෙත්වාති වොදකවුදිතකෙහෙව කථාපෙත්වා.තස්සාති වොදකස්ස වා වුදිතකස්ස වා, සාරජ්ජන්ති හයං.තෙති තව.වත්වාපීති මුඛෙන වත්වාපි.පිසද්දෙනකායවිකාරං දස්සෙත්වාපීති සම්පිණ්ඨෙති. “අනුයොගවත්ත”න්ති ධාතුකම්මං, “සොභික්ඛු”ති කාරිතකම්මං අජ්ඣාහරිතබ්බං, තං කම්මං තබ්බපච්චයො වදති.අසුචි විභාවෙනබ්බොති එත්ථ නත්ථි සුචි සීලමෙතස්සාතිඅසුචිති වුත්තෙ අලජ්ජීති ආහ “අලජ්ජී”න්ති. උජු සීලවාකායවඤ්ඤාදිරහිතො හොතිති යොජනා. එත්ථ ව කායවඤ්ඤාදිරහිතො හොතිති ඉමිනා උජුනො කාරණංදස්සෙති. කායවඤ්ඤාදිරහිතත්තා උජු හොතිති අධිප්පායො.සොති හික්ඛු.මද්දවෙනෙවාති මුදුභාවෙනෙව.උපවර්තබ්බොති කට්ඨෙනබ්බො. ඉමිනාඋජුමද්දවෙනාති පදස්ස සම්බන්ධට්ඨානං පාඨසෙසං දස්සෙති.යොති හික්ඛු.අයමෙවාති එවසද්දෙන නධම්මගරුකො, පුග්ගලගරුකො, ධම්මෙසු ව පුග්ගලෙසු ව න මජ්ඣන්තොති වෙදිතබ්බොතිදස්සෙති.

366. තෙනව පන අනුච්ඡේදකෙනාති යොජනා.සුත්තාදීසුති ආදිසද්දෙන විනයඅනුලොම පඤ්ඤත්තඅනුලොමිකාතිසඤ්ඤානබ්බොති. සුත්තං සංසන්දනත්ථාය හොතිති යොජනා. කෙසං සංසන්දනත්ථායාති ආහ “ආපත්තානාපත්තීනං සංසන්දනත්ථ”න්ති. ඔපම්මං අත්ථදස්සනත්ථාය හොතිති යොජනා.එසෙව නයො සෙසෙසුපි.පච්චෙකට්ඨායිනො අවිසංවාදකට්ඨායිනොතිඑත්ථ පච්චෙකස්මිං තිට්ඨන්ති සීලෙනාතිපච්චෙකට්ඨායිනො,අවිසංවාදකෙ තිට්ඨන්ති සීලෙනාතිඅවිසංවාදකට්ඨායිනොති දස්සෙත්තො ආහ “ඉස්ස...පෙ.... ධීතා”ති. “ඉස්සරියාධිපච්චජෙට්ඨකට්ඨානෙ”ති ඉමිනා පච්චෙකසරූපං දස්සෙති.තෙති සඤ්ඤාන අනුමතා පුග්ගලා.

කිමත්ථං “විනයො සංවරත්ථායා”තිආදි වුත්තන්ති ආහ “ඉදානී”තිආදි. ඉදානී දස්සෙතුං ආහාති සම්බන්ධො. යෙ මන්දා මන්දබුද්ධිනොහුත්වා එවං වදෙය්‍යුන්ති යොජනා. අථ වා මන්දා මන්දබුද්ධිනො යෙ පුග්ගලා එවංවදෙය්‍යුන්ති යොජනා. සකලාපි විනයපඤ්ඤත්ති උපනිස්සයො හොතිති සම්බන්ධො. ඉමිනා “සංවරත්ථායා”තිආදීසු “අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථායා”තිපරියොසානෙසු තෙරසවාකොසසු “උපනිස්සයො හොති”ති පාඨසෙසො අජ්ඣාහරිතබ්බොති දස්සෙති. “පච්චයො”ති ඉමිනා “උපනිස්සයො”ති පදස්ස උපනිස්සයපච්චයොතිඅත්ථං දස්සෙති.සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු ද්වාදසවාකොසසු. විසෙසංදස්සෙත්තො ආහ “අපිච්චත්ථා”තිආදි.

තත්ථආපිවිවිසෙසංවක්ඛාමීති

යොජනා.එත්ථාති

“අවිජ්ජපටිසාරත්ථායා”තිආදීසු.තත්ති සුඛං.තරුණවිජ්ජසනා නාම කස්ස අධිවචනත්ති ආහ “උදයබ්බයඤ්ඤාණස්සෙතමධිවචන”ත්ති. නනු “විරාගො”ති එත්ථ චතුබ්බිධස්ස අරියමග්ගස්ස ගතිතත්තා “විමුක්ති”තිඑත්ථාපි චතුබ්බිධං ඵලංගහෙතබ්බං, කස්මා පන “විමුක්තිති අරහත්තඵල”ත්තිවුත්තත්ති ආහ “චතුබ්බිධොපි හි”තිආදී.හිති සච්චං, යස්මා වා.අපච්චයපරිනිබ්බානත්ථායාතිඅසඬ්ඛතපරිනිබ්බානත්ථාය. නත්ථෙත්ථ හි පරිනිබ්බානො කොපි පච්චයො, තස්මාඅපච්චයපරිනිබ්බානත්ති

වුච්චති.තත්තිවිමුක්තිඤ්ඤාණදස්සනං.තස්මිංඅනුප්පත්තෙති

තස්මිංවිමුක්තිඤ්ඤාණදස්සනොඅනුක්කමෙන පත්තෙ.අවිජ්ජන්ති ධූවං එකත්තෙනාති අත්ථො.එතදත්ථාති එසො අනුපාදා පරිනිබ්බානසඬ්ඛානො අත්ථො පයොජනංඉමිස්සා කථායාති එතදත්ථා.කථාති අත්ථස්ස කථා.මත්තනාති ධම්මස්ස මත්තනා.එතදත්ථාඋපනිසාති එත්ථ උපනිසාසද්දො පච්චයවාචකොති ආහ “පරංපරපච්චයතාපි”ති.පරංපරපච්චයො හි යස්මා එත්ථ පරංපරඵලං උපගන්ත්වා නිසීදති, තස්මාඋපනිසාති වුච්චති. “විනයො සංවරත්ථායා”තිආදිකා අයංපරංපරපච්චයතාපිති යොජනා.සොකාවධානත්ති ඔගාහෙත්වා ධියතෙය්පියතෙඅවධානං,සොතස්ස අවධානං සොකාවධානං.ඉමං කථන්ති “විනයො සංවරත්ථායා”තිආදිං ඉමං කථං. යං ඤ්ඤාණංඋප්පජ්ජති, තම්පි එතදත්ථන්ති යොජනා.යදිදං අනුපාදාවිත්තස්සාති එත්ථ “යදිද”ත්ති නිපාතො “විමොක්ඛො”ති පදමපෙක්ඛිත්වායො අයන්ති අත්ථං වදති.අනුපාදාති එත්ථ “සයංඅහිඤ්ඤා”තිආදීසු (මහාව. 11) විය යකාරලොපො හොති, තස්ස පදස්ස කරුණං පන “චතුහිඋපාදානෙහි”ති වෙදිතබ්බං. ඉති ඉම මත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “යො අයං චතුහි උපාදානෙහිඅනුපාදිසිත්වා”ති. එත්ථ චතුහි උපාදානෙහි අනුපාදිසිත්වා විත්තස්සඅරහත්තඵලසඬ්ඛානො යො අයං විමොක්ඛො අත්ථි, සොපි එතදත්ථාය හොතීති යොජනා. “අරහත්තඵලසඬ්ඛානො”ති ඉමිනා “විමොක්ඛො”ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති.අරහත්තඵලඤ්ඤි යස්මා විරුද්ධෙහි, විසෙසෙන වා සබ්බකිලෙසෙහි මුච්චිත්ථ, තස්මාවිමොක්ඛොති වුච්චති. “අපච්චයපරිනිබ්බානත්ථාය ඵවා”තිඉමිනාඑතදත්ථායාති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති.

367. වත්ථුං...පෙ.... න ජානාතීති එත්ථාති යොජනා කාතබ්බා.තස්මාති යස්මා සම්බන්ධො, තස්මා.එත්ථාති ඉමාසු ගාථාසු.සමෙන වාති එත්ථ “සමෙනා”ති පදං “අඤ්ඤාණෙනා”ති අත්ථස්ස වාචකං රුළුහිපදන්ති දස්සෙන්නො ආහ “තෙනෙව පුබ්බාපරං අජානනස්ස සමෙන අඤ්ඤාණෙනා”ති. පාළියං කෙන කාරණෙන කතාකතං නජානාතීති ආහ “සමෙනා”ති. සමෙන පුබ්බාපරස්ස අඤ්ඤාණෙන කතාකතං නජානාතීති අත්ථො.එවන්තිආදි නිගමනං. යං පනෙතං වචනං වුත්තත්ති යොජනා.

“තත්ථා”ති ව “ආකාරඅකොවිදො”ති ව ආධාරාධෙය්‍යානමහෙදො හොති,
තස්මා අවයවී ආධාරො, අවයවොආධෙය්‍යාති දට්ඨබ්බං. ආකාරසද්දො
ඉඨිගිතත්ථොති ආහ “කාරණාකාරණෙ”ති.කාරණඅකාරණසඨ්ඛාතෙ
ඉඨිගිතෙති අත්ථො.ආකාරස්සාතිභූමිමත්ථෙ සාමිවචනං. ආකාරස්මිත්ති හි
අත්ථො.

තථෙවාති යථා වත්ථුආදීනි න ජානාති, තථෙව.ඉතීති එවං.ශ්වායන්ති
යො අයංහික්ඛු. “භයෙනා”ති ඉමිනාභයාති එත්ථ
කාරණත්ථෙතිස්සක්කවචනන්ති දස්සෙති. භයා භයෙන ගච්ඡතිති යොජනා.
එසෙව නයොසම්මොහෙන මොහා ගච්ඡතිති එත්ථාපි.ජන්දාති
ජන්දෙන.දොසාති දොසෙන. අත්තනාඤාතුං අසමත්ථතාය න සඤ්ඤත්තියා
කුසලොති ආහ “පරං සඤ්ඤාපෙනුං අසමත්ථතායා”ති.තස්මා නිජ්ඣත්තියා
ව අකොවිදොති ආහ “කාරණා...පෙ.... තායා”ති. “පරිසායලද්ධත්තා”ති
ඉමිනා ලද්ධො පරිසසඨ්ඛාතො පක්ඛො යෙනාතිලද්ධපක්ඛොති වචනත්ථං
දස්සෙති. සථෙ තාදිසකො හික්ඛු හොති, සොහික්ඛු “අපටික්ඛො”ති
වුච්චතිති යොජනා. එසෙව නයො හෙට්ඨාපි. “නපටික්ඛිතබ්බො”ති ඉමිනා
පටිමුඛං න ඉක්ඛිතබ්බොතිඅපටික්ඛොති වචනත්ථං දස්සෙති. “න
ඔලොකෙතබ්බො”ති ඉමිනාඉක්ඛධාතුයා දස්සනත්ථං දස්සෙති.

ඉති වූළසඨ්ඛාමවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

මහාසඨ්ඛාමං

වොහරන්තෙන ජාතිතබ්බාදිවණ්ණනා

368-74. මහාසඨ්ඛාමෙ එතෙනෙව නයෙන වෙදිතබ්බන්ති සම්බන්ධො.
වත්ථුසඨ්ඛකමනාකාරංදස්සෙත්ථා අවජානනපටිජානනාකාරං දස්සෙත්තො
ආහ“යොපනා”තිආදි. යො පන වදන්ති සම්බන්ධො.එසෙවාති එසො එව,
අවජානනපටිජානනහික්ඛුති අත්ථො.

375. නීලාදිවණ්ණාවණ්ණවසෙනාති නීලාදිවණ්ණවසෙන
වආරොග්‍යත්ථාදිඅවණ්ණවසෙන ව. සඤ්චරිත්තංයස්මා
අනෙතසික්ඛාපදෙන ධනං අනුපදීයති,
තස්මාධනමනුජ්ජදානන්තිවුච්චති.පුබ්බපයොගොති පුබ්බෙ පයුජ්ජිතබ්බො.

අගතිඅගන්තබ්බවණ්ණනා

379. බහුජනඅභිතාය පටිපත්තො හොතීති පාළිං විත්ථාරෙත්තො ආහ
“විනයධරෙනහි”තිආදි. තත්ථවිනයධරෙනාති අනුවිජ්ජකෙන,
විනිච්ඡිතෙතිසම්බන්ධො.ඔවාදුපජ්චිතියොති හික්ඛුනං ඔවාදං
උපනිස්සායජීවිතියො.උපාසකාපීති රතනත්තයං පටිස්සරණන්ති
උපාසකාපි.දායකාපීති හික්ඛුනං පච්චයදායකාපි.තෙසන්ති
උපාසකාදීනං.තථෙවාති යථාඋපාසකාදයො ද්විධා හිජ්ජන්ති,

382. ගහනනිස්සිකොති එත්ථ ගහනසද්දො දිට්ඨිපරියායොති ආහ
“මිච්ඡාදිට්ඨිඅන්තග්ගාහිකදිට්ඨිසඬ්ඛාතං ගහන”න්ති.

393. තස්ස අවජානන්තොති එත්ථ “තස්සා”ති පදං “වචන”න්ති
පාඨසෙසෙනසම්බන්ධිතබ්බන්ති ආහ “තස්ස
වචන”න්ති.තස්සාතිනවකස්ස.තන්ති නවකං.

394. “යංඅත්ථායා”ති එසො සද්දො සමාසොති ආහ
“යදත්ථායා”ති.“කං අත්ථ”න්ති එසො සද්දො ලිඬිගවිපල්ලාසොති ආහ
“සොඅත්ථො”ති.අත්ථසද්දො හි පුල්ලිඬිගො, පාළියංන පරිභාපෙනබ්බන්ති
එත්ථාපි ලිඬිගවිපල්ලාසො වෙදිතබ්බො.සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිං
මහාසඬ්ඛාමෙ.

ඉති මහාසඬ්ඛාමවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

කථිනහෙදං

කථිනඅත්ථනාදිවණ්ණනා

403. කථිනෙබන්ධකෙති කථිනක්ඛන්ධකෙ.පුබ්බෙතිකථිනක්ඛන්ධකෙ.

404. පයොගස්සාති එත්ථ පයොගො නාම කොති ආහ
“විවරධොවනාදිනො”තිආදි.එත්ථ ආදිසද්දෙන
විවාරණෂෙදනඛද්ධනසිබ්බනරජනකප්පබ්න්දුආදියනාති ඡ
පුබ්බකරණාතිසඬ්ඛණ්හාති. උදකාහරණාදිකො යො පයොගො කරියතීති
යොජනා.අනන්තරොනාම අතීතානන්තරඅනාගතානන්තරවසෙන දුට්ඨො,
ඉධඅනාගතානන්තරොයෙව අධිප්පෙතොති ආහ “අනාගතවසෙනා”ති.
උදකාහරණාදිපයොගෙ හි උප්පත්තෙපච්ඡා ධොවනාදිපුබ්බකරණස්ස
උප්පත්තිනො තප්පයොගස්ස අනාගතවසෙනෙව
පච්චයො.සමනන්තරපච්චයෙනාති එත්ථසංසද්දොසුට්ඨිඅත්ථොති ආහ
“සුට්ඨි අනන්තරපච්චයෙනා”ති. “ආසන්නතර”න්ති ඉමිනාසුට්ඨිභාවං
දස්සෙති. “පයොගස්සා”ති පදං “ආධාරභාව”න්ති පදෙ සාමී,
“පච්චයාගොන්ති”ති පදෙ සම්පදානං. “නිස්සය”න්ති පදං
“ආධාරභාව”න්ති පදෙන සංවණ්ණෙති. “උපෙනෙනා”ති
ඉමිනාඋපසද්දස්ස උපගමනත්ථං දස්සෙති, බලවත්ථං පටික්ඛිපති.පඨමන්ති
පයොගතො, පයොගස්ස වා තාව. ඉමිනාපුරෙජාතපච්චයෙනාති එත්ථ
පුරෙසද්දො පඨමත්ථොති දස්සෙති.පච්ඡාති පයොගතො, පයොගස්ස වා
පරං.අපුබ්බංඅවරිමන්ති එකපහාරෙන. ඉමිනා සහජාතසද්දස්ස අත්ථං
දස්සෙති.

එවං පුච්ඡිත්වාති සම්බන්ධො.යන්තිධම්මජාතං. ඉදානි ආහාති සම්බන්ධො.යස්සාති පයොගාදිකස්ස.තදෙවාති ධම්මජාතමෙව.තස්සාති “පුබ්බකරණං පයොගස්සා”තිආදිවචනස්ස අත්ථො එවං වෙදිතබ්බොති යොජනා. “පයොගස්සකතමෙ ධම්මා”තිආදි යං වචනං වුත්තං, තත්ථ විස්සජ්ජනං මයා වුච්චතෙති යොජනා.ඉමිනා පාළියං අජ්ඣාහරිත්වා යොජෙතබ්බහාවං දස්සෙති. චතුහි පච්චයෙහි පච්චයාකාරං.චිත්ථාරෙත්තො ආහ “පයොගස්ස හි”තිආදි. පයොගස්ස පුබ්බකරණං පච්චයො හොතිතිසම්බන්ධො.උද්දිට්ඨධම්මමෙසුති

“අනන්තරපච්චයෙනපච්චයො”තිආදිනා උද්දිට්ඨෙසු ධම්මෙසු පුරෙජාතපච්චයො පනෙසාතිසම්බන්ධො. අථ වාඋද්දිට්ඨධම්මෙසුති පුබ්බකරණවසෙනඋද්දිට්ඨෙසු ධොවනාදිධම්මෙසු එකධම්මමිති සම්බන්ධො.නලහතීති උදකාහරණාදිපයොගස්ස පුබ්බෙ න ලහති.අයන්තිඋදකාහරණාදිපයොගො.පච්ඡාජාතපච්චයං පන ලහතීතිඋදකාහරණාදිපයොගොපච්ඡාජාතපච්චයං ලහති. කස්මා ලහතීති ආහ “පච්ඡා උජ්ජජ්ජනකස්ස හි”තිආදි.පච්ඡාති පයොගස්ස, පයොගතො වා පරං. හි යස්මා කයිරති, තස්මා ලහතීති යොජනා. සහජාතපච්චයං පන න ලහතීතිසම්බන්ධො.මාතිකාපලිබොධානිසංසසඬාතෙතිඅට්ඨමාතිකාද්වෙප ලිබොධපඤ්චානිසංසසඬාතෙ.අඤ්ඤොතිපන්තරසහි ධම්මෙහි අඤ්ඤො.පයොගාදිසුතිආදිසද්දෙනපුබ්බකරණපච්චුද්ධාරඅධිට්ඨානානි සඬගණ්හාති.එතෙනුපායෙනාති එතෙන යථාවුත්තඋපායෙන.

පුබ්බකරණනිදානාදිවිභාගවණ්ණනා

406-7. ද්වික්ඛත්තුං පුච්ඡිතත්තා “පුච්ඡාද්වය”න්ති වුත්තං. හෙතුපච්චයානං සරූපංදස්සෙත්තො ආහ “ඡ වීවරානී”ති. කස්මා වෙදිතබ්බොතිති ආහ “පුබ්බපයොගාදිනඤ්චි”තිආදි.හීති යස්මා.තානියෙවාති ඡ වීවරානි එව. එවසද්දො පච්ඡාපි යොජෙතබ්බො, තානිඑවාති අත්ථො.හීති සච්චං, පුබ්බකරණාදිනි න අත්ථිතියොජනා.

408. “ඉමායසඬසාටියා”තිආදිනා වචිහෙදාකාරං දස්සෙති. කථිනත්ථාරකෙන යස්මා පච්චුද්ධාරො චඅධිට්ඨානඤ්ච කරියති, තස්මාකරියාති වුච්චති. තෙනවුත්තං “පච්චුද්ධාරො වෙච අධිට්ඨානඤ්චා”ති.

411. වත්ථුච්චිපන්තාදීනං සරූපං දස්සෙත්තො ආහ “අකජ්ජියදුස්සං හොති”තිආදි. විනාසං, විකාරං වා පජ්ජතීතිච්චිපන්තං,වත්ථුමෙව චිපන්තං.වත්ථුච්චිපන්තං.

කථිනාදිජානිතබ්බවිභාගවණ්ණනා

412. තෙසඤ්ඤෙව ධම්මානන්ති එත්ථ ධම්මානං සරූපං දස්සෙත්තො ආහ “යෙසු රූපාදිධම්මෙසු”ති. තත්ථරූපාදිධම්මෙසුතිවණ්ණගන්ධාදිසු

විනයපිටකෙ භාවිතාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
 සුද්ධට්ඨකරුපකලාපධම්මෙසු. සතීති සන්තෙසු. තෙසන්ති රූපාදීනංධම්මානං.
 “සමොධාන”න්ති ඉමිනාසඬගහොති පදස්ස අත්ථංදස්සෙති.
 “මිස්සිභාවො”ති ඉමිනාසමවායොති පදස්ස අත්ථංදස්සෙති. අවයවධම්මානං
 සං එකභාවස්ස ගහණංසඬගහො. අවයවධම්මානං සමං අයනං
 පවත්තනංසමවායො. බහුසු ධම්මෙසුතිබහුසු
 පරමත්ථපඤ්ඤත්තිධම්මෙසු. නාමමත්තන්තිනාමපඤ්ඤත්තිමත්තං. පුබ්බෙති
 කටීනක්ඛන්ධකෙ.

“කාරණෙහි”ති ඉමිනාආකාරසද්දො කාරණත්ථොති
 දස්සෙති. යන්තිවචනං.

416. උප්පජ්ජන්තිති කටීනුද්ධාරා උප්පජ්ජන්ති. කීන්ති කිං අත්ථජාතං.
 සබ්බෙපි කටීනුද්ධාරාති සම්බන්ධො. හීති සච්චං, යස්මා
 වා. එත්ථාතිකටීනුද්ධාරෙසු. පුරිමා ද්වෙති
 අන්තරුඬ්භාරසහුඬ්භාරවසෙනපුරිමා ද්වෙ. එතෙසඤ්චාති පුරිමානං
 ද්වින්තඤ්ච. ඉතරෙති අවසෙසා කටීනුද්ධාරා. තෙසුපිතිඉතරෙසු
 කටීනුද්ධාරෙසු. සබ්බත්ථාති සබ්බස්මිංකටීනවිනිච්ඡයෙ.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

පඤ්ඤත්තිවග්ගවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

උපාලිපඤ්චකං

අනිස්සිතවග්ගවණ්ණනා

417. උපාලිපඤ්චෙසු “කති හි නු බො හන්තෙ”ති පුච්ඡාය සම්බන්ධො
 නත්ථීති කස්සවිමඤ්ඤනං නිවාරෙන්නො ආහ “අය
 සම්බන්ධො”ති. ථෙරොතිඋපාලිත්ථෙරො, පුච්ඡීති සම්බන්ධො. ඉමෙසන්ති
 පඤ්චකානංතන්තින්ති සම්බන්ධො. කෙසං අත්ථාය තන්තිං යථෙස්සාමීති
 ආහ “නිස්සායවසනකාරීනං අත්ථායා”ති. වසනකාරීනං හික්ඛුනන්ති
 සම්බන්ධො. තෙසන්ති පඤ්භානං.

ආපන්නොකම්මකතොති එත්ථ “ආපන්නො”ති පදං “කම්මකතො”ති
 පදස්සකාරණදස්සනන්ති ආහ “ආපත්තිං ආපන්නො, තප්පච්චයාව
 සඬසෙන කම්මං කතං හොති”ති. තප්පච්චයාවාති
 තංආපත්තිආපන්නසඬබාතා කාරණා එව.

තප්පට්ඨපස්සම්භනවග්ගවණ්ණනා

420. අයන්තිකම්මකතො හික්ඛු, න
 වත්තතීතිසම්බන්ධො. අනුලොමවත්තෙති කතකම්මස්ස අනුලොමෙ

වත්තෙ.අස්සාති භික්ඛුස්ස.සරජ්ජුකොතිසහ කම්මසඬ්ඛාතාය රජ්ජුයාති සරජ්ජුකො.

421. සමග්ගෙහිභික්ඛුහීති සම්බන්ධො.හීති සච්චං.අච්චයං දෙසාපෙත්වාති අඤ්ඤමඤ්ඤං දොසං දෙසාපෙත්වා.තිඤ්ඤත්ථාරකසමථං වාතිවාසද්දොඅත්ථන්තරවිකප්පො.තත්ත්වෙති එත්ථතසද්දො කම්මවිසයො, වෙසද්දොසවෙපරියායොති ආහ “සවෙ තාදිසෙ කම්මෙ”ති.දිට්ඨාවිකම්මමිතිකත්වාති දිට්ඨාවිකම්මං කත්වාපිති යොජනා.පිසද්දෙන අකත්වාපිති සම්පිණ්ඩෙති.යත්‍රපනාති කම්මෙ පන.තත්ථාති කම්මෙ.පක්කම්මබ්බන්ති සඬ්ඛාමාවචරෙන පක්කම්මබ්බං.

422. උස්සිතමන්තීති එත්ථ උස්සිතං මන්තී උස්සිතමන්තීතිදස්සෙන්තො ආහ “ලොහ...පෙ.... භාසිතා”ති. තත්ථ “ලොහදොස මොහමානුස්සන්තං වාව”න්තිඉමිනා උස්සිතපදස්ස අත්ථං දස්සෙති. “භාසිතා”ති ඉමිනා “මන්තී”ති පදස්සඅත්ථං දස්සෙති.නිස්සිතජජිති එත්ථ අඤ්ඤනිස්සිතංජජපමෙතස්සාති නිස්සිතජජිති දස්සෙන්තො ආහ “අත්තනො”තිආදි. එත්ථජජපන්ති වචනං. ජජප වචනෙති හි ධාතුපාඨෙසු වුත්තං.උස්සද්දුත්තන්ති ලොහාදිඋස්සද්දුත්තං, වචනන්ති සම්බන්ධො.එවමඤ්ඤන්ති එවං අත්තනා අඤ්ඤං.කථානුසන්ධිවචනෙති වොදකවුදිතකානං කථාය අනුසන්ධිවචනෙ. එත්ථ “වචනෙ”ති ඉමිනා “භාසානුසන්ධි”ති එත්ථ භාසසද්දො වචනපරියායොති දස්සෙති.

උස්සාරෙතීති උද්ධං ගමාපෙති. ඉමිනාඋස්සාදෙති උපරි ගමාපෙතීතිඋස්සාදෙතාති වචනත්ථං දස්සෙති.එත්ථ හි දකාරරකාරා සදිසත්ථා. තෙ හි ද්වෙ අක්ඛරා කදාවිකත්ථවි සදිසත්ථා භොන්ති.අවසාරෙතීති හීනභාවං ගමාපෙති.ඉමිනා අවසාදෙති අධොභාවං ගමාපෙතීතිඅවසාදෙතාති වචනත්ථංදස්සෙති. “අපසාදෙතා”තිපි පාඨො, උපසග්ගමන්තමෙව නානං.සම්ඵඤ්චබ්‍රුං භාසතීති එත්ථ සම්ඵසද්දො නිරත්ථකකථාවචනොති ආහ “නිරත්ථකකථ”න්ති.නිරත්ථකකථා හි යස්මා සං හිතසුඛං ඵලති විනාසෙති, තස්මා සම්ඵන්ති වුච්චති. ථාධාතුති ව ඵලධාතුති ව ධාතුපාඨෙසු (සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 ලකාරන්තධාතු)වුත්තං.

භාරෙ අනාරොපිතෙති “තච භාරො”ති සඬ්ඝෙනභාරෙ අනාරොපිතෙ.අජ්ඣොත්ථරිත්වාති අභිභවිත්වා. ඉමිනාපසස්භ පවත්තාති එත්ථපසස්භසද්දස්ස අභිභවනත්ථං දස්සෙති.අනධිකාරෙතිඅනධිපච්චට්ඨානෙ. “කථෙතා”ති ඉමිනා වතුධාතුයා කථනත්ථං දස්සෙති.අනොකාසකම්මං කාරෙත්වාති එත්ථ නකාරස්ස අයුත්තයොගභාවනොයුත්තට්ඨානං දස්සෙන්තො ආහ “ඛකාසකම්මං අකාරෙත්වා”ති.යස්සාති යා අස්ස. අස්ස භික්ඛුනො අත්තනො යා දිට්ඨි අත්ථිතියොජනා, අථවා අත්තනො යා දිට්ඨි භවෙය්‍යාති

යොජනා.තන්තිදිට්ඨිං. “කපේතා”ති ඉමිනාබ්‍යාකතාති එත්ථ වි ආප්‍රබ්බකරධාතුයා කථනත්ථං දස්සෙති.

වොහාරවග්ගවණ්ණනා

424. “නෙවදෙසනාය න චුට්ඨානෙනා”ති ඉදං පාරාජිකාපත්තිං සන්ධාය චුත්තං.දොසානුරූපත්ති වත්ථුසඬ්ඛාතස්ස දොසස්ස අනුරූපං.

පයොගං න ජානාතීති එත්ථ සචෙ පයොගො මූලෙනවිසදිසො හුත්වා භින්නො හොති, එවං සති මූලපයොගන්ති න වත්තබ්බන්ති ආහ “අධිකරණානං භී”තිආදි.භීති සචිචං, යස්මා චා. මූලමෙවපයොගා නාම හොන්ති, න අඤ්ඤන්ති අධිප්පායො.

කාතබ්බන්තිනජානාතීති කාතබ්බං ඉති කම්මස්ස කරණං න ජානාතීති යොජනා.වත්ථුති භණ්ඩනකලහාදිවත්ථු, නියස්සාදීනං වත්ථුති සම්බන්ධො. වතුන්තන්තිතජ්ජනියනියස්සපබ්බාජනියපටිසාරණියවසෙන වතුන්තං.යාවතීතිසඬ්ඛං කම්මස්ස වූපසමං යාවති.

වත්ථුන්ති එත්ථ ආපත්තික්ඛන්ධානමෙවවත්ථුන්ති ආහ “සත්තන්තං ආපත්තික්ඛන්ධාන”න්ති.පදෙසපඤ්ඤත්තිසබ්බත්ථපඤ්ඤත්තිසාධාරණප ඤ්ඤත්තිඅසාධාරණපඤ්ඤත්තිඑකතොපඤ්ඤත්තිඋභතොපඤ්ඤත්තිවසෙන ඡන්තං පඤ්ඤත්තිනං පඤ්ඤත්තියං පටිට්ඨත්තා චුත්තං “තිවිධං පඤ්ඤත්ති”න්ති. “හෙට්ඨුපරියං කත්වා පදං යොජෙති”ති ඉමිනාපදපච්චාහට්ඨන්ති එත්ථ පදානං හෙට්ඨුපරියවසෙන පටිනිවත්තිත්වාආහස්සනං ගළනං චුතං පදපච්චාහට්ඨන්ති අත්ථං දස්සෙති.

විනයෙති එත්ථ න කෙවලං පාළියංයෙව, අථ බොඅට්ඨකථායම්පීති ආහ “විනයපාළියඤ්චෙව අට්ඨකථායඤ්චා”ති.

ඤ්ත්තිංන ජානාතීති එත්ථ ඤ්ත්තිහෙදං දස්සෙන්නො ආහ “සඬ්ඛෙපතො”තිආදි.තත්ථාති දුට්ඨාසු ඤ්ත්තිසු.කම්මඤ්ත්තිති අනුස්සාවනකම්මස්ස යානෙ ඨිතා ඤ්ත්ති.අනුස්සාවනකම්මං නත්ථි, සයමෙව අනුස්සාවනකම්මට්ඨානෙ ඨිතාති අත්ථො.කම්මපාදඤ්ත්තිති අනුස්සාවනකම්මස්ස පාදභූතා මූලභූතා ඤ්ත්ති.නවසු යානෙසුති ඔසාරණාදීසු නවසු යානෙසු.ද්වීසු යානෙසුති ඤ්ත්තිදුතියඤ්ත්තිවතුත්ථවසෙන ද්වීසු යානෙසු, කම්මපාදඤ්ත්තියා කරණං න ජානාතීති සම්බන්ධො. ය්වායං වතුබ්බිධො සමථොති යොජනා.තන්ති වතුබ්බිධං සමථං.ඤ්ත්තියාතිසාමාන්තෙ සාම්චවනං. යං අධිකරණං වූපසමතීති සම්බන්ධො.තස්සාති අධිකරණස්ස. තං වූපසමං න ජානාතීති සම්බන්ධො.

සුත්තං න ජානාතීති එත්ථ සුත්තසද්දස්ස කදාවි කත්ථවි මාතිකායඤ්ච සුත්තන්තපිටකෙ ච පවත්තනතො ඉධ උභතොවිහඬිගෙති ආහ “උභතොවිහඬිග”න්ති. විනයං න ජානාතීති එත්ථ විනයසද්දස්ස සකලෙ විනයපිටකෙ වත්තමානස්සාපි සුත්තන්ති එත්ථ උභතොවිහඬිගස්ස ගතිත්තා ඉධ ඛන්ධකපරිවාරාච ගහෙතඛ්ඛාති ආහ “ඛන්ධකපරිවාරං න ජානාතී”ති.

විනයං න ජානාතීති එත්ථ විනයපිටකස්ස ගහෙතඛ්ඛත්තා චුත්තං “යපෙත්වා විනයපිටක”න්ති. සුත්තන්තිකෙ වත්තාරොමභාපදෙසෙති (දී. නි. 2.187 ආදයො; අ. නි. 4.180) බුද්ධාපදෙසසඬ්ඝාපදෙසසම්බුලත්ථෙරාපදෙසඵකත්ථෙරාපදෙසවසෙන ච ත්තාරො මභාපදෙසෙ. එත්ථාති පඤ්චකෙ. යන්ති වචනං. සඛ්ඛත්ථාති සඛ්ඛෙසු පඤ්චකෙසු.

ඉති

අනිස්සිතවග්ග-නප්පට්ඨපස්සම්භනවග්ග-වොහාරවග්ගවණ්ණනාය

යොජනා සමත්තා.

දිට්ඨාචිකම්මවග්ගවණ්ණනා

425. දිට්ඨාචිකම්මවග්ගෙදිට්ඨාචිකම්මාති එත්ථ ආචි කරියතෙ ආචිකම්මං, දිට්ඨිනං ආචිකම්මං. දිට්ඨාචිකම්මන්ති දස්සෙන්නො ආහ “දිට්ඨිනං ආචිකම්මාති”ති. “ලද්ධිපකාසනාන”න්ති ඉමිනාදිට්ඨිසද්දො ලද්ධිපරියායො, ආචිකම්මසද්දො පකාසනපරියායොති දස්සෙති. එතන්ති “දිට්ඨාචිකම්මා”ති නාමං. අදෙසනාගාමිනී නාම අත්ථතොගරුකන්ති ආහ “ගරුකාපත්තියා”ති. ලහුකායපිති පිසද්දොගරහත්ථො. ලහුකායපි දෙසිතාය දිට්ඨාචිකම්මං අධම්මිකං හොති, පගෙව ගරුකායාති අත්ථො.

යථා...පෙ.... හොතීති යථා ආචිකතෙ චතුහි පඤ්චහි එකිභූතෙහි ආචිකතා හොතීතියොජනා. චතුහි පඤ්චහිති අන්තිමපරිච්ඡෙදදස්සනං. තතො අතිරෙකෙහිපි එකතො දෙසෙතුං න වට්ටති, දෙසිතා ච ආපත්ති න වුට්ඨාති, දෙසනාපච්චයාදුක්කටඤ්ච හොති. “චතුහි පඤ්චහි”ති අන්තිමපරිච්ඡෙදස්ස දස්සිත්තා ද්විතීතීහි පන එකතො දෙසෙතුං වට්ටතීති දට්ඨබ්බං. මනොමානසෙනාති එත්ථ මනොසද්දෙන මානසසද්දස්ස රාගඅරහත්තෙසුපි පවත්තනතො තදත්ථෙ පටික්ඛිපිත්ථාවිත්තෙ ඵව වත්තතීති දස්සෙති. තෙන චුත්තං “මනසඬ්ඛාතෙන මානසෙනා”ති. ඉමිනාමනභූතං මානසං මනොමානසන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.

සමානසංවාසකස්සාපිති පිසද්දො සමානසංවාසකස්සපි නානාසීමාය ධීතස්ස සන්තිකෙ ආචිකම්මං අධම්මිකං හොති, පගෙව නානාසංවාසකස්සාති දස්සෙති. මාලකසීමායාති ඛණ්ඩසීමාය

අඩ්ඨගණේ. අවිජ්ජවාසසීමායාතිමහාසීමාය, ධීතස්සාපිසන්තිකෙති සම්බන්ධො. පිසද්දෙන “ඛණ්ඩසීමාය ධීතස්සපි” ති අත්ථංසම්පිණ්ඨෙති.

430. න පරියත්තන්ති න සමත්ථං. ඉමිනානාලන්ති එත්ථ අලංසද්දො පරියත්තත්ථොව, නාරහභුසනවාරණත්ථොතිදස්සෙති. ඉධාපිති පඤ්චකෙපි. පිසද්දෙන පුරිමපඤ්චකං අපෙක්ඛති. “සාසනතො” ති ඉමිනා වුධාතුයා අපාදානං දස්සෙති. “කාමො” ති ඉමිනා අධිජ්ජායසද්දො කාමපරියායොති දස්සෙති.

432. මන්දන්තා මොමුහන්තාති එත්ථ ත්තපච්චයස්ස භාවත්ථෙ, පඤ්චමිච්චන්ති යා ව කාරණත්ථෙ පවත්තභාවං දස්සෙන්නො ආහ “මන්දභාවෙන මොමුහභාවෙනා” ති. පරිභවාති එත්ථ පරිභවකාමාති අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “පරිභවං ආරොපෙතුකාමො හුත්වා” ති. අඤ්ඤාකාරණෙසුපිති අරහත්තඛාකාරණෙසුපි. සබ්බත්ථාති දිට්ඨාචිකම්මවග්ගෙ යන්ති වචනං.

ඉති දිට්ඨාචිකම්මවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

මුසාවාදවග්ගවණ්ණනා

444. ධම්මපධානං ධම්මාධිට්ඨානං සන්ධාය “පාරාජිකං ගච්ඡතීති පාරාජිකගාමී” ති සුද්ධකත්තුවසෙනවුත්තං, පුග්ගලපධානං පුග්ගලාධිට්ඨානං සන්ධාය “පාරාජිකං ගච්ඡති අනෙන, ගමාපෙතීති වා පාරාජිකගාමී” ති කරණහෙතුකත්තුවසෙනපි වත්තබ්බං. විත්ථාරං දස්සන්නො ආහ “තත්ථා” ති ආදි. තත්ථතත්ථාති “මුසාවාදො පාරාජිකගාමී” ති ආදිපායෙ, එවං විත්ථාරොවෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො. තෙසු “මුසාවාදො පාරාජිකගාමී” ති ආදිසු වා, නිද්ධාරණෙහුම්මං.

අදස්සනෙනාති එත්ථ කස්ස අදස්සනෙනාති ආහ “විනයධරස්සා” ති. විත්ථාරං දස්සෙන්නො ආහ “කප්පියාකප්පියෙසු හී” ති ආදි. තන්ති විනයධරං. අස්සවනෙනාති එත්ථකෙසං වචනං අස්සවනෙනාති ආහ “එකච්ඡාරෙපි” ති ආදි. එකච්ඡාරෙපිති විනයධරෙන එකච්ඡාරෙපි. පිසද්දෙන නානාච්ඡාරෙ පනපගෙවාති දස්සෙති. උපට්ඨානන්ති උපට්ඨානත්ථං, උපට්ඨානට්ඨානං වා. වුච්චමානං අඤ්ඤෙසං වචනං අසුණන්නො හුත්වා වාති යොජනා. පසුත්තකතාති එත්ථයකාරලොපොති ආහ “පසුත්තකතායා” ති. පසුත්තකභාවෙනපිති පිසද්දො අඤ්ඤම්පි අදස්සනාදිකාරණං සම්පිණ්ඨෙති. තථාසඤ්ඤීති එත්ථ තථාසද්දො කොච්ඡයොති ආහ “අකප්පියෙ...පෙ...ආපජ්ජන්නො” ති. එකරත්තාති ක්කමාදිවසෙනාති ආදිසද්දෙන ඡාරත්තාති ක්කමාදිං සඩ්ගණ්හාති. සබ්බත්ථාති මුසාවාදවග්ගෙ.

ඉති මුසාවාදවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

හික්ඛුනොවාදවග්ගවණ්ණනා

450. හික්ඛුනිවග්ගෙඅලාභායාති එත්ථ ලභධාතුයා කම්මං, සම්පදානවචනස්ස ව තදත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “වතුන්නං පච්චයානං අලාභත්ථායා”ති. “වායමති”ති ඉමිනාපරිසක්කතීති එත්ථ සක්කධාතුයාසමත්ථත්ථං පටික්ඛිපිත්වා වායමත්ථං දස්සෙති. කලිසාසනන්ති පාපපරාජයආණං. නීහරණත්ථායාතිනිද්ධරිත්වා අපනයනත්ථාය.

451. “කම්ම”න්ති සාමඤ්ඤතො වුත්තත්තා “සත්තන්නං කම්මානං අඤ්ඤතර”න්ති.

454. නසාකච්ඡාතඛිබ්බොතිඑත්ථ කො නාම කථාමග්ගො න සාකච්ඡාතඛිබ්බො, නනු විනයොයෙවාති ආහ “කප්පියා...පෙ....කථාමග්ගො”ති. “න කථෙතඛිබ්බො”ති ඉමිනා කච්ඡසද්දස්ස කථධාතුයා නිජ්ජන්තභාවංදීපෙති. කස්මා පන පඨමපඤ්චකෙ “න අසෙක්ඛෙතා”ති පටික්ඛිපිත්වා දුතියපඤ්චකෙ “අසෙක්ඛෙතා”තිආදි වුත්තන්ති ආහ “යස්මා පනා”තිආදි. ඉතරො පුපුජ්ජතො නකථෙතීති යොජනා.

න අත්ථපටිසම්භිදාපත්තොති එත්ථ අත්ථොනාම අට්ඨකථායෙවාධිජ්ජෙතාති ආහ “අට්ඨකථායා”ති. “පභෙදගතඤ්ඤාණජ්ජත්තො”ති ඉමිනාඅත්ථාදීසු පති විසුං සම්භිජ්ජතීතිපටිසම්භිදා,පඤ්ඤා, තං පත්තොතිපටිසම්භිදාපත්තො. අත්ථෙපටිසම්භිදාපත්තො අත්ථපටිසම්භිදාපත්තොති දස්සෙති. “පාළිධම්මෙ”ති ඉමිනාධම්මපටිසම්භිදාපත්තොති එත්ථ ධම්මසරූපං දස්සෙති. වොහාරනිරුත්තියන්ති පඤ්ඤත්තීතිරුත්තියං. ඉමිනානිරුත්තීපටිසම්භිදාපත්තොති එත්ථ නිරුත්තීසරූපං දස්සෙති. පටිභානපටිසම්භිදාපත්තොති එත්ථ පටිභානං නාමහෙට්ඨිමඤ්ඤාණත්තයමෙවාති ආහ “අත්ථපටිසම්භිදාදීනි ඤාණානී”ති, තෙසුති ඤාණෙසු, යං යං විමුත්තංයථාචිමුත්තං,විත්තං.පච්චවෙක්ඛිතාතිපුනජ්ජනං ඔලොකිතා.සඛිබ්බත්ථාති හික්ඛුනිවග්ගෙ.

ඉති හික්ඛුනොවාදවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

උබ්බාහිකවග්ගවණ්ණනා

455. උබ්බාහිකවග්ගෙඅත්ථකුසලොතිආදිපදානං හෙදනිස්සිතසමාසංදස්සෙන්නො ආහ “අට්ඨකථාකුසලො”තිආදි.ආචරියමුඛතොතිආචරියවදනතො, ආචරියසම්මුඛෙ වා, සිථිලධනිතාදීනි ආදිසද්දෙනදීඝරස්සාදීනි (පරි. අට්ඨ. 485; වි. සඬග. අට්ඨ. 252) සඬගණ්හාති.අක්ඛරපරිච්ඡේදෙති එත්තකො සිථිලො, එත්තකො ධනිතොතිආදිනාඅක්ඛරපරිච්ඡේදෙ.

විනයපිටකේ භාවිතයාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
 ඉමිනාබ්‍යඤ්ජනකුසලොති එත්ථබ්‍යඤ්ජනසද්දො අක්ඛරපරියායොති
 දස්සෙති. නපුබ්බාපරකුසලොති එත්ථ පුබ්බාපරො නාම පුරිමානං
 චතුත්තඤ්චෙව කථාය චපුබ්බාපරොති ආහ “අත්ථපුබ්බාපරෙ”ති ආදි.

කොධනොති ආදීති වුත්තානීති සම්බන්ධො. යස්මා න
 සක්කොතීතියොජනා. පසාරෙතාති එත්ථ සරධාතු උපසග්ගවසෙන
 චෙවිත්තවාචකොති ආහ “මොහෙනා”ති.

ඉති උබ්බාහිකවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

අධිකරණවූපසමවග්ගවණ්ණනා

457. අධිකරණවූපසමවග්ගෙ සඬ්ඝගරු නාම කොති ආහ
 “ධම්මඤ්ච...පෙ.... සඬ්ඝගරු නාම හොති”ති. තානීති විවරාදීති.

458. පඤ්චහුපාලිආකාරෙහීති එත්ථ ආකාරසද්දො කාරණත්ථොති ආහ
 “පඤ්චහිකාරණෙහි”ති. කම්මෙනාති ආදීසු කම්මාදීනං සරූපං
 දස්සෙන්තො ආහ “අපලොකනාදීසු”ති ආදි. උපපත්තීහීති යුත්තීහි.
 මය්හං උච්චාකුලා පබ්බජිතභාවඤ්ච බහුස්සුතභාවඤ්ච තුම්හෙ ඡානාථාති
 යොජනා. මාදිසොනාම...පෙ.... තුම්හාකං යුත්තං නනුති
 යොජනා. කණ්ණමුලෙති කණ්ණසමීපෙ. අනුස්සාවනෙනාති අනුසමීපෙ
 සාවාපනෙන. තෙසන්ති
 හික්ඛුනං. අනිචත්තිධම්මෙති අනිචත්තසභාවෙ. සලාකග්ගාහෙනාති
 අත්තනො සලාකායගාභාපනෙන.

එත්ථාති කම්මාදීසු. පමාණන්ති සඬ්ඝහෙදස්ස කාරණං. පුබ්බභාගාති
 සඬ්ඝහෙදතො පුබ්බභාගෙ පවත්තා. පුබ්බභාගභාවං ආවිකරොන්තො ආහ
 “අට්ඨාරසවත්ථුදීපනවසෙන හි”ති ආදි. වොහරන්තෙහීති යොජනා. තත්ථාති
 වොහාරෙ. කදා පන සඬ්ඝො හින්තොති ආහ “යදා පනා”ති ආදි. යදා පන
 කරොතීති සම්බන්ධො. කම්මන්ති උපොසථකම්මතො අඤ්ඤංකම්මං
 ගහෙතබ්බං. උද්දෙසන්ති උපොසථකම්මං. ඉතීති එවං.
 සඬ්ඝහෙදකක්ඛන්ධකවණ්ණනායං “එවං...පෙ.... පකාසයිස්සාමා”ති
 (වුළුව. අට්ඨ. 351) යං වචනං අවොචුම්භාති යොජනා. තස්ස වචනස්සාති
 පාඨං අජ්ඣාහරිත්වා “ස්වායං අත්ථො”ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බො.

පඤ්ඤත්තෙතන්ති එත්ථනිග්ගහිතලොපසන්ධිති ආහ “පඤ්ඤත්තං
 එත”න්ති. ක්වාතිකිස්මි. බන්ධකෙ. තත්‍රාති වත්තක්ඛන්ධකෙ. එත්තාවතාති
 එත්තකෙන ආගන්තුකවත්තාදි අකරණමත්තෙන. අනුපුබ්බෙනාති
 අනුක්කමෙන. යථාරත්තන්ති එත්ථ යථාසද්දො අනුරූපත්ථවාචකො,
 රත්තිසද්දෙන රත්තිප්පමාණං ගහෙතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ
 “රත්තිපරිමාණානුරූප”න්ති. ඉමිනා රත්තියා අනුරූපං යථාරත්තන්ති
 නිබ්බවනං දස්සෙති. “රත්තිපරිමාණානුරූප”න්ති වුත්තෙ රත්තිපරිමාණස්ස

“අඤ්ඤං වින්තයමානො”ති ඉමිනා අඤ්ඤස්මිං ආරම්මණෙ විත්තංවිදහති යපෙතිතිඅඤ්ඤවිභිතොති දස්සෙති.

සඬ්ඝතො උද්ධරිත්වා බිපිතබ්බො අපනෙතබ්බොති උක්ඛිත්තො, සොයෙවඋක්ඛිත්තකො. තෙහිති වතුහි. අවන්දියෙසුපන්තරසපුග්ගලෙසුති සම්බන්ධො.අන්තරා වුත්තකාරණෙන වාතිඅන්තරෙ වුත්තෙන “තඤ්භි වන්දන්තස්ස මඤ්චපාදාදියුපි නලාටංපටිහඤ්ඤෙය්‍යා”තිආදිනා කාරණෙන ව.ඉතොතිපන්තරසපුග්ගලමිහා. ඉතීති එවං. සවෙඋද්දෙසාවරියො ව ඔවාදාවරියො ව නවකො හොති, න වන්දනියො.සබ්බත්ථාති කථිනත්ථාරවග්ගෙ.

ඉති කථිනත්ථාරවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

නිට්ඨිතා ව උපාලිපඤ්චකවණ්ණනාය යොජනා.

ආපත්තිසමුට්ඨානවණ්ණනා

470. “අවිත්තකො ආපජ්ජති”තිආදියු එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා.අවිත්තකො ආපජ්ජතීති අවිත්තකො හුත්වා ආපජ්ජති. එසෙව නයොඅවිත්තකො වුට්ඨාතීති එත්ථාපි. යංකිඤ්ච ආපත්තින්තිසම්බන්ධො. ඉතරං ආපත්තින්ති යොජනා.ධම්මදානං කරොමීති “සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාති”ති (ධ. ප. 354) ව “අමතංදදො ව සො හොති, යොධම්මමනුසාසතී”ති (සං. නි. 1.42) ව භගවතා වුත්තවචනං සුත්වා ධම්මදානං කරොමි.දොමනස්සිකොති දොමනස්සෙන යුත්තො, දොමනස්සවන්තො වා.එත්ථාති අබ්‍යාකතමුලෙ.

473. යස්ස යස්සාති සික්ඛාපදස්ස.තංසබ්බන්ති සබ්බං තංතංසමුට්ඨානසික්ඛාපදං.

අපරදුතියගාථාසඬ්ගණිකං

(1) කායිකාදිආපත්තිවණ්ණනා

474. ජආපත්තියො කායිකාතිඑත්ථ ජ ආපත්තියො නාම කාති ආහ “අන්තරපෙය්‍යාලෙ”තිආදි. අන්තරපෙය්‍යාලෙචුත්තාති සම්බන්ධො. “කායද්වාරෙ සමුට්ඨිතත්තා”ති ඉමිනා කායෙ සමුට්ඨන්තිතිකායිකාති වචනත්ථං දස්සෙති. තස්මිංයෙව අන්තරපෙය්‍යාලෙචුත්තාති සම්බන්ධො. “වජ්ජපට්ඨිඡාදිකායා”තිආදිනාඡාදෙන්තස්ස තිස්සොති එත්ථ තිණ්ණං සරූපං දස්සෙති. “භික්ඛුනියා”තිආදිනාපඤ්ච සංසග්ගපච්චයාති එත්ථපඤ්චන්තං සරූපං දස්සෙති.

“එකරත්ත”ඉතිආදිනාඅරුණුග්ගෙ තිස්සොති එත්ථ තිණ්ණං සරූපං දස්සෙති.ද්වෙ යාවතතියකාති සංවණ්ණෙනබ්බෙන “එකාදස යාවතතියකා නාමා”තිසංවණ්ණනාය විරුද්ධභාවං පටික්ඛිපන්තො ආහ

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
 “පඤ්ඤත්තිවසෙන පනා”තිආදි. “ඉමස්මිං සාසනෙ”ති ඉමිනා
 එත්ථසද්දස්ස විසයං දස්සෙති.එකෙනසබ්බසඤ්ඤානි එත්ථ එකො නාම
 කො, සබ්බානි නාම කානිති ආහ “යස්සසියා”තිආදි. “නිදානුද්දෙසෙනා”ති
 ඉමිනා එකස්ස සරූපං දස්සෙති. “සික්ඛාපදානඤ්ච
 පාතිමොක්ඛද්දෙසානඤ්චා”ති ඉමෙහි පදෙහි සබ්බසරූපං දස්සෙති.සඤ්ඤා
 සද්දෙන කම්මජට්ඨිසමාසො.

“වජ්ජපට්ඨිජාදිකායා”තිආදිනාද්දෙවදුට්ඨුල්ලවිජාදනානි එත්ථ ද්විත්තං
 සරූපං දස්සෙති.

“හික්ඛු හික්ඛුනියා”තිආදිනාගාමන්තරෙවතස්සොති එත්ථ වතස්සන්තං
 සරූපං දස්සෙති. පුන “හික්ඛුහික්ඛුනියා”තිආදිනාවෙනස්සා
 නදිපාරපච්චයානි එත්ථවතස්සන්තමෙව සරූපං දස්සෙති. “වීචරදානෙ
 පාවිත්තිය”න්ති ඉමිනා පාවිත්තියභාවෙනසදිසත්තා සඤ්ඤාපිසෙසො න
 කාතබ්බොති දස්සෙති.

(2) දෙසනාගාමිනියාදිවණ්ණනා

475. එකෙත්ථාතිඑත්ථසද්දො සාසනවිසයො.

එකසික්ඛාපදම්පි නත්ථිතිපිසද්දො බහුසික්ඛාපදානි පන පගෙවාති ව
 ආපත්ති පන පගෙවාති වආපත්තිපි නත්ථිති ව අත්ථං දස්සෙති.

“සකලෙපි විනයෙ”ති ඉමිනාද්දෙවත්ථාතිපායෙ එත්ථසද්දස්ස විසයං
 දස්සෙති.උභින්නන්තිහික්ඛුහික්ඛුනීනං. අඤ්ඤා පන කිත්තකා
 පය්මාපත්තිකානි ආහ “ඉතරථා පනා”තිආදි.තත්ථඉතරථාති පඤ්ඤත්තිතො
 අඤ්ඤෙන පකාරෙන.කම්මඤ්ඤාති කම්මඤ්ඤත්ති ව.කම්මපාදිකාවාති
 කම්මපාදඤ්ඤත්ති ව.නවසු යානෙසුති ඔසාරණාදිසුනවසු යානෙසු.ද්විසුති
 ඤ්ඤත්තිදුතිය, ඤ්ඤත්තිචතුත්ථකම්මෙසු.

වජ්ජපට්ඨිජාදිකාය පාරාජිකං, උක්ඛිත්තානුවත්තිකාය පාරාජිකං,
 අට්ඨවත්ථුකාය පාරාජිකන්තිඉති ඉමෙ තයොති යොජනා.කාරණභූතෙනාති
 හෙතුභූතෙන, “කරණභූතෙනා”තිපි පායො, සාධකතමසත්තිභූතෙනාති
 අත්ථො.

තෙසන්ති අද්ධානභීනාදීනං.එත්ථාති “තයො පුග්ගලා න
 උපසම්පාදෙනබ්බා”ති පායෙ, එතෙසුඅභිගභීනාදීසු වා.යොති පුග්ගලො.
 අපරිපුරො න යාවතීතිසම්බන්ධො. මාතුසාතකාදයො කරණදුක්කටකා වාති
 යොජනා.තත්ථාති තෙසු ඤ්ඤත්තිකප්පනාදීසු.ඤ්ඤත්තිකප්පනාති
 ඤ්ඤත්තිවිධි.විජ්ජකතපච්චත්තන්ති විජ්ජකතං පච්චත්තං.අතීතකරණන්ති
 අතීතස්ස කරණං. විත්ථාරොන්තො ආහ “වත්ථුසම්පන්නං හී”තිආදි.තයො
 කම්මාන සඤ්ඤානි එත්ථජන්දහෙදරක්ඛනත්ථාය නකාරෙ

විනයපිටකෙ පාවිතාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
 නිග්ගහිතලොපො.නාසිතකාතිනාසෙනබ්බා පුග්ගලා,
 නාසිතබ්බාතිනාසිතා,නාසිතා එවනාසිතකා.තිණ්ණං ජනානන්ති තිණ්ණං
 උපසම්පදාපෙක්ඛජනානංඑකුපජ්ඣායෙන නානාවරියෙන හුත්වාති
 යොජනා.එකානුස්සාවනාතිඑකතො අනුස්සාවනා.

පාදොනාම කහාපණස්සවතුත්ථහාගො.මාසකොනාම පාදස්ස
 පඤ්චමහාගො.පාරාජිකන්ති වනජපතිං ඡිත්තන්තස්ස දුතියපාරාජිකං (පාරා.
 110). අනොදිස්සාති “මනුස්සො මරතු”තිආදිනා නඋද්දිසිත්වා.තෙනාති
 විසෙන.

භික්ඛුනොවාදකවග්ගස්මිත්තිසාමඤ්ඤාධාරො.දසසු සික්ඛාපදෙසුති
 විසෙසාධාරො.පයමසික්ඛාපදම්භියෙවාති දසසු සික්ඛාපදෙසු
 පයමසික්ඛාපදම්භියෙව.උපසම්පන්නාය භික්ඛුනියාති සම්බන්ධො.
 “ආපත්ති හොති”ති ඉමිනා “විවරෙන”තිපදස්ස සම්බන්ධට්ඨානං
 දස්සෙති.

“වතස්සො එවා”ති ඉමිනාතත්තිකාතිඑත්ථ තසද්දස්ස විසයං දස්සෙති.
 තා වතස්සො පරිමාණා යාසං ආපත්තිනන්තිතත්තිකා. නිපන්නස්සාපි
 තත්තිකාති එත්ථාපි එසෙව නයො.සාති භික්ඛුනී.

(3) පාවිත්තියවණ්ණනා

476. පඤ්ච හෙසජ්ජානීති සබ්බිආදීනි පඤ්ච හෙසජ්ජානි.
 ඉමංආපත්තින්ති සම්බන්ධො. පච්ඡා ආපන්නොති යොජනා.

එකංකබ්බෙන්ති එකං ආලොපං, තුම්භමුලෙති තුම්භංසන්නිකෙ.

යථාවත්ථුකන්ති වත්ථුඅනුලොමං, ආපත්තියො දෙසිතාව හොන්තිති
 යොජනා.

කොකාලිකාදීනන්තිආදිසද්දෙනකටමොදකතිස්සකාදයො (පාරා. 417)
 සඬගණ්හාති. පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පට්ඨිස්සග්ගෙපාවිත්තියඤ්ච
 වණ්ඨකාලිකාය භික්ඛුනියා පාවිත්තියඤ්චාති
 යොජනා.පසුත්තවාචාපච්චියාති විඤ්ඤත්තිනිමිත්තාදීහි පකාරෙන
 යුත්තායවාචාය පච්චියා.ආපත්ති පාරාජිකස්සාති පාරාජිකස්සආපජ්ජනං.
 අථවාපාරාජිකස්සාති අස්ස භික්ඛුස්ස පාරාජිකාආපත්ති හොතීති වා
 පාරාජිකා ආපත්ති අස්ස භවතීති වා යොජනා කාතබ්බා.ඉතීති ඉමා ඡ
 ආපත්තියො ආපජ්ජතීති යොජනා.

හොජනංගහෙත්වා අජ්ඣෙකාහරමානාති සම්බන්ධො.තථෙවාති යථා
 බාදනෙ, තථෙව මංසං ලසුණං අජ්ඣෙකාහරමානාති යොජනා.

විනයපිටකෙ පාවිත්‍යාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
 “පණ්ණිනගොජනානී”ති ව “අකප්පියමංස”න්ති ව පදානි
 “අප්ප්‍රකාමානා”ති පදෙනසම්බන්ධිතබ්බානි.

පඤ්ච යානානීති පඤ්ච ආපත්තිසංඛ්‍යානානියානානි. තත්ථානි පඤ්චසු
 සහධම්මිකෙසු. ද්විත්තන්ති හික්ඛුහික්ඛුනීනං. තෙසන්ති
 සික්ඛමානාදීනං. පඤ්චන්තමෙවාතිසහධම්මිකානං යෙව. විනිච්ඡයවොහාරො
 ති විනිච්ඡයවචනං. ඉමිනාවත්තාරි අධිකරණානි පටික්ඛිපති. අභිධකම්මං
 නාමාති අභිසුඤ්ජන්තානං කම්මං නාම.

“සහධම්මිකාන”න්ති ඉමිනාපඤ්ජන්තං විනිච්ඡයොති එත්ථ
 පඤ්චසරූපං දස්සෙති. සොහණභාවං විත්ථාරෙන්නො ආහ
 “කතචිතික්කමො හී”ති ආදි. අබ්භුණ්හසිලොති අහිනචුප්පන්තසිලො.
 අබ්භුණ්හසිලො නාම අත්ථතො පාකතිකසිලොති ආහ “පාකතිකො”ති,
 පකතිසිලෙන නියුත්තොති අත්ථො.

“කායද්වාරසම්භවා”ති ඉමිනාකායිකානිපදස්ස තද්ධිතභාවං
 දස්සෙති. මුඛං ඔලොකෙතබ්බන්ති එත්ථචුත්තානි සම්බන්ධො.

චතුත්තං දෙසනාය වාති එත්ථ “දෙසනායා”ති පදං ආදිපදලොපන්ති
 ආහ “අච්චයදෙසනායා”ති. සාති අච්චයදෙසනා. අහිනිලිසිත්වා ධනුනා
 මාරෙන්නීති අහිමාරා.

ෂෙජ්ජංභොතීති එත්ථ ෂෙජ්ජං නාම පාරාජිකාපජ්ජනමෙවාති ආහ
 “දෙවදත්තොවිය පාරාජිකං ආපජ්ජති”ති. ඉමා පන
 ආපත්තියොති පාරාජිකථුල්ලච්චයාපත්තියො.

(4) අවන්දනියපුග්ගලාදිවණ්ණනා

477. තෙසන්ති දසන්තං පුග්ගලානං. “සද්ධි”න්ති ඉමිනාසාමීචෙනාති
 එත්ථ සහත්ථෙ කරණවචනන්ති දස්සෙති. සාමීචෙනාති ව සාමීචිනා
 කත්තබ්බංසාමීචංකම්මං, තෙන සාමීචෙන. දස වීචරධාරණානි පදස්ස
 සමාසභාවං පටික්ඛිපන්නො ආහ “දස දිවසානි අතිරෙකවීචරස්ස ධාරණා”ති.

කතිසත්ති ආදීසු ද්වීසු ගාථාපාදෙසු චතුසු විහ්‍යාන්තපදෙසු පුරිමං
 පුරිමෙන, පච්ඡිමඤ්ච පච්ඡිමෙන යථාක්කමං යොජෙතබ්බන්ති දස්සෙන්නො
 ආහ “කතිසතං ආපත්තියො රත්තිසතං ඡාදයිත්වානා”ති. පච්ඡිමගාථාය
 පුබ්බච්චෙපි එසෙව නයො. අයං හීති අයං එවචක්ඛමානො. එත්ථානි
 ගාථායං. යොතිහික්ඛු, පටිච්ඡාදෙතීති සම්බන්ධො. ඉතීති අයං සංඛිබ්බෙපත්ථො.

හෙට්ඨා චුත්තෙසු චතුසු චතුක්කෙසු ධම්මෙන සමග්ගං
 අපනෙත්වාද්වාදස කම්මදොසා චුත්තානි දට්ඨබ්බං. අධම්මෙන වග්ගකම්මං,
 අධම්මෙන සමග්ගකම්මන්ති යොජෙතබ්බං.

එත්ථාති ඡසු කම්මෙසු.එතදෙවාති ධම්මෙන සමග්ගකම්මෙව.

යං දෙසිතාති එත්ථ යංසද්දොවචනවිපල්ලාසොති ආහ “යාති දෙසිතාති”ති. “දෙසිතාති”ති ඉමිනාදෙසිතාති එත්ථ නිකාරස්ස ආකාරාදෙසභාවං දස්සෙති. “පරියන්තපරිච්ඡෙදභාවරහිතත්තා”ති ඉමිනා නත්ථි අන්තං පරියන්තමෙතස්සාතිඅනන්තත්ති වචනත්ථං දස්සෙති.තත්තිනිබ්බානං, ජිතත්ති සම්බන්ධො. කෙන කං කිත්ති කත්වා ජිතත්ති ආහ “භගවතාකිලෙසගණං අභිමද්දිත්වා”ති. කෙන කං කිත්ති කත්වා කිං ජිතං වියාති ආහ “රඤ්ඤාසපත්තගණං අභිමද්දිත්වා රජ්ජං වියා”ති. තත්ථ “රඤ්ඤා”ති ඉමිනා “කෙනා”තිපුච්ඡං විස්සජ්ජෙසි. “සපත්තගණං”ත්ති ඉමිනා “ක”ත්ති පුච්ඡං විස්සජ්ජෙසි. “අභිමද්දිත්වා”ති ඉමිනා “කිත්ති කත්වා”ති පුච්ඡං විස්සජ්ජෙසි. “රජ්ජ”ත්ති ඉමිනා “කි”ත්ති පුච්ඡං විස්සජ්ජෙසි.සපත්තගණත්ති වෙරිගණං. අයං පනෙත්ථ යොජනා – රඤ්ඤා සපත්තගණංඅභිමද්දිත්වා රජ්ජං රාජභාවං ජිතං විය, භගවතා කිලෙසගණං අභිමද්දිත්වා නිබ්බානංජිතත්ති.ස්වෙව්වාති භගවා එව. “නිබ්බිකාරතායා”ති ඉමිනා තාදිසද්දො නිබ්බිකාරත්ථවාචකො අනිජ්ඣන්තපාටිපදිකොතිදස්සෙති. “විවෙකපඤ්චක”ත්ති ඉමිනා කායචිත්තඋපධිවසෙන විවෙකත්තයම්පි ගහෙනබ්බංවිවෙකභාවෙන සමානත්තා. තෙන භගවතාති සම්බන්ධො. “යාති සත්තආපත්තික්ඛන්ධාති”තිඉමිනාඑකෙත්ථාති එත්ථ එකසද්දස්ස විසයං දස්සෙති.තත්ථාති සත්තසු ආපත්තික්ඛන්ධෙසු.එත්ථපනාති සමථෙසු පන.භීති සවිචං.තස්සාති සම්මුඛාවිනයස්ස.අට්ඨකථාසුතිසබ්බඅට්ඨකථාසු.මයං පනාති සඬගහකාරකා අම්මෙහ පන, බුද්ධසොසනාමකා මයං පනාති අත්ථො, රොවයාමාති සම්බන්ධො. කස්ස කිමත්ථං ගහෙත්වාරොවෙසිති ආහ “විනාති නිපාතස්ස පටිසෙධනමත්ථමත්ත”ත්ති. “විනාති නිපාතස්සා”තිපදං “අත්ථමත්ත”ත්ති පදෙ වාචකසම්බන්ධො. අත්තනො සාධ්‍යවචනංබුද්ධවචනසඬබාතෙන සාධකවචනෙන සාධෙත්තො ආහ “චුත්තම්පි වෙත”ත්තිආදි.

අට්ඨාරස අට්ඨකානීති අධම්මදිට්ඨිහෙද, ධම්මදිට්ඨිහෙද, වෙමතිකහෙදෙසු තිසු එකමෙකං මූලං කත්වා තයො තයො මූලිං කත්වා නවහොත්ති, තෙසු ධම්මදිට්ඨිහෙදෙසු ධම්මදිට්ඨිහෙදං අපනෙත්වා අට්ඨ හොත්ති, තාතිඅට්ඨාරස හෙදකරවත්ථුසු යොජෙත්වා අට්ඨාරස අට්ඨකාති හොත්තිති දට්ඨබ්බං.ඡළානදියඬසතත්ති චතුරත්තාලිසාධිකං සතත්ති චුත්තං හොති.

එකෙකවත්ථුස්මිත්ති අට්ඨාරසසුහෙදකරවත්ථුසු එකෙකස්මිං වත්ථුස්මිං.

ඉති ගාථාසඬගණිකවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

සෙදමොව්කගාථා

(1) අවිජ්ජවාසපඤ්ඤාචණ්ණනා

479. සෙදමොව්කගාථාසුති අධිප්පායත්ථස්ස ගම්භීරත්තා
තංචිත්තෙන්තානං විනයධරානං කායෙ සෙදං
මොචෙතීතිසෙදමොව්කා,සායෙව ගාථා සෙදමොව්කගාථා, තාසු.
“අකප්පියසම්භොගො න ලබ්භතී”ති ඉමිනාකප්පියසම්භොගො ලබ්භතීති
දස්සෙති. කප්පියසම්භොගංදස්සෙතුං
“නභාපනභොජනාදි”තිවුත්තං.අනාපත්තීති මාතුභික්ඛුනියා
අනාපත්ති.එසාපඤ්ඤාති එත්ථ පඤ්ඤාසද්දො සභාවතිලිඬිගොති සද්දසත්ථෙසු
(සද්දනීතිධාතුමාලායං 16 භකාරත්තධාතු; අභිධානප්පදීපිකායං 115
ගාථායං) වුත්තො, ඉධඉත්ථිලිඬිගවසෙන වුත්තො. “පණ්ඩිතෙහි”ති ඉමිනා
කුසලස්ස කාරණං දස්සෙති, පණ්ඩිතත්තා කුසලොති අධිප්පායො.අස්සාති
පඤ්ඤාය.එතත්ති විස්සජ්ජනං.අස්සාතිගාථාය.

එකාදස විවජ්ජියාති අවිහත්තිකනිද්දෙසො, එකාදස විවජ්ජියෙති
අත්ථො. තෙන වුත්තං “යෙ”තිආදි.තෙපිති පිසද්දො ගාථායං
ලුත්තනිද්දිට්ඨගමාමානභාවංදස්සෙති.

අයන්ති න්භාපිතපුබ්බකො භික්ඛු.නිම්මිතඛුද්ධන්ති ඛුද්ධෙන නිම්මිතං
ඛුද්ධරූපං.

විවජ්ජියාති එත්ථ යකාරොත්ථාපව්වයස්ස කාරියොති ආභ
“විවජ්ජෙත්ථා”ති. අසීසකං යං තං කබන්ධං අත්ථිතියොජනා. අසීසකත්තා
කෙන සරීරෙන ජීවිතං බන්ධනීතිකබන්ධො.යස්සාති කබන්ධස්ස.

භීති සච්චං.තෙති අභබ්බපුග්ගලා.

වාචාති එත්ථ යකාරලොපොති ආභ “වාචායා”ති.ඉති මෙති එවං මම.
එවං වදමානෙ මම වචනත්තියොජනා. අථවාඉතිමෙති එවං ඉමෙ, එවං
වදමානෙ ඉමෙ ජනාති යොජනා.සද්දම්පිති ඉමිනා ගිරසද්දො
සද්දපරියායොති දස්සෙති.භීති සච්චං. තුණ්හිභූතස්ස නිසින්තස්ස තස්ස
භික්ඛුනොතියොජනා. යදි මනොද්වාරෙ ආපත්ති නාම නත්ථි, එවං සති
කස්මා ආපජ්ජෙයා වාවසිකන්තිවුත්තන්ති ආභ “යස්මා
පනා”තිආදි.තෙනාති තස්මා.අස්සාති භික්ඛුස්ස.

සාති භික්ඛුනී, ආපජ්ජනීති සම්බන්ධො.වුත්තජ්ජකාරන්ති
“ගාමන්තරපරියාපන්න”න්තිවුත්තජ්ජකාරං.

තාසුති ද්විසු භික්ඛුනිසු.

විනයපිටකෙ භාවිත්‍යාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
 චතුරො ජනාති එත්ථ චතුත්තං ජනාතං සරූපංදස්සෙත්තො ආහ
 “ආචරියො ව තයො ව අත්තෙවාසිකා”ති. සාහත්ථිකාති සහත්ථා
 අවහරිතා.ආණත්තියාපීති ආණත්තෙන අවහරිතාපි.ඉතරෙසන්ති
 අත්තෙවාසිකානං, එකෙකො මාසකොති සම්බන්ධො.එත්ථාති පරිවාරෙ
 සෙදමොචිකගාථායං.

(2) පාරාජිකාදිපඤ්භාවණ්ණනා

480. සන්ථතපෙය්‍යාලඤ්චාති පඨමපාරාජිකවිභඩ්ගෙ (පාරා. 65)
 චුත්තංසන්ථතපෙය්‍යාලඤ්ච.

ලිඬගපරිවත්තං සන්ධායාති සති ලිඬගෙපරිවත්තෙ පටිග්ගහණස්ස
 විජහනං සන්ධාය චුත්තං.

යොති භික්ඛු, පරිණාමෙතිති සම්බන්ධො.අත්තනො අත්ථායාති
 යොජනා.

අස්සාති ගාථාය.කාකඋහදන්ති කාකෙහි
 කරිසුස්සග්ගං.කද්දමමක්ඛිතන්ති කද්දමෙන මක්ඛිතං. කායගතානෙව
 භුත්වාතිසම්බන්ධො.

භීති විත්ථාරො. අනරියං තං ඉත්ථිං වා තංපුරිසං වා හනෙය්‍යාති
 යොජනා. ලිඬගපරිවත්තෙන හෙතුභූතෙන ඉත්ථිභූතං, පුරිසභූතඤ්චාති
 සම්බන්ධො.ඉත්ථිභූතන්ති ව ඉත්ථිභුත්වා භූතං, ඉත්ථිභාවං වා පත්තං.

මිගසිඬගතාපසසිහකුමාරාදීනං තිරච්ඡානගතමාතෘපිතරො වියාති
 යොජනා.මිගසිඬගතාපසොති මිගසිඬගනාමකො (ජා. අට්ඨ. 5.17.96
 ආදයො)තාපසො.සිහකුමාරොති සිහබාහුකුමාරො.
 ආදිසද්දෙනභූරිදත්තාදයො සඬගණ්ණහාති.

කුරුන්දියං ආගතන්ති සම්බන්ධො.

“සච්චං හණන්තොති ගාථායා”ති පදං “සච්චං භාසතො ලභුකාපත්ති
 හොති”ති එත්ථ ඉතිසද්දෙන සම්බන්ධිතබ්බං. “සච්චංහණන්තො”ති
 ගාථාය ඉති අත්ථොති යොජනා.

(3) පාවිත්තියාදිපඤ්භාවණ්ණනා

481. සලාකංදෙන්තස්ස අස්ස භික්ඛුස්ස ඡෙජ්ජං හොතිතියොජනා.
 “පාරාජිකං හොති”ති ඉමිනාහොතිඡෙජ්ජන්ති පදස්සඅත්ථං දස්සෙති.

සුප්පතිට්ඨිතනිග්‍රොධසදිසං රුක්ඛමූලං, තමෙව වා ගහෙතබ්බං.

තිස්සිත්ථියොති එත්ථ භූමිමත්ථෙඋපයොගවචනං, පච්චත්තවචනං වාති ආහ “තාසුපි”ති. “යං තං මෙථුනං නාම ත”න්ති ඉමිනා “මෙථුනං යං ත”න්ති පදානං සමානාධිකරණභාවං දස්සෙති. “න සෙවති”ති ඉමිනාන සෙවෙති එත්ථ තිකාරස්ස එකාරාදෙසභාවං (ජා. අට්ඨ. 4.11.76 පුත්තො වා පිතරං යාවෙ විය) දස්සෙති. තයො පුරිසෙති එත්ථ “උපගන්ත්වා”ති පදං අජ්ඣාහරිත්වා සම්බන්ධිතබ්බන්ති දස්සෙන්නො ආහ “තයොපුරිසෙපි උපගන්ත්වා”ති. ඉමිනාතයො පුරිසෙති එත්ථ උපයොගත්ථෙ උපයොගවචනන්ති දස්සෙති. පුරිමනයං ගහෙත්වා එත්ථාපි “තිසුපුරිසෙසු”ති භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනන්ති අත්ථොපි යුජ්ජතෙව. ඉමං නයං ගහෙත්වාපුරිමපදෙපි තිස්සිත්ථියො උපගන්ත්වාති උපයොගත්ථෙ උපයොගවචනන්ති අත්ථොපි යුජ්ජතෙව. තස්මා තෙ ද්වෙ නයා අඤ්ඤමඤ්ඤොපදෙසදායකනායා නාමාති දට්ඨබ්බං. “උභතොබ්‍යඤ්ජනසඬ්ඛාතෙ”ති ඉමිනා අනරියසද්දෙන උභතොබ්‍යඤ්ජනොව ඉධ ගහෙතබ්බොතිදස්සෙති. “නාවරති”ති ඉමිනාන වාවරෙති එත්ථාපිතිසද්දස්ස එකාරාදෙසභාවමෙව දස්සෙති. මෙථුනධම්මස්ස පුබ්බභාගං කායසංසග්ගංආපජ්ජිතුං වායමන්තියා තස්සා භික්ඛුනියාති යොජනා.

අස්සාති ගාථාය, තිත්ථියො ආරාධකො භොතීතියොජනා. තත්ථෙව්වාති තිත්ථියවත්තෙ එව. අස්සාති තිත්ථියස්ස. තමෙව්වාති තිත්ථියවත්තමෙව.

සඬ්ඝාදිසෙසන්තිආදිගාථා වුත්තාති සම්බන්ධො. තන්ති අජ්ඣාහරණං.

ආකාසගතංසාමණෙරන්ති සම්බන්ධො. සඬ්ඝෙනාපිති පිසද්දො න කම්මාරහෙනෙව්වාති දස්සෙති. “නකාතබ්බ”න්ති ඉමිනා සඬ්ඝෙපි කම්මාරහෙපි භූමිගතොව වට්ටතීති දස්සෙති.

අස්සාති ගාථාය විනිච්ඡයොතිසම්බන්ධො.

“නදෙනි, න පටිග්ගණ්භාති”ති කිරියාපදානංකත්තාරං දස්සෙන්නො ආහ “නාපි උය්‍යාජිකා”තිආදි. තස්සාති අවස්සුතපුරිසස්ස. “කාරණෙනා”ති ඉමිනාතෙනාති පදස්ස කාරණත්ථං දස්සෙති. එවසද්දො පන සම්භවවසෙනයොජිතො, න අඤ්ඤෙන කාරණෙනාති අත්ථො, අවස්සුතස්ස පුරිසස්සාති සම්බන්ධො. ගහණෙති උය්‍යාජිතාය ගහණෙ. තඤ්චපරිභොගපච්චයාති එත්ථ තසද්දස්ස විසයං, පරිභොගස්ස ව සම්බන්ධං. දස්සෙන්නො ආහ “තඤ්ච පනා”තිආදි. තත්ථ “ආපත්ති”න්ති ඉමිනා තසද්දස්ස විසයං. දස්සෙති. “තස්සා උය්‍යාජිතායා”ති ඉමිනා පරිභොගස්ස සම්බන්ධං දස්සෙති. තස්සාති උය්‍යාජිතාය.

සත්තරසකෙසු සඬ්ඝාදිසෙසෙසුති සම්බන්ධො. වජ්ජං න පුසතීති පදස්ස අත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “අඤ්ඤං නවංආපත්ති”න්ති.

ඉති සෙදමොව්කගාථාවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

පඤ්චවග්ගො

කම්මවග්ගවණ්ණනා

482. කම්මවග්ගෙ “ගණනපරිච්ඡෙදවචන”න්ති ඉමිනා න පමාණවචනන්ති දස්සෙති. ඉමිනාකම්මානං තතො උභාතීරෙකභාවං නිවාරෙති. ගණියතෙගණනං, පරිච්ඡිජ්ජති අනෙතාතිපරිච්ඡෙදො, ගණනස්ස පරිච්ඡෙදොගණනපරිච්ඡෙදො. අථ චා ගණියති අනෙතාති ගණනං, තමෙව පරිච්ඡෙදොගණනපරිච්ඡෙදො, සොයෙව වචනංගණනපරිච්ඡෙදවචනං. අපලොකනකම්මංනාමාති කත්තබ්බං කම්මන්ති සම්බන්ධො. චුත්තනසෙනෙවාති “සීමට්ඨකසඬ්ඝංසොධෙත්වා ඡන්දාරභානං ඡන්දං ආහරිත්වා”තිචුත්තෙන ඵව නයෙන.

තත්ථාති චතුසු කම්මෙසු, ඤත්තිදුතියකම්මං පන අත්ථිති සම්බන්ධො.

තත්ථාති ද්විසු කම්මෙසු, අවසෙසාති ඡහි කම්මෙහි අවසෙසා. යදි පරිවත්තෙත්වා කතංදළ්භිකම්මංන හොති, ඵවං සති දළ්භිකම්මත්ථාය කිත්තිකාතබ්බන්ති ආහ “සවෙ පනා”තිආදි. තත්ථ “අක්ඛරපරිහීනං චා පදපරිහීනං චා”ති ඉදංඅක්ඛරපදානං ගලිතං සන්ධාය චුත්තං. “දුරුත්තපදං චා”ති ඉදංසිලිධනිතාදිඅපරිපුණ්ණං සන්ධාය චුත්තං. එත්ථ “දුරුත්තක්ඛරං චා”තිඅජ්ඣාහරිතබ්බං. ඉදන්ති පුනස්පුනං වචනං. කම්මං හුත්වාති සුකම්මං හුත්වා.

483. සම්මුඛාකරණියඅසම්මුඛාකරණියෙසු අසම්මුඛාකරණියාති අප්පකත්තා පඨමං දස්සෙත්වාසෙසානං සම්මුඛාකරණියභාවං දස්සෙත්තො ආහ “තත්ථා”තිආදි. තත්ථතත්ථාති තෙසු ද්විසු, අසම්මුඛාකරණියං නාම අට්ඨවිධං හොතීතිසම්බන්ධො. තත්ථ තත්ථාති තෙසු තෙසු බන්ධකෙසු. “සුකතංහොතී”ති වචනසාමත්ථියතො සම්මුඛාකතම්පි සුකතං හොතීති අත්ථොපි ගහෙතබ්බො.

සෙසානීති අට්ඨකම්මෙහි සෙසානි. එතානීති කම්මානි. වත්ථුච්ඡන්තානීතිවත්ථුනා විපන්තානි.

තෙසම්පීති පටිපුච්ඡාකරණියානම්පි. එත්ථාති “පටිපුච්ඡාකරණිය”න්ති පදෙ. “පුච්ඡිත්වා”තිඉමිනාපටිපුච්ඡාති පදස්ස ත්වාපව්චයන්තභාවං දස්සෙති. “කාතබ්බ”න්ති ඉමිනාකරණියන්ති එත්ථ අනියසද්දස්සකම්මත්ථභාවං දස්සෙති. යථාදිත්තායාහි චුදිතකෙතයථාදිත්තාය. විජ්ජලපන්තස්සාති විකාරෙන යං චා තං චා වචනංපලපන්තස්ස චුදිතකස්සාති සම්බන්ධො. සබ්බත්ථාතිසබ්බෙසු “තජ්ජනියකම්මාරහස්සා”තිආදිසු.

අනුපොසථදිවසෙති උපොසථදිවසතො අඤ්ඤස්මිංදිවසෙ. තමෙවත්ථං දස්සෙන්නො ආහ “උපොසථදිවසො නාමා”තිආදි.කත්තිකමාසන්ති පච්ඡිමකත්තිකමාසං. තස්ස පවාරණමාසත්තා “යපෙත්වා”ති වුත්තං. සාමග්ගිදිවසො ව යථාවුත්තා වාතුද්දසපන්නරසා වඋපොසථදිවසොනාමාති යොජනා.යනුභිතියස්මිං පන විහාරෙ, යපෙත්තිති සම්බන්ධො.අන්තරාතිවාතුද්දසිපන්නරසිනං මජ්ඣෙ.

පච්චක්කඨ්ඨිත්වා යපිතදිවසොති පච්ඡාඋපරි කඨ්ඨිත්වා යපිතං කත්තිකකාළපක්ඛවාතුද්දසිං වා පඤ්චදසිං වා සන්ධායවුත්තං.ඉධාපිති අපවාරණාය පවාරණට්ඨානෙපි. පාළියමාගතනයතොඅඤ්ඤමිපි නයං දස්සෙන්නො ආහ “අපිවා”තිආදි.අන්තිමවත්ථුත්ති පාරාජිකවත්ථුං.යස්සාති පුග්ගලස්ස. ඉමිනා කම්මාරහො පුග්ගලො වත්ථු නාමාතිදස්සෙති.

484. දබ්බස්සඅග්ගණ්හනං වත්ථුඅපරාමසනං නාම න භොති, අථ ඛො නාමස්සඅග්ගණ්හනමෙවාති ආහ “තස්ස නාමං න ගණ්හාති”ති. අපරාමසනාකාරං දස්සෙන්නො ආහ “සුභාතු මෙ”තිආදි.

පුග්ගලං න පරාමසතීති එත්ථපුග්ගලොනාම උපජ්ඣායොති ආහ “යො උපසම්පදාපෙක්ඛස්සඋපජ්ඣායො”ති.තත්ති උපජ්ඣායං.

සබ්බෙන සබ්බන්ති සබ්බථා සබ්බං, නිපාතසමුදායොයං, සබ්බෙන වා ආකාරෙන සබ්බං ඤත්තින්ති යොජනා.

ඤත්තිකම්මෙ පයමං කම්මං කත්වා පච්ඡා ඤත්තිට්ඨපනම්පිපච්ඡා ඤත්තිං යපෙතියෙව නාම.ඉති ඉමෙහීතිආදි නිගමනං.

485. “වුත්තනයෙනෙවා”ති අතිදිසිත්වාපි ඤත්තිකම්මවාචානං අසදිසත්තා අපරාමසනාකාරංදස්සෙන්නො ආහ “එවං පනා”තිආදි. තත්ථනෙසන්තිවත්ථුසඨ්ඨපුග්ගලානං, පයමානුස්සාවනෙ වා දුතියතතියානුස්සාවනාසු වා වත්තබ්බෙවදන්නොති සම්බන්ධො.

සාවනං භාපෙතීති එත්ථ අනුසද්දො ලොපොතිආහ “අනුස්සාවනං න කරොති”ති. “සාවනං භාපෙතී”ති එත්ථ න කෙවලං සබ්බෙන සබ්බංඅනුස්සාවනං අකරොන්නොයෙව සාවනං භාපෙති නාම, අථ ඛො අනුස්සාවනායදුරුත්තජඨ්ඨනම්පි භාපෙතියෙව නාමාති දස්සෙන්නො ආහ “යොපි”තිආදි. “සකිමෙව වාද්වික්ඛත්තුං වා”ති ඉමිනා තික්ඛත්තුං අපරිපුරෙන්නොයෙව සාවනං භාපෙති නාමාතිදස්සෙති. ඉමස්ස වචනස්ස සාමත්ථියතො ඤත්තිදුතියකම්මෙ එකක්ඛත්තුතො, ඤත්තිවතුත්ථකම්මෙතික්ඛත්තුතො අතිරෙකං කම්මවාචං කරොන්නොන භාපෙතීති ඤායති.

“ඡඩ්ඛෙති”ති එත්ථ ඡඩ්ඛිනස්ස පදක්ඛරානං ගලිතභාවෙන පාකටත්තානං අදස්සෙත්වා “දුරුත්තං කරොති”ති එත්ථ දුරුත්තමෙව දස්සෙත්තො ආහ “දුරුත්තං කරොතිති එත්ථ පනා”තිආදි. කරොත්තෙන භික්ඛුනා උපලක්ඛෙනබ්බොතිසම්බන්ධො.

“සිලීල...පෙ.... පහෙදො”ති ය්වායං බ්‍යඤ්ජනප්පහෙදො චුත්තො, අයං බ්‍යඤ්ජනප්පහෙදොති යොජනා. ගාථායං දසධාති දසප්පකාරෙන. බ්‍යඤ්ජනඛුද්ධියාතිවද්ධෙතිතිඛුද්ධි, බ්‍යඤ්ජනමෙව අක්ඛරමෙව සිලීලාදිවසෙනදසධා ඛුද්ධිබ්‍යඤ්ජනඛුද්ධි, තාය. එත්ථ “දසධා”ති පදෙන “බ්‍යඤ්ජනඛුද්ධි”ති සමාසපදස්ස අන්තරෙ දසධාසද්දස්ස ලොපං දස්සෙති “කම්මජංචවා”තිආදිසු (විසුද්ධි. 2.450; විසුද්ධි. මහාටි. 2.450) විය. එත්ථ භි ඵවසද්දෙනකම්මෙන ඵව ජාතංකම්මජන්ති සමාසං කත්වා සමාසමජ්ඣෙච්චසද්දලොපං දස්සෙති. පහෙදොති විසෙසො. අයං පනෙත්ථ යොජනා —සිලීලඤ්ච ධනිතඤ්ච දීඝඤ්ච රස්සඤ්ච ගරුකඤ්ච ලහුකඤ්ච නිග්ගහිතඤ්චසම්බන්ධඤ්ච වචත්ථිතඤ්ච විමුත්තඤ්චාති දසධා බ්‍යඤ්ජනඛුද්ධියාව පහෙදො විසෙසොඤ්ඤාතබ්බොති. “සිලීල”න්ති ආදීනි දස පදානි “අක්ඛරං පදං බ්‍යඤ්ජන”න්තිනපුංසකලිඬිගවසෙන චුත්තපාඨංතිස්සාය චුත්තානීති දට්ඨබ්බං.

ගාථාය විත්ථාරං දස්සෙත්තො ආහ “එත්ථ භී”තිආදි. අගාළ්භෙනවච්චපයොගෙන වත්තබ්බං අක්ඛරංසිලීලං. ගාළ්භෙන වච්චපයොගෙනවත්තබ්බං අක්ඛරංධනිකං. තෙස්වෙවාති පඤ්චසු ඵවවග්ගෙසු. න කෙවලං දීඝමෙව ගරුකං නාම, අථ බො සංයොගපරමිපීති ආහ “යං වා”තිආදි. යංඅක්ඛරං සංයොගපරං කත්වා චුච්චති, තම්පිගරුකංනාමාතියොජනා. සංයොගො පරො යස්ස අක්ඛරස්සාතිසංයොගපරං. “සංයොගපද”න්තිපි පාඨො. යං අසංයොගපරං කත්වා චුච්චති, තම්පිලහුකංනාමාති යොජනා. යං සානුනාසිකං කත්වා වත්තබ්බං, තංනිග්ගහිතංනාමාති යොජනා. නිග්ගහෙත්වාතිනිග්ගහිතංනාම අත්ථතො යානකරණානංඅවිස්සජ්ජනං අමුඤ්චනන්ති ආහ “අවිස්සජ්ජෙත්වා”ති. යංසම්බන්ධිත්වා චුච්චති, තංසම්බන්ධංනාමාති යොජනා. යංඅසම්බන්ධං කත්වා චුච්චති, තංවචත්ථිතංනාමාති යොජනා. යංඅනිග්ගහෙත්වා චුච්චති, තංවිමුත්තංනාමාති යොජනා. අනිග්ගහෙත්වාති අනිග්ගහං නාම අත්ථතො විස්සජ්ජනන්තිආහ “විස්සජ්ජෙත්වා”ති.

ඵවං බ්‍යඤ්ජනඛුද්ධිවිසෙසං දස්සෙත්වා ඉදාති කම්මවාචායඋච්චාරණවිසෙසං විත්ථාරෙන දස්සෙත්තො ආහ “තත්ථා”තිආදි. තත්ථතත්ථාති තාසු දසසු බ්‍යඤ්ජනඛුද්ධිසු. තථාසද්දෙන තකාරස්සථකාරකරණඤ්ච සිලීලස්ස ධනිතකරණඤ්ච අතිදිසති, තථා

“පත්තකල්ලං එසාඤ්ඤාති” තිආදිවචනාඤ්ච සිථිලස්ස ධනිතකරණං නාමාති යොජනා.

ඉතීති එවං. සිථිලේ කත්තබ්බේ ධනිතංකරොතීති සම්බන්ධො.වත්තාරි බ්‍යඤ්ජනානීති වත්තාරිඅක්ඛරානි. බ්‍යඤ්ජනසද්දො හි ඉධ අක්ඛරවාචකො. වතස්සන්තං බ්‍යඤ්ජනබුද්ධිනංකම්මදුසනං දස්සෙත්වා ඉතරාසං අදුසනං දස්සෙන්නො ආහ “ඉතරෙසු පනා” තිආදි.අනුක්කමාගතන්තිඅරියෙහි ඔතරිත්වාඅනුක්කමෙන ආගතං.පචෙණිත්ති සන්තතිං. විනාසෙත්වා චුත්තෙකිං කම්මවාචාකොපො හොතීති ආහ “සචෙ පනා” තිආදි.නකුප්පතීති න නස්සති. කස්මා පන කම්මවාචා න කුප්පති, නනු කම්මංකොපෙත්ති කම්මවාචා කුප්පතීති ආහ “ඉමානි හී” තිආදි. හි යස්මා න කොපෙත්ති, තස්මා කම්මවාචා න කුප්පතීති යොජනා.

යං පන වචනං සුත්තන්තිකත්ථෙරා වදන්තීති සම්බන්ධො.කච්චායනාදිසුත්තන්තං

කරොන්තීතිසුත්තන්තිකා,කච්චායනාදයො, සුත්තන්තිකා ච තෙ ථෙරා චෙතිසුත්තන්තිකත්ථෙරා.න වට්ඨතීති අක්ඛරවිකාරො න වට්ඨති. විනයධරෙන කම්මවාචා කාතබ්බාතිසම්බන්ධො.යථාපාළියාති භගවතා යථාචුත්තාය පාළියා.බ්‍යඤ්ජනනිරුත්තියාති බ්‍යඤ්ජනනිරුත්තියං.ඉතරථාති චුත්තදොසපරිහරණතො අඤ්ඤාන පකාරෙන.

අකාලෙවා සාවෙතීති එත්ථඅකාලොනාම අනොකාසොති ආහ “අනොකාසෙ” ති. අනොකාසො නාම ඤ්ඤාතිඅනුස්සාවනානං පුබ්බාපරචිතථන්ති ආහ “ඤ්ඤාතිංඅට්ඨපෙත්වා” තිආදි. පට්ඨමංයෙව ඤ්ඤාතිං අට්ඨපෙත්වා පට්ඨමංයෙව අනුස්සාවනකම්මංකත්ථාති යොජනා. “පට්ඨමංයෙවා” ති හි පදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං.ඉතීතිආදි නිගමනං.

486. යා එකච්ඡතිහික්ඛු න ගණ්හාති, අයංඅතිබුද්දකසීමානාමාති යොජනා.එකච්ඡති හික්ඛුති අබ්භානකම්මෙ කම්මාරහෙන සද්ධිංඑකච්ඡති හික්ඛු. යත්ථ සීමායං නිසිදිතුං න සක්කොන්ති, අයංඅතිබුද්දකසීමානාමාති යොජනා.නිසිදිතුන්ති අඤ්ඤාමඤ්ඤස්ස හත්ථපාසං අවිජ්ඣිත්වාපරිමණ්ඩලාකාරෙන නිසිදිතුං.තත්ථාති අතිබුද්දකෙ.එත්ථාති සෙසසීමාසු. යා සම්මතා හොති, අයංඅතිමහතීනාමාති යොජනා.කෙසග්ගමත්තෙනාපීති පිසද්දො තතො අතිරෙකෙන පන පගෙවාති දස්සෙති.අසට්ඨං අසම්බන්ධං නිමිත්තං ඉමිස්සාතිඅසට්ඨනිමිත්තා. ඛණ්ඩනිමිත්තභාවං අඛණ්ඩනිමිත්තදස්සනෙන පාකටං කරොන්නො ආහ “පුරත්ථිමායා” තිආදි.පුබ්බකිත්තිතන්ති පට්ඨකිත්තිතං.තත්ථෙව්වාති උත්තරාය එව දිසාය.අපරාපීති පිසද්දො දුතියත්ථසම්පිණ්ඩනත්ථො. යා සම්මතා හොති, ඛණ්ඩනිමිත්තානාමාති යොජනා.අනිමිත්තපගන්ති යථාභූතකථනවිසෙසනමෙව, න බ්‍යවච්ඡේදවිසෙසනංතචසාරාදිග්ගහණෙන

අනිමිත්තුපගභාවස්ස පාකටත්තා.අන්තරාතිමජ්ඣෙ. යා සම්මතා හොති, සාඡායානිමිත්තානාම, අනිමිත්තානාමාති යොජනා.

බහි යිතො භුත්වා සම්මන්ත්තනීති යොජනා. නිමිත්තානි පන බහියත්වාපි කිත්තෙතුං වට්ටති. එවංසම්මතාපිති පිසද්දො අසම්මතා පන පගෙවාති දස්සෙති.සීමායසීමන්ති පදානං සම්බන්ධාපෙක්ඛත්තා, තස්ස ච අසමානභාවතො තෙසං විසුං විසුංසම්බන්ධං දස්සෙන්නො ආහ “අත්තනො සීමාය පරෙසං සීම”න්ති.සම්භිත්දතීති සම්බන්ධං කරොති. එත්ථ හි හිදිධාතුද්විධාකරණත්ථවාචකො, ධාත්වත්ථබාධකෙන සංත්‍යූපසග්ගෙන සම්බන්ධවාචකොහොතිති දට්ඨබ්බං.තත්ථාති තාසු ද්විසුසීමාසු.ඉතීති එවං.තාසුතිසීමාසු.

487-8. යම්පිකම්මජපත්තජන්දාරහලක්ඛණන්ති යොජනා.තත්ථාති තස්සංපරිසතො කම්මවිපත්තියං.තම්පිතිකම්මජපත්තජන්දාරහලක්ඛණම්පි, චුත්තමෙවාති සම්බන්ධො.තත්ථාති “චත්තාරො භික්ඛූ පකතත්තා කම්මජපත්තා”ති පාඨෙ.අනුක්ඛිත්තාති සඬ්ඝෙන උක්ඛෙපනීයකම්මස්ස අකතත්තාඅනුක්ඛිත්තා.පරිසුද්ධසීලාති පාරාජිකං අනජ්ඣාපන්නත්තාපරිසුද්ධසීලා. ඉමෙහි පදෙහි පකති අත්තා සභාවො එතෙසන්තිපකතත්තාති අත්ථං දස්සෙති. “කම්මස්ස අරහා”ති ඉමිනා“කම්මජපත්තා”ති පදස්ස ඡට්ඨිසමාසඤ්ච පත්තසද්දස්සඅරහඅනුච්ඡවිකත්ථභාවඤ්ච දස්සෙති.තෙහීති චතුහිපකතත්තෙහි.එතීති ආගච්ඡති.අවසෙසාති චතුහි පකතත්තෙහි අවසෙසා.යස්සපනාති පුග්ගලස්ස පන.කම්මාරහොති කම්මස්සඅරහො.

489. එත්ථාති පණ්ඩකාදීනං අවත්ථුභාවදස්සනට්ඨානෙ.

අපලොකනකම්මකථා

495-6. තත්ථාති චතුසු කම්මෙසු.එත්ථාතිඔසාරණාදිපාඨෙ.පදසිලිට්ඨතායාති ලොකෙ පදානං සිලිට්ඨභාවතො.තත්ථාති ඔසාරණාදීසු පඤ්චසු. කණ්ටකසාමණෙරස්ස යා සාදණ්ඩකම්මනාසනා අත්ථි, සා නිස්සාරණාති යොජනා. “මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොතී”තිචත්වා තමෙවත්ථං දස්සෙතුං “අන්තග්ගාහිකාය දිට්ඨියා සමන්තාගතො”ති චුත්තං.මිච්ඡාදිට්ඨි හි ලිඬිගනාසනාය කාරණං හොති.සොති සාමණෙරො, “නිස්සජ්ජාපෙතබ්බො”ති පදෙ කාරිතකම්මං, චුත්තකම්මං වා.තංලද්ධිත්ති ධාතුකම්මං, අචුත්තකම්මං වා. කිත්ති කාතබ්බන්ති ආහ “එවඤ්ච පන කම්මං කාතබ්බ”න්ති.

කාතබ්බාකාරං දස්සෙන්නො ආහ “සඬ්ඝං හන්තෙ”තිආදි. යංසහසෙය්‍යං ලහන්තීති යොජනා.තස්සාති

සහසෙය්‍යාස්ස.අලාභායාතිඅලාභත්ථාය. “වර පිරෙවිනස්සා”ති ඉමිනා නිස්සාරණාකාරං දස්සෙති. අත්ථො පනස්ස හෙට්ඨාවුත්තොයෙව.

සොතිසමණෙරො, ඔසාරෙතඛිබ්බොති සම්බන්ධො.

ස්වායන්ති සො අයං සාමණෙරො, අව්චයංදෙසෙතීති සම්බන්ධො.සොරතොති සුන්දරලද්ධියං රතො, දුලද්ධිතො වා සුචුට්ඨ ඔරතො.යථා පුරෙති යථා පුබ්බෙරුච්චති, තථාති යොජනා.කායසම්භොගසාමග්ගිදානන්ති කායෙන වසම්භොගෙන ව සාමග්ගියා දානං.

එවන්තිආදි නිගමනං. යස්මා පනබ්‍රහ්මදණ්ඩො පඤ්චසතිකක්ඛන්ධකෙ (වුළුව. 445) ඡන්තස්සෙව පඤ්ඤත්තො, තස්මාතස්සෙව දාතඛිබ්බොති ආහ “න කෙවල”න්තිආදි.එසාතිබ්‍රහ්මදණ්ඩො, අඤ්ඤොපි යො භික්ඛු විහරති, තස්සපි දාතඛිබ්බොති සම්බන්ධො.කින්ති දාතඛිබ්බොති ආහ “එවඤ්ච පන දාතඛිබ්බො”ති. දාතඛිබ්බාකාරං දස්සෙන්නො ආහ “සඬ්ඝමජ්ඣෙ”තිආදි.

යං වචනං ඉච්ඡෙය්‍ය, තං වචනන්ති යොජනා.බ්‍රමාපෙත්තස්සාති සඬ්ඝං බ්‍රමාපෙත්තස්ස තස්ස භික්ඛුස්සාතියොජනා.

පටිසඬ්ඛාති පටිසඬ්ඛාය, ඤාණෙනපච්චවෙක්ඛිත්ථාති අත්ථො.

යන්ති අවන්දියකම්මං, අනුඤ්ඤාතන්තිසම්බන්ධො. කෙන අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ “භගවතා”ති. කිස්මිං බන්ධකෙ අනුඤ්ඤාතන්තිආහ “භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙ”ති. කෙසු වත්ථුසු අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ “තෙන බො පන...පෙ....ඉමෙසු වත්ථුසු”ති (වුළුව. 411). කිං කත්ථා අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ “දුක්ඛට්ඨපඤ්ඤපෙත්ථා”ති. කින්ති අනුඤ්ඤාතන්ති ආහ “අනුජානාමි...පෙ.... කාතඛිබ්බො”ති.තස්සාති අවන්දියස්ස. “න ඔසාරණාදීනී”ති ඉමිනා එවසද්දස්සපඬ්චෙතඛිබ්බත්ථං දස්සෙති.තස්සාති කම්මලක්ඛණභූතස්සඅවන්දියස්ස.තත්ථොචාති භික්ඛුනික්ඛන්ධකෙයෙව. නන්තිකම්මලක්ඛණං.ඉධාපීති පරිවාරෙ කම්මවග්ගෙපි.

අපාසාදිකන්ති අපසාදාවහං, අපසාදජනකංවා.

තතොතිඅවන්දියකරණතො.ඉමන්ති භික්ඛුං.වන්දියන්ති වන්දිතඛිබ්බං, වන්දනං වා.

එත්ථාති අපලොකනකම්මෙ, භික්ඛුනිසඬ්ඝමූලකං කත්ථා පඤ්ඤත්තන්ති යොජනා.භික්ඛුසඬ්ඝස්සාපීති පිසද්දො න භික්ඛුනිසඬ්ඝස්සෙවාතිදස්සෙති.පනසද්දො සම්භාවනත්ථො, තථා භික්ඛුනිසඬ්ඝමූලකංපඤ්ඤත්තම්පීති අත්ථො, ලභිතඛිබ්බාවං විත්ථාරෙන දස්සෙන්නොආහ “යං භී”තිආදි. යං අපලොකනකම්මං කරොතීති

විනයපිටකේ
යොජනා.

පාවිතාදියොජනා
අප්පමත්තකවිස්සජ්ජකෙන

පරිවාරවග්ගයොජනා
පනදාතබ්බානීති
සුච්ඡාදීනං. සොයෙවාති

සම්බන්ධො. තෙසන්ති

අප්පමත්තකවිස්සජ්ජකොයෙව. තතොති

අප්පමත්තකතො. තත්ථාතිසෙනාසනක්ඛන්ධකවණ්ණනායං (වුළුව. අට්ඨ. 321). චුත්තජ්ජකාරං ගිලානභෙසජ්ජමපිතිසම්බන්ධො. යොපි වාති භික්ඛුපි ව හොතීති සම්බන්ධො. තස්ස දාතබ්බාති සම්බන්ධො. තනුජ්ජාදතොති තස්මිං මහාවාසෙ උජ්ජාදපච්චයතො, ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. “පෙසලස්සා” තිඡාදිනාදුස්සිලාදීනං දාතුං න වට්ටතීති දස්සෙති.

ජග්ගාපෙතුං වට්ටතීති එත්ථ අපුච්ඡිත්වා ජග්ගාපෙතුං වට්ටතීති ආහ “අයං භික්ඛු” තිඡාදි. ඔදිස්සාති උද්දිස්සිත්වා.

ආසනසරං වාති පටිමාසරං වා, කාරකොමනුස්සොති සම්බන්ධො. උපනික්ඛෙපතො ගහෙත්වාති සම්බන්ධො. සඬ්ඝිකෙනාපිති පිසද්දො න කෙවලං චෙතියස්ස උපනික්ඛෙපෙනෙව, අථ බොසඬ්ඝිකෙනාපිති දස්සෙති.

යාපනමත්තං අලහන්තෙහි කරොන්තෙහීති යොජනා, පරිභුඤ්ජන්තෙහිහුත්වාති සම්බන්ධො. “වත්තං කරොමා” තිඡාදිනා “යාපනමත්ත”න්ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. විහාරෙ රොපිතා යෙ ඵලරුක්ඛාති යොජනා. යෙසන්තිරුක්ඛානං. තෙසුති රුක්ඛෙසු. යෙපනාති රුක්ඛා පන, අපරිග්ගහිතා හොන්තීති සම්බන්ධො. තංපනාති අපලොකනකම්මං පන. සලාකං ගණ්හන්ති එත්ථාතිසලාකග්ගං, යානං. “යාගග්ගහත්තග්ග” ඉති එත්ථාපිථසෙව නයො. උපොසථග්ගෙති උපොසථස්ස ගහණට්ඨානෙ, උපොසථගෙහෙති අත්ථො. තත්ථාති උපොසථග්ගෙ. තන්ති අපලොකනකම්මං.

යං මූලතවපත්ත අඬ්ඝරපුජ්ජඵලබාදනීයාදීති යොජනා. අන්තොසීමායාති අන්තො උපවාරසීමාය.

සුකතමෙවාති සඬ්ඝෙන කතමෙව. උපොසථදිවසෙති නිදස්සනමත්තං යස්මිං කස්මිංවි දිවසෙපිකතත්තා.

ඵලවාරෙනාති රුක්ඛානං ඵලගහණවාරෙන. රුක්ඛා ධරන්තීති රුක්ඛා තිට්ඨන්ති, සංවිජ්ජන්ති වා. යෙහීති භික්ඛුහි රොපිතා, හොන්තීති සම්බන්ධො. සා ඵව කතිකාති පුබ්බෙ කතා සා ඵව කතිකා, අඤ්ඤාකතිකා න කාතබ්බාති අධිජ්ජායො.

අඤ්ඤස්මිං විහාරෙති රුක්ඛානං ඨිතවිහාරතො අඤ්ඤස්මිං විහාරෙ. තෙසන්ති රුක්ඛානං, සාමීති සම්බන්ධො. යෙපිති රුක්ඛාපි, රොපිතාති සම්බන්ධො. අඤ්ඤතො යානතොති යොජනා. තෙසුති රුක්ඛෙසු. එත්ථාති විහාරෙ. තෙහි පනාති පරිවෙණසාමිකෙහි භික්ඛුහි

පන.දසභාගන්ති දසමභාගං. “එසෙවනායො”ති ඉමිනා දසභාගං දත්වාති අත්ථං අතිදිසති.

සමභාවනීයභික්ඛුනොති සීලසුතාදිභිසමභාවනීයස්ස භික්ඛුනො.තත්ථාති පොරාණවිහාරෙ.මූලෙති පුබ්බෙ, ආදිකාලෙති අත්ථො.නික්කුක්කුච්චෙනාති “අභාජිතමිද්”න්ති කුක්කුච්චවිරහෙන.බියානමත්තමෙව තන්ති තං බියානං බියානමත්තමෙව, නසාමණෙරානං බියානං රුහතීති අත්ථො.

පනසරුක්ඛන්ති කණ්ටකීඵලරුක්ඛං.අයං සාමීචීති අයං භාජෙත්වා බාදනං අනුධම්මතා.බාසිතන්ති බාදිතං. ද්වින්නං තිණ්ණං කතිකපට්ඨපස්සමිහනංනායෙන ඤාතුං සක්කුණෙයාත්තා තං අදස්සෙත්වා එකස්සෙව කතිකපට්ඨපස්සමිහනංදස්සෙත්තො ආහ “එකභික්ඛුකෙ පනා”තිආදි.පුරිමකතිකාති “යථාසුඛං පරිභුඤ්ජිතුං රුච්චතී”ති (පරි. අට්ඨ. 495-496) පුරෙ කතා කතිකා.තෙසන්තිසාමණෙරානං, ඵාතිකම්මන්තිසම්බන්ධො.භාජෙත්වාති සාමණෙරානං භාජෙත්වා. ඉමිනාසාමණෙරානං ඵාතිකම්මං න දාතබ්බම්පි භාගං භාජෙතබ්බන්ති දස්සෙති.

සාමන්තගාමෙහීති ආසන්නගාමෙහි, ආගන්ත්වාති සම්බන්ධො. එකං අම්බං එකං ලබුජන්ති යොජනා. අදියාමානෙ දොසෙදස්සිතෙ දියාමානෙ ආනිසංසම්පි අත්ථතො ඤාතබ්බන්ති දස්සෙත්තො ආහ “අදියාමානෙ හී”තිආදි.

ගණ්හන්තානං මනුස්සානන්ති සම්බන්ධො.තතොති කතිකවත්තට්ඨපනතො.න වත්තබ්බාතිඵලදානකුලදුසකත්තා න වත්තබ්බා. කින්ති ආවික්ඛිතබ්බන්ති ආහ “නාළිකෙරාදීනී”තිආදි.අනුච්චරිත්වාති පදානමනුක්කමෙනච්චරිත්වා.උපඩ්ඨභාගොති භික්ඛුනං ලද්ධභාගතො උපඩ්ඨෙයාභාගො.අපලොකෙත්වාති සඩ්ඨං ආපුච්ඡිත්වා.

මග්ගගමීයසත්ථවාහොති මග්ගං ගමිකොසත්ථවාහො.සොති බලක්කාරෙන ගහෙත්වා බාදන්තො.ජායාදීනන්තිආදිසද්දෙනආරාමවනානිසඩ්ගහෙනබ්බාති.සචෙ අත්ථීති සචෙ අත්ථො අත්ථී.ඵලහරිතාති ඵලෙන පරිපුණ්ණා. “ඵලහාරිතා”තිපි පායො. ඵලසඩ්බාතෙනහාරෙන සමන්තාගතාති අත්ථො.අපච්චාසීසන්තෙනාති තෙසංසන්තිකා දානපට්ඨානං අපච්චාසීසන්තෙන.පුබ්බෙචුත්තමෙවාති පුබ්බෙ සඩ්ඨිකට්ඨානෙ “කුද්ධො හි යො”තිආදිනා චුත්තමෙව.එත්ථාති පුග්ගලිකට්ඨානෙ.

තන්ති ඵලාරාමං.සොති පට්ඨලො භික්ඛු.භාරියං කම්මන්තිජග්ගනකම්මං භාරියං.එත්තකෙනාති තතියභාගඋපඩ්ඨභාගමත්තෙන.සබ්බං ඵලාරාමන්ති සම්බන්ධො.මූලභාගන්ති පට්ඨමභාගං. “දසභාගමත්ත”න්ති ඉමිනා තදත්ථං

විනයපිටකේ

පාවිත්‍යාදියොජනා

පරිවාරවග්ගයොජනා

දස්සෙති. දත්වාතිසඬ්ඝස්ස දත්වා. සොති හික්ඛු. අකතාවාසන්ති පුබ්බේ අකතං නවං සෙනාසනං. ආරාමන්ති සඬ්ඝස්ස ආරාමං. තෙහිපිතිනිස්සිතකෙහිපි. පිසද්දො ආවරියං අපෙක්ඛති. තෙසන්තිනිස්සිතකානං. ජග්ගිතකාලෙති ජග්ගිතානං. රුක්ඛානං. පුප්ඵලහරිතකාලෙ. ජග්ගනකාලෙති ජග්ගනමත්තකාලෙ, ජග්ගනමත්තමෙව, න ජග්ගනකාරණාකිඤ්චි පුප්ඵං වා ඵලං වාහොති, තස්මිං කාලෙති අත්ථො. “ඛු”න්ති ආදිනා වාරෙතඛ්ඛාකාරං දස්සෙති.

ඵාතිකම්මෙන ජග්ගන්තො න අත්ථීති යොජනා. අනාපුච්ඡිත්වාඵාති සඬ්ඝං අනපලොකෙත්වාච. ඉතීති ඵවං.

ඤත්තිකම්මට්ඨානහෙදෙ පන ඵවං විනිවිජයො වෙදිතඛ්ඛොති යොජනා. ඔසාරෙති සඬ්ඝමජ්ඣං පවෙසෙති ඉමාය ඤත්තියාතිඔසාරණා.

නිස්සාරියති සඬ්ඝතො ඛහි කරියති ඉමායාතිනිස්සාරණා. ඤත්ති උපොසථො නාමාති ඉදං කාරණුපවාරවසෙන වුත්තං. තෙනාහ “උපොසථකම්මවසෙන යපිතා”ති. ඵසෙව නයොඤත්තිපවාරණානාමාති ඵත්ථාපි.

අනුසාසෙය්‍යාති ආදිනා පයමපුරිසඵයාවිහත්තිවසෙන යපිතා ඤත්ති අත්තනා පරං සම්මනිතුං යපිතා ඤත්ති නාම. අනුසාසෙය්‍යන්ති ආදිනා උත්තමපුරිසඵයාවිහත්තිවසෙන යපිතා ඤත්ති අත්තනාව අත්තානං සම්මනිතුං යපිතා ඤත්ති නාම. අත්තනාව අත්තා වා පරො වා සම්මනියති ඉමාය ඤත්තියාති සම්මුති. නිස්සට්ඨපත්තචීරාදීනි දීයන්ති අනෙනාතිදානං, ඤත්ති. වච්චං අනපෙක්ඛිත්වා වාචකස්ස නියතනපුංසකලිඬගත්තා නපුංසකලිඬගවසෙන වුත්තං.

ආපත්තිපටිග්ගණ්හියති අනෙනාතිපටිග්ගහො.

පටිමුඛං උපරි කඬ්ඝියති ඉමායාති පච්චුක්කඬ්ඝනා.

කම්මමෙව්වාති ලක්ඛියති අනෙනාති කම්මලක්ඛණං.

“තථා”ති පදෙන “කම්මලක්ඛණං නාමා”ති පදං අතිදිසති. තතොති සබ්බසඬ්ඝාහිකඤත්තිතො. පරා ද්වෙඤ්ඤාති යො කම්මලක්ඛණං නාමාති යොජනා. ඉතීති ආදි නිගමනං.

ඤත්තිදුතියකම්මට්ඨානහෙදෙ ඔසාරණාදිනං විසෙසං දස්සෙත්තො ආහ “වඬ්ඝස්ස ලිච්ඡවිනො”ති ආදි. සිමාසම්මුති ඵාති ආදිනා යොජනා කාතඛ්ඛා.

යාපන ද්වෙ ඤත්තිදුතියකම්මවාචා වුත්තාති යොජනා. ඉතීති ආදි නිගමනං.

ඤාත්තිවතුත්ථකම්මට්ඨානහෙදෙ යොජනානායො පාකටොයෙව.

497. වතුවග්ගකරණෙ කම්මෙතිආදිකාය දෙසනාය සම්බන්ධං දස්සෙත්තො ආහ “ඉති කම්මානි වා”තිආදි. තත්ථඉතීති එවං දස්සෙත්වාතිසම්බන්ධො. තස්සත්ථොති තස්ස “වතුවග්ගකරණෙකම්මෙ”තිආදිවචනස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බොති සම්බන්ධො.

ඉති කම්මවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

අත්ථවසවග්ගාදිවණ්ණනා

498. එවංකම්මවග්ගවණ්ණනං දස්සෙත්වා තස්සානන්තරෙ චුත්තාය “ද්වෙ අත්ථවසෙපට්ඨවා”තිආදිකාය දෙසනාය අනුසන්ධිං දස්සෙත්තො ආහ “ඉදානී”තිආදි, ඉදානිආරද්ධන්ති සම්බන්ධො. යානි තානි සික්ඛාපදානීති යොජනා. දිට්ඨධම්මිකවෙරානන්ති දිට්ඨධම්මෙ පවත්තත්තා චවිරම්තබ්බත්තා ච දිට්ඨධම්මිකානං වෙරානං. සංවරායාතිඑත්ථ සංපුබ්බො වරධාතු පිදහනත්ථො, ආයසද්දො ච තදත්ථොති ආහ “පිදහනත්ථායා”ති. විපාකදුක්ඛසඬාතානන්ති පාණාතිපාතාදිනං විපාකභූතානං දුක්ඛසඬාතානං. සම්පරාසිකානන්ති සම්පරායෙ පවත්තානං. ඉධානි ඉමස්මිං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තානිසංසට්ඨානෙ. “වජ්ජනීයභාවතො”ති ඉමිනා වජ්ජෙතබ්බානීතිවජ්ජානීතිවචනත්ථං දස්සෙති. භායන්ති එතෙහිතිභයානි. අක්ඛමට්ඨෙනානි අසහණීයට්ඨෙන. “අකුසලානීති චූච්චන්ති”ති ඉමිනා විපාකදුක්ඛානි එලූපවාරෙන අකුසලානි නාමානි දස්සෙති. ගණබන්ධහෙදනත්ථාය සික්ඛාපදංපඤ්ඤත්තන්ති එවමෙව පායො. පොත්ථකෙසු පන “ගණභොජනසික්ඛාපදං පඤ්ඤත්ත”න්තිපායො ලිබ්බො. සබ්බත්ථානි සබ්බස්මිං අත්ථවසවග්ගෙ. යන්ති වචනං. එත්ථානි ඉමස්මිංවග්ගෙ.

ඉති අත්ථවසවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

499. චත්තෙසුචත්තමානො පුග්ගලො ඔසාරියති අනෙතානිඔසාරණීයං, කම්මං. තෙනචුත්තං “යෙන කම්මෙන ඔසාරියති, තං කම්මංපඤ්ඤත්ත”න්ති. “යෙන කම්මෙනා”තිආදිනා භණ්ඩනකාරකාදයො නිස්සාරියන්ති අනෙත කම්මෙනානිනිස්සාරණීයන්ති වචනත්ථං දස්සෙති.

500. සත්තාපත්තික්ඛන්ධා පඤ්ඤත්තං නාමානි සම්බන්ධො. අත්තරාති කකුසන්ධාදිනං තිණ්ණං බුද්ධානඤ්ච අම්භාකං භගවතො චඅන්තරෙ. “සික්ඛාපදෙ”ති ඉමිනා “අපඤ්ඤත්තෙ”ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. මක්කට්ඨත්ථුආදිවිනිතකථා අනුපඤ්ඤත්තං නාමානි සම්බන්ධො. “සික්ඛාපදෙ”ති ඉමිනා “පඤ්ඤත්තෙ”ති පදස්ස අත්ථං දස්සෙති. සබ්බත්ථානිසබ්බස්මිං ආනිසංසවග්ගෙ.

ඉති ආනිසංසවග්ගවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

501. සබ්බසික්ඛාපදානං සඤ්ඤානන්ති සම්බන්ධො. තත්ථාති “නවසඤ්ඤානං” තිඤ්ඤාපායෙ එවමත්ථො වෙදිතබ්බොති යොජනා. “වත්ථුනා සඤ්ඤානං” ති ඉමිනා “වත්ථුස්මිං, වත්ථුනං සඤ්ඤානං” ති අත්ථං නිවාරෙති. එත්ථාති “වත්ථුසඤ්ඤානං” තිඤ්ඤාපායෙ. භීති විත්ථාරො. යස්මා නත්ථිති සම්බන්ධො. සබ්බානීති සික්ඛාපදානි. “සඤ්ඤානානී” ති ඉමිනා සඤ්ඤානි තබ්බොති සඤ්ඤානං නිබ්බවනං දස්සෙති. එවං තාවාතිඤ්ඤානං නිගමනං.

යස්මා පන සඤ්ඤානානි සම්බන්ධො.

එවමෙත්ථාතිඤ්ඤානානන්ධසමුට්ඨානා අධිකරණසමථෙ සම්පිණ්ඩෙත්ථා නිගමනං දස්සෙති. එත්ථාති සඤ්ඤානවග්ගෙ.

ඉති සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

නවසඤ්ඤානවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

නිට්ඨිතාති නිට්ඨං නිජ්ජත්තිං ඉතාගතාති නිට්ඨිතා, අථ වා නිට්ඨෙ නිජ්ජත්තියං ඉතා යිතාති නිට්ඨිතා. වසද්දො අවධාරණත්ථො, නිට්ඨිතා එවාති හි අත්ථො. අනුත්තානත්ථපදවණ්ණනාති අනුත්තානානං අත්ථවන්තපදානං, අත්ථානඤ්ඤානං පදානඤ්ඤානං වණ්ණනා.

ඉති පරිවාරවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

නිට්ඨිතා ව පාවිත්‍යාදිවණ්ණනාය යොජනාති.

ජාදිලඤ්ඤිතනාමෙන නෙකානං වාටිතො මයා;

පරිවාරවිනයස්ස, සමත්තො යොජනාන යො.

නිගමනකථාවණ්ණනා

එවං විනයසංවණ්ණනං කත්ථා ඉදානි තං නිගමෙත්තො ආහ “එත්තාවතා” තිඤ්ඤා. තත්ථ එත්තාවතාති එත්තකෙන “යොකජ්ජකොට්ඨිපි අජ්ජමෙය්” තිඤ්ඤාදිවචනතො (පාරා. අට්ඨ. 1. ගන්ථාරම්භකථා) පට්ඨාය “නවසඤ්ඤානවග්ගවණ්ණනා නිට්ඨිතා” ති වචනපරියොසානානං අක්ඛරපදබ්‍යාසඤ්ඤානං සමුදායභූතෙන වචනක්කමෙන, සමත්තාති සම්බන්ධො.

උභතොවිභවිතබ්බකපරිවාරවිභත්තිදෙසනන්ති උභතොවිභවිතෙන වබ්බන්ධකෙන ව පරිවාරෙන ව විභජිතබ්බදෙසනං විනයපිටකන්ති සම්බන්ධො. නාමොති හික්ඛුහික්ඛුනීනං හිතපටිපත්තිං යාවනට්ඨෙත ව

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා කිලෙසානං උපතාපනට්ඨෙත ව වෙනෙය්‍යානං භික්‍ෂුබ්‍රං ආසීසනට්ඨෙත ව විත්තිස්සරියට්ඨෙත ව නාටො.වෙනෙය්‍යන්ති විනෙතබ්බට්ඨෙත වෙනෙය්‍යං. ජිනොති පඤ්චමාරානං ජිතට්ඨෙත ජිනො. අයං පනෙත්ථ යොජනා — නාටොවෙනෙය්‍යං විනෙන්තො ජිනො උභතොවිහඬිගබ්බන්ධකපරිවාරවිහත්තිදෙසනං යං විනයපිටකංආහාති.

සමධිකසත්තවීසතිසහස්සමත්තෙනාති සහඅධිකෙන සත්තසහස්සප්පමාණෙන ව වීසතිසහස්සප්පමාණෙනවගන්ථෙතාති සම්බන්ධො.කස්සාති විනයපිටකස්ස.සමන්තපාසාදිකාති සමන්තතො පසාදං වහිකා, ජනිකා වා. තත්‍රායං යොජනා — තස්ස සමධිකසත්තවීසතිසහස්සමත්තෙන ගන්ථෙත සමන්තපාසාදිකා නාම සංවණ්ණනාසමත්තාති.

තත්‍රිදන්ති තත්‍ර ඉදං. “තත්‍රා”තිපදං පුරිමවචනාපෙක්ඛං. තත්‍ර “සමන්තපාසාදිකා නාමා”ති වචනෙති භි අත්ථො.සමන්තපාසාදිකත්තස්මීන්ති පච්චත්තත්ථෙ වෙතං භූමිමවචනං හොති “ඉදම්පි සීලස්මි”න්තිආදීසු (දී. නි. 1.194 ආදයො) විය, සමන්තපාසාදිකත්තන්තිඅත්ථො. අයං පනෙත්ථ යොජනාතත්‍ර “සමන්තපාසාදිකා නාමා”ති වචනෙ සමන්තපාසාදිකායඉදං සමන්තපාසාදිකත්තංහොතීති අයං සමන්තපාසාදිකභාවොතිඅත්ථො.

ආචරියපරංපරතොතිආදීසු ගාථාසු චුත්තංනවවිධං විසෙසනපදං “න දිස්සති”ති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බං.සම්පස්සතන්ති සම්මා පස්සන්තානං විඤ්ඤානන්ති සම්බන්ධො.යතොති යස්මා, න දිස්සතීති සම්බන්ධො.එත්ථාති සංවණ්ණනායං.සමන්තපාසාදිකාත්ථෙවොති සමන්තපාසාදිකා ඉති එව නාම.විනයස්සාති විනයපිටකස්ස.විනෙය්‍යදමනකුසලෙනාති විනෙය්‍යානං දමනෙ ඡෙකෙන.ලොකනාට්ඨෙතාති ලොකානං නාට්ඨෙන.ලොකමනුකම්පමානෙනාති ලොකං අනුකම්පමානෙන. අයඤ්ඤෙත්ථ යොජනා —ආචරියපරංපරතො...පෙ.... විහඬිගතයහෙදදස්සනතො සම්පස්සතං විඤ්ඤානං එත්ථ කිඤ්චිඅපාසාදිකං යතො න දිස්සති, තස්මා විනෙය්‍යදමනකුසලෙන ලොකනාට්ඨෙන ලොකමනුකම්පමානෙනහගවතා චුත්තස්ස විනයස්ස අයං සමන්තපාසාදිකාත්ථෙව සංවණ්ණනා පවත්තාති.

තිස්සොපි ඉමා සීහළට්ඨකථායො සුත්වාති සම්බන්ධො. කස්සසන්තිකෙ සුතන්ති ආහ “බුද්ධමිත්තො...පෙ.... සන්තිකෙ”ති. “බුද්ධමිත්තො”තිනාමෙන විස්සුතස්ස යසස්සිනො විනයඤ්ඤාස්ස ධීරස්ස ථෙරස්ස සන්තිකෙ සුත්වාතියොජනා. “සුත්වා”ති පදං “ආරද්ධා”ති පදෙ පුබ්බකාලකිරියාවිසෙසනං.

මහාමෙඝවනුයානෙන භූමිභාගෙ පතිට්ඨිතො සත්ථු මහාබොධිවිභූසිතො යොමභාවිභාරො අත්ථිති යොජනා.

තස්සමභාවිභාරස්ස දක්ඛිණෙ දිසාභාගෙපධානසරංපධානසරනාමකං උත්තමං සුවිචාරිත්තසිලෙනහික්ඛුසඬ්ඝෙන සෙවිතං යං පරිවෙණං අත්ථි, තත්ථ කාරයිති යොජනා.

කොනාමොකාරයිති ආහ “උළාරකුලසම්භූතො...පෙ....විස්සුතො”ති. තත්ථ උළාරකුලසම්භූතො සඬ්ඝපට්ඨායකො සදා අනාකුලාය සද්ධායරතතත්තයෙ පසන්තො “මහානිගමසාමී”ති විස්සුතො උපාසකො කාරයිති සම්බන්ධො.

කංකාරයිති ආහ “වාරු...පෙ....සම්පන්නසලිලාසය”ති. තත්ථවාරුපාකාරසංචිතංසොහෙනපාකාරෙන සුට්ඨු චිතං චිතිතං මනොරමංසීතච්ඡායතරුපෙතංසීතච්ඡායෙන රුක්ඛෙන උපෙතංසම්පන්නසලිලාසයංමධුරජලාධාරංයං පාසාදං කාරයිති යොජනා. මහානිගමසාමීතො තත්ථ පාසාදෙ වසනාමයාති සම්බන්ධො.

කං උද්දිසිත්වා කිදිසා කා ආරද්ධාති ආහ “සුවිසිලසමාවාරං...පෙ....විනයවණ්ණනා”ති. තත්ථ සුවිසිලසමාවාරංබුද්ධසිරිවිහයංථෙරං උද්දිසිත්වාඉද්ධාඅත්ථචිතිච්ඡයාදිහි පරිපුණ්ණායා විනයවණ්ණනා ආරද්ධාති යොජනා.

කිංනාමස්ස රඤ්ඤො කතමෙ සංවච්ඡරෙ ආරද්ධා, කිස්මිං කාලෙපරිනිට්ඨිතාති ආහ “පාලයන්තස්ස...පෙ.... පරිනිට්ඨිතා”ති. තත්ථ සකලං ලඬ්ඛාදිපංනිරඬ්ඛදං කත්වාති සම්බන්ධො. පාලයන්තස්ස සිරිතිවාසස්සසිරිපාලයසස්සිතො රඤ්ඤො ජයසංවච්ඡරෙති සම්බන්ධො. සමච්ඡතිමෙබ්බෙමෙ ජයසංවච්ඡරෙ අයං විනයසංවණ්ණනා ආරද්ධා, එකච්ඡම්භිරඤ්ඤො එකච්ඡතිමෙ සංවච්ඡරෙ සම්පත්තෙ සති පරිනිට්ඨිතාති යොජනා.

යථා අත්තනො සංවණ්ණනා නිරුපද්දවා සීසං නිට්ඨං උපගතා, එවංලොකස්ස ධම්මුපසංහිතා සීසං ගච්ඡන්තුති ආසීසං දස්සෙන්නො ආහ “උපද්දවාකුලෙ”තිආදි.

තත්ථඋපද්දවාකුලෙඋපද්දවෙහිආකුලෙලොකෙසත්තලොකෙනිරුපද්දව තොඋපද්දවවිරහතො යථා අයං විනයසංවණ්ණනා එකසංවච්ඡරෙනෙව නිට්ඨං උපගතා, එවං සබ්බස්සලොකස්ස ආරද්ධා සබ්බෙපි ධම්මුපසංහිතා අත්ථා නිරුපද්දවා සීසං නිට්ඨංගච්ඡන්තුති යොජනා.

අත්තනා සමාවිතස්ස පුඤ්ඤස්ස ඉච්ඡිතත්ථෙ පරිණාමනංදස්සෙන්නො ආහ “විරට්ඨිතත්ථං ධම්මස්සා”තිආදි. තත්ථ ධම්මස්සවිරට්ඨිතත්ථං ඉමං විනයසංවණ්ණනං කරොන්නෙන සද්ධම්මබ්භූමානෙන මයා යඤ්ච

පුඤ්ඤංසමාචිතං, සබ්බස්ස තස්ස පුඤ්ඤස්ස ආනුභාවෙන සබ්බෙපි පාණිනො ධම්මරාජස්ස භගවතොසද්ධම්මරසසෙවිනො භවන්තු.

සද්ධම්මොචිරංතිට්ඨතු, දෙවො කාලෙවස්සංවස්සන්තො චිරංපජංසත්තසමුහං තජ්ජෙතු. රාජා ධම්මෙන මෙදනිං රක්ඛතුති යොජනා.ඉතිසද්දො පරිසමාපනත්ථො. ඉති පරිනිට්ඨං සුට්ඨ ආපනංදට්ඨබ්බන්තීති අත්ථො.

සද්ධා ව බුද්ධි ව විරියඤ්චසද්ධාබුද්ධිවිරියානි,විසුද්ධානි ව තානි සද්ධාබුද්ධිවිරියානිචෙතිවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවිරියානි,පරමානි ව තානිවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවිරියානි චෙතිපරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවිරියානි,තෙහි පරිමණ්ඩිතොපරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවිරියපටිමණ්ඩිතො,තෙන, ථෙරෙනාතිසම්බන්ධො. සීලඤ්ච ආචාරො ව අජ්ජවඤ්ච මද්දවඤ්චසීලාචාරජ්ජවමද්දවානි,තානි ආදීනි යෙසං තෙතිසීලාචාරජ්ජවමද්දවාදයො,ආදිසද්දෙන බන්තිසොරච්චාදයොසඬගණ්හානි, තෙයෙව ගුණාතිසීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණා,තෙසං සමුදයොතිසීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණසමුදයො,තෙනසමුදිතොසුට්ඨ පාකටොතිසීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණසමුදයසමුදිතො,තෙන ථෙරෙනාතිසම්බන්ධො.

සකසමයො ව සමයන්තරො වසකසමයසමයන්තරා,තෙයෙව පන ගහනසදිසත්තා ගහනන්තිසකසමයසමයන්තරගහනං,තස්සඅජ්ඣොගාහණංසකසමයසමය න්තරගහනජ්ඣොගාහණං,තස්මිං සමත්ථොසකසමයසමයන්තරගහනජ්ඣොගාහණසමත්ථො. තෙන ථෙරෙනාතිසම්බන්ධො. විසෙසෙන අඤ්ජනි පාකටං කරොතීතිවිසත්තො,පුග්ගලො, විසත්තස්ස ඉදංවෙය්‍යත්තියං,සති. පඤ්ඤා වවෙය්‍යත්තියඤ්චපඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියං,තෙන සමන්තාගතෙනාතිසම්බන්ධො. සමන්තාගතෙන ථෙරෙනාති යොජනා.

තිණි පිටකානීතිපිටකං,තමෙවපරියාපුණිතබ්බත්තාපරියත්තීතිපිටකපරියත්ති, තස්ස පහෙදො එත්ථ සත්ථුසාසනෙතිපිටකපරියත්තිපහෙදං,තස්මිං. සහ අට්ඨකථායාතිසාට්ඨකථං,සත්ථු සාසනං, තස්මිං සත්ථුසාසනෙති සම්බන්ධො.සත්ථුනො පරියත්තිපටිපත්තිපටිවෙධවසෙන තිවිධං සාසනංසත්ථුසාසනං,බ්‍යාසොපි යුජ්ජතෙව, තස්මිං සත්ථුසාසනෙ “අජ්ජපටිහත”ඉති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බං. අජ්ජපටිහතං ඤාණංඅජ්ජපටිහතඤාණං,ඉදං තස්මිං විනයසංවණ්ණනාකාලෙ ථෙරස්සපටිවෙධඤාණාභාවතොසුතමයවිත්තාමයඤාණං සන්ධාය

විනයපිටකෙ භාවිතයාදියොජනා පරිවාරවග්ගයොජනා
 චුත්තන්තිදට්ඨබ්බං. අප්පටිභතඤාණස්ස පභාවො
 එතස්සාතිඅප්පටිභතඤාණපභාවො,තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො.
 මහන්තංවෙය්‍යාකරණමෙතස්සාතිමහාවෙය්‍යාකරණො,ඉමිනාසික්ඛානිරුත්
 තිආදීහි ඡළඬිගෙ මහන්තවෙය්‍යාකරණෙ ථෙරස්ස
 අප්පටිභතඤාණපභාවතංදස්සෙති, තෙන මහාවෙය්‍යාකරණෙන ථෙරෙනාති
 සම්බන්ධො.

කරණං චුච්චති යානං කරියති උච්චාරියති එත්ථ, එතෙනාති
 වාවචනත්ථෙන, කරණස්ස සම්පත්තිකරණසම්පත්ති,තාය
 ජනිතංකරණසම්පත්තිජනිතං. සුබෙන ථෙරමුඛතො
 විනිග්ගතංසුබවිනිග්ගතං,කරණසම්පත්තිජනිතෙන හෙතුභූතෙන
 සුබවිනිග්ගතංකරණසම්පත්තිජනිතසුබවිනිග්ගතං. මධුරවචනඤ්ච
 උදාරවචනඤ්චමධුරොදාරවචනං,පුබ්බපදෙ උත්තරපදලොපො, ඉමිනා
 කෙටුභපකරණෙ (සුබොධාලංකාරෙ 127-142 ගාථාසු) චුත්තෙසු දසසු
 සද්දගුණෙසු මධුරතාගුණෙන වඋදාරතාගුණෙන ව සමන්තාගතභාවං
 දස්සෙති. කරණසම්පත්තිජනිතසුබවිනිග්ගතඤ්ච
 තංමධුරොදාරවචනඤ්චෙතිකරණසම්පත්තිජනිතසුබවිනිග්ගතමධුරොදාරවච
 නං. අථ වාකරණසම්පත්තිජනිතඤ්ච තං
 සුබවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනඤ්චෙතිකරණසම්පත්තිජනිතසුබවිනිග්ගතමධු
 රොදාරවචනං.එලංචුච්චතිදුරුත්තදොසො, නත්ථි
 එලමෙතස්සාතිනෙලා,සොයෙව වණ්ණොනෙලවණ්ණො,තෙන
 යුත්තංනෙලවණ්ණයුත්තං,කරණසම්පත්තිජනිතසුබවිනිග්ගතමධුරොදාරවච
 නංනෙලවණ්ණයුත්තමෙතස්සාතිකරණසම්පත්තිජනිතසුබවිනිග්ගතමධුරො
 දාරවචනනෙලවණ්ණයුත්තො,ථෙරො.විසෙසනපරපදසමාසො,
 නෙලවණ්ණයුත්තකරණසම්පත්ති ජනිතසුබවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනොති
 හිඅත්ථො, තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො. යුත්තඤ්ච පරිසාය සොතෙන
 අනුරූපත්තා, මුත්තඤ්චපරිසාය විසාරදත්තාතියුත්තමුත්තං,වචනං, තං
 වදතිසිලෙනාතියුත්තමුත්තවාදී,තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො.

කම්මසස්සතඋච්ඡෙදඉස්සරනිම්මානාදිවසෙනනානා වාදා
 එතෙසත්තිවාදිනො,නානාවාදාජනා, වාදීනං, වාදීසු වා වරො
 කම්මකිරියවාදත්තාතිවාදිවරො,තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො. පාළියා
 අත්ථං වණ්ණොතුං සමත්ථත්තා මහන්තො කවිමහාකවි,තෙන ථෙරෙනාති
 සම්බන්ධො.

අත්ථධම්මනිරුත්තිපටිභානවසෙන පහින්තාය
 පටිසම්භිදායපරිවාරිතොතිපහින්තපටිසම්භිදාපරිවාරො,තස්මිංඋත්තරිමනුස්ස
 ධම්මෙති සම්බන්ධො. ඡ අහිඤ්ඤා ව පටිසම්භිදා වඡළහිඤ්ඤාපටිසම්භිදා,තා
 ආදයො යෙසං තෙතිඡළහිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදයො,ආදිසද්දෙන තෙවිජ්ජාදයො
 සඬිගණ්හාති.ඡළහිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදයො පහෙදා

එතස්සාතිඡළහිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිප්පහෙදො,සොයෙව

ගුණොඡළහිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිප්පහෙදගුණො,

තෙන

පටිමණ්ඩිතොඡළහිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිප්පහෙදගුණපටිමණ්ඩිතො,තස්මිංඋත්තරිමනුස්සධම්මෙති සම්බන්ධො. උත්තරිමනුස්සානං ක්‍යානලාභිආදීනං ධම්මොඋත්තරිමනුස්සධම්මො,අථ වා

මනුස්සානංකුසලකම්මපථසඬ්ඛාතධම්මතො

උත්තරිතිඋත්තරිමනුස්සධම්මො,ක්‍යානාදිධම්මො, තස්මිං, “සුප්පතිට්ඨිත”

ඉති පදෙන සම්බන්ධිතබ්බං.සුප්පතිට්ඨිතා බුද්ධි

එතෙසන්තිසුප්පතිට්ඨිතබුද්ධිතො,තෙසං ථෙරානන්ති සම්බන්ධො.

ථෙරානංවංසෙ පකාරෙන දිප්පන්ති, පදීපො වියාති

වාථෙරවංසප්පදීපා,තෙසං. ථීරො සීලසමාධිපඤ්ඤාසඬ්ඛාතො ගුණො

එතෙසමත්ථීතිථෙරා,තෙසං, වංසාලඬ්ඛකාරභූතෙනාති සම්බන්ධො.

මහාවිහාරෙ වසනසීලා වසනධම්මා, වසනෙසාධුකාරීති

වාමහාවිහාරවාසීතො,තෙසං, ථෙරානන්තිසම්බන්ධො. වංසෙ අලඬ්ඛකාරො,

වංසස්ස වාතිවංසාලඬ්ඛකාරො,සො හුත්වා භූතො, වංසාලඬ්ඛකාරභාවං වා

පත්තොතිවංසාලඬ්ඛකාරභූතො,තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො.

විපුලා ව සා විසුද්ධා චෙතිවිපුලවිසුද්ධා,විසෙසනොභයපදො, විපුලවිසුද්ධා බුද්ධි එතස්සාතිවිපුලවිසුද්ධබුද්ධි,තෙන ථෙරෙනාති සම්බන්ධො. නාමමෙවනාමධෙය්‍යං,ගහිතං

නාමධෙය්‍යමෙතස්සාතිගහිතනාමධෙය්‍යා, තෙන ථෙරෙන

කතාසමන්තපාසාදිකා නාම අයං විනයසංවණ්ණනා තිට්ඨතුති සම්බන්ධො.

සුද්ධචිත්තස්ස තාදිනො ලොකජෙට්ඨස්ස මහෙසීනො

“බුද්ධො”තිනාමම්පි යාව ලොකම්භි පවත්ති, තාව

ලොකනිත්ථරණෙසීනං කුලපුත්තානං සීලවිසුද්ධායනයං දස්සෙන්නී

ලොකස්මිං තිට්ඨතුති යොජනා.

ඉති නිගමනස්ස අත්ථයොජනා සමත්තා.

නිගමනකථා

එත්තාවතා ව –

රතනපුණ්ණනාමස්ස, පුරස්ස රාජධානියා;

දක්ඛිණෙ මුනිරූපස්ස, ඊසංපාවිනනිස්සිතෙ.

යො විහාරො සපාසාදො, කාරිතො රාජදෙවියා;

යා වසතා මයා තත්‍ර, කතා පාචිත්‍යාදියොජනා.

මාපිතරත්තපුණ්ණස්ස, සත්තරසෙව රාජිනො;

ජයවස්සෙට්ඨාරසම්භි, සම්පත්තෙයං සුනිට්ඨිතා.

විනයපිටකෙ

පාවිත්‍යාදියොජනා

පරිවාරවග්ගයොජනා

“රතනපුණ්ණා”තිවිභයස්ස රාජධානීනගරස්ස දක්ඛිණස්මිංදිසාභාගෙ
පඤ්චයොජනප්පමාණෙ යානෙ ද්විති මහාතළාකෙහි සුසොභිතස්ස
මිඨිලනාමනගරස්සපුරත්ථිමස්මිං දිසාභාගෙ දියඨිස්ථගාචුතප්පමාණෙ යානෙ
අනෙකතාලපන්තීහි සුසොභිතොචතුන්නං කුලානං
රමණීයභූතො“කපු”ඉතිවොහරිතො යො සො මහාගාමො පතිට්ඨිතො,
තත්ථ පටිසන්ධියා ජාතෙනසීලාදිගුණෙහි පසංසිතෙන“ජාගරො”ති ගරුහි
ගහිතනාමධෙයොනතික්ඛන්තුං රාජුහි රාජමුද්දිනා ලඤ්ඡිතෙන මෙ කතායං
පාවිත්‍යාදිවණ්ණනාය යොජනාසම්පත්තෙ ජිනචක්කෙ
තෙරසාධිකචතුරස්සසතාධිකං ද්විසහස්සං, සක්කරාජෙ
පනථකතිංසාධිකද්විවස්සසතාධිකං සහස්සං ගිම්භානෙ ජෙට්ඨමාසෙ
ජුණ්භපක්ඛස්ස පඤ්චමෙසුක්කවාරෙ නිට්ඨං පත්තා අනායාසෙනාති.

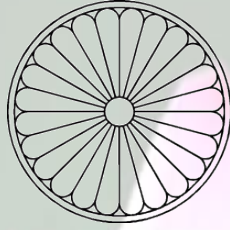
යොජනායඉමිස්සාහං, රචනස්සානුභාවතො;
භවෙය්‍යානෙකජාතීසු, පිටකත්තයධාරකො.

කුසලො චුභයත්ථෙසු, පරිසාසු විසාරදො;
සම්ප්ප්ඤ්ඤානු සුසඨිකප්පා, මය්‍හඤ්ච සබ්බපාණිනං.

චප්පාදිමනතික්කම්ම, සම්මා දෙවො පචස්සතු;
අත්තජම්ච රක්ඛන්තු, රාජානො වාපි මෙදිනින්ති.

ඉති භදන්තජාගරත්ථෙරෙන කතා

පාවිත්‍යාදිවණ්ණනාය යොජනා සමත්තා.

සබ්බදාතං ධම්ම දාතං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතීං ධම්ම රතීං ජිනාති
තණ්හාක්ඛයෝ සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං ධුත්ථිච්ඡන්දයං;
ධම්මං ධුත්ථස්සරං නික්ඛු - සද්ධම්මා හ පරිනායති.

(ධම්මපදය නික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පතොසො සුගතාප්පසන්ථො,
තරණීච සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීනි අමස්සනීයෙතා,
රසො රසානං පරමො තිලොක්කො.

මහාගඳො මච්චුපරා පතානො,
සබ්බිනිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බන්ති දානෙත ච කප්පරුක්ඛො,
චිත්තාමනී අද්දසටොච ධම්මො.

ධම්මං විනා තන්ති ජිනාච මානා,
තමෙව තාණං සරණං පනිට්ඨා;
තස්මා හි තො කිච්චමඤ්ඤප්පනාය,
සුඤ්ඤාච ධාරෙච චරාච ධම්මෙ.

(භස්වාහිනී)

චිරං නිට්ඨන්තු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම උග්ගය පිණිසයි.....